

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

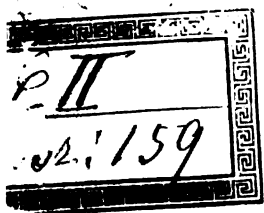
Harvard College
Library

THE GIFT OF
Archibald Cary Coolidge, Ph.D.

Class of 1887

PROFESSOR OF HISTORY

STARINE

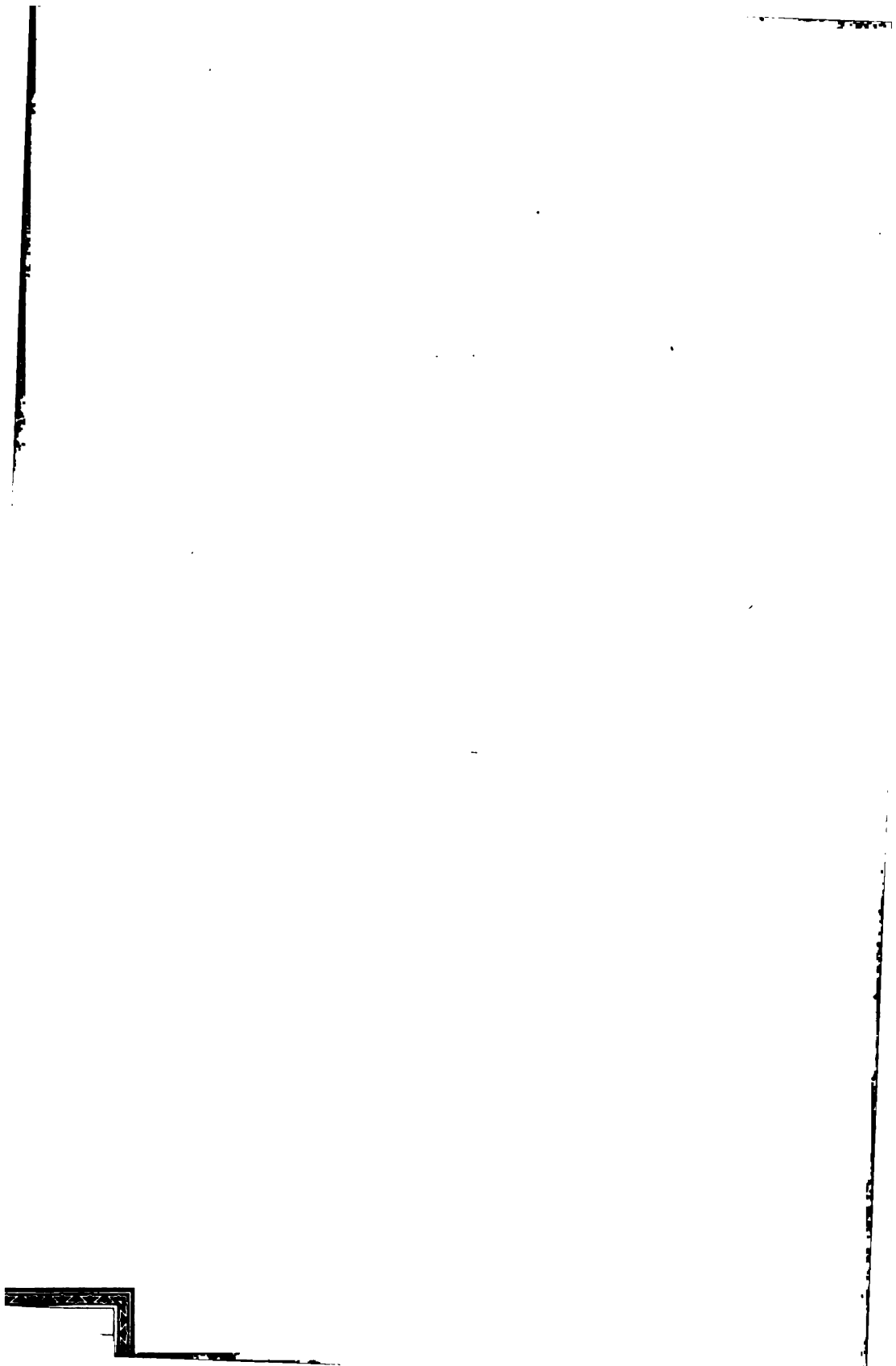
NA SVIET IZDAJE

JUGOSLAVENKSA AKADEMIJA ZNANOSTI
I UMJETNOSTI

U ZAGREBU 1871

U KNJIŽARNICI FR. ŽUPANA (ALBREHTA I FIDLERA) NA PRODAJU.

STARINE

NA SVIET IZDAJE

JUGOSLAVENKSA AKADEMIJA ZNANOSTI
I UMJETNOSTI

U ZAGREBU 1871

U KNJIŽARNICI FR. ŽUPANA (ALBREHTA I FIDLERA) NA PRODAJU.

✓
Slav 8101.42.50

HARVARD COLLEGE LIBRARY
GIFT OF
ARCHIBALD CARY COOLIDGE
AUG 20 1926

Štamparija Dragutina Albrehta u Zagrebu.

179

S A D R Ź A J.

	Strana
Hvalov rukopis. — Od Gj. Daničića	1
Trojanska priča. — Od Fr. Miklošića	147
Krmčaja knjiga srpska XIII—XIV vijeka. — Od I. I. Srezneuskoga	189
Ogledi stare hrvatske proze. IV. Život Aleksandra Velikoga. — Od V. Jagića	203

Hvalov rukopis.

*Čitao u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije
znanosti i umjetnosti 6 travnja 1870*

PRAVI ČLAN GJ. DANIČIĆ.

I

PREGLED.

1. Kad sam izdavao na svijet nikoljsko jevangjelje, godine 1864, nagagjajući u koje je vrijeme pisano, rekoh u predgovoru k njemu (str. XI) da je ne samo jednoga vijeka s rukopisom bolonjskim koji je godine 1404 za vojvodu Hrvoja pisao *Хвалъ крѣстниинъ*, nego jošte da može biti da je oba rukopisa pisao jedan čovjek. To rekoh s tolikim pouzdanjem da još dodah da se tvrdo nadam da će se to posvjedočiti kad sreća odnese koga u Bolonju, te onaj rukopis, od kojega onda bješe poznat samo pogovor, isporedi s nikoljskim. Razlozi kojima to utvrgjivah bjehu dvojaki: jedni smetahu misliti da je nikoljsko jevangjelje mnogo starije, a drugi upravo vezahu nikoljsko jevangjelje za bolonjski rukopis. Ovi drugi izlaze osobito odatle što nikoljsko jevangjelje i pomenuti pogovor bolonjskoga rukopisa odstupaju od svih poznatijeh rukopisa a među sobom se slažu tijem što slova *н*, *ѣ* i *м* stoje u oba jedno mjesto drugoga vrlo često, češće može biti nego li svako na svom mjestu. Ta osobina njihova prema ostalijem rukopisima prem da je veoma jako ali opet nije dovoljno svjedočanstvo da ih je oba pisao jedan čovjek, jer se po tome može još misliti da je bila i cijela škola koja se držala takoga pisanja; za to i rekoh na pomenutom mjestu da od poregjenja tih dvaju rukopisa jednoga s drugim treba čekati potvrdu misli da ih je oba pisao Hval.

Do te potvrde sam dogjoh prije nego mogah i pomisliti. Koliko živo željah otići u Bolonju, — da bi baš i samo toga rukopisa radi bilo, — opet se ne mogah ni iz daleka tome nadati. Srećom ne bjeh sam koga moraše želja toga rukopisa, nego i naš poštovani predsjednik pišući o Patarenima i nadajući se u tom rukopisu, koji je pisao Pataren, naći što za svoj posao, zaželje ga vidjeti, i vješt dovit se svemu što književnosti može biti na korist i u nastajavanju oko toga ne hajući ni za kake tegobe i nezgode, izradi, te s dopuštenjem vlade italijanske dogje rukopis Hvalov iz Bolonje u Zagreb

lani u proljeće na nekoliko vremena. Čim ga uzeh u ruke i zagledajući nekoliko lista prevrnuh, imajući dobro u pameti pismo nikoljskoga rukopisa, imajući ga u pameti još bolje nego što ga pokazuje snimak priloženi nikoljskom jevangjelju, odmah se uvjerih da je ista ruka pisala i nikoljsko jevangjelje. O tom sada ne sumnjam ni najmanje; svaka mi crtica to potvrđuje; samo je sitnije i ljepše pisan bolonjski.

Rukopis nije mogao ostati u mene duže od šest nedjelja dana, ne punih. Za to vrijeme pobilježih sve razlike između njega i nikoljskoga jevangjelja i šišatovačkoga apostola, i prepisah ono čega u nikoljskom i šišatovačkom nema. Što bi od toga truda moglo biti na korist književnosti, rad sam obznaniti.

Rukopis je potanko opisao u prvoj knjizi „Starina“ (str. 101—108) dr. Fr. Rački, te nije trijebe da se i ja oko toga zabavljam. On je u kratko na istom mjestu kazao i što je u rukopisu; ali kako ja ovdje imam posla upravo s tijem, neka mi bude slobodno najprije samo u kratko spomenuti da su u tom rukopisu: sve knjige novoga zavjeta, psalmi sa pjesmama koje se — na broj sad 9 sad 10, jer se kad kad deveta rastavlja u dvije — obično zovu bibličke pjesme, deset zapovijesti božjih iz knjiga Mojsijevih i članci poznatijih i nepoznatijih pisaca o knjigama novoga zavjeta. Sada iz bliže da pregledamo sve to.

2. Knjige novoga zavjeta stoje u našem rukopisu ovijem redom: jevangjelje po Mateju, Marku, Luci, Jovanu; apokalipsa; djela apostolska; poslanice Jakovljeva, Petrove dvije, Jovanove tri, Judina, Pavlove Rimljanima, Korinćanima dvije, Galatima, Efescima, Filibljanima, Kološanima, Solunjanima dvije, Jevrejima, Timotiju dvije, Titu, Filimonu. — U ovom redu imamo nešto sa svijem neobično i nešto veoma rijetko: prvo je što apokalipsa ne stoji poslije svih poslanica, nego odmah iza jevangjelja; a drugo je što poslanica Jevrejima ne stoji iza poslanice Filimonu nego naprijed iza druge poslanice Solunjanima. Što se tiče apokalipse, malo je slovenskih rukopisa poznato u kojima se ona nalazi: u nas u Zagrebu nema je ni u jednom rukopisu; Gorski i Nevostrujev (Описание славянскихъ рукописей Московской синодальной библиотеки. Москва 1855—59) pominju apokalipsu iz tri rukopisa od posljednje godine XV vijeka i od XVI vijeka, u kojima je cijela biblija (br. 1, 2, 3), ali je u svakom apokalipsa posljednja; oni pominju još dva rukopisa, jedan od XVI, drugi od XVII vijeka, u kojima je apokalipsa, i to tumačena, ali je u njima ona sama (br. 105, 106); a Šolc (Einleitung in die heiligen Schriften, Köln 1845, I Th. na str. 268) veli za apokalipsu da „između knjiga novoga zavjeta stoji svuda na posljednjem mjestu.“ Mjestom dakle, na kom stoji u našem rukopisu apokalipsa, on se razlikuje od svih poznatijih rukopisa ne samo slovenskih nego i drugih. Što se tiče poslanice Jevrejima, u četiri rukopisa što ih ima naša akademija (mih. br. 32, 28, 11 i 19), ona stoji na običnom mjestu, t. j. iza poslanice Filimonu; u Gorskoga i Nevostrujeva između mnogih rukopisa

u kojima su apostolske knjige same bez tumačenja, ne nalazim ni jednoga u kom bi bila na drugom mjestu a ne na običnom, ali između rukopisa u kojima je tumačeni apostol u dva od XV i XVI vijeka (br. 96, 98) stoji na istom mjestu na kom je u našem rukopisu. Šolc (na pomenutom mjestu) veli da se ona na istom mjestu nalazi u nekoliko grčkih rukopisa, osobito aleksandrinskoga podrijetla; a imamo je na istom mjestu i u sinajskom rukopisu, koji je izdao Tišendorf (u Peterburgu 1862), i u kom su i druge knjige u drugom redu.

3. Pred svakom knjigom novoga zavjeta, osim apokalipse, stoje joj popisane glave s natpisima svojim; i kod samoga teksta, gdje se koja glava počinje, u dnu strane ili u vrhu stavljen joj je natpis; a apokalipsi su natpisi glavama stavljeni u samom tekstu; ovo isto za apokalipsu pominju i Gorski i Nevostrujev iz tri rukopisa (br. 1, 2, 3 str. 157). Dioba je ovijeh knjiga na glave u Hvalovu rukopisu (osim apokalipse) ona, koju je, kako se misli, u nekim knjigama učinio a u nekim zatekao i u običaj uveo Jevtalije. Po njoj ima u našem rukopisu jevangjelje Matejevo 68 glava, Markovo 48, Lučino 83, Jovanovo 18, djela apostolska 40, poslanica Jakovljeva 6, prva Petrova 6, druga Petrova 4, prva Jovanova 7, druga Jovanova 2, treća Jovanova 3, Judina 4, Rimljanima 19, prva Korinćanima 9, druga Korinćanima 10, Galatima 12, Efescima 10, Filibljanima 7, Kološanima 10, prva Solunjanima 7, druga Solunjanima 6, Jevrejima 22, prva Timotiju 18, druga Timotiju 9, Titu 6, Filimonu 2. Apokalipsa pak u našem rukopisu ima 72 glave po diobi Andrije jepiskupa Česarije Kapadokijske (Šolc str. 331). Gdje koje glave apostolskih knjiga dijele se opet u manje dijelove. — Jevangjelje s ovom diobom nalazi se u mnogim rukopisima slovenskim, ona je i u nikoljskom jevangjelju, i sama štampana u staro vrijeme jevangjelja, n. p. biogradske štampano 1552 troškom kneza Radiše Dmitrovića i Trojana Gundulića a trudom kalugjera Mardarija, koje imam pri ruci, imaju ovu diobu, a u Rusiji su se, kako vele Gorski i Nevostrujev (u pomenutom djelu I, 139), u drugoj polovini XVII vijeka još štampala jevangjelja s ovom diobom. Ali je mnogo regiji apostol s ovom diobom: od pomenuta četiri što ih ima jugoslavenska akademija, ni u jednom je nema, niti ima kakve druge diobe na glave; u Gorskoga i Nevostrujeva nalazim spomenutu ovu diobu apostolskih knjiga iz pet rukopisa XIII, XV i XVI vijeka (br. 1, 2, 3, 35, 95). Brojevi glava koje imaju apostolske knjige u našem rukopisu ne slažu se po sve s brojevima poznatijem s druge strane: Šolc (u pomenutom djelu na str. 331) za pet poslanica kaže druge brojeve glava nego što su u našem rukopisu, veli da prva Petrova ima 8 glava, druga Jovanova 1, treća Jovanova 1, druga Korinćanima 11, a Jevrejima 21; a u Milijevu izdanju grčkoga novoga zavjeta (Roterodami 1710) od ovijeh pet poslanica tri (druga i treća Jovanova i Jevrejima) imaju isto onoliko glava koliko i u našem rukopisu, a samo dvije, prva Petrova i druga Korinćanima, imaju ih onoliko koliko kaže Šolc, jer što su u našem rukopisu u prvoj Petrovoj

poslanici tri dijela koja pripadaju šestoj glavi, to je u Milija sedma i osma glava (u sedmoj je dio prvi i drugi, a u osmoj treći), a što su u našem rukopisu u drugoj poslanici Korinćanima dva dijela 10-te glave, to je u Milija 11-ta glava. Prema toj razlici kako je u slovenskim rukopisima koje pominju Gorski i Nevostrujev? Žao mi je što na to ne mogu u njih naći odgovora, jer oni ne kažu za svaku knjigu koliko ima glava, nego samo za gdje koju kao primjera radi, pa baš za ove ne kažu u kojih vidjesmo razliku. Popis glava svake knjige ja ću priopćiti iz našega rukopisa malo dalje (vidi br. 13).

4. Gotovo kod svake apostolske knjige iza popisa glava njezinih zabilježeno je koliko ima stihova, koji se zovu i *razmeca*, pa je i na kraju njezinu isto učinjeno a uz to još napomenuto gdje je pisana i čijom rukom, i koliko ima čitanja, t. j. u koliko se dijelova čita, i koliko ima svjedočanstva, t. j. mjesta koja se potvrđuju drugim knjigama, koje se i kod teksta na strani često spominju. Stihovi u samom tekstu nijesu obilježeni da bi se moglo znati gdje koji počinje. Ali se ni kod jedne knjige, kod koje je broj stihova zabilježen i naprijed iza popisa glava njezinijeh i na kraju, ne podudara jedan s drugim. I Gorski i Nevostrujev (I str. 150) pominju taku razliku kod jedne knjige; a da su od svake knjige priopćili broj stihova, može biti da bi se kod više njih našle razlike, i one može biti da bi bile jednake s razlikama koje su u našem rukopisu, kao što je i ona jedna koju pominju ista i u našem rukopisu. Što je ovijeh razlika, kako rekoh, mnogo, i što za jednu od njih vidimo da se nalazi i u drugom rukopisu, za to mislim da one nijesu pogreške, nego da brojevi zabilježeni iza popisa glava ili ne pokazuju broja stihova iste knjige nego može biti broj stihova samoga popisa, ili pokazuju broj stihova po drugoj kakvoj diobi a ne po onoj po kojoj je broj stihova na kraju svake knjige. Ja ću odmah ovdje staviti kako su ti brojevi zapisani kod svake knjige i pred početkom njezinim i na kraju, koje mi se potrebno čini tijekom više što ova stvar — kako se tuži Tišendorf negdje obećavajući da će o njoj potanje govoriti — još nije u književnosti sa svijem raspravljena („de hac re in plerisque Novi Testamenti libris isagogicis parum recte tractata alibi accuratius explicandum erit.“ Polyglotten-Bibel, bearbeitet von R. Stier und K. G. W. Theile. IV bd. Bielefeld 1863. Appendix, str. IV). Kod djela apostolskih nije naprijed zapisan broj stihova, nego na kraju: *стиховъ .шф. .мд.* (a to će biti 2524, koji broj ima Milije iz jednoga grčkog rukopisa, te će u našem rukopisu po glagolski *ш*, koje u azbuci ide iza *ѣ*=1000, biti 2000, odakle dobijamo svjedočanstvo da su se 2000 pisale slovom *ш*, kao što se 1000 pisala slovom *ѣ*, a *ф*, koje se i u riječima piše mjesto *ф*, biće i ovdje mjesto *ф*=500 i biće za glagoljsku bukvicu novo svjedočanstvo da se 500 tako pisalo); kod poslanice Jakovljeve naprijed *стиховъ .кѣ.*, a na kraju *стиховъ .сме.*, tu je i u Gorskoga (I str. 150) ista razlika izmegju oba broja; kod prve i druge Petrove nije zabilježen broj ni naprijed ni na kraju; kod Jovanove prve naprijed *стиховъ .кг.*, a na kraju *стиховъ .сод.*; kod Jovanove druge

naprijed стѣхъ .е., а на крају стѣхъ .д. (у Milija je 30, по чему mislim да је у нашем рукопису griješkom написано д мјесто ђ, које је у glagoljici 30); kod Jovanove treće naprijed стѣхъ .е., а на крају стѣхъ .лв.; kod Judine nema naprijed broja, а на крају стѣхъ .хн.; kod poslanice Rimljanima naprijed гранеъ .лз., а на крају: къ римляномъ написа се ѿъ Кореньта Поучею дѣткоюмъ, утены .е., главаъ .ѳи., свидѣтель .ми., гранеъ .цк.; kod prve Korincanima naprijed стѣхъ .лз., а на крају нема броја стиховима; kod druge Korincanima naprijed гранеъ .лз. (valja да .л. и .л., ако nije slo- vima л griješkom zamijenjeno glagoljsko М или је л+л+л=41), а на крају: къ корентьмъ .в. написана бысть ѿъ Пхлпъ Титомъ и Лоукою, утены .д., главаъ .л., свидѣтель .в., стѣхъ џ' (gdje је valja да griješkom izostao broj od stotina, у Milija je 590); kod poslanice Galatima naprijed нема броја, а на крају къ галатомъ написа се ѿъ Рима, гранеъ .ср҃г., утены .г., главаъ .в., свидѣтель .л.; kod poslanice Efescima нема naprijed броја, а на крају къ ефесыомъ написана бысть ѿъ Рима Тоухыкомъ, утены .в., главаъ .л., свидѣтель .з., гранеъ .тк.; kod poslanice Filibljanima naprijed гранеъ .ѳ., а на крају къ филлпнсьмъ написа се ѿъ Рима Спрапродытомъ, утены .в., главаъ .з., гранеъ .сн.; kod poslanice Kološanima naprijed гранеъ .ѳи., а на крају къ кола- сьмъ написана бысть ѿъ Рима Тоухыкомъ и Онысьномъ, утены .в., главаъ .л., гранеъ .сн.; kod prve Solunjanima naprijed гранеъ .д., а на крају къ тесалонькомъ .л. написа се ѿъ Атынь, утены .л., главаъ .з., гранеъ .ср҃г.; kod druge Solunjanima naprijed гранеъ .в., а на крају къ тесалоньсьмъ .к. написана бысть ѿъ Атынь, утены .л., главаъ .з., гранеъ .рз.; kod poslanice Jevrejima naprijed гранеъ .оз., а на крају къ еврьомъ написана бысть ѿъ Италы Тимотьмъ, утены .г., главаъ .кк., свидѣтель .л., грам(ес) ѳг. (t. j. 503, у Milija џ=703, може biti да је Hval griješkom napisao ѳ mj. џ); kod prve Timotiju naprijed гранеъ .кк., а на крају къ Тимотью написана бысть ѿъ Ладокы еже мытрополыскъ Проуѣнъ икатанъ (у Milija τῆς Παχτιαυῆς), утены .е., главаъ .ни., свидѣтель .к., гранеъ .слз.; kod druge Timotiju naprijed нема броја, а на крају къ Тимотею .к., етеськы црьккы епискоупоу прѣжде скешеноу, написана бысть ѿъ Рима, егда второе ста Павелъ прѣдъ Нерономъ кesarомъ римьсьмъ, утены .л., главаъ .ѳ., свидѣтель .л., гранеъ .рок.; kod poslanice Titu naprijed нема броја, а на крају: къ Титоу, крытськы црьккы прѣжде епискоупоу скешеноу вьнешоу, на- писана бысть ѿъ Инколанъ Македоньмъ, утены .л., главаъ .з., свидѣтель .л., гранеъ .сз.; kod poslanice Filimonu naprijed гранеъ .г., а на крају: къ Пхлпмоу и Апфын, господинома Онысьмовьма, и къ Архыпоу, дѣткомъ Коласьскы црьккы, написана бысть Онысьномъ рабомъ, утены .л., главаъ .к., гранеъ .мз. (у Milija 37, у Hvala може biti да је м мјесто glagoljskoga М=30).

¹ Broj џ не пише Hval nigdje tako, nego у другој формѣ, како се на- лази у грѣком, само што му је гornji крај краћи, те је са свѣмъ налик на glagoljsko з (и).

5. U apostolu stoji gdje-gdje zapisano **зачело** i **конѣць**, pokazujući početak i svršetak dijelu odregjenom za kakvu potrebu. Ali je gdje-komu tako obilježenu dijelu pokazan samo početak a gdje-komu samo svršetak. Staviću ovdje gdje sam našao jednu ili drugu ili obje ove riječi: *a)* iza djel. III 18 **комаць**; *b)* iza djel. VI 7 **конѣць**; *c)* pred rim. I 7 **зачело**, a iza I 12 **комаць**; *d)* pred rim. II 10 **зачело** .г., a iza II 16 **комаць**; *e)* iza rim. III 26 **конѣць**; *f)* pred rim III 28 **зачело**, a iza IV 3 **конѣць**; *g)* iza rim. VIII 21 **конѣць**; *h)* iza rim. VIII 39 **конѣць**; *i)* iza rim. XIV 4 **конѣць**; *j)* iza II kor. III 18 **конѣць**; *k)* iza II tim. II 10 **комаць**; *l)* pred jevr. II 11 **зачело** .г.; *m)* pred jevr. III 1 **зачело**, a iza III 4 **конѣць**; *n)* iza jevr. V 6 **конѣць**; *o)* pred jevr. VI 9 **зачело**; *p)* pred jevr. VI 13 **зачело**; *r)* iza jevr. X 38 **конѣць**; *s)* u jevr. XII 2 (poslije **Нсоуца**) **конѣць**. Svega dijelova ovako obilježenijeh ima 18; može biti da je još koji ovako obilježen sa strane među pomenutijem svjedočanstvima, a ja nijesam opazio ne imajući kad mnogo motriti te bilješke izvan teksta. Ovi dijelovi nijesu glave koje sam naprijed pominjao, jer ako nekima i jest početak i svršetak isti koji je nekima između pomenutih glava (n. p. dio ovdje pod d. jest doista glava druga poslanice Rimljanima po pomenutoj diobi), ali je u drugih sa svijem drugačije (n. p. dio pod m. sam je dio četvrte glave u poslanici Jevrejima po pomenutoj diobi; dio pod r. pripada doista u glavu 15 poslanice Jevrejima po pomenutoj diobi, ali gdje je kraj tom dijelu, ondje nije kraj toj glavi; tako čim se svršuje dio pod s., onijem se gotovo tek počinje glava 17 poslanice Jevrejima po pomenutoj diobi). Ti dijelovi, kojima je tako zabilježen i početak i svršetak, ili samo početak ili samo svršetak, jesu isti koji se u neke dane čitaju u istočnoj crkvi. Kojima je između njih zabilježen i početak i svršetak čitaju se: onaj pod c. u prvu subotu poslije duhova; onaj pod d. u drugu nedjelju poslije duhova; onaj pod f. u subotu treće nedjelje poslije duhova; onaj pod m. kad se sveti nova crkva; — kojima je samo početak zabilježen čitaju se: onaj pod l. na blagovijesti (svršetak mu je II 18); onaj pod o. u četvrtu subotu posta (svršetak mu je VI 12); onaj pod p. u četvrtu nedjelju posta (svršetak mu je VI 20); — kojima je zabilježen samo svršetak čitaju se: onaj pod b. u treću nedjelju poslije uskrsa (početak mu je VI 1); onaj pod e. u drugu subotu poslije duhova (početak mu je III 19); onaj pod g. u petu subotu poslije duhova (početak mu je VIII 14); onaj pod h. velikim mučenicima (početak mu je VIII 28); onaj pod i. u bijelu (siropusnu) nedjelju i na rođenje Jovanovo (početak mu je XIII 11 u sredini); onaj pod j. u dvadeset i prvu subotu po duhovima (početak mu je III 12); onaj pod k. u nedjelju trideset i petu po duhovima i mučenicima (početak mu je II 1); onaj pod n. u treću nedjelju posta (početak mu je IV 14); onaj pod r. u treću subotu posta (početak mu je X 32); onaj pod s. u nedjelju svijeh svetijeh (početak mu je XI 33). Samo onaj pod a. ne mogu kazati kad se čita, jer nijesam mogao naći da se na tom mjestu svršuje koji između dijelova što se u

crkvi čitaju; može biti da je Hval pogriješio što je na tom mjestu stavio *конца*, i da je trebalo staviti malo naprijed, ispod djel. III 16, gdje se svršuje što se čita u prvu subotu po uskrsu. Ne mogu propustiti da ne spomenem da je kod dijela navedenoga pod d. k riječi *завѣно* dodano *.к.*, i kod onoga pod l. takogjer k riječi *завѣно* dodano *.р.*; ali ne znam po čemu je ono drugo a ovo treće.

Što su ovi dijelovi ovako obilježeni, to bi moglo svjedočiti da su se i Patareni sastajali na molitvu u rečene dane, te čitali iz novoga zavjeta iste dijelove koji se čitaju u istočnoj crkvi. Ali to svjedočanstvo ne bi bilo jako, ako mu se drugo što protivi; jer što su rečenim načinom zabilježeni samo za nekoliko rečenih dana dijelovi koji se čitaju, a nijesu i za ostale dane, i što ni kod tih nekoliko dijelova nijesu zabilježeni dani u koje se čitaju, po tome bi moglo biti da je Hval, prepisujući iz rukopisa u kom je to bilo zabilježeno za sve dane, samo nehotice griješkom zabilježio kod rečenih dijelova početak i svršetak.

6. Psalmi stoje iza svega novoga zavjeta; poslije 150-toga stoji i apokrifni kako je David ubio Golijata, kao što stoji i u drugim crkvenijem knjigama. Razdijeljeni su psalmi u Hvalovu rukopisu isto onako kako se i danas dijele za potrebu istočne crkve, t. j. na 20 katizama, koje se opet dijele na manje dijelove rastavljene između sebe samo tijekom što među njih dolazi *слова*. Ali na stihove nijesu psalmi razdijeljeni. Katizme su obilježene brojem, i svaka se počinje ondje gdje se počinje i u današnjim psaltirima namijenjenim crkvenoj potrebi; samo prva katizma, koja se počinje prvim psalmom, nije zabilježena ni brojem niti kakvim natpisom, osim natpisa samoga psalma. Među pomenutijem manjim dijelovima stoji *слова* takogjer na običnijem mjestima, samo je nema iza psalma 33 nego stoji iza 34, nema je ni iza ovijeh psalama, jamačno samo griješkom: 39, 50, 66, 76, 111, 147. Što su psalmi ovako razdijeljeni u našem rukopisu, po tome bi se moglo misliti da su ih Patareni upotrebljavali onako kako se upotrebljavaju u istočnoj crkvi; ali se razlog ne bi mogao ni malo držati ako ima protivnijeh, jer bi moglo biti da se u Hvalovo vrijeme držalo da ta dioba pripada psaltiru kao i dioba na psalme i da nema ništa s razlikom u crkvenim običajima, te je Hval prepisao psalme onako kako ih je našao.

Iza psalama ide kao dodatak im devet pjesama bibličkih iz staroga i novoga zavjeta, na ime: 1. pjesma koju je pjevao Mojsije kad je preveo narod preko crvenoga mora (2 Moj. XV 1—19); 2. pjesma koju je pjevao Mojsije kad je dao narodu zakon (5 Moj. XXXII 1—43); 3. pjesma Ane matere Samuila proroka (1 Sam. II 1—10); 4. pjesma proroka Avakuma (Avak. III); 5. pjesma proroka Isaije (Isa. XXVI 9—19); 6. pjesma Jone proroka (Jon. II 3—10); 7. pjesma koju su pjevala tri mladića u peći užarenoj (Dan. III između stiha 23 i 24 umetak apokrifski); 8. druga pjesma istih mladića (na istom mjestu); 9. pjesma bogorodičina (Luk. I 46—55. 68—79). Ova posljednja pjesma nije cijela u našem rukopisu, nego

хытарь бѣ. Dalje se veli da je Dorot napisao knjigu o 70 učenika Isusovijeh, pa se onda navodi o njih 69 šta je o kom napisao, t. j. gdje je koji upravljao crkvom, pa se onda dodaje da je ovo Dorot въ Римы быль, римскимъ езыхомъ написавъ оставилъ, да је по том преведено въ грѣцкы езикъ, а за тимъ се nastavlja: „и ми же пакы ѿ грѣцка оу словесни прѣложше, звы есимъ створыхомъ изабравине .о. оученики“, najposlije se još veli da je Dorot napisao i „о дѣлю на десете апостолю, звалъ нѣже каждо нхъ проповѣдалъ“, ali se to ne dodaje. (Vidi o tom članku u prvoj knjizi Starina str. 105—6).

c. Za timъ ide članak kojemu je natpis: свѣтаго Спннана епископа коупранина о свѣтыхъ апостолахъ, гдѣ каждо нхъ проповѣдѣ, и како гдѣ скончаше се свѣтыхъ нхъ телеса, и гдѣ лежать и въ конхъ мѣстахъ. Iza toga natpisa odmah se bez ikakoga uvoda govori o Petru: Симонъ Петаръ вѣрховни апостолахъ, якоже звалъ се епископъ свонѣ, а за njim o ostalijeh jedanaest tako da je dvanaesti Мататѣ.

d. Iza toga još jednako pred djelima apostolskim stoji članak kome je natpis: оубожденье Павла апостола. Počinje se riječima: ѿ Дамаска идуеть и възиде въ Ерусалимъ, и ѿ тоуду въ Тарсъ, i tako se dalje pripovijeda kuda je putovao i kako je najposlije došao u Rim i ondje poginuo.

e. Za timъ ima mali članak pod natpisom: моуеньы апостола Павла. Počinje se: при Нероны кесари римсцы моуень бысть тоу Павла апостола, po tom se samo поближе kaže vrijeme kad je to bilo.

f. Iza toga ide bez ikakoga natpisa predgovor Jevtalijev k djelima apostolskim. Početak mu je: елико въ истиню зело како хытросты и болоубахна бесмыты похотытеле.

g. Iza sabornijeh poslanica, a pred poslanicama Pavlovijem, ima predgovor Jevtalijev k poslanicama Pavlovijem pod natpisom: прѣкос слово Павла апостола кингми прѣдъумасмо. Početak mu je: лоубахню оуенью и таштанню днелоу се ткоен лоубы, оуе уасны, съ страхомъ и покоромъ послушаше.

h. Iza toga ide: главы поуминиѣ (jamačno pogriješka mjesto поуминиѣ) утѣнень, колико каждо епископѣ главы имать i сендѣтельстен и гранесъ, te se nabraja koliko u kojoj poslanici ima toga. Ovo je jedini članak kojega nijesam imao kad prepisati. Istina u njemu su sami brojevi, ali baš u brojevima može biti da bi se našlo što što bi nam dobro bilo znati.

i. Pred djelima apostolskim u popisu glava njihovijeh stoji najprije nekoliko riječi, kojima se kaže kako su u njemu glave razlikovane od svojih dijelova; počinje se: оуць ми и оуутель коварьства и образа польствованнѣ иууимасъ къ мѣроу се написанне главы прѣсѣште ѿтрадѣ и дрѣхосты.

k. Pred poslanicom Rimljanima i prvom i drugom Korinćanima u popisu glava njihovijeh kaže se najprije u nekoliko riječi što je u njima.

l. Pred poslanicom Jevrejima ima članak u kom se dokazuje da je Pavlova; počinje se: епископъ же къ екрыомъ и непштекана ксть зко мѣсть Павла.

m. Članak u kom se kaže za sva četiri jevangjelja gdje je koje pisano; on je pripoeen u prvoj knjizi „Starina“ na str. 103.

Ovi se članci nalaze i u drugim rukopisima; Gorski i Nevostrujev pominju više rukopisa u kojima se nalaze, i to u jednima svi a u drugima po neki. Samo jednoga ne nagjoh u njih spomenuta; to je onaj što je ovdje naveden pod e.; ali se nalazi grčki u Milijevu izdanju grčkoga novoga zavjeta (na str. 253) pod natpisom *μαρτύριον Παύλου τοῦ ἀποστόλου*.

Osim svega dovle pomenutoga ima u našem rukopisu još dvoje što mi valja navesti.

a. Kod poslanice Jevrejima, i to kod XI 33 i dalje, popisana su na strani imena ljudi iz staroga i novog zavjeta, koje je Pavao mislio na tom mjestu. To su ova imena ovijem redom: *Авраамъ, Моисей, Давидъ, г. отроцы, Илия, Езекиа, Софотан, Иштанин, Макакиъ с матерію, Елмси и Сампсонъ, Еремия, Носипъ, Стыпанъ, Исай, Сампсонъ, Исоусъ, Илия, Елмсин, Новакъ крѣститель*. Ali ni to nije dodatak Hvalov, niti kaka osobina našega rukopisa, jer to isto spominju i Gorski i Nevostrujev iz jednoga rukopisa br. 53.

b. U apokalipsi XXI 19–20 kod svakoga dragoga kamena stoji u tekstu napisano kojega apostola koji kamen znači. I to se nalazi u drugim rukopisima; vidi u Gorskoga i Nevostruja br. 1, 2, 3.

9. Isti razlozi po kojima sam za nikoljsko jevangjelje rekao (str. VII, VIII) da je prepisano iz glagoljskoga, nalaze se svi i u ovom; a osim njih ima i drugih, još očitijih: gdje koji između brojeva naprijed (pod 4) pominjanih, koji su stavljeni po vrijednosti glagoljskih slova, svjedoče da je Hval prepisivao ovaj rukopis iz glagoljskoga; a naj jače se to potvrđuje tijekom što je u popisu glava jevangjelja Jovanova u natpisu glave sedme Hval napisao broj 38 tako da je za 30 stavio ćirilsko slovo л a za 8 glagoljsko ѣ (о нмѡштнмъ .лѣ. лѣтъ ѡ медѡвѣ).

10. Premda je ovaj rukopis pisan istom XV vijeka, opet pripada među najdragocjenije spomenike slovenske književnosti. Ta mu vrijednost dolazi od mnogih starijih stvari, kojih u njemu ima više nego u mnogim starijim rukopisima; tako n. p. u šišatovačkom apostolu, koliko ima dragocenih starina, opet su mnoge ponovljene, koje je Hval sačuvao u starijem obliku, ne hoteci — ili može biti prije ne umijući — ih ponoviti. Rad sam to pokazati samo u nekoliko primjera: između pojava u glasovima mjesto mlagjega *рѣкънѡмѡнѣ* I kor. XII 31 u šišatovačkom rukopisu naš rukopis ima *рѣкънѡмѡнѣ*; mjesto šišatovačkoga *въздрѣкънѡмѡнѣ* djel. XVII 5 naš rukopis ima sa svijem starinski *въздрѣкънѡмѡнѣ*; — neki padeži složene deklinacije u kojima se u šišatovačkom rukopisu ne samo asimilacija nego i kontrakcija izvršila, u našem rukopisu nemaju ni asimilacije: dat. sing. *дѣхнѡштѡмѡмѡ* djel. XXVII 40, *острѣкънѡмѡмѡ* djel. XXVIII 7, loc. sing. *седмѣмѡ* jev. IV 4; još vidi natrag pod br. 32 c.; — od glagoljskih oblika da spomenem samo aorist: na vrlo malo mjesta gdje je u šišatovačkom apostolu stariji aorist, t. j. koji u mlagjim rukopisima sve regji biva

i najposlije ga nikako nema, stoji u našem rukopisu mlagji, t. j. u mlagjim rukopisima jedini; tijeh je mjesta tako malo da ih nestaje prema mnoštvu onijeh na kojima naš rukopis ima aorist u starijem obličju a šišatovački u mlagjem; sve ću ih pojedince spomenuti gdje bude riječ o oblicima (vidi br. 33 d.), a ovdje se valja zadovoljiti nekolicinom njih: gdje šišatovački ima najobičniji, slabi aorist s umetkom i nastavkom *х*, u našem je slabi bez umetka a s nastavkom *х*, n. p. III pl. od osnove *вѣдъ: вѣше* djel. XVII 19, od osnove *уѣтъ: поучише* djel. XXVIII 10, I sing. od osnove *тѣхъ: тѣхъ* (t. j. *тѣхъ*) gal. II 2; iz dijelova kojih nema u šišatovačkom rukopisu neka mi bude slobodno spomenuti jedan ovaki primjer prevelike radi njegove rijetkosti: to je od osnove *жер* složene sa *разъ*, dakle od *разжер*, u kojoj po što se *е* promijenili u *ѣ* mora se i *ѣ* radi glasova koji su pred njim promijeniti u *а*, pa III pl. glasi *разждаше* rim. I 27; — i slabi aorist s nastavkom *с* bez umetka ima naš rukopis gdje je u šišatovačkom slabi s umetkom i nastavkom *х*, n. p. od osnove *владъ* III pl. *вѣлаше* djel. XXVIII 10, od osnove *вѣзъ* I pl. *вѣлашомъ* djel. XXVII 2.

I riječi starijih, t. j. koje su vremenom izašle iz običaja, te su se zamjenjivale drugima običnijima, ima u našem rukopisu, a u šišatovačkom su apostolu već druge mjesto njih, n. p. *вѣдѣти* I tim. II 12, V 14, mjesto čega je u šišatovačkom *вѣдѣти*; tako *вѣдѣти* kol. IV 14, mjesto čega je u šišatovačkom *вѣдѣти*; gdje šišatovački ima *рече*, u našem je rukopisu sačuvano *сѣтъ*, koje Hval, ne znajući mu izgovora, piše *сѣта* djel. VIII 36, jevr. VIII 5 osim drugih mjesta kojih nema u šišatovačkom; jednu riječ, koja je danas poznata samo iz šišatovačkoga apostola i još jednoga pisana XIII vijeka (u Gorskoga i Nevostrujeva br. 95), ali je u oba pokvarena, ima naš rukopis kako treba; ta je riječ u pomenuta dva rukopisa *разоумѣница*, *μάχελλον*, a u Hvala *разамѣница*, t. j. *разамѣница* I kor. X 25, te se njom slaže naš rukopis s drugim ruskim, koji ima *раземѣница* (Gorski i Nevostrujev, opis. I br. 46, str. 312).

I prema nikoljskom jevangjelju sačuvao nam je Hval u ovom rukopisu starijih stvari, koje je u nikoljskom zamijenio novijim; spomenuću samo tri: mjesto *грозѣ*, koje ima Hval u nikoljskom jevangjelju, ima u ovom rukopisu na jednom mjestu prerijetku riječ *жѣлъ*: *отъ жѣлъ* mat. VIII 28; — tako osim svijeh grčkih riječi koje se nahode u nikoljskom jevangjelju, i koje se, kako je poznato, uzimaju za svjedočanstvo velikoj starosti rukopisa u kojima se nalaze ili iz kojih su prešle u mlagje, u našem rukopisu i mjesto riječi *покашати* jošte stoji *дорма* luk. II 1, za koju do danas nije poznato da se nahodi još u kom rukopisu na tom mjestu; — tako mjesto *сметѣ* ima naš rukopis jednom stranu riječ *самѣтъ*, koja je po mišljenju Miklošićevu (die fremdwörter in den slavischen sprachen) u Panoniji prešla u slovenski jezik, kojom je dakle u našem rukopisu ostao vrlo jasan trag još od prve radnje oko prevogjenja svetoga pisma na slovenski jezik: mjesto na kom je ta riječ glasi: *многа тѣлеса поучавашѣтъ самѣтъ вѣсташѣ* mat. XXVII 52, gdje je Hval u rukopisu iz koga je

prepisivao jamačno imao *самѣ* gen. pl., pak je ne razumjevši ga stavio na kraju a m. ѡ, kao što je učinio u pomenutom *сѣта*, koje narodni govor, prem da ne u tijem prilikama, dopušta i isto.

Ovo što spomenuh mislim da dovoljno pokazuje koliko je znatan naš rukopis ne samo za jezik slovenski nego upravo i za istoriju slovenskoga prijevoda svetijeh knjiga.

11. Nije samo svetijem knjigama toliko znatan naš rukopis, nego i ostalijem člancima, koje naprijed spominjah; jer su nam se i u njima sačuvali tragovi najstarijih vremena slovenske književnosti: i u tijem člancima imamo *сѣть*: *тоу оубо блажемы Палѣ въ добры поудѣнь подвѣгнѡуеъ се, збоже и самъ сѣть* (čl. g); u njima imamo i *братарскѣ*, čega u ostalom rukopisu nema: *исправлѣны же ме пѣче братарскѣ... сѣде же братарскомъ естеромъ и светнымъ обычаемъ* (čl. f); ima u njima i *Клеѣ*: *Тадѣи же иже и Клеѣ наречени* (čl. c), koje napisano *Келекен* ima i u jevangjelju u našem rukopisu kao i u nikoljskom mat. X 3, i koje se na tom mjestu u jevangjelju smatra kao pogrješka prvijeh prevodilaca, te je ostatak još od njihova vremena. Kad sam kod toga imena, ne mogu premućati da sumnjam da je u njemu pogrješka slovenskih prevodilaca, jer mi je teško vjerovati da oni koji su prevodili sveto pismo nijesu znali baš na tom mjestu pročitati skraćenoga grčkoga *καὶ* i da im ime s kojim su sastavili to skraćeno *καὶ* nije bilo poznato od njihovijeh učitelja; za to bih rekao da je ta pogrješka već bila u Grka i da su slovenski prevodioci od Grka naučili čitati *Келекен* ili *Келекен*. To mislim da se potvrđuje i tijem što se ta pogrješka u jevangjelju tako dugo držala da se nalazi i u štampanijem knjigama (vidi u Miklošičevu rječniku kod *Келекен*); mislim da se potvrđuje i tijem što *Келекен* ima i u tumačenju jevangjelja (Gorski i Nevostrujev, opis. II. 1. str. 133), i što evo ima i u ovom članku našega rukopisa: ako bi i pogriješili bili oni koji su prevodili jevangjelje, kako pogrješka toliko vremena osta nepopravljena u narodu u kom su crkveni glavari jednako imali posla s Grcima? kako istu pogrješku učiniše i oni koji su prevodili tumačenje jevangjelja i oni koji su prevodili ovaj članak našega rukopisa? Mislim dakle da su sami Grci neko vrijeme ili u nekom kraju to ime sa skraćenim *καὶ* čitali *Келекен* ili *Келекен*.

Ne misleći se više vraćati na ove članke dodajem ovdje iz njih nekoliko riječi, koje ili još nijesu poznate iz drugih rukopisa, ili su vrlo rijetke, ili najposlije za koje je vrijedno znati da se i u ovijem člancima nahode: *блѣзѣнѣ*: *монхъ блѣзѣнѣ и грѣхъ мѡѡуѣнѣнѣ не поменуѡты, исправлѣны же ме пѣче братарскѣ* čl. f. *братѡуѣдѣ*: *соуѡеомъ братѡуѣдѣ господѣнѣ* čl. c. *вола* (εἰτα u grčkom originalu): *вола же пакы третѣцею въ ѡнѣнохѣ соуѡискоуѡю. вола же пакы въ ѡуѡстроуѡ. вола же пакы вѣторыцею въ ѡнѣнохѣ пѣсидѣскоуѡю* čl. d. *искрь* (παράπλησιος): *въ нѣхѣже соуѡтѣ рекѣмы искрь въ себѣ уѣтѣтры* (τὰ παράπλησια εἰρήκασιν). *которы искрь въ себѣ рѣше. когождо еванѣлысты искрь въ себѣ глаголоуѡшта* čl. a. *коленѣдѣ* (nom. bez potvrde): *прѣжде три коленѣдѣ нѡнѣ мѣсеца* čl. c. *лѣхѡвати* (carete): *егоже*

земля ликоваше ѓл. г. навлаштѣ (ἰδως-у грѣком originalu): въ ныхъже
 каждо ихъ навлаштѣ написа се ѓл. а. оклестыниикъ ѓл. г. Перѣѣ
 ѓл. d. писцуин: Матын бысть заучельныкъ писцуытѣмъ светымъ таи-
 нымъ господа нашего ѓл. с. покорѣ: съ страхомъ и покоромъ по-
 слоушае ѓл. г. рѣсьнотникъ: рѣсьнотыкъ испытныкъ ѓл. г. рѣсьнот-
 никъ: оуѣ рѣсьнотыкаго проповѣданнѣ. рѣсьнотыкное слово ѓл. г.
 теклонимень: благоименьное и зѣло теклонименьное божыхъ словесъ
 моудрооученьное рекоу оученье ѓл. f. урькламень: еже урькленному зна-
 менне положено юсть ѓл. а. юкъмъ (kao da je isto što юкъмъ): екъмъ во
 кто въ обыуан разоумъ большоу оученню боудеть, торгоубо больша и
 таштѣнниша пожелаетъ ѓл. f. ютеръ ѓл. а. f. Ѣѣтъ ѓл. с. — Ima
 u ovijem ĉlancima i po narodnom govoru umetnuto a megju dva
 konsonanta, kao što je i u gdjekoj već spomenutoj riječi; dodacu
 još nekoliko takih primjera izmegju znatnijih: Ѧрыстарѣхъ ѓл. b. кьноу-
 тарѣ ѓл. а. индикать ѓл. е. наден ѓл. f. крѣпалаше ѓл. г. Коупарѣ ѓл. d.
 Маракъ ѓл. b. три пута. обаштаникъ ѓл. г. Натѣлеманда ѓл. d. раздгноуѣ
 ѓл. а. сальство ѓл. d. смотарѣ ѓл. а. Тарасъ ѓл. d. хытарѣ ѓл. b. Nalazi
 se i gen. светого ѓл. b.

12. Vrijednosti radi ovoga rukopisa naprijed nagoviještene rad sam
 ga obznaiti. Ali budući da već imamo naštampano jevangjelje gotovo
 cijelo, a tako i apostol gotovo cio, za to ne mislim da je potrebno
 štampati vas ovaj rukopis, nego sam naumio naštampati iz njega
 samo ono ĉim se razlikuje od naštampanoga nikoljskoga jevangjelja
 i šišatovačkoga apostola, i dodati samo one dijelove cijele kojih u ta
 dva rukopisa nema; apokalipsu pak i psalme ostavljam za drugi put
 da ih na pose izdam na svijet. Ne mislim ovijem trudom poslužiti
 samo nauci o jeziku, nego sam rad najviše poslužiti poslu kojim bi
 se istorija slovenskoga prijevoda svetijeh knjiga tražila po rukopisima
 u kojima je. A budući da bi se tome poslu vrlo slabo — ili upravo
 ne bi nikako — poslužilo pojedinijem znatnijim riječima ili poje-
 dinijem znatnijim oblicima njihovijem ili gdjekojim povećim dijelom iz
 rukopisa kako mu drago znatna, nego mu treba sve kako je na kom
 mjestu, za to će razlike koje ću priopćiti biti sve što se nalaze u
 našem rukopisu. Kad tako budu u književnosti slovenskoj obznajene
 razlike iz svijeh iole znatnijeh rukopisa svetoga pisma, onda istom
 mislim da će moći na svijet izaći istorija slovenskoga prijevoda sve-
 tijeh knjiga, onda će se istom i sveza megju pojedinijem rukopisima
 objelodaniti, onda se istom i prava vrijednost svakoga njih pokazati.
 — Ali skoro svaki rukopis ima osobina koje ne pripadaju megju po-
 menute razlike pokazujući samo kako je prepisivalac iste riječi ili iste
 oblike izgovarao ili samo kako je pisao; budući pak da nam treba
 znati i take osobine Hvalova rukopisa, a treba nam ih znati jedno
 za to da bi se što bolje poznao sam rukopis, a drugo za to što
 megju njima ima dragocjenijeh stvari za istoriju našega jezika i pisma,
 a i samoga staroga slovenskoga, za to ću take osobine i sve druge
 koje se tiĉu gramatike odlučiti od ostalih koje se više tiĉu teksta,
 pa ću najprije njih pokazati. A prije toga

13. Onijem redom kojim u rukopisu stoje knjige jedna za drugom stavljam ovdje jošte popis glava njihovijeh koji pominjah naprijed pod br. 3, osim apokalipse. Natpise glavama četiriju jevangjelja staviću samo one koji u našem rukopisu kakogod drugačije glase nego u nikoljskom, ostale pak staviću sve, dodajući i onima i ovima zagragjene riječi kojima se natpis kod teksta razlikuje od onoga koji je naprijed pred svakom knjigom; kod glava djela apostolskih i poslanica zabilježicu gdje se koja počinje zagragjenim sadašnjim brojem glave i stiha.

ГЛАВЫ ЕВАНГЕЛИЯ ЕЖЕ ОТЬ МАТТЯ.

- .д. о искоушени спасителех.
- .ен. о даштеры архисоунагоговы.
- .ке. о бисинь и глауцинь и сазинь.
- .кл. о Нованы и Проды.
- .ко. о ханзаны.
- .л. о нсцымыхнихъ народыхъ.
- .ла. о .х. хлѣбъ.
- .ле. о квасы парыснцымъ и садокысцымъ.
- .лг. о кьпрошени Кесарые.
- .ма. о кьпрошымъ богатымъ Нсоуса.
- .ми. о кьпрошыхъ господа архыерихъ и кинжиницыхъ.
- .ха. о пришестви нсоусовы.
- .хе. о помазавшы господа мастыю (хрѣзмоу).
- .хт. о оуготоуаны пасцы.

ГЛАВЫ ЕВАНГЕЛИЯ ЕЖЕ ОТЬ МАРКА.

- .г. о нсцымыхныхъ отъ разануиныхъ недоуѣ.
- .б. о лекѣыты и мытарѣ.
- .ке. о квасы парыснцымъ и садокысцымъ.
- .кд. о кьпрошени парыснцымъ и садокысцымъ.
- .ла. о Варытемен.
- .ли. о садокахъ.
- .ме. о соуднемъ днехы, си рѣхъ о конунни.
- .мд. о помазавшыхъ господа хрѣзмоу.
- .мз. о предади пророуствѣ.

ГЛАВЫ ЕВАНГЕЛИЯ ЕЖЕ ОТЬ ЛОУКІ.

- .г. о Семеонн.
- .е. о быкиньи гласы къ Нованоу.
- .ки. о окаженни.
- .ди. о лекѣыты и мытарн.
- .ка. о помазавшыхъ господа мастыю (хрѣзмоу).
- .кд. о леѣеонн.
- .ла. о вѣсноуишнихъ се на новъ мѣсець.
- .лг. о испобѣзаннымъ вѣсѣдѣ иты.
- .ле. о кьпрошени законни.

- .лз. о Марьты и Марын.
- .м. о възоупнишнихъ гласомъ ѿт народа.
- .мд. о квасѣ пѣри(стѣ)сцымъ и садокисцымъ.
- .мн. о нмоушти доухъ зды.
- .мк. о вѣдьномъ троуды.
- .мф. о богатѣмъ и о Лазари.
- .зг. о приемьшихъ мамасъ.
- .ок. о садокнахъ.
- .он. о испрошени сотонїи.
- .оф. о оужинцы нродовы.
- .па. о показьшихъ се разбоннищн.

Глави евангелїа еже ѿт Новама.

- .л. о брахы быкъшыхъ къ кангалелысцы.
- .з. о нмоушнымъ .лф. лѣтъ къ недоузу.
- .ф. о морьсцымъ хожденымъ.
- .кн. о помазавьшихъ господа хризмоу.

Напысамыє главы дѣланьа апостольска.

.л. ѿ въскрьсени оууениа христова и ѣлени къ оууеникомъ и обештанїе (обѣщени) светлаго доуха дара, вѣдѣнїа же и образа оууношенїа христова, и о сакенимъ его вѣторнымъ его пришаствїи (I 1).

.к. петрока бесѣда къ оууеникомъ о смьрти и ѿтверженїи (ѿтпаденїи) Нюде прѣд(д)ытеле (I 15); .л. къ менже о въвожденїи Мататы-оки (Мататїа) о ждрѣномъ оу къ благодѣть молитвою (I 23).

.г. о божьи мантыи светлаго доуха къ дамъ петыкостныи вѣшнымъ на кырокашыхъ (II 1); .л. къ менже петроко оууение о семь ѿт пророкъ (II 14); .к. о страсты и въскрьсени и възоушени христовы дарѣ (дара) светлаго доуха (II 22); .г. о вѣры соуштыхъ тоу и крьшенихъ спасению (кръштены и спасениа ихъ) (II 37); .д. оуединение (о едынении) обѣщенїи пользы и прѣложении вѣроуштыхъ (II 41).

.д. о исцѣлени о Христи (Исоухристомъ) рождѣнаго хрома, петроки же оууени, мылостыени обѣнуенїи свѣдѣнїихъ на спасеныи (III 1); .л. къ менже машастыи архьериномъ зѣкысты быншаго и соудѣ уоудесы петрока дѣлаи исповѣданїе христовы силѣи и благодѣты (IV 1); .к. о немырнїихъ архьериныхъ яко не подобаетъ дръзovati имены исоусовы и обмолкены апостолѣ (IV 15); .г. похвала ѿт црькве и о кырымъ (кыры и) трѣпзы апостольсцы (IV 24).

.е. о нмоушнымъ вселоушцымъ нїи (и обѣщенїи) вѣрокашыхъ (IV 31); .л. къ менже о (А)нїамъ и Сампыры и о горьцы ею смьрти (V 1).

.з. яко апостоломъ кымытанымъ вѣшнымъ къ тамницоу лиѣель (же) господьшѣи моштыю нзведе е поклѣмъ неказьбранию проповѣдати Исоуса (V 17); .л. къ менже яко къ (о) дроугыхъ архьериныхъ пакн нмыше не оууыти и томоу быше о немъ (kod teksta nema o nemъ) ѿтпоустыше е (V 27); .к. Гамалылоу кола кырма о апостолахъ съ прытѣуамъ ете-рымы показанымъ (kod teksta nema posljednje riječi) (V 33).

.з. о сьшестени .з. дѣлкомъ (VI 1).

.в. исидомъ (исидномъ) плутыи и изкаждении на Стинианъ, самого же бесида о звети божии (еже къ Абрамоу) и обою из десете плутыроу (VI 8); .а. къ неже о глады жити и о познани сыноуъ възоуъ и быти монсыомъ и богоуъ злени къ немоуъ къ горнъ свиласи (VII 11); .б. о исходы и телѣцъ створыше изъ(изъ)лехъ до лѣтъ соломонуъ и црѣ-изнаго скроушени (VII 36); .г. испокладнии прѣдвѣстныи славы исохристовъ, ѡткрыеныи емоуъ, о неже каменныи побиласи Стинанъ благоуасно оуспе (VII 55).

.ѡ. о гонени црѣкыномъ и погребени стинианомъ (VIII 1); .з. къ неже о Памии апостола многе исцмилеишомоу (исцмилеишомоу емоу) въ Самарии (VIII 5).

.и. о Симони клякыи върокышымъ и крѣшт(ъ)моу се съ нымъ мно-гоныи (VIII 9); .а. къ неже о петроу моукоу к нымъ епископыи (послани) и призыви (призивиѣ) скетаго доуха на крѣщение (VIII 14).

.л. тко не среброу ни лицевыроу (лицевырыемъ) на скетыи въ-роу и прѣустыемъ скетаго доуха (скеты доухъ) дѣлѣ се (VIII 18); .а. къ неже о лицевыри и прѣустени симонкомъ (VIII 20).

.к. тко блжныи и крѣпныи изрѣкалѣтъ богъ смлсеныи хѣи ѡтъ бесиди бикши на каженныи (VIII 26).

.п. о божии с небесе званыи павлы на апостольство христово (IX 1); .а. къ неже о исцмлении и крѣщении павла Аманиемъ по ѡт-крыеннию божью, дръзновенныи же его и бесида Варнакою къ апо-столоу (IX 17).

.д. о (Евсении) сзлеленныи исцмилеишымъ въ Лоудѣ Петромъ (IX 32); .а. къ неже о Тавмѣтѣ въдокололоуемыи (въдоколлоуемыи), юже въскрѣси Петаръ ѡтъ мрътвыхъ молитвою къ Оны (Новы) (IX 36).

.е. о Коринианъ елико же к немоуъ лихѣлъ и елико павы Петроу с небесе о званыи (пестроу с небесе званыи) езыхъ реуено бысть (X 1); .а. къ неже тко призывъ бысть Петаръ приде къ Коринилеку (X 23); .б. павы о бесиди еиже (нхѣже) лихѣлъ скидательствока и повѣствока (kod teksta nema и повѣстока) Коринилеку (X 30); .г. петроу оуе-ныи къ Христа и даръ скетаго доуха на послоушаштихъ (послоушаш-шес) тко крѣстыше се нже ѡтъ езыхъ върокаше (X 34).

.ж. тко Петаръ по редоу вса быхша помыствоуеъ (помыствовахе къ) апостолоу прѣвзышымъ (прѣштымъ) се с нымъ, тогда же посла Варнакою (Варнакоу) къ браты соуштын въ Антиохии (XI 4).

.з. пророуство агапоу о глады въселенышымъ и плодоносни къ соу-штымъ (соуштин) браты въ Антиохии (XI 27).

.и. Изкова апостола оуыеныи (XII 1); .а. къ неже петроу етые къ Продоу како же лихѣлъ божиии повелениемъ изѣтъ ѡтъ оузы (еты-лишта) и Петаръ показакъ се поштыю братини отыде (XII 3); .б. къ неже о поуцы стражемъ и по томъ о неуѣстныи Продѣ и горышымъ (горыцы) его (kod teksta nema его) гоуемытелы развраштенныи (kod teksta nema pošljednje riječi) (XII 18).

.ѡ. апостольство варнаке и павла ѡтъ скетаго доуха къ Коуиры, елико же створыста именемъ христовымъ изъ Елоума коуриемѣца (коремѣ-тъца) (XIII 2).

.и. пакле цѣтао (цѣмтно) оуѣнене въ Христа ѡтъ закона же и по редоу ѡтъ пророкъ повѣстно еванѣльское (XIII 16); .л. въ немже тѣо окамѣньено и слоесное (XIII 34); .е. (въ немже) о приложены пропо-кѣды въ изумныхъ, говенне же ихъ тоу, ѡтъмѣсткы(е) въ Иконию (XIII 46).

.ил. како въ Иконии проповѣдающе (проповѣдаше) Христа, многымъ (много) же кырокаемымъ (кырокаемше), изгнани енише апостола (XIV 1).

.кк. о исцѣлившы рожденоу хромоу (исцѣлившимъ рожденного хрома) въ Лоустрыхъ апостолама, и за то минны епта бога ѡтъ тоземлаць, въ немже и по томъ каменнымъ бьены ептасть (бьахше) Пакль ѡтъ гра-жданъ (XIV 8).

.кг. тѣо не подоелетъ обрѣзаты ктроушныхъ ѡтъ езыкъ оуѣненымъ и соудомъ апостольскимъ (XV 1); .л. въ немже посланные ихъ въ езыч-никомъ (языкомъ) о схраняемыхъ (XV 23); .е. прѣрыняные пакле въ Варнавы Мариа рады (XV 36).

.кд. о оуѣнены Тимотыи и ошасты паклы въ Македонню по ѡтъ-крѣсенню (kod teksta nema posljednje dvije riječi) (XVI 1); .л. въ немже о кыры (и о) спасеныи етери жени Лоудынныи (Лоудын) и о исцѣлившы рабы нмоушти доухъ поучытѣскы, ениже ради господыи енише Пакла (XVI 14); .к. о енишныи троусы и уоудесы, тѣо (и како) кт-роиз тамныиуни стражъ въ тоу поитъ и крѣсты се съ есимъ домома своимъ (XVI 26); .г. тѣо оумолена быиша тоу тогда изѣдѣта ис там-ныице апостола (XVI 36).

.ке. о рыкены быишымъ въ Тесалоникни проповѣданыи рады, етжан-ныи же (и етжаннѣ) пакла въ Беръ и ѡтъ тоудоу въ Атини (Антыю-хью (XVII 1).

.кз. о трѣхштинныи писаны въ Атыны (Атынехъ), пѣлософсцы же проповѣданы и благоуасты паклы (XVII 22).

.кз. о Агоулы и Прискоулы и о непокорени (непокорени) коурушныи (норощныи), о благоколены же божы проповѣданы ѡтыркенихъ Паклоу (XVIII 1); .л. въ немже о Крысны (архы)соунагозы ктровоакшыи съ ним-ныи етеры и крѣстоу се (XVIII 8); .к. приенкшы въ Короушныи Пакль отиде и прышадъ (пришадъ) въ Етесъ и побесыдокакъ изыде (XVIII 12); .г. о Аполосы моужы слоесныи (же) и ктрьны (XVIII 24).

.ки. о крѣштеныи и дары скетлаго доуха дамы молѣткою паклею въ Етеси (кырокаемымъ и) о исцѣлены лоудемъ (XIX 1); .л. о сымохъ скефѣ-нитхъ, тѣо не подоелетъ науѣнаты некыринныи а (и) недостоннымъ (-нымъ) соушнымъ ктры и о испокѣдашнымъ (кты испокѣдани) ктроу-шныхъ (XIX 14); .е. о енишыи малкы въ Етесы Дмитрыемъ сребро-поклѣчемъ на апостола. (XIX 23).

.ко. оѣхожденные пакле, въ немже тѣе о сирѣты и о жыти ебѣтоу-хокы молѣткою въ Троуды, оуѣненые же пастырско въ етескыи (ете-сискыи) пономъ (XX 2); .л. въ немже плаканыи пакле ѡтъ Етеса въ Кесарью палестыиискоую (до кесарыи палестыиискыи) (XXI 1).

.л. пророуство агакоко о прилоуѣишныхъ се Паклоу въ Ер(оу)са-лимъ (XXI 10).

.л. оуѣнене иткокле въ Паклоу о не мнѣты кѣзѣрѣнати жыдомъ обрѣ-заты се (XXI 18).

.лв. о бештиньх бесуастѣх (бештиньх) въ Ер(оуца)лимы на Павла како и тисоуштиньх ѡтѣстъ и ѡтѣ нюдѣх (нюдѣх) (XXI 27); .л. въ менже павлако оустросеные (оуеинне павлако) себе ради и званѣх апостольства его (XXI 40 kod riječi: многоу же безмалыю бешмоу); .к. о нихъже ѡманиа къ Павлоу въ Дамасчы телени гласи божьин и бывшымъ иногда и немоу къ цркви (XXII 12); .г. яко хотѣх о снхъ Павелъ бѣмъ енти рекъ яко римлянинъ есамъ ослабленъ бысть (XII 25).

.лг. еанко Павелъ съшадъ къ сымниште пострада же и реуе абые здыа (XXII 30).

.лд. о ковы бнелемы (бнелымъ) нюдѣх (kod teksta nema нюдѣх) на Павла и повеленимъ (исповѣданѣмъ) его къ Лоуслѣх (лоудѣмъ) (XXIII 12); .л. въ менже яко (kod teksta nema яко) посламъ бысть Павелъ къ кнезоу къ Кесарию съ кон (и) съ кингамы (XXIII 23).

.ле. Тертоулово оклѣстѣванѣе на Павла и ѡтѣкештанѣе сего прѣ кнезѣх (XXIV 2).

.лз. о пиланпоки (пиланпоки) нзмѣени и о привождѣх пистовы, испитани же павла при немъ и желаних (XXIV 27).

.лз. агрипоко и керинианеко пришаствые и въпрошенѣе павла (о въпрошенѣх павла нхъ) (XXV 23); .л. въ менже павлако ѡтѣкештанѣе при немъ (kod teksta nema при немъ) о законны вѣры его и званѣх его (kod teksta nema его) въ еванѣлѣх (XXVI 1 od riječi: тогда Павелъ простаръ); .к. яко нинумъже обидитъ нюдѣх Павелъ. Агриппа же Пистовы (XXVI 32).

.лн. плаканѣе павла къ Римъ бѣдѣх многѣх (и) великимъ испльнѣмо (XXVII 1); .л. въ менже оуеинне павла къ соуштымъ с нимъ о оупламанѣх спасенихъ (XXVII 21 od riječi: подобаше оубо); .к. морьскѣх бѣдѣх павла, како же спасенъ бысть въ мылантѣспныхъ отоуцъ и колима (колима) уоудеса створы къ немъ Павелъ (XXVII 41).

.лф. како ѡтѣ Миланта въ Римъ приде Павелъ (XXVIII 16).

.м. о бесидѣх павла къ римьскымъ нюдѣх (XXVIII 17).

Главы итѣкокле епѣстолые.

.а. о трпныни (и) вѣры несоуменны и о смѣрени моудросты къ богатымъ (I 1); .л. въ менже о раждеженѣх соуштымъ къ касъ и страстѣх еже ѡтѣ него, яко не ѡтѣ бога кина, аште бо благо убо (уасно) намъ ѡтѣ него (I 13).

.к. о кротостѣх (кротосты) и уыстотѣх и дѣх (kod teksta nema и дѣх) вѣдзы подателны на блаженство о хоудожьствѣх (и хоудожьство) и мырѣх слокесы (I 19).

.г. о лоуѣх соушты комо(у)ждо мелицемирыни по законоу (II 1).

.д. яко не ѡтѣ кырѣх такмо на ѡтѣ дылъ и ни ѡтѣ единое праведно (оправдѣх се) на ѡтѣ обыно коуино оправдѣх се улоуѣх (II 14).

.е. яко дръзъ и бештиньхъ езнѣх оуырѣштьѣхъ нмоуштаго и (kod teksta nema нмоуштаго и) егоже дръжаты потрѣх на похвалоу и славоу божью (III 1); .л. въ менже о вѣдзы жытын и нескарьлыкѣх къ себѣ ѡтѣ славохотѣх соуштаго ѡтѣ прѣмоудросты улоуѣхьскы (о прѣмоудросты улоуѣхьскы) (III 13); .к. о божьин прѣмоудростымъ (III 17);

.г. яко ѿть оуныныиъ и сластолюбыиъ рать и нестроенииъ и вражда на бога быкаеть (IV 4); .д. о казныиъ (показныиъ) на спасеныиъ и не осуждааты искрымаго (IV 11).

.з. яко не о улоуцыиъ на о бѣзы стоупныиъ моужены оуправляють (оуправляють) се (IV 13); .а. въ менже о лыхонмаиъ богатыиъ и о пыити ихъ тже въ мѣры (тже въ немъ) и о праведни соуды божии (V 1); .к. о длготрѣпныиъ и о прѣтрѣпныиъ страсты и о рысноты (V 13); .г. пооуеныиъ и комоуждо подобна соушта съ вѣрою (V 17); .д. яко слоужити подобаетъ спасенноу искрымаго (V 19).

Глави петроке епистолиѣ .а.

.а. о пакыбытын о Христы и о трѣпныиъ напасты и о спасеныиъ вѣры проповѣданы пророкы (I 1).

.к. о упѣамы истинны, дѣльнаго же о оуспѣени (дѣльнаго же оуспѣенииъ) крѣпка жытыиъ (I 13).

.г. яко подобаетъ достоинно оуспѣенииъ (оуспѣенииъ) достоинно жыти о Христы на пользу и кыншныиъ въ славоу божию (II 1).

.д. о покореныиъ кнеземъ и братолоубыиъ и богоуастыиъ (II 13); .а. въ менже о покореныиъ рабѣ и нехлонишительныиъ (нехлонишительныиъ) трѣпниъ Христа рады (II 18); .к. о покоренииъ жемъ и съуетамы въ моужемъ и спасеныиъ доуховны въ образѣ саррыиъ (III 1); .г. о помагани моужемъ въ женамъ (III 7); .д. о послоушании незлобны въ всныиъ егоже образѣ улоуколючыиъ божиѣ (kod teksta nema posljeduje riječi) еже присно о (на) насъ же мылостинны тже крѣпшениемъ христовымъ (III 16 od riječi: готони же).

.е. ѿтложеныиъ(е) ластыиыиъ дѣлыиъ и въспрыетын доуховныиъ плодѣ по разлыуию (раздыленне) даромъ (IV 1).

.з. яко обштенныиъ доуховныиъ дръжаты потреба есть естъскеныиъ страсты оупѣаниемъ его трѣпныиъ страсты еже ѿтъ ныиъ (IV 12); .а. пооуеныиъ попомъ о влоуденыиъ стада (V 1); .к. въ менже обштенныиъ смѣреныиъ моудросты въ есакомоу на побѣдоу дѣзволоу (V 5); .г. молитеа о сѣрѣшенииъ вѣроушнныиъ (V 10).

Главы петроке епистолиѣ дроуге.

.а. о хѣамы вѣры дѣлыиъ извѣствовантыиъ (добромъ дѣтелыиъ оупѣаниемъ) боудоуштыиъ благыиъ (I 1).

.к. покаяниѣ на вѣспомыниѣ оуеныиъ по ошастыиъ его и како на горѣ таборьсцыиъ гласа божиѣ оуслыша о сынѣ (I 12).

.г. прореуеныиъ ластыиъ вѣстамыиъ еретыиъ и неастыиъ ихъ (неуастыиыиъ) на боудоуштен (и боудоуште) моуны (I 20).

.д. пакы реуеныиъ о злобѣ улоуцыиъ (улоукуиъсцыиъ) еретыиъ (III 3); .а. въ менже яко въ нездопоуиъ придеть Христосъ на коньыиоуиъ кѣка сего (III 10); .к. яко подобаетъ готовити се всныиъ добрымъ дѣтелыиъ (III 14).

Главы ноканове епистолиѣ прѣе.

.а. еванѣль(ско) богословныиъ христово (I 1); въ менже о исповѣданыиъ и кыншныиъ о не съгрѣшатыиъ (I 8); .к. яко събоуденыиъ заповѣдемъ божиимъ (заповѣдѣ божиѣ) разоума оутѣрждаты (II 4).

.в. о лоуѣкы без неже (бежденеже) мѣсть бѣсѣастыѣ (II 7); .л. въ менже оуѣныѣ о благодѣти помоуждо по възрастоу (въздрастоу) и о сѣрьшени лоуѣке тже къ мироу (II 12).

.г. о ѡбжы братын ѡтѣмныкъ бога и тѣо благоутеныѣ ежѣ въ Христа отѣе исповѣданыѣ, ѡтѣ небесе слабасловыѣ (слабасловесыѣ) сыноу мѣсть богословесыѣ (II 18); къ менже о божын доуѣкын дѣрова-нынъ къ светнынъ на оуѣканыѣ въ разоуѣмъ божын (III 1); .в. тѣо всаки нже о господы (о Христѣ) кромѣ грѣхъ, сѣргышѣ бо ѡтѣ дѣтѣола мѣсть (III 4).

.д. о лоуѣкы тже къ искрѣненоу и обыуан подательна (III 10 od riječi: всаки не творен); .л. въ менже о сѣксты блѣзы соушты въ кѣрѣ исоуѣхристоу (и) о размотрены доуѣа (доуѣа) къ исповѣданыѣ вълоуѣ-уеныѣ господна (III 21).

.е. о братолоуѣкынъ къ богоуѣастыѣ (IV 5 od riječi: и мироу послѣоу-шлѣть нхъ).

.з. о богословынъ исоуѣсоуѣмъ и въ славы отѣуѣмъ и ѡ побѣды на неспры-тѣуѣ кѣроу исоуѣхристоу въ жыдѣнъ (IV 12).

.з. о подѣетынъ сѣргышаюштаго брата моуѣтѣоу и о неспыргышаны (V 16); .л. въ менже ѡтѣметаныѣ бѣмъскыѣ уѣсты (V 21).

Главы новѣмоуе еписѣтоуѣ .в.

.л. попрѣглаголаные (попрѣглашеные) о прѣкымъ жытынъ и въ лоуѣкѣмъ божью кѣроу благоуѣасноу неспрѣложноу о грѣсы (1); .л. въ менже тѣо не подобѣеть ерѣтыкъ (ерѣтыкъ) въ храмъ нты нанъ ѣлоуѣкаты о грѣсы (и ѣлоуѣканыѣ смоу не глаголаты) (10).

.в. ѡбѣштеные прѣшастыѣ его о оуѣканы на поуѣзоу (12).

Главы новѣмоуе еписѣтоуѣ .г.

.л. моуѣтѣа (о моуѣтѣмъ и) о сѣрьшени и о (kod teksta nema и о) поуѣкѣмъ исповѣданыѣмъ и страмоуѣкѣмъ братынъ Исоуѣса (nema Исоуѣса) Христа рады (5); .л. въ менже о разѣраштеннъ лѣсты и братомѣнакѣмъ-нынъ (kod teksta nema posljednje riječi) (9).

.л. о Дѣмѣтрѣнъ, смоуѣже оу сѣндѣтѣлѣстоуѣтѣ (-стоуѣа) дократъ (12).

.г. о прѣшастѣмъ къ немоу (нынъ) къ скорѣ на поуѣзоу (13).

Главы нѣудинѣ еписѣтоуѣ.

.л. о вѣнымѣмъ христоуѣмъ (исоуѣхристоуѣмъ) кѣриѣа нантыѣ (нѣстыѣ) неуты-кѣхъ (неуѣастыѣхъ) и лоуѣодоуѣаѣ моуѣжы (3); .л. въ менже о боуѣдоуѣшты моуѣжы нхъ по подобью дѣтѣннхъ грѣхоуѣмъ же и лоуѣенѣмъ (лоуѣкѣлѣ-стоуѣмъ) (6).

.л. ѡкѣаныѣ нхъ о лѣсты и неѣасты и неѣустѣотѣ и лоуѣаѣ и стѣкорѣннъ (строѣннъ) лѣнѣмѣтѣрѣаѣ на лѣстѣ дѣра мѣтѣнннѣ (дѣромѣтѣннѣ) (11).

.г. о оуѣтѣрѣдѣннхъ къ кѣры мѣлоуѣстѣннъ же и шѣдѣмѣаѣ на спасѣннѣ въ истѣнноу (17).

.д. моуѣтѣа о нхъ къ сѣкстыноу и оуѣканыѣ (о нхъ) тѣсто съ сла-вословѣсѣмъ божынъ (29).

Глави римскіе епистоли папскіе.

Самѣлаьско оуенне и соуштыхъ кынюдоу благодаты христовы и соуштыхъ къ благодаты и оупекы жыты доуховны.

.а. прѣкы оубо по прѣдпысанію о соуды соуштымъ на езыки не хранештыхъ естѣвенныхъ (I 17 od riječi: а праведны ѿтъ ктры).

.б. о соуды соуштымъ на израиля не хранештымъ (хранештоу емоу) законныихъ (II 10).

.г. о прѣдѣладуьствы (прѣкел-) из(ран)левы на (не) оулоууаюштымъ обытованые (обытованыт) (III 1).

.д. о благодаты, еюже такмо уловцы опрѣкданы бнелюютъ, не по роду разлукно (разлоууено) на по дароу божью равноуасно по лерамлоу образу (kod teksta nema posljednje tri riječi) (III 9).

.е. о оупеканыи штедымъ (V 1).

.з. о кькождены соуштаго на спасеныи наше уловкы Нсоуса Христа за ѿпадыштаго ис прѣкы хемьнаго адама (V 12).

.ж. о ктры соушты дльжитъ о дѣаны блазъ (VI 1).

.и. сьвакоупленне благодаты жыты (VII 1).

.ф. о закону осуждени грѣха рады (VII 7).

.л. о теорештныи похоты съ уловкномъ естѣсткомъ несмыслио беззаконное сметы (VII 14).

.ли. о сьлелуены (сьелуени) естѣвенныхъ страсты за сметы доуховно (VII 25 od riječi: тѣмже оубо).

.ли. о сьелкоуплены о штедымъ слаетъ скетымъ (VIII 18).

.ги. о дльзъ лоуькы нашени къ Христоу (къ богоу и уловкномъ) (VIII 25).

.ди. о ѿпаденыи из(ран)левы и ѿтѣрьженыи, и о званыи истыныи (рѣсмотыкныи) изабранныи съ езыки (IX 1).

.еи. ако по немырѣстныи ѿпаденыи за оставленыи еже къ небыждѣсткы и о неклоууштыи ныи (kod teksta nema ныи) пропокѣданы (IX 30).

.зи. о клоуденыи ныже ѿтѣрьженыи бнше и за то кьторы прьдоу рѣкеныи прьвоуасныхъ (уасныхъ) езыкы (прьутениихъ) съ кырыныи изрѣкленыи (XI 1).

.зи. оуенныи о (къ) добра дѣтели къ богоу и къ уловкномъ (XII 1);

.а. къ неже о ськоуплены (сьвакоу-) еже къ себѣ (XII 6); .б. о сложенныи (о лоуькы) божьи (XII 9); .г. о нехлбьстѣ къ протыкныи (XII 16 od riječi: не быканыи моудри о себѣ); .д. о покореныи владѣуьстѣи (XIII 1); .е. о цѣломоудрыи (цѣломоудри) протостыи (XIII 8 od riječi: любени бо друуга); .з. о неспарыи съксты брашамъ рады и дны (днѣ) (XIV 2).

.ли. о подобныи христовѣ нехлбьстѣ (XV 1).

.фи. о слоужени его быкныи на оустоу и на западѣ (XV 15).

Глави кькоренатъсци епистоли прѣккон.

О мнозыхъ разлукыиныхъ грѣсхъ короуьныи много испракленыи имать епистоли.

.а. по (о) прѣдпысанію о нерасмыслии(хъ) между собою славохотыи соушты къ прѣмоудросты уловкысцъ (I 10); .а. къ неже о прѣ-

моудросты божьи (I 19); .в. о слоугахъ (III 5); .г. яко не достонты соудити оуучителемъ (IV 1); .д. яко не достонты грѣдити се (IV 6).

.в. о лоубодимыхъ и о лоубодахъ и о приуеиштаюштыхъ се (ихъ) (IV 21).

.г. яко не подобаетъ прѣти се прѣдъ немырѣни (VI 1); .д. въ неже яко не подобаетъ блонда творити (VI 9 od riječi: не ластите себе).

.д. о жениты (бракахъ) и о вѣдовѣхъ и о нежениты (VII 1); .д. въ неже яко не подобаетъ разлоуцати се моужемъ отъ жень, аште немырны соуть друзъы (VII 10); .в. о уыстоты двобракахъ (VII 25).

.е. о разлукы брашны и отыметани демоньскыя уасты (VIII 1); .д. въ неже о прѣхождені (IX 2 od riječi: неуаты бо); .в. о скоемъ многоразлукыны прѣхождены (IX 19); .г. яко не подобаетъ (достонты) приуеиштаты се демоныхъ (X 14).

.г. образы (образъ) моужы и жень въ молитвахъ и въ пророуѣхъ (XI 2).

.з. обштиты боголѣпыны не множны (XI 17).

.и. о разлукыны даровъ и о смотрены ихъ (XII 1); .д. въ неже о лоубеы яко велыцы дары (XII 7); .в. о пророуѣхъ яко большы езыка (XIV 2).

.ф. о вѣскрѣшени всмыхъ тѣлесъ (XV 1); .д. въ неже о христове исправлены и оустроены (XV 12); .в. въ подобые вѣстаюштыхъ растимыхъ стемь; .г. о измѣнены въ слакоу и въ силоу. Dva posljednja dijela nijesu zabilježena kod teksta.

Главы кѣкор(е)ицьсѣ епистоли .в.

Все слоко есть въ епистоли себе рады и коренити и о лѣжыныхъ апостолыхъ и отъ сее бесмыды поустоупиты о благодѣхъ божьи и о доброжыты по блазы скысты и подвѣзаны и о немоуелени нмыни и подателыны добродытелы и о грѣдыны и о лоукамы лѣжымыхъ апостолъ.

.д. похвалены о поможы божьи, на моуже оупеаты ты се (оупеаты сѣть) (I 3).

.в. о лоубеы зже въ нмы и о штедыны на неоскрѣныны, и аште оскрѣнты (оскрѣмете кто) пользоу творити, якоже (аште же) на сткорьшаго лоубодѣлине и запрѣитеноу быкеноу и пакы отѣражденоу (I 15).

.г. о божьи пользы нмы клоуыммымъ еуже и сѣстаклены бывають сѣть (сѣта) (II 14 od prilike).

.д. о слоужемъ доуховны и славы божьи по законоу (III 4).

.е. о божьи славы и посамѣсткоуиштоу (-шты) жытыю яко скетимы (сконимы) зиають се (IV 1).

.з. о немошты тѣлесны (немоштыны тѣлесы и) ѡдѣложены тѣлесе (-сь) и пакыны о прыетыны (и пакыны прыетыны) (IV 6).

.з. о скоемъ болоуѣны и братолоуѣны по Христы (V 10 od riječi: да примемо каждо).

.и. прыетыны коренитьска (коуѣруицьска) послоушани и лоубеы веселешты его (VII 4).

.ф. вѣждены на поданы нмыны светимы и на уастъ гредоуштымъ ихъ рады (VIII 1); .д. въ неже о посланы титовы нмыны къ нмы (VIII 16).

.л. повесть о сконхъ болызиехъ и колы соуштын на немъ благодѣты да не приложить се коренныи ластыцихъ (X 1 od prilike); .а. въ менше испытаныи его къ онимъ (X 7 od prilike); .е. обамуемые ихъ; .г. себе рады болызиемо еже отъ бога уастымо, полагаемо самопытынное (XI 7); .д. прыготованыи на боудоуште прышастыи его (XII 20 od prilike). Što je ovdje .а. i .е., to je kod teksta .а., a po tom što je ovdje .г. i .д., to je kod teksta .е. i .г.

Глави галаатские епистоліе.

.а. по предписаниини повесть о скоемъ прѣставлены отъ жидовства по званіи (I 1).

.е. о свидѣтельствы апостольсци въ жикоты вѣрны (II 1).

.г. о прырыкаи еже къ Книпы о вѣрны спасены а не закономн (II 16).

.д. тко вѣроу светныи а не закономъ (II 17).

.е. тко Авраамъ отъ кыры оправды се въ образъ намъ (III 7).

.з. тко закономъ не оправдаеть на обамуаетъ и клеткоу въздаагетъ, юже раздрѣшаетъ Христось (III 10).

.з. тко не отъ закона на тко отъ обытоканыхъ благъ, законъ прыготовани къ обамуеміи (на обытоканые) (III 15).

.н. тко подъ осуждениемъ (обытоканіи) енше законы (IV 1).

.ф. тко скободин жены Авраамъ и къ нсты отроуеты кьопрозокаинымъ (кьобразокаинымъ) не подобеть работаты законоу (IV 21).

.л. тко званые наше не подлажытъ обрѣзаніи и законоу за христокоу моукоу (V 2).

.л. подлписаныи доухокное (доухокные) скободы (V 13 od prilike).

.в. отыметанне отъбамкоуштынъ на обрызаныи и обрѣщеніи къ нкы жизни доуховны (kod teksta nije zabilježena ta glava).

Глави кьетесисцы епистолы.

.а. о изабраныи нашемъ еже о Христѣ и (о) въвождени и сврѣшенныи (сврѣшенныи) (I 3).

.е. моалтка о вънесеныхъ благыхъ къ ны о Христѣ (I 15).

.г. о показани (поуцани) езыкъ нюдѣи къ богоу (бога) Христомъ на оуцканыи благодѣтью (II 1).

.д. о длинъ емоу божын прѣмоудросты на просвѣщенныи езыкъ и на обамуемые вѣсь (III 1).

.е. моалтка о цркви сымоу и лоукакою божиею (III 14).

.з. оуценыи о едныиыи лоубвы еже и ддроканыи раздылыше се на обштемому пользоу (IV 1).

.з. о цѣломоудрын правды теореште ни богокыдѣе (od prilike IV 7—24).

.н. тко подобеть жыты достоинно светныи, дѣлы злобоу обамуаюште, не словесы, на доухомъ испальени псаланыи, не кыномъ (V 3).

.ф. раштыиенныи достоештынъ домаштынъ (побыиынныи) и владоуштынъ по Христѣ (V 22).

.л. образъ (образы) кьороуженыи о христокы сымы (VI 10).

ГЛАВНІ КЪНІАІНМІСІСЦІ СІНІСТОЛІ.

.д. похвала о добры дѣлахъ (дѣламъ) вѣнчавшымъ и молитва свѣршеніа (I 3).

.е. похвалъ о житыи его и подвижнѣхъ свѣдѣнѣхъ (свѣдѣнѣхъ) (I 12).

.г. оученіе о единеніи къ богоу и о житыи еже на земли (I 27).

.д. о Тимотѣи и Евриподѣхъ тже посланъ къ нимъ (II 19).

.е. о доуховнѣхъ(имъ) житыи не соудитимъ по плѣти еже есть по добрымъ и (kod teksta nema n) смѣрти христовѣ (III 1).

.з. оученіе особѣнъ (о) стѣнѣхъ и оубѣдѣхъ ксмы (III 17 od prilike).

.ж. пріетые посланные емоу слоужемъ (IV 10).

ГЛАВНІ КЪНІОЛАСІСЦІ СІНІСТОЛІ.

.д. похваленыи о коласыхъ, похваленыи бога оученыи (I 3).

.е. молитва о нихъ къ премоудрости дѣйствиоу къ славоу тѣмъныи съ похвалою похваленыи уыстоты (I 9).

.г. о тѣлахъ и о сзданнѣхъ христовѣхъ по снѣтню божию (od prilike I 9—20).

.д. о пришедшии ехъкъ снѣтнѣхъ и плѣтнѣхъ христовою крѣпою (I 21).

.е. о оучении сзданнѣхъ страстныи его на прѣставленіи божиѣ (I 24).

.з. тко не подобаетъ послоужатѣхъ уловѣхъныи премоудрости ластныи (на) нмоудрѣхъ премоудрости христовоу (II 1).

.ж. тко съетаныи божиѣ протывоу законуу есть еже житы доуховно (дохковнѣхъ) съ Христомъ (II 8).

.и. тко образы плѣтскаго закона (закѣта) плѣтскыи потребны соудѣ, а не доуховнѣхъ жыкоушныи сылою божию (II 16).

.ф. оученыи оубѣденыи, свѣтныи уловѣхъныи (kod teksta nema te riječi), уловѣхълоуѣхъ, боголоуѣхъ, оученыи лоуѣхъ, пѣхъ, похвалена къ богоу жыкоушныи (жытнѣхъ), похвалы (III 1).

.и. къ немже къ прыснѣхъ нмоудрѣхъ и к тоушѣхъдыи моудрѣхъ и смотрѣхъ (III 18).

ГЛАВНІ КЪТЕСАЛОНИКІСЦІ СІНІСТОЛІ (prvoj).

.д. похвала къ тесалоникомъ (тесалоникѣхъ) о достоннѣхъ подвижнѣхъ апостольсцѣхъ (I 2).

.е. желаніе его и радость о нихъ и неуахъ (радость на небесѣхъ и плаче) тко да сѣршытъ се (II 17).

.г. молитва къ богоу и Христоу о прышастѣхъ его и кздрѣхътѣхъ и оутѣрждѣнн тесало(ин)ныи до прышасткѣхъ его (III 11).

.д. оученіе цѣломоудрѣхъ, правды, тко на соудѣ, братолоуѣхъ, дѣланнѣхъ своего (IV 8).

.е. оученіе о разореніи смѣрти пры жыхъхъ и смѣртѣхъ къ желеныи христово (IV 13).

.з. о къ нездоноу прыты Христоу подобаетъ готовѣхъты се тамѣтѣхъныи, крѣпою, оубѣдѣхъ, лоуѣхъ, уастыю, мироу, дѣготѣхъныи, оученнѣхъ лоуѣхъныи (лоуѣхъ) (V 1).

.ж. молитва о снѣтнѣхъ доуха и доуше и тѣлесе (V 23).

ГЛАВЫ МАТЕСАЛОНІКІНСЦІ ЕПІСТОЛІ (drugoj).

.а. похваля о тесалоникыхъ (похваля тесалоникыхъ) вѣра и лоу-
бавь и трѣпите къ часть нмъ и въ моудрость и оскръбляюштыны
(оскрѣблюштыны), и мохыте о коньуин нхъ слазъ къ славы хри-
стоу (I 3).

.б. о коньуин егда амьткръсть посланъ боудеть на облыуемые ню-
домоу (недомоу) не кыроуашымы Христоу (II 1).

.г. похваля званью (II 13); .а. къ менже вѣжденье прыбываеиъ и
мохыте къ богоу и Христоу о оутѣрждены нхъ (II 15).

.д. оутѣшенны мохыты себе рады и о дымыхъ (III 1); .а. къ менже
мохыте о нхъ къ лоулавъ божью (III 6).

.е. вѣжденье дѣламы и ѡтлоууены не дѣлателы (дѣлатель) на зло-
дѣлатель (III 6).

.г. мохыте о мѣры нже ѡтъ Христа (III 6).

ГЛАВЫ МЪСКРЪСЦЫ ЕПІСТОЛІ.

.а. богословые христово къ славоу отьуоу (te rijeći nema kod teksta)
и область (христовоу) мада есмы съ оуштеннымъ земьныхъ ѡтъ не-
лаже къзуде (къинде) къ славоу небесноу (I 1).

.б. яко не слоужбена есть слава христова на божыи и теорештыи,
тѣмже не ванышныи вѣры, къ немже слоугы, на ва боудоуштоу
къселеноу (I 5).

.г. яко къпалы се за лоубавъ и за мылость и за призвѣ соуштоу
къ намъ (нынъ) на спасеные уловѣуско (уловѣиъ тже) ѡтъ смръты тже
къ нмоу за призвѣ (II 8 od rijeći: ныны же оуендны).

.д. яко кырокаты достонѣ Христоу якоже Монсмовы кыроуаше, пауе
же къ богоу неже къ уловѣоу (III 1); .а. къ менже яко подобаетъ бо-
гъ се дрѣвнихъ ѡтпаденыхъ (III 7).

.е. оуенне яко подобаетъ таштаты се на вѣстныи покон (IV 1).

.г. страшное соудъ пауе словесе еже ѡтъ есыхъ и благое благодѣты
смыдѣтельны разкъ подобно страдавшоу(моу) съ нами уловѣускимъ (уло-
вѣоу) (IV 11).

.з. запрѣштенны яко сите трѣбоуштыны въвожденѣ (V 11); .а. къ
менже покелѣны на подлыны яко не соушты власты вѣторѣ (VI 4); .б. оу-
тѣшенны съ похваляю (od prilike VI 9, kod teksta su oba dijela jedan).

.и. яко тѣрѣдо есть обытованине божыи, и то исто съ зѣкыианнемъ
(VI 13).

.ѡ. о Мельхисидыцы соуштоумоу образоу въ Христа по имени градоу
и жыкоу и скештеныхъ (VII 1); .а. къ менже яко и прыте се Авраамъ
(VII 4).

.и. яко прѣстанеть аронѣ скештенны земьное, станеть же небесное
христово из онога рода не по палы законоу палъскоу (VII 11).

.и. прѣждѣзѣтыи (прѣязѣтыи) .с.-го (такъ, а не .в.) закѣта пауе
прѣлаго оуштеннымъ и скетыиоу (VIII 7).

.и. о крѣмъ (исоу)христовы, къ менже нокы закѣтыи яко се рѣсно-
тыи (яко рѣснотыио) оуштенныи есть прысно не ѡтъ крѣмъ нмы

(некръннымы) жыкотьны (жывотныхъ) присно смы нмы (примосимымы) множицею (IX 11 ili 8).

.г. снудательство о цыштени единомъ и прыкожденые къ богоу (X 1 ili 5); .л. къ менже быжденые о ваздраштены втры (X 15).

.д. бжжденые възраштены страшна прыближающаго се соудъ (X 19).

.е. эко достонть добарь мауэтакъ на доброу коньымоу прыкесты (приместы) (X 32).

.з. о втры прославлышы дръкленые (XI 1).

.з. о трыпзыны уыстотою послэдоуюште Христоу (XII 1).

.н. о цыломоудры до ндъже вrame всты исправлены не отъпадены отъ него экоже не вбратъ мста показыю (XII 12).

.ф. эко страшна монсынскихъ боудоушты и больша таштаны до-
стонна нинашнымы (XII 18).

.к. о братолоубыни и страмолоубыни (XIII 1); .л. къ менже о цыло-
моудры (XIII 4); .е. о доколы (XIII 4 od riječi: а лоубодыемы и прѣ-
лоубодыемы); .г. о подобыи отць (XIII 7).

.на. эко не подобаетъ павтскы жыты по закомоу (kod teksta nema
по законоу), на доуховно Христоу къ добродетеля (XIII 9).

.ке. молитва къ богоу (kod teksta nema къ богоу) о вькождены къ
доброу датель и о смотреныи (къ смотреные) (XIII 20).

Глави кѣтимотисцї епископни (prvoj).

.а. о наставленыи къ лоубавь божью (I 3).

.в. о изабраныи (избавленыи) его къ еклиѣеы отъ гонительства по
благодыти христовы (I 12).

.г. повелыние о выры и благосмыстыи слоужбы еже (эже) кромѣ на-
пасты (I 18).

.д. о молиткы (молитва) эко эа все эко вьседен (вьзда) незлобно
бесмытно (безумьно) уысто (II 1).

.е. о оуцителихъ (nema kod teksta), эко моужемы подобаетъ быты
а не женамъ эа естества и похоть эже отъ ласты юже раздрѣшлетъ
рождѣство христово и вѣра ихъ и жыты (II 11).

.з. о добръ дѣлы епископы (III 1); .л. къ менже о оудовыцахъ, моу-
жехъ же и женахъ (III 8).

.з. о божыи вьпавьштеныи (III 16 od riječi: богъ или се); .л. къ
менже о боудоуштыхъ ересехъ бысныхъ (IV 1).

.и. о подвизаныи благомыръ на оупканыи (IV 7 od riječi: пооуван же се).

.ф. о прѣложеныи его црькыи (IV 11).

.л. о прыклоуеныи како се обрытаты къ всакомоу (IV 15).

.д. о вьдовыцахъ, крмыныи и образъ строеныи (V 3).

.к. о уысты прожыткверстыи (V 17).

.г. о скештеныи измыстыи (V 22).

.д. эко ни единыо дѣло тать се (V 24).

.е. о послоушаныи рабъ (VI 1).

.з. о ишелоубыцыхъ лъжыхъ оуцителихъ (VI 2 od riječi: снѣ оуци).

.з. повелыныи страшно о уысты послоушаныи до коньыныи (VI 11).

.н. богатыи наставленыи на рыснотывоую жызань (VI 17).

ГЛАВН КЪТИМОТНОКИ ЕПИСТОЛИИ .Е.

.А. ПОЖАЛА (О) КЪРМ ТЫМОТОВЫ (ТЫМОТОВЫ) И ВЫЖДЕНЫЕ ТРЪПНЫЕ
 ЯКОЖЕ ПОДОБЛЕЕТЪ БЛАГОДѢТЫ (I 3); .А. КЪ МЕНШЕ И САМЪ РЕЧЕ ПРЪТЪРНЕ
 СТРАЖДЕ (ПРЪТЪРПЕН СТРАЖДОУ) (I 12).

.Б. О ПОДОБНЫ ПОДАВН БЖИМЪ ОУЧЕНИКОМЪ (I 15).

.Г. О НЕПЕУАЛНЫМЪ ЖЫТНН КЪ ЖЫКОТЫ СЕМЬ (kod teksta nema semь) И
 БЕЗБОАУЗАННЫМЪ ПЫШТІ (II 6).

.Д. О ХРИСТОВЪ КЫРЪ И ТРЪПНІИ НА ОУПВАННЫЕ ПРАВДЫ И УАСТЫ (II 11).

.Е. О ПРАВНЫМЪ ОУЧЕНЫМЪ И ЖЫТНН И УМСТЫ МЪРНЫ И НА ПРОТЫМЕННЫЕ
 (II 14).

.З. ПРОРЕЧЕНЫЕ О ЗЛОБЫ УЛОЖУЮЩЫМЪ МНОЖЕСТВЪ СЕ ЛЪСТНЫ ОБЛАУА-
 ЕНЫ (III 1).

.З. БЪЖДЕНЫЕ СКОЕГО ПОДОБЫЕ (ОУПОДОБЛЕННЫЕ) ОТЬ ПРОТЫМЕНАГО ЛЪСТЫ-
 ЕНЫМЪ КЪ ПОСЛОУШАНЫЕ ГОСПОДНЕ (kod teksta nema pošljednje riječi)
 (III 10).

.И. О РАЗКРАШЕННЫХЪ НЫМЪЖЕ ПРОТЫМЕНА ТЕОРИТЬ ТЫМОТЕН (IV 1).

.Ф. О БОУДОУШТЫ ЕГО КОМЪУМНЫ КЪ СЛАВЪ КЪУМЪ (IV 6).

ГЛАВН КЪТІТЬСЦІ ЕПИСТОЛЫ.

.А. О ОУУМТЕЛЕХЪ КЛОУУМНЫМЪ НА СЛОУЖБОУ И НА ОБЛАУЕНЫЕ ПРОТЫМ-
 ЕНЫХЪ (I 5).

.Б. НА КЕЛЕНШТЕ НХЪ ПЛЪТЪСНАЕ ОУУМШЕННЫЕ ТЕОРИТЫ, И ДОУХОКНЫ ДОБРО-
 ДЪТЕЛЫ (I 10).

.Г. ОУЧЕНЫЕ НЫМЪЖЕ ПОДОБЛЕЕТЪ ОУУМТЫ КЪЗДЫ КОМОУЖДО (II 2).

.Д. О РАБЫХЪ ДОНТЫ ХРИСТОВЪ БЛАГОДѢТЫ ДОСТОИНО ДА РАБОТАЮТЪ (II 9).

.Е. О ПОСЛОУШАНЫ ЕЛАСТЕЛЪ ХРИСТОВЪ ПОДОБНЫ (ХРИСТОВА ПОДОБЫЕ)
 (III 1).

.З. ОУЧЕНЫЕ ЯКО ПОДОБЛЕЕТЪ УКАНАТЫ СЕ ОТЬ ЕРЕТЫУЬСКИХЪ РАСПРЫ
 (III 10).

ГЛАВН КЪПИЛЫМОНЬСЦНН ЕПИСТОЛЫИ.

.А. ПОЖАЛЫ КЪ ПИЛЫМОНУ И БЛАГОДѢТЫ О НЕМЪ (4).

.Б. ОУСТРОЕНЫЕ ОНЫСНМА ОУБОГА РАБА, И МОЛЕННЫЕ О НЕМЪ, СПАСЕНОУ
 БЫШЕНОУ КЫРОЮ (10).

II

OSOBI NE GRAMATIČKE.

Kako naprijed rekoh, ja sam rad pokazati samo razlike izmegju našega rukopisa i nikoljskoga i šišatovačkoga; po tome pristupajući ka gramatičkim osobinama našega rukopisa, spomenuću samo one kojima se naš rukopis razlikuje od rečena dva, i to samo s onijeh mjesta gdje su u našem rukopisu drugačije nego u nikoljskom i šišatovačkom; a što god izrijekom ne spomenem, razumije se da je u našem rukopisu onako kako je u oba druga na istom mjestu. Izmegju gramatičkih osobina spomenuću ovdje sve koje pripadaju nauci o gla-

sovima i nauci o oblicima, od onijeh pak koje pripadaju sintaksi i nauci o postajanju riječi, spomenuću samo neke, koje se više tiču našega jezika, ostale pak, držeći da se više tiču teksta, staviću u pošljednji dio ovoga posla.

14. [ъ, а] Vrlo često ima naš rukopis po narodnom govoru dodano a gdje ga u nikoljskom i šištovačkom nema:

a. na kraju riječi, koje imaju samo jedno suglasno a samoglasnoga ne bi imale ni jednoga bez toga a:

ка mat. VII 22 (твое),¹ VIII 10, X 11 (мѣже), XVIII 16, XXVI 5 (празниѣ), мар. V 12 (ме), VII 15, 19, VIII 26 (вѣсь), IX 25, X 15, XII 14, XIII 24, luk. IV 21, VII 9, VIII 27 (гробниѣ), 30, 32, IX 56, XI 49, XIII 14 (дѣнь), 35, XIV 35 dva puta, XVI 16, XVIII 17, XXI 21 (мѣ), jov. I 35, II 11 (мѣ), III 15, 16 (мѣ), 18 (мѣ), 34, IV 14 (вѣмъ), 21 dva puta, 39, VI 22 (ютрѣ), 35, 47, VII 5, 31, 38, 39, 48, VIII 24, 30, 31 (мѣ), IX 36, X 42, XI 45, 48, XII 7, 12 (ютрѣ), 37, 42, 44 (ме, послакъшаго), XIII 27, XV 4 (мнѣ), XVI 33 (мнѣ); isto tako često dolazi i u apostolu, iz kojega bi suviše bilo da je navodim. — Složeno: кажедѣ djel. XVI 34, кадаше jov. II 24, кадаен I kor. VII 38, какоушѣ luk. XIV 24, калагашѣ luk. XII 33, XXII 35, калагашѣхъ djel. III 2, каляеають mat. IX 17, каляеаѣ мар. II 22, камянаше rim. V 13, камястыѣ II kor. VII 2, камяштати мар. II 2, камяштаетѣ jov. VIII 37, камязлапоу djel. XVI 26, камядыѣ mat. VII 13, камядыѣ mat. X 5, камядѣ luk. II 52, XXII 40, 46, камядѣ jov. VI 22, XX 5, камядѣхъ djel. XI 8, камяти jev. III 18, прѣкамядѣ rim. V 20, камямахоу djel. VIII 11, камямати I tim. I 4, камоуѣрѣнѣмоу rim. VII 22, камоуѣрѣнѣхъ I kor. V 12, камоуѣрѣнѣхъ

II kor. IV 16, камоуѣрѣнѣхъ jev. VI 19, камядѣте jak. V 14, камярамяшѣхъ rim. X 20, камярамяють I kor. XIV 35, камясѣнѣ II kor. XII 9, kol. III 16, камясѣнѣють luk. XXI 26, jev. I 6, камядѣте mat. XV 11, камядѣте mat. XXIII 14, камядѣшѣхъ mat. XXIII 14, камядѣшѣхъ luk. II 33, камядѣн jov. X 1, камядѣнѣхъ jev. IV 3, камядѣхъ jev. X 19, камядѣ mat. XV 29, камядѣхъ ef. IV 10.

ка праер. mat. XI 28, XIX 14, XXVII 14, мар. IX 19, X 14, luk. I 43, IV 26, XI 6, XIV 26, XVIII 16, jov. IV 35, VI 37 dva puta, 44, 45, 65, VII 37, I kor. VII 35 (камягообразноу), XVI 11, II kor. VII 3, gal. II 5, ef. VI 12 (камястѣхъ), I jov. V 16 dva puta, 17, II jov. 10.

ка pron. samo сложен sa ждо: каждо mat. XVIII 35, jov. XVI 32, djel. II 6, 7, 38, rim. XIV 12, XV 2, I kor. III 8, 10, VII 2, 7, 20, 24, XI 21, XV 23, XVI 2, II kor. V 10, IX 7, ef. IV 25, V 33, VI 8, jev. VIII 11 dva puta, X 3, I pet. IV 10.

ка adv. mat. IV 4, V 17, 39, VI 13, 18, VII 21, VIII 4, 8, IX 6, 12, 13, 17, 18, 24, X 20, 34, XI 8, 9, XIII 21, XVI 12, 17, 23, XVII 12, 27, XVIII 22, 30, XIX 6, 11, XX 23, XXI 21, XXII 30, 32, XXIV 6, XXVI 5, 39, XXVII

¹ Kad riječ na jednom mjestu stoji više puta ali nije svaki put napisana tako s а, dodajem zagragjenu riječ pred kojom je tako napisana.

24, mar. I 44, 45, II 10, 17 dva puta, 22, III 26, IV 17, 22, V 19, 39, VI 9, 52, VII 5, 15, 19, VIII 33, IX 13, 22, 37, X 8, 27, 40, 43, 45, XI 23, 32, XII 14, 25, 27, XIII 7, 11 dva puta, 20, 24, XIV 2, 28, 29, 36, 49, XVI 7, 13, luk. I 60, IV 4, V 14, 24, 31, 32, 38, VI 27, 48, VII 7, 25, 26, VIII 16, 27, 52, IX 56, XI 4, 8, 33, 42, XII 7, 51, XIII 3, 5, XIV 10, 13, XVI 21, 30, XVIII 13, XX 21, XXI 9, XXII 26, 42, 53, XXIII 15, XXIV 21, jov. I 8, 13, 33, III 15, 16, 28, 36, IV 2, 14, 23, V 18, 22, 24, 30, 34, 42, VI 9, 22, 26, 27, 32, 36, 38, 39, 64, VII 10, 12, 16, 22, 24, 27, 28, 49, VIII 12, 16, 26, 28, 37, 42, 49, 55, IX 3, 31, X 1, 8, 10, 18, 26, 33, XI 4, 11, 15, 22, 30, 42, 51, 52, 54, XII 9, 16, 27, 30, 42, 44, 47, 49, XIII 9, 10, 18, XIV 24, 31, XV 19, 21, 25, XVI 2, 25, 33, XVII 9, 15, 20, XVIII 28, 40, XIX 24, XX 7; isto tako često dolazi i u apostolu.

са pronom. mat. XXI 10, mar. II 7, XIII 30, XIV 69, luk. V 21, XIV 30, XVII 18, XVIII 11, XIX 2, 42, XXIII 41, 47, jov. IV 42, VI 42, VII 26, 46, 49, IX 20, 24, djel. VI 13, 14, IX 15, 20, X 32, 36, XIII 7, XVII 3, XVIII 25, 26, rim. II 27, II tim. II 19, jev. VII 4; I jov. II 6, 17, II jov. 7.

са praep. mat. IV 25, XII 30 dva puta, luk. XI 23 dva puta, djel. V 26 (поуждею), X 2, 28 (иноплеменики), XIII 7 (аньтоупа-томь), XVIII 8, I kor. XI 32, jev. XIII 17. — Složeno: сабырають mat. VI 26, сабыраеть mat. XII 30, luk. XI 23, саблзхннть mat. XI 6, luk. VII 23, саблзхннъ mat.

XVII 27, саблзхннъ I jov. II 10, саблзхннъ djel. IV 3, I kor. VII 20, саблзхннъ djel. X 27, саблзхннъ kol. II 11, саблзхннъ I kor. II 6, саблзхннъ ef. IV 12, саблзхннъ jov. V 14, VIII 11, саблзхннъ I kor. VII 28, саблзхннъ I kor. VII 28, саблзхннъ I kor. VII 36, I jov. III 6, V 18, саблзхннъ I kor. XV 34, II pet. I 10, саблзхннъ jev. III 17, саблзхннъ I jov. I 10, саблзхннъ jak. I 20, саблзхннъ I kor. VII 30, саблзхннъ I kor. XIII 3, саблзхннъ I kor. XI 10, саблзхннъ rim. XV 2, I kor. XIV 12, 26, саблзхннъ rim. XIV 19 (rkr. хзхдхннъ), II kor. X 8, XIII 10, ef. IV 12, 16, 29, саблзхннъ djel. V 4, саблзхннъ ef. I 14, саблзхннъ mat. XXVI 59, mar. XV 1, luk. XXII 66, jov. XI 47, djel. XXIII 1, саблзхннъ jev. X 24, саблзхннъ luk. XII 1, саблзхннъ rim. XII 2, саблзхннъ II kor. X 18, саблзхннъ djel. IX 15, X 11, 16, XI 5, саблзхннъ rim. IX 23, саблзхннъ djel. X 33, саблзхннъ djel. VIII 23, ef. IV 3, саблзхннъ kol. III 14, саблзхннъ djel. VII 53, саблзхннъ djel. 5, саблзхннъ djel. X 21, саблзхннъ djel. I 21.

та mat. III 11, VIII 13, 17, 24, XI 14, XVI 20, XVIII 14, 26, XXII 7, XXVI 23, XXVII 57, mar. I 29, III 25, VI 16, 17, VIII 29, IX 29, XII 36, XIV 15, 21, XV 43, luk. I 17, 22, II 28, 38, III 15, 16, 23, IV 15, V 1, 14, 16, 17, VI 23, VII 5, 21, VIII 1, 22, 41, X 38, XI 7, 14, XV 14, XVI 1, 24, XVII 11, 16, XIX 2, 11, XX 28, 30, 35, XXII 12, XXIII 51, XXIV 25, 28, 31, jov. I 18, 33, V 11, 46, VI 57, VII 29, VIII 42, IX 12, 37, XII 49, XIII 6, 25, 26, XIV 10, 12, 21, 25, XV 16, XVIII 15, 16,

XIX 35, djel. VIII 13, X 42, XIV 11 (12), rim. X 12, I kor. II 15, ef. II 14, IV 10, 11, kol. I 17, 18 dva puta, jev. I 5, IV 10, V 2, XIII 5, I pet. V 7, 10, I jov.

b. u prvom ili u jedinom slogu iza prvoga suglasnoga kad za njim ima još koje istoga sloga ili drugoga:

бадарь, mjesto čega stoji дабарь mat. XXVI 41, mar. XIV 38.

ваз- samo u složenijem riječima:

важнѣють mat. V 15, ва́жыгаеть luk. XV 8, ва́збраи luk. VI 29, I sol. II 18, ва́звеселии luk. XV 23, ва́схвѣстѣи luk. IX 36, ва́хвѣстѣи rim. IX 17, ва́хвратыть mat. XXIV 18, ва́зглакшицы мар. IV 38, ва́згласи́ть mat XXVI 34, 75, мар. XIV 30, 72, luk. XXII 61, ва́згласи jov. I 48, ва́здание rim. XI 9, ва́здасть rim. XI 35, II tim. IV 14, ва́здры́млетъ II pet. II 3, ва́зды́хаете jak. IV 9, ва́зесте mat. XVI 8 (грк. ва́засте), ва́зеше mat. XXV 3, ва́зметъ luk. XX 36, jov. X 18, XIX 38, ef. IV 31, ва́змоу́тъ мар. VI 8, ва́зметъ luk. IX 3, ва́змиъ djel. XXI 11, прѣва́земъ 11 sol. II 4, ва́зиде jov. III 13, djel. II 34, I kor. II 9, ва́зидоу jov. VII 8, ва́зидъ gal. I 17, ва́зидѣти I pet. III 11, ва́злежен luk. XXII 27, ва́злежештихъ jov. XII 2, ва́зложи jov. VII 30, 44, ва́зложениемъ I tim. IV 14, прѣва́зложихъ gal. I 16, прѣва́зложыи gal. II 6, ва́зидъ II kor. VI 13, ва́зидъ jev. XI 27, ва́змогоу́тъ mat. XVII 16, мар. IX 18, luk. XIII 24, XXI 15, ва́змогоу luk. XIV 6, ва́змогоу mat. XVII 19, mar. IX 28, ва́зможе mat. XXVI 40, мар. XIV 37, rim. IV 20, ва́зможенъ luk. XVI 2, ва́зможете ef. III 18, VI 11, ва́зможно мар. X 27, luk. XIII 33, ва́зможна luk. XVIII 27, нева́зможно mat. XVII 20, XIX 26,

II 2, III 24, IV 13; i složeno sa же: та́же luk. XXIV 13, I kor. XII 4, 5, 6, 11, II kor. III 18, IV 13, fil. I 30, III 21, jev. XIII 8.

prvoga suglasnoga kad za njim ima

luk. XVII 1, jev. VI 4, 18, X 4, ва́змоу́штены jov. V 4, ва́знемѣиди́тъ luk. XIV 26, прѣва́зномоу́ II kor. XII 7, прѣва́знесе fil. II 9, ва́зидъ mat. XXVII 48, ва́зидоу́ fil. I 18, ва́зидѣи I kor. III 7, ва́зидѣти II kor. IX 10, прѣва́зидѣти II sol. I 3, ва́зидѣ djel. XI 6, ва́зидѣти mat. XII 19, ва́зидѣти II kor. IV 4, ва́зидѣти I pet. II 23, ва́зидѣти mat. XXVI 32, djel. X 41, ва́зидѣти jov. VI 39, ва́зидѣти I kor. VI 14, ва́зидѣти I kor. XV 15, ва́зидѣти rim. VI 5, ва́зидѣти rim. III 11, ва́зидѣти jev. VIII 12, ва́зидѣ mat. XI 11, jov. XIII 4, djel. IX 8, I kor. XV 14, 17, ва́зидѣти I kor. XV 16, 29, 32, ва́зидѣ djel. IX 7, XXVI 16, ва́зидѣ djel. XIII 16, ва́зидѣ luk. II 34, ва́зидѣ luk. VI 30, ва́зидѣти I kor. II 14, 15, ва́зидѣ luk. I 78, ва́зидѣ mat. I 19 dva puta, mar. VI 26, ва́зидѣ mat. XXIII 37, luk. XIII 34, ва́зидѣ luk. XIX 27, ва́зидѣ djel. XX 33, II jov. I 12, ва́зидѣти jov. X 28, ва́зидѣти fil. II 6, ва́зидѣ luk. XIX 30.

ва́и mat. XIII 48, XXI 17, 39, XXVI 75, mar. VIII 23, XI 19, XII 8, XIV 68, luk. IV 29, VIII 54, XIII 38, XIV 35, XX 15, XXII 62, XXIV 50, jov. VI 37, IX 34, 35, XI 43, XII 31, XV 6, XVIII 29, XIX 4, 5, 13, djel. IV 15, XVI 30, XXI 30, ва́и mat. XII 46, 47, XXVI 69,

mar. III 31, 32, XI 4, luk. I 10, VIII 20, jov. XVIII 16, XX 11, djel. VII 57, jev. XIII 12, **взвѣн-нымы** I kor. V 13, kol. IV 5, I sol. IV 12, I tim. III 7, **взвѣн-доу** mar. VII 15.

взвѣннымы jev. V 7.

васъ vicus mar. V 50, luk. X 38.

васъ omnis jov. XIV 17, XV 18, I jov. V 4, **васегда** mat. XXVI 11, mar. XIV 7, fil. IV 6, I sol. V 15, **васаден** II kor. XI 6, **взвѣден** I kor. I 5, **васежде** I kor. IV 17. **ватороу** djel. XXVIII 13, jev. IX 7.

даждь djel. XXVIII 2, jak. V 18, **даждоу** jak. V 17.

дань mat. XXIV 50, luk. IV 16, XIV 5, XXIV 29, jov. I 29, 35, 43, II 1, V 9, VI 22, 39, 40, 44, 54, VII 37, IX 4, XI 24, XII 12, 48, XIV 20, XVI 26, XX 19, 26, djel. X 40, XIII 14, XX 26, XXI 26, XXVII 19, rim. II 16, I kor. V 5, X 8, fil. II 16, I sol. II 9, V 4, II sol. I 10, ef. VI 13, jev. XI 30, jak. IV 5, I jov. IV 17, **данне** djel. II 1, **даньница** II pet. I 19, **даньсь** luk. V 26, XXII 34, djel. IV 9, jev. III 7, IV 7, **дансь** II kor. III 14, 15, jev. XIII 8, **даньного** mat. XI 23, rim. XI 8.

дасин mar. XI 15, jov. II 15, **даштинцоу** luk. I 63, **даштинцахъ** djel. XXVII 44.

даш- složeno **взвѣдахиоу** mar. VIII 12, **издаше** djel. V 5, 10.

даштин mat. IX 18, 22, XIV 6, XV 22, 28, mar. V 23, 34, 35, VI 22, VII 25, luk. II 36, VIII 42, 48, 49, XII 53, **даштеръ** mat. X 35, 37, luk. XII 53, XIII 16, **даштере** mar. VII 26, 29, luk. I 5, jev. XI 24, **даштеры** luk. XXIII 28, djel. II 17, XXI 9, II kor. VI 18; — **pogrješke** **таштин** mjesto

даштин jov. XII 15, **дашты** mj. **ташта** mar. I 30, luk. IV 38.

жазъ mar. VI 8, jev. I 8 dva puta, IX 4, **жазъ** mat. X 10, luk. IX 3, jev. XI 21.

жазъ jak. IV 4.

жазъ mat. VII 17, XII 33.

жазъ ef. VI 11, **жазъ** ef. IV 14.

жазъ djel. XXVII 7, **жазъ** jak. I 19, **жазъ** (гр. **жазъ**) djel. XX 16, **жазъ** I tim. III 15, **жазъ** jev. X 37, II pet. III 9, **жазъ** djel. XXV 17, **жазъ** rim. I 9.

жазъ jev. XI 33, **жазъ** II tim. IV 17.

жазоу mat. V 11, **жазоу** rim. IX 1, **жазъ** kol. III 9, **жазъ** I jov. I 6, **жазъ** jov. VIII 44, 55, rim. III 4, I jov. I 10, II 27, V 10, **жазоу** mat. V 33, jov. VIII 44, **жазъ** mat. XV 19, XXVI 59, 60, mar. X 19, XIV 56, luk. XVIII 20, rim. III 7, XIII 9, II kor. XI 26, II sol. II 11, II pet. II 1, 3, I jov. IV 1, **жазъ** II pet. I 16, **жазъ** mat. VII 15, **жазъ** mat. XXIV 11, 24, II pet. II 1, I jov. II 22, **жазъ** mat. XXVI 60, luk. VI 26.

жазъ složeno **придаштин** luk. XI 1.

жазъ mat. XIII 22, XXVII 64, mar. IV 19, luk. XX 23, I pet. II 23, jud. 11, **жазъ** mar. VII 22, jov. I 47, djel. XIII 10, rim. I 29, II sol. II 10, 11, I pet. III 10, II pet. III 17, **жазъ** mat. XXVI 4, mar. XIV 1, II kor. XII 16, kol. II 8, I sol. II 3, jev. III 13, **жазъ** II tim. III 13, II pet. II 13, **жазъ** II kor. II 13, **жазъ** rim. III 13, **жазъ** rim. XVI 18, **жазъ** I kor. VI 9, gal. VI 7, **жазъ** ef. V 6, I jov. III 7, **жазъ** II tim. III 13, II pet. II 14, **жазъ** jak.

И 26, ластынь I jov. I 8, лесте-
шних I jov. II 26, областеть mat.
XXII 15, прѣластить mat. XXIV
4, II sol. II 3, прѣластеть mat.
XXIV 5, 11, mar. XIII 6, 22,
прѣластыти mat. XXIV 24, прѣ-
ласти rim. VII 11, II kor. XI 3,
прѣластени jov. VII 47, прѣластень
I tim. II 14 dva puta, прѣластаетъ
I kor. III 18, ластыни I jov. IV
6, ластыны jud. 13, ластаць mat.
XXVII 63, II jov. I 7, ластыцы
II kor. VI 8, ластау I jov. IV 2,
ластаунымы I tim. IV 1, ластенымъ
ef. IV 4.

ластеште splendentes mar. IX 3.

мазда luk. VI 23, 35, маздоу
mat. V 46, VI 2, X 41 dva puta,
XX 8, jov. IV 36, I kor. III
8, 14, II pet. II 13, 15, II jov.
I 8, мазды mat. X 42, djel. I
18, jud. 11, маздоу djel. XXVIII
30, казмазды II kor. VI 13, казмаз-
ды jov. II 2, X 35, казмазды jov.
XI 27.

мажи mat. V 19, I kor. XV 9,
маже mat. XIII 32, mar. IV 31,
I tim. V 9, мажыных mat. XXV
40, мажышоу djel. XXVII 40,
мажышмоу rim. IX 12, мажышны
II kor. XII 15, мажышоу ef. III
8, оумажнаго jov. II 9.

марь složeno оумарь jov. V 9,
оумари rim. V 7, оумарыя jov.
XIX 33, jud. 12, оумарышоу mat.
II 19, оумарышы djel. XXV 19,
оумарышны rim. VII 6, I kor. XV
20, I sol. V 10, оумарыше I kor.
XV 18, оумарыше I sol. IV 14,
оумарышы I sol. IV 13, 15.

масти luk. X 7, масть rim. XII
19, II sol. I 8, jov. X 30, I pet.
II 14, мастытель I sol. IV 6,
мастынык rim. XIII 4, маштаю
luk. XVIII 5, маштаюште rim.
XII 19.

мастомъ djel. II 13.

мауъ rim. VIII 35, XIII 4, ef.
VI 17, мауемъ djel. XII 2, мауа jov.
IV 12, XI 37, мауоу jov. XI 34.
мазь složeno кызмазь mar. XV 36.
памъ slož. пропаныше mar. XV 24.
папрныште mat. V 41.

рапаты djel. VI 1, рапыта I pet.
IV 9, рапытыкы jud. 16, рапыштите
I kor. X 10, рапыташе I kor. X
10, рапытаны fil. II 14.

саде djel. IX 21.

саль složeno посаль jov. XIII 16.

саныъ djel. II 17, jud. 8.

сасыца luk. XI 27, XXIII 29.

саныо djel. XXVII 41.

сать djel. XIII 20, сатинкы mat.
VIII 13, XV 39, luk. VII 6,
XXIII 47, djel. X 1, 22, XXI 32,
XXVII 6, 31, 43, XXVIII 16.

тагда I kor. XIII 12, тагдашны
II pet. III 6.

такмо mat. V 47, X 42, XI
27, XII 4, 24, XIII 57, XIV 17,
36, XVI 4, XVII 8, 21, XXI 19,
XXIV 36, mar. II 7, 26, V 37,
VI 4, 5, 8, IX 9, 29, X 18, XI
13, XIII 32, luk. IV 26, 27, V
21, VI 4, VIII 50, 51, X 22 dva
puta, XI 29, XVII 18, XVIII 19,
jov. III 13, V 18, VI 22, 46, XI
52, XII 9, XIII 9, 10, XIV 6,
XVII 12, 20, XIX 15, djel. VIII
16, XI 19, тлумо rim. I 32, V
11, VII 7, VIII 23, IX 10, 24,
XIII 5, XIV 13, 14, I kor. I 14,
II 2, 11 dva puta, V 10, VI 3,
VII 5, 17, 39, X 13, XII 3, XV
19, затакноуныше djel. VII 56, на-
такноу luk. VI 38, притакнешн luk.
IV 11.

тамъ II kor. VI 14, тамъ jov.
XII 22, тамны luk. XI 36, kol.
I 13, тамна luk. XXII 53, тамнъ
rim. XIII 12, тамнъ II pet. I 19,
тамнъ jud. 13, тамнышоу mat. XIV
3, XVIII 30, mar. VI 17, luk. XII
58, XX 33, XXIII 19, 25, jov. III

24, djel. V 21, 23, 25, XII 4, 6, XVI 23. 24, тамины mat. XIV 10, XXV 39, 43, 44, mar. VI 27, luk. III 20, djel. V 22, XII 5, XVI 27, jev. XI 36, тамины luk. XXI 12, djel. XII 17, XVI 26, тамины II kor. VI 5, II kor. XI 23. таминыomoу djel. XVI 23, таминыи djel. XVI 27.

тамина luk. I 10.

тамыте I kor. IX 24.

тамытоу mat. VIII 14.

тамыт I sol. II 1, jak. II 20, тамта mar. XII 3, I kor. XV 10, 14, тамте I kor. XV 14, 58, II kor. VI 1, gal. II 2, fil. II 16, jak. IV 5, тамтею kol. II 8, тамтымы ef. V 6. тамтеглашенихъ I tim. VI 20, тамтеглашенихъ II tim. II 16. тамтестю djel. XVII 10, тамтеты djel. XXVII 21, тамтетоу fil. III 7, 8. тамтетими djel. IV 25. отамтыть mat. XVI 26, luk. IX 25, отамтыти mar. VIII 36, отамтетыхъ fil. III 8.

таштамины rim. XII 8, 11, II kor. VIII 7, тамтани II kor. VIII 8, 16, jev. VI 11, II pet. I 5. тамтымы I sol. V 14. тамтими II kor. V 9, тамтисите II pet. III 12, тамтисе djel. XX 16. потамтими jev. IV 11, потамтоу II pet. I 15, II tim. II 15, IV 9, 21, tit. III 12, потамтите II pet. I 10, III 14, потамтахомъ I sol. II 17, потамтахомы gal. II 10, потамтаы luk. XIX 5, 6. тамтыно luk. VII 4, tit. III 13, тамтымы fil. II 28.

уамъ složeno зауамъ djel. I 22, fil. I 6, зауамыне gal. III 3, науамъ luk. XIV 30, djel. VIII 35, X 37, XI 4.

уастъ djel. XXVI 18, rim. II 7, 10, IX 21 dva puta, XIII 7 dva puta, I kor. XII 23, 24, I tim. I 17, VI 16, II tim. II 20, 21, jev. III 3, V 4, I pet. I 7,

II 7, IV 16, II pet. I 17, уасты jov. IV 44, kol. II 23, I tim. V 4, 17, VI 1, уастыю rim. XII 10, jev. II 7, 9, уастыи djel. XXVIII 10. уастнен djel. XVII 4, уастыены djel. XVII 17. уастны luk. XIV 8, djel. XX 24, уастно I kor. XIII 10, fil. II 29, уастна jev. XIII 4, I pet. I 4, уастанъ I pet. II 6. неуастъ II tim. II 20. неуастыне I kor. XI 14. богоуастыю I tim. II 10. бесуастны I kor. IV 10. многоуастно jev. I 1. неуастыныи I kor. XII 23. раменоуастною II pet. I 1. неуастныихъ rim. V 6, неуастныи I tim. I 9, II pet. III 7, неуастныи II tim. II 16, jud. 4, неуастныи jud. 15. неуастне rim. XI 26, I kor. XV 43, неуасты tit. II 12, jud. 15, неуастыи jud. 16, 18. неуастковане jud. 15, неуастковаты II pet. II 6. приуастъ djel. I 25. богоуастаъ jov. IX 31.

шады mat. II 8, VIII 4, XIII 46, XV 21, XVIII 12, 30, XX 3, XXV 18, 25, XXVI 36, 42, 44, 75, mar. I 44, VI 27, XIV 32, luk. V 14, IX 60, XIV 10, XV 15, XXII 4, jov. IX 11, djel. XII 17, шадыне mat. XXVII 66, шадыи mar. VII 30. кшады mat. IX 18, 25, XV 29, XX 11, XXVI 58, mar. III 27, V 39, VII 24, XI 15, luk. I 28, VII 36, XIX 1, 45, djel. XXVIII 8, I pet. III 22, кшады ef. IV 10, jev. IV 10, кшадыне mat. XIV 12, mar. III 6, luk. XI 26, djel. XI 20, ншады mat. XIII 1, XVIII 28, XX 5, 9, XXIV 1, mar. I 45, VI 34, VII 31, luk. IV 42, X 35, XV 28, XXII 62, jov. XVIII 4, djel. VII 4, XII 9, ншадыи mat. XV 22, ншадыне mat. VIII 32, jev. III 16, ншады luk. XI 22, ншыншадыне mar. III 22, ошшады mat. XXVII

5, jov. XII 36, пришады mat. II 23, IV 13, 21, VIII 7, IX 18, 23, XII 44, XIII 54, XV 29, XVI 13, XXIV 46, XXV 27, XXVI 39, 43, mar. I 19, V 23, IX 12, XI 13, XIII 36, XIV 35, 39, 45, luk. VII 3, VIII 51, X 32, XI 25, XII 37, 43, XIV 9, 21, XV 6, 17, XVIII 8, XIX 23, XXII 45, jov. IV 54, XI 17, XII 12, djel. IX 26, X 32, XI 23, XVIII 27, XXI 11, XXVIII 21, I kor. II 1, II kor. XI 8, XII 20, fil. I 27, ef. II 17, пришады jov. XIX 39, XX 8, jev. IX 11, I jov. V 6, пришадышоу mat. VIII 28, пришадыши mat. XV 25, gal. III 25, пришадыше mat. IX 10, XXVII 33, mar. VII 1, luk. V 7, jov. XI 33, 45, пришадыша I jov. IV 3, прошады luk. IV 30, jov. VIII 59, сшады mat. XIV 14, XXVIII 2, luk. VI 17, I pet. III 19, сшады djel. VIII 5, сшады

Tako i pred ρ na mjestu gdje je ono u narodnom govoru samoglasno, a Hval ga je uzeo kao suglasno: Саре́мъ djel. XIII 7. — Tako i pred λ u slovenskoj riječi, u kojoj šišatovački rukopis i drugi imaju griješkom λ : валахоу djel. XXVII 17, валаюштинъ djel. XXVII 27, валаюште ef. IV 14.

c. u prvom slogu iza dva suglasna:

дварн luk. XIII 25, djel. XII 13, XIV 26 (27), XVI 26, 27, I kor. XVI 9, II kor. II 12, kol. IV 3, дваремъ jov. XX 19, 26, дварехъ jov. XVIII 16, djel. V 9, дварьин jov. X 1, 2, djel. III 2, V 23, jak. IV 9. дварининъ jov. X 2, двариница jov. XVIII 17, двариници jov. XVIII 16.

двариницы I kor. XIII 1.

d. na kraju riječi među dva krajnja suglasna:

акрамалъ luk. XIX 9.
агмаць jov. I 29, 36, djel. VIII 32.
аамисенъдаръ djel. IV 6, I tim. I 20.
аакастаръ mat. XXVI 7, luk. VII 37.

jov. III 13, VI 41, 51, 58, ef. IV 10, сшадытмъ djel. XXV 17.
кшмалъ ef. IV 8, дошмалъ djel. I 17, ошмалъ luk. IV 42, прышмалъ mat. VIII 29, 34, XXVI 50, mar. I 24, jov. III 2, VI 17, XV 22, djel. XXVII 9. прышмалъ mat. XXIII 15, djel. VI 5, прышмалъ djel. II 11, ef. II 19, jev. XI 13, I pet. II 11, сшмалъ I pet. I 1. шастмъ II kor. XI 26, ошастмъ II tim. IV 6, ошастмъ djel. XX 29, прышастмъ mat. XXIV 27, djel. XIII 17, I sol. II 19, III 13, IV 15, V 23, II sol. II 9, jak. IV 8, II pet. I 16, прышастмъ mat. XXIV 3, gal. III 23, II sol. II 8, jak. V 7, II pet. III 4, 12, прышастмъ II kor. VII 6, 7, fil. I 26, прышастмъ djel. VII 52, I kor. XV 23, XVI 17, fil. II 12, II sol. II 1, I jov. II 28.

шаштаним rim. I 29. шашты II kor. XII 20.

скатымъ jov. V 35. скатымъ fil. II 15.

стабаль I kor. III 12.

стагинъ djel. IX 11, стагноу djel. XII 10.

стакленницамъ mar. VII 4, 8.

старъ složeno простаръ mat. VIII 3, XIV 31, mar. I 41.

трахатъ luk. XII 59.

аспыданъ rim. III 13.

бадаръ, mjesto čega stoji дасаръ, mat. XXVI 41, mar. XIV 38.

безгласанъ djel. VIII 32, I kor. XIV 10, II pet. II 16.

безлобанъ jov. VII 26.

безъотѣстѣиъ rim. II 1.
 бесплодиъ II pet. II 8.
 бесудѣиъ luk. XX 28, 30.
 благообразѣиъ mar. XV 43.
 благопотрѣбиъ II tim. II 21.
 богоуатацѣ jov. IX 31.
 болиъ mat. XXV 43.
 болизиъ jov. XI 4, rim. IX 2,
 kol. IV 13, I sol. V 3.
 брашѣиъ I tim. IV 3.
 боуранъ djel. XVII 14.
 вѣспѣиъ jov. XI 41, djel. II
 19, jov. XII 15.
 вѣхѣиъ djel. XIII 8.
 вѣхѣиъ jov. VI 8.
 вѣзиъ mat. XIII 31, XVII 27,
 mar. X 21, djel. XXVII 35, вѣ-
 зиъ djel. XXI 11.
 вѣиоуѣиъ mat. XXVI 58, mar.
 XIV 54, XV 16, jov. XX 26.
 вѣиѣиъ mat. II 18, XXV 6.
 вѣиѣиъ mar. XV 17, jov. XIX
 2, 5, I kor. IX 25, XI 4, fil. IV
 1, II tim. IV 8, I pet. V 4.
 вѣиѣиъ I kor. I 9, VII 25, X
 13, II kor. I 18, kol. I 7, I sol.
 V 24, II sol. III 3, I tim. III 16,
 V 16, II tim. III 14, jov. II 17,
 III 5, jak. I 26, I jov. I 9. вѣ-
 гоуѣиъ djel. X 2. вѣиѣиъ I kor.
 VII 14, XIV 23, 24.
 вѣиѣиъ mat. XIV 24, 30, 32,
 XXIV 31, mar. IV 39, VI 48,
 51, XIII 27, djel. XXVII 14, jak.
 I 6, III 4, jud. 12.
 вѣиѣиъ luk. V 8, rim. VII 13.
 вѣиѣиъ složeno вѣиѣиъ luk.
 XV 4.
 вѣиѣиъ složeno вѣиѣиъ mar.
 IX 22.
 вѣиѣиъ luk. V 26, XXII 34,
 djel. IV 9, jov. III 7, IV 7, вѣиѣиъ
 luk. II 11, XIX 9, XXIII 43, jov.
 I 5, вѣиѣиъ mat. VI 30, XXI 28,
 XXVII 19, mar. XIV 30, luk. IV
 21, XII 28, XIII 32, 33, XIX 5,
 jov. III 15, IV 7.

вѣиѣиъ II sol. I 10.
 вѣиѣиъ mat. XVII 24.
 вѣиѣиъ ef. VI 3.
 вѣиѣиъ I kor. XI 7, II kor. XII
 11, gal. V 3, jov. V 3.
 вѣиѣиъ mat. VII 17, XII 33,
 rim. VII 16.
 вѣиѣиъ luk. XII 48, djel. XIII
 25, I kor. XV 9, jov. XI 38.
 вѣиѣиъ rim. VII 14.
 вѣиѣиъ jov. XI 27.
 вѣиѣиъ mat. VIII 9, XI 29, XIV
 27, XVIII 20, XIX 20, XX 15,
 XXII 32, XXIV 5, XXVI 22,
 25, XXVII 24, 43, mar. V 9,
 VI 50, XIII 6, XIV 62, luk. I
 18, 19 dva puta, IV 43, V 8, VII
 7, IX 12, XIX 8, 22, XXI 8,
 XXII 27, 33, XXIV 36, 39, jov.
 III 28, IV 26, VI 20, 35, VII
 28, 29, 33, 34, 36, VIII 12, 18,
 23, 28, 33, 58, IX 5 dva puta, 9,
 28, X 7, 9, 11, 14, 36, XI 24,
 XII 26, XIII 13, 19, 33, XIV 3,
 6, 9, XV 1, 5, XVII 24, XVIII
 5, 6, 35, 37, XIX 21, djel. IV 9,
 IX 5, X 21, 26, 33, XVI 28,
 XVIII 10, XXI 13, XXVI 15,
 XXVII 23, rim. VII 14, VIII 12,
 XI 1, 13, XII 5, I kor. I 12, III
 4, IX 2, X 17, 22, XIII 2, XV
 9, 10 dva puta, XV 19 dva puta,
 II kor. I 14, II 24, VI 9, X 3,
 11, XII 11, 14, 15, gal. II 19,
 III 25, V 11, ef. II 9, IV 25, fil.
 III 3, kol. II 5 dva puta, IV 3,
 I sol. III 8, II sol. I 3, II 13, I
 tim. I 15, jov. III 6, IV 2, XII
 21, II pet. I 13, I jov. II 5, 6,
 III 1, 2, 19, IV 6, 17, V 19, вѣ-
 самъ mat. III 11, VIII 8, XV 24,
 mar. I 7, luk. III 16, XV 19, 21,
 XVIII 11, XXII 58, jov. I 20, 21,
 27, III 28, VIII 16, 23, XVI 32,
 XVII 11, 14, 16, XVIII 17, 25,
 djel. XIII 25 dva puta, I kor. IX
 1 dva puta, 2, XII 15, 16, XV

9, II kor. II 17, XIII 6, gal. IV 31, I sol. V 5.
 стѣнарь II kor. XI 32.
 ждрѣлаць мар. XI 4, 7.
 жнѣань rim. V 17, 21, VI 22, 23, XI 15, I tim. I 16, VI 12, 19, I jov. V 11 dva puta, 13, 20, jud. 21.
 жрѣновань mat. XVIII 6, мар. IX 42, luk. XVII 2.
 жзрѣуань gal. II 11.
 жнѣань mat. XVI 3.
 нѣань luk. X 35.
 нѣбытань rim. V 17, II kor. X 15, jak. I 21.
 нѣбыстань rim. IV 20, jев. IX 17.
 нскарь fil. II 27.
 истинѣань мар. XII 14, jov. VII 18, 28, VIII 26.
 ндополатарь ef. V 5.
 коварѣань II kor. XII 16.
 комаць mat. XXIV 31 dva puta, мар. II 21, XIII 27, luk. XVI 24, II kor. III 13, jев. XI 21.
 коремать II kor. I 23.
 кротѣань mat. XXI 5.
 крѣпань mat. XIV 30, luk. XV 14.
 коуарѣань rim. XVI 23.
 коунарь djel. XV 39.
 лакать luk. XII 25.
 ластаць mat. XXVII 63, II jov. I 7.
 ластауь I jov. IV 2.
 лихонмаць I kor. V 11, ef. V 5.
 ложесань rim. IV 19.
 ломаль složeno приломаль мар. VI 41, djel. XX 11, XXVII 35.
 лоукавань mat. XII 39, luk. XI 29.
 любань jov. XIII 95, XVII 26, I kor. VII 3, ef. I 15, kol. II 2, I sol. III 6, I jov. III 1.
 лоуководѣань I kor. VI 15.
 марѣань djel. XII 12.
 младаѣань luk. I 41, 44, II 12, 16, 23, I kor. XIII 11 četiri puta, jев. V 13.

мрътань мар. IX 26, luk. XV 24, 32, djel. XX 9, rim. VII 8.
 мысаль I pet. IV 1, смьсаль I jov. V 20.
 наустѣань rim. VIII 23, XI 16, XVI 5, I kor. XV 20, 23, XVI 15, jев. I 10.
 недоколѣань III jov. 10.
 немоштань djel. XIV 7 (8), I kor. IX 22.
 непорочѣань jев. VIII 7, fil. III 6.
 неприѣзань djel. V 3, I sol. II 18.
 нескерѣань jев. VII 26.
 одарь мар II 9.
 осаль luk. II 21.
 осьмодѣнекань fil. III 5.
 останѣань rim. IX 27, XI 5.
 оцѣань jov. XIX 30.
 патрѣань jев. VII 4.
 петарь mat. X 2, XIV 28, 29, XV 15, XVI 16, 18, XVII 4, XIX 27, XXVI 33, 35, 58, 69, 75, мар. III 16, VIII 29, 32, IX 5, X 28, XI 21, XIII 3, XIV 29, 31, 54, 72, luk. V 8, VIII 45, IX 20, 32, 33, XXII 54, 55, 58, 60, 61, 62, XXIV 12, jov. I 42, VI 68, XIII 8, 9, 24, 36, 37, XVIII 10, 15, 16, 18, 25, 26, 27, XX 3, 6, djel. I 13, 15, II 14, 22, 38, III 1, 3, 6, IV 8, 19, V 3, 8, 9, 29, VIII 19, IX 34, 38, 39, 40, X 9, 14, 21, 23, 26, 34, 47, XI 2, 4, XII 6, 11, 16, XV 7, gal. II 11, I pet. I 1, II pet. I 1.
 неучѣань mat. XIV 9.
 повыѣань mat. V 21, rim. III 19, I kor. XI 27, jев. V 9.
 подобѣань mat. XI 16, XIII 52, luk. VI 47, 48, 49, jov. IX 9, jak. I 6, 23, V 17. приподобѣань jев. VII 26.
 показѣань II kor. II 6.
 послѣдань jев. I 1.
 правѣдань luk. II 25, XXIII 47, 50, jov. V 30, jak. III 18, I jov.

I 9, III 7. неспракеданъ luk. XVI 10, rim. III 5.

прикауанъ djel. X 10.

прискрѣланъ mar. VI 26, luk. XVIII 23.

пристрашанъ jev. XII 21.

пританъ II kor. VIII 12.

протыканъ mar. VI 48, djel. XXVI 19, XXVII 14.

прѣвнинаъ luk. II 7, kol. I 18, jev. XI 28, XII 23.

прѣмоударъ I kor. III 18 dva puta, jak. III 13.

псаломъ I kor. XIV 26.

пѣсанъ rim. IX 27, jev. XI 12.

раванъ djel. VI 1.

рождѣнь luk. XV 16.

самокоханъ II kor. VIII 17.

сианъ djel. XIII 1.

скободанъ jak. I 25.

смыталь mat. XVII 5, II kor. XI 14, jev. XII 1.

сестаръ luk. XIV 26.

сианъ djel. VIII 27, XVIII 24, rim. XX 21, II kor. IX 8, XII 10, I tim. VI 15, tit. I 9, jev. XI 19, jak. III 2.

e. na kraju riječi pred dva suglasna: женаснь mat. XIX 4, gal. III 38. — моужаснь mat. XIX 4, gal. III 28.

f. u kom god slogu u srijedi riječi:

аликсандарська djel. VI 9, аликсендарскы djel. XXVII 7, алыксендарсцы djel. XXVIII 11.

васаден II kor. XI 6.

вѣзаныи mat. XIII 33.

вѣсауаскѣ kol. I 17.

гобазма djel. XIV 16.

гыбальныхъ II kor. IV 3, погыбальныхъ jev. XVII 12, погыбальныхъ II pet. II 2.

дамашиного mat. XI 23, rim. XI 8, дамашины djel. XX 26.

еѣупатьскѣ jev. VIII 9, еѣоупатьскы jev. XI 26, еѣупатьскы jud. 5.

идоложрътакиа I kor. VIII 10, идоложрътакио I kor. X 28.

слянаць mat. XV 14, mar. X 51, luk. VI 39, XVIII 35.

сосыпатаръ rim. XVI 21.

спасалъ luk. XXIII 35.

срьдѣнскѣданъ djel. XV 8.

старѣнь mar. VII 3, VIII 31.

стольтанъ rim. IV 19.

страньноприемаль rim. XV 23.

стоуденѣнь luk. XIV 5, jev. IV 6.

соутаръ (m. соутаръ) dj. XXVII 17.

тааманъ mat. XVIII 24.

таманъ jud. 13.

тарасъ djel. IX 30, X 25.

ткораць jak. I 23, 25.

телѣць luk. XV 27.

титаль jev. XIX 19, 20.

трахатъ luk. XII 59.

трепетанъ dj. XVI 29, jev. XII 21.

оугоданъ rim. XIV 18, XV 3.

оужасанъ djel. X 4.

храбаръ II tim. II 3.

хрьбать rim. XI 10.

чръкаль mat. XVI 18, XXVI 61, luk. II 27, XVIII 10, jev. II 19.

уастанъ I pet. II 6.

урѣсанъ djel. II 30, jev. VII 5.

юнаць mat. XXII 4.

недарьска jev. XVIII 1.

клетанное jev. VII 28.

коунарскы djel. XI 20, коунарскимъ djel. XIII 4.

ластаунымъ I tim. IV 1.

лоубазмо djel. XXVIII 7, лоубазми rim. XII 10.

младинауьскѣ I kor. XIII 11.

мрътакинымъ rim. VI 12, мрътакиа rim. VIII 11, мрътакы II kor. IV 11, мрътакое II kor. V 5.

мрътакъскы rim. IV 19. мрътакъце mat. VIII 22, luk. IX 60.

мысалью mat. XXII 37, luk. I 51, ef. IV 18.

непрѣязанью jud. 9.

обаштѣннѣ luk. V 10, обаштѣнны I pet. V 1. съобаштѣннѣ I kor. IX 23.

оканѣцы djel. XX 9, оканѣцѣмъ II kor. XI 33.

опрѣснѣномъ djel. XII 3.

осалѣсны mat. XVIII 6.

отѣуѣстѣмъ mat. XIII 54, отѣуѣстѣмъ mat. XIII 57, мар. VI 4, luk. IV 23, 24, jов. IV 44, отѣуѣство мар. VI 1, отѣуѣстеа luk. II 4, отѣуѣстѣмъ djel. III 25.

полазѣно I tim. IV 8 dva puta, полазѣн II tim. III 16. неполазѣн tit. III 9, неполазѣное jев. VII 18.

исаламѣскѣмъ djel. I 20.

поуѣнѣтѣскомъ mat. XXVII 2, luk. III 1.

рѣкѣнѣство II kor. VIII 14.

g. u prijedlozima iza krajnjega suglasnoga, pred kojim već ima samoglasno, i to ili kad stoje pred padežem ili kad su u složenijem riječima:

безѣ всѣкое I tim. V 51, безѣ късѣнаго jев. VII 7, безѣ утѣ mat. XIII 57, мар. VI 4. безѣдноу rim. X 7, безѣдна luk. XI 24 (на пошлѣднемъ je mjestu skraćeno tako da d stoji nad prvimъ a, te bi se moglo čitati i безѣдна).

изѣбрахъ jов. VI 70, XIII 18, XV 16, 19, изѣбра мар. XIII 20, luk. X 42, djel. XIII 7, XV 7, I kor. I 27, 28, ef. I 4, изѣбрасте jов. XV 16, изѣбраше mat. XIII 48, djel. VI 5, изѣбрахъ luk. VI 13, gal. I 15, изѣбрахъ djel. IX 15, I pet. II 6, 9, изѣбрахъ luk. XXIII 35, изѣбрахъ kol. III 12, изѣбрахъ mat. XXII 14, XXIV 22, мар. XIII 20, luk. XVIII 7, II tim. II 10, jев. VII 4, изѣбраше mat. XIV 31, мар. XIII 22, 27, II jов. 13, изѣбрахъ II jов. 1, изѣбрахъ I pet. I 1, изѣбрахъ I tim. V 21. изѣбраше (subst.) rim. XI 7, I sol. I 4, II pet. I 10, изѣбрахъ rim. IX 11,

разѣнѣстѣмъ rim. III 22, X 12, I kor. XIV 7. разѣнѣствоа djel. XV 9, разѣнѣствоуѣтъ gal. II 6.

самѣнѣстѣмъ jев. X 24.

самѣнѣно djel. XXVI 3.

срѣдѣнѣмъ kor. IV 5, срѣдѣнѣмъ jев. IV 12.

стрѣнѣмъ luk. III 5, fil. II 15.

самѣнѣше djel. XIII 29, самѣнѣшѣмъ kol. II 2.

трѣбѣнѣше djel. X 24, трѣбѣнѣше I kor. XII 12.

оуѣнѣномъ ef. II 20.

црѣкѣнѣмъ mat. XXIII 16, luk. IV 9, XXII 52, црѣкѣнѣ mat. XXVII 51, црѣкѣнѣ luk. XXIII 45.

штедѣнѣстѣмъ rim. XII 8.

грамѣнѣмъ II pet. II 16.

съизѣбрахъ I pet. V 13. изѣгна mat. VIII 16, мар. XVI 9, jов. II 15, изѣгнаше luk. IV 29, XX 12, jов. IX 34, 35, XV 20, djel. VII 52, изѣгнахъ мар. V 40, luk. VIII 54, djel. IX 40, изѣгнахъ I sol. II 15, изѣгнахъ mat. IX 25, jов. XII 31, изѣгнахъ mat. IX 33, luk. XI 14, изѣгнахъ mat. VIII 12, jов. XII 42, II tim. III 12, изѣгнахъ II kor. XII 10. изѣгнахъ (subst.) II tim. III 11, изѣгнахъ II tim. III 11. изѣнѣждѣмъ (грк. изѣнѣждѣмъ) jak. V 3. изѣнѣженъ mat. X 30, изѣнѣженъ luk. XII 7.

наѣ на luk. X 33, наѣ нѣже jов. I 33, наѣ всѣмъ mat. XXIV 47, luk. XII 44, наѣ всѣмъ luk. III 20, XVI 26, XXIV 21, jов. III 31 dva puta, rim. IX 5, ef. IV 6, VI 16, kol. III 14, наѣ всѣмъ djel. VIII 27, I sol. III 9, наѣ многѣмъ mat. XXV 21, 23, наѣ кѣроу fil. III 9, наѣ оуѣнѣтѣмъ luk. VI 40.

обарышы I tim. V 18.

ода (koje svagda piše ѿда): ода
всего djel. VIII 37, ода есмь II
tim. III 11, ода днѣ mat. XI 12,
XXII 46, luk. V 17, VIII 22, I
kor. IV 3, II pet. II 8, ода дн
luk. XX 1, ода зла rim. XII 21,
I pet. III 10, 11, ода змы I kor.
X 9, ода сна djel. XX 9, ода тмы
(koje je napisano дмы) I pet. II 9.

ѿтѣдарицыте јев. XII 25. ѿтѣдариши
јов. IV 8.

преда есмь мар. II 12, luk. V
25, VIII 47, XV 10, djel. XXVII
35, rim. XII 17, gal. II 14, I
tim. V 20, преда есмь djel. VI
5, преда мною luk. IV 7, XIX 27,
јов. I 15, 30, djel. II 25, X 30,
XXVII 23.

раздѣлѣть luk. XIV 28.

h. Vrlo je rijetko bolonjski rukopis bez ovakoga а ондје gdje ga
nikoljski ima: болѣзнь mat. X 1, възлежештихъ mat. XIV 9, възра-
доуютъ luk. I 14, второю luk. XII 38, истини мар. IX 47, ѿ јов.
VI 68, XVIII 24, Матѣ мар. III 18, оставѣ мар. XIII 34, рабѣ
јов. V 18, рождѣствѣ luk. I 14, съ mat. VIII 11, сподобѣши luk.
XX 35, сътѣни mat. VIII 5, талантъ mat. XXV 16 dva puta, 20,
24, 28 dva puta, тѣ luk. XXIV 33, оуцѣхъ мар. XI 20. —
Gdješto što u nikoljskom rukopisu ima ovako а, u bolonjskom je skra-
ćeno те нема ни а ни ѿ: всѣ (vicus) mat. XXI 2, XXVI 36, мар.
VIII 26, XIV 32, luk. XXIV 13. всѣ (omnis) mat. XIII 2, 38, мар.
XVI 15, јов. III 17 dva puta, IV 53, V 22, VI 14. пришѣ luk. IX
56. старѣ mat. XV 2, XXVI 47, мар. XIV 43.

i. Spomenuto naprijed (pod a. i b.) ѿ и ѿз- glasi i оу, оуз-, i
između riječi spomenutih pod b. koje se počinju slogom ѿ на неке
imaju i оу mjesto ѿ; tako mjesto ѿ и ѿз- u nikoljskom i šišto-
vačkom ima bolonjski оу на овѣм мјестима: оу mat. X 5, XII 32
dva puta, XIII 40, XXIV 20, luk. XII 39, јов. VIII 51, 52, X 28,
XI 26, 31, XII 34, 35 (ѿсѣ), 46, XIII 8, XVI 28, XVII 18 dva
puta, XVIII 20, 37, I kor. V 8, VIII 13, X 5, II kor. IX 9, I pet.
IV 11, V 11. оудомѣ djel. IX 39, оудомѣ jak. I 27. оумѣсти
mat. XIX 12, оумѣстити mat. XIX 12. оумѣщение gal. V 9. оуноуѣ
djel. V 25, оуноуѣрюдоу mat. XXIII 25, II kor. VII 5. оупрашае
јов. XVIII 21, оупрашаюу djel. I 6. оуселены mat. XXIV 14, djel.
XI 28. оусрѣщение mat. XXII 30, оуспоминѣше I kor. XI 24, i
griješkom oboje ѿ и оу zajedno: ѿоу I kor. X 5, II kor. IX 4 (pred
riječu постати, ὑποστασι), ѿоустоу mat. VIII 11, luk. XIII 29,
ѿоустоу mat. XXIV 27; — а на овѣм мјестима gdje je u ni-
koljskom оу има болонски ѿ: ѿ мар. XIV 2, јов. VI 58, вѣдоуѣ
luk. IV 26, вѣмѣстѣ luk. V 37, вѣмѣсте мар. XIV 38; — и ѿ
има болонски на овѣм мјестима gdje je u nikoljskom оу: ѿ mat.
VII 13, 14, VIII 32 dva puta, XIII 47, XVII 15, XVIII 4, 5, 8, 9,
XX 1, 2, 4, 7, 26, 27, XXI 21, 28, XXV 25, 30, XXVI 6, 41, 71,
XXVII 31, мар. III 8, IX 19, 22, 42, 47, X 23, 24, 30 dva puta,
44, XI 10, 11, 14, 23, XIV 3, 12, 32, 38, 49, XV 7, XVI 5, luk.
I 20, 33, 79, II 13 dva puta, 39, III 9, 17, V 37, VII 28, 39, XVI
24, XXI 37 dva puta, XXIV 27, јов. II 17, III 16, ѿводѣ mat.
VII 13, 14, ѿверѣшты mat. X 34 dva puta, luk. XII 5, ѿверѣоуѣ

mat. XIII 42, 50, въръже мар. XII 42, 43, 44, luk. XXI 3, 4, въръгоу мар. XII 44, luk. XXI 4, въръжень мар. IX 22, въръженоу mat. XVIII 8, 9, мар. IX 45, въдова luk. II 37, VII 12, въдокъ mat. XXIII 13, мар. XII 40, luk. XX 47, въдовица мар. XII 43, luk. XVIII 5, XXI 3, въдовицоу luk. XXI 2, въдовице luk. IV 25, възде mat. XVII 1, възлагае мар. X 16, възанъ mat. XXVI 7, мар. XIV 3, възъше мар. XVI 5, въмытають luk. III 9, въмештемъ luk. V 5, въни(т)и мар. IX 25, въноутрыюдоу mat. VII 15, въпрашаше мар. IX 33, въскръшение mat. XXII 31, въторы мар. XII 21, вътора мар. XII 31, въторою luk. VI 1, въторыцею мар. XIV 72, i gdje je u nikoljskom влоу наш има въ: въскръшени mat. XXII 31.

j. U stranijem riječima ima naš rukopis a mjesto drugih glasova, koje ima nikoljski i šišatovački na istijem mjestima: α) mjesto ε: вельзавоула mat. X 25, вельзавоули mat. XII 24, 27; сарантоу luk. IV 26; — β) mjesto τ: вельзавоула мар. III 22, luk. XI 15, 18, 19; — γ) mjesto н: нараматы mat. XXVII 57, араматы jov. XIX 38, раматы мар. XV 43, ирматы jov. XI 44, саламьскы i саламьскъ (Σαλῆμ) jev. VII 1, 2, саламаты (Σαλμῆτιν) djel. XIII 5, сарантоускы djel. XXVIII 12; тако асоурыскы према nikoljskom исоурыскы (ὁ Σούρος) luk. IV 27; писарска ѿ погрѣшка бити марань mjesto маринь djel. XII 12; — δ) mjesto о: коаза, коазъ mat. I 5, араматы luk. XXIII 56, скрыклоудинь djel. XXVII 14, тако još na jednom mjestu gdje je u nikoljskom о mjesto grčkoga ου: памилока (Φανουήλ) luk. II 35.

15. [ε] а. Po narodnom govoru ima наш rukopis e gdje nikoljski i šišatovački imaju po starom slovenskom ѡ (ili mjesto njega griješkom и): gen. sing. i nom. i acc. pl. fem.: карьмаке djel. XV 12, вѣре gal. III 5, 23, гальение I kor. II 10, ер(оуца)лимске luk. XXIII 28, мѡдиоке djel. XII 12 (tu može biti da je u šišatovačkom substantiv u dativu), кинге luk. IV 17, крѣпке II kor. X 10, мноре djel. XX 8, неспрыхъинне ef. VI 16, моке II pet. III 13, подкизале jov. XVIII 36, помениокине djel. X 31, правде II kor. IX 10, jak. I 20, I pet. III 14, I jov. III 10, прише luk. XXIII 55, танне rim. II 25, те jov. X 16, тешьке II kor. X 10, — nom. sing. masc. part. praes. act.: греден jov. I 15, VI 35, краден ef. IV 28, ѡден rim. XIV 3 dva puta, 6 dva puta; tako u istom obliku od glagola od koga se taj oblik sa e mjesto ѡ, koliko mi je poznato, do sada nije našao, do samo u šišatovačkom apostolu, a i u njemu samo na jednom mjestu (II kor. XI 31), pa i na tom jednom mjestu kao da je ostao neopažen, a sa svijem odgovara starom ruskom сам (Gorski i Nevostrujev, opis. II, 2, 299) i sadašnjem češkom *jsa*, — to je u našem rukopisu се: кромъ ис урѣка матере скоее се djel. III 2, се же Стипани испальнѡ доука скета djel. VII 55, кромы се уѣлоу I kor. V 3, не се безакомьныкъ I kor. IX 21, не се мнни II kor. XIII 2, хрѡномъ божьинь се fil. II 6, сѡгрѣшѡеть самъ се осоудѡдеъ tit. III 11, i još na nekoliko mjesta u dijelovima kojih нема u šišatovačkom; стоји i u članku споменутомu naprijed pod br. 8. с.: жѡка себе погрѣсе се лѣтъ .р. и .і.; u тој riječi u istom obliku ima наш rukopis i ѡ mjesto е: сѡ mat.

d. Po novijem narodnom govoru, koji je pomiješao nastavke ѣ и ѡ, ima u ovom rukopisu е mjesto ѡ u nastavku ѣ на мјестима gdje je у николском і шиштовацком ѡ: огнемѡу mat. XIII 42, 50, огнемое mar. IX 47, поспшених рим. I 10, вошъстешныхъ I kor. II 11, слоужбеныхъ јев. I 14, слоужбенные јев. IX 21, тежениковъ I tim.

III 3, **тѣзекеникоу** tit. I 8, **тѣзекеникомъ** tit. II 2, **обѣштеницы** I kor. X 18, II kor. I 7, **обѣштеникомъ** I kor. X 20, **сѣобѣштеники** fil. I 7. Na jednom mjestu gdje nikoljski ima tako e, bolonjski ga nema: **обѣштеника** luk. V 10.

e. U stranijem riječima ima e mjesto drugih glasova koje nikoljski i šišatovački imaju na istijem mjestima: α) mjesto а: **хорезыне** mat. XI 21, luk. X 13, **алыксенъдарь** djel. IV 6, I tim. I 20, II tim. IV 14, **алыксенъдраиниъ** djel. XVIII 24, **алыксенъдарьскы** djel. XXVII 6, **алыксенъдарьсцы** djel. XXVIII 11, **арьнеѣытсмы** djel. XVII 34, **дельматю** II tim. IV 10 (tako i u članku spomenutom naprijed pod br. 8. b. ima **дельмацин**), **дельматыскоу** (**Δαλματουρά**) mar. VIII 10, **неретема** I pet. II 9, **клинменьта** (**κλίματα**) gal. I 21, **клинменьты** II kor. XI 10, **мелехъ** jov. XVIII 10, **текеръ** djel. XXVIII 15; — β) mjesto н: **кармтемен** mar. X 46, **галелыне** djel. X 37, XII 31, **галелисци** djel. I 11, **галелыне** djel. II 7, **кленъ** I jov. III 12, **кленовъ** jud. 11, **кореньта** II kor. I 23, **кореньты** I kor. I 2, II kor. I 1, **лехрымътыска** djel. VI 9, **темеокъ** mar. X 46, **темотен** II sol. I 1. — Što ima **мататю** djel. I 23, **да** sa -ею mjesto -ию, i есен rim. IX 25 sa -ен m. -ни, tijem kao da je Hval samo pomiješao ta imena s drugima; u pošljednjem stoji prvo e mjesto o. Prema šišatovačkom ima naš rukopis e m. и i u imenu **оумене(и)** I tim. I 20, ali tu stoji друго e upravo mjesto а.

16. [а, и, љ] а. Slova а, и, љ glaseći u narodnom govoru Hvalova zavičaja jednako, stoje vrlo često jedno mjesto drugoga kao i u nikoljskom rukopisu. Lasno je misliti da ta zamjena nije u oba rukopisa na svakom mjestu jednaka, nego da često u jednom rukopisu stoji jedno od ta tri slova gdje je u drugom koje god od njih друго. Suviše bi bilo navoditi pojedince take razlike izmegju nikoljskoga i bolonjskoga rukopisa (n. p. **дальныны** luk. XIII 4, gdje ne samo stoji prvo љ mjesto а nego je i izostavljeno iza njega и), kao što bi suviše bilo navoditi mjesta gdje se pisanjem ovih triju slova razlikuje bolonjski rukopis od šišatovačkoga (n. p. **блаженныни** I kor. VII 40, **кѣстанныныни** II kor. VIII 22, **тѣзеканини** I kor. XII 24, **мѣчастныны** I kor. XII 23, ili **старыны** djel. XXVIII 7, gdje je takogjer slogu **ры** izostavljeno skraja и, kao što biva i danas u narodnom govoru). Ne ću se dakle doticati onijeh mjesta gdje и љ стоје jedno mjesto drugoga, ili gdje je jedno od njih stojeći iza drugoga izostavljeno.

Ali, kako je poznato, u mnogim se rukopisima пише а mjesto и; tako je i u nikoljskom i u bolonjskom; ali bolonjski ima i na takim mjestima и или љ mjesto а, gdje а glasi ili može glasiti и, u čemu, mimogred budi rečeno, imamo svjedočanstvo da je Hval prepisao ovaj rukopis iz rukopisa u kom je na takim mjestima bilo а. Najprije da spomenem riječ koja u najboljim rukopisima ima а на kraju, а u istijem rukopisima ima i и mjesto njega, — spomenuću je na onijem mjestima na kojima je u bolonjskom napisana s и или и или і на kraju а u nikoljskom s а i u šišatovačkom s и, — to je **ныны, нынн, нинн, нини** Mat. III 15, IX 18, XXVI 53, 65, XXVII 42, 43, mar. XIII

19, XV 32, luk. II 29, VI 21 dva puta, XI 39, XVI 25, XIX 42, XXII 36, jov. IV 18, 23, V 25, VIII 4, 52, IX 19, 21, 41, XI 8, 22, XII 27, 31 dva puta, XIII 7, 31, 33, 36, 37 dva puta, XIV 29, XV 22, 24, XVI 29, 30, 31, 32, XVII 5, 7, 13, XVIII 36, djel. IV 29, VII 4, X 33, XII 11, XIII 11, 31, XV 10, XVII 30, XX 22, 25, 32, XXVII 22, rim. III 21, V 9, 11, VI 19, 21, 22, VII 6, 17, VIII 1, XI 30, 31, XIII 11, XV 23, 25, I kor. V 11, VII 14, XIII 12, 13, XVI 7, 12, II kor. IV 17, V 16, VI 2 dva puta, VII 9, VIII 11, 22, XIII 2, gal. I 9, 23, II 20, III 3, IV 9, 20, 29, ef. II 2, 13, III 5, 10, V 8, fil. I 20, 30, II 12, III 18, kol. I 21, 26, III 8, I sol. III 6, 8, II sol. II 6, 7, jev. II 8, VIII 6, IX 5, 24, XII 26, jak. IV 13, 16, V 1, I pet. I 6, 8, 12, II 10 dva puta, III 21, II pet. III 18, I jov. III 2, II jov. 5, jud. 25. Na nekoliko mjesta gdje je u šišatovačkom u toj riječi **м** ima bolonjski **з**, koje istina može glasiti i **м**, ali ću opet ovdje zabilježiti ta mjesta: **мѣстѣ** rim. XIV (XVI) 25 (26), kol. I 24, jev. IX 26, XI 16, I jov. IV 3, tako i **мѣстѣ** gal. IV 25.

U svijem je pomenutijem prilikama mogao Hval po narodnom govoru pisati **м** mjesto **з** prema pravom glasu njegovu; ali je i onda pisao **м** (ili **м**) mjesto **з**, kad **з** glasi **м**, zanesavši se za pravilom po kom mu je **з**, koje je prepisujući imao pred sobom, glasilo **м**, pa uz to smećući s uma da **з** glasi i **м**; to je učinio na ovijem mjestima: **распрѣ** djel. XV 39, **колы** rim. VII 18, **колы** I kor. XVI 12, **сѣты-темы** jev. IV 15, **колы** II kor. II 16, **оумръштемѣ** II kor. III 6; — imajući to ne smijemo misliti ni da je u **колыше** djel. XV 37 što drugo nego **м** mjesto **з** (dakle **колыше**), i u **молыше** djel. XV 38 da **з** ne glasi **м** nego **м** (dakle **молыше**); s toga ni u **домыте** I tim. V 16 nije pouzdano da **м** stoji mjesto **з** a ne mjesto **м**, koje ima šišatovački; tako je napisao Hval i **прѣлѣжѣ** luk. X 34 i **прѣлѣжѣ** djel. XXVII 27, imajući jamačno u rukopisu iz koga je prepisivao **з** iza **ж**, i ne pazeći da je tu **з**—**м**—**з**. Sve su ovo pogrješke pisarske, i na pošljednju (**прѣлѣжѣ**) mogao se je Hval navesti misleći da onako i treba čitati kako je napisao; istina u „trojanskom ratu“, koji je priopćio V. Jagić iz glagoljskoga rukopisa u „Prilozima k historiji književnosti“ (str. 57—72), ima **крѣпѣ** i **крѣпѣцѣ** (na str. 68), ali je i to moglo postati na isti način kao ovo u Hvala, i dokle god nemamo jačega svjedočanstva da su u narodnom jeziku bile te nezakonitosti, dotle mislim da im je mjesto megju pisarskim pogrješkama. Ali može biti da je znatnije što Hval i u komparativu iza **ж** i **ѣ** ima ne samo **з**: **множишѣ** djel. XXVIII 23, kao i u nikoljskom **множѣ** luk. XI 31, nego na nekoliko mjesta ima **м** i **м** mjesto nikoljskoga i šišatovačkoga **з**, mjesto kojega je jamačno imao **з** u rukopisu iz koga je prepisivao kao što ga i šišatovački gdje gdje u istijem riječima ima: **множѣ** luk. VII 43, XI 31, 32, **множише** mat. XXI 8, mar. XII 43, jov. IV 1, djel. XXV 14, XXVII 12, **множишѣ** I kor. X 5, **множишѣ** II kor. IV 15, **дражѣ** I pet. I 7, **крѣпѣшѣ** I kor. X 22. Prem da je i tu mogao Hval zamjenjivati **з** svojim **м** ne mi-

sleći da **z** i drugačije glasi, opet može biti da se i za narodnijem govorom povodio u komparitivu, jer, kako je poznato, današnji naš komparativ *krepčiji ljupčiji* itd. nije daleko od onoga Hvalova pisanja, osim što je većma poremećen.

b. **z**, ili mjesto njega **ы** i **и** ima na mjestima gdje je u nikoljskom i šišatovačkom **е**: **вѣмѣтасмо** mat. III 10, **вѣмѣтаюшта** mat. IV 18, **вѣмѣтасть** mar. IV 26, **вѣмѣтасма** jov. XII 6, **оумѣты** fil. III 8, **нѣмѣнне** mar. XIII 1, **нѣмѣжда** I kor. XIII 13, **нѣмѣкова** I kor. I 11, **оудѣждахъ** mat. VII 15, luk. XX 46, **оудѣждоу** jev. I 12, **оудѣжнѣнѣтъ** mar. IX 18, **прѣмо** djel. VIII 32, **сѣпрѣмѣлююште** rim. XII 16, **сѣпрѣпомасаннѣно** rim. XI 17, **раскѣрѣпѣють** I tim. V 11, **тѣлеса** rim. XII 1, jev. XIII 11, **тѣлеса** kol. I 24, I kor. XII 18, 25, II pet. I 13, **сѣтѣлеснѣнѣкомъ** ef. III 6; i u stranijem riječima, koje su u starom slovenskom jeziku dobile **z** mjesto **е**, te u našem rukopisu imaju koje god od pomenuta tri slova, gdje je u nikoljskom i šišatovačkom **е**: **андры** jov. XII 22, djel. I 13, **андрыю** jov. XII 22, **вѣртоломѣн** mat. X 3, **вѣртоломѣн(и)** djel. I 13, **скѣрѣ(и)скѣ** jov. XIX 13, 17, 20, XX 16, **нерѣзѣ** (gen. sing.) jev. X 21, **архѣрѣн(и)** (sing. nom.) jov. XVIII 19, **архѣрѣню** jov. XVIII 22, 24, **архѣрѣне** (pl. nom.) jov. XI 47, 57, XII 10, XVIII 35, XIX 6, 15, 21, **архѣрѣн** (pl. gen.) jov. XVIII 3, **архѣрѣномъ** jov. XVIII 15, **архѣрѣномъ** jov. XVIII 15, 26, **архѣрѣн(и)ска** djel. IV 6, **несномъ** rim. XV 12, **нюдѣне** jov. V 16, **нюдѣне** (pl. nom.) jov. II 20, IV 9, V 10, 18, VI 41, 52, VII 11, 35, VIII 22, 33, 48, 52, IX 18, 22, X 24, 31, 33, XI 8, 31, 36, XII 11, XVIII 20, 31, XIX 7, 12, 31, djel. II 11, **нюдѣне** jov. V 16, **нюдѣн** (pl. gen.) jov. IX 22, **нюдѣномъ** (pl. dat.) jov. V 15, VIII 31, XIII 33, XVIII 14, 38, XIX 14, **нюдѣ** (pl. acc.) jov. XI 33, **нюдѣн(и)хъ** (loc. pl.) jov. XI 54, **нюдѣн** (instr. pl.) jov. III 25, **нюдѣне** (fem. gen. sing.) jov. XI 19, XII 9, XIX 20, **нюдѣню** (fem. acc. sing.) jov. VII 3, XI 7, **нюдѣн** luk. XXIII 5, jov. VII 1, **нюдѣн(и)скѣ** mat. XXVII 11, 29, 37, mar. XV 2, luk. XXIII 3, jov. III 1, V 1, VI 4, VII 2, XVIII 33, XIX 19, 21, 38, XX 19, **нюдѣнска** mar. I 5, **нюдѣн(и)ска** mar. XV 9, 12, jov. II 13, VII 13, XVIII 39, XIX 21, **нюдѣн(и)скѣ** mar. X 1, jov. XVIII 12, **нюдѣн(и)скоу** jov. II 6, III 22, **нюдѣн(и)скоую** jov. XIX 42, **монѣмѣ** jud. 11, **ласѣн** djel. XXVII 8, **монѣсѣ** jov. VII 19, **монѣсѣн** jov. VII 22, **монѣсѣнъ** djel. VI 11, I kor. X 2, **монѣсѣмѣ** jev. VIII 5, **монѣсѣномъ** jev. III 16, **монѣсѣмѣ** djel. XV 5, **монѣсѣмѣ** djel. XXVIII 23, jev. X 28, **монѣсѣно** II kor. III 7, **оуѣмѣ** jak. V 14, **парѣсѣне** (nom. pl.) jov. VIII 13, **парѣсѣнѣ** (gen. pl.) jov. XVIII 3, **парѣсѣнѣскѣ** djel. XXIII 9, **сѣдонѣне** (nom. pl., gdje je **и** pred **н** = **ѣ** ostalo, a nije pretvoreno u **ѣ** jamačno za to što je glasilo **ѣ**) mat. XVI 1, mar. XII 18, djel. IV 1, **сѣдонѣн** djel. XXIII 6, **сѣдонѣнѣхъ** djel. XXIII 7, **сѣдонѣска** mat. XVI 12, **стѣпанѣнѣномъ** I kor. I 16, **тѣмотѣн** I kor. XVI 10, II kor. I 1, **тѣмотѣню** I tim. I 18, **тѣмотѣсѣмѣ** I tim. I 2, **тѣмотѣномъ** II kor. I 19; — jamačno tako stoji na kraju **ы** mjesto nikoljskoga **е** i u imenu **вѣлѣмѣрѣсѣсѣн** mar. III 17. (vidi jošte pod **е**). — Naprotiv ima naš rukopis **е** na nekoliko

mjesta gdje je u šišatovačkom **ѣ** a u nikoljskom **ѣ** ili **и**: **корень** rim. XI 16, 18, XV 12, I tim. VI 10, **jev.** XII 15, **коренню** rim. XI 17, **искоренокала** jud. 12, **изметанне** djel. XXVII 18, **отметаетъ** gal. III 15, 17, **отметанне** **jev.** IX 26, I pet. III 21, **отметаште** II pet. II 1, **отметаютъ** jud. 8, **просеодуть** се mat. IX 17, **целовите** mat. X 12, **целованнѣ** mat. XXIII 7, **соумнение** rim. XIV 1, **скрепи** jud. 13, **раскырениють** I tim. V 11, **облацете** ef. VI 11, **пальцы** rim. VII 14, **пальцы** I kor. III 1; — i u stranijem riječima kao što su one naprijed: **перен** **jev.** VII 1, 17, 21, **архирен** (sing. nom.) mat. XXVI 62, 63, 65, mar. XIV 60, djel. IV 6, VII 1, XXIII 5, **jev.** V 1, 10, VI 20, VII 26, 27, VIII 1, 3, 4, IX 7, 11, 25, **архирен** (nom. pl.) djel. V 24, **архирен** (gen. pl.) mat. XXVI 47, mar. XIV 43, luk. IX 22, **архирене** (acc. pl.) **jev.** VII 28, **нюден** (fem. loc. sing.) djel. II 9, X 37, XI 29, rim. XV 31, **нюден** (masc. sing. nom., pl. nom., acc., gen., instr.) djel. XVII 17, XVIII 28, XXVI 2, rim. II 17, 29, gal. II 14, kol. III 11, **нюдеомъ** I kor. X 32, **нюденцы** mat. II 1, 5, **нюденскы** mat. II 2, **нюденскы** luk. I 5, **нюденцы** djel. X 39, XXVI 20, **нюденскыхъ** djel. XII 11, **нюденцы** djel. XIII 5, **закледека** (ali skraćeno tako da stoji samo jedno **е** a iznad njega **а**) mat. XXVI 37, **мататен** mat. X 3, **темотен** II sol. I 1.

c. I u drugim stranijem riječima osim pomenutih pod b. ima **и** ili **ы** jamačno preko **ѣ** ne samo mjesto **е** nego i mjesto **а**; **а**) mjesto **а**: **матинезма** mat. XXVII 51, luk. XXIII 45, **парисимовъ** djel. XXVIII 11, **самыдлане** mar. VI 9, **скандилъ** rim. XI 9, I kor. I 23, gal. V 11, **скандила** rim. XIV 13, **скандилоу** rim. IX 33, **трысити** luk. XIII 21; tako će biti i **коласныхъ** kol. I 2; takogjer mjesto **а**, samo što je iza **ы**, koje stoji mjesto njega, izostavljeno **и**: **ахынокы** I kor. XVI 17, **ахы** rim. XV 26, **ахы** I sol. I 7, 8; — **б**) mjesto **е**: **алыксендаръ** djel. IV 6, I tim. I 20, II tim. IV 14, **алыксендарскы** djel. VI 9, **алыксендарскы** djel. XXVII 6, **алыксендарскы** djel. XXVIII 11, **алыксендринны** djel. XVIII 24, **елыонъ** djel. I 12, **енемъ** (Αἰνέα) djel. IX 34, **енемю** djel. IX 33, **корыоны** jud. 11, **лѣхыонъ** mat. XXVI 53, **лѣхыонъ** mar. V 9, 15, luk. VIII 30, **мельхисидикъ** **jev.** VII 1, **мельхисидикъ** **jev.** VII 10, **мельхисидиковау** **jev.** V 6, 10, VII 11, 15, 17, 21, **мельхисидиковау** **jev.** VI 20, **милытъ** djel. XXVIII 1, **рекына** rim. IX 10, **снеластовы** djel. XXVII 1; takogjer mjesto **е**, kad u slovenskom zamjenjuje grčko **α**, ima naš rukopis **ѣ**, koje mu je jednako s **и** i **ы**: **падароѣень** gal. III 25. Na jednom mjestu gdje je u nikoljskom tako **ы** m. **е** u našem je **е**: **езекитъ** mat. I 10.

d. Moglo je **и** oslabiti, te postati u starom slovenskom **ѣ**, koje opet u našem jeziku sa svijem otpada; tako po narodnom govoru ima u bolonjskom rukopisu bez **и** gdje je u nikoljskom sa **и**: **смыне** (čitaj **смыне**) mat. VIII 32, mar. V 12, 13, luk. VIII 33, XV 16, **смынаи** mat. VII 6, **смынахъ** mar. V 16. A na više mjesta gdje je u nikoljskom i šišatovačkom **и** ima naš rukopis mjesto njega **ѣ**: **а**) u riječima srednjega roda na **и**: u različnim padežima **слагоуаръ** II pet. I 6, I tim.

VI 5, *благочырю* II pet. I 3, *благочырь* II pet. I 7, *скапѣе* I sol. II 8, *лицемырь* mat. XXIII 28, *лицемырь* mar. XII 15, *лицемырь* jak. III 17, *остры* luk. XXI 24, *стае* I kor. III 12, *цѣлоудрѣ* rim XII 3, *цѣлоудрѣ* I tim. II 9, *цѣлоудрѣ* II tim. I 7, *закисныи* djel. XXV 17. — β) u nom. pl. koji se svršuje na *ис*: *голоуѣ* mat. X 16, *господѣ* kol. IV 1, *дѣмѣ* mat. XXIV 22, mar. XIII 19, luk. I 23, 57, XVII 22, XIX 43, XXI 6, XXIII 29, djel. IX 23, jev. VIII 8, *царѣ* mat. XVII 25, luk. X 24, XXII 25; u tom падежу i bez ѣ: *родителе* II kor. XII 14, *оучителе* II pet. II 1, *нелюбителе* rim. I 31, *исплеткохранителе* rim. I 31. — γ) u instr. sing. koji se svršuje na *ию*: *благодѣ* luk. II 52, djel. XV 11, XVIII 27, rim. III 24, V 15, VI 14, 16, gal. I 6, 15, ef. II 5, 8, jev. II 9, XIII 9, *бознѣ* I pet. II 18, jud. 23, *заповѣ* rim. VII 8, 11, 13, *любавѣ* I kor. IV 21, II kor. VIII 7, gal. V 13, ef. IV 2, tit. II 2, *матерѣ* mat. XIV 8, djel. I 14, *мысли* mat. XXII 37, luk. I 51, ef. IV 18, *непрывѣ* jud. 9, *проповѣ* mat. XII 41, *сирѣ* rim. V 21. — δ) u loc. dual. koji se svršuje na *ию*: *дѣмѣ* mat. XXVI 2. — ε) u dat. sing. koji se svršuje na *и* или *а* pred tijem svršetkom ima *и*: *дмитрь* III jov. 12. — ζ) u stranijem riječima pred slogom *ја*: *вѣнѣ* djel. XIII 21, fil. III 5, *продѣ* luk. III 19, *продѣ* mar. VI 22, *продѣ* mat. XXII 16, mar. III 6, *продѣ* mar. XII 13, *тикерѣ* jov. VI 23, *тикерѣ* jov. VI 1. — Na nekoliko mjesta gdje je u nikoljskom i šišatovačkom tako, bolonjski ima *и* (ы): *рожда* djel. XXVIII 3, *дѣлатель* luk. XX 10, 20, *вѣнѣ* jak. III 7, *уастѣ* jev. I 7, *вѣнѣ* rim. XI 1. — Teško će biti po narodnom govoru napisao Hval sve ovo, nego će na više mjesta ѣ biti pisarska pogriješka mjesto *и*, kakva mislim da je i u nom. *дмитрь* djel. XIX 24. (Vidi br. 22).

17. [о]. Ima о mjesto drugih glasova, koji su u nikoljskom i šišatovačkom:

α) mjesto *а* u stranijem riječima: *оромати* jov. XIX 40, *осомѣ* (Ιάσων) rim. XVI 20, *соломоуѣ* mat. I 4, *ханаомѣ* djel. XIII 19; i na jednom mjestu gdje je u šišatovačkom samo griješkom *а*: *троу-посоу* (Τρυφῶσαν) rim. XVI 12.

β) mjesto *е*: *попекомѣ* jev. IX 13, *кесаромѣ* mat. XXII 17, *кесаромѣ* djel. XXVII 24, *закѣдомѣ* mat. IV 21, *монсомѣ* mar. IX 4, u ovakoј prilici gdje nikoljski i šišatovački ima *о* u našem je *е*: *лѣнѣ* jov. XIII 5, *олѣмѣ* jak. V 14, *поуплѣ* djel. XXVIII 7, *поуплѣ* djel. XXVIII 8; — u stranijem riječima osim nastavaка ima takogjer *о* m. *е*: *троупоноу* (Τρύπανον) rim. XVI 12, *олѣмѣ* jak. V 14; na nekoliko mjesta gdje nikoljski ima *е* mjesto stranoga *о* u našem je *о*: *норѣ* mat. III 13, IV 15, *норѣ* mar. I 9, *норѣ* luk. IV 1, *норѣ* mar. I 5.

γ) mjesto *оу*: *протѣ* mat. XXV 15, djel. IV 14, *садоиѣ* djel. IV 1, *садоиѣ* djel. XXIII 6, *садоиѣ* djel. XXIII 7, *соботоу* mar. XVI 9, jov. XX 19, *хероѣ* jev. IX 5; — takogjer mjesto *оу*, koje ima nikoljski, ali mjesto kojega je u šišatovačkom *у*, grčki *υ*:

исонирмыа rim. XVI 14, нероусомы јев. VII 12, 14, оломпана rim. XVI 15, осопомъ јев. IX 19, сомътоуѣмъ fil. IV 2, соропиникисаѣма (Συροφινίκισσα) mar. VII 26; — на isti je način i u ovoj riječi o upravo mjesto оу, mjesto kojega nikoljski ima и узевши u том гласу грѣко у: троуѣмъ (τρουβλῆ) mat. XXVI 23; мало dalje (br. 18. γ.) видјемо да наш рукопис u странијем riječима mjesto и има оу, за cijelo mjesto takoga оу стоји о овдје: скомопыѣмъ (σκηνοπηγία) јов. VII 2.

џ) По народном говору има наш рукопис о mjesto љ, које има николјски u rieči кѣмезаѣноу mar. IX 8, XIII 36, luk. II 13, IX 39, XXI 34; тако i према шишатоваѣком, који нема ни љ: кѣмезаѣноу дјел. II 2, IX 3, I сол. V 3, кѣмезаѣноу дјел. XVI 26.

е) U jednoj riječi u kojoj шишатоваѣки рукопис по свој прѣлици гријѣском има о u нашем je mjesto njega љ: прѣсьѣ rim. XI 16; а u jednoj која je за сада позната само из шишатоваѣкога рукописа, i која u njemu има љ, Hval има о: окрожиѣноу I kor. VII 35, а докле се не нагје још u ком рукопису dotle се не може поуздано рећи гдје je погрјеѣска: коријен који шишатоваѣкој форми Miklošić (lexic.) налази u *erg.* може се Hvalовој још лакше наћи u *rog.*

18. [оу] а. U странијем riječима има наш рукопис оу mjesto других glasova:

а) mjesto грѣкога о (или ω), гдје je u шишатоваѣком о: аироуѣмом I pet. II 6, алоуѣсоу дјел. XIX 1, нероусомы јев. VII 12, 14, коуѣроуѣмъ дјел. XVIII 1, коуѣроуѣмъ II kor. VI 11, поуѣмътоу I pet. I 1, поуѣмътѣскы дјел. IV 27, поуѣмътѣскы I tim. VI 13, поуѣмътѣскы дјел. XXVIII 8, поуѣмътѣскы дјел. XXVIII 7 (на пошљедњем mjestу има шишатоваѣки иза свoga о још љ), соломоуѣмъ дјел. VII 47, соломоуѣмъ mat. I 4, саломоуѣмъ mat. I 5, троуѣмъ дјел. XXI 29, II tim. IV 20; тако u riječi u kojoj je i u грѣком два пута су а u шишатоваѣком оба пута о: поуѣроуѣмътоу I kor. XVI 17; исто тако u jednoj riječi гдје je u николјском о mjesto оу, има наш рукопис оу: кѣмезекоуѣмъ luk. XI 15, 18, 19; u ѣланку споменутом naprijed под 8. б. има оуѣдѣскы граѣ (Odyssea civitas): Доротъ доиде оуѣдѣскы граѣ; а u psalmima име Ог (ps. 135 (134) 11. 136 (135) 20) има такогјер оу mjesto о, i не само то него још пред оу има ј: Юга.

џ) mjesto грѣкога у, гдје шишатоваѣки има у или и или љ: адроуѣтѣскы дјел. XXVII 2, аюѣла дјел. XVIII 26, I kor. XVI 19, аюѣлоу rim. XVI 3, аюѣроу дјел. XXVII 29, 40, аюѣроу јев. VI 19, аюѣтоуѣмъ дјел. XIII 12, аюѣтоуѣмъ дјел. XIII 7, аюѣтоуѣмъ дјел. XIII 8, аюѣтоуѣмъ дјел. XVIII 8, аюѣтоуѣмъ дјел. XXVII 14, аюѣтоуѣмъ дјел. XX 9, аюѣтоуѣмъ дјел. II 10, аюѣтоуѣмъ јев. XI 26, аюѣтоуѣмъ јев. XI 29, неросоуѣмъ јев. VII 24, аюѣроу rim. XV 19, коуѣмъѣ I kor. XIII 1, коуѣмъ дјел. XV 39, коуѣмъ дјел. XXVII 4, коуѣмъ дјел. XI 19, коуѣмъскы дјел. XI 20, коуѣмъскы дјел. XIII 4, коуѣмъскы дјел. II 10, коуѣмъскы дјел. XIII 1, коуѣмъскы дјел. VI 9, коуѣмъскы дјел. XI 20, коуѣмъ дјел. IX 32, 35, коуѣмъ дјел. IX 38, коуѣмъскы дјел. XIV 6, коуѣмъскы дјел. XIV 10 (11), коуѣмъ дјел. XXVII 5, коуѣстроу дјел. XIV 6, 21 (22), коуѣстроу дјел. XIV 7 (8),

VIII 10, **израенальтнмъ** jov. I 47, **израенальтмъ** rim. IX 4, II kor. XI 22, **израенальсцмъ** djel. XIII 16, **израеналь(с)цмъ** djel. XXI 28, **нованмъ** u različnim padežima djel. I 13, III 1, 4, VIII 14, X 37, XII 25, XIII 5, 13, 24, 25, XV 37, XIX 4, **нованово** djel. IV 13, XIX 3, **слюузы** kol. II 19; posljednja se riječ nalazi i bez toga **в** gdje ga šišatovački ima: **слюузы** djel. VIII 23, **слюузы** kol. III 14, na jednom mjestu ima bolonjski istu riječ tako bez **в** (**слюузы**) gdje šišatovački ima mjesto nje **свеза** ef. IV 3. — Da glasom **ј** Hval ukida zijevanje i u imenu **сюга**, spomenuto je naprijed (br. 18 β). — I **г** ima naš rukopis umetnuto zijeva radi osim mjesta gdje ga ima nikoljski i šišatovački još i u stranom imenu **свѣдочію** fil. IV 2, mjesto čega šiš. ima **свѣдокию** po svoj prilici samo za to što je prepisivač imao pred sobom to ime onako napisano kako je u našem, pa misleći da je pogreška i želeći je popraviti napisao drugačije; da tako umetnuto **г** pred **в** glasi i ѣ vidjećemo malo dalje (vidi br. 23).

19. [Asimilacija, disimilacija, kontrakcija.] Nekoliko oblika po složenoj deklinaciji ima naš rukopis jošte bez asimilacije i bez kontrakcije gdje je u nikoljskom i u šišatovačkom oboje: **дыхающемоу** djel. XXVII 40, **остряемоу** djel. XXVIII 7, **седмемъ** jov. IV 4. — Na nekoliko mjesta u dat. sing. po složenoj deklinaciji ima naš rukopis sačuvano poslije asimilacije **оу**, gdje je u nikoljskom i šišatovačkom izgubljeno te zamijenjeno na poznati način novijim **о** ili **е**: **исцѣлѣшемоу** djel. III 11, **несесемоу** mat. XIII 52, **соуштемому** rim. XII 3, **соудешемоу** I pet. II 23, **оуиришемоу** II kor. V 15; tako i u gen. sing. masc. ima naš rukopis **а** gdje je u nikoljskom mjesto njega po novijem načinu **о**: **доброа** mat. XIII 45, **злаго** luk. VI 45; i naš rukopis ima dativa i genitiva na rečeni način poremećenijeh ne samo na ostalijem mjestima na kojima su i u nikoljskom i u šišatovačkom tako i koja mi s toga ne treba pominjati, nego i na mjestima na kojima ih nikoljski i šišatovački rukopis imaju po nominalnoj deklinaciji, a ta ću mjesta spomenuti natrag gdje bude riječ o deklinaciji (br. 32. b. c.).

Na nekoliko mjesta gdje nikoljski i šišatovački imaju disimilacijom **еи** mjesto **ни**, u našem nema disimilacije: nom. i acc. sing.: **божнмъ** djel. XVII 29, **боломъ** I jov. IV 4, **вельнмъ** luk. I 15, **вельнмъ** mat. XXVII 60, XXVIII 1, mar. XV 37, XVI 4, luk. I 32, IV 25, XXI 11, jov. XIX 31; gen. pl.: **васнмъ** I tim. IV 7, **дѣлнмъ** djel. XV 7, **крѣпнмъ** djel. XX 26, **похотмъ** tit. II 12, **поутмъ** jov. III 10, **сластмъ** jak. IV 1; loc. sing. fem.: **божнмъ** kol. IV 12; naprotiv ima taka desimilacija na jednom mjestu gdje je u nikoljskom nema: **дѣне(н)** luk. VIII 22; tako na nekoliko mjesta gdje je u nikoljskom po nominalnoj deklinaciji nom. sing. part. praet. act., te nije ni moglo biti disimilacije, ima naš rukopis po složenoj deklinaciji s disimilacijom: **млоуѣн** mat. XIII 52, **оуѣне(н)** jov. VII 15, **възложе(н)** luk. IX 62.

Glasove **е** i **и** ima naš rukopis sažete u jedno **ѣ**, koje piše **и**: **инимѣмъ** luk. XXII 18. — Dva jednaka vokala jedan do drugoga (kao n. p. u **акраамъ**, **принти** ili u složenoj deklinaciji) ne stoje gotovo nigda u

našem rukopisu, nego samo jedno, n. p. **нюдине** = **нюдине** = **нюдине**, ali kad ih rastavlja glas *j*, onda se bolje drže, kad kad bolje nego u šišatovačkom, n. p. nom. sing. fem. **прѣвѣзъ** jев. IX 2, **улокутъскаѣ** I kor. X 13, nom. acc. pl. neutr. **гредоуштаѣ** I kor. III 22, **дарованаѣ** I kor. II 12, **настоѣштаѣ** I kor. III 22, **соуштаѣ** I kor. I 28, **таннаѣ** I kor. IV 5, **таковаѣ** rim. I 32, itd.; ali i tada mjesto oba stoji često po narodnom govoru samo jedno, n. p. gen. sing. fem. **нѣ** не djel. XIII 17, **нѣ** не djel. XVI 18, **нѣ** неже luk. VIII 2, **нѣ** неже мар. XVI 9, **нѣ**же I pet. III 21, **ваше** djel. III 22, rim. VI 19, I kor. V 2, **мое** luk. XVIII 21, djel. II 27, rim. XI 3, fil. III 9, **свое** rim. IV 19, IX 23, I kor. X 33, I kol. I 13, I tim. V 18, **твое** luk. X 27, nom. sing. neutr. složene deklinacije: **ваходѣште** mat. XV 11, **прѣспѣюште** ef. I 19, acc. pl. masc. složene deklinacije **соуште** II 1, itd.; kad kad u takim padežima mjesto drugoga **е** ima **и**, kao što se nalazi i u nikoljskom i u šišatovačkom, vidi br. 21. d. — Na više mjesta gdje u nikoljskom i šišatovačkom stoje griješkom po dva jednaka vokala, u našem nema te pogriješke: nom. pl. masc. **закрѣпаюште** luk. XXII 64 (isporedi i br. 21. o.), gen. sing. masc. **връхоушта** I kor. IX 9, **раздоушы-ваюшта** rim. III 11, dual. nom. **наоууыша** djel. XIV 20 (21), **молешта** djel. XIV 21 (22), **понмьша** djel. XII 25, **прошѣдъша** djel. XIII 6, **сконмьлава** djel. XII 25, **смотреъша** djel. XIV 26; tako i nom. sing. fem. i acc. pl. neutr. **та** rim. I 32, I kor. VII 13, gdje **šiš.** ima takogjer **аа**, ali prema pomenutijem primjerima mislim da ima griješkom.

20. [Odmetnuti, premetnuti, dometnuti vokali.] a. Odmetnuti su u našem rukopisu vokali na nekim mjestima gdje ih ima nikoljski i šišatovački:

α. po narodnom govoru iza **р**, koje samo postaje vokal, te se za njim piše **ь**, odmetnuto je: α) **о** u narodnoj riječi: **оушѣноуемоу** djel. XXVIII 7; β) **а** i **и** u stranijem riječima: **трыпѣзѣмъ** djel. VI 2, **трыпѣзоу** djel. XVI 34, **трыпѣзы** I kor. X 21 dva puta, **трыпѣза** rim. XI 9, jев. IX 2, **крѣстыны** djel. XI 26, **крѣстынныи** I pet. IV 16, **антыкрѣста** I jov. II 18 dva puta, 22, IV 3, II jov. 7.

β. odmetnut je vokal kojim se riječ počinje u stranijem riječima: α) **а**: **раматне** мар. XV 43, **тынехъ** I sol. III 1; budući da obje stoje iza prijedloga, prva iza **отъ** а друга iza **къ**, lako može biti da je Hval na oba mjesta u prijedlozima na kraju čitao **а**, i samo za to propustio napisati **а** u početku tih riječi; isporedi i br. 21. o.; — β) **и**: **геомонъ** mat. XXVII 23, **геомономъ** mat. XXVIII 14, **асома** djel. XXVII 6, **асомонъ** djel. XVII 5, **орѣдана** jov. X 40. Ne ide ovamo što prema složenoj riječi šišatovačkoga rukopisa **исъпѣно** Hval ima prostu **сѣпѣно** djel. XXVII 41. Gdje je u nikoljskom ovako odbačeno **и** i **е** ima ga naš: **норѣданысѣ** mat. III 6, **сѣмыкыю** II tim. I 5.

γ. iz sredine riječi izbačen je vokal takogjer u stranijem riječima: α) **е** izmegju dva konsonanta: **нгоуини** jев. XIII 7, **нгоуинномъ** jев. XIII 17, tako i u **лѣврынытыска** djel. VI 9 mislim da je izbačeno **е** izmegju **в** i **р**, па **р** postalo vokal, iza kojega bi trebalo da stoji **ь**, а Hval griješkom napisao **ы** (vidi br. 15. e., br. 21. g.); — β) **и** та-

d. Dometnute vokale ima naš rukopis u stranijem riječima i tako da isti vokal stoji dva puta: jedan put na svom mjestu a drugi put megju prednja ili stražnja najbliža dva konsonanta; tako ima а: **καρ-
ακίυη** (βαρβακίον) I kor. IX 24, fil. III 14, **επαταν** ('εφθαζε) jev. XI 32
ματατεи mat. X 3 (osim mat. IX 9, gdje je i u nikoljskom tako),
djel. I 13, **ματατεи** djel. I 23, 26, na jednom mjestu gdje je u ni-
koljskom tako u našem je **матыт** mar. III 18; — е: **πελεγοντα** (Φλέ-
γοντα) rim. XVI 14, **ερεμью** ('Ερημν) djel. XIV 11 (12), **ερεμья**
('Ερημν) rim. XVI 14, **εссенимовъ** ('Εσσην) luk. III 25; — и: **αμψιλιю**
('Αμψιλιαν) rim. XVI 8, **τροβυμλ** (τροβαλιω) mat. XXVI 23, gdje krajnje
ы stoji za cijelo mjesto ии; — о: **εсоромъ**, **εсоромъ** mat. I 3, **архы-
попoky** ('Αρχιπποκω) kol. IV 17, tako i filim. 2, i u zapisu na kraju
posljednje poslanice spomenutom naprijed pod 4: **архыпопoу**; — тако
još u jednom imenu u kom su jamačno grčki rukopisi imali griješkom
dva jednaka konsonanta zajedno mjesto jednoga, te ih ima i šisatovački
rastavljena slovom ѣ, a naš rukopis ima rečenijem načinom е: **енимыт**
('Αινέα) djel. IX 34, **енимыю** djel. IX 33, tako u članku spo-
menutom naprijed pod br. 8. b. ima i **ѣ синономъ**; tako je i **παδана**
('Πάφου) djel. XIII 6, koje u šisatovačkom glasi **панафа** sa и mjesto
м, koje se i u drugim riječima nalazi dometnuto pred ф, a mjesto
kojega naš rukopis ima д načinom meni u ovaj par nepoznatijem.

21. [Pisarske pogrješke u vokalima]. Pisarskom griješkom stoje u našem rukopisu jedni vokali mjesto drugih, ili su dodani suviše, ili izostavljeni ili ispremetani:

a. а и ѡ jedno mjesto drugoga: а м. ѡ gdje po narodnom govoru nije moglo biti glasa а: крька I jov. I 7, пришѣдша II pet. I 18, разкештаваше (м. разкештавъше) djel. XVII 6, скѣштаницы (м. скѣштыницѣ) mat. V 15, тарасѣнница (м. тарасѣнница) djel. IX 11; на неколика mјesta gdje је u nikoljskom така pogrješka nema је u našem: брькна mat. VII 3, некръны mat. XVII 17. — ѡ м. а: аерамъ јев. VII 6, възмощиѣта djel. XVI 20, въламовъ II pet. II 15, въсь (ѣмѣ) II kor. XIII 3, голъгаты мар. XV 22, јов. XIX 17, 36, јев. V 3, изаръждѣны јак. V 3, нмъ (dual) mat. IX 28, Нсоуѣ јов. VI 19, насладникомъ јев. XI 9, науелъники јев. II 10, образъкъно II kor. III 7, осьмына мар. XI 10, јов. XII 13, покинѡвъкънаго rim. VIII 20, подръжахоу luk. XVI 14, покажетъ I tim. I 20, помышльны II kor. V 19, самъ (fem.) rim. VIII 21, сьр(н)иъ rim. IV 19, сьмиръиъго II kor. V 18, ть (nom. pl. neutr.) јов. V 36, ташънне јев. VI 11; на више mјesta gdje је u nikoljskom така pogrješka nema је u болонjsком: альвастаръ mat. XXVI 7, мар. XIV 3 (а иза а избачено је u оба), гемьсаритъскоу luk. VIII 26. да мар. XIV 49, јов. I 31, лопата luk. III 17, на mat. X 35, luk. XXI 26, некръны mat. XVII 17, прѣстоупають mat. XV 2, разгнѣвъ luk. XIV 21, та luk. VII 12, VIII 42, таше luk. I 24, саль luk. XI 27. оутанати mat. XIV 30.

b. а и є jedno mjesto drugoga: а м. є: аште (м. ѣште) јов. XIII 33, вазаѣте (м. вазѣте) mat. XVI 8, въсалы јов. I 14, въстазаѣтъ I kor. II 14, на mat. XXV 42, luk. IV 2, ѡтъкаштаваѣши mat. XXVI 62, паулан I kor. VII 32, растръдакъша djel. XVI 22, раты II kor. XII 20; — є м. а: поменѡуше мар. XV 11.

c. є и ѡ jedno mjesto drugoga: є м. ѡ: смиде (за I sing. aor.) јов. VI 38, 42 (на пошљедњем је mјestu mogao Hval uzeti да је III sing.), глаголюште luk. XIII 2, djel. XXVI 14, нарицаюште djel. XXVII 16, и кад ѡ по narodnom govoru glasi а: безъуѣсна мар. XII 4, не kol. III 22, теште fil. II 16; gdje је u nikoljskom и ѣшатѡваѣком така pogrješka nema је u našem: вѣтъ luk. XVI 15, въселмы kol. I 19; — ѡ м. є: боудѣтъ rim. XI 25, I kor. XIV 9, всимъ(=в смѣ) rim. IX 8, глаголетъ luk. XI 18, даѣтъ I kor. XIV 9, нмоушть јев. VII 28, мимытъ јев. X 29, обрѣштеть luk. II 12, ѡтъинимытъ luk. X 42, сь II kor. XIII 11, сьмырътъ јак. IV 10, сьтрѣсъ мар. IX 20, улокъны ходѣшты мар. VIII 24, мнмоходѣшты мар. XI 20, те pogrješke не даду misliti да је што друго ѡ u ересъмы I kor. XI 19, тако ѣе бити и u имену арьтъѣ (Αρετα) II kor. XI 32; на неколика mјesta gdje је u nikoljskom овака pogrješka nema је u našem: хоштеши мар. VI 22, хоштеть мар. VIII 34, 35, речете luk. IV 23.

d. є и и jedno mjesto drugoga: є м. и: въводѣтъ јев. I 6, є (за acc. sing. masc.) luk. XVIII 18, ѡтроуѣны мар. IX 21 (vidi и kod br. 20), на једном mјestu gdje је u nikoljskom така pogrješka nema

je u našem: оубыты jov. VIII 40; — и (ili ѡ) m. е: и (za acc. pl. masc.) mar. X 32, боудыте jak. V 9, вымы мат. VII 27, нзымы мат. XII 11, належышы djel. XXVII 20, ннуысоже jov. VII 26, обложыты мар. IX 42, спасышы I tim. IV 16, оубыты I tim. V 4, умыты (m. уесты) rim. XV 15, 24, I kor. III 9, уенышы II tim. IV 3; na jednom mjestu gdje u nikoljskom tako stoji и m. е, u našem je е: дмыжешн. — Ovdje ću spomenuti još nekoliko primjera u kojima su ova slova promijenjena, prem da za sve ne mogu pouzdano kazati da su samo pisarske pogrješke: u padežima pronominalne i složene deklinacije koji se svršuju na еѡ (ѡѡ) ima kad kad mjesto drugoga ѡ u našem rukopisu и: gen. sing. fem. оѡ ѡѡн mat. XXVI 27, luk. X 42, ѡѡже djel. X 21, kol. IV 3, jev. II 11, сен jov. XV 13, rim. XI 25, соуштен djel. XI 22, nom. acc. pl. fem. мо-гоуштен jev. IX 9, соуштен djel. XXVIII 17; na nekoliko mjesta gdje je u nikoljskom i šišatovačkom tako, u našem je bez te pogrješke: gen. sing. fem. влшѡѡ II kor. IX 10, моѡ mat. XIX 20, тѡѡ luk. X 27, acc. sing. neutr. соуште II tim. II 10 (na posljednja tri mjesta samo mjesto два е stoji jedno); na jednom mjestu gdje šišatovački ima griješkom ѡ, acc. pl. masc. mjesto nom., u našem je dobro и: прилѡжештен I tim. V 17. — i mjesto prvoga od два ѡѡ i еѡ nalazi se и, i to u nom. i acc. sing. neutr.: вѡмышнѡѡ luk. XI 39, 40, настѡѡштыѡѡ jev. IX 9, s tijem će biti u svezi, tumačilo se kao pisarska pogrješka ili drugačija, što i u acc. pl. masc. i nom. i acc. pl. fem. mjesto prvoga od два еѡ ima и: влѡжнѡѡ mar. I 38, вѡшнѡѡ djel. XIX 1, послѡднѡѡ I kor. IV 9, проуѡѡ mat. XXV 11, II pet. III 16, трыѡштыѡѡ jak. V 11; na jednom mjestu gdje je u nikoljskom tako, u našem je е: pl. acc. masc. ѡѡштыѡѡ luk. XIV 21; kako u tijem primjerima ima и (ѡ) mjesto prvoga е, tako ima u istijem padežima и m. е i onda kad se svršuju samo na jedno е: nom. pl. fem. влшѡѡ djel. II 17, глаголюшты I tim. V 13, клѡлоушты luk. XXII 44, acc. pl. masc. i fem. влшн rim. VI 13, вѡзлѡжѡшты мар. VI 26, нѡѡден djel. XVIII 28, моуѡѡ djel. VI 11, неѡѡстѡѡшны I kor. XII 23, обѡуѡн djel. VI 14, tako jamačno bez ikakve druge vrijednosti i цѡры mat. X 18, tako gdje nikoljski ima po složenoj deklinaciji два е: доѡѡштыѡѡ mat. X 25; isporodi br. 32. с. γ. — griješkom ima наѡ е m. и u nom. pl. masc. свѡбѡдыѡѡ I pet. II 16, u loc. sing. fem. горѡнѡѡ luk. I 65, смѡрѡтѡнѡѡ (m. смѡрѡтѡѡнѡѡ) luk. I 79. е. е i о jedno mjesto drugoga: е m. о: осѡлѡѡтѡѡ mar. IX 49, о m. е: сѡѡѡ II kor. XIII 5.

f. е i оу (ili ѡ) jedno mjesto drugoga: е m. оу: сѡдѡѡтѡѡ luk. XXI 23, соуште ef. II 20, недѡсѡѡ jov. XI 55; — оу i ѡ m. е i ѡ: хѡуѡѡтѡѡ I pet. II 12, ѡѡѡ jov. XI 45.

g. и (ѡ, ѡ) i ѡѡ jedno mjesto drugoga: ѡ m. и (ili ѡ ili ѡ): аѡѡѡѡ mat. X 23 (ta je riječ više puta cijela napisana аѡѡѡѡ mat. XXIV 34, XXV 12, аѡѡѡѡ mat. XXVIII 20), бесѡѡѡѡѡѡ II sol. III 6, вѡѡѡѡ (m. вѡѡѡѡѡ) gal. II 1, вѡѡѡѡѡѡ jev. VII 27, вѡѡѡѡ jev. IX 6, глагоѡѡѡѡ мар. I 34, госѡѡѡѡѡѡ (dat. sing. fem.) II jov. 1, сѡѡѡѡѡѡ

(dat. sing. fem. adj. poss.) luk. XIX 37, **лицемъ** mat. VI 5, **поу-
щныи** jev. IX 23, **любить** mar. XII 33 dva puta, **мъ** II kor. II 3,
неповѣнныи mat. XII 5, **низыннюуль** luk. IV 29, **объштыше** jev. II
14, **оцшстыть** jev. II 17, **послѣдоушныи** mar. XVI 20, **прилоу-
чштыль** (gen. pl.) djel. XX 22, **промысть** I sol. I 8, **прѣдъ** (m. **принидъ**)
mat. IX 13, **смыть** jov. I 5, **сше** (m. **снше**) jev. II 15, **скръжалехъ** II
kor. III 3, **съ нмыъ** (instr. pl.) luk. XXIV 10, **тмыжде** (instr. pl.)
II kor. XII 18, **юностыньхъ** (gen. pl.) I tim. V 11, tako mislim da
je i ovo, prem da bi moglo biti i supin: **родить** luk. II 6, **схранныъ**
luk. IV 10, **оулоуунть** luk. XX 35, **уысть** luk. IV 16, tako **ѣе** biti
i ovo prem da bi moglo biti i po narodnom govoru: **гонимъ** djel. IX
4, **творишь** luk. XIV 13, jov. VI 30; prije nego i što drugo tako **ѣе**
pogrješka biti i **перытомые** ef. II 11; na dva mjesta gdje u nikoljskom
tako ima **ь** mjesto **и**, u našem je **и**: **книги** mat. I 1, **роды** mat. I 3;
na jednom mjestu ima **ь** m. **ѣ** gdje bi **ѣ** glasilo **и**: **створе ь** (šiš. **ство-
рен и**) djel. X 5; — **и** (ili **ы** ili **ѣ**) mjesto **ь**: **азы** jov. VIII 45, **аны-
тѣхмыи** djel. XI 25, **галелытныи** (gen. pl.) luk. XIII 2, **ныи** (dat. pl.)
jov. XIII 12, **крѣсты** luk. XXIII 26, **могы** (aor. I sing.) I kor. III 1,
народы mat. IX 23, luk. XVIII 36, **ны** I kor. XI 8, **отъунныи** gal.
I 14, **подъзаконныи** I kor. IX 20, **прѣдани** (I sing.) luk. IV 6, **ста-
кленницамы** mar. VII 4, 8, **сѣтныи** (nom. sing.) mat. XXVII 54,
сѣдштымы (instr. sing.) mat. XXIII 22, **смыды** rim. XV 18, **смыды-
кысть** rim. XIII 10, **сѣде** luk. IV 23, **сѣдѣла** mat. XX 6, 10, **оужь-
ныи** ef. IV 1, **оутерытн** mat. XII 13, **еты** (aor.) mat. IX 25; tako
ѣе biti i **поунытскыи** djel. IV 27, prem da na drugim mjestima ima
ne samo i nikoljski **поунытскомоу** luk. III 1, nego i šisatovački **по-
нытсѣцныи** I tim. VI 13, na kojim mjestima naš ima bolje **поуныт-
скомоу**, **поунытсѣцныи**; rekao bih da je tako i u **лекрынытска** m. **лекръ-**
(Λεξερινω) djel. VI 9 (vidi br. 20. a. γ.); tako stoji **ы** mjesto **ь** ali
premetnuto sa svoga mjesta na drugo i ovdje: **архманѣель** jud. 9, **акры-
анѣеловы** I sol. IV 16 (vidi i br. 20. b. i 30. c., 33. b.); na jednom
mjestu gdje je u nikoljskom tako **ы** m. **ь**, u našem je **ь**: **есоромъ**
mat. I 3.

и (**ы**, **ѣ**) i o jedno mjesto drugoga: **и** (ili **ы**) m. **о**: **кыснѣа** djel.
XIII 21, **ненстыиъ** mar. III 21, **оснанть** mar. IX 49, rekao bih da
je tako **ы** i u **скрыкноуданъ** djel. XXVII 14; — **о** m. **ѣ** (koje je
Hvalu **и**): **доброе** I pet. III 17, **оушѣдомо** djel. IX 42, m. **и**: **солою**
(m. **солню**) kol. IV 6.

и i **оу** jedno mjesto drugoga: **и** m. **оу**: **мендобъ** luk. XVIII
24; — **оу** m. **и**: **оуруныи** mat. I 6.

ј **ы** mjesto **а**: **рыдоуштен** I kor. VII 30.

к **о** i **ь** jedno mjesto drugoga: **о** m. **ь**: **клымшотомъ** fil. IV 3,
отероуыль II kor. XII 16, **томо** jov. IX 7; — **ь** m. **о**: **кылыры-
ѣсын** mar. III 17, **кысорова** II pet. II 15, **моудрѣсть** rim. VIII 6,
народыъ (dat. pl.) luk. XI 29, **образъельно** II kor. III 7, **правъ** mar.
VII 35, tako i u ovoj riječi u kojoj naš rukopis ima ne samo na
ovaj način **ь** m. **о**, kako se nalazi još u jednom rukopisu (vidi je u

Miklošićevu rječniku), nego i mjesto toga ѣ има а: **вззодогласованинемъ** rim. XIII 13, **вззодогласованинхъ** I pet. IV 3.

l. o mjesto а: **оене** mat. XX 34, **вззродоваше** mat. II 10, **опрокданъ** luk. XVIII 14, tako i ovdje gdje bi samo po narodnom govoru trebalo а: **дынстовно** jев. IV 12.

m. o i оу jedno mjesto drugoga: o m. оу: **бонхъ** II tim. II 23, **взрою** jов. IX 38, **модръствоуен** rim. XIV 6, **можы** jов. VI 10, **стодоложствы** II kor. XII 21, **тога** rim. VIII 35, **окошасте** mat. XXII 18, **обнеаюштыхъ** luk. XII 4, **оукоштены** I tim. II 9, **ходожины** jев. XI 10, **емо** jов. XIX 33; mjesto ю: **вззлоен** mat. XIX 19. — оу m. о: **боу** rim. XVI 18, **мноугоу** djel. XVII 9, 21, **поуслужеть** mat. XX 28, **скоушывасть** II kor. X 6, **оустрою** jев. XIII 19.

n. оу mjesto ѣ: **хотештоу** djel. XXVII 2.

o. izostavljeno je а: **ште** m. **аште** mat. XXIV 22, isporеди i br. 20. а. β.; — е: **тыъ** m. **исти** djel. XII 3, **мауина** m. **мауинае** luk. III 23, **скроуша** m. **скроушае** luk. IX 39; — и (kad je i i kad je j): **таиштыхъ** m. **танлиштыхъ** luk. XII 3, **тожде** m. **тонжде** I kor. I 10 dva puta, i na kraju u nom. sing. masc. part. praet. act. složene deklinacije: **вззложе** m. **вззложен** luk. IX 62, **омоуе** m. **омсуен** mat. XXVI 23, **створе** m. **створен** rim. X 5, **оуе** m. **оуен** jов. VII 15, i u nom. pl. masc. part. praes. act. složene deklinacije, čim se složena deklinacija izjednačuje s nominalnom, te ću primjere spomenuti kod deklinacije (vidi br. 32), a ovdje stavljam neke u kojima nikoljski ima drugu pogriješku, t. j. na kraju се m. еи: **вззлжеште** luk. VII 49, **пасоуште** mat. VIII 33, **стоеште** мар. XIV 70, **страждоуште** luk. VI 48, **соуште** jов. XI 31; gdje je u nikoljskom tako izostavljeno и, naš ga ima **рожден** mat. II 2; — umetnuto je suviše е: **кръстени** jов. I 33, gen. pl. **прнстоуцаюштенхъ** jев. X 1, po tom je bez i ka-koga drugoga značenja i **окръстьныехъ** мар. VI 36, **иззлаголанинемъ** rim. VIII 26, dat. pl. **саставляюштенмъ** II kor. X 12; и: **имите** mat. XXVI 48, мар. XIV 44, **оуирти** luk. VIII 53, **оуспени** (aor.) luk. VIII 23, jов. XI 11, 12, **оулежел** (aor.) мар. IV 39, **не бонган** се mat. XXVIII 10, **из ненеже** mat. I 16, **отъ ненанже** мар. IX 21, luk. VII 45, XIII 25, II pet. III 4, **инусойже** luk. IX 36, **именште** мар. X 42, gal. II 9, **теншка** mat. XXIII 4, **боуденшы** luk. XXIII 43, **злонден** II tim. II 9, **оужыкель** II tim. II 11, **пръболен** II kor. XI 23, tako nom. i acc. sing. neutr.: **ваходен** мар. VII 15, **теорен** luk. VI 43 dva puta, **къ ненже** djel. I 21, **по ненже** luk. XI 22, 34, acc. pl. fem.: **еи** luk. II 9, VI 10, **къ ненже** djel. XX 25, **своен** мар. I 18, **въсен** djel. XIII 27, **соуштен** djel. XXVIII 17, tako **всаком** (m. **всако**) **не бѣ боу** I kor. XVI 12, **кръсти се и отъ покая** мар. I 9, **родити и еи** luk. I 57, **что же и о сесы** luk. XII 57, **не прикаси се и миз** jов. XX 17, **послалкаго и мене** jов. IX 4, **пожиоуъ** же и **вожыскы** I pet. IV 6; — ispremetani vokali: **любые** m. **любен** I jов. IV 7, **елшыды** m. **елшыды** I kor. XI 26, **соудештымъ** m. **соудштемъ** I kor. VI 2, **идате** m. **дзните** jов. XVIII 8, **истонъ** m. **стонъ** djel. XVII 18, **скръьмы** m. **скръьнмъ** II kor. I 16,

надиже м. а ндиже II kor. III 17, нсходѣ м. о нсходѣ јев. XI 22' ностынн м. о истинн јов. XVIII 37. — Takogjer griješkom stoji нанын м. ныны I kor. XII 18, 20, вѣрнѣкою м. вѣ арвѣню gal. I 17, прикляюуаен м. прикляюуаю luk. X 31.

22. [j] Pred vokalima najviše izostavlja naš rukopis *j*, koje se inače s njima sastavlja kao *i*; da spomenem samo znatnije primjere kojima se približuje narodnom jeziku: море djel. XXVII 38, мороу mar. II 13, djel. XXVII 40, оусмара djel. X 6, пастыра јев. XIII 20, цара djel. XIII 21, створоу, разороу luk. XII 18, тѣораше djel. VI 8, VIII 6, наздариинн djel. VI 11, itd.; tako i gdje nikoljski griješkom ima *j*, naš je bez njega, n. p. соуштоу mar. XIV 3, сымоу јов. XII 34, петроу јов. XX 2, сестроу јов. XI 28, itd. U početku riječi ima ga nekoliko puta gdje ga nikoljski i šišatovački nema: ютрян djel. X 24, ютры jak. IV 13, ютрымаго jak. IV 14, юже mat. III 10, ю rim. IX 11, u posljednjoj riječi opet ga nema gdje ga oba druga imaju: оу mar. VIII 17, јев. II 8. U stranijem riječima pred vokalom kojim se počinju ima ga dodana kao *n*: нараматѣ mat. XXVII 57, новида, новидѣ mat. I 5.

23. [r, ħ, ѣ, ѣ] Mjesto *r* u stranijem riječima pred vokalima *e* i *n*, a jednom i na kraju i pred *a*, ima naš rukopis *ħ* (koje piše *h*) na mjestima gdje je u nikoljskom i šišatovačkom *r*: амѣѣмъ (u različnim padežima) djel. VI 15, VIII 26, 39, X 3, 7, 22, XII 7, 8, 9, 10, 11, 15, XXIII 8, XXVII 23, I kor. IV 9, VI 3, XI 10, II kor. XI 14, XII 7, gal. I 8, IV 14, II sol. I 7, I tim. III 16, V 21, јев. I 4, 5, 6, 7, 13, II 5, 7, 9, 16, XII 22, II pet. II 4, 11, jud. 14, амѣѣловымъ djel. VII 53, амѣѣльскимъ I kor. XIII 1, амѣѣльскимъ kol. II 18, архимѣѣмъ jud. 53, архимѣѣловымъ I sol. IV 16, архимѣѣмъ djel. XVII 34, еванѣѣмъ (u različnim padežima) djel. II 24, XV 7, XX 24, rim. I 9, II 16, X 16, XI 28, rim. XIV (XVI) 24 (25), XV 29, I kor. IV 15, IX 12, 14, 18 (ne na oba mjesta), 28, II kor. II 12, IV 3, 4, IX 13, X 14, XI 4, 7, gal. I 7, 11, II 2, 5, 7, 14, ef. I 13, III 6, VI 15, fil. I 5, 7, 12, 16, 27, II 22, IV 3, kol. I 5, 23, I sol. I 5, II 4, 8, III 2, II sol. I 8, II 14, I tim. I 11, II tim. I 8, II 8, еванѣѣмъстѣ djel. XXI 8, II tim. IV 5, еванѣѣмъскоу fil. I 27, еѣипатѣ јев. XI 27, еѣипатѣ јев. III 16, еѣипатѣ djel. II 10, еѣипатѣске јев. VIII 9, еѣипатѣскимъ јев. XI 26, еѣипатѣске јев. XI 29, еѣипатѣске јев. III 6, еѣипатѣске јев. XI 32, ниѣѣрѣ djel. XIII 1, пѣѣѣѣѣмъ gal. III 25, перѣѣ djel. XIII 13, перѣѣ djel. XIII 14, перѣѣ djel. XIV (XVI) 24 (25), проѣѣѣмъ djel. XVIII 23, проѣѣѣмъ djel. II 10, рѣѣѣмъ djel. XXVIII 23. — Tako stoji *ħ* mjesto *r* u stranijem riječima i onda kad je *r* umetnuto zijeva radi, koji bi bio u grčkom, ali kojega u slovenskom nema, jer je jedno od dva samoglasna postalo suglasno: параскѣѣмъ mat. XXVII 62, лѣѣѣмъ јев. VII 9, лѣѣѣмъ(н)мъ јев. VII 5, лѣѣѣмъѣмъ јев. VII 11. Što i tu *r* glasi *ħ*, to mislim da je svjedočanstvo da *r* nije slovenski umetak, t. j. da nije slovensko nego da je u Grka već bio u takim prilikama glas nalik na *r* i *ħ*, — kao što će i mnogi drugi pojavi koje u stranijem riječima pominjem biti prešli iz grčkoga izgovora u slovensko pismo, — jer da je slovensko,

ne bi glasilo *h* nego ili *ж* ili *з*; toj misli ne smeta nego je još potvrđuje što ima i *жжннн*, jer taj posesivni adjektiv nije u slovenski jezik prešao gotov iz grčkoga, u kome ga nema, nego je postao u slovenskom jeziku od gotovoga u grčkom izgovoru *жега*. — Takoga je postanka *h* i u početku riječi pred *ω*, od koja je dva glasa prvi iza toga dometka otpao: *хота* mat. V 18.

Ima u našem rukopisu *г* nepretvoreno u *h* na mjestima gdje je u nikoljskom *h*: *внѣпгннн* mat. XXI 1, mar. XI 1, luk. XIX 29, *гемьсарнтъсннн* luk. VIII 26, *гемьсарнтъсннн* luk. V 1, *геомьскаго* mat. XXIII 33, *гетъснннн* mar. XIV 32, *лекгннн* luk. V 27, *лекгннн* jov. I 19, *негнннн* luk. XI 30, *негнннн* luk. XI 32; — takogjer ima *г* na nekoliko mjesta gdje nikoljski mjesto *h* postaloga od *г* ima *г*: *егнннн* mat. II 13, 14, *егнннн* mat. II 15, *егнннн* mat. II 19.

Kao što mjesto *г* ima *h*, tako i mjesto *к* ima *h* u stranoj riječi u kojoj je u šišatovačkom *к*: *маће(до)мннн* I sol. IV 10. — *h* i *h* piše Hval jednak.

24. [*жд*, *ј*, *шт*, *h*] Na više mjesta gdje nikoljski i šišatovački rukopis ima staroslovensko *жд*, postalo od *дж*, Hval u bolonjskom rukopisu po narodnom govoru svoga zavičaja ima *ј*, koje i ne piše pred svakim vokalom uzimajući da je već u njemu taj glas: *гжннн* luk. XIX 14, *сжннн* mat. XVI 18, *кжннн* (čitaj kajenije) djel. II 19 (gdje šišatovački ima drugu riječ), *роеное* jov. III 6 (dva puta), *роенн* jov. VIII 41, *вжннн* luk. XIII 6, *стннн* ce luk. XVIII 4, *сожнн* jov. VIII 15, *осожнн* mar. XVI 16, jov. III 18 (dva puta), *осожнн* mat. VII 1, *осожнн* luk. XX 47, XXIV 20, *осожнн* mat. VII 1, luk. VI 37, *расожнн* jud. 9, *тожнн* jov. X 5, *тожнн* jov. X 5, *прижнн* luk. XIII 7, *хожнн* mar. V 42, jov. V 9, VII 1, X 23, XI 54, djel. III 8, *хожнн* jov. VIII 9, *вхожнн* mar. VI 56, *нхожнн* mat. III 5, mar. I 5, XI 19, luk. IV 37, VI 19, *нхожнн* luk. IV 41, djel. VIII 7, *обхожнн* mar. VI 6, *отхожнн* luk. II 37, *прихожнн* mar. I 45, luk. XXI 38, jov. III 23, XIX 3, *прохожнн* mat. IV 23, IX 35, luk. V 15, VIII 1, XII 22, XVII 11, XIX 1, djel. XV 41, *схожнн* luk. X 30, 31, *вжннн* luk. IX 51, *рожнн* ce jov. IV 27.

Mjesto staroga slovenskoga *шт* postaloga od *тј*, ima takogjer po narodnom govoru *h* gdje je u nikoljskom *шт*: *мечетъ* mar. XII 41, *отмечетъ* mar. VII 9, *ошннн* mat. XXIV 39, *ошнн* mar. V 30, *ошннн* luk. IX 45, *ошннн* jov. XI 57; tako i u ovijem riječima, ali koje su u nikoljskom drugačije načinjene: *отероженн* luk. IX 32, *скарножаннн* luk. XXII 3, *нскарножаннн* jov. XIII 26. — Na nekoliko mjesta gdje nikoljski ima ovako *h*, u bolonjskom je *шт*: *мешннн* jov. XIX 24, *вмешннн* luk. V 4, *вмешннн* luk. V 5.

I kad staro slovensko *шт* postaje od *кт* ima mjesto njega bolonjski rukopis *h* gdje je u nikoljskom *шт*: *неъ* jov. XI 38.

25. [*т*, *д*] Mjesto *т* ima vrlo često po narodnom govoru *д* u riječi *одъ* jov. VI 45, X 18 itd.

26. [*х*, *к*] U stranijem riječima naš rukopis ima *к* mjesto *х* na nekoliko mjesta gdje je u nikoljskom i šišatovačkom *х*: *паска* (u raz-

ličnim padežima) mat. XXV 17, 18, 19, mar. XIV 1, 12, 14, 16, luk. II 41, XXII 7, 8, 11, 13, 15, jov. II 23, VI 4, XI 55 dva puta, XII 1, XVIII 28, 39, I kor. V 7, jev. XI 28, **крстытым** djel. XI 26, **крстытннн** I pet. IV 16, **антыкрсть** I jov. II 18, 22, IV 3, II jov. 7, **антыкрсти** I jov. II 18.

27. [м, л, м] Mjesto м има наш rukopis л jamačno griješkom: **пнлнкы** djel. XI 19, **пнлнкъ** djel. XXVII 12. — Na nekoliko mjesta gdje šišatovački има м mjesto м, u našem je м: **оломна** rim. XVI 15, **памьпылыю** djel. XIV 23 (24), **памьпылынскоу** djel. XVII 5; nasuprot gdje u takoj prilici šišatovački има м u našem je м: **памьпылын** djel. II 10, **коуьккаа** I kor. XIII 1. Tako na jednom mjestu има наш rukopis м gdje je u šišatovačkom м mjesto grčkoga π pred φ: **самьпырою** djel. V 1.

28. [ф, п, т] Mjesto ф gdje га има nikoljski i šišatovački u našem je gotovo svagda п: **ааьнеовъ** mat. X 3, mar. II 14, djel. I 13, **апедроь** mat. XV 17, **внтьпагыю** mat. XXI 1, mar. XI 1, luk. XIX 29, **газопылакню** mar. XII 41, luk. XXI 1 (gdje griješkom stoji **газопылаю**), jov. VIII 20, **гнлпел** mar. IX 3, **днотрепысь** III jov. 9, **сплпхсь** kol. IV 12, **сплптан** jev. XI 32, **сплпата** mar. VII 34, **сплппродыта** fil. II 25, kol. I 7, **носпнъ** (u različnim padežima) mat. II 13, 19, XXVII 57, 59, mar. XV 40, 43, luk. I 27, II 4, 16, XXIII 50, jov. IV 5, XIX 38, jev. XI 22, **носпноовъ** luk. IV 22, jov. I 45, VI 42, jev. XI 21, **кнпкпа** (u različnijem padežima) mat. XXVI 3, mar. XIV 53, jov. XI 49, XVIII 13, 14, 24, 28, djel. IV 6, **кнппа** jov. I 42, I kor. III 22, IX 5, gal. II 9, 14, **кнппнъ** I kor. I 12, **ноуьпыла** kol. IV 15, **омысппорокъ** II tim. IV 19, **падапа** (Πάρα) djel. XIII 6, **памьпылын** djel. II 40, **памьпылыю** djel. XIV 23 (24), **памьпылаѣ** djel. XV 38, **фамьпылын** djel. XIII 13, **памьпылынскоу** djel. XXVII 5, **паронокн** rim. IX 17, jev. XI 24, **париснн** (u svakoјаким padežima) mat. III 7, VII 29, IX 11, 14, 34, XII 2, 14, 24, 38, XV 1, 12, XVI 1, XIX 3, XXI 45, XXII 15, 34, 41, XXIII 2, 13, 14, 15, 23, 25, 26, XXVII 41, 62, mar. II 16, 24, III 6, VII 1, 3, 5, VIII 11, X 2, luk. V 17, 21, 30, VI 2, VII 30, 36, 39, XI 37, 39, 42, 43, 44, 53, XIII 31, XIV 3, XV 2, XVI 14, XVIII 10, 11, XIX 39, jov. I 24, III 1, IV 1, VII 32, 45, 47, 48, VIII 3, 13, IX 13, 15, 16, 40, XI 46, 47, 57, XII 19, 42, XVIII 3, djel. XXIII 6, 8, fil. III 5, **парысноовъ** djel. XIII 6, **парыснска** mat. XV 6, 11, 12, mar. VIII 15, luk. XII 1, XIV 1, **париснсцы** mar. II 18, luk. V 33, VII 37, **парыснскы** djel. XV 5, **пелегошьта** rim. XVI 14, **пелокъ** II tim. IV 13, **пнлнкы** djel. XI 19, **пнлнкъ** djel. XXVII 12, **пнлнккомъ** djel. XXV 14, **пылппысннхъ** fil. I 1, I sol. II 2, **пнлппъ** mat. X 3, XIV 3, mar. III 18, VI 7, luk. III 1, VI 14, jov. I 43, 44, 45, 46, 48, VI 5, XII 21, 22, XIV 18, djel. I 13, VI 5, VIII 5, 6, 12, 26, 29, 30, 31, 34, 35, 38, 39, **пнлппокн** mar. VIII 27, **пнлппокъ** djel. XXI 8, **пнлолога** rim. XVI 15, **пнлосоъ** djel. XVII 18, **пнлосоппею** kol. II 8, **пылаыть** II tim. II 17, **пнсть** djel. XXV 13, 14, **пора** djel. XXVIII 15, **проуьпн** djel. II 10, **проуьпыю** djel. XVIII 23, **поуькыю** rim. XVI 1,

поурагоуматоу I kor. XVI 17, роуна rim. XVI 13, роунокоу мар. XV 21, самьпыроу djel. V 1, соропынникисаѣна мар. VII 26, стыпань (u različnijem padežima) djel. VI 5, 8, 9, VII 55, 58, XI 19, стыпань I kor. I 16, XVI 15, 17, теопыке luk. I 3, djel. I 1, троупыма djel. XXI 29, II tim. IV 20, троупоноу rim. XVI 12, троупосоу rim. XVI 12.

Gdje u nikoljskom stoji griješkom ϕ mjesto π (n. p. фараиѣтъ jov. XIV 26, финѣтѣ mat. VI 25 itd.), te pogrješke nema u bolonjskom.

Jednom ima bolonjski ϕ gdje je u šišatovačkom ϕ mjesto φ : амь-фьпоуль djel. XVII 1. Naprotiv bolonjski ima τ (jamačno preko ϕ) na nekoliko mjesta gdje je u šišatovačkom ϕ kao i u grčkom: етесъ djel. XIX 1, XX 16, етесъ djel. XVIII 24, етесы I kor. XV 32, XVI 8, ef. I 1, I tim. I 3, етесыинниа djel. XXI 29; tako još na jednom mjestu, gdje šišatovački ima i μ ь dodano pred ϕ , bolonjski ima τ mjesto ϕ , a onoga μ nema: пата (Πάτα) djel. XIII 6.

29. [Asimilacija meĝu konsonantima.] Na nekim mjestima gdje je u nikoljskom i šišatovačkom asimilacija taka da konsonanti jedan uz drugi postaju nalik jedan na drugi, u našem rukopisu nema je, nego konsonante još rastavlja ν ili mjesto njega po narodnom govoru α : ѡаѣн I kor. I 20 dva puta, XII 17 dva puta, 19, gal. IV 15, jев. IV 4, сѣѣ luk. IV 23 (gdje je griješkom napisano сѣѣ), сѣѣ djel. IX 21, сѣѣ djel. IX 14, jев. XIII 14, ѡсаѣн II kor. XI 6, tako i сѣѣракоу tit. II 1, сѣѣракоѣн III jov. 2, iza овога сѣ на nekoliko mjesta ima još dodano τ : сѣѣракоу I tim. I 10, сѣѣракоѣ II tim. IV 3, сѣѣракоу tit. II 2, сѣѣрако tit. II 8. Prve dvije riječi nalaze se na nekoliko mjesta s nepotpunom asimilacijom gdje su u nikoljskom i šišatovačkom bez nje: гѣм mat. II 4, гѣ II pet. III 4, гѣм mat. XII 6, 41, 42, XIV 8, 17, мар. IX 1, luk. IX 27, 33, XI 31, 32, XVI 25, XXIII 5, XXIV 41. — Dodaću još samo nekoliko primjera take asimilacije; po njoj ima наш rukopis: с mjesto τ : испиѣта мар. X 39, оуѣно II kor. VI 12 два пута, бесѣѣтѣм jев. VII 20, исѣѣмъ II kor. IV 6, исѣѣсѣлѣ jев. VII 5, — i τ m. с: зѣѣѣтъ mat. I 22, jov. XII 38; — naprotiv bez asimilacije u našem rukopisu gdje je u nikoljskom s njom: сѣѣроуѣ мар. XIII 27, сѣѣѣла мар. XIV 6, сѣѣѣѣсѣла мар. XII 4, itd. — д m. т: таѣѣм mat. XV 19, мар. VII 22; — т m. д: сѣѣѣѣѣ як. III 11, сѣѣѣѣѣ як. III 12; — х m. г: ѣѣѣѣѣ II kor. I 17, ѣѣѣѣѣ II kor. IV 17; — ж m. з: ѣѣѣѣѣ jев. IX 12, 13, ѣѣ ѣѣѣ мар. I 25, 26, IX 25, luk. IV 35, VI 19, jov. IV 12, i na виѣѣ мѣѣѣѣѣ, ѣѣ ѣѣѣ luk. VIII 2, djel. XIII 17 i na виѣѣ мѣѣѣѣѣ; — ш m. с: даѣѣѣѣѣ mat. XI 23, ѣѣѣѣѣ luk. XI 49, XX 13, jov. XV 26, ѣѣѣѣѣ мар. V 10, djel. III 20, ѣѣѣѣѣ luk. XVI 24 itd.; — ш m. ж: ѣѣѣѣѣ djel. XXVIII 17, ѣѣѣѣѣ djel. XX 29, ѣѣѣѣѣ djel. XX 9, ѣѣѣѣѣ II kor. X 10, сѣѣѣѣѣѣ djel. VII 54, — ш m. у: ѣѣѣѣѣ luk. VII 40; gdje je iza ν ispalo с онѣѣѣ се дрѣѣ ν : ѣѣѣѣѣ I pet. IV 18, сѣѣѣѣѣ mat. XIII 57, мар. VI 4.

češće u stranijem riječima: ахрыерен јев. IX 11, ахрманѣлоком I sol. IV 16 (isporedi s br. 21. g.), ехымѣда (ἐχιδνα) djel. XXVIII 3, морнава (μορβάν) мар. VII 11, леврыньтыска (Λιβερτύων) djel. VI 9, мартама (μαρτὴν ἀθά) I kor. XVI 22, поунытьскым (πύθωνος) djel. XVI 16, соутарь (σύρτιν) djel. XXVII 17.

d. Nalazi se suglasno p dometnuto tako da stoji dva puta: jedan put na svom mjestu a drugi put megju prednja dva glasa (isporedi s br. 20. d.): епрапродыта fil. II 25, IV 18, kol. I 7, tako i u jednom od zapisa stavljenijeh naprijed pod br. 4, i u popisu glava poslanice Filibljanima, stavljenom naprijed pod br. 13.

31. [Pisarske pogriješke u konsonantima.] Griješkom su pisarskom gdje gdje konsonanti jedni zamijenjeni drugim ili izostavljeni ili ispremetani: броудьма м. проудьма djel. XXVII 29, хоуеаен м. хоупаен I kor. III 19; погоуинти м. погоуенти luk. IV 34, опрѣштеть м. обрѣштеть luk. XVIII 8, погыпоу м. погыбоу I kor. X 9, опрѣзлапоштоу м. обрѣзгал. V 3; гингамь м. кингамь I kor. XV 3, 4; дѣло м. тѣло rim. VI 6, дмы м. тмы I pet. II 9; грамадоу м. грамадоу jak. III 5; те м. се јов. XVIII 37, словета м. словеса јов. XIX 13; позла м. посла јов. XVIII 24, закѣзмати м. закѣс- djel. XX 16, заздање м. сазд- rim. XIV 19; нсрече м. нзр- mat. XIV 7, въсдаю м. възд- luk. XVIII 11; уаса м. уаша mat. XXVI 39, мышласе м. мышлаше luk. XII 17, нась м. нашь luk. XII 30; нась м. нашь luk. XII 30, се м. же mat. XXIV 38, оун м. о(ть)чн јов. VI 48, уедьѣа м. уедьѣа I јов. III 7, тлыють м. тлыють I kor. XV 33, мыль м. мыдн јев. VI 12, по правды м. попракын јев. X 29, клеткеникомь м. клетеникомь I tim. I 10, прыутеннью м. прѣтѣеннью rim. IX 33, без прытьѣа м. прытьѣа јев. VII 3, дабзрь м. бадарь mat. XXVI 41, мар. XIV 38, разыжати м. ражизати I kor. VII 9, къ васты м. къ свѣтъ I tim. VI 16, тожден м. тожде јев. IV 11.

32. [Deklinacija nominalna, pronominalna, složena.] a. U dva strana ženska imena koja se svršuju na suglasno, i koja u šišatovačkom imaju u nominativu na kraju ѣ, Hval je prema narodnom govoru dodao na kraju а: дамара djel. XVII 34, араака јев. XI 31, арака jak. II 25. — Nekim su riječima neki padeži gdje gdje u našem rukopisu drugačiji nego u šišatovačkom i u nikoljskom: sing. nom. u substantiva: благостыма gal. V 22, смокеы jak. III 12, црькы јов. II 20, u komparativu ženskoga roda: большы мар. XII 31, горьшы мар. II 21, прькыншы мар. XII 28, 29, 30. — gen. колоу I tim. V 18, родоу fil. III 5, тѣлесе I kor. VI 18, нмене ef. I 21, крькы djel. XVII 26, јев. IX 18, 22, XII 4. — dat. бороу mat. XXII 21, jak. IV 7, господоу luk. II 23, rim. XVI 18, кесароу mat. XXII 21, паклоу djel. XXVIII 16, петроу djel. XII 13, асраамоу gal. III 8, архирноу јов. XVIII 16, богоу djel. VIII 24, господевы јов. VI 23, дьнекы мар. VI 21, доуховы djel. XVI 18, законоу rim. VIII 7, нерыоу мар. I 44, luk. V 14, нсоусоу mat. XXVI 49, кесароу мар. XII 14, корынлеуы djel. X 7, мзроу I kor. IV 13, gal. VI 14, монсоу јов. V 46, петроу мар. XIV 70, пилипоу djel.

VIII 12, тытокъ tit. I 4, временоу I sol. II 17. — а сс. u riječi ženskoga roda, koje u nom. glase люмы, црѣкы, u našem je rukopisu u osnovi na kraju ѣ на мјестима гдје је у шишатовачком ок, па мјесто њ наш рукопис има ѡ: любавѣ rim. V 8, XV 30, I kor. XIV 1, II kor. II 4, 8, fil. II 2, kol. I 4, 8, III 14, I sol. V 13, II sol. III 5, I tim. VI 11, II tim. II 22, I pet. IV 8, II pet. I 7, I jov. III 16, IV 16, II jov. 3, jud. 21, црѣкѣ дјел. III 1, 2, 3, 8, XIV 26 (27), XVIII 22, XX 28, XXI 26, 28, 29, rim. XVI 5, I kor. III 17, XV 9, II kor. XII 13, gal. I 13, ef. II 21, V 25, 27, fil. III 6, скраћено црѣкѣ I kor. XIV 4. — voc. сымоу mat. VIII 29, IX 27, XV 22, mar. V 7, X 47, 48, luk. XVIII 38, 39, јев. XII 5, лазароу jov. XI 43, алаине дјел. IX 10, братне дјел. XXIII 5, I kor. XVI 14, братѣ fil. I 12, варининѣ mat. XVI 17. — instr. црѣкою mat. XXIII 16, 21, 35, ef. III 10, III jov. 6, i са ѣ (ѣ) u osnovi гдје је у шишатовачком ок: лубавѣю I kor. XVI 14, II kor. V 9, gal. V 6, ef. IV 16, VI 7, I sol. III 12, I tim. I 14, види још под br. 16. d. — loc. градоу luk. XVIII 2, давидовоу luk. II 69, дароу I tim. IV 14, иноклоу luk. I 33, сымоу mar. IX 12, оцы (t. j. оца) mat. VII 3, двек дјел. XXVIII 13, јев. IV 8, тѣлеса I kor. XII 18, jud. 9, божиноу I tim. III 15. — Pl. nom. синоке gal. III 26, IV 6, оудоке I kor. XII 26, 27, јев. III 17, пастыре ef. IV 11, слоужителе II kor. XI 15, види још под br. 16. d., моужѣ дјел. II 5, кѣцѣ дјел. XX 29, нерѣ дјел. IV 1, XIV 12, јев. VII 21, 23, IX 6, архирѣ jov. XII 10, дјел. IV 23, XXV 15, нюдѣ jov. IV 9, дјел. II 5, IX 23, XXI 11, 27, XXV 15, XXVIII 29, I kor. I 22, gal. II 13, 15, парѣ дјел. XXIII 8, садокѣ дјел. IV 1, XXIII 8, господи luk. XIX 33, дјел. XVI 19, кнезѣ luk. XXIII 35, моужѣ mat. XIV 35, luk. XXII 63, стражѣ дјел. XII 6, испореди br. 21. d.; гријешком стоји nom. pl. мјесто nom. sing.: нерѣ дјел. V 24, XIV 12 (13), архирѣ дјел. V 21. — gen. грѣхѣ luk. I 77, rim. III 25, кинѣ мар. II 6, VIII 31, даѣ дјел. XXI 27, XXVIII 14, gal. I 18, моужѣ дјел. IV 4, VI 3, XIX 7, мѣсецы gal. IV 10, јак. V 17, црѣкаѣ II kor. XII 13, види још br. 19. — а сс. царѣ mat. X 18, испореди br. 21. d. — voc. лицемѣ mat. XIII 14, 23, luk. XI 44, моужѣ дјел. I 11, II 14, 22, 29, XXIII 6, XXVII 25. — instr. сыни дјел. IX 15. — loc. нюдѣ mat. XXVIII 15, распоуѣ mat. XXIV 41 (пошљедње се може читати онако како је у николјском, гдје је а м. ѡ), жрѣнехѣ mat. XXIV 41, атынехѣ I sol. III 1, словесѣхѣ luk. I 4, jud. 15, воудесѣхѣ II kor. XII 12, временѣхѣ I sol. V 1.

b. U pronominalnoj deklinaciji ima naš rukopis u genitivu јед. на крају по народном говору а гдје је у николјском i шишатовачком о: отъ неѣ rim. XIII 3, коѣ mat. XV 13, тако чѣше u složenoj deklinaciji, види под c.; прва riječ ima u našem rukopisu не само са а на крају него i без првога sloga takогђер по народном говору: га jov. XIX 37. — loc. sing. са и м. е пред ѣ: сконѣ I kor. VII 37, кѣхѣхѣ II sol. II 1. — dual. gen. i loc. са ѣю или ѣю на крају гдје је у другима ѣю i ою: ѣю luk. XXIV 16, дјел. XVI 25, XVII 6, отъ

нью mat. VIII 30, luk. V 2, djel. III 5, **днью, днью** mat. II 16, XVIII 16, mar. XIV 1, luk. IX 3, 13, jov. IV 43, VIII 17, **дзю** mat. XIX 28, XXVI 2, **обню, обню** mat. XX 24, XXI 31, XXVI 14, XXVII 17, 21, mar. XIV 10, 20, 43, luk. XXII 3, 47, jov. I 40, VI 71, XX 24; prema tome i u složenoj deklinaciji **мнѣшью** jov. I 40, i gdje složena stoji mjesto nominalne: **продохью** djel. XII 11; na nekoliko mjesta gdje je u nikolskom tako u našem je **сю** i **ою**: **моєю** luk. I 44, VII 45, jov. XIII 8, **твоею** luk. XIX 42, **своею** luk. II 28, **общеною** luk. XXIII 39.

Od interogativnoga **кѣм** nalaze se neki oblici drugačiji nego što su na istijem mjestima u nikoljskom i u šišatovačkom: sing. nom. fem. **кѣѣ** mat. XVI 26, mar. VIII 36, XII 28, luk. VI 32, 33, 34, IX 25, rim. III 1, I kor. IX 18, XV 32, II kor. VI 15, I pet. II 20; — sing. acc. masc. **кѣм** djel. VII 49, — sing. acc. fem. **кѣѣ** I kor. XIV 6, gal. V 2, I sol. III 9, I jov. III 12, — sing. instr. masc. neutr. **кѣмѣ** djel. X 29, I kor. XV 35; — pl. nom. i acc. neutr. **кѣѣ** I sol. IV 2, jev. V 12, — pl. acc. fem. **кѣѣ** mat. XIX 18, — pl. gen. **кѣѣѣ** II tim. III 14; — pl. dat. **кѣмѣ** jev. III 17, 18; — i složeno sa **мѣ** i **ѣѣ** u nom. sing. masc. **мѣкѣѣѣ**, **мѣкѣѣѣѣ** rim. XIV 7.

Između riječi koje potpadaju pod pronominalnu deklinaciju ima naš rukopis neke α) po složenoj gdje su u nikoljskom i šišatovačkom po pronominalnoj: nom. i acc. sing. masc. **тѣ** XII 21, **вѣсакы** luk. II 23, djel. II 36, rim. II 1, III 4, IX 33, X 13, I kor. VI 18, IX 22, XI 4, XV 30, II kor. IX 8, X 5, XIII 1, gal. III 13, ef. V 5, fil. II 11, IV 7, II tim. II 19, jev. III 13, jak. I 19, I jov. II 23, 29, III 3, 4, 6 dva puta, 9, 10, 15, IV 2, 3, 7, V 1 dva puta, 18, II jov. 9, **едины** I kor. XII 11, I tim. VI 16; — gen. sing. masc. **вѣсакѣ** luk. XII 15, djel. XII 11, I sol. V 22, II sol. III 6, II tim. IV 18, tit. II 14, jev. VII 7, **единого** mat. XVII 8, mar. VIII 28, IX 8, rim. III 12, jev. XI 12; — pl. acc. masc. **нымы** mat. XX 3, XXI 36, XXII 4, I kor. XIV 19, II tim. II 2; — β) po pronominalnoj gdje je u nikoljskom i šišatovačkom po složenoj: nom. sing. masc. **тѣ** jov. IV 12, **едины** mat. XXIV 36, XXVIII 16, nom. sing. fem. **вѣсакѣ** I kor. XV 39, nom. sing. neutr. **едино** mat. XXI 19, — gen. sing. masc. **вѣсакѣ** jev. XII 6, **единого** jud 4, — nom. i acc. pl. fem. **нымы** mar. XV 41, luk. VIII 3, **едины** luk. XXIV 12; — γ) po pronominalnoj gdje je u šišatovačkom po nominalnoj: sing. dat. masc. **вѣсакѣ** jev. VI 16; — δ) po nominalnoj gdje je u šišatovačkom po pronominalnoj: dat. sing. fem. **вѣсакѣ** rim. III 2 (ali tu može biti da je Hval iza **ѣ**, koje je čitao **н**, izostavio **н**, i tada bi bilo po složenoj); — ε) po nominalnoj gdje je u nikoljskom i šišatovačkom po složenoj: gen. sing. fem. **толины** II kor. I 10, acc. sing. neutr. **едино** mat. XXI 19.

c. U složenoj deklinaciji ima naš rukopis dat. i loc. sing. masc. bez asimilacije gdje je u šištovačkom s asimilacijom i kontrakcijom: *дѣхаштоуеуеу* djel. XXVII 40, *седмыемъ* jev. IV 4, tako u dat. još na jednom mjestu gdje je u šištovačkom ili po pronominalnoj deklina-

ciji ili s asimilacijom i kontrakcijom takom da mjesto *oy* stoji *o*: *остръжноуемоу* djel. XXVIII 7. U istom padežu ima naš rukopis sačuvano poslije asimilacije i kontrakcije *oy* gdje je u nikoljskom i šišatovačkom na pomenuti način zamijenjeno glasom *o* ili *ε*: *исцѣлыкъшоуемоу* djel. III 11, *небесноуемоу* mat. XIII 52, *соуштоуемоу* rim. XII 3, *соудештоуемоу* I pet. II 23, *оуырьшоуемоу* II kor. V 15. I druge padeže ima naš rukopis po složenoj deklinaciji s redovnom asimilacijom i kontrakcijom gdje su u nikoljskom i šišatovačkom tako poremećeni po pronominalnoj: gen. sing. masc. *доброуо* mat. XIII 45, *злаго* luk. VI 45; loc. sing. masc. neutr. *быкъшы* djel. IV 21, *кымылоньскы* mat. I 12, *небесны* (*небеснытъ*) mat. VIII 11, XI 11, XVIII 4. Ali i naš rukopis ima padeža složene deklinacije poremećenijeh po narodnom govoru tako da su jednaki s onima pronominalne deklinacije, i to gdje su u nikoljskom i šišatovačkom po složenoj: sing. gen. masc. neutr.: *благеноуа* tit. II 13, *гредоуштеуа* luk. III 7, *гъхоньноуа* rim. VIII 2, *тоуадеуа* rim. XIV 4, sing. dat. masc. neutr.: *лоуышемоу* jев. VII 19, sing. loc. masc. neutr.: *кылоуѣленоу* ef. I 6, *кытороу* tit. III 10, *кыноу* jов. VI 27, *гъшноу* мар. VIII 38, *улоуѣуьскоу* мар. IX 12, luk. XVIII 31, pl. gen. *галелысцыхъ* luk. V 17, *иудейсцыхъ* luk. V 17, pl. loc. *галелысцыхъ* luk. IV 44, *иудейсцыхъ* djel. XIII 5, *мноуыхъ* luk. II 36, i gdje je u šišatovačkom po nominalnoj: sing. gen. *доуѣхоньноуа* I kor. X 4, loc. sing. *скетоу* rim. XIV 17, pl. loc. fem. *мноуыхъ* I tim. VI 10, (isporedi br. 10. 19.).

Često ima naš rukopis oblike po složenoj deklinaciji gdje su u nikoljskom i šišatovačkom po nominalnoj i na protiv; to je najviše došlo od tuda što su neki padeži nominalne deklinacije u narodnom govoru izlazili iz običaja i što je Hval mjesto dva jednaka glasa na kraju, kojima se jedna deklinacija razlikuje od druge, pisao samo jedno (vidi br. 19) i što je krajnje *и*, kojim se takogjer razlikuje jedna deklinacija od druge, često izostavljao a često bez potrebe dometao (vidi br. 21. o.):

а) u bolonjskom po složenoj gdje je u drugima po nominalnoj: sing. nom. (i acc. kad je jednak s nom.) masc. *адроуѣуьскы* djel. XXVII 2, *аанксенѣдарьскы* djel. XXII 6, *кѣзоуы* djel. XXVII 6, *кысѣгъмылы* II sol. I 9, *кѣры* kol. III 7, *кѣуы* II sol. I 9, *гонны* luk. VIII 29, *добры* II tim. II 3, *доушески* I kor. II 14, *злаеми* jов. XVIII 15, 16, *исты* jев. I 12, *истатны*, *ненстатны* I kor. IX 25, *иерынскы* djel. VI 7, *иудыскы* мар. XV 2, 18, *многочѣны* mat. XIII 46, *многы* jов. VI 5, *недоужны* luk. XIII 11, *незлаемы* gal. I 22, *неуны* мар. III 30, VII 25, *носны* djel. III 2, *облауѣемы* luk. III 19, *поставлаемы* jев. VIII 3, *проповѣдаемы* fil. I 18, *пророчьскы* djel. XIII 27, *прѣмоуѣды* I kor. I 20, III 10, *саламьскы* jев. VII 1, *самариньскы* djel. VIII 5, *скеты* djel. VIII 18, 19, XV 8, *славны* luk. IV 15, *царьскы* jak. II 8, *улоуѣуьскы* djel. XVII 26, *илянскы* djel. VI 1, fem.: *благодѣятѣлѣ* luk. I 28, *великѣ* djel. VIII 10, *кѣторѣ* mat. XXII 39, *истѣ* I tim. V 5, *трьѣѣ* jев. V 14, *оуѣсѣѣ* мар. XII 42, 43, neutr.: *благое* rim. VII 19, *кѣуое* jев. IX 12, *доброуе* I pet. II 12, *дроуѣѣ* мар. IV 5, *истое* gal. II 10, ef. VI 22, *книжнѣѣ* II pet. I 20,

ѡхъноѡ II kor. IV 17, нехесное mat. III 2, IV 17, VII 21, XIII 24, 44, 45, 47, XVIII 3, 23, XIX 23, XXII 2, XXIII 14, XXV 1, мокое luk. V 37, 38, masc. part. praes. act.: благословен jев. VI 14, благотворен djel. XIV 16 (17), богатым rim. X 12, болен jов. XI 1, djel. XXVIII 8, варлен мар. IX 32, виден djel. XIII 11, jев. XI 27, възлежен mat. XXVI 20, jов. XIII 23, възлѣкаен luk. X 34, възходен mat. XX 17, мар. I 10, luk. XIX 28, глаголен мар. VIII 33, гонен rim. IX 31, gal. I 23, fil. III 6, 14, греден jов. I 15, VI 35, зрен luk. IX 62, изгонен мар. I 39, нмѣен luk. III 11, нсходен luk. XXI 37, djel. IX 28, нштен mat. XII 43, luk. XI 24, XIII 6, 7, кленен jов. XII 33, крѣстен jов. X 40, локен luk. V 10, мнен djel. III 5, множен jев. VI 14, молен jud. 3, одръжен luk. XIV 7, оходен mat. XXIV 14, мар. XIII 34, ныен mat. XI 19, luk. VII 34, прикоден luk. XVI 18, приемлен djel. XXVI 2, I pet. II 23, прорицаен I kor. XI 4, просен jов. IX 8, прѣлажен jов. X 1, прѣходен jев. IV 12, рѣждаен gal. IV 24, скытен jов. V 35, сказаен I tim. IV 5, скръбен мар. III 5, спен мар. IV 38, djel. XII 6, соуден djel. XXIII 3, соумнен jak. I 6, съдыкаен rim. VII 13, съзидан мар. XV 29, сѣден luk. XXII 69, творен mat. VII 26, jud. 3, оумираен jев. XI 22, оутышан luk. III 18, оучен mat. IV 23, мар. I 22, VI 6, XII 35, luk. IV 31, V 17, XIII 10, XIX 47, XXI 37, XXIII 5, jов. VI 59, VII 28, VIII 20, I kor. IV 17, kol. II 18, ходен mat. VI 48, djel. III 8, kol. II 18, хотен luk. X 29, djel. XII 4, XX 7, XXVII 43, II kor. I 17, XI 32, jев. VI 17, член mat. IV 23, IX 35, член мар. XV 43, djel. X 24, ѡден mat. XI 18, rim. XIV 3, 6 dva puta, part. praet. act.: млоучен mat. XIII 52, пришады jев. IX 11 стѡры djel. XVII 24, възложе(н) luk. IX 62, оуѡе(н) jов. VII 15 (na posljednja je dva mjesta pisarskom griješkom izostalo и, vidi br. 21. o.); — sing. gen. masc.: каымаѡьскаго mat. I 17 dva puta, вѣпнюштаго jов. I 23, добраго jak. III 13, единоѡедаго luk. VII 12, прѣстаюштаго II pet. II 14, раждаюштаго gal. IV 4, распѣтаго I kor. I 23, сирѣтнаго jak. III 8, улоктѣьскаго мар. XIV 62, djel. VII 55, fem.: драгне мар. XIV 3, многоцѣьныы jов. XII 3, моурыскы djel. VIII 27, исправедныы djel. I 18, синаискы gal. IV 24, сирѣтныы djel. XIII 28, тѣпныы rim. XIV (XVI) 24 (25), оумрьшѣкленыы rim. IV 19; — sing. dat. masc.: хромоѡу djel. III 11, владѡуштоѡу luk. II 2, молѣштоѡу luk. XI 1, разоумывѣюштоѡу jak. I 23, соуштоѡу luk. XXIII 7, jов. V 13, сѣдѣштоѡу I kor. XIV 30, творѣштоѡу mat. VI 3, хотѣштоѡу jев. VIII 5, ѡельшоѡу I pet. V 4; — sing. acc. masc. (osim primjera spomenutih kod nominativa): ншѣдшѣ мар. VII 30, рѣкѣшѣ djel. XXIV 14, сходѣшѣ djel. VIII 26, fem.: вѣлагоѡу I tim. I 19, мокоѡу luk. V 36, огньоѡу mat. XVIII 9, соуштоѡу luk. XIII 16; — sing. voc. masc.: възлюблены III jов. 5, вѣрны mat. XXV 21, 23, исплѣнены djel. XIII 10, i u posesivnoga adjektiva kojemu je voc. kao nom.: непырѣзныы djel. XIII 10, tako još na jednom mjestu gdje je u nikoljskom mjesto vokativa nominativ: разѣрашѣны mat. XVII 17; — sing. instr. masc. neutr.:

амѣлокумь djel. VII 53, gal. III 19, божинимь rim. VIII 14, X 17, II kor. XI 1, fil. II 6, kol. I 10 (божымь), II pet. III 15, великимь mat. XXIV 31, mat. XXVII 46, 50, mar. I 26, IV 41, V 7, 42, XV 34, luk. I 42, IV 33, 38, VIII 28, 37, XVII 15, djel. VII 59, VIII 7, XIV 9, (10), XVI 28, вырннимь tit. I 9, господннимь jев. XII 5, jak. V 10, доуховнымь ef. I 3, крѣпкимь jев. V 7, малымь jев. II 4, 9, многымь II kor. III 12, VIII 4, 22, I sol. I 5, II 2, нероукотвореннымь kol. II 11, ѿкрысеннымь II kor. III 18, посланнымь I pet. I 12, премоудрымь rim. XIV (XVI) 26 (27), светымь I kor. XVI 20, свободнымь jak. II 12, тешннимь djel. XX 9, тытовымь II kor. VII 6, христовымь rim. XIV 10, XV 19, II kor. V 10, gal. I 12, VI 12, I pet. I 3, III 21, ыстымь II tim. II 22, улокумьскимь djel. XVII 29, ef. III 5; — sing. loc. masc. neutr.: жельзнымь ef. VI 20, иописннимь djel. XI 5; — pl. nom. masc.: кидештен luk. VIII 10, кидештен mar. V 16, глаголюштен mat. XVII 10, зрештен luk. XXIII 35, немалкидештен jud. 23, слышакшеш luk. XVIII 26, сошштен II kor. XI 19, хоушштен I pet. III 16, fem.: многне luk. VIII 3, neutr. другѣ mat. XIII 5, патьскѣ rim. VIII 13, IX 8, ытверьмогѣ djel. X 12; — pl. gen. апостольскимь djel. VIII 18, добрыхь I pet. II 12, сѹменихь jov. VI 9, новановыхь jov. III 25, мрътєхь jев. VI 1, новыхь II pet. III 13, пль(т)нихь II kor. III 3, прокляженыхь luk. XVII 12, скыдательствоканыхь djel. VI 3, сырихь jov. XIV 18, сыгрѣшыхь II pet. II 4; — pl. dat. masc. neutr.: елагымь jев. X 1, божымь jев. IV 9, V 12, господнымь I sol. IV 15, готонымь tit. III 1, двослокумь I tim. III 8, демоньскимь I tim. IV 1, добрымь jев. X 24, доуховнымь I kor. III 1, жнкимь rim. VI 11, званымь I kor. I 2, изранлекымь djel. IV 10, XIII 24, кротькимь rim. XVI 19, лышеннымь I tim. VI 5, многымь rim. IV 18, мрътєхь rim. VI 11, непорокумь ef. I 3, непризжннимь ef. VI 11, нераствореннымь jев. IV 2, премоудрымь rim. XVI 19, сваряненнымь tit. III 2, светымь ef. I 3, христовымь I pet. V 1, ыстымь I tim. III 8, улокумьскимь kol. II 22, part. praes. i praet. act.: бышнымь jев. IV 3, валаюштымь djel. XXVII 27, кидештымь djel. XXVIII 6, вьжде-лаюштымь II kor. IX 14, вьзвѣрамаюштымь I tim. IV 3, глаголюштымь djel. IV 1, XXVIII 19, даюштымь rim. II 15, жнвоштымь jев. X 33, ндоштымь djel. X 9, нмоштымь djel. VIII 7, нскоштымь djel. XXVII 30, нсповыдаюштымь jев. XIII 15, мымоуеышымь djel. V 7, ѿтко-зештымь djel. XXVIII 10, падьшымь djel. XXVI 14, покорьшнымь I pet. III 22, постештымь djel. XIII 2, пришьдышнымь II kor. VII 5, прьвладюштымь rim. XIII 1, растыкышымь I tim. VI 5, слоужештымь djel. XIII 2, снемлоуштымь I kor. XI 18, сошштымь djel. XVI 21, XX 7, rim. V 6, 8, II pet. I 8, сыеракышымь I kor. IV 4, сходештымь I pet. IV 4, сыламышымь kol. II 2, сыладьшымь djel. XXV 17, XXVIII 17, теорештымь djel. XXVI 20, XXVII 30, kol. I 10, троуждаюштымь djel. XXVII 18, ыаюштымь djel. XXVIII 6, I kor. I 7, II pet. III 11, fem.: божымь I kor. IV 1, VII 19, вырннимь I tim. III 11, галатскимь gal. I 2, снжюштымь djel. XXVII 20,

таннымъ I kor. IV 1, уыстымъ I tim. III 11, желеннымъ fl. I 13; — pl. acc. masc. fem.: богатые jak. II 5, вѣтхые mat. IX 17, изредьные tit. II 14, ластыные jud. 13, магдалинныны mat. XV 39, многы mat. VIII 16, XIII 58, мар. I 34 dva puta, испыштоушете II kor. X 2, новы mat. IX 17, мар. XVI 17, luk. V 38, иыне mat. XV 31, самарыныны djeł. VIII 25, сидонскы мар. VII 24, слѣпы mat. XV 30, странныы I pet. II 11, улоктыныны mat. XV 9, I pet. IV 2, neutr.: добръ jov. X 32, мыръназ rim. XIV 19, прѣмоудра I kor. I 27; — pl. instr. masc. neutr.: божыны luk. XII 8, 9, jov. XI 25, дхидокыны djeł. I 16, добрыны I tim. VI 18, желнзыныны luk. VIII 29, злыны III jov. 10, изранленкын djeł. IX 15, изранленскыны djeł. IV 27, многыны I tim. VI 12, разнучыныны luk. IV 40, fem.: божыныны rim. XII 1, вѣуныны jud. 6, жытынскыны II tim. II 4, многыны djeł. XX 19, XXVIII 10, II kor. II 4, многоцѣныныны I tim. II 9, прилоушыныны djeł. XX 19, разлунныны jov. II 4; — pl. loc. fem.: божыны II sol. I 4, каменныны II kor. III 3, козыны jov. XI 37, македонскыны II kor. VIII 1, неприязныныны I pet. IV 3, окунъ mat. VII 15, роукотвореныны djeł. XVII 24, христовыны I pet. I 11, IV 13; — dual. dat. instr. желазыныны djeł. XII 6, изранленны mat. XIX 28, неприложныны jov. VI 18, отьверстыны djeł. IX 8, створыныны rim. IX 11.

β) u bolonjskom po nominalnoj gdje je u nikoljskom i šišatovačkom po složenoj: sing. nom. masc.: жрынованъ мар. IX 42, luk. XVII 2, неправеданъ luk. XVI 10, праведанъ jak. III 18, просвѣтителъ djeł. II 20, протыканъ djeł. XXVII 14, скободанъ jak. I 25, силанъ I tim. VI 15, part. praes. act.: бое I jov. IV 18, вѣстае rim. XV 12, вьходе jov. X 2, вьроуе jov. III 15, глаголае djeł. X 7, дѣлае jov. III 20, иде djeł. VIII 40, нмѣе jov. III 29, XIV 21, I jov. III 3, V 12 dva puta, испылае I kor. XIV 16, мого jak. IV 12, мола luk. V 16, маноce rim. III 5, млоулае rim. II 21, оклеветалае jak. IV 11, осоуджае rim. XIV 22, jak. IV 11, 12, отьмытае luk. X 16 na oba mjesta, jov. XII 48, I jov. II 22, 23, пекы mat. VI 27, побыждае I jov. V 5, повинюе luk. II 51, подеизае I kor. IX 25, прилыплае I kor. VI 16, 17, прорицае I kor. XIV 3, противлае rim. XIII 2, прымылае II jov. 9, прѣвѣзлае II sol. II 3, прѣдае mat. XXVI 46, прѣстоуплае II jov. 9, радоуе luk. XIX 6, саставлае II kor. X 18, свѣдѣтельствоуе I jov. V 6, VIII 18, смѣрае mat. XXIII 12, luk. XIV 11, XVIII 14, стое мар. XV 39, jov. III 29, XII 29, съблюдае I jov. III 24, хое djeł. XVII 23, хое rim. IX 22, яды jov. VI 58, XIII 18, I kor. XI 29, part. praes. acc.: видѣвъ luk. XII 47, вьскрѣтъ rim. VIII 11, ef. I 20, дѣвъ II sol. II 16, зѣуанъ fl. I 6, зѣамѣланъ II kor. I 22, отьвергъ luk. XII 9, порождъ I pet. I 3, изгракъ gal. I 15, приникъ jak. I 25, пришады jov. XII 12, срътъ jov. VII 1, tako na jednom mjestu gdje u šišatovačkom mjesto nom. pl. stoji nom. sing. po složenoj deklinaciji, ima naš po nominalnoj: слемъ I jov. I 14, fem.: вьтора mat. XXII 39, вьуына rim. VI 23, дѣста jov. I 39, доухоньна rim. VIII 6, зѣмьла II kor. V 1, нюдынына

мар. I 5, последна mat. XXVII 64, павьска rim. VIII 6, I jov.
 II 16, прька mat. XXII 38, сьвьршена rim. XII 2, таина luk. XXII
 53, црькавна mat. XXVII 51, мар. XV 38, южска luk. XI 31,
 neutr. (nom. ili acc.): благо rim. VIII 28, I pet. III 16, 17, III
 jov. 11, брауьно mat. XXII 11, боуе I kor. I 25, възкштено II kor.
 VIII 5, възлоуелено I kor. IV 17, вьмоуьрне mat. XXIII 26, luk.
 XI 40, jev. VI 19, горько jak. III 11, добро I sol. V 15, I pet. III
 11, драго I kor. III 12, ектьньско jov. VII 35, желзюно djel. XXVIII
 20, исто rim. IX 17, fil. I 6, лыхо rim. III 1, мало luk. XII 32,
 моуьено luk. XVI 28, немощно I kor. I 25, неоуьедаемо I pet. I 4,
 ново мар. XIV 25, оскоуьдено luk. XII 33, осмо luk. XIII 16, писано
 luk. XXII 37, последне luk. XIV 9, продамо djel. V 4, прько jak. III 17,
 скимьно luk. VIII 32, сьтно mat. XIII 19, 20, 22, 23, слатко jak. III 11,
 словесно rim. XII 1, сьвьршено jak. I 4, уасно I kor. XIII 10, хлаемо
 ef. V 13; — sing. gen. masc. neutr.: болешта luk. VII 10,
 вьставша II tim. II 8, галелыиска mat. XXI 11, гасоушта мар. IX
 43, гредоушта mat. XVI 28, XXVI 64, мар. XIII 26, jev. XIII 14,
 даюшта I tim. VI 17, изьнемагаюшта rim. XIV 1, нюдьска jov. XVIII
 39, могоушта mat. X 28, сьездана mat. XXVII 15, света djel. IV 31,
 IX 17, сьздоньска luk. VI 17, сьдешта mat. XXVI 64, luk. VIII 35,
 fem.: вьуьны tit. II 7, ефьпательске jev. VIII 9, марьцаюште djel. X
 1, прьспыюште II kor. III 10, скроуьшени mat. XII 20, соуште jov.
 IV 9; — sing. dat. masc. зьждоуштоу luk. VI 48, искоуштоу mat.
 XIII 45, мокоу luk. V 39, отьмлоуштоу luk. VI 29, показаноу jev.
 VIII 5; — sing. acc. fem.: большоу jak. IV 6, врьменноу jev. XI
 25, вьселенноу luk. II 1, вьуноу mat. XXV 46, II kor. V 1, галелыскоу
 mat. II 22, геньсарьтскоу mat. XIV 34, горькоу jak. III 14,
 гредоуштоу jev. II 5, десноу luk. VI 29, djel. III 7, достоинноу luk. XV
 12, ншдьшоу luk. VIII 46, кылыкьскоу djel. XXVII 5, кромтьшноу
 mat. XXII 12, XXV 30, неповиньноу mat. XXVII 4, неправедноу
 II pet. II 15, мокоу I jov. II 7, 8, огьнноу mat. XVIII 9, памьпы-
 льскоу djel. XXVII 5, поганьскоу I pet. IV 3, пранроуьдноу jov. XIX
 5, роукоткореноу, мероукоткореноу мар. XIV 58, урькеленноу mat.
 XXVII 28, neutr. (osim spomenutih naprijed kod nominativa):
 вьвьше luk. VIII 34, вьходеште mat. XV 11, гьбляюште jov. VI 27,
 лоууьше jev. VIII 6, X 34, XI 35, могоуште jak. I 21, прьшдьше
 мар. IX 1, прьвьваюште jov. VI 27, jev. X 34, соуште kol. II 14,
 твореште luk. III 9; — sing. loc. masc. neutr.: нокы mat.
 XXVII 60, kol. II 16, скьты mat. XXIV 15. — pl. nom. masc.:
 вьдеште jov. IX 39 dva puta, вьходеште luk. VIII 16, вьдоуште I
 sol. IV 5, jak. IV 14, вьроуюште jov. VI 64, VII 39, вьроуакьше
 tit. III 8, jev. IV 3, глаголюште мар. XIII 11, jev. XI 14, гредоуште
 djel. IX 7, женоуште rim. IX 30, жьноуште djel. II 5, 14, зьждоуште
 mat. XXI 42, мар. XII 10, luk. XX 17, нмоуште I kor. VII 29, I
 sol. IV 13, I tim. VI 2, коуьпеште I kor. VII 30, мьмоходеште мар.
 XV 29, мьнеште gal. II 6, 9, падьше luk. VIII 14, пасоуште luk.
 VIII 34, прьходеште djel. I 10, прьшдьше luk. XXIII 48, jov. XI

45, djel. XVII 21, приемиаюште jov. V 44, jев. VII 5, прорекыше I pet. I 10, противляюште rim. XIII 2, прѣдъидоуште luk. XVIII 39, разоумѣныше II jov. 1, свѣдѣтельствоуюште I jov. V 7, слоужеште I kor. IX 13, слышавше luk. VIII 14, слышеште luk. VIII 21, djel. IX 21, спеште I sol. V 7, стрѣгоуште mat. XXVIII 4, соуште luk. VII 25, XXI 21, II kor. V 4, gal. III 7, 9, ef. II 13, kol. IV 11, tit. III 15, сѣмоуштаюште gal. I 7, сѣтворыше jov. V 29, сѣдеште mat. IV 16, ткореште rim. I 32, троуждаюште I tim. V 17, трѣвоуюште I kor. VII 31, оумарыше I kor. XV 18, оупниваюште I sol. V 7, ходеште luk. XI 41, хождыше jев. XIII 9, хотеште gal. IV 21, I tim. VI 9, fem.: бывыше mat. XI 21, 23, luk. X 13, XXIV 22, множанше mat. XI 20, neut. (nom. i acc.): асиска djel. XXVII 2, бездоушыа I kor. XV 7, бездыа mat. XII 43, бездаа luk. XI 24, быкаюшта mat. XXVII 54, luk. IX 7, XXIII 48, djel. VIII 13, быкша mat. XVIII 31, XXVIII 11, кетѣха mat. XIII 52, вымытаема jov. XII 6, выоутрыа luk. XI 39, добра tit. III 8, достонна luk. XXIII 41, djel. XXVI 20, доуховыа I kor. II 13, закономъа rim. II 14, земляа I kor. XV 40, зла mat. XV 19, mar. VII 21, 23, исходешта mat. XV 18, лоууыа rim. II 18, мекыа mat. XI 8, мрътакна rim. VIII 11, непороуаа fil. II 15, нова mat. XIII 52, II kor. V 17, ѡблнуаема ef. V 13, пользѣаа tit. III 8, послѣдыа mat. XII 45, танаа mat. XIII 11, mar. IV 11, тешка mat. XXIII 4, таскна luk. XIII 24, оугодѣаа jov. VIII 29, уловѣуыаа mar. VIII 33; — pl. dat. masc.: недоумскештемъ luk. XXIV 4, многомъ mar. IX 26; — pl. acc. masc. fem.: колеште mat. IV 24, X 8, luk. IV 40, IV 2, бикыше mat. XI 21, 23, jak. III 9, бѣсныы mat. VIII 16, вѣроуюште rim. III 22, вырокавыше jud. 5, глаголюште jov. XIX 24, гонеште rim. XII 14, гредоуште mat. III 7, жикоуште djel. IX 22, злѣ luk. VI 35, ндоуште djel. XXVI 13, нмоуште I kor. XI 22, кльмоуште luk. VI 28, коупоуюште mat. XXI 12, mar. XI 15, лауоуште luk. I 53, лежеште jov. XX 5, лоубеште luk. VI 32, tit. III 15, мнмошѣдыне djel. XIV 15 (16), множанше djel. XXV 14, могоуште II tim. III 15, наклазюште I sol. V 12, нарицаюште djel. IX 21, невязблагодытыне luk. VI 35, ннште mat. XXVI 11, mar. XIV 7, luk. XIV 13, послѣдыне djel. II 17, jak. V 3, II pet. III 3, приходеште jев. VII 25, продаюште mat. XXI 12, mar. XI 15, luk. XIX 45, прорекыше djel. VII 52, протикеште II tim. II 25, скештаюште mat. XXIII 17, слышавыше jov. XVIII 21, слышеште djel. X 44, смрътны djel. II 24, стоеште mar. III 34, соуште mat. II 16, luk. VII 25, rim. XVI 11, ef. II 5, II tim. II 19, сѣдеште luk. I 79, XXI 35, ткореште mat. XIII 41, rim. II 2, троуждаюште I sol. V 12, хроми mat. XV 30, luk. XIV 21, хоужоужыныше djel. XVII 22; — pl. voc. fem.: ероусалныске luk. XXIII 28; — pl. instr. masc.: плауоушты rim. XII 15; — dual. nom. молешта djel. XIV 21 (22), нлоууыаа djel. XIV 20 (21), неразоумна luk. XXIV 25, понмыаа djel. XII 25, пропета mat. XXVII 44, mar. XV 32, прошьдыаа djel. XIII 6, сконѣуавыаа djel. XII 25, смотрыаа djel. XIV 6, соушта luk. IX 32.

γ) Miješanjem riječi jednoga reda s riječima drugoga reda i pisarskom griješkom nalaze se padeži poremećeni u našem rukopisu: za sing. nom. fem. složene deklinacije **пнтыюшта** I tim. V 6, za dual. nom. neutr. **видеште** luk. X 23, za pl. nom. masc. složene deklinacije **раздроушаюшты** II kor. X 5, **сподобыши** luk. XX 35 (gdje je u nikoljskom druga pogriješka, t. j. nominalna deklinacija mjesto složene), za isti padež nominalne deklinacije **соушты** djel. XVII 29, za pl. acc. neutr. **соушты** luk. XI 41. Na nekoliko mjesta gdje su u nikoljskom i šišatovačkom take pogriješke, nema ih u našem: nom. sing. fem. **соушты** djel. XI 1, dat. sing. fem. **болышы** djel. IX 37, acc. sing. neutr. **соуште** II tim. II 10, nom. pl. masc. **коештен** djel. XIII 16, **застоушаюште** I tim. III 12, **множише** djel. XXVII 12, **соуште** I kor. XII 12, vidi još br. 19. 21. d. o.

33. [Konjugacija.] a. Na nekoliko mjesta gdje je u nikoljskom infinitiv, ima naš rukopis **ть** mjesto **ти**: **глаголатъ** mar. I 34, **любятъ** mar. XII 33 dva puta, **родитъ** luk. II 6, **схранитъ** luk. IV 10, **принеситъ** jov. XVI 2, **оулоуитъ** luk. XX 35, **уметь** luk. IV 16; ali o tom vidi kod br. 21. g.

b. Praesens. I sing. u glagola koji ga može imati bez ličnoga nastavka nalazi se tako bez nastavka gdje je u šišatovačkom s njim: **вѣды** (**вѣдѣ**) II kor. IX 2; u tom nastavku mjesto **ѣ** ima jednom **и** jamačno pisarskom griješkom: **прѣдами** luk. IV 6, vidi br. 21. g.; ima i po novijem narodnom govoru načinom koji sam kazao u „Oblicima“ od god. 1863 na str. 57 drugoga izdanja: **творимъ** jov. XIV 12; **закаснимъ** I tim. III 15; griješkom ima dodano **ть** kao da je treće lice mn. **вскръсноуѣтъ** mar. XIV 28. — II sing. ima sa **ши** mjesto **си**: **тъши** mar. XIV 12, luk. XVII 8 (ali isporodi br. 31); po narodnom govoru bez krajnjega **и**: **гонимъ** djel. IX 4, **творимъ** luk. XIV 13, jov. VI 30, ali vidi i br. 21. g.; na jednom mjestu gdje je u nikoljskom tako u našem je **шъ**: **имашъ** jov. XIX 11. — III sing. bez ličnoga nastavka po narodnom govoru gdje ga nikoljski ima: **збоудѣ** jov. XII 38, **изгониъ** jov. X 3, **свидѣтельствоуѣ** jov. VIII 18; s nastavkom **ть** gdje nikoljski mjesto njega ima **ти**: **боудѣтъ** luk. XII 52, **пытѣтъ** mat. VI 26, **погоуѣтъ** mat. VIII 35, **подобѣтъ** mar. XIII 7, **послѣтъ** mat. XXI 3, **съблюдѣтъ** jov. XII 7, naprotiv ima u našem **ти** gdje je u drugima **ть**: **вздасты** luk. XIV 14 (na tom mjestu nema naš rukopis dativa **ти**, može biti da je sastavljen s tijem oblikom), **доказѣты** mat. VI 34, **можѣты** mat. VII 18, gal. IV 30, **встанѣты** mat. XXIV 7, **встанѣти** mar. XIII 8, luk. XXI 10, **исходѣти** jov. XV 26, **подобѣты** luk. XXI 9, **послужѣты** mar. X 45, **творѣты** mar. IV 32, **расоудѣти** I kor. VI 6, **уръмноуѣты** mat. XVI 2, **уръмноуѣтѣ** mat. XXVI 3; isporodi treće lice množine. — I pl. s nastavkom **мъ** gdje je u šišatovačkom **мы**: **есамъ** djel. XVII 28, rim. XIV 8, XV 1, I kor. III 9, II kor. II 15, III 5, I jov. IV 11, **иесамъ** rim. VI 15, i gdje nikoljski i šišatovački imaju **мо**: **створимъ** luk. III 14, **живѣмъ** djel. XVII 28; s **мы** gdje je u druga dva **мъ**: **благословимъ** I kor. IV 12, **отътресамъ** luk. X 11, ali to može lako biti pisarska pogriješka po br. 21. g.; s **мо** gdje je u druga dva **мъ**: **есмо** luk. XVII 10, jov.

IX 40, djel. II 32, X 39, **нѣсмо** jov. VIII 41, **нѣмамо** I kor. XI 16, **можемо** jov. XIV 5, **лоуѣсмо** I jov. III 18 (upravo imperativ), **прѣдѣмо** II kor. IV 11, i gdje je u šišatovačkom **мы: есмо** djel. V 32, rim. VIII 16, I jov. III 16. — III pl. ima po narodnom govoru bez nastavka gdje je u nikoljskom s njim: **сподоу** mat. XXIV 29; s nastavkom **тъ** gdje je u nikoljskom **ти: боудоу** mat. XIII 8, **испылоу** luk. XIV 35, **примоу** luk. XVI 4, **сѣбраюу** jov. XV 6, i opet s **ти** gdje je u nikoljskom **тъ: велююу** mat. XXIII 5, **отпоуштаюу** mat. IX 5, mar. II 5, 9, luk. V 20, VII 48, **отпоуштаюу** luk. VII 47, **оуништаюу** mat. XI 5, samo na nekima od ovijeh mjesta nema u našem rukopisu dativa **ти**, te bi se moglo misliti da je sastavljen s tijem oblikom; isporodi s br. 21. g. — I dual. s nastavkom **ѣ** gdje je u nikoljskom **ѣ: можеѣ** mar. X 39, **просыѣ** mar. X 35.

c. Imperfect. mjesto cijeloga umetka **ѣ** vrlo često ima samo **ѣ** (**и, ѣ**) gdje je u nikoljskom i šišatovačkom cio: **ѣаше** mat. XIV 21, XV 38, luk. II 4, IV 29, VII 12, IX 14, XXIV 10, jov. XIX 42, djel. XIX 7, XXVII 37, XXVIII 8, **ѣста** djel. IV 13, XIV 6 (7), 25 (26), **ѣсте** rim. VI 17, 20 dva puta, **ѣхоу** i **ѣхоу** mat. XV 1, XXVII 54, 55, mar. I 36, II 6, 15, 25, III 8, 21, IV 10, 36, V 40, VI 31, 34, IX 6, X 32, luk. I 65, V 7, 17, 29, VI 3, VIII 37, 40, 45, IX 18, 32, XIV 1, XV 1, jov. IV 8, IX 8, XI 19, XII 20, XX 19, 26, djel. I 13, 14, II 5, 42, IV 31, VIII 16, X 12, XI 20, XII 12, XIII 1, XV 38, XVII 21, XX 8, XXI 9, 29, XXVII 4, XXVIII 7, fil. III 7, jov. II 15, **вѣдѣхоу** djel. XXVII 40 dva puta, **вѣдыше** (t. j. **вѣдѣше, вѣдѣаше**) mar. XII 41, **вѣдыхоу** mar. III 11, jov. VI 2, **вѣдѣше, вѣдыше** mat. XXV 26, XXVII 18, mar. IX 6, XV 10, luk. XIX 22, jov. II 24, 25, VI 6, 64, XIII 11, XVIII 2, XX 14, **гредѣхоу** jov. IV 30, **дѣдѣше** mar. XI 16, **нѣаше** mat. XXVII 16, **нѣхому** jov. XII 9, **нѣхоу** luk. XXIV 11, **нѣхоу** luk. XXIV 37, jov. XIII 29, **не(на)-вѣдыхоу** luk. XIX 14, **прѣхоу** djel. XXIII 9, **разоумыхъ** rim. VII 7, **растыше** luk. II 40, **стыдыхоу** luk. XIII 17, **сѣаше** mar. XII 34, **сѣхоу** luk. XX 40, **трьпыхоу** jov. XII 20, **ѣдѣхоу, ѣдыхоу** (ἔσθιον) luk. VI 1, XV 16, XVII 27, 28, **ѣдыхоу** (ἔρχοντο) jov. VI 17, djel. XXVII 13; — vrlo rijetko ima cio umetak **ѣ** gdje je u dva druga samo **ѣ: вѣдыашете** I kor. XII 2, **вѣдыахоу** luk. IV 41, **вѣдыахъ** jov. XI 42, **сѣдыахъ** mat. XXVI 55, **хотыахоу** djel. XXVIII 18. — S umetkom **о** i **ѣ** izmegju nastavka za vrijeme i ličnoga nalazi se na mjestima gdje u nikoljskom i šišatovačkom nema nikakoga umetka, i to u drugom licu mn. i dv.: s **о: жнѣахоте** kol. III 7, **гредыахота** djel. VIII 36 (šiš. **идѣста**), **жнѣахота** djel. XV 35, **поѣхота** djel. XVI 25, **повѣдѣхота** djel. XV 12, **проповѣдѣхота** djel. XIII 5, s **ѣ: можашете** I kor. III 2, **теуашета** gal. V 7, i na jednom mjestu gdje je u šišatovačkom umetak **о: вѣдыашете** I kor. XII 2; a nalazi se bez takoga umetka gdje ga nikoljski ima: **бесыдоахота** luk. XXIV 14. — Ličnoga nastavka u trećem licu mn. nema na jednom mjestu gdje ga šišatovački ima: **оупрашахоу** djel. I 6. — Ima taj oblik po narodnom govoru od glagola *moći* s nepretvorenim *g* i *ž*, gdje je u nikoljskom pretvoreno: **могаше** mar. V 3, 4, VI 5.

d. Aorist. Od tri vrste aorista nalazi se u našem rukopisu svaka gdje je u nikoljskom i šišatovačkom koja god od njih druga, ali tako da se najobičnija nalazi rijetko gdje je u drugima koja druga, a vrlo često koja druga gdje je u nikoljskom i šišatovačkom najobičnija:

α) najobičniji, slabi aorist s umetkom izmegju osnove i nastavka gdje je u nikoljskom i šišatovačkom jaki: *изидохъ* jov. XVI 27, XVII 8, *придохъ* jov. XII 27, *вѣидоста* luk. XVIII 10, *прѣдоста* jov. I 39, *вѣидосте* jov. IV 38, *идоше* II kor. V 17, *вѣидоше* II jov. 7, *изидоше* I jov. II 19, *оукредоше* mat. XXVIII 13, *истопоше* luk. VIII 33, jev. XI 29, *исѣхоше* mat. XIII 6, — gdje je u drugima slabi s nastavkom x bez umetka: *кедоше* jov. IX 13, *прѣводоше* jov. XIX 37, *принесоме* mat. II 11, *отъерѣзоста* jov. IX 10, *отъерѣкоше* jev. XII 19, *прорѣкохъ* gal. V 21, — i bez umetka gdje je u drugima slabi s nastavkom c: *прѣхъ* jov. X 18, *вѣзехомъ* mat. XVI 7, *прѣше* II sol. III 6.

β) jaki gdje je u drugima slabi s nastavkom x i umetkom: *изидъ* II kor. II 13, *прѣдъ* mat. X 35, djel. X 29, XX 18, *обрѣтъ* luk. XV 6, djel. XIII 22, XVII 23, *идѣта* mat. IV 20, 22, mar. XI 4, *вѣзѣдѣта* djel. III 1, *вѣидѣта* djel. XIV 24 (25), *изидѣта* mar. XIV 16, *прѣдѣта* djel. IV 23, VIII 36, X 21, XII 10 dva puta, XIII 14, XIV 23 (24), XVII 1, XXV 13, *прѣидѣта* luk. II 44, djel. XII 10 (gdje je napisano *прѣдѣта*), *сидѣта* djel. XIII 4, *обрѣтѣта* mar. XIV 16, djel. XIII 6, *сѣдѣта* djel. XIII 14, *сѣзѣта* djel. VIII 38, *прѣдомъ* mat. XXV 39, djel. XXI 8, XXVII 8, XXVIII 14, 16, *прѣдомъ* I jov. III 14, *прѣдомъ* djel. XXVII 4, 7, XXVIII 13 (gdje je napisano *прѣдомъ* m. *прѣдомъ*), *обрѣтомъ* djel. V 23 dva puta, XXIII 24, rim. V 2, *вѣсѣдомъ* djel. XXVIII 11, *отъерѣгомъ* djel. XXVII 19, *вѣзѣгомъ* mar. IX 28, djel. XV 10, XXVII 16, *изѣнегомъ* II kor. XI 21, *постѣгомъ* fil. III 16, *изидѣте* mat. XXVI 55, mar. XIV 48, luk. VII 24, *прѣдѣте* djel. X 21, *вѣзѣдоу* djel. I 13, *вѣидоу* mar. V 13, *отъѣпадоу* djel. IX 18, *обрѣтоу* luk. VIII 35 (gdje nikoljski ima griješkom *обрѣштоу*), djel. V 10, 22, *вѣерѣгоу* djel. I 26, *оужасоу* djel. X 44, XII 16. — Mjesto *обрѣтѣта* griješkom stoji *обрѣштѣта* mar. XI 4, gdje je u nikoljskom slabi s umetkom; mjesto take pogriješke u nikoljskom (*обрѣштѣте*, *обрѣштоу*) ima dobro bolonjski: *обрѣте* mat. XXVI 40, 43, *обрѣтоу* mat. XXII 10.

γ) slabi s nastavkom x bez umetka gdje drugi imaju slabi s umetkom: od osnove *кед* III pl. *вѣше* djel. XVII 19, od *хѣт* III pl. *поуѣше* djel. XXVIII 10, od *вѣзъ* III pl. *отъѣрѣше* mat. XXVII 52, djel. XII 10, II kor. VI 11 (tako i djel. V 23, ali je tu u šišatovačkom particip.), od *рѣк* I sing. *рѣхъ* djel. XI 8, od *тек* I sing. *тѣхъ* (t. j. *тѣхъ*) gal. II 2, fil. II 16, III pl. *прѣтише* (t. j. *прѣтѣше*) djel. III 11, *прѣтише* (t. j. *прѣтѣше*) mar. VI 55 (gdje nik. a. ima *оидѣше*, a nik. b. *оѣтѣкоше*), tako i od *вѣкъ* III pl. *изѣкѣше* mat. XXIII 48, ali je tu u nikoljskom particip.

δ) slabi s nastavkom c bez umetka gdje drugi imaju slabi s umetkom i nastavkom x: od osnove *кед* I pl. *вѣкѣсомъ* mat. XXV 38, III dual. *вѣкѣста* luk. II 27, II pl. *оукѣсте* mat. XXV 36 (na tom mjestu

stoji griješkom **д** nad **ъ**, 43, od **кда** III pl. **въкласе** djel. XXVIII 10, od **ид** I sing. **вса** djel. X 14, od **без** III dual. **отъвѣста** djel. XIV 25 (26), I pl. **отъвѣсомъ** djel. XXVII 2, od **нес** I pl. **внысомъ** (t. j. **внѣсомъ**) I tim. VI 7, — i gdje je u drugima slabi s nastavkom **х** bez umetka: od **не** I sing. **прнесъ** djel. XX 24, I kor. XI 23, II kor. XI 24, XII 16, gal. I 12, fil. III 12, II tim. III 11, I pl. **обнесомъ** luk. V 6 (gdje **ник.** a. ima **окаше** се, a **ник.** b. **еше**), **прнесомъ** djel. XXVIII 21, rim. V 11, II jov. 4, III pl. **възесе** djel. XX 9, **поесе** mar. IV 36, tako i od **нес**, ali griješkom **прнесе** m. **прнѣсе** III pl. mat. XIV 11.

S ličnim nastavkom ima I sing. od osnove **къ** na mjestu gdje je u šišatovačkom bez nastavka: **къмъ оугаждѣ** gal. I 10. — III sing. u glagola u kojih ima lični nastavak nalazi se bez nastavka na mjestima gdje je u nikoljskom i šišatovačkom s nastavkom: **оумръ** mar. XII 22, XV 44 dva puta, luk. VIII 53, rim. VI 10; i opet s nastavkom gdje je u nikoljskom bez njega: **простръ** mar. III 5, luk. VI 10, tako **пмъ** jov. IV 12, gdje nikoljski ima griješkom praesens; može biti griješkom mjesto aorista stoji praesens, te se čini da je aorist s ličnim nastavkom: **придеть** mat. XXV 19, **оумреть** mat. IX 24. Mjesto nastavka **тъ** ima jednom i **ти** (ako nije pogriješka po br. 21. g.): **етъ** mat. IX 25, a na jednom mjestu gdje je u nikoljskom tako **ти** u našem je **тъ**: **дасть** mar. VI 28. — III pl. jakoga aorista nalazi se takogjer s ličnim nastavkom gdje je u nikoljskom bez njega: **възмогуть** mat. XVII 16, luk. IX 40, a na nekoliko je mjesta bez nastavka gdje je u nikoljskom s njim: **придоу** jov. IV 40, **сѣдоу** mat. XXIII 2, **извргоу** mat. XIII 48, **въвргоу** luk. XXI 4. — Treće lice jed. ima po narodnom govoru okrnjeno gdje je u nikoljskom cijelo: **да**: luk. VIII 51, **отъда** luk. VII 42.

e. Imperat. ima po narodnom govoru poremećen gdje je u nikoljskom cio po starom slovenskom: **дан** mat. XIV 8, mar. X 21, luk. XI 5, XII 58, XIV 9, XV 12, XVI 2, XVIII 22, jov. IV 7, 10, 15, IX 24, **подан** luk. VI 29, **продан** mat. XIX 21, mar. X 21, luk. XVIII 22; a na jednom mjestu gdje je u nikoljskom tako, u našem je **даждѣ** luk. XI 3.

f. Partic. praet. act. od osnove **ид**, gdje se u šišatovačkom zamjenjuje u tom obliku osnovom **иха**, ima u našem rukopisu **придѣше** djel. XXVII 5, i **привѣше** djel. XXVII 16, 28, XXVIII 12 osim mjesta gdje je posljednje i u nikoljskom. — Pisarskom griješkom mjesto **оугождѣши** stoji **оугождѣши** mar. VI 22, **скобождѣше** m. **скобождѣше** rim. VI 18, 22, **роды** m. **рождѣ** gal. IV 29, **възлюбѣшаго** m. **възлюбѣшаго** mat. III 16; gdje nikoljski griješkom ima **крѣсть**, dobro je u našem **крѣсть** mat. III 16. — Mjesto partic. praes. act. **скетен** stoji griješkom adjektiv **свѣты** jев. II 11, takogjer mjesto partic. **живъ** ima adj. **живъ** luk. XV 13.

g. Partic. praet. pass. od osnova koje se svršuju na **и** ima s promjenom toga glasa na **къ** gdje je u nikoljskom bez te promjene: **съкрѣсь** luk. XVIII 34, a opet ima bez te promjene gdje je u šišatovačkom s njom: **отъкрѣсь** I kor. XI 13, **покрѣсь** II kor. IV

3, непокривеною I kor. XI 5, измѣнены jев. X 23, a po tom i substantiv покривенне I pet. II 16.

34. [Neke riječi.] Ima riječi u našem rukopisu koje glase malo drugačije nego u nikoljskom i šišatovačkom ili mjesto kojih oba druga rukopisa imaju druge; mislim da će biti bolje da neke izmeggju njih ovdje spomenem:

Adverbia koja glase тогда i тагда, иногда i нѣгда, вѣсегда i вѣсьгда ima na nekoliko mjesta naš rukopis u prvom obličju gdje ih nikoljski i šišatovački imaju u drugom, i na protiv; naš ih ima sa o i e gdje su u oba druga sa ѡ: тогда djel. IV 8, XXIII 3, XXVIII 1, kol. III 4, II sol. II 8, jев. XII 26, иногда ef. II 13, вѣсегда jов. XI 42, XII 8, XVIII 20, i opet sa ѡ ili mjesto njega sa а gdje je u šišatovačkom о: тагда I kor. XIII 12, i po tome adjektiv тагдашны II pet. III 6.

Adverbia koja su u običaju sa оу i с ѡ i с а na kraju, ima naš rukopis sa оу gdje su u nikoljskom i šišatovačkom sa ѡ: вѣсоудоу luk XIX 43, ѡтъ коудоу, ѡтъ соудоу jak. IV 1, ѡтъ поудоуже jев. V 8, ѡтъ тоуд(оу) mar. VI 1; ѡтъ тоудоу djel. XIV 25 (26); i opet sa ѡ (и) gdje su u nikoljskom sa оу: вѣсоуди luk. IX 6, иногда jов. X 1, ѡтъ соуды mat. XVII 20, ѡтъ тоуды mat. IV 21, VIII 9, IX 27, XII 9, XIV 13, XV 21, 29, mar. I 19; tako i sa а gdje je u nikoljskom s оу: ѡтъ тоуда mat. XI 1, i opet sa оу gdje je u nikoljskom mjesto njega ѡ: ѡтъ поудоуже mat. XII 44.

Na kraju riječi ima kao suglasno j (и) dodana partikula gdje su oba druga rukopisa bez toga dodatka: вазден I kor. I 5, васаден II kor. XI 6, вѣден I kor. I 20, XII 17 dva puta, 19, gal. IV 15, jев. II 6, IV 4, вѣдѣн I kor. I 20 dva puta, такон mat. XII 45, там (masc.) jов. XIII 6, тон mat. XII 1, тоун (ѣхѣи) mat. VIII 12, XIII 42, 50, XXV 30, luk. XIII 28; na jednom mjestu gdje je u nikoljskom tako j nema ga u bolonjskom: та luk. VI 35.

Relativne riječi gdje ih ima nikoljski i šišatovački rukopis, često su u našem prema novijem narodnom govoru zamijenjene interrogativnim, tako ima: кон m. нже mat. VII 24, 26, XII 49, mar. II 25, IV 10, V 3, 40, luk. V 7, VI 3, VIII 45, XV 7, XVI 20, jов. I 9, XIX 37, коєга m. коєже mat. XV 13, коє mat. III 10, mar. XIII 25, luk. XXIII 55, кою m. юже mat. II 9, конѣ djel. VI 10. — уто m. љеже luk. I 21. — како m. љноже luk. VI 31. — докле m. до љдеже jов. XII 35. — Tako i mjesto игда ima Hval češće po narodnom govoru interrogativno када (да инкомоуже не помыдѣтъ зже вѣдѣше, тако када сѣмѣ улоктѣьскы из мртѣьхъ вѣскрьснѣтъ) mat. IX 9, luk. VI 13, XII 55, (уто исть знаменне, када хотѣтъ сѣ быти) luk. XXI 7, XXIV 32, jов. II 22, djel. II 1; kad u slovenskom iza игда ide же, tada oboje, игда же, Hval obrće na ovijem mjestima u и када (и када прѣдѣють кѣ) mat. X 19, XXI 40, XXV 31, mar. XIII 14, luk. VII 1, XXI 9, djel. XII 6. — Isto када u negaciji složeno sa ни i на kraju sa же, koje Hval tu пише po narodnom govoru ре, dakle никадѣре, ima na jednom mjestu gdje je u šišatovačkom николиже: не сѣрѣшанте никадѣре II pet. I 10.

Ima i više narodnijeh riječi koje u našem rukopisu stoje mjesto starih slovenskih, n. p. a mjesto же: а Петаръ прилежае тѣмъ дѣл. XII 16; али м. нан: ѿ здеини али ѿ питин kol. II 16; лоудъ м. боуи: оуподобити се моужоу лоудоу mat. VII 26; уекати м. жьдати: уекати ѿнтоканѣ дѣл. I 4; маиькати: ономоу подобаетъ расти, а мнѣ маиькати се joy. III 30. Ali ove i ovake riječi kao i druge osim onijeh malo prije spomenutih, mislim da je bolje da se nagju megju razlikama koje sam sada rad pokazati.

III

OSOIBINE U TEKSTU.

Sve razlike izmegju Hvalova rukopisa bolonjskoga i nikoljskoga i šišatovačkoga koje nijesu spomenute naprijed, stavljam ovdje po redu u kom stoje knjige u Hvalovu rukopisu.

Mat. I 3 Азара ѿт Тамири. 4 Амѣндава. Амѣндава. 5 ѿт Роути. 6 Есен. 7 Амоуѣда, Амоуѣдъ. 8 Ась. Аспата. Норама, Норамъ. 9 Нолтама. 10 Езекитъ. 12 Зорокекела. 13 Зорокекель. Еликима, Еликимъ. riječi Ахлза u том stihu до Ахлма u stihu 14 нема. 15 Мататана, Мататанъ. 16 из менече роды се. 19 сы праведанъ. 20 тѣм се глаголе емоу. 21 грѣхъ. 25 сынъ скон.

— II 1 вѣхы придоу. 4 книжники людские, въпрашае гды. 7 отан. 13 вѣстанъ. ти рекоу. 16 прѣдылихъ его. 18 плауоушты уедъ. 20 вѣстанъ. его, нды. 22 оубоже се. 23 Махаръ. пророки, тко.

— III 3 исть речены. 4 оусытъ. 6 крыстахоу се вси. 10 лежытъ; ксако. 12 въ роукоу. пѣкель. 14 а ты лъ. 15 Нсоуъ рече. 16 ѿтѣко-ринше се. доухъ скеты. 17 благоколыхъ.

— IV 2 посладъ възвѣлка. 4 рече емоу. 6 на роукахъ. 7 пакы рече. Нсоуъ: писано. нсоуъсынъ. 11 прыстоупише. 13 и прышадъ. 15 Галелиъ езыкъ. 16 въ тмы и сынъ смратны. великъ; и сѣдеште въ страли и скѣтъ въсиъ нмъ. 18 мрежоу. 21 отъчемъ ню, и тѣ. riječi и възка т u том stihu до по немъ u stihu 22 нема. 23 прохотше Нсоуъ. 24 изымѣ слоухъ. мхсеунне и.

— V 1 же Нсоуъ. сѣде тоуи. 2 и ѿтѣръзъ оуста свои оууаше е глаголе: 3 блаженъ ништы доухомъ, тко тыхъ исть царство небесное. 4 блаженъ плауоуште се, тко ты оутишеть се. 5 блаженъ кротыцы, тко ты насладѣтъ землоу. 6 блаженъ алыоуште и жеждоуште правды, тко ты наситеть се. 7 блаженъ мылостыкы, тко ты помылоканы боудоутъ. 8 блаженъ уысты срьдцемъ, тко тѣ бога оузреть. 9 блаженъ смѣрюште се, тко тѣ сынове божии нарекоутъ се. 10 блаженъ изагнаны правды рады, тко тыхъ исть царство небесное. 11 блаженъ есте егда поносеть вѣмъ, иждемоутъ въ и рекоутъ всакы з(ъ)лъ глаголь на вы алыоуште мене рады. 12 радоуште се и веселѣте се, тко махда ваша многа исть на небесыхъ. тако бо изагнаше и пророкѣ, иже быше прѣжде васъ. 13 вы есте соль земли: аште соль обоуѣтъ, уымъ осолить се? ни на уемоуже боудеть к томоу, такмо да нсыпана боудеть вѣмъ и попираема улоуѣкы. 14 вы есте скѣтъ всемоу мѣроу. не можеть градъ оукрѣтити се вѣрхоу

горы стое. 15 ни казигають свѣт(н)лымыа и поставляють его подь сподомь, на на свѣтѣмѣацы и свѣтѣть всьмь, нже въ храмѣни соутъ. 16 тако да проскы(тн)ть се свѣтъ вашъ прѣдъ уловѣкы, да оузреть дѣла ваша добраѣ и прослакеть отѣца вашего, нже ксть на небесыхъ. 17 не мнѣте зко прѣдъ разорыты закона или пророкы. не прѣдъ разорыты на испльнѣннѣ. 18 аминь бо глаголоу вамъ, до ндыже прѣдѣтъ небо и зема, ѡта едина или едина урьшта не прѣдѣтъ ѡтъ закона, до ндыже кса си коудоуть. 19 нже бо разоритъ единому заповѣдъ сыхъ малыхъ и млоуитъ уловѣкы тако, малии нареуетъ се въ царьствѣи небеснымъ. 20 глаголоу бо вамъ зко аште не изкоудѣтъ правди ваше пауе кинжикъ и парисн, не иманте выныти въ царьство небесное. 21 слышасте зко реуено бысть дрѣвнымъ: не оубышы; нже оубыеть, покыманъ ксть соудоу. 22 азъ же глаголоу вамъ зко ксакн гизвае се на брата своего испнѣтѣ, покыманъ ксть соудоу. нже реуетъ братоу своему: рака, покыманъ ксть снымыштоу. нже реуетъ: боуе, покыманъ ксть ѡеони огньны. 23 аште оубо принесешы даръ твои въ олтароу, и тоу поменешы зко брать твои имать мѣсто на те, 24 оставы тоу даръ твои прѣдъ олтаремъ, и нды прѣдѣ ситры се съ братомъ твоимъ, и тогда пришадъ принесешн даръ твои. 25 боуды оувештае се съ соубремъ твоимъ скоро, до ндыже есы съ нимъ на поуты, да не прѣдасть тебе соудын, и соудитъ те прѣдасть сло(у)зы, и въ тминцоу те въвержеть. 26 аминь глаголоу тебѣ: не изидешы ѡтъ тоудоу до ндыже въздасы послѣднѣи коньтратъ. 27 слышасте зко реуено бысть дрѣвнымъ: не прѣлоуѣи створышы. 28 азъ же глаголоу вамъ зко ксакы нже възрыть на женоу съ похотью, юже лоубы створыть с нею въ срьдѣцы своемъ. 29 аште же око твое десное съблажнаеть те, изымы е, и врьзи е ѡтъ себе; оумзе ты бо ксть да погнѣбнеть едынъ ѡтъ оудъ твоихъ а не все тѣло твое въвержено боудеть въ ѡеону. 30 и аште десна роука твоѣ съблажнаеть те, ѡтсыцы ю и врьзи ю ѡтъ себе; оумзе ты бо ксть да погнѣбнеть едынъ ѡтъ оудъ твоихъ а не все тѣло твое идеть въ ѡеону. 31 реуено же бысть дрѣвнымъ: нже аште поустыть женоу свою, да дастъ еи кингы распоустѣны. 32 азъ же глаголоу вамъ зко ксакы поустѣе женоу свою развы словесе лоубодѣнаго, ткорыть ю прѣлоубы дѣаты. нже подѣпѣгоу поемлеть, прѣлоубы дѣеть. 33 пакн слышасте зко реуено бысть дрѣвнымъ: не въ лажоу кльнешы се, въздасн же господекы клетвы твое. 34 азъ же глаголоу вамъ: не кльнете се ѡтмоудъ, ни небомъ, зко прѣстоуль ксть божни, 35 ни землею, зко подьножы ксть ногамъ его, ни бр(о)с(оли)момъ, зко градъ ксть келькаго црѣ. 36 ни глакою твоею кльни се, зко не можешн единого влѣса бѣла или урьна створити. 37 боуды же слоко ваше: еи еи, и нѣи нѣ. лыхо сые ѡтъ непрѣтѣны ксть. 38 слышасте зко реуено бысть: око за око, и зѡѣбъ за зѡѣбъ. 39 азъ же глаголоу вамъ: не прѣтѣкыте се злоу; на аште кто те оударитъ въ десноу лѣнетоу, обрѣтѣ емоу и дроугоу. 40 и хотештемоу соудъ прѣтѣи с тобою и рызоу твою възѣты, ѡтмоусти емоу и срауыцоу твою. 41 и аште кто те поемлеть по силѣи паприште едино, нды с нимъ двѣ. 42 просештемоу оу тебе дан, и хотештемоу ѡтъ тебе зѣты не ѡтѣкратѣ. 43 слышасте зко реуено ксть: възлоубышы искрѣнаго твоего и възне-

накыншы крага твоего. 44 азъ же глаголю камь: лоуеыте врагы ваше и благословите каыноуште вы. добро творите ненавннштымы васъ и мо-
 лите се за творештымы камь мапастъ и за изгонеште вы. 45 да боудете
 сынове отьца вашего, нже есть на небесыхъ. яко слышце свое слыте
 на сздые и на благие и даждь даждыть на пражедные и не на пра-
 жедные. 46 аште лоуеыте лоуеыште вы, кою мхздоу нмате? не мытаре
 лы тожде твореть? 47 и аште целоуете друугы ваше такмо, что лыхо
 творыте? не мытаре лы тожде твореть? 48 боудате же и вы сьбрь-
 шены яко и отьць вашъ небесни сьбрьшенъ есть.

Mat. VI 1 вынемате мылостыне ваше и не творите прядъ уловкы.
 нманте. 2 на слымыштыхъ. въспрымоуъ. 4 выднть. 5 лицемърь. распу-
 тыхъ. 6 затвори. выднть. 7 яко и. 8 отьць камь яко тръбоуете всыхъ.
 11 масыштынн. 12 остави мамъ. мы оставляемо. 13 изьбаки нъ. пема
 аминъ. 14 nema и pred аште ni pred камь. 15 аште лы еі. камь сыгръ-
 шеннъ ваша. 16 посмраждаюште лица. постеште bez се. въспрымоуъ.
 17 глагоу свою. 18 выднть те къ тинны, ни въздасть. 19 и не скры-
 вайте себы скрочышта. 23 и все тѣло. ашти ан оубо сѣтъ. 24 никнже
 бо рабъ не можетъ. нли бо еднмого възлоуентъ а друугаго възненавннтъ.
 науметь. работаты и мамы. 25 что хсте нли что. облыуете се. больша
 есть. 26 лоуышы нхъ есте. 28 крини. ни троуждають се. 29 облыуе.
 30 аште лы же стмо сельное. пауе вы. 32 еднцн мѣра сего. тръбоуете
 всыхъ снхъ. 34 на ютрымъ. довлеты бо.

— VII 1 и не ооуенте. 2 намърнть се. 3 къ оцы. 4 братоу тво-
 емоу. а се. 7 отьбрьзоуъ се. 8 обръштеть, талькоуштоумоу отьбрьзоуъ
 се. 9 кто отъ васъ. егоже сынъ скон въспроснть. 10 емоу? нли аште
 хнца просыть, еда скорныю подастъ емоу? 13 пагоубоу, мнозы же.
 възходеште нмы. 14 обрттають се. 15 вынемате. 16 отъ рыпытъ. 17
 древо добро плодъ. 18 не можетъ бо. 19 всако оубо. посылаемо бы-
 кастъ. кытлаемо. 22 и не твонмъ лї нменемъ бѣси. и не твонмъ лн
 нменемъ сынн. 23 всн дѣлаюште безаконнъ. 24 мохъ и сы творнтъ хъ.
 25 синдоу даждь. прндоу ркы. 26 мохъ и сы не творен нхъ, оуподо-
 бнтъ се моужоу лоудоу, кон сьзда свою хранимоу. 27 и синдоу даждь.
 хъло храмыны тон, основама бо бысть на нхъцы. 28 словеса сы и. 29
 оуцен яко власть нмъ, и не.

— VIII 3 роукоу космоу и Нсоусъ. 4 выждъ и. архмерыомъ. дѣрь ткон.
 Моисын къ. 5 и прншьдышоу емоу. моле и, и на коляноу падде. 6 и гла-
 голє. 8 онъ же отьвѣстатъ реуе: нхсамъ достоѣмъ. рыцн слокомъ, нсцы-
 леть. 9 глаголе семоу: ндн, ндетъ. 10 обрътомы. 11 запада. и Нсакомъ.
 12 скръжыть. 13 и нсцѣлы отрокъ его яко къ. 15 и въстакшы слоужаше.
 18 многы народы. покелы нмъ нты. 19 кннжыныкъ реуе. 20 пема и pred
 глагола. 22 емоу: оставы. 24 троуъь великъ бысть. 25 погылаемъ. 26 онъ
 же глагола. что тако страшны. вътроу. 28 отъ жалы нсходешта. мнноты
 поутемъ. 30 бѣ. 32 стадо по бръгоу. 33 пасоушнте скыне. вса и о.

— IX 1 Нсоусъ въ корабль. 2 ослаблена. лежешта. 2 реуе ослабле-
 номоу: отьпоуштаюты се. 3 въ себы: сы. 5 оудобые рештн: отьпоу-
 штаюты се. нлы решты ослабленомоу. 6 домъ скон. 8 такокоу (u rkpсу.
 даковоу) власть. 9 прохожен Нсоусъ отъ тоуды. нменемъ Мататыт. 10

емоу възлежештоу въ домоу его. 13 шьдше мноумте се. призвати праведники. 15 рече же. 15 постеть се въ те дны. 16 на рызх. 17 аште ли же ны. въ мѣхы новые кълѣты. 18 пѣта и pred сн. етерь князь въшадъ. глаголе: господы. роуцы, и ожикеть. 19 идѣше. 21 ако аште прикосноу се. 24 глагола нмъ: не оумреть. 26 кѣсть по все(и). 27 прохосештоу. поммоуи нм. 28 пѣта и pred пришьдшоу. глагола нмъ. се створити? глаголаста. 29 въ оунию нма. 30 нма оун. нма глаголе. оукѣсть. 31 она же шьдша. 32 нѣма бѣсма. 33 бысть же изагнамоу бѣсоу, проглагола. 34 о князх бѣсохъ. 35 и проповѣдае. 36 народи многи и. ако овѣце. 37 глагола оуеникомъ.

Mat. X 1 оба на десете. дѣсть нмъ силоу и власть. 2 на десете. Андри. 3 Врьтоломн, Мататеи мытарь, альпеовъ и Клеви. 4 и Симонъ капыиномъ. 5 на десете. Нсоуь, заповѣдаи. ни оу градъ. 7 ходите проповѣдайте. 8 оумштаите. 11 пѣта и pred ва нмъ же. 13 пѣта и pred ште. домъ та. прѣбоудеть мѣрь камъ на немъ. не боудеть домъ тѣ достоянъ. 14 словесе вашего. и прахъ. 16 ако и зиме. 17 выеимамте. прѣдѣть бо вы на сыммышта. 18 снѣдыни есныи езыкомъ. 20 боудете глаголюште. глаголетъ. 22 ксымы езыкы. 23 сымъ уловѣуьскыи прѣдѣть. 25 иза рѣеи оучитель пѣта его. ако и господинъ. 26 еже не ѡтъкрыть се. таемо. 27 слышасте, проповѣдаите. 28 не могуштыхъ оуѣити; скажоу камъ кого оуѣонте се. тѣло и доушоу. ѣеонны огни. 30 глаголаше. 31 мнозыхъ пѣтиць. 32 всаки оубо. исповымъ и азъ. 33 и азъ ѡтъвергоу се его. 40 а нже приемлетъ мене. пославашаго мене. 41 пѣта ргвога и. а приемлен праведника. 42 напоить вы единого ѡтъ малыхъ.

— XI 1 Нсоуь заповѣдае. на десете. 3 глаголе емоу. 4 аже слышаста и кнѣсты. 5 и ништи. 6 нже аште. 7 на народомъ. 8 сѣ нже мекыа. 10 писано кѣсть. 11 глаголю камъ. 12 днѣ. царство божье. 16 комоу же. отроуиштемъ. 17 глаголють: сопѣхомъ. 19 дроуѣ мытаремъ. прѣмоудростыю. 21 вы силн бѣли. пепелы сѣдѣште. 22 неже вы. 24 содомскѣи и земли гоморьскыи ѡтрадныи боудеть неже ли камъ. 25 ѡтъкештавъ Нсоуь рече. ѡтъкрылъ еси младинычемъ сконны. 26 бысть благоволеные.

— XII 1 оуеници же въззѣкаше се. 3 въззѣка. хлѣбъ. недостойно бысть емоу. 5 въ соуботоу перые соуботоу скернеть. 7 аште ли же. николнже оубо еште. 8 господъ бо кѣсть. 10 соухоу роукоу нмъ. цѣлти. 11 пѣта и иза възденгеть. 18 благоволи. 19 распоуытахъ. 20 вънамъшты се. 22 слѣпъ и нѣмъ; исцѣлы его. 24 изгонн сѣ бѣсъ. князх бѣсохъ. 25 царство раздылае се. домъ раздылае се. 26 царствеме. 27 пѣта и pred аште. изгонеть бѣсы. 31 власымы ѡтъпоустнть се сымомъ уловѣуьскыи. на доухъ светы власымнсаеть. 32 на сымъ уловѣуьскаго. 37 и словесы сконныи осоудите се. 38 ѡтъ тебе знаменне естеро. 39 онъ же рече. лоукаванъ и пѣлюбодн. 40 боудеть сымъ. земле. 41 сѣ родомъ сымъ. номны(и)ю. 42 ѡтъ коньца. прѣмоудросты соломоуе. 43 и проходить. обрѣштеть. 44 обрѣштеть праздно, пометено и оукрашено. 45 ниныхъ люштышихъ (и грксу. лоуѣшнихъ.) 47 рече же етеръ ѡтъ оуеники его къ нмоу. 48 рѣкшоумоу: кто. 49 пѣта и pred рече. конъ естъ. братъ мой.

Mat. XIII 1 къ те дѣни. 2 вѣлѣзшоу самомоу къ народу при моры. 4 она нѣдоу. позокаше е. 5 земле много. прозеке. 6 и зѣ не. 7 подѣки е. 8 пѣта а пред дроугѣх. из докры землѣ. 10 пристоупѣше же оуѣеници его рѣше. 11 ѡтѣкештакъ реуе нѣмъ. 13 разоумышють. 14 оуслышеть, и не нмоути. оузреть и не нмоути. 15 пѣта и пред оушнѣмъ. 16 вѣдѣста. слышѣста. 17 праведѣнѣци. тѣже въ слышѣте. 18 прѣтѣшоу снѣшѣтаго. 20 и ѣне. прѣмѣлоути. 21 пѣта и. нмоути. събѣлѣжѣють. 22 се ѣсть. подѣлѣють. 23 разоумышѣть, тѣко подѣбѣть. тѣорѣти. 24 и нмоу. 25 прѣде вѣрѣгъ емоу. 27 рѣши господѣнѣмоу. пѣтѣкѣ. 29 пѣта нѣмъ иза реуе. с нѣмъ пѣшѣнѣцоу. 30 обоѣ коупѣно рѣсты. сѣопъ. 31 и нмоу. 32 зѣлѣе. вѣтѣтѣхъ. 33 и нмоу. вѣскѣсѣю еѣ. 36 Нѣсоуѣсъ прѣде къ домъ. пѣтѣкѣмъ. 39 вѣсѣнѣи ѣсть. жѣтка ѣмѣлѣнѣмъ вѣкоу ѣсть. 40 тѣко бо. съжѣгѣють е. 42 скрѣжѣть. 43 прѣскѣтѣть се тѣко и слышѣе. 44 коупѣть. 46 вѣсѣрѣ, шѣдѣ. еѣнѣко нѣмѣть. 47 събѣрѣкѣше. 48 пѣта рѣвога и. нѣже егда нѣспѣнѣше, нѣзѣлѣше из кран, нѣзѣбрѣше. 50 скрѣжѣть. 51 тогдѣ гѣлѣгола. 52 домоуѣтоу ѣлоуѣкоу. 54 ѣтауѣстѣе. прѣмоуѣдрѣсть и сѣла. 55 не сѣ. сѣмъ тѣктѣеѣмоу. Нѣзѣкоу, Нѣсѣнѣ. 57 къ ѣтауѣстѣе сѣеѣмъ.

— XIV 3 и сѣзѣа и. 4 доѣстѣи тѣ. 5 оуѣбѣжѣ се. 6 дѣнекѣ. 7 вѣспросѣнѣи. 8 нѣмоуѣенѣ вѣсть. 9 пѣуѣлѣнѣ. рѣди и вѣзѣлѣжѣстѣи хъ с нѣмъ покѣлѣ. 10 послѣлѣ сѣнѣкоуѣлѣторѣ. 11 дѣше ю. 12 тѣло его. вѣшѣдѣше вѣзѣтѣстѣе. 14 и сѣшѣдѣ. 15 гѣдѣѣе коупѣть сѣбѣ вѣрѣшѣнѣ. 19 нѣроѣдомъ. 22 оуѣнѣдѣ Нѣсоуѣсъ оуѣеникѣ. 23 еѣнѣи бѣ. 24 нѣже бѣ. 25 прѣде к нѣмъ. 26 онѣ же вѣдѣвѣше ходѣстѣ и по морѣ. пѣта и пред ѣтѣ страха. 27 гѣлѣголѣ: оуѣвѣанѣте. 28 ѣтѣкештакъ. пѣта и пред реуе. 29 нѣзѣлѣзѣ нѣс корѣлѣ Пѣтарѣ. по коѣдѣхъ. 30 вѣдѣи же вѣтарѣ кѣпѣнѣкѣ, и оуѣбѣжѣ се. и вѣзоуѣи. 33 пѣта и пред соуѣштѣи. 35 поуѣзнаше и моуѣжѣ. и послѣше.

— XV 1 къ Нѣсоуѣсоуѣ. 2 прѣдѣнѣи. 5 поуѣзѣовѣлѣ. 6 рѣзѣорѣть. 7 лѣнѣцѣмѣрѣ. 9 къ соуѣ. 11 ѣлоуѣѣнѣ, из нѣскоѣдѣшта из оуѣстѣ, то скѣрѣнѣмѣть ѣлоуѣѣнѣ. 13 ѣтѣкештакъ реуе. нѣсѣдѣть. 16 еѣдѣнѣуѣе. вѣ вѣзоуѣиѣ еѣстѣ. 17 разоумышѣте. 18 рѣѣѣи и тѣ до помышѣлѣнѣи и 19 стѣиу пѣта. 19 лѣжѣскѣдѣнѣи. 20 скѣрѣнѣшѣте. оуѣмыкѣнѣнѣмъ рѣѣнѣмъ. 21 прѣде къ стрѣмоу. 22 вѣзоуѣи гѣлѣголуѣштѣ. поѣлѣоуѣи нѣи. 23 пѣта гѣлѣголуѣштѣ. 28 ѣтѣкештакъ реуе еѣи Нѣсоуѣсъ. тѣко вѣ тѣ ѣасъ. 29 и нѣде. 30 сѣлѣпѣе вѣдѣнѣе мѣноуѣ. 31 вѣдѣшѣте. вѣдѣнѣнѣи. 32 не хошѣтоу не вѣдѣшѣхъ. 33 къ поуѣстѣ. нѣсѣмѣтѣтѣ хѣлѣбъ тоуѣмъ нѣроѣдѣ сѣлѣко. 34 пѣта и пред гѣлѣгола. 36 пѣта скѣонѣмъ. 38 а вѣдѣшѣхъ вѣше. 39 вѣлѣзѣ. мѣгдѣлѣнѣнѣскѣе.

— XVI 1 нѣскоуѣшѣюштѣ вѣспросѣшѣе. 3 дѣмъ зѣнѣмѣ. дрѣсѣло. лѣнѣцѣмѣрѣ. не моѣжете рѣсоуѣждѣтѣ. 4 прѣлѣюбѣдѣи. ѣстѣлѣ ѣтѣдѣ. 5 вѣзѣтѣ хѣлѣбъ. 6 вѣнѣмѣлѣте. 8 и реуе. 9 пѣты хѣлѣбъ пѣты тѣсоуѣштѣмъ. 11 о хѣлѣбѣхъ вѣнѣмѣлѣи рѣхъ вѣмъ. 12 хѣнѣте же се. 13 и прѣнѣшѣдѣ Нѣсоуѣсъ. сѣмѣи лѣ. 16 ѣтѣкештакъ же Пѣтарѣ реуе емоу. 17 пѣта и ѣтѣкештакъ. Нѣсоуѣсъ же. 19 цѣрѣстѣлѣ нѣвѣсѣнѣаго, еѣгоже. еѣгоже лѣште рѣзѣрѣшѣнѣи. 20 нѣкомоуѣже рѣкоуѣть. 21 нѣмѣтѣ Нѣсоуѣсъ сѣкѣзѣти. и нѣскоуѣшѣмоуѣ вѣтѣи и оуѣвѣнѣмоуѣ вѣтѣи. 22 поѣмъ Пѣтрѣ. прѣнѣкѣтѣи. мѣнѣлѣстѣиѣмъ гѣсѣоѣдѣи. се вѣтѣи тѣбѣ. 26 ѣташѣтѣ. нѣзѣмѣмоуѣ из доуѣшѣи сѣоѣнѣ. 27 лѣнѣѣнѣи сѣкѣтѣиѣмъ сѣоѣнѣиѣ. по дѣлѣнѣю. 28 лѣнѣиѣ гѣлѣголуѣ. до нѣдѣѣже вѣдѣтѣ.

Mat. XVII 1 днь. възведе н. єдинь. 2 н ризи. тко сьтъ. 3 тькста се ємоу. 4 н аште. три кровн. Монсыю. пєта rіjєї Илы єдинь. 6 оуєеници єго. 7 не оубонте се. 8 възведь жє. 9 н пєта. сходєштынъ жє. запрѣты нмъ. не повѣданте видѣннѣ сєго. 10 Илы подовастъ. 12 Нанъ оубо приде. 17 до колѣ вы трыплю? приведѣте мн є. 19 пристоупаше оуєеници єдиномоу. 20 некурьство. аминь бо. гороушно, реуєте. 21 си жє родъ нмъжє не можєть нзыти. 23 оуєнють н. 24 н пришѣдшыи нмъ. андрѣгымъ. не дастъ ли андрѣгамъ. 25 въ домъ выидє. мнѣть. 27 врьзы възмы.

— XVIII 1 въ Исоуоу оуєеници. 3 реує нмъ. н не боудєте тко дѣти. 4 смєрѣть сє. 5 отроує сє такокоє. 6 жрыноканъ. 7 скандылан приходєть. 8 ѡтѣкръзы. дѣт. 9 нежє дѣт оуы. 10 боудєте н. ѡтъ малыхъ. 12 .с. н .ф. 13 нежє ли о. с. н .ф. 15 нди, облычн междоу. 16 дѣл. 17 аште ли жє. аште ли н. боудєть тко. н тко мытаръ. 18 раздрѣшны. 19 аште ѡтъ касъ дѣл свєштѣстѣ. проснѣтѣ. боудєть нмъ. 20 или трыє. есамъ по срьды. 21 Пєтръ реує. колико кратъ. ѡтѣпоушѣтоу лѣ. пєта ли їза седамъ кратъ. 23 оуподобыло сє єсть. цєсароу. 24 научышоу. 25 н не нмоушѣтоу. уєсо въздѣти. продадєть н жєноу. нмашє. пєта н їза ѡтѣдѣти. 26 надъ жє оубо. 27 дльгъ ємоу ѡтѣпоушѣти. 28 ємъ н давашє. 29 молашє сє глаголє: господы. ти въздамъ. 30 дльгъ єго. 31 бывша. сьжалашє н. 32 призванъ господинъ. злы рѣбє лоукавы. 33 ткожє н азъ тє. 34 тогда разгнѣвакъ сє. 35 прѣгрѣшємъ.

— XIX 1 прєдымъ магдалинъскє. 6 сьусталъ єсть. 7 глагола нмъ Исоуъ. 9 подыныгоу. 14 остане дѣти. нмъ прыходыти. 15 н ѡтидє. 18 прѣлоубы. 19 искрѣнаго сєго. 21 Исоуъ: єдиногѣ єсѣ не доконьуалъ: аште. нмѣннє сєоє. 23 неоудобъ єсть богѣтоу кынѣти. 24 оудобѣ єсть камлоу. нежє лы. царьство небєсное. 27 идємъ. 29 прѣнєть. живєть.

— XX 1 пѣкы подобьмо єсть. винограды. 3 шадъ. 5 въ шєстоюю годиноу н въ. 6 въ єдиноу на дєсєтє ншадъ. стонте кьсь. 10 н ти прѣснє. 11 пєта сєгогѣ їза господинѣ. 12 створилъ єсн. 15 пєта мн їза сєонхъ. 16 боудєть прѣвн послѣдын н послѣдын прѣвн. мнози жє боудоутъ званыи. 17 ѡба на дєсєтє оуєеника сєоъ єдинъ. 19 н .г. днь. 22 южє азъ нно. нмъжє азъ крыштаю сє. 23 нмъ Исоуъ. уашоу оубо мою нєннєтѣ. крыштоу сє. 24 н пєта. слышавышє жє дєсєть. 25 єзыкомъ оустѣстѣ нмъ. 28 ткожє сымъ. нзбавлєннє многымъ. 29 Єрихє. 30 поути. слышавыша. възвѣстѣ н глаголюшѣ. помнѣоуи нъ. 33 господи пєта. нѣю ѡуи. 34 прозрыстѣ нмъ ѡуи.

— XXI 1 .в. оуєеника сєоъ. 2 дѣнє възхєдѣшта ка ноу. 3 аште кто реуєть. єго трыбоуєть. 5 пєта н прѣд възѣдъ. ждрѣє с нмъ. 6 н створыстѣ. 7 н възложышє врьхоу ихъ. 8 множиннє народи. кытыє ѡтъ дрѣвъ. прѣдъ нмъ ходєштє. 11 зѣлѣхоу глаголоушѣ. 12 продлюштынъ. 15 створи Исоуъ. негодовашє жє. 16 єн пєта. малынѣцъ сьсоушѣтѣхъ. 18 ютроу жє быкшоу. 19 вѣды смоковинцоу. н приде. дѣнє оуєышє. 20 н видѣкышє пєта. оуєеници жє. 21 Исоуъ, реує. боудєть сы. 23 пришѣдшоу. н кнѣжыицы н старьци. областноу. 24 бы н азъ. реуєтє мы. областноу. 25 въ сєбѣ дроутъ къ дроугоу. пєта ємоу. 26 єсн бо нмоуѣ Нокѣла тко.

27 рече нмъ и тѣ. галголю камъ. 28 .в. уеды. 30 приидъ. азъ ндоу. 32 не есте. и не расклате се. ктроу. 33 оплотомъ огради. 34 дмлателемъ. плодъ его. 35 нема prvoga н. нмше дмлателе. окого бнше, окого же камешнемъ поенише, окого оуенише. 36 пакы же. 37 сына своего галголе: оустыдеть се. 38 къ себѣ. оубыемъ его. 39 нема prvoga н. нмше же изкедоме камъ. 41 плодъ. 42 улан въ книгахъ. 45 прнтые его. 46 нема prvoga н. нскахоу еты н.

Mat. XXII 4 оуготовахъ, юлицъ мон и оупытнн кса нсколема соутъ. нема соутъ иза готовл. 6 нмше. нмъ, и бнше. 7 разгнзель се зело. свое кое, н. съжежс огнемъ. 8 оуко готовъ. 9 призовете е. 10 обрзоу. 11 одение. 12 стмо не. одимъ. 13 кзытте и крызтте къ. скржыть. 15 да областеть н. 17 достонть ан кмысь дати Кесарови. 19 склзъ. 20 написанне. 23 н къ тѣ днь. выпршзоу. 24 уеда. женоу его. 25 въ. ожены се и оумрѣтъ, и не нмъ. 26 треты. седмго. 28 седмъ. 29 н ѡтъкештакъ. 30 а къ оускршение оубо. 31 въскршени бо. 32 на боръ жыкыхъ. 34 н събраше се въ коупи. 36 больша ксть. 37 мысалью текою. 39 своего. 42 се мннть камъ. 44 положоу. подыожене. 45 нрицаеть господл. сынъ ксть. 46 смлше.

— XXIII 2 сздоу. 3 съблюдете. 4 въскладають. 5 велнчаютъ подметы рызи сконхъ. 6 прѣждекызлганнъ. 7 н не нрицните се. 11 болы въ кась да боудеть камъ слоугл. 12 нже възноснть се. смтрае се възносмть се. 13 горе камъ кннжнцы. длаеу молетъ се. 14 кннжнцы и парисые, лицешри. нн ваходештнмъ оставлаете. 15 теорнте сына ѣоны соугоубыша. 17 свештаюште. 18 нема prvoga а. 23 кннжнцы. лицешры. коумнмъ. тешка законъ. 24 поглыштаюште. 25 оуцштаете кнншнне. парансыди. палны соутъ. 26 парансыды. боудоутъ. кнншнмъ. уыста. 30 бнмъ былъ. не бнмъ обьштынцы. 33 како можете оубежати. 34 се слоу. кннжннн. оубнете и тепете. 37 prvoga н нема. нн нн. нзбншмъ. колъ крлтъ. кокомъ съмырлетъ. подъ крыли. 38 нема н. 39 камъ, тко не. кднтн мене.

— XXIV 1 нема prvoga н. 4 н ѡтъкештакъ. 8 болызнмъ. 11 лажны пророци. 13 нема н. спасень боудеть. 14 н тогда. 15 н залоустннне. стоештнмъ. разоуметь. 20 быжъство. 21 бо тогда скръбъ. 22 не бн се прѣкратылы днн. зл нзабранихъ ради, еже нзабл. 24 тко прѣластытн. 27 въсходнтъ. боудеть пришастене. 28 ндѣже бо боудеть. 31 .д.-хъ. 33 тако н кы. 35 мнмондета. 38 бѣхоу прѣжде. 39 боудеть пришастѣые. 40 боудоутъ .в. 41 жрыкнхъ. 43 господннхъ храмннн. бѣдылы кы оубо н не бн даль. 44 н кы. тко не мннте къ нже уась. 45 пыштоу скою. 46 господнмъ скон. 47 нманнемъ. 50 н въ уась, къ нжѣ. 51 скръжыть.

— XXV 1 дѣзъмъ. 2 .е. 4 прнемъше. 6 срѣтение его. 7 дѣкы. 9 ѡтъкештакъше. 10 ндоуштнмъ же. 11 послѣдъ. проуые дѣкы ты. 12 речеть. кась, ѡтъ коудоу есте. 14 оходен. рабъ свое. 15 нема prvoga н. дѣл. абые отыде. 17 дѣл. 19 не по многоу. прндеть. съ мннн о словесы. 20 прыстоупны дроугоую прнобрътъ. 21 нема prvoga н. рече же. благы и вѣрны. 22 таланта, рече. .в. прнобрытомъ нма. 23 многоымъ. 24 талантъ, рече. улокъкъ жестоку есы. нѣсы сыалъ. юдоуже нѣсы.

25 къ землоу. ское. 26 жьмоу, нѣже. 29 бо дано. нзбоудеть емоу. аште минть се. 30 рѣва възмѣте и вѣзгыте. кромьшиноу. скрѣжыть. 31 и тогда сѣдетъ. слаки ское. 33 поставкыть. 34 десноую его. 35 вѣжде- дахъ бо се. оуѣтѣте. ali griješkom nad ѣ стоји д. 37 пракедымы. пѣта и pred матроухомъ. 38 когда те же. вѣктсомъ. пѣта и iza магл. 39 когда те же. 40 реус. 42 вѣждедахъ бо се. 43 оуѣтѣте. не одыте ме. посмы- тѣте. 46 пракедынничи.

Mat. XXVI 1 пѣта и pred реус. 2 пропетне. 3 нарицаемаго. 4 нмоуѣ. 7 пѣта prvoga и. алыкастаръ. емоу на глѣкоу. 8 пѣта и. 9 моуѣро се. 10 троудъ. о мнѣ. 12 къзлѣтѣкши моуѣро се. 13 створише pogriješka. 14 на десете. 17 къ Нсоуѣсоу оуѣенычи его. да оуготоваемъ тебѣ паскоу. 18 монни. 20 на десете. 21 реус нмъ Нсоуѣс. 22 еднѣмъ каждо. 23 омъ же реус. въ троньылы. 24 и сынъ же. добрые бо емоу бы было. 25 прѣдакы. пѣта и реус. 26 благословкыкы. 28 грѣхомъ. 31 разыдоуѣть се омыѣ. 33 реус: аште. азъ никколиже съблѣжыноу се. 34 реус же. три крѣтъ. 35 с тобою оуѣмрѣти. 36 сѣдыте зды тоу. 39 нады. уаса си ѡтъ мене. ѣко азъ. 40 и приде. обрѣте. побдыти. 42 шадъ къторицею. 43 обрѣте. нмъ ѡун теготнѣ. 45 въ роуѣѣ. 47 пѣта prvoga и. абые еште емоу глаголюштоу. на десете приде и. дрыколанемъ. 48 то есть. нмѣнте. 49 prvoga и пѣта. 51 ѡтъ соуштыхъ. оудари. 52 тѣон. 53 или два на десете лѣѣѣюна амѣельскѣ. 55 ѣко тако. 56 оставѣше и и вѣжаше. 57 нмѣше. 58 нз далѣус на дворъ архыерьюкы. коньунноу его. 59 въсь самамъ. 60 обрѣтахоу. свидѣтелемъ лажыкымъ. пѣта и iza пристоупѣль- шимъ. послѣдъ же пристопыста два. 61 прѣкавъ смяу, и трѣмъ. 65 трѣ- боуемъ свидѣтельствѣ. 66 минть вѣмъ. 67 пакосты. 69 вѣмы стѣише. ты бѣ. 70 всьмѣн. глаголе. 71 бѣ. назарѣтскымъ. 72 пѣта того iza уловѣна. 73 и ты. 75 и шадъ.

— XXVII 1 ѣко оуѣити bez его. 2 поуѣмѣтскомоу. осоудѣше и. 6 крѣки его естъ. 7 створише. скоудѣльныиѣ. погребенне страннѣнникомъ. 8 нареуѣтъ се. 10 даше на. 11 кыпроси геомонъ. 12 и нмѣесоже ѡтъѣе- штакаше. 14 глаголоу, ѣко. 15 егоже прошѣхоу. 16 Варѣкоу. 23 створи зло. 24 пры(и)мъ. 28 склѣкше. 29 ѡтъ трѣмъ вѣмаѣ. поклѣнахоу се. и роуѣахоу. 30 плѣоуѣахоу. приемѣше. вѣнѣхоу по. 31 склѣкше. обѣлкоше къ. 32 да помесеть. 34 пѣти оуѣтѣмо кымо. вѣкоуѣше не хотѣ. 35 ждрѣти. 36 стрѣжахоу нхъ. 37 съ есть. 40 прѣкавъ. съзидѣн. 41 парысы и старѣчу. глаголоуѣште. 42 да снѣдетъ. 43 оуѣкли. сынъ божн есамъ. 45 .ѡ.-ѣ. 46 божѣ, божѣ мон. 48 еднѣмъ, приемъ. испѣльнѣ ѡцѣта. 49 останнѣ мыны да. 51 катынезѣа. 52 тѣлеса поуѣнѣаюштыхъ санѣта вѣсташе. 53 его градъ. 54 сынъ божн. 55 тоу жени. 57 богаты сы ѡтъ Нараматѣ. 60 нже истѣе. вѣзвалы. и отидѣ. 61 бѣ. сѣдѣшти. 63 омъ лѣстаѣ. пѣта реус. 64 еда како. прѣвѣхъ. 65 реус нмъ. пѣта ѣкоже вѣстѣ.

— XXVIII 2 велын бысть. 3 бѣ. млѣнѣ. 7 скоро шѣдѣши. оу- ѣенникомъ, ѣко. тоу оуѣрѣте ме. 8 prvoga и пѣта. ѡтъшѣдѣши скоро. текоста. 10 братын. 12 створише. 13 оуѣкредоше нѣмъ. 14 без пе- уалы. 15 створише, ѣкоже. нмѣдахъ. 16 еднѣмъ. 17 вѣдыкѣше по- клонѣше се. 19 крѣстѣште къ. 20 оуѣеште блѣостн всѣа, елѣко азъ за- поукѣдаю.

Мар. I 2 оуготовать. твон прѣ тобою. 3 створѣте. 4 поустыни ню-денсцы. 5 въ норѣданысцы 6 въ власы. оуснѣти. акриѣ. 7 проповѣдае. гредѣть по мнѣ крѣпн мене въ слѣдъ мене. сапогъ. 10 въсходен. 11 с небесе бысть глаголе. 13 дѣни .м. и ношты .м. бысть тоу. 15 царьство небесно. 16 брата томоу. кытѣлюшѣ мръжоу. 17 гредѣти по мнѣ. створоу кы. рыбаге. 18 и по немъ. 19 оузрѣ Нѣкоко. 20 и по немъ. 21 соуботоу на снѣмнштыхъ оууаше е. 23 снѣмнштыхъ уловѣкъ. 27 глаголюште. келѣти доухомъ неустышъ исходити. 28 изыде слоухъ. 29 та съ Нѣкокомъ. 30 дашты. 31 огнь дѣше. слоужаше емоу. 32 бывшоу. 34 нмоуште недоугы. 35 ютро побѣргоу. вьставѣ иде. 36 глаше иже бѣхоу с нимъ; оберъгыше. 37 искоути. 38 prvoga и пѣта. нмъ Нсоуѣ. проповѣдаемъ; на се бо изидѣ. 39 и бысть проповѣдае мѣ. по всен. 40 глаголе. хомтеши, можешн. оуыстыти. 41 милосрѣдованъ же Нсоуѣ, н. исусты се. 42 оуѣ него проказа. 44 а никомоуже. твое, еже. 45 проносыти. мѣстыхъ бѣ.

— II 3 д.-мъ. нѣже бысть, и прокопавъше. на немъже сълежаше. 5 и глагола. дръзѣи уѣдо, оуѣпоуштаютъ се грѣсн. 6 кинжынкѣ съдѣште. 8 въ сръдцѣхъ своихъ. 9 что бо. оуѣпоуштаютъ се грѣсн твон. 10 на землѣ оуѣпоуштати, и глагола. 11 домъ скон. 12 изыде вѣдѣмъ одръ прѣдѣ еснмъ. сѣцы вѣдѣхомъ. 13 къ мороу, и въсь. 15 емоу възде-жештоу. и се мнози. 16 pred видѣкъше пѣта н. ѣдоушты. 17 грѣш-инкы на показаніе. 18 емоу тѣ. 19 пѣта и pred рече. до нѣдыже с нимъ мѣсть женѣхъ. нмоути съ собою. 22 въ мѣхы нокне вѣлѣваты. 23 емоу мимоходити. соуботоу. класѣе. 24 соуботоу. не достонѣти теорити. 25 глаголаше. 26 ѡкыттары. хлѣбъ. не достонно бы ѣсты нмъ такмо нерыомъ едѣннмъ. и соушнмъ. 27 уловѣка радн, а не. господѣ мѣсть сынъ уловѣцъскы соуботы.

— III 1 уловѣкъ тоу. 3 онъ же глагола. 4 добро творыти. зло теорыти. 5 скръбен и окаменѣла. прострѣтъ, и оуткрѣди се. 6 како бн. 8 и Ер(оуе)лѣмѣ. и придоу. 10 да бн се прыкосмоули. 11 дрѣсы нехнсты егда зѣахоу н. 13 призѣа, иже. сѣмъ; и придоу. 14 и да послааетъ. 16 Снмоноу нмѣ. 17 нмѣна Кѣлѣрыѣсѣын. 18 ѡндрѣт, Пѣлѣпѣ и Врѣтоломѣю и Матѣ. 21 ети н. 22 велѣзакоула. кнезѣ бѣсь. 23 оуеуеннкы свое. глаголаше и нимъ. 24 prvoga и пѣта. раздѣлы. 25 раздѣли. 26 сама на се. раздѣлы. 27 съсоудѣ. 28 власнысааетъ. 29 на доухъ свѣты. 31 придоу же къ нмоу. 32 клѣн стоетъ нштоуште. 33 онъ же оуѣвѣ-шѣ нмъ глаголе. мати моѣ, и кто соути. 34 глаголе. 35 иже аште творѣтъ колоу отѣца моего, съ братѣ мон и матѣ и сестрѣ соути.

— IV 1 оуѣнте е. съдѣти. на землѣ съдѣаше. 2 много прѣтѣуамн. 3 сыен и снѣтъ. 4 оуа падоу. пѣтице небесныѣ. позобаше ѣ. 5 землѣ много. 7 а дрѣугое. 10 prvoga и пѣта. егда же. бѣхоу с нимъ. на де-сѣте, о прытуы. 11 вѣнншнмъ. 15 слоко, егда. оуѣ сръдцѣ. 19 пѣуаль. слово подавляють. бывають. 20 соути сыемъ. прѣемлютъ е. на .л. и на. 21 не да ли на скыштѣлѣцы. 22 что тѣсно. бысть потѣсно, на прѣдетъ. 24 еже слышнѣте. 25 иже колыждо аште. 28 въ себѣ землѣ. по томъ же пшеницоу. 29 наста жѣтѣа. 30 царьство небесное. 31 гороушѣноу зръноу. 32 пѣта вѣснѣно боудѣтъ. его пѣтицѣмъ. 36 оуѣпоушѣти народн

и поесе якоже бысть. 37 и камен. ладно, яко юже покрывати. 39 бысть тишина. 41 есть съ.

Mar. V 1 полъ къ страмоу генсарытьскою. 4 могаше его оумоууыты. 5 кѣше каине. 7 кызка и пета глагола емоу. Нсоусе сымоу. 9 име есть мнѣ есть леѣмонъ. 11 бѣ. свинько много. 13 лѣме покекѣ нмѣ. неучисти, каиндоу. 14 а пасоуште. въ градыхъ и въ сѣлахъ. гѣеѣи кидѣти — бывшее пета. 15 и придоу пета. и бысноклѣшаго се. сымышлени. леѣмонъ. 18 молаше се бысноклѣмъ, да. 20 и иде. въ Дека-полѣи. 21 бысть при моры. 23 кызложн. 24 с нимъ. 26 все свое имѣ-ние. на пауе. 27 слышавши о Нсоуси, пришѣдши. 29 яко цѣла есть. 30 прикосмоу се мнѣ и рызи. 31 глаголаше. кидниши ли народъ оуѣни-таюшѣ те, и глаголешн. 32 съгледѣше се. бысть, приде. 35 емоу гла-голоуштоу. нмѣны оумръѣть. 36 на такмо. 37 брата нѣковла пета. 40 изагнавъ вѣмъ все, поеть. 41 отроуе, глагола еи. такита коумѣ. 42 лѣ-тома яко. оужасахоу. 43 никтоже не. реуе нмѣ.

— VI 2 симынытыхъ оуѣнти е. прѣмоуѣрость. роуками. 3 си. сынъ тектеомовъ. съблѣжнахоу. 4 рождены скоемъ. 6 двѣлахоу се. некурь-ство. 7 на десете оуѣсника свѣт. науѣтъ слати. 8 на поуты. потѣсмѣхъ. 9 и ни обалауыти се. 11 не приемлоуѣтъ въ. прахъ, еже. ногамѣ каиниша. въ дѣмѣ. 12 и шѣдѣше. 14 оуслышавъ. и глаголаше, яко. 15 есть; а нин глаголахоу. пета яко единъ ѿтъ пророкъ. 16 пета съ есть. 17 сквозѣ въ таминцоу оуѣръже. ожени. 18 достонѣтъ. 20 выде моужа. послѣдѣше его и много. 21 прикляоуѣшоу же се дѣмекы. 22 продѣ-днѣи. нмѣмъ, реуе. хоштеши, и. 23 полы. 25 къ цароу съ таштаннемъ. 26 прискрѣбѣнъ бысть. 28 дастъ дѣмкы. 29 и придоу. 31 прихо-дѣште и ѿѣхѣдѣште. помя колѣ. 33 кидѣште и гредѣоушѣ. познѣше и. придоше тамо. 34 народъ. 35 уасоу многоу. пристоуѣльѣше. его, глаго-лахоу. 36 пета и оу всѣхъ. себѣ брашна. 38 онъ же реуе. оуѣндыте. оуѣндыкѣше глаголаше емоу. дѣтъ. 39 е все на сподѣ и на споды. 40 по .р. и по. 41 дѣи. и благослови. прѣломалъ хлѣбъ. 43 .кѣ. 45 карнты е. 46 къ гороу. 47 бѣ корабель. 49 кидѣвѣше по мороу ходѣшѣ. не-пнѣткавѣше прѣзрѣнню. 51 хѣло изъ лыхъ. 54 ншѣдѣшнмъ же. 55 прѣ-тыше (t. j. прѣтѣше) въ всоу. и яко. 56 къ касъ или въ градъ. елико се аште приказоу емоу.

— VII 2 пета prvoga и. ѣдоушѣ хлѣбъ. зазырѣхоу. 3 и парысне нбо и вси старѣци нюдѣнсѣи. троуѣюште. 4 и ннѣ. прнѣсте. 5 оуѣеници тѣи не ходѣтъ. 6 о касъ Нсанѣ. 7 къ соуе же. 8 уканомъ. стаклени-цамы, ннѣ. творѣтъ. 11 пользоваѣ се еси. 15 яко ннѣюже. нсѣдѣшта изъ оуѣтъ соуѣтъ скѣрънѣшѣи. 18 нѣрѣзоумѣмъ. пета не разоумѣете ли. изъ каиндоу. 19 апѣндрѣтъ. нстрѣбѣае. 20 нсѣдѣште. то скѣрънѣтъ. 21 изъ ноуѣтрыдоу бѣ ѿтъ срьдѣцѣ. прѣлюбѣдынѣне. любѣдынѣне. оу-быстѣко. 22 таѣи, лѣжы, обыди. сто(у)доуѣвнѣи. грьдѣи. 24 и иде. 25 слышавши. еиже нмѣ дѣшти. 27 остаи нинѣ. 28 онъ же реуе емоу. 29 Нсоусъ же реуе. дашѣте еи. 30 она же шѣдѣши. 31 галѣлыско. декапо-лыскымы. 32 глоухѣ нѣма. роуцы. 33 понмѣ единъ. 34 въздахноуѣкѣ. еппата. 35 прахъ. 36 онн пауе изъ лыхъ дѣмѣлахоу се. 37 прѣизамѣхѣ проповѣдѣхоу.

Маг. VIII 1 и въ ты дѣны. Нсоуь же призвалъ. 2 прѣсмытъ. 4 пема ргвога и. его глаголюште. толныя народъ на поустыни. 5 хлѣбъ имате. 6 народомъ. 7 благословенъ. предложити bez и ти. 8 и ѣше. 9 ти-соуште ѣдшихъ. 10 къ гороу дельматыскоу. 11 пема ргвога и. 12 съ родъ. знаменне родоу семоу. 13 оставъ въ корабль иде пакы. 14 хлѣбъ, разкъ. пема не предъ нмѣахоу. 17 что мыслите въ себѣ. 18 кидити. 19 прѣломихъ пети ти-соуштамъ. въздесте. .кѣ. 20 пема ргвога и. устырѣмъ. и колыко. испльменихъ. 22 молише и. 23 на нь роуцы и въпрашаше, аште. 24 дреко. 26 домъ скон. 33 възрѣвъ на Петра и. запрети семоу. на улокуаска. 35 спасти, погоуентъ. 36 а оташтити. 38 светныи сконныи.

— IX 2 .с. дѣнь. възведе и. счыгло единъ. 3 зѣли. тко смѣтъ. обѣ-лнѣти. 5 добро намъ. и сткоримъ зды три кроки. тебѣ единъ. 7 облакъ осниае, и приде. 8 не выдыше такмо Нсоуьс единаго. пема съ собою. 9 такмо кзда сынъ. 11 что глаголютъ. 12 и оустроитъ. 15 оужасахоу се и прѣштоуште цѣлывахоу. 16 книженикъ. 17 отъ народа реуе семоу. 18 нѣже колиждо. разнеть и пѣмы. нждемоутъ, и не. 19 нехъранъ и развраштенъ. въ касъ. принесате. 20 сътресь и пады. 22 въврѣжень и въ водоу да би погибалъ. 24 глаголаше. 25 пема и ргвога ni drugoga. нзити. вьинти. 26 ыртѣкъ, тко многоу. 27 емъ за роукоу. 28 семоу въ домъ о семь оууеницы въпрашахоу единого. его изгнати. 30 Гале-лию, хотѣше бо. 31 .г. 32 разоумѣше. 33 въпрашаше: что. 34 боли юсть. 35 пригласи. на десете. быти въ касъ. 37 приемень; нже аште мене. послакшаго мене. 38 оѣвѣшта семоу. 41 нме мое. 42 а пема. обзожытъ. 43 роука твоѣ съблажидеть те. неже ли. нмоуштоу въврѣженоу быти въ. 45 добръ. и хромоу, неже дѣъ. въ родъ огня. 47 добръ. нмоу-штоу въврѣженоу быти въ роуство огненное. 49 всѣ бо огонь осолеть се. 50 уныи ю осолите.

— X 1 нюдскыи по оноу. нмѣ, пакы. 3 заповѣди. 4 поустити. пема е. 5 пема и. оѣвѣштавъ же. Моисын написѣ. 6 сткорилъ богъ. 10 о семь оууеницы. 12 поуштышы моужа посагнеть. 14 царство небесное. 15 царства. отроче се. 16 благослови. на не роуцы. 17 нсходештоу же. покломы. да нмамы жыкоть вѣунѣ. 18 благо юсть. 19 скндителюуи. 20 оѣвѣштавъ реуе. 21 продан и дан. на небесныхъ. крьсть скон. 23 възрѣвъ глагола. нмоуште. 24 неоудобъ семоу юсть рогрѣшка. 25 камнхоу. 26 глаголюште въ себѣ: то кто. 27 не възможно юсть. отъ бога възможно. 28 тогда науесть. 29 Нсоуьс реуе нмѣ. 30 и отъца. 32 десете. 34 .г. 35 пема семоу иза глаголюшта. просыма, то. 38 про-сыта. крьстыты се. 39 можева. 40 шоую мене. 42 оустоеть нмы. ве-лици обладають. 43 не тако да боудеть оу. 44 а нже. въ касъ быти. 45 да послужыты. за нзавленые многыи. 46 придоу въ Ерихоу. отъ Ерихе. 49 семоу: оуикан, и вьстани. те Христось. 50 вьставъ приде. 51 да ты сткороу. 52 и нди.

— XI 1 .в. 2 прикѣдѣта е. 3 кто вама. трѣбоуеъ, аене же. послеть ѣ. 5 что се. 7 на не. 8 ризи свое постылахоу по поуты. вѣе разахоу. 9 въ слѣдъ по немъ. вьинѣхоу по немъ ходѣште и прѣд нимъ, глаго-люште. 11 Ер(оу)салимы Нсоуьс. десете. 13 аште юже что. обрѣте на

мен. листыѣ. не быше. 14 ѿтвѣштаѣ Нсоуѣ. 15 продлюштыѣ. 17 пѣта всѣмъ езыкомъ. 18 би погоуѣни. 19 и яко. 20 ютро. 23 яко юже. горѣ сен. оуѣсоуѣните. нмѣнте. якоюже. и боудеть, еже. речеѣ. 25 стоѣште молыте се. 29 областню. 31 въ себѣ. 32 бонмъ се. 33 властню.

Mar. XII 1 глаголати нмѣ. оплотомъ оградн. и ископа въ немъ. въздасть тежателемъ. 2 рѣбы свое. 3 они же нмѣше. ташта. 6 еште же оубо. и того послѣдъ посла. оустыдѣть се. 7 виднѣше гредоушѣ и. рѣше: съ. оубыемъ. 8 нмѣше же н. оубѣни. нзѣрьгоу ванъ. 9 тежателе те. кнмо-градъ прѣдѣсть. 10 камень, егоже. 12 искахоу же н ети. 13 нродѣтн. би областни. 14 оубо поуты. дати кнносѣ дати. 16 пѣта и пред глагола. уы образъ съ. пѣта емоу. 17 въздадѣте кесарова. уоуднше се о семь. пѣта всн. 18 садокне. пѣта глаголюште. 19 и уѣдѣ. 20 .з.-мъ бо. 21 и ти не остави. .г. 22 и всѣ .з.-мъ посѣше ю, и. послѣдъ. 23 оуѣскрѣшени. 24 сего. 25 ми женѣтъ се. амѣлан на. 26 аврамовъ. 28 кѣпросы: коѣ. 29 рече: яко. пѣта нашъ господъ. 30 твою. 33 любнѣ вснмъ. любнѣ нскрѣмаго яко самъ себе. 34 емоу рече. царствѣ. смѣше кѣпрѣшати к томоу. 36 подѣложоу. подѣложыѣ. 37 нарицаетъ господа. 39 прѣдѣсѣданнѣ. 41 киды. метахоу. 42 конѣтрѣть. 43 мно-жынше. 44 а см.

— XIII 2 киднши ли колики. зды остати. 3 елномъсн. 4 сконѣуати се всѣ сн. 5 нмѣ глаголаты. да ннктоже васѣ не прѣластытъ. 6 глаголюште: азѣ. 7 и егда оуѣслышнте. слоухъ браннн, не оубѣнте се. 9 сынншнхъ вашыхъ. 10 подобаѣтъ прѣжде. 13 всымъ езнн. 14 и за-поустѣннѣ. стоѣштыѣ. 15 кровыхъ. възети уѣсо. 16 на сѣлы такожде. 18 зымы ми оу соуботоу. 19 дѣнѣ скрѣбъ келнѣ. 20 дѣнн тыхъ. прѣ-краты дѣнн ты. 21 пѣта ргвога н. 22 знаменнѣ келнѣ. яко да. аште мѣсть възможно. 23 прѣжде бо. 25 подѣннгоуѣтъ се. 26 снлоу и сла-вою многою. 27 уѣтнрѣхъ. землѣ. небесѣ. 28 егда юже. лыстыѣ про-зѣбнѣтъ. мѣсть жетѣ. 29 быкаюшта, кидыте. 31 прѣидѣта. 32 пѣта едннѣ. 33 блюдыте же се. 34 якоже бо, оходѣн. 35 домоу прѣидѣтъ. 35 глашениѣ. ютро. 36 обѣрѣштѣтъ кы кнѣздоноу.

— XIV 1 бѣ. опрѣснлцы. дѣвою. искахоу н. нмѣше. 2 да не мѣлка. 3 пѣта и пред възлѣжештоу. пыстыкѣ. на глагоу емоу. 6 троудѣ. дѣло бо добро. 7 творнн. 8 еже мы сн. на погребѣнне мѣ стѣкору. 10 се нюда скрѣшѣтскн. на десѣте. 11 емоу дати сребро. прѣдѣсть нмѣ. 12 оуѣеннн его. да шѣдѣше оуготовнмъ нзскоу да зшы. 13 н глагола нма. носѣ по немъ. 14 кнндѣтъ. моннн. 16 нзнѣдѣта же. обѣрѣтѣта. нма Нсоуѣ. 17 прѣде Нсоуѣ. десѣте. 19 н дроути: еда. 20 на десѣте. тро-кыли роукоу. 21 сынъ уловѣтъ. боле би емоу бнло. 22 н здоушнмъ нмѣ. благословы. прѣломнѣ. прѣмѣте і зѣдѣте. 23 н дасть. 26 въ гороу елн-омъскоу. 27 всн кы. 29 съблзнѣтъ се о тебѣ. 30 пѣта ргвога н. сню. 31 с тобою оумрѣти. такожде н ксы. 33 н млѣтъ оужаснты. 37 тако ли не възможно. 40 не нмѣахоу уѣто. 42 прнблнжѣтъ се прѣдѣн ме. 43 скрѣмѣтскы. на десѣте. дрыколнѣмъ. 44 то мѣсть. нмѣнте и ведѣте. 45 samo jedan put рѣбы. 47 нзѣлѣкъ. 48 ороужын. 49 пѣта оуѣе. 50 и бѣжашѣ. 51 еднн юмоша етерѣ. одѣтнѣ. пѣта нагѣ. 53 кѣдоше н кѣ.

сидише се. книжници и старци. 54 бѣ. 56 пѣта prvoga и. лажы. 59 то тако не бысть. 60 по среды ихъ. 61 въпроси и глагола. 62 уловѣйскаго свидѣста о десноу. 63 растрѣза. скндительствѣ. 64 осоудѣше быти. 65 наущеше етеры. по ламетоу. 66 приде едина оуѣ рабни. 67 Нсоусомъ назараниномъ. 68 и изиде же вѣнь. 69 рабни. 70 глагола. 71 еже глаголетѣ. 72 наущеть наикаты се.

Мар. XV 1 дѣше еште. книжники. и ведоше. 2 въпроси Пилать. 5 инуекоже оуѣкештакаше. 7 бѣ. къ ковы оуѣниство. 8 якоже присно. 11 оуѣноустыть. 13 възоуыше. 16 въмоуѣтарь на дворѣ. приткорѣ. при-
зваше. 17 обальыше. 18 целыкати и глаголюште. 19 колѣни. покланяхоу се. 20 съвазкоше с него. обалькоше. изведоше и на пропстые. 21 коу-
ринискоу. да възметъ крѣсть его, оуѣцоу аликсендровоу и роупокоу. 22 прикедоше Нсоусѣ. Гольгаты. 23 измоуѣрно кыно. 24 пропалыше разды-
лыше. ждрѣмъ. 25 бѣ. 26 цесарь. 27 десноу и единого. пѣта его. 28 писанине. 29 сконнии глаголюште. 31 съ книжники дроуѣ къ дроуѣ глаго-
лоуште. 32 Христе царь. помошаста емоу. 33 шести, и. 34 декетоу. ели, ели, ельма. 35 вниждѣ яко. 36 оуѣта, възнахъ. да кыдны. снмметъ. 39 бѣ. 40 пѣта и pred Магдалнини. 41 еже. 43 оуѣ Раматне. и та. царьства божнѣ, и пристопиль кынде. 44 въпросы аште. 46 сыламъ оуѣтъ е плаштанцею. иже бѣ. 47 гды полагахоу и.

— XVI 5 о десноу ихъ. одѣахъ. 6 пропѣтѣго, нѣсть хды, вѣста бо. 7 тоу видѣте и. рѣхъ. 9 въскрьсь же Нсоусъ. 12 гредоуштина съ села. пѣта ндоуштина на село. 13 и нѣма не еше кѣры. 14 на десете. яко кѣдѣше. 17 нжденоуѣтъ, езыки. 19 глаголанни.

Luk. I 1 повѣсты. 3 и мнѣ. 4 оуѣтверждѣннѣ. 5 оуѣ рода авыана. нме еи. 7 неплодыма. 11 кадиальнаго. 12 кидѣхъ, страхъ. 13 и реуе. 13 сыма. 15 и кина и сикера. 16 обратитъ къ. 17 нини. и обратитъ срьдѣца оуѣхъ. моуѣдросты праведныхъ, оуѣготовати лоуѣди сврьшенихъ. 20 боудеть си. къ вртмѣна скоуѣ. 21 быше. уѣто каситъ. та бѣ. нмъ роукоу. 25 мнѣ створи. къ дны, къ неже. 28 благодѣтънахъ. 29 о словесихъ. целованине. 31 сынъ. 35 скето, нареуѣтъ се. 36 мѣсець шести иесть еи. неплодыми. 38 Марнѣ къ емоу. 39 нюдынскы. 41 целованине. 43 пѣта prvoga и. 44 целованинѣ. пѣта рѣдоштами. 48 скоен. 51 скоено, растоуни. 52 кызнесе. 53 лауоуште испльнитъ благне, и. 54 и прнеть. своего поме-
ноуѣты. 56 три. 58 живоуште рожденне. възвелнупиль господь. 60 его, реуе. 62 помазхоу. нареши е. 63 нме емоу. 64 и дѣне езыкъ. его, гла-
голаше благословѣте. 65 горьмне. 66 уѣто отроуе. 70 всихъ светихъ. 74 из роуки нелакыдештѣхъ врагъ. 79 пѣта prvoga и. проскытити сидѣште къ тмы и стѣни смрътине.

— II 1 изиде догма. 2 пѣта prvoga и. бысть. 7 прѣкниацѣ. бысть. 8 номѣтоу. 10 благовѣсткоу. 11 господь Христосъ. 12 знаменне. лжешть. 14 уловѣцыхъ и благословенне. 15 и бысть. на неко анѣелн, уловѣци и. глаасъ. 16 Марню и. 17 глаголаннмъ къ нимъ. 18 и дикнше се. 21 осамъ днныи. нарѣше нме. нареѣное анѣеломъ. 23 всакы мла-
дннцѣ. ложесил. 25 бысть. уловѣкъ съ праведнмъ. уекае оуѣтѣшеннѣ. доухъ бѣ. къ немъ. 26 бысть. дажде киднѣтъ. 27 отрока. 29 прнеть е. 32 къ оуѣ-
връженне езыкомъ, и. Изракиль. 33 бысть. 34 благовѣсти Семеонъ. 35

доуше придетъ оружене, яко да. срьдць. 36 Наниа дашти намилиова. 37 до .п. лѣтъ и .д. лѣтъ. днь и мошть. 40 благодѣть бысть божь. 42 бы по .вѣ.-те. 44 и прѣдета днь поуѣ. 46 обрѣтета. кыпраша-юшть ихъ и послоушаюшть ихъ. 47 и оужасахоу се. 49 соуѣть отьца. 50 глагола его, иже. 51 глаголи см. 52 Нсоуѣ спаше.

Luk. III 1 на десете. поуѣнатьскомоу. Итоуриною. уетирьвластоуюштоу. 2 и бысть. сымоу захариниоу. 5 все дѣбри напальнеть се. все горн. стрѣ-пѣтна оу правдоу. острн. глѣдки. 9 лежить; всако. вьмытають е. 11 онъ же ѡтъкештавъ. дкм. брашна. творить. 12 крестити се ѡтъ него. к немюу: уѣ. 14 нема ргвога н. кыпрашахоу же. онъ же реуе. 15 исть Христось. 16 ѡтъкештавъ же. оубо крестыхъ вь водою; гредеть же по мни. сапогоу: 17 пѣкелы. 19 жени Нилил. н вь всемь. 22 яко го-лоубь. 23 бысть. н пилинъ. 25 млататекъ. илоумовъ, еселимовъ, наан-глевъ. 26 млатовъ. нудинъ, нонлскъ. 27 рысневъ, зоровавелекъ. 28 адъ-дыекъ, косамоу, ельмодлиовъ, нировъ. 29 норамовъ, млатататовъ. 30 се-меонокъ. нонанекъ, елѣкѣимовъ. 31 мелезавинокъ. млатановъ. 32 несеевъ, окидовъ, коокозовъ, слаьмоновъ, насоневъ. 33 амнидавоу, драмовъ, но-рамовъ, есромовъ. 34 адромовъ н таранъ. 35 рагавовъ. 36 климатновъ. 37 маламекъ. канлиновъ.

— IV 1 испальн се. н вьзврати се. 2 дньн .м. н мошты .м. нсоу-шамни сотоною. кь те. коньзекшнмъ се. 3 рѣцн да камени се хлѣбн боу-доуѣ. 4 ѡтъкештавъ. к немюу реуе. 5 високоу, показати. царьствыъ земьна вь уаси. 7 вса си. 8 нема Нсоуѣ. твоемоу. 9 постаки на. 14 Нсоуѣ кь Галелю. о немь по всен страны. 15 оуѣаше е. 16 вьста-уысть. 17 кинге, н. 18 на мнѣ исть. 18 срьдцемь, проповѣдати. 19 нема н. 21 н изуѣтъ глаголати. 22 си. 23 реуе. створи н съде (mjesto съде). 24 прнети. 25 бысть. 27 асоурыскы. 28 вьрости. сыннннннннннн. 29 градъ сызданъ. нема pošljednjega н. 31 соуѣботу. 33 доухъ вьса не-унста. 35 по срьдн ихъ. 36 бысть. доухомъ, н. 38 вьстакъ же Нсоуѣ. симонокъ. даштѣ. 39 остави ю огнь. 40 нсѣлаше. 42 ншадь Нсоуѣ. до негоже. дръжахоу се. 44 бысть.

— V 1 належештоу народоу. 3 иже бысть симонокъ. оуѣаше е нс ко-рзела. 4 вьзиди вь глѣбниоу. мрѣжоу вѣшоу. 5 троуднхомъ се н. 6 обь-есомь множество. 7 корабля, яко. нмь. 8 виднѣ же. нема господн. 9 оудръжаше н все. 10 Нѣковъ, Нованъ. боудешн уловѣкы ловен. 11 н оставаше вса. 12 наде. 13 н простарь роукоу Нсоуѣ косноу н глаголе: хоштоу, нсунсти се. н лѣые ѡтътыде ѡтъ него проказа. 14 повѣдаты. еже. 16 бы ходен. 17 бѣ. 18 ослабленъ жиламы. 19 вьнесоуѣт марода. н низькѣшше с. 21 парисне глаголюште. сѣ исть. влѣсннню. 22 н ѡтъ-кештавъ. 23 уѣ ко. 25 прѣда вснмъ. сылѣжаше, н. 26 прнеше всн. 27 Левгню. 29 мытары. 30 вьсе н пнсте. 31 нема ргвога н. ѡтъкештавъ же. 32 прндъ бо. праведнннн. на показане. 33 молиткоу твореть, та-кожде. 34 можете сынн. с нимъ исть женихъ. нема створити постити се. 35 н тогда. 36 нема н ргѣд прнтьюу. новые. разд(е)реть. 37 аште ли же, просадить. 39 лоуѣ.

— VI 1 класне. стираюште. 2 рѣше нмь. твореть. соуѣботу. 3 самъ н кон бѣхоу с нимъ. 4 прѣдложениъ вьсть. дасть н. не достоѣше вьсти.

— VIII 1 на десете. 2 н болзунн н доухъ злихъ, н Маризъ, нари-
цешн. иж неже изагна бысъ .з. 3 н Аниа. Хоузамъ. 4 н реуе приттоу
н нимъ. 5 се изиде снен н свѣтъ. ова падоу. позобаше ꙗ. 6 габенин
земельнине. 7 възиде тринне. 9 въпрашахоу же оуѣснини. 10 реуе къ нимъ.
ѣсть дамо. тинна. идеште н. 12 слово сѣано. 13 ѡтъпадають. 14 слы-
шаше слово. пеуалы н сласты житискы н богатѣства въсходеште по-
даваельте се. плоды тѣ. 15 а еже. дръжеть, н. 16 полагають, на на
свѣтъинны. 17 тамо. 18 влоудѣте оуѣо, еже. 21 се мати. 22 дѣе. реуе
н нимъ. 23 ѡдоуштимъ. оуспѣ Н(соуьс). 24 погнѣзѣмъ. тинина великъ. 25
оуѣоувѣше се. коды, послоушають. 26 геньсаритьскоу. 27 ншѣдшимъ же.
моужъ изкто ѡтъ гроба. многоу лѣтъ. жыаше. 28 н възоупнѣвъ. Нсоуѣ
назаранине. 29 похишташе, н кезахоу. стргоуште, н растръзде. н го-
нимъ. поустинне. 30 н въпроси Нсоуьс глаголе. нмѣ ѣсть. 32 съ. моаше
н, да въ не въиндоуть. нмъ въинты въ не. 33 н въиндоу. н аене оу-
стрымъ се. езеро, испопаше. 34 видѣвше же пасоуште свине. въ гра-
дѣхъ. 35 обертоу 37 моаше. области геньсаритьскоу. 38 изидоу. 41
моужъ, именемъ. 42 тно ѡтъ деню на десете. 43 .ѣ. ни ѡ единомъже.
45 гнетоуть те. 47 косноу се, покѣда емоу. 50 на такмо въроун, спа-

сена. 51 Петроу, Николоу, Нокану. 52 пѣта ен. отроковици нѣсть оумръла. 53 видѣште. 54 изагнавъ. 55 доухъ ен въ ноу. повѣ(дѣ)ти.

Luk. IX 1 Нсоуъ оба на десете. исцѣлѣти. 3 на поути. 4 пѣта ргвога н. 5 приѣмлють въ. изъ града. и прахъ. 7 устерытокастинъ. глаголемо въ. rijeđi Ноканъ до яко пѣта. 9 пѣта ргвога н. реуе же. Нокана, егоже. то ѣсть съ. 10 възвратѣше. 11 цѣлѣния исцѣлаше. 12 пристоупѣше. десете. обрѣштоуъ себы. яко на поути. 13 мамъ вѣште зды. оубо ми ми. 16 и приѣмъ .с. хлѣбъ. и възрѣвъ. дасть. народомъ. 17 насытити се, и възвѣше изъвѣстны. .ки.-те комъинцы. 20 ме глаголетѣ. 22 .г. 23 и възмѣтъ. скон, но все. 24 иже погоубитъ. ради, спасетъ. 25 приобрѣтетъ. ѡташтитъ. 26 и сынъ. 27 соутъ етери. 28 дымъ осмы. поемъ. Николъ хукедьмока, възидѣ. 31 о искоды. комъуати. 32 отегоѣени. 33 .г. сани. видѣ иже. 34 осниаен, и оубоуше се. 36 о смхъ. 41 прикѣди сынъ. 42 стресе се. отрока, и подасть. 44 въ роуцѣхъ уловѣкъ грѣшникъ. 45 не разоумѣше сего, бысть же. въпросити его. 47 помышлѣниъ срѣдѣцъ. 48 отроуе се таковое. пѣта а ргед иже. аште мене приѣмлетъ. послакшаго мене. въ васъ. вѣстити ѣсть. 49 Ноканъ реуе. 50 пѣта ргвога н. реуе же. 51 его въ Ер(оусали)мъ. 52 самаритяскоу. 54 и реуеъ. 55 пѣта въ иза еста. 57 идѣши. 58 пѣта ргвога н. реуе же. небесные. 59 реуе же. 61 покѣли ѡтъвѣштати. 62 роукоу своєю. царьство небесное.

— X 1 .о. и .к. по двѣма проповѣдаты. 6 аште ли нѣ, мѣръ камъ и камъ. 7 дѣлатель масти. 9 недоуѣнне, иже соутъ оу нихъ. царьство небесное. 11 прилапѣши на насъ. при погахъ камнихъ. царьство небесное. 12 содомомъ. 13 Витсандо. 14 неже ли. 15 Капернахоуе, до небесе възнесешы се. 16 послакшаго мене на оба mjeſta. 17 глаголюште: и бѣси покинѡуютъ се мамъ, господы. 18 нмъ Нсоуъ. 19 васъ да. 21 Нсоуъ доухомъ. 22 не вѣстъ кто ѣсть отѣцъ, такоо сынъ, и кто ѣсть сынъ, такоо отѣцъ. 23 видѣште. 25 створъ да. 27 възлоуѣмъ. срѣдѣцѣ твоего. доушею твоею. 28 творен. 30 склѣнѣше. и отыдоу. 31 по приклѡуаен. 32 такожде н. 33 самаритяны. и приде. видѣкъ мнлосрѣдока. въслаждѣ на скон. прикѣде н. 35 на ютрѣи. приженишы е малѣ. 39 и сен. нарицаемы. 40 ставѣши же реуе. иза слоужити пѣта ти. 42 едино же ты.

— XI 1 и бысть соуштоу. и молѣштоумоу се. 3 даждѣ мамъ данасъ. 6 и идѣ. 7 ѡтъвѣштатъ емоу глаголе. юже во. дѣты. 8 вѣстакъ. дроугъ емоу ѣсть. 9 глаголю камъ. ѡтѣрьзоуъ се. 10 обрѣштеть. ѡтѣрьзоуъ се. 11 оу ѡтѣца сынъ скон въспроситъ. 12 въспроситъ. подасть. 14 бысть егда изгнанае. изагнамоу бѣсоу проглагола. 15 ижези бѣсоу. 17 помышлѣниъ ихъ. раздѣлѣтъ. 18 раздѣли. како станѣтъ. изгонити бѣсы. 19 изгонѣтъ бѣсы. камъ соудне. 21 ороуждѣ се. домъ скон. 22 раздѣлѣтъ. 23 пѣта н. 24 и проходить. обрѣштеть. глаголетъ: възвратѣтоу се. домъ скон, ѡтъ поудѡже. 25 обрѣштеть. празданъ. 26 понметъ съ собою дроугъхъ .х. выкаетъ. 28 слоко, н. 29 глаголати Нсоуъ: родъ лоука-камъ хуаменитъ. 31 и яко. прѣмоудрѡсть соломоуноу. 32 покѣти се проповѣдью номъни(но)ю. множые. 33 въ кровы. сенишѣици. 35 тѣма боудѣтъ. 36 тамниѣ. боудѣтъ свѣтло. блыстаннѣи. 38 прѣвые обѣда крѣсты

Лук. XII 1 плауѣтъ же. 2 ниутоже кѣсть. 4 по томъ не могуштымъ. 5 кого оубоите се; оубоите се нмоуштаго. 6 петь. кинимъ кѣсть пѣнзема. 7 не оубоите се оубо. коуушы есте. 8 яко вслы. исповѣсть его. 10 на доухъ светы. 11 намъ что реуете. 15 комоу жыкоуть его кѣсть на оуть нмѣнѣ. 19 добро лежесте. 20 еже. 22 вѣсте и пнесте. талоуъ кашиимъ. обалуєте се. 23 бола. 24 брамы. хранимъшта. 26 ни маа. можете. о проуышъ. 27 крини. ни троуждѣють се. обалуе. 28 трава. соушты а ютрѣ. вымытаемы. 30 ниутоути; трѣбоуемъ. 31 ниште прѣжде. 33 неоскоуднимо. тѣтъ не принажити се. 36 оутерзоути се. 37 егоже господишъ. тако обрѣштеть. 38 коуко кѣтороуо стражоу. третню придесть. 39 си же. бѣдѣа бн оубо. бн даа. подыкопатн хранимъи свое. 40 тако и вы. яко не мнѣте въ нѣже уасъ. 41 емоу Петаръ: к намъ. 42 вѣрмъ рабѣ. господишъ поставитъ. житю мѣрнѣе. 43 тако творешта. 45 пити съ пытинцамъ. 48 и не створъ достоимъ. маѣе. ммо(ж)мъ. 49 огнь. и възгорытъ се. 50 конуауетъ се. 51 разкоуеены. 52 петь. раздыкѣнѣ. 53 неѣвѣста. 56 знаменити и времеи. 57 что же н. 58 егда бо гредешы къ кнехоу. 59 трахатъ.

— XIV 2 троудъ, бм. 3 цѣлѣтн. 4 оубоуѣстѣ н. 8 уасныи зѣаиыхъ тебе боудеть. 10 мѣсты, на егда придеть. боудеть ти радость. 11 смѣре се възносѣтъ се. 12 зѣаеѣмоуѣ: егда. сконча. рождениѣ твоего. еда колы. 13 н слѣпн. 14 въздухѣсто бо се. 15 слышаше же етерѣ. рече къ немѣ. 17 рабы свое. 18 нман. 19 рече: соупроуѣтъ. нман. 21 поедѣ. хромѣ възвѣдѣ. 23 кѣнѣти сѣмо. 24 кѣуре мое. 27 пѣта рѣгоа н. гредеть. 28 кто оубо. еже на. 30 мауашъ зѣдѣти. 31 десѣтъма ти соудеть. 35 юстѣ, кѣмъ нспѣаѣуѣтъ.

— XV 1 и послушашють. 2 книжники и писаре. съ митаря при-
емать. 4 .с. и .ф. на горахъ, н. обрѣтеть. 5 радоче се о мен. 6 дроугы
и соуздм. мою, юже погоубихъ. 7 радость быкзаетъ. .с. и .ф. прихвѣ-
нникъ. 8 .л.-тъ драгамъ. сѣтъильникъ св. хранишоу, шитеть. обрѣтеть. 9
обрѣтшии ю. дроугы и соуздм. 10 бѣзаетъ о единомъ. 13 сърабѣ млин

сынъ все. 15 посла на. 17 матининъ есть. азъ же гладомъ. 18 не бо прѣдъ. 19 нѣсамъ достоянъ. 20 оузрѣ ѡтъцѣ. 21 сконхъ. 22 прѣвоую. нозы его. 24 ожнѣн, изгыбѣль. 25 бѣ. 26 выпрашаше: что. 27 закла емоу. телѣцѣ пнтомы. и яко. 28 разгнѣхавъ се не хотѣаше прити. 29 работаю. 30 нзѣдъ. закла. 32 подобаетъ. ожнѣн, изгыбѣль.

Luk. XVI 1 же къ. 2 дан. 3 хлоупати се стыждоу. 5 своемоу. 6 .и. 7 мапши .п. 8 моудро. 9 глаголоу камъ. 11 не бисте бѣли. 12 камъ дастъ. 13 никнже бо. дѣтма. или бо единого. 14 всы. 15 якоже есть. 16 и вѣсь въ не поудитъ. 17 урьшты пасты. 18 прѣлюби творитъ. поуштенницею. 20 бѣ. 24 възгласи и реуе. омоунтъ. 25 помнили. възпримѣль. а Лазарь. 26 междоу нами. възмоугоу. 27 реуе же: молю. отъе, послан оу. 31 вѣрн не нмоутъ.

— XVII 1 уловкюу томоу. придоутъ. 2 единого ѡтъ малыхъ снхъ. 4 седмицею днѣмъ сыгрѣшитъ. седмицею днѣмъ обратитъ се. 5 господени. 6 бисте соукамени сен. 9 пожелѣмъ. пѣта емоу. 10 есмо; еже. 11 Самарнею. Галелнею. 13 гласъ скон. 14 нсуыстнше се. 15 съ гласомъ. 16 надъ. самарыннинъ. 17 не десстъ ли нсуыстнше се. 18 а девѣтъ гдѣ не обрѣте се възвѣраштыше же се даше. 19 спасетъ. 20 когда придетъ. ѡтвѣшта. и реуе. 22 вѣднты снма уловѣуьскаго. 23 Христось, се овѣды. 24 мѣлннѣ. и оскыты се. днѣ соудны. 27 пнѣхоу. жѣнахоу се. 28 такожде же. 33 нже погоубѣтъ ю. 34 мошѣ нже. единого поемлоутъ и единого оставляють. 35 пѣта ргвога и. единого поемлоутъ, а дроугоу оставляють. 36 два на сѣлѣ, единого поемлоутъ и единого оставляють. 37 ндѣже троупъ.

— XVIII 1 глаголаше же прѣтѣхоу нмъ. 2 етеръ бысть въ единомъ градоу. а уловѣнъ не срамоуе се. 3 масти мѣ. соупра. 4 аште и. стѣю се. 5 мапшта. приходѣшти застонть. 8 створѣти машѣнне. оръ обрѣштѣть (гкрс. опр-) лѣ. 9 надѣюшнмъ се яко соутъ. и оуиннуѣжаюшнмъ. 11 сѣцы. прѣлоубодѣ. 12 соубоотоу. 13 оумю възвесты. мностинѣ, боже. 14 глаголю же. смѣра се възноснтъ се. 15 нмъ приносѣшнмъ. 16 призвѣль. 17 отроуе се. 20 не прилоубы створышы, не оукреды. 21 вса сѣхранихъ ѡтъ юности мое. 22 еси не докончѣль. продан, и дан. 23 пѣта слышавъ. бѣ. 24 же Нсоусъ. быкша реуе. 25 оудокне же есть. 27 не възможно ѡтъ уловѣнъ, на. 28 ндемъ. 29 яко нннтоже. царствѣ рады божнѣ. 30 възпримѣтъ се. 31 на десете. 32 заплоуютъ его. 33 оубнютъ, и г. 34 гласъ. 35 приближи се Нсоусъ. пѣта просе. 36 пѣта се. 38 пѣта ргвога и. 39 Нсоусе снмоу. 40 приближаюштоу же се. въпросы и Нсоусъ. 41 да ти створоу тебѣ. 43 ндѣаше.

— XIX 1 Захкен. бѣ. бѣ. 4 хотѣаше мнмоутъ. 5 възрѣвъ Нсоусъ и вѣды и. Захкею. ми подобаетъ. 6 прѣстѣ и въ домъ скон. 7 всы ранѣтахоу: яко. 8 Захкен. аште кого унмъ есамъ. уетѣртыцею. 11 се. мнѣ. 12 възврати. 13 сконхъ, и прѣдасть. 14 не(на)вндохоу. 15 възврати прѣемъ. како. 16 твоѣ прѣдыла .и. 17 реуе к нмоу. добры и вѣрны. бѣ вѣранъ. 18 глаголе: господи. 20 третѣ прѣде. 21 положишь. нтсѣ сѣлѣ. 22 пѣта ргвога и. 23 въздасть нѣмезннкомъ. възель быхъ свое съ лѣхкою. 27 мон. не възхотѣше. прѣведѣте е сѣмо, нсѣцѣте. 29 и посла. оуѣеника своѣ. 30 не вѣсѣде ѡтъ уловѣнъ. ѡтѣрышыша прѣведѣта ми е.

31 въпрашають, тако. 32 реуе нмъ Нсоуь. 37 радоуиште же се. всьхъ, еже. 38 небесы, слава. 40 ѿтхештавъ реуе ть нмъ: аминь. 43 острогы. 45 продаюште и коуноуюште. 47 искахоу како бы погоуены.

— Luk. XX 1 прѣкы. 2 рѣше емоу. 3 Нсоуь реуе. 3 вы азъ единого слоукесе. 5 глаголюште: аште. реуеъ оубо: по что не върокасте. 6 лоудне бо. поениють насъ. быти пророка. 7 пема ргвога н. ѿтъ коудоу мсть. 9 н маетъ къ людехъ. въздасть дѣлателемъ. 11 дроугаго раба послати. досадыше емоу, н. 12 н того. 13 оустыдеть се. 12 кидѣше же дѣлателе н. оуенемъ н, н намъ. 15 н оуенше bez potonjega н. 16 дѣлателе си н киноградъ прѣдасть нмъ дѣлателемъ. 17 писано мсть. 18 пема ргвога н. на немъже надеть. 19 оубоже се народа. притѣхоу сию реуе. 20 да би прѣдалы. 21 пема кѣмъ. на ка истинноу. 22 достонть ли кинось дати намъ. 23 ластъ. 24 образъ са. 26 всы дѣвише се. н оумьлуше. 27 пристоупише. не быти въскрѣшенію. братъ его женоу его. сѣмъ брата своего. 29 бѣ. поетъ. н оумрѣтъ. 30 женоу его. 31 такожде же. 32 послѣдъ же всихъ оумрѣтъ жена. 33 пема женоу. 37 тѣо глагола бога. 39 ѿтхештавъше естерн. 40 смѣхоу. ничесоже. 42 самъ оубо. вславысмыхъ. 43 тѣое подьможию. 44 самъ оубо дѣвицъ господа. пема н. 46 вънемлѣте. 47 лише осоуеные.

— XXI 1 же Нсоуь. въмѣтаюште. глаголы(ки)ю. 2 видѣть. въмѣтаюштоу. 3 пема ргвога н. пема же. 4 бо ѿтъ. си. 5 омъ же реуе. 6 зды, поже. 7 въпросише н. 9 не оу конуина. 11 по мѣста боудоуъ, страхоу н знаменыа кельа. 12 н въ тѣмнище. 15 протнхыти се еси. 16 родомъ н братнею. 17 всѣми езікы. 20 разоумѣете. 21 на горы; нже. вьскодеть; нже. нскодеть. 22 маштенію соутъ. еса писаниа. 24 попраемымъ уловѣкы. 25 н боудоуъ. 26 небесны. 27 оузрыте. на облацыхъ небесныхъ. 28 пема ргвога н. снмъ тако бывати. 30 вѣдѣте о себѣ быкаюшта кѣста. бѣнъ мсть н жетѣ. 31 быкаюшта. тѣо н бѣнъ. 34 вънемлѣте. 37 бѣ же въ дѣнѣ.

— XXII 2 како би. возхоу бо се. 3 скириѡланиа. на десете. 6 нснокѣды, нскѣше. 7 бысть подобно. 9 да оуготовлены. 11 господниъ домоу. 12 постыламоу. 13 шѣдѣша же оученика н. 14 десете. 15 съ вами вѣсти. 16 вѣсти с вами. коньуаеъ се царство божье. 17 реуе: приимѣте. 18 нити до шѣдѣже. 20 пема глаголе. 23 искаты се въ себи, кон. 24 прѣ. быти боли. 25 н кельцы обладають. 27 не вѣзлежен ли. 29 камъ хѣзѣтъ мон. 30 пиете съ мною. моенъ въ царствы. десете. 31 просы вѣсь. 34 три крѣтъ. 35 лишены есте. 37 писано мсть. сконьуають се. н еже съ беззаконнынома. 39 въ гороу елѣомъскоу по быуаю скоемоу. 40 быши. 42 отъе мон. 43 оукрѣпла. 44 бѣ въ подѣкы прѣлежинны. тѣо н. 46 реуе нмъ. 47 на десете. нмъ глаголе. 49 быкаюшта. 51 н ѿтхештавъ Нсоуь. останыте. конюу н въ оухо, нспѣли н. 53 соуштоуемоу с. н не есте мене, ны простѣсте роукоу. 54 нмъше. възведѣше въ дворъ. 56 оузрѣкыши н рабниа етера сѣдѣшты при сѣштѣ. бѣ. 61 емоу Нсоуь: прѣжде. три крѣтъ. 63 дръжахоу н. 64 въпрашахоу н. прорѣци намъ Христе. оударен те. 66 архьерые же н старѣцы н. ведоше Нсоуь. 67 нмъ Нсоуь. имѣте. 68 поустите ме. 70 к нмъ реуе.

Luk. XXIII 1 приидомше къ Пылатоу. 2 раздѣршаша юшть. възѣран-
юшть. 3 въпроси глаголе. ѡтъкештакъ рече. 4 азъ мнкоеже. и томоу
въ Ёр(оусли)мъ. 8 много вѣрменъ. 9 пѣта ргвога и. мнѹсоеже ѡтъкеш-
такъше. 11 же Нродъ. и пороугахъ се, облыкъ. и възѣраты. 14 раздѣра-
(ш)а юшть. ни единое кыни не обрѣтаю о улоуцѣи семь. 15 мнѹсоеже.
22 показавъ оубо. 23 прѣлежахоу еси. архмерисцѣ. 25 и ѡтпоустѣ въса-
жденаго. прѣдасть волю. 26 яко ведомше. нмыше. коурыныскы. помести крѣ-
сты. 28 къ нмъ рече. 29 сасца. 30 горамъ: покрите ны, и каменню:
падате на насъ. 31 ты къ соусъ. 33 егда приидомше и. крапыеко, и тоу.
34 же и. метаюште ждрѣмы. 35 с нмъ. себе. аште юсть сынъ. 36 роу-
гахоу же се и конны. 38 бѣ. 39 нады нмъ кингами. нюдмыскы. 39 нлю.
40 ни ли ты. въ томъ. ескы. 41 еже дѣлаховъ. 43 боуденымъ въ рѣн. 44
бѣ же. декетне. 45 раздѣра. 46 възглагола Нсоусъ гласомъ великомъ рече. 48
на позоръ. 51 бѣ. 53 сынамъ обить. истуены въ камены. 54 и днь же.
55 приймше ѡтъ. кидымыше. 56 драматы и.

— XXIV 1 носемте. съ нмъ. 2 ѡтъкаленъ. 6 зды, въста бо. 7 пѣта
глаголе. .г. 9 възѣратише. десете. 10 Магдалиныи Марнѣ. и Марнѣ из-
новла. 12 единн; ндѣ. въ късь ѡтъ стады стоешты. 15 прыемъжы се
идѣаше. 16 познаста. 17 стѣхаете се. 18 Ёр(оусли)мъ. въ дни сы. 19
нма: о комъ. нже бѣ. 20 како прѣдаше и. 21 съ третъ днь. 23 кнѣла.
глаголютъ жыка. 24 пѣта ргвога и. 29 моуыста и, глаголюшты. 30 и
благословы и прѣломъ дѣаше. 31 познаста и. 32 нъ нма. 33 сѣмоу-
паше се. на десете. нже бѣхоу съ нмъ. 35 яко се нма позна. 37 и
оубоуежыше се. 39 моуа, яко. кидыте нмоушты. 43 и протее. 44 словеса
моу. псалмыхъ. 46 и .г. днь. 47 пѣта ргвога и. 49 садете. облыуете
се. 50 роуцъ скон.

Јов. I 3 мнѹсоеже не бѣ(сть) еже бѣ(сть). 4 жыкоть бѣсть. 5 сѣмъ-
тѣть се. обоуать. 7 нмоуъ тѣмъ. 9 бѣ сѣтъ истиннымъ. 11 приде,
скон. 12 прыеть, дастъ. 13 нже ни. 14 слоко ихъ палтъ бѣ. мнѹедаго.
15 греден. 17 а благодѣтъ. Нсоусъхристоу дана. 19 въпросеть: ты. 20
пѣта исповѣдѣ. 21 есы ты. пѣта и pred глагола. 22 о сѣмъ. 25 въпро-
сише и глаголюште, и. ни Нланъ. 26 ѡтъкешта нмъ. 29 въ ютрѣ. вѣды.
30 нже и. бѣ(сть) 32 яко голоуеъ сѣходештъ. 33 въ водѣ крѣстентн.
нады нже. 37 слышаста оба. 38 и глагола. 39 жыкаше. декета. 40 бѣ.
Андрѣи. обню. 42 аже сказаетъ се. 43 ютрѣ. обрѣтъ. 45 пѣта ргвога
и. пророцыхъ. 47 изракильтинъ юсть. 49 царъ из(раил)скъ еси. 50 ѡтъ-
кешта. кѣроуенымъ лы.

— II 2 бракъ. 3 кымоу. 4 пѣта ргвога и. Нсоусъ: жено, не оу
приде година моу. что мнѣ и тебѣ. 6 пѣта лежештъ. 8 глагола нмъ.
пѣта нмыа. 9 кодоу; пригласы. 11 сѣткори Нсоусъ. зѣленинѣмъ въ. 14
пѣтезнымы. 15 крѣкы, изагна все. 16 и рече. 18 и ѡтъкештакъше ню-
дѣ, рѣше. 19 Нсоусъ рече. 20 емоу нюдмы. .м. и .з.-ю сѣздана. црѣкы.
ли ю трымъ дньнымъ въздыгненымъ. 22 словесы его. 23 бѣ. мноуы же.
25 что бѣ.

— III 1 бѣ. нме емоу Мнкодмъ. 2 оуцѣтелоу. 3 ѡтъкешта. 4 ма-
теры скон(и). 5 ѡтъкешта. 7 не уоудате се. 8 хомѣтъ, дышетъ. 8 пры-
ходѣтъ. тако есмы. ѡтъ доуха юсть. 9 ѡтъкешта. 10 ѡтъкешта. 11

ѣтъ глаголемъ. 12 камъ рекоу. 16 нмоуедаго. 18 нмоуедаго. 19 тьмоу пауе. 20 не видѣтъ скѣта. да облыуеъ се. 22 крѣштѣе с. 23 бѣ же Ноканъ. прихощоу и нмоу. 24 бысть Ноканъ въсаждень. 25 бѣ. о оуиштеную. 26 бѣ. 27 ѡтъкешта. 28 скндительствоуеъ. 29 радоуеъ се. 30 мнѣ мамиауъ се. 33 пема н. 36 сына возыъ на оба mјesta.

Јов. IV 3 остави. и иде. 5 сымоу своемоу Носыпоу. 6 година же бѣ яко шеста. 7 пема ргвога н. погрѣсты. 9 глагола емоу. самариньскѣ. самариньскыи соуште. самаринахъ. 11 а стоудемауъ. 12 стоуденьуъ сы, и тѣ нж него пыть. 13 ѡтъкешта. реуе: всакы. коды се. въждедаеъ. 14 въсылаоуишъ се. 15 ни жеждоу. поурьпати коды. 16 нди н. 17 не нмамы. 18 нетъ. 20 мламнати се подобаетъ. 21 пема ргвога н. 21 въроу нмаи. 22 егоже ѣтъ. нюдыс. 24 rјeсi доухъ — емоу пема. 28 жена, иде. 30 пема ргвога н. 31 сими. 33 емоу принесе. 34 пема ргвога н. 35 д. 36 юже н жнен. събыраеъ. 38 а въ въ троудѣ. 39 скндительствоуиште. вса. 40 придоу. самаритѣе. 41 въроахоу. 42 въроахоу. въ истинноу Христосъ спасъ всемоу мѣроу. 43 ѡтъ тоудоу, иде. 44 самъ же. 45 видѣкъше вса. придоу. 46 бѣ. 47 сына его. 50 словеси улоуѣтъ. 51 сы раби. 52 же годнии. бѣ. седмоу. 53 разоумѣ. бѣ. въроа словесы.

— V 2 нмоушъ. 3 въ тѣхже. слѣпѣ, хромы. уаюштыхъ. 4 кодоу. нже. 5 бѣ же тоу етеръ. нмѣ. 6 лежешта, разоумѣи. 7 вълазытъ. 8 и възы. домъ скон. 9 бѣ. 10 и не достонѣ. своего. 12 скон. пема н ходи. 15 нже створи. 16 и нскахоу. 18 се теораеъ. 19 Нсоуъ реуе. якоже. 20 больша сыхъ теорытъ н. 21 якоже ѡтъцъ. еже хощетъ жыиты. 23 нже посла. 24 камъ, слоушаен. 25 ожнеоутъ. 26 такожде дасть и сыновы. 28 вси мрътвы соуште оуслышетъ. 29 пема ргвога н. 30 мое, на колоу. 31 аште лы. о мнѣ самомъ, н. 32 еже скндительствока. 35 скытен. 36 азъ же не ништоу коле мое, на колоу послакшаго ме, яко нмамы. тже сткороу, скндительствоуютъ. 37 ѡтъцъ, скндительствоуеъ. 38 ни словесе. прывычаюшта въ себѣ. посла тѣ. 39 жнеотъ, н тѣ. 44 нмоуедаго. 46 Монсиоуы, и мнѣ бисте въроу нмаи. о мнѣ бо.

— VI 2 идѣаше. 3 сѣдѣаше. 4 бѣ. 5 Нсоуъ, вѣды. хлѣбъ, 6 что хоте. 7 Пилипъ реуе. пѣнезъ коупнымъ хлѣбъ, не докѣтѣ. примемъ. 10 бѣ. 11 хлѣбъ. 12 глагола Нсоуъ. 13 ѡтъ пети. 14 уоуднише се видѣкъше знаменны тже створы. глаголахоу: съ. 15 въскитетъ, и сътворетъ. въ гороу та единъ. 17 въдоху на онъ. не оу бо бысть пришаль нъ нимъ. 19 грѣбъше же. илии яко л. 22 не каинде Нсоуъ съ оуѣеники сконни. 23 нии кораблѣ придоу. въздакъше господекы. 24 не бысть тоу на оуѣеницѣ. 26 ѡтъкешта. тѣе хлѣбы. 27 дасть камъ. 28 рѣше же емоу. 29 ѡтъкешта. 30 знаменне ты теорышъ. 32 не Монсын дасть камъ хлѣбъ истиннымъ с небесе. даеъ камъ с небесе хлѣбъ истинныи. 34 рѣше же емоу. 36 яко и не видѣсте ме. 37 дасть мы. 38 послакшаго мене. 39 дасть мнѣ ѡтъцъ. ѡтъ ннхъ никогоже. въскрѣшоу н. 40 въроуен въ него. и азъ въскрѣшоу н. 41 азъ хлѣбъ. 42 си лы. смѣде. 43 ѡтъкешта. 44 никтоже бо. ѡтъцъ мон. 45 ѣсть же. 51 нже дамъ емоу, вѣтъ мотъ ѣсть, юже азъ даю. 52 можетъ нмаи. 53 пема Нсоуъ. 57

живь ѡтъцъ. 61 к(а)дмь. рече же. 62 бѣ. 64 етери не ктроушше. пѣма pošljednjega и. 65 емоу дано отъ. 66 мнозы и. 67 десете. 68 глаголи бо. 70 ѡтъкешта нмь Нсоуьс рече. 71 скларьотьскаго. пѣма и иза прѣдаты. на десете.

Јов. VII 1 хоще. нюдые камемьемь позыти. 2 бѣ. 3 рече же емоу. да оуѣмьны. 4 теорить, нштеть. 6 а врьме мое късегда готоко естъ. 7 мене же прѣжде. 8 възьдете. не испльни се. 10 не тко тымъ. 13 нитже. глаголаше страха ради нюдьска. 15 днелахоу се нрѣды. см. 16 ѡтъкешта нмь Нсоуьс. 19 пѣма и. нитже оубо теорить. 22 ѡтъ ѡтъцъ. 24 на ка прѣкедны. 25 ѡтъ Ёр(оусли)мъ. не се ли. 26 нмьсоже глаголють емоу. еда кто ѡтъ кнѣзь разоуьмы. 27 оуѣксть. 28 възьла же и. Нсоуьс, глаголе. 29 азъ вѣмь. 30 не оу бо бысть. 32 и нрѣды. си о немь. 36 пѣма и pred нѣже. 37 послѣдны дань. 41 есть къ истинноу. 42 тко ѡтъ кнтанѡмскаго града ѡтъ сѣмене даникова. 43 нрѣдыхъ. 44 ети, и нитже. 45 къ ндрисомь и архьерномь. нмь тмъ. 46 слоугы и рѣше. глаголь уловѣьсны ткоже са уловѣь глаголетъ. 50 Никодимъ, пришады. 53 пѣма prvoga и.

— VIII 1 самоньскоу. 2 ютроу. 3 пѣма prvoga и. поставьше. 4 и глаголаше. 5 позыти. 6 нмьли нзѣто. 7 и късклонь се, рече. есть, врьзи. 8 късклонь се. 10 нитже лмъ. 11 си Нсоуьс. 12 рече нмь. пѣма глаголе. 14 самъ азъ. ѡтъ коудѣу приды и камо гредѣу. 16 соудѣу, соудъ. на и азъ. 17 камемь. 19 аште бнсте вѣдмьли мене. 20 глагола Нсоуьс. тко не оу бо бѣ прымьхъ годъ. 21 Нсоуьс: ндоу. 23 пѣма prvoga и. глаголаше же нмь: кы. пѣма а pred азъ. нѣсамъ ѡтъ сего. 24 rijeci аште — камнхъ пѣма. 25 пѣма и pred рече. рече же. тко глаголю. 29 оугодна емоу теороу. 30 ктроахоу. 36 аште сынъ кы оубо. 39 азъ еже. 40 нмьни нштете. оуѣнты. еже слышахъ. створьхъ. 41 емоу нюдые. 42 любили бнсте и. 44 уловѣь оуѣмьнцъ. 46 ктры не емлете. 48 самарьинимъ. 49 Нсоуьс и рече. 52 смрьты не имать кькоуьсмы. 53 теорини богъ. 54 Нсоуьс, рече. ѡтъцъ слакен. 55 пѣма и pred аште. 56 ѡтъцъ нмь. кнѣзь възрадоваль. 57 и немоу нюдые. и. 59 пѣма и pred нзиде. пѣма хождаше.

— IX 1 мнмогрѣды. 2 оуѣмьнцъ его. съ. 3 смъ. послакешаго и мене. 7 и оуьмы се. 8 нже бѣхоу. проситель бѣ. смъ. 9 rijeci тко — глаголахоу пѣма. 11 и оуьмь. 13 и ведоше и. бѣ. 14 бѣ. 16 грѣшмь смъ знаменьхъ. 19 роди се. 22 смъ рѣста. сложили бѣхоу. коудеть сынништа. 23 рѣста родитеа. имать о себь. 25 rijeci ѡтъкешта — есть пѣма. 27 юже, не. и кы. 30 rijeci и отерѣзе оун мон пѣма. 31 вѣмь бо. 34 отерѣзе оун кто. 35 обръте и Нсоуьс. 36 рече емоу. 37 Нсоуьс: кнѣзь еси, глаголен. 40 етеры ѡтъ ндрисы. и рѣше. еда мы. 41 нмьли грѣха.

— X 1 дварьми, на прѣлажен. 3 глашлетъ по именъ. 5 не ндоуьт, тко не знаютъ. 7 дврь. 9 дврь. спасеть се; кьиндетъ. 11 азъ есмь пастирь добри; доушоу скою полагаю. 12 нѣсоуьт. расхьтаетъ, и. 13 нѣрадыть. 14 знаю мое окце. знаютъ нме мое. 16 тже. коудѣуьт. 18 нитже не. на и азъ. памь положьты. 22 бѣ. 24 же нюдые. 27 знаю е, по тоуьсмъ же не ндоуьт, на по нмъ гредѣуьт. 29 нхъ къскьтыты.

31 нюдые каменые. да побьють его. 32 Нсоуьс и реуе. мештете на ме. 33 яко ты уловькь творыши. 38 да дылаомь. разоумьете. 39 искахоу же нюдые пакі ети его; изыде. 40 бѣ. 41 мнedyного. бѣ.

Јов. XI 1 бѣ. 2 бѣ. 3 лоубаше. 4 Нсоуьс, реуе. 5 любаше же Нсоуьс. 6 пема бѣ. 7 оученикомь своимь. 8 побити, пакн. 9 Нсоуьс и реуе. десете. 11 ндоу, н. 12 пема господи. 13 мнѣхоу. 17 Витанию, обрѣте юже .д. дѣни нмоушта. 18 бѣ. 19 ѿть Нюдые. 20 сыдзаше. 22 на ныны же. 23 Нсоуьс: не рѣхь лы тн, яко. 25 же еи. 26 жнени въроуен. 29 къста скоро, н. 30 ндѣже. 31 скоро къста. ндемь. плауемь. 32 кидывьшы нде. кн зды были. 33 кидывь. 34 н глаголаше. 36 како н любаше н. 37 ли сы. 38 бѣ. 41 оунь скон. 43 велыкымь. 44 кнрѣкымь. 45 пришадыше къ Марьты. 46 повѣдаше нмь елико створи. 47 събраше же се. н самамь. многа створи. 48 пема намь. 49 реуе нмь. 50 не помышляете яко пема. 51 пема за людн. 52 пема prvoga н. на за уеда. н събереть е. 53 како кн. 54 не жькы н томоу. Е(п)ремь. 55 бѣ. 56 пема prvoga н.

— XII 1 .г.-ю. въскрѣси Нсоуьс. 2 пема тоу. 3 марьда. многоцѣлныме, н. исплыаше. 4 скармотьскы. пема на крају н. 5 дати се ништимь. 6 дѣнте. съблюдеть е. 8 въсегда бо ниште нмате съ собою. мене не въсегда. 9 разоумьомьштоу же народоу многоу. нюдѣ. въскрѣси Нсоуьс. 12 празннкы, слышавьше. 13 кые ѿть пиннкы, изыдоу. зѣахоу н глаголюште. благословленъ. 14 н къстаде. 16 его яко сы прѣжде. 17 въскрѣси его. 18 слышаше сътворише знаменне. 19 ндеть. 20 бѣхоу же слышы. въш(ь)дъшнхъ с нимь. 23 нмь. 25 а менакден. свое. къ жнкоть вѣуны. 26 ходитъ: ндѣже. да боудеть. 29 слышавьше. 30 мене. 32 н аште. 35 докле скѣтъ. не нмать. 36 сымоке скѣтъ. 39 вѣровати въ нь. 41 славоу божию. 42 оубо ѿть. исповѣдахоу. съмышлѣта. 43 уловѣуьскоу неже лы. 42 на аште. rіjеѣи емоу — соуждоу пема. на спасоу. 48 а ѿтмытае. еже азъ. 50 запокыдъ. реуе мы.

— XIII 2 кеуероу бывьшоу. искариѡтьскоу. 4 ризы, приемь. н припохса. 5 н по томь вьмыъ. 6 пема н рѣд глагола. 10 трыбоують. естъ бо унстъ. 14 ногы вѣше. оумыкати дроугъ дроугоу. 16 послаъ. 19 нмете. 21 н възмоути се. 23 бѣ. 25 пема тако. 26 искароуѣамьмоу. 27 твори скоро. 29 да нѣту ништимь дастъ. 30 хлыбь оны, нзиде; бѣ же леме поштъ. 31 тогда глагола Нсоуьс. 32 въ себѣ, амене. 33 уеда. мало време. мене, якоже. 36 не можете. ндете. 37 Симонъ Петарь. по уто ныни не многоу. положоу за те. 38 Нсоуьс и реуе. скою.

— XIV 1 каме, ни оустрашеть. 2 аште ли же, рекаль. 3 rіjеѣи н аште — камь пема. азъ есамь. 5 камо поутъ. 7 позилете. 9 види н отьца. 10 азъ глаголахъ. не глаголахъ. прывыкаеть. 11 нмѣнте мны. нмете мнѣ. 12 творытъ. творытъ. 14 къ нме отьца моего. 16 отьца моего. н дастъ. 17 зилете, яко. 21 съблюдетъ. възлюбѣлоу, н жлоу се. 22 скармотьскы. 24 съблюдетъ. 26 якоже рѣхъ. 28 яко азъ рѣхъ. 31 запокѣды.

— XV 2 пема prvoga н. нзмѣтають. отрѣзлають ю. 4 яко розга. 5 къ немь, створитъ. не можетъ. 6 вьлагають ю. 7 н емоуже. 12 сы. 15 вѣсь рѣбь. уто творитъ господинь. 16 на н азъ. н плодъ принесете,

и плодъ камъ прииенкаеть. 17 пѣта дроуга. 18 мнрь въ. 19 нзабрахъ въ ѡтъ всего мнра. немленднть касъ мнрь. 20 азъ глаголахъ: нѣстъ. господина. аште мене. нждемоутъ; аште. 21 теореть. 24 н(м)ни грѣха. виднше ме. възмемак(ндѣ)ше ме.

Јов. XVI 1 съблажнаете се. 2 слоужьбоу богу приносить. 3 и см теореть камъ, тко не познаше отьца ни мене. 4 на си глаголахъ камъ, да егда прндеть година, поминанте см тко азъ рѣхъ камъ. смхъ же камъ ис прѣва не рѣхъ, тко с камы бнхъ. 5 ннин же ндоу къ пославиоумоу ме. и никтоже ѡтъ касъ не влпраше ме: камо ндешы? 6 на тко см глаголахъ камъ, сирѣбъ испалннть срьдця ваша. 7 на н азъ истиноу глаголахъ камъ; оуише нсть камъ да азъ ндоу; аште бо не ндоу азъ, параклыть не прндеть къ камъ; аште лы же ндоу, послоу и къ камъ. 8 и пришады онъ облыунть въсь мнрь о грѣсѣ и о правды и о соуды. 9 и о грѣсы оубо, тко не втроують въ ме; 10 о правды же, тко къ отьцоу грѣдоу и к томоу не кыдыте мене; 11 о соуды же, тко кнезъ мѣра сего осоуждемъ бысть. 12 еште много нмашъ глаголати камъ, на не можете носыти ннин. 13 егда же прндеть онъ доухъ истиньин, наставыть въ на есакоу истиноу. не о себи бо глаголати нмать, на елико аште оуслышѣть, глаголати нмать и грѣдоушта възвыстнть камъ. 14 онъ ме прославить, тко ѡтъ моего приемлетъ и възвыстыть камъ. 15 еса елико нмать отьцъ, моѣ соутъ; сего рады рѣхъ тко ѡтъ моего приемлетъ и възвыстнть камъ еса. 16 къ мали к томоу не виднте ме, и пакн въ малы оузрыте ме; тко ндоу къ отьцоу. 17 рѣше же ѡтъ оученикы его къ себѣ: что се нсть еже глаголетъ намъ: къ мали не виднте мене, и пакн въ малы оузрыте ме; тко ндоу къ отьцоу? 18 глаголахоу же: что нсть се еже глаголетъ къ мали? не кнмъ что глаголетъ. 19 разоумѣ же Исоусъ тко хотыхоу и влпрашаты, и реуе нмъ: о семь лы стезаете се междоу собою тко рѣхъ: къ мали не виднте мене, и пакн въ малы оузрыте ме. 20 аминь аминь глаголоу камъ тко въсплауєте се и възрыдаете въ, а въсь мнрь оузрадоуетъ се, въ же пеуалны боудете. на пеуалъ ваша къ радостъ боудеть. 21 жема егда раждаетъ, пеуалъ нмать, тко прндеть годъ еи; егда же родыть отроуе, к томоу не поминть сирѣбы за радостъ тко роды се улокѣхъ оу въсь мнрь. 22 и въ же оубо пеуалны боудете, пакы оузроу въ тко оузрадоують се срьдця ваша и радостн ваше никтоже не възметъ ѡтъ касъ. 23 и къ тѣ данъ мене не помохыте ни-уесоже. аминь аминь глаголоу камъ, аште уесо просыте оу отьца въ нме мое, дастъ камъ. 24 до селы не просыте. — 26 въспросыте. 28 и пакы. мѣрь, ндоу. 29 его: нмни. прнтьуе никакоже. 30 влпрашаетъ те. 33 нмате см. оупкннте.

— XVII 1 възведъ. 2 емоу даль. есакон. 3 rijeѣи се — животь пѣта. 5 славою, еже. 6 еси даль. 9 даль еси. пѣта ткон соутъ. 10 пѣта ргвога и. моѣ ткоѣ соутъ, и тко еса ткоѣ моѣ соутъ. 12 погыбальнн, на да. 14 ткоже азъ ѡтъ сего мнра. 15 не глаголоу да възмешн. 21 ткоже и ты. 23 пѣта ргвога и. 24 да и ты боудоутъ. мою, еже. 25 праведны, въсь. тко ты.

— XVIII 2 нже прѣдѣаше. 3 слоугъ. 4 кндыкъ. 5 они же рѣше: Исоусъ. 7 же влпроси. издраннн. 10 нмъ ножъ, и оудари раба архы-

ернова. Мелехъ. 11 вьнъзин. 12 тисоуштынники. 13 къ Нънъны. 15 архмерномъ. 16 нзиде же оуеиникъ. 17 глагола рѣа. еда ты. 18 стоѣхоу же слоугы. 19 пѣа и оуеини его. 20 оуѣнхъ вь. 21 оупрашлате. пѣа се. рѣхъ вьмъ азъ. 23 аште азъ. и свидѣтельствоую. 24 Ънъма. 25 рѣше же. еда ты. онъ же ѡтвѣрже се. 26 крьтограды. 28 оскрѣнитъ се мѣсто. 30 ѡткешташе н. 31 поньмате вь, по законоу. 32 на да. 34 се ты. 35 архмерые те прѣдаше мнѣ. 36 подызуае се вь. былъ архмерномъ. 37 пѣа и pred всакы. 38 о немъ. 39 ѡтпоуштаты единого на паскоу. пѣа оуко. 40 бѣ.

Јов. XIX 2 пѣа prvoga н. конни же сплетъше урьновъ вѣнѣцъ. облякоше. 3 по ацѣ. 4 Пилать, н. нзбождоу вьмъ вьмъ. 6 и вьзоунише глаголюште: пропъни. глагола. поньмате вь. азъ не. вьны никосеже. 7 нашемъ. 11 Нсоуъ, н. реуе емоу. ме болы. 12 ѡтъ толъ. Кесарѣу. 13 Гольгаты. 14 бѣ яко. 15 вьзмы и пропъни, глагола. 16 прѣдасть нмъ. и кедоше. 17 Гольгаты. 18 ндѣже пропеше н. 19 же тѣла. 20 ѡтъ Нюдые. ндѣже пропеше н. 21 архмерые: не пншы цѣра нюдиска, яко. 22 Пилать и реуе нмъ. 23 .д. уѣсти. конноу уѣсть ихъ. саткамъ. 24 ждрѣмъ. себѣ рызи его, и о метахъ моемъ. ждрѣмъ. же си. 26 любаше Нсоуъ. 28 юже створнише се. 30 свръшнше се. 31 параскеѣнѣ. и вьзмоуѣ. 33 ндѣше юже. 34 ребра прободѣ, нзидѣ. 35 вьндѣкъ свидѣтельствова. 37 кныги рѣше. на мъ кон га и прободоше. 38 тѣмъ. пѣа rījeđi и повелѣ — нсоусоко. 39 носе. нзмоурино. алыгоуство. амерьство. 40 якоже — погрѣзати пѣа. 41 бѣ. ндѣже пропеше н. вь немъже не вь никтоже никомъже положенъ. 42 якоже вьнѣ. положиста н.

— XX 3 оуеиникъ, ндоства. 4 текоста. 6 же Симонъ. вь грѣхъ прѣжде. 8 .к. оуеиникъ. вьндѣкъ. 9 кныги. 10 павы оуеиника вь себѣ. 12 .к. амѣла. 13 плауешн се? кого лы нштешы? глагола нмъ: вьзеше (гкр. вьзеше). 14 и се ренъшы. 15 что плауешны се, и кого нштешы. крьтоградинъшъ. емоу: господы, аште. гды есы. 16 она же обрѣштышъ се. 18 вьндыхомъ. 19 соушты же поуды. соботоу, дваремъ. 23 дръжеть се вьмъ. 24 на десете. 25 възъ. 26 осмы данъ. глагола нмъ. 27 вьндѣ роуцы мон, и принеси роукоу тѣмоу и вьложи вь ребра моѣ, и не боуды нектѣриа на вѣранъ. 28 ѡткешта Тома и реуе емоу: господы мон, богы мон. 29 глагола емоу Нсоуъ: яко вьндѣи ме вѣрова, а блаженъ не вьндѣкъше и кырова(въ)ше. 30 многа же нмъ знаменнѣ створы Нсоуъ прѣдѣ оуеиникы своимъ, коѣ нзсоуѣ пѣсана вь кныгахъ сихъ. 31 сѣ же писана быше да вѣроу нмате яко Нсоуъ сынъ божий есть и да вѣроуѣште вь нме его жьмотъ вѣуни нмате.

— XXI 1 По семь зѣи се Нсоуъ пакы оуеинкомъ своимъ на мори тькѣрьдѣсцымъ. зѣи же се стѣи: 2 вѣхоу вь коуны Симонъ Петаръ и Тома нарицаемы вѣнѣнѣцъ, и Матаианъ нже вь(сть) ѡтъ Камъ Галелыскы, и сыма заведьова, нмъ .к. ѡтъ оуеиникъ его. 3 глагола нмъ Симонъ Петаръ: ндоу рѣи локыты. глаголаше емоу: идѣмъ и мы с тобою. нзудоу и вьсѣдоу вь корабль, и вь тоу мошты не еше нитѣсѣже. 4 ютроу же вьхешоу ста Нсоуъ пры вѣзъ, и не познаше его оуеиници яко Нсоуъ есть. 5 глагола же нмъ Нсоуъ: дѣты, нмате лы что смѣдно? они же ѡткештакъше емоу рѣше: нѣ. 6 онъ же реуе нмъ:

въеръзѣте о десноую страну мръжоу и обрышитете. въеръгоу же и к то-
моу не можахоу прѣвѣштѣ ѡть множества рыбѣ. 7 глагола же оуученикъ
егоже лоубааше Нсоусъ Петроу: господь ѣсть. Сымонъ же Петарь слы-
шавъ яко господь ѣсть епемъдытоу прѣпоуѣсавъ се, бы бо нагъ, и
въеръже се въ море. 8 а друзѣ оуученицы кораблицемъ прѣдоу, не быше
бо далеуе ѡть земли на яко .с. локать, клекнуште мръжоу рыбѣ. 9 якоже
нзавзоу на землеу, видыше огнь лежешъ и рыбоу на немъ лежештоу
и хлѣбъ. 10 глагола нмъ Нсоусъ: принесыте мы ѡть рыбѣ еже есте
имыи. 11 вьмызъ же Сымонъ Петарь нзвѣстуе мръжоу плыноу великихъ
рыбѣ .р. и .г., и толикоу соуштоу не прѣтрыже се мръжа. 12 глагола
имъ Нсоусъ: прѣидыте и обыдоуште. и никтоже не смъше ѡть оуученикъ
его въпрашатѣ: ты кто еси? вѣдоуште яко господь ѣсть. 13 прѣде
же Нсоусъ и прѣметъ хлѣбъ и дастъ имъ, и рыбоу такожде. 14 се юже
третѣцею звы се Нсоусъ оуученикомъ вьставъ ѡть мрътвыхъ. 15 егда же
обыдоваше, глагола Симоноу Петроу Нсоусъ: Симоне номини, лоубыши
ли ме паче сихъ? глагола емоу: еи господы, ты вѣси яко лоублоу те.
глагола емоу: пасы агныце мое. 16 глагола емоу пакы вѣторыцею: Си-
моне номини, лоубиши ли ме? глагола емоу: еи господы, ти вѣси яко
лоублоу те. глагола емоу: пасы овце мое. 17 глагола емоу третѣцею:
Симоне номини, лоубыши ли ме? оскръби же Петарь яко реуе емоу тре-
тыцею, и глагола емоу: господы, все ты вѣси, и ты вѣси яко лоублоу
те. глагола емоу: пасы овце мое. 18 аминъ глаголоу тебѣ, егда бы(стѣ)
юи, потсаише се самъ и хозше зможе хотыаше, егда же сьстарышѣ се,
вѣздыжешѣ роуцы твои, нмъ те познать, и вѣдетъ те зможе не хо-
шешѣ. 19 си же реуе клепле коую смрътью прославьтъ бога. и смъ
рекъ глагола емоу: нды по мнѣ. 20 обрати же се Петарь вѣды оууче-
ника егоже лоубааше Нсоусъ ндоушта въ слѣдъ, иже вьзлече на вѣсеры
на прѣсы его и реуе: господы, кто ѣсть прѣдаен те? 21 сего выдѣвъ
Петарь глагола Нсоусоу: господы, а са ую? 22 глагола емоу Нсоусъ:
аште хоштоу да та прѣбываесть до ндыже прѣдоу, ую ѣсть тебѣ? ты
по мнѣ греди. 23 нзыде же слово се въ братѣю яко оуученикъ ты не
оумреть. не реуе же Нсоусъ яко не оумреть, на аште хоштоу да та прѣ-
бываесть до ндыже прѣдоу, ую ѣсть тебѣ? 24 се ѣсть оуученикъ сѣ(з)-
дытельствоуе о сыхъ, иже и маньса сы, и вѣмъ яко истыннио ѣсть сѣн-
дытельство его. 25 соутъ же нмъ многа зже створы Нсоусъ, зже аште
по единомуу писани бывають, ни самомоу, мьноу, вьвсемъ мѣроу вьмъ-
стыты пышемыхъ сыхъ кнѣгъ. аминъ.

Djel. I [šiš. 1]* 2 заповѣда. нзвѣрз, и. 3 прѣдъ нимниже ста. въ мно-
зихъ. нмъ глаголе. 4 уекати ѡбитованѣ. 5 оубо крѣсты. 6 пѣма они.
сѣмъдыше же оупрашахоу. нзбранкео. 7 нѣтъ камъ разоуумываты. зже.
положи своею областью. 9 се рекъ. подыметъ его. ѡунио нмъ. 11 вьзносѣ
се на небо ѡть васъ такожде и прѣидетъ якоже вѣдѣсте его ндоушта.
[šiš. 2] 13 и Тома. Мататен. и Сымонъ Зѣлота. 14 трѣнеште нно-
доушино. и Марыєю. 15 и въ сые дѣни (u rukopisu вьсы единн) ста.
вы же народа уеды въ коупы. 16 моужы братыи. подобаше змыти се

* Zagragjeno šiš. s brojem pokazuje na kojoj je strani štampanoga šišatovač-
koga apostola dio poregjeni s Hvalovijem rukopisom.

писанию семоу. 17 редь слоужьбы сен. 18 проседе се по сряды. 19 сконьмь ездыкомь. 20 приметь. 21 подобаше. ѿть сашьдышнихъ с нами. есако лѣто. Исоусъ къ ны. 22 въскрѣшенію. единомуу отъ сею. 23 нже се нареуе. Мататею. 25 мысто свое. 26 въерьгоу ждрьбы. на Мататею.

Djel. II [šiš. 3] 1 ише. инодоушнѣ. 2 ѿть небесе шоумь. въсь храмь. 3 езыци раздѣлаюште. и сѣде на. кождо. 4 пѣта ргвога н. ткоже доухъ. 5 гогчин. 6 гласоу томоу. тко слышахоу. пѣта ихъ. 7 не си ли си въсь соутъ. 8 къ нже родихомъ се. 9 Партине и Миндине и Саламинтине. междуоу рѣками. 10 и въ странахъ. 11 глаголюште нинини. 12 днѣмъхоу же се въсь и стежахоу се. [šiš. 4] 14 моужне жнеоуште. разоумно дѣ естѣ. 15 нештоуете. година третѣхъ. 19 каинѣ дѣма. 20 слынце обрътытъ се. дажде. [šiš. 4] 22 реуе Петаръ къ лоудемъ: моужьме. пѣта сии іза словеса. назаранина. ткоже и сами. 23 сего нареуе съмытъ. проповѣданіемъ богомъ. беззаконьныхъ. 24 въскрѣсь. ємоу ѿть мен. 26 възрѣдова се. 27 ни даси. 28 жнеота, испльниши. 29 съ оуѣваніемъ ѿ пѣтырьсы. 30 оуѣо вѣды. клетвою, єюже. 31 въскрѣшеніи нсоухрѣстоу. 32 въскрѣсь. ємоу же мы нина въсь єсмо свидѣтеле. 33 възнесъ се ѿбытованіе. слышасте и кидысте. 35 до ндыже подыложоу. 36 богъ створыль. Исоуса, єгоже. 27 слышавшымы же нмы. [šiš. 6] 38 Петаръ же реуе къ нмы. ѿтъ дѣныи грѣховъ. 39 ѿбытовано. 40 пѣта ргвога н. сего лоукакаго. 41 оми. прѣмьше слово єго къ сласть. 42 трыпѣште инодоушно молыткою и молѣнемъ. хѣбѣ. 44 страхъ же бы на всѣхъ, въсь же върыкаше и въхоу въ коупы, нмахоу вса обѣштена. 45 и стежанѣ нмыныи продахоу и раздѣлахоу т въсьмы, єгоже дѣте кто трыбываше. 46 по всѣ же дѣмъ ндыхоу въ црѣкѣ иннодоушно ломѣште по домоу хѣбѣ, и прѣмахоу брашно къ радостѣ и въ пространыи срьдѣца, 47 хвалѣште бога, нмоуште благодѣтъ къ въсьмы лоудемъ. госнодѣ же прылагаше спасаюште по всѣ дѣмъ црѣкѣ.

— III [šiš. 6] 1 въ коупы же Петаръ. 2 не урѣва. єгоже полагхоу. рекомныи црѣкѣвыныи красныи. 3 молаше н. 6 оу мене. нмамы, се ти дамы. Назаранина. 7 възденже н. оуткрѣдыста. глѣзыни. 9 н кидыѣше и въсь лоудѣе ходѣшъ и хвалѣшъ бога, 10 зѣнахоу же н тко съ въсты сѣденъ мылостыне рады въ вратыхъ краснѣхъ црѣкѣвыныхъ, испльнише се уоудѣа и оужасѣа о прѣклоуѣаюштынѣ се ємоу. [šiš. 7] 11 дръжештоу же. въ прѣтворѣ нзыцаюштынѣ се соломоуны оужасныи всѣ. 12 кидикъ же Петаръ ѿтъкѣштѣаши къ лоудемъ: моужы нзравняльцы, что уоудѣте се о сѣмъ? или из ни что възмырасте, тко скоєю мы сыкою или благовърьемъ створыхоуы ходыты? 13 богъ аврамоу, нсакоу н нѣковѣ, богъ ѿтъць нѣмыхъ прославы отрока своего Исоуса, єгоже вы оуѣо прѣдѣсте и ѿтъкѣргосте се єго прѣдѣ лѣщѣмъ оуѣо ннлатоуымъ, соудѣшюу ономоу поустыты. 14 вы же скѣтаго и правѣднаго ѿтъкѣргосте се, нспросисте моужѣа оуѣмынцоу дѣтыи. 15 а владыкоу жыѣнѣ оуѣмысте, єгоже богъ въскрѣсь изъ мрътыыхъ, ємоу же мы єсмо свидѣтеле. 16 о кѣры нменѣ єго сего, єгоже кидыте и кѣсте, оутѣрѣды нме єго, и кѣра тже нмы дѣсты ємоу всѣ цѣлѣныи прѣдѣа въсьмыи вѣмы. 17 и нмынѣ братыи вѣды тко невидѣныи створысте ткоже и кнезыи вѣшы. 18 богъ же тже прѣдѣ реуе оусты въсьхъ пророкѣ сконьхъ моужкоу прыеты Христоу, сконьхъ тако. [šiš. 7]

21 на небесы. аже глагола. 22 бо рече къ ѿтцѣмъ нашимъ. богъ нашъ. о всемъ. 24 и ксы же. Самона. по редоу, елико. данн сынъ. 25 завета. ѿтцѣмъ нашимъ. 26 камъ прѣжде. благовышты.

Djel. IV [šiš. 8] 1 глаголюштымъ же нмъ къ людемъ. црѣкавынн. 3 на оутрыхъ. 5 на оутрыхъ, и събраше се кнезѣ. старѣцы. кннгоуе. 6 и Ола архнерен. елико быше. 7 поставише. и выпрашахоу н. 8 испавнн. 10 назаранинн. распесте. 11 съ юсть камень оукорені ѿтъ вась зыждоуштыхъ, съ бы въ главоу оугълоу, и юсть о нномъ нн о единомъ спасенихъ. 12 юсть бо много имени подъ небесымъ. дано въ уловѣхъ о немъже подоаетъ спасты се намъ. [šiš. 9] 13 выдеште же петроу оупавны. не кннжна юста нъ проста, н. 14 протнко рѣшты нма. 15 стежахоу же се. 16 бысть нма, ксымъ. не можемъ ѿткрѣштн се. 17 ѿ имени семь нн единомуу уловѣкоу. 18 призваше ѧ заповѣдаше. не вѣштаты н нн. нсоусовы. пѣта Христовѣ. 19 рѣста к нмъ. 21 прѣзѣпрѣштѣше. не обрѣтаюште. еси славахоу бога о бывшымъ. [šiš. 9] 23 ѿтпоуштема же бывшиа прыдѣта. 24 ннодоушнмо. створыкы. 26 събраше се въ коупн. 27 на истинноу. на скѣтаго отрока твоего. изрѣлискымн. 29 запрѣштенихъ. всымъ оупавннемъ. 30 роукоу твою. юудесемъ быти. именемъ скѣтымъ ѿтрѣка твоего. 31 помолышымъ се нмъ и подннже се. на немъже быхоу събраин, испавннше се. съ оупавннемъ. 32 народоу же кыровакышоу бы срдѣце и доуша едина, нмѣные едины, и ннедынн нн-уесоме ѿтъ нмыннхъ своего глаголаше свое соуште, на быше нмъ все обѣштено. 33 и велыюу сылоу въздахъоу свидѣтельство апостолы въскрѣшенню господа ИсоуХриста, благодѣти же бы велыѣ на всыхъ. 34 не бы бо ннштѣ ныедынъ въ ныхъ, на елыко стежалы быхоу села нмы дома, продахыте приношахоу цѣноу продамыхъ, 35 и полагахоу прѣдъ ногами апостольскымы даръ нже комоуждо егоже трыбоваше. 36 Носы же на-реуены Варнака апостолъ, нже юсть сынъ оутышенихъ, лекгытъ, коупранннхъ родомъ, нмѣе село, и продавъ е принесе цѣноу и положи прѣдъ ногами апостольскымы.

— V [šiš. 10] 1 моужъ же. продаста. 2 скыдоушты же н жены. принесе юсть едноу и положи прѣдъ ногами апостольскымы. 4 продамо бысть тебѣ властно. 5 слышавъ. страхъ велыкы. се. 6 пѣта рѣвога н. вѣставъше же. стрѣбннше, и нзнесьше погребоме н. 8 аште на толыцы село. 9 дѣарехъ, нзнесоутъ те. 10 нго, нздаше. мрътѣкоу, нзнесьше. 11 страхъ велын на всен. 12 роукамы же апостольскымы знаменыѣ бы-кахоу и юудеса въ лоудѣхъ многа, и быхоу ннодоушнмо ксы въ прытворы соломоуны. 13 проуыхъ же нннтоже не смѣше прѣлыпыти се ихъ, на велнѣхоу се лоудѣе. 14 пауе же прылагахоу се выроушште господакы народъ, моужн же н жены, 15 тѣко н на поуты нзнешахоу недоужныи и полагахоу на постелахъ и на одрыхъ да гредоушнтоу Петроу помя стѣнь осннхъ единого ихъ. 16 прихоуше же н народъ ѿтъ окрѣсннхъ градъ въ Ёр(осо)лнмъ приносеште недоужныи и страждоуште ѿтъ доухъ неуѣстыихъ, нже нцѣлахоу се. 17 вѣставъ же архьерен и ксы нже с нмъ соуштыѣ ересь садоннсна, испавннше се завысты, 18 и възложише роуки свое на апостолы и вѣсадыше е въ тамннцоу лоудскоую. 19 анѣль же господнхъ ѿтѣрѣзе дѣары тамннцы, нзведъ же е рече: 20 ндыте н

СТАВЬШЕ ГЛАГОЛЫТЕ ЛОУДЕМЪ КЪ ЦРЬКВѢ ВСЕ ГЛАГОЛЫ ЖИЗНЫ СЕМ. [81б. 11]
21 слышавъше же кнѣзѣи на ютрыѣ къ црѣквѣ и оуѣахоу лоудѣ. арых-
ерне, иже. съзваше зборѣ. 22 възвратывъше. 23 тамъиначоу оубо ѡбрытомъ
заткореноу и. твѣрдыю и страже стоеште. ѡтвѣрѣше же се. неединого
ѡбрѣтомъ. 24 црѣквыныи, и арыхьерен, и днѣахоу се. 25 тѣко сы моужыѣ.
26 приведе ис. побиють е. 27 къ съмыиштин. 28 хощтете мнѣстн. 29
Петаръ и апостолы. 30 роукыи есте и обыишыи е. 31 десницю оубо.
Нзрѣкныи и оставленѣи. 32 скеты дастѣ. 33 они же слышавъше днѣ-
хоу се и сештакхоу оубыты е. 34 вѣстанъ же етеръ къ сныи пѣры-
сыи именемъ Гамалыиъ законооуѣтель уастанъ всѣмъ лоудемъ, покелы
мало уѣо апостоломъ истопныти. 35 рече же и нимъ: моужн нзрѣкныи,
вѣннманте себя о улохѣцыхъ снѣхъ уѣо хощтете створыти нмъ. 36 прѣжде
бо снѣхъ днѣи вѣста Тѣкта глаголе себе соушта мыкого велика, емоуже
прѣлнннше се уѣисло моужн тѣко .д. ста, иже оубыенъ бысть и всн
елнко послоушдоху его разыдоу се и быше къ нмѣтоже. 37 по семь вѣста
Нюдѣ галекыиыи къ днѣи написаныи и обрѣаты лоудѣи много къ сѣздѣ
себе. и та погыбе и всн елнко послоушдоху его разыдоу се. 38 и се
нннн глаголоу вамъ, ѡтстоуныте ѡтѣ улохѣкъ снѣхъ и оставыте е, тѣко
аште вѣсть ѡтѣ улохѣкъ скытъ сѣ или дѣло се, разорытъ се; 39 аште
ли ѡтѣ бога вѣсть, не можете разорыты его, едѣ како богосварныиы
обрѣштете се. 40 послоушавъше же его и прызваше апостолы, быше
запрѣтнше нмъ не глаголаты о нмѣи семь исѣсоуе, и ѡтпѣустыше е.
41 они же оубо нднѣахоу радоуиште се ѡтѣ лыца самаѣа, тѣко нмѣне
рады исѣсоуе сподобнше се досажденныи прыеты. 42 все же днѣи къ црѣ-
квыи и по домоу не прыстѣахоу оуѣшете и благовыствоуиште Исѣуса
Хонста.

Djel. VI [šiš. 12] 1 къ дѣмъ же ты. 2 призваше оца. народа оууче-
ныи. оставаше. 3 ельсѣ з. моужы. трѣбовашииъ сымъ. 5 испланиа. 7
слово кожы. къ кѣры. [šiš. 13] 8 Стыпашъ же сѣ. 9 етерын. аликсам-
дарьска, нже. 10 прамѣодости н доухоу. 11 наоучыше моужы. 12
сѣгаше же люди. късхытиши н прикѣдоше на. 14 се, нзмышѣтъ обнуан.

— VII [сѣд. 13] 1 се тако вѣсть. 2 въ Месопотамыи. дажде. 4 тогда
нищадѣ. по оумрътын. въ менже. 5 на мен. нозы его. и обещта даты ю
емоу въ оудръжамыи и сѣмѣни его по немъ не нмоуштоу емоу уеда. 6
глагола же сѣцы богъ яко боудеть сѣме его припальцы въ землоу тоу-
ждоу, и поработеть е и охлобеть е .д. ста лѣтъ. 7 езыкоу, емоуже по-
работаютъ, соуждоу азъ, рече богъ, и по семь нзѣдоутъ и посланоужеть
мы на мѣсты семь. 8 и дастъ емоу богъ захѣтъ образамыи, и тако роды
Нсака и образа и н въ данъ осмы, Нсакъ Нзкока, Нзковы оба на десете
патрнзрѣхъ. 9 и патрнзрѣсы възракновавъше Носнна продаше въ Египать,
и бѣ богъ с нимъ, 10 нзбави и ѡтъ ксѣхъ скръбы его и дѣсть емоу бла-
годытъ и премоудрость прѣдъ Парамомъ царемъ египатьскымъ, и постави
кхастельника надъ Еѣыптомъ и надъ всимъ домоу своимъ. 11 прѣде же
гладъ на всю землоу египатьскоу и хамамъскоу и скръбъ келыт, и не
обрѣтакоу сытосцы отъцы мамы. 12 слышавъ же Нзковы соуштен жыто
бѣ Егннты, посла отъце наше прѣжде. 13 и кыторое съ позыамъ бысть
Носпын братын своен и хыи бѣ Парамовы родъ носыповъ. 14 пославъ

же Носиинъ призва Нѣкова отъца своего и весь родъ доумъ .е. осмоу десетоу. 15 снѣде же Нѣковъ къ Египать и оумрътъ тоу самъ и отъцы нашы, 16 и принесоме е въ Соухемъ и положыше е въ гробѣ, нже коупы Акрамъ цѣною сребра оть сынокъ еморовъ соухемскаго. 17 якоже приближаше се лѣто обытованнѣ еже кѣсть се богъ Акраамоу, възрѣстоше лоудѣ и оумножыше се къ Египты, 18 до нѣдыже вѣста царь нмъ къ Египты, кон не знаше Носипа. 19 съ премоудрыиъ родъ нашъ озлобы отъце наше оъметаты млдннѣе нхъ и не жыкнѣи нхъ. 20 ка менже време роды се Монсын, и бы благъ боговы, нже пытанъ въ .г. мѣсеце въ домоу отъца своего. 21 оътеръженоу же емоу быктоу кѣзетъ и дашты парлонова и кѣспѣты и въ сына себе. 22 и млоуенъ бысть Монсын всакон премоудростѣ египатьсцы, въ же сѣланъ къ словеснхъ и къ дѣлхъ. 23 егда же сконуаваше се емоу уетирѣто десетно лѣто, кѣнде нл срьдѣе емоу посѣтитѣ братые свое сынокъ нз(ран)лехъ. 24 и кидыкъ етера обыднма пособѣствока и створи масть обиднмомоу оубыкъ египтаннма. 25 велнаше же разоумѣты братнн свои яко богъ роукою его дастъ нмъ спасеные. 26 ка ютрѣ же данъ зкъ се нмъ теждоушнмъ и сымѣраше е къ мѣрѣ рекъ: моужы, братыѣ есте вы, въс коую обыдыте себе? 27 обыден же нскрнаго оътрнноу е н рекъ: кто те постави соудью или кнеза надъ нами? 28 еда оуѣнѣи ме хоштешѣ якоже оубы оуѣра египтаннма? 29 вѣжа же Монсын словесе сего, и бысть пришлацъ къ землы млдызмѣсцы, ндѣже роды сына .е. 30 и егда сконуа се емоу .м. лѣтъ, зкъ се емоу къ поустынн къ горѣ снлннсцы анѣель господнмъ пламенемъ огнннмъ въ коупннн. 31 Монсы же кѣднкъ днвлаше се кѣдннню. прыстоупаюштоу же емоу разоумѣты, бысть гласъ к нмоу господнмъ: 32 азъ богъ оѣцъ твоихъ, богъ акрамовъ и богъ нсаковъ и богъ нзкоавъ. трепетанъ же быкъ Монсын не знаше гледаты. 33 рече же емоу богъ: нзоуи сапога оѣтъ ногоу своею, мѣсто бо нл немѣже стоншы земле света есть. 34 киден кидыкъ страсть лоуды монхъ соуштыхъ къ Египты, и кѣздыханые нхъ слншахъ, и снндѣ нзетн нхъ; и ннны греды и послоу те къ Египать. 35 сего Монсыѣ, егоже оътеръгоу се рекыше: кто те постави кнеза нлѣ соудью надъ нами? сего богъ кнеза нзбавытелеа посла роукою анѣела зѣльшаго се емоу въ коупннѣ. 36 съ нзведѣ сѣткоръ уоудеса и знаменыѣ въ земан египатьсцы и въ урымнмъ моры и въ поустынн .м. лѣтъ. 37 съ кѣсть Монсын рекы сыномъ нзр(ан)лехымъ: пророка камъ кѣздыгнеть господъ богъ камъ оѣтъ братые каме яко мене, того послоушанте. 38 съ кѣсть выкъ въ цркъвы въ поустынн съ анѣеломъ глаголоушнмъ к нмоу въ горѣ снлннсцы отъцемъ нашнмъ. нже прнеть словеса жыка дати камъ, 39 егоже не вѣскотѣше послоушатѣ отъцы нашы, нл оътрнноуше н, и обратыше се срьдѣемъ своимъ къ Египать, 40 рекыше Ароновы: сткоры нашъ боги, кон прѣдндоутъ прѣдъ намн. Монси бо сѣ, нже нзведе нн н- земле египатьскѣ, не выны уѣо бысть емоу. 41 и телѣцъ сткорѣше къ днн онн и кѣзисоме жрѣтвоу тѣлоу непризннноу, и веселахоу се о дѣлхъ роукою своею. 42 обрати же е богъ и прѣдасть е слоужыти коемъ небесннмъ, якоже есть писано въ кннгахъ пророуьскыхъ: еда зѣколеннѣи и жрѣткы прѣнѣсте мы .м. лѣтъ къ поустынн, домоу нз(ран)лехъ? 43 и кѣздыгнѣоусте крокъ меле-

хвѣски и звѣздоу бога нашего Репана, образѣ, еже створиште покланати се нмъ, и прѣселоу кы далече Къкылома. 44 крокъ смѣдытельствоу бѣ отъцемъ нашимъ въ поустини, ѣкоже поклѣт глаголе Монсмоки створити по образоу нже кѣды. 45 егоже и кытше прнемше отъцы наши съ Нсоусомъ въ одрѣжаніе езникомъ, еже изринуу богъ отъ лица отъць нашихъ, до дѣне дѣвдоки. 46 нже обрѣте благодить прѣдъ богомъ. испросы обрѣсти селеніе бога изъкоклъ. [šiš. 14] 47 храмъ. 51 о тоужы-высѣмъ (тежевыни?). 52 прѣдѣдѣтеле. 53 не сахраните н. 54 же се. 55 се же Стпала испаль доуха. улокуъскаго. 56 затакнууъше. инодоушмо. 57 изведше кѣни. юмоше етера нарицаемаго Саула. 59 поклошнѣ. пѣта глаголае.

Djel. VIII 1 Сакъ же бѣ изъколенъ с нмъ оубыти н. бысть же къ дны ты гонимы велие на цркѣкъ ер(осо)лимыскоу, и вси расыаше се по странамъ къ Иудеи же и Самарѣи развы апостолѣ. 2 стрѣжише же Стпала моужы. благокрѣпы и створише плауъ о немъ. 3 Слоуль же озлобляше цркѣкъ по домохъ ходе, вѣлае же моужы и жены и выдаше къ таиницоу. 4 расѣли же придоу благовѣстоующе слоко. [šiš. 15] 5 Пиланъ же. самариньскы. 6 Пиланномъ инодоушмо. 7 много бо иноушнымъ. пѣта и прѣдъ вѣпниште. 8 исцѣляше. 9 къ грады, кореньты творе и дѣни дне езикоу самариньскоу, глаголе быти етера себе великѣ. 10 се мѣсть. 11 кореннемъ дѣны творяше. 12 нсоусхристовы. 13 вѣрова. великыє. 16 единаго же. Христа. [šiš. 15] 18 видѣвъ же. 20 стежати сребромъ. 22 злобы свое, н. 23 жалѣу. 24 помохѣта се н. глаголаста. 25 она же оубо. самариньскыє. [šiš. 16] 26 анѣль же. Газотъ, мѣсть бо. 27 газыме, нже. 30 и слыша убоушта. 31 аште никто не поставити мене. 32 се кѣ: ѣко оука на заколеніе ведень бысть н. стрѣгоушнымъ безглазнымъ. 34 о комъ. пѣта се iza глаголаеть. 35 пѣта Христа. 36 пѣта ргвога н. ѣкоже гредѣхота. и сѣта каженникъ. 39 доухъ светы. [šiš. 17] 40 въ Газоты. иде. къ градѣхъ и къ селихъ.

— IX [šiš. 17] 1 Сакъ же мѣште. 2 на листѣ написаны. аште нѣке. да скѣзати. 3 приближаты. отъ небесе. 4 пѣта нмоу. 5 реуе же мы: кѣто нси. 6 вѣстами, нди. 7 н моужн же ннѣдиногже видѣште. 8 вѣстѣвъ. отъ-вѣрстныа оуныа. ннѣдиногже. за роукоу же нмѣше вѣведоме н. 9 не видѣн, ни. ннѣть. 11 же реуе. нарицаемы прѣкы. нюдоки Сакла нменемъ Тарасѣнниа. 12 роуцы. 13 отъвѣштакъ. Аманыъ реуе. моужн семь. зло. 14 вѣсе нарицаюште. 15 к нмоу господѣ. 17 възложи. и реуе. Нсоусъ вѣлае ты се. по нмоуже гредѣаше. наплѣнши се. 18 отъпадоу емоу. ѣко уе-хоуе, и прозрѣ же и аене вѣставъ. [šiš. 19] 19 бысть же Слоуль. 20 н аене. 21 слышеште се. не се ли. разроушникыи вѣсе. кедеть къ. 22 разоушмо. Слоуловы. стрѣжахоу. 25 понмѣше нсадише съвѣтъше. 26 мѣсть оууенинкъ. 27 поемъ прикѣде н. како на поуты кѣды господа, и ѣко. 28 възходе. о имени господа Нсоуса. 30 братни сведоме. 31 Самарини и Галелани. [šiš. 20] 32 бысть же. синтѣ къ. 34 пѣта Нсоусъ. одръ скон. 35 Съсаронѣ. 36 еже творяше. 37 н омывъше. 38 Лоуды и Нопне. къ нси. къ нмоу да. 39 възведоме н. показуюште одиждоу и ризы. 40 же кѣны. тѣлоу си. 41 н емъ ю. пѣта призвакъ — постави. 42 къ господа. 43 ннѣть же дны многѣ прѣвѣнти емоу къ Нопы оу етера Симона оусмара.

скрѣи. 20 кышадше въ Амѣтнѣхую. 21 кырокашше. 22 въ слоко. 23 оутыиаше се кысыхъ. трыпты на бора. 24 въ господекы. 25 Павла. ѡбратъ его. 26 нмъ лѣто цѣло синмати се въ цркви. илоуы народъ много. нарешти же прѣжде въ Амѣтѣхын оуѣеники. 28 гладъ келын. по всен. иже бысть при Кла(въ)ды цары. 29 оуѣеницы же. нарѣше же каждо ихъ въ слоужьбоу послати жнкоушнымъ въ Нюдѣи братомъ. 30 еже створѣше послаше. карынакелю.

Djel. XII [šiš. 26] 1 въ вѣмѣ же оно кълужы. 3 дѣице ѡпрѣснакомъ. 4 кьсади въ. д. уетѣрѣто(днѣк)номъ. 5 стрѣжахоу. 6 извести Нродъ. дѣица оужема желѣзнымъ. стражы же стрѣжахоу таминцоу. 7 кълѣбоудн глаголю. 8 амѣѣль и нѣмоу. плесни. по мнѣ нты. 9 пѣта рѣвога и. кылаюшты. же сынъ. 10 желѣзная кълѣбешта въ градъ. ѡтѣрѣше се. пѣта и ѣза нма. стагноу етеры. 11 кыкъ въ сѣтѣ. своѣго, нзѣтъ. нродокию и ѡтъ кьсакаго. [šiš. 28] 12 смотрь же приде. нолнокѣ. 13 пристоупи рабниин. Роды. княза стоѣшта Петра прѣ(дъ). 16 а Петаръ прилѣжаше. ѡтѣрѣзше же и оужасоу се. 17 братни сен. 18 кыштин же дѣеки въ мѣлкѣ келыка оу конникъ кѣмо се оубо Петаръ дѣ. 19 Нродъ же понскавъ его и не ѡбратъ кьстѣзавъ страже покелѣ ѡтѣкесты е, и самѣдъ ѡтъ Нюдѣи въ Кесарыю и жыкѣаше. 20 въ же Нродъ гныкае се на тоураин и сидѣицы, и ннодоушино же придоу и нѣмоу. и оумоляше си Класта постѣльника царѣка прошахоу мѣра, за не пытыти се зѣмлы ихъ ѡтъ царьскыѣхъ его. 21 въ нароуыть же данъ Нродъ обѣлы се въ рѣзоу царьскоу и сѣдъ на соудышты глаголаше и нмъ. 22 народъ же кълѣлашаше гласъ божын а не уловѣуысы. 23 лѣне же порази его амѣѣль господынъ, за не не дастъ славы богоу, и бысть урѣкынн (гкр. урѣмьмы) нздѣсь нздѣаше. 24 и слоко божьѣ растнаше и множаше се. [šiš. 28] 25 Нокана нарѣцаемаго.

— XIII [šiš. 28] 1 нарѣцаемы Ниѣрь. Лоукын коуриныннн. Нродоу уетѣрѣтовалсинкоу. 2 ѡтлоуунте мы Карнавоу. призывахъ е. поташыше се и мольше се и кълужыше. 4 снѣ же оубо. и ѡтъ тоудоу. корабли коупарьсымы. 5 кыкѣша въ Салымаы. нмѣста. 6 пѣта рѣвога и. до Падѣи. етера корѣнѣца. нюдманыи. Карысоушъ. 7 въ. Саргемъ Павломъ, моужемъ. Слоула кълѣыси. словесе божьѣ. 8 Кѣлнма кълѣхѣвъ. нсин. 9 Сакъ же, и Павла. исплыны се. 10 кьсакоеи. [šiš. 29] 13 ѡтѣкѣзше же се ѡтъ Пѣта иже с Пѣломъ. Перѣъ Фамѣпнлнн. ѡтлоууы се ѡтъ нню. кълѣратыти. 14 Писидѣе. 15 кь нмъ. аште мѣсть слоко въ кѣю. 16 нздѣилъсы. слышнте. 17 кълѣнесты въ пришлѣтныѣ ихъ, и мѣшѣю. 18 ннтѣ. 19 разоръ кѣзыкъ .х. хамлоушѣи, раздылы. 20 до уетѣри сѣтъ и пѣтъ десѣтъ лѣтъ. пѣта по снхъ. 21 ѡтъ тоудоу проснше. 22 Дѣида на царьство. Дѣида сына несѣока. 23 по ѡбитѣкѣныи. 24 пѣта рѣвога и. прѣдъ лнцѣмъ кѣнѣтыѣхъ его. показннѣ. [šiš. 256] 25 ремене ѡбынѣлъ его. 26 моужн братнѣ, сынокѣ родѣ. 27 жнкоушнымъ бо. 28 проснше оу. пѣта pošljednjega и. 29 писаннѣ. 31 иже и кѣи се. 33 кѣи и кѣторнымъ пѣсалымъ пишеть: сынъ еси ти, азъ дамѣсь родѣхъ те. 34 а кѣи кьскрѣсылъ мѣсть ѡтъ мрѣтѣхъ к томоу не кѣзѣра(шта)юшты се въ нстѣлнне, тако рече: кѣи дамъ кѣмъ прѣподобна Дѣида кѣрѣи. 35 тымъже ннѣды глаголетъ: не дѣсы прѣподобномоу своѣмоу кѣдыты нстѣлннѣ. 36 Дѣида

грады томъ. 21 (22) и яко. въ царство божие вѣнцы. 22 (23) нмъ въ цркви попы. моляща. прѣдста. въ негоже вырочаше. 25 (26) юдоу быста прѣдана благодѣты божын въ дѣло. 26 (27) прошѣдша. 27 (28) прымѣста же тоу врѣмени не мала съ оуученики.

Djel. XV 1 И етеры съшадше с нимы ѿ Нюдые оууахоу братию: яко аште не образуете се по обыаю монсыокоу, не можете спасти се. 2 быхши же распры и стезанню не малоу Паклоу и Варнакы с ними наръше възыскаты Пакла и Варнакы и етери нмъ ѿ нихъ на апосто-лоу и старцемъ въ Ер(осо)лимъ о кьпрошени семъ. 3 послани же ѿ цркви прохотхоу Поуимнию же и Самарыю повѣдающе обраштеные езыкомъ, и творахоу радость велию всен братын. 4 приш(ь)дша же въ Ер(осоли)мъ прыста быста црквию и старцы и апостолы, сказаста же елико створы съ ними богъ. [xiñ. 31] 5 вѣставше же. образати се нмъ. 7 моужы браты. 8 срьдцевѣдацъ. нмъ дѣль нмъ. 9 инуесоже разань-ствова. 10 егоже ни отъмы нашы ни мы. 11 якоже оны. 12 знаменитъ и уоудеса. 13 по оумлюени же нма ѿтвѣшта Нѣковъ: моужн браты послуханте мене. 14 Со(у)меомъ повѣда якоже прѣжде богъ изабра при-еты ѿ езыкъ лоуды имени своегоу. 15 и се едино гласеть словеса пророуьскыя, якоже кестъ писано: 16 по семь образтоу и, и съзыждоу кровь даендовъ падшымъ и а раскопанъ его съзыждоу и исправлюу, 17 яко да възвнштоутъ (гкр. възвнштоутъ) проуы уловѣци господа и всн езыцы, въ нихъже нарицаеть се име мое на нихъ, глаголетъ господь творен вса сн. 18 выдома ѿтъ вѣка соутъ богоу вса дѣла его. 19 тмъже азъ соуждоу не стоужати обраштаюштимъ се ѿтъ езыкъ въ богоу, 20 на написати нмъ огрѣбатъ се ѿдъ отрѣкъ неприязниныхъ талесъ и ѿтъ лоубодѣннѣ и оудѣленнѣ и ѿтъ крѣпы, и еже вы себя не ва годъ кестъ, нмъ не творѣте. 28 Монси бо ѿтъ дрѣвеленыхъ родъ на все грады проповѣдающе его имать въ съборнштнхъ по все соуботы утоты. 22 тогда изволи се апостоломъ и старцемъ съ всею црквию иза-бравыше моужн ѿтъ нихъ послати въ Аньтиохыю съ Варнакою и Павломъ Нюдоу нарицаемаго Варсакоу и Силоу моужа нароуыта въ братын, 23 написавыше роукою своею се: апостолы и старцы и браты живюу-штимъ въ Аньтиохын и въ Соурын и въ Килыкын братын иже ѿтъ езыкъ радокаты се. 24 по неже оубо слышахомъ яко етеры ѿтъ насъ нмѣдше възмоуыше вы словесы раздѣраштаюште доуше вамъ глаголюште обра-заты се и блѣусты законъ, нмъже не разаньствовахомъ, 25 изволи се намъ бѣвшимъ въ коупы изабравыше моужы послаты къ вамъ съ възлоу-еленнма нама Варнакою и Пакломъ, 26 уловѣкома продавшима доуше свое за име господа нашего Исоус(а) Христа, 27 послахомъ Нюдоу и Силоу, и та словомъ сказыюшта сежде нста. 28 изволи бо се све-томоу доухоу и намъ ннкторыеже больше възложыты вамъ теготы развѣ-сыхъ моуждѣннхъ: 29 огрѣбаты се ѿдъ отрѣкъ неприязниныхъ и ѿтъ крѣпы и ѿтъ оудѣленнѣ и ѿтъ лоубодѣннѣ, ѿтъ нихъже себе съблѣоу-дающе благо творѣте. създравы боудѣте. 30 посланы же сиидоу въ Ань-тиохыю, и събравыше народъ въздаше книги на аистъ написаны. 31 про-уатыше же възрадоваше се о оутышеннѣ. 32 Нюда же и Сила, и та пророка соушта, словомъ многымъ оутышѣста братию и оутѣрѣдѣста.

33 створьша же лѣто ѡтпоуштена быста съ мѣромъ ѡтъ братыѣ къ апостоломъ. 34 изколы же се Силы приенити тоу. [šiš. 31] 36 Пакль къ Варнакы. възераштѣша се да. 37 Нокана нарицаемаго. 38 ѡтѣстоупльшаго ѡтъ нею ѡтъ Пампылѣ. 39 ѡтѣде къ Коупарѣ. 41 прохотше же Соурью и Кылныю потерждае.

Djel. XVI 1 Бысть же и къ Дервы и къ Лоустры; и се оушеникъ етеръ бы тоу именовъ Тымотен, сынъ жени нюдыны некрыны, отъца же еленина, 2 иже свидѣтельствоваъ бысть ѡтъ братыѣ къ Лоустры и къ Нюны. 3 семоу въсхоты Пакль да с нимъ изыдетъ, и понмъ и обрѣздъ нюде(и) рады соуштыкъ въ оныхъ мыстыкъ; вѣдыахоу бо есмь отъца его яко елѣнь бѣше. 4 якоже прохотѣахота грады, прѣдѣахота нмъ храмыты нрѣкы соудѣше ѡтъ апостолъ и ютъ старѣцъ иже къ Ер(оу-са)лимы. 5 прѣкы же оутѣрѣдахоу се выроу и прѣмывахоу къ умсло по все днѣ. 6 прѣдета же къ Проуѣью и галльскоу землоу. възерашено же бысть нмъ ѡтъ свѣтаго доуха глаголаты слоко въ Асын. 7 прош(ь)дыша же къ Моусью покоушаста се въ Кытанью нты, и не дастъ нмъ доухъ Нсоусовъ. 8 прошдыша же Моусью синдета въ Троудоу. 9 и с(ь)нъ авы се въ пошты Паклоу: моужъ македоняныи етеръ бысть стое и моле и н глаголе: мымоукъ въ Македонню помозы намъ. 10 якоже слыъ вѣды, абые възнсахоумъ изыты въ Македонню, разоумываюште яко прѣзѣа нмъ богъ проповѣдати нмъ. 11 ѡтѣвѣзше же се ѡтъ Троуды въ прѣмъ адомъ въ Самогранъ, въ оутрѣ же въ Нелюль, 12 ѡтъ тоудоу же въ Пиллпы, иже мѣсть прѣмые уѣсты македонскне грады Колонны. бѣхомъ же къ семь градоу живеоуште дны етеры. 13 ел данъ же соуботны изидемъ еанъ изъ града прѣ рѣцы, идѣже мылаше се молитвыиште соуште; и сѣдыше глаголахомъ съмыдыныи же се женимъ. 14 и етера жена именовъ Лоудыа пырпырополнѣ града тоуатырьска утоушты бога слыша, еиже господъ ѡтѣрѣзе срьдце кытматы глаголемымъ Пакломъ. 15 егда же се крѣсты и домъ ен, оумолы ни глаголоушты: аште творыте ме вѣрноу соуштоу къ господоу, въздыше къ домъ мон прѣбоудыте. и прымоуды ны. [šiš. 32] 16 бысть же ндоуштынъ намъ на молитвоу, рѣа етера. доухъ поумытскы. сръте нѣ. многа дѣаше. кѣхъ-стеоушты. 17 въ сѣдѣ ндоушты Пакла и насъ. проповѣдають еамъ. 18 теораше къ многы дны. стоужъ же. ѡбратъ се рече доуховы. изиды изъ. 19 нхъ, иемше. вѣдуахоу. 20 привѣдше ѣ. 21 примати. 22 растрѣахыша. 23 и въергоу. 25 полоуиштыѣ. молитвоу теорешта поахота. оужмыцы. 26 ѡтѣрѣдше же се абыѣ. 27 въспреноуъ же се. видѣвъ. делри тамници, изѣлѣкъ. мѣлаше изѣбигноуѣше оужинны. 28 же Пакль. 29 пома и pred трепетанъ. припадъ. 30 изведе ѣ. 31 Христа, спасени. 33 понмъ. 34 кѣведъ же ѣ къ домъ, и постави. домомъ вѣроканъ. 35 и яко данъ бысть, послаше стратыцы паллунныи глаголоуште ѡтпоуштыты ѣ уловѣа она. 36 снахъ же стражъ тамныиуны словеса сы пакловы: яко послаше стратыцѣ да ѡтпоуштена боудета; нины оубо излѣхъша нѣхъта са мѣромъ. 37 Пакль же рече к нимъ: бѣвѣше ны прѣдъ лоудыи не осоуждена уловѣа римлянина соушта въсѣдѣше къ тамницоу, и нины лы тѣи ни изведетъ? ни оубо, изъ прии(ь)дыше самн ны да изведоутъ. 38 сказае же паллунныи стратыгомъ глаголы

сне, и оубоѣше се слышаше яко римлянина еста. 39 и приидаше оумолити ѣ, изведеше же ѣ младоху изни из града. 40 ниш(ь)дыша же ис тамниче кидета къ Лоуды, и кидыкыша братию оутышнста ю, и изидета.

Djel. XVII [šiš. 33] 1 протыдыша. къ Тесалоникъ. зборъ нюденскы. 2 и нимъ киде. 3 оѣ мръткыхъ въскрьсноути, и яко. 4 жемъ иже. 5 кыздрьнокакыше. протикалюште се нюдые не мало помыше. приш(ь)дыше къ домъ. 6 и не овертыше ню. развештакаше всоу. и ты стмо придоу. 7 и си. протикмо илоукомъ. 8 смоутише же народы и граждане слышеште се. 9 и приемьше мнто оѣ Асона и проуихъ по редоу поустнише е. 10 браты же абые поштыю одаклаше Павла и Силоу въ Беръ. ѣже приш(ь)дыша къ савамъ нюденскѣ идета. 11 си же бѣхоу доверьниша рода солоуныскыхъ, иже приетъ слоко съ еснмъ прыкытоу по все дны искоуште кингъ, аште се тако юсть. 12 мноуы же оубо оѣ инхъ кзрокаше и оѣ говзникъ жемъ елыныскыхъ и оѣ моужъ не мало. 13 егда же оуѣдыше солоунысци нюдте яко и къ Беръ Павломъ пропокыдамо бысть слоко бо-жые, придоу и тамо дкыжоуште и моуеште народы. 14 оѣпоустыше же тогда абые Павла ити на поморье, остана же тоу Сила и Тымотен. 15 прокождлюштан же Павла, кѣше и до Атыиъ, и приемьше залповадъ къ Силаи и Тымотыю да въ скорѣ придеа к немоу изидета. [šiš. 235] 16 къ Атыиыхъ же ждоуштоу ею Павлоу раздражаше се доухъ. непри-хуныныскыхъ талесъ испальи. 17 на слыиштитхъ. по все дны къ прылоу-уаштитхъ се. пема съ нимъ. 18 с нимъ. они же: тоуждыхъ кзсоуъ про-покыдыиъ. въскрьшенье пропокыдаеть имъ. [šiš. 34] 19 помыше же и, на арыекъ ледъ кѣше. пема не предъ можемъ. глаголемое тобою. 20 оубо хомтеть се быти. 21 нлы слышати. 22 атыиысцы. 23 невидыма. егже оубо. сего оубо. 24 створы мѣрь. съ небоу. 25 роуны улокуъ-сные оугождениъ. тѣжоуеъ. даеть. дыханне доуха на все. 26 въ всемоу. 27 и иже оубо недалече. 28 живемъ. исамъ. [šiš. 236] того бо и родъ. 29 камешноу нлы зканинзю (т. изканиноу). 30 некаждствя. казды ка-зти се. 31 соудыты жыкымъ и мръткымъ и есем. кзроу дакъ въскрь-шенье. 34 пралпыше се немоу кзрокакыше. многы.

— XVIII [šiš. 250] 1 по семь же оѣлоуы се. 2 и оверъ етера жыдовина именемъ Апоулоу поунытыинна родомъ мокоприш(ь)дыша оѣ Италие, и Прискоулоу женоу его, за не покелъ Клееды оѣлоууыты се еснмъ нюдыомъ оѣ Рима, пристоуны к нимъ. 3 и за не бѣхоу ино-казыицы, жыкыаше оу нен и ккашаше, бѣхоу бо казныю оусмарын. [šiš. 250] 4 на слыиштитхъ. 5 и якоже слыидета оѣ Мекедоние Сила же и Тымотен, тоужаше доухомъ Павла же зсвѣдытельствоуе нюдыомъ быти Христа Исоуса. 6 протыкештитхъ же се нимъ и хоуленитмъ истресъ рыжы свое реуе к нимъ: крькъ еаша на глакахъ кашыхъ; уысть азъ; оѣ селы къ езыкы ндоу. 7 и прышадъ оѣ тоудоу приде къ домъ етера именемъ Тита Ноуста утоушта бога, емоуже къ храмъ къс кран самышта. [šiš. 250] 8 Крысиъ. 10 druga polovina за не лоудые itd. stoji pred prvomъ за не азъ. 11 сѣде. мѣсецы .2. оуѣе къ инхъ словесы. 12 Галлылоноу же антоупатоу соуштоу къ Ахын наплдоу ниодоушио ню-дые на Павла, и прикедоме на соудыште, 13 глаголоуште: яко кромъ

закона съ разкрасити уловкы уысти (гкр. уыстисты) бога. 14 хотештоу же Павлоу отъкресты оустя реуе Галлелыонъ къ нюдному: аште бы непрада коз или обидя зла и отъ нюден, по словесы оубо быхъ послоушала вась. 15 аште лы стезанинъ соутъ о словесы и о именихъ и о законн каишемъ, сами видите, соуды бо азъ симъ не хощтоу быти. 16 изагна е отъ соудышта. 17 нмыше же вси елени Состема архисоунагоа быдоху прѣдъ соуднишемъ, и инуесоже не раждаше Галлелонъ о семь. 18 Павелъ же еште прыенихъ дны многы и цѣловалъ братию, вьсѣдъ къ прѣкозъ отъвезе се къ Соурыю и с нимъ Прискоула и Апоула пострыгыше глакы въ Кенхреахъ, нмѣдоху бо молиткоу. 19 приста же къ Етесы, и та оставы тоу, самъ же вьсѣдъ въ снымыште стезаше се с нюден. 20 моленитымъ же се нмъ да боле лѣта прѣбоудеть оу ныхъ, и не обешта се, 21 на отъреуе се нмъ рекъ: яко подобаетъ мы всаки гредоушты празнихъ створиты въ Ер(осоли)мы; пакы же възкраситоу се и влмъ богоу хотештоу отъкесты се отъ Етеса. [šiš. 35] 22 и сьсѣдъ въ Кесарию. 23 створы. етере, прѣходе. галльскоую. все оуенины. 25 и горе. вѣды тауыю. 26 снымыштыхъ. 27 оумолыше. приты, нже. 28 нюден.

Djel. XIX [šiš. 36] 1 бы же соуштоу Аполоусоу. оберате тоу. 2 и реуе. из аште. 3 къ нимъ Павелъ. 4 крѣщеннемъ. 5 слышавыше же сын. Нсоуса Христа. 7. вѣ.-те. 8 вьсѣдъ же Павелъ. стезае се прыпнра. 9 якоже етеры крѣпдаху се и протывлаху се злословеште поутъ прѣдъ народомъ, отъстоупалъ отъ нихъ отълоууы оуенины по все дны стезае се къ оууилишты моууытеля етера. 10 се же бысть по двѣ лѣты, яко всимъ жикуштымъ въ Асын санишаты слово господне нюдному же и елыному. 11 сыли же непростые твораше богъ роукою павлею, 12 яко и къ недоужинимъ приношаху потные его глакотеже и оуероушьце, и цѣлы бываху отъ недоугъ, доусы же неуысти нсхождаху отъ нихъ. 13 наущеш же етеры отъ снытаюштыхъ се нюдые обзѣвыкъ нарыцаты на нмоуштее доухъ злы нме господа Нсоуса Христа глаголюште: заклинаемъ вы Нсоусомъ, егоже Павелъ проповѣдаеть. 14 бѣху же етеры сымоке Скепгын жыдовына архьерет твореште се, седмъ ихъ. 15 отъкештавъ же доухъ злы реуе: Нсоуса злмоу и Павла свѣды; ви же кто есте? 16 и скауе уловкы на не, въ немъже бы доухъ злы, и одолевъ оукрѣпы се на не, яко назы и оурамены изыгымоуеше отъ храма того. 17 се же зкы бысть всимъ нюдному же и елыному жыкуштымъ въ Етесы, и нападѣ страхъ на все, и велыуаше се нме господа Нсоуса. 18 и мнозы отъ выровавышыхъ прыхождаху исповѣдаюште и сказуюште дѣла свои, 19 мнозы же отъ створышыхъ уары смезыше кныгн съзыхдаху е прѣдъ всимы, и смѣзаше цѣноу ихъ, и обрѣтоу сребра .е. тамъ. 20 такожде отъноудъ слово господне растѣаше и възможе. 21 якоже скончуаше се си, вложы Павелъ въ доухъ прошадъ Македонню и Халлю нты въ Ер(осоли)мъ рекъ: яко енишоу ми тоу по томъ подобаетъ ми и Римъ вѣдытѣ. 22 посла же къ Македонню два отъ слоужештыхъ емоу, Тимотыи и Ереста, самъ прыбывъ лѣто въ Асын. 23 бысть же въ то врѣме мьла не мала о поуты. 24 Дмытрые бо етеръ имениемъ, среброковацъ, творен тѣсела сребрына Арытемыди, дажше казинкомъ съдѣланѣи не мала, 25 еже събракъ и проуеи тое казны реуе: моужы, вѣсте яко отъ сего дѣла-

выхъ иманне наше юсть. 26 и кидыте и слышыте яко не татулю етесъ съ не малъ есоу асыю Павла съ прѣпрѣвъ обраты много народъ глаголе яко несоутъ бозы творены роукыи уловѣуьскыи. 27 и не татулю моудыи се усть наша сы въ облыуенне приты, на и великыи богыне арытемыди чрыкыи ни кѣ ужоже творыи. кельи же се рѣзориты велиуьствоу еи, юже еса аснѣ и еселемѣ утеть. 28 слышавыше же и быкыше тросты испальи кыпытхоу глаголюште: великѣ арытемые етесъска. 29 и напальи се к(ъ)сь градъ метежа, и оустрымыше се мнодоушно въ позорыште, вьсхытыше же Гат и арыхнстарьха македонаниа подроуга павлока. 30 хотештоу же Павлоу кынты въ народъ, възвращахоу же емоу оууеныцы. 31 етеры же отъ асытныи кнези соуште емоу дроузы послаше к емоу, молахоу и не кадаты себе въ позорыште. 32 дроузы же оубо дроугое нѣхто кыпытхоу. ет бо чрыкы еса смюштена и множыше не к(ъ)драхоу есо рѣды придоу. 33 отъ народа же избравше алыксендра изведышыи нудюиомъ, алыксендарьже поматъ роукою хотѣаше отъкештавати народоу. 34 разоумыи же яко жидовыи юсть, гласъ бысть единый отъ есиъ яко въ деа уаса кыпиюшныи: великѣ арытемые етесъска. 35 безъ малыи же створъ народъ кинжыи сета: моужыи етесъсцы, кто бо юсть уловѣкъ, иже не вѣсть етесъска града на вѣлсты соушта велици арытемыди и адопетокы? 36 безъ отъкѣта соушныи сыи подобаетъ камъ безъ малыи бнты и нѣуесоже недоустиа створыты. 37 прикведосте бо снѣ моужа ни чрыкыааго оукрадышоу ни хоуештоу богыне наше. 28 аште оубо амытрые иже и с нимъ казныи моушъ на комоу слоко, коуцы соутъ, и амытоупати соутъ, да носмоушъ дроугъ дроуга. 39 аште ли утѣ о нѣомъ нштетѣ, въ законти чрыкыи да раздрѣшитъ се. 40 бѣдно (гкр. бодно) бо мы юсть понимъ приматы кова о даиашемъ днеки, ннединоиже кыи соушты, и неиже не възможемъ въздаты словеси о сьвершени семъ. и се рекъ, отъпоусти чрыкакъ.

Djel. XX 1 По оставлени же малыи призвакъ Павла оууении и оутѣшъ, лобзѣкъ же е изыде ни въ Македонню. 2 прошѣдыи же страны ты, и оутыиъ е велииыи словомъ приде въ Еладоу. 3 створы же мѣсецы .г., кыишоу кокоу на нь отъ нюдѣи хотештоу емоу отъкесты се въ Соурыю, бысть волею емоу възвратиты се кроузъ Македонню. 4 с нимъ же иде до асые Сосыпатаръ Берынии, солоуианиа же арыстардахъ и Семоунада и Ган дерьвыиини и Тимотѣи, аснѣниа же Тоухыи и Троупнии. 5 сы же прѣжде шдаше насъ въ Троуды. 6 ми же отъенсомъ се по днехъ опрысмауиныхъ отъ Пилъппъ, и придомъ к нимъ въ Троудоу до петы данъ, нѣдже приенхомъ днѣ .з. [šiš. 36] 7 въ единоу же отъ соуботъ сьвраиомъ соушныи. глаголаше к нимъ хотѣи изити. 8 нѣдже възхомъ. 9 сѣды. възесе мрътѣкъ. 10 реуе: не пѣхтоунте. 13 ми же шѣдыше въ корабель отъѣксомъ се въ асомъ, отъ тоудѣ хотеште поети Павла; тако бо не бы повелѣлъ хотѣи самъ пѣшъ ни. 14 якоже оустрои се намъ въ асомъ, вьсаждѣше и придомъ въ Митоуаиноу. 15 и отъ тоудоу отъкѣзѣше се въ ютрѣи прыстахомъ въ прѣмо Хоу, въ дроугы же прыстахомъ въ Самоу, и облегыше въ Трофѣлы въ дроугы придомъ въ Мылитъ. [šiš. 37] 16 соудѣи бо. мимо тды етесъ. ташташе бо се

емоу, аште възможно бѣ бѣло, емоу въ петникоушны днь бнты. 17 послакъ въ Ефесъ. црѣковныи. 18 приѣ въ Асию. 19 прилоуѣшныи се. 20 нитесоже. 22 прилоуѣштьхъ ми се въ немъ. 23 по въсе грады сьдѣтельствоуѣть. 24 словесы. себе. теуеныи мое. 25 въ менже приѣ. 27 камъ свѣта. 28 вынимае себя. доухъ скеты постаки. 30 развращенны. 32 предаю вы, братые. 33 и златоу и рызамъ. не вѣсхотыхъ. 35 застоушныи. поменѣте. 37 много же плауъ бысть вснмъ, и нападѣше на выю павлоу облобыздоху и, 38 волеште пауе же о словесы еже рече: яко к томоу не оузрите лица моего. прокождадоху же и въ корабль.

Djel. XXI 1 такоже бысть ѡтѣксты се намъ, истрѣгыше се ѡтѣ нѣхъ въ прныи зѣныи придоу въ Конь, дроугы же въ Родъ, и ѡтѣ тоудоу въ Патаръ. 2 и обратѣше корабль везомы въ Поуиннию, вьсидѣше ѡтѣ-везоухомъ се. 3 възинникоушюу же Коупроу, и оставѣше и о шоюу зды-хомъ въ Соурыю, и пристахомъ въ Тоуры, тоу бо бѣше кораблю изло-жыты брѣме. 4 и изообрѣтѣше оуѣеныи прѣвнхомъ тоу днѣ .з., иже Павловъ глаголаху доухомъ не възыти въ Ер(оуса)лныи. 5 егда же бысть намъ сконьуаты дны, ишѣдѣше идыахомъ прокождаюштыи ны всныи съ женами и дѣтѣми до влны града. и поклонѣше колѣна при мори по-молухомъ се. 6 и любзакѣше себе, възвѣзѣше же въ корабль ѡтѣксомъ се; они же възвратѣше се въ свои сы. 7 а ми прѣвнѣше ѡтѣ Тоура пристахомъ въ Птылеманды, и любзакѣше братыю прѣвнхомъ днь единъ оу нѣхъ. [šiš. 38] 8 въ ютрѣ же ишѣдѣше иже о Павлѣ прѣдоу. еван-ѣлыста. седьмы, прѣвнхомъ оу него. 10 дньи многыи. ѡтѣ Ньюдыи итеръ пророкъ. 11 исть похъ сы. 12 оуслышахомъ се, молахомъ се мы же и домъ жикуштен не вѣсходити. 13 ѡтѣкштакъ Павлѣ. тауыю све-зѣмъ исамъ въ Ер(оуса)лныи. 15 по днѣхъ же сыхъ оуготовыкѣше се възыдомъ въ Ер(оуса)лныи. 16 придоу же с нами и ѡтѣ оуѣеныи иже ѡтѣ Кесарыи везоуште о немъ же обнтаемъ Манасомоу естероу коупра-ныноу дрѣвальноу оуѣеникоу. 17 вышныи же намъ въ Ер(оуса)лныи въ сласть прише мы братыи. 18 въ наставшы же дньи кинде Павлѣ с нымъ въ Нѣковоу, всы же събраше се старцы. 19 и циловакъ е сна-заше по единомуу комо(у)ждо нхъ яко створы боу въ езыцыхъ слоу-женнемъ его. 20 оны же слышакѣше прославѣше бога рекѣше емоу: кидыны мы брате колико тамъ исть нюден кыровакшыхъ, и всы равны-теле законоу соутъ. 21 илоуѣеныи же соутъ о тебѣ яко ѡтѣстоуяле-ныю оуѣныи ѡтѣ Монсиѣ соуштен въ езыцыхъ всыхъ нюден, глаголе не обрѣзаты нмъ уѣдъ сконхъ ни по обычаю нмъ ходыти. 22 что оубо исть се? есѣко подобѣетъ слыты се народоу; слышетъ бо яко пришаъ есмъ. 23 се оубо створы еже ты глаголемъ: соутъ въ насъ моужы .д. молытоу имоуште о себѣ. 24 снѣ поемъ оцысты се с нымъ, иждыи на ныхъ да остроужоутъ си главы и да разоумиють всы такоже соутъ илоуѣени о тебѣ инутоже исть, на да приишѣлени и ти храмѣ законъ. 25 а о вѣровакшыхъ езыцыхъ мы написахомъ соудѣдѣше иныесоже такоа съблѣудаты нмъ, тауыю хранити се ѡтѣ трѣбъ и крѣкы и ѡтѣ оудавле-ныхъ и любодымыи. [šiš. 39] 26 тогда Павлѣ понмъ. заповѣдании. дньи ѡцѣштенне. за единого когождо. 27 хотыху се .з. дньи сконьуаты. ишѣдѣше въсь. 28 изрѣкѣныи. съ исть. оуѣенъ вьсаждъ все. 29 Троу-

ныма етесыанниа. 30 вѣдѣаху н. 31 искоуштыи же имь оуѣмы н. 32 сѣтѣныи. 33 пристоупѣа же тысоуштыи еѣ н, и покелѣ сѣзѣаты и оуѣма дѣтѣа жѣлызыма, и вѣпрашае кто оубо еѣтъ и что стѣорѣа еѣтъ. 34 друзи же ино что вѣзглашаху кѣ народѣ. не могу же разоушты истини мѣлы ради покелѣ еѣсты и кѣ плѣкѣ. 35 егда же бысть на степенѣхъ, лоууи се емоу вѣздыженоу быти ѡтъ конѣи за моуждоу народа. 36 послѣдствовае бо множество народа вѣпѣюште: вѣзмете н. 37 хотѣе же вѣмыты Пакѣлѣ кѣ плѣкѣ реуе тысоуштыиоу: еѣтъ ли мы лѣтъ рѣшты что кѣ тебѣ? онѣ же реуе: оуѣмѣши ли грѣу-симъ? 38 итѣи лѣ ты египтаиыи прѣкѣштавы прѣжде сыхъ дѣи извѣдѣ кѣ поустыиоу уѣтыры тысоуште моужѣ сыкарыи? 39 реуе же Пакѣлѣ: азѣ оубо есамъ жѣдокинѣ улоуѣкѣ тарасѣиинѣ Кылыкѣе не меузмаемаго града граждѣиинѣ; молю же те, покелѣи мы глаголатѣ кѣ лоудѣмъ. 40 покелѣмѣшоу же емоу Пакѣлѣ ставѣ на степенѣхъ, помазѣв роуною кѣ лоудѣмъ, многу же безмѣльбою еишоу вѣзгласѣ екрыскѣи езнѣкомѣ глаголе:

Djel. XXII 1 Моужѣ братѣи н оуи, слышѣте мон ѡтѣѣтъ иже кѣ вамъ. 2 слышавѣше же ѣко екрыскѣи езнѣкомѣ вѣзгласѣ, пауе же стѣорѣше безмѣльбѣе, и реуе: 3 азѣ оубо есамъ моужѣ жѣдокинѣ рождѣнѣ кѣ Тарасѣи киликѣиинѣ, вѣ(с)питѣиинѣ же кѣ гради сѣмѣ при ногоу Гамѣ-лиа, иказѣа по истинѣи оуоу закоуоу, ракинтѣлѣ си божи, ѣкоже еси еи еѣте дѣаѣсѣ. 4 и азѣ же поуѣтъ сѣи гонѣхъ до смѣрти сѣзѣае и прѣ-дѣе кѣ таиинѣе моужѣи же н жѣмы, 5 ѣко архѣерѣе скидѣтельствѣоуѣтъ о мѣи и еси старѣи, ѡтъ нихъже кѣиѣгы на лѣсты написѣани приѣмѣи кѣ братѣи вѣ Дамаскѣи иѣдѣахъ прикѣсти соушѣе тоу сѣзѣани вѣ Ер(оу)са-ли)мѣ, да моуѣтъ е. 6 бысть же мы идоушѣоу и прѣбѣажиоушѣоу се кѣ Дамаскоу кѣ полоудѣе кѣ меуздоу сѣ небѣсе обѣлыста скѣтъ многу о немѣ. 7 паѣдѣ же на зѣмѣлы сѣишахъ гласѣ глаголоушѣи ми: Сѣоуѣе Сѣоуѣе, что ме гонѣши? 8 азѣ же ѡтѣѣмѣстахъ: кто еси господѣи? реуе же кѣ мѣи: азѣ есамъ Исоуѣсѣ иѣзѣарѣиинѣ, еѣгоже ты гонѣши. 9 соушѣиинѣ же сѣи мноу скѣтъ оубо вѣдѣише и оуѣжѣси еише, а гласѣ не слышѣае глаголоушѣаго кѣ мѣи. 10 рѣхъ же: что стѣкороу господѣи? господѣи же реуе кѣ мѣи: вѣставѣи нѣды вѣ Дамаскѣи, и тоу реуѣно ты боудѣтъ о есемѣ еѣе ты еѣтъ покелѣи стѣкороуи. 11 ѣкоже оубо не видѣахъ ѡтъ славы скѣтѣи того кодинѣи ѡтъ соушѣиинѣ сѣи мноу вѣиинѣ вѣ Дамаскѣи. 12 Амаиинѣ же етерѣ моужѣи благоуѣрѣи по закоуоу скидѣ-тельствѣоуѣаѣ ѡтъ есихъ жѣкоушѣиыхъ вѣ Дамаскѣи иудѣи, 13 прииѣаѣдѣ кѣ мѣи и ставѣ реуе мѣи: Сѣоуѣе кратѣе, прозрѣи. и азѣ вѣ тѣи уѣаѣ вѣзрѣхъ на мѣи. 14 онѣ же реуе: боѣи ѡтѣѣи нѣишѣхъ извоуи те разоу-шѣиы хотѣише еѣго и видѣиыи правѣдинѣи и слышѣаѣи гласѣ ѡтъ оуѣсты еѣго. 15 ѣко боудѣши сѣи(н)дѣтѣлѣ емоу кѣ есиѣи улоуѣкомѣ, ѣже вѣдѣи и слышѣи. 16 и нынѣ что лѣиыши сѣи? вѣставѣи крѣсты сѣи ѡтѣиыи грѣхѣи иѣрѣкѣи мѣеи господѣи Исоуѣса. 17 бысть же мы вѣзѣрашѣишоу сѣи кѣ Ер(оу)сали)мѣи и моѣшѣтоушѣоу сѣи кѣ цѣркѣиыи быхъ вѣ оуѣжѣси. 18 и видѣихъ глаголоушѣи мы: потѣшѣи сѣи, иѣзѣды вѣ скорѣи ѡтъ Ер(оу)са-ли)ма, за не приѣмѣоуѣтъ ты скидѣтельствѣа о мѣи. 19 и азѣ рѣхъ: господѣи, самѣи вѣидѣтъ ѣко азѣ еиѣхъ вѣсаѣдѣе кѣ таиинѣоуи и еиѣе по самѣиыишѣтемѣи вѣроуѣюште кѣ те, 20 и егда иѣзѣаѣае сѣи крѣвѣи Стѣпѣани

скыдытеля (тео)его (гкр. свѣдѣтельство его), азь быхъ стое и поуштае на оубыство его, и стрѣген ризы оубникаюштымъ его. 21 и реуе къ мнѣ: нды, яко азь далеуе въ езыхы послоу те. 22 послоушахоу же его до сего словесе, и въздыгоу гласъ скон глаголюште: въземлы ѿть земли таковаго, не подобаетъ бо емоу жити. 23 выпниюштымъ же нмъ и помытаюштымъ ризы, и прахъ възмытаюштымъ къ испаръ и- анеръ, 24 повелы тысоуштынныкъ въвесты и къ плькъ рекъ равамы истезаты и, да разоушмыють за коу выноу тако кльнѣхоу ел мѣ. 25 егда же протегоу и врькмы, реуе къ стоештоу сатныкоу Павла: аште уловѣка римлянина и неосоуждена лѣтъ вамъ ѣсть быты? 26 слышакъ же сатныкъ пристоупль къ тысоуштынныкоу сказа: что хощешы створити? уловѣкъ бо съ римлянина ѣсть. 27 пристоупль же тысоуштынныкъ реуе емоу: глаголы мы, аште уловѣкъ ти римлянина еси? омъ же реуе: еи. 28 ѿтьвештавъ же тысоуштынныкъ: азь многоу цѣною стежахъ градъ съ. Павла же реуе: азь и родыхъ се къ немъ. 29 абые же ѿтьстоупыше ѿть него хощешен въстежаты его; тисоуштынныкъ же оубовѣкъ се разоушмывъ яко римлянина ѣсть и яко бы сжезлѣ. 30 ел ютрѣ же хотен разоушматы истыноу что оклекетавають нюдене, раздрѣшь ѿть оузы и повелѣ прыты архыерномъ и всемоу збору, и приведе Павла постави въ мнѣ.

Djel. XXIII [šiš. 40] 1 възрыкъ же. моужн братнѣ. свѣстню благою. 2 въ оуста. 3 покаплемъ. 4 архыерню ли. 5 архыерен ѣсть. 6 и възоупи. моужые братнѣ. парысин и сынъ парыснѣкъ есамъ. 7 распра въ парысинѣхъ и садокинѣхъ. 8 анѣла. доуха. парысе исповѣдахоу обоѣ. 9 велын. етеры кинжннцн. о уловѣцы. аште ли. глагола нан апостолъ. 10 расстрѣзють. въсхыштышы ѿть срѣди нхъ, въвесты же въ. 11 настоештоу. 12 быкшоу же днѣи створыше етеры ѿть нудын кокъ, проклели секе ни хсты ни пты до ндыже оубыють Павла. 13 въше же боле .м. створышыхъ клеткоу сыю въ себе. 14 нже събралъше се къ архыерномъ и старцемъ рѣше: проклетнемъ заклелы се есамъ не вакоусыты ннѣсоже до ндыже оубыемъ Павла. 15 ныны оубо скажыте тисоуштынныкоу и съ савымомъ яко да ютрѣи сведеть къ вамъ, яко хощете истые разоушматы нже о немъ, а ми прѣжде дажде не пристоупити, готови есамъ оубыты. 16 слышакъ же сынъ сестры паклови кокъ, пришаде вѣлѣзъ къ плькъ сказахъ Пакловы. 17 присзлавъ же Павла единого ѿть сатныкъ реуе: юмотоу сего веды къ тысоуштынныкоу, нмѣтъ бо нѣчто сказаты емоу. 18 омъ же поемъ приведе къ тысоуштынныкоу. и реуе: оужныкъ Павелъ призвѣвъ ме оумоли юмотоу сего привесть к тебѣ нмоушта нѣчто глаголаты тебѣ. 19 понмъ же и за роукоу тысоуштынныкъ и ѿтьведъ выпрашаше: что ѣсть еже нмашы сказати мы? 20 реуе же: яко нюдме свѣшташе оумилыты тебе яко да ютрѣи сведешы Павелъ къ савамъ яко хоще что истые выпрашати о немъ. 21 ти же оубо не послоушан нхъ, дають бо его ѿть ныхъ моужы боле .м., нже проклели секе ни хсты ни пты до ндыже оубыють н, и ныны готовы соутъ улюште обытованыхъ теого. 22 тысоуштынныкъ же ѿтьпоусты юмотоу повелѣхъ никоуоуже повѣдаты яко глагола къ мнѣ се. 23 призвѣвъ же два етера ѿть сатныкъ реуе: оуготованта кон двѣ сты съ ороужыемъ, яко да ндоутъ до Кесарые, и сьмоужныцы .о. и стрѣлацы .с. ѿть третыхъго часа пошты, 24 скотъ же

подвѣсты да всадишь Павли проведеть до Пилипа воеводы, 25 написавъ кнѣгы на листъ нмоушъ образъ сь: 26 Клавдын Лоусыъ славномоу воеводы Пилипоу рѣдоваты се. 27 моужа сего нмъше нюдѣ и хотѣхоу оубыты и. и пристоупавъ азъ сь кон своимъ отехъ и оубѣдыкъ яко римлянинъ естъ. 28 хотѣи же разоумѣти кнѣмоу. еиже рѣды понмахоу на нь, съведохъ и въ савамъ ихъ. 29 егже обрѣтъ поимъ приемоушита о стезахъ закона ихъ никакоеже достоинъ сырты и оузмъ кнѣи нмоушта. 30 сказаноу же быкшоу мы ковоу на моужа хотѣшта быты ѿтъ нюдѣн, аене послахъ и к тебѣ запрѣшъ рѣунникомъ глаголати тже на нь прѣдъ тобою. съдравъ боуды. 31 конны же по повелѣннмоу поимъше Павли вѣдоше и об мошъ въ Анытыпатрыдоу. 32 въ ютрѣи же останахъ сьмоузмъце нты с нмъ възвратнше се въ павъ. 33 иже вънадыше въ Кесарью и възданыше кнѣгы на листъ написаны воеводы поставыше прѣдъ нмъ Павли. 34 проуатъ же воевода и въпрошъ кое областы естъ, и слышавъ яко ѿтъ Кылѣкы, 35 да послоушаю тебе, рече, егда и глаголюште на те придоутъ. повелѣвъ въ приткоры нродовы стрѣшты.

Djel. XXIV 1 По нсты же данъ сѣтзе архьерен Анымыъ сь етеры старѣцы и риторомъ Тертоуоромъ, иже сказахъ воеводы на Павли. 2 призвамоу же емоу быкшоу наутъ бесыдокаты Тертоуль глаголе: много мѣръ оулоушаюшъ тобою и исправленнмъ вкѣюштымъ езыкоу семоу тконмъ строеннмъ, 3 въздъ же и всоуды приемлемъ слави Пиликсе сь всею хвалою. 4 на да не наутъ троуждаю тебе, молоу послоушаты ти насъ въ кратцы ткоемоу смотреннмъ. 5 обрѣтнше бо моужа сего гоубытелъ и коушита конъ всимъ нюдномъ иже по всен въселеннмъ, застоупиника же иззоренсцы нересы, 6 иже и црѣкѣвъ поноусы се оскръныти, егже и есомъ мы, и по законоу нашемоу въсхотыхомъ соудыты емоу. 7 пришадъ же Лоусыъ тисоуштымыъ сь мно(го)ю моуждею ѿтъ роукъ нашыхъ ѿтвѣде и, 8 повелѣвъ глаголюштымъ на нь прѣти к тебѣ, еже възможешы самъ встѣзавъ о всемъ разоумѣты, о немъже мы глаголемъ на нь. 9 сложыше же се нудые глаголюште семоу тако быти. 10 ѿтвѣштавъ же Павли поманоушмоу емоу воеводы глаголаты: ѿтъ многа лѣтъ соушта те соудню праведна езыкоу семоу съсѣды радъе ѿтвѣштаю еже о мнѣ, 11 могоуштоу ты разоумѣты, яко не боле мы естъ дею на десете дмоу ѿтъ немъже въздыдъ поклонити се въ Ер(оу-са)лнмъ. 12 и ни въ црѣкѣвъ обрѣтоу мене къ комоу глаголюшта нды разкытъ творѣшта къ народоу ни въ слышнышты ни въ градъ. 13 ни прѣткноушты мнѣ могоутъ о немъже нымы на ме глаголютъ. 14 исповѣдаю же се тебѣ яко въ поутъ, въ нъже глаголютъ ереса, тако слоужоу оуоу богоу вѣроуе всымъ, тже въ законъ и въ пророцыхъ написана соутъ, 15 оупканые мнѣ на бога, егже и самы сы уають въскръшение хотѣште быти мрътвнмъ праведнникомъ же и неправедныкомъ. 16 о семъ и азъ подвѣзано се непороушмоу сѣхъ нмъты къ богоу же и къ уловѣкомъ прысно. 17 по мнозыхъ же лѣтыхъ прѣдъ мылостыне сткорыты въ езыкъ скон и прымошеннхъ, 18 о ныхъже обрѣтоутъ ме оуыстнѣхъсе въ црѣкѣвъ етеры ѿтъ Асые нюдѣи не сь народомъ ни сь млькою. 19 нмъже подобѣтъ прѣдъ те прѣти и глаголаты еже нмоутъ на ме. 20 нли самы да рекоутъ кою обрѣтоу въ мнѣ неправдоу ставншоу мы въ слышнышты. 21

или въ единомъ семь гласы, еже възвѣщахъ въ нихъ стое: яко о възкрѣ-
шеніи мрътвыхъ азъ днѣсь соудъ приимаюу ѿтъ васъ. 22 слышавъ же се
Пиликѣсь ѿтѣгла(гола)ше нмъ, истые вѣды тже о поуты, рече: егдаже
доусятъ тысоуштыннѣкѣ снидеть, оубѣды тже о васъ. 23 повелѣвъ же
сатныкоу стрѣшты Павла, нмѣты же ослабоу и ни единомуу възвѣра-
мыты своимъ емоу слоужыты нмъ приходыты к немому. 24 по днѣхъ же
стерыхъ пришады Пиликѣсь съ Дроусланею женою своею соуштею ню-
дымѣиною призвавъ Павла и послоуша его о кѣры нсоухристовы. 25 гла-
голоуштоу же емоу о правды и о възвѣдѣжанн и о соудѣ хотештынѣ
быты, прѣстрашавъ бнѣвъ Пиликѣсь ѿтъкешта: нннѣшныѣ нмѣ нды, годъ
же принмѣ призокоу те. 26 тожде и нмѣсе се яко мнѣ дасть се емоу
ѿтъ Павла яко да ѿтѣрышыты н, тымъже и уеште призывае и бесѣдо-
ваше с нимъ. 27 двѣма же лѣтома коньудѣшныма се прнѣтъ нзмѣшыннѣкѣ
Пиликѣсь Порѣкыъ Писта; хотен же благодѣтъ створыти ннюдыомъ Пы-
ликасѣ оставы Павла свезана.

Djel. XXV 1 Фысть же възшады въ власть по трѣхъ днѣхъ възыды
въ Ер(оуца)лымъ ѿтъ Кесарыѣ. 2 сказаще же емоу архыерые и старѣ-
шыннѣ жидовскыѣ на Павла, и молахоу н, 3 просеште благодѣты на
нъ яко да послѣтъ и въ Ер(оуца)лымъ лѣюште оубыти н на поуты. 4
Фысть же повелѣтъ стрѣшты Павла въ Кесарын, самъ же хотен въ скорѣ
нзыты, 5 нже оубо въ васъ, реуе, соутъ снлннн, съ мною шѣдыше еже
иестъ на моужа сего да глаголете на нъ. 6 пожые же въ нмѣхъ дны не
боле .1. съшады въ Кесарыю въ ютрѣн сѣды на соудышты повелѣтъ да при-
ведоутъ Павла. 7 прншѣдыштоу же емоу о немъ ставше съшѣдыше ѿтъ
Ер(оуца)лымѣ нюдѣѣ, многи же и тешкы кннн глаголоуште на Павла,
нхъже не можахоу прнткноуты, 8 ѿтъкештакаюштоу емоу: яко ни ка за-
коны нюдѣнсы нн ка црѣкы нн ка Кесарын уесо съгѣтшыхъ. 9 Фысть же
хотен нюдномъ благодѣтъ обѣштаты ѿтъкештакъ Павлоу реуе: хошѣшн ли
оу Ер(оуца)лымъ шады тоу о семь соудѣ прнѣты прѣды мною. 10 реуе же
Павль: на соудышты кесарови стое есамъ, ндѣже мы достонѣ соудѣ прнѣты,
нюден нмѣуымъже обыдыхъ, яко и ты добрыѣ разоумѣвашы. 11 аште оубо
непрѣкѣдно и достонно смръты створнхъ что, не ѿтѣметаю се оумрѣты;
аште лын ннѣтоже иестъ еже съ на ме глаголоутъ, ннѣтоже нмъ не можѣтъ
мене дѣты. Кесара нарицаю. 12 тогда Фысть съвапрѣшахъ се съ свѣтннны
своимы ѿтъкешта: Кесара нарицаешы, къ Кесароу да ндѣшы. [šiš. 41]
13 днѣмъ же етерѣмъ ннѣоубѣшымъ, Агрппа. 14 тжеже ннѣожыннѣше. Пы-
ликомъ. 15 на нъ прѣ. 16 обыуахъ. прѣжде дажде на нѣже глаголоутъ
прѣды лнѣмъ нмѣтъ глаголоуштен нѣсто же ѿтъкѣтоу прнѣмѣтъ оу грѣ-
хоны. 17 закуснмѣмъ же. створъ. 18 ннѣднѣмоеже. прѣтѣкнѣхъ. 20 не
дооумѣе же азъ о стѣзѣннхъ съхъ глаголахъ аште волнѣты нты къ Ер(оу-
ца)лымъ и тоу соудѣ прнѣты о снхъ. 21 Павлоу же нзрѣкѣшоу се блѣ-
денѣоу быти емоу на сѣвлѣстоу соудѣ повелѣнхъ хранимы до нѣдѣже и
въшлоу къ Кесароу. 22 Агрппа же къ Пыстоу реуе: хотыхъ и азъ уз-
вѣка того послоушаты. онъ же реуе: ютрѣ оуслышышы. 23 ка ютрѣ же
прншѣдыштоу Агрппыю и Кернннѣ съ велыкою грѣдостыю, и възвѣдѣшныма
нмѣ къ послоушашыте съ тысоуштыннѣкѣ же и моужы града дроугомъ
соуштынѣ, и повелѣмъшоу Пыстоу прнѣсты Павла, 24 и реуе Пысть:

Агрыно цароу и вси приидьшен съ мамы моужы выдате сего о немъже въсь народъ нюденскы поима въ въ Іероусалимы и хды выпиюште: не подобаетъ емоу жыти къ томоу. 25 азь же разоумыкъ и инуесоже достонно сыръты створьша, и самомоу же семоу нарекъшоу севакста, соудых послаты и, 26 о немъже уто изкыстымо пысаты господекы моемоу не имамъ. тымъже прыкедохъ и прѣда въ, и пауе прѣда те, Агрыно цароу, тко да въстезанню выкъшоу обрѣштоу уто маписаты. 27 несмысленно бо минти мы се слоуштоу оужныкы неже соутъ на нь выини не назнаменаты.

Djel. XXVI [šiš. 251] 1 Агриня же Павлоу. пема немоу. 2 оть нюден, цароу Агрыно, нештоую бо себе блаженъ хотен прѣдъ тобою отьвѣтъ створыты дласъ. 3 пауе же оумтлена те соушта сѣтмы нюдыскомъ обыуаемъ (ѣкр. облыуаемъ) же и стезаннемъ. тымъже молоу ты се съ тръпныннемъ послоушати мене. 4 жытне оубо мое еже оть юности мое выкъше ис прыка въ езыцы моемъ въ Ер(оус)алимы выдѣтъ всы жыдоуе. 5 и знаюште ме ис прыка, аште хотѣтъ свѣдѣтельствоваты, тко по истын ересы нашени жыхъ съ нарысын. 6 и ныны о оупеканын выкъшымъ къ отыцемъ нашимъ обитованнѣ оть бога стою соудъ прѣмлен, 7 въ немъже обы на десете колѣны наши виноу ношты и данъ слоужеште надъють се оулоуыты, о неже надъжды азь поимамъ есамъ, цароу Агрыно, оть нюден. 8 уто некрыно соудытъ се оть касъ аште богъ мрътвѣе въскрѣшаеъ? 9 азь же мнѣхъ себе на нме Нсоуса назаранина многа протыкны створыты, 10 тже и створыхъ въ Ер(оус)алимы и многы скетыхъ азь затворыхъ въ тамныцы область прѣмъ оть архыерен, оубываемымъ же выклоуштымъ нмъ прѣлагахъ скѣтъ скои. 11 и на всихъ сънымыштинхъ многоаншты моуе е моуждахъ хоулыты, изъ лѣха же враждоуе на не гонахъ и до ванншыыхъ градъ. [šiš. 251] 13 дѣе выдыхъ, Агрыно цароу. сытные слылауно обьсыкъша. 14 глаголоуште екрыскоу бесыдоу. исть протыкоу остьмоу парты. 15 Нсоусъ назаранинъ. 16 влстаны и станы. сего радн. 17 пема prvoga и. изъавале. 18 оун ихъ, и. непрѣтзынине. грѣховъ и уастъ въ оскешенихъ. въ ме. 19 Агрыно цароу. небескомоу тленую. 20 и прѣжде. 21 сего рады ме нмѣше нюдѣе въ цркъвы хотыдоху ме растрѣзаты. 22 помощь оубо оулоууъ тже оть бога до сего дие стою свѣдѣтельствоуе малоу же и келноу инуесоже кромъ глагола тже пророцы глаголаше хотеша быты и Монсын, 23 аште моукоу прѣмлетъ Христосъ, аште прыкъ оть въскрѣшеннѣ мрътвыхъ скѣтъ хонитѣтъ проповѣдаты лоудемъ и езыкомъ. 24 се же емоу бесыдоуюштоу Пысть же келнемъ гласомъ реуе: высиши се, Павле; многы те кингы въ неистовство съпраштуютъ. 25 онъ же реуе: не вышоу се, слакы Пысте, на истынны и циломоудръѣ глаголы отьвѣстаклю. 26 къстъ бо о сыхъ царь, к немоуже и съ оупеканнемъ глаголоу, не тантъ бо се емоу о семь инуесоже, къдѣ, икътъ бо въ оуглы створено се. 27 емлешы ли втроу, Агрыно цароу, пророкомъ? къды тко втроуеши. 28 Агриня же къ Павлоу реуе: въ малѣ ме прѣтзрлешы крѣстынниа быти. 29 Павль же реуе: мохылъ оубо бнмъ бога въ малѣ и къ мнозы не тауыю тебе на и кснмъ послоушашымъ мене дласъ бнты тацны ткоже и азь есамъ развы оузь сыхъ. 30 и сѣцы рекышоу емоу въста

тогда царь и воевода, Вериньки же и садешты с ними, 31 и ошдыше бесыдовахоу къ себѣ глаголюште: яко нинѣсже достоино скрыты ныи оузамъ творыть уловѣны съ. 32 Агриппа же Пистовы рече: ошпоуштемъ можаше быти уловѣны съ, аште не бы Кесара нарекая. (ostatka nema).

Djel. XXVII [šiš. 41] 1 имамъ ошвестити се. нини естеры. Поулы ош. сивластовы. 2 хотештоу. македоньскоу солоуныскомоу. 3 шдыше. 4 приѣдомъ Коупры. 5 приѣдыше. 7 касны вдоуште едеа. 8 едеа же. нарицаемо. 9 съблзномъ. постъ къ юже. 10 не таую брѣмены корабельномоу. 11 маоукира. глаголемныи Пакломъ. 12 нестроеноу же пристаништоу соуштоу на презумлемыи. съзъ створыше. тоуд(оу). възмогують съшдыше въ Ниликъ оушныты. къ лѣвы и къ къ хороу. 13 ошъвезыше же се къ краи. 14 по многоу. протыканы нмы вѣтары. нарицаемни. 15 влыамъ плывахомъ. 16 прѣвѣше. 17 въ соутаръ ошпадоуть. валахоу се. 19 брѣме корабельно. 20 малъ, ошеть се. гонезмоути. 21 тогда Пакъ рече стака. 22 молю вы оупеаты. 24 дастъ ти богъ. 25 оупеанте, моужыи. 27 яко данъ бысть .ди.-те валаюштынъ се. прывѣжыты се къ естеры страны. 28 нзымърише глыбиноу и овертоу. прывѣше. нзымърише и овертоу. 29 .д. 30 ис корабла. нзывѣсьшыи. хотеть котыи прострѣти. 31 рече Пакъ къ. въ кораблы, вы гонезмоути не можете. 33 .ди.-те данъ днась. не вдыше приближете, нинѣсже не прывемлоуште. 34 ошъ главы влась. 35 река же се и възамъ. похваля. прѣломалъ хлѣбъ и мауеть. 37 вѣше же масъ въ корабанъ всежде. 38 ольгуюшыи. 39 естероу разоу-мѣвахоу. аште възмогують нзывѣжыти. 40 ошынныи. дыжаюштоуемоу. 41 мѣсто сѣбно оустаныше корабль. носоу оубо оутѣрьждаюу се станеть, а крма. ошъ выдъ влыныи. 42 съзъ бысть, да. кто же. 43 многоуштыи плавати. въскоушыи нзыти прѣжде. 44 на естерыи съсоудыи. тако вѣше вси спасены до краѣ.

— XXVIII [šiš. 44] 1 и спасени быишыи, тогда. Милыи. 2 все ны. 3 нзывѣжыи съжмоу въ роукоу и. 4 яко же выдѣше. высешъ звырь. жыты не останаи. 5 ошъ же оубо ошътресь. не прыве нинѣсже зла. 6 пасти се напрасно мръткою. уаюштынъ нмы и вкдештынъ. емоу боудошта. глаголахоу бога соушта. 7 окръсть же мѣста. Поуплыевы, нже и. 8 поуплыевъ. къшады и помолы се и исцѣлы. 9 прихаждахоу исцѣлѣвахоу. 10 ошъкозештынъ же се. 11 парысимоу. 12 и ошъ мыи прѣ-вѣше въ Саракоусы прѣвѣхомъ. 13 ошъ моудоуже ошъшдыше сындохомъ въ Риѣын. прѣидомъ въ Нотыюль. 14 прывѣити оу ныхъ .з. днь. 15 и ошъ тоудоу. апыско пора. теверны. похваля. 16 прѣдасть оужинны. стрѣгоуштынъ конномъ. 17 съшдышынъ же се. моужни братиѣ. протыкыи створъ. 18 поустыити ме. не бысть ннедымосже влыи смъртине. 19 пѣта глаголати. 20 сыю оубо. 21 прнесомъ о тебы. или что. 23 сказае. царство. 24 пѣта ргвога и. послоушахоу. 25 нестроени. рекышоу Паклоу. ошъцѣмъ нашимъ. 26 и не разоушыете. оузрите и не оубыдыте. 27 снхъ, оушныи. 28 оубо да боудеть. ты оуслышеть. 29 се емоу рекышоу. стѣзаныи въ сѣзъ. 30 дѣхъ. въсакыи оупеаннемъ.

Jak. I [šiš. 185] 1 расваные. 2 нманте. нпасть. вѣри вѣше съдѣванте. 4 ни о едыномъ. 5 ошъ бога. 6 ошъ вѣтары къзымытаемоу. 7 уловѣны ты. 8 деодоушныи. въ вснхъ поутѣхъ своихъ. 10 за не яко

цкыты тлэны мнмондэть. 11 кснѣ бо слынье съ змось, нсоушы тл-коу, и цкыты ен ѡтънѣде, и красота лыца ен погмее; тако и богаты къ оускождены скоемъ оуеддэть. 12 блаженъ моужь ниже прѣтрьпыть мапастъ, зко нсокушенъ быкъ, приметъ кѣмѣцъ жызни, ниже обешта господѣ лоубештныи его. 13 никтоже къ мапастъ въпадаетъ да не глаголетъ: зко ѡтъ бога мапастъ мы есть. богъ бо нѣсть мапастынии зломъ, не мапастыть же инединого. 14 на комоуждо мапастъ быкаеть ѡтъ свое похоты, и влауныи и прѣлштенъ быкаеть. 15 по томъ же похотъ непразна бывышы рѣждаетъ грѣхъ, а грѣхъ скомууавъ се рѣждаетъ смръть. 16 не ластыте се, братыи моѣхъ възлюбленѣхъ. 17 всако даиыи благо и всаки даръ съкрышени съ кыне есть сходен ѡтъ отьца свѣтлаъ, ѡтъ негоже нѣсть нзыменѣи ни разлннуую осненинѣ. 18 въсхотыкъ роды мы слокомъ рѣсноты ентѣ намъ къ нлуетахъ етеръ създанию его. [šiš. 186] 19 тѣмъже братне. а кас(а)нѣ. трыпанѣ къ гнѣхы. 20 нзбытакъ злосы. 22 не тауую. 23 скоен. 24 бо себе. 25 къ заканы см. скободанъ, и. не по-слоушымыкъ, здытанѣкъ быкаеть. скоен боудеть. 26 къ вась кѣранъ, не охлѣстѣ. ластыть. 27 ѡтъца смъ есть. сыроты. и нескръна.

Jak. II [šiš. 186] 1 братыи моѣхъ. 3 подлможую моемъ. 5 мнштене мѣра, богатыи къ кѣра. царьствоу. обешта господѣ. 8 зко самъ. 9 ѡблн-уемы. 11 не оубышы. любы створнши. закономпрѣстоупныи. 12 зко закономъ. 13 ткорештоумоу. [šiš. 188] 14 коѣ бо есть польза, братне моѣхъ, аште глаголетъ кто. 15 аште братъ нли. 16 не дастъ се. 17 аште дѣлъ не нмать. 18 на речеть. свою ѡтъ дѣлъ сконхъ. 19 на нсуеэлють. 20 аште ли же разоумыты хоштешы. 22 поспышы се дѣломъ, и. 23 кѣрова. нареуетъ се. 25 пема ргвога и. 26 зкоже.

— III [šiš. 189] 1 оуунтеле боудѣте, братыи моѣхъ. 2 силанъ охл-стаеть късе. 3 къснмъ теломъ. 4 соуште ѡтъ. малнмъ крмыномъ, зможе. 6 къ оудыхъ вашыхъ. пале около. оналаеть се. 7 зѣтры. пыце и гадъ. морьскы. оумоуулють се. 8 не можетъ. 9 тѣмъ благословнымъ. тѣмъ нл-немъ. по образоу. [šiš. 190] 11 еда можетъ. ѡтъ тогожде. тоунти слѣтъко. 12 смокы маслыныцоу. слѣтъкоу ткорыть. 14 не лѣжите на рысмотоу. 15 и доушекъна. 16 тоу и.

— IV [šiš. 190] 2 скрните се и борыте се. 4 сего кражда божыи. дроугъ скѣта сего, врагъ. 5 зкысты. къ вась. [šiš. 191] протненте же се дытколоу. 8 двоодоушыи. 9 пема и палунте се. 10 прѣдъ богомъ. 11 оклекетавлнте. оклекетавлѣ. нлы осоуждае. оклекетавлаеть. 13 вола нмыи. см. 14 жнкотъ вашъ. по томъ же. 15 то и пожнѣмъ. 16 грѣ-дымахъ вашыхъ. 17 ткорыты и не ткорештоумоу.

— V [šiš. 192] 1 кола. задрызлюште ѡ. 3 рѣжда юже къ послоуже-ныи. 4 къпыеть. 5 оупытысте срьдѣца. заколенныи. 7 пема братне. 8 и вы до прышастыкъ господнѣ, и оутѣрдѣте. прнблнжн се прншастыке господнѣ. 9 соудыъ. [šiš. 253] 10 прнсмѣте братыи моѣхъ. пророки, нже. 11 пема и штедръ. 12 землею и ннкосюже нною. же се слово. да ка осоужденне не капдѣте. 14 црыкакнне. створеть. помызавыше олыемъ. 15 болештаго, нсцылаетъ господѣ. 16 нсцылаете. много можетъ. поспыш-сткоюшты се. 17 подобанъ вѣрданъ. ѡдѣждитъ. .г. лѣтъ и .з. мѣсецы. 18 дастъ даждъ. прозѣке и створн плодъ скон. 19 зѣлоудытъ къ вась

отъ рѣсноты. шбратитъ кто. 20 кѣсть. шбраштасть. отъ заблѣужденныъ поутн.

I Petr. I [šiš. 192] 1 расытннмъ. Поучнстоу и Галлатоу и Каппадоким и Асын и. 2 по проповѣданы бога и отъца. окроплени. 3 въ оупнклени. 6 разлануныхъ напастехъ. 7 ваше много дражше. гыблѣуштаго. и уасть. 8 прославленою. 11 прѣжде послѣушнствоуе. сллвахъ, еже по семь. 12 благовѣствоуанымъ. 13 тѣмъже приноуаскнше се въ урѣсла помышленнѣе нашего трѣзвеште се отъноудъ оупнкланте на приноснмоую кзмъ благодѣть тѣлнннемъ нсоухрнстокинмъ. 14 тѣко уеда послѣушаннню не прѣображаште се въ похоты прѣкзго некыждѣстка кзшсго, 15 на по позквншоумоу кы скетомоу и кы скеты о всемъ жытнн боудѣте. 16 за не нншеть: скеты боудѣте, за не н азъ скетъ есамъ. 17 н аште отъца нарнцаете соудѣштаго не на лица на по дѣлоу комоуждо, въ страхъ приаствкѣе нашего лѣто жнкѣте, 18 вѣдоуште тѣко ннстатннннмъ сребромъ и златомъ нзбавлены бысте отъ соуѣтнаго жытнѣе нашего отъцы прѣданнмъ, 19 на драгою крѣкыю тѣко агмыца непороума прѣхыста Христа. 20 прозрнмъ же прѣжде сложеннѣе вѣкы тѣлнше се въ послѣднѣмъ лѣта кзшь радн, 21 вѣроушнштѣхъ нмъ на бога кыскрѣшншаго нзъ мрѣтѣмъхъ и слакоу емоу длнша, тѣко да вѣра ваша н надыжда боудѣтъ на бога. 22 доуше кзше оцнштѣше въ послѣушаннѣе рѣсноты доухомъ, въ братолоуѣенѣ мелнценнрнсно, отъ умыста срдѣца кызлоуѣбѣте себе кнноу, 23 порожденнн не отъ стѣменѣ нстатннмъ на ннстатннмъ словомъ жнка бога и прнмѣквашнша въ вѣкы. 24 за не всака плѣтъ тѣко трака, н всака слава уловѣуьска тѣко цвѣтъ тракнн, оуѣсаме трава н цвѣтъ ен отъпадае. 25 а глаголь госноднмъ прнннклѣтъ въ вѣкы. се же кѣсть глаголь благовѣствованн въ кзшь.

— II 1 Штерѣгнше оубо всакоу злобоу и всакоу лѣсть и лнценнмрѣъ и завнсты н все клѣткы, 2 тѣко новороены младнмъцн смыслнное н нескерннмо мѣтко кызлоуѣбѣте, да о немъ кызрастѣте въ сплсѣннѣе. 3 по неже кыкоуѣснсте тѣко благъ госнодъ. 4 кы немоуже прнходеште, камнн жыкоу, отъ уловѣкѣ оубо неклоууымованоу, отъ бога же нзбраноу, 5 н кы тѣко камннѣе жыко зыждѣте се храмъ доухованъ, скетнтельство скето, кызнесты доуховннѣе жрѣткы прнѣтнѣе богovy Нсоу Хрнстоу. [šiš. 193] уастанъ, вѣроуѣен въ мѣ не постыдытъ се. 7 створнше знждоуштен. прнтаканнню. 8 о немъже прнтнклѣють се. 9 перетѣмѣ. обнмѣленн. 10 неша божнн. ннгда не помышлованн. [šiš. 195] 11 доушоу. 14 нмн шлѣмоу. 15 обоуздакваште. некѣждѣство. 16 скободнѣе, н не. прнкрнвеннѣе. 18 не тауыю. 21 ко зквнн. 22 не шбратѣте се. 23 моукоу. 24 егѣже тѣзкоу нсцѣлысте. 25 бысте ко тѣко овѣе блѣудеште, на кызвратнѣстѣ се ннны кы пастыроу и епыскоуноу доушъ кашнхъ.

— III 1 Такожде жнн да повнноуѣють се моужемъ сконмъ, да нже прѣтннѣтъ се словоу жытнѣмъ жѣньскнмъ бе- словесе платнѣнн боудѣтъ, 2 вѣдннѣше еже съ страхомъ жнтѣе кзше. 3 нмъже да естъ не камнншѣе платнѣннѣе кзшь нн полаганнѣе злата нлн одыннѣе рызъ лѣптоа, 4 на таннмъ срдѣца уловѣкѣ, въ ннстатннѣе н кротѣкзго н мѣлѣ(а)лѣваго доуха, еже кѣсть прѣдъ богомъ многѣцннмо. 5 тако ко ннгда скѣтѣе жѣны оупнклѣють на бога оукрншахоу себе покыноушѣте се сконмъ моужемъ, 6 тѣкоже Сара послѣушла Аврамъ госнодемъ зѣкоушты еже быста уеда до-

бръе теорешта и не босште се мнѣднѣногоже страха. 7 моужы такожде съ сконны женимы жыкоуште тко немоншыннышы уесты жемьсны въздаюште уестъ, тко соуште въ коупѣ насладныцы разлуынынъ благодѣты жнзши не прѣкрѣштати се моуызамъ клѣнны. 8 конуына же всы еднѣномыслацы, мнѣосръды, ѡтъдѣтѣмы, братолоуѣмы, покорны, 9 и не въздаюште залъ залъ зло, ни клекеты залъ клекетоу, въспѣсть же благословеште, въздоуште тко на се званы бысте да благословленны насладыте. [šiš. 196] 10 дѣни добръе. 11 нема рѣвога и. да оуклоинты се. нема на крају и. 12 моуштоу, лице. злое. 13 рѣкнытеле. 14 аште страждете. 15 госнода же. 16 оклекѣтакають. 17 доброс. колы божни. моужоу. теореште. 18 приведеть кы. оумрыштѣленъ. ожикѣ. 19 сышадъ пропѣкѣды. 20 прѣтнѣльшны се когда жемѣдше божне дѣготрыпынне. кокуегъ. спасени быше. 21 залъ образъ скон и ни спасеть. пѣтѣскыскыскы.

I Petr. IV [šiš. 197] 1 приемльшоу. моужень. 3 мнѣоужыныны. ско-толожыскы. похотѣхъ. кѣзлогласовѣнныны, въ лихѣпѣтѣныны. неспрѣтѣныны. 7 прыблѣжыты. нстрѣжыте се. 11 прославыты. [šiš. 198] 12 тоуждоу. 14 аште помѣсѣть. блаженн, на вѣсь доухъ поуывѣсть. 15 тѣтъ нанъ тко тоуждѣ. 16 въ уасты сен. 17 науѣтыцы соудѣ. 18 и аште. неутны же и грѣшны. 19 благодѣанне.

— V [šiš. 198] 1 тко старѣе и свѣдытеле. облаштыны. 2 въ вѣсь кѣсть. 3 и не тко. 4 прѣмѣте. [šiš. 249] 6 подѣ крѣнькоу роужоу божно. 7 възкрѣгыше на ны. 8 дѣтѣохъ кѣсть рыкае. нште кого погалтыты. 9 емоужѣ кы. теорыти т. 10 въсѣкое. прѣзѣвѣшоумоу. свѣрѣшны кы, и да. нема да оукрѣпны. осмоуѣты кы. 12 рѣснотыкоу благодѣть. въ неиже стонте. 13 сызѣбѣныты. лоуѣке.

II Petr. I [šiš. 199] 1 равны. 3 прѣзѣвѣшоумоу кы. 4 обѣтовѣанѣ. боудете. мѣрѣскыхъ похотн скрѣныныны. 5 нема рѣвога и. сами же се. тѣштѣанне все принѣсшы. клѣшен. а въ добродѣанне. 6 въ разоуымъ трѣзѣленне. а въ трѣзѣленне. а въ трѣзѣленне. 7 въ братолоубы. 8 мнѣожѣшны се. прѣздѣно. бесплодны оутѣкають се. 9 и мѣже. оушѣтѣныты дѣвѣленныны. 10 се бо теореште не слѣгѣшѣнѣ ннѣкѣдѣ. [šiš. 254] 11 бо обнѣлно подѣсть се кѣмъ. 12 о семь, нѣдѣже въздоуште. въ нѣштѣе-шты рѣсноты. 16 лѣжнхъ бо и вѣсны послѣдѣстѣковѣкѣше. госнода. 17 прѣнѣдѣшоу емоу. вѣселѣныны. благоколнхъ. 18 прѣнѣдѣша. 19 нема рѣвога и. [šiš. 201] 20 нема възлюбленн.

— II [šiš. 201] 1 лѣжыни прѣроци. лѣжыкы оушѣтеле. 2 въ слѣдъ погыѣальныны, нмѣже поуты рѣснотыкы. 4 дѣнѣлѣ сыгѣрѣшныны емоу. мѣра. прѣдѣсть е. 5 самоосѣлѣ. на вѣсь мнѣр неутѣвнхъ наѣде. 6 градъ неуѣстовѣаты. [šiš. 202] 9 нзѣбѣкѣлѣть. 10 скрѣныныны. не боѣть се слѣни же хоулетъ. 12 о немѣже не разоуымають. 14 сѣдѣце нмоуште нлоу-уѣно. 15 послѣдѣстѣковѣкѣше. 16 залѣкѣлѣ прѣстоупленны. 17 облацы и магы ѡтъ боуре гонныны, нмѣже мѣракъ тѣмы въ вѣкы влоудѣть се. 18 прѣгѣрѣда бо соуѣстоу гѣлѣгоушѣте лѣстѣть се си въ скрѣны пѣтѣскыскы похоты ѡтѣмѣгаюште нхъ ѡтѣмоудѣ жыкоушѣтнхъ въ лѣсты. 19 свѣодоу нмѣ обѣштѣвѣюште сами рѣбѣ соушѣте нѣстѣннѣно, нмѣже бо кто повѣ-ждѣнъ бысть, семоу и работѣнъ кѣсть. 20 аште бо ѡтѣбѣгыше скрѣныныны мѣрѣсѣкаго въ разоуымъ госнода нѣшего и спаса Исѣуса Христа, снмѣ же

пани обеззакъше се побѣждени бнѣають. бѣше же нмь послѣднѣ горьша прѣвмьхъ. 21 лоуѣ бо бысть нмь не разоумѣти поутѣ прѣкѣднаго нмь разоумѣвѣше възвратити се ѡть прѣданы нмь скетне заповѣдмъ. 22 лоуѣ же се нмь рѣснотыкѣ прѣтѣа: насъ възвратѣ се на свое блочкыне, и скынз нзмыкыны се въ калѣ тымемьхъ.

II Petr. III [šiš. 202] 1 сые оубо, възлоубленны. въ менже. 2 скетныи пророкы. заповѣды. 3 разоумѣюште. 4 ѡть ненамже оубо ѡтѣцы. късе тако. 6 тагдашныи мѣрь потопленъ. 8 ѡть господа дмь. тысоуште. 9 закаснмь. ѡбѣтоканыхъ. закаснѣне. на ныхъ. 10 ндоуѣ, стоухмъ же гороушты растаѣтъ. на нен. 11 снмь оубо късмы. быти вѣмъ. 12 божнѣ дмь. стоухмъ гороуштыхъ. 13 нмѣ землѣ. 16 о семь. ненаоуѣени. развѣраштають се. 17 вы же възлоублена оубо братыѣ. ва ласты. 18 въ благодѣть. нашего и спаса. въ дмь.

I Jov. I [šiš. 250] 1 и еже кнѣхомь. 2 внѣхомь и сѣдѣтельствоуемь. 3 прѣустѣе еже. 4 и се. радость нѣна. 5 вѣсть, юже. 6 рѣсноты не теорѣмь. [šiš. 204] 8 не нмѣмъ, себе ластымъ, и рѣсноты. 9 ѡтѣпоустытъ грѣхы. 10 лажь створыхомь, и словесе.

— II [šiš. 204] 1 се нишоу. ходѣтъ нмѣтъ. 2 на о късемь. 3 и аште. хранимь. 4 рѣсноты божне. 5 сѣлоудѣтъ. въ рѣснотѣу. 6 дѣжныи есамъ, ѣкоже и онъ. да ходытъ. [šiš. 205] 7 братыѣ мѣхъ, не мокоу. 8 вѣсть рѣснотыкнѣ. скѣтъ рѣснотыкныи снѣ. 9 а брата. 10 саблѣзны. 12 ѡтѣпоуштають се. нмѣне моего радн. 13 юноты. 14 юноты. на насъ. 16 оумю грѣдынѣ жытыхъ. [šiš. 207] 18 дѣты, послѣднѣ. вѣсть, ѣкоже. тымѣже. 19 прѣвмѣн бн оубо с нами. нѣсоуѣ късы ѡтъ насъ. 20 нема доухѣ. късе. 21 вѣсте рѣсноты. лѣжь ѡтъ рѣсноты. 22 тауѣю. 23 пеша исповѣдаѣн — нмѣтъ. 26 се напнсахъ. 27 рѣснотыкнѣ вѣсть и нѣсть лажь. 28 нема и нмѣмъ — ѡ нѣмь. егда вѣнѣтъ се. ѡтъ него въ прѣшастѣмъ.

— III [šiš. 208] 1 како любѣмъ. 2 ѣко оузырмь и ѣкоже вѣсть. 3 ѣкоже онъ. 5 ѣмы се. 6 не сѣгрѣшаѣтъ. не вѣдмъ. разоумѣ его. 8 не-прѣзъмь исконы. [šiš. 208] 9 сѣгрѣшыти. 11 вѣсть, юже. 12 за кою кнѣноу и закла. 13 нема въсь. 14 въ смьрѣти въ вѣкы. 15 нема и ро-četku въсѣмъ. и ненакнѣден. жнѣота вѣунаго не нмѣтъ. 16 положити. 17 житне нмѣтъ. 19 ѡтъ рѣсноты. 20 зазрѣти срьдѣце на насъ. болии богъ. нашего, нже нзвѣстѣтъ късе. 21 зазрѣти на насъ, оупѣванне. [šiš. 209] 22 егоже аште просимъ. ѣко заповѣдн. теорѣмь. 23 него сына. 24 за-повѣдн него въ нѣмь. та въ нѣмь.

— IV [šiš. 210] 1 вѣроуѣте. искоушѣнѣ доухъ. въ мѣрь. 2 божни, и доухъ. 3 антѣкрѣсть, еже вы слышастѣ. 4 болыи нже въ насъ вѣсть. въ мѣрь. 5 и галголютъ и мѣрь нослоушѣаѣтъ нхъ. 6 разоумѣемь. доухъ рѣснотыкны. 8 разоумѣхъ. 9 любыи рожнѣ жкн се. въ мѣрь. боудемъ о немь. 10 възлюбѣн насъ. сынъ своего. о грѣсхъ. 11 нема аште. [šiš. 233] 12 не вѣдмъ. любимыи себе. 13 въ нѣмь жнѣемъ. даѣтъ намъ. 16 вѣровахомъ ѣко любѣмъ. въ боу прѣвѣаѣтъ. 17 въ мѣры семь. 18 нзлагѣтъ се. [šiš. 211] 20 нема възлюбленныи.

— V [šiš. 211] 1 рождемаго о семь. 2 ѡтъ него разоумѣемь. 3 се бо. божнѣ, егда бога лоуѣмь, и заповѣдн. 4 късакы рождены. побы-

ждаеть мѣра. 5 помыждаеть мѣра, тѣмю. 6 тауиу. исть рѣснота. 10 имать скндительство. лжѣ створиъ исть. о сынѣ своемъ боги. 11 скндительство. вѣуиуиу дасть. 12 животь вѣуиу. 13 се илннслхъ камъ вѣроуиуштимъ. жызанъ вѣуиуиу. 14 просимъ уесо. 15 и аште камъ тѣко послоушлатъ насъ, егже просимъ. тѣко нмимъ проиошннѣ. 16 грѣхъ. глголоу. 18 прикоснеть се емоу. 20 рѣснотыкилго и боудемъ о рѣснотымъ сынѣ. си исть рѣснотымъ. жызанъ вѣуиу.

II Jov. [šiš. 212] 1 изавранннѣ господынъ. уедомъ си. разоуиувѣше рѣсноту. 2 за рѣсноту. 3 и мылость. въ рѣсноту. 4 ходѣште. 5 нокѣ пишоу ти, на заповѣдъ юже нмимъ. 6 заповѣдехъ. ва ннхъ ходите. 7 нсповѣдаен. въ плѣты гредѣушта. и лптыкрѣсть. 9 въ оуиуени нсоуиристокы. а прибылаен. нсоуиристокы. 12 свѣршенъ боудеть.

III Jov. [šiš. 214] 2 молоу се спыты ти се тѣкоже и сѣдраковати, и спытѣ. 3 о рѣсноты. въ рѣсноту. 4 сен. въ истинноу. 5 мѣрѣи творини, юже аште се дѣшѣ. 6 лоукавъ тѣкоу. црѣкѣю, нже добро творышы прикождѣ. 8 длѣжни вѣхомъ приеmati. боудемъ рѣсноты. 9 любе прѣкымѣство нѣ Днотрѣпѣсъ. 10 теорытѣ. бывають. [šiš. 237] 11 не подобыте се. 12 Дмѣтрѣвѣскы скндительствоуиуштоу ѡтѣ. наше рѣснотыкино. 13 нмимъ писати камъ. 15 мѣрѣ тебѣ. целоуиуть те дроузи, целоуи.

Jud. [šiš. 215] 1 и ѡтѣцемъ. 3 ѡбѣштеныемъ спасены нмимъ. 4 прописаны въ св. благодѣты. 5 вѣдоуштимъ. спасе, вѣторыѣ. 6 съелоудоме. съелюде е. 7 градъ. нзлоубодыствоваше. плѣти нное прѣдѣлѣжеть. вѣуиуаго соудѣ. 9 разоуѣше. смѣ. запрѣтити тебѣ. 10 скоты живѣють ии скѣдѣтъ. [šiš. 216] 11 въ поуѣ каенѣи и въ ласѣ баламоки вѣнидоу мазды пролышнѣ, и. погыбоу. 12 есеннѣ. 13 скѣрѣни и мора. ластымѣ. 14 же о. прѣдѣтъ. тѣмоу анѣлѣ светыхъ. неуастыѣ. 16 рапытыкы. неуастымѣ. пользоу. 17 помнѣте. 18 неуастнымъ. доушѣкымъ. 20 вѣшоу вѣроу. 22 пѣта рѣвога н. сматраюште. 24 могоуиуштомоу же. 25 единого прѣмоудра бога и спаса нмшего. кѣмѣуиѣ н.

Rim. I 1 Наклѣ рабѣ нсоуиристокъ, зѣамъ апостолѣ изавранѣ къ еванѣлѣе кѣжѣ, 2 еже прѣжде ѡбѣштѣ пророкы сконмы въ кнѣгахъ скѣтыхъ 3 о сынѣ своемъ бывшымъ ѡтѣ сѣмене давидова по плѣты, 4 нареуенного сына кѣжѣ силоу доухоу скѣтыиѣ нзъ вѣскрѣшѣннѣи мѣрѣтѣхъ Исоуса Христа господа нмшего, 5 нмѣже прѣсѣомъ благодѣтъ на апостольство на послоушаннѣ вѣры и въ все езыкы нменемъ его, 6 с нмѣже есте и вы, зѣамъ Исоусѣу Христу, всымъ соуштимъ въ Римѣ лоуѣбѣ (м)имъ богомъ, зѣамъ светымъ. [šiš. 50] 9 незѣлѣсноу. створѣу. 10 нспѣшѣнѣ. 11 вѣзлоу(бѣиу). 13 не вѣлоу же камъ не вѣдыты, братыѣ моѣ, тѣко многиншѣ вѣзоуштыхъ се прѣты въ камъ, и вѣзѣбраннѣи вѣхъ до сѣлѣ, да етерѣ плодѣ нмѣю въ кѣсъ тѣкоже и въ проуиѣхъ езыцыхъ, 14 елѣнѣхъ же и вѣрѣкѣрѣхъ, прѣмоудромъ же и неразѣоумномъ длѣжинѣи есамъ. 15 таковоѣ моѣ спѣшѣнѣи камъ соуштимъ въ Римѣ благовѣстѣты. 16 не стыждѣю бо се еванѣлѣемъ христовымъ, сыла бо кѣжѣ исть къ спасѣннѣи всакомоу вѣроуиуштомоу, нюдѣовы же прѣжде и елѣиовы. 17 прада бо бѣжѣ въ немъ тѣлѣтъ се ѡтѣ вѣры въ вѣроу, тѣкоже исть нысано, а правѣдны ѡтѣ вѣры живѣ боудѣтъ. 18 тѣлѣтъ

бо се гнѣвъ божии с небесе на всако нечестиве и неправдоу уловити оу
сѣдѣніи рѣсноу въ неправдѣ. 19 за не разумное богоу тѣм
есть въ нѣхъ, богъ бо нѣмъ тѣмъ. 20 не(н)дымаго оу сѣдѣніи мѣра
творѣны поминѣемыи выдѣти се, и присно же соштыи сила его и
божество быти нѣмъ неостѣвѣтѣномъ. [šiš. 47] 21 прославѣше и похва-
лыше. 22 быти се. 23 пѣма ргвога и. уетверѣноу. 24 нечестивоу
досаждѣти сѣмъ тѣлесе. 25 иже прѣтѣмѣше рѣсноу божью въ лажоу,
и поумѣше и послоужѣше творѣ пѣмѣ творца, еже есть благословѣше
богъ въ вѣки аминь. 26 сего ради прѣдѣсти е богу въ похотѣ досажде-
ныи нѣхъ; жеи же оубо нѣхъ измѣныше родитѣльскоую подобоу въ неро-
дитѣльскоую; 27 такоже и моужѣ оставѣше родитѣльскоую подобоу
жеи ска полоу рѣдѣше се похотью своєю дроугѣ на дроугѣ, моужѣ
на моужѣ и стоудѣ сѣдѣиште, и мѣдоу, тѣмъ подобѣше нѣмъ въ стоудѣ,
себѣ приемоуште. [šiš. 48] 28 нечестивоу. сткорити нѣмъ. 29 пѣма
ргвога и. лѣхонмѣны, злобы. закысты. 30 богомѣры. 31 неразоу-
мѣны. 32 разоумѣюште. волоу.

Rim. II [šiš. 48] 1 такоже бо творѣши. 2 есть божии. 3 ли же се.
одѣжѣны (može biti pogrješka mjesto оудѣ-). 5 жестокѣствомъ. гнѣва
тѣлени. 8 же оубо рѣснотѣ, покинѣюшѣмъ. 9 нѣдѣмѣны. елѣмѣны.
[šiš. 55] 10 слава же. 11 на лица зрѣны. 12 бе- закона оба рѣта.
елѣмоу закономъ. осоудѣти се. 15 послоужѣствоушѣмъ-нѣмъ сѣкѣмъ. гла-
голоушѣмъ. пѣма нѣмъ. [šiš. 49] 17 ты нѣдѣны. 20 наказѣтель. нѣмѣ.
разоума и рѣснотѣ. 21 нѣоуѣе бо. секе не. 22 глаголен: не прѣлоуѣы
створѣны. 23 пѣма и. 25 аште закономѣ прѣстоуѣленѣны еси. акрѣкѣ-
ствѣны. 26 акрѣкѣствѣны. оправдѣны. акрѣкѣствѣны 27 акрѣкѣствѣны.

— III [šiš. 51] 2 много пѣмѣ по всѣмъ. тѣмъ вѣрѣваше се нѣмъ. 3
уѣто оубо. 4 да не боудѣти. пѣма то. богъ рѣснотѣванъ. прѣпрѣши не.
соудѣти ты се. 5 по уловѣноу. 7 рѣснота божѣ. 9 прѣспѣлы быхомъ.
10 правѣдѣны. 12 и до едынаго. 13 оуѣверѣти гѣтѣны сѣмѣны лѣштѣноу
се. 15 скорѣ ногѣ нѣхъ пролѣтѣти крѣвѣ. 16 скроушенѣны и страсть на
поутѣхъ нѣхъ. 17 и поутѣ мѣрна не разоумѣше. 18 нѣсть бо страха бо-
жѣ прѣдѣ оуѣмѣ нѣхъ. [šiš. 55] 19 вѣмъ же. законѣмѣмъ глаголетѣ
се. оустѣ занѣмоути се. 20 о дѣмѣны закона. 24 пѣма и. пѣма нѣсоуѣ.
25 быѣмѣмъ прѣжде грѣхъ. 26 вѣры нѣсоуѣны. 27 кѣде оубо похвала?
зѣтворѣ се. конѣмъ закономѣ? дѣлѣны ли? нѣ, на закономѣ вѣры. [šiš. 60]
28 вѣроу уловѣноу. 29 а не и езиномъ. пѣма есть. 30 пѣма и. 31 да
не боудѣти. пѣма то.

— IV [šiš. 60] 2 аште оубо. оправѣды се, нѣмѣ. 4 а дѣлѣюшѣмоу
мѣдоу не вѣмѣмѣмъ се по благодѣти на по дѣлоу. 5 а не дѣлѣюшѣмоу
вѣроушѣмоу же на оправѣдѣюшѣмоу нечѣмѣ приуѣтѣсти се вѣра его въ
правдоу, 6 тѣмъ же и дѣмѣмъ глаголетѣ блаженство уловѣноу, емоу же богъ
приуѣтѣсти правдоу безъ дѣлѣ: 7 блаженѣны, нѣмѣмъ оуѣлоушѣтѣмъ соутѣ бе-
законѣны, нѣмѣмъ прикрѣше се грѣсы нѣхъ. 8 блаженѣ моужѣ, емоу же не
вѣмѣмѣмъ господѣ грѣхъ. 9 блаженство се се оубо на образѣны нѣмъ на
акрѣкѣствѣноу; глаголемъ бо: приуѣтѣсти се акрѣмоу вѣра въ правдоу.
10 како оубо приуѣти се емоу, въ образѣны нѣмъ соушѣмоу въ акрѣкѣ-
ствѣны? не на образѣмѣмъ ни (pogrješka mjesto нѣ) на акрѣкѣствѣны. 11 и

знаменные прнеть обрѣзаныѣ неутѣ правды кѣры акровѣстныцы быти емоу отцоу ксымъ кѣроуиштымъ необрѣзаннемъ прнусты се и тѣмъ правды. 12 и отца обрѣзаныѣ не нже ѡтъ обрѣзаныѣ тауио на и прѣлагаштымъ се къ стопамъ акровѣстныкы кѣры отца нашего Аврама. 13 и не закономъ бо обытоканыѣ акрамоки нлы сѣмены его быти емоу наследникоу всемоу мѣроу на правдою кѣры. 14 аште бо нже ѡтъ закона наследницы, испразны се кѣра, и рѣзори се обытоканыѣ. 15 закономъ бо гнѣхъ съдыкаетъ, нѣже бо нѣсть закона, тоу ни прѣстоупленнѣ. 16 сего рады ѡтъ кѣры да по благодѣты боудѣтъ нзвѣстнѣо обытоканыѣ всемоу сѣмены его, и не же ѡтъ закона тауио, на еже ѡтъ кѣры аврамовы, нже мѣсть отца вснмъ нмъ, 17 ткоже мѣсть писано: тко отца многымъ езыхомъ положыхъ те, прѣмо емоуже кѣрокъ богоу жыкоуштоуемоу мрътвыѣ и мрицаштоуемоу не соушта тко соуштаѣ. [šiš. 52] 18 наследникоу многымъ. 19 пльнѣ оумрышѣкленыѣ. мрътакъскы ложесамъ. 20 не (griješka mjesto ѿ). да на славоу богови нзвѣстанъ быкъ. ткоже обеша. 24 вскръшышаго. 25 опракъданыѣ нмъ.

Rim. V [šiš. 61] 1 миръ нмъ Нсоусомъ. 2 нмъже прикеденне. къ менже стонмъ. 3 не тауио. 5 божнѣ. 6 соуштымъ немощнымъ. оумрѣть. 7 оубо мыктоже. 8 съставляѣтъ. соуштымъ. оумрѣть. 9 спасемъ се нмъ ѡтъ. 10 его сынъ. [šiš. 53] 11 Христомъ, нмы. 15 благодѣтью его. [šiš. 54] 17 прнемлоуштенъ. въ жнзѣмъ кѣнарнѣ се. 18 уловкы въ осожденнѣ. уловкы къ опрѣзданы. 19 грѣшны бнше. 20 нѣже бо оумножи се. 21 царствова смръть, тако благодѣть.

— VI [šiš. 54] 1 наследнымъ. 2 да не боудѣтъ. пѣта то. нже оумрѣхомъ. 3 елико. 4 нмънемъ с нмъ. 5 по подобню смрътью. вскръшению его. 6 кѣдоуште. 7 опракъды се. 8 тко и жыкы. 9 пѣта се. вѣста. мрътвынхъ еже оумрѣть. 10 еже оумрѣ. [šiš. 66] 13 ткоже нѣтъ. ваши. 15 да не боудѣтъ. пѣта то. 16 послоушастѣ. или послоушамнѣ. [šiš. 66] 19 тако и нмы. правды рабы. 21 кон оубо. нмѣстѣ. 22 поработыстѣ се. въ жнзѣмъ. 23 грѣхъ.

— VII [šiš. 56] 1 разоумыстѣ, братыѣ. 2 жнвнмъ моужемъ. моужь ен. 3 тѣмъ же. моужь ен. 4 тѣломъ грѣховннмъ. 5 оуднхъ мншнхъ. 6 оумаршнмъ же. въ обновленныѣ. 7 да не боудѣтъ. пѣта то. разоумыхъ. 9 бе- закона. 10 въ жнкоты. 11 грѣхъ бо. 12 скѣта мѣсть и блага. 13 мнѣ бысть. да не боудѣтъ. пѣта то. да не боудѣтъ грѣхъ. [šiš. 57] 15 еже съдыкаю. пѣта се съдыкаю. 16 пѣта аште — хоштоу. 18 въ мнѣ грѣхъ. творнѣи доброе. 19 и не. 20 юже не. пѣта не. 23 коуюштоу. пльмаюштоуемоу. 24 пѣта ѿ. 25 хвалоу бога.

— VIII [šiš. 58] 1 о Христы Нсоуси не по пльнѣ. 3 немоществовакше. своего сына. подобне. 5 а нже. доуховнхъ моудрѣстоуиоуѣ. 7 пльтѣскѣ. покннѣиоуѣ се. 8 богоу оугоднѣ. 9 нѣтъ снего. 11 вскръшышаго. 12 не пльнѣ. [šiš. 72] 14 санко. 15 доухъ. всынениѣ. 17 уѣда, и наследници. по неже съ. 18 къ хотѣшнн. 19 уѣтнѣ. 20 соуѣтнѣ бо. 21 самъ тварь свокодыѣ ѡтъ. нставннѣо. [šiš. 59] 22 тварь съ нмы. 23 самн къ нмѣтѣмъ. нмоуште мн. 24 оупкѣннѣ. что и оупкѣѣтъ. 26 въздыханыѣ нзлаголаннѣмъ. 27 нрнпокъдѣтъ по светыхъ. [šiš. 238] 28 тѣмъ же тко любѣшнмъ. 29 за не еже прѣжде нмѣрѣе, и прѣжде раз-

оумы сьобразыны. 30 снє и прослаки. 32 прѣдасть, како оубо и съ нимь
вѣса. 34 оумрѣи, паує и вѣскрѣсе. припокидзеть о насъ. 35 нагота ии
бѣда или. 36 оукує. 37 семь всемь. 38 влѣсть. 39 глѣбни. вѣзможеть.

Rim. IX [šiš. 76] 1 рѣснотоу глаголоу. спослоушѣстоуиштинь. 3
молихъ. 4 къснненне. 5 снѣ. благословленъ боъ. [šiš. 59] 6 ѿтъ Изра-
киль, си Изракиль. 7 на и о Исацы. 8 си рѣхъ, тко не уєда плѣтскѣхъ,
на уєда божитъ. 10 Исака ѿтъца нашего. 11 блага или. 12 рече снє,
тко. 14 да не боудеть. пѣта то. 15 глаголасть. пѣта егоже аште по-
милоую. 16 текоуштоумоу, на мылоуштоумоу богу. 17 вѣз(а)кигнеть.
моу, и. нме ткоє. [šiš. 61] 20 ѿвѣштакен. пѣта е. 21 мишенихъ.
ѡкъ же. 22 принєсь. 24 на ѿтъ. 25 Есєн. нарекоу не лоудѣє мон, и
не вѣзлоуєлемоу вѣзлоуєлемоу. 26 мон кы. 28 скончуєкен и окраштаеть.
30 постигоу пракдоу, тже. 31 къ закону пракды.

— X [šiš. 72] 6 си рѣхъ Христа. 10 срьдцємь. [šiš. 62] 14 при-
зоветь. безъ пронокидзѣштаго. 15 проповѣдзѣють. 18 изидоу въ вѣсоу
землю. къ комацѣ. пѣта на кѣзыцѣ. 20 ѡкрыштоу. вѣпрашаюштинь о мнѣ.

— XI [šiš. 63] 1 да не боудеть. пѣта то. изракильтинь. 2 о Изра-
килы утѣ. 3 єдинь, искоутъ. 4 глаголоутъ. нже се не поклоннше козѣноу
баламовы. 6 аште ли благодѣть. 7 егоже нштеть. 10 ѿтъмоудъ смѣры.
11 глаголоу бо. да не боудеть. пѣта то. 2 прѣгрѣшенне. богѣтствоу.
[šiš. 64] 13 есамъ азъ. 14 аште ли како рѣзрѣжоу кы си. 16 прѣсѣль
скеть; аште. кѣткыє. 17 кѣткыѣ. скѣрыномаслинино. въ нихъ, приуєсинь.
18 кѣткыє. ти корєне. 19 кѣткыє. 20 невѣрысткомъ ѿтломинше се. 22
аште и то, ти ѿтѣсѣуєнъ. 23 и омн же. 24 родитѣльнѣхъ. ѿтѣсѣує се,
ти же скѣрыномаслинино. неродитѣльно. [šiš. 65] 25 рѣзоуѣкѣти братыє
таннє сєн. 26 ксѣкы Изракиль. ѿтъ Снома избѣакленые. 27 са нмь. 29
дарованиѣ и знѣниє. 31 да и си. 33 глѣбни.

— XII [šiš. 81] 1 кы братыє. 2 сьобраззюште. прѣобраззюште. бла-
гооугодна и сѣврѣшена. 3 благодѣть дѣкшоу. прѣмоудрѣти. оумоудрѣте се
въ цѣломоудрѣ. [šiš. 67] 4 тѣлєсы. 5 мнози оуды єдино. 6 дарованиѣ.
аште ли же. 7 къ слоужєнныє. аште ли оуѣнныє въ оуѣнне. 8 аште ли
оуѣишенныє къ оуѣишенныє. 10 большѣ створєште. 11 таштѣннємъ же не
лѣностѣкыи. 12 прѣтѣрѣпаюште. 13 тѣрѣковѣнѣхъ. 15 плакати сє. 16
къ дроугоу. сѣпрѣмоуюште. 20 лауєтъ. напѣти, ѣза ѣєга пѣта и. оуѣлє
огньно.

— XIII [šiš. 86] 2 приємлоутъ. 3 хоштєши ли же. 4 слоуга есы ты.
не бо испѣти мауѣ носѣтъ. мастѣнны къ. 5 кєсть нѣкѣнокѣты сє. 6 сєго
бо ради данъ. прѣтѣрѣпаюште. 7 ємоуже оуроу. ємоуже данъ. 8 тѣую
же. скончуєкен. лѣжы. самъ сєбє. 10 сѣдыкаеть. [šiš. 218] 11 и сє вѣ-
доуште вѣтѣмъ тко уѣсь оубо вѣмъ ѿтъда сѣлѣ вѣстѣты. нѣны. намъ кєсть.
12 и ѡбѣлицыи сє оубо. 13 вѣзлогласованиємъ ии пѣтѣнѣсткомъ ии лю-
бѣдѣаниємъ ии стоудѣдѣаниємъ ии рѣвєннємъ ии. 14 господємъ нашымъ.

— XIV [šiš. 218] 1 приємѣте. 2 кє. 3 ѣдєи не. не ѣдєи. приєтъ
и. 4 скѣмоу господєкы. 5 ѡкъ бо соудѣть д(ѣ)мъ урѣзъ данъ, ѡкъ же
соудѣть на кєє дѣи, кѣждо бо скѣю мнѣсѣ да изкѣишѣеть сє. [šiš. 92]
7 нѣкѣже бо. нѣкѣже сєбѣ. 8 господєкы оумираємъ; аште бо живємъ.
господєкы есамъ. 9 пѣта на. ѡжикєтъ, да и. [šiš. 68] 10 нѣлы уѣто.

13 се соудѣти. 15 погоубамъ. 16 вами оубо. 17 царство. 18 оубо дамы бо-
говы, искоушешъ. [šiš. 217] 19 тымъ же оубо мырматъ. и тже. 20 здоу-
штоумоу притнканнемъ. 21 месъ. братъ твои притыкаеть се на нъ сбега-
жнаетъ се на нъ. 23 всако, нже. 24 (XVI 25) оутвердыты кы. по про-
повѣданню. и по ѡткрыенню танные. 25 (XVI 26) познаемъ се.

Rim. XV [šiš. 82] 1 есмь и. 3 себѣ оубо дамы, тже. 6 нмодоушнмо.
[šiš. 69] 8 по рясноты. 9 испокымъ се тебѣ. о имени твоёмъ. 12 ези-
комъ. оупеаютъ. 13 въ оупеанне сее и слоу. 14 и самъ о вась азъ. 15
дръзде. 16 нсоухрнстоуоу. [šiš. 70] 18 словомъ и дѣломъ. 19 и знаменъ.
доуха светаго, тко. ѡтъ Мнлыта окръстъ. кеванѣлемъ хрнстоуымъ. 21
нисано: вьнрадетъ. о немъ, нже. 22 тымъ же пра. 23 не нмѣе. многъ
хъ. 24 придоу же. 27 доуховиннымъ. нхъ нзъици. 28 ндоу вами. 29 нспль-
ненне благословленымъ. [šiš. 96] 30 кы братые. 31 протыкныхъ въ Ню-
ден. светымъ боудеть.

— XVI [šiš. 71] 1 днзконнцоу. кеснхремьсцы. 2 да примите. нбо
застоупнница. 3 Прискоулоу и Апоулоу поспышннка. 4 на и кьсе. 5
домаштнмоу. 7 тже еста въ апостолыхъ, тже прѣжде мене быста о
Хрнсты. 9 нашего о Хрнстѣ, и Стахоуѣ. ми о господѣ. 12 пема Па-
трока, Анерма. с нимъ. 15 Ннеретъ. съ нимъ. 16 цркъкы кьсе. [šiš. 73]
17 молю же кы братые. 20 вами аминъ.

I Кор. I [šiš. 74] 2 соудѣте. нмѣстѣ, тымъ же намъ. 3 ѡтъца нашего
и господа и господа Нсоуса. 4 о вась о благодыты. [šiš. 87] 10 кы
братые моѣ. нтсоуѣ. 13 еда же Пакль. 14 хвалоу бога моего. 16 то-
моу не вѣдѣ. 18 нзыгнблнштннмъ оубо. [šiš. 227] 20 нхден прнмоу-
дры, нхден ннргоуые, нхден. 25 боуе божые.

— II [šiš. 228] 1 словесн нлы. възвыштасъ. 2 распета. 3 и азъ въ
немошты и страсы и тренеты мнозы быхъ къ вамъ. 4 и слоко мое и
проповѣдъ моѣ не по прнмоудросты уловтубьсцы словомъ на ва прнтыуы
доуха и силы, 5 да кыра ваша не боудеть въ прнмоудросты уловтубьсцы
на ва слнн божынъ. [šiš. 109] 7 божню прнмоудростъ. въ тннмоу. 8 енже.
нннтоже не разоумѣ. 9 и оухо не слыша. любештнмъ его. [šiš. 74] 10
доухъ бо. гльenne. 11 кьто бо. 14 можемъ. доушекнн не кастезаеть се.
15 ми ѡтъ едннгоже вьстезаеть се.

— III [šiš. 75] 1 могы. 2 пема нъ ми — можете. 3 нн едннмако
бо палтьсцы. 4 аполосовъ. 5 слоужнтелѣ, нмѣже. 6 насаднхъ, Аполосъ
нашон, а. 8 прнемлетъ. [šiš. 93] 11 ннктоже не можетъ. 14 пема и.
15 отыштаты. [šiš. 75] 18 въ вась. 20 разоумыеть. 21 тымъ же. 22
аште Пакль, аште Аполосъ, аште Кнпа. пема соуѣ.

— IV [šiš. 115] 1 таннымъ божымъ. 2 егоже прнруештаете се въ. 3
ка велико. 4 себѣ скъдннъ. 5 скътъ сръдауны. [šiš. 76] 8 и еште оубо
да кцарысте се. с вами кцарымъ се. [šiš. 97] 9 нмоу бо тко богъ ны
послѣдныа апостолы. 10 мы же бесуасны. 11 домъдышннаго. 14 не
срамлае. о семъ напышоу се. наказае. 16 подобнн нмѣ. [šiš. 120] 17
нже о Хрнсты. 18 нн гредоуштен же. 19 нъ ва сылоу. 20 царствыае.
21 с палнцѣю. на н съ любакью.

— V [šiš. 120] 1 слышыть се. отьоу нмѣты. 3 съцы. [šiš. 228]
6 не добра похвала ваша. не кьсте лы тко малъ. 8 лоумакьства, на ва

БЕСКЛАСНИ УНСТОТЫ И РЕСНОТЫ. [šiš. 77] 9 ЛЮБОДЗНЦЕМЪ. 10 СЕГО, НАМ ЛНХОНЫМЪЦЕМЪ НАМ ДЫШТЫМЪКОМЪ НАН. 11 НАН mjesto лн šest puta. ПНЗНИЦА. НЕ ТЕСТЫ. 12 ВМОУТРНИНЪ.

I Кор. VI [šiš. 77] 1 НИЗЕН. 4 ЖЫТНСКА БО. СЕН ПОСАЖДАТЫ Е. 5 ТАКО ОУБО ИМЪСТЬ ЛЫ. ИНЕДНИЪ. РАСОУЖДАТИ. 8 ЛНШЛЕТЕ БРАТНЮ. 9 НЕПРАВЕДИНЦН ЦАРЬСТВА. НЕ ЛАСТЫТЕ СЕБЕ. ТКО НЕ ЛЮБОДЗНЦЕ. ПРЭЛЮБОДЗНЦЕ. МАЛАКЫЕ. 10 ЦАРЬСТВА. 11 НА ТОГДА. ОПРАВДЫТЕ СЕ. ХРНСТА, И ДОУХОМЪ БОГА НАШЕГО. [šiš. 206] 12 КОЕГО. 13 БОГЪ СЕ. 14 ЖЕ ГОСПОДА. И МАСЪ. 15 СТВОРОУ И ОУДЫ. 18 ИЖЕ АШТЕ. 19 НАН. ДОУХОУ СКЕТОМОУ.

— VII [šiš. 78] 2 СВОЮ ЖЕМОУ. 4 ЖЕНА СВОНЫМЪ ТЯЛОМЪ НЕ ВЛАДАЕТЪ. ТАКОЖЕ ЖЕ И МОУЖЪ СВОНЫМЪ ТЯЛОМЪ НЕ ВЛАДАЕТЪ. 5 ПРАЗМОУЕТЕ. ПАКЫ ВЪ КОУНЫ БОУДЕТЬ, ДА НЕ БЛАЗНИТЬ КАСЪ НЕПРИТЪМЪ ЗА ПЪТЫННЕ КАМЕ. 7 ХОШТОУ БО ДА ВЪСН УЛОКЪЦН БОУДОУТЬ ТКОЖЕ И АЗЪ. ДА НМАТЬ. ОНЪ ЖЕ ОУБО СИЦЫ, ОНЪ ЖЕ СИКО. 8 ГЛАГОЛЮ ЖЕ ЮНОТАМЪ. ПРЭБОУДОУТЬ ТАКО ТКОЖЕ И АЗЪ. 9 ОУЗДРЪЖЫТЬ СЕ, ДА ПОСАГЛЮТЬ. ІЕСТЪ НЫМЪ. 10 ОЖЕННЕ(ЪШ)НЫМЪ. РАЗЛОУУАТЫ СЕ. 11 РАЗЛОУУАЕТЪ СЕ. МОУЖЕМЪ СВОНЫМЪ. МОУЖОУ ЖЕНЫ НЕ ОТПОУШТАТЫ. 12 А ПРОУНЫМЪ ГЛАГОЛЮ: АШТЕ. НМАТЬ ЖЕНОУ. ДА НЕ ОСТАКААЕТЪ ЕН. [šiš. 79] 14 СКЕТЫТЬ СЕ ЖЕНА. А ОУБО УЕДА КАША МЕУНСТА, А ОУБО МЫНЫ СКЕТА. 15 ПРИЗКА. 16 НАН. 17 КОГОЖДО ЖЕ. ПРИЗКА БОГЪ, ТАКО. 18 ОБРЪЗАНЪ КТО БЫСТЬ. 19 АКРОВЪСТЫЕ. 20 КЪ ЗЪВАНЪ КЪ МЕМЪЖЕ ЗЪВАНЪ ІЕСТЪ. ДА ПРМЕ(Ы)АЕТЪ. 22 СКОБОДИННЪ О ГОСПОДЫ. 24 БЫСТЬ, БРАТЫЕ. [šiš. 80] 25 О ДЫКАХЪ. 27 ПРИВЕЗЛЕШН СЕ. ОТЬРЪЗЛЕШН ЛЫ СЕ. 28 АШТЕ ЛН ОЖЕНИШН СЕ, НЕ САГРЪШНЛЪ ЕСЫ. АЗЪ ВЪ. 29 ПРЪКРАШТЕНО. ДА НМОУТЬ. 32 ОЖЕННЕН. ОУГОДНТЬ. 33 ОЖЕНИКЪ. ОУГОДЫТЬ. 34 ОУГОДЫТЬ. 35 ОБРОЖИНИЦОУ. НЕОШЪСТОУНИМО. [šiš. 81] 36 ПОСАГЛЮТЬ. 37 НЕ НМАТЬ БЪДЫ, ВЛАСТЬ ЖЕ НМОУТЬ. 39 ЖЕНА ПРИВЕЗАЛА. МОУЖЪ ЕН НА ОВА mjesto. 40 НМЪЕ.

— VIII 2 АШТЕ ЛЫ КТО МНЫТЬ СЕ РАЗОУМЫТИ УТО, НЕ ОУ РАЗОУМЫ ТКОЖЕ ПОДОБАЕТЪ РАЗОУМЫТЫ. 3 АШТЕ ЛН КТО ЛОУЕНТЬ, СЯ РАЗОУМЫ СЕ ОТЬ НЕГО. 4 О ТДЕНН БО НДОЛОЖРЪТАВНИНЪ ВЪМЪ ТКО ИНЕДНЫМЪЖЕ НДОЛЪ КА МЪРЫ И ТКО НИКТОЖЕ БОГЪ НЫМЪ ТАУМЮ ЕДИНЪ. 5 НБО АШТЕ И СОУТЬ РЕКОМН БОЗН, АШТЕ ЛЫ НА НЕБЕСИ, АШТЕ ЛН НА ЗЕМЛЫ, ТКОЖЕ СОУТЬ БОЗЫ МНОЗЫ И ГОСПОДЪЕ МНОЗЫ, 6 НА НАМЪ ЕДИНЪ БОГЪ ОТЬЦЪ, ИЗ НЕГОЖЕ ВСАУЬСКАЗЪ И МН ОУ НЕГО, И ЕДИНЪ ГОСПОДЪ ІІСОУСЪ ХРИСТОСЪ, НЫМЪЖЕ ВСАУЬСКАЗЪ И МЫ ТЪМЪ. 7 НА НЕ ВЪ ВСЫХЪ РАЗОУМЪ. ЕТЕРЫ ЖЕ СКЫСТЫЮ НДОЛОУ ДО СЕЛЪ ТКО НДОЛОЖРЪТАВНО ТДЕТЬ, И СКЫСТЬ НЫМЪ НЕМОШЪТНА СОУШТЫ СКЕРЪМНТЬ СЕ. [šiš. 214] 8 БРАШНО ЖЕ. НА АШТЕ ТЪМЪ. 9 ЖЕ БРАТЫЕ. 10 НЕМОШЪТНА СОУШТЫ. 12 СЫГРЪШАЮШТНМЪ. ТЕПОУШТНМЪ. СЫГРЪШАЕТЪ. 13 МЕСА.

— IX [šiš. 214] 1 ХРНСТА ГОСПОДА. 2 КАМЪ ОУБО. [šiš. 101] 3 ІЕСТЪ СЪ. 5 И ТКО И КННА. 7 МАСАЖДАЕ. НАН КТО ПАСЕТЪ. [šiš. 82] 15 ИНЕДИМОГО. ДА СЫ ТАКО. НЕЖЕ ЛЫ ДА КТО ПОХЕЛАОУ МОЮ. 16 НЕМА АШТЕ НЕ БЛАГОУЪСТВОУЮ. 18 КОЪ ОУБО МН ІЕСТЪ ПОЛЪЗА. БЛАГОУЪШТАЕ. [šiš. 244] 19 СКО(БО)ДЫ. 21 БЕЗАКОМЪНЫМЪ. 22 ВЪСАУЬСКЫЕ. 24 КЪ СТАДЫЮ. 25 ОНИ ОУБО. 26 АЗЪ ОУБО. АНЕРЪ. 27 ПОРАБОШТОУ Е. ПРОПОКЫДИВЪ. НЕКЛОУУЫМОКАНЪ.

— X [šiš. 245] 1 КАМЪ НЕ КЪДЫТЫ, БРАТЫЕ. 3 ТШЕ БРАШНО. 4 ПОСЛАДЪСТВОУЮШТЕ. [šiš. 83] 8 ЛОУБОДЫЕМЪ. ЛОУБОДЫАШЕ. ТРЫ ТРЕТМЕМОУ ДЕСЕТЫ ТЫСОУШТЬ. 10 ГОУЕНТЕЛЪ. [šiš. 83] 13 ПРИМЕТЪ. ВЪРАНЪ ЖЕ БОГЪ.

16 благословенныи, иже, обштенныи. крѣи исоу христовы. тѣх хри-
стоа. 17 тко едины. 20 ткоже жроути. бѣсомъ жроути а не богамъ.
быти. 21 бѣсовьсцы. 24 [šiš. 125] да иштеть, друженнаго. 25 въ ра-
здѣльничи. инутоже. 26 коньци ии. 27 прѣдъпоставляемо. инутоже. 28
похвалѣннаго камъ. [šiš. 84] 29 въс кою. 30 похвалоу се. 31 творите,
есе въ славоу божью творите. 32 иудеомъ и. быканти цркви божьѣ.
33 не иште спое.

I Кор. XI [šiš. 84] 1 ткоже и азъ. 2 тже прѣдахъ. 4 въсакы моужь.
5 пема ргвога и. дѣюшти или. едино. остроуғанне. 6 строугаты се. 7
божитъ съе исть. 8 исть бо. [šiš. 85] 9 сзиданъ моужь. 10 сего рады
жена. 12 еси. 14 аште моужь оубо. 15 къкъ раститъ. си данъ. 16 въ-
порѣмъ. божьѣ. 17 се же запрѣщае не хвалоу. нь въ мнѣ сходьты
се. 18 распрѣ въ касъ соуште. 19 ересымъ бнелаты. 21 веучераетъ въ сит-
дении, окъ. опыааетъ се. 22 не имате храмъ. [šiš. 227] 23 въ иошть.
24 похвалени. и тдыте. 25 иель крать аште пыете. 26 испокѣдните. 27
иже тсть. или пыеть. 29 расматрѣ. 30 касъ соути. 31 расоуждали, не.
32 господа и. осоудимъ се. [šiš. 88] 34 раштимоу.

— XII [šiš. 240] 7 комоуждо. 8 по томъжде. 9 нсчленинныи. 10
дыанѣ. другомоу же сзиданыи езыкомъ. 11 длетъ едины. [šiš. 88] 12
имате. едино соути тѣло. 13 аште рабы. свобода. 15 оть тѣла, не оть
сего исть оть тѣла. 17 окомъ, нѣден слоухъ. 18 на нин же положи
богъ. въ тѣлеси. 20 на нин же. 21 глава роукама. 22 трѣбальше. 23 не-
уастыиыи соути. пема благокоуштенъство лише имоути. 24 пема а
благобразини машин. 26 радоують се въси оудке. [šiš. 237] 27 вы же.
уести его. 28 пема и. пророцы. застоушенинныи. пема роди. езыкомъ.
29 оуучители. 31 рѣкимоути. прѣспыннио.

— XIII [šiš. 237] 1 или тко коуиьбаль звецасмы. 2 танине. 3 саже-
гоути. инокъже мы польза. 4 лоуѣи трѣпнѣ, блажитъ, лоуѣи не забн-
дыть. 6 радоуеть же се. о рѣсноты. [šiš. 89] 8 аште кѣзыци. испра-
зунитъ се. 11 егда же. смиршаахъ тко младѣица, моудрѣствовахъ тко мла-
дыица. 12 видимъ бо мыны. тко и познаиъ.

— XIV [šiš. 90] 1 равьмоути. 4 глаголен бо. 5 боли бо исть. [šiš.
90] 6 мыны же, братыи. 7 пнштаан. 8 кѣзвыстанъ гласъ. троубыѣ. оугото-
вить се. 9 тако. аште не разоумна слокеса дастъ. анеръ 10 родъ гласъ-
мыиъ. 12 рѣкмытеле. да вы. 15 помолоу се. 16 аште бо. речеть се. тѣ
не вастъ. 17 хвалышыи се. [šiš. 129] 20 оумомъ бнеланте. младниуъ-
ствоути и оумъ же. 21 възглаголоути. 22 въ знамени. 23 глаголоути
езыки. кѣиндетъ же етеръ неразоумныи или некрыанъ. дѣтѣ. 24 неразо-
умныи. 25 и тако таниа. бнелаетъ. въ рѣсноту [šiš. 91] 26 исть,
братыи. 28 не боудетъ глагольниа въ цркви. 30 прѣвы да. 35 въ домоу.
37 минитъ се пророкъ быти или доухомъ. разоумнеть се ткоже. 38 да
не разоумнеть. 39 братне мож. равьмоути. глаголати въ кѣзыки. 40 въса
же си.

— XV 1 Сказю же вамъ, братыи, еванѣлесе, еже благомыстыхъ
вамъ, еже и прыесте, въ немъже и стонте, 2 ныиже и спасете се, цымъ
словомъ благомыстыхъ вамъ, аште съдръжите, разкы аште не ка соуе
вѣроуете. 3 прѣдахъ бо вамъ еже и прыесь, тко Христось оуириеть грѣхъ

нашихъ по кингамъ, 4 и яко погребень бысть, и яко вѣста въ днь .г. по кингамъ, 5 и яко тѣмъ се Кипы, по томъ же единомуу на десете, 6 по томъ же тѣмъ се боле петы сать братые единому, ѿтъ ихъже мно-жанше прыенкають до селы, дру҃зы же и поуише. [šiš. 104] 8 послыда же. 9 апостоля, за не. 10 благодѣтню же. 11 и тако. [šiš. 93] 12 про-повѣдаеть се. 13 пѣта аште — мѣсть. 14 вѣра наша. 15 лѣжы сѣм-дытеле послушѣствованы еихомъ. [šiš. 259] 20 ныны же Христось. 21 по неже бо. 23 христось въ прышасты. 24 царьство. власть и всако владыаство и снлоу. 25 подобаеть бо емоу царьствокати до нѣдыже положить все врагы свое подь ногама сконма. 26 послыды врагы раз-дроушныт се смрытны. 27 вса бо покорм подь мозы его; егда же ре-уеть яко вса покорева соутъ емоу, тѣмъ яко разкы покормшоу емоу вслушкы. 28 егда же покореѣ се емоу вслушкы, тогда и самы сны покормѣ се покормшоумоу вслушкы, да мѣсть богъ вслушкы въ всыхъ. [šiš. 94] 29 а уѣ. 30 по уѣ. 31 братые мозъ, еже. Нсоусы господоу нашемъ. 32 по уловкы. коѣ ми польза мѣсть. тѣмъ. 33 тѣмъ бо обы-уан блгы. 34 нстрѣхите се. праведно. 36 не оживеть лѣ. 38 дастъ. [šiš. 132] 39 пѣтъ такожде. пѣтъ рыбамъ. 40 небескы. небескымъ. 41 мѣсецоу, нма. 42 въ истыинѣ. 44 мѣсть и тѣло дѣховно. 45 доухъ жы-котворешъ. 46 на не прѣжде доуховное, на доушениое, по томъ же доуховное. 47 прѣкы уловкы ѿтъ землѣ прѣстень, вѣторы уловкы го-сподѣ ѿтъ небесе. 48 яко оѣ прѣстень, тако въ прѣстены, и яко оѣ небескы, тако и въ небесы. 49 и якоже облыкохомъ се въ тѣло прѣ-стенаго, тако да облыемъ се въ тѣло небескаго. 50 се же рекоу, бра-ты, яко пѣтъ и крѣкы царьствы божыѣ насамодкаты не можеть, ни тѣны нестѣныѣ насамодкаты. 51 се тѣмъоу кама гааголоу: всѣ оуѣ не оуспемъ, всы же нзымыны се. 52 въ атомы, въ магновени ока, въ послыднемъ троублени; вѣстроуѣмъ бо, и мрѣкы вѣстѣмоу нестѣ-тѣныни, и мы нзымыны се. 53 подобаеть бо ис(т)лѣтѣномуу семоу облышты се въ нестѣтѣныне, и мрѣтѣномуу семоу облышты се въ немрѣ-тѣвство. 54 егда же истѣтѣныно се облыеть се въ нестѣтѣныне, и мрѣ-тѣное се облыеть се въ немрѣтѣвство, и тогда боудеть слово пи-самое: пожрѣта бысть смрѣтъ поендою. 55 нѣден ты смрѣты поенда? нѣден ты аде жало? 56 жало же смрѣты грѣхъ, сыла же грѣхоу законъ. 57 богоу же благодѣтъ даюштоумоу нашъ поендоу господоу нашымъ Нсоусомъ Христомъ. [šiš. 136] 58 тѣмъ же братые мозъ възлоу-бленѣтъ, терды.

I Kor. XVI [šiš. 136] 2 по единомуу. кажда касъ да. боудуѣтъ въ касъ. 3 снѣ пошлау. [šiš. 94] 5 бо прохождоу. 6 ознмлаю. 8 пѣтыкостыи. 9 велкыѣ и поснѣшныѣ, и протыкыи. 11 да никтоже оуѣ не оуѣкорытъ его, прокодите же его мѣромъ. 12 и всако и не бѣ колы. [šiš. 110] 13 блоудыте и стонте. 15 стѣпѣныноу, якоже. 16 покниоуѣте се. 19 до-маштѣню црѣковню. 22 мартама. 24 Нсоусы господоу нашемъ.

II Kor. I [šiš. 95] 1 црѣкы божыи соуштен. 2 бога отѣца. 4 нзъ-бѣкають страданѣ. и оуѣшныѣ. 6 нмыже и мы страждемъ. 7 стра-стемъ, такожде и. [šiš. 140] 8 неспѣдѣти, братые. ни жыкы. 9 нмѣ-хомъ. 10 нзбавы ни, нзбавляеть. нзбавитъ насъ. 11 поснѣшаюшныѣ.

къ вась много. [šiš. 96] 12 прыпростини. къ вась. 13 пишеть. еже утете. 14 и до коньца разоумтете. 17 лхкотом. или еже. [šiš. 116] 21 изыштитъ. 24 ктрою бо.

II Кор. II [šiš. 116] 1 прыты къ камъ. 2 тауыю приемен. [šiš. 97] 5 стоуждаю. 6 показамъ. 7 отьдати и оутышты. 8 оутерьдыты. 9 во нысахъ. 10 отьдасте. исцохристове. 11 да не разоумываемъ. 12 оть-крьзоше кельцые. обрытае. [šiš. 98] 14 пета желанюштоуемоу — его. 15 богови же къ спасенихъ. 16 окомъ же оубо. 17 крьуамъстеоучюте слово. не яко изъ унстоты.

— III [šiš. 98] 1 сьставленыхъ. 2 лашихъ. [šiš. 99] 4 надъждоу же такоу. 6 нже оудовомъ мь. оумрыштеть. живеть. 7 къ камень. 8 доуха. [šiš. 143] 14 отькрыкеть. 15 на до данасъ. 16 къ богоу, кьземеть. 18 мь къси. яко отъ господина.

— IV [šiš. 99] 1 слоуженые се ткоже поминковани не стоужаемъ си. 2 на отьрекохомъ се. ни скеръиште словесе. телениемъ рзноты. къ ескон. 3 то къ гыбальныхъ. 4 разоумъ некрырнихъ. [šiš. 120] 7 пръспини. 10 мрътесть. да и жыкоть. 13 ктре. 14 къскриси. 15 оу-множи се. нъбьтъуьстеоучеть. [šiš. 100] 16 стоужаемъ. каноутрини обявляеть се дьны. 17 и по пръспинию. прыспини. 18 пета ргвога не. ждоуштемъ намъ не вьднимъ на невидимыхъ.

— V [šiš. 148] 1 земьна маша. тла. нмавъ отъ бога. 2 небесное желанюште облышты се. 4 на пръоблышты се. мрътакное. 5 створен же. 6 въсгда. кьдоуште. 8 къ богоу. [šiš. 102] 10 примемо. съдлаемъ. 11 же и къ. 12 сьстаклаемъ камъ. по вась. къ срьдце. 13 аште лѣ разоу-мыхомъ. 15 жиеоуштен не себъ. [šiš. 102] 16 тамъ же мь. Христа по пьлти. не разоумыхомъ. 17 ткоже о Христа. късауьская нога. 18 късауь-ская же отъ бога сынрьшаго мь. смьреннъ. 19 помышленимъ (гкр. по-мышленимъ).

— VI [šiš. 125] 1 поснпшесте не молимъ. 2 спасенихъ. спасенихъ. 5 нестроенихъ. 6 пета къ уншенихъ. 7 словеса рзнотымы. божни, ороу-жьи праведни. 8 ластыцы и рзнотымы. 9 показамъ и не. 10 не нмоуште. [šiš. 103] 11 коуроуштыны. 13 пета вьдоуште. тожде вьзмаздые. оу-пространите. 14 пръдръжесте некрырнимъ. безакоинию, и кое. 16 нлы кое. црьм(ъ)ѣ. кь бо есте црькы бога. нмъ богъ. 17 нхъ, и неумстоты нхъ не принасите се, и отьлоуунте се, глаголетъ господь.

— VII [šiš. 103] 2 лхоньмахомъ. 3 рыхомъ. 4 много ми оупеаше и к камъ, и. оутъшению. 5 оуиютрьюдоу болазнь. 7 тауыю. оутъшасмъ, повѣдаен. 8 и оскрьбыхъ. аште лы и. яко еинстолихъ. 9 на показанне божье, оскрьбьсте, да ни. отыштыте. 11 се бо само истое, еже на бо-жьи оскрьбьты се камъ, колико съднъ къ вась таштание, на отькѣтъ, на негодование, на страхъ, на вьзлоуеление, на рыение, на масть; о есемъ сьстакьсте себе умыты быты къ кешть. 12 оубо аште и писяхъ камъ не обидьмешаго радъ, на обидниьнаго радъ, на за не вьтыты се та-штанию кашемоу еже по вась къ намъ прѣдъ богомъ. 13 сего радъ оу-тышникомъ се о кашемъ оутышенин, лише же пате вьзрадокахомъ се о радости тытовъ, тко покон се доухъ его о есмьхъ вась, 14 тко емоу хваамъхъ се о вась, не носрамы се, на тко вса къ рзнотоу глаголахомъ

камь, тако и похваленные наше еже к Титоу ркснота бысть. 15 и оутроба его из лиха въ вась юсть въспоминающюу всыхъ вась въ послушаные, яко съ страхомъ и с трепетомъ прьместе. 16 радоую же се яко въ всемъ дръзая о вась се.

II Кор. VIII [šiš. 152] 1 сказаемь. камь, братые моѣ. 2 богатство пространства. 4 слоуженнѣ, нже. 5 дръвие богови. 6 оумоути намь Тыта, да якоже прѣжде научеть, тако и конуаель се въ вась и благодыть смя. [šiš. 105] 7 якоже въснмь. 8 лоубеи наше. 9 разоумѣнте бо. да и вы. 10 съѣсть даю о всемь. тауюю. 11 якоже спыхъ. 12 пѣпа кто. 13 издръвеныхъ. 14 изъбы(ть)уство. радость и раванство. 16 также. [šiš. 105] 19 тауюю. на и свѣсть. 21 прѣжде примышляюште. тауюю. 22 съ нимь. многоишты. 24 покатице оубо. хлаенню же.

— IX [šiš. 106] 1 къ камь. 2 македонанемь. 3 да не похваленне. боудете. 4 къ оупостаты сен. 5 и прѣдьюдоу оуготокетъ. готовити тако. лихонманне. [šiš. 133] 6 снен штеде и пожмь. снен о благословлены. 8 же юсть. благодать изобилуваты. 10 прѣвѣе наше. 11 вже. [šiš. 107] 12 тауюю скетыхъ. изъбы(ть)уствоюште. 13 обытеныхъ. 15 неисно-кыдымны.

— X [šiš. 107] 1 сказаемь же камь самъ азъ. лице. 2 смьты. 3 и въ плъти. конь. 5 раздроушаюшты въсаюу. 6 пѣпа и къ. готоко. 7 аште ли нѣто. помышлеть. также. [šiš. 108] 8 бо лыхо. похвалоу се. юже дастъ. 9 пѣпа нь. 10 тѣла. 11 яко ачыже есмы. пѣпа не соуште. 12 смѣ не соуштинь дѣломъ соудити нлы. смѣраюште себе. 13 безмырьныхъ похвалны се. сюже. богъ намь. 14 яко бо. досегоуштымь. до вась бо. 15 растоуште кърм. 18 на егоже.

— XI [šiš. 156] 1 еште да еште. 3 также хмнѣ. въ Христа. 4 при-емаете. нан еванѣелие. 5 прѣзыхъ апостолъ. [šiš. 108] 7 створихомъ. 10 юсть бо ркснота. заеметь. климьныхъ. 11 лоублоу вась. 12 еже твороу, да отьснкоу. и обрѣштоу. 13 таковы бо лажы апостолы. прѣ-бразоушете. 14 приобразоуе. 15 келье оубо уоудо. 17 к сен. 19 при-емаете. 20 пѣпа ме. кто вы потѣдѣть. келуыть. бысть вы. [šiš. 252] 21 глаголоу. 23 моудръствоуе глаголоу. многоишты. 24 .е.-тъ .м. 25 три кратъ. тришть испрокъже се ладнѣ. глыбын. 26 поутиа шастемь мно-ганшты. поустынахъ. лажы братые. 27 подвѣзани. многоишты. въ жеждь. поштени многоишты. 28 нападенни. 29 и не изнимагаю. раждызая. 30 похвалыты мы се. [šiš. 136] 31 и отьць господа Нсоуса. 32 етидрахъ Арьты. стрѣжаме града Дамаска. 33 выхъ изъбыжахъ.

— XII [šiš. 137] 2 .д.-те. въсхыштена быкъша. 3 аште ли въ тѣлѣ. 4 ахъ юсть. 5 тауюю. 7 дастъ бо. 8 тры кратъ господа молнхъ, да. 9 благодать; сила. [šiš. 111] 10 силамь быхъ. 11 не боудоу немоудръ. оть вась. прѣзыхъ апостолъ. аште ли же. 12 о мнѣ. 13 что бо. 15 аште не науче. лоубыни. 16 вась. 17 послахъ камь. 18 кълнма. [šiš. 111] 20 раты, клетемь. 21 показьше.

— XIII [šiš. 112] 1 третыцею се. нлѣ трехъ. 2 яко быкъ и не се нын. [šiš. 112] 4 аште и распеть. н(зъ) снмь. нбо мы. 5 нлы не знаете. 6 искоушению. 7 да мы. сътворыте. 8 ннѣсоже бо не можеть на рксноту. по рксноты. 9 радоуемь же се. 12 лобзаниемь. кси скети.

Gal. I [šiš. 113] 1 Христомъ богомъ н. въспрьшымъ изъ. 2 галатъ-
скимъ. 6 благодѣтѣю. 10 н единаяе. не бы биль. 11 ѡтъ мене яко мѣсть
по уловѣкоу. 12 прнесъ ми мноуѣмъ се. 13 иногда. гонихъ. пѣша ю. 14
много прѣмъ монмъ. ракинтель. 15 не урѣка материна. 16 благовыштоу.
17 къ дрѣвиннмъ. 19 тауую. 20 а еже. 21 каменнѣта Соурию н Килы-
кию. 22 нюднскихъ. 23 тауую же слышеште быше. благомыштасть.

— II [šiš. 114] 1 по томъ же. понмъ. 2 единнмъ же мнѣштнмъ
нмъ, еда. текоу ат тыхъ. 3 слыиннмъ, ноужденъ. 4 прѣвѣшдѣшсе же
льжеє братын, нже прѣкнндоу. 5 ми на уасоу. рѣснота. въ вась. [šiš.
115] 6 биты уто. богъ лицъ. 7 акрокъствыѣ. 8 образаннѣ поспѣхока.
въ езники нты. 10 тауую. истое твориты. [šiš. 116] 11 лицы. 12 дажде.
13 лицемъраше. лицемърѣстемъ. 14 къ рѣсноты. 15 нюдмъ а не. 16 за-
кона. въ Христа вырѣкахомъ. закона. [šiš 144] 17 обрѣтомъ. 19 раснѣтъ.
20 живоу же юже. не ѡтмыѣтаю се благоднты божые. 21 аште бо за-
кономъ правѣда, оубо Христось тоуне оумрѣтъ.

— III [šiš. 117] 1 рѣсноты не покорыты се. оунмъ монмъ. н рас-
нѣтъ. 4 прнесте ѣшоуте; аште же н ѣшоутъ. 5 оубо вѣмъ. въ вась
сылы. 6 ѣкоже. [šiš. 165] 8 прѣжде бо благовыстоваше. 9 благосо-
воуютъ. 10 въ кннгѣхъ законьныхъ. 11 яко оправданы. 12 о мыхъ. [šiš.
229] 13 ѡтъ клѣткы закона, бѣмъ за ны клѣтка. [šiš. 117] 16 не гла-
голетъ же: съменемъ. съмени, еже. 17 быши по уетырѣхъ стыхъ н трѣхъ
десетыхъ. 18 аште бо. наслѣдованнѣ, еже. 19 прѣстоупленнѣ. анѣело-
вымъ. 20 едннмоу мѣсть. богъ едино. 21 законъ данъ. [šiš. 118] 24
тымъже законъ прѣстоупнъ намъ данъ. 25 пѣдагоѣемъ. 27 крѣстыхомъ се.
28 мѣсть нюдн н мѣсть. 29 съме авраамѣ мѣсте н.

— IV [šiš. 118] 1 наслѣднннхъ мѣдѣ мѣсть. 3 нодѣ стоуѣмемъ шѣра
порѣбѣштнн бѣхомъ. 4 своего, раждающаго. н еикающа. 5 вѣсннмемъ.
6 срьдѣца вѣша, вѣнне. 7 тымъ же юже. Нсоусомъ Христомъ. [šiš. 119]
8 не соуштнмъ родомъ богомъ. 10 соушннте се, мѣсецы. 11 ѣшоутъ. 12
молю се. 14 напѣсти моєн ѣко въ. 15 нѣден. дѣмъ мы бысте. 16 вѣмъ
быхъ рѣснотоу. глаголе. 17 добрѣ. ракинѣете. 18 ракинѣаты. тауую. 19
въобразытъ се. 21 глаголыте. [šiš. 231] 22 писано бо мѣсть яко Аврамъ.
еднмъ. скободнмъ. 23 нже бѣ. скободнмъ обытоклннмъ. 24 едннмъ оубо
ѡтъ. 25 Агаръ бо Синаѣ. прилагѣтъ се. работаѣтъ же. 26 кышнн. 29
роды се. 30 не можеты бо наслѣдовати. рабыни.

— V [šiš. 121] 1 еюже Христось насъ. 3 дѣлѣннѣ. 5 кѣры надежде.
7 теуашета добрѣ. рѣсноты не по(ко)рыты се. 10 надыю се о вась. много
мыслыте. же вы. [šiš. 122] 11 азъ же братые. уѣто н единаяе. оубо
прѣста. 12 разкнраштаюште. 13 тѣую. пѣша боудѣтъ. 14 своего яко
самъ себе. 15 снѣденъ боудѣтъ. 17 въ себѣ. хоштета. тѣорытл. 19 сто(у)-
доложство. 20 ндолотрѣвно. крѣжды. раздѣржаныѣ. 21 неплѣкысты, оу-
быства. нѣздогласованыѣ. творештымъ таковаѣ. царѣства. [šiš. 169] 22
а плодъ. 23 трѣхъкленые. закона. 24 Христа Нсоусл плѣтѣю раснѣше
страстнмъ.

— VI [šiš. 170] 1 кѣпадетъ. пѣша доухомъ. 2 тѣготоу. сконуѣлетъ
се. 3 аште бо мнѣтъ се кто быты уто, ннѣтоже съе, оуномъ лѣстытъ
себе. 4 дѣло же свое да нскоушаѣтъ кѣждо н тогда оу себѣ тауую по-

хваленые да имать а не къ дроуґоу. [šiš. 123] 5 да помесеть. 6 обѣ-
штасть же се. оуґештоуґмоу н. 7 не ластыте себе. 8 яко вѣснѣвы. 9
пожнемъ неослабляюште. 10 тамъ же. [šiš. 148] 13 образати се, тауґю.
крѣстоу христову. 13 закона. хотеть вѣ. похвалеть се. 14 похвалыты
се тауґю. мнѣ мѣрь распеть се и азъ мѣроу. 15 акрѣпѣстѣе. 16 Нз-
ранныа божыѣ. 18 каинны, братые.

Ef. I [šiš. 123] 1 и соуґтнны. 2 и господа. 3 въ небесныхъ. 4 сло-
жены мѣра. скетымъ непороуґнымъ. въ любакъ. 5 нареуе. 7 и ѿтданые.
богатыстоу. [šiš. 124] 8 еґюже нзъбы(тъ)уѣствока. и разоуґомоу. 9 благо-
воленю, еже. 10 и времемъ. 11 въсе. 12 мамъ въ похваленые славы
его. 13 слово рѣсноты. еванѣлыѣ спасеннѣ нашего. 14 нже, въ самѣ-
дыныѣ. 16 помыманнѣ. [šiš. 174] 18 богатыство. 19 по насъ. 20 юже.
21 владыуѣтка. тауґю.

— II [šiš. 126] 1 прѣгрѣшенихъ. 2 доуґа аґрымаго дѣнствоуґюштоу-
моу. 3 машен. помышленнѣ. [šiš. 152] 6 небесныхъ. 7 прнемлоуште
богатыство. скоен. 9 не ѿтъ дѣла. [šiš. 179] 11 тамъ же помните. 12
пѣма нѣ. обытованнѣ н. въ мѣры. 13 нсоуґхристовоу. [šiš. 156] 14 та
бо вѣсть. едннмъ прѣгражденныѣ. 15 оупражденъ. 17 вѣмъ близинны. 18
прнведемыѣ оубо въ едннѣ. 20 соуґште. 21 сызданыѣ. 22 сызданте.

— III [šiš. 126] 1 радн азъ. о вѣсь нзънѣхъ. 3 якоже. 5 улоуґуѣ-
скыи, якоже. 6 сынѣсладникомъ. [šiš. 127] 8 да дастъ мы се. 9 там-
ныѣ. 10 небесныхъ. 11 вѣкъ. 12 въ наданыѣ. 13 стоуґжаты. 17 въсе-
лыты се доуґомъ его Христоу. 18 глѣбннѣ. 19 прѣспыюште. 21 вѣма
вѣкъ.

— IV [šiš. 161] 1 молоуґ же оубо вѣсь. оужинны. 3 слоуґзы мѣра.
4 въ едннѣ оупканыѣ. 5 едннѣ господа и едннѣ. 6 ѿцы вѣснѣ. въ
вѣснѣхъ насъ. 7 дастъ се. [šiš. 246] 8 дѣтныѣ. 9 тауґю. въ ннѣашнее
уестн. 11 оуы же пророцы. 12 слоуґженыѣ. [šiš. 128] 14 да не боу-
демъ. валаюште се и скытаюште въ. улоуґуѣсцы (гкр. црѣкыѣсцы). 15
рѣсноту глаголоуште въ лоуґбакъ. 26 уѣтнны. вѣснѣю тѣею дѣтныѣ
по дѣаннѣ. конждо. [šiš. 128] 17 пѣма нѣхъ. 19 ѿтложыше прѣдѣше.
сто(у)доложѣстоу. анхонманнѣ. 20 оу Христа. 21 аште лы оубо. рѣснота
о Нсоусы. 22 по похотѣмъ льстннны. на божю. рѣсноты. [šiš. 130]
25 рѣсноту. якоже. 28 краден нже. трѣвоуґюштыи. 29 пѣма рѣвога и.
трыбоуґанню. 31 гнѣвъ и жѣсть и вѣлыѣ. 32 дарова мамъ.

— V [šiš. 182] 2 вѣзлауґен мы. по насъ. прннѣшныѣ жѣтнѣ. вѣла-
гоуґханыѣ. 5 нѣуґыстанѣ. 8 скытъ вѣсте. [šiš. 47] скыта. 9 прѣвѣдѣ и
рѣсноты. 11 пѣуе же обѣлыґнѣте. 13 вѣсе бо вѣлаемо. 14 оскыты. 15
влоуґдѣте оубо опасно како ходыте, не яко моуґдры на яко прѣмоуґдры,
16 нсоуґпѣлаюште вѣрѣе, яко дѣныѣ злы соуґты. 17 сего рады не вы-
кѣнте безоуґныи, на разоуґмыкаюште что вѣсть вола господна, 18 и не
оуґныкѣнте се вѣномъ, въ немъже вѣсть влоуґдѣ. на пѣуе нспѣнѣанте се
доуґомъ, 19 глаголоуште себе въ псалмыи хъ и пѣтнн и пѣснѣхъ доу-
хоуґныхъ поюште и прѣпоюште въ срьдѣцыхъ каинныхъ госнодевы, 20 вѣла-
еште вѣсгда о вѣснѣхъ въ нѣе господа нашего Нсоуса Христа оца и бога,
21 покннѣюште се дроуґѣ дроуґоу въ стрѣсы христовы. 22 жены ско-
нны моужемъ покннѣюште се яко госнодевы. 23 за не моужѣ глава вѣсть

жены яко и Христосъ глава есть цркви, и та есть спаситель тѣлоу. 24 на яко цркви повинуютъ се Христовы, тако и жены своимъ моужемъ о всемъ. [šiš. 131] 25 моужы лоубыте. 28 тѣлеса свои. лоубен бо свою женоу, себе лоубыти. 29 никтоже бо николиже свое плъти възненакыды, на пытытъ ю и грѣтъ ю, якоже и Христосъ црковь. 30 яко оуды есамъ тѣлесе его, отъ плъти его и отъ кости его. 31 сего ради оставитъ улокъ отца своего и мать свою, и прилпытъ се къ жене своей, и боудета оба въ плъть единою. 32 таина сѣ велика есть, азъ же глаголю въ Христа и въ црковь. [šiš. 131] 33 обауе и вы по единому. тако да лоубытъ якоже и себе.

Ef. VI [šiš. 131] 2 обыковаемъ. 3 благо тебѣ. 4 пытыте. и въ наоучены. 5 господа своихъ. с трепетомъ. 6 тауюю. 8 и отъ господа. аште рабъ. 9 прѣштенною. на небеса. обынованню. [šiš. 170] 10 проуе же, братые мои. 11 обѣщете. 12 къ владыцѣю. мѣроу дръжителейъ. злобамъ. подвѣсннмъ. 13 ксы на оба mjesta. 14 рѣснотою. [šiš. 132] 18 молитвою молеште се и моленымъ. и въ се. 21 о господа служитель.

Fil. I [šiš. 133] 1 Павль зностоль. 4 всегда и въ всякомъ молитвы моеи за всѣ. теорен. 5 въ общеннн. 6 надѣакъ се се исто. съвршны до днѣ. 7 мнѣ моудръствоваты. какъ ханмыти мы въ срьдцѣи вы. [šiš. 134] 9 всякомъ. 10 нсоушаты вамъ. 11 похвалоу божью. 12 вамъ велоу браты. еванѣлнню прѣде. 13 Христа въ всѣмъ соудышты и проуыхъ въсыхъ. 14 и множестымъ. надѣавъше се. пауе дръзати. 15 ови же и. пѣта а ѡви за благоколѣнне. 16 лежоу. 17 дроузы же отъ рѣкены Христа. 18 рѣснотою. 19 по поданню. нсоухристовымъ. [šiš. 135] 21 жыты о Христы. 23 оудръжоу се. желанныи ныи раздрѣшаты. 26 нзыбываеъ о Христы Нсоусы въ ныи. 27 тауюю. еванѣлнню христовоу жыкыте, да аште. аште кромъ. яко стоите. 29 тауюю. примати. 30 слышасте.

— II [šiš. 136] 1 аште етеро оубо моленые. аште етеро оуташеннне. аште етеро общеннне. милосръдне штедроты. 2 исплыте. ннодоушны. 4 цынждо. дроужекмаго хцынждо. пѣта какъ. [šiš. 255] 7 не себе. раба. подобые улокъкомъ. 8 обръте се образомъ. распетыю. 9 дасть. пауе всего имени. 10 и о. небескыхъ. [šiš. 137] 12 тамъже братые мои. принасты моему тауюю, на ныи. с трепетомъ. 12 съдыланте. 13 дѣн. 15 стрѣпатн. въ мѣры. [šiš. 138] 17 на аште. служьбѣ вѣрѣ. 18 и вы радоуите се. 19 о господа Нсоусы. благодоушоую. 21 Христомъ (т. христовъ). 22 зидаете, яко. 24 надю се. [šiš. 138] 25 скоынннн мнѣ. служытеля трѣбованню моемоу. 26 и тоуже. 27 тауюю, и мене. 29 примыте оубо. уасно. 30 съ доушено. лишенне къ.

— III [šiš. 139] 1 проуе же братне мои. 2 псы. 3 плъты. 4 нде азъ име надѣанны въ плъти; аште мнѣ нмъ надѣаты се въ плъти, азъ пауе. 8 и вса. [šiš. 139] 9 нмѣ. 11 аште тако сътъкноу се въ васкрѣшеные. 12 гоню же, аште. и постижень. 13 не непштоую. 14 забываю. вѣркую. 15 съвршеные. моудръстоуемъ. камъ богъ. 16 къ неже. о томъже прѣкыли. 17 братые мои. 18 вже многашды. 19 урѣво богъ. слава стоудомъ. [šiš. 241] 20 отъ моудоуже уекаемо господа Нсоуса Христа спасителя нашего. 21 по дѣтннемъ.

и акровѣстныѣ, вѣтварь, Скоутъ, раба, свобода, въ есиѣхъ. [šiš. 194] 12 обавѣйте се. смиренюу моудростѣ. кротостѣ и трыпѣливѣстѣ. 13 Христосѣ подастъ. 14 слоуѣхъ. 15 мырь да. въ неже. 16 слово христово. вѣсавѣть се въ кы обавѣмо, вѣсакон. оуѣште се. и о благодѣти. [šiš. 146] 17 творите. все въ нмѣ. оѣца нмѣ. 20 родитель о всемъ. есть оугодно. 22 тауѣю. прыпрѣстѣни. 23 оѣтъ доуше дѣлѣнте. а не тѣо. 24 оѣтъ бога. работѣнте. 25 приемлетъ. нѣдѣже нѣстѣ. обнѣокамыѣ.

— IV [šiš. 146] 3 и о насѣ. ениже радн и. 5 искоуѣлаюште. 6 да быѣстѣ. 9 скажетъ камѣ. [šiš. 147] 11 оуѣтѣнѣни. 12 рабѣ христовѣ. 13 и о соуѣтѣхъ. Ладокын. 14 Лоука балы въздѣлѣныи. 15 соуѣштоу въ Ладокын. домашноу еи цѣрѣкѣ. 16 ладокысѣн. Ладокыѣ. 17 конѣ-уѣвлѣшы. 18 с камнѣ.

I Sol. I [šiš. 149] 1 Соуѣтѣнѣ. и оѣцн. 2 помнѣнѣмыѣ вѣше. 3 троуѣ и любѣ. 4 братѣ въздѣлѣмѣ. 5 тауѣю. 8 тауѣю. вѣша нѣнде тѣе въ богоу. 9 нѣкыѣтаютъ. рѣснѣтѣнѣоу.

— II [šiš. 150] 1 вѣсте, братѣ. 2 на и прѣжде. въ Пылыпѣснѣхъ (грк. пылѣпѣснѣхъ). 4 искоуѣнѣны быхомъ. 5 лѣсѣнѣхъ. 6 искоуѣтѣнѣ. 8 благовоуѣхомъ. тауѣю. [šiš. 151] 9 помнѣните бо братѣ. моуѣтѣ бо и данѣ. 11 своѣ см. 12 царѣстѣо. 13 въ рѣснѣтоу. 14 тѣо тожде. 16 пѣта и. 19 оуѣвлѣнѣмыѣ нѣм.

— III [šiš. 153] 2 съспѣшыниѣ. оуѣтѣрѣдытѣ. 3 тѣо въ се лѣжѣмъ. 4 вѣстѣ, и вѣсте. 5 разоуѣмѣти неприѣхѣмъ вѣшоу вѣроу, еѣд. троуѣ вѣшѣ. 6 вѣшоу, и тѣо. 9 ноу оуѣо хѣлѣоу. 10 данѣ и моуѣтѣ. 11 богѣ и оѣцѣ и господѣ. 12 нѣзѣмъ(тѣ)уѣстѣоуѣтѣ лоуѣвѣмъ дроуѣ въ дроуѣоу.

— IV [šiš. 154] 1 тѣмъ же оуѣо, братѣ. моуѣмъ о Христѣ. 2 о господѣ Нсоуѣсѣ. 4 стѣжѣваты въ скѣтѣнѣи и унѣстѣтѣ. 5 слѣстѣны похѣтѣ. 6 нн лѣхѣнѣмѣтѣ. послѣоуѣшѣтѣоуѣлѣомъ. 7 въ скѣтѣнѣоу. 8 оѣтѣмѣ-тѣ. дѣвѣнѣго доуѣхъ свѣи въ нѣмъ свѣтѣ. 9 трѣбоуѣтѣ да пѣшѣтѣ. 10 нѣо творите. 10 Маѣ(до)шѣнѣи. 11 прѣстрѣно дѣтѣ вѣзлѣстѣоуѣтѣ. [šiš. 258] 13 не вѣлю же камѣ вѣдѣтѣ, братѣ. 14 тѣо Нсоуѣсѣ оуѣмрѣтѣ. с нѣмъ Нсоуѣсомъ. 15 не сапѣстѣгнѣмъ. 16 тѣо самѣ. и въ глѣстѣ. 17 с нѣмъ вѣсхѣтѣмъ се въ срѣтѣнѣи. на (а)нѣрѣ.

— V [šiš. 155] 1 и о вѣрѣнѣнѣхъ. 2 въ рѣснѣтоу. въ моуѣтѣ. 3 нападетъ на нѣхъ. и не нѣмоуѣтѣ. 5 сыны свѣтѣ. 8 соуѣште да. лоуѣѣе. 9 спасѣмъ. [šiš. 155] 11 пѣта нѣкоже и творите. [šiš. 194] 14 моуѣмъ же вѣ, братѣ. оуѣтѣрѣдѣнте нѣмоуѣтѣнѣмъ. 15 доброе го-мѣте въ. 17 пѣта toga stiha. 18 нѣстѣ колѣ божѣи. 19 доуѣхъ нѣ оуѣгѣшѣнте. 21 вѣсе. сѣрѣшѣте. 23 камѣ доуѣхъ. приѣстѣтѣмъ. [šiš. 156] 24 нѣе и стѣорѣтѣ вѣ. 26 вѣсоуѣ лоуѣзѣнѣмъ скѣтѣмъ. 27 вѣ богомъ, проуѣнѣтѣ.

II Sol. I [šiš. 157] 1 боуѣ и оѣцѣ. 4 нѣмъ поѣобѣстѣ похѣлѣнѣтѣ. 5 правѣдѣнѣго соуѣда божѣи. 6 оскрѣѣлаюшѣмъ нѣмъ скрѣѣмъ. 7 оскрѣ-ѣмѣмъ. с нѣбѣсѣ аѣѣлѣи и сылоу его. 10 нѣше въ данѣ.

— II [šiš. 158] 2 и тѣо. 3 не кто вѣсѣ нн. нн по еѣднѣомъ кѣзѣнѣ-стѣоу. 4 вѣсѣнѣго. нѣмъ уѣлѣнѣте. емоу сѣстѣ. въ вѣсѣ се. 7 вѣзѣнѣомъ, тауѣю. оѣтъ посрѣдѣ. 8 еѣгоже господѣ Нсоуѣсѣ. 10 нѣправѣдѣны гнѣлоу-шѣнѣмъ. любѣе рѣснѣтѣнѣе. 12 вѣроуѣнѣшѣн рѣснѣтѣ. благоуѣнѣше. [šiš.

159] 13 хвалити. доуха. кѣры рѣсноты. 14 поосужденне. 15 аште ли же словомъ аште ли. 17 оутѣрьдыть кы.

II Sol. III [šiš. 159] 1 проуже же, братые. о насъ, да. 2 пема prvoga н. 3 оутѣрьдыть кы. 4 твориты и сткорысте. 5 исправитъ вѣша. [šiš. 160] 6 камъ, братые. бесуннимо (гкр. бесуьнимо). 8 тауую. отеготыты. 10 игда же. 11 бесуннимо. 12 безумальства. 13 стоужанте. 14 вѣшего. знаменанте кыганы. прѣмышанте се емоу. 16 миръ въ кы въ всакомъ.

Jevr. I [šiš. 219] 1 многоразнуньмо. глаголакъ отъчемъ нашымъ пророки на послѣдѣхъ. 2 кѣкы сткоры. 3 пема и ѡбразъ оупостаси его. 4 толмыкъ лоууы. еанко н. 5 пема кы. ѡтъца. мнѣ. 6 кькодетъ. глаголетъ же. 7 анѣломъ глаголетъ. пал(ештъ). 8 кѣка. 9 номаза тебе богъ твои ѡлжымъ. 10 и ты кы наустакъ, господи. 12 не сконьуають се. [šiš. 222] 13 кы комоу же когда ѡтъ анѣль рече.

— II [šiš. 222] 3 еже зауело. о господы. [šiš. 240] 4 доуха света дѣшын. 5 о немъже глаголемъ. 6 кьден. уловѣускы. 7 оумалыль есы. малымы уыномъ. кынѣуалъ исн. 8 и кьса. под ноуы его, покорыти немоу. непокорема. 9 малымы уыномъ. 10 науельникъ спасеннѣ ихъ. пѣша се. [šiš. 230] 12 и по срѣды. 14 по неже бо дѣты ѡбѣштыше се. 15 пема prvoga н. 16 оубо кьден приемлетъ. 17 и юдоу. оцыстытъ. 18 пострадавъ. монастиньмъ.

— III [šiš. 231] 1 тѣмъ же братые светаѣ. небескомоу. 2 сткорь-шоумоу ю. 3 сподобыти се. уастъ. сътворымы. 4 ни ѡтъ единого, а сткорымы. [šiš. 175] 5 и Монси. пема оугодникъ. послушанне. 6 яко и сынъ. есамъ домъ. 7 тѣмъ же якоже. оуслышите. 9 .м. 11 клетъ се. кындоутъ. [šiš. 221] 12 блоудете братые. етеры. лоукаемо и нектѣрствыѣ. 13 донѣдѣже дьнь. 14 наустакъ. [šiš. 175] 17 .м. 18 тауую протывальнымъ се.

— IV [šiš. 176] 1 ѡтъ кѣсъ лишенъ быти. 2 благовѣствованн. пользова. слоуха. слышавшыхъ. 3 клетъ се. кындоутъ въ поконшите мое. сложеннѣ мирнаго. 4 кьден. 8 ен те. 10 кьшадын. поконть се. 12 уламонъ. мозговъ. соуднтъ помышленую. 13 прѣд нимъ, вѣса. [šiš. 222] 14 архыерыѣ, прошьдѣша. съдрьжнмъ. 15 не нмамы бо скетытелы не немогоушта. кьсауьскы. 16 оупваннемъ. благодѣти. и да.

— V [šiš. 223] 1 приемлетъ. и поставлетъ ѣже. 2 о немыждѣсткоу-юштыхъ. 3 тако н. 5 тако н. 6 кѣкы. [šiš. 243] 7 и съ слѣзаны. и бо оуслышамъ. говымыѣ. 10 пема prvoga н. [šiš. 177] 12 и енстѣ. 13 прыуштаетъ. неискоушенъ 14 нмоуштымъ же. искоушенъ же кы смотреную.

— VI [šiš. 177] 1 оставаше. полагаюште основанъ. 3 велыты богъ. 4 небеснаго. доуха света. 5 снли. 6 прыуествуюште се. 7 пема сьходештаго — дьжда. [šiš. 223] 9 придрьжешта се спасеную. 10 дѣла вѣшего. 12 наслѣдоуштымъ. [šiš. 224] 13 клетъ се собою. 14 глаголе: въ рѣсмотоу благословен. 16 уловѣци же. кьмоутъ се, всакомоу. прѣк-слокою. 17 о немъже пауе хотѣн. обьтованъ. клеткоу. 18 неже анкоуру. кьходеште кы каноутрыне.

— VII [šiš. 178] 1 сѣуа царева. 2 немоуже н. 3 ѡтъца н. матере н. оуподобленъ же. 4 выдѣте кы. дасть. 5 десѣтьствовати. [šiš. 247] 7 иси

— X [ѣѣ. 182] 1 нмѣ. 3 каждо лѣто. 4 крѣпкю юнѣюю и кожѣю
ѡтъпоуштаты. 5 тамъже вѣхoden въ мѣръ глаголетъ: жръткы и прино-
шенныю не вѣсхоты, тѣло же свѣрьшыль мы есмь. 6 олоукавтоматы и о
грѣсы не казѣиска. 7 тогда реуе: се придоу въ свѣтъны книжныи, ни
сано бо мѣсть о мнѣ створыты колоу твою боже. 8 выше глаголетъ
тѣо жръткы и приношенныю и олоукавтоматы и о грѣсы не вѣсхотѣ
ни благовоны, 9 еже по закону приносеть се. тогда реуе: се прыдоу
створыты колоу твою, боже. ѡтъмѣсть прыбо дѣ второе поставыть.
10 о немже колы свѣтеныи есамъ приношеннемъ тѣла нсоухрестока
единою. 11 и всаки архыерен стонтъ на всаки дѣнь скоужен, и тамъже
многашты приносе жръткы еже никогдаже не могоутъ ѡтъѣты грѣкы.
12 онъ же единою прынесъ жръткою выноу стѣе о десною бога, 13
проуаго ждае до нѣдыже положеть се вразы его въ подьножны ногамъ
его. 14 единыи бо прыношеннемъ свѣрьхока выноу скетымъе. 15 ски-
дательствоуѣтъ же намъ доухъ скетын по реуеному оуѣо прѣжде: 16
съ заѣтъ нже заѣштѣаю въ нмы по оныхъ днѣхъ, глаголетъ господь,
дѣе законы мое на срьдцыхъ и въ помышленыхъ нхъ напишоу е. 17
послѣдъ глаголетъ господь: и грѣхъ нхъ и безаконыѣ нхъ не вѣзноменоу
к томоу. 18 а нѣдже ѡтѣдѣныи смнѣ, к томоу мѣсть приношенныю о грѣсы.
[ѣѣ. 224] 19 нмоуште оуѣо, братыѣ. 20 намъ поуѣтъ. 21 великаго. бо-

жью. 22 рѣснотыкымь. извѣштенымь. 23 бо мѣсть. 24 разоумываемь. лоуѣе. 26 прыметымо разоумѣ рѣсноты. 28 ѡтѣрѣгъ се оубо закона. 29 колѣцы мѡуцы. 30 въздамы. пакы глаголетъ. [ѡіѡ. 222] 32 мѡукомь. 36 трыпшыне. пѣта трыѣхъ. 37 гредеть и прыдеть. 38 аште об(н)мѣть се, не благоколѣмъ доуша мѡѣ о немь. 39 мы же нѣсамъ обыноканію къ погы(ѣ)ль, на кѣры къ с(н)лѣдымымь доушамъ.

Јевт. XI 1 Ёсть же кѣра нѣдымымъ вѣштѣмъ оупѡстасъ, обѣмѣенымъ некндымымъ. 2 къ се бо и скндытельстѡканы быше старцы. 3 кѣрою разоумываемъ сѣкрышыты се вѣкомъ (гкр. вѣкомъ) глаголомъ божинымъ а не ѡтѣ кндымымъ кндымымъ быты. 4 кѣрою иноканше жрѣты Давѣл пѣуе Казна принесе боگوی, еможе послоушѣстѡканы бысть правѣданъ, скндытельстѡкоуштоу о дароу его боѡу, и тоѣ рады оумаръ и еште глаголетъ. 5 кѣрою Ёмоу прѣстакленъ бысть не кндыты смръты, и не обрыташе се, за не прѣстакы и боѡ, прѣжде бо прѣстакленымъ его скндытельстѡканы бысть оуѡдыты боگوی. 6 безъ кѣры же нескыможно оуѡдыты, кѣрокаты же подобаетъ прѣходештоумоу къ боѡу, тѣо мѣсть и възыскаюштымъ его мѣзды въздадытель его быкаеть. 7 кѣрою припоѣдано бысть Моѣкы о некндымымъ не ю, и оуѡкѣкъ стѡры колѣтегъ къ спасенымъ домоу скѡемоу, нымъже осѡуды мырѣ и по кырѣны прѣкды бысть наслѣдникъ. [ѡіѡ. 182] 8 хотѣ. [ѡіѡ. 242] 9 тоуждоу. крокъ. наскыдникомъ. 10 основанымъ. 11 тѣла. пѣта и па кѣзѣ. 12 оумръшты-кленне. небескыѣ. 13 въздыше и цѣлоуакше. 14 глаголоуште бо тако-кѣтъ цѣлоуѡуть. 15 енше кѣрымъ. 16 небескаго. нымъ. [ѡіѡ. 183] 18 глаго-лано бысть. 19 номыслѣкъ. кыскрѣсыты. 22 оумнрѣен о нсѡдѣ (гкр. н осѡдѣ) сынѡмъ. 23 родыкъ се. тѣо кыдыше. цѣрека. 24 кельны. парѡ-новы. 25 нзѡлы. божинны. вѣременѡу сласть нмѣты грѣха. 26 възн-раше бо. 27 цѣреке. 28 прѣкосмѣть се нымъ прѣвынаѣ. 29 еѡуѡтѣмъ. 30 ерѣхѡмъскыѣ. 31 кѣрою Ёрѣака блѡуднѣ. прѡтыѣлшнымъ. сѡодникы. [ѡіѡ. 220] 32 и Ёпѣтан, о Давидѣ. 33 пѣта снѣ же, пѣго нѣже. цѣрѣстѣмъ. 34 тоуждыкъ. 36 рѣнамы. еште же и оуѣамъ, тамнѣнѣ. 37 оуѣнѣкѡе-ннемъ мѣуѣ. мѣлѡтѣхъ, къ козынѣхъ. 38 къ прѡпѣстѣхъ и къ кѣрѣпѣхъ зѣмѣлшынѣхъ. 40 лоуѣе о насъ нѣуѣто.

— XII [ѡіѡ. 248] 1 тѣмъ же оубо толѣкъ. обѡложѣмъ. обѡлѣкъ сѣзѣтѣмъ. всѣмоу, оуѡдобъ. 2 зѣуѣлѣнына кѣрѣ. распѣтыѣ. о стоудѣ не бѣгѣ. прѣ-стола божыѣ. 3 прѣкослѡкыѣ. ослабѣлюште се. 6 показѣтъ, быетъ. 7 воѡъ которѣ. 8 люѡбѡдѣншты бысте. 10 годѣ бы нымъ. на польѡуѣ. 11 всѣмо же показаныѣ къ настѡѣштѣе вѣрымъ не мнѣтъ радѡсть быты, на пѣуѣлъ; послѣдъ же плодъ мѣрамъ нѡлоуѣеннемъ тымъ въздаѣтъ правѣды. 12 тѣмъ же ослабѣлены роуны и ослабѣлена колѣзна оуѣстраѣты, 13 и стаѣзы прѣкыѣ стѡкѡрѣте ногамъ кѣшнымъ, да не охромѡе сѣкрышѣты се, нсѣлѣанте же пѣуѣ. 16 еѣдѣ кто лоуѡбѡдын или сѣкрышѣтель, тѣоже Нсѣлѣ, нѣже за тѣдѣ еѣдиноу ѡтѣдаѣтъ прѣвынаѣуѣстѡ свое. 17 вѣсте бо тѣо и по тоу хотѣен наслѣдѡкаты блѡгѡсѡѡѣенне ѡтѣрѣжѣмъ бысть, показныю бо мѣста не обѣрѣте, нѣде съ слѣзамы възыскаѣтъ его. [ѡіѡ. 257] 18 огнемъ, нѣ. 19 глаголоуштоумоу. слышѣкѣше ѡтѣрѣкоше се. 20 прѣкос-мѣть се горѣ. 21 Моисѣ бо. 22 небесномѡу. позѡроу тамъ, лиѣѣлъ. 23 цѣрѣкѣ прѣвынаѣмъ напысѣныѣхъ. вѣсыѣхъ. 24 пока хрѣстѡвѣ. глаголюште.

[šiš. 184] 25 блюдете се и не. небеснаго. 26 и еште. тауую. 27 де-
жними приложение. 28 царство.

Јевг. XIII [šiš. 185] 2 примыше апостола. 5 соупитни. ниже отъ-
стоупаю отъ тебе. 6 помошныи мнѣ есть. [šiš. 233] 8 вѣки. 9 къ мо-
оуены разлунне. благодатью изобилуютъ. 10 имоути. слоужештен. 11
выносетъ. 13 на помошение. 15 оуставы испокыдаюштыи се. 16 благо-
дѣание. [šiš. 241] 17 покрѣпте безъ се. 19 лыше же молоу. 21 вась. 22
молоу же вы, браты, примѣте слово оутишенихъ, нею къ малы напысахъ
камы. 23 знайте брата нашего Тимотѣ отъпоушениа, съ нимъ же, аште
скорые прѣдѣть, выждоу вы. 24 цѣлоуйте нгоумни вѣше и все сѣстые. цѣ-
лоуютъ вы ксы соупитен отъ Италыи. 25 благодать съ всыми камы. аминь.

I Tim. I [šiš. 162] 1 христовъ колюю божыю отъ. спаса нашего и
господа. 4 смотрение крѣоу. 5 смысты блзхы и. 6 оулоуыше и. [šiš.
162] 8 добро. кто и законно. 9 моужеоуемыи. 13 пѣта и досади-
телѣ. теорахъ. [šiš. 187] 15 въ мѣрь. 17 вѣкъ. [šiš. 163] 18 прѣ-
даю ти, уѣдо Тимотѣю. 19 нмѣ. сѣсть, еже. 20 Оумене, Аликсѣндарь.
покажетъ.

— II [šiš. 229] 1 молоу оубо прѣжде. 2 прѣдъвладуыстенихъ. 4 рѣ-
снотыи. 7 рѣсноту глаголемъ. рѣсноты. [šiš. 163] 9 нлы златомъ нлы
высеромъ. 10 богоуастыю. 11 да оуустъ се въ безъмыльи въ всакомъ
покорены. 12 ни влѣсты. 14 въ прѣстоуплены бысть. 15 уѣдонрѣжыты.
и сѣстыи.

— III [šiš. 164] 2 пѣта оуко. 3 оуеници. 5 стронти не оуыметъ.
6 поокрѣштѣна. 7 не помошение. 8 такожде уыстыи. деослокии. нмѣ-
шелоискателемъ. 10 пѣта prvoga и. нскоушлѣютъ себе. 11 пѣта трѣзъ-
внищамъ. 12 хлѣстоупаюште. 13 слоужештен. [šiš. 205] 14 скоро къ
тебѣ. 15 како ты. 16 оправды се. въ мѣрѣ.

— IV [šiš. 206] 1 вымылаюште. ластауныи. 2 и съжеженомъ. 3 же-
ныи. рѣсноту. 4 сызданне въсако. [šiš. 165] 6 Христа Нсоуса, пы-
тыи се. 7 старавыскыхъ. пооууи. 8 телесно. пооууение. [šiš. 183] 9
всакомоу. 11 запрѣштан сыцы и оуи. 12 радытъ. 14 пророуысткомъ. 15
пооууи. [šiš. 165] 16 храни себе.

— V [šiš. 166] 1 теоры. 3 уысты. рѣснотыи. 4 стронты, и уасты.
выздаати. 7 сыци. 8 сконхъ пауе. радытъ. отъкрыжеть. горы некрыма-
го. 9 х. [šiš. 166] 11 юностиныхъ се. 13 тауую. 14 влѣсты и. 16
кырне нмѣтъ въдокуи. рыснотыи. оудокѣметъ. 17 къ моууены. 19
прѣдъ дею. 21 запослоуышествои. [šiš. 167] 22 прѣобрѣштан се грѣ-
сыхъ тоуждыхъ. 25 оутантѣ се не могутъ.

— VI [šiš. 167] 1 всакое уасты. 2 нерадетъ. 3 оууении, иже. 4
на негодоуе о стезѣи. выкаютъ. 5 лышении рысноты. сынысканыи.
6 вѣлыи. доколоу. 7 извести уѣсо. 8 одыиыи. 9 напасть. [šiš. 243]
13 Нсоусомъ Христомъ. поумѣтьцыи. 14 бе- скерныи. незазорноу,
добро свѣстѣниа. 15 жытыи се блажены и. 16 еднин, нмѣже бесмы-
тыи. [šiš. 168] 17 нсудноуеи. 19 за выуноую жызѣи. 20 таште-
гашенихъ и прѣуыиыи лѣженменоканаго.

II Tim. I [šiš. 169] 4 желѣе. 5 теоси нелѣченмыи. изхѣстѣи. 6
мѣже выи рады. выгрѣбаты даръ божыи. вызложеноу. 8 постыждоу.

свезаными. 9 не по дѣломъ нашимъ, а по скомоу прозрынию и бла-
годыти дани намъ о Христы Нсоусы прѣжде лѣтъ вѣкуныхъ, 10 вѣлышы
же се мыны просвѣщеннемъ спасителя нашего Нсоуса Христа, раз-
дроушышаго ны оубо смръть, просвѣтитышаго животь и неиставныи
скажѣлемъ, 16 въ неже положемъ быхъ азъ проповѣдникъ и апостолъ
и оучитель езыкомъ. 12 ениже кини рады се и приемлоу, а не по-
стыждоу се, вѣды бо въ нѣже выровахъ, и прыпыраю се, яко сыланъ
есть прѣданыи мое съхранити въ д(ь)нь оны. 13 образъ нмѣи създанныи
словоесемъ, аже слыша ѿ мене въ вѣры и лоуебы аже о Христы
Нсоусы. 14 доброе прѣданыи съхраны доухомъ светлымъ жыкоуштымъ
въ насъ. 15 вѣсы лы се яко ѿтѣратыше се ѿ мене еси нже въ
Асын, ѿтѣ нхъже есть Почебъ и Ерьмофемъ. 16 да дасть же мнѣ
господь онисыпорокоу домоу, яко многашты не покон, и оужа моего
железнаго не постыды се, 17 на быкъ въ Румы таштѣнии кзыска
мене и обрѣте. 18 да дасть емоу господь обрысты мнѣ ѿтѣ господа
въ днь оны. и елико въ Етесы послоужы мы, добрыи ти вѣсы.

II Tim. II [šiš. 219] 1 ты оубо, уедо, кызмаган. 2 слышасте. 4
ѡбездѣ. 5 аште ли и моукоу. 7 аже глаголоу. 8 вѣсташа. 10 вѣсе.
соуште. славою кзую. [šiš. 200] 11 оумрѣхомъ, с нимъ н. 12 и кѣца-
римъ се. 14 и запослоужыствоуи прѣдъ господемъ. пѣта не словопрѣни-
рати — слышештымъ. 15 рысмотыкое. 16 таштеглашениа. 17 гангрена.
18 рѣсмоты. глаголюшта. остроуѣсте. 19 нмые. ѿтѣстоуны. [šiš. 170]
20 тауую. на и дрѣвени. скоудалыи. уастъ, оны. 22 юностиныхъ. 23
наказанихъ стѣзанихъ. 24 трыпайкоу. 25 нмъ господь показине. рѣсмоты.
26 кзынникоуты.

— III 1 се же разоумын яко въ послѣднен дны боудоутъ вѣ-
меша лоута. 2 боудоутъ бо улоктци самолоубѣцы, сребролоубѣцы, грѣды,
вѣлуабы, хоульницы, родытелемъ протыкны, некаблагодѣтны, непра-
подобны, неклестохранителе, нелоубныи родытелемъ, свадлыки, нео-
дрѣжеште се, некротѣцы, некаблаголоубѣцы, 4 прѣдѣтѣлы, наглокѣзнось-
лины, сластолоубѣцы пауе неже лы боголоубѣцы, 5 нмоуште образъ бла-
говѣрыхъ, силн же его ѿтѣкрыгыше се. и сыхъ ѿтѣкраштан се. 6 ѿтѣ
сыхъ бо соутъ поныраюштен въ домы, плаынаюште женищѣца събраына
грѣхы, кыводыма похотымы разлыуынымы; 7 всегда оучеште се и нмко-
лыже въ разоумъ рѣсмотыкы прыты не могоушта. 8 аже и Аманын
и Аберын протыкнесте се Монсыюкы, тако и сѣ протыкѣть се рысмоты,
улоктѣцы расталыкыше оумомъ, неנסкоушены о кыры. 9 на и казнесоутъ
се пауе, безоумые бо нхъ амы боудѣтъ еснмъ, аже и онихъ бысть.
[šiš. 200] 10 ты же послѣдован. любьки, страсты. 11 нзагнаныю. моу-
уемлемъ, аже. яко нзагнаныа. нзбавитъ. 13 лоукавымы улоктѣцы и
бонты. ластеште н. 15 пѣта prvoga н. [šiš. 171] 16 богородыханы.

— IV [šiš. 171] 1 царьствоу. 2 проповѣдан. запрѣштан и молы. трыпѣ-
мни и оуени. 4 рѣсмоты. бѣзныи же. [šiš. 244] 5 ты же трыжен се въ. 7
подезыдахъ се. 8 штедымъ се. тауую. на и ксымъ. [šiš. 172] 13 принеси,
пауе. кожицы. 14 мы зло. 15 протыкы се. 19 Прыска. 20 Ераста оставы.

Tit. I [šiš. 255] 1 по вѣры нзабранынымъ богоу и разоумоу рѣсмоты
нже по благокырю, 2 въ оупоканыи жызы кыуныи, юже обытока не-

лажиин богъ прѣжде лѣтъ вѣуныхъ, 3 тѣмъ же вѣршени скончы слоко свое проповѣданнѣмъ. еже прѣдѣно мы бысть по повелѣннѣю божью и сплсателя нашего. [šiš. 255] 4 по обѣщени. отъца н. 5 по вѣсе. [šiš. 172] 7 хоулоу блѣудѣ нмъ. 7 не гнѣхымоу. оуѣнцы. 8 прѣдѣннѣкоу. 9 прѣтѣкеште се обѣмѣати. 10 соуѣть бо мнозы непокѣрѣны соуѣслоуѣснѣны и оуѣмѣлѣстѣны, пауѣ же соуѣште ѡтъ обрѣзѣннѣхъ, 11 еже подобѣть въздрѣжѣти, нже ксе домы остроуѣють оуѣуѣште нхѣже не подобѣть прѣмѣтѣи мшѣла радѣ. 12 реуѣ етерѣ ѡтъ нхѣхъ, скон нмѣ прѣрокъ: крѣтѣни прѣсно лажн(и)цы, злы зкырѣ, оуѣтѣрѣ прѣзны. 13 послѣуѣштѣе се несть рѣснѣтѣко; еже кынн радѣ обѣмѣнѣн ѡтъснѣуѣно да сздрѣкы боудѣтъ въ кѣрѣ, 14 кнѣмѣлоуѣште нѣюдѣскыхъ вѣснн и запѣнѣды улоуѣтѣскыѣ, ѡтѣвѣрѣштѣюшѣннѣхъ ѡтъ рѣснѣтѣнѣаго. [šiš. 173] 16 дмѣлѣ ѡтѣмѣтѣють се. соуѣште н покѣнѣнн.

— II [šiš. 173] 2 пѣта унѣстоу. 3 старѣнѣамъ же. много. 6 юнѣты. моуѣу моуѣрѣствѣкѣти. 7 добрыѣ дѣлоуѣ. незадѣнѣннѣе. 8 прѣтѣвѣннѣе посрамѣть се. не нмѣ глѣголатѣ. [šiš. 245] 12 наздѣюшѣтѣмъ нмѣ. 13 уѣкѣюште блѣженѣаго. 14 нзрѣдѣннѣе. рѣвѣннѣтѣле. [šiš. 255] 15 се глѣголы и моуѣи и обѣмѣуѣн сѣ вѣсѣкѣмъ повѣлѣннѣмъ. нерадѣтѣ.

— III [šiš. 255] 1 покѣнѣкѣти н. 2 скѣрѣлѣннѣмъ бытѣи, вѣсѣкоу крѣтѣсть зѣлѣюште. 3 быхѣомъ бо н мы нѣогдѣ неразѣоуѣмѣкы и прѣтѣкѣннѣ блѣудѣште и работѣюште по похѣтѣмъ лѣстѣннѣмъ и слѣстѣмъ разѣмѣуѣннѣмъ въ злѣбы и зѣлѣстѣи жыкоуѣште, мѣрѣсцы соуѣште, неплѣвѣдѣште дроуѣгъ дроуѣга. [šiš. 245] 4 прѣскѣты се. 6 нже. [šiš. 252] 9 бо мнозы. 10 по прѣкѣмоу и кѣторѣмъ. 11 сѣгрѣшѣтѣь самѣ се осѣоуждѣнѣ. 13 да нѣуѣтоже нмѣ спѣудѣно боудѣтъ. 14 пѣта рѣвога да. оуѣуѣть же се. о добрыѣхъ.

Filim. 1 Пѣлѣхъ свѣзѣнѣи нсоуѣхрѣстоуѣи и Тѣмотѣн брѣтѣ Нѣлѣнѣмоуѣ възлѣоуѣлѣмоуѣи и сплѣспѣшнѣннѣкоуѣи нашѣмоуѣи, 2 н дѣмѣпрѣн възлѣоуѣлѣкы сѣстрѣи и дѣрхѣнопоуѣкы соуѣштоуѣмоуѣи конѣноуѣи сѣи нмѣи и домѣашѣннѣе тѣи прѣкѣмъ, 3 блѣагодѣть вѣамъ и мѣтѣрѣ ѡтъ бога отъца нашего и госпѣода Нсоуѣса Хрѣста. 4 кѣлаоуѣ бога моего вѣсѣгдѣ помѣнѣннѣе тѣи тѣорѣ въ моуѣтѣкѣхъ моуѣнхъ, 5 слѣнѣе тѣоуѣи кѣтѣроуѣи и лоуѣбѣлѣ южѣ нмѣашѣи кѣ госпѣодоуѣ Нсоуѣсоуѣи кѣ вѣснѣмъ свѣтѣмъ, 6 тѣко да обѣштѣннѣе вѣмѣрѣи тѣоѣе сѣдѣмѣно боудѣтъ въ разѣоуѣмѣи вѣсѣаа блѣага нже о Хрѣсты Нсоуѣсы въ нѣасѣ. 7 радѣстѣи бо нмѣамъ многоуѣи и оуѣтѣхѣоуѣи о лоуѣбѣи тѣоѣеи, тѣко оуѣтѣрѣмъ свѣтѣхъ поуѣуѣше, брѣтѣе, тѣоѣоуѣи. 8 тѣмъ же н много дѣрзѣновѣннѣе о Хрѣсты нмѣхъ повѣлѣкѣтѣи достѣоѣштѣе. 9 лоуѣбѣе радѣи пауѣ моуѣоуѣи тѣкоуѣи сѣи Пѣлѣхъ моуѣтѣвѣннѣкы, нмѣи же н свѣзѣнѣи Нсоуѣсомъ Хрѣстоуѣи. 10 моуѣоуѣи о уѣдѣи моѣмъ, еже родѣхъ въ оуѣзѣхъ моуѣнхъ Оуѣнѣснѣи, 11 неклѣоуѣуѣмѣлѣи тѣи нѣогдѣ, нмѣи же тѣеи и нмѣхъ блѣагопѣтѣрѣѣнѣи, егѣже послѣахъ, 12 тѣи же н, сн рѣтѣи моѣи оуѣтѣрѣоуѣи, скоѣи прѣнѣи, 13 егѣже азѣ хотѣхъ оуѣ себѣ оуѣдѣрѣжѣти да кѣ (тѣи. въ) тебѣи мы мѣсто слѣоуѣжѣтѣи въ оуѣзѣхъ свѣнѣѣлѣмъ. 14 вѣсѣ тѣоѣе же кѣлѣи нѣуѣсѣоѣе не вѣскѣотѣхъ стѣкѣрѣтѣи, да не тѣко по моуѣждѣ блѣагѣе тѣоѣе боудѣтъ, нѣа по вѣоуѣи. 15 негѣлы бо сѣго радѣи разѣлоуѣмъи сѣи въ уѣасѣ, да кѣнѣуѣаи егѣи прѣмѣшѣи, 16 не тѣко рѣбѣи кѣ тоѣмоуѣи, нѣа пауѣ рѣбѣи, брѣтѣи възлѣоуѣлѣнѣи зѣло же мѣтѣи, кѣоуѣмъи пауѣи тѣеи, и въ пѣлѣтѣи и о госпѣодѣи. 17 лѣштѣи бо нмѣамъи не обѣштѣннѣи, прѣнѣи тѣко мѣмѣи. 18 лѣштѣи лѣи уѣнѣи обѣмѣи тѣе, нмѣи дѣлѣжѣи мѣтѣи, сѣи мѣтѣи прѣуѣтѣи. 19 азѣ Пѣлѣхъ нѣпѣсѣахъ

роукою моею, азъ нскоуплюу се, да не рекоу ты яко и самъ собою имъ
есы длъжанъ. 20 си брате, азъ ты се нскоуплюу о господы, покон мою
оутробоу о господы. 21 надываю се въ послоушанъ твоимъ въпысхъ ты
вѣды яко пауе еже глаголюу створыши. 22 коупно же и готовы имъ
обытиахъ, оупеаю бо яко молитвами вашими дарованъ боуду вамъ. 23
целоуетъ те Епапрасъ сыпатныиыкъ съ мною о Христы Нсоусы, Маркъ,
Арыстархъ, Дымасъ, Лоука, съпоспышныиыцы мои. 25 благодать господа
нашего Нсоуса Христа съ доухомъ вашымъ. аминь.

Trojanska priča

bugarski i latinski

na svijet izdao počastni član jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti

DR. FR. MIKLOŠIĆ.

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti 13 listopada 1870.

I. UVOD.

Dvoje me je namjerilo da izdam na svijet bugarsku priču o trojanskom ratu. Prije svega misljam da je vrijedno pokazati da je i u kojoj je formi trojanska priča, koja je u germanskih i romanskih naroda tako veliku ulogu igrala, i po slovenskim narodima bila rasprostrta: u to se nijesam rad pobliže upuštati, nego samo napominjem da nijesam mogao ni u koga drugoga naroda naći izvora bugarskoj priči. B. Kopitar (Hesych. 45) upućuje na češki, poljski ili magjarski izvor i na usmeno pripovijedanje: inseruit nescio ex quo fonte historiam troianam medii aevi, putes e bohemico aut polonico aut hungarico ore exceptam, cum *Οἰλεὺς* vocetur Oileus. Po A. N. Pipinu (Očerk literat. istorii starinnyh pověstej i skazok russkih 53—62. 306—316) ova priča nije prevedena, nego je samostalno preradjena (pereskaz) po kakvom latinskom ili u opće zapadnom evropskom izvoru. Za taki izvor govore ne samo imena Ajakša Ajax, Ežeona Hesione, Ipitera Jupiter, Jakupa Hecuba, Junaa Juno, Neptenabuša Neptunus, Teziš Theseus, Urikšeš Ulyxes, Venuša Venus, nego i imena koja se svršuju na uša za lat. us: Dardanuša, Prëjamuša, Troiluša itd., koji završetak i u drugim jezicima slovenskim stoji prema lat. us; za to govori i ime Divoškordia Ἐρις od lat. discordia. — A osim toga spomenik je znatan prilog za poznavanje bugarskoga jezika.

Obznanjeni ovdje tekst priče o trojanskom ratu nahodi se u kožnom rukopisu vatikanske biblioteke, zabilježenom u Asemana brojem 1, a sada 2, u kom ima 205 lista u malom fol. (u početku nema dva ili tri lista). Rukopis, slikama ukrašen, bi pisan oko godine 1350 za bugarskoga cara Jovana Aleksandra: sija kniga izložena byst iz grčeskago azyka Alexandru carju. Sam prijevod nije stariji. U njemu je Breviarium historiae metricum (Σύνταξις ιστορικῆ διὰ στίχων) Konstantina Manasije (grčki od Im. Bekkera. Bonn 1837), i to isti tekst koji se nahodi u rukopisu patrijarske biblioteke u Moskvi pisanu

1345, i koji je nalazeći se u rusko-slovenskom rukopisu XVI vijeka ušao i u Nikonov ljetopis. Iza pripovijetke Manasijine o trojanskom ratu, koju je iz rukopisa patrijaraške biblioteke izdao I. Biljarski u svojoj knjizi: O sredne-bolgarskom vokalizmê, ide u vatikanskom rukopisu priča, oko koje se ovdje bavimo, i koju Vostokov naziva „narodnaja skazka.“ Skraćenu nalazimo istu priču u rukopisu Rumjancovske biblioteke XVII vijeka, u kom je takodjer i Breviarium Konstantina Manasije, i u drugim rukopisima u kojima su hronografi. Vidi A. N. Pipina oćerk 54. 306. Najbliža je našem tekstu trojanska priča koju je našampao Pipin 306—316: ona kazuje iste stvari istijem redom. Potekla je iz bugarskog izvora, koji je mnogo bliži bio grćkomu originalu nego li naš popularni tekst.

Tekst se ovdje štampa od slova do slova po prijepisu, koji je preda mnom, samo sam sve skraćene riječi stavio cijele držeći se u tom obićaja zapadno-evropskoga, koji od toliko stotina godina uklanja iz štampe skraćivanja. Slova, o kojima bi pri razdrešivanju mogla nastati kakva god sumnja — a to su ponajviše *ѣ* i *ѧ* — stavio sam u zagradu.

Prijepis je prvijeh godina poslije ćetrdesete pisao neki franciřkan iz Portugalske, koga je B. Kopitar u Rimu ućio staromu slovenskomu jeziku, da bi ga pripravio za ućitelja toga jezika u propagandi. Prijepis je dakle ućinio ćovjek koji je znao stari slovenski jezik, ali kome je mnogo kojeřta bilo nerazumljivo; on sam kaže: *fateor, me non satis quod scripsi intellexisse, unde maiori attentione opus fuit, cum fere omnia signa singillatim aspicere oporteret, satis magno labore, quem pro te libenter suscepi.* Nije ćudo řto je Portugalcu bilo kojeřta tamno, kad se uzmu na um tegobe koje su u spomeniku: ta ni sami ne mořemo sve protumaćiti. Kad se opet isporedi original, moře biti da će se još koje mjesto razjasniti.

Da ne bih o svojem tumaćenju teksta ostavio sumnje i da bih za historiju trojanske priće prinio prinos, koji bi mogli upotrebiti i oni koji ne znaju staroga slovenskoga jezika, dodao sam latinski prijevod, koji se koliko je god moguće pribliřuje tekstu. Vlastita imena imaju u njemu formu koja im je u originalu.

Za jezik ove priće veli Vostokov da je bugarski ili srpski: „skazka pisana na prostom bolgarskom ili serbskom dialektê XIV vćka, znaćiteljno uće raznjařćemsja ot toga slovenskago ili drevnjago bolgarskago jazyka, na kotoryj perevedena lćtopisъ Manassieva.“ Opisanie russkih i slovenskih rukopisej Rumjanc. muzeuma 385. Treba samo pogledati u tekst, pa se vidi da mu je jezik bugarski, i to — nasuprot jeziku crkvenijeh knjiga — vulgaran, t. j. upravo bugarski. Od tuda ina spomenik za nas više znaćenje nego li prijevod kronike Manasijine, krojeni po zakonima staroga slovenskoga jezika.

II. PISMO. GRAMATIKA. LEKSIKON.

Na nekoliko lista řto idu pokazaće se karakter jezika koji je u spomeniku. Ovamo pripada: A. pismo. B. gramatika, i to 1. nauka o glasovima: a) nasalni vokali. b) *ѣ*, *ѧ*. c) epentetićno l. 2. nauka o obli-

cima, i to a) deklinacija: sing. gen. složene deklinacije u mušk. i sredn. rodu. β) konjugacija a) I. i II. sing. praes.; b) I. i III. plur. aor.; c) infinitiv; d) prvi glasovi verba **меч.** 3. nauka o postavljanju osnova: komparativ i superlativ. 4. sintaksa: a) **мѣ** kao relativno. б) enklitične forme **ро** i **моу.** c) **зн.** d) nepotpuna kongruencija. e) futurum. C. leksikon.

A. Pismo.

Kako je u najviše ćirilskih rukopisa, tako i u ovom nad prvijem vokalom u riječi stoje znaci, spirit i akcenti, ali bez dosljednosti. Spiritus lenis: а, еднѣъ, ѣ, ѡменоваше, о, ѡмлоуша, оу, ѡно itd. Spiritus asper: а, аѡлажж, ѣ, ѡменова, о, ѡбрате, ѡмлоуша и ѡмлоуша, ѡстаеть, ѡстаръ, ѡтоиъ, ѡтрокъ, ѡ, ѡвугаръ, ѡтока, ѡ(тъ)ца itd. Nekoliko puta stoji spiritus lenis s oštrim akcentom: ѡма, ѡменемъ uz ѡма и ѡменемъ, ѡменова, ѡ(тъ)ца, ѡгнъ, ѡ(тъ)цемъ. Redje se nalazi teški akcentat udvojen: ѡѡ, ѡѡѡ, трѡѡ. Ovi znaci dolaze od nastajavanja da se slovenski rukopisi spoja izjednače s grćkima, ne vrijede dakle ništa za jezik: ali ih opet nije dobro smetati s uma, jer mogu pomoći da se dozna kad je i gdje je koji rukopis postao.

U rukopisu su riječi samo interpunkcijom rastavljene jedna od druge.

B. Gramatika.

1. Nauka o glasovima.

a. Nasalni vokali.

Vara se Vostokov 390 misleći da se tijekom što **ж** i **ѡ** ne stoje jedno mjesto drugoga, dokazuje „polnoe suščestvovanie v XIV vĕku nosovago zvuka v jazykĕ bolgarskom,“ a na to je došao za to što nije opazio da mjesto **ж** može stajati ne samo **ѡ** nego i **ѣ**. Bugarski jezik XIV vijeka, na koji se ovdje stežem, ima znake za nasalne vokale, ali samijeh nasalnijeh vokala nema, jer nasalni vokali staroslovenski prelaze u tako zvani neodredjeni vokal, koji sam u prvoj knjizi svoje komparativne gramatike 268 pisao slovom **ѣ**, a koji sada, da bi se uklonila svaka sumnja, za Lepsijem pišem **ę**. Po tome ne treba **ж** i **ѡ** čitati kao **а** i **е**, nego kao **ę**. Kako se može to dokazati? Prije svega valja promisliti da se zamjena jednoga znaka drugim samo onda može razumjeti kad se uzme da oba pokazuju isti glas, a to je istina koju su već drugi poznali. A kakav može biti taj glas? Ne može biti drugi do onaj koji i danas ima bugarski jezik na istim mjestima. Ova se misao potvrđuje i formama kao **мѣдъ** 5 za **мѣдъ**.

U razlaganju koje ide biće odvojeni slučaji u kojima stoji e od onijeh u kojima valja uzeti da je je.

I. 1 ж за ё: **мж, повежожа, ѣж**; ovamo ide i **едннж: разжз едннж**
госпождж не зжз sed unam dominam non vocavit; нжз едннж уашж ex
uno poculo; ѡт(ъ) едннж страны ab una parte.

2. а за 9: са sunt: оуѣнѣ са витези 5. кон са са деугиале 5.
нмать 2. коа са зданѣа трѣбѣ трон на рѣванѣ 6.

3. ѣ за е u sredini: мѣдръ 5.

4. **ы** за **ё** pred vokalima **и** na kraju *a)* **тыж** **мошь** dva puta; *b)* **подан**
ж **за** **оны** **кошоуты** da eam (Cvêšana) pro ea cerva; **жа** **скож** **дхцерь**
цэтаны **госпождж**. Što ima na **ржкж** **шнмоншеки**, tu stoju и за **ы**.

2. Nauka o oblicima.

а) Deklinacija.

Sing. gen. složene deklinacije ima u masc. i neutr. završetak *oro* mjesto *ааго*: *бѣлаго* 7. 10. *кысѣного* 11. *подоборо* 7. *златого* 8. *пракорнѣстого* 7. *пространного* 7. Danas se nalazi *-ego*: višnegо бoga, бoga maleго, ednegо sina, konja šarenegо itd. Milad. 7. 32. 91. 141. uz *-ega*: onega kralja, zdravега zdravca 41. 473. *-oga*: konja krilatoga 214. *-ago*: česnago kuma 466. Ali se čini da je *-ega* i *-oga* uzeto iz srpskoga kao što je *-ago* iz staroga slovenskoga.

б) Konjugacija.

a. I. i II. sing. praes. Lični je završetak I. sing. praes. kad kad *-mъ* mjesto *-м*, a II. *-шь* mjesto *шн*: а) *остаѣмъ*, *прохлѣмъ*; б) *вратимъ*, *любимъ*, *мандѣмъ*, *остаѣмъ*, *похвалѣмъ*, *прѣимѣмъ*, *поустѣмъ*, *хощемъ*, uz *остаѣмъ*.

b. I. i III. pl. aor. I. pl. aor. ima lični završetak *мы* mjesto *мъ*: *обрѣхомъ* 2. *проуѣхомъ* 2. *хѣхомъ* 10. *дондохъ* 10. — III. pl. aor. svršuje se na *х*: *бѣхъ*, *похѣдохъ*, *похѣахъ* itd. za stsl. *бѣша*, *похѣзоша*, *похѣаша* itd.

c. Infinitiv. Često se svršuje na *тъ* mjesto *ти*: *не можемъ сѣдѣтъ* 2. *хощѣтъ разорѣтъ* са 2. *не може его погубѣтъ* 2. *за не го не ѿѣ(шь)* на опатѣ доуакатѣ 9 itd. Drugi su primjeri gdje je riječ o futuru. — Krajnje je *т* ili poznije otpalo, ili se, ako je ranije otpalo, uplivom staroga slovenskoga sačuvalo. Tijem se otpadanjem izgubio infinitiv, jer se u mnogim prilikama izjednači sa III. sing. praes., gdje je takodjer otpalo *т*, i sa III. sing. aor., koji je još u starom slovenskom redovno odbacio *т*. A tijekom nasta potreba da u naknadu za infinitiv dodje verbum finitum i konjunkcija. I tu je dakle oslabljavanje glasova nanijelo znatne sintaktične promjene. Nije inače bilo ni u novom grčkom, gdje se redovnim otpadanjem glasa *ν* infinitiv izjednačio sa III. sing. praes.: *τυπὸ ἢ βασιλεὺς μου λαμβάνει* (mjesto *λαμβάνειν*) *κατ' ἑτος τὴν μὲν* itd. Acta et diplomata 4. 284.

d. Prvi glasovi glagola *ec*. Oni u toga glagola kad kad otpadaju: *смъ*: *азъ смъ сама* 9. *си es*: *накого ж си уюаъ* 2. *нако си бесѣдоуаа* 3. *по неже си пошеаъ* 5. *поустѣаа ма ста оба царѣ* 8.

3. Postajanje osnova.

Komparativ i superlativ. Komparativ postaje kad se *po* positiv stavi partikula *po*; može se *po* staviti i pred komparativ: *побогатъ*, *подоуорѣ*, *подоуорѣ*, *поскоро*, *похлѣсѣрѣ*; *полѣпѣша* 2. — Superlativ postaje kad se partikula *naj* stavi pred positiv ili pred komparativ: *манѣпѣа*, *манѣпѣдрѣ*; *манѣпѣпѣша* i skraćeno u starom slovenskom nepoznato *манѣпѣша*. I *лѣпѣша* samo ima značenje superlativa: *коа естъ ѿт(ъ) клс(ъ) лѣпѣша*.

4. Sintaksa.

a. *мъ* kao relativno. Forme koje stoje u svezi sa *мъ* upotrebljavaju se redovno kao relativne: *рѣка, коа са нмѣновашѣ маѣантоуѣа* 1. *море, коѣ са хощѣше пѣлѣтѣнно море* 1. *коа естъ ѿт(ъ) клс(ъ) полѣпѣша*, *тоа сѣди* itd. 2. *азъ нмѣамъ, кто ѿѣ маѣа слѣзѣ оутолѣти* 11. *ѿо сѣзѣнѣа*

онлоуша краљъ, то нменокъ сконмъ нменемъ. 1. каменъ, коликаго не можакъ денгмъти два витеза 10. до колаъ стонтъ каменъ надъ враты, не можетъ(ъ) са троа прѣжти 6. когы бнхъ(ъ) вндѣла 6. гдѣ ндѣше, ксе склѣдъ строаше 2. зндѣаше са троа, кждоу ѡни рѣуакъ 3. Može se relativnomu къ dometnuti то: конто моу са ѡт(ъ)цъ бѣ нареклъ. 2 она-ккози орѣжне, канкто ми бѣ и прѣжде дала 9. Rijetko dolazi staro-slovensko relativno: лѣгъ, еже са зокѣше доудона лѣгъ 1. ѡмѣуаръ, емоуѣе бѣ жѣна родила сына 2. витези, нже погоуеннѣ кошоутъ 5.

b. enklitičke forme го i моу. Enklitičke pronominalne forme III. lica u jedn. го i моу, u starom slovenskom nepoznate, nijesu rijetke: прижста го 3. покрѣже го прѣдъ раломъ 5 itd. да моу не бѣдетъ склѣды 2. конто моу са ѡт(ъ)цъ бѣ нареклъ 2 itd.

c. зн. Pronominima омъ, съ, тѣ често се dodaje зн, kojim jačaju: омози, омогози, омѣзи, ѡмѣмъзи, омаккози; снази, сези ессе, снѣкози; този, томъзи, тнези: тнези витези 5.

d. Nepotpuna kongruencija. U partic. praet. act. II. i praet. pass. često nema kongruencije: како би троа не стоалъ 3. оуѣнѣе са витези кошоутъ occiderunt heroes cervam 5. кон са са денгмѣе qui profecti sunt 5. себѣ сѣтъ нѣнѣше сѣмрѣтъ 5. та бнхъ твои корѣе потонѣе 6. бѣхъ пѣнѣе витези 8. за не е агамѣъ рнжеоуша попа дѣщере вѣзало 8. isporēdi на коѣмъ(ъ) (цнѣтъ) бѣ писано образъ 7. Taj nedostatak dolazi i danas: зѣби испаднале Milad. 3. да би ми те ветар исушило! 8. собрале се Прасковчене 10. пѣлѣци пропеале 10. нито ветеръ ни е повеало 36 itd.

e. Futurum. Futurum se kazuje kad se infinitiv sastavi sa praes. glagola ponajviše sprijed okrnjenoga хотѣти, koje će u starom slovenskom biti rijetko: хоуѣ та сѣтворѣтъ 3. колика са ѣе крѣкъ про-лѣнѣти 4. прѣоратъ(ъ) си ѣетъ сына. 5 то сѣставѣтъ си ѣетъ волокы 5. крѣке, колика ѣетъ быти за еленѣ 5. не ѣѣ тебѣ оставѣти 6. по-нѣст' ѣѣ мож глѣкъ голѣ подъ(ъ) тронскыи зндѣ 9. не ѣетъ го вндѣти 9. кто ѣе наша сѣлѣмъ оутолѣти 11.

C. Leksikon.

арматосати armare 9. 11. od aor. grč. ἀρματώω.

арматось f. сѣклѣуе прѣнмоушь с него арматось всѣ бѣе stsl. ар-матось късѣ omnia arma 9. понде подъ(ъ) своѣ арматосна stsl. подъ своѣмъ арматоснѣ 8.

кеселне nuptiae 2. на веселннхъ 2. tako i u Pipina 308.

витежство fortitudo 7.

витезъ, витезъ homo fortis 2. 3. miles 4. съ добрыи витези сѣи рѣе (upravo снрѣуъ) съ дѣтѣи боѣрскыи Pipin 307. витезен, снрѣуъ боѣръ воорѣженнѣхъ 315.

габнлота: стрѣла габнлота 6. po svoj prilici u svezi mhd. gabilôt n. kleiner Wurfspiess, iz fc. gavelot, javelot.

говорити u značenju kojega nema u starom slovenskom, loqui 2. 3.

дакно ut: нзудн подъ(ъ) троѣ на бранѣ, дакно би содѣлѣ(тъ) некторю кралю exi, ut vincas Hectorem regem 8. направн на бѣ ткѣемъ орѣжн, дакно са би вѣзѣратнѣ екторъ(ъ) краљъ ѡт(ъ) насъ(ъ) ut discedat 9.

мѣстихъ (смыа его) прѣдъ(ъ) фарижа, дакии са би възвратилъ ut recederet 9. напраки смыа своего и поустн его полнищероу, дакии са би стѣла оухранило ѿт(ъ) трож ut conservaretur semen 11.

дворъа servitium, ministerium 3.

долъ: азъ дамъ سموу три доли золота 3. Mjesto mi nije sa svijem jasno. три мѣры Pipin 308.

кастель м. на високомъ кастелн in alto castello 6.

коула: сѣдахъ въ коула sedebant in turri 10. Turskoj riječi u sredini XIV vijeka ne bi se čovjek nadao. Ali ja mislim da je pisarska pogreška mjesto коула.

околъ castra 9. odatle plur. околища 11. vergl. grammatik 3. 223.

прѣла narratio: о кралехъ прѣла. U natpisu. рече царю прѣла смѣ 8. stsl. прѣтѣла.

проусящъ gradarius: палеогреческого проуся 6.

риза и значенју кошула 2; u Manass. знаѣи риза ἐσθής, ἱματισμός.

роуцагъ regio 4. isporodi magj. ország. рѣсагъ Pipin 309.

рѣзаниъ lucta 5. 6.

стража: клѣзе ношна въ трож дело на стража на високомъ кастелн 7. до кола стонѣ дѣло на стража на високомъ кастелн 7. tamno mi je. тента, tentorium 6.

триглазиъ: и пнахъ урѣзана кина триглази изъ единыхъ уаши 4. tamno je. U Pipina 309 samo пѣмхоу уерѣлено кини.

оурѣ, svagda u plur. оуроке itd.: вси келмѣже и вси оуроке грѣтѣн 7. оуѣи екторъ .з. оуроке грѣуьскихъ(ъ) 9. ѿ грѣу'стѣн царне и келмѣже и оуроке саракин'стѣн 10. ѿ оуроке грѣуьстѣн, не даванте амакшоу оружне то 10. келмѣже и оуроке 10. Iz tih mjesto izlazi da оурѣ знаѣи dominus, magnas ili tako što. Zlo dakle tumači ruski prepisivač govoreći: .з. уроке греческихъ, же есть седмъ полковъ. Pipin 313.

фарижъ equus 2. 6. 7 itd. фари f. id. 8. tako i u Pipina 315.

хилемъ galea 4.

ходило calx pedis 9. пласитъ Pipin 314.

хоро chorea 4.

шана, upravo шана, danas šepe, grst. Mjesto je nerazgovijetno radi značenja riječi долъ i шана.

III. TUMAČENJE VLASTITIH IMENA.

Izmegju vlastitih imena koja dolaze u spomeniku neka su tako nagrgjena da se ne mogu poznati. Ovdje ću navesti i ona koja se mogu poznati i ona kojih ja nijesam poznao:

абакоумъ: отокъ красенъ зѣло, въ томъ отоцѣ бѣше едины азна комоуѣ кини и пророцица имемемъ фелешъ госнождѣ 5.

агамемъ, агамено, агменъ Agamemnon. агемемъ Pipin 309.

алѣксандръ, алѣксандръ фарижъ, парижъ krivo фарифъ Alexander Paris. алѣксандръ фарижъ Pipin 308.

андрофина, ектропина Andromache. Ектронѣмъ Pipin 312.

анцидешъ 6. Anchises.

апридешъ кралъ 2. други него приидешъ.

ацнлешъ, ацнлешъ, ацнелешъ, krivo ацнелелешъ Achilles.

аихишь, аиакишь, аишь, аиакишь, аиакиша, аиа-
икишь, аиаиикишишь Ajax.

бриженда, бриженда Briseis.

веноуша, веноушь, вонеша, оннешь, оннеоуша Venus.
втноуша Pipin 308.

дарданиа Dardania.

дарданоушь, дарданоуша Dardanus.

днекошькордна Discordia.

дицеоушекъ, днукъ сынъ тнкоуцерь Teucer.

домуникъ: отрокъ дцнкетевъ, нменемъ потриколоушь, домуникъ, кон
бъше съ нимъ едино мѣно салъ 9.

доудома лжъ 1.

ежеона Hesione.

екторъ, некторъ, некторъ Hector.

елена, елина Helena.

еленоушь, елтноушь, krivo еношь: аицндемъ и етеноръ и
еиошь 6. Helenus.

етеноръ Antenor.

жереконъ Achil ubija Telespona, Žerebona, Skadriona i Iermona 7.

нермонъ isporedi жереконъ.

ниѣмъ Plium.

ипитеръ пророкъ Iupiter 2. 3. ииптеръ колхекъ, егоже и про-
рокомъ нарицаюу Pipin 308.

каакинискъ achaicus. каакиимскѣи, каакиенимскѣи Pipin 309.

каааадиимовъ отокъ gdje se pozna Achil, valjada Καλχηδών,
Χαλχηδών.

каакашъ Calchas. колкашь Pipin 311.

каа'камоушь кокауъ Vulcanus 9.

кашантоуша рѣка Xanthus fluvius.

каццандра Cassandra.

клатомеѣрица Clytaemnestra.

коста: tako se zove kralj na каааадиимовѣ отоцѣ, gdje se Achil krije 7.

ламедонна grad koji sagradi Laomedon.

ламедонъ, ламеодонъ Laomedon.

лартешекъ, лартѣшекъ, лартѣшекунъ сынъ Laërtis. лем-
тешекъ сынъ Pipin 310.

менелаоушь, менелее Menelaus: u Manass. менелее.

минѣрка Minerva. isporedi палешъ.

некроръ крааь по svoj prilici mjesto некторъ, екторъ: ентези
некрора крааъ, соулануникъ фелеспонъ съ нимъ 7.

нептенабоушь Neptunus. tako i u Pipina 308.

онлоушъ, онлоуша Ius 3. ne, kako Kopitar misli, Oileus. Hesy-
chius 45.

орешъ крааь: меуъ ореша крааъ, кон въсегда желалше тронскихъ
крѣке 7.

пагажнѣ: tako se zove zemlja, u kojoj Polymnestor vlada 11.
погажѣи Pipin 315.

палаггинскъ: Menelaus zavojšti na палаггинскыя роуцалы 4. палаггинстѣн витези 5. 10.

паламиндешъ, придинуекъ сынъ 5. паламедежино, придинуекъ сынъ 5. Palamedes. паламиндъ, приденекъ сынъ Pipin 310.

палешъ Pallas 2. пелеша 5. isporedi минтра.

парижъ Paris: паридъ, парин Manass. фарижъ Pipin 307.

пелешино море 1 tako i u Pipina 307. isporedi фелеша.

пелешъ 2. krivo пелешъ 2. фелешъ 2. krivo ферелешъ 5. ферелешъ 6. Peleus. велешъ царь Pipin 307. U 5. i 6. zove se Achil ферелешекъ, ферелешекъ сынъ: ахиллен бѣ сынъ царя клеты, а индѣ пишеть фелеша Pipin 316.

петнуекъ сынъ, пилоташъ 6. isporedi пилоташъ.

пилоташъ, петнуекъ сынъ 6. može biti Polypoetes, sin Pirithov.

полндкороушъ Polydorus. полндкоръ Pipin 315.

полнхена Polyxena.

полннестеръ, —ерь Polymnestor. полнннестеръ Pipin 315.

потроколоушъ, потриколоушъ доуникъ Patroclus. патроклаѣ Pipin 312.

придежскъ phrygius: придежскыя отоки 7.

придинуекъ, придинуекъ: isporedi паламиндешъ.

прижѣа, grad koji je gradio приндешъ, odgovara Phrygia.

прижинскъ phrygius 8. isporedi придежскъ.

приндешъ, приндешъ краль 1. jamačno Phrix. приндешъ Pipin 306. Vostokov misli da приндешъ može biti slovenski i načinjeno kao оушиндъ δραπέτης, ali se to ne može držati.

прѣмоушъ, прѣмоушъ, прѣмоуша, прѣмъ; прѣмоушекъ, прѣмоушекъ Priamus: u Manass. приамъ.

рагоунальскъ: рагоунальстѣн витези 5. 7. 10.

рендешъ краль Rhesus. Ovdje ga ubi Ulis a ne Diomed 7. поведе бялого фарижа рендеша краль 7. 10.

риженда, рижеоуда Chryseis. режда Pipin 311.

рижеоушъ, рижеоушъ 8. Chryses. Tako i u Pipina 311.

рогафарижъ konj Tivurcerov: а лежаше тивоу(р)церъ подъ скоинъ фарижемъ, кон са зокѣше рогафарижъ 6.

саракнинскъ 10. саракнинскъ 5. срацинскъ 7. od slova do slova saracenicus.

складрионъ 7. valja da Scamandros.

соломоннуъ 5. шоломоннуекъ сынъ 5. 6. Telamonius. амкинъ, соломонниковъ сынъ Pipin 310. амкинъ соломоннуекъ 311. uz ем теламониннъ 314.

текоухъ богъ 8. текоухъ 2. текоушъ (mjesto феккоушъ) бѣ гжслѣнникъ 3. jamačno Phoebus. текоушъ Pipin 308. тебугъ 311.

тезинъ витезъ 6. Theseus.

телеспонъ jamačno Telephos: isporedi фелеспонъ.

тетнша 9. krivo тншомъ 2. Thetis.

тикоуцеръ 6. 10. тикоуцеръ 8. тикоуцеръ 6. днцкоушекъ сынъ 10. днуекъ сынъ 6. Teucer.

троада Troas.

тронлоушь, тронлоуша Troilus. тронлъ Pipin 307.

тронскъ troicus.

трош, троа, трон Troia.

оүрникшешъ, оүрекшешъ, оүрекшншъ, оүреекшншъ, оүре-
кишъ, оүрекшъ Ulyxes. оүрекшншъ Pipin 310.

фарнжъ Paris.

фелеспонъ, фелепонъ 7. Isto se čeljade zove i телеспонъ.

Фелеша, коа овладаше морскыи влѣнами и вѣтромъ;
кошоута внаы и пророуица именовъ фелешъ госпождаж;
ократше кошоутъ внаы пророуицъ фелешъ госпождаж 5.
пелеша 5. U drugim se izvorima zove келеша: иакам жена, именовъ

IV. BUGARSKI TEKST I

Покъсти о нѣкѣстованнѣхъ (ѣ) кѣшен еше о краелѣхъ приуа
и о рожденихъ (ѣ) и прѣбыванихъ (ѣ).

I. Бѣше въ прѣкое крѣма единъ краа(ѣ), нже са зовѣше именовъ
пришедъ краа, и бѣше зѣло богатъ, и понде въ нѣкон д(ѣ)нь покъ ло-
кити, помеше драго моу бѣше локити, и донде на морскыхъ отоки, и
обвѣте единъ ѿт(ѣ) отокъ лѣнъ и красенъ келми, оу коего ѿтока ѿт(ѣ)
единъ страны тѣташе великое море, а ѿт(ѣ) дроугыхъ страны тѣташе рѣка,
коа са именоваше кашантоуша рѣка, а ѿт(ѣ) третна страны тѣташе того
отока море, кое са зовѣше пелешино море, а ѿт(ѣ) устѣрѣтыхъ страны
того отока стоаше лѣгъ, еше са зовѣше доудома лѣгъ, а ѿт(ѣ) патыа
страны того отока стоаше жиндох(ѣ), на коемъ растѣхъ цѣти много-
разлиунни. и енде то пришедъ краа, ико добро есть, и науа зѣздати
град(ѣ), и сѣзѣзда градъ до старости своа, и нарее е нма градоу томоу
сконмъ именовъ, да мѣ е нма прижѣа градъ. по томъ прѣидешъ краа(ѣ)
остарѣ, и роди с(ѣ)на своаго именовъ онлоуша краа, и поржун емоу
зѣздати градъ, а самъ поун ѿт(ѣ) смрѣти своа. [2] и кон краа он-
лѣша сѣтеорн снано дѣло, кѣше призѣзда ѿт(ѣ)ца своаго по смрѣти
его, и цо пакы сѣзѣзда онлоуша краа, то именовъ сконмъ именовъ,
да моу бѣдетъ нма напѣмъ градъ. и по томъ онлоушъ краа рѣди
с(ѣ)на своаго ламедома, краа великаго, и поржун емоу зѣздати грады,
а самъ поун ѿт(ѣ) смрѣти своа. и ламедонъ краа великын и тон
именовъ на своа нма грады свож ламедонна градъ, и по семъ ламедонъ
краа великын остарѣ, и роди с(ѣ)на своаго именовъ шарникоуша краа,
и запокѣда емоу зѣздати грады, а самъ поун ѿт(ѣ) смрѣти своа. по
томъ шарникоуша краа сѣтеорн снано дѣло, кѣше призѣзда по смрѣти
ѿт(ѣ)ца своаго, и цо бѣ зѣздаа, сконмъ именовъ да моу е нма шар-
никоушѣа градъ. и по томъ шарникоушѣа краа рѣди с(ѣ)на дѣрдаиша краа,

велеши, колхоуѣуши, еиже пророуицоу нарицахоу, иже обладаше колхкениемъ морскими колнами, оу неже оуѣиша кошоутоу бодре агамеи царя Pipin 310. Фелеш (велеши) треба цѣтаноу Iphigeniju na žrtvu prinijeti.

цѣтана, tako se zove Iphigenija дѣци агамеи царя 5. 10. tako i u Pipina 311.

шарикоуша Assaracus.

шарикоушна grad koji sagradi Assaracus.

шимоишекъ Simois: на рѣкѣ шимоишеки 3. на шимоишекъ брѣзѣ

4. въ шимоишекъхъ брѣзѣхъ 11.

юна 2. Iuno.

мкоуна Hecuba: екава Manass. икава Pipin 307.

LATINSKI PRIJEVOD.

Historia de rebus certis, narrationes de regibus
et de eorum genealogia et vita.

I. Erat primis temporibus rex quidam, cui nomen erat Prišed rex, et erat valde dives, et ivit quodam die venatum, delectabatur enim venatione, et venit in litora maris, et invenit litus quoddam pulchrum et iucundum valde, cuius litoris ab una parte fluebat magnum mare; ab alia fluvijs, qui appellabatur Kašantuša fluvijs; a tertia parte eius litoris fluebat mare, quod vocabatur Pelešae mare; a quarta parte eius litoris erat nemus, quod vocabatur Dudoma nemus; a quinta vero parte eius litoris erat vallis, in qua crescebant flores varii. et vidit Prišed rex hoc pulchrum esse, et coepit urbem condere, et condidit urbem usque ad senectutem suam, et appellavit urbem eam e suo nomine, ut esset ei nomen Prižia urbs. postea Priideš rex consenuit, et genuit filium suum nomine Oiluš regem, et iussit eum condere urbem, ipse vero requievit morte sua. qui rex Oiluša fecit magnum opus, plus addidit, quam pater eius [aedificarat], post eius mortem. et quae condiderat Oiluša rex, nominavit e suo nomine, ut esset ei nomen Hion urbs. et postea Oiluš rex genuit filium suum, Laomedontem, regem magnum, et iussit eum condere urbes, ipse vero requievit morte sua. et Lamedon rex magnus et ipse appellavit e suo nomine, quae aedificarat, Lamedoniam urbem, et postea Lamedon rex magnus consenuit et genuit filium suum nomine Šarikuša regem, et iussit eum condere urbes, ipse vero requievit morte sua. postea Šarikuša rex fecit magnum opus, plus addidit post mortem patris sui. et quae condiderat, e suo nomine (appellavit), ut eis nomen esset Šarikušia urbs. et postea Šarikušia rex genuit filium Dardanuš regem, et iussit eum condere urbem, ipse vero requievit morte sua. et Dardanuša rex fecit

и реуе емоу зиждати градъ, а самъ поун ѿт(ъ) сѣмрѣти своеа. и дар-
даноуша краалъ сѣтворн велико дѣло, вѣще призишда по сѣмрѣти бѣшнѣ
си, и нареуе на свое нма дарданѣа град(ъ). и по томъ дарданѣша краалъ
родн с(ы)ма троякоуша краалъ, и реуе емъ [3] сѣзиздати град(ъ), а самъ
поун ѿт(ъ) сѣмрѣти своеа. и по томъ троякоуша краалъ сѣтворн велико
дѣло, вѣще призишда ѿт(ъ) о(тъ)ца своего, и нареуе троя градъ. тро-
якоуша же краалъ родн прѣймоуша краалъ.

II. И прѣймоушъ краалъ нмѣше женѣ, нменемъ мкоуна госножда. и въ
единѣ моуѣ видѣ сѣмъ мкоуна госножда, и оужалсе са, и вѣста ѿт(ъ)
сѣма своего, и промен сѣмъ мѣжоу своемоу прѣймоушоу кралю, и реуе
емъ: родихъ глаена, и възъде на небо, и пакы възератнѣ(ъ) са наде
въ море, и излетѣшѣ из моря искры, и падошѣ на трон, и погорѣ троя
град(ъ). и слышавъ то прѣймоуша краалъ и мыслѣше, що хоцетъ се быти.
и призѣа въса пророкы и вѣлѣкы, мѣдрѣца и боатры и нижнаа люди,
малы и великы, трояды града, да рѣкѣтъ емоу о сѣмѣ. и рекошѣ емоу
пророци его снѣ: господине кралю, родит(ъ) са ѿт(ъ) жены твоеа
с(ы)мъ. за коего хоцет(ъ) изгорѣти троя градъ и разоритъ са, и не
останетъ камень на камени. слышавъ то прѣймоуша краалъ и иде въ
полатѣ, и реуе женѣ своеи: ѿ мкоуно госножде, егда роднши с(ы)ма,
не храни его, [4] нѣ повели, да оубѣжѣтъ его. и реуе емоу мкоуна го-
сножда: господине кралю, велин радѣ есмъ семоу быти; и по томъ
егда родн мкоуна госножда с(ы)ма своего, и видѣ его лѣпа и красна
велин, и сѣмнѣа са матерн своеи, и не може его погоубитъ, нѣ покн
его въ браунни и с нимъ много добытка, сребра и злата, и даст(ъ)
его единомуу юноши, и реуе емоу нести и повѣрѣти его далѣе ѿт(ъ)
троя града. и сѣворн отрокъ тако. и обрѣте его ѿкуаръ старъ, емоу же
бѣ жена роднѣа с(ы)ма, и несе его пастыръ женѣ своеи, и реуе еи:
въсхрани ми отрока сего. и быст(ъ) тако. и растѣше тако скоро велин.
и егда сѣтворн .x. лѣт(ъ), тогда идѣхѣ отроуати оѣз на поле съ ѿ(тъ)-
чемъ сконитъ, и нгралѣхъ около добытка. и ѿбрѣтенѣаго отрока нареуе
парижъ пастырекинушѣ. парижъ склаждалше два колы, и бодрѣхъ са, и кон
прѣмѣгалше, томоу вѣаше вѣвѣцъ ѿт(ъ) цѣтѣа, а кон не прѣмѣгалше,
томоу вѣаше ѿт(ъ) слѣмы, и полагалше нмъ на рогоу. и егда вѣаше
юноша париж(ъ), хождалше съ добрыми китезы, и нгралше, и прѣмѣгалше
нх(ъ) въсакон нгрѣ. [5] и тоу прободе единого китеза за шитѣ прѣд(ъ)
кралемъ апридежемъ. и в то крѣмѣ женѣше се фелешъ краалъ, госножда
нм(ъ) тншомъ, и призѣа къ себѣ фелешъ краалъ, гдѣ уюаше добрыѣ китезы
и юнакы, и парижа пастырекинуша и добрыѣ госножда по хорѣ тон. и
оубѣдѣше то трѣ вѣны пророуицѣ, коѣ бѣхѣ напѣтѣшѣа въ морскыи

magnum opus, plus addidit post mortem patris sui, et appellavit (urbem) e nomine suo Dardaniam urbem. et postea Dardanuša rex genuit filium Troiluša regem, et iussit eum condere urbem, ipse vero requievit morte sua. et postea Troiluša rex fecit magnum opus, plus addidit, quam pater eius (aedificarat), et appellavit (urbem) Troiam urbem. Troiluš rex vero genuit Prêjamuš regem.

II. Et Prêjamuš rex habebat uxorem, nomine Jakupam dominam. et nocte quadam Jakupa domina vidit somnium, et perterrita est, et surrexit a somno suo, et patefecit somnium marito suo Prêjamuš regi, et dixit ei: peperit titionem, qui ascendit in caelum et iterum revertens cecidit in mare, et evolarunt e mari scintillae, et ceciderunt in Troiam, et deflagravit Troia urbs. et auditis his Prêjamuša rex secum reputabat, quid haec futura essent. et accersivit omnes fatidicos et magos, sapientes et magnates et humiles homines, parvos et magnos, Troiadis urbis, ut interpretarentur sibi somnium. et dixerunt ei fatidici eius haec: domine rex, nascetur ex uxore tua puer, propter quem deflagrabit Troia urbs et excindetur, neque manebit lapis super lapidem. audiens haec Prêjamuša rex intravit palatium, et dixit uxori suae: o Jakupa domina, quando pepereris puerum, ne serva eum, sed iube interfici. et dixit ei Jakupa domina: domine rex, valde laetor, quod haec fient. et postquam peperit Jakupa domina puerum suum et vidit eum pulchrum et iucundum valde, miseruit matrem pueri, neque eum potuit perdere, sed involvit vestibus sericis et cum eo multum divitiarum, argenti et auri, et dedit eum iuveni cuidam, quem iussit puerum ferre et proicere procul a Troia urbe. et fecit servus ita. et invenit puerum opilio senex, cui uxor pepererat filium, et attulit eum pastor uxori suae et dixit ei: enutri mihi puerum hunc. et factum est ita. et adolescebat valde cito. et cum esset septem annorum, pueri ambo ibant in campum cum patre suo, et ludebant circa pecus. et inventum puerum (copilio) nominavit Pariž pastoris-filium. Pariž committebat duos boves, et pungebant inter se et uter vincebat, ei nectebat coronam e floribus; uter vero non vincebat, ei nectebat (coronam) e stramine, et imponebat cornibus eorum. et quum Pariž esset iuvenis, ambulabat cum fortibus heroibus, et ludebat, et vincebat eos in quolibet ludo. et ibi transfixit hervem quemdam scuto tectum coram rege Apridež. et eo tempore nuptias faciebat Feleš rex, in matrimonium ducens dominam Tišom. et accersivit Feleš rex, sicubi audiebat (esse) fortes heroes et iuvenes, et Pariž pastoris-filium et pulchras dominas,

ОТОЦѢХЪ, И ДОНДОШѢ НА ОНО ВЕСЕЛІЕ: РАЗУЕЪ ЕДИНѢХЪ ГОСПОЖДѢ НЕ ЗНА, ЗАМЕ
 БѢШЕ СКАДНИКЪ, ИМЕНЕМЪ ДНЕКОШЬКОРДНА: ГДѢ ИДѢШЕ, ВСЕ СКАДѢ СТРОИШЕ;
 ЗА ТО НЕ ХОТЕХЪ А ЗНАТИ, ДА МОУ НЕ БѢДЕТЬ СКАДѢ МЕЖДУ СКАТОВЫ И
 БОЛѢРЫ НА ВЕСЕЛІИХЪ. И ОНА ГОСПОЖДА МЫШЛАШЕ НА СР(Ъ)Д(Ъ)ЦИ СВОЕМЪ,
 КОЖЕ БИ МОГЛА СКАДѢ ВЪНЕСТИ ТАМО ЗА ОМОЖИ НЕЗНАНИЕ. И ИСКОВА ЗЛАТА
 АБЛѢЖЪ, И НАПИСА НА НЕИ КНИЖНА ПИСМА, И ОНА СЛОВА ГЛАГОЛАХЪ: КОЖЕ
 ЕСТЬ ОУ(Ъ) ВАСЪ ТРИЕХЪ ГОСПОЖДѢ И ПРОРОУИЦЪ ПОЛѢПШАА, ТОИ БѢДИ ПРО-
 РОУИ(ЦИ) СНА ЗЛАТА АБЛѢЖА. И ДАДЕ А ОУРОКОУ СВОЕМОУ, И РЕЧЕ ЕМОУ:
 ИДИ И КЪВЕРЪЗНИ А КЪ ОКОЦИНИЦИ ФЕЛЕСИ КРАЛѢ. И ВЪЗЕМЕХЪ ОУЕРОУСЫ ОУ(Ъ)
 СТОЛА, [6] И ИДѢХЪ ДОБРИИ ВЪНТЕЖЕ, ИГРАХЪ НА ФАРИЖОУХЪ, А ДОБРЫХЪ ГО-
 СПОЖДѢ ГРАДЕХЪ КЪ ОКОЦИНИКЪ ПЕЛЕСИ КРАЛѢ, И ГРАДЕХЪ НА ПРѢЖДѢ ТРИ
 КИЛЫ И ПРОРОУИЦА, И ОБРѢТОШѢ ОНА ЗЛАТА АБЛѢЖЪ, И ПРОУѢТОШѢ НА НЕИ
 ОНА СЛОВЕСА, ИЖЕ ГЛАГОЛАХЪ: КОЖЕ ЕСТЬ НАНАЛѢПА ОУ(Ъ) ВАСЪ ТРИ(Е)ХЪ СЕ-
 СТРЕВНИЦЪ, ТОИ БѢДИ СНА ЗЛАТА АБЛѢЖА. И РАСКАРАШѢ СЯ ОМОА РАДИ АБЛѢЖЫ,
 И ПОУВАХЪ СЯ КЪ ТРОЖ ПРѢДЪ ТЕБЮА БОГА И ПРѢДЪ ИИИТЕРА ПРОРОКА. И
 СТАШѢ ПРѢД(Ъ) НИМИ, И ВЪПРОСИШѢ ИХЪ, И РЕКОШѢ: КОЖЕ ЕСТЬ ОУ(Ъ) НАС(Ъ)
 НАНАЛѢПА, ТОИ ДАТЕ СНА АБЛѢЖЪ. И РЕЧЕ НИМЪ ТЕБЮХЪ БОГЪ И ИИИТЕРЪ
 ПРОРОКЪ: ГОСПОЖДА, НЕ МОЖЕМЪ КАМЪ ѿ СЕМЪ СѢДНѢ, ИЖЕ ПОНДѢТЕ ТАМО
 НА ОПАТѢ ПРѢД(Ъ) ПАРИЖА НАСТЫРЕВНИЦА, ТАМО СЯ Е ОБРѢЛО. И ТАМО ДА
 СЯ И РАСѢДНѢ. И ВЪЗЕРАТИШѢ СЯ ОУ(Ъ) ТРОА, И ДОНДОШѢ ПРѢДЪ ПАРИЖА
 НАСТЫРЕВНИЦА, И РЕКОШѢ ЕМОУ: ГОСПОДИНЕ, ОБРѢТОХЫ СНА ЗЛАТА
 АБЛѢЖЪ КЪ ОКОЦИНИЦИ ПЕЛЕСИ КРАЛѢ, И ПРОУѢТОХЫ НА НЕИ КНИЖНИИХ(Ъ)
 СЛОВЕСЪ, И СИКО СКАЗУЕТЕЪ: КОЖЕ ЕСТЬ ОУ(Ъ) ВАС(Ъ) ЛѢПШАА, ТОИ БѢДИ
 СНА ЗЛАТА АБЛѢЖА; ДА ПОВѢЖДѢ НАМ(Ъ), КОЖЕ ЕСТЬ ОУ(Ъ) НАС(Ъ) НАН-
 ЛѢПШАА; ТОИ ПРОРОУИЦИ ДАЖДѢ СНА АБЛѢЖЪ ЗЛАТА. И РЕЧЕ НИМЪ ПАРИЖЪ
 НАСТЫРЕВНИЦА: ПОНДѢТЕ, ГОСПОЖДА, И СЪВѢЦѢТЕ СЯ. ЗАМЕ БѢШЕ НА
 НИХ(Ъ) БИСЕРНЕ И ЗЛАТО И ДРАГОЕ КАМЕННЕ И СЕНАМИ РОУКА, И ПОНДОШѢ
 КЪ ОКОЦИНИКЪ ПЕЛЕСИ КРАЛѢ, И СЪВѢЦѢШЕ СЯ ПРИДОШѢ ВЪ РИЗѢХ(Ъ) ПРѢД(Ъ)
 НЕГО, И НАУАТѢ ЮИИ ГОВОРИТИ ПАРИЖОУ: ПРИСѢДИ МИТ СНА ЗЛАТА АБЛѢЖЪ,
 И ПОВѢЖДѢ МЕНЕ НАНАЛѢПШЪ, И ОБЛАСТИА ЕСМЪ БОГАТѢСТВОМЪ, ДА НЕ БѢДЕТ(Ъ)
 УЛОЖЕТИ ПОВОГАТѢ ОУ(Ъ) ТЕБЕ. И ПАКЫ ВТОРА ВЕЛѢШЕ ГОСПОЖДА, ЕИЖЕ НИИ
 ПАЛѢШЪ, РЕЧЕ ПАРИЖОУ: ПРИСѢДИ МИТ СНА ЗЛАТА АБЛѢЖЪ, И ПОВѢЖДѢ МЕНЕ
 ПОЛѢПШАА, И ОБЛАСТИА ЕСМЪ ВЪНТЕЖѢСТВОМЪ, ДА НЕ БѢДЕТ(Ъ) ХРАБРЕНИША КИ-
 ТЕЖА ОУ(Ъ) ТЕБЕ. И ПАКЫ ТРЕТІА РЕЧЕ, ЕИЖЕ НИИ ВЕНОУША ГОСПОЖДА, ПА-
 РИЖОУ НАСТЫРЕВНИЦУ: ПРИСѢДИ СНА ЗЛАТА АБЛѢЖЪ, И ПОВѢЖДѢ МЕНЕ НАН-
 ЛѢПШАА, ОБЛАСТИА БО ЕСМЪ ЛЮБОВИЖЪ, ДА ТИ ДАМЪ ДОБРАЯ ЛЮБОВЪ, ДА ТѢ
 ЛЮБОВИКА ИМАТѢ ДОБРЫХЪ ГОСПОЖДА, И ДА ТИ ДАМЪ ДОБРАЯ ГОСПОЖДА ЕЛЕЖЪ,
 ЦАРИЦЪ ГР(Ъ)У(Ъ)СКѢЖЪ, МЕМЕЛЛОУША [8] ЦАРѢ ЖЕНЪ, КОЖЕ Е НАНАЛѢПНИША
 КЪ ВЕСѢХ(Ъ) ГРѢШЕХЪ, КАКОТО Ж СЯ И ПРѢКОЕ УЛОЖЪ. И ДА ТИ ДАМЪ МОКО

(quae erant) in terra ea. et comperientes hoc tres vilae fatidicae, quae erant pulcherrimae in litoribus maris, venerunt ad nuptias illas. unam vero dominam non vocavit, quia erat rixosa, nomine Dievoškordiam: ubicunque ibat, rixam excitabat; ideo eam vocare nolabant, ne esset rixa inter hospites et magnates in nuptiis. illa vero domina cogitabat in corde suo, quam rixam posset ciere ibi, quia non erat vocata. et procudit aureum malum et inscripsit ei litteras, et litterae illae dicebant: quae e vobis tribus dominabus fatidicis pulcherrima est, ei fatidicae sit hoc aureum malum. et dedit id servo suo, et dixit ei: i et proice hoc in pomarium Feleš regis. et sumpserunt sudaria de mensa, et iverunt fortes heroes et agitabant equos, pulchrae vero dominae inveniunt in pomarium Feleš regis, et praecedebant tres vilae fatidicae, et iverunt aureum illud malum, et legerunt in eo verba illa, quae dicebant: quae est pulcherrima e vobis tribus sororibus, ei sit hoc aureum malum. et rixatae sunt inter se propter illud malum, et citarunt se in ius Troiam ad Teboh deum et ad Ipiter prophetam. et steterunt coram eis, et interrogarunt eos, et dixerunt: quae nostrum pulcherrima est, ei date hoc malum. et dixerunt eis Teboh deus et Ipiter propheta: dominae, non possumus vobis in hac re iudicare, sed redite ad Pariž pastoris-filium, ubi malum inventum est, ibi etiam res diiudicabitur. et reverterunt Troia, et venerunt ad Pariž pastoris-filium, et dixerunt ei: domine, invenimus hoc aureum malum in pomario Peles regis, et legimus in eo litteras, et ita dicit (inscriptio): quae vestrum pulcherrima est, ei sit hoc aureum malum. dic ergo nobis, quae nostrum sit pulcherrima; ei fatidicae da hoc malum aureum. et dixit eis Pariž pastoris-filius: ite, dominae, et exuite vos. erant enim opertae margaritis et auro et gemmis et sericis vestibus. et intrarunt in pomarium Peleš regis, et postquam se exuerunt, venerunt interulis indutae ad eum, et coepit Junaa loqui ad Pariž: adiudica mihi hoc aureum malum, et declara me pulcherrimam, habeo enim in potestate divitias, neque erit homo ditior te. et iterum dixit alia domina, cui erat nomen Paleš, et dixit ad Pariž: adiudica mihi hoc aureum malum, et declara me pulcherrimam, habeo enim in potestate fortitudinem, neque erit fortior heros te. et iterum tertia dixit, cui nomen erat Venuša domina, ad Pariž pastoris-filium: adiudica (mihi) hoc aureum malum, et declara me pulcherrimam, in potestate enim habeo amorem, et dabo tibi bonum amorem, te amabunt pulchrae dominae, et dabo tibi pulchram dominam Helenam, reginam graecam, Menelauš regis uxorem, quae pulcherrima est totius Grae-

ИМА, ДА ТИ КЛАДЕТЬ ИМА АЛЕХАНДРЪ ФАРИЖЪ, И ДА ТИ ПОКРЕМЪ О(ТЪ)НА И МАТЕРЪ: ОУ(Ъ)НЪ ТИ ЕСТЬ ПРЪММОУНЪ КРАСЪ И МАТИ ИМОУНА ГОСНОЖДА ТРОА ГРАДА, А ИДЕИ ТИ ОНОУОУИ СТАРЪА С(И)НЪ, И СЛЫШАЕЪ ТО ФАРИЖЪ НАСТЪ РЕВНУНЪ, И ПРИСЛАИ КЕНОУИИ ГОСНОЖДА ХЪАТЪА АКАТЪА, И КЪХЪЕСЕН СЪ КЛАИИ КЪСЕМЪ СР(Ъ)Д(Ъ)НЕМЪ СКОУИЪ, И КАКО УИО И КЕНОУИИ ОУ(Ъ)НЪ КЕ ПОУИИ ГОСНОЖДА КРАСЕНЪ С(И)НЪ, И ИОНДЕ И КЪХЪА ПРОУМЕНЪ ОУ(Ъ)НЪ СТАРЪА О(ТЪ)НА СКОУИО, КОУТО МОУ СЪ ОУ(Ъ)НЪ КЪ НАРЕКЪА, И ИОНДЕ КЪ ТРОА ГРАДЪ, И ПРИКЪИИ СЪ МОД(Ъ) ТРОА НА РЪАИ НАРЪАЕСИМА НАНАТОУИНА, И ТОУ ОУЕРЪТЕ КЕНОУИИ ГОСНОЖДА НА ИЕМ, И ПРИМЕДЪ РЕУЕ КЪ ИЕМ: ГО СНОЖДА КЕНОУИИ, АИКИ МА, ДА ТА АИКИ. И ОУ(Ъ)НЪА СМОУ ОУИНСИ: О АЛЕХАНДРЪ ФАРИЖО, ИИИЪ МА АИКИИЪ, ИЪ ПРЪАДЕТЬ КРЪА, И ОСТАНИИИ МА. И РЕУЕ СИ АЛЕХАНДРЪ: О ГОСНОЖДА ОУИНСИ, НЕ КОУЪ АХЪ ТЕБЕ ОУСТА КИТИ; СЪА АИ ТА ОУСТАКА, ТОУА СНАУИ РЪА НАНАТОУИНА КЪСАТЬ ДА МО ТΟΥЕТЪ, И ОУСТАКИ СЪА ПРЪАКИ АИКИ, И КЪХЪА ОУ(Ъ)НЪ КЪА КЕУЕНЪ, И ИОНДЕ КЪ ТРОА, И ИЪХЪАИИИ ПРЪТИИ СМОУ ТРОИСТИИ КИТЕУИ И ТРОИСИИ ГО СНОЖДА И СЕМЪ ПРЪММОУИНА КРАСЪ И ИМОУНА ГОСНОЖДА ТРОИСИИ, И ПРЪА СЪА ГО И КЪСАДЕСТА КЪ ПОСАТИ, И КЕСЕАКИ СЪА КЪСАТЬ СР(Ъ)Д(Ъ)НЕМЪ О ИЕМЪ.

[[[. ПРЪХЪА ЖЕ ПРЪММОУИНА КРАСЪ ИСА ПРЪРОКИ И ПРЪУКИ И КЪАСТЕА И ИИИИИИ АИДИ ТРОИСИИ, И РЕУЕ: КТО ИИ КОУЕТЪ ИМОУАТИ КЪ ТРОИСИИ ДЪАЪ, АХЪ ДЪАЪ СМОУ ТРОИ ДЪАИ ХЪАТЪ. И СЛЫШАЕТА ТО ДЪА ДЪА КОАА ХЪИИИИ, И ПРЪАДЕСТА ПРЪА(Ъ) КРАСЪ, И РЕКЪОСТА СМОУ: ИИ КОУОУЕ СТИОУИТИ ТРОА, ДА НАМА ДЕСИ И ИИО ХЪИИ, И НАУАСТА ХЪИДЪТИ ТРОА. И ТЕКОУИИ КЪ ГЪАЕИИИИ, И ГЪАДЕИИ КЪ ГЪАСИ, И ХЪИХЪАИИ СЪА ТРОА, КЪАУ ОУИ РЕУАКИ. А ИЕНУЕНАКОУИИ ИИЕНЕМЪ НАДЕИ КЪ МОРЕ, И ПОСАИИ ИЪ, МОРЕ КАРЪ И КОМЕННИ ПРЪГОА И КОАИ. И ХЪИХЪАКИ ТРОА, КЪАУ ОУИ РЕУАКИ. И СЪА СЪАКЪИИСТА КЪСА ДЪАИ ТРОИСИИ, И ПРЪАДЕСТА ПРЪА(Ъ) ПРЪАМОУИНА КРАСЪ, И РЕКЪОСТА СМОУ: ДЪАДЪ НАМА ИИО ОУ(Ъ)НЪЕТЪ, СЪА НА СИ РЕКЪЪ, И СЛЫШАЕЪ ТО КРАС(Ъ) И ПОКРЕХЪА ИИЪ ТРОИ ИИИИ РЪАКИ [[[]]] И РЕУЕ ИИЪ: ДА ИИ СИИ ДЪАИ НАСАИ ДЪА КРАС, СИИ КЪ ИИ ОУЕРАЕЪ, И ИИДЪСТА ИИО, ИИО ИИЪ ПРЪАКИ, И РЕУИИИИИИ СЪА, И РЕКЪОСТА ИИИ: ИИ КЕСЪ СТИОУИИ ТРОА ГРАД(Ъ), ИИ КОУОУЕ И ОУИИСАТИ КАКО ГО И РЕАНОУИТИ. И ИОНДЕСТА ОУИИИИ ПРЪРОУИИИИИ, КОИ СЪА РЕУИИИИИИ ХЪА ОУИИИИ АКАТЪА, И ИИУАИИ ПРЪРОИИИИ О ХЪАИЪ ДЪАИ ТРОА ГРАДА, КАКО ИИ ТРОА НЕ СТАЪ ДЪА ПРЪ ИЕНЕ, ИИ ДА СЪА КЪ РЕУИИИИ(Ъ) КЪ ПРЪММОУИИИ КРЪА. И ИО СИЕЪ НАДЕИ НАПРЪАДЪА ГОСНОЖДА НА РЪАИ ИИИИИИИИИ, И ТОУ ПРЪКЪИИ СЪА КЪ ИИИ ИИИИИИ ПРЪРОИИ. И РЕУЕ СИ: НАПРЪАДЪА ГОСНОЖДА, ПРЪАИ КЪ ИИЪ, ДА ТИ ПОСАТИ КЪСА ТАИИИ ТРОИСИИ, ИИ КОУОУЕ(Ъ) КИТИ, ИИ СЪА НЕ ПОКЪАИ ТРОИСИИ ГОСНОЖДАИ, КАКО СИ КЪСАДЪАИ СЪА ИИИИИИИ ПРЪРОИИИИ;

eiŃe, qualem iam antea esse audisti, et dabo tibi novum nomen, erit enim tibi nomen Alexander FariŃ, et indicabo tibi patrem et matrem: pater tibi est PrŃjannuŃ rex et mater Jakupa domina Troias urbis, neque es senis illius filius. et auditis his FariŃ pastoris-filius adiudicavit VenuŃae dominae aureum malum, et laetatus est valde toto corde suo. et ut ea audivit et comperit a VenuŃa domina regis filius, ivit valdicturus seni patri suo, qui pater eius nominatus erat, et profectus est Troiam urbem, et appropinquavit Troias ad fluvium dictum KaŃantuŃa, et apud fluvium eum invenit VenuŃa dominam et accedens dixit ei: domina VenuŃa, ama me, et te amabo, et respondit ei OineŃ: o Alexander FariŃ, nunc me amas, sed veniet tempus, et deseres me, et dixit ei Alexander: o domina OineuŃa, non deseram te; si vero te deserero, fluvius hic KaŃantuŃa retrorsum fluit, et eum ea primum amorem inŃit, et sumpsit ei coronam; et intravit Troiam, et obviam venerunt ei troiei heroes et troicae dominae et ipse PrŃjannuŃa rex et Jakupa domina troica, et exasperunt eum, et introduxerunt in palatium, et laetati sunt de eo toto corde.

III. Accersivit vero PrŃjannuŃ rex omnes fatidicos et magos et nobiles et humiles homines troicos, et dixit: qui me adjuvabit in aedificanda Troia, ei dabo tres valles auri, et audierunt hoc duo diaboli terrestres, et venerunt ad regem, et dixerunt ei: condemus Troiam, dabis nobis et nos nosce, et coeperunt aedificare Troiam, et TebuŃ erat fidicen, et fidibus canebat, et aedificabatur Troia, qua imperabant. qui vero NeptenabuŃ vocabatur, ibat in mare, et ferebat e mari calesim et lapides advehens et aquam, et condebant Troiam, qua illi imperabant, et cum absolvisset omnem aedificationem Troias, venerunt ad PrŃjannuŃ regem, et dixerunt ei: da nobis mercedem, quam nobis promisisti, et auditis his rex ostendit ter volam manum, et dixit eis: has valles vobis implebo ad marginem, has enim vobis pollicitus sum, et viderunt se deceptos esse ab eo, et irati sunt, et dixerunt ei: nos Troiam urbem condidimus, nos quoque sciemus, quomodo avertamus, et iverunt ad eas fatidicas, quas iratae erant propter malum illud, et coeperunt praedicere de infauŃta aedificatione Troias urbis, Troiam non duraturam esse, sed dirutum iri tempore PrŃjannuŃ regis. et post haec KaŃrandra domina ivit ad fluvium ŃimolŃ, et ibi accessit ad eum Ipiters propheta, et dixit ei: KaŃrandra domina, veni ad me, ut tibi dicam omnia mystoria troica, quae futura sint, sed ne gloriare coram troicis dominibus, te collocutam esse cum Ipiters propheta: si

лише ли са похвалиши, да хоѣѣ та сътворитѣ, да та не въроуѣтъ. и она прѣнде тронскыѣ господжамѣ, и маѣа пророуѣствовати и глаголати: хоѣетѣ поити мои братѣ александръ фарижъ къ грѣкы на слоужбѣхъ къ менеллоушоу царю, и хоѣетѣ ѿт(ъ) омждоу довести елени царичѣ грѣу-скѣа господжѣ, менеллоуша царѣ жени, [11] коа е манатпа въ всѣх(ъ) грѣцѣх(ъ), и хоѣет(ъ) еа ради погорѣти троа градѣ. и ѿна се гокорѣше, а они еи не въроуѣхѣ. и просѣше са александръ парижъ оу ѿ(тъ)ца сво-его прѣимоуша краля на въстѣхъ д(ъ)нѣ, глаголющн: поустн мене въ грѣкы на слоужбѣхъ къ менеллоушоу царю, и пакы хоѣѣ ѿт(ъ) омждоу скоро прѣити. а прѣимоушѣ краля(ъ) не хотѣше его поустити, и не може его здръжати, нѣ поустн его въ грѣкы на дворѣхъ слоужити менеллоушоу царю. и направи александръ фариж(ъ) корабѣ свои, и въземѣ многоуестинаа роуѣа и злата и бисерне и нѣа многоа разануша дарованѣа и вънѣе самѣ въ корабѣхъ съ отроки своими.

IV. И ѿт(ъ)рижѣ са въ море, и отиде въ грѣкы, и пристѣ под(ъ) дворѣхъ менеллоушѣхъ, и оуѣзѣѣ то менелѣ царѣ и изыде противѣ смѣ даасуе, и цѣлова его, и реуе емоу александръ фариж(ъ): ѿ господине царю, да вѣст(ъ) цар(ъ)ство ти, азѣ не прѣдох(ъ) слоужити тебѣ злата ради или сребра ни на иноуѣ добытѣхъ, нѣ да видѣ, коа ест(ъ) уѣстѣ на теомѣхъ дворѣ или коа довол(ъ) на уѣстн двора цар(ъ)ства ти. и слышавѣ то менелѣ царѣ и обексели са ср(ъ)д(ъ)цѣмѣ, и похѣтѣ его въкѣде въ полатѣ цар(ъ)скѣа къ елени [12] царичѣ, и сѣдѣше на единнѣ трапѣзѣ, и пѣахѣ урѣклѣна кнѣа трѣглѣна изѣ единѣ уаѣхъ менеллоушѣ царѣ и александръ фарижѣ и елени царичѣа. и по томѣ егда приемахѣ оуѣроуѣхъ и омывалницѣ ѿт(ъ) стола, тогда напнсѣлаше александръ фарижѣ урѣкѣ-нѣм(ъ) кнѣомѣ на бѣломѣ оуѣроуѣхѣ, и тако гокорѣше: елено царичѣ, любн ма, да та любѣа. и елени царѣца оумѣаше книгѣа, а менелѣ не познавааше ни слока. и поустн м(е)нелѣ царѣ братоу своему агамѣноу царю, и реуе смѣ: оуѣзѣѣ, братѣ мои, како ни ест(ъ) богѣ пособиѣхъ, и хотѣѣ мои друужниа мѣа слоужити, и бѣди о семѣ кеселѣ. и слышавѣ се агамѣнѣ царѣ и озлоби са ср(ъ)д(ъ)цѣмѣ, и реуе: азѣ о семѣ кеселѣ есмѣ, яко есѣхъ самодрѣжѣа, а о семѣ мѣсмѣ кеселѣ, ежѣ маю друужниа слоужити маѣхъ. да блюди са того, да не принѣдет(ъ) уюждѣе добро, и възметѣ маѣхъ уѣстѣ, и бѣдет(ъ) томоу велика у(ъ)стѣ, а маѣа велика срѣмотѣа. и поустн братоу своему. слышавѣ се менелѣ царѣ и озлоби са ср(ъ)д(ъ)цѣмѣ, и реуе: како нѣст(ъ) драга моя уѣстѣ братоу моемоу. и на вѣстѣхъ д(ъ)нѣхъ писалаше александръ урѣкѣнѣмѣ кнѣомѣ на бѣломѣ(ъ) оуѣроуѣхѣ, а елени царичѣа мѣлуаше. и въ единѣхъ д(ъ)нѣхъ при[13]зѣа елени царичѣа александра къ полатѣ, и реуе емоу тихымн бесѣдѣа: ѿ алек-

enim gloriata eris, efficiam, ut tibi non credant. et illa venit ad troicas dominas, et coepit praedicere et loqui: proficiscetur frater meus Alexander Fariž in Graeciam, serviturus Menelao regi, et adducturus est inde Helenam reginam graecam, dominam, Menelauš regis uxorem, quae est pulcherrima totius Graeciae, et deflagrabit propter eam Troia urbs. et illa haec loquebatur, illae vero ei non credebant. et Alexander Fariž patri suo Prêjamaš regi quotidie supplicabat, dicens: mitte me in Graeciam servitutum Menelauš regi, unde mox revertar. sed Prêjamaš rex nolebat eum mittere neque tamen potuit eum retinere. tandem misit eum in Graeciam servitutum Menelauš regi. et paravit Alexander Fariž navem suam, et sumptis pretiosis vestibus et auro et margaritis et aliis multis variis donis ipse ascendit navem cum servis suis.

IV. Et profectus est in mare et abiit in Graeciam, et appulit ad aulam Menelauš, et comperiens hoc Menelauš rex obviam ei venit procul, et salutavit eum, et dixit ei Alexander Fariž: o domine rex, sciat maiestas tua, me non venisse servitum tibi propter aurum aut argentum aut propter alia bona, sed ut viderem, qualia sint convivia in tua aula et quae abundantia in conviviis aulae maiestatis tuae. et auditis his Menelaus rex laetatus est corde, et exceptum eum introduxit in palatium regium ad Helenam reginam, et consederunt ad eandem mensam, et bibebant rubrum vinum... ex eodem poculo Menelauš rex et Alexander Fariž et Helena regina. et quum sumerent sudarium et aequalem de mensa, Alexander Fariž scribebat rubro vino in albo sudario, et ita loquebatur: Helena regina, ama me, amabo te. et Helena regina noverat litteras, Menelaus vero ne unam quidem litteram noverat. et misit Menelaus rex ad fratrem suum Agamen regem, et dixit ei: scito, frater mi, mihi deum auxiliatum esse, et socii mei mihi servient, et laetare de his rebus. et auditis his Agamen rex iratus est corde et dixit: ego laetor, quod sumus autocratores, at non laetor, quod socii nostri nobis servient. cave, ne veniat aliena fortitudo, et sumat nostrum honorem, et sit ei magnus honor, nobis vero magnum dedecus. et misit ad fratrem suum. auditis vero his Menelaus rex iratus est corde, et dixit: non est cordi honor meus fratri meo. et quotidie scribebat Alexander rubro vino in albo sudario, Helena vero regina tacebat. et die quodam vocavit Helena regina Alexandrum in palatium, et dixit ei suavis verbis: o Alexander Fariž, remove audaciam tuam a me, si enim compererit dominus meus Me-

ѡандре фарижюу, остави дръзость скож ѡт(ъ) мене, аще бо оучесть господнии мои менеле царъ, то хошет(ъ) та оуморити злѣ. и рече еи алеѡандръ: ѡ господже мои елемо, да вѣси, о моем слоужбѣ нѣст(ъ) нѣ оброкъ, нѣ ми еси ты оброкъ. азъ нѣсмъ пришелъ, да слоужж на златѣ или бисрѣ, зане тронская полата едина вѣше иматъ злата и сребра нежели гръцкая дръжава. и егы еи видѣла тронскыи витезы, не би рекла, витези сѣтъ нѣ господнии и влаетеле. да господже мои елемо, готовѣ есмъ приѣти шжы, нежели длъго шжунѣ бѣж по твою ахпотѣ. и рече еи елемо царица: ѡ алеѡандре, не оставлѣмъ тебе въ кривнѣ, нѣ ест(ъ) подобно рѣши такомоу витезоу, кон видѣтъ селнѣх ахпотѣ, и любитъ. въ д(ъ)мъ тѣи приде глас(ъ) менелоушоу царю, яко ѡт(ъ)вѣрже са роуцагъ калкинскыи, и рече менеле цар(ъ) по гръцѣх(ъ) силѣх конскѣх сѣбрати и понти на палатинскѣх роуцагъ. и вѣдѣ то алеѡандръ фарижъ, и створи са болѣмъ, и леже въ цар(ъ)ском полатѣ, и та полата бѣше опата роукомъ силнѣм(ъ) и златом(ъ) [14] и бисром(ъ). и рече емоу менеле понти съ нѣми на конскѣ. и рече емоу алеѡандръ: ѡ господнии царю, немощенъ есмъ до зѣла, да аще станѣ, радѣ есмъ послѣдовати цар(ъ)стоу тѣи. и по сиѣх отиде менеле царъ на конскѣ. и въ нѣкыи д(ъ)мъ поведе елемо царица дѣвѣх хоро игратѣ и съ гръцскыи госпождами по градоу. видѣтъ то алеѡандръ фарижъ и рече своимъ отрокомъ: приеѣзѣте ми брѣзж катрѣж и да видѣ знаменне мое, егы приеѣзѣте. и примѣкошъ егоя юваѣи брѣзыи корабѣ егоя, и денгѣшъ златѣи хлѣмъ егоя на копѣ. и видѣтъ алеѡандръ и вѣзатъ елемѣ царицѣ под(ъ) пазоухъ скож, и вѣзѣ с нѣа въ брѣзы корабѣ свои съ отроки своими и ѡт(ъ)ринѣ с на море, и доплѣ под(ъ) трѣх градѣ, и приста на шимшеѣх брѣзѣ. и оучѣдѣше тронстѣи витези и тронскыи госпожда и не хотѣхъ нѣзѣти противѣ емоу, ни еднѣх витезѣ, ни еднѣх ѡт(ъ) отрокѣ, зане вѣдѣхъ колика сѣ ще нрѣѣх пролнати под(ъ) трѣх за елемѣ царицѣ. и нѣзѣе противѣ емоу ѡт(ъ)цѣ егоя прѣкмоушъ кралѣ и мати егояа шкоупа госпожда, и жѣтъ прѣкмоушъ алеѡандра за рѣжж, [15] а шкоупа госпожда елемѣ царицѣ, и вѣведѣшъ а въ полатѣ скож.

V. И слышавъ менелоушъ царъ, яко вѣзѣ алеѡандръ фарижъ елемѣ царицѣ, и ѡт(ъ)ринѣ са въ море, и отиде под(ъ) трѣх, и озлоби са срѣ(ъ)д(ъ)цемъ велии, и вѣзѣрати са въ калкинскыи дръжавѣ. и оучѣдѣхъ сил братѣ егоя агамею царѣ и сѣбравѣ(ъ) са скоро приде къ менелоушоу царю. и жаловѣста велии, глагол(ъ)ще: колика срамота денгѣж са нѣмѣ. и сѣбравѣша силѣх конскѣ, понти подѣ трѣх, и приде напѣд(ъ) ашкѣшъ, шоломонѣѣѣ с(ъ)мѣ, съ .л. катрѣж на помощь мѣнѣ(а)оушоу царю

nelaus rex, male te perdet. et dixit ei Alexander: o domina mea Helena, scito, mei servitii non esse aliam mercedem, sed tu mihi merces es. non veni, ut servirem propter aurum aut margaritas, quoniam troicum palatium unum plus habet auri et argenti quam graecum imperium. et si videres troicos milites, non diceres, milites esse, sed dominos et magnates. domina mea Helena, paratus sum (potius) ferre cruciatus, quam ut diu excrucier propter tuam pulchritudinem. et dixit ei Helena regina: o Alexander, non culpam tibi attribuo, sed necesse est ita loqui heroem, qui videt tantam pulchritudinem et amat. illo vero die venit nuncius Menelaus regi, defecisse ab eo regionem kaakiicam. et iussit Menelaus rex in Graecia magnum exercitum colligi et proficisci in palagicas regiones. et comperit hoc Alexander Fariž et simulavit aegrum, et decubuit in regio palatio, et palatium cinctum erat panno serico et auro et margaritis, et iussit eum Menelaus proficisci secum in bellum. Alexander vero dixit ei: o domine rex, valde aegrotus sum; quando surrexero, libenter sequar maiestatem tuam. et postea profectus est Menelaus rex in bellum. et die quodam Helena regina duxit virgines saltatum cum graecis dominabus per urbem. visis his Alexander Fariž dixit servis suis: advehite mihi celerem navem, et videam signum meum, quando advexeritis eam. et appulerunt iuvenes celerem navem eius, et sustulerunt auream eius galeam in hasta. et visis his Alexander prehendit Helenam reginam et conscendit cum ea celerem navem suam una cum servis suis, et propecti sunt in mare, et venit ad Troiam urbem, et navem appulit in ripa Šimoš. et his rebus compertis troici heroes et troicae dominae noluerunt ei obviam exire, nullus heros, nullus e servis, quoniam sciebant, quantum sanguinis profusuri sint ad Troiam propter Helenam reginam. et exiit ei obviam pater eius Prêjamuš rex et mater eius Jakupa domina, et prehendit Prêjamuš Alexandrum manu et Jakupa domina Helenam reginam, et introduxerunt eos in palatium suum.

V. Et certior factus Menelaus rex, rapuisse Alexandrum Fariž Helenam reginam, propectus est in mare, et profectus est Troiam, et iratus est corde valde, et revertit in kaakiicas regiones. et auditis his frater eius Agameno rex, collecto mox exercitu, venit ad Menelaus regem. et lugebant valde, dicentes: quantum dedecus factum est nobis. et collecto magno exercitu ut proficisceruntur Troiam, venit primum Ajakš Šolomonič filius, cum triginta navibus in auxilium Menelaus

БЕЗЪ ЗАПОВѢДИ. И ПО ТОМУ ПРИИДЕ ПАЛАМИДЕШЬ, ПРИИДУЕВЪ С(Ы)НЪ, СЪ .Л. КОРАБЛИ БЕЗЪ ЗАПОВѢДИ. И ПО СИХ(Ъ) БЫШЕ ЕДИН(Ъ) УЛОВЕКЪ МЪДРЪ, ОУРЕКИШЕШЬ ИМЕНЕМЪ, ЛАРТАШЕВНУ С(Ы)НЪ. И ОУВѢДѢ ТО, И СТВОРИ СѦ БЫСЕНЪ, И МАУА ПЪСЬКЪ ОРАТИ А СОЛЪ СВѢТИ, ДА СѦ ТОЛИКО НЕ ПРИУЧАСТИТЪ ТРОНСКОИ КРЪКН. И БЫШЕ ДРОУГЫН УЛОВЕКЪ МЪДРЪ, ИМЕНЕМЪ ПАЛАМЕДЕЖНО, ПРИИДУЕВЪ С(Ы)НЪ, ИЖЕ ПРИСТАПНИКЪ РЕУЕ ЦАРЕМА: КЪ ИСТИНЪ Е ОУРЕКИШЕШЬ МЪДРЪ УЛОВЕКЪ, И ОУТ(Ъ)МЪТАЕТ(Ъ) СѦ ТАКОВОЖ ХЫТРОСТИА, ДА СѦ НЕ ПРИУЧАСТИТЪ ТРОНСКОИ КРЪКН. [16] ДА ПОУСТИ, ДА ВРЪГЪТЪ С(Ы)НА ЕГО ПРѢД(Ъ) ОРАЛОМ(Ъ), ДА АЩЕ БЪДЕТЪ БЫСЕНЪ, ТО ПРѢОРАТ(Ъ) СИ ЦЕТЪ С(Ы)НА; АЩЕ ЛИ ИТѢСТ(Ъ) БЫСЕНЪ, ТО СЪСТАВИТЪ СИ ЦЕТЪ КОЛОВЫ НЕ ОРАТИ. И ПОУСТИСТА ОБА ЦАРѢ АКИША СОЛОМОННУА, И ОУХЫТИ МОУ С(Ы)НА, И ПОВРЪЖЕ ГО ПРѢДЪ РАЛОМЪ, И ОУРЕКИШЕШЬ СЪСТАВИ КОЛОВЫ НЕ ОРАТИ. И ПОВЕДЕ ГО НАИКИШЕШЬ ПРѢД(Ъ) ОБА ЦАРѢ, И РЕУЕ ОУРЕКИШЕШЬ КЪ ЦАРЕМЪ: КОЛИК(Ъ) БИХ(Ъ) ТИЦАТИ(И) СЪ БЫСНЫМЪ ПСОМЪ ПО СВѢТОУ ЗА .Г. ЛѢТА НЕЖЕЛИ ВЪДѢТИ ТРОНСКОМЪ КРЪКЕ, КОЛИКА ЦЕТЪ БЫТИ ЗА ЕЛЕНЪ ЦАРИЦѢ. БЫШЕ ЖЕ И АЦИЛЕШЕШЬ ХРАБЕРЫН ПАУЕ КЪСѢХ(Ъ) ГРЪКЪ, ФЕРЕЛЕНШЕВ(Ъ) С(Ы)НЪ. И ОУДѢА СѦ КЪ ЖЕН(Ъ)СКОЕ РЪХО, И ПОИДЕ СЪ ГОСПОЖДАМИ ПО ГРАДѢХЪ, ЕДА СѦ ТАКО ОУТАНЪ, ДА СѦ НЕ ПРИУЧАСТИТЪ ТРОНСКОИ КРЪКН, ЗАМЕ ВЪДѢШЕ, КОЛИКА СѦ ЦЕТ(Ъ) КРЪВЬ ПРОАНАТИ ЗА ЕЛЕНЪ ЦАРИЦѢ. ПО СЕМЪ ИСУТОСТА ОБА ЦАРѢ ВОИСИЖ, КОРАБЛЕИ ТЫСѢЦА И .РО., И ОУТ(Ъ)РИНИЖША СѦ ВЪ МОРЕ, И ПОИДОШЪ ПОД(Ъ) ТРОЖ, И ПРИСТАШЪ КЪ ЕДИНОМУ ОУТ(Ъ) ОТОКЪ КРАСЕНЪ ЗЪХО, ИМЕНЕМЪ АБАКОУМЪ, И ВЪ ТОМУ ОТОЦѢ БЫШЕ ЕДИНА ЛѢНА КОШОУТА БИЛЫ И ПРОРОУНЦА, ИМЕНЕМЪ ФЕЛЕНЪ ГОСПОЖДЪ, [17] КОА ОБЛАДАШЕ МОРСКИМЪ ВЪЛНАМИ И ВЪТРОМ(Ъ), И УБИШЪ ОНЪ КОШОУТЪ ВЪТЕЗН АГАМЕНА ЦАРѢ, ПОИЖЕ ЗНААХЪ. И УВѢДѢ ТО ФЕЛЕНЪ ГОСПОЖДЪ, И РАЗГЪИТЕА СѦ ВЕЛИН, И ПОУСТИ ВЕЛИКОМЪ ВЪЛНЫ НА МОРЕ, ДА ПОГОУЕНЪ ВСѦ КОРАБЛА ГРЪЦКОМЪ ДО КОИЦА. И ПРИСТАШЪ КЪ ТОМУ ОТОЦѢ, И ОУЛОБИ СѦ МЕЧЕЛЪ ЦАРѢ ВЕЛИН, И ПРИЗВА ПОПА МАКАША, И ВЪПРОСИ ЕГО, ГЛАГОЛА: ПО УТО БЫСТ(Ъ) СЕ, И ХОЩЕМЪ ПОГЫМЪТИ ВЪ ОТОЦѢ СЕМЪ? И РЕУЕ ЕМОУ ПОПЪ МАКАШЪ: ОУБНЛЕ СѦ ВЪТЕЗН ОБРЪТШЕ КОШОУТЪ БИЛЫ ПРОРОУНЦЪ ФЕЛЕНЪ ГОСПОЖДЪ, И ПРОГЪИТЕАЛА СѦ Е НА НИХ(Ъ), И ПОУСТИЛА Е ВЪЛНЫ НА МОРЕ, ДА ПОГОУЕНЪ ВСѦ ГРЪЦКОМЪ КОРАБЛА: А ТНЕЗН ВЪТЕЗН СЪТЪ АГАМЕНА ЦАРѢ, ИЖЕ ПОГОУЕНИШЪ КОШОУТЪ ФЕЛЕНЪ ГОСПОЖДЪ, И ТАКО ВЕЛИТЪ: ДО КОЛѢ МИ НЕ БЪДЕТ(Ъ) ДЪЩН АГАМЕНА ЦАРѢ ЦЕХТАНЫ ГОСПОЖДЪ ПРЪЛЪНЫМЪ, НЕ ХОЩЪ НИХЪ ПОУСТИТИ. И СЛЫША ТО МЕЧЕЛЪ ЦАРѢ, И СКАЗА БРАТѢ СВОЕМОУ АГАМЕНОУ ЦАРИ. И ОУВѢДѢ АГАМЕНЪ ОУЛОБИ СѦ ВЕЛИН, И НЕ СЫТАШЕ НИ ЕДИНЪ ПРИСТАПНИТЪ ВЪТЕЗЪ КЪ ЕМОУ, ЗАМЕ БЪ ГИЗКЕН(Ъ). И ПРИСТАПН КЪ ЕМОУ ЕДИНЪ УЛОВЕКЪ НАИ МЪДРЪ ВЪ В(С)ѢХ(Ъ) ГРЦѢХ(Ъ), ИМЕНЕМЪ ЗРЕКШЪ, И РЕУЕ: О ЦАРИ [18] ГОСПОДИНЕ, ОСТАКИ ГИЗКЪ СКОИ, И ПОУСТИ ЗА СВОЖ ДЪЩЕРЕ ЦЕХТАНЫ ГОСПОЖДЪ, И

regi iniussu. et postea venit Palamideš, Pridič filius, cum triginta navibus iniussu. et tum erat homo quidam prudens, Urekšeš nomine, Lartēši filius. et comperit haec, et simulavit dementem, et coepit arenam arare et salem seminare, dummodo ne attingeret troicum sanguinem. et erat alius homo prudens, nomine Palamedežno, Priidič filius, qui accedens dixit regibus: revera Urekšeš prudens homo est, et hoc modo recusat attingere troicum sanguinem. mittite me, ut proiciam filium eius ante aratrum: si demens est, aratro scindet filium suum; si vero demens non est, sistet boves, ne arent. et miserunt ambo reges Ajakš Solomonič. etprehendit filium eius, et proiecit eum ante aratrum, et Urekšiš stitit boves, ne ararent. et duxit eum Iaijakšiš ad ambos reges, et dixit Urekšiš regibus: malim currere cum rabido cane per mundum tres annos quam videre troicum sanguinem, quantus futurus est propter Helenam reginam. aderat vero etiam Acilleš fortior quam omnes Graeci, Fereleši filius. et induit muliebrem vestem, et ambulavit cum dominabus per urbes, ut ita se absconderet, ne attingeret troicum sanguinem, quia sciebat, quantum sanguinis effusuri sint propter Helenam reginam. post haec recensuerunt ambo reges exercitum, naves mille et centum septuaginta, et profecti in mare profecti sunt sub Troiam, et appulerunt ad quoddam litus valde iucundum, nomine Abakum, et in eo litore erat pulchra cerva vilae fatidicae, nomine Felešae dominae, quae praeerat fluctibus maris et ventis, et occiderunt eam cervam heroes Agamen regis, quia sciebant. et comperit hoc Feleša domina, et irata est valde, et magnos fluctus mari immisit, ut omnes naves graecorum funditus perderet. et appulerunt ad id litus, et iratus est Menelaus rex valde, et accersivit sacerdotem Kalkaš, et interrogavit eum, dicens: cur hoc factum est? cur peribimus in litore hoc? et dixit ei sacerdos Kalkaš: occiderunt milites inventam cervam vilae fatidicae Felešae dominae, et irata est eis, et fluctus mari immisit, ut perderet omnes naves graecas. hi vero milites sunt Agamen regis, qui occiderunt cervam Felešae dominae, et illa ita dicit: quamdiu non habebo filiam Agamen regis Cvētanam dominam pulcherrimam, non dimittam eos. et auditit hoc Menelaus rex, et dixit fratri suo Agamen regi. et auditis his Agamen valde iratus est, et ne unus quidem heroum ausus est ad eum accedere, quoniam erat iratus et accessit ad eum homo prudentissimus omnium graecorum, nomine Urekš, et dixit: o rex domine, mitte iram tuam, et arcesse filiam tuam Cvētanam dominam, et sacrificam eam pro ea cerva, quoniam profectus es cum fratre tuo, ut recuperares honorem

ПОДЛИ ЖЪ ЗА ОНЫ КОШОУТЫ, ПОМЕЖЕ СИ ПОШЕЛЪ СЪ БРАТОМЪ СКОНЫЪ, ДА
НАНДЕШЬ У(Ь)СТЬ, А СРАМОТЪ ДА ОСТАВИШЬ. И КОН СА СА ДЕНГИЖАЕ ГРЪЦКЫХЪ
ВОЕВОДЫ И САРАКИНСТІИ ОУРОКЕ И КАДКІНСТІИ И ПАЛАГІНСТІИ И РАГОУНАЪ-
СТІИ КНТЕЗИ, ДА СНЕ СЕБѢ СЪТЪ НАНШЛЕ СЪМРЪТЬ, А ТЕБѢ СРАМОТЪ, И НА-
НШЛО СА Е МНОГО ГОСПОЖДѢ ВЪ ВДОВИУСТЬКО, АЩЕ ТОЛИКО НЕ ПОУСТИШЬ ЗА
СВОЖ ДЪЩЕРЪ. И СЛЫШАВЪ ТО АГАМЕНЪ ЦАРЬ И ОСТАВИ ГИГЕЪ И СРЪДБЖ
СВОЖ, И ПОУСТИ ЗА СВОЖ ДЪЩЕРЪ ЦВѢТАНЫ ГОСПОЖДЪ. И ОУ(Ъ)ПОУСТИСТА
ОБА ЦАРѢ ОУРЕКНИША, АРТЪШЕКА С(Ы)НА, И НАПРАВИ ОУРЕКНИШИШЬ СКОИ БРЪ-
ЗЫИ КОРАБЪ, КОН ПРОБНИКШЕ СИЛИМЪ МОРСКИХЪ КЛЪНЫ И ДОПЛОУЕЪ ПРИСТА
ПОДЪ ДВОРЪ АГМЕНА ЦАРѢ, И ДОНДЕ КЛАТОМЕЩРИЦИ ЦАРИЦИ. И РЕУЕ СИ: НА-
ПРАВИ СВОЖ ДЪЩЕРЪ, И ДАИ ЖЪ ПОВЕСТИ ПОД(Ъ) ТРОЖ. И РЕУЕ ЦАРИЦА: КАКО
СЕ МОЖЕТЪ БЫТИ ЕЖЕ ПОВЕСТИ ДЪЩЕРЪ МОЖ ТАМО? И РЕУЕ СИ: О ГОСПОЖДЕ
ЦАРИЦЕ, ДА ОУБЪСИ, ЯКО УМИРИШЪ С(А) И СЪЕДИНИШЪ С(А) ТРОАМЕ СЪ ГРЪКЫ,
[19] И ПОВРАТИШЪ СЛЕНЪ ЦАРИЦА БЕЗЪ РЪКАМИ, И ХОЩЕМЪ ДАТИ ЦВѢТАНЫ
ГОСПОЖДЪ НАШЪ ЗА СЛЕНОУША, ПРЪТМОУШЕКА С(Ы)НА, КЪ ТРОЖ. И СЛЫШАВЪ
ТО ЦАРИЦА И ОБЕСЕЛИ СА СР(Ъ)Д(Ъ)ЦЕМЪ ВЕЛИИ, И НАПРАВИ СВОЖ ДЪЩЕРЕ,
И ДАСТ(Ъ) А ОУРЕКШЮ ПОВЕСТИ ПОД(Ъ) ТРОЖ. И ЕЩЕ Д(Ъ)НЬ ПОВЕДЕ А,
КЪ ТЪИ Д(Ъ)НЬ ПРЪСТАШЪ КЪМЕНИИ МОРИ, И КЪ ТЪХЪ МОЦЪ ПРИНДЕ ПЕЛЕСИ
ГОСПОЖДА КЪ АГАМЕНОУ ЦАРИ, И РЕУЕ СМОУ: ОСТАВИ МИ БЕЗЪ БОЛЪЗИ СВОЖ
ДЪЩЕРЪ ВЪ СЕМ(Ъ) ОТОЦЪ, АЗЪ БО МИЛОСТИКА СИ ХОЩЪ БЫТИ И ХРАНИТИ
ДОКОЛИЪ. И ЕГДА БЫСТ(Ъ) ЗА ВЪРА, ОПОНШЪ А ЕНИО, И ОУСПИШЪ А, И
ОСТАВИШЪ А СПАЩЪ, И ОУ(Ъ)РИМЪШЪ СА ГР(Ъ)У(Ъ)СТІИ КОРАБЛЕ ПОД(Ъ)
ТРОЖ НА РАТЪ.

VI. И НАПРЪД(Ъ) ИДЪШЕ НАНАКИША, С(Ы)НЪ ШОЛОМОННУЕЪ, И ОУРЕКНИША,
АРТЕШЕКА С(Ы)НА. И ИЗЫДЕ ПРОТНЪХЪ НИЪ ПРЪТМОГИИ КНТЕЗЪ ЕКТОРЪ КРАЛЪ
И С НИМЪ ТРОНСТІИ КНТЕЗИ АНЦИДЕШЪ И ЕТЕНОРЪ И ЕМОШЪ, И СТЪЛЪАШЕ
ЕКТОРЪ КРАЛЪ СТЪЛЪОЖЪ ГЛЕНЛОТОЖ, И ВЪ ЕДИНО ПОУЩЕИЕ ПОТАПЪАШЕ ТРИ
КОРАБЛА ГРЪЦКЫХЪ, И ФНТЪШЕ И АМЪШЪ, ШОЛОМОННУЕЪ С(Ы)НЪ, СКОНЫЪ
ФНТОМЪ ХОРЪВЫМЪ, И ЗАЩИ[20]ТИ .ХІ. КОРАБЕИ ГРЪУ(Ь)СКИХЪ(Ъ) ОУ(Ъ)ЖИ-
КОГО ОУГІТЪ НЕКТОРОКА. И ПО ТОМЪ ИЗЫДОШЪ ГРЪУЫСТІИ КНТЕЗИ НА РАТЪ, И
ИЗЫДЕ ПРОТНЪХЪ И СЪТМОУШЪ, ПРЪТМОУШ(Е)ВЪ С(Ы)НЪ, БРАТЪ АЛЕХАНДРЪКЪ,
И НАУА СА БЫТИ ПОДЪ ТРОЖ, И ОУРЕКА СЛЕНОУШЪ ТИКОУРЦЕРА, ДНУЕКА С(Ы)НА,
И ЛЕЖАШЕ ТИКОУРЦЕРЪ ПОДЪ СКОНЫЪ ФАРИЖЕМЪ, КОН СА ХОУЕШЕ РОГАФАРИЖЪ,
И ЛЕЖАШЕ КЪ ТРОНСКОМУ ПРАСЪ, ПОВАДЪЕВЪ ОУ(Ъ) СЪМРЪТНАГО СТРАХА, И
БЛИЗЪ НЕГО БЪ ОУРЕКНИШЬ, И НЕ СМЪ ЕГО ОУАТИ, ИЖ ГО ИЗЪ АМЪШЪ, ШО-
ЛОМОННУЕЪ С(Ы)НЪ. И ПО ТОМЪ ИЗЫДОШЪ ГРЪУЫСТІИ КНТЕЗИ И ВОЕВОДЫ
ПОД(Ъ) ТРОИ, И ПОСТАВИШЪ УРЪБЕНЫ ЗАСТАНЫ И БЪЛЫХЪ ТЕНТЫ, И СТАШЪ
ПОДЪ ТРОЖ. И ПОДЕ МЕНЕКАЕ ЦАРЪ И ОУРЕКШЪ НА ВЪРЪ ПРЪТМОУША КРАЛЪ, И
НАУАСТА ГОКОРИТИ ПРЪТМОУШОУ КРАЛЮ ВРАТИТИ НА ОПАТЬ СЛЕНЪ ЦАРИЦА

et dedecus averteres. et qui profecti sunt graeci duces et sarakinici domini et kaakiici et palagiici et raguilici heroes, hi sibi ipsis comparabunt mortem, tibi vero dedecus, et invenientur multae dominae in viduitate, nisi arcessiveris filiam tuam. et auditis his Agamen rex deposuit iram et indignationem suam, et accersivit filiam suam Cvêtanam dominam. et miserunt ambo reges Urekiš, Lartêši filium, et paravit Urekšiš celerem navem suam, quae acta per violentos fluctus maris appulit ad Aulam Agamen regis, et venit ad Klentomeštricam reginam, et dixit ei: para ad iter filiam tuam et sine conducamus eam Troiam. et dixit regina: quomodo hoc fieri potest, ut mea filia illuc ducatur? et dixit ei: o domina regina, scito troianos cum graecis pacem fecisse et reddidisse Helenam reginam sine pugna, et nuptum dabimus Cvêtanam dominam nostram Heleno, Prêjamuš filio, Troiae. et auditis his regina laetata est corde valde, et ad iter paravit filiam suam, et dedit eam Urekš ducendam sub Troiam. et quo die eam abduxit, eo die cessarunt fluctus maris, et ea nocte Peleš domina venit ad Agamen regem, et dixit ei: relinque mihi sine timore filiam tuam in hoc litore, ego enim misericors ero ei, et nutriam eam satis. et quum esset mane, inebriaverunt eam vino, et sopiverunt, et reliquerunt dormientem, et profectae sunt graecae naves Troiam in bellum.

VI. Et praeibant Iaiakša, filius Šolomon, et Urekšeš, Larteš filius. et exiit contra eos validus heros Ektor rex et cum eo troici heroes Ancideš et Etenor et Enoš, et iaciebat Ektor rex iaculum, et uno iactu demergebat tres naves graecas, et defendebat graecos Ajakš, Šolomonič filius, suo scuto splendido, et salvavit septendecim naves graecas a vivo igne Nektoris. et post haec graeci heroes exierunt in pugnam, et exiit contra eos Ielênuš, Prêjamuš filius, frater Alexandri, et coepit pugnare sub Troia, et vicit Elenuš Tivurcer, Dič filium et iacebat Tivurcer sub suo equo, qui vocabatur Rogafariž, et iacebat in pulvere troico, pallidus a terrore mortis, et prope eum erat Urekšiš, neque ausus est salvare eum, sed salvavit eum Ajakš, Šolomonič filius. et post haec exierunt graeci heroes et duces sub Troiam, et constituerunt rubra vexilla et alba tentoria, et substiterunt propre Troiam. et iverunt Menelauš rex et Urekš in fide Prêjamuš regis, et coeperunt suadere Prêjamuš regi, ut redderet Helenam reginam sine pugna, ne propter eam effunderetur multum sanguinis, et multi heroes perirent. et vo-

БЕЗ РЪКАНИ, ДА НЕ ЗА НЕА РАДИ ПРОЛѢТЕ(Ъ) СЯ ВЕЛИКА КРЪЕЪ, И МНОСИ
 КИТЕЗН ПОГЫБИЖЪ. И ХОУЯШЕ КРАЛЪ ВРАТИТИ А. И ОУКЕДЪ ТО АЛЕХАНДРЪ
 ФАРИЖЪ, И ДОНДЕ, И ХОУЯШЕ ПОГОУЕНТИ МЕНЕЛЛОУША ЦАРЪ И ОУРЕКИНИША,
 [21] АЩЕ НЕ БИ НХ(Ъ) ПРЪВМУШЪ ЗАСТАПИНАЪ. И ОУКЕДЪ ТО ЛОНЕША ГО-
 СПОЖДА, И ДОНДЕ НА ФАРИФА АЛЕХАНДРА, И МАУА СЯ КАРАТИ СЪ НИМЪ, И
 РЕУЕ: ѿ АЛЕХАНДРЕ, ПОМЪНИ ТОУН, ЕГДА АЗЪ ТЕУАХ(Ъ) СКОНИА БОСАМА ПО-
 ГАМА ПО МОРСКОМОУ ОСТРОМОУ ПЪСКОУ БЕЗ ПОКРИКАЛА НС ТВОЕГО ПЛАКОГРИ-
 КЪСТОГО ПРЪСЦА, И РЪХ(Ъ) ТИ: АЛЕХАНДРЕ ФАРИЖОУ, НИИЪ МА ЛЮБИШЪ, А
 ПО ТОМЪ ПРІНДЕТ(Ъ) ВЪРМА, КАКО МА ХОЩЕШЪ ОСТАЕИТИ. И ТЫ СЯ МИЪ
 КЛИЯШЕ: НЕ ЦЪЖ ТЕБЕ ОСТАЕИТИ, ЕГЫ ЛИ ТА ѿСТАВА, ТОГЫ СНАЗН РЪКА ДА
 ПОТЕУЕ ВЪСПАТЪ. ТОГЫ ВЪЗА ЕЛЕНЪ ЦАРИЦЪ, А МЕНЕ ЕСИ ОСТАЕИНАЪ. ДА СЕ
 ХОЩЕТ(Ъ) СЯ ЕА РАДИ ВЕЛИКА КРЪЕЪ ПРОЛНАТИ ПОД(Ъ) ТРОЖ, И МНОЗИ ПО-
 ГЫБИЖУ(Ъ). А ЕГЫ ТЫ ИДЪШЕ БЪ ГРЪКЫ НА ДКОРБЪ МЕНЕЛЛОУ ЦАРЮ, ТОГЫ
 СЯ АЗЪ(Ъ) МОЛЪХЪ МОР(Ъ)СКОН ВНАЪ, ДА ОУСТАЕИТЪ МОР(Ъ)СКИМЪ ВЪЛНЫ, ДА ТЫ
 ИДЕШИ СЪ КЕСЕЛЕМЪ СР(Ъ)Д(Ъ)ЦЕМЪ. А КОГЫ ВНАХ(Ъ) ВНАДЛА, ПОЖА(Ъ) СИ ЕЛЕНЪ
 ЦАРИЦЪ, ИДЕШЪ, ТО ПАКЫ УМОЛИЛА БНАХ(Ъ) ВНАЪ, ТА БНАЪ ТВОИ КОРАБЛЕ ПО-
 ТОИЖЛЕ. И ОСТАЕИ ОИМЕШЪ ГОСПОЖДА АЛЕХАНДРА, И ПОНДЕ НА ЕЛЕНЪ ЦАРИЦЪ
 КАРАТИ СЯ С НЕА, И РЕУЕ СИ: ПОМЪНИ, ЕГЫ ТО МЫ ТРИ СЪДЪХОМЪ КЪ МОР(Ъ)-
 СКОМЪ ОТОЦЪ, И ДОН(Ъ)Е ТЕЗИШЪ КИТЕЗЪ, И ВЪЗА [22] ТЕБЕ ИЗ МЕЖДЪ
 НАС(Ъ), И ПО ТОМЪ(Ъ) ТА Е ВЪЗАЛЪ МЕНЕЛЛОУШЪ ЦАРЪ, А СЕЗН СИ БЪ ТРЕ-
 ТНА ПОСТЕЛА ПРЪЛЮБЫ СЪТКОРИЛА, А МЕНЕ ИЗГНАЛА. ДА СЕ ХОЩЕТ(Ъ) СЯ ЗА
 ТЕБЕ ВЕЛИКА КРЪЕЪ ПРОЛНАТИ. И СЛЫШАВЪ ТО МЕНЕЛАЕ ЦАРЪ И ОУРЕКИШЪ И
 ИЗУДОСТА ИЗ ТРОЖ, И ДОНДОСТА КЪ ГРЪЦИНЫ СТАМЪ, И КАЗАСТА ВЪСЪМЪ,
 КОА НИ(Ъ) БЪ СЪМЪРТЬ ОБЦАА ѿТ(Ъ) АЛЕХАНДРА ѿТ(Ъ)ЛЪУЕНА. И ПРИЗВАСТА
 ОБА ЦАРЪ ПОПА КАЛКАША, И МАУАСТА ЕГО ВЪПРАШАТИ: ПОВЕЖДЪ НАМА, КОА
 СЯ ЗДАНІА ТРЪБЪ ТРОН НА РЪКАНЪ, КАКО ЛИ МОЖЕМЪ ТРОЖ ПРЪЖАТИ? И РЕУЕ
 НИМЪ ПОПЪ КАЛКАШЪ: ПРЪКОЕ ТРЪБЪ ДОВЕСТИ АЦЦАЕСЕША, ФЕРЛЕСЕКА С(Ъ)НА,
 И ДРОУГОЕ ТРЪБЪ ПРИВЕСТИ ПИЛОУАША, ПЕТНУЕКА С(Ъ)НА, СТЪЛОЖ ГЛЕНКО-
 ТОЖ, И ДО КОЛЪ СТОИТЪ ДЪЛО НА СТЪЖА НА ВЪСОКОМЪ КАСТЕЛН И ОБРАЗЪ
 МИНИТРЕ ГОСПОЖДЪ, И ДО КОЛЪ СТОИТЪ КАМЕНЪ ВЕЛИКЫ НАДЪ ВРАТЫ, ТАКО
 СЖЪТЪ ПРОРОУИЦА ПРОРЕКЛЫ, НЕ МОЖЕТ(Ъ) СЯ ТРОА ПРЪЖАТИ.

VII. И СЛЫШАВЪ ТО ОУРЕКИШЕШЪ И ЗЛОЖИ СВОЖ ГЛАВЪ НА СРЪЦЪ, И
 СТВОРИ РЕМЕНЕМЪ СТАЛЪБЪ, И ЗАВРЪЖЕ А, И ВЪЗЕ МОЩИА КЪ ТРОЖ ДЕЛО
 НА СТЪЖА НА ВЪСОКОМЪ КАСТЕЛН, [23] И ВЪЗА ОБРАЗЪ МИНИТРЕ ГОСПОЖДЪ,
 И ДОНДЕ НА ТРОНСКАА ВРАТА, НА НХ(Ъ) БЪ РЕНДЕШЪ КРАЛЪ, И ОУЕНИСТ(Ъ) ЕГО,
 И ИЗВЕДЕ ВЪЛОГО ФАРИЖА РЕНДЕША КРАЛЪ, И ДОНДЕ КЪ ГРЪКУ(Ъ)СКИН СТАМЪ
 СЪ ВЕЛИКОЖ УЪСТНА. И ВЪЗВЕСЕЛИШЪ С(А) ОБА ЦАРЪ И ВСА КОЕКОДЫ И
 ОУРѦКЕ ГР(Ъ)Ц(Ъ)СТИ. И ПОУСТИШЪ НАИШКАША, ДА ИЩЕТ(Ъ) АЦЦАЕСЕША, И ИСКА
 ЕГО КЪ МНОЗЪХЪ, ИХЪСТАХЪ И ОТОЦЪХ(Ъ) И ГРАДЪХЪ, И НЕ МОЖЕ ГО ИАНИТИ,

lebat rex reddere eam. et comperit hoc Alexander Fariž, et venit, et interfecisset Menelauš regem et Urekšiš, nisi eos Prêjamuš defendisset, et comperit hoc Aoneša domina, et venit contra Farif Alexandrum, et coepit rixari cum eo, et dixit: o Alexander, memento, cum ego currerem nudis pedibus per acutam arenam maris sine tegumento propter equum tuum albam iubam habentem, et dicerem tibi: Alexander Fariž, nunc me amas, at veniet tempus, quo me desereres, tu mihi iurabas: non te deseram; si vero te deseruero, hic fluvius fluet retrorsum, tum sumpsisti Helenam reginam, et me deseruisti. ecce multum sanguinis propter eam effundetur ad Troiam, et multi peribunt. cum tu ires in Graeciam serviturus Menelao regi, tum ego precabar vilam maris, ut sisteret maris fluctus, ut tu ires laeto corde. et quum viderem, te duxisse in matrimonium Helenam reginam et te reverti, tum iterum precata sum vilam, et (nisi id fecissem), demersae essent tuae naves. et reliquit Oineš domina Alexandrum, et ivit ad Helenam rixatura cum ea, et dixit ei: memento, cum nos tres sederemus in litore maris, et venit Teziš heros, et rapuit te inter nos, et postea duxit te in matrimonium Menelauš rex, et ecce in tertio lecto adulterium fecisti. et me expulisti. ecce propter te multum sanguinis effundetur. et auditis his Menelauš rex et Urekš exierunt Troia, et venerunt in castra graecorum, et narrarunt omnibus, quae mors communis ipsis ab Alexandro destinata esset. et accersiverunt ambo reges sacerdotem Kalkaš, et coeperunt eum interrogare: dic nobis, quibus aedificiis opus est ad expugnandam Troiam, et quomodo possumus Troiam capere? et dixit eis sacerdos Kalkaš: primum adducendus est Aciles, Pherleš filius, et secundum adducendus est Pilotaš, Petič filius, cum iaculo, et quam diu stat opus in custodia in alto castello et imago Minêrvae dominae, et quamdiu stat lapis magnus super portam, ita fatidicae praedixerunt, Troia expugnari non potest.

VII. Et auditis his Urekšeš caput suum commisit in discrimen, et e loro fecit scalas, et admovit eas, et noctu Troiam intravit rapturus opus, quod erat in custodia in alto castello, et rapuit imaginem Minêrvae dominae, et venit ad troicam portam, ad quam erat Reideš rex, et interfecit eum, et eduxit album equum Reideš regis, et venit in graeca castra cum magno honore. et laetati sunt ambo reges et omnes duces et domini graecorum. et miserunt Iaijakš, ut quaereret Acileš, et quaesivit eum multis locis et litoribus et urbibus, neque

и донде на единѣ ѿт(ѣ) оток(ѣ) лѣнѣ и красенѣ келми, кон са зокѣше
 калкандиновѣ оток(ѣ), и къ томѣ отоцѣ бѣше ниргос(ѣ) красенѣ, и къ
 томѣ нирѣ бѣше краля именемѣ коета краля(ѣ), и з того бѣ краля .е.
 дѣшерѣи и .з. ацнлешѣ. и възврати са под(ѣ) трож, и испокѣда нмѣ,
 яко нскал(ѣ) его по встѣх(ѣ) градох(ѣ), и не могох(ѣ) обрѣсти его. и
 ѿзлюбиста са оба царѣ и вси вел(ѣ)мѣже грѣуѣсти. и поустиста пакы
 оурекнеша нскал(ѣ) ацнлеша, и направи зрекнешѣ свои корабль мно-
 гоуѣстнымѣ вѣсромѣ и златомѣ и роуѣхы златымѣ и краснымѣ юнамѣ, и
 поведе бѣлого фарижа рендеша краля, [24] и прѣложи на немѣ свѣ-
 тлое орѣжне и щитомѣ, на коемѣ(ѣ) бѣ писано образѣ пространного
 свѣта, сл(ѣ)н(ѣ)це и мѣс(а)чѣ и звѣзды и боури и лакомымѣ меуѣ ореша
 краля, кон въсегда желалше тронскыѣ крѣе. и ѿт(ѣ)ринѣ са на море,
 и понде нскалѣ ацнлеша, и приста на тожде отокѣ, къ немѣже бѣ коета
 краля, и оуѣдѣ то коета краля, и нзыде протнѣж емоу, зѣне моу бѣ
 влижиѣи, и въведе его въ полатѣ, и ѿбѣдовѣхѣ на едиомѣ трапезѣ. и по
 ѿбѣдѣ рече оурекниши краля: ѿ господине, да къ краляв(ѣ)ство ти,
 поустистишѣ на оба царѣ, и дашѣ дарѣмѣ теомѣ дѣщерымѣ а момѣ
 сестрамѣ, да повелѣи нмѣ, да нзыдѣт(ѣ) на морскымѣ отокѣ, да си къзи-
 махѣтѣ що е коен драго. и повелѣ краля нзыти късымѣ господжамѣ из
 деора на море. и науашѣ къзимати, що коя люентѣ, а ацнлешѣ стояше
 погладоуѣ на фарижа яко соколѣ на птицѣ, и минѣ мимо него, и рече:
 съи фарижѣ подокемѣ естѣ подоборого витеза. и сие орѣжѣ на егоуѣ
 широкѣи плещи [25] и съи щитѣ на егоуѣ крѣпкѣи мышцѣ. и слышавѣ
 то зрекниши и положи емоу свои мѣ рѣцѣ на рамя его, и рече къ ацн-
 лешемоу: ѿ божиѣи дѣкице. не оустрашѣи са ѿт(ѣ) трож, ождлетѣ тебе
 троа на разорение. и тоу прѣварѣи оурикнешѣ ацнлеша, и поведе его под(ѣ)
 троя. и дондоста на придежьскымѣ отокѣ, и къ томѣ ѿтоцѣ бѣшѣ витези
 нектора краля, соулуниинѣ фелеспонѣ съ нимѣ, и хотѣхѣ да погоуѣбѣтѣ
 ацнлеша и зрекнѣи, и понде протнѣж ацнлешѣ на бѣломѣ фарижи, и
 оуби фелеспона соулуниина и егоуѣ дроужинѣ, жеребона витеза и ска-
 дриѣи и неуѣстнаго нермѣи. и къзѣ ацнлешѣ телеспона соулуниина
 дѣщере бриженѣи господжѣ, коя бѣше напѣтѣи въ тронскѣхѣ страмах(ѣ),
 и поведе а под(ѣ) троя, и дондоста къ грѣуѣстѣи станѣ съ великоуѣ
 ѣстѣи, и обѣселѣиста са оба царѣ и вси велѣмѣжне и вси оурое
 гр(ѣ)цѣи и срацниѣстѣи и калкѣистѣи и рагоуѣнѣстѣи витези. и теорѣ
 бравѣ некортѣ краля, и поражалше множество грѣуѣскыи(ѣ) вѣ-
 тезѣ на вѣнѣ д(ѣ)нѣ, и мно[26]гымѣ велѣмѣ(же) погоуѣбѣаше, и боаше
 са гласѣ ацнлеша.

eum potuit invenire, et venit in quoddam litus pulchrum et iucundum valde, quod nominabatur Kalkadini litus, et in eo litore erat turris pulchra, et in hac turri erat rex nomine Koeta rex, et huic regi erant quinque filiae et sextus Acileš. et rediit Troiam, et narravit eis: quaesivi per omnes urbes, neque potui eum invenire. et irati sunt ambo reges et omnes magnates graecorum. et miserunt iterum Urekšeš quaesitum Acileš, et instruxit Urekšeš suam navem pretiosis margaritis et auro et vestibis aureis et venustis iuvenibus, et duxit album equum Reideš regis. et posuit in eo splendida arma cum scuto, in quo picta erat imago totius mundi, sol et luna et stellae et tempestas et avidus gladius Oreš regis, qui semper troicum sanguinem appetebat. et proventus est in mare, et profectus est quaesitum Acileš, et navem appulit ad idem litus, in quo erat Koeta rex, et comperit id Koeta rex, et obviam venit ei, quia consanguineus eius erat, et introduxit eum in palatium, et coenabant ad eandem mensam. et post coenam Urekšiš dixit regi: o domine, sciat maiestas tua, miserunt me ambo reges, et dederunt dona filiabus tuis et meis sororibus, praecipe eis, ut exeant in litus maris, ut accipiant, quod cuique carum est et iussit rex omnes dominas ex aula exire ad mare. et coeperunt sumere, quod cuique placebat; Acileš vero stabat spectans equum, ut accipiter avem, et praeteriit eum, et dixit: hic equus meliore heroe dignus est. et arma haec latis herois eius humeris et scutum robusto eius brachio conveniat. et auditis his Urekšiš manus suas humero eius imposuit, et dixit ad Acileš: o divina virgo, ne perterrere Troia urbe, expectat te Troia a te delenda. et decepit Urikšeš Acileš, et duxit eum Troiam. et venerunt in litora Pridežica, et in eo litore erant heroes Nekror regis, iaculator Felespon cum eis, et voluerunt perdere Acileeleš et Urekš, et contra eos progressus est Acileeleš albo equo vectus, et occidit Felepon iaculatorem et eius comites Žerebon heroem et Scadrion et impium Iermon. et sumpsit Acileeleš Telespon iaculatoris filiam Brižeidam dominam, quae erat pulcherrima in troicis regionibus, et duxit eam Troiam, et venerunt in castra Graecorum cum magno honore, et laetati sunt ambo reges et omnes magnates et omnes domini graeci et sracinici et kaakiici et raguilici heroes. et faciebat bellum Nector rex, et occidebat magnum numerum graecorum heroum quotidie, et multos magnates perdebat, timebat autem vocem Acileš.

VIII. И егда быст(ъ) въ нѣмь д(ь)нь, и направилъ сѧ аццлешъ, и понде под(ъ) скожъ арматосна и сконилъ знаменнемъ протнежъ ектороу кралю, и ставша сѧ полюбенста сѧ, и жста сѧ за ржжъ, и въ тѣмъ д(ь)нь не хотѣста сѧ бити. и бѣхъ пѣвниче грѣуьстѣи китези тронскыѣ страны, и прикеле бѣшъ ржеоуша попа дѣщере ржеоудъ госпождъ, коа бѣше маназпша въ тронскыѣ странахъ. и видѣвъ ж агамеио царь лѣпъ и краснъ великъ, и въза а себе. а ржеоушъ бѣ попъ с(ы)мъ тебоуха бога. и зѣдѣ то тебоух(ъ) богъ, и разгнѣва сѧ великъ, и поустн сконилъ(ъ) вѣшвеннемъ великъ недѣгъ въ грѣуьскыѣ конскыѣ, и мнози помнраджъ. и въпроси аццлешъ какаша попа: по уо разгнѣва сѧ на нас(ъ) богъ, и хоцешъ погымжти? и реуе какашъ попъ: зѣне е агамеиъ царь ржеоуша попа дѣщере възало, а ржеоушъ попъ с(ы)мъ мѣст(ь) тебоуха бога, и рекъ е тебоух(ъ) богъ: домдеже не пократатъ ржеоудъ госпождъ ѡцоу ел, [27] не хоцетъ съи недѣгъ прѣстати ѡт(ъ) грѣуьскыѣ конскыѣ. слышавъ(ъ) же се аццлешъ шедъ реуе менеллоушоу царю приуа снъ. и емъ за ржжъ аццлешъ ржеоудъ госпождъ и възврати ж къ ѡцоу е. и ра(з)гнѣ(авъ) ж(е) сѧ агамеиъ царь възатъ женъ аццлешъ, и разгнѣва сѧ аццлешъ, и не хотѣше изыти на рать на ектора, и поустнста ѡба царѣ оурекшеша и тнеоуеура нъ аццлешоу, и рекоста аццлешоу: господниче, остави скон гнѣвъ, и възми оружне, и понди протнежъ ектороу кралю, да би сѧ оставилъ грѣуьскыѣ конскыѣ. аццлешъ же инуьсѡже ѡт(ъ) въща-валаше. и поустнста ѡба царѣ аццлешоу брѣжендъ госпождъ, да разго-воритъ его. и мауатъ бесѣдовати къ немоу: поустниа ма ста ѡба царѣ, да ма прѣимешъ на оплат(ь), и остави гнѣвъ, та изыди под(ъ) троѣ на брань, дакии би ѡдолѣ(въ) некторю кралю. а аццлешъ инутоже ѡт(ъ)-вѣща. и направилъ сѧ аццлешъ, и понде на нектора, и въза аццлешъ камен(ь), коего не могжтъ два китези денгжати, [28] и мацуди и оудари ектора краля, и поклавъ ектора и егова фариа на зема, и обраш(ь) с(а) реуе: нѣст(ь) съи оударъ ѡт(ъ) грѣуьскыѣ оударъ, нѣ ест(ь) прижнискыѣ крѣвѣи. и въпроси него: кто еси ты? и реуе емъ: азъ(ъ) есмь манакшъ. и екторъ реуе: право рекъ еси, нѣси ты ѡт(ъ) грѣуьскыѣ(ъ) китезъ, нѣ си ты ѡт(ъ) прижнискыѣ крѣвѣи, а ежеома госпожда мнѣ ест(ь) сестра. и даде моу, ектороу, своего златаго мѣуа, и реуе моу: опомни сѧ симъ златымъ мѣуемъ по оружню своему, да егда идеши на рѣкани, да азъ ѡт(ъ) тебе не погымж, а ты ѡт(ъ) мене. и понде екторъ къ троѣ. и пришедъ(ъ) реуе братоу своему александру фарижоу: не тебе ради ли приде брань сна, на троѣ, и азъ тебе ради крѣвѣи скожъ про-ликамъ, а ты не хоцеши инкогы съ мноѣ изыти на рѣкани. и реуе понти. да егы ста за оутра, и направилъ сѧ александръ, и понде на брань.

VIII. Et die quodam armavit se Acileš, et egressus est sub sua armatura et suo signo contra Ektorem regem, et substiterunt et osculati sunt alter alterum, et prehenderunt manu alter alterum, et eo die noluerunt pugnare. et populati erant graeci heroes troicas regiones, et adduxerant Rižeuš sacerdotis filiam Rižeudam dominam, quae erat pulcherrima in troicis regionibus, et videns eam Agameno pulchram et venustam valde, sibi eam sumpsit. erat vero Arižeuš sacerdos filius Tebuh dei. et comperit id Tebuh deus, et iratus est valde, et misit magia sua magnum morbum in graecum exercitum, et multi moriebantur. et interrogavit Acileš Kalkaš sacerdotem: cur iratus est nobis deus et cur peribimus? et dixit Kalkaš sacerdos: quia Agamen rex Rižeuš sacerdotis filiā rapuit, Arižeuš (vero) sacerdos filius est Tebuh dei, et dixit Tebuh deus: donec non reddiderint Rižeudam dominam patri eius, morbus hic non cessabit a graeco exercitu. auditis vero his Acileš profectus dixit Menelauš regi verbum hoc, et prehensam manu Acileš Rižeudam dominam reddidit patri. iratus vero Agamen rex sumpsit uxorem Acileš, et iratus est Acileš, et noluit exire in bellum contra Ektorem. et miserunt ambo reges Urekšes et Tivučer ad Acileš, et dixerunt ad Acileš: domine, mitte iram tuam, et sume arma, et egredere contra Ektorem regem, ut desistat a graeco exercitu. Acileš vero nihil respondit. et miserunt ambo reges ad Acileš Bržeidam dominam, ut persuaderet ei. et coepit ad eum loqui: miserunt me ambo reges, ut me reciperes, mitte iram, et egredere ad Troam in bellum, ut vincas Nectorem regem. Acileš vero nihil respondit. et armavit se Aiakš, et egressus est contra Nectorem, et sustulit Aiakš lapidem, quem duo heroes movere non possunt, et invectus est, et iecit lapidem in Ektorem regem, et in genua subsedit Ektor et equus eius humi, et conversus dixit: non est hic iactus e graecis iactibus, sed (qui iecit) est prižico sanguine. et interrogavit eum: quis es? et dixit ei: sum Iaiakš. et Ektor dixit: recte dixisti, non es e graecis heroibus, sed es e prižico sanguine. Ežeona domina mihi est soror, et dedit ei, Ektori, suum aureum gladium, et dixit ei: cinge te hoc aureo gladio super arma tua, ne, quando in pugnam proficisceris, ego a te occidar, neque tu a me. et profectus est Ektor Troiam, et cum venisset, dixit fratri Alexandro Fariž: nonne propter te exercitus hic venit contra Troiam? et ego propter te sanguinem meum effundo, tu vero nunquam mecum egrederis in pugnam. et promisit se egressurum. et cum mane surrexisset et se armasset Alexander in pugnam exiit. et comperit id Menelauš rex, Alexandrum Fariž pro-

и оубѣдѣ менеллоушы царѣ, яко александръ фариж(ъ) идѣтъ на рѣкѣнѣ, и маради са менелашъ царѣ, и понде протнѣж емоу, и мавиздѣста са, и урѣа менелаше александра фарижа, и лежаше въ тронскомъ прасѣ. [29] и вращѣ са менелаше царѣ и хотѣше его погвѣнтн до конца, и приснѣ вемоуша господѣди, и створи великѣ мѣглѣ, и не може го ѡбрѣсти, илѣ уѣтѣже въ трож. и видѣ его елима царница, и реуе емоу: ѡ алектандре фарижоу, вѣдѣ гокорѣх ти, протнѣж не нскходн менеллоушоу царю, зѣме бо е похраберѣ ѡт(ъ) тебе. а ты еси поуѣтенѣ господинѣ и подоберѣ игрецѣ игратн и веселитн са съ господѣдѣмн. видѣх(ъ) бо, яко тѣон жалѣтн власн лежѣхъ въ тронскомъ прасѣ. аще не би братѣ тѣон екторѣ краалѣ възѣратнѣлѣ грѣуѣскимъ китезом(ъ), да приндѣши въ трож.

IX. И аене екторѣ краал(ъ) бѣаше грѣцкѣмъ вож. ацнлешѣ же сѣдѣше и гладѣаше. и прнде отрок(ъ) ацнлешевѣ нменемъ потриколушѣ доуникѣ, кон бѣше съ нимѣ едино малѣко салѣ, и реуе емѣ: ѡ господинѣ ацнлешевѣ, примн свое ѡрѣжне и скон фѣрижѣ, и пондн под(ъ) знаменнемъ протнѣж екторѣ краалю: [30] аще ли не хоѣеши, да поуѣстн мене, и на- правн ма въ твоемѣ ѡрѣжнѣ и под(ъ) тѣонмъ знаменнемъ, даемо са би възѣратнѣлѣ екторѣ краалѣ ѡт(ъ) нас(ъ). и поуѣстн его ацнлешѣ, и видѣ екторѣ краалѣ знаменне ацнлешеко, и оубѣа са и егоеѣ фарижѣ, и мауѣ бѣжати, и пакы братнѣ(ъ) са реуе: мѣст(ъ) ми срамота ѡт(ъ) добра китеза оумрѣти. и мауѣста са бѣти. и оуби екторѣ потроколоуша, и при- каза его фарижоу его кѣ олаши, и показуе его въ трож. и радѣуѣаше са, мѣла, яко ацнлеша оуби. видѣвъ то ацнлешѣ и жалостемъ быст(ъ) велимн, и поуѣстн матери своеи тетнши господѣди въ елины, и реуе ен: допоуѣстн ми онакѣози ѡрѣжне, какѣото ми бѣ и прѣжде дѣла. аще ли ми не дѣси, да помест(ъ) шѣ мож глакѣ голѣ под(ъ) тронскимъ зѣздѣ, и к томоу мене не виднши. и слышавѣ то тетнша господѣди и понде въ горѣ кал(ъ)камоушѣ кокалю, под(ъ) конмѣ бѣ .т. малых(ъ) дѣвока(ъ), [31] и даде емоу много зѣлата, и реуе емоу носкоро нсковати всѣка ѡрѣжна. и нскова ѡрѣжна добра, и пѣстн тетнша господѣди ацнлешоу с(ы)моу своемоу под(ъ) трож. и въ кон д(ъ)нѣ принесемо быст(ъ) ѡрѣжне то, въ тѣмъ же моуѣ видѣ сѣмѣ жѣна ектора краалѣ ектронѣа го- спѣжда, и разѣоудн са ѡт(ъ) сѣмѣа своего, и мауѣ плакатн жалостно, и ставши нде прѣд ложишнѣ свѣкра своего прѣтѣмоуша краалѣ. и слышавѣ то прѣтѣмѣ краалѣ и реуе: е кто мѣст(ъ) прѣдѣ мож ложишнѣ въ полоу моуѣ и толнко мауѣетѣ? и реуе господѣди: господинѣ, еко смѣ азѣ сама, и мѣсмѣ прѣкое прѣходнѣла ми гокорнѣла, и нимѣ ти гокорѣ, и мола тѣ, не ѡт(ъ) поуѣщѣн с(ы)мѣа своего въ оутрѣшнмъ д(ъ)нѣ на рѣкѣнѣ на ацнлешѣ, зѣме го не ѡпатѣ доуѣкати. и слышавѣ то прѣтѣмѣмѣ

ficisci in pugnam, armavit se Menelaus rex, et exiit contra eum, et invecti sunt, et vicit Menelaus Alexandrum Fariž, et iacebat in pulvere troico, et conversus Menelaus rex volebat occidere eum, venit vero Venuša domina, et fecit magnam nubem, neque potuit eum invenire, sed fugit Troiam, et vidit eum Helena regina, et dixit ei: o Alexander Fariž, utique monebam te, ne exires contra Menelaum regem, quoniam fortior te est. Sed tu es honoratus dominus et potior in ludendo et iocando cum dominabus. certo flavi capilli tui iacerent in pulvere troico, nisi frater tuus Ektor rex impediisset graecos heroes, ut Troiam redire posses.

IX. Et mox Ektor rex fugabat graecos milites. Acileš vero sedebat, et spectabat. et venit servus Acileš, nomine Potrikoluš Dončik, qui cum eo idem lac suxerat, et dixit ei: o domine Acileš, cape arma tua et equum tuum, et proficiscere sub signo (tuo) contra Ektorem regem. si vero (hoc facere) non vis, mitte me, et arma me tuis armis et tuo signo, ut discedat Ektor rex a nobis. et misit eum Acileš. et vidit Ektor rex signum Acileš, et perterritus est ipse et eius equus, et coepit fugere, et iterum conversus dixit: non mihi dedecus est a bono heroe occidi. et coeperunt pugnare. et occidit Ektor Potrokoluš, et alligavit eum caudae equi eius, et traxit eum Troiam. et laetabatur putans, se Acileš occidisse. visis his Acileš contristatus est valde, et misit ad matrem suam Tetišam dominam in Graeciam, et dixit ei: mitte mihi talia arma, qualia mihi et antea dederas; si vero mihi ea non dederis, feram caput meum inerme ad troica moenia, neque amplius me videbis. et auditis his Tetiša domina intravit montem ad Kalkanuš fabrum, sub quo erant trecenti parvi diaboli, et dedit ei multum auri, et iussit eum cito cudere omnis generis arma. et cudit arma bona, et misit Tetiša domina Acileš filio suo Troiam. et quo die allata sunt ea arma, ea nocte somnium vidit uxor Ektoris regis Evtropia domina, et expergefata est e somno suo, et coepit flere miserabiliter, et surgens accessit ad cubile soceri sui Prêjamuš regis. et auditis his Prêjam rex dixit: quis est ante meum cubile media nocte, et ita flet? et dixit domina: domine, ecce sola sum, neque loquuta sum; et nunc ad te loquor, et precor te, ne mitte filium tuum crastina die in pugnam cum Acileš, quia non revisurus es eum. et auditis his Prêjamuš coepit interrogare eam surgens. et narravit ei somnium, quod viderat: exiit e Troia magnus ursus et ex exercitu graeco aper, et coeperunt pugnare, et occidit aper ursum, et ia-

МАУА А ВЪПРАШАТИ ВЪСТАВИШЕ. И СКАЗА ЕМОУ СЪМЪ, ЕЖЕ ВИДѢ: ИЗЪДЕ ИЗ
 ТРОА ВЕЛИКА МЕУНА А ИЗЪ ГРЪУЪ[32]СКОУ ВОНСКОУ ВЕПРЬ, И МАУАСТА СА БО-
 РИТИ, И ПОСТУЕ ВЕПРЬ МЕУНА, И ЛЕЖАШЕ НА ТРОНСКОМЪ ПРАСЕ, И ВЪКЛЪЧЕ
 А ВЪ ГРЪУЪСКИМЪ ОКОЛЬ, И КЪ ТОМОУ НЕ ВИДѢХЪ, КАМО СА ДѢИЖ. ДА АЩЕ
 ПОУСТИШЬ НЕКТОРА, ТО НЕ ШЕИШЬ ГО ВИДѢТИ. И СЛЫШАЕ(Ъ) ТО ПРЪВМОУШЬ
 КРАЛѢ И МАУА А ТѢШИТИ ТИХИМИ БЕСѢДАМИ: ѿ ГОСПОДИНЕ, НЕ ЗЛОСРЪДИ СЯ,
 МЫ ХОЩЕМЪ СТВОРИТИ, УТО ЕСТЬ ДОБРѢ. И ПРОВОДИ ЖЪ ВЪ ЛОЖНИЦѢ ЕЖ. И
 ЕГЫ БЫСТ(Ъ) ЗА ОУТРА, И НАПРАВИ СЯ ЕКТОРЪ КРАЛѢ НА БРАНИ, И ИЗЪДОШЪ
 ПРОТНѢЖ ЕМОУ ТРОНСКОУ ГОСПОЖДА И МАТИ ЕГОВА ИМОУПА ГОСПОЖДА И ЖЕНА
 ЕГОВА АНДРОФИА ГОСПОЖДА И СЕСТРЫ ЕГО КАЩРАМДРА И ПОЛИКШЕМА, И ВЪЗ-
 БРАНИТАХЪ ЕМОУ, ДА НЕ БИ ИСХОДИЛЪ НА БРАНИ. ОН(Ъ) СЯ НЕ ХОТѢШЕ ОСТА-
 ВИТИ, И ВЪЗА ЖЕНА ЕГОВА С(Ъ)НА ЕГО, И МЕТИЖ ПРѢД(Ъ) ФАРИЖА ЕГОВА,
 ДАКИО СЯ БИ ВЪЗВРАТИЛЪ. А ОН(Ъ) СЯ [33] НЕ ХОТѢШЕ ВЪЗВРАТИТИ, И РЕЧЕ
 ЕМОУ ЖЕНА ЕГО АНДРОФИА ГОСПОЖДА: О ЕКТОРЕ, ПОУКАНА МЕНЕ МАЛО. И ШЕДЪ
 КЪ ЛОЖНИЦѢ СВОЖЪ СЪВЪКЛЪЧЕ СЪ СЕБѢ СКИНОЕ РОУХО, И ОБЛЪЧЕ УРЪИМЪ РИЗЪ,
 И ИДЕ ПРѢД(Ъ) НЕГО, И СТА ПРѢД(Ъ) ФАРИЖОМЪ, И РЕЧЕ: ѿ ЕКТОРЕ КРАЛЮ,
 ДА ВЪСН, АЩЕ СЯ НИИЖЪ НЕ ВРАТИШЬ, ТО СНИКОУИ ЦИЖЪ РОУХО НОСИТИ ПО
 ТЕБѢ. И ТАКО ЕКТОРЪ НЕ ВРАТИ СЯ, ИЖЪ ПОНДЕ ПРОТНѢЖ АЦНЛЕШОУ. И СЪСТАВИША
 СЯ НЕ БИСТА СЯ ВЪ ТЪН—(ДЪМЪ), ИЖЪ ПОСТАВИСТА СРОКЪ БИТИ СЯ ЗА ОУТРА.
 И ВЪ ТОНЪИ Д(Ъ)МЪ ОУБИ ЕКТОРЪ .Ж. ОУРОКЪ ГРЪУЪСКОУ(Ъ). И ЗА ВТРА
 ИЗЪДЕ ЕКТОРЪ КРАЛѢ, И МАУАСТА СЯ БИТИ СЪ АЦНЛЕШОМЪ(Ъ), И НАМЪЗДИ
 АЦНЛЕШЪ ЕКТОРА, И ЗРЕА ЕГО, И ПРОБОДЕ, И МРЪТѢ ПАДЕ НА ЗЕМЛѢ, И ВЪЗА
 ГО АЦНЛЕШЪ, И ЗАВЕСЕ НА СКОУ СТАНЪ. И ВИДѢВШЕ ТРОНСКИИ ВЕЛИКЪЖЕ И
 И ГОСПОЖДА И МАУАША ЖАЛОСТНО ПЛАКАТИ. И ВЪЗА ПРЪВМОУШЬ КРАЛѢ НА
 СЕБѢ НИЦА И ХЪДЪ РИЗЪ И ГЪСЛН, И ПОНДЕ КЪ ГРЪУЪСКОУ ВОНСКОУ, И МАУА
 ПЫТАТИ АЦНЛЕШЕВА [34] КАТОУНА, КОЕГО Е ДИЕС(Ъ) БОГЪ ПОУЧЛЪ, ДА МА
 НАПОНЪ И НАРЪМНЪ ГРЪШИМОГО И СТРАНИМОГО. И ДОНДЕ НА АЦНЛЕШЕВЪ КА-
 ТОУИЖЪ, И МАУА ГЪСЛН ВЪ ГЪСЛН ЖАЛОСТНО ВЕЛИКИ. И ДАШЕ ЕМОУ ѿТ(Ъ)
 ВЕУЕРА СВОЖЪ МСТИ И ПИТИ. И ЕГЫ БЫСТ(Ъ) ПО ВЕУЕРИ, И ЛЕГОМЪ ИНАМИ
 СПАТИ, ОУСМЪЖШЪ И СТРАЖЕ, И ВЪСТАВЪ ПРЪВМОУШЪ И МАУА ИСКАТИ С(Ъ)НА
 СКОЕГО НЕКТОРА КРАЛѢ, И ОБРЪТЕ ЕГО НА ПОСТЕЛН МР(Ъ)ТВѢ СЪ АЦНЛЕШОМЪ
 ЛЕЖАЩА, И ВИДѢВЪ ЕГО ПРЪВМОУШЪ МРЪТВѢ И ВЪЗДЪХИЖЕВЪ ѿТ(Ъ) СР(Ъ)Д(Ъ)ЦА
 ВЕЛИКИ. И ВИДѢВЪ(Ъ) ТО АЦНЛЕШЪ И ОУСТРАШИ СЯ, И РЕЧЕ ЕМОУ: КТО ЕСИ ТЫ?
 И РЕЧЕ ОН(Ъ): АЗЪ ЕСМЪ ПРЪВМОУШЪ КРАЛ(Ъ), И НИЦА С(Ъ)НА СКОЕГО ЕКТОРА
 КРАЛѢ. И РЕЧЕ ЕМОУ АЦНЛЕШЪ: АЩЕ ТЫ ЕСИ ПРЪВМОУШЪ, ТО АЗЪ ѿТ(Ъ)
 СТРАХА ТВОЕГО МРЪТВѢ ЕСМЪ. И РЕЧЕ ПРЪВМОУШЪ: НЕ БОИ СЯ, ГОСПОДИНЕ,
 ѿТ(Ъ) МЛАДА ТОГО ИТЪСМЪ СТВОРИЛЪ, ДА СПАЩА ВЕНЕЦА ПОГОУЕЛА, ИЖЪ ПРОШЪ
 С(Ъ)НА СКОЕГО ЕКТОРА. И РЕЧЕ ЕМОУ АЦНЛЕШЪ: ДА АЗЪ ТО СТВОРА, ДА АЗЪ
 ПОМЕ[35]СЯ ЕКТОРА НА СВОЕЮ ПЛЕЩОУ КЪ ТРОЖЪ ПО ВЪТРА И КАЛѢТЪ ПРЪ-

cebat in troico pulvere, et traxit eum in graeca castra, nec amplius vidi, quo devenerit. si miseris Iektorem, amplius eum non videbis. et auditis his Prêjamuš rex coepit consolari eam mitibus verbis: o domina, ne irascere, faciemus, quod bene erit. et comitatus est eam ad cubile eius. et cum factus esset dies, Ektor rex armavit se ad pugnam, et obviam iverunt ei troicae dominae et mater eius Jakupa domina et uxor eius Androphia domina et sorores eius Kaštrandra et Polikšena, et impediabant eum, ne exiret in pugnam. ille vero desistere noluit, et sumpsit uxor eius filium eius, et posuit ante equum eius, ut reverteretur. ille vero reverti noluit, et dixit ei uxor eius Androphia domina: o Ektor, exspecta parum. et ingressa cubile exiit se seria veste, et induit nigras vestes, et accessit ad eum, et substitit ante equum, et dixit: o Ektor rex, scito, nisi nunc redieris, talem pro te feram vestem. at ne ita quidem Ektor rediit, sed profectus est contra Acileš, et congressi eo die non pugnarunt, sed constituerunt, se pugnatos esse postero die. et ea die Ektor occidit septem dominos graecos. et postero die exiit Ektor rex, et coeperunt pugnare Ektor et Acileš, et invectus est Acileš in Ektorem, et vicit eum, et transfixit, et mortuus cecidit humi, et sustulit eum Acileš, et tulit eum in tentorium suum. et visis his troici magnates et dominae coeperunt miserabiliter flere. et sumpsit Prêjamuš rex humiles et detritas vestes et citharam, et profectus est in exercitum graecum, et coepit quaerere tentorium Acileš: quem hodie deus honoravit, ut mihi potum et cibum praeberet peccatori et peregrino. et venit ad tentorium Acileš, et coepit fidibus canere miserabiliter valde, et dedit ei (Acileš) de coena sua cibum et potum et post coenam decubuerunt poti dormitum. obdormierunt etiam custodes. et surgens Prêjamuš coepit quaerere filium suum Iektorem regem, et invenit eum in lecto mortuum cum Acileš iacentem, et videns eum Prêjamuš mortuum suspiravit e corde valde. et visis his Acileš perterritus est, et dixit ei: quis es? et dixit ille: ego sum Prêjamuš rex, et quaero filium meum Ektorem regem. et dixit ei Acileš: si tu es Prêjamuš, ego terrore tui mortuus sum. et dixit Prêjamuš: ne time, domine, a puero id non feci, ut dormientem heroem perderem, sed peto filium meum Ektorem. et dixit ei Acileš: ego hoc faciam, ut feram Ektorem in humeris meis Troiam in fide et iureiurando Prêjamuš, me incolumem ingressurum esse et egressurum. et mane sublatum Acileš Ektorem regem tulit Troiam. et traditus est troicis dominabus, quae coeperunt flere. et dixit Prêjamuš ad Acileš: eamus in templum iuraturi alter

тмоушекъ, да здраве кындѣ и пакы нзудѣ. и за утрѣ кѣземь ацнлешь ектора кралѣ и понесе го въ трож, и прѣдашъ го тронскимъ господамъ, и науаша его плакати, и реуе прѣтмоушь ацнлешоу: пондѣтъ въ цр(ъ)кѣхъ клати са дроугъ дроугоу, зло не мыслити, да би сѣмѣ ѡставиля въ(ъ) трон, и да ти въдашъ моѣ дѣщерѣ поликшениѣ господамъ, колато е нап-лѣпша въ всѣхъ господахъ тронскихъ(ъ). и пондоста въ цр(ъ)кѣхъ, и кля са прѣтмоушь прѣкое, и ѡт(ъ)сташи, и поклакнѣ ацнлешь клати са, яко не рѣкаты трож. и тоу са бѣ скрѣмъ сѣтмоушъ, прѣтмоушекъ с(ы)мъ, и оудари ацнлеша идокентомъ стрѣломъ въ патѣ, зане бѣ весъ арматосамъ, толико ходила его безъ желѣзѣ. тогда ацнлешь пад(ъ) на земѣ нздѣше. и видѣхъ(ъ) то прѣтмоушь кралѣ озлоби са велми, и съклате прѣтмоушь с него арматосъ всѣ, и ѡт(ъ)поустѣ объма цар(е)мѣ, и сказа нмѣ, како нмѣ кѣрѣ нзломнишѣ. да аште велмѣ, да тѣло [36] его при-несѣ и кѣмѣ. и плакашѣ велми, видѣше оружѣе ацнлешево. и поржунѣста прѣтмоушоу кралю съжешѣ тѣло его и въспати въ крѣуагъ, да створнмъ гробъ его на дѣлеуномъ земнѣ. и слышавъ(ъ) то прѣтмоушь крал(ъ) и съжеже пѣ(ъ)тъ еѡ, и всыпѣ въ златъ(ъ) крѣуагъ, и ѡт(ъ)поустѣ ца-ремѣ. и видѣшѣ царѣ и зрѣе гр(ъ)цѣтѣи днѣишѣ с(а), глагол(ѣ)ше: ѡ силѣ и славо ацнлешевѣ, како та не съвѣзѣмѣхъ въ(ъ)сѣи гради и отоци, а нмѣхъ едниъ златъ(ъ) крѣуагъ нѣст(ъ) та пѣнѣ.

X. И наудѣ оүрекшншѣ просити оружѣе его, и не давѣше его нѣнакшѣ, иѣ реуе: ѡ грѣу(ъ)стѣи царѣи и велмѣже и зрѣе сѣракни(ъ)стѣи и кля-книстѣи и пѣлагѣистѣи и рагоунахъстѣи вѣтези, не давѣште зрѣкшншоу оружѣѣ ацнлешевѣ, не змѣтѣ(ъ) бо с нмѣмъ вѣмъ работати, иѣ е данѣе аѣнакшоу, конто змѣтѣ и носити. и пом(ъ)нѣте, когы азъ прѣидохъ(ъ) съ .л. корѣи на помощъ вѣмъ безъ хѣпоктѣи, а зрѣкшншѣ(ъ) са бѣ стѣор-ниѣхъ бѣсѣмъ, та пѣсѣмъ орѣше, а солѣ сѣлѣше, да са не приуѣсти трон-скимъ крѣкѣи. и пакы ѡт(ъ)вѣща [37] оүрекшншѣ, и реуе: ѡ оүрѣке грѣуѣстѣи, не давѣште аѣнакшоу оружѣе то, иѣ помѣнѣ(те), егы хѣхѣмъ въ ѡтоцѣ ономъ ѡт(ъ) зѣмѣ боура погынѣти за омѣ комоуѣмъ, и не смѣ помѣти нѣнакшѣ на оѣат(ъ) въ грѣкы за чѣстѣиы господамъ, иѣ пондохъ(ъ) азъ, и прикѣдохъ а, и ставѣхъ вѣмѣниѣ морскѣи, и въ пон-достѣ съ весѣлѣмъ под(ъ) трож. да присѣдите оүрекшншоу оружѣе то. и реуе нѣнакшѣ: ѡ грѣцѣтѣи оүрѣке, не присѣждѣште оүрекшншоу того оружѣиѣ, присѣждѣте е аѣшоу, кон хѣшетъ поуѣстѣио съ нмѣмъ вѣмъ рабо-тати. и помѣните то, егы дондохѣмъ под(ъ) трож на вѣранѣ, и зрѣа сѣт-моушь, прѣтмоушекъ с(ы)мъ, тѣкоуцѣра, дѣцѣоушекѣ с(ы)мѣ, и близ него бѣ оүрекшѣшѣ, и не смѣлѣше его отати, и отѣхъ(ъ) бо го азъ аѣнакшѣ. дѣдите мѣмъ то оружѣе. и реуе оүрекшѣшѣ: ѡ грѣуѣстѣи оүрѣке, помѣ-

alteri, nos sincere et simpliciter acturos, ut semen relinquant Troiae, et ut tibi dem filiam meam Polikšenam dominam, quae pulcherrima est omnium troicarum dominarum. et ingressi sunt templum, et iuravit Prêjamuš prius, et recessit; et in genua cubuit Acileš, ut iuraret, se Troiam oppugnaturum non esse. et ibi se abscondiderat Elenuš, Prêjamuš filius. et percussit Acileš venenata sagitta in calce, quoniam totus erat armatus, calces tantum sine ferro erant. tum Acileš humi cadens mortuus est. et visis his Prêjamuš rex iratus est valde. et exiit Prêjamuš eum omnibus armis, et misit ambobus regibus, et narravit eis, quomodo fides violata esset: si iubetis, corpus eius vobis adferam. et fleverunt valde, videntes arma Acileš. et mandarunt Prêjamuš regi, ut cremaret corpus eius, et ut conderet (cineres) in urnam: ut faciamus sepulcrum ei in terra longinqua. et auditis his Prêjamuš rex cremavit corpus eius et (cineres) condidit in aurea urna, et misit regibus. et videntes reges et domini graeci stupuerunt, dicentes: o robur et gloria Acileš, omnes urbes et omnia litora te capere non poterant, et nunc unam urnam auream non implet.

X. Et coepit Urekšiš petere arma eius, sed ea dare volebat Iaiakš, sed dixit: o graeci reges et magnates et domini saracinici et kaakiici et palagiici et raguilici heroes, ne date Urekšiš arma Acileš, nescit enim eis vobis servire, sed date ea Aiaks, qui ea gestare scit. et mementote, me venisse cum centum navibus opem vobis ferentem iniussu. Urekšiš vero simulabat dementem et arenam arabat et salem seminabat ne partem haberet in troico sanguine. et respondit Urekšiš et dixit: o domini graeci, ne date Aiakš arma haec, sed mementote nos perituros fuisse in litore illa tempestate propter illam cervam, et Iaiakš non ausum esse reverti in Graeciam, ut adduceret Cvětānam dominam, sed me profectum esse, et adduxisse eam, et tranquillatos esse fluctus maris, et vos profectos esse laeto corde Troiam: adiudicate Urekšiš arma haec. et dixit Iaiakš: o graeci domini, ne Urekšiš haec arma adiudicate, adiudicate ea Akš, qui honorifice vobis eis serviet. et mementote, nos Troiam ad bellum venisse et ab Elenuš, Prêjamuš filio Tivucer, Diceuš filium, victum esse et prope eum stetisse Urekšiš neque ausum esse servare eum et eum servatum esse a me Aiakš: date mihi haec arma. et dixit Urekšiš: o graeci domini, mementote, me caput meum commisisse in discrimen

нѣ(те) то, егы азъ заложи(хъ) скожъ главахъ на срашѣ, и пондохъ(хъ) въ трожъ пошнѣ, и створи(хъ) вѣсѣ нѣмъ еже на похвалѣ, и нзведохъ вѣлого фарижа рендеша кралѣ, а того погоубьшѣ, и дондохъ(хъ) [38] къ камѣ съ великожъ устнѣ. дайте мнѣ то орѣжие, и не давайте е напакшоу, кон не оумѣтъ инединожъ камѣ устнѣ сътворити. и реуе амакшъ: ѿ грѣхъстѣи оуѣше, поминѣте то, егда пондохъ(хъ) противѣ ектороу кралю, и възахъ великимъ каменѣ, коликаго не можѣхъ дѣлѣти дѣла вѣтезѣ ѿт(хъ) зема, и оудари(хъ) ектора кралѣ, и покланихъ екторѣ и еговѣ фарижѣ на зема. да присѣдите мнѣ снѣ орѣжие, а не давайте е оуреншоу на пѣтинѣхъ главахъ. и наудъ говорити оуреншѣ тихими бесѣдами: ѿ господина царѣ и всѣи егови великѣже и оуѣше, да вѣстѣ, азъ инуѣсого прошѣ, нѣ мене поустнѣсте, да доведѣ ацилешѣ, и приведохъ го къ камѣ. да нинѣ его прошѣ камѣ, дадите его мнѣ, само да ѿт(хъ)ведѣ и поставѣла, гдѣ того смѣ и възѣхъ. тогда царѣ и всѣа коескоды и оуѣше грѣхъстѣи, кон съдѣхъ въ коуѣхъ, и наудѣхъ погладовати дроуѣхъ на дроуѣ, и не нмѣхъ, что ѿт(хъ)вѣрати оуреншешоу, и дашѣ смѣ [41] орѣжие ацилешеско, да нмѣ не би просилѣ ацилешѣ. и видѣ то амакшъ, и нзѣ свои малыи меуѣ, и прободѣ сѣ на томѣ мѣстѣ зѣ жалость скож. и озлобѣ сѣ о томѣ въстѣ конскѣ грѣцѣа и оба царѣ, и видѣ то оуреншешѣ, како сѣ озлобѣнѣа оба царѣ и всѣи болѣре его, и реуе оуреншешѣ обѣма царема: не злобѣнѣа сѣ, господа мол, нѣ да вѣста нзѣстѣно, азъ камѣ хоцѣхъ то створити, како хоцѣмъ трожъ прѣхъти лѣстѣа.

XI. И видѣхъ(хъ) то шкѣуна госпожда тронскѣа, како хоцѣт(хъ) сѣ трѣа скомуѣти, и направи(сѣ)на своего меншого, коего зовѣше полнѣбороушѣ, и поустѣи его на ѿнѣ полѣ морѣ полнѣшѣроу кралю, кон кралюклаше по всѣи пѣгажи, и многа съ нимѣхъ зѣлата и сребра, дакино сѣ би стѣа оухранило ѿт(хъ) трѣа. и оумысли оуреншешѣ, и царема повелѣ поустѣити въ грѣкѣ и домѣсти мѣдѣ и стѣкло и косѣхъ, и створи зѣло краснѣа фарижа сѣра, и нзѣра .т. вѣтезѣ хребрынѣхъ, и арматосѣхъ по[42]сѣди въ немѣхъ, и въста конскѣа зѣмѣдѣхъ стѣры сѣ, и корабѣ потанихъ сѣ въ шнѣмоншѣхъ(хъ) брѣхъхъ. и нзѣдошѣ нзъ трѣа а околициѣ грѣхъскѣа, и видѣхъ фарижа лѣпа и краснѣа велѣи, и повѣдашѣ тронскимъ господѣмъ, и рекошѣ: аще би сѣи фарижѣ былѣ въ трѣа, помниго моу би лѣпѣты прѣнѣмо. и рекошѣ тронскимъ господѣмъ: приведѣте его нѣмъ, да го видѣмъ. и сътворишѣ противѣ смѣу стѣи, и повѣзохъ его въ трѣа, и дондохъ до вратѣ градѣу, и не може вънѣти единѣо оухо въ врата, и вѣше велѣнкѣ каменѣ надѣ вратѣ градѣу. и хотѣхъ ѿт(хъ)вѣити оухо фарижоу, и не дѣдохъ тронскимъ господѣмъ, нѣ рекошѣ стѣлѣци каменѣ, нѣже вѣше надѣ вратѣ, и нѣмѣ хоцѣмъ, реуе, зѣзѣзѣдати подобѣрѣ. а фа-

et ingressum esse Troiam noctu et fecisse omnia, quae nobis laudi esse possent, et eduxisse album equum Reideš regis, ipso occiso, et me venisse ad vos cum magno honore: date mihi haec arma, neve date ea Iaiakš, qui nullum honorem vobis facere scit. et dixit Aiakš: o graeci domini, mementote, me profectum esse contra Ektorem regem et sustulisse magnum lapidem, quem non poterant tollere duo heroes humo, et percussisse Ektorem regem, et in genua procubuisse Ektorem et eius equum humi: adiudicate mihi haec arma, neve ea Urekš calvo capiti imponite. et coepit loqui Urekš mitibus verbis: o domini reges et omnes eorum magnates et domini, scitote, ego nihil peto, sed misistis me, ut adducerem Acileš, et adduxi eum ad vos: nunc a vobis peto eum, date mihi eum, tantum ut referam et constituam eum, ubi eum inveni. tum rex et omnes duces et domini graeci, qui in turri sedebant, coeperunt alius alium spectare, neque quidquam habebant, quod responderent Urekšiš, et dederunt ei arma Acileš, ne peteret Acileš ipsum. et vidit hoc Aiakš, et extraxit parvum suum gladium, et illo se transfixit propter tristitiam. et iratus est propterea totus exercitus graecus et ambo reges. et vidit Urekšeš, iratos esse ambos reges et omnes eorum magnates, et dixit Urekšeš ambobus regibus: nolite irasci, domini mei, sed scitote pro certo, me effecturum, ut Troiam capiamus dolo.

XI. Et videns Jakupa domina troica, perituram esse Troiam, armavit filium suum natu minimum, quem appellabat Polidvoruš, et misit eum trans mare ad Polinešter regem, qui regnabat per totam Pagaža, et cum eo multum auri et argenti, ut semen troicum servaretur. et commentus est [dolum] Urekšiš, et reges iussit mittere in Graeciam et adferri aes et vitrum et ceram et fieri valde pulchrum equum, et elegit trecentos heroes fortes, et armatos in equo constituit, et exercitus surgens abscondidit se, et naves abscondiderunt se in ripis Šimoiš, et exierunt (Troiani) e Troia in castra graeca, et viderunt equum pulchrum et iucundum valde, et narraverunt troicis dominabus, et dixerunt: si hic equus Troiae esset, multum pulchritudinis accederet urbi. et dixerunt troicae dominae: adducite eum nobis, ut eum videamus. et fecerunt tentoria equo convenientia, et vexerunt eum in Troiam, et venerunt ad portas urbis, una vero auris in portam intrare non potuit. et erat magna petra super portam urbis, et voluerunt effringere aurem equi, troicae vero dominae non permiserunt, sed iusserunt frangi petram, quae erat super portam; iterum, di-

рижа не дѣнте обрѣженѣи. и растакошѣ братѣ, и въездошѣ фарижа въ градъ(ъ), да егы быстъ(ъ) въматрѣ, тогда конни разбѣшѣ стѣкло меуными главами, и напрасно искоуише и нѣкошѣ множество людѣи и прѣемше градъ, и при[43]спѣшѣ морстѣи корабле и иже по соуху конскы, и испланише градъ и науашѣ съци тронскы витезы, а дроугы измѣташѣ въ море. и изведошѣ александра фарижа и еленѣ царицѣ изъ высѣного пиргоса прѣдъ менеллоуша царѣ, и реуе емоу елена царица: ѿ господине царю, ты быстъ(ъ) вѣще крнкъ, уемоу мене остави съ александромъ фарижомъ, да мене сконны невѣрствомъ прѣварн. и ѿт(ъ)вѣща еи царь и реуе: ѿ господине елено, да вѣси, яко ѿт(ъ) сели да сътворѣ азъ, да ныи никто тебе не прѣваритъ ни прѣлститъ. и поклѣ объма съ александромъ главы оуспѣишѣи, и тако сконуашѣ сѣ. и изведошѣ якоушѣ господѣи и еса тронскы господѣи, и постѣкошѣ полнѣишѣи господѣи на ацилешекѣ гробѣ, яко тоа ради погыишѣ. а якоушѣ матере еа дадошѣ на дѣлѣ оурекшишоу, и поведе а съ проуыми господѣи, и кѣждо своего поведе. и наудѣи плакати тронскы господѣи, и тѣшаше ихъ(ъ) якоушѣ кралица, глаголѣ(ж)ши: мѣунте, уада моѣ, не плаунте сѣ, азъ нѣмѣи, кто ще наша слѣзы [44] оутолишѣ.

XII. И оуведѣ то похмешерѣ краля, како сѣ сконуѣ трѣи, и поклѣ зѣкалѣи полидкороуша, прѣхимоушева с(ы)на, и реуе метѣишѣ его въ море. и тоу присташѣ корабле грѣхустѣи, и въздѣ якоушѣ кѣдро поурѣсти кождѣ, и обрѣте с(ы)на своего мрѣтѣа, и възѣи гласомъ велиемъ, плауѣ сѣ. и слышѣи то похмешерѣ краля и изыде на оутѣшение якоушѣ, и приближи сѣ тронскыи господѣи на оутѣшение. тогда тѣхъ вѣставше на нѣи и можеи его събодошѣ. и видѣише то граждѣи и побѣишѣ ихъ каменнемъ. и възерати сѣ царѣ менеллоушѣ съ вѣсѣи грѣкы съ великоушѣи, стояише подъ(ъ) трѣи .и. лѣт(ъ) и .з. мѣс(ѣ)а. и тако сконуѣ сѣ тронское кралекъ(ъ)ство прѣжде рождѣства хр(исто)ва на .тѣ. лѣтѣ еи-дѣтишѣи .з.-го, и тако богъ смѣрѣетъ възмосашихъ(ъ) сѣ, и сѣи неустѣиныхъ(ъ) потрѣитъ, якоже пророкъ прѣвѣзѣсти, глаголѣ: еидѣхъ(ъ) неустѣиного прѣвъзмосаща сѣ и высаща сѣ, и мномо ндохъ(ъ), и не обрѣте сѣ мѣсто к томѣ, яко богъ прѣвѣдѣишѣ, и прѣудѣ възлюбѣи, [45] а пѣи неустѣиныхъ(ъ) потрѣи, и сколѣ мышѣа грѣдыишѣи прѣтѣитъ(ъ) сѣ, а прѣко ходѣишѣи дѣетъ благодѣтѣ, и не лишѣи добра ходѣишѣи(ъ) незлобож. яко томоу подоблетъ вѣсѣи слава, устѣ(ъ) и поклѣишѣи ѿ(тъ)шоу и с(ы)шоу и св(ѣ)тѣишѣи доухуи нѣишѣи и присѣи и вѣишѣи вѣишѣи(ъ). αμην.

xerunt: (portam) condemus melius, equum vero ne mutilate. et diruerunt portam, et invexerunt equum in urbem. et cum intus esset, milites vitrum fregerunt capulis ensium, et repente exsiluerunt et occiderunt magnum numerum hominum, et ceperunt urbem, et venerunt naves e mari et milites, qui in terra erant, et impleverunt urbem, et coeperunt occidere troicos heroes, et alios in mare proiecerunt. Alexander vero Fariž et Helena regina educti sunt ex alta turri ad Menelaum regem, et dixit ei Helena regina: o domine rex, tua maior culpa est, cur me cum Alexandro Fariž reliquisti? ut me sua infidelitate deciperet. et respondens ei rex dixit: o domina regina, scito, me effecturum esse, ut nemo alius inde ab hoc tempore te decipiat aut corrumpat. et ambos, Helenam et Alexandrum, securi percuti iussit, et ita interiierunt. et eductae sunt Jakupa, domina et omnes troicae dominae et occisa est Polikšena domina in tumulto Acileš, quia propter eam interiit, et Jakupa mater eius, in partitione data est Urekšiš, et eam cum reliquis dominabus abduxit et sua quisque abduxit. et troicae dominae coeperunt flere, et consolabatur eas Jakupa regina, dicens: tacete, filiae meae, nolite flere, habeo, qui nostras lacrimas supprimat.

XII. Et comperit Polinešter rex Troiam interiise, et iussit occidi Polidvoruš, filium Prêjamuš, et mandavit, ut in mare proiiceretur. et eo venerunt naves graecae. et sumpsit Jakupa hydriam, ut aquam hauriret, et invenit filium suum mortuum, et magna voce exclamavit flens. et auditis his Polinešter rex exiit consolaturus Jakupam, et appropinquavit troicis dominabus consolaturus eas. tum hae eum adortae transfixerunt. et videntes haec cives lapidibus eas cooperuerunt. et revertit rex Menelaus cum omnibus graecis cum magno honore, postquam Troiam per decem annos et septem menses obsederunt. et ita interiit regnum troicum ante Christum natum anno trecentesimo sexagesimo, indictione septima. et ita deus superbos humiliat, et semen impiorum delet, uti propheta praedixit, dicens: vidi impium superbientem et sese extollentem, et praeterii, et non inventus est locus eius amplius, quoniam deus iustus est, et iustitiam amat, et vias impiorum delet, et suo brachio superbis adversatur, et recta ambulantes dat gratiam, neque bono privat ambulantes innocenter. hunc decet omnis gloria, honor et adoratio, patrem et filium et sanctum spiritum nunc et semper et in saecula saeculorum. amen.

V. PRIMJEDBE.

- I. **жидолъ**: pisarska pogreška mjesto **ждолъ**, u Pipina **юдолъ**.
 II. **бравини**: право **бравини**. **и** и **ы** često stoje jedno mjesto drugoga.
 — **за цитъ**: **за цитомъ**, kao u Pipina.
 — **пастыреннью**: право **пастыреннью**.
 III. **на** inače se nalazi samo kao acc., a nikad kao dat. Ali isporodi **мы** dat i acc.
 VI. **ис твоего плакогрьнестого прѣсца** mjesto **оу твоего**.
 — **мы** mjesto **мы**.
 — **измеждѣ** mjesto **измеждоу** može biti da je pogreška Portugalčeva.
 VII. **божина** stoji u prijepisu: može biti mjesto **божна**.
 IX. **о господниѣ** mjesto **о госноудѣ**, isto tako XI.
 X. **ероки** mjesto **сю**, t. j. **царю**; tako i poslije **еро** mjesto **сю**.
 XI. **многа съ нмъ злата** mjesto **много** itd.

VI. LITERATURA.

- Assemani, I. S., Kalendarium ecclesiae universae. Roma 1755. vol. V. str. 203—207.
 Biljarskij, P., O sredne-bolgarskomъ vokalizmѣ po patriaršemu spisku lѣtopisi Manassija. S. Peterburg 1858.
 Čertkovъ, A. D., O perevodѣ Manassiinoj lѣtopisi. Moskva 1842.
 Idem, Opisanie vojny v. k. Svjatoslava protivъ Bolgarъ i Grekovъ. Moskva 1843.
 Kopitar, B., Hesychii glossographi discipulus. Vindobona 1839. De Manassis chronico metrico etc. 44. 45.
 Mai, A., Auctorum veterum nova collectio. Codices slavici bibliothecae vaticanae, 1820 opisao ih Michael Bobrowski, profesor na universitetu u Vilni. Tomus V. Roma 1831. Pisac naziva jezik u spomeniku „slavo-serbica dialectus.“
 Palacký, Fr., Psaní P. J. Šafaříkovi. Časopis museum českého. V Praze 1837. str. 364. 365. Putovanje po Italiji godine 1837. str. 69. 70.
 Pypinъ, A. N., Očerкъ literaturnoj istorii starinnychъ povѣstej i skazokъ russkichъ u Učenyja zapiski II. otdѣlenija imp. akademii naukъ. kniga IV. S. Peterburg 1858.
 Šafařík v. Palacký.
 Ševyrevъ, S., O slovenskichъ rukopisjachъ vatikanskoj biblioteki u Žurnalu minist. narod. prosvěš. XXII. 2. 1839. str. 106—114.
 Vostokovъ, A., Opisanie russkichъ i slovenskichъ rukopisej rumjancovskago muzeuma. S. Peterburg. 1842. CCLXIX. str. 382—391. CCCCLIV. str. 748.

S A D R Ź A J.

- I. Uvod.
 II. Pismo. Gramatika. Leksikon.
 A. Pismo.
 B. Gramatika.
 1. Nauka o glasovima.
 2. Nauka o oblicima.
 a) Deklinacija.
 b) Konjugacija.
 3. Nauka o postajanju osnova.
 4. Sintaksa.
 C. Leksikon.
 III. Tumačenje vlastitih imena.
 IV. Bugarski tekst i latinski prijevod.
 V. Primjedbe.
 VI. Literatura.

КРМЧАЈА КЊИГА

српскога писма, XIII—XIV вијека

описао почастни члан југославенске академије знаности и умјетности

И. И. СРЕЗНЕВСКИ.

Предано у сједници филолошко-историчкога разреда југославенске академије знаности и умјетности 13 листопада 1870.

Рукопис, који се овдје описује, својина је ускрснога новогерусолимскога манастира, а у попис истога манастира унесен год. 1776—1777 оваком опаском: „кормчая старописанная въ поддестѣ въ переплетѣ бархату тоусиннаго, писанная въ святѣй горѣ въ обители хилендарској Григоріемъ епископомъ Рашскимъ въ лѣто 6803^с.“ Данас нема више уз рукопис листа са записом, у којем бјеше назначено и мјесто и вријеме, када и гдје је писан; али тај не пропаде са свијем него се чува у другој збирци старина, како ћемо показати ниже. Рукопис овај писан је у четвртини, на красној кожи (пергамени), доста лијепом руком, у један ступац — на првијем листовима доста на широко (по 23 врсте на страну), касније све сабијеније (по 28 и по 31 врста на страну).

На првом листу нема ништа старинскога. На другом листу почима рукопис овако:

ѿ г҃и списъ .: . ѿ г҃и посписани .: .
СѢ БОГОМЪ ПОУНИМАЮТ СЕ СНИЕ
книгы. Г҃ѣимыѣ грѣѣкъмыѣ ѣзыкомѣ.
помоканонѣ. Сказанѣимыѣ нашимѣ ѣзыко
мъ закономѣ правилѣ. Слово ѿ ст҃ѣхъ мѣсе
лѣимъскихъ седми себѣхъ. гдѣ и когдѣ и на кѣмѣ
кнѣжѣ нѣхъ събра се.

Под овијем насловом долази пријеглед од седам васиљенских сабора, то је исто што има и штампана крмчаја књига као и Рјазанска (од г. 1284), л. 1.: Подобаетъ вѣдати есикомѣу кр҃ти-
мниноу . . .

л. 45. **СВѢДѢНІЕ ПОМОКАНОУ. СИРЬУ. ЗАКОНОМОУ** прѣклоу ѣ изложение соуцаго въ кнѣгахъ сихъ съетаниѣ. свѣдѣныхъ прѣкль. У Ряз. то исто л. 34 (али не свѣдѣние него въведѣние) То је извод чланака, по најприје онијех, што долазе за изводом, на броју их 64, а послѣје онијех, који бијаху веч сприједа, по другоме бројеу 6.

л. 47. обр. **ИЗЛОЖЕНІЕ ПРАВИЛОМЪ АПЛЪСКИМЪ** же и бѣускимъ. ѣмѣ и тѣкованіе Алексѣи днѣкони. ѣ законохранители. аристини. Под овијем опѣенијем насловом долази много чланака, пореданијех исто овако у штамп. и у Ряз. и др. Само што ондје (у руским пријеписима) нема примједбе, која је овдје додана под текстом: "Аристини жема бѣше. и семѣ маиастирѣ въ цриградѣ нарицают се аристинни. и бѣ того маиастирѣ бѣше съ Алексѣи днѣкони. ѣ законѣнни. и того ради нарицают се аристини".

л. правила стыхъ аплѣ. Штамп. гл. л., Ряз. гл. л. л. 36. Издагаѣе и објашѣеа Аристинска нијесу свагдје сачувана, именито: канони 7, 23, 24, 29, 41, 43, 49, 50, 52, 53, 55, 56, 58, 59, 60, 63, 69, 70, 71, 73, 75, 77, 78, 79, 84, 85 наведени су по потпуном тексту; тумачеѣа кан. 47, 54 по Аристину с додацима; тумач. 28 по потпуном тексту и по Аристину; тумач. кан. 49, 50, 52, 53, 55, 66, 73, 75, 78, 82, 84, 85 по Зонари; тумач. кан. 37, 38, 41, 44, 72 — посебно, тумач. кан. 57, 58, 59, 60, 68, 74, 76, 83 — по потпуном канону, а 68 с додатком из Зонаре.

л. 64. б. **Стго апла пѣкла. правила црковниѣ.** зѣ. — без тумачеѣа, као и у штамп. гл. л., у Ряз. гл. л. л. 50. Ка канону 6, гдје се међу остадијем установљује „скриѣць или гоудѣць или смыѣць“ итд. „да прѣстаноуѣ“ по грѣком само *χρηστής ἢ κηαριστής*, додана је под текстом примједба, која овако гласи: Гоусли оубо дѣи имени имоуѣ. ѣже гоудѣт прѣсты гѣдѣць нарицают се. а ѣже посмыцаѣ елѣстиномъ лѣуѣемъ скриплет. смыѣць именоуѣѣ се.¹

л. 65. г. **Обою стѣю вѣховнею аплоу петра и пѣкла правилѣ.** зѣ. без тумачеѣа, као и у штамп. гл. л., у Ряз. гл. л. л. 51.

л. 67. д. **Всѣхъ стыхъ аплѣ. коупио правилѣ дѣи** — без тумачеѣа, као и у штамп. гл. л., у Ряз. гл. л. л. 53.

л. 67. обр. е. **СТЫН ВЪСЕДѢНЬСКИН. ИЖЕ въ Минѣи прѣвѣи съорѣ высть** ··. Въ цѣтѣво Костантини великаго . . . правилѣ. л. У штамп. гл.

¹Руски зове се онај клаѣтѣи лѣуѣѣць управо смыѣекъ, као и у полѣском јез., чеш. smyčec, луж. срб. smyčk.

.е., у Рјаз. гл. .е., л. 53. Није по Аристину, већ по потпуном тексту: кан. 3., из тумачења није по Аристину: 3 и 11 по Зонари, 17 по Зонари и Аристину, 20 посебно.

л. 75. **ѣ. НЖЕ ВЪ АНКУРѢ. СТГО ПОМѢСТНАГО СЪБОРА** правилъ **кѣ.** У штамп. гл. .з., у Рјаз. гл. .з., л. 59. Увод по Зонари; кан. 25 по Аристину с допућењем из потпуног текста; тумачење к истому канону по потпуном тексту и Аристину; остало по Аристину.

л. 81. обр. **ѣ. НЖЕ ВЪ НОВѢН КЕСАРНИ. СТГО СБОРА** правилъ **пѣтъмдесете.** У штамп. гл. .з., у Рјаз. гл. .з. л. 66. Све је по Аристину осим кан. 14 — по Зонари. Свршетка нема, а нема ни правила Гангрскога сабора, што је у штамп. гл. .м. у Рјаз. гл. .м. л. 69. Нема ни прве половине правила антиохијскога сабора, у штамп. гл. .ф., у Рјаз. гл. .ф. л. 71 обр.

л. 85 почима крајем тумачења 16 канона Антиохијскога сабора По Аристину као у штамп. и Рјаз.; кан. 22 нема у штамп. и Рјаз., већ оста само тумачење Аристиново, али овдје има: **Иѣиѣ ѿ своѣго граѣ въ имѣ града. да не идѣтъ поставити презвѣтера или днѣкома. нѣ аще боудѣтъ колиѣ иѣиѣа того града. аще ли ни. не твърдо поставлениѣ, и ѿмѣ покинѣнѣ.**

л. 86. обр. **ѣ. СТѢН СЪБОРЪ ПОМѢСТНЫН. НЖЕ ВЪ ЛАФѢКНИ ФРИГИНСТѢН СЪБОРА** се . . . правилъ **пѣтъдесѣтъ и десѣтъ.** Штамп. гл. .л., Рјаз. гл. .л. л. 78. Али овдје и у Рјаз. нијесу по Аристину, него у потпуном обличју, ови канони: 9, 11, 19, 22, 23, 41, 44, 48, 49, 52, 58, а у штамп. осим овијех још и кан. 16, 17, 18; кан. 19 јест овдје и по Рјаз. и по Аристину. Између тумачења, осим Аристиновијех, кан. 10, 11, 16, 54 — по Зонари; 32, 36, 38 посебни као и у штамп. и у Рјаз.

л. 94. **ѣ. СТЫ ВЪСЕЛЕНЬСКЫН ВТОРЫ СЪБОРЪ. кѣ при цри величѣмъ Феѣснѣ . . .** Штамп. гл. .м. Рјаз. гл. .м. л. 87. На почетку долази посланица к цару Теодосију (Pitra jur. escl. mon. I. 507). Све остало по Аристину, само кан. 5 понешто другачије и тумачење кан. 8 посебно.

л. 97. **ѣ. ПРАВНАА СТГО И ВЪСЕЛЕНЬСКАГО ТРЕТНАГО СБОРА. НЖЕ ВЪ ИѢФЕСѢ СЪШѢШИХЪ** се **стыхъ ѿцѣ . . .** Штамп. гл. .м. Рјаз. гл. .м. л. 89. Почетку: написаниѣ **стыхъ ѿцѣ сего сѣбора кѣ всѣмъ правокторнымъ** сравни Pitra juris escl. monum. I. 515., све остало по Аристину, осим кан. 1, који је опширније изведен него ли у Аристина, и тумачења на кан. 6, које је извађено из потпунога канона.

л. 99. .҃҃. ПРАВНАА СТ҃ГО Н ВЪСЕЛ'ЕНЬСКАГО УСТВ'РЬТАГО СБОРА
нже въ халкидонѣ. тридесете. Штамп. гл. .҃҃., Рјаз. гл. .҃҃., л. 91.
Увод по Зонари, кан. 1 у потпуном тексту, тумачење 8. канона
по Зонари и потпуном тексту, 26-га по Аристину и Зонари, 27-га
посебно, 29-га по Аристину с додатком. Све остало по Аристину.

л. 106. обр. .҃҃. ПРАВНАА СТ҃ГО Н ПОМЪСТНАГО СБОРА. нже въ
Сардинии. рек'ше въ срѣдѣи двадесети ѿ едно. — Штамп. гл. .҃҃.,
Рјаз. гл. .҃҃. л. 78. Увод по Зонари, остало по Аристину.

л. 111 обр. .҃҃. ПРАВНАА СТ҃ГО Н ПОМЪСТНАГО СБОРА НЖЕ ВЪ
Карфагенѣ. сто тридесете ѿ ѿсмѣ. — Штамп. гл. .҃҃., Рјаз. гл. .҃҃. л.
104. Канони 24 и 84 по пуноме тексту; кан. 18 садржи уједињене
каноне Аристинове 19, 20, 21. Послије кан. 45 долази тумачење
кан. 45 и 46 заједно, а сам канон (*καὶ σκληρὸς δὲ ἐπιστρέφων δευτὸς*
εἰς μεταβολήν) јест изостављен (тако овдје као и у штамп. и Рјаз.).
Канона 68 (нже ѿ поганьскихъ ѿбьути стварьими пироке да боудути
ѿбьажени) и његова тумачења (инштоже ѿбьще кр'номоу с некр'ивими)
нема у Аристина (имао би по Аристину доћи послѣ 71). Тума-
чења канона 24, 41, 46, 63, — по Зонари; кан. 22, 60, 61, 82 —
посебни. У канону 79 састављен је текст с тумачењем у једно, а
за тијем додано: Се разумно правило.

л. 141. .҃҃. Ѡ СТВОРЪШНИМЪ СЕ ВЪ КОСТАНТИНИ ГРАѢ ѿ аглани.
и гакаѢи. прѣцима сѣ ѿ прѣстолю. Штамп. гл. .҃҃., Рјаз. гл. .҃҃. л. 110.

л. 141 обр. .҃҃. ПРАВНАА ШЕСТАГО ВЪСЕЛ'ЕНЬСКАГО СБОРА. нже
въ Константѣни граде въ Троуѣи полат'нѣмъ. Штамп. гл. .҃҃., Рјаз.
гл. .҃҃. л. 141. Све по Аристину, осим кан. 67, који је наведен по
пуноме тексту, и што су премјешћени канони 83, 84, 85 (= 85,
83, 84) и 92, 93, 94 (= 93, 94, 92); а између тумачења оно код
кан. 62 — извађено је из Зонаре, а оно код 69 посебно. У штамп.
има неколико разликости: на почетку долази посланица на цара
по старинском пријеводу, код 1. канона нема биљешке о саборима,
пријевод 61 канона није исти.

л. 162. .҃҃. ПРАВНАА СЕД'МАГО ВЪСЕЛ'ЕНЬСКАГО СБОРА нже въ ми-
ненъ котороу сѣбрасе двадесети и двѣ. Штамп. гл. .҃҃., Рјаз. гл. .҃҃. л.
163. Све по Аристину. У штамп. придодан је такођер пријевод 1
канона по потпуном тексту.

л. 167. обр. .҃҃. ПРАВНАА. НЖЕ ВЪ КОСТАНТИНИ ГРАѢ БЫШАГО
прѣлаго ѿ втораго с'бора. въ цркви стѣмъ аплѣ. Штамп. гл. .҃҃., Рјаз.
гл. .҃҃. л. 170. Увод по Зонари, канон 6 и 11 понешто другачије
него ли у Аристина; у штамп. кан. 6 по потпуном тексту.

л. 169. обр. .ѣ. ПРАВНАА ТРИИ ИЖЕ ВЪ КОСТАНТИНИ ГРА^ въ прѣименитѣи цркви бжне моудрости. рек'ше въ стан софїи събрак'шаго се свора. иже сед'мы сборъ оутверди. Штамп. гл. .к., Ряз. гл. .к. л. 172. Канон 1 и 3 по Аристину, 2 по потпуном тексту (у штамп. у два пријевода).

л. 170. .ѣ. СТАГО И ВЕЛНКАГО ВАСИЛНІА. Ѡ ПОСЛАНИИ, иже къ амфилохию. ѿп'поу иконийскому. и къ диодороу. и къ нитамъ иткымъ' посламыхъ. Штамп. гл. .ка., Ряз. гл. .ка. л. 173. Готово све по Аристину, ван што су канони 23, 52, 62, 63, 64, 66, 77, 78, 80 по потпуном тексту, некоји с додацима из другијех канона; кан. 24 из тумачења Аристинова, кан. 60 по Зонари, тумачење кан. 49 посебно, 61 по Зонари и Аристину. У штамп. и Ряз. употребљено је мјесто кан. 80 тумачење, а канон по излагању Аристинову изостављен: Многочемьци скотьци соуще. ѿблау оубо по устырехъ лѣтахъ приети да боудоуть. Кан. 85 није ријеч по ријеч онако у штамп. и Ряз. како је овдје: Їко же въ зеленихъ тако и въ месехъ. Ѡ крдаго потрешномъ изираемъ. зелень ѿ и умерь. месо же гниетъ или крание. и ѿблау и сениаго бжеоу. не можетъ исти. кто оумъ иимъ. ии пьсиа меса прикоснет'се. аще не велика моужда наидеть'. по моужди же кто ида безаконий не створилъ ѿ. У Ряз. нијесу приписане ријечи сениаго бо(боу), у штамп. зелѣа гипсока, у изворнику: ὁσολῶμον — у старинском пријеводу потпунога текста употребљена је овдје ријеч беленъ.

л. 186. .ѣ. ТОГОЖДЕ Ѡ ВРЪМЕНИ СЪГРЪШАЮЩИХЪ ПРАВНАА .к. и шесть оу кратыцъ. Штамп. гл. .кк., Ряз. гл. .кк. л. 191.

л. 187. .ѣ. Тогожде Ѡ томъ. колникъ и каковѣ соуть мѣста мѣфти-миамъ рек'ше запрашенимъ. Штамп. гл. .кк., Ряз. гл. .кк. л. 191.

л. 187. обр. .ѣ. Тогожде наказание прозбоутероу. Ѡ бжтвѣи слож'бѣ и Ѡ приуещени и Ѡ нерадешихъ Ѡ запрашенихъ. Штамп. гл. .кд., Ряз. гл. .кд. л. 192.

л. 188. обр. .ѣ. Тогожде великаго василнѣ. послание къ григорию егослок'цоу. Ѡ миншсцъ строении. Штамп. гл. .кк., Ряз. гл. .кк. л. 193.

л. 192. .кз. Ѡ ПОСЛАНИИ. СТАГО. ТАРАСНІА. АРХИЕПІА Коньстантиний гра^ къ адрийноу папѣ римьскому главы разануно (мјесто — уны). Ѡ оуказамъ бжтвѣи писании иже не поставити на мзѣа. Ряз. гл. .кз., л. 197. То је извод с додацима одломака из дјела апостол-свихъ, из правила апост., из 3. књиге царева, из 4. књиге царева, из тумачења пророчанства Исаијина од Василија, из његове посланице на епископе, који бјеху под њим, из живота св. Ивана Зла-

тоустога, из правила халкид. сабора прав. 2, из посланице Генадијева на епископе, из правила 6 васиљенскога сабора пр. 22 (Beveregii συνοδικον II, 6, 2—3). У штамп. потпун пријевод (Beveregii συνοδικον II, 184).

д. 194. .кз. **СТГО ДИОНИСИЈ АРХИЕПІПА АЛЕКСАНДРСКАГО** ѿ томы когда подобаєтъ въ великую соуботоу пѣ ѿстави . . . Тогожде ѿ соущихъ безъ ѿбщениѣ страха же ради. сирѣчьнаго приобѣщающихъ се. по томы оустрашающихъ. — Штамп. гл. .кз., Ряз. гл. .кз. д. 199.

д. 194. обр. .ки. **Стго Петра александрскаго священомоуѣеника** пражилъ ѿ ѿбръгшихъ се въ крѣме гонимий и пакы кающихъ се правилъ .ди. Штамп. гл. .кз., Ряз. гл. .ки. д. 199.

д. 195. обр. .кѣ **Стго григорий. кѣпѣ** нокыи кесаріе уоудотворѣа. ѿ бмѣвшихъ въ нашьстѣи вар'вар'. Штамп. гл. .ки., Ряз. .кѣ. д. 200.

д. 196. обр. .л. **Великаго йоанисий архиепѣпа александрскаго** къ амоуноу монахоу ѿ сѣблаж'няющихъ се въ моши . . . ѿ дроугаго посланийъ блѣудинкомъ (изважено из исте посланице) . . . Тогожде ѿ оузакомѣныхъ кингахъ. ѿ декетаго посланийъ праздничьскаго. Штамп. гл. .кѣ., Ряз. гл. .л. и .ла., д. 201 и 202.

д. 197. .лѣ. **Ѧ посланийъ къ роуфинийноу:** годъ бысть. иже моуждемо приелѣченъ бы'ше ѿбръгоше се . . . Штамп. у гл. .кѣ., други извод, Ряз. гл. .ла. д. 205. (послѣје гл. .лѣ. с тиѣм припоменом, да из заборава ниѣ стављено на своме мѣсту).

д. 197. обр. .лѣ. **Стго григорийа вгословѣа ѿ словесъ ѿ тѣхъже кингахъ . . . Стго ам'филохий и селеоукоу ѿ тѣхъже кингахъ . . .** Штамп. гл. .л., Ряз. гл. .лѣ. д. 202.

д. 198. обр. .лг. **Стго Григорий моуьскаго. и литию кѣпѣ** меленьтиньскомоу правилъ .и. Штамп. гл. .ла., Ряз. гл. .лг. д. 203.

д. 200. .лѣ. **Тимофѣй ар'хиепѣпа александрскаго. единого ѿ ста и пятидесять стыхъ ѿцѣ . . .** правилъ .си. Штамп. гл. .лѣ., Ряз. гл. .лѣ. д. 205.

д. 201. .лѣ. **Феофил ар'хиепѣпа александрскаго. възглашениѣ** бгомѣлению. настав'шоу въ нецѣлю. встѣхъ же правилъ .ди. Штамп. гл. .лг., Ряз. гл. .лѣ., д. 206.

д. 202. .лѣ. **Кѣрѣла ар'хиепѣпа александрскаго. ѿ посланийъ** иже къ доминоу правилъ .с. . . . Тогожде ѿ посланийъ къ пендапольскимъ. и къ лѣкинскимъ кѣпѣомъ правилъ .д. . . . Тогожде къ мак'симоу дѣп'комоу . . . Тогожде генадию ар'химандритоу . . . ѿ посланийъ къ мѣлогнию александрскагомоу. Штамп. гл. .лѣ., Ряз. гл. .лѣ., д. 207.

д. 203. .лѣ. **Тогожде ѿ прѣковѣрий. главѣ .ки. на несторий.** Штамп. гл. .лѣ., Ряз. гл. .лѣ., д. 208.

л. 204. .лн. Генадїи архїеїпа кон'стантина града. иже тогда съшѣдшаго се стго скорѣ. ѿ посланиа къ всѣмъ ипѣомъ. У штамп. потпун приѣвод, али није старински. У Рјаз. извод из Аристина, исто као и овђе; гл. .лн., л. 209.

л. 204. обр. .лѳ. ѿ посланїи ѿ коньстантини града скорѣ иъ марь-тоѣрїю ипѣоу амѣтѳхїнскомоу. ѿ томъ како приїмати иретники приходящемъ къ скор'иѣи цркви (такѡ). Штамп. гл. .лз., Рјаз. гл. .лѳ. л. 210.

л. 205. .лн. Главы великїе цркве рек'ше ст҃їе софїе. запечатан'їиъ золотоу печатїю цра Ноустинїиѣ. О разѣхъ приѣзжающихъ къ црковѣ. Штамп. гл. .лн., Рјаз. гл. .лн. л. 210.

л. 205. обр. .лн. Димитрий. мїтрополита кѹзнуѣскаго. и ѿ ѿкопитѣхъ и ѿ хацицѣрѣхъ. Штамп. гл. .лѳ., Рјаз. гл. .лн. л. 211.

л. 206. .лн. ѿ маслїицѣхъ иже соутъ ииѣ гл҃емъ б҃гои҃ли ба-боѣмъ (. . τὼν γὺν βογρίλων). У штамп. други одјел гл. .лѳ., Рјаз. гл. .лн. л. 211.

л. 206. обр. .лн. Петрѣ. ар'хїеїпа амѣтѳхїнскаго. къ бїетѣуьскомоу ар'хїеїпоу. бѣ же съ. при патрїар'сѣ. коньстантина града а'лѣксїи . . Леѡнѣта архїеїпа бѣгарьскаго ѿ трии посланїи. ѿ тѣхъже опрѣснѣцѣхъ. прѣваго посланїи. Штамп. гл. .лн. Рјаз. гл. .лн. л. 212. Из посланица Леонта бугарскога наведен је само један одломак у 5. врста; у заглавкѣ позива се исто онако на три посланице као у Аристина (Beveregii συνόδιον II, 6, 22).

л. 207. .лн. Блаженаго и҃ла урѣморїѣѣ. посланїе посланое къ харїклию презѣптерѡу. соѹроко нападающеу ил сѣгрѣшлющемъ. И глаголюѡ Не докѣиѣтъ ил покаиѣнїе исповѣданїе оустѣмъ ѡ҃ше и дѣла постѣнїуьскѣмъ не боѹдоутъ. Штамп. гл. .лн., Рјаз. гл. .лн. л. 212.

л. 209. обр. .лн. .лн. ѿ свѣтъка бж'тѣвнѣхъ новѣхъ запо-вѣдїи. иже къ бж'тѣвнѣмъ наслѣдїи цра ноустїиѣ. ил разанѣннѣмъ запо-вѣдїи. сходѣше се подобїи съ бж'тѣвнѣмъ и свѣщеннѣмъ правнѣмъ — ἐκ τῶν μετὰ τὸν κώδικα θεῶν νεάρων διαλέξεων τοῦ τῆς εὐσεβείους Ἀθήνης Ἰουστινιάνου διάφοροι διαλέξεις συναΐδουσαι ἐξαίρετῶς τοῖς θείοις καὶ ἱεροῖς κάνοσι . . . Розенкамфа обозрѣнїе кормчей книги, прилож. VIII, 21, ср. Е. Heimbachii *Ἀνέκδοτα* II, 202. Штамп. гл. .лн., Рјаз. гл. .лн., л. 215. Ова збирка од 87 глава, што се приписује Јовану Схоластику, бијаше позната и у другом словенском, старијем пријеводу, који се сачувао у Јеѡрему ермч. XII. вијека.

л. 232. обр. .лн. **НОВАМЪ ЗАПОВѢДЪ. БАГОУЪТНЕАГО Ц'РА АЛ-К'СНІА КОМНІСА:** Leunclavii juris graecoromani tomi duo I, 70. Штамп. гл. .лн., Рјаз. гл. .лн. л. 239.

л. 234 обр. .пн. Заповѣдь новѣи бывшій ѿ хрѣтолюбнаго црѣ нашего. Алѣксѣи. комнина. мѣцѣ июніѣ Ниндѣи седмаго. Въ лѣтъ з-ф-ск. нже изложена бысть ѿ карды. хранителей полаты. и прѣваго соудѣи снѣмаго: Leunclavii I, 59. У штамп. други одѣла гд. .мг., у Ряз. други одѣла гд. .мс. л. 241.

д. 237. обр. Вспоминание хранителя полаты. ѿ великаго стража Іоѧна. Оракисиѧ. ѡ немъ же раздръженіе изреуено бысть прѣмъ нашимъ стымъ . . Прѣжде быѣшій ѿ него новаѧ заповѣдѣ ѡ брацѣхъ оутѣржающій повелѣніе. и не раздръженоу быти показѣвающій. Съ скѣшенными молитвами быхшемоу ѡброуѣнню. Мѣдъ марѣд. Leunclavii I, 132. Въ лѣто 758. У штамп. треѣи одѣд гд. .мг., у Ряз. треѣи одѣд гд. .мг., д. 244.

л. 242. обр. .мз. Ѣ различимых титль рѣше гранин. Ноустииниши
пра новыхъ заповѣдѣй. Штамп. гл. .мд., Ряз. гл. .мз., л. 249. Ово су
хѣцѣва Фотијева номоканона, о пријеводу којихъ припоменухъ прије,
на име: титла I. гл. 8 (а не 9), 9 (а не 11), 20, 30, 31, 32, 36;
титла II. гл. 1, 2; титла IV. гл. 7; титла V. гл. 2; титла VI. гл. 1;
титла VII. гл. 1, 4; титла VIII. гл. 2, 8, 14; титла IX. гл. 1, 2,
9, 25 (а не 26), 27 (а не 27 и 28), 29, 32, 36; титла X. гл. 1, 5;
титла XI. гл. 1, 3; титла XIII. гл. 3, 4, 5.

л. 251. обр. .мн. НЗБРАННІЕ ѿ ЗАКОНА БГОМЪ дамаго изльтома
монствомъ. О соудѣ и ѿ правдѣ. Штамп. гл. .ме., Ряз. гл. .мн. л. 257.
(Cotelarii Monum. I. 1—27).

д. 258. Мф. Никиты мниха прозекүтера монастырь стоудинскаго. по-
рекломо стюента латинномъ. ѿ опрхснцѣхъ. Ряз. гл. мф., д. 262 —
потпуно, а овдје без свршетка; д. 260 завршује ријечима: братиѣ.
къждо къ нѣже унѣ; — даѣе за тијем ишло би, као што и јест у
Ряз. (д. 265): „прозекунъ юсть къ томъ да прехвкелетъ.“

За л. 260ым перекида текст те нестaje више листовa, гдје билаше конач гори поменути расправа, за тијем гл. м. ѿ соудотыиъ поста, о брацѣхъ нерыиенкыиъ, о стрижени брaды, о рaстaицѣхъ клaсѣхъ, о прѣстени, тако има Рјаз. гл. м. л. 266; гл. мa. о фразѣхъ (Мих. фразѣхъ) и проуиѣхъ лaтинѣхъ — у штамп. гл. мз., у Рјаз. гл. мa. л. 270; стго Анастасиa патрирхa Антиохиискaго оуказанию, яко великыи англискыи естъ архiereиискыи санъ — у Рјаз. гл. мв. л. 272.

л. 261. из расправе истога Анастасија исповједаних о пљач рум-
сцама. Григориј бестодовицић — само што недостаје неколико врста
с почетка, а то је у Рјаз. други одјел гл. нм. л. 273. Овај чланак
налази се у старим пролозима.

юшоу. ѡзому же тогда ѡска ѡца самоу поутемоу соушоу. Штамп. гл. .мв., Рјаз. гл. .мф. л. 347. Leunclavii I. 104.

л. 346. обр. .ѣ. **НО ВЪПРОСОМЪ П ПО ѠБЪТѢМЪ БЕСѢДА СТО** дидѡха ѡирьвение. Рјаз. гл. .ѣ. л. 253.

л. 351. .ѣ. **СТО ІЕННІФАННА. АРХІЕПІПА КУПРЬСКАГО** града костантинна. Ѡ иресехъ всѣмъ иресемъ мтри соутъ ѡ прькоѡбразнымъ уетуре. Рјаз. гл. .ѣ., л. 358. Cotelerii I. 278.

л. 370. .ѣ. **СТО ННКУФОРА. ПАТРИАРХА КОСТАНИНА** града. Споеданиѣ ѡкажетаюшихъ крѣпимъ рекше ѡ кингоуимъ. ѡже соутъ иконоборци . . . И иже ѡ иресехъ и ѡ илутельницехъ иресемъ. Ѡ съборимъ ѡже въ стыхъ ѡца нашего . . . Софроний патрирха иерѡмьскаго. и приложение ѡ того и до ииѣ . . . Рјаз. гл. .ѣ. л. 377.

л. 373. обр. .ѣ. **ТНМОСІА ПРОЗВНТЕРА. СТЫЕ И ВЕЛНКЫЕ ЦРКВЕ** костантинна града. Къ нѡану презвѣтероу и сьсоудохранителю стые ече иже въ халкопатин. разлунн (мх. ѡ разлунин) приходешихъ къ благоустѣти нашен кртѣ. Рјаз. гл. .ѣ. л. 380. У штампаном има извод из ове расправе по Никону Црногорцу. Cotelerii: III. 377.

л. 384. **О расколахъ. Марицаюшихъ се расоудимыхъ:** други одјед главе .ѣ. — Рјаз. то исто л. 390: Cotelerii III, 405.

л. 392. .ѣ. **Ѡ патрирѡша мавьинна. како подобаетъ** принимати ѡ иресни приходешие къ стѣи ежни съборитѣи ѡ апѡстѣи цркви. Рјаз. гл. .ѣ., л. 397.

л. 398. обр. пошљедѣе врсте носе овај заглавак:

Ги ис хѣ ее нашъ помнлоуи насъ. аминъ. аминъ. аминъ.
Скочуаше се. вгодѣиокеишые. сие. книги. помока
помъ. помощноу стые тронце. и силоу жикотко
реѣраго кртѣ. и матками прѣутые блѣице наше ече
и есѣхъ стыхъ аминъ . . .

л. 398. **НѠАНА ДАМАСКИНА НЗЛОЖЕНИЕ ВЪРЫ.** Въ кратьцѣ: Въпросъ. Которые втры иси. Ѡвѣтъ. Хртѣиѣи. — — —

л. 398. обр. Кирика архіеписпа александрскаго бесѣда съ несториемъ иретикомъ . . . игда бѣтъио писаниѣ повѣдаѣтъ рождѣство хѣо ѡ мирне дѣце . . . краја нема; л. 398, пошљедѣи, завршује ријечима: „Несторни рече. В'сѣка мти идиносочѣиомъ сѣеѣ раждѣтъ . . . итѣсть оубо имоу мти. аще иетъ (sic!) идиносочѣиъ иси иетъ. како во имоу мти тоуждемоу соуѣ.“

Такав је тај знаменити рукопис, како се дан данашњи чува у усерсном манастиру, красно увезан и сачуван, али без оногъ напријед споменутогъ записа, без краја, и без неколико листова у

средины. Ипак све или бар готово све, што му овдје недостаје, није срећом пропало, него се чува у другој збирци старина, у московском музеју, међу споменицима збирке Ундолскога, увезано као особит рукопис, не у реду како би ваљало; по каталогу Ундолскога бр. 25, у свему 26 листова.

Између ових листова требало би да лл. 18—19 стоје послје л. 18. На њима се чита поврх свршетка истумачења ријечи св. вјеровања ово: *Істакованимъ молитвѣ. иже моудѣи гѣ нсѣ хѣ оуѣснении скоу.*

лл. 2—9 сачињавају посебан свежњић, који би имао бити уметнут у рукопис иза листа 84. На њима се чита поврх довршена канона новокесаријскога сабора ово: *Стго помѣстнаго с'бора иже въ Гангрѣ правилъ .ж. с опѣненимъ тумачењемъ (= У штамп. гл. .ж., Рјаз. гл. .ж. л. 69) а од листа 5: иже въ Антиохи сурьсци стго помѣстнаго сбора правилъ двѣдесете и петъ. (= Штамп. гл. .ѳ. Рјаз. гл. .ѳ. л. 71 обр).*

лл. 10—17. опет су посебан свежњић, који би ваљало уметнути у рукопис иза листа 260. На њима долази иза довршене расправе Никите Скитита ово: — л. 10. о соудьномъ постѣ, — л. 13. о брацѣхъ иерувельскихъ, — л. 14. о стриженни брады — о растерихъ власы, о пръстени, — л. 14. обр. о правыхъхъ и о проуихъ латинихъ — л. 17. стго Анастаси патрѣиарха антиохинскаго. оуказание: како великии англъскы ѣ архіерѣискы самъ, — л. 17. обр. тогоже стого Анастаси Исповѣданіе ѿ папѣ Рѣмьсцѣхъ Григорѣи бесѣдокницѣ и уюдтворци.

лл. 21—26 имали би у рукопису доћи сасвијем на крај књиге, послје листа 398. На њима долази након довршене бесјѣде Кирила Александријскога с Несторијемъ ово: — л. 21. обр. блаженнаго Иѡанна Дамаскина слово ѿ нбси, — л. 22. обр. тогоже слово ѿ рай, — л. 23. обр. тогоже слово ѿ улоуцѣхъ, — л. 24. тогоже ѿ дншвола и ѿ вѣсѣхъ, — л. 24. обр. паскалии се саманихъже лѣт стотѣи. — даље: паск евреѣискѣ ѿбрѣ — — — л. 25. Вѣрваниени браци познѣвают се сице, — л. 26 таблица степена сродства.

Умах за 26 листом имао би како се чини доћи лист 1., на којему се чита овај занимливи запис. Ето га читава:

Възлюблении господни и ѿци и брати и уѣди. гоу нашему Іс Хоу вса прѣдръжѣщюу и владѣущюу и свѣдоущюу. глѣущюу мирѣ и величїи на воиущихсе ѣго. и великимъ ѣго промыслиениемъ произидоше на свѣтъ Слоувьскаго ѣзика. вгодѣиновениимъ сиѣ кнѣгы, нарицаемымъ Номокономъ. помрауени бо вѣхоу прѣже сего ѡблакомъ моудрости Ісїинь-

скаго языка. мнѣ же ѿблѣсташе рекше истыкованы быше. и блѣтню бжн-
юу нѣсно снѣють. нескѣннѣ тмоу ѿгонеще. и все просвѣщающе свѣтломъ
разоумнымъ. и ѿ грѣхъ избавляюще. Всякъ оубо оуунтель рекоу же кѣпѣ
или презвѣтеръ или нѣмъ кто оуунтельскѣи самъ прѣдрже. аще сѣхъ кнѣгъ
не вѣсть добръ. То ни самъ себѣ знаеть кто есть. прѣнѣнѣоуѣ же въ
глоуѣнѣноуѣ вгодѣхѣоѣнѣнѣхъ сѣхъ кнѣгъ. акоже въ зръцалѣ самъ се оузрѣть
какоуѣ есть. и какоуѣ поѣаеть кѣмоу быти. и дроугыѣ познаеть и
пооуунѣти. и зиде же на свѣтъ нашего языка бжтѣномъ сѣ писаннѣе. потѣ-
щаннѣемъ и любовнѣю многую и желаннѣемъ. и змлада ѿскрѣнаго вгоуѣсти-
наго и прѣѿскрѣнѣнаго и прѣваго архѣмѣпа всеѣмъ Срьбьскѣмъ землѣе. кѣрѣ
Савѣ. сна прѣпѣбнаго ѿца Симѣѣна. прѣваго наставнѣкѣи всеѣхъ Срьбьсцѣхъ
землѣи. Сѣ же влоуѣстѣнѣнѣи архѣмѣпѣи и крѣлевѣство ѿбѣновѣи и ѿстѣи
въ Срьбьсцѣхъ землѣи. Писаны же быше кнѣгы снѣ мною моужемъ зѣло
грѣшнѣмъ. иже оубо ѿбразомъ мнѣхъ архѣмѣрѣхъ сѣномѣ. кѣпѣ Рашѣи
Григорѣи вѣторы. тогда живоуѣщоу мнѣ въ домоу стѣхъ аѣлѣ иже въ Расѣ.
Написѣхъ же ѣ домоу прѣстыѣмъ Бѣе кѣландарьскѣмъ. иже въ стѣхъ горѣ.
И молю кѣсъ гдѣиѣ и ѿцѣи и братѣи. по ѿбѣщаннѣю стрѣо свѣора вашего
и наставнѣкѣи вашего прѣже бывшаго игоуѣмена Кѣрѣнѣка. и пакѣи насто-
ѣщаго наставнѣкѣи вашего игоуѣмена 'арѣвнѣи. оуѣнѣшите мѣ оу поменѣ.
и поменѣоуѣте брѣта вашего и сѣслоуѣбѣнѣкѣи Григорѣи. зѣ то бѣо и по-
троуѣдѣхѣсе ѿ сѣхъ кнѣгахъ. неклѣи вѣхъ стѣмѣи вашѣмѣи мѣтѣвѣи ѿставѣе-
нѣе прѣнѣлѣи великѣхъ грѣхъ моѣхъ. Молю же почитѣющеѣ и прѣпѣсоуѣю-
щеѣ. сѣ многомъ вѣнѣмѣаннѣемъ уѣтѣте и прѣпѣсоуѣте га радѣи. не моужѣте
ни оуѣти ни приложѣти. поѣеже иѣи нѣуѣтоже крѣко нѣи испрѣвѣемо и
прѣспрѣвлѣи. двѣци бѣо и трѣци прѣиѣдохъ и не ѿставѣхъ ни ѣдиѣного
слова ни строка. Снѣ бѣо кнѣгы писаны быше и зѣ архѣмѣпѣлѣхъ кнѣгъ. и
самъ азѣ грѣшнѣи Григорѣи потроуѣдѣхѣсе и ѣс тѣхъ кнѣгъ. испрѣвлѣхъ снѣ
кнѣгы. да не соуѣт нѣуѣтоже крѣко. ѿцѣи и братѣи молюсе и прѣпѣю
вѣзѣхѣнѣте кѣ гоу ѿ мнѣ грѣшнѣмъ.

Снѣренѣи кѣпѣ Рашѣи Григорѣи вѣторынѣ. кѣмоужѣ оуѣство грѣбѣ. мѣи
же землѣи. а богѣтѣство грѣсѣи.

Снѣ стѣмъ и бжтѣнѣмъ кнѣгы глѣмѣмъ законѣнѣмъ. написѣшѣсе въ дѣи
вгоуѣстѣнаго и стороѣнаго глѣи крѣли Оуѣрошѣ. тогда стѣлѣства дръжеѣноуѣ
прѣкѣло 'Юѣвѣстаѣноуѣ вѣторѣмоуѣ написѣ же ѣ кѣпѣ Рашѣи Григорѣи вѣ-
торынѣ. въ домоу стѣхъ аѣлѣ. Аѣто же вѣ. г. а. ѿ. г. Сѣврѣшнѣшѣсе. Бѣи.
на сѣлоуѣ. на мѣи. аѣнѣи.

Оваѣ је запис истѣомъ руѣомъ, истѣиѣемъ правописѣомъ писѣнъ кѣо и чи-
тава кѣнѣга. По томѣ нема ни какоѣе сумѣе, да се је таѣ запис
нахоѣдио у кѣнѣзи јѣшъ таѣа, вѣдъ су год. 1776—1777 сѣставѣлѣли

опис ускрснога манастира, те да је књигу писао Григорие II епископ рашки, али не године 6803, како се каже у опису или бар у извадку из описа, већ г. 6813 т. ј. 1305 г. посл. Исукр.

Важност овога споменика за српску књижевност не стоји само у времену, када је писан, него и у томе, што су Срби XIII—XIV вијека сматрали преводитељем крмче књиге свога архиепископа Саву, што су дакле вјеровали, да пријевод крмче књиге није старији од конца XII или почетка XIII вијека, имајући ваљда какав такав темељ, на којем су оснивали учествовање преосв. Саве код пријевода или распрострањивања крмче књиге. А важност његова за књижевност руску стоји у том, што је готово подпунома једнак с Рјазанском крмчом књигом г. 1284 и с другима преписима ове књиге тог истог извода, највише уважавана, као што се види по томе, што је био употребљен и код штампања крмчије. Не може се ипак муком мимоићи, да је крмчаја књига постала познатом у Русији именито у том изводу раније него ли и у којем другом. Да не говорим о другијем доказима, који такођер нијесу незнатни, припоменут ћу, да је у XIII вијеку крмчаја позната била у два друга извода, и да у посвема особитом изводу, гдје је текст канона свагда потпун, и нема ништа из Аристина и Зонаре, сачувао се у Ефремској крмчији (синод. п. 227) XI—XII вијека.

Ogledi stare hrvatske proze.

IV.

Život Aleksandra Velikoga.

Po tekstu rudničkom, poredjenom s više drugih rukopisa

IZDAO PRAVI ČLAN V. JAGIĆ.

*Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije
znanosti i umjetnosti 13 listopada 1870.*

Najmilijim predmetom zabavne književnosti srednjega vieka bijaše život Aleksandra Velikoga, kako ga je pripovijedanje potonjih vremena i naroda, baštinika staroga svijeta iskitilo prema svojem mišljenju i svojoj fantaziji. Nijedan narod, koji se već u srednjem vieku latio pera da piše, plodi i izvodi djela književna, ne zaboravi na toga junaka, kojega gorostasna veličina bacaše sjenu ličnosti i djela svojih daleko iza sebe, izvan granica staroga grčko-rimskoga svijeta. Potraživati, kako je taj predmet kod raznih književnosti zastupan, dovoditi ove razne radnje u medjusobnu svezu, razabirati gdje i kada je koji noviji elemenat u cjelokupno pričanje unesen te napokon razgalivši priču svesti je na prve historijske izvore — to je liep zadatak nove, komparativne, nauke literarno-historijske. Riešenju toga zadatka već je znatno prokrčen put posebnimi istraživanji o pojedinih Aleksandridah ili pričah Aleksandra Velikoga. O tome ima veoma bogata bibliografija, iz koje hoću da navedem bar znatnija djela:

Fabricius *Bibliotheca graeca* ed. Harless. Hambg. 1790 ss. T. I lib. 2. cap. 10. Tom. III lib. 3. cap. 2. — St. Croix *Examen critique des historiens d'Alexandre le Grand*. Paris 1804. — F. (Favre?) *Vie d'Alexandre le Grand* u *Bibliothèque universelle de Genève* 1818. — Jules Berger de Xivrey *Notice de la plupart des manuscrits grecs, latins, et en vieux français, contenant l'histoire fabuleuse d'Alexandre le Grand connue sous le nom de Pseudo-Callisthène. Suivie de plusieurs extraits de ces manuscrits (1834) u Notices et Extraits des Manuscrits*. Paris 1838. Tome XIII, 2 partie. — Joh. Ge. Th. Grässe *Die grossen Sagenkreise des Mittelalters*. Dresden 1842. — id. *Trésor des livres rares et précieux etc.* Dresden 1858 s. v. Alexander. — Florian Frocheur *Histoire romanesque d'Alexandre*

le Grand, ou Recherches sur les différentes versions du Pseudocallisthène à propos d'un manuscrit de la bibl. roy. de Belgique u *Messenger des sciences historiques et archives des arts en Belgique* Aunée 1847. — Guillaume Favre *Recherches sur les histoires fabuleuses d'Alexandre le Grand*, u *Mélanges d'histoire littéraire*, Tome II Genève 1856. — le comte de Villedeuil *Légende d'Alexandre le Grand au XII siècle, d'après les manuscrits de la bibl. nat.* Paris 1853.

Najstariji grčki izvori dovode do tako zvanoga Pseudo-Kalistena, kojega je tekst kritički izdao K. Müller u Didotovoj zbirci, pod naslovom: *Arriani Anabasis et indica — Reliqua Arriani etc. — Pseudo-Callisthenis Historiam fabulosam ex tribus codicibus nunc primum edidit Carolus Müller*, Parisiis 1845. Na temelju istoga teksta izradjena su najnovija istraživanja o Pseudokalistenu u knjizi: Julius Zacher, *Pseudocallisthenes. Forschungen zur Kritik und Geschichte der ältesten Aufzeichnung der Alexandersage*. Halle 1867. Grčki tekst, kako dokazuju znatne razlikosti onieh triju rukopisa, koje upotrebi K. Müller, bijaše tečajem vremena puno mienjan, množen i raširivan: prema tomu se razlikuju i prijevodi raznih, istočnih i zapadnih jezika. Latinski prijevod imamo od nekoga Julija Valerija, koji je izdan po prvi put od Angela Mai: *Julii Valerii res gestae Alex. Mac. Translatæ ex Aesopo graeco* 1817 u Milanu, za tim po drugom rukopisu u gori pomenutom izdanju grčkoga teksta od K. Müllera, o drugih rukopisih istoga Julija Valerija raspravlja J. Zacher u pomenutoj knjizi 35—41. Iz prijevoda Valerijeva učinjen bi vrlo rano izvod, koji po prvi put izda J. Zacher: *Julii Valerii Epitome, zum erstenmal herausgegeben*, Halle 1867 (sr. W. Wackernagel u *Zeitschrift für deut. Philologie* I, 119). Oviem izvodom tureno bi do skora cielo djelo Valerijevo u zaborav. Prijevod Valerijev poznašao i upotrebljavaše nepoznati pisac djela: *Itinerarium Alexandri* (izdan od Angela Mai u Milanu 1817 uz prijevod Valerijev, za tim u zbirci Müllerovoj), kojemu je vrijeme ustanovio Letronnes (u *Journal des savants* 1818) između g. 340—345. Ovomu je itinerariju posvetio posebnu raspravu K. Kluge: *De Itinerario Alexandri M. Vratislaviae* 1861, kojega je rezultate Zacher u toliko pomjerio, što dokaza da je pisac itinerarija crpao iz Julija Valerija: tim je određeno i vrijeme kad je mogao Julijo Valerij prevesti Pseudo-Kalistena (sr. Zacher n. n. m. 48—84).

Vrlo rano bijaše prevodjen grčki tekst Pseudokalistenov na istočne jezike, kao na Armenski u 5. vjeku, izdan u Mletcih 1842 kod Mekitarista pod naslovom: *Padmuthium Acheksandri Maketonazwui*, u isto doba na sirski (gl. *Zeitschrift d. deutsch. Morgenl. Gesellschaft* VIII, 835; IX, 780); sr. o tome, orientalnom, ogranku Aleksandrove priče Fr. Spiegel *Die Alexandersage bei den Orientalen*, Leipzig 1851; M. E. Stern *zur Alexandersage*, Wien 1861, Heineman Vogelstein *Adnotationes quaedam ex litteris orientalibus petita ad fabulas quae de Alexandro magno feruntur*, Vratislaviae 1865; *Beiträge zur Alexandersage* u *Monatsschrift für Geschichte und Wissenschaft des Judenthums* 1866.

U 10. vieku donie iz nova Archipresbyter Leo iz Carigrada (920—944) grčki tekst priče Aleksandrove u Napulj te ga po želji gospodara svoga, kneza Ivana, prevede na latinski, onako kako mišljaše da će ugoditi svojem vremenu i njegovu mišljenju; ovo djelo, poznato pod naslovom „*Historia de proeliis*“ (izdano mnogo puta, ali kritičkog novijeg izdanja nema još) posluži kao osnov zapadnoj Evropi za sve potonje priče i životopise Alexandra Velikoga. Među najranije zapadne ljetopisce, koji upotrebiše latinsko djelo arhipresbitera Leona, spada Ekkehardus Uraugiensis (izdan u Pertzovih *Monumenta Germaniae Historica* T. VIII. *Scriptores* T. VI).

Istoga arhipresbitera Leona držaše se, bar u glavnom, južno-franceski svećenik Alberik Besançonski, koji se nije podpun sačuvao, sr. Paul Heyse *Romanische Inedita auf italienischen Bibliotheken*, Berlin 1856; K. Bartsch *Chrestomathie de l'ancien français*, Leipzig 1866; gledaj takodjer Pfeiffer's *Germania* II, 449 (članak od Bartscha). Po Alberikovu djelu bit će izradjen onaj život Aleksandrov francuski, o kojem se do sada samo nešto znade iz bilježaka K. Bartscha: *Beiträge zu den romanischen Literaturen* u *Jahrbücher für romanische Literatur* XI, 168. Podpuna franceska Aleksandrida iz 12. vieka ima još od nekoga popa Lamberta i njegova nastavljaja Aleksandra Bernayskoga, sr. Henri Michelant *Li Romans d' Alexandre par Lambert li Tors et Alexandre de Bernay*, Stuttgart 1846; i *Lambert le Court et Alexandre de Bernay, Alexandriade ed.* Le Court de la Villethasseez et Eugène Talbot. Paris 1861.

Po franceskom djelu Alberika Besançonskoga izradjen, da gotovo preveden je život Aleksandra na njemački jezik od popa Lambrechta; najnovije izdanje Heinr. Weismann *Alexander. Gedicht des zwölften Jahrhunderts vom Pfaffen Lanbrecht*. Urtext und Uebersetzung nebst geschichtlichen und sprachlichen Erläuterungen, so wie der vollständigen Uebersetzung des Pseudo-Kallisthenes und umfassenden Auszügen aus den lateinischen, französischen, englischen, persischen und türkischen Alexanderliedern. Frankfurt a. M. 1850. O vriednosti njemačke pjesme gledaj uz druge literarne historike sud G. G. Gervinusa u *Geschichte der deutschen Dichtung* V. Aufl. I. 333.

U 12 vieku sastavi opeta nov život Alexandra Velikoga latinskim jezikom u stihovih M. Filip Gualther ab Insulis (Lile) prozvan de Castellione (Chatillon), od kojega ima najnovije izdanje: *Ph. Gualtheri Alexandreis ed.* Muelldner Lips. 1863. Ovo djelo steče si u brzo velik ugled, njega držahu se kao uzora mnogi potonji pjesnici raznih naroda to romanskih to germanskih, kao n. pr. španjolski pjesnik Joan Lorenzo Segura de Astorga sr. Ferd. Wolf, *Studien* 71. Nego za nas je najvažnije to, što je na osnovu istog Valterova djela spjevana češka Aleksandrida, koje su dielovi najposlije štampani u Výboru knjizi I. i u Jirečkovoj Autologiji. Sr. raspravu Vaclava Nebeskoga *Alexandreis česká* u čas. čas. muz. 1847 II. 1 i 136, Šemberin članak u *Sitzungsberichte der könig. böhmisch. Gelehrten-gesellschaft* 1859, 30 i hist. lit. vyd. 3, 102; Jireček *Anthologie etc.*

2 izd. sv. I, 31. Bibliografske podatke podaje uz Jungmanovu historiju literature još I. I. Hanus: *Dodavky a doplňky* I. 8 č. 48. Potanko ispitivanje češke Aleksandride, u kojem bi dakako i svi dojačniji rezultati sabrani bili, jošter ne dostaje češkoj književnosti. Nego ima u češkom jeziku takodjer prozom pisani životopis Aleksandra Velikoga, o kojem gl. Jungman *hist. lit. české* str. 68 č. 121; odlomci štampani su po rukopisih 15. vieka u drugoj knjizi Výbora i Jirečkovo Antologiji. Ovaj prozaički životopis — zar prievod gori pomenu-toga djela liber de proeliis? — izdan je štampom g. 1513 u Plznu.

I poljska književnost dobi preko zapadne Evrope životopis Aleksandra Velikoga, koji je već štampan g. 1550 u Krakovu pod naslovom: *Historia o żywocie i znamienitych sprawah Alexzandra Welkiego króla Macedońskiego*, i kasnije više puta, sr. Maciejowski *Dod. do piśm.* 359, Пыпинъ Очеркъ лит. исторiи стар. повѣстей и сказокъ, 37. Iz bližega nije mi poljsko djelo poznato.

Dok su u češku i poljsku literaturu utjecali izvori latinski (i njemački) zapadne Evrope, medju tiem crpaše slovinski jug i istok izvore svoje za život Aleksandra Velikoga iz izvora bizantinskih, dakle iz raznih, što više što manje izmijenjenih recenzija grčkoga teksta Lažikalistenova. Najranije, kako se danas misli, ukaza se život Aleksandra Velikoga u staroslovensku (starobugarsku, starosrbsku, starorusku) književnost preko onih zbornika, koji su osobito u starijoj ruskoj književnosti poznati pod imenom Hronografa. Za to je pitanje o dobi i izvoru staroslovenske Aleksandride tiesno skopčano s istraživanjem slovinskih hronografa, o čemu imamo iz novijega vremena vrstno djelo rusko Andrije Popova: *Обзоръ хронографовъ русской редакціи Москва 1866*, svezke 2. (Sr. obznanu tog djela od dra. Fr. Račkoga u „Radu“ knjizi XIII. str. 213). Važno bi bilo, da se može potvrditi misao kneza Obolenskoga (sr. *Временникъ императорскаго московскаго общества исторiи и древностей российскихъ, Москва 1851*) str. XVI, da je obširan život Aleksandra Velikoga, dakle recimo djelo Pseudokalistenovo, prevedeno na starobugarski jezik već istodobno s prievodom ljetopisca bizantinskoga Joana Malale, za koji se uzima da ga je po prvi put preveo s grčkoga pop Grigorije u vrijeme cara bugarskoga „knjigoljubca“ Simeuna (sr. u mojoj historiji književnosti str. 70). To izvode odatle, što u rukopisu arhivskom (t. j. u arhivu ministarstva inostranih djela u Moskvi) 15. vieka, koji nije nego priepis iz rukopisa 13. vieka (od g. 1261) ima u samoga Malalu, medju 7. i 8 knjigu po diobi grčkog teksta, umetnut obširan život Aleksandra Velikoga (книги Олѣксандръ sr. *Временникъ* ib. str. XXXV), pak i u „elinskom“ (grčkom) ljetopiscu, kojemu pripominje više rukopisa, podieljenih u dvie redakcije, A. Popov, dolazi na istom mjestu t. j. iza knjige Malaline 7 a ispred 8, život Aleksandra Velikoga. Po tome i A. Popov misli, da „составитель еллинскаго лѣтописца не самъ внесъ Александрiю въ свой трудъ, а нацѣлъ ее слитою съ хронографомъ Малаа,“ *Обзоръ* I, 29. Nego kako ni A. Popov ne drži misao svoju posvema utvrdjenom, tako hoću i ja da rečem, gdje mi se čini da je

slaba strana ovoga dokazivanja. Kaže se za popa Grigorija, da je preveo hronograf Malalin: koliko i što je preveo, to se po onome jednom zapisu u arkivskom rukopisu jedva tako izvjestno kazati može, kako se obično uzima. Dobro je cielu neizvjestnost onog zapisa istaknuo g. Sreznevski u Древние памятники письма и языка югозападныхъ Славянъ 1865 str. 25. Ali uzmimo, da i jest sigurno, da je pop Grigorije preveo čitav ljetopis Malalin, niti rukopis arkivski, opisan od kneza Obolenskoga u Vremenniku knj. 9, niti elinski ljetopisac donose hronograf Malalin u običnom redu, kakav je u izvorniku grčkom, nego je slovinski tekst Malalin isprekidan raznim umetci iz tekstova sv. pisma staroga zavjeta i apokrifskih knjiga (sr. u Vremenniku str. XXIX, XXXI, XXXII, XXXIV itd.). Pita se dakle, kada bješe Malalin slovinski tekst ovako ispremiešan? Jer tada bit će bila umetnuta unj i Pseudokalistenova Aleksandrida. Da li upravo od samoga Grigorija? Sreznevski govori istinabog (п. п. м.): вставки изъ книгъ ветхаго завѣта и другихъ были сдѣланы первымъ переводчикомъ — ali ja ne znam, kakovih ima za to dokaza. Po onome, što Obolenski (Vremen. LX) kazuje, da je u arkivskom rukopisu tekst Malalin podjedno s ostalim sadržajem podieljen na glave i slova, kako nema u grčkom izvorniku, nasuprotiv da se u onih rukopisih (koji su to, ne kaže se iz bliže), gdje je tekst Malalin pokraćen, sačuvala izvorna razdioba teksta Malalina, kako je u grčkom, — po tome, velim, moglo bi se suditi, da je izvorno svakako preveden bio hronograf Malalin upravo bez onieh drugieh unosaka, dakle i bez Aleksandride. Još je i to znatno, što u arkivskom rukopisu nema kraja druge i čitave treće knjige Malalina hronografa (sr. Vremennik, XXVI) a u elinskom ljetopiscu ima odlomaka takodjer iz 3 knjige (А. Поповъ Обзоръ I, 22). Sad bi samo još valjalo saznati, da li elinski ljetopisac predpostavlja, da su njegovi odlomci Malalina hronografa izvadjeni iz slovinskog gotovog prievoda i te upravo onoga koji je u arkivskom rukopisu sačuvan? Popov veli istinabog „списокъ Маламы по еллинскому лѣтописцу отличенъ отъ Архивскаго“ (29) — ali razumije li on tu upravo drugi tekst? Та на другом мѣсту (II, 17) govori on sam ovako: Такъ называемый Еллинскій и Римскій лѣтописецъ носитъ на себѣ несомнѣнные слѣды славянскаго состава а не перевода съ Греческаго. Въ основѣ его положенъ древній переводъ Іоанна Антіохійскаго Маламы, со вставками изъ другихъ источниковъ.“ Svakako je sastavljač elinskog ljetopisca umio posve dobro razlikovati pojedine sastavine svoga djela te na priliku spominje izriekom, gdje se prašta s Malalom te nastavlja s Hamartolom (sr. A. Popov I, 70); pa ipak već prije toga mjesta unosi iz samoga Hamartola i iz drugieh tekstova odlomke u Malalin ljetopis.

Po mojem dakle mišljenju, koje ovdje izložih onako, kako se može o tome u nas govoriti, — nije ovo pitanje jošte riješeno. Nego za sada treba da se zadovoljimo tiem, što bar znamo, da je arkivski rukopis samo priepis ili kopija starijega, njemu u sadržaju posvema jednaka, spomenika iz XIII. vieka, u kojem već bijaše za cielo i Aleksandrida.

Na pitanje, kakav je tekst one Aleksandride, koju već toli rano (t. j. svakako bar u 13. vjeku) ujedinjavahu s hronografom Malalinim i drugimi nekimi tekstovi u ljetopisne zbornike — „ellinske ljetopisce“ — ne može se puno odgovoriti. Najpoglavitijega teksta, na ime upravo arkivskoga, nije, što bih ja znao, nakon Obolenskoga nitko kasnije upotrebljavao: njegov dakle odnošaj napram tekstu Aleksandride tako zvanieh elinskih ljetopisaca nije nam jošte objašnjen, niti znamo, da je to jedna te ista Aleksandrida, niti jesu li njihovi tekstovi bar srodni medju sobom. Za Aleksandridu elinskih ljetopisaca crpemo bar nekoliko crtica iz A. Popova. O tekstu života Aleksandrova, koji se nalazi u prvoj (originalnijoj) redakciji elinskog ljetopisca uči on, da se puno podudara s tekstom grčkim Pseudokallistenovim: описываемая редакция еллинскаго лѣтописца представляетъ древнѣйшій, неспорчен- ный видъ Александрии, близкій къ греческому тексту (I, 29). Tekst druge redakcije čini se da će biti istovetan, dakle jednoga izvora, samo što ima nekih izmjena, pokraćenja, premještaja, itd. o kojih potanje govori A. Popov I, 79. Obje redakcije elinskoga ljetopisca razlikuju se dakle u Aleksandridi od prilike onako, jedva što više, kako u grčkom tekstu izdanja pariškoga rukopisi A, B, C.

Nasuprotiv ima u hronografu stare redakcije, (ova obilježja uzimam u značenju, koje im daje A. Popov) posve drugačija Aleksandrida. Već naslov „изъясненіе отъ хожденія цара Александра Македонска“ pokazuje, da je ovdje napram potpunomu tekstu elinskih ljetopisaca nešto pokraćeno; ali što je u jednu ruku tekst pokraćen, to su u drugu uneseni takovi komadi, takove pripoviedke, kakovih ondje nema. Za to i izvodi A. Popov „что составитель Хронографа пользовался иными списками Александрии“ (I, 119).

Znamenito je to, da se pripoviedke, unesene u Aleksandridu hronografsku, povraćaju u srbskih recenzijah Aleksandride. To su po kazivanju A. Popova 3 odlomka: о добродѣтеляхъ Александровыхъ, dolazi kao uvod ne samo u Aleksandridi derpatskoj (rumjanc. muz. Nro. 175) nego i u našim rukopisima *abcg*; О пришествіи Александровѣ въ Римъ, čita se u svih naših tekstovih veoma obširno, isto tako о пришествіи въ Трон.

A koja je to srbska redakcija ili recenzija Aleksandride? Ovakoo navikoše Rusi nazivati ponajprije onaj tekst Aleksandride, koja se čuva u biblioteci derpatskoga sveučilišta a opisa je Vostokov u poznatom djelu „Описаніе русскихъ и словенскихъ рукописей румянцовскаго музея“ Сп. 1842 Nro. 175. Već Vostokov dokaza iz samoga teksta ondje, da je ono djelo srbskoga pisca; nešto iz bližega govori o tome Pypin u svom „očerku“, str. 39 i sljed. Uza sve to osta nam ipak i ova „srbska“ Aleksandrida sve do sele dosta tamna. Ne imajući potanka opisa, kamo li podpuna izdanja ma kojeg teksta Aleksandride, ne mogosmo niti o njemu suditi niti druge prema njemu poredjivati. Ne umjesmo dakle odgovoriti ni na to pitanje, jesu li svi rukopisi bar one Aleksandride, koju par excellence zovu srbskom, jednoga izvora te medju sobom jednaki i istovetni.

Riešenju toga pitanja mišljah da će se najbolje doskočiti tako, ako se jedan podpun tekst Aleksandride izda. Posla toga latih se ja tiem voljnije, što mi prijateljstvom g. Adolfa Patere, dodje do ruku znameniti rudnički tekst Aleksandride, koji povrh zanimljivosti samog pitanja literarno-historijskoga ima još i posebnu, veoma znatnu vrijednost za hrvatski jezik. Videći dakle, da upravo ovaj tekst za nas puno vrijedi, odvažih se staviti ga za temelj mojega izdanja, čemu mi g. Adolfo Patera najprijaznijim načinom dozvolu dade, ali cijelo izdanje potrudih se udesiti tako, da povrh koristi koju će odavle dobiti hrvatski jezik, zadovoljim što više i potrebam kritičkim i potrebam literarno-historijskim. Bijaše mi dakle osobita briga, da uz ovaj jedan tekst, koji imadjah pri ruci u neobično liepom i pomnom priepisu izvornika rudničkoga rukom samoga g. A. Patere, dobijem što više rukopisa, gdje ima život Aleksandra Velikoga, po čemu bih mogao ne samo tekst rudnički ispraviti i popuniti, — a da mu trebalo i ispravljanja i popunjenja, o tome će se svatko iz mog izdanja uvjeriti — nego i međusobne sveze raznih tekstova ustanoviti. Ta već po onome odlomku, koji je iz rumjancovskog priepisa naštampan u Pypinovu „očerku“ str. 303, uvjerih se, kad mu poredih naš tekst, da je objema bez sumnje jedan te isti izvor, tek što u rudničkom rukopisu nema uvoda o četiri-riem krepostima.

Staranje moje ne osta sa sviem bez ploda, kao što nadam se da će posvjedočiti najbolje samo izdanje. Povrh rudničkog rukopisa, koji je čitav štampan te na njemu i osnovano ovo izdanje, mogah se zbilja služiti još nekojimi rukopisi, kako ću ovdje redom iskazati.

Rukopis rudnički pod naslovom „Александр велик“ opisuje g. A. Patera ovako:

„Rukopis na papiru, u knjižnici knezova Lobkovica u Roudnici (u sjevernoj Češkoj) pod signaturom VI. Fe. 40 na 116 listova u maloj četvrtini (4°). Rukopis je u starom kožnatom vezu, savršeno sačuvan, 21 centimeter visok a 15½ centimetara širok. Pisan je bosanskom ćirilicom u prvoj polovici 16 stoljeća, jednom rukom od početka do kraja. Nema sumnje, da je to priepis iz starijega rukopisa, što dokazuju česte griješke u prepisivanju kao i manjak teksta medju listom 113 i 114, koji se ima odbiti na nepoumnu prepisača, jer je paginacija suvremena i podpuna pak i sudeći po slogovih artije ne manjka ništa.“

„Na listu, koji je pred prviem listom rukopisa, čita se ovo:

Hic liber Seyfrido à Kollonitsch Ferdinandi
ro: vng: Bohemię regis archiducisq Austrie
à consiliis, dono traditus est, per barones
in Guns Juritschitschen Anno M.D.XLVI.

In dieser thronischen schraibt es
von vnserem geschlecht denen
von Kolonitsch was Sie hier Ritr-
chische hatten gedan haben.

„Takodjer je pred prviem listom prilipljen manji listić papira, gdje se na 2 strani čita latinska transkripcija početka srbskoga originala, pisana rukom slavnoga jezikoslovca Josefa Dobrovskoga.

„U muzeju kraljevstva češkoga imaju dva priepisa, jedan od g. 1824 i 1825 (4. C. 26. sig.). izveden latinskim pismom od Jos. Dobrovskoga, drugi iz god. 1852 (signatura: 4. C. 25) izveden ćirilskim pismom od Vaclava Hanke, bivšega bibliotekara češkoga muzeja. U oba ova priepisa podkralo se u prepisivanju mnogo griješaka, a mnogo je inješta poizostavljano: osobito Hankin priepis vrvi pogrješkami, posao Dobrovskoga znatno je ispravniji.“

K ovomu opisu g. A. Patere nemam što drugo dodati, van da je njegov priepis, koji meni prijateljski izruči za štampanje, izveden posvema vjerno te nakon dovršena posla još jednom poredjen s izvornikom; ima naznačene listove, strane pače i pojedine linije; rieči su onako posastavljane ili rastavljane u priepisu kao u izvornom rukopisu, pridržana je i izvorna interpunkcija. Samo se kaže, da sam ja u štampanju teksta učinio one promjene, koje ište današnji način štampanja, kao: porastavljao rieči, kako treba; razgodio ih pravilnom interpunkcijom, za nomina propria i nakon piknje upotrebio velika slova. Još sam mjesto *u* upotrebio po današnjoj ćirilici *у*, te izostavio ispred vokalnoga *r* samoglas *a*, a ispred *l* samoglas *u*.

Uz ovaj rukopis dobili još blagohotnim posredovanjem g. dopisn. člana naše akademije, bibliotekara i muzealnoga čuvara u Biogradu, Stojana Novakovića, iz Biograda četiri rukopisa života Aleksandrova, od kojih mogoh tri koristno upotrebiti, jer se s rudničkim tekstom u toliko podudaraju, da se njima često tamni smisao ovoga objašnjuje.

Najviše, kako se iz moga izdanja vidi, bijaše upotrebljavan rukopis *a*, jer mu je tekst (staroslovenski, roda srbskoga) najispravniji, pak je i sam rukopis stariji od ostalih; bit će svakako iz XVI, ako nije već ispod konca XV vijeka. Ovaj rukopis (svojina narodne biblioteke u Biogradu br. 117) pisan je na artiji u malenu formatu, sitniem ali pravilniem pismom, ima po 19 reda na jednoj strani, u svemu 163 lista, ali na samom početku pak na više mjesta u sredini nestaje po koji listić, po čemu je tekst isprekidan. U tom rukopisu ne bijaše ništa drugo do li sama Aleksandrida, kako se vidi po tome, što na posljednjem listu 163 iza posljednjih rieči (да самои се да не замѣнишь за поком трѣдъ ::) osta čitava strana prazna, samo su bliže prema sredini napisane istom rukom još ove rieči: съвершителю богу нашему слава къ вѣку вѣкомъ аминъ. Novijom rukom zapisano je ispred ovieh rieči: Сню книгъ кнѣ поплъ Феодора кнѣ ѿ кнѣзана златара пенна сна за .р. аснрѣ. Rukopis je dobavljen iz stare Srbije — radi pravilnosti jezika i sloga bio bi vriedan posebna izdanja.

Drugi rukopis, koji označih slovom *b* (takodjer svojina narodne biblioteke u Biogradu, pod br. 149), slaže se s rukopisom *a* u toliko, što se vidi, da im je u neko starije doba objema jedan izvor bio; inače je ovaj rukopis puno ružnije, dosta nepomno pisan, pak mu je i tekst mjestimice, i to vrlo često, iskvaren do podpuna nesmisla, koji

se jedva uz pomoć rukopisa *a* daje kojekako razmrsiti. Ovaj rukopis bit će i dosta mlađji od *a*, ali je puno koristan po tome što ima početak, kojega u rkp. *a* nedostaje; pak i dalje u tekstu, što je u *a* s listićima poispadalo, može se gotovo uvijek ovdje naći. Ovaj rukopis ima po novom brojenju 291 list, ali Aleksandrida počima istom na drugoj strani 104 lista ovijem riečima: *житіе нже вьсех великаго ц(а)ра ц(а)реть ал(е)хандра коко (sic) бы(сть) ѿ семь* — kraja nema, nego je, kako se još iz tragova vidi, na kraju rukopisa puno listova poodkidano ili izrezano. Povrh inieh razlikosti teksta izmedju rukopisa *b* i *a*, spomena je vriedna još i ta, što se ovdje kroza svu Aleksandridu tekst bez prekidanja nastavlja, a u rkp. *a* ima nekoliko crvenimi slovi ispisanih naslova, koji su se, kako se meni čini, u *a* održali iz starijih izvora. Tako ima i rudnički tekst još nekoliko naslova.

Ispred Aleksandride dolaze u rkpisu. *b* ove stvari: *Ѡ ц(ар)и кость при немъ же възрасте срацински вождь нль же именити пророкъ моухемеда* itd. (na 2 strani 1 lista). Početak je ovaj: *По костан'тине же цре црстекоа коста с(м)нь его .кз. лть, при немъ же великъ ктрь и напраснь дхноуль м'могла оубо држека и зъло велика* (dalje odkinut list) — Na strani 2 lista 16: *зде сконча се в(о)гомрьскін моухамед срацинскін лжепророкъ* — Na listu 22 *с(в)ет(а)го Мефодіа оуказаніе истое ѿ ц(а)рехъ и ѿ послѣднихъ лтєхъ* (sr. N. Tihonravova *Памятники отреченной русской литературы* II, 213) — Na strani 2 l. 51: *Сказаніе и повѣсть ѿ іовѣ нже нарицаше се прѣжде іовѣа в(о)гатін* (i to je apokrif) — Na l. 72: *преподобнаго ѿтца нашего ефрема сїрна ѿ прекраснѣмъ іосіфе слоко*.

Treći rukopis biogradski, označen u mojem izdanju slovom *c*, (svojina srbskog učenog društva br. 50, dobavljen iz Prizrena), bit će iz prošloga vieka, ima 167 listova artije u 8mini, ali mu je početak i konac odkinut. Na početku ne dostaje samo jedan list, jer na onome listu, koji je sada prvi, mogu se nekoje rieči pročitati, kao: *Пилипов сии истеннава цара велике царице оименаде пригоди се тако нектєкам египтански цар влхоем* itd., odakle se vidi da je to upravo sam početak Aleksandride iza uvoda. Tekst ovoga rukopisa još je gore iskvaren, nego li u *b* — prepisač imaše po svoj prilici loš eksemplar pred sobom pak puno toga nije razumio — i tako ima u tom rukopisu gomila nesmisla, koja se može, bar mjestimice, protumačiti pomoću drugih rukopisa. Za to i ne mogah odavle van po gdjekoje dobro zrnice odabrati te u izdanju upotrebiti. Jezik ovoga rukopisa puno je obnovljen na narodnu.

Iza do kraja svršene Aleksandride ima u istom rukopisu *c* na listu 145 ovo: *Повѣ(ть) прѣдвѣна испанен(а) страстен и трепета и танинство велне же ѿкри богъ згодникомъ своимъ ѿ мнѣдши и прѣдхци нже вѣскети ѿ(ть)ца нашего мефодіа епискупа патрискѣа сказаніе истинное ѿ ц(а)ри и послѣднихъ лєтє* — Tekst u osnovu svom onaj isti, koji u rkp. *b*, prekida bez kraja listom 167, koji je posljednji u ovom rukopisu.

Rukopis, koji označih slovom *m*, poznat je već iz davna u slovinskoj književnosti, jer je to onaj isti spomenik iz zbirke Mihanovićeve (sada

svojina knjižnice jugosl. akademije u Zagrebu), koji bješe prof. Miklošić upotrebio u svojim gramatičkim djelih i u svom rječniku. Uz *a* ovo je najbolji tekst Aleksandride jezika srbsko-slovenskoga te da se nijesam rukopisom *a* toliko posluživao, mogao bi mi bio ovaj onu istu službu činiti. U glavnome podudara se tekst njegov s *a* i *b* te se vidi da mu je jedan te isti s njima izvor — glavne razlikosti pripominju se u samom izdanju.

Najsrodniji rukopisu rudničkom po jeziku jest rukopis Gajev, označen u ovom izdanju znakom *g*. Ovaj je rukopis pisan na artiji, sitnom ćirilicom u maloj 4tini na 94 lista, po 15—16 vrsta na jednoj strani; bit će iz 17. vieka. Jezik ovoga rukopisa skroz je narodan, kao i u rudničkom rukopisu, samo što je ovdje pretežno narječje štokavsko, a u rudničkom čakavsko. Kako se oba ova rukopisa na mnogih mjestih liepo popunjuju, osvjedočit će se svatko iz samoga izdanja te podjedno sa mnom blagodaran biti *g*. dru. V. Gaju, što je meni svoju dragocjenost, njemu puno milu, ustupio za porabu. Vriedno bi svakako bilo, da i Gajev tekst izadje na sviet, na korist našega jezika.

Ovi izvori poslužiše meni u izdanju života Aleksandrova. Ali tiem nije ni po što iscrpen broj svih do sada poznatih Aleksandrida srbske familije. Šafarik pominje (Geschichte der südsl. Literatur III, 236), da ima u manastiru Remeti (na fruškoj gori) jedan rukopis života Aleksandrova, pisan *g*. 1719. I u Karlovcih ima u biblioteci patriaraškoj rukopis života Aleksandrova, bez početka i kraja, *g*. 1739 11 julija nađen na razbojištu na Boleču a biblioteci poklonjen od Aleksandra Račkovića, obrstarova sina.

Početak karlovačke Aleksandride glasi ovako: — *мѣю кодомъ и теорѣмѣ рѣками сконча кошае и уаки кошае и поставаше въ рѣкомѣю: по томъ поставаше на себе пророцескѣ одеждѣ, держа в рѣку свою жезлъ и мѣщымся нмъ поюще поучинающе акѣ богъ свѣд. Iako je naći, gdje te rieči u Aleksandridi dolaze, ali je znatno, što ih nema ovako ni jedan naš rukopis, a ne podudaraju se posvema ni s običnim grčkim tekstom (Lib. I. cap. III. ed. Müll. p. 3). Sudeći po jeziku ovieh nekoliko rieči moglo bi se misliti, da je karlovačka Aleksandrida priepis s kojega ruskog rukopisa.*

Iz Biograda dobih takodjer uz *a b c* jošter jedan rukopis novijega vremena, koji je svojina narodne biblioteke (pod br. 150), pisan krupnom rukom na papiru, u srednjoj četvrtini. Na koncu Aleksandride ima ovaj zapis, koji nam otkriva i ime piscu: *Сне саписца Сүмѣонъ Копѣнъ рекше дацкалъ на Сараево лета 1782-е априла 30.* Ali ovaj tekst Aleksandride puno je različit od naših tekstova — očevидно ima i drugi izvor, različit od izvora naših Aleksandrida, ili je bar znatno preradjен. Početak glasi ovako: *Александръ великаго царя сказаше како царъ царемъ бистъ үзе вси царстени отъ востокъ до западъ иже хошеть кто послышати или книжъ или вѣофъ или кониъ или гражданинъ или простъ велики ест ко удиваше снмешнмъ.* Ovoga rukopisa nijesam smatrao potrebnim mojemu izdanju.

U Ruskoj bit će još mnogo neproučenih rukopisa Aleksandride familije srbske, kako se možemo uvjeriti iz rasprave Pypinove, gdje se na str. 44—45 o tome govori. Iz djela A. Popova doznajemo također za Aleksandridu srbske redakcije od g. 1497, koju on zove rukopisom „Kirillo-bélozerskoga“ manastira (sr. Обзоръ I, 120). Ovo bio bi prema drugima upravo vrlo star rukopis srbske Aleksandride, ali žalibog iz bližega ne znamo o njem gotovo ništa. Samo toliko može se reći, da se ona dva mjesta, koja A. Popov (I, 120—121) navodi, s našimi rukopisi ne slažu, nego su u nas puno na obširnije pripoviedana. Ne znam ipak, koliko se smije odatle izvoditi, da je tekst srbske Aleksandride u rukopisu od g. 1492, što je sada u duhovnoj akademiji steperburškoj, drugačiji od naših tekstova.

Što se na po se naših tekstova tiče, po kojih je izradjeno ovo izdanje, ne upuštajući se, bar za sada, u dublja istraživanja, smijem ove dvie tri istine izreći:

Prvo da je slovinski tekst ovieh Aleksandrida, imajući na umu rukopise upotrebljene u ovom izdanju: *a*, *b*, *c*, *m*, bez sumnje jedan te isti: ova četiri teksta, o tome nema sumnje, izlaze napokon iz jednoga te istoga rukopisa, koji bješe ako ne upravo njima a ono drugima, iz kojih su ovi prepisani, zajednički izvor.

Drugo da je slovinski tekst ovieh Aleksandrida bez sumnje preveden sa grčkoga izvornika. Tomu su dokazom ne samo ovaki oblici vlastitieh rieči, kao: Омиръ, Праклине, Еуга, Ситъ, Мавъходомосоръ, Снегла, Крисъ (Croesus), Кникини, Вакълони, оклиносъ, ликиамъ; nego također ciele grčke rieči:

вѣшьмѣнѣю леканоматѣ мѣтѣтъ тѣорити *a*, вѣшьмѣноу леканоматию *b* — to je grčka rieč: λεκανομαντεία ili λεκανομαγεία, u izdanju Müllerovu dolazi zbilja: τῇ τοιαύτῃ Λεκανομαντεία;

и стихне прѣстоупание *m* (nerazumljivo, *b*: и стихе пристоупаніе, *c* čak: тихне притупа), sravni grčki: καὶ συγχλόνησας τὰ κοσμικὰ στοιχεῖα;

Фер'и ре Алезендре *a*, ѿ фарениде Алезендре *m* — to je grčki izraz: φρενιρής Ἀλέξανδρος, koji se nekoliko puti opetuje, u rudn. tekstu sačuvao se čak pravilno: Френире Александре;

УТО ДОБРО ДИДАСКАЛЪ СЪТѢОРИШИ *a*;

вѣдомо да вѣсть царьствоу ти, шко къ лѣкѣмѣхъ конь тѣонъ конь уоуднѣ ѿждревл'се вѣсть *b*, ере се в лѣкѣмѣхъ тѣонѣхъ конь уѣднѣ ѿждриенѣ *g*, то je naš rkp. ovako izrekao: у свирепицах твоих кон чудан родпа се е. Vostokov ima u rječniku лѣкѣмѣхъ; то će biti за cielo nekakva grčka rieč, valjda u korjenitoj svezi sa Λάχος, što znači i podrum;

и епистолиѣ по вѣсѣхъ градовѣхъ и землѣхъ и странахъ посла *a*, на хел'мѣхъ же рожи васнаѣска съ аспидовѣми крилати *a*, с мерсиловим листем паѣ rkp., съ мѣрсѣловемъ лѣствѣемъ *b* (to je u grčkom obliku rieč μέρσινος);

Финикиа ко млада не истаръ ѿ стара не куман се *a*, ки фариса млада ѿстаресѣшмоу не троудн се *m*: прва rieč dovodi на grčki φείνѣ, друга на κῆρος, ali naš tekst пише: не истарг бо фарижа када остари не трудн се об нему, а *g* не истаргнѣхъ же париза itd., nu glagol истаргнѣти dokazuje jasno, da ovdje nema govora o konju;

и .ки. пир'гокъ многоцѣм'на каменѣа а (πύργος);
иже зовѣтъ се сириннам'ли а сириннамели т — jesu li to σύργγες,
kako Miklošić uči, ili možda prije σειρήνεια μέλη?;

помози ми прикѣомъ а т — današnja grčija, grčki προΐξ или prije
τὰ προΐξεια;

магеръ же александрокъ т, у а агеръ же александрокъ то је μάγιστρος;
камаръ на нѣмъ зиданъ сътвори а б т и повеле камаръ сазидати
с г, наѣ rkp. употребљује рѣчи мост: и мост на немъ зидати учини
— grčki χαμάρα; сего же Александръ ѣмъсто лѣуека фаноса прѣдъ
конске пошаше на копѣи а ѣмъсто фаноса б, у с веѣ повѣја, данашња
рѣчъ: Александръ рече на место фенера носити; наѣ rkp. и г имаду
панос: мѣсто паноса, мѣсто паноса — grčki ἀντὶ φανοῦ.

и ѣше фертъ дариша злата въ пер'сидѣ .ки. истеръмъ а б —
ovo je isto tako nerazumljivo, kao u т: .ки. енстеръмъ, или у с: .ки.
енстеръи, али се разјашњује наѣмъ текстомъ: дванадесте густеръи, одакле
се види да је то по grčkom облику χιστέρνα; према тому ваља испра-
вити и у Miklošićеву рјечнику s. v. енстеръмъ; по Vukovu рјечнику живи
у Crnoj gori још и данас облик bistijerna.

Po što Aleksandar svlada Darija, zove se kad što u наѣмъ текстови
не само цар надъ цари него још овако: великимъ хон'кинаръ и масаръ.
Uz масаръ има само једанъ пут у rkp. а амасаръ, насупротъ уз хон'кинаръ
пише се у б хъмаръ и хомаръ, а у наѣмъ rkp. хонакаръ; у т два
пута хонкинаръ за које Miklošić у рјечнику вели „sensus ignotus.“ Ја
се надам да сам овој рѣчи ушао у траг, те да је то persijski израз
hunar, који знаѣи: јунак, у zendskom језику: hunara (krepost,
vrlina) sr. Justi, Hand. der Zendspr. 327), али како је иста рѣч гла-
сила у grčkom изворнику одакле за циело удје у наѣе словинске текстове,
није ми познато; свакako је уз хон'кинаръ и хонкинаръ уваженја достојан
облик рукописа б: хонмаръ. Према тому нема сумње, да је и у масаръ
скривена некаква orientalна рѣч, пак не знам, не би ли се смјело
понишљати на арабски израз насr (заѣтитник, покровитељ), сравни: Pott,
Personennamen 262, 704.

Treće да је преводитељ овога текста Aleksandride био srbski knji-
ževnik — то доказују ова изравна свједоѣанства: и нарече нѣмъ нѣмъ
драмъ иже по срѣб'скомъ езику нарѣчѣ се потечѣице б, по срѣб'-
скомъ езику потечѣице а, иже по срѣб'скомъ езику нарѣчѣ се поте-
чѣице т, ѣакъ rudniѣки текст задржа то исто: епе по сарб'скомъ езику
потечѣице; само у Gajеву рукопису долази на овомъ мјесту: по грѣ-
комъ езику. Друго је мјесто истогъ значенја ово: и нарече нѣмъ нѣмъ
ѣсненосъ иже глаголетъ се срѣб'скимъ едѣносрѣдѣи сѣстамъ а, по
срѣб'скомъ езику т, по срѣб'скоу езику б, по срѣб'скомъ езику с, како
по срѣб'скомъ езику нарѣче се скесрѣди стаманъ г, наѣ rkp. на овомъ
мјесту има само: а по наѣмъ езику нарече се. Napokon има још и
treće мјесто ово: макарѣи бо по срѣб'скомъ езику блажени нарѣчѣтъ
се а, по срѣб'скомъ езику б, макарѣи же по срѣб'скомъ езику блажени
нарѣчѣтъ се с, макарѣи по срѣб'скомъ езику блажени нариѣчу се г, наѣ
rkp. мавари по сарб'скомъ езику блажени нариѣчу се. Али и поврхъ овѣхъ

dokaza ima u samom tekstu još nekoliko rieči, koje se mogu pravo srbskimi prozvati.

Napokon četvrto, da su tekstovi Aleksandride rudnički i Gajev prevedeni na narodni jezik istom sa književnoga srbskoga iliti srbsko-slovenskoga jezika — to se može dokazati povrh onieh paralela, koje su upravo spomenute, još i mnogimi drugim primjeri. Aleksandrida rudnička i Gajeva — mogla bi biti dva samostalna prievoda sa srbsko-slovenskoga na narodni hrvatski i srbski jezik, tako da ne bi visio jedan o drugome; po svoj prilici bijahu prevoditelji i geografski dosta na daleko jedan od drugoga, jer ne vlada u oba teksta isto narječje, prem da se za neke razlikosti može reći, da imadu u tome svoj uzrok, što je prievod rudnički za cielo stariji, pak za to i vjerniji srbsko-slovenskim tekstom, nego li prievod Gajeva rukopisa. Ali svakako i rudnički i Gajev tekst izadjoše iz jednakih izvora srbsko-slovenskih.

U rudničkoj Aleksandridi dolazi još kao od zaborava nekoliko nenarodnih, srbsko-slovenskih, oblika gramatičkih, kao: ки сиют с радостю (u *g* nema toga mjesta) XLIV^a, ки на светих почиваеши (u *g* nema) LXXXII^a, мучиши се (u *g* нема) XCIII^b, у старости барзо умреши (u *g* нема) CVIII^a, и од шерафима славимаго бога (u *g*: и од серафимъ слакинѣга прославиъ и великога господина бога) LXXV^b, неугашаеми свитилнице (u *g* нема) CIV^b. Ovamo spadaju i dativi absolutni, kao: сему тако бившу Xb, u *g* samo na pola: семуъ (tako m. сему) тако бивъши; и едном рукнувшу лаву многи звири умираю XLII^a, u *g* već samo nominativ absolutni: единомъ лавъ рикнуъ многе зенири умираю; и воискам двема ратним ставшим се XLII^b слаже се са b: и двема конскамъ ставшим се, ali u *g*: и конске стаме се.

Isto se tako očituje izvor našega teksta u onieh riečih koje ostaše neprevедene a nijesu narodne nego crkveno-slovenske ili srbsko-slovenske, kao: и од македонан попрани буду VIII^b, još i *g*: и попрани буди; надидше ли се гдо таковой подвижи XLIX^a, u *g*: надидше ли се тко од касъ од македонне тако подизи (u *a*: надидше ли се кто таковен подижн), велике мое подвиге CVII^b (u *g* нема), а: велике мое подиги; в ѣдовоно истление LVI^b слаже се са b (u *a* iskinut list): егда въ адово сьнидъ истлѣнѣ, ali *g* drugačije: мада буди в македонѣ стамъ; гди господин бог в почети литом раи насади одговара са свим slogu srbsko-slovenskomu: въ почетни лѣтомъ, i u *c* čita se: на поуетак лѣтом, u *a* само: въ науетъ, *g*: в поуетаю; и тако душу свою прелашѣете LXVIII^a, u *a*: и тако лѣта скомъ дѣшамъ прѣлѣщае, b: телеса каша сѣ доушамъ прѣлѣщающе оушрасте, c пажблѣзе: и тако дѣше свое прѣлѣщае, u *g*: а дѣшъ кашъ прѣлѣштате; муж мудар скровишѣ неизчарпено LXIV^b као u *a*: мѣжъ мѣдръ скровишѣ неисчарпѣмо, c скровишѣ неисчарпѣмо, u *g* други oblik, ближе na narodnu: мѣжъ мѣдръ скровишѣ неизчарпѣмо, ова се rieč враћа на другом mjestu i u našem rukopisu: гди су велике твое скровишѣ и ризнице CVII^a, gdje rkp. *a* m пишу: где сѣтъ великаа скровишѣ. Takova je rieč nerazumljiva ali jednako pridržana

u naših tekstovih брѣниѣ, ср. да vsаки од барне земље ове вазме, čega pisac rudničkoga teksta kako se vidi nije razumio, ali je znamenito da nijedan od drugih rukopisa, koji su meni pri ruci, nema ovdje rieči брѣниѣ nego svi donose rieč прѣсть, као а: ѡко в'сакъ прѣсти землѣ тен да ѡзместь, т: ѡко в'сакъ ѡт прѣсти землѣ тоѣ да ѡзместь, б: ѡко в'сакъ ѡт прѣсти да ѡзместь, али с: није веће ни rieči прѣсть razumio jer piše: да сѡки ѡкоѣн ѡзмеъ ѡ прѣсти землѣ тоѣ! Gajev rkp. ovdje je vjeran izvorniku: да сѡки ѡкоѣнѣ ѡд прѣсти землѣ ѡвѣзи ѡзмеѣ. Još se na jednom mjestu vraća rieč брѣниѣ u našem rkp. u барном главу посиповаше, u а: и прѣстию глаѣъ сѡѣ носи-наше, тако i б, с: и прѣстию глаѣъ посиповаше. U rieči sastavljenoj: мѣрадаржителю велики цару Александре (LXXXV^b) nije pisac za cielo razumio prvoga diela, a to je kako se vidi iz а мѣродрѣжѣъ, dakle nešto drugo nego li je pisac mislio.

Ima i više takovih primjera, ali za dokaz dosta je ovo. Samo ću još spomenuti, da nekih mjesta prevodilac sa srbsko-slovenskoga na narodni jezik nije dobro razumio, pak odatle dodje u njegov tekst gotov nesmisao. Takav je primjer, što *a* veli: *кѣтѣоуиѣмъ мѣжъ не подобѣтъ прѣжде данѣа ѡбѣщавати* ili u *b*: *прѣжде данѣа, т: прѣжде данѣа*; ovdje shvati pisac genitiv *данѣа* kao deminutiv od rieči *данѣ* te prevede: *не трибуе приѣ рока обѣхати*. Tako se *Lb* мнози и мнозиши поклонише ми се razumiје samo onda, kad se porede srbsko-slovenski tekstovi, odakle se vidi da je *мнозишиши* prievod od *многаши*, kako ima *bm*; pak zbilja *g* piše *многѣратѣ*. Što *a* razumljivo piše: *и ѡтѣкорѣстѣаѣноѣ тѣла тѣоѣго ѡстѣство дѣлѣѣ ѡлѣхѣнѣ дре растѣити се нѣлѣтъ* — to je naš počeo ovako prevoditi: *и четарто саставно тѣла твога*, pak došavši na rieč *ѡстѣство* prevede je riečju koja nije srednjega spola: *састав* i taj nesklad osta u tekstu, *c* ima ovako: *и ѡтѣкѣро састѣаѣна тѣла тѣоѣго састѣаѣна* (mjesto *састѣаѣнна*).

Sudeći po jeziku i po nekih talijanskih riječih, koje dolaze u tekstu rudničkom (kao: ки нимху дванадесте вертудов у себи XXIII^b u *g* samo: .л. знаменнаа имаху, ili: и бакиту (bacchetta) злату у руку свою вазам, čak jedna njemačka: шафар александров, gdje *g* ima *мхавъ*, а остали tekstovi grčku riječ *μαγερъ*) može se slutiti od prilike, gdje mu je domovina: po svojoj prilici u zapadnoj Bosni (turskoj Hrvatskoj) ili u sjevernoj Dalmaciji.

Житиѣ и послѣдованіѣ достоѣтельными улоукомъ и конномъ оустръмляющимъ се на брани, еже оубо уѣтити и разоумѣти и слышати, блаженаго мужа цара Алексѣя, како коже и како назва се царь всеси земли подьслѣуѣномъ. Научимъ оубо о рождени и о смьрти его.¹

Бысть² великомъ божиемъ премоудрости създавшаго себе храмъ и седмими сего оутвердишаго стѣны,³ въ петитисоущное лѣто о сего вѣка⁴ стонини, царьствоующюу въ великомъ Римѣ⁵ Таркинню царю,⁶ научельствоующюу же израелитскимъ людемъ Іевренскомуу архіерею Еремини пророкоу, господьствоующюу⁷ въстоуѣннымъ странами Дарію, симиоу Күросовоу, обдръжешюу же Индию тогда Пороу великомуу царю. Іегуптомъ же великимъ обладающюу⁸ Нехтемакоу вѣхокиномуу царю соущюу, тогда Фрідіскимъ (же) странами и македонискомъ земли и еладскимъ острокомъ обладающюу Филипоу, Грькоу соущюу Іелиноу, роди се юмоу сынъ, тогда нарече нме юмоу Алѣхемьдръ, по грькомоу кзїкоу зове се изьбранїи мужъ. Изьбранъ изъ млада ивлѣше се и добросѣставьнъ и красьнъ, и благообразьнъ къ всемъ хрецимъ его беше. Не бе юмоу отъ телесьмаго⁹ рождени ни отъ улоукьскаго оутвора,¹⁰ нь отъ великаго

¹ Ovih rieči nema u a b c, ni u našem tekstu, nego ih izvadih iz ru m. Rkp. a i c nemaju početka, u b stoji ovaj početak: житиѣ иже въсехъ великаго цара царемъ Алѣхемьдра како бысть о семъ, rkp. M. (Mihanovićev) počima ovako: съ богомъ поучиляемъ ромѣнцъ, житиѣ и покестъ велемоушного и въ храбрехъ храброга надъ цари цара великаго Алѣксѣядра како и отъ коудюу зѣ... и како въсоу подьслѣуѣноую землю и велики царе съкроуши и приимъ, еже рикогдаже и никтоже отъ вѣка не сътвори такога храбрѣства ни могаше се кѣто противити отъ... царь Алѣхандрокоу вѣтежѣствоу и нарокоу, зане не бысть отъ ильѣтскаго рождени, ни отъ телесьмаго оутвора, нь отъ некоего киньмаго зауетни и рождени. ²odavle dalje idu rieči rkp. b. ³ rkp. b стѣны; rum. počima ovako: бысть великомъ премоудрости и храбрости и крѣпости оутвердишнихъ се. ⁴ dodatak po rum. ⁵ rkp. b великаго Рима, ispravak izvadjen je iz rum. ⁶ rkp. b таркиана цара, ispravak po rum. ⁷ rkp. b господьствоующїи. ⁸ rkp. b обладающемоу. ⁹ ovdje počima rukopis a, odavle dalje držimo se njegova teksta. ¹⁰ po rkp. b i rum., a piše оустроенимъ.

БОЖИИ ПРОМЫСЛА,¹ НИЖЕ ВСЕГДА ПОМАГАШЕ ИМОУ.² КЪ СИНЬ ЖЕ НИЖИШЕ
СОУДА ПРАВЕ КЪ ИЗУЩЕ,³ ТАКОЖЕ И КЪРОУ НЕПОКОЛЪЗЕНМОУ⁴ И РОУЩЕ ПО-
ДАТАНЪ. НИШИННИ ШКО ТЪЗЫШАА И МИМО ТЕКОУЩАА КЪШЕНАШЕ. ДЛГОТЪР-
ПАНИКЪ КЪ СЪГРЪЖАЮЩИМЪ БЕЗУМЪРНО. СИНЬ ЖЕ УСТЫРЬИ ДОБРОДЪТЕЛЫИ
УСТЫРЕМЪ ВСЕЛЕННЫИМЪ КОПЦЕМЪ САМОДРЪЖЦЪ НАЗКА СЕ. СИНЬ⁵ БО Д-
ДОБРОДЪТЕЛЫИ КЪСАКЪ ЦАРЬ СКОЕ ЦАРЬСТВО ОКРЫМАТИ ПОДОБАЕШЬ.⁶ СИНЬ
АЛЕХЪНДРЪ РЕКОУМЕ, ТОЛНЦЕМЪ ГРАДОВОМЪ И СТРАНАМЪ ЦАРЬ НАЗКА СЕ,
КАКИО⁷ НЕВЪЗМОЖНО ПИСАНИЮ ПРЕДАТИ ИИ ИЗ СРЪДЦЕ УЛОЖИКОУ КЪЗНИ,
ИИ ЖЕ КЪ ОУМЪ⁸ НЕ ПОДАТАНКОУ КЪШТИ. АЛЕХЪНДРОКЕ ДОБРОДЪТЕЛИ ДОУ-
ШЕСЬНЫИ И ТЪЛЕСНЫИ ПРОРЕКОШЕ СЕ.⁹

Ovaj isti uvod po Gajevu rukopisu.

[illegible]

¹ rkp. *b* ѿ ѿсѣхъ вѣмѣннаго и благаго великаго промѣсла. ² posljednje 4 rieči izvadjene su iz rum., rkp. *b* nerazumljivo ovako: имаше помагающе къ снмъ. ³ rkp. *b* истинныхъ и добродѣтельныхъ, неукорныхъ къ мзнику. ⁴ rkp. *b* непоколебимо имаше подателство къ роукамъ. ⁵ odatle dalje po rkp. *b*, jer je u *a* ispalo nekoliko redaka. ⁶ rum. *трекоуе држати*. ⁷ ovdje nastavlja *a*. ⁸ dodano prema *b*, rum.: u rkp. *a* istraťa je ova rieč. ⁹ što je dalje u rkp. *a* crvenom masti pisano, ne može se pročitati. Rkp. *b* ovako (izmiešano): *Алехсандроуи же добродѣтели доушениати и телесниѣ поучениѣ ѿ рождѣствъ Алехсандроуѣхъ предрекише повѣсти, иауиенъ ѿ рождѣни его храбрости.*

Александаръ мнѣзи нѣмъ ѣзикумъ и градоумъ и земалямъ царъ назва се, колико ѣ ѡбѣ(и) книзи не може се истымаити ни ѣ срѣще ѣѡбѣку ни конинику донести Александрѣе добротѣ телесныѣ. Наипрѣмъ да почне се казати ѡ рошению неговѣ

Александар велик

[1a] Наиприѣ¹ да почнемо казати о роеню негову и храбрости.

Говоре, да е син Филипов: лажу, ну екупатскога цара Нектенаба, великога влхва² син е и Олимпиаде жене Филипа крада. Пригода се, да Нектенаб еѣипачки цар влхвеном хитростю и у звезде гледанем и еѣипачким [и] лип бише³ и ка бою (ни) ратними войсками ни оружем противлаше се, да помоѣ имише влхвеном хитростю.⁴ (Сею)⁵ всим околним господам противлаше се, и е тому вси околни цари не знаше ча учинити.⁶ И стужише и увеѣаше что (немо учинити овому лукавому и влховному)⁷ цару? все бо благо земле наше и богатаство влхвеном хитростю взе и своино⁸ земли приложи. И то страѣмо⁹ за лудост нашу. Ну веѣе не трпимо овога влхва, да вси сабравши се на землю еѣипачку (поѣимо)¹⁰ и Нектенаба из царства изагнавши благо свое опет е себи вазнемо; и он е бездѣтан и без наслѣдка, влхав и страшлив, и сам та противи се земли.¹¹ И биху свеѣали оно на Нектенаба езици Персиди, Вери, Арапи, Ассиани, Вюпиѣ, [1b] (и ини мнози) источни езици.¹²

¹ Naš rukopis ima još ove rieči sprieda: мислити Александрове добротѣ телесне и душевне, које показују, да је sprieda оно padovezano bilo, što imaju rkp. *a b g*. ² rkp. и велике влхвице, ali ostali rkpp. bolje prema smislu: великога влхва *a b*; *g* овако: влхве еѣипачкога (od nominativa влхва). ³ съ влхвоуемоу хитростю и звѣздохътиемъ египтскимъ оукрашѣмъ бѣше зѣло *b*. ⁴ ни бранѣмъ ни ратѣмъ ни конскѣмъ ни оруженѣмъ противлаше се, нѣ помоуѣ нѣмѣ влхвоуемоу хитростѣ *a*, нѣ бранѣмъ моужѣмъ и ратѣмъ ни конскѣмъ противлаше се ни оруженѣмъ нѣ помоуѣникоу нѣмѣ сѣмъ влхвоуемоу хитростѣ *b*, и ка бою некецѣмъ и ратѣмъ и оруженѣмъ не противлаше се ни помоуѣ влхвоуемоу нѣмѣ хитростю *g*. ⁵ dodano po *g* gdje ima тоуѣмъ. ⁶ тѣмъ сѣмъ градокомъ противлаше се, по тоуѣ сѣмъ околни цари не знаше ницо учинити *c*. ⁷ zagradjene rieči dodane su prema rkp. *ba*. ⁸ po rkp. и *c g*, и нас всоѣ. ⁹ страдѣмо *c*. ¹⁰ dodano, što je zagradjeno, po rkp. *g*. ¹¹ и самъ и тоѣмъ противни се немоу земаѣ *c*, što se podudara sa *a*: и сама тѣѣ противни се немоу египтскимъ земаѣ, *g* само: и бою некецѣмъ. ¹² и rkp. poslije Вюпиѣ има Капине и оточни (?) езици, rkp. *c*: ѣзики перси, ѣзици Икери и Арапи и Езлени и мнози

И них виде еипачки краишнак именем Верверих [и нинх много]¹ и веде моћно (у)сплака и рече: о тешко теби у градовиех велики Еипте,² до неба взнесе се, (а до ада снизи се.)³ Руке твое биху над всіми, а сада (су руке све на теби);⁴ мисто слаткости медвене горкости допал еси. И у том (оустрьмивь се течаше), да важе Нектенабу, ча е дошло на земљу негову, не сачтене источне воиске. И приступив к нему рече: да знаш цару, ере смртю [за]заминюеш живот данас, Дарин бо цар персидски, ки се такмен чини богом нашим, в земле твое приде са всіми воисками источними⁵ и ранами има ранити Еупат тебе цић.⁶ Да скупил воиску твою и на бои проту ним изиди; (али) ништор [им] не море наудити силнои воиски и храбреним витезом влхвено чарованѣ, ере цар над цара, муж над мужа, кон над кона, тако и о бои чест помоћнику ими-юћи.⁷ Царство (бо) многими люди стон, како но море многими вали страшно [Па] ѡвда се оним, ки по нем пливаю. То Нектенабу Верверих рече. И насмиав се цар Вервериху рече: ти верно и добро учинил еси (казавши) мани за дошастѣ цара Дариѡ и друзих источних царев на Еюпат, то како немудар ну страшлив рекал еси.⁸ Многими люди рат не бива, да добримы храбри срци. И то знаш, да едан лав много еленов тира, и еднога влека ско-

кастоуни езици, гкр. *α* језици Перьсьцини, Икери, Кинине, Арапи, Етиопии, Слагы, нилин кастоуни језици мнозин, гкр. *g* перьси и керн и арапи и изниани и есопи и лапи и ски истоуни езици.

¹suvišan dodatak у нашем гкр., *α* овако: Сихъ оуездѣхъ множаство не изуълтено . . . въсплакахъ се рече, *g* мнозиехъ нихъ видѣхъши. ²по гкр. *g*, паѡ rukopis о тешко градом Еипта, *с* тешко тебе велики градове египте, *α* о горе тебе великим граде Египте. ³dodano, што је заградјено, по *g*, гкр. *α* како до небесе възнесе се, до ада сымидешин.

⁴по гкр. *с g* dodano, гкр. *α* мими же роуки възехъ на тебе. ⁵гкр. *α* съ всіми кастоуниими цесари. ⁶ispravljeno по гкр. *α g*, у тексту је овако: и риами има ранити в еипат. ⁷паѡ гкр. овако: ништор им . . . и храбрени витези и вулхвени цар рече цар над . . . тако и чест . . . имиюћи, *α* ниуто же бо имать оуспити силнои консѣ и храбримъ витезомъ влхвеноу удоканине, нь цесаръ на цесара и моужъ на моужа, о бои устьт помоћника моуѡе, *б* и уто бо имать оуспети къ силнен консѣ, храбримъ витезомъ влхвеноу нареуе(ние) . . . *с* не може нишо одолети силни конси, ере муж над моужа itd., *g* али мз нишо не може одолнети ѡиѡ(и)зи храбрѡ(и) конси и храбримъ витезомъ. влхвѡи царъ рече. ⁸гкр. овако: то како не мудро ну страшлив рекал еси, *α* ти оубо влхвоу ти рѡботу добру сьвершилъ еси о пашистени Ехрѡзѡи краля на Египте и кастоуниихъ цесарѡ. снмъ како немодаръ и страшливъ рекалъ еси.

чене многа стада овац разрене.¹ Ти сада ча ти е речено походи и них често сходи и мани глас послааи.

И то рек Верверуху, одправи га, сам листи расписа по всех градах еюпачких и странах, приправити се всакому на бои за баџинску земљу бити се и за царство.² Да то ча бог неће, чловик не море. Сам у полачу улиз влхвено чаране³ поче чинити, злату⁴ рукомию воде налив од воџска⁵ дви воиски на воду учини, супротивну воиску своју, и хитростю учини на водах да се бию, и види своју воиску од персидске побѣну,⁶ и види боче еюпачке крмеће корабли варварске⁷ [II^b] и увоџху воиску варварску в Еипат. И (у)сплакав рече: о горе теби Еипте, у много лит прослави се с царем своим Нектенабом, а у едно лито погинете; ни бо на земли радост господина, кои се не примиси жалост, и слава ка не погиба, и тешко⁸ оним ки се надию влхвенои помоћи, приликую оним ки се насланаю на воду: када се опре, тада погрезне и в несрићу приведе се. Цар Нектенаб в Еипту не могаше бити ни с воискѣми бити се; жалостю и прироком (одръжимъ бмъ)⁹ учини браду и главу оструга и о полноће из царских домов изиде и в далне и незане земље отиде, и к Филипу у македонински град доиде и нигдор нег онди не знаше; сидише у едном мисти скровни у граду и ливар се правлаше и мептар хи-

¹ tekst rkp. našega (много еленов тира едного чловика скочене itd). ispravljen prema *a* многами бо лъвъ еднимъ множество уряди елемъ тераетъ и еднимъ клькъ напрасно скоуникъ многе разгонитъ и стада, *c* slaže se prilično s ispravljenim tekstom; *b* koje šta bez smisla, *g* ima кикъ т. лавъ. ²*a* самъ же сѣдъ кингы расписа по вѣсѣхъ градовѣхъ и странахъ египтѣскихъ, готовити се на бранъ за баџиноу и за отъѣство и за земљу и за царство; тако и *g*. ³ rkp. *a* кльмъсьмоую лѣканомаъ науѣтъ ткорити (грѣка рѣѣ λελάνη), *b* кльмъсьмоую лѣканомагню науѣтъ ткорити. ⁴ и rkp. и златомъ, али *a* *b* слоѣно: златоу. ⁵ rkp. од воџскъ, али *a* *b* отъ коска, *g* ѡдъ коска. ⁶ побнелемоу *a* попраноу *b*. ⁷ у нашемъ тексту: крмеће кор ирване; ја самъ исправio по rkp. *a* *b*, *g* и видѣ истѡуѣхъ коискъ гди ѡдѡнелѣ и крмећи з Еипатъ. ⁸ и rkp. *a* (i rum.) podpunije: горе надѣюцимъ се кльмъсьмоу хитрости. кльмъгда бо и'то наслоинт се, подобѣма мѣтъ водоу. наслоинѣ се и погрѣзѣт се и безѣуѣстѣе кльмънитъ себѣ. ⁹ dodatak radi smisla iz *a* *b*, али i рѣѣ учини у нашемъ је рукопису сувишна; *a* овако: жалостю и срамотою одръжимъ бмъ брадоу си и главоу остроуга *a* жалостю и срамотою работа(и) бмъ браду и главу остроуга, *g* другаѣје: и смисли мектенѣхъ кльмъсьмоу ѡбѣри браду и главу и узе на се ѡдъ ницаръ сѣнте и зкраде се з ноћи ис царьскихъ дворѡхъ и принесе се з нилицѣтъ градъ з Македонию.

вик Еипчанин, муж хитар ричю и дилом. Мни ми се, када те види, учинити хоће цару твому хотине.¹ Она чувши брзо по Нектенаба посла, и дошад Нектенаб, [и] рече му Олимпиада: о чловиче Еипчанине, истина ли е, ча сам чула од тебе, ере мореш хитростю твою раздришити утробу мою² и силному цару Филипу срце обеселити и мою³ велику жалост у радост обратити? Да ако ово истина е, чини и не крсаи и мито велико од мене примеш и од Македонан велик назовеш се. Нектенаб великои липости лица нее почуди се и очима на ню погледаше, и главу приклонив сташе. Она мишлаше, на едино⁴ ча неи хоће говорити и рече му: [IV^a] ча ме трудиш о чловиче? Ако силу имам чиненю овому, чини, не крсаи. Он види(в) доброту лица не, устрилен би у срце любовом вахвеном и македонискои царици рече: вию, да бози хоте бити с тобом: Амон и Пеннес и Еркулис;⁵ да ако их упустим ж себи,⁶ мати великому цару назовеш се. И то чувши Олимпиада, зрадова се веле вахвеним ричем, како да дите буде⁷ и дитету мати назове се, и рече му близу полаче комору⁸ малу учинити, како да казуе неи дохоене бога Амона.

И ту премами Нектенаб царицу;⁹ лахко бо е премамити жену, и сам приде к неи ва образи бога Амона. И таков е образ бога Амона: глава орлова и на нои рози василискови, оѣас аспидов, ноге давовe, крила грипсова, злата и чрна. И тако ва образ Амонов улизе к неи с вахавством, и би ш ню и паки излизе. И овим малим¹⁰ прехини се царица Олимпиада. Страх всех у полачи царскои обиде. И Нектенаб приступив к ца[IV^b]рици рече: блажена ти в женах Олимпиадо, данас бо всему свиту приела еси цара ва утробу твою. И када доиде врме роенѣ, дозови ме к себи, и ча ти реку то учини.

И сему тако бившу и час роенѣ приспи. (И посла Олимпиада по Нектенаба).¹¹ И приступив Нектенаб царици рече: подржи себе царице и не роди, да чим благи¹² час доиде. Ако у овом чловика

¹ гкр. *т* јогоже възможна бити мноу вѣса прошения срьдця твоего съвршити, *г* да ће учинити сръцѣ твоему на волю хотение тво. ² гкр. *т* сьоуѣзъ неплодѣстия моего. ³ *dodatak iz g.* ⁴ гкр. *надивно*, али је исправак овеидап, јер *а т* пише: на единѣ. ⁵ и гкр. Пеннеса и Еркулиса великого, *б* Амона и Финеса и Еркулиса великого, *а* Амона и Финеса и Еркулиса великого; *с а* слаже се *т*. ⁶ *т* да аще семоу вьходи кь себе сътвориши. ⁷ по *свој* прилици добуде. ⁸ *т* влестыноу, *а* хижѣ. ⁹ гкр. *а т* семоу же сице вьмышоу прѣлѣсти жемоу водѣ подобноу. ¹⁰ *т* семоу же прѣлѣсти(ю). ¹¹ *dodatak iz g.* ¹² гкр. *т* благорастворении.

родиш, раба и лоша чловика родиш; ере коло круга небескога у луни стон. Мало потрпи, докле небеске планите на уставу стану ис тих преступани¹ и родити ћеш царем цара и веле мудра чловика. И потрпивши роди великога Александра, мисеца Марча, на два на десте дан, час девети. Роди се дите и излизе на свит, и проплакав рече: до четрдесет лит паки враћу се к теби, мати (мои).² Олимпида вазамши дите ка храму Аполонову³ однесе и од нега дитету благословене искаше, и од књижник Аполонових и влхав [V^a] искаше узнати, каквоо дите хоће бити. И влхвену хитростю ва снѣ се љви мудрцем Аполон (и) писмо к ним даваше пророкујући о Александру и говорећи тако: ере дите ово всои земљи подсуначнои буде цар, благодчастив и разумом велик укаже се. Отца свога убив, до четрдесет лит к матери својој земљи врати се.

Филип бише на војски и бое учини бише многе и паки к Македонији враћаше се, и љви се ва снѣ нему бог Амон⁴ ва образи лавови и рози злати на нем. Александра у рукама носећи говораше: радуи се велики цару Филипе, ере супротивним добив,⁵ сина Александра добила⁶ еси великога и нарочнога цара. Филип од сна пробуди се и о виднију сна⁷ мишлаше, и ка Мен(ан)дру и Ариштитлу казоваше, двима македонискима филозофома (самъ љви кнѣже видѣо љ тѣ љѣ).⁸ И тај час орач велик мимо лете пред шатор⁹ Филипа цара и љице испусти на крило Филипово. Он жасну се и с престола скочи и љице на [V^b] земљу паде и разби се и из љица излизе љзмиѣ. И обшад¹⁰ љице около [и] ва утлину хотише улисти, ис ке излизе, и на вратих љица умри. Ту се пригоди велики четира ста литих¹¹ Ариштитла филозоф и рече: по истини

¹ rkp. б на оустаноу станоуѣ и стихе пристоупаише, с потрпи, докле се прелети небески на уставу стану тихне приступа, т сѣм пожедакши мало, дождеже небескине планите на оустану станоуѣ и стихне пристоупаише g само на уставу стану. ² dodatak iz g. ³ rkp. bez smisla: кад прие ону Аполонову однесе, и rkp. б кь дафисоу кь цркви однесе; може бити би valjalo citati: ка дафисоу Аполону однесе, jer се и т овако налази: кь дафисоу Аполону кь цркви принесе, g isto tako nerazumno: однесе кь олимпидаѣ. ⁴ g ереини пророк! ⁵ а т љко соупостати својој победни. ⁶ g роди. ⁷ т љ видни сѣм разуме разумиши. ⁸ dodatak iz g. ⁹ т мимо лете кь напрасно прѣзъ шаторъ, а прѣлетекъ, g излетекъ орачъ приде шаторъ. ¹⁰ обшадши (t. j. обшадши) g. ¹¹ mjesto ovih nejasnih rieči piše т премоудри и велики кь љицекъ Аристотелъ, тако и б; g је сваки dodatak izostavio.

Филипе сан твои истинан е, ки в ноћ ову¹ видил еси. И та час гласници од Македоније доидоше и поклон нему од Олимпијаде царице донесоше, о роенју дитета нему казаше. Филип скоро у Македонију доиде,² радости велике напуни се о роени дитета.

Дошад у свои град Филипус³ [и] дите негa сусрите, и тому цар зрадова се и слатко приам целиваше и радујући се к нему говораше: радуи се други⁴ [и] прекрасни Иосипе, и (д)руги храбри Ацилипу. Ти ми еси (дамаске) дарован,⁵ сваки бо дар свршен исходи од бога; ако ми е сада умрити, не хаю, ере гдо роди дитцу, не умира, (зашто за својом наследје оста(в)ла).⁶ И то рек цар Филип дозва великога Ариштотила мужа мудра и хитра свакои филозофскои хитрости [VI^a] ричю и дилом. И рече му цар: (хитри Аристотел)⁷ овога дитића мани богом данога вазми к науку филозофије книжне и мудрости.⁸ И Александар хоће на книжно учене; илиаду и одисију всу за годишће научи,⁹ и за то га ненавићху врсници негови; свакому бо мудрому бива велика завист. И рече му јунаци: ако би ка Нектенабу влхву пошад, Александре, научил би те он небескога круг[д]а хоене и часов лунних и них преступању.¹⁰ То чув Александар к матери својој рече: ако хоћ научити ме мати, еипачеому мудрому Нектенабу предаи ме; ере чух негa небеских звизд хоене умићући. И брзо она по мештра посла и Александра му предаи и рече му: научи га мештре својим¹¹ хитростем, и скровно му рече: предаи свому својој Нектенабе; богатаство славно е свако, ако убозим подиљје се, тако и мудрост похвалена е, ако трибућним се подиљје. То чув отац негов Филип рече: в истину дитић ов од небескога би промисла, [VI^b] ере небеска ишће ученѣ.

Нектенаб научи га својој небеској хитрости и варзалинској.¹² Едан дан велик в мудрих Ариштотил четира ста дитић врсников

¹ ноћасъ г. ² г пође и дође. ³ г филипусть. ⁴ гкр. драги, ali а који и прирасъмы, тако i т. ⁵ т дъньсь ко ми отъ бога дарованъ еси, ogradjena rieč iz г. ⁶ dodatak iz г. ⁷ iz г. ⁸ гкр. а мнози иго омиръскихъ писменехъ и проумъ словесемъ и скоји премоудрости, б i т мнози га словесемонзи моудрости, с философскон книзи и моудрости, г изми тере га зуми философски и хитрости. ⁹ гкр. а dodaje: и органи великимъ за годишю мнози. ¹⁰ гкр. а: онъ те би мнози иго несемъмалго кроуга хождению и уасовьнымъ хитрости и престоупание, б и уасовьныхъ и стихъ престоупание, с небесногъ кроуга хоение (sic!) и уасове луне, najrazumljivije т: несемъмалго кроуга хождению и уасовъ мнозиныхъ и стихъ престоупание. ¹¹ гкр. овим, ispravljeno по а мнози иго скоји хитрости, б скоимъ хитростемъ, т скоимъ хитростемъ. ¹² mjesto вар-

Александру (сабрав) хотише испитати' нарок Александров, и пред
двѣ сти Александра воиводу постави, а пред друзими двѣ сти
Птоломеѣ,² млада сина³ Арпазада воиводе Филипова; и них у
двору⁴ Филипову нареди бити се. И сташе се двѣ сти⁵ дитце (и)
бише видити липо веле; вси такомо⁶ шѣапе дрѣаху, кими бои би-
аху.⁷ Када кога окрвавлаху, та како мртав из боѣ исхоѣше. Але-
ксандар веѣе од всих приспиваше и супротивним добив од всих
дитце како цар прославлен⁸ би. Гледаше то учител негов чудни
Ариштотил (и) чуѣше се говореѣи: честиту мужу и бози и врази
помагаю, (а) злочестому мужу и ближни неговѣ и друзи не по-
магаю [му].⁹ И к нему рече Ариштотил: френире Александре, ако
цар земли будеш, ко [VIIa] добро мани мештру твому учиниш?
Он му рече: велеумну¹⁰ мужу не трибуе приѣ рока обеѣати; да
ако ѣа цар буду, ти са мною велик назвати се хоѣеш. Лоза се
не приима далних дрѣв, (ако и велика есу, ну ближних)¹¹ ако и
мада есу: тако и цар велике власти почита како е триби, ближне
верѣе и веле ѣеко любѣ.¹²

Обичаи беше Александра, (да) до обеда к Ариштотилу хоѣше на наук, а к Нектенабу до вечера на влхавну хитрост. Од неѣ изучи хоѣени(а) четрнадесте (sic!) живин (небесних),¹³ и седам планит, сунце и луну узна . . . кронос,¹⁴ арис, афродит, ермис, пра. И сва

ЗИЛИНСКОИ čita se u b: КЕРГНАНСКОИ (rkp. a pokvareno to isto: КЕРЛ-ГНИНСКОИ); mjesto небескоИ čita se u a b c: егѣптскоИ, tako i m, gdje takodjer stoji: и КЕРГНАНСКОИ.

¹rkp. их питати, ispraviti po *a* *хотѣ испитати марокъ него*. ²rkp. потоломѣѣ, takô i *a b*. ³prije rieči mлада u rkp. негова, što nema smisla; možda nekoga, jer je u *a*: *иѣкогѣ юношоу, б некоега юношоу*. Ime vodje piše *a b*: *Арфаѣада, т арѣфакъсада*. ⁴rkp. *т въ сѣмѣгрите фнанпѣе*. ⁵u *g* *внѣхѣта дѣа стнѣта днѣтѣе*. ⁶едмаке *g*. ⁷*g* се внѣхѣ и вѣуѣв сѣлѣв ѡдъ бѣмѣа. ⁸rukop. проѣвѣлен, ali *a b т*: *про-славлѣнѣи, i g* *прослави се*. ⁹*g* *а хѣѡуѣстоуѣи и бѣѡи ѡдмагѣю*. ¹⁰rkp. мани, bez smisla; svi ostali rukopisi vedeumny, po tom je ispravljeno. ¹¹rkp. je ogradjene rieči izostavio, ali se razumiju po smislu, kao i po *a b c т*. ¹²u rkp. samo ближни веруе, ja sam ispunio po rkp. *b* gdje se ovako čita: *такон и царъ великыѣ власти по досто-иннию уѣтѣтѣ, присныѣ же скоѣ вѣроуѣстѣ и кѣлѣ мѣо любѣнтѣ, а прис-ныѣ же скоѣ любѣнтѣ кѣкѣ, с кѣлкѣ власти поунѣта, (к)ако не трѣба, ближнега кѣре кѣлкѣ любѣи: т кѣроуѣстѣ и кѣлкѣмѣ любѣнтѣ*. ¹³dodano po *a b c*; rukopis *a* ovako: *отъ нѣгѣже мѣѡуѣи хѣѡдѣнѣи небѣс-ѣмѣа .кѣ. жикѣтѣмѣнѣхѣ, б ѡтѣ нѣгѣже нѣѡуѣнѣѣ хѣѡдѣнѣи .кѣ. жикѣтѣмѣнѣ небѣсѣнѣхѣ*. ¹⁴izmedju луну узна и кронос dolaze nekakve nerazumljive rieči, i to: u našem rukopisu *накинѣтаст*, u rkp. *а нѣ лѡуѣѡу нѣ-*

и Александру рече: ча би то сину? А он указа неи все, како би, (и упрашаше [VIII^a] матер свою, ели истина, да е отац нему);¹ она указа му всю истину² и плаха много и с частю укупати га рече. Филип то не знаше.

И нигодо тудие доиде к Филипу цару говорећи: да знаш цару, у свирепицах³ твоих кон чудан роди се е, чуднии од всех кон и инаки е: (у неџа е)⁴ водуѣ глава, и на деснои бедри рози за ушима љвици се бише.⁵ Филип рече неџа довести [и рози ки му бику изресли мею ушима колико лакат],⁶ почуди се и рече гвоздену град⁷ учинити; и ке на смрт осуеваху, пред неџа метаху. И нигдор не смиаше ка коню приступити (ни из далека на-мъ гле-
мти.)⁸ Александар често прихоѣше к нему, (и) кон всаку одме-
таше срдитост, тих ка Александру рзаше и кротост всаку цару
свому указоваше. (Александар га)⁹ едном руком прозором за уху
ухиташе,¹⁰ он му се прикланаше како юнац љрму.¹¹ И то видив
Александар обломи ключ¹² и к нему улизе и оседла га и уседе
на-и на конски теѣ¹³ поѣха. И витези македонски на конском
теку течаху [VIII^b] и с високе полаче цар Филип гледаше и сми-
шлаше¹⁴ свакога юнака потечене и липо на коню сидине. Але-
ксандар брзо из града царскога на водуи глави¹⁵ изѣха, и ви-
дивши вси македонински витези седоше с кони и поклонили се
се како цару и чуѣху се гледајући мештриво¹⁶ витеза сидине на
водуи глави. И к потечи(ш)ѣу на нем приѣха и од всех витези
брже потече и свакога¹⁷ кон бише назад остана, а неџа с великом
силом едѣа устави с честими извори.¹⁸ И ту град сазида и нарече

¹ ogradjene rieči iz rkp. c; naš tekst drugim redom: ако в истину отац нему е, матер свою упрашаше. ² g dodaje како е отац не-
гоѣ. ³ rkp. b въ лавинахъ конъ твоихъ, тако i g. ⁴ dodano po c g.
⁵ rkp. рози и са ушима љвица се бише, b на деснои бедри са розин
и са оушима љвица се бе, g и има роѣхъ лавати криво. ⁶ rieči ogra-
djene bit će očevidno premetnute, c и роѣхъ кон му љзрастал беше меѣу
ушима. Ili se mora misliti da sve visi o glagolu почуди се, као u g:
поуѣди се кривои омиѣхъ роѣхъ кон беше изме ушню лакатъ израстао.
⁷ b гвозденоу градоу или можда градоу. ⁸ dodatak iz g. ⁹ iz g. ¹⁰ ga-
zumljivije a Единою же Александръ за оухо его похлати прозоромъ. ¹¹ a
яко юнацъ љрмъникъ, g љрмъникъ. ¹² a ключе отъ клети љзѣмъ, b
g c као u nas, glagol обломити употребљују. ¹³ rkp. a m употребљују
rieč оуристованиѣ, c g поѣхъ. ¹⁴ поѣхъ г. ¹⁵ rkp. a на
вологлакомъ коню, тако i m; g слаже се s našim tekstom. ¹⁶ rkp. b m
машторскы, a љстѣно. ¹⁷ свакога, rukop. сваки га, valjda griškom.
¹⁸ a и твердоуста кони оустави едѣа на љетирехъ љзѣроуидниѣхъ, b

му име драм, ере по сръбском езику потечи(ш)ће.¹ И тому цар Филип почуди се, брзо дитића потечене на неучном кони видив рече: тешко приближајућим се македониској земли, ере од оштра меча Александрова паду се и од Македонан попрани буду. И в Македонинам² насмиѣв се рече: ере у прилику Ирааклиа [IX^a] витеза талинскога видих Александра данас текући на вологлаву коню.³

Од тога дне сабра Филип цар дитцу, врснике Александру тисућ, и них сину свому пода и рече: ш ним да ловите⁴ и стрилати се учите заедно. У олимписких странах дви коли учинени биху близу дапнеона Аполона и на том коду доходећи витези од земал хитростю еленском [учинено] коб себи⁵ и нарок питаху; четири заедно и осам заедно турнаху се, и тако коб своју и нарок питаху. То чув Александар хотише тамо поити. Филипу то казаше и не пушћаше га говорећи: не трибуе теби сину мои Александре на олимписком коду венчати се толико младу од пет на десте лит; да ну да хотине твое теби спуню,⁶ с радостю походи, великим богом укрплен буди. И тада Александар взе, ча му трибоваше од царства Филипова, отца свога, добре [IX^b] витезе и добре и брзе⁷ коне и всаку част царску и ва олимписки оток отиде. Ту бо четири⁸ игре елинске биху, кими млади витези турнаху се; зовиху се тако: олимпиа, истмина,⁹ ениѣ,¹⁰ посидониѣ. Ту Александар дошад [и] з двима витезома поручи бити се, Лаомендушу и Калистенушу.¹¹ И та час дви коли завртише се и четири сташе се витези и удрише се. Александар Калистенуша уби, Птоломеи Лао-

терьдооустаго кони и оустави него съ оусплостию на устьинихъ изко-
рихъ, т терьдоукоу же соуцоу оустави на устьинихъ изко-
рехъ.

¹ а и нареуе име имеу Драма по сръбскомъ языку потечуше.
² р valjda Македонам или Македонаном, g македониниомъ. ³ rkr. на волуи глави коню. ⁴ rkr. дове, tako i b g. ⁵ rieč учинено čini se suvišna ili je premetnuta; mjesto себи ima rukopis кеби samo grieškom. Cielo mjesto glasi u c: .в. коли учинени веху близу дапне-
онта Аполона и на том коду дохоѣху витези от сених земаал хитрост(ю)
елинском сених питаху коби и нарок, rkr. т а на техъ же колахъ вьско-
деще витези отъ землѣ хитростию елинскою некою оусплостию кобъ
сече и нарокъ питаху, g и в олимпискихъ оусплостихъ витези учинени
два кола хитростию елинскою близу дапнеона Аполона и на то кола
дохоѣху витези одъ нинехъ земаал — drugo je izostavljeno. ⁶ да ти
се хотение не потвори g. ⁷ и добротечине коне т. ⁸ rkr. пише дви,
ali b c imaju .д., t. j. 4, a g пише управо четири; игре ispravljeno, u
rukopisu nesmisleno игде као i g. ⁹ tako u b, ваѣ rukopis истамиса.
¹⁰ т емел. ¹¹ rkr. т подруније: тоу же Александра пришеѣ съ негли-

мендуша преморе.¹ Люди града тога Александра гледајући чуџху се липоти негови, колико бише лип, и двоје веће бише лип на оружју. И ту стоје ники филозоф именем Урании рече: мудрост и храброст [ова]² не велику липостју ни узрастом почтена би, да добрими срци. И упроси ники: од куда е Александар?³ Они рише: Македониискога цара син е Филип(а). Филозоф рече: како чух од мештра мога да изиде цар од Македоније, од [Ха] Филипа и поиме меча и убие все кнезе западне и все царе источне. Да ако ти хотиа еси прити,⁴ милостив буди градом нашим,⁵ Филипов сину. И тому насмивав се Александар рече: не многу учинено е ово, филозофе, на вишини промисла о мни.⁶ И то рек Александар у Македонију врати се. Филипа наиде, и Олимпијаду матер своју, и бише ю Филип пустиа, а другу жену вазел. И на пиру се веселаху. И Александар дошад срдит⁷ у полачу доиде. Отац негa Филип с радостию и с любовом прие га и са собом на трпези посади. (И њ расклашени бивах Филипа цесаря поимих сядаше)⁸ и ки га биху наставили, да Олимпијаду пусти, вино вазамши к Филипу приступише, говореће: при цару и весели се, болю жену од прве вазел еси; прва блудница бише, а ова мудра⁹ е. То чув Александар [и] расрди се и рече: неће то бити цару Филипе, докле ђа жив есам. Сам како дав руку и скочи с престола свога. Стол мал вазам, четире¹⁰ ки биху то учинили уби; [Хб] друзи не хотећи низ полачу скочише. И то Филип виде (и) препаде се и врати Олимпијаду на царство, а другу жену домоу одправи.

Сему тако бившу в немоћ велику упаде Филип цар.¹¹ Чу(в)ше то северне стране [и] Кумане,¹² петсат тисући скупише војске на Македонију. И Филипу повидаше и в скрб велику упаде, Але-

торьскими китежом борити се крочун, Лаомедоушемъ же и Калистепоушемъ; онъ же съ комзодою сконь Потохомемъ.

¹ rkr. *a g* с љрка. ² *suvišna rieč*, ako nije s predjašnjim zajedno храбарство, *kako se čita u b*; *u g* drugi smisao: *мудрость* она не многолиетинемъ разумомъ поутена бива негѡ добрими и храбрими срци. ³ *g* *одъ куда естъ онн младиѣ, с тѣмъ ѹловек*. ⁴ rkr. *т* да аще ти еси хотен прити. ⁵ *a g* с градоу нашемоу. ⁶ из киниомъ промисалю *g*. ⁷ rkr. *т* *a* побѣдоносцѣ, с сруаю. ⁸ *ogradjene rieči dodah iz rukopisa a*, s kojim se podudara *c i m*; *u g* с нема тога. ⁹ *a* *цѣломъдрѣна, g* добра. ¹⁰ rukop. *a b g* imaju broj три, с бројник .г., *т* трехъ сѣхъ съторьшенихъ оуменъ. ¹¹ *dodatak*, koji se čita u našem rukopisu (о куманих) *izostavih*, jer je suvišan pače na ovom mjestu bez smisla. ¹² *c* с северне стране кумани, *g* само кивери.

ксандра к себи дозва и рече му: драги мои сину Александре, сада време дошло е за башћинску земљу бити се; вазми војску и на бои походи. Александар са тридесет тисућ војске македониске срести¹ их отиде. Сам пошад куманску војску сходи и види их неуредно стојећи; в ноћи с војску своју дошад [и] огнев много окодо них наложи, трубе гласне и накарате и праскавице рече окодо них [XI^a] бити. То види(в)ше Кумане много убоѣше се и начеше бижати од полу ноћи до сунча схода; и смишаше се Кумане и Македонане сикучи се. И када би дан, убено би од Куманов дванадесте тисућ, (и оть Македоніахъ .л. тисоуѣе. Теразъ же нхъ Александръ .л. дин и .л. ноши, и оть нихъ оуби .рн. тисоуѣе)² кони и оружѣ много од них узеше. Александар ка отцу свому врати се и са собом петнадесте тисућ Куманов живих доведе, и рече их пред Филипа довести, и постави их пред всеми Македонани и рече им: видисте ли о дружино, како промисал божи преда вас в македониске руке и меч ваш наоштрѣн³ на македониско госпоцтво данас затупи се од македониских руц. Цара нашега убих Атламиша и вас живих ухватих; да ако хоѣте живот свои купити, земљу вашу к земли мои приложите, заедно с Македонами мои будете. А они ка Александру рекоше: цару Александре, [IX^b] покле бог помага теби, по готову (и) веди⁴ помагаю ти; да одколе цара нашега Атламиша убил еси, по готову ми есмо твои; (цара нмъ постави)⁵ и нас в земљу нашу пусти. И них Александар увери и постави им цара братучеда свога првога, именем Ванцатура, мужа мада зрестом а велика храбростю, и них с частю велику в земљу них одправи.

И сему тако бившу, А(на)сархоз⁶ педагонитски цар дошасте куманиско на Македонию чув, учини хитрост, тако:⁷ нигда минујући мимо Македонию погости нега цар Филип и (с) частю полюби

¹ rkp. bez smisla sestinih; glagol срести doslutio sam po rukop. b gdje se čita на среноу понде, т на сретених, г и узе . . . и срете их. ² dodatak umetnut iz т б а; nema ga u г с. ³ tako u с, rkp. а наострихъ се, наъ rukopis valjda griеškom не очарни; rkp. т наострихъ се, б наостри се, г само оштрѣн. ⁴ а пише овако: отколы богъ помага ти, по готовоу и киды, б отколы богъ мѣсть помага(ю) теби, по готовоу и киди помагаю тѣи; tako i т; г по готовоу кидѣти помагаю ти. ⁵ ogradjene rieči dodah prema rkp. а б г. ⁶ naš rkp. пише jedan put асархоз, drugi put анархоз, а то је грчко име Анаξαρχος; rkp. а анасархосъ, т Анахаръхъ, г ђак нахародѣсоръ. ⁷ rkp. б сице, према тому ставих у текст тако, доѣим је у тексту: и такое.

и одправи. Ана(са)рхоз устрилен би липостю жене Филипове в срце и отаи любов к ней пошаше у срци свом, а она не знаше (о томъ ниѣ).¹ Соломун премудри рече: сину не буди рад премамити тую жену, да свою жену не видиш премамлену. (Анасархос)² дошасте куманско на Македонию чув, дванадесте [XIIa] тисућ воиске са-брав, к Филипу цару доиде у Филипус-град (и)³ дошад говораше, ере на помоћ Филипу цару дошад есам. И то говорећи кривиню свою покриваше, Олимпиаду искаше ухватити. И видив дошастѣ негово цар Филип рад би веле; и чу(в) Александрово враћене од боѣа, на сритене нему са Олимпиадом изиде. Видив ню ван из града Ана(са)рхоз [и] умча ю (и) отиде. Филип с малу воиску за ним тираше.⁴ Александар ту приспив, Ана(са)рхозову воиску стиже, Филипа у рвани⁵ наиде и по глави ранен(а) и по деснои нози; и неѣа мало поминув, Олимпиаду матер свою оте, са осам тисућ воиске Ана(са)рхоза стиже, и неѣа разби на мисти, ко се зове Змизи,⁶ и разбиив га жива доведе ка отцу свому Филипу, и неѣа едѣа дихајући наиде и рече: устани цару Филипе и врагу свому стани на главу, освети се над ним рукама твоими. Филип едѣа уста и взе меч рукама [XIIb] своими и закла га и рече: жалост дома моѣа умори ме, походи и ти⁷ душе моѣа в ѣд. И то рек Александра благослови, говоре: сину мои Александре, руке все⁸ на теби и руке твое на всих. И то рек умри Филип цар македониски. Македонане ту стое рекоше: тако да буде всим, ки се противе Александру. Олимпиада ту стое плакаше Филипа (и) на злату одру положивши в град однесоше га (с плачем великим и са частю царском укупоше га):⁹ цар Филип, од земле тило створено, паки к земли врати се.

Александар син негов самодржител цар назва се, (и) кните всим градом и земли всои посла, свакому к Филипусу граду сабрати се рече; и рече оним ки се биху сабрали, Македонам и Педаго-[ни]нам и Еладином и Куманом и всим малим и великим, и рече

¹ dodatak iz g. ² ovu ogradjenu rieč dodah po rkp. a. ³ rkp. не дошад, као i g, što не значи ништа. ⁴ по a g, u нашем rukop. тирае. ⁵ a g зръкма. ⁶ rkp. a на мѣста нарицаемоу Змизи, b на мѣста нарицаемоу Нзыскѣи, т нзыски, g ко се зове зминьскоу. ⁷ rkp. похидити, a овако: жалостъ дома моего смѣсть ме, походи и ты доуше съ неустынными въ адъ, т похидити съ неустынными доуше моя, g и ты душе моя походи у идъ. ⁸ rkp. c руке мене на тебе, т рѣчи въсахъ въхоу на тебе, a рѣчи въсахъ на тебе. ⁹ ogradjene rieči dodah po rukopisu a c g.

ним Александар: о друзи мои и братѣа и мили мои [и] веће всіх Македонане, ово цар ваш а отац мои умри Филип; у животу свом [XIII^a] царство свое удржаше по начину. Сада како манне трибуе господовати? И тада приступи муж мудар, именем Филон, и рече: краљу Александре, всак¹ узраст чловичаски у свом умињу добар е,² и старост частна а не многолитна.³ И ту стое Селевкуш рече: краљу Александре, Соломун велики у мудрости цар у књигах своих пише, говорећи: царство многими люди стои, цар несвитан и неверан сам у себи и себи сумнен е;⁴ свитовав старе люди, добро о земљи својој учини. И ту стое Антиох⁵ рече: краљу Александре, старим царем течене покоино е, младим царем трибуе воевати, ере у младости својој помуче се, да у старости покои имиоу. И ту стое Антигон⁶ рече: краљу Александре, трибуе нам . . . с царем да придемо на них и ним забавивши ослободимо се все забаве.⁷ И овим четирим свитом Александар рад би. Ближни негов и мили [XIII^b] воивода Птоломеи рече: цару Александре право е нам војску проминити у свитла оружја и билиг твоји на шћитих них поставити, како да знаю кому воюю цару и да не реку суседи наши, да и ми с Филипом умрисмо. То Александру драго би и по земљи својој посла все коваче и шћитаре скупити у Филипус град, и ту оклопе и шћилине ковати (рече); на шћите билиг своји лавову главу уписати [рече,] на хемих⁸ василискове роге са аспидовими крелюти носити рече. Сваки дан мештри Александрови оружаваху у цио оружје четира ста люди, и всіх витези оклопи на ла-

¹ ovu sam riječ dodao prema *a b c t g*. ² rkp. *a* т ѡсакимъ ѡзрастъ ѡлоктѣхъ къ (своимъ) ѡмноу потрѣбимъ мѣстѣ. ³ rkp. *a* ѡлѣксандръ рече: старость мѣстѣ ѡстѣмалъ нѣ не многолѣтнѣмалъ, *b* старость же на свѣтѣ поучѣмѣ мѣстѣ, *t* старость же на свѣтѣ поучѣмѣ мѣстѣ. ѡлѣксандръ рече: старость мѣстѣ поучѣмѣ (нѣ) не многолѣтнѣмалъ. Ovo је најподруније i најјасније. ⁴ rkp. *a* цѣсаръ несвѣтанъ самъ себе рѣчѣмъ мѣстѣ, *b* *t* isto tako као *a*, *c* ере цѣр несвѣтанъ себи неверанъ и низматоръ, свѣтованъ многе лѣде добромъ чини, *g* цѣр несвѣтанъ и неверанъ самъ себи низматоръ естѣ, свѣтованъ дѡбре лѣди и старе вѣстѣле. ⁵ тако *a b g*, паѣ rukopis Амбиокс, *m*. ѡнѣонохъ. ⁶ rkp. *a* пише га: ѡнтигонимъ, *b* ѡнтигоръ, паѣ rukopis Анитирон; bit ѡе грѣко име Ἀντίγονος, као и *g*: антигонъ. ⁷ rukop. *a*: нѡдѡбѣмъ намъ еше спѣшимъ околѡ насъ ближнимъ царемъ оустѣрѣмити се на нихъ и снѣмъ забавѣмъ самѣмъ свое забавѣ изѣмѣмъ се. По tome se види, да у нашемъ тексту нешто недостаје; *g* на ближње цѣре поѣи, нимъ забавѣ ѡнимъ самѣмъ ослобѡдимъ. ⁸ тако паѣ rkp., *a* на хѣлѣмѣхъ же, *b* на хѣлѣмѡвѣхъ же, *g* на хѣлѣмѣхъ.

лавових кожах преставаљу, (и) хаџизма фарижем у коркодилових
кожах чинаху.¹ И то чинећи Александар на бои готоваше се.

Дарин² цар персидски велики слиша(в), да умри цар македони-
нски Филип, покдисара посла у Македонию [XIV^a] с книгом гово-
рећи тако: Дарин цар над цари, такмен богом земалним, заедно по
свиту са сунцем сѣае, и всим земалним царем и господам господин,
находећим се у Македонии пишу на знане. Царству мому глас
дошао е, ере Филип ваш умри и дите младо на царству свом
оставио е, не утврген(о) липотом³ и умом. Смртю Филипову ђа
оскрбих и дите негово неѣко ђа пожалих, и неѣа хођу у двору
царства мога да буде, и да схраню га (и) царским обичаєм научу
га. И книгу мою приамше брзо га к мани доведите и паки⁴ на
оно⁵ царство врађу га. Кандаркуса вам послаах, вернога мога, у
земли вашои господовати и войску вашу к мани послаати.⁶ И
данае⁷ мани по закону принесите (и) Филипово дите к мание до-
ведите са всеми царевими билизи отца негова, [и] у двору царства
мога да удвори:⁸ веће бо четрдесет [XIV^b] царских синов у двору
мом дворе, и кога вию достоина царству, онога царствовати вам
пошалоу.⁹

У ту книгу Кандаркус у Македонию донесе, и Македонциане неѣа
приамше [и] к воиводи Птоломею доведоше, и Птоломеи неѣа
приам у Филипус ка¹⁰ Александру доведе га. И Антиох них срите,
хеам¹⁰ Александров на копо супроћ ним изнесе и нему поклонити
се рече. И одговори Кандаркус: ако ђа поклоню се копо Алексан-

¹ rkp. а и на кѣсамъ дѣнь ороужахоу коблун устѣри ста китезъ къ цѣло
оружѣмъ, оклопи же на лѣкохъ кожахъ прѣставленѣмъ бѣхоу и хаџизма
парѣмъ отъ коркодилохъ кожь униженъ бѣхоу. ² u rkp. а pred tim
srvenimi slovi napisano: повѣсти маѣнемъ ѿ дарѣн. ³ ova rieč bit će
pogrješna, bolje rkp. а б: не оукрѣпленъ лѣти и оумомъ, г лѣтомъ
умомъ. ⁴ rkp. а болѣмъ редомъ: ако да вѣспитаѣ неѣа пани цѣсарь-
скою уѣстѣю поуѣтъ къ отѣуство послаю. Посланиѣ же моѣ проуѣтъше
къ скорѣ на спѣхъ отрока къ мѣмъ приведеѣте. Ovaj red ima i б. ⁵ моѣ
бити отѣино, како је и г: на ѿуниѣ мѣстоѣ. ⁶ rkp. а б подпунѣје: и
конскоу вашоу къ вѣрѣмъ потраженъ къ цѣсарьскоу ми прикѣдѣти. ⁷ rkp.
данаѣ, što ne valja; к мание ро исправку, rkp. и мани е. Cielo mjesto
а овако: и данѣ соуѣоуѣмѣмъ, прѣмѣмъ подобѣмѣмъ къ мѣмъ приносѣти;
слично glasi i б. ⁸ слаѣ се ѣа б: къ дворе царьства моѣго вѣдѣрати се.
⁹ б подпунѣје: да аѣе сего достоина царьства вѣждоу, сего по малѣхъ
лѣтехъ вѣждѣроу къ вамъ; аѣе ли сего недостоина царьствѣю вѣждоу, много
къ мѣсто сего, да достоина царьствовати, къ вамъ пошалоу. ¹⁰ а хѣламъ,
ig хѣламъ.

дрову, то ви нисте под руку Дарию цару ни ђа смим очи Даријеви гледати. Антиох му рече: ако то не учиниш, то живота свога улипиш се еси. И тако приступивши ка копоу Александрову поклонише се, и пођм них Антиох ка Александру на поклонене доведе. И пришадиши у царски двор, Александра на престолу сидећи на високу видећи; престол негов бише украшен веле [XV^a] чистим златом и зеленим камином и слоновими кости. Поклисар приступив поклони се и стојећи чуђе се липоти образа Александрова. Винац бише на глави негов од шафира¹ камика и од великога бисера с мерсидовим листем сплетен. О десну негову и ливу много витези у винцих стаху. Селевкеш устав,² книгу Даријеву приђм³ [и] прочти. (Да вамъ е љ знаме, отъ послахъ к вамъ Кандарзса впернѣга мога, да љ вашѣ(и) земли царзе и мени дамакъ и конски послалте са събнемн бильези царьцинемн оца негова, ере естъ кеке устрѣдесети царьцинехъ снѣхъ љ дворъ момъ. Ако га виѣхъ достѣниа, брьхѣ га краѣхъ на оуниѣ мѣсто; ако га не виѣхъ за царствѣ, хѣхъ камъ другѣга послати; докле ѣи приспие, мека царзе над вами Кандаркзсъ.)⁴ Александар то чув, гнива и срдитости напунив се, [и] книгу приам раздри ю и рече к ним срдећи се: Не трибоваше цару вашему Дарию, главу видећи, с ногами бесидити. Ни тако Македониа безглавна, како се теби Дарию мни. И то рек, брзо них одправи и книгу к Дарию писа, говорећи тако: Александар, витез македониски, цар, син Филипа цара и Олимпиаде царице, Дарию цару персидскому. Твою книгу, ку к людем моим пишеш, приѣх и прочтих; да захвалам⁵ ти, да се [XV^b] о земли нашон печалиш и мене млада у полачи твоеи хранити хоѣш. Ну дитца, ка млико сасну, не трибуе им се у царских домих хранити, ни тустих ни трпких ѣисти мес. Почекаи ме мало, докле од сасца македонискога одѣину⁶ се и тако к персидскои храни прити ћу; у царству твом дворити хођу са всеми моими витези македонискими. Кандаркуша кога к нам послал еси, Македонам цар да буде, не мои га веће послати, нећ га веће видити. Ние тако Македониа безглавна, како се теби мни. Оружѣ македониско Кандаркушу Александар дарова и рече: од царства мога⁷ бижи,

¹g одъ сапимира. ²u rkp. m. cielo pripoviedanje o Dariju skraćeno je овако: И семоу же сице вѣкъшоу, епистолию отъ Дарина цара на Александрѣу принесоме, Селевкѣшоу же вѣстакъ и епистолию Дариѣшоу приѣмъ itd. ³rkp. приѣт и. ⁴datak iz g, osim posljednje rieči, koje ovdje nema. ⁵rkp. g не захваламъ ти. ⁶g ѣтиски. ⁷rkp.

(и) када бои учине Македонане с Персиди, (носи то на глави)¹ да те познавше не убию.

Посла к Дарию вратише се и книгу Александрову даше му, и прочтив ю Дарию насмиа се,² а Кандаркуш рече му: не трибуе ти Дарию такову книгу приѣм смѣти [XVI^a] се, ере у малолитни младости многолитну видих мудрост.³ Да болећи зуб трибуе скоро извриши; не истрг бо (много страдати имаш од неѡа).⁴ Фариѡа млада, када остари, не труди се об нему.⁵ Дарию об том не хаѡ, Клитоуша никога од наивирниих⁶ посла у Македонию ка Александру и рече му испитати мудрост Александрову.⁷ Александру посла круглу⁸ малу и коло дривено и два ковчега велика праздна и дви вриши велици маѡа и книгу писану тако говорећи: Дарию цар над цари, персидски' бог, дитету мому Александру радовати се пишу. Не помислих тебе толико мудра бити, познах те у првои книзи моеи; неѡа знаш да младих мудрости нагле есу.⁹ И послаѡх теби дитиню игру, да се ню забавлае играш, и коло[м], ким млада дитѡа играю, и два ковчега (да) тролитним данѡм напнуеш, (и) маѡ преброив узнаш число воисѡе мое. Харач [XVI^b] мани не послав, свезан е мани доведен будеш, (и) мнѡстѡ царсѡрства ми не окрѡиша).¹⁰

Ту книгу Клитоуш (узам) и ка Александру у Македонию доиде
и Александру у свитлон парастаси поклони се и ковчеге и маџи.

свога као і q, ali a отъ цѣсарства моего отиди скоро и югда itd.

¹ogradjene rieči dodah po rkp. *a b*, nema ih ni u *g*. ²*g* dodaje: и рече: видѣсте ли толики подвигъ оудъ Маѣдониници. ³ispravak po *m*, naš rkp. kao i *a g* ima старост. ⁴što je ogradjeno, dodah po rkp. *a*, u *g* nema. ⁵rkp. *a* drugačije: финика ко мада не истръгъ о стара не коушаи се, *m* кифариса, *g* кепариза. ⁶rkp. невірних. ⁷другаѣје *a* о сихъ Дарие не бръгъ пакы Кизкоу изкоего отъ вѣрныхъ сконхъ посла въ Македонниу сѣ повелѣицихъ разорити къса, *m* као i *a*, -samo što пиѣ макетокуша, i долје: покелебъ кшоу разуюхъ искоушѣти дѣлашароу. ⁸*a* строуглау и коло и келницъ дѣзъ реке мака; *m* слаже се s našim tekstom; *g* стрѣгав. ⁹rkp. *a* ovako: не тако подобаше тебе моудръ енти и прѣзрѣти мое прѣкое писаниѣ, нѣ да вѣси яко мадашъ моудроукани нагла соуѣ (гкр. наглавы), сню послахъ тебе строуглау, яко да си кшо закрьтаѣ играѣши, и коло нѣмже мадаѣнѣци играють, и дѣа коукуега прѣзѣдѣи и келницъ дѣзъ вѣкѣе мака, яко да дѣа коукуега наплѣиши трѣнѣтѣ(ш)а даѣнѣа, маѣ же прѣвѣронѣ да оуѣтси унѣло вонсе моеѣ, *m* роѣтакъ другаѣје: не такоѣа поминѣаше тебе оуѣнѣа енти прѣвѣонѣхъ тебе въ прѣкомъ моюѣ епѣстолеѣ, *g* не минѣхъ тебе толикоу мудра енти, що ми писаше з прѣкомъ кинѣзи, нѣ да знаѣшѣ.

¹⁰ ogradjene rieči dodah iz rkp. a.

коло и струглу пред Александра поставише. Александар книгу прочтив и главом покимав рече: о не изречене грдине и охолости твое Дарию, богом таемиши се а ни чловиком не мореш бити и до неба узнесе се и до ада снидеш. Мак вазам наче жвати; ковчеге разбити рече и книгу к Дарию писати рече, говоре тако: Александар цар Дарию цару персидскому vsаку част чинеши, (а сада)¹ еси дитинему безумию достоин; [и] дитине игре послаа ми еси, самодржителя земли овими близии прообразуеш ме. (И да знаш,)² круг кола овога vsои земли круг(у) приличан³ е. Ми на те доити имамо (и) како стругла ова ти пред нами вртити се имаши. Число мака [XVII^a] твога все сажвах, (и тако сили твою побѣднѣхъ стрѹхъ;)⁴ ковчеге твое мисто дара приѣх. И буди ти доста ва источнихъ странахъ мею достойними теби Персиди пребивати, страшливимъ будуши и неволници;⁵ запада остави се, ере да в нем не (за)падеш. И довол буди теби оброкъ своихъ.⁶ И дарова Кли-товуша и да му кабал папра говореши:⁷ мисто макове воиске твое кабал папра теби послах и неѣ сажвавъ храбростъ воиске мое познаш.

И⁸ тому тако бившу Александар воиски сабрати се рече, и сабраше се на пилипускомъ полю, и наиде е шест сат⁹ тисуши, и три ста остави Македонию стриши, а три ста тисуши са собом вазам [и] поиде на солунскога цара Кархидона. И то чув Кархидон Александрово припаше на неѣ много убоѣ се, ере не могаше проту нему стати. Похлисара посла проти нему и кони сто избранихъ и колесницу злату и сина своѣ Поликратуша и нему посла книгу [XVII^b] говореши тако: Кархидон цар солунски, Александру македонискому цару, радостъ к теби приносим, [и] нарѣк и частъ теби дани одъ бога. Ми то чувши бже велике прослависмо, к држаню царства твоеѣ хотисмо приложити (се), супротивити се

¹ dodatak iz c, rkp. a овако: въсѣла ѹсть творещемоу ю събѣжати се. Ты дѣтскому безоумию подобенъ еси, мѣтъ оудѣнъ нмѣже дѣти играють, и самодръжца земли сими оукрашаеши ме. И да въси, яко кроуѣ кола сего въсѣе земле кроуѣ приети ми подобаетъ и на те оустрымити се, и вртѣти се имѣши прѣдъ мною яко строугла. ² dodatak према a. ³ rukop. кругъ прилично. ⁴ dodatak iz a. ⁵ страшениемъ и нехъерниемъ и нехъонинци g. ⁶ rkp. всихъ, ispravljeno po b. ⁷ razumljivije g: и послаа на Дарию кабаѣ папра, говореши к нему: ѹ мѣсто макове воиске. ⁸ ovoga odsjeka nema u rukopisu a, nego ide umah pripoviedanje o gradu Atini. Ali s našim tekstom podudara se b i c, m i g. ⁹ g: пѣцѣтъ t. j. пѣтьсѣтъ.

теби не могући, и по сили нашој теби част учинисмо, сина мога Поликратуша теби служити посласмо на част и с многоциниими дарми, ки у царстви нашем находе се. Ми, ако угодно теби е, у царстви нашем да находимо се и теби колико по сили харач и воиску да даемо. Милостив нам буди, Филипов сину, свака су под руку теби, промисаа вишни учини теби; и ако ти е хотине, [и] мало наше послане доброволно прими, и на урочни дан када речеш, на поклонене царству твому прити хоћемо.

Александар книгу приѣм [и] прочти и весел би, и дари весело приѣм [XVIII^a] (п Поликратуша с усрдем приѣм)¹ к себи, писаню них умил се и листи к нему рече уписати: Взалюбленому нам брату Кархидону цару солунскому Александар македонийски цар, радовати се теби пишу. Книгу твою приѣх (и прочтих),² и не только даром рад бих, колико приклоненим и умиленим ричем твоим. Говоре притчу, ере приклонну главу ни општар³ меч не сиче. Син твои Поликратуш са мною да е, а ти у царстви твом сиди, мани на помоћ дванадесте тисућ воиске послааи на годишће а (по) триста таланат злата. И солунско царство приѣм, отиде (и) ка граду Аѣни приде.

Аѣина⁴ град бише велик (и славан)⁵ и сваком земацком славом украшен,⁶ и два на десте филозофоф удржаху га (и) все елинске земље држаху господство судом правим и разумом. Слеша(в)ше Александрово дошасте на них, више учинише или Александру дати се или га ка граду не припустити. Соповели⁷ филозоф них [XVIII^b] ту стое рече: не трибуе нам са Александром бити се, Александар кумане убив приѣ, и Анаксарха нелагонийскога (цара) уби(в) земљу негову приѣ, (а) Кархидон солунски цар мирно к нему доиде, (и) на царстви и у закони неѣ остави. Антистен⁸ други филозоф рече: одколи Аѣина почета е, ниедан цар ню не приѣ. Дионизий цар велики никада на Аѣину доиде и рва ю много (времена)⁹ и ништор не доби, и праздан¹⁰ отиде.

¹ ogradjene rieči dodah iz rkp. *b g.* ² dodatak iz *g.* ³ iz *g.* ⁴ ovdje nastavlja rukopis *a*, pod naslovom, kojemu su crvena slova: *сказаніе о градоу аѣини(скомъ)*. ⁵ iz *g.* ⁶ rkp. *a m* dodaje: и мѣтанинѣмъ, за тим овако: .кѣ. риторъ обладаше нѣмъ и кѣсоу землю елинѣскоу окрѣмаше господствомъ и соудомъ правнымъ. ⁷ rkp. *a* zove га филозофъ Софоклѣн, *b* Софоклѣнъ же филозофъ, тако і *m, g* Софоклѣне. ⁸ rkp. *a* нема имена, *b* Антистенъ, *c* Антистен, паъ rukopis Аниетен, *m.* Антистенъ. ⁹ dodatak iz *g.* ¹⁰ *g* разбѣнѣмъ.

нише се¹ и врата велика Ариева леда падоше се. Александра видих на волуи глави ва Афину уѣздеѣи, по ширинах града нашега класѣ пшенично изрело видих, и дошадше Македонане [и] српи жанаху и зрило и зелено. И то рек Промах Александра не даваше тирати, и ти неѣа сlišати не (х)тише, Александра [XXI^b] начеше тирати. Александар них чекаше, наредив се с войском при каталинском полу² на виталинском полу. (И приспѣше граждаше на виталинском полу и оуслышаше)³ трубе гласовне и войску видеше из лука изходеѣе и убоѣше се и сами к себи рекоше: колицим влахавством прехини нас Филипов син! И не могуѣе утеѣи, не хотеѣе на бои идоше. И бише видити жалостно видине, ту Македонане сикуче, многих прескачуѣе, [и] биѣху по всем виталинском полу, и притираше е до⁴ афинского града, помишавше се доидоше вси купно и у врата граду Македонане са Афини улизоше.⁵ И бише видити жалостно видине. И ту жене и дитца к своим на сритене гредиху у бои, и бише вапан до неба, и крв по улицах града тецише, заедно Афинане и Македонане по улицах ходѣе грацких. Александар посрид них на волуи глави (вологлавом) коню ѣздеѣи оич хотише уставити и не могаше уставити, усилно бо бише,⁶ и уста му од срца препа[XXII^a]ла биху. Жене афинске одрвше лица своѣ стаху и ка Александру вапѣху: милостив нам буди, Филипов сину, цару Александре. Александар не могуѣи сича уставити, рече град важгати. Мужи и жене и дитца у турне утекоше и осташе, а та град изгори и прикѣа богов афинских са всеми боги своими. И видив то Александар рече: ако бисте бози били, сами од огна скранили се бисте. И жалостю и радостю рече:

¹ rkp. а drugačije: и прагоке кѣси Аѣнише оборнише се, б и пиргока кѣси аѣнишескаго града оборнише се; т slaže se sa б; dakle i u našem tekstu valja ispraviti тргове и пиргове, tim prije što i г ima: ски пирѣгоке. ² rkp. а при костономанскомъ лоуѣа, б при каталинѣсцемъ лоуѣа, с на витанскомъ полу, т при катилинѣсцемъ лоуѣе, г при каталѣнскомъ луѣа на виталѣнскомъ полу. ³ što je u ogradi, dodah iz rukopisa а. ⁴ Македонини много прискакаху снѣжѣи и зениху и прѣко виталинскога поля дерн до г. ⁵ rukop. а овако: бѣше же видѣти оѣехъ оуѣнѣаѣмѣхъ, оѣахъ прѣсѣаѣмѣхъ и прѣахъ кѣсе виталинско поле тераѣуѣнихъ. доидоше до града тераѣуѣе се и сѣкоуѣе се оѣон и оу замѣсѣ кѣвидоше кѣ града Македонѣане и Аѣнѣане. Бѣше же видѣти жалостно видѣниѣе. дѣти же и жени кѣ своимъ текоуѣе на сртѣниѣе и оѣон оуѣнѣаху се, жени и дѣти, и кѣплю до неѣесе досѣаѣуѣоу оѣон замѣсѣише се по срѣахъ града и крѣи пролѣаху се. ⁶ а б моуѣжно бо ѣсть моуѣа оуѣставити прости мапѣниѣѣа се.

данас чрна македонска оружја крвју афинском оскврнише се,¹ не моим хотинем, да них неумишем. Ту стое Диогин филозоф рече: тешко оним, ки не приимаю од мудрих свита. Научи луда и взне- навиди те; даи мудру забаву, мудрин буде.² И сплака се тада Афина вса и Тива вса ш ном и сметоше се отоци вси, и чуше цари вса сиѣделински,³ жалуюћи афинскога падења великога. Сlišав Александар рече: главу не разбив, мозга досећи се не море.

И од туда [XXII^b] устав Александар к Риму идише, одредив са собом четпра ста тисући војске. И тада сритоше га вси кнези и цари тракијски⁴ и македонски и сиѣделински и мурински и пу- лински и гонитански и тривалински, и дари нему многе безр числа донесоше многоципне, и војску нему са страхом даше, и рече ним пода се звати се. И Александар к Риму приближи се и слиша(в)ше Римлане гредући нега к ним, сметоше се, ере Рим опћином уздр- жаше се како и Афина; и да згибе, (слишаше).⁵ Више учинише, ча да учине, и добри увећаше, Александра в Рим пушћати⁶ и с частними дарми многими и великими сристи и на отачаских⁷ уставех и законих града молити га, да их не поколе.⁸ И к богу свому Амону у прикав притекоше и молаху се, да им каже од Александра. А он ва снѣ ѣви се ним и рече: мужи великога Рима, не боите се Александра, син бо мой е Александар. У Македонию никада отидох, [XXIII^a] матери неговѣ Олимпиѣди примисих се

¹ *g* данаска оружје црнѣ македонскога антиинесценѣомъ крвѣню ѡсквернише се. ² *a* добръ реченѣно ѣсть: моудра наказы моужа, възмоу- ентъ те; безоумѣма же и възмѣнѣидитъ те; даи прѣмоудроу виноу и прѣмоудрен боудеть. ³ *a* всѣи отоци всѣселѣнѣсци, *b* цѣсарѣ сѣкелѣсци, тому слично *m* царѣ сикѣлѣсци, *g* само и сметоше се ѡтоци сѣи. ⁴ *a* овако: цѣсарь тракиѣнѣски и поульѣски, и дамаѣльѣски и готѣнѣски и триѣальѣски и принесоше ѣмоу дари многы бесчисѣлѣны и стѣмѣи цѣ- сарѣнѣскѣ многоцѣнѣныѣ и даѣмѣи .ѣи.-мъ тѣтоу и именѣ цѣсарѣнѣскѣхъ лишѣше се, сатрапоу повѣла звати се нѣмъ. Тако *i* *b*; *m* всѣи царѣи и кнези тракиѣнѣски, и лакедемонѣсци, и моурѣнсци и даѣмѣлиѣсци и три- алиѣсци и поульѣсци, инаѣе као *a* *b*, *g* овако: кнези тарѣсѣнѣски и ма- ѣдѣонѣсци и мѣренѣнѣски и даѣмѣатѣнѣски и гѣонитѣнѣсци. ⁵ *dodano* po smislu, и *m* слишавъ же ѣлѣнка Ѧѣнна пострада, *g* увѣше како Ѧнтиѣна изгѣѣи. ⁶ *gkr.* пушћаше, сритоше; *m* оупѣустити. ⁷ *gkr.* bez smisla: на дотѣскихъ уставех. ⁸ *gkr.* *a* овако: съ поуѣстѣмѣи мноуѣтѣмѣи и съ да- рѣмѣи отложѣше се на отѣуѣскѣхъ оуѣставѣхъ мноуѣстю непоколеѣнѣмоу на законѣхъ быти, *m* и съ уѣстю ѣлѣнѣкоу и дари многиѣи обѣложѣѣше о отѣуѣскѣхъ законѣхъ и оуѣставѣхъ градъ моѣлѣти се непоколеѣнѣмоу бити, *b* и съ дарѣмѣи ѣлѣнѣцѣмѣи срѣсти его о отѣуѣскѣхъ оуѣставѣхъ и законѣхъ моѣлѣти се градѣу непоколеѣнѣмоу бити.

и он би¹ и роди се Александар. И тако неѣ са частю сритше поклоните се нему, како цара самодржителя прославите. И ѡада к Риму приближи се Александар, Римлане с славом и с частю неѣ приѣше. Бише чудно славно сритене негово: дванадесте тисућ венчаних витези на фарижих сритоше (га и дви тисући дивиц на билих фарижих)² у винцих и на них крзна чр(ве)на наткана златом, и иних люди четрнадесте тисући, вси ва оружѣих дапинових,³ хвое носеће злате. Попове идолски и римски в руках носеће свиће велике на сритене Александру изидоше и проту нему изнесоше крзно велико и многоцинно цара евр(е)искога Соломуна, ко бише цинил Набуходоносор цар персидски, ѡада приѣ Ерусалим; и дванадесте здила самотворних⁴ (од) дванадесте камиков многоцинних, ке постави Соломун у света светих, (и) винац Соломунов, на нем [XXIII^b] бику три камици, ки имиху дванадесте вертудов⁵ у себи, исцелени(а) камици бику. Изнесоше нему стему⁶ царице кужаске⁷ Сивиле и ствари вховне имаше многе, и фарижа била изведоше нему под епазмом⁸ корькодиловим,⁹ оседлан(а) седлом од камена адаманта; (и) изнесоше му оружѣе, ко Адаменуш¹⁰ краљ в Трои узел бише (од) Александра Парижа, сина краља троискога Приѣмуща, (и) изнесоше нему копѣе елѣфантово¹¹ з бисером и камином многоцинним Аѣакша¹² Телемониѣа и друзих копан десет, и стим друзих¹³ седам; (и) изнесоше му пѣит Таркин(и)а цара римскога, кожом аспидовом попет. И ово славно сритене цар Александар видив, много весел би, и много свое воиске почтено нареди, Македонане близу себе взе, сам на чуднога кона буцифала¹⁴ уседе, винац на главу свою постави Клео-

¹bolje *m* и семоу бнѣшоу, *g* тако бнѣ ш номѣ. ²što je ogradjeno, ispunio sam prema riečima rkp. *a* *b*. ³razboritije *a* i ostali rukopisi: син же кси мошахоу дѣфимоко кѣтѣниѣ кѣ роукахъ сѣ златомѣ, *g* д. тисѣће кѣснѣуанихѣхъ витези и кѣснѣцнѣхъ неѣа на парижнѣхъ сретѣше и дѣне тисѣће дѣснѣцѣхъ и крѣзѣхъ црѣзѣхъ сѣ златомѣ и друзнѣхъ люди .м. тисѣћѣхъ, син и рѣкахъ носѣћѣхъ дапниновѣхъ хвое. ⁴*g* дванаестъ блѣда самотворнѣхъ одѣ дванаестѣхъ каменѣхъ. ⁵gkp. *a* .лѣ. дѣнѣстѣи исцѣлѣнѣи, *m* .лѣ. дѣнѣсти нмоуѣе исцѣлѣни, каменѣити соуѣи и .лѣ. нмѣнѣ сѣмоуѣ исцѣлѣнѣхъ бѣхоу; тако и *b*; *g* .лѣ. зѣмѣнѣнѣи нмѣхъ. ⁶rukop. grieškom стѣну. ⁷*g* ѣжарѣске. ⁸подѣ кѣпазѣмомѣ *a*, подѣ хлѣѣзѣмомѣ *b* и *m*. ⁹gkp. горькоднѣвим, *ali a* *b* корькодиловѣмѣ. ¹⁰rukopis *a* Агамѣоуша краља, *b* Агамѣоуша краља, *m* Агамѣоуша краља. ¹¹gkp. *a* лѣфандиново, *b* александиново, тако и *m*. ¹²наš rkp. има Урикѣшиша, *ali a* аѣакша, *b* аѣакша, *m* наѣакша тѣлѣмонѣи. ¹³rukop. друзим, *ali b* и стѣмѣ прочѣхъ .з. ¹⁴*g* дѣунифала.

патре еѣипатске царице, [XXIV^a] дванадесте камике 'имиюће многоцинних. Коне поводне и трубе гласовне по начину нареди и на сритене Римланом идише. И када близу бише, витези римски и дивоике на фарижих поклонише се Александру, с кони саседше (и) рише Александру: многа лита великому Александру цару, сину Филипа цара, всега свита господину живити е. И то рекше на страну одступише и друзи по них приступише, и такоє рекоше и они¹ вси с кони саседоше и Александра прославише. И попове приступи(в)ше са свићами и кадилницами, Александра покадише вонами разликими (и) славише. И тако веселеће се заедно у град Рим улизосе и доведоше га у прикав Аполонову поклонити се, и срите га поп Аполонов и покади га и приказа му злато и ливан и мурро, ере ово царске части есу. Изнесоше му писмо, говореће тако: (у) три [шест] тисућно (лито)² устати има еднороги [XXIV^b] козал и порене все пардусе западне, грде и поносне.³ И паки ка истоку врати се (и убие⁴) великога овна дворогога, кому рози од юга на сивер досежу, и нега едним рогом в срце удри(в) ум(о)ри онди. И потресу се Миди и Пиници источни и страшни велици ѳзици,⁵ и оштрии⁶ меча персидскога притупи. И в Рим дошад цар свршен прослави се, и то буде билит дошастѣа негова, ере поклони му се вас мир без ниедне рати.

И то писмо Александар прочтав, ки ш ним биху елински⁷ филозофи, упрашаше стумаченѣ од них, писма узнати хотише. Филозофи нему одговорише: велики цару Александре, о видиню евреискога пророка Даниела чусмо, како у писму своем рече: западни цари пардуси називають се; ован двороги персидско називает се царство; Миди и Пиници велика источна наричу се царства; козла еднорога [XXV^a] македонинско назива се царство, како нам мни се бити, оштро будућ и крпко, ере очито се чини чудно твое у Рим пришастѣ. И то чув Александар весел би и рече: како промислу божю вола е, тако да буде: силним силнии падоше а не-

¹ rkp. ини, тако има i m, što има добро значење, ако се napried mjesto с кони саседоше uzđita са rukop. m сь конь же не саседше, како је i u g: с коша не саседоше. ² rukop. а въ петотисоућномъ лито въстати имать; isto тако b i m. ³ rkp. и грде и поносне; ја сам ispravio prema g i b, gdje се čita: грьделниѣ, прекъдносеше се; тако i u m. ⁴ dodatak iz g. ⁵ bolje би било: Пиници и источни стр. вел. ѳзици, тако је u b. ⁶ rkp. а и оштрымъ мѣхъ перьскаго притоу- нитъ; тако i b i m, samo što пише оштриа, g и оштри махъ перьсидьски притупи. ⁷ rkp. елински, али b елиньскихъ философъ, тако i m.

моћни двигоше се силом. И ту он будући в Рими, веселећи се заедно с Римлани [и] доидоше к нему вса царства западна и дари нему безцинне донесоше и молаху се нему, да не буде ратан ш ними. И Александар о том смиле се, данак од дванадесте лит и войску оружну рече дати им; Лаумедона¹ никога ближнега свога и възлюбленого и вернога друга в Рими (цара) постави, и всим западним странам и царем рече слишати. Злата много и войске велике од туда вазам на южне отиде стране.

И тамо идући царства многа и велика подби, (и) вас свит прошад до окиана² рике доиде, ки всу земљу обтиче, и в пустинних странах земле те звири чловико[XXV^b]образни(х) много наиде и двоєглави³ змие, и многе бое ш ними чинаше, и них уби[в] звири бо оружѣ не имиху, брзо падоше се.

Од туда⁴ пошад у гвоздю ником од гора тих⁵ много жен дивѣих на Александра усташе и бои учинише велик с войском неговом. Едан час петдесет од воишников убише. Все жене те кредюти имиху и нохте велике болико српи, оштре много. Тило них все власи одивено бише; над войском литаху; войски негови нохти своими лица и очи них раздираху. И то видив Александар ту ко бише трстѣ рече важгати огнем. Жене оне не знаху огнене врућине и у плами улитаху, кредюти им изгараху и на земљу падаху, и них Мацедонане прискачуће убиаху и них веће десет тисућ убише. И до окиана⁶ рике доидоше и ту море⁷ понируюћи види(в)ше у свит опет вратише се, и у Инглитеру⁸ улизоше, и (ту Александар) войски рече починути. [XXVI^a] Сам околной господи заповида голне⁹ многе учинити нему, тисућ и дви сти, всака голиѣ велика бише, шест сат люди влести ва ню са всу потребом

¹ гкр. α Λαομεδονη, β Λαομεδονη, тако и т. ² гкр. до кионае, γ до окиана. ³ гкр. и о дви главни змие, али α двоєглавы. Cielo mjesto и α овако glasi: и въсоу въселенноу прѣидѣ даже до ѿкиана рѣки дошѣ и трехъ рѣкъ, иже въсоу земљу обѣтнѣють, зѣтри обрѣте тамо уловѣкообразныи и двоєглавы, змиевы ногы имѣюще. ⁴ pred ovim riečima dolaze u istom našem tekstu, kao naslov, ali u redku pisane ove rieči: о женахъ видинихъ (čitaj: дивнихъ). ⁵ гкр. од рогаших, γ и одъ тѣхъ ставѣше ѣ въсоу гвозденихъ горъ доѣхше, гора та пѣмъ дивнѣхъ жемъ вѣнеше. ⁶ до киѣне рике. ⁷ гкр. многе, ispravak (море) uzajmljen je iz rukop. β gdje se čita: и тоу въ море понирующѣ вѣдѣхше; тако и у т; γ тѣмъ море пониравше. ⁸ гкр. α въ неглиторѣхъ, β въ нѣглиторѣхъ, т въ глиторѣхъ. ⁹ гкр. α .кв. тисѣхъ голѣхъ сътворити повелѣ; т слаже с нашим текстом; γ пише тисѣхъ и две стѣ голѣхъ, ѣ слаже голѣхъ мѣхше вѣлѣсти пѣцѣти лѣдѣ.

и наредбу могаше. И војску всю по великој Барбарии ка истоку одправи¹ и пред ними Птоломеј и Филона посла, в Ђеопат срочи² се ш ними стати се, и рече ним земљу и граде минуюћи приимати и од них харач и војску узимати. Сам у голию улизе, дух юга и буре дахну(в), ка истоку отиде. Над три ста годиами Антиоха капитана постави, сам³ над три ста годиами бише. И много години бише и люди на четири чести разлиши се, и тако ка истоку отидоше, и тридесет дни и тридесет ноћи по мору пливаше.

Александар в Еюпту приста са својими⁴ годиами, гди златотечни Нил⁵ у море пристае. Ту град сазида у име свое и нарече име нему Александриј. Селевкш са својими годиами приста у Киликију и ту град у име свое сазида и нарече [XXVI^b] име нему Селевкиа. Антиох велики приста са својими годиами (ѡ њько лиспо инесто)⁶ и ту град сазида у име свое и нарече име нему велика Антиохиј. Визант⁷ са својими годиами у тескоту⁸ трапизскога мора, приста и ту град у име свое сазида и нарече име нему Византиј. И ними Александар скрбан бише, не знајући гди ки приста е. По тридесет дни узна⁹ о Селевкшу и о Селевкии, о Антиоху и о Антиохии и заедно три ставше (се) о Висанту и Византии узнаше.¹⁰ И (сви се четири састаше и) на том мисти вси четири град сазидаше¹¹ и нарише му име енгардиос носиса,¹² а по нашем¹³ езику нарече се все единни станак.¹⁴ И у том граду седам мисеци сташе, с македониском¹⁵ војском сташе се. Птоломеи и Филон ка Але-

¹ гкр. α и њ ѡстоуѡу по великом поѡунни морскоу Ponti и по варварьскаѡхъ ѡзѡуѡѡхъ, и прѡдѡ ними Птоломеѡ коскодоу и Филимонѡ посла, ѡ Ѣѡпѡтѡ съ ними сѡроуи се сѡстѡти; *т* isto ovako, samo što piše: по великом Варварии. ² rukop. grieškom срочними. ³ ovdje su izostavljene u tekstu još dvie vodje, jer α piše: надѡ друѡгними трѡмни тисѡуѡшѡми Визѡна капитѡна и коскодоу постаѡи; ali б има и Визѡнѡѡу и јѡш прије Селевѡѡшѡа, isto tako i *т* g: Селевкиа и Визѡнѡѡта. ⁴ гкр. всими, ispravlj. по g. ⁵ гкр. grieškom Гнил. ⁶ dodatak iz g. ⁷ гкр. визант. ⁸ гкр. без смисла у тексоту; mjesto трапизскога има гкр. франѡциниисѡго, *г* ѡ тѡскѡтѡ тѡрьсѡсѡѡго мора. ⁹ rukopis позна. ¹⁰ mjesto je ovo ispravljeno uz pomoć rkp. α б *т* g; u našem tekstu ovako glasi: позна о селевкшу и о селевки антиох и антиохию заедно три сташе о визи и о византу узнаше. ¹¹ iskvareno, u гкр. glasi: вси гради сазидаше се; ispravak по *т* g uѡиѡѡн. ¹² гкр. α ѡсѡенѡсѡ, б елиѡкрѡѡѡсѡ еѡсѡѡлѡ, *т* ѡѡѡѡкрѡѡѡсѡ еѡсѡѡлѡ, *г* еѡѡѡгрѡѡѡсѡ еѡсѡѡсѡ. ¹³ α б *т* сръбьским, *г* по сръбьскоѡѡмъ езиѡу. ¹⁴ α еѡѡѡсръѡѡѡѡ сѡстѡѡѡѡѡ, б ѡсѡсръѡѡѡѡ стѡѡѡѡѡ, тако i *т*, *г* свѡсръѡѡѡѡ стѡѡѡѡѡ. ¹⁵ iz g, паѡ гкр. коничком.

ксандру говораху, ка се ним на пути пригодаше, бои велици и мнози, ки ним пригодише се од царев барбарских и етиопских, и них всих [XXVII^a] разбивши ка Александру доведоше свезаних, и них Александар уверив у свою земљу пусти, и заповида ним, да од три лита харач допесу и воиске петдесет тисућ да даду.

И од туду устав Александар с воиску свою отиде на Асию и ту град сазиди и нарече име нему Трипол. (И ту) хотиху баруни¹ негови град сазидати, и за то Александар расрди се и рече: о велемоћни и мили мои Македонане, не трибуе воиничство оставити и зидати учити се, ни бо у граднх ђвост, на у воиски храбренои, ми бо многе тврде и велике и ђве (граде) разбивши приасмо, и ту всу Асию до мала примемо.

И паки к придиискои земљи врати се, доиде у Трою, ку велика² вримена Елини приамше [и] развргоше [град] нике жене цић, именем Елене, крада лапедемонскога³ жене именем Менелауша. Ову бо крада приди[XXVII^b]скога именем Приапуша син Александар Париж на вери узам у Трою донесе и неверан ђви се господину свому Менелаушу крадоу. И Менелауш крал все либинске и нилинске и тетадинске⁴ царе и витезе на помоћ себи дозва жене цић свое и на Трою отиде. И всу придииску земљу затрше (и) плинше и все живо земље те мечу предаше. Десет лит и седам мисеци град троиски рваше и приђше хитростю Уришешову, како Омир у книгах своих пише. И све муже те мечу предаше. И тада мнози витези троиски од оштра меча падоше. И од Елен такоє не изреченни⁵ витези падоше. Од почела женам од злога обичађ узакони се злим обичаем и чиненем кривим бити.⁶ Први⁷ у чловичих Адам женом паде, и велиђ и храбар Самсон (женом погине)⁸ премудри мею люди Соломун ада⁹ женом наследи. [XXVIII^a] (И) тада мнози в Трои витези именити за едну жену¹⁰ падоше. И ту тада Александар дошад, [и] ки биху в Трои Александра сритоше с частю великом и дари нему изнесоше многе и чудне: оружје

¹g властели. ²valjda ва ника, јер је у т кь нека, g нъгда. ³rkp. лавдемоскога. ⁴rukop. a: селевкинскимъ и пелагоискимъ и феталинскимъ цесаре и витези, b все либинске и нилинске теталинске и прилагонитатаске и теталинске, g све либинске и нилинске царе и кнезе. ⁵čini se bolje g: изручити. ⁶т овако: отъ искомъ женами отъ грьдаго окутам оугрьди се намъ великимъ и лоукакимъ зломъ поганимъ бити, g slaže s našim tekstom. ⁷rkp. приђ, g пръви бѡ. ⁸dodano iz rkp. a. ⁹rukop. да, ispravljeno po a, адъ наследи, т ада наследи. ¹⁰rkp. за едно женом, ispr. po g.

Аццилиша, сина краља Пердиша, на лавови кожи приставлено, положише на шитиу Аѣкеша Телемониѣа, ка Александру донесоше; и донесоше му прстен Ђкупе кралице тронске од камика андраза, имиоѣи силу такову, гдо би од мисеца немоѣан,¹ на-н погледавши оздрављаше. Изнесоше му образ на² кони госпоје Минерве, на-н погледаѣи тронскога краља кѣи, госпоѣ Капандра (каса камина о Трон сѣтворише се, прорече.)³ Изнесоше му крзно Поликшене госпоје, кѣере Приамуша краља, ку прстеновал бише Ацилиш, када од Грков одврже се и к Трои приступи, и ту га убише братѣ не Париж и Дивуш с влхавством у цркви Аполона Пебуша, на вери Приамуша краља. Александар крзно то видив [XXVIII^b] (почуди се ере)⁴ тако зламене имише; када облачаше га госпоѣ Поликшена, тада четире разлике образе указоваше на себи, ки гледаху на ню, од разликога камина, ко на крзну том бише. Када на зелено камене погледаше, призираше⁵ се к билому лицу не зеленога камина сѣѣне (и) приличаше образ нее небескои дунѣи и паунову позлатному перју. Када на чрлено пригледаше камене, призираше⁶ се чрлен камен к белости лица не (и) противљаше се образ чудному наранженому зраку. Када на плавитно пригледаше камене, приликоваше⁷ к белости лица не (и) небескои⁸ плавитности образ не противљаше се. Када на жуто камене призираше, к белости лица нее приликоваше (и) образ нее даници сютра истекшои (противљаше се.)⁹ Када у нем поступаше, разлика сѣѣѣ од каменнога вида крзна тога искоѣше. И то крзно Александар видив, почуди се и жену ту веѣе нѣих похвали, ну не толико [XXIX^a] за чудну ону свиту, колико за верну нее љубав, ку ка Ацилишу имише, и по смрти негови показа. Када Ацилиш умри, иному мужу не хти назвати се жена; говораше (бо) в себи: кому вас мир недостоѣи витештву (и храбрости)¹⁰ ни липои доброти, како ѣа неѣа забивши иному нареку се жена? или в пороблених¹¹ хоѣу дати се, Троју разбивши грчки цари? И веѣе љуби¹² смрт (на) Ацилишеву гробу него ли жива поробити се у пелагонѣиску земаю. И овои мудрои

¹ *г* тко у лѣтѣ немоѣѣи знадаѣи наѣи погледаше. ² паѣ гкр. нанкони, *г* на камене. ³ *ogradjene* rieѣi dodah iz *b*, и паѣм rukopisu dolazi bez jasna smisla: свиѣу се учини гореѣи, и *г* сѣе ѣо се учини проречекаше. ⁴ *dodatak* iz *g*. ⁵ гкр. *т* прикикаше. ⁶ гкр. *т* приликаше се урѣкѣи каменѣиѣи к белости образа се. ⁷ гкр. *т* прикикаше плакѣѣи каменѣиѣи белости лица се. ⁸ и rukopisu небеске. ⁹ *dodano* po analogiji. ¹⁰ *dodano* iz *a*. ¹¹ *г* у поробленѣи. ¹² *г* коѣу (т. ј. коѣу) прикѣи.

жени и доброй Александар почуди се и рече: хвала¹ женам, ке
любав мужем своим, любав чисту скранише; двоѣ бо им е (мъзда
отъ бога мъзда а отъ уловкѣ похвала; боли нмѣ мѣстѣ)² с мужи сво-
ими смрт почтена, него ли срамотан живот. Изнесоме му те го-
спое кѣре³ винац. Ако када гдо на главу поставлаше га, туде
га не виѣше нигдор ва дне, а у ноћи како оган свиѣаше. (И) из-
несоме нему хѣм⁴ моћнога Ектора, бисером и каминем украшен
(и) скорпииними зуби и аспидовими нохти, [XXIX^b] и ханзмо⁵
негово ко бише учинено од рибе коже. И поднесоме му книгу
филозофа нивога Омира,⁶ ку бише списал о тронском расипаню
од почела до свршенѣ. И ню Александар прочтив и ту подвиг
великих витези видив, жалости и радости напунив се рече: о ко-
лици силни падоше се с притче⁷ влхвенства [и] мрске жене. И
тако у град тронски улиз [и] Троѣн упрашаше гробови тих витези
гди су? Они ведоме га в ним. И ту Александар улиз [и] узлиѣ
ливан и муро и покади гробе них и плакав рече к ним: о чудни
в людех и храбри витези и лавове, Ацилишу и Екторе и Аѣкешу и
Несторе! Ако бих вас живих видид, част по достоѣнству вам учинил
бих и господин (свѣта) с вами назвал бих се; да одколи од овуда
изидосте и отидосте, мртву службу вам даю, ливан и тамѣн. Ну
блажени есте и по смрти своєї, ере у велику и чудну и неиспи-
сану припо[XXX^a]вист пригодисте се в свѣту.⁸ То слишавши фи-
лозофи негови, Менандар и Ариштотил, рекоме нему: велики цару
Александре, Ацилиш Перлеуша крада син, по отцу брат е теби;
од Амона бога и Тетиде⁹ жене родил се е. И ти Александре
цару од Амона бога и Олимпиаде царице родил се еси. И тако¹⁰
по прилици од единого¹¹ отца родила се есте.¹² Да ако смрт при-
годи ти се цару, болшими похвалами подвигнутие царства твога
ми исписати хоѣмо, него Омир придних царев, иеленских витези.

¹ rukop. хвалю; а и се моужеоушными жены, б хвалю оубо моужеоушному женоу, тако i m; g хвалю боугъ радъ тнхъ женъ. ² dodatak po rukopisima a b. ³ rkp. a ima Стрѣне госпогѣ, m тежде госпожде, g теѣре госпоже. ⁴ a б т бележѣцъ, g билежацъ оръжѣи. ⁵ rukop. a испазмо, б ханѣзмо. ⁶ rkp. grieškom мира, ispravak po m g, rkp. a отъ рима. ⁷ a жены радн мръзкыи и лоукавыи, б заради лоукавыи-кни мръскыи и лоукавыи жены, тако i m, g заради нуховыи и мръске жене. ⁸ rkp. m помеже великоу и днѣкмоу списателю въ повестехъ прилоунисте се Омироу. ⁹ rukop. Петиде, б т Федиде. ¹⁰ rukop. како. ¹¹ rkp. дидвога, б т отъ единого. ¹² rkp. родил се е, б родила (се) есте, m родила се еста.

Александар им рече: боле би ми¹ било од Омирових писам царев назвати се коњох, него од ваших списани данас назвати се свои земљи цар.

И тому тако бившу, Александар врати се у Македонију са свима Македо[ни]нама и з другими цари и војскама, ких в западних странах мечем приђа бише. И ш ними (ако поздносошца)² цар у Македонију доиде. Четрнадесте лит имише, како од Македоние одаша бише. [XXX^b] Мати негова Олимпијада царица и мудри негов учитељ, велики Ариштотил, са свима македонским људи и женама и дитцу на рици Скамидруши³ с частју и дарми сритоше великога цара Александра. И од туда устав сви у Пилипс град придоше. И ту Александар Македонам рече три мисеци у домих своих починути и коне хранили и оружја направити. И тако паки на војску поити хотише, паки у Македонии Ариштотила мештра свога с матерју своју остави и взе са собом пет десет тисућ војске, све Македонан. Едним оружјем еднако оружји сви, еднаци хеми и пера⁴ на свих, и еднаке лавове главе на шитих свим и еднака хаизма коркодилове коже на фарижих свим. И тако рече свим шаторе около царева шатора поставити и нигдор, рече, да не примиша се у македонински пук ини, и жене лепе рече од Македоние изабрати дви тисући, и тим [XXXI^a] шаторе и кола и све ча е на потреби одреди, и рече ним с војском ходити, Никиарха никога над ними постави, све о них разумно управити.⁵ Када ки војник жену хотише, ка Арху⁶ доша, златицу дав, жену вазмише, и колико ноћи држаше ю, толико златиц даваше. Свака војска од војућих са Александром, по уставу⁷ и начину наређше ю. Пет десет тисућ. Македонан тако бише нареди: ако када Александар на вона усидаше, тада они сви на коних обр(е)таху се. Када Александар на обид сести хотише, тада они сви при столу нахођху се. И сви ш ним заедно биху,⁸ ни бише хући од Александра ни боли, сви еднаци оружјем и конми и свитами биху. Војвода свим Птоломеи бише, муж любвен и прав ка всему, добро мил и веран

¹ rkp. вам, ispravak po *m g.* ² dodah iz *b m* mjesto nerazumljive rieči našega rukopisa: катник. ³ rukop. *a* на рѣцѣ скамидруши. ⁴ rukop. *m* хѣмоке с рогами. ⁵ ovu rieč izvadih iz *a, b m* ima направити, naš tekst nerazumljivo од плаће. Mjesto Никиарха ima *a* Терѣха, *b* Етерѣха, *m* етерихарѣха. ⁶ *a* opet на терѣхоу, *b* на Етерѣхоу, odatle se vidi, da је право име било Етериарх, тако i пише ovdje *m*. ⁷ prema *a b m*; u rkp. оставленю. ⁸ u rkp. прид царем заедно шест ш ним биху; *a b* onako, kako sam ја u tekstu uzpostavio.

Александру много. Када на ком бою кога од Македонан убиѣху, толикои Александар од ние воиске добрих мужи избираше и них [XXXI^b] на мисто поставлаше, тако да на пунѣ число пет десет тисуѣи здржи се.

И¹ од тудѣ Александар устав ка истоку отиде, и вси колици, (ки)² свою волю прилагаху (се) к нему, ти част и прошѣне³ приимаху од неѣа, и ки годи се и мало противлаху нему, тим градове разбиѣше и них мечу предаваше. О том страх и трепет все асииске царе приѣ и палистинске и евреиско госпоцтво и [царство] еѣпатску земљу; вси бо ти Дарию персидскому цару под руку биху. И мнози од них к Дарию притекоше, о напрасном⁴ на них македониском напаштю казаху. Дарии то чув повелисара ка Александру посла с листом говореѣи тако:

Дарии цар над цари, велики и силни грдостю и земадском славом, таѣмен небеским кругом и еднако са сунцем сѣа(е) од истока до запада. Ники глас ва уши мои доиде, Филипов сину, да всу Еладню обтек [и] до великоѣа Рима дошѣа еси; все западне царе и земље помел еси, [XXXII^a] и них затрѣ до окѣѣна рике дошѣа еси. И в том не би ти задоволе, да южне стране и Барбарию и Етиопию и все стране⁵ западске, ке биху под непоколебимую руку⁶ царства моего, смел еси. И много од них богатаство вазам, и у том не би ти задоволе, да на Асию и на Придию, навлѣашѣ земље мое, наступил еси з достоинними себи гусари, македониском дитцом, и (в) забвение положив подручну работу, ере к персидскому царству вси земадски цари прилагаю. Да доволе буди теби у бапѣѣни твоеи находѣти се и Еладом одним обладати; и оставлам ти закони данѣк,⁷ ки отац твои царству моему доношаше. И то помилование над тобом чиню за неизречену твою лудост и за безмерну твою наглост, ку с Македонѣѣми разбоинници достоинними теби указѣа еси. Ако ли тому не снизѣиш се, силом персидску⁸

¹ rkp. а donosi tomu crvenimi slovi naslov: Сѣахѣи ѣа истокоу.
² ograđjene rieči dodah, da bude dobar smisao. ³ mjesto rieči ти част и прошѣне ima rukopis nerazumljivo: и то сличавше и прошѣне; али а сличѣи колюю к ѣа нѣмоу приидоше, сѣи уѣсть и прошѣне от ѣаго приимѣше, б ти уѣсть и поутенѣе примахоу. ⁴ rukopis nerazumljivo образом, али б разумљиво о напрасномъ. ⁵ rkp. граде. ⁶ rkp. nerazumljivo: под не покоде живом мою руку, izjašnjeno u б gdje se čita: и ѣсе страны западѣѣне соуше под ѣа непоколебимую руку. ⁷ dodana rieč po smislu, koji ište а б, u našem rukopisu grieškom ispade. ⁸ g piše силомъ миломъ.

двигнути се имам и не буде ти миста на свити, гди сакрити се имаш.¹ Мечем моим наказати те имам.

И приѣ Алексан[XXXII^b]дар книгу Дариеву и прочти ю и та час раздри ю и поклисаре з гнивом на дриви рече распети и главе ним одсићи. Мацедо[ни]нане приступивши [и] рише: цару Александре, не трибуе цару поклисара убити. Он им одговори: не к цару послани есу, на ка гусару² и разбоинику. И то рек рече них пустити и ним рече: не замирайте ми, да цару свому ругайте се. Ћ³ неѣ цара имам, а он мене разбоиника назва. Да када вас к разбоинику послаа е, тада вам главе одсикал е; цар бо поклисара нигдар не убиѣ ни одира; да ви к разбоинику дошадше погинули есте. Ћа не како разбоиник, да како цар живот вам оставих. Они нему рекоше: ако нас убиеш, цару Александре, сам себе дилом разбоиник назовеш се, Дарию маду чкodu в нас учиниш, закон царски убением нашим одвржеш. Да смилуи се на нас, ѣци бо есмо и ми у Персиди име твое прославити хоѣмо. И них ричем Александар [XXXIII^a] смилу се, к Дарию них одправи с книгом говорећи тако:

Александар над цари цар к Дарию персидскому (цару),⁴ книгу твою приѣх и прочтих и не захвалих, ере не бише в неи царскога имена.⁵ И [да] притиш нам, како западна царства приѣмши разбисмо. На да позна царство твое, ере vsаки чловик од нижних на више ииѣе узити. Ми то разумивши запад приасмо прво (и) ка истоку идемо. Притиш нам говоре, ере вас свит пред образом твоим умистити ме не море. Да знаш цару Дарию, ере пун е вас свит имена мога и vsих Мацедо[ни]нан, ких гусаре нарекал еси. Рекал нас еси тирати и ухитити, а ми к царству твому идемо. Ако и неѣдих нас мниш, да веѣе камене диаманта оштри ѣвимо се теби, и веѣе папрених зри люђи теби ѣвимо е. И на великога бога промисал уѣамо се, кому ти такмиш се. Да не уѣаи у Персиде, да проту нам изидеш, жене бо су лице на к бою [XXXIII^b] невишѣ.⁶ Македонинане (су) лавове, ки нису утолени; волю свою смрт за живот купую.

¹ *g* dodaje приди мномъ. ² *g* к хусаръ. ³ гкр. и, али *a* азъ бо. ⁴ *do-* datak iz *g*. ⁵ *rukopis a b* цъсарьскѣ оуставѣ и подобни, *g* царьскога уставѣ. ⁶ *rukop.* бо и су лице к бою не веѣе, *g* не вѣещи къ бою еси, ере си лицеи како и жене, Македонинане еси како лави толи поѣе колѣомъ своѣомъ смрът за животъ купити хоѣши, с Македонци лавоци наричут се нежиротни, колѣю своєю смрът за животъ коупет.

Дарии книгу Александрову приам гнива и срдитости напуни се и рече к поклицаром, ки биху ходили ка Александру: кога узреста е Александар, каков ли ум негов е, кога лита роен е? Кажите ми, колико воиске ш ним ходи. Они рше нему: лит тридесет е, ума многолитна, веде лип и храбар, руке податливе и езика непотворна. Мудрост негову по книгах разумиш. Премудри Соломун в книгах своих пише и говори: посмиѣне уст и погледане очию и поступ негов каже,¹ ча е у мужу. Дарии то видив и (в) ум приам рече: право ово су великих царев зламина, да не мню истинному бити. И заповида по землах своих и странах расписа(ти), на поле Сенар воискам збирати се, гди никада ѓзници зидали биху туран, боѣни се другога потопа. И тада ту ѓзником раздилене би. [XXXIV^a] И ту Дарии воиски сабрати се заповида, сам в Ерусалим и в Еюпат книгу писа (тако говорећи):² не придавайте се тату Александру. Ѓ бо силом великом вас изручити хоѣу.

Александар вазам воиску свою ва иудеиску земљу к Ерусалиму на евреиско господство и царство отиде. И в то врме обладаше ерусалимским народом, изравилским племеном и ерусалимским господством и царством пророк Еремия бога Сабаота³ и бише старишина лита тога. Александар к ним поклицаре посла с книгом говорећи тако: Александар цар над царп, син Филипа цара, находећим се старишинам евреискога царства. Да знате, учини ме бог вишнега цара од всех царов (земалниех)⁴ в роду мом. Всу западну страну и Рим приах, и вса приам до вас доидох. Да ако вам драго е, мани поклонити се и сами на башћини и у закони⁵ почивати, (и) башћину земљу без забаве држати, гласника к мани срчено [XXXIV^b] пошлите, харач и воиску к мани доведите. То чув евреиски збор, скрбю⁶ велику држани бише; книгу Александрову прочтивше, гласника ка Александру послаше говорећи тако: евреиски збор бога Сабаота, люди живући в Ерусалиму, Александру цару радовати се. Ча си нам писал, с радостью узнасмо. Да зна царство твое, ере одколе проидосмо чр(ле)но море,⁷ ни одному не

¹g по симицию устѣ и по гледи оуину и по стѣпѣ нога каже что е з добрых мужѣ. ²по g dodano. ³g сл дрѣжинѣ(мѣ) и вфлинемѣ господина бога сабаота. ⁴из g. ⁵гкр. а б на отъуьскыхъ законѣхъ, т на отъуьхъ з., g на башћини и на законѣхъ. ⁶g симиэхомѣ велицинемѣ! ⁷гкр. т урьмьное море, nijesu valjda razumjeli te oba teksta, naš i Gajev, pišu урьмо!

предасмо се цару, ере здржани есмо ми руком крипком и мишицом високом и великом бога Сабаота. Сада на послѣдак врѣмена разгнѣва се на нас велики бог и преда нас в руке Набукододносору цару персидскому (и много лѣтъ въ раслабленіи быхомъ и пакы възра-
тѣхше се къ свою землю и есмо подроуѣни персидской десниці, иже и много множество подроуѣно естъ).¹ Да ако теби предамо се данас, заютра дошад Дарии цар все благо земле наше затаре. Да ако Дариѣ убѣиш и оштри меч персидски притупиш, [и] в Ерусолим с миром дошад цар свиту назовеш се од селе; ако ли Дариѣ не убѣиш, и в Ерусолим не право да влизеш. И Евриѣ[XXXV^a] нина еднога с книгом ка Александру послаше. Александар прочтив одписати рече: Александар над цари цар, всим живуѣим в Ерусолиму. Ча писасте к мани, разумих. Не трибуе вам людем бога живого подручним² бити чловику, ки са идолом живе.³ Да (не) крмивше к мани харач донесете; ѣ бо не поклонив се богу в Ерусолими, к Дарию на бои не грем. И да знате ви, да Дариѣве на-
падне деснице брзо вас слободити хоѣу. Книжника еврейскога одправи, сам за ним в Ерусолим доиде.

Пророк Еремиа дошасте Александрово чу(в), виѣ с мужи ерусолимскими учини. Бог бо наш рече⁴ Александра в Ерусолим пу-
стити, видих бо ва снѣ Даниела пророка к мани говореѣи: ово гредѣ к вам, о ком ѣа пророковах. Ча од Персидіе изгубисте до селе, все Александар платити има. То людем драго би. Александар в ту ноѣ сан види, и тако ѣви се к нему Еремиа пророк ва свитах [XXXV^b] архiereѣ ѣруна и рече му: Александре иди в Ерусолим и поклони се богу Сабаоту, и поклонив се нему на Дариѣ походи, и неѣа убив господин Ерусолиму назовеш се. Александар од сна устав [и] начѣ властелом казовати и к Ерусолиму гредише и при-
ближи се граду. И чув Еремиа пророк [и] всакому диханю рече на сритене царево изаити, сам ва свите обуче се архiereиске (и) ш ним тисуѣ поповскога реда са свиѣами и кадилницами. И сри-
тоше га и покадише га. Александар видив пророка, к властелом рече, ере в ноѣ ову ва снѣ чловики овога видих, ва свитах ових, в ких га сада вию. И тако с кона сасѣде и поклони му се до земле и целова ризи⁵ неѣа. (Пророкъ покадиѣ его и благословиѣ за

¹ dodatak umetnut iz *a*, s kojim se podudara i *m*; tomu su slične rieči i u *g*. ² rukop. подружни, ali *g* подроужнинемъ. ³ rkp. *a m* уложкоу идолослужителю. ⁴ rkp. *a b m g* добро естъ намъ Александра въ градъ поустити. ⁵ тако po *b*, u našem tekstu пози, valjda griješkom; *m* ризоу.

роукоу поемъ къ Ёроусолимъ въведе, и въведе его къ црквиоу господниоу поклони ти се къ скетла скетихъ, юже съзида Соломонъ царь. Аলেখендръ въпрашае пророка: възвести ми, кого бога вы въроуете? Пророкъ къ нему рече: бога единого мѣн въроуемо, иже небо и землю създа и вса видима и невидимаа, егоже ѿко не виде ни оухо слыша ни на срѣдѣце уловити не възиде. (И семь Аলেখендръ оудики(въ) се рече: по истинѣ кланкоу богоу раби есте вы, да въроую и азъ къ нь и сповѣдоую его. дѣла бо его иже твореть. И дароую емоу даньке, иже отъ васъ възьмъ бнхъ, икоже и отъ проуихъ езики, и богъ вашъ да боудеть мнѣ богъ, и миръ его съ мною да боудеть. Възъмъ же пророкъ злата много съ людьми града того и принесоме къ Аলেখендроу, ѿнь же не възхоте възети ничесоже, нь рече: къ место дѣла сѣе господоу богоу саваѿфоу. И се речъ изиде ѿть евреиске земле (и) идеше къ Югуптъ, и проводи его.)¹ И доиде в Ерусолим и проведе га пророкъ Еремѣѣ до полдне и вса му пророчаства Даниелова указа, ка пророкъ Даниел прво проречал бише од Александра. И рече ему: поиди с миромъ сину Александре, бога Сабаота [XXXVI^a] на помоу къ себи призиваи, и силу персидску убиеш и (в) Еюпат гредѣ примеш² и Пора великога индискога цара убиеш, и в негоу велику и у двѣ напасти упадеш, ну од всих ових богъ Сабаот изнети те има, и всему свиту од истока до запада царъ назовеш се. И када все ово свршиш, [и] тада близу раѣ доидеш. И ту люди найдеш, ки нису осуѣбени адамовимъ сагрѣшенемъ ни живу дебелостю путеномъ, обрѣменени грѣси, (и)коже мыи³ да мирно близу⁴ аѿѿелскога житка живу, и они од бога ближни⁵ називаю се. И нихъ видивъ, Александре, все ча пригоди ти се, пророковати ти имаю. Да не остави насъ в тузи,⁶ Александре цару, да то ча годи е вазми од насъ любви цѣи. Ему Александръ рече: како велишъ, оче свети, учиню. И рече пророкъ донести ками хиланитеръ⁷ и на немъ бише написано име господина бога Сабаота, кога на хеиму ношаше Исусъ Навѣѣинъ, када на бои хоуше на иноплеменика. (И покеле принести мѣхъ Голѣата иноплеменика)⁸ кога уби царъ [XXXVI^b] евреиски Давидъ, (и) рече

¹ Ovaj umetak dodah iz rkp. b m. — On bijaše i u rkp. a, ali je onaj list istrgnut. U našem rukopisu bit će isto tako samo slučajno ispaо; čita se i u c; u g istrgnut je također onaj list, gdje bi to imalo doći. ² dodah po rkp. a. ³ dodatak po a b m. ⁴ rkp. m мирно не-нако и близоу. ⁵ rkp. a m блаженн. ⁶ rkp. в узи, ali a въ жалости. ⁷ rkp. a камешъ хиланитаръ, тако i m. ⁸ ogradjene rieči dodah iz rkp. a m, jer tako ište smisao.

нему донести хеѣм моћнога Самсона (съ змиѣки похѣти, и копие Самѣхомоко)¹ адамандинов(о), кому ни едно гвоздие не остоѣваше. И донесоше нему шѣит од акинта гвоздѣ, кога разжеѣи ништор не море, ки бише бил Ионата сина Саудова. Граѣне ерусалимски дароваше нему (дѣи) тисуѣе кабал симидар² и кони сто. И такое благослови неѣа пророк и одправи, сам ка Александру рече: не ѣеш Александре веѣе земле ове³ видити.

О Еюпту великом. Александар в Еюпат отиде, и Еюпчане проту нему на бои готоваху се, Александру предати се не хоти-юѣи. Он са всеми войсками Еюпат⁴ ограда и круто рече рвати. И у то врѣме знои бише велик у войски од сунца, и езеро бише близу Еюпта, бистро и студено веде. Александар од велика зноѣ в езеро похладити се хотише, окупа се и ту превзе водена студен негову теплоту (и) в немоѣ велику [XXXVIIa] упаде много, колико войска сва в жалост велику и в страх упаде. Еюпчане чу(в)ше немоѣ Александрову, влхавство учинише тако: [и] книгу отаи⁵ в Филипу ликару Александрову писаше говореѣе: велики ликару Филипе, ако Александра ликариѣми и ѣдовитими зели умориш, всему Еюпту цар будеш и од Дарѣѣ почтован будеш. Филип книгу приѣм веде насмиѣ се и раздри ю и ними поруга се и е ним книгу послати учини говореѣи: о безумни и несмисални осли Еюпчане, ако ѣ царство ваше желил бих, брзо господин мои Александар дал би ми га; болша и силниѣ госпоцтва и царства од вашеѣа мечем своим приѣд е. Вса ова, колико их, призрих; Александра хотих имити веѣе од всех цар земалских и богатастви.⁶ И да знате, ере Александар здрав е, на да за извидине то чини,⁷ како да неверство ваше изви. [XXXVIIb] Ютри хоѣете видити га на великом

¹ogradjene rieči ispunih po rukopisu *a m*. ²rukop. *a m* мигдаль, *b* сѣмидала, *c* мигдала. ³гкр. *a* отъѣство свое, *b* ме, тако *i m, g* снѣа сѣзѣока граѣемъ ѣ ерѣзалимъ и дарѣокаше немъ тисуѣѣ кабалъ злата и сто кобила симидаръ и одправише га. ⁴rukop. еюпатско. ⁵*u g* од роѣетка довле мало другаѣиѣ: Александръ на сѣзнати ѣтиѣе и дошадъ ста поѣдъ граѣомъ и посла ѣ градъ поѣклисаре тако говореѣи: Александръ царъ надъ царѣ, снѣи Филипа цара и ѣлиѣиѣеде цариѣе сѣзѣ-птаномъ. да каѣъ е ѣ узвенеѣе, ере приѣиѣи мнѣо царѣскнеѣхъ граѣомъ и ки хоѣѣ да ми се поклѣонитѣ и даѣаѣи и ѣонскѣи мени дате. То ли ми се не ѣете поклѣонити, маѣъ маѣѣѣонски све благоѣе земле ваше за-тре, и ѣо велико(и) ѣети поклѣонити ми се хоѣете. И тоѣи узвѣиѣи поклѣонити се не ктѣише, вѣеѣе меѣѣи сѣѣомъ учинише, зписаше скровѣиѣи книгѣ. ⁶rukop. богатаство, *b* братѣстѣи, *g* боѣаѣтѣа. ⁷*g* dodaje на-хвалиѣе.

кони здрава и весела ђакоући. И ту книгу Еюпчане прочитавши [и] вире тврде Филипове убође се, ка Александру книгу скровно писаше говореће: да знаш велики цару Александре, Филип ликар твои ђдовитим зелем¹ отровати те хоће, да не увери свога живота нему, не виран бо ти е. И ню ка Антиоху донесоме, Александру дати рекоше. Антиох ту книгу Александру донесе. Александар ту книгу прочитав в руках држаше, и та час Филип ликар улизе, чашу пуну зели носећи² разчинених ка Александру говорећи: устани Александре цару и ово зеле попи и здрав будеш од немоћи ку имаш. Устав Александар чашу у руке приѣ и проплакав Филипу рече: миле мои Филипе, велиш ли [ми] ово пите мани³ попити? Филип рече нему: пин цару, не бои се, здраво ти [XXXVIII^a] хоће бити и од немоћи исцелиш. Александар паки рече нему: е ли на здраве мани ово пите Филипе? И види Филип бођзан цареву и разуми и пехар вазам половицу попи. Цар то видив, Филипу рече: од руке твое и смрт мани слатка е, Филипе. И то рек зеле попи, и вазам книгу еюпатску Филипу пода у руке. Филип прочитав⁴ ю и главу покимава [рече] и веле проплакав рече: о велики цару Александре, на глави твои всих цар земалских главе висе; да ако ђ ово хотил бих учинити, твое главе падене вас свит смело би; и вас свит ни вридан главе твое. Тебе убив кому другому таковому⁵ цару раб буду? Да боле би ми живу у земљу улисти, него ли твоим животом вас свит смести. Александар рече нему: ликар цара не убиѣ, свакому ликару трибуе тврда вира. И то рек леже спати и вас дан спа до вечера, и разбуди се и на вичери седе с Мацедо[XXXVIII^b]нами много веселећи се, и всю ноћ покоино спа. Зајутра воисци заповида оружати се и са всих стран граду рвану заповида⁶ и праћ сто около постави града и са всими у град меташе. И много люди у граду изби. Бише видити стриле летеће у град како облак. Еюпчане прико града не могући гледати, да из нутра велицима гласи начеше вапити:⁷ помилуи нас цару Александре, цара нашега Нектенаба сину. Стар бо од нас одашал еси и паки к нам млад доиде. Александар рвани престати рече и Еюпчане упрашаше: како стар од вас

¹г зельемъ отрати те хоће. ²носѣти пунъ живѣ зельемъ рашун-
мена г. ³г додаје на здравје али је nastavak покраћен. ⁴прочати г.
⁵гкр. grieškom такему, г такомъ. ⁶и са свихъ страна градъ под-
ступити рече г. ⁷не могахъ грађани на дворъ погледати, из кеће тръ-
пнети не могаше изъ града зинати велицима гласомъ гогорѣти.

отидох и млад е вам доидох, реците ми. Они нему одговорише: Нектенаба цара имисмо, кому син еси ти. Када од нас одхоѡше, писмо остави нам говореѡи тако: стар одхою од вас и доиду к вам млад. И ово буде билиг дошастѡ мога: када ка образу мому доиду поклонити се ки на ступу сриде Еюпта стон, тада винац [XXXIX^a] од руке неговe спаде и на главу мою падне. Александар то чув е ступу Нектенабову приступи на видине ка образу негову: урва се винац на глави негови¹ и на Александра паде. И Еюпчане то видивши [и] чудише се. И ту Александар заповида четире ступе учинити велике, и на едном ступу заповида од злата учинити себе, на другом ступу Потоломеѡ воиводу учинити рече, на третом ступу Антиоха учинити рече, на четртом Филона храбра учинити рече. И всих учинити рече на исток да гледаю. И на свои ступ Александар у(з)лизе, висок бише веле, и по Еюпту погледа. И вас град рече разбити, Филипа ликара рече господина Еюпту поставити, сам в Еюпти наиде многим царем скровишѡа.

И сему тако бившу уходе² ка Александру доидоше, говореѡе: да знаш Александре цару, ере велики Дарии персидски цар са всеми источними странами на рику [XXXIX^b] Епрат доиде. Александар то чув свою воиску сабра и к Епрату рици гредише; и Епрате не доша³ воиску пописати рече и наиде три ста тисуѡи воиске коников и пишац четира ста тисуѡи. Дарии воиску свою пописати заповида (и оуре)⁴ петдесет тисуѡ тисуѡи воиников коничких, и десет тисуѡ тисуѡи пишац. И та дан Александар сходу Дариеву ухити и них обисити рече, како да кажу нему число воиске персидске.⁵ Они нему всу истину сказаше. Александар них рече држати, докле вечер буде и воиски своен рече: vsаки чловик свои оган да наложи.⁶ И те уходе на високо брдо спела у вечер, и указа ним воиску. Они видивше без числа много оган и ту видивше отидоше. Пустив них Александар [и] на одправленю ним рече: закон е Мацедонаном, кога годи на бою ухите, vsакому главу одсику, никогар жива не оставлаю. Да ако з Дарием станемо се, ви на бои не ходи[XL^a]те, ере боли е чловику свои живот, него ли vsега свита богатаство. Цару вашему реците,

¹ц а сь главы его, još bolje т с роуки его на Александра паде, g и урва се киемац з главе неговке и паде. ²g сходящиици. ³рукор. а Ефратъ же рикой не дошѡдъ, т Ефрата же реке не дошѡдше. ⁴гкр. т, јер и пашем тексту nedostaje toga. ⁵g овако: како да не кажу число воиске (razumievajuć Aleksandrovu). ⁶по т g, паѡ рукор. положи.

(цару)¹ с царем (не)² трибуе се бити; да када бити се начепо, ишћи ме на златои колесници мею лавовими главами, гди видиш позлаћене хеиме и типане³ фариже: ту е македониски пук. И то рекъ пусти их, и уходе к Дарию цару доидоше и все сказаше му, ча видише; Александра хвалаху много и воиску негову казаху силну. И Дарии рече ним езике уризати, тога Персидом да не указую, сам на бои воиски направити се рече. И виће учини Дарии с воиску свою, да ни право самому Дарию на бои поити; Александар гусар е од малих и од нижних⁴ царев, Дарии велик на земли е и силнии од всих царев. И то драго Дарию би. И Дарии велики цар дозва великога воиводу свога Минанта⁵ и рече му шест сат тисућ Персидов изабрати, н них вазми и дви сти тисућ Етиопа⁶ и дви сти тисућ Миди и четира [XL^b] ста тисућ пишац са стрилами. (Сих) всих вазам Тигар рику преиди, Александра сина Филипова е царству мому доведи.⁷ Ако ли пред тобом побигне, не остави га се, прико свита всега тираи га. И у мои⁸ нарок походи, бози персидскими укриплен буди. Минант воиску вазам, Еспрат⁹ прико прешад, (и) воиску Александрову видив, к бою направлати се рече. Александар персидску (воиску) видив, воиски оружати се рече. Када оружавше се на коне уседоше вси, тада Александар сабрав воиску свою [и] к ним рече: О всесилни и мили мои и веде моћни македониски боиници и пелагонитасци (и лакедемонсци)¹⁰ витези, (покрокъ)¹¹ великога промисла и помоћ велика¹² бога Сабаота (късь сь нами),¹³ кога на нас¹⁴ видисте [и] како Рим велики приѣсмо и западу всему господа назвасмо се, и отоке морске все вазамше [и] Ерусалим приѣсмо и ту богу небескому поклонисмо се, и помоћ негову вазамше Еюпат приѣсмо и до великога Дариѣ [XLII^a] цара

¹ dodano prema smislu po rukopisu *a b m g*. ² rukopis bez ne, ali je ta riječ jaмаачно griеškom izostavljena: to potvrđuju *a b*. ³ *a* типанѣ фариже, *m* и тапанѣ парижн, *g* типанѣ парижѣ. ⁴ rkp. *a m* пореднихъ. ⁵ rkp. *m g* минанта. ⁶ rukop. сиона, griеškom, jer su to, како се из *b* види, Еѣиопи, *m* пише zbilja етиопъ. ⁷ *g* dodaje: ере ми га кажъ тога дѣстѣна дѣбра и смисаѣма. ⁸ rukop. у бои, ali *b* оу мои нарокъ, тако и *m g*. ⁹ rukpp. *a b m*. Тигръ, *g* nema ništa, nego samo рѣску приишдакъ! ¹⁰ dodatak iz *b m, g* и пелагонѣнѣсци кѣтезѣнѣ и гѣтѣнѣсци кѣтези. ¹¹ dodano iz *b m*, da bude potpun smisao. ¹² rkp. велику, и *a b* велика, *m* великаго. ¹³ dodatak iz *a*. ¹⁴ тако и *b*; наъ rukopis данас, *m* юже на нлѣмн кьси кидесте, *g* drugačije: с прѣмн-салью и помѣнѣню великога бога сабаѣта какѣ кьсь свиѣтъ кидѣсьте и келанки римъ приишдакъ.

персидскога дойдосмо. Да ако неџа убиемо, господа (всему)¹ негову будемо; ако ли он нас разбие, вас свит пред образом неговим нас не море сакрити. Боде е нам данас всим умрити на бою овом, него пред Перси бигати: всакому мудру чловіку смрт почтена бола е, него срамотан живот. И да знате, ере разбити их хоћемо, ере (су безглавни и)² цар них ни ш ними; всака воиска брез цара свога безглавна е. Гледаите их невредно³ на бои гредуће, и они брзо бижати почну, брезглавни бо есу. И знайте, да Персиди овце есу, Македонане вуци називаю се: пред едним вуком много овац бига. Персиди силом греду, ви своју вољу с царем своим на бои гресте. Мољу вас веће иних боев на ов бои храбрено доити; када бо на воиску воиска брзо иде, тада срдитост воиске оне ова храбростју своју убиѣ.

И то рек Александар на великога кона уседе и хеѣм на главу своју постави и (воиску)⁴ всу [XLI^b] на три чести разделив, сам с македониским пуком по уставу ездеше,⁵ Антиоха и Птоломеѣ з двима пукома посла на бои. И тако брзо доѣхаше на бои и узрише се и удрише се и копиѣ сломише⁶ и мече тргоше и сузуб мечи удрише се. И Перси не могући општрости мечи македонискых трпити, бигати почеше. Александар замишав се ш ними гредеше. И тако до Дариева окола доидоше. Дарни види(в) воиску разабену на брза кона уседе и нобиже. Александар них (разбив,)⁷ рече мртвих укопати, живих рече с частју пустити, и рече ним тако: реците цару своему Дарию: доволан буди оброком своим.⁸ Минанта воиводу Дариева убив и тако двиг се са околѣм своим Епрат рѣку преиде и мосте рече оборити.

И тому тако бившу, Дарни персидски цар книгу по землах своих посла, опет воиски в Завилон⁹ купити се рече. И дви сти тисуѣ тисући коничке (воиске) сабра на (сен)арско поле и на Александра [XLII^a] поиде. Александар видив них много веле [и] страх на срце свое приѣ, и то Мацедо[ни]нам не казаше, сам посрид свое воиске на високу мисту став говораше: (о веле)¹⁰

¹ dodatak prema a. ² dodatak iz g. ³ rkp. m неопредѣлно, g нередно.

⁴ dodatak iz a b g, mjesto разделив ima rkp. разбив. ⁵ паѣ rukop. устав редише, a по оуставоу ездеше, b оу заставѣ иѣхаше, c по уставу ездеше, m оу заставѣ иѣдеше, g нема ништа. ⁶ g овако: копиѣ сломише и рогате кне поимнише и мими се по десетъ краѣхъ здарише и сузубъ мечѣ здарише се. ⁷ dodatak prema b, g тѣрѣе разбѣнѣ. ⁸ g dodaje: Минанта воискоу кеѣ не имашъ шѣ слати, ере га змихъ. ⁹ a вавилонъ. ¹⁰ dodatak iz g.

моћни и мили Македонане, да знате ере vsаки бигае бржи е тирајућега, и многе кучке медвида тирају, да мало их е, ке га уџидају; и едном рикнувшу лаву, многи звири умирају. Да нам дан би' закон брзо убиѣти и тирати, (а) Персидом узакони се пред нами бижати и умирати. Дарин велике војске на нас веде и нам част не(ку) ће учинити; а тко многих убиѣ, многе части достоѣн е. Да ми Минанта војводу убисмо, и ако² и Дариѣ убиемо, без печали будемо; и вси ки су с првога боѣ утекли, не (х)те дойти на нас. И то рек Александар на бои поиде, имиѣћи са собом тридесет тисући војске оружје и у војски рече клицати:³ гдо прво боѣ дерати саседе (с конѣ),⁴ та како ратник да умира без осуѣнѣ.

И в ту ноћ [XLII^b] Александру ѣви се пророк Еремиѣ ва снѣ говорећи нему: Александре без сумне на Дариѣ походи, са собом (призови)⁵ име бога Сабаота, носи на глави своји камен на бои имиѣћи бога Сабаота, кога ти дах в Ерусалиму, и усти својими говори када на бои идеш: един свет, един бог господин небо и земљу сздав и на херофими почива, адонаи Сабаот бог.⁶ И то рек убиеш,⁷ ако и вас свѣт супротивит ти се. Александар видив сан много весел би, на бои идише срчено и с оби страни трубама ратним рече удрити. И војскам ратним двѣма ставшим се [и] бише видити (жалостно видине:)⁸ вишѣне кони и вапан од людѣ и звек од оружѣ и клопот шѣитов, колико земљи тои дотужити се, (и) то носећи,⁹ рвана од ютра до подне бивши.¹⁰ И тако Персиди начеше бижати, Македонане зад тираху е, двѣ сти тисући од них (убише и двѣ сти тисућ живих)¹¹ ѣше и Александру доведоме. Александар ним рече: [XLIII^a] веће на бои не ходите. И них живих рече пустити. Дарин са сто кони(ков) утече у Персипол, у столни град свој.

¹ гкр. ни, али *a b* овако: да намъ оузакони се *a*, да намъ оубо оу законѣ пишеть *b*, да намъ оузакони се вьсегда терати и оуенкати *m*, *g* по законѣ бѣ е перьсомъ вьнежати а македонинамъ тирати и умирати.

² гкр. како, valjda samo griškom, *m* и ако, *g* samo ako. ³ *g* кличати.

⁴ dodatak по *b*, gdje se овако čita: иже аще станеть кто прежде боя дерати съседеть съ кони, а аще кто наульнеть прѣже разьненїа драти, с тко поумет прѣе разьненїа драти. ⁵ dodatak из *g*. ⁶ rukop. адонаи сасаот, а адонаи савлаотъ богъ, *b* аданъ и савлаотъ, *g* адонаи савлаотъ.

⁷ valjda побѣдиш, jer *a b m* побѣдиши, *g* походи мѣ-мъ, вьсти га хѣѣшь.

⁸ dodatak из *g*. ⁹ ovu riječ ima i *c*; u *b* čita se: на конѣ обе стаху, а је izostavio taj stavak. ¹⁰ а стхуѣ вьнѣшоу отъ оутра до пладне.

b и сегоу отъ зѣотра до пладне ткорнше. ¹¹ prema *g* umetnuto.

Од Бабилона. Александар у Бабилон поиде.¹ Граѓне баби-
лонски на петнадесте мил не даваху² Александру близу прити:
толико бише Бабилон велик, колико река Епрат посрид неџа те-
чаше, (непреходима сојуци)³ и гди из града истикаше, [и] ту на
коних љо гаџаху. Александар више града с војскама ста, водо-
вају по сриди војски копати заповида проту рици широку. И в едну
ноћ благ дан велик у Бабилови би, (и жртву)⁴ богом своим чи-
наху и вси у прикав Аподонову сабрани биху. Александар (в ту
ноћ)⁵ с војскама дошад [и] рiku Епрат у поле обрати и водовају
ричном у град улизе. И не могаше пријти га и огнем рече важ-
гати га. Бабилоане то види(в)ше ка Александру молеће се вајћху:
помилуи нас македониски Александре, всега свита [XLIII^b] царе,
персидски господине. Тада Александар оган рече угасити. И тада
поклонише се нему у Бабилови и прославише Александра цара и
дари нему чудне донесоше и многоцинне, даше нему злато Да-
ријево, ко бише ту, две тисући таланат и пет сат кони зобних
Даријевих и сто лавов у златих веругах, и тисуће пардусов ловних
и сто фариџев арапских, ки биху боли од всих кони земадских.
Изнесоше нему две тисући здил златих на столех⁶ Даријевих, из-
несоше нему две тисући рогов слонових златом окованих и ве-
ликим бисером и многоцинним каминем (и тисоуцоу потири изла-
матхъ отъ разднууиныхъ камень многоцинныхъ.)⁷ Изнесоше нему де-
сет тисућ оружјѣ, каминем и златом украшено; изнесоше нему десет
тисућ хаизам вонских, ке биху од рибе,⁸ по ких гвозде сићи не
море; изнесоше нему крзно Стерстена⁹ цара персидскоџа, ко бише
од змиевих очию с многоцинним каминем; изнесоше нему винац
Санхозна цара, ки бише [XLIV^a] бил всему свиту цар; изнесоше
нему трпезу од самфира камена Дариѣ цара персидскоџа: када на
неи љидише, никадар зловолан не бише. И ту Александар ста у
Бабилови петдесет дан. Дариј цар чу, ере пријше Бабилов, џа-
лости велике напуни се и рече: о неволни ѣа Дарию, како всега
своџа улиших се у животи мом и како силни бог небески чинах
се а сада ни чловикѹ*земадному достоѣн бих; едан од малих ца-
ров силу мою разби и царство мое затрше.¹⁰ Ћа неволни Дарию,

¹rkp. доиде, *g* također дође. ²*g* не диднеху. ³dodatak iz *b*, *a* има не преходимила. ⁴dodatak prema *a b*, *g* има сазъжъху. ⁵dodano po analogiji *a b*. ⁶valjda настолних, jer tako i *m* пише. ⁷dodatak po *a m*. ⁸rkp. *a* рмѣѣ коже. ⁹rkp. *m* сѣхъземѣ, *a* сѣземѣ, *s* снннени царѣ. ¹⁰drugi rukopisi разоум.

чест моѣ прво к мани насмиѣ се, а на покон горко к мани озри се. Да по истини добро е рекал ки [в рѣку]¹ сѣют с радостю, а то неправдоно, с плачем и жалостю пожаню. Велики в мудрости цар евреиски Соломун у писми свом рече: ки с радостю вазимаю туѣ, ти са жалостю своѣ даю. И ѣ многа туѣ вазех с радостю, а сада своих² улиших се са жалостю. Да боле ми бише на бою од Македонан убиену [XLIV^b] бити, него ли зло живуѣи Персидом царствовати. Персиди много лит харач од Македонан вазимаху, а сада главами своимѣи Македонам плаћаю. И то Персиди чувше цара свога тишаху говореѣе: о велики цару Дарию, великим корабом велика паденѣ есу и велици витри дрива велика поламаю, мала слаба находеѣи поминую. Тако царство многими люди здржи се, како и море уздржи³ се многими слапи, и тако усилено ѣвла се оним ки плаваю в мори. Да не тужи за то цару. Вчера нас Александар разбил е, а ми ютри неѣа убиемо; не мало бо се имаю подвизати силни персидски витези о своен башѣинской земли.

Амивиз нѣки милостни ближни Дариев господичѣи ту стое Дарию рече: велики цару Дарию, всаки ближни у неволи потрибан е, ти мене хранил еси много лѣт и велико добро учинил еси мани. И вию те жалостна данас, живот (мон)⁴ за жалост твою оддаю, [XLV^a] Александра животом моим да убѣю. Дарии нему рече: о мили мои Амивизе,⁵ ако то учиниш (и) Александра убѣиш, Персидию всу од напасти ослободиш. Смрт твоѣ мѣсто живота заминѣе се, и царство од руке твое да (ми) се (и ты великѣ отъ Персѣи нарекуши се.)⁶ И то рек Амивиз македониски билег на оружѣ вазам, [и] у воиску Александрову умиша се. Александар ѣхаше оружан и воиску свою преписоваше, Амивиз близу к нему доѣха в македониском билегу и ка Александру приближи се. Александар оружан бише. И меч свои подрв, Александра по очѣи удрити хотѣше; гриши (ѣа, по врху хѣйма удари)⁷ и врх хѣйма одсече, и

¹ čini se, da je u toj rieči sakriven participij reky, jer i a kaže: по истинѣ рекал ѣсть рекин; i c има реки, isto tako m. ² rkp. всѣх. ³ rkp. многе воде уздрже се, ispravak izvadjen iz g. ⁴ dodatak iz g. ⁵ rkp. a b Амивисе, m амивисе. ⁶ dodatak iz a b m, u g овако: ако Персидѣи одъ напасти ослободиш, смртъ твоѣа мѣсто живота моѣа заминѣи се и мени царство одъ руке твое врати се. ⁷ ove rieči dodah prema rukop. b g, u g овако: и мачъ свои измѣ хотѣнѣше Александра по очѣи удрити и гриши и покрѣхъ главе удари и вѣсь врхъ хѣльма одсече и коѣе з главе неѣоѣе како бритѣа остриѣа.

косе¹ врха негова како бритвом оструга.² Александар мнаше, да од своих нему би та невера и рече: не удри ме рука персидска, да удри ме рука македониска. Амивизу другоч не даше удрити и меч негов вазеше и хеџм негов снесе и ка Александру нега доведоше. Александар нему рече: гдо и од куда еси о чловиче и како ти име е. Он Александру [XLV^b] рече: Амивиз име ми е и Персидџин есам, Дариев ближика, господичиџ, в любви великом господина мога држан есам. Тебе сада животом моим убити хотих, а господина мога смртю твою обеселити хотих. Да љ колико мо-гох, толико учиних; а бог како хоти учини.³ Александар нему рече: о луди Амивизе, волю господина твога учини еси и по твој хитнију љ данас мртав есам (мене же богоу съблюдошуу и ты дѣньсь по твоемоу изколемиу оуиришь еси.)⁴ Да ча господина свога пожали еси, (и глаголю скою положишь еси и)⁵ како едан од Македонан учини (се)⁶ еси, [да] теби од руке мое живот твој дарују, ере дило учини еси, ко ни гдѣ ни гдѣ ни учини. Здрав к цару твоју походи и тако нему реци: Дарию персидски, кога бог храни, тога (чловѣкъ не погуби мѣтъ; ижеже бог не хранитъ, того късе)⁷ руке чловѣчаске не могу обранити; да преломи твое неудомино срце и одложи срдитости твое и царству моему поклони се и харач мани даваи и з друзими цари почини. Амивиз к Дарию [XLVI^a] доша д сказа нему все како би и како учини и како нему Александар живот в руке свое да. Тада Дарию поклони главою своју [и] рече му: колико можемо да чинимо; бог како хоће, тако да буде. И Амивиз к нему рече: ово теби работу мою данас платих, живот мой од руке Александрове приѣх, и вса добра, колико учини ми е(си),⁸ данас животом моим платих; (азъ тобою мрътъ бихъ дѣньсь, Александромъ живъ есмь)⁹ и колико могах учиних. Бог кога любаше, схрани га. Да кланам се теби Дарию цару, служити хоу тому, ки мани живот дарова данас. И Дарию поклонив се, ка Александру иде. И тому Дарию жалостан би и рече: кому бози противе се и кому сриѣ на несриѣу проминюе се, тога ближни и дрази негови и друзи оставляю. Добро бо рече: узношене ври-

¹ rukop. косем. ² rukop. остарга. ³ г а богъ цю неће, не може ни творъ, кога богъ узка. ⁴ dodatak iz rukop. т б. ⁵ umetak iz rkp. б т. ⁶ umetnuto prema smislu, као u б т и отъ македонѣанъ еднѣ сътворѣлъ се еси. ⁷ dodatak potrebit, iz б т. ⁸ rkp. е; а къса добра, елико сътвори ми, б елико сътвори ми еси, тако i т. ⁹ dodatak iz б т, којѣга цема u г.

меннога бола има снижене много велико. Да vsаки ки много пови-
сue се,¹ веле понижуе се; а ки понижуе се веле, [и] взноси се много.
И то рек Амивиза одправи [XLVI^b] ка Александру и нему тако
поручи: Александре цару, не усиљуи се много, vsаки бо ки веле
усиљуе се, много та и снижуе се. Санхоз² цар велики поусили се
и од дивѣих люди смери се. Асексен³ цар персидски веле посили
се и од Антиѣна⁴ смери се. А ѣ веле подвигох се, паки од vsих⁵
понижих се. И ти ако узвисиш се, веле брзо снизиш се, и ако
море бити, доводе ти буди оброчити оброком своим владати; ако
ли ти ни драго, боле нам е са царством нашим и богатаством⁶
нашим смрт приѣти. Како но ни драго теби поклонити се мани,
тако и мани ни прилично теби поклонити се; цар бо цару ни-
кадар не клана се, да едан када умре, други господуе. И готов
буди на бон; до петдесет дни иду⁷ на бон са vsими осталими
Персидѣи и з добримы Индиѣи. И тако бивши се с тобом или
твоих и тебе убити имамо, или са своими с частью на башѣиннои
[XLVII^a] земли умремо. Бог у том мирила право⁸ в руках држи.
И то рек Дарии Амивиза одправи.

Амивиз ка Александру дошад все, ча му бише рекал Дарии,
сказа му. Александар покимав главом рече: о царству мира ни
с ким не, цесарство бо гора велика е и висока много, водами и
воѣами⁹ различными учинена липо, како к верним слатка и липа
ѣва се, к неверним страшна¹⁰ е. И на ню чловик узлиши¹¹ и
липоту нее погледајући, не мни му се злисти ш не, ако разумно
уми ю здржати.

Александру в ту ноћ Еремиѣ пророк ѣви се с Пиникием¹² ар-
хиереем ерусолимским, и нему тако рекоше: бржии сину Але-
ксандре и сам себе посла учини и Дариѣ цара сходи, (и) инди-
иску войску велику вии, ку на те Дарии веде, и сумню ку Маце-
донане имаю, сходом своим од срца ним одвадиш. И ако Дарии

¹ rukop. повсиљуе, što može dobro biti, sprav. u g кон се посилам.
² g Самарѣхъсь царь индийски. ³ rukop. a Сѣхъсьсень, b Иѣхъсьсень, g
Скендесерь. ⁴ rukop. a отъ Дафъиел, b одъ Антинали, g од Антинали.
⁵ a b сконхъ. ⁶ rkp. братством, ali a b богатыством. ⁷ rkp. и ту,
ali a b идоу на те. ⁸ прака мѣрила g. ⁹ rkp. nesmisleno: бо бога ве-
ликого е и войска много водами и воѣми, ali a цесарство бо ве-
лика гора есть и висока зело, водами и коѣими различными оукра-
шена; isto tako b. ¹⁰ rukop. a непристоупна и притрапна (sic!)
¹¹ rkp. узлиши. ¹² a с философомъ ерусолимскимъ, b съ Финеемъ,
с са философомъ, g са аспри архиреемъ ерузалемскимъ.

позна те, ми помоћу бога Сабаота од туда извести те [XLVII^b] хоћемо. И устав Александар од сна Потоломею и Филипу и Антиоху сан свои каза, и на походи рече ним: ако смрт згоди се мани тамо, вса земалска царства себи раздилите, македонииски пук добро схраните. Они с плачем држаху га говорећи: ако то мислиш учинити, прво всим нам главе посици мечем своим. Он рече ним: ако вишнега промислу годи буде мене убити, сви ви обранити ме не морете; ако ли нему годи буде схранити ме, все персидске руке не могу ме убити. И с плачем великим ш ними раста се (и) у Персиду отиде. Како посал к Дарию приде и книгу отворену¹ к Дарию принесе, свите персидске на себи ношаше, на глави својој македонииски клобук и врху свит плашћ пиничаски ношаше,² и на клобуци аспидове роге са златими печатми. Дариј влхавство велико учини и дѣвалске хитрости много, како [XLVIII^a] да чудан послу Александрову укаже се. Александар влиз и книгу узам, ку ношаше, Дарию пода и ове ричи нему рече: господин мои велики Александар, царем цар, теби персидскому цару маном поруча радовати се. Книгу ову прочтив брзо мани другу одпиши. Дарије сјидише на неком високу престолу и около неџа кији анџелски многи учинени и нему како богу са свиџами предстоџху. Вса полача од злата чиста учинена бише, ступи злати полаче те каменем многоцинним учинени биху, четири камени у четирих нуглих полаче оне биху, ки в ноџи мисто свиџе свиџаху.³ И книгу Александрову Дариј приџ и чуџше се Александрову крзну и клобуку, и книгу очито рече прочтити.⁴ И Персиџнин ники наче чтити у, ки умиџше македонииску книгу, и книга говораше тако: Александар цар над цари, син Филипа цара и Олимпиаде [XLVIII^b] царице, всему свиту господин вишнега промисла хотинем. Паметиш ли Дарию, персидски цару, када доходак отцу од Македоние вазимаше. И када он умри и мене на престолу царства негова остави, понуди се ти⁵ своим неразумним и лакомим обичајем мене од царства

¹ rukop. *g* утериџемъ. ² boljim redom *a* облякло же персѣско на се љџимъ и сѣ крѣкоу плашѣ финиџскимъ, на главу же клобуџкъ македонѣскимъ. Slično tomu *b* i *g*. ³ rkp. *g*: стџопѣенъ теџи полџаџе ѡд злата ѡд злата с мнѡгѡџиѣнемъ каменнемъ зрѣшени и д. камени з четири изгле теџи полџаџе мѣстѡ лџуа свѣџахъ з ноџи. ⁴ rukop. *g* јоџ прѡџисти, i мало ниџе џисти. ⁵ rkp. ме бити, *a* ты же помоџѣдемъ љиси, *b* помоџѣиџ се ти, *т* помоџѣимъ ки ти, може бити би збилџа valjalo čitati: понудим би ти.

мога одагнати, (и) инога мисто мене Македонам господина учинити и мене од башћинне земље одигнати. И ову неправду види божје око, ко все види, (ним види все)¹ ча е било и всіх срдац помишленѣ зна, и мирами правими мери² теби³ данас, а мене судба господина башћини моеи учини и цара свиту свему постави ме.⁴ [И] ти мене млада заповидаше к себи довести, ѣ у ѣкости к теби дошал есам; како ти господин свему моему⁵ назвати се хотише, тако ѣ данас свему твоему господин назвах се. Да ни ѣа тако немилостив есам, ѣко се теби мни,⁶ да приклоню главу свою и поклоню се [XLIX^a] теби; да ништор мане ти ми се поклони⁷ и доходак ми даваи и господуи персидском земљу. Аео ли ти ни драго, да Персом неприател еси, да меч македонийски них заколе. Буди готов на бои, ѣ к теби срчено грем и шестнадесте дан на арсиноискон рици с воиску мою стати имам.⁸

И ту книгу Дарие прочтив [и] к властелем озри се и рече: надѣѣше ли се гдо таковои подвижи и толико(и) ѣрости)⁹ од Македоние изити? Александар ту стоећи пред ним рече: ни едно чидо ни, ако Македонане свитом обладаю. Дарии нему рече: за-ч? Александар рече: за-ч вси едино-срчени есу и мудри и дрази и храбри велици¹⁰ есу, и воиска не сметена е. Персийнин ники ту стое Александру рече: за-ч тако оштро великому Дарию одговараш? А он му рече: силна цара волю¹¹ покласар есам. И то рек одступи. Дарии к нему рече: буди на вичери у нас, докле Александру книгу одишу. И тако Дарии на [XLIX^b] вичери седе са своими баруни и Александар на посалском мисти проту нему. И поставише му исти. И када нему начеше служити вином, тада

¹ u tekstu, ali suvišno. ² dodana rieč po a b. ³ rkp. тебе. ⁴ rkp. а мене скотра башћини моеи учини и цара свиту свему постави ме, а мене же нинже вѣсть соудѣями господина оѣхѣхѣстоу моемоу и вѣхѣмоу свѣстоу сѣтвори, b m od prilike isto tako. ⁵ dodatak po smislu, iz a b g. ⁶ rkp. и теби се тако мни. Cielo mjesto glasi u a m: мѣ не тако азъ немилостивѣхъ есмь, ѣко же тебе мнѣти се быти. мѣ приклони непрѣклонноу свою грѣдию, и падѣ мнѣ поклони се и дани мнѣ дан. ⁷ rkp. g овако: прилѣми свою грѣдинѣ непрѣлѣмивѣхъ и падѣ поклони се менне. ⁸ rkp. имих; rkp. а на арсинорьскон рѣцѣ, b на арсинарскон рѣцѣ съ своими силами стати се имамо, c на арсинорсцен рѣци, g на синиарскѣ рѣци. ⁹ dodano iz a b. ¹⁰ adverbij: велицѣ, a b mjesto toga безъ комыца; единосрчени u a b единосрѣди, паѣ гукорис: едины срчени. ¹¹ rkp. a b m волюмъ, g коламъ те dodaje: и вѣранъ слуга сѣмне не имѣ.

Александар чашу злату испив ив надра ю срани. И то слуга указа Дарию. Дарии рече другу чашу нему налити. Александар и ту в надра срани. Едан од барунов Дариевих рече Александру: не трибуе на царском столу сидеѣи тога чинити. Он му рече: у господина мога Александра закон таков е: vsаки (посал)¹ прву чашу и другу себи да взима, када попе. То Персиди чувше [и] почудише се и рекоше: та закон добар е и почтен. Кандаркус ники, кога Дарии никада у Македонию послал бише господовати, с вечере уста (и) к Дарию приступив рече: да знаш цару Дарию, ере данас бози vsу истинну вољу твоју свршише. Он рече: како? Кандаркус рече: ов македонинс[La]ки покласар сам Александар е, син Филипов. Дарии радости напуни се и рече: како то море бити? И ако то истина е, то ђ vsему свиту цар есам и ту срића тихо обрати се к мани лицем; да то не веруј, все бо главе не обретаю се на конци.² Кандаркус Дарию рече: ако то истина не буде, части од тебе все да улишу се, главу мою мечем да одсичеш. То Кандаркус Дарию говораше. Александар домисли се в том, и тако прво ухићенѣ в мошни³ своени прстен искаше, ки бише в Трои граду взел, ваховни Клеопатре екупатские царице. Када на руку та прстен поставлаше, тада нигдор неѣ не виѣше (ни у дне ни у ноѣи).⁴ И на прст не постави, хотијуѣи испитати Дариево малодушство. Дарии од радости велике рече: прилична ми те Александру праве, о чловиче. Александар нему рече: в истину велики цару право рекал еси. Александар цар прилике [Lb] цић любви ме веде и приличан му есам. Мнози⁵ поклонили се Александру мноѣе. И тако Дарии в мишлене влизе, неѣ хоте свезати ухитивши;⁶ трпезу ногом рину, сам у ложницу своју доиде, веѣати хотише, како га хоѣе ухитити. Свиѣу з Дарием однесоме, он з баруни неговими у великои хижѣ оста ва тми. И стоѣи свуче са себе многоцинно крзно⁷ и македонински клобуѣ, прстен ваховни на прст постави и на врата града отиде, и чашу злату знам из надар, вратару да и рече: вазми чашу ову и држи ю, Дарии цар

¹Ovu riječ dodah prema smislu i prema *a b m*; gdje se čita по-мислѣ. ²bolji ima smisao *a* въсѣхъ главъ глава не обхватає се на конци; tako i *b m*, *c* въсѣмъ главамъ глава не обрѣтає се на конци, *g* сѣ въ главѣ не обхватаю се въ единомъ концѣ. ³*g* ѣ тѣмъ оу. ⁴do- datak iz *g*. ⁵rukop. dodaje и мнозиниши, *m* и многаши, *g* многократъ. ⁶rkp. *a* не реуе оухватити него, тако и *m*, слично и *u g*: и тако Дарне ѣ размисаю злезе и не реуе негѣ охватити. ⁷*g* многооуцѣни крѣзѣѣѣ.

у војску посла ме страже наредити добре. И тако отвори нему вратар. И на друга врата дошад, другу чашу изнам вратару пода и рече му: вазми чашу ову и држи ю. Дарии цар посла ме у војску војводу дозвати к нему, да страже утврди моћно. И тако му отвори вратар и брзо из града [LI^a] изашад на великога кона уседе и на арсинојску¹ рику еднако са свитом доиде и нју помрзши се наиде² и на ону страну преиде цил и здрав. И ту га чекаху Антиох и Филон и драги негов Антигон. И ним сказоваше все, ча му се в Персиди пригоди.

Дарии в ложницу влиз и³ дванадесте барунов своих дозвав, к ним рече: да знате ере повлисар македониски сам Александар е. Они рише нему: ако то истина е, то бози персидски омилосродоваше се на нас. Дарии рече Кандаркусу и Клису⁴ лидонскому цару: Александра ухитите. А они свиће велике вазамше [и] у великои полачи нега искаху и веле за нега упрашаху, и не нападше га к вратом потекоше града и вратаре упросише за н. И вратари им рише, да ова два злата пехара у нас остави са час и у војску отиде говорећи: да цар ме посла страже наредити и војводу к себи дозвати. [LI^b] Кандаркус и Крис вахавство Александрово познавше [и] три ста добровоников са собом вазеше и сами на брзе коне усед[о]ше, Александра начеше тирати и на рику арсинојску в сунач исток доидоше и нју наидоше размрзнувши се,⁵ Александра з оне стране видише и веле их срам би. Александар им рече: за-ч витар тирате, кога не морете сагнати.⁶ Не знате ли, ере македониских витези и кони ни арсинојска рика не може држати? Да вратите се и цару свому реците: на ч(ас)ти твојои захвалам, а (да ти е на знање)⁷ у ове дни ишћи ме, са всу војску мою арсинојскои рици на бригу (стати се имамо).⁸ И то рек Александар у војску своју отиде и они к Дарију вратише се и все од Александра Дарију сказаше. Рика арсинојска бише такова: всаку ноћ помрзнише⁹ се а об дан размрзнувши се течаше, и течение нее бише: камине и дриве смишано с водом течаше.¹⁰

¹ гкр. а на синиорској рѣкој, б на арсинојској рѣкој, г на синиорској рѣкој. ² гкр. grieškom доиде, г и нађе а ѿна се замрзла. ³ гкр. са. ⁴ гкр. а Кандоуџоу, б Крису, тако и т г. ⁵ г и нађе ѿна а ѿна се ѿдмрзла. ⁶ razboritije г стигнути. ⁷ dodatak iz г. ⁸ dodatak iz г. ⁹ г примрзѿоваше се и ѿдмрзѿоваше се. ¹⁰ г: не течение кнеше з замрзаше с камином и с водом.

Дарии цар хв[ЛII^a]трост Александрову видив, горѣо плакав се рече: видисте ли коликом хитростю прехини нас Филипов син, земљу нашу и царство наше вазам! О неверна и (не)установка не-сриће! како слатка людем ђвлаш се прво а послѣ люђа змие. И то рек, веле жалостно плакав, к Пору великому индиискому цару книгу писа, сидан бо бише цар и приѣтел Дарию; тридесет и шест езиком цар бише. И книга негова говораше тако: в бозих богу и всим царем цару индиискому Пору Дарии персидски не-водни и здосрићни и тужни, теби радовати се пишу. Мню ере дошал е глас царству твому од мнозих (даи мало,)¹ колико нам македонински дитић учини. Поручане,² ко к нам имише, [и] не-га не знаю како избиг, на нас госпоцки наѣха и все стране земље мое до Вавилона града своино³ западнои приложи земљи. И не-га Пер-сиди не знајући како убоѣше се, противити се нему не мо[ЛII^b]гући. Два крaт ш ним бише се и два крaт нас разби. Да мољу се ве-ликому госпоцтву твому, рачи нам помоћи дати, да (и третницею)⁴ идемо к ним на бои, или да их побиемо или да од них убиен буду поштено. Знаю бо вси, да ни сметена индииска сила и ти такемен богом еси. Да милостив буди и умоли се молену мому и пошлѣ помоћ и изручи ме од рук лютих Македонан, ере не три-буе мене страдати, теби толико силну будући. Пор книгу Дариеву приѣ и ту книгу прочтив, главом покимава рече: ни на земљи ра-дост, гди не прими(си) се жалост. Дарии никада богом славлаше се, сада од Македонан потрен е. И дозва баруне свое и рече ним: четире тисуће тисућ вазмите војске и поите на помоћ к Дарию и настоите, да Александра жива ка мни доведете: жела бо ми е ви-дѣти дитића тога. Мудра ми га кажу и смисална.⁵ И тако уставше к Дарию [LIII^a] поидоше и дошасте них Дарии чу, мало никако од велике скрби у велику радост доиде,⁶ Персидом сабрати се рече, и наиде их тисуће тисући. На Александра поиде, и са всими војводами индиискими сходу на Александра посла; и стража Але-ксандрова них ухити и ка Александру доведоше. Александар их

¹ ove rieči dodah iz *m b*, jer ih ište smisao. ² rukop. *a b m* под-роучство. ³ rkp. *всон*, *g* овако: *кон* се *нѣкада* з *богомъ* *такимъ* а *сада* *еданъ* *хвсаръ* *силъ* *мою* *оубоми* и *все* *стране* *моје* *itd.* ⁴ *umet-*
nuto iz *m*; тако i *a b*, *g* да се ш *ниме* *третномъ* *бюу*. ⁵ *g* dodaje:
акѡ *ли* *побѣгнѣ*, *тѣратѣ* *га*, *не* *могѣ* *га* *се* *остати* *прико* *скага* *скиета*.
⁶ *g* dodaje: и *рече*: *нан* е *Дарию* *на* *оубомъ* *бюу* *царьство* *оубоубодити*
или *загинити*.

на висок врх спелати рече и воисци рече оружати се, и на редн¹ ю наредив на бои на Дариѣ поиде,² и сходам рече гледати. Када близу Дариѣве воиске приближи се, тада те сходе дарова и од-прави. Сходе воиводам индииским рише: воиску силну и оштру видисмо, срдито и брзо греду на бои, не сумнећи се ништор. Сви оружни есу добро и кони им фарижи есу сви. Колико ми разумисмо очима нашим, до тридесет тисућ их е. Индиѣне страхом великим обдржани бише. На покон како силом воени биху, ставши се двима воискама, сунце помрче од [LIII^b] праха. Страх Индиѣне и Македониѣне приѣмше, за едно смишавше се сви, едни од других не разазнаваху се; витир бо буран едан дахну и прах од них однесе и тако сићи с начеше. Вас дан сич бив, Александар тр-пити не море, да са заставу своју и са избраними витези своими посрид них улизе на злати волесници. Персиди начеше валати се, да прико них не могаху кони преходити. Индиѣне и Персиди нега узривше, страхом великим обдржани бише, и бижати обра-тише се. Дарин³ видив ча би [и] неволан би и все оставив по-биже срамотно, говоре: о ве неволни ѣ, како небеским такмелах се а сада ни земалским достоѣн бих! како всему свиту цар бих а у своји башѣнини не згоди ми се умрити! И то говорећи к Персиполу граду свому наче бижати, и састигоше га два од власте-личиѣ негових, Кандракус и Аризван,⁴ ближни [LIV^a] негови и милостни, едан од едне стране, други од друге стране мечем нега прободоше и с кона га свргоше и одрише га из оружѣ и мало жива оставише. Александар од воевод своих дозва именем Филона и нему рече ка индискои и персидскои воиски поити и тако да им рече: цар ваш убен е Дарин и не (х)тиите бижати, да ста-

¹гкр. а на събоже снхъ оүреднѣхъ, тако і т. ²гкр. доиде. ³cielo pripoviedanje ovoga boja glasi u g овако: И када се конске сегле-даше и би Александаръ к велико(и) сумни и рече Македонциѣмъ: братѣ мои и дружинѣ, ѿи видите Дарина цара гдѣ на насъ ниѣни-ине веде; да не моте се по сумнѣнѣ, зѣнѣи нхъ хѣѣмѣ, ере ш нини цара нхѣи ние, тѣмъ многе зѣнѣи, многе уластѣ достоѣниѣ естѣ. Побѣте безъ сумнѣниѣ на Дарина цара, узамѣни и призвавѣши на помѣѣи ние великога бога Салаѣта. И када се састаше .в. конске, тѣ би видѣтъ жалѣснѣ видѣнѣе, би та снѣуа ѿд сютра до нѣѣнѣ, крѣѣи зѣнѣе до конѣснѣнѣхъ власцѣхъ. Тога веѣе Ниѣниѣи и Перси не мѣгѣи трѣпѣтъ бѣжати мѣлѣше. Ali nastavak skroz je pokraćen u g, tako da umah dolazi pripoviedanje o smrti Darijevoj, i poslije istom nešto malko i Porovoj vojsci. ⁴гкр. а Аризварѣи, б с Аризванѣи, т Канѣдарѣвоуѣи и Аризварѣи.

ните. Ако ли почнете бијати, сви данас овди умрете. И ка Индиѣном посла га говорећи: стоите, не бигаите; ере хоћу вас са частью ка цару вашему одправити. Ако ли не станете и побигнете, сви данас од меча умрете. Селевкуша посла ка Индиѣном свим коне и оружјѣ узети и рече них живих ка цару свому одправити. Филон к ним рече заповид Александрову. Они на земљу падше поклонили се; стиге все Порове и трубе велике и накарате многе и коне все и оружјѣ Филону предаше и од неѣ прошћене узеше и у своју земљу отидоше. [LIV^b] И на одходи к ним рече Филон: цару свому реците, буди ти доводе царством индијским владати и у својој земљи храбруи и помоћи друзим на Македонане не дап. И да знаш Поре, индијски цару, да Филон по милости Александрови господин Персидом назвах се и сусед теби имам бити. Персиди то чуше и од Индиѣнов оддили(в)ше се, к Филону приступили [и рекоше му]¹ и мисто Александра поклонили се. Колико Македонане биху ради, толико Персиди радоваху се, да Александру предаше се. И тако Александар тирае са свим македонским пуком и до великога Персипола дойде. И допадши до града, види Дариѣ на путу лежећи; мало жив бише, едва дишаше и хотише заминити живот свој смртју, и ка Александру ваљше лежећи: Александре саседи брзо с кона и глас мои чуи. Александар озри се к нему [LV^a] и рече: гдо си ти, ки ме зовеш? Дариѣ рече: ѣ сам Дарин, кога коло небеско до неба взнесе, (и *уестъ неоустакъналъ до ада сынъзи*:)² ѣ сам Дарин, ки нигда бих всему свиту господин, а сада нисам ни башћини моеи господин; ѣ сам Дарин, ки од много тисућ ljudi почитан бих а сада сам на земљи повржен; и ти си сам види³ Александре, од колике славе падох и сада ком смртју умирам. Да ти такое смрти убоѣв се, не остави ме у праху овом под ногама конскими умрити; ниси бо ти како Персиѣнин немилостив, да у всем благ еси своим злотвором. И тако свим мудрим трибуе; добро бо рече: не учини зло за зло, да бог избави те од зла. И то Александар чув, ричем Дариѣним смили се, брзо с кона саседе, плашћ (с) себе знам и Дариѣ цара покри и Македонам рече на злата кола положити га и ка граду понести. И сам Александар дриво носило вазам на раме постави и поступи под ним три брат и Дарију рече: [LV^b] теби како трибуе царски част учиних; да ако жив будеш, и боле од овога

¹ на nepravu mjestu, s toga suvišno. ² dodatak iz *a m.* ³ rukop. *a* самоицѣнъ елихъ мси мнѣ, *m* самоицѣнъ.

видиш; (ако ли умреш,)¹ тило твоје, како е триби, хоћу схранити са частию царски. И тако оидоше га внутри у прикви,² и у град га паки унесоше и на злату постелю га положише. Александар (у) многоцимне свите обуче се и винац на главу своју цара Соломунa постави и бакиту³ злату у руку своју вазам, на престолу великога цара Дариџ седе. И Персиди заедно (с Македониџни) пред Александра дошадше приступише и поклонише се нему говореће: многа лита Александре цару, персидски господине и всему свиту господине. И тада доведоше преда-и персидску царицу са кћерју нее Роксандом.

И⁴ них видив Дарии [и] пренеможе се срцем и поболн душу, и проплакав Роксандру за руку вазам и желно притишће к срцу и рече: [и] душе и срце [LVia] и мили свите очию моею, да драга кћи Роксандо! ово теби мужа кога се не надѣх од Македоние доведох, не моим хотинем, да божим свршенем, негa бог Персидом цара постави и всему госпоцтву нашему и имнию. Не(х)тих бо то-лико брзо пира твога учинити, како данас пригоди се, да все под-суначне царе и кнезе сабрати мишлах на веселост брака твогa⁵ и радост твою с великим веселием учинити хотих.⁶ [И] мисто госпои и господичан великих⁷ многе данас на пиру твою пролише се крви македониске и персидске. Ми колико могосмо чинисмо, бог нашои сили супротиви се и своју сврши волю, (и) неуставне звири Персиде и много силне Индиџне и Македонане од ових свих заедно учини. И теби сада заповидам кћи моѣ, част (на Алек-сандра)⁸ држати, како е триби, и негa како господина и цара срчено люби(ти). И ню за руку вазам Алек[LVib]сандру доведе и рече: прими Александре срчени и драги кус срца мога, прими Александре прелипи и мили свит очию моею, прими Александре единороену кћер мою Роксанду, ку в радости велици родих, сада са жалостю оставив в ѣд одхою, гди брзо имам бити ѣ и вси ки су се родили люди на земли. Не буде жан(и) в моеи крви помоћи, када сниду в ѣдовно ислание. Да (ову)⁹ како рабу себи вазми ю;

¹ dodatak po smislu i po rukop. a b m. ² ove izreke nema u a b, nego: и тако кѣхдингоше кѣго, кѣмоуѣрѣ града кѣ цѣсарѣским дѣкорѣ кѣго кѣмѣше, што daje bolji smisao, nego li naš tekst. ³ a b m жѣхѣлѣ, с цѣп. ⁴ rkp. a pred tim stavlja velikim slovima naslov: како пометъ Александръ Роксандоу царицоу. ⁵ rukopis на великост твою, ispravak uzajmljen je iz a ⁶ i ta je rieč dod. iz a b. ⁷ rkp. a b кѣ мѣсто бранѣ тѣонѣхъ краснѣнѣхъ, г из з мѣнѣсто гѣхѣнѣхъ великѣнѣхъ дамаскѣ на свѣдѣнѣхъ мѣногѣхъ пролише се крѣвѣн. ⁸ dodatak iz b. ⁹ dodatak potrebit, prema b.

ако ти угодно е, жену себи вазми ю; липа бо е и мудра и веле од добра рода е. И то рек Дарии, Роксанду довед, три крат ю целова и ю ка Александру доведе. Александар с престола уста и Роксанду за руку вазам и срчено полюбив и липо целовав, на престоли са собом посади и винац з главе свое знам [и] на главу нее постави и прстен з руке нее взам на свою руку постави и Дарию рече: вии господине цару [LVII^a] Дарию, да увери се са мною срце,¹ Роксанда са мною живот има царствовати. Дарии весел би веле и Роксанди рече кћери своен: буди царствујући заедно са Александром кћи, кога вас свит ни вридан власа, ки одпаде од главе негово. И то рек царицу свою вазам ка Александру рече: ово мати теби на мисто Олимпиѣде да е, и к Персидом озрив се рече: драги Александре, Персиде ере верни есу господину своему любии, и рече: жадост моѣ на радост мою право обрати се. Кандаркуса и Аризвана, рече, ки су ме убили, како е триби почтите. И то рек умри велики цар Дарии. Тада Александар са всеми силами и воискама своими спроводи га са частю до гроба. Кандаркуса и Аризвана, ки биху убили Дариѣ, дозвати их рече; и када придоше, рече им: за-ч господина свога убисте? Они му рише: смрт негова господина Персидом тебе учини. [LVII^b] Александар ним рече: када сте убили господина свога, ки вам е добро учинил, да ли мене туина нећете убити? И то рек заповида их обисити и рече: проклет буди ки храни госпоцкога убонцу и гдо храни грацкога² издавцу? И то рек, у град дошад, с Роксандом венча се. Роксанда од всех жен липла бише, не листо липотом живота и образа, да и душевними дили липа бише.

И тому тако бившу, Александар книгу писа у Македонию к матери своен Олимпиади и мештру своему Ариштотилу говорећи тако: Александар цар над цари промислом³ вишнега бога господина госни матери моеи Олимпиади царици и Ариштотилу учителю моему пишу радовати се. Ово седмо лито е, одколи изидох од туда и за все седам лит не писасмо вам ни поручисмо ча е од нас. (То)⁴ сагришиш[LVIII^a]мо, не толико од нас ни од недлюбве, колико да противу великому цару Дарию стоећи и нега разбијући [и] об том мишленю писати вам не могосмо. Сада да знате, ере

¹ rkp. *m razumljivije*: и оувери си срьдце. ² *g dodaje*: и госпоцкоке кће блздинки. ³ по *a i c*, koji izrikom piše: промислом великаго кога; naš tekst bez smisla: приѣсмо. ⁴ dodatak по *a b*.

ш ним бисмо се три крат и нега разбисмо.¹ И то Персиди видивше царству мому вси поклониле се. Дарин са животом раста се и кѣр свою Роксанду мисто дара мани доведе. И безмирну липост лица нее видих, жену ю себи вазех. И да знате ви, да доколи² женска любовь срце мое не бише приѣла, никако³ ми мисал на ум (не) дохоѣше од вас (и од домашних);⁴ да од коли женсьом любовом устриден бих в срце, од толе о миру начех мислити. Не марах до толе, гди ли убити хоѹ, гди ли убити ме хоте. Сада есмо у Персиполу, великом граду, од Персидов славлени, с Роксандом царицом и вси Персидии господин. И ви од вас к нам одпишите и ви у Македонии здрави пребивайте.

И тому тако [LVIII^b] бившу, Александар (све Македонане)⁵ у свите персидске обуче[се] и все Персиде у свите македоннискѣ обуче. И тако много злата Дариева в Персиди наиде и то все воиски разда, и коне им рече хранити, и ступ висок посрид Персидие сазидати рече, и на та ступ узлизе (и) великим гласом звапи: да знате ви Персиѣне и ви Индиѣне и вси⁶ Македонане, ере ѣ все бѣге идолске проклинам и оному покланам се богу, ки на шеравими(х) почива, ки е небо и землю створи и од херофимов прославленому, недознаному и невидимому и неизреченому и безконанному. И опѣе рече; бѣже богом и всим видимим и невидимим тварем творче, помоѣник мои буди на все идолске бѣге. И то рек са ступа злизе, и иминне Дариево разлагаше, и бише в Персидии Дариева злата дванадесте густеран⁷ пуних и четрнадесте куѣ пуних и дванадесте пиргов пуних чиста злата; и каминѣ [LIX^a] и бисера кому числа не бише, и тисуѣ тисуѣни кони зобних, лавов и пардусов ловних, (сокол)⁸ и грипосов изводних, ким числа не могу писати. И тим воиску направи и ню на персидском полю преписа и наиде коников тисуѣ тисуѣни. И у Персидии с Роксандом царицом годишѣ преби, и Селевѹша у Персидии остави и на Криса лидонскога цара доиде.

Крис поклонити му се не хоти и люди неговѣ ухитише га и свезана ка Александру доведоше. И толико богатство наиде Александар, колико ни око види ни ухо слиша. И то все Александар воиски разда. И тако на десну страну истока поиде, и все ѣзике

¹гкр. убисмо, исправљено по г. ²гкр. доселе, што не ваља; а б право доиѣже, г доиѣе. ³гкр. инако, али а б г имају право инако. ⁴оградјене риѣчи додах из а. ⁵додатак из г. ⁶гкр. вси и. ⁷гкр. а б истерѣнь, т истерѣнь. ⁸по гкр. а б т dodano.

приѣ(в) до краѣ земље доиде. Не би веће тамо питомих људи, да скоти дивѣи и звир(и) чловичаскога образа. И тако десет дни ходивше [и] у пустињу доидоше, жене дивѣе наидоше, дуге биху, три сажане свака, все космате [LIX^b] како свина; очи им свиѣху како звезде, и на војску Александрову нападоше и много од војников убише, докле војска приспи и много од них уби без числа. И од туда устав шесдесет дни ходише наприда и земљу пишћену наидоше, и мрави в земљи тои такови биху, (да) едан од них кона¹ подхитив ва утлину утечаше. И тако Александар сламу донести рече и на утлинах поставити и запалити. И ту их много изгори. И од туда устав на рику едну доидоше, кои ширина дан хода бише, и ту не знаше ча учинити. И мост на рици рече учинити, и учинише за шесдесет и шест дан мост и сва војска по мосту преиде. И у земљи тои људи наидоше, сви колико лават висином; Александру дошадше поклонише се и много нему меда и пиника донесоше. И ти људи Питици² називаху се. Александар град в земљи них сази[LX^a] да и цара ним од них постави и научи их чловичаски живити. Земљу них (едва)³ за четире дни прошад, толико вођа и меда војски неговиме принесоме, колико војски свои за годишће доволе бити. И Питиково царство прешад, на поле дуго и широко дошадше, [и] езеро бише на пољу том бистро и слатко веле; и образ чловичаски од злата изливн на краи езера онога сташе. И то поле бише пуно чловичаских кости мртвих. Александар на кони ка образу оному потече, слова грчева на ступу том наиде говорећи: чловиче ако гдо на исток хоће поити, до овди дошад опет се врати, ере не мореш дале поити. Ћ есам Санхоз,⁴ ки всему свиту цар бих и краи земље хотих видити и с војском великом на ово поле доидох, и усташе на ме дивѣи људи и војску мою разбише и мене на овом пољу убише. И та слова Александар прочтив [и] убоѣ се, како да Македонане тога не прочту: [LX^b] поставу злату взам [и] тило Санхозово (загрну) и ту станом ста.⁵ Македонане упрашаху га, ча писмо

¹ rkp. *g* dodaje и юнака. ² по *a*; *b* типични, с интизи; наѣ rukopis grieškom птице, *m* типични, *g* интизи. ³ dodatak по rukopisu *m*. ⁴ *g* Санхоса. ⁵ rkp. *a* поставиць златъ и тѣло Санхосако заграмоу и тоу станомъ сташе, *b* платиць златъ, тѣло Санхосако ограноу. Наѣ tekst: поставу злату и тѣло Санхозово взам, gdje su rieči poromešene i nešto očevidno izostavljeno, *m* поставиць златъ и тѣло Санхосако ограноу и тоу станомъ сконча сташе.

златога образа каже? Он рече: слатку земљу и пићу каже нам наприда. И то говорећи мамлаше их. И тако два дни од миста тога прошадше и ка гори никои дошадше падоше и люди дивѣи в гори тои видише, грде никако и страшне гледанем, три сежани vsаки дуг, космати vsи. Воиску гледајући не бигаху. И то Александру казаше. Александар поиде их видити; и види их од миста на мисто преходећи, страшно воиску гледајуће. И убоѣв се Александар рече: ово су люди, ки никада Санхоза убише. И то рек воиски рече vsои оружати се, и табор¹ велик пред воиском рече учинити. И одну жену вазам к людем дивим поиде и к одному од них жену посла. Жена близу неџа пошадши [и] седе. Он притиснув ю наче ђистп. Жена гласом великим [LXI^a] (звапи;)² воиници Александрови потекоше и изручише ю и чловека дивеџа копем удрише. Он великим гласом вриснув жену пусти. Глас негов чуше диви люди, толико их много наскочи на Александрову воиску, колико им чпсла не бише; дризем и каминем они воиску убиѣху. Александров пук внугар у табор вагнаше, докле Антиох са своим пуком приспи и тако их прико широка пола опет прегна. Александар на кони мею не упаде и еднога од них за тил попаде и в табор умча. Бише дите од десет лит и випи бише од vsих люди питомих. И ту уби Александар од них тисуѣ тисуѣи, и они убише од Александрових дви тисуѣи воинников. И таков закон бише дивих люди: када кога од них окрвавлаху, изидиху га.³

Сутра дан vsи баруни и воиводе Александру доидоше и рекоше: Александре цару, дости е нам смрти, ке приѣсмо [LXI^b] од царев земадских, а ти повел еси нас погинути од дивих люди; и довол е нам vsу земљу приѣвши мало починути, него ли у туих землях брез памети погинути. Александар умилено к ним рече: о дрази и мили мои властеле и конници воиводе, (не кь томоу ки мало помощни коудете;)⁴ вас свит приѣсмо и на конац присписмо и опет брзо в земљу нашу вратимо се.

И од⁵ тудѣ устав и дивих люди земљу прешад, в земљу ниџу чудну и лицу доидоше, ка пуна бише воѣа разликога. И ту два ступа висока наидоше, од злата чиста учинена, Ираклиѣ цара и Семирамиде царице образи. И ка оним ступом Александар дошад

¹ rukop. *g* стѣборъ. ² dodatak prema *a b*. ³ rkp. *a m* тогда дружина его изедаху, *g* тада дружина ихъ похватилъ неџа изедахъ.

⁴ dodatak prema *a m*, samo što *a* пиѣ малопомощни. ⁵ rkp. *a* stavlja crvenilom naslov: о ираклию царю.

и плакав много рече: о чудни в чловицих Ираклию царе и Семирамидо царице, како добро в мистих ових царствовасте, и добро умрвше памет вапа по смрти стои. И в царство них влизе с воинском свою и ста тоту шест дни и дворе пусте [LXI^a] Ираклиеве наиде, златом и каминем и бисером украшене. И ту шест дни преста.

О д лю ди шестоногих и шесторуких. И тако внутар у пустиню идише, и десет дни прешад, [и] наиде людн чудне, нимху по шест рук и по шест ног vsаки од них, и проту Александру на бои направиле се; бити се ш ним не моглоше. Александар много их уби и много их ухити и хотише их в свит извести за чудо; да обичаѣ ним не знаху ча ѣиду, и vsи од неуредбе помрише. И земаю них за шест дни прешад, (в) Псоглаве дошадше, [и] ту люди (биху)¹ все тило них чловичаско бише, а главе пасѣ; глас них едном како глас чловичаски, говораху, а другог како пси лаѣху. И них Александар много уби, земаю них за десет дни прешад. И на море нико доидоше и ту рече воински починути. Кон² едан умри у воински, господар негов одвуче га [LXII^b] и врже га в море. Рак морски нашад га, ине друге раке помаи³ ш ним, и тако раци из мора исходећи коне и люди умицаху в море и утицаху. И то Александар чув [и] трсте западити рече. И ту равом ноге изгорише.⁴

И од⁵ туда Александар устав на ино мисто наприд иде, и ту воѣа разлика многа биху и ту воински починути рече. Оток внутри мора угледаше и тамо поити хотише. Дрива учинити рече и ка отоку поити хотише. Филон к нему рече: Александре цару не ходи ти нагло у оток, не знаш бо ча те тамо наиде, да нека ѣ приѣ тебе иду и ти ѣеш за мном поити. Александар нему рече, да ако ти тамо погинеш, милн мои и ближни мои и верни друже Филоне, гдо од тебе мене утиши? вридниѣ е мени твоѣ глава веѣе од vsих глав земалских. Филон рече нему: цару Александре, ако Филон умре, ти другога [LXIII^a] на мисто негово наидеш; ако ли ти умреш, другога Александра Филон не наиде. И то рек Филон в голию влизе и ка отоку наче ходити. И од ютра до ноћи ходив,

¹dodatak po rkp. a b, ovdje dodaje a naslov: о ꙗголакъхъ. ²rkp. a s naslovom: о рачъхъ. ³rkp. g и тѣ друзи рачи тако ѡблзаникъши се на александроуъ конскъ илгешше. ⁴rkp. a т и тоу ихъ множество изгоре. ⁵rkp. a ima pred tim naslov: зѣхъ хошемъ покъсти о магомоудрихъ.

люди найде тамо грчким езиком говорећи: мудри вси и липи веле, нази вси. И них Филон види(в) ка Александру врати се и все му сказа ча тамо види. И тако Александар у голию влизе, и са собом взе у голию тридесет люди, до отока доиде. Люди отока тога поклонилише се нему и рекоше: ча к нам Александре дошал еси и ча од нас взети хоћеш, ере ми нази есмо, како нас ти видиш; воћем отока овога хранимо се. Александар рече им: нећу од вас взети ништор, за чудо додох вас видити. Да кажите ми,¹ како имена мога не знајући и ово мани рекосте, и паки грчким езиком говорећи овди в туеи земли наидосте се. Они му рише: име твоје [LXIII^b] приѣ много лит каза нам Ираклини цар, на наше дошасте овди. Да ти кажемо, Ираклини витез са² Семирамидом царицом Еленом цар бнше, триѣинскои³ земли царствоваше, ча од вас назива се Македониѣ. Неправде многе и убиство и клетвопреступление (и крвопролиство)⁴ и криво свидочаство (наставши),⁵ и то видив (Ираклини)⁶ езике ки биху дошли на ту земљу, и (рече: мужу велеумну)⁷ дворе царске оставивши ѣ у пустинах, веле, живити; мудри в людех Соломун говори: боле е мужу од велике немоћи болити, него ли чловичаска беззакониѣ трпити. И то рек Ираклини тисѣх голии учини и праве мужи избра земље те, са женами и дитцом них в голию постави и сам с царицу своју неправде циѣ и беззакониѣ од туда побиге. И цио годишће плавав до земље доиде, кади ти Александре ступе них и образе од злата излите видил еси. И ту много лит царствоваше слатко и много добро. Ираклини [LXIV^a] цар и (с) Семирамидом царицом у букши⁸ умрише и нас в земли безглавних оставише, (дрива вса запаливши),⁹ да опет у неправдену земљу не отидемо. Ми првому злomu обичаю насљидовасмо, и тако бог земље ове на нас рассрди се за беза(ко)ниѣ наша и диве люди ке ти видил еси на нас напусти и царство наше затрше, и мнозих од нас убише. И ми не умјући на свит

¹ *g* najprije ovo: *мѣ кажите ми ѿкуда се ѿкуда иселисте.* ² *гкр. и. rukop. a* Тракиѣ, *b* *т*: *къ тракиѣнскоѣ земли, g* *тракиѣнскоѣ землѣмъ.* ⁴ *dodatak iz b.* ⁵ *ovu* rieč dodah na ispunu smisla prema *a* gdje je dativ absolutni: *настакъшоу.* ⁶ *dodatak* prema *a b.* ⁷ *dodatak iz a b*; *cielo* mjesto glasi u *т* *ovako*: *моужоу келеоумноу царьски двореке или къ поустинѣмъ жити нѣгра се, g* и *тѣмъ видѣхъ езици ми вѣнѣхъ дошли на земљу тѣмъ и двореке царьске ѿстави, ѣ пустини кѣмъ живѣхъ.* ⁸ *гкр. a b* *ога легъше, т* *ога легъша, c* *околикши*; prema *тому* valja da je iskvaren tekst našega rukop., ali i *g* piše: *ѿблекъше.* ⁹ *dodatak* potrebit prema *rkp. a b c т g.*

излисти и у царству свом од дивих люди не могући живити все-
лисмо се ва оток ов и пребивамо овде и плодимо се и воћем
отока овога хранимо се [и] разумом филозофским и књижним гата-
јући се. Да не мореш од нас ништоре узети, такомо од мудрцев
наших ако ти колико трибуе вазми; потрибни ти хоте бити ва
силостех, ке наприд хоћете видити. И них житю Александар по-
чуди се и рече: в истину ништор ни на земли почтение од књи-
нога разума; вридни е чловик [LXIV^b] књижан од много бисера
и камина многоциннога. Соломун мудри у књигах своих говори:
муж мудар скровишће неисцрпено, и муж мудар нераздиан е од
истине; едан муж мудар многими люди облада.¹

И то рек Александар, шест филозофов од них вазам, и тако из
отока изиде. И исходећи од них рече: ча од суда наприд е? Они
рише: ништор ино ни наприда, такомо магаронски отоци у кѣн-
скои² рици, гди люди блажени живу, ки чистомудрици³ називаю се
и ки нази есу. Александар ним рече: од куда ва оток ов вселили
се есу? Они рише: Адам прадид наш заповид божи преступил е
и из раѣ изагнан би и ва оток ов всели се и би ва отоци сто-
лит, и на раи погледајући горко плакаше, [и] доброту раиску по-
мишљајући. И ту два сина роди, Каина и Абела. И них любви
дѣвал позавиди и брат на брата подвиже се [LXV^a] и Каин Абела
уби. И скрби великом оскрби прадид наш Адам и баба⁴ наша
Еуга; и раиско изигнане помишљајући и на раи са сузами поми-
најући и погледајући, сина свога Абела мртва пред собом гледа-
јући вазда плакаху. Створител небу и земан, господин бог, неизре-
чену жалост и безмирну скрб дида нашега види(в) Адама, анѣла
к нему посла говорећи: од земле роени и од гнида⁵ учинени, први
в чловицих Адаме и Еуго,⁶ чему за смрт Абелову скрбите? Ђ бо
нега од земле взел бих и к матери негови земли вратих, гди
влисти хоте вси, ки од тебе родити се хоте, и у друго пришастѣ
мое паки од земле устати се имаю; ки преслишанем од раѣ од-
ступише, нега паки послушанем наслидити имаю. И Абела в земљу
укопати рече, и на место ним другога сина да, мужа права и бо-
гочастива, (к)и вазда ум чисто к богу имише, именем Сита. Адаму

¹ rkp. a dodaje: и еднихъ безоумныхъ множество погубившихъ люди, тако од prilike i g. ² rkp. a въ окѣанскихъ рѣцѣхъ, g зъ икиньскоу рѣци. ³ g нагѣмудръци називаю се, кѣмъ прѣце нази есѣ. ⁴ и преказа наша g. ⁵ rkp. a b c g отъ прѣстѣ; и нашемъ tekstu: ѡбла. ⁶ g koji inače redovito piše Ева ima ovdje: еваго.

[LXV^b] из отока тога излисти рече. Када на раи погледаше, тада изагнане негово поминаше, вазда жалостан пребиваше;¹ да од суда изиди и в свит походи; пет тисућ лит припад паки раи видиш. Адама² с Еугом из отока тога изведе, Сита сина нх и з дитцу негову ва отоци овом остави, и нагомудрци од Сита родеше се, Адаму внуци есу. Жите нх разумити хоћеш Александре, када к ним доидеш. Александар к ним рече: кажите ми пут, ки к макаронским отоком греде. Они му указаше; и шест дни ходеше с воиском, и до отока никога доидоше висока, велика.³ И на-н узлиз образ свои на ступу високу постави. В руци деснои држаше меч и ним казаше к макаронским отоком. И од тудя двиг се с воиском свою и шест дни прешад ка гори никои доидоше. И за ту гору чловик привезан бише веругами железними, тисуће [LXVI^a] сежани висок и дви сти сежани широк. И нега Александар видив с Мацедонами почуди се и к нему не смијући приступити, поминуше чловика, и та плакаше, и четире дни (хода)⁴ глас негов слишаху. И ка гори великои доидоше, жену наидоше привезану ка гори, тисуће сежани високу и дви сти дебелу; змаи велик од ног нее (до главе)⁵ свив се за уста ню држаше, говорити неи не дадише. Ечане нее чућху и (до) езера велика доидоше и змии пуно бише. И ту мукам мною бити, в нх люди гришнии мучити се имаю.

Од Еванта нагомудрскога цара. И до окитна рике доидоше и макаронске отоке видише, двадесет мил од земле стаху. И ту Александар с воиском свою станом ста, голию учинити рече, ва оток макаронски улизе. И ту улишни Филон са собом поведе. И биху ва отоци том дрива висока веде и липа, воћами разликими украшена, една зрићху [LXVI^b] а друга цватиху, трета презриваху.⁶ Плода нх много по земли лежаше, и птице литаху разлике по дриву том и седаху, и разликими липими писнами поћху. И под листем дрив тих люди лежаху; густы источници слатке воде од коренѣ дрив тих истикаху. И внутар влиз Александар и еднога од нх срите и рече му: мир теби брате. Он ка Александру рече: о всем да радост буде Александре, неволнога свита цару, веће

¹ovdje se očekuje druga osoba, kao u *a m*: негда на раи позирашнии и тогда изгнанине поминашнии и вьсегда злосръдъ имашни быти; s našim rukopisom slaže se *g*. ²гкп. адам, ali smisao kao i *a b* ištu адама. ³*g* и дои́дше к ннекѡмъ високѡмъ рнгантѡ. ⁴iz *g* dodano. ⁵iz *g* umetnuto. ⁶*g* третьма преспискахъ.

всих радост да буде.¹ Александар ш ним хотиѣше говорити. Он не (х)ти и Александру рече: ка старшим моим внутар ходи. Они вазамши тебе, ка старишнини нашему доведу тебе, к Еванту, и он теби скаже все ча е тамо, о смрти твоєи и о житю нашем и о другом ча хоѣш узнати. Александар внутар идише и много люди тих не҃га сритаху и в лице целиваху га, и вси о нем гатане про-рицаху. То Алек[LXVIIa]сандар видив почуди се и мнаше да су бози а не чловици. И тако му говореѣи к Еванту цару своему доведоше га.

Евант бише под никим дривом високим и липим, лежаше; вода липа близу не҃га истекаше; подстрте нему и покров од листѣ то҃га бише. Евант Александра видив, главом покимава рече: за-ч к нам дошаа еси неуставно҃га и неволно҃га свита цару? И не҃га за руку вазам рече: близу мене седи. Александар близу не҃га седе. Евант главу не҃гову руками к себи обратив и ню слатко целивав рече: радуи се всих глав главо. Када вас свит примеш, тада веѣе башѣнне свое не видиш. Када все земадско примеш, тада ада наслидиш. То слишав Александар душо҃м оскрби и к Еванту рече: за-ч ово рече мани? Евант рече нему: веде разумни мужу, не трибуе ти ричи тумачити. И рече му Александар: ако заповидаш, да донесу нам ча у земли находи се [LXVIIb] нашои. Он рече: донеси. Александар Филону рече хлиб чист и вино донести. Евант то видив ништор не приѣ и рече: печене то вам храна угодна е и мани храна од дрива ово҃га е и пите од ових источников. Од земле роено мое тило е и од матере земле хранимо се; свите мое есу од листѣа ово҃га, ум наш вазда е на неби, не печалимо се ничимре земадским, жите наше без бри҃ге (е). И на мно҃га лита, када од житѣ ово҃га пре-ходимо, друго нико безкочно҃ жите находимо гди нам ум брзо е.² И ним Александар почуди се и проплакав рече: право ови люди бо҃же жите живу, и к Еванту рече: од куда ви овди вселили сте се? Он му рече: Адамови внуци есмо, и како Адам од овди иза҃гнан би, ми остасмо овди синове Ситови, сина Адамова, ко҃га мисто Абеда бог нему дарова. Евант ка Александру рече: ви за-ч

¹ гкр. њ овако: о семь радостѣхъ боудѣи Алексѣидре соудѣтѣнаго свѣта царюу, паче всѣхъ мѣръ да боудѣть, с овако: о насем радост да бѣдетъ Алексѣидре неволино҃га свѣта царю. ² гкр. г: гдѣ имамъ преце естъ живѣеть, њ: и на мно҃га продиклаемо (!) лѣта, егда же ли житѣа сего ѡтходимо тѣмѣнаго, въ дру҃гомъ некоемъ вѣходимо не тѣмѣно и бесконѣчно, идеже имамъ оумъ при вѣсцѣ (!) естъ.

царске свите носите¹ и разлике [LXVIII^a] хране ђисте, свађјући се и бијући се и закалате се,² царство и силу ишђјући? Како убози люди умираете и мислите о паних и о ратих и о врви пролиђњу. И да када вам се не наиде рат, тада на дивђе люди исходите и них убиђте, и тако душу своју прелашђуете и нагло умираете. Колицих од вас светих мнисте, у макаронских отоцих них мнисте. Да одволе ти макаронских отоков дошад еси, ако од праведников ваших познаваш кога, ишђи да га наидеш овде. Александар рече нему: все ча си ми говорил, липа и слатка бише мани; да кажи ми како рађте се? ере жене у вас не вию. Евант рече нему: есу у нас жене, да нису овде, да ва овом отоци проту нам, и на годишће едном приходимо к ним и ш ними пребивамо тридесет дни и паки ва ов оток врађамо се. Када кому роди се дите, [LXVIII^b] веће отац к жени своје неће прилеђи; и дите када сврши три лита, ако е мушко, то е ми к себи вазмемо; ако ли е женско, то онди са женами е. Александар нему рече: рад бих оток та видити, ако вам угодно е. Евант рече нему: до отока тога доити хођеш, и до зида дошад внутар не погледаи; не море бо чловик жив бити, ако внутар позри. Александар них ричем верова и ка отоку оному поиде и зид миден висок како и град ва отоци том наиде. Около нега обшад внутар не сми погледати; богу море се а чловику ниедному. И тако ступ висок у том отоци постави и себе од злата на нем учини. Слова грчка на ступу том написа говоређи: Александар цар, ки всу земљу приђ, до овога отока доиде и макаронске отоке видив, ту богов единских не наидох и ту их Елени кажу; да не тако како Елином [LXIX^a] мни се, да Евант нагомудри цар мани истинно каза, да едински бози в долних ада, в тартаре и в Ђеони муче се з дђвлом, заповидю великога бога Сабаота. Да ако гдо други по мни доиде ва оток ов, вас гледаи а внутар в зид мидени не гледаи; богу бо единому море се а чловику ниедному. И то написав ва оток макаронски врати се: макар по србском езику блажени наричу се. К Еванту Александар приступив рече: уважи ми о нагомудри блажени Еванте, ча од овди наприда е? Он му рече: рика ова и в неи отоци есу наши, окиђн³ назива се и всу она обтиче земљу и все земде воде ва ню стичу се. По онои страни гору ку⁴ видиш, вођи разликими насаена (е): ту е мисто; од вас [и] зове се Едем, гди господин

¹g ки зацѣю носите црѣне свите и црѣвене. ²g пиђе: и закилајући се (два пута.) ³гкр. окиђна i g ѡкиѣна. ⁴гкр. грѣѣком горуђу.

бог в почети литом раи насади на истоку; и ту Адама прадида нашега вселил бише. Он завистию дѣваю [LXIX^b] заповид божю преступил бише, и з раѣ изагнан би. Александар рече: могу ли раѣ тога дошад видити? Евант рече: нима душа у пути раѣ видити, гором бо великом ограен е миденом и на вратих неѣ шестокрылати [и] шерафими в пламенном оружю стое; да походи¹ Александре, од куда дошад еси, последи и четирири риками, ке од раѣ теку, на свит походи, ере инако не мореш изити. Рикам тим имена есу: Ћисон, Писон, Тиграт, Епратес.² Александар хотише из отока тога излести и вси неѣ слатко целиваху. Александар ним рече: ако ми не би жалост за Македонане била, да в тих землях не погину, овде с вами остал бих, анѣлско жите с вами живил бих, и в друго боже пришасте на земли близу раѣ нашад се бих. Евант рече нему: походи с миром, Александре; всу бо примеш земљу и сам [LXX^a] в земљу придеш. И у войску свою дошад Александар, все им казаше, ча види и чу. Они о крмсану негову жалостни биху много.

Од моста великога. И од тудѣ подвиже се с войску свою и у свит гредише (и ил десѣмоу страмоу сѣ востона оустрѣи се.)³ И десет дни прешад (до) пола никога широка доидоше. Ћрак велик на том поли наиде и преити га не море. И мост⁴ на нем зидан учини, и ту войску свою преведе всу, и на мосту том слова написа грчка и екупатска и персидска говореѣи: Александар цар на краи земље доиде, и по овом мосту високом с войску свою преиде.

Од бисера великога⁵ И ту четири дни ходив [и] до шкуре земље доиде, и ту са избраними Македонами на кобиле ке ждрибце имиху уседоше; и ждрибце на станих оставише и тако в шкуру земљу улизоше, и ноћ ходише (едну). И Антиоху рече да да на знане, да vsаки од брне земље ове вазме, ка[LXX^b]ми ли дриво ли, vsаки да изнесе. И то vsи заповид сврши(в)ше, злата много изнесоше. И ки годи му се поругаше, ти много каѣше се. Ис те шкуре земље излизоше и злата много изнесоше и великога бисера и драгога каминѣ.

Од птиц образа чловичаскога. И тако устав четири дни од миста тога прендоше, и ту Александра дви тисуѣи птиц чло-

¹ *g* пише погоди. ² грк. *α* фисонѣ, гисонѣ, тигрѣ, ефратѣ, тако и *т*, само што је геонѣ, фисонѣ. ³ *umetnuto iz α т g*. ⁴ грк. *g* камарѣ. ⁵ грк. *α* љти зда, како Александр бисерѣ изнесе.

викообразних¹ сритоше и рекоше нему: О Александре цару, за-ч гнива божѣ коснути се хоћеш, в пустих землах крмсаюћи? Да походи, не крмсаи; чека те Индиѣ и Порово царство; все дошад разбити имаш. На десну страну походи и чудниѣ од првих видиш.

Од Пора индискога. И шест дни прешад, до езера никога доидоше и ту станом своим сташе, и ѣисти искати начеше. Шафар² Александров рибе сухе в езери том понесе опрати, и када е у воду омочи, тада оне оживише и в езеро утекоше. Александар то чув по[LXXI^a]чуди се и воиски рече³ окупати се в езери том и коне. И вси окупаше се и здрави и ѣки бише.

Од рибе велике. И два дни прешад и другога езера дошадше, кога вода слатка бише како захара, а краи езера Александар хоћше, купати се хотиюћи. Риба из езера тога на-н из-маши се. Александар видив из езера побиге, риба тираюћи га усуну се на-сухо. Александар врати се и притишѣ ю и распори ю и камен в срци не наиде, колико гушче ѣе, и свићаше како сунце и веће. И нега Александар мисто паноса⁴ на коню ношаше посрид воиске. И в ту ноћ жене од езера изидоше и около воиске ходећи чудними никими гласи липими и жалостними писни поѣху. Них Македонане слишећи чуѣху се.

Од исполинов. И шест дни прешад на мисто ниео лужно доидоше, и ту люди на них [LXXI^b] усташе, од паса гори чловик а ниже паса доли кон, исполини називаху се, и них много на Александра наѣха, стриле носећи и луке. Стриле них железа не имику, да вретено од камене диаманта.⁵ И них видив Александар рече Македонаном: учинимо хитрост, да много од них одведемо в Македонию ухитивши. Около воиске ѣрке дубоке⁶ рече ископати и них травом и трстем рече покрити. Они на бои доидоше и хитрости разумних люди не знаху, и мнози од них у ѣрак упадоше. Александар с воиску своју на них поиде, много од них уби и десет тисућ од них живих ухити, и них у цитоми свит изведе; и толико они брзи биху, колико ништор на земли не утицаше ним. И тако стридаху, да ништор рукама своими не грипаху. И ним

¹гкр. *α τ γ* само: два птица уловљенообразна; пак *i* наѣ текст послје у listu Aleksandrovu на *mater* svoју zbilja ima broj dva.

²гкр. *α* агерь (valjda: магеръ: μαγερός), *b* zbilja пише магеръ, isto тако *c i m, g* изхачи. ³рукор. рекоше. ⁴рукор. *α*: мѣсто лопуека фаноса.

⁵*g* овако: из биехъ гвоѣздица утерѣивана оуѣ камена диаманта. ⁶пре-рѣкъ дубокиъ *g*.

Александар оруже учини и стриле и мече них научи носити, [LXXII^a] и много нему на рвани поработаше. Када их у свит изведе, витар студен на них дахну¹ и вси помрише.

О куки суначнои. Александар сто дни прешад, краем сега свита приближи се и ту в суначни град доиде, суначному куку² поклони се, писмо ту наиде, ко о смрти негови казаше.

Од люди еднонозих. И од туду устав с воиску свою и десет дни прешад люди едноноге наиде, а опаши у них биху овчен; и много од них ухитише и ка Александру доведоше. Александар их упроси: ча ви ђисте? Они рише нему: цару Александре смидун се на нас и пусти нас, немоћи бо цић наше у пустине ове усе-лисмо се. Александар пустити их рече. Они од Александра [пу-стив]³ прошћене узевше, на висину гор у(з)лизаше, по каминю ска-чуће. Александру смиѣти се начеше говорећи: о люди Александре, ка[LXXII^b]кових приѣ премудрил еси,⁴ а ми премудрисмо тебе. Како нас пустил еси! Месо наше слае од всих мес е, коже наше толико тврде есу, да ниедно железо пробити их не море. Бога-таство у нас толико е, бисера великога и каминѣ, кому ни числа. То Александар чув много ђесел би, насмиѣ се и рече: по истини свака соика⁵ од ђзыка свога погиба. И то рек воиски направити се рече без оружѣ и собом хрте и пардусе рече попелати. И тако гору ону с воиском обстри и дви сти тисућ од них ухити, и на стане их доведоше и рече дерати их с кож а месо них Персом и Еюптином⁶ ђисти рече. И толико их (месо) слатко ка-заху, колико ни едно месо на свиту. И в пећерицах⁷ них толико много зеленога каминѣ наидоше, кому числа не бише. И тако шест дни прешад, на инди[LXXII^a]иску државу доидоше. И ту Александар много смиѣ[в] се, ере шест мисеци смиѣл се не бише; од коле му смрт проповидаше, од толе вазда жалостѣше се; сваки бо чловик смрт свою узнав жалостю радост заминюе.

Од Пору индинскога цара. На државу земле индииске доиде и Филона у Персидию посла к Роксанди царици. И⁸ то Пор

¹rukop. *g* дихъ. ²с овако: и ка самуанне рамине (sc. храмине), *g* и синуан(и) кѣи поклонн се. ³suvišan umetak. ⁴*g* како снехъ пре-мудрио еси. ⁵rkp. *m*: вьсана соѣть, *a* вьсана сом, *b* вьсана соикка, *c* свака птица; то је dakle ptica „sojka“, naš rkp. ludo воиска, *g* пра-вилно: свака соикка. ⁶по *a b g*; naš rukopis bez smisla: псом еюп-тином. ⁷rkp. *a* въ ложницехъ, *b* въ ложницъ ихъ, тако и *m* въ ложн ихъ. ⁸rkp. *a* stavlja ovdje naslov: ути здѣ и разоумни о Форѣ или смьст.

велики индиски (цар) чу (и) гласника ка Александру с книгом посла говорећи тако: Пор велики индиски цар, тамен всим индиским богом, Александру македонискому цару пишемо. Ва упи наши доиде, ере Дариѣ цара персидскога убене подвиже те, и то за лудост изгубил еси;¹ не знаш ли, да пред силом мою вса земља уместити те не море, и ѣв рассрдив се вас свит пред маном изне-море. Да буди ти доводе лудости твое и проштене² од [LXXIII^b] мене вазми и царству мому (данаѣ) донеси, а сам у Македонии бижавши животом твоим промишлал. Ако ли тому не веруеш, да и у Македонии сакрити ми се не можеш. Ту книгу³ Александар приѣм и прочти(в), к Пору другу одписати рече говорећи тако: Александар цар над цари и всим кнезем и царем цар, не свою храбростю да божим хотинем, великому Пору цару индискому. Ти к мани пишеш, ере Дариево убене подвиже ме; да знаш, ере Дариѣ богом такмелаше се, како и ти; да одколе боге ваше убих, ва-ч уфате се? Ти мани противиш се: ако си од бога силнии, за-ч Дарию не поморе? Да за исто хотише али не море; ако ли и могаше, да ли не сми. Ђа на те грем с помоћу бога Сабаота, не како на бога, да како на наимледниѣга чловика, ере чловик недостоѣн еси, како богом та[LXXIV^a]кмиш се. Бога нигдор никадаре види.⁴ И са всом силом на бои иди, да болю частю Македонам дужан будеш. Колико с већу воиску на нас доидеш, толико с већу храбростю разбити те имамо. Ако жива ухитимо те, (не) у макаронски оток послати те имамо, гди боге твое мниш да есу, да в ѣду долне земље мучити се ш ними, ере тамо они есу в ѣеони, како мани макаронски цар Евант сказа. И буди задовол теби оброков твоих. И ту книгу Александар послом да Поровим, сам книгу к матери своѣи Олимпиади и учителю своему Ариштотилу (писа)⁵ говорећи: (Александар цар над цари Олимпиади царици

¹ rkp. *m* proteže na Darija i si oť bezoumna postradaľ jest'; ali *a* jednako s našim tekstem: i sľe oť bezumia postradaľ jesti. ² rkp. почтене, očevidno pogrješno; rieč danač dodana po smislu i prema *a* gdje cielo mjesto ovako glasi: да боуди довольнъ сиени лоудости своѣи и прощению оť мене помози се и оť кьсе земље кже jesti дани възель, кь царьствоу моемоу принеси. ³ Poroва pisma nema u *g* nego je ро-ктасено овачо: гласника с книгомъ посла к Александру многе охоче риечи по немъ поручае. — I Aleksandrov odgovor počima umah ovako: и шѡ се уздаши. ⁴ *g* въздићи уѡвель не достѡиъ ка богъ такмиши се, бога бѡ господина иткѡ ине достѡиъ видѣти, а камѡ ли се немъ такмиши. ⁵ dodatak potrebit: tako je i u *a b c g*.

госпоги матери моеи и Ариштотилу учителю моему пишу)¹ радovati се вам. Четира лита преминуше мати моѣ, од коле од нас вам не указасмо ни писасмо, и за то мною ере много жалиш [и] мишлени многими оборена² (и душу болите много);³ како и корабал ники вади многими утруѣн, тако и срца ваша потошлена [LXXIV^b] есу жалостю за нас. Мно-крат вас ва снѣ видих,⁴ мисал бо ва снѣ обходи и многа види и даона⁵ миста. И тако од сна устав и лажно видине упустив жалостан бих, како в ѣви растах се с вами.⁶ И за то страдати те⁷ мною мати моѣ, много бо крат ва снѣ ме гледаш и са мною веселећи се радостна еси, и од сна устав премамлена будеш и не мало жалиш; тако бо вси страдати имаю, ки срчену любов имаю. Знаю бо те мати неизречену любов имиюћи ка единороеному сину в далечнои страни земле. И тако трибуе всим матерам за синѣ своими. Твою любов к мани⁸ ми срце мое казуе: срце бо к срцу жалост и радост казуе. Да за ово нашему сагрѣшеню прости; не бо од нелюбве, да пропушћати книг не могах. Од истога доидох и в Индиѣ есмо, Индиѣ нас умисти. Да ча се нам пригода, [LXXV^a] ова книга вам каже все, ча е од нас. Ви знате, како прво вам писасмо, како персидско господство приѣсмо и цара нѣх Дариѣ убисмо и кѣр негову жену себи взесмо и заедно Македонане с Персидѣ сединисмо, и нѣх всѣх вамам в Ерусалим доидосмо. Люди града тога бога никога имиюћи нандох и негѣ силнишега богов наших и векшега видих, и поклоних му се и веровах ва-н и нему име е: свет господин бог Сабаот, не видими чловчѣаскими очима, да разумом едѣа дознан⁹ е. И од тудѣа устав екупатскога цара ступ нандох, ки царство свое оставив, в тую земљу одбигаѣ бише. Гдѣо има разум, да разуми. И ту все единске

¹ što je ogradjeno, umetnuh iz c g, jer je u našem tekstu griškom izostavljeno. ² rkp. обореню. ³ ogradjene rieči dodah prema a b, gdje se овако čita: и ки доушею болите много мною и мыслѣми многими обоузреваемѣи есте а, ѿ семѣ вѣсь жалити много мною и многими одрѣжѣми скръѣьми доушею болити много за мною, мыслѣми бо многими обоузреваемѣи есте б, како и корабѣи нѣкии слапоки мишлении обоузерѣи г. ⁴ а dodaje: и кѣ вѣсь срьдѣуинѣми оуинѣми (rkr. т срьдѣуинѣми оуинѣми) вѣтѣкомѣ вѣхѣ и жалѣстѣнѣхѣ вѣхѣ и радѣстѣнѣхѣ вѣхѣ. ⁵ to odgovara adjektivu дальма, koji stoji u b. ⁶ g nešto drugačije: и мишкратѣ в снѣ видѣхѣ вѣсь и вѣсь сруне рнеуи говѣрахѣ и радѣстѣне видѣхѣ вѣсь, зѣмѣ бо в снѣ много обѣхѣди и гледа. Да знате да одколе од вѣсь устахѣ, много видѣмѣма жалѣстѣнѣхѣ вѣхѣ и жалѣстанѣхѣ вѣхѣ, како ма растахѣ се с вами. ⁷ rkr. стати се, ali pravo imaju a b. ⁸ rukop. pogrešno smiinie. ⁹ rkr. дозван, ali а: докѣдомѣ.

боге посраших и од шерафима славимаго великога бога прославих Сабаота и нега помоћу оружјах се (и) на источну страну поидох, и миста многа прошах в силне горе не[LXXVb]преходне и пола презрима и до дивѣих люди доидох, ки никада великога цара Санхоза биху разбили. И ту образ цара наидох на ступу високу, од злата чиста злиан бише; и на том ступу разбои негов уписан бише, како нега дивѣи люди разбише и убише. И од тудѹ устав в дуге тамне многе придох и до блата великога придох и рѹку велику проидох, кои ширина дан хода бише. И тако до царства Ираклиева и Семирамиде царице доидох, образе них на ступих високих од злата учинене видих. И од тудѹ устав [и] ка истоку идох и люди разлике наидох шесторуке и шестонoge, и звири и жене, ких писати к вам не могах. И тако к макаронским отоком доидох и влизох ва не, боге наше тамо исках видити, и много исках их и ни еднога од них не наидох, да истинно ма[LXXVIa]каронски цар сказа ми с клетвом говорећи, да едински бози в преисподних ада свезани есу од великога бога Сабаота. И отоке них прешах [и] мисто узрих, гди праид наш Адам живил бише, гди Едем¹ назива се и в нем раи бог насади на истоку. И ту ме два птића сритоста чловичаскога образа и мани како чловици рише: Александре царе, не ходи ближе раю, не мореш бо нега видити, пламенно бо оружје нега стрже, опалити те хоће. И то чувши ђа опет у свит вратих се; не умиоући куде опет изити, рѹкам последовах четирим, ке од раѢ теку. И на десну страну пути гредих за годишће и у свит изидох, и до индискога Пора² цара доидосмо. И бои учинити мислимо ш ним, како да брже боже учинене и заповид.³ И здрава буди мати моѢ и са учителем моим Ариштотилом, и од вас к нам одпишите.³

И тому⁴ тако бившу [LXXVIb] Пор велики индиски цар всу силну войску своју сабра и преписа ю и наиде е осам тисућ тисући и десет тисућ лавов, ки биху научени ходити. И ову неизречену Порову силу Македонане и друзи ђзици видеише и убоѢше се веде и мисал зду нику помислише, Александра Пору издати рекоше, сами живот свои од нега испроси(в)ше, в Македонию бижати хотиху. Птоломен⁵ воивода то чув, Александру повида. Александар

¹ гукор. едом. ² g: како да брже заповида божина саврши се. ³ гкр. одпустите, али а оуписоуште. ⁴ гукор. а с насловом: како форѢ трици бои и како Перси нехърство Александрѹ сѣтворити хотѢхѹ. ⁵ гкр. Птоломен, као gotovo uvijek.

то чув [и] всю войску к себи дозва свою и к ним¹ рече: о дрази мои и мили и веде моћни Македонане, од свих љезиков силнии и почтени витези. Како приђсмо вас свит и все силне побисмо деснице, данас од нехрабрених и од непотрибних убођсте се Индиџан. Да не тако они нас изисти хоте, како се вам мни. Да ако вам омрзал есам, а ви данас сами мене убиите. [LXXVII^a] Ако ли ча боле Пор вам учинити хоће, сам ђа добра цић вашега к Пору да иду. Да нека знате Македонане, ако Александра изгубите, веће Македонию не видите, да избенини будете од езика овога и зло в туих землях умрити хоћете. Не бисте ли боли од ових² езиков у отца мога Филипа и са мною сада царствуете. Да знате, ере мани дости е три лакти земље а вам всю земљу одумрити хођу. Да без мене царствовати не морете. И да знате, одколе неверу ову приказасте к мани данас, на конач литом поработати³ се хоће господство ваше персидскому љезику, и вас свих поробивше [и] башћину земљу вашу Македонию приму, а ђ сам к Пору на бои иду. Ако га убию, то ђа приђл есам всю земљу а не ви; ако ли он мене убие, то вси ви зло умрете. Македонане то чувше и много плажавше се ка Александру рекоше приступивши: велики [LXXVII^b] царе Александре, буди нам всим за едно умрити с тобом, боле е него ли без тебе живити. Неверство ово ми к теби не приказасмо, да неверни и нехрабени Персиди, суседи бо Индиџном есу, и тако устрашити нас хотиху. Да добро нас Индиџне познаваю, какови љвисмо се ним, када на помоћ Дарию цару персидскому дошли биху. И то Александар чув рассрди се на Персиде и в женске свите обуче их и покриваче женске на глави носити им рече. И тако воиски на бои направити се рече. И войску свою преписа и наиде е шест тисући тисућ. И книгу в Персидию к Филону писа, кога бие оставил Роксанду царицу стрићи и Персидом господовати, говорећи: Александар цар царем драгому приџтелу мому Филону. Да знаш, ере всю земљу приђсмо и здрави до Индије дондосмо и на близу с Пором⁴ [LXXVIII^a] индиџским царем стоимо. Да ки час книгу ову примеш, та час са всом войском западном од туд на Индию поиди, а нам глас пошали, да и ми на-н од суда да поидемо.

¹ *g* dodaje: с плачевь. ² *valjda* свих, јер тако *a m c g*, а овако: не тако ли ки вохъши отъ всахъ љезыкъ бѣсте в Филипа оца моего, икоже нмни съ мною цѣсарствоуєте. ³ *пађ* гкр. *i g* поробити, *ali a b* иају поработати, а *m* поработити се. ⁴ *g* и свхъхъ с Поромъ.

Александар на бои к Пору поиде. И тако сташе се две војски, и тако Пор десет тисућ лавов наприд пусти. Александар проту ним тисућ биволов неуких посла; лави ш ними ста(в)ше се, опет на своју војску вратише се. Александар војску своју на три чести разбив, на бои гредише; (Поръ же такожде конскоу свою на .г. чести разбикъ и на бои идеше).¹ Трубе гласне многе удрише, и тако сандоше се и ударише се, и од ютра до ноћи на едном мисти бише се. И Пор на окол свои отиде. И на том бою од Порове војске убише две сти тисућ ljudi, од Александрових тридесет и пет тисућ ljudi убито би, и од Македонан пет сат. То Пор видив, у војску своју дошад и всих к себи дозвав рече: о веде[LXXVII^b]моћни властеле индијски, то с Македонани бисмо се, да ча учинити хоћемо? Они тако увећавши се рекоше: велики цару Поре, не пошили веће на бои ljudi, да велике елѣфанте и диве лаве пуштаи на них. Пор сто тисућ елѣфантов доведе и турне² на них дривене учини и на ком годи турну двадесет ljudi оружних на бои одправи и на Александра пусти. Александар проту ним на бои доиде и людем всим прапореце на коне рече поставити. И тако к ним брзо на бои поиде и ljudi две сти тисућ оружних пиших доведе, и ноге елѣфантом подсикати рече. И елѣфанти звек прапорац видише и сплашише се и побегоше. И ту од Порових уби Александар четира ста тисућ ljudi, од Александрових паде шест тисућ. Пор своју војску вамам [и] рику преиде, ка се зове Елѣфон;³ с корабли ту⁴ рику прекоху. [LXXIX^a] И тако Пор с војску своју на бригу рике те сташе, на другој страни Александар са всими силами сташе, и тако супроћ оба стаху. И⁵ в та час Филон од Персидије ка Александру доиде с велику војску, с тисућ тисући оружних ljudi, и сто тисућ кони зобних ка Александру доведе, и тисућ камилев натоварених потреби и донесе му дијадему многоцинну и стему велику од Роксанде царице и тисућ товаров злата страћеню.⁶ И ту стое Филон ка Александру рече: мили мои и драги господине, царем цару. (Не) трибуе теби супротив индијскому Пору стоећи крмсати, да на нега скоро нахавши како на невога и нехраброга и невишћа бою, убити га хоћеш. Але-

¹umetak iz rkp. *a b m*, нема га у нашем rkp. *ni u g*. ²*g* употребљује риѣц *пиргоке*. ³гкр. *α αλφιωνъ, b аллифионъ, m аллифионъ, g елифѣонъ*. ⁴гкр. *g* и *многѣ* скрени ю. ⁵гкр. *α* *насловъ*: како *Филомъ* отъ Персиде прѣиде къ *Александрѣ*. ⁶гкр. *α* *επιστοδѣ* *спенъ* *зе, m* *εζδѣ* и *спенъ* *зоу, b* *επιστοδѣ* и *спенъ* *зы*.

ксандар о Филонову допаштѹ весел би веле, и Филоново допаштѣ ка Александру видивше Македонане охрабрише се веле. Индиѣне то чувше страх велик приѣше. [LXXIX^b] Филон Александру рече: велики цару Александре, колико (веће) проту нам Пор стон, толико воиска негова храбрена бива. Да пусти ме на-н с покоинном воиском моном. Александар нему рече: Порова воиска силна е и без числа, и рика ова не преходи се конским ногами. Филон нему рече: македонинске деснице непреможе есу, македонским нароком ни конем ни една рика не стон. И нароком своим обуци ме и молитвами твоими оружати ме и на Пору пусти ме; много бо море нарок силна господина и честита, нароком твоим Александре ни горе не стое ни рике ни лузи. Не трибуе теби с Пором бити се, много царев под руку теби су, каков е Пор; трибуе мани ш ним бити се а не теби. Ђ сам такам нему: он Индиѣном цар е, а ђа по твојој милости персидски господин есам; персидско господство такам¹ индијскому бише. Алек[LXXXa]сандар нему рече: како ћеш рику преити? Филон рече: како ћеш видети. Тако Александар тисућ тисући оружних људи да нему, и негових тисуће тисућ бише. И Филон заповида свакому војнику² пишца с мечем и пињитом за се взети.³ Када воиска Порова наче обидвати сва, тада Филон са всом воиском, челом приѣхавши в рику, удрише и њу с миста изагнаше на поде. И придни намочише се а мнози задни како по суху преидоше. Када преидоше рику, пишци с кони саседоше и на окол Поров нападоше, и ту сич велик учинише коници и пишци. Александар то видив Филонове храбрости и брзости почуди се, војски својој оружати се рече, и такој учини како и Филон, рику преиде. Индиѣне много рваше се, битати начеше; Александар их достигуе много их уби, иних живих ухити. И ту од Порове војске тисући тисућ убено би; од [LXXXb] Александрових четира тисућа и осам сат убено би. Пор з боѡ бижећи тако говораше: тешко мани неволному, како силни падоше а неволни подвигоше се. Македонински сат Даријеву силу разби и по том и силу мою разби, и них ни Елѣион рика држати не море.⁴ Александар на окол Поров паде (и) плиновати земљу индијску

¹ rkp. *m b* тѣмо. ² *smisao zahtieva* конику, *prem da i a m* пишу онако; *c g* има збилја конику. ³ Овдје прекіда текст Гајевој Александриде овјем річма: И тѣтакѡ здрако ріку приѡше и мноколици се спласише а мноколици како по суху приѡше, пишци тада с кони сѣдоше. ⁴ *ostali rkp. obilatije*: а како македонинским сѣт даријскоу

посла. Пор (в) столни град свои Индию¹ дошад [и] ка околним љзиком писати всим рече: да знате друзи и братѣ моѣ, како вас свит Александар приѣ и Дариѣ цара уби и до нас доиде и три крат ме разби, силу мою разби и земљу мою плинуе. Да мољу се вам, на помоћ мани доидите. Ако ме разбие, ви пред ним остати не морете. То љзици вси чуше и на сиверну страну² к Пору на помоћ доидоше, шест тисуѣ тисуѣни, и Порове четире тисуѣ тисуѣни. И Александрове десет тисуѣ тисуѣни. И оби на бои направише се и на бои доидоше. И ста[LXXXI^a]ше се дви воисци. Александар Филону рече: (походи и конскоу Форокоу сходн. Филоу же к љ нимоу рече: како сходити ю покељвајши? омъ же рече:)³ у посадаство к Пору пои с книгом мою и реци му тако: Александар насар и велики хонавар⁴ Пору индинскому цару радовати се пишу. Нека знаш, да приклонну главу ни оштар меч не сиче. Ако би се Дариу мани поклонил, всему свиту господин бил би данас и живот свои имил би данас. Да и ти не (х)тии супротивити се, ере ки веле уноси се, веле и понижуе се.⁵ Неприѣтел велик Индиѣном еси и нх безумно на заклане доводиш. И ако Индиѣне нису теби дрази, мани Македонане мили есу. Да дости е воискам бити се од нас, ѣа и ти да биемо се. Ни право за Александра и за Пору всему свиту опустити. Ако ти мене убиеш, тако всему мому господин да еси; ако ли ѣа тебе убию, по правди господин Инди да буду. Ако ли животу своему рад еси, господину земљу своју, а мани воиску и доходак даваи. Едно ко годи [LXXXI^b] обрав мани одпиши. И ту книгу Филон вамам к Пору отиде, и Пор книгу пред Индиѣни прочти, и весел об том бив рече: ѣа с тобом бити се хођу, а воиске наше на страну да стое. И к Филону рече: ти ли еси Филон? И рече му: ѣа есам Филон, Александру приѣтел, Персидом господин и Сирином и Пиником⁶ и лидонскои земли. Пор к нему рече: од данас не имате господовати. Од руке мое

силоу похѣди и оу косме моеи яко унуѣн оуѣн се и силоу мою раздроуши; сикъ бо ни ѡлѣфномъ рѣка оудрѣжати не ѡзможѣ; тако и т, само што пиѣ унѣн с оу косме мое оуѣн се како унуѣн.

¹bolje drugi rkp. к љ нмѣдиноу. ²razgovetnije а б т: нже на северномъ страни. ³овај је umetak из а, с којим се podudaraju б с т. ⁴rukopis а насаръ и великимъ хонѣтаръ, т насаръ и велики хонѣтаръ. ⁵rukop. т да ти грьдини сего подобѣ се прѣѣзносити се много, не веси бо яко ѣсамъ прѣѣзносен се смераетъ се; пизматоръ великъ нмѣдиномъ оуказалъ се еси, тако и а. ⁶гкр. а т Персомъ же господиномъ и Сириомъ и Финикомъ.

има Александар умрити. Ти животом своим промислив [и] мои буди и Персидом господуи и од Индије четрти дил да ти дам. Филон рече нему: ђа данас Персидом господин есам, а ти ми четрти дил Индије обећаваш. Александар всу Индију дал ми е; када ю приме, тада мене господина учини твои Индији. И ту Индијне стоећи Филону рекоше: чему тако сијну господину одговараш? Филон к ним рече: сијна господина волни покласар есам, и веран слуга сум[LXXXII^a]не нима. Пор к Филону рече: буди мои и кћер мою да ти дам и по смрти мојеи твои Индији учиню те господина. Филон рече: веруи ми Поре, да мои господин Александар синоћ за вечером напил ми е твоју кћер и всу Индију и од љубве Александрове не море ме раздилити вас свит под небом; вас бо свит ни вридан еднога власа ки одпада од главе неговоје. И то рек Филон ка Александру отиде и Пору рече: ђхан брже на бои, чека бо те Александар на боју ва всем оружју на великом кони сидећи. И тако Александар оружан изђха и Филона упрашаше говорећи: каков јунак е Пор? Он рече: тила велика е, висок шест лакат, и дебела ника¹ да гнила. Да походи Александре, убити га хоћ; нароку бо твој все види помагаю.² Александар име бога Сабаота призвав рече: боже велики, ки на светих почиваеши, помоћник ми буди данас, помози ми на индијскога [LXXXII^b] Пору, един и свет господин бог Сабаот. То рек судицу вазам проту Пору пођха. И Пор из војске проту нему пођха. Сритоше се и копји удрише се и копј сломише, рогате кие тргоше и ними по десет кратно удрише се. И мече тргоше и приступив Александар к Пору рече: таква ли ми е вера твоја Поре? војска твоја помоћи ти греде. Пор к ним озри(в) се, хотише вратити их. Александар нега превари и буцифала острогама моћно удри. К Пору брзо скочив, мечем³ га под десну пазуху удри прободе. И буцифал кона Порова за врат ухвати и к земљи притишће. Пор с кона упаде се, зло душу своју испусти. Индијне то види(в)ше, бигати начеше. Александар за ними тирае, десет тисућ тисући од них уби и мнозих живих ухити. Тило Порово вазам у столи град негов Индију⁴ донесоме. Царица негова Клитемиштра власе до земље распус[LXXXIII^a]тивши [и] крзно многоцијно раздри, и

¹ valjda и ђка, јер rukop. с piše: и дебела и шки, т и дебела шки оубо зало. ² rkp. т ксе помагають киди, б исто тако; с помагають кози и крзи. ³ rkp. т врьдоушомъ, тако і б; с ануаром. ⁴ rukop. а въ индиполь.

з десет тисућ индијских господи с плачем великим тило негово сритоше и горко оплакаше. Александар рече поставити га на пољу, на злату одру. И царску дијдему рече поставити на-и и стему велику на главу негову поставише. И тако са всом војском оплака га и с частю рече упоати га. И ту дан два на десте преста Александар и в Индию влизе и впелаше га в царство Порово. И толико чуда тоту внутри види, ча (ни око види)¹ ни ухо слиша, ча у двори Порови види. Полача негова велика на четире стридае дуга и широка бише и злате биху стине нее, и покров злат вас, и ступи вси злати бисером и каминем многоцинным украсени биху, и всех великих царов бои в тои полачи исписани биху. Дванадесте мисеци в чловчаских образах, сваки на свом реду, од злата учинени биху. И дванадесте добродители [LXXXIII^b] чловчаских женскими образи од злата излити биху, сваки по свом реду, и течене врмена мисечнога и мина дуне на врху полаче те учинени биху. И доведоше му тисућ тисући кони зобних Порових и сто тисућ фарижев индијских под хаизмами сирменими.² И доведоше му десет тисућ лавов ловних Порових и двадесет тисућ пардусов и тисућ тисућ(и) оружј, и стему Порову од акиѣта³ камика, и прстен Поров од аметиста камика; и тарулев⁴ столних златих (сто тисућ),⁵ и сто (тисући)⁶ рогов слонових, (и) потир столних златих сто тисућ, од каминѣ многоциннога, бисером и златом украсених, (и) тридесет тисућ (ких)⁷ не море се сповидати дружих ствари.⁸ Александар годишће ту с војском своју преби и вси околни цари к нему доидоше и дари нему донесоше многе и поклонише се. Александар драгога свога Антиоха воивоуду учини господина Индиѣном. [LXXXIV^a]

Од амазонских жен. По том Александар уздвиже се с војску своју од Индије и поиде на амазонске⁹ жене. И дошад близу града них, ту ста станом своим. И ту стое к ним писа книгу говорећи: Александар цар над цари Талиштриди амазонској царици и всим амазонианом посилам радост. [и] Учиних бое многе з Дарием царем персидским и премогах и царство негово приѣх. И с Пором

¹ dodatak prema *a b m*. ² rukop. сирмениме, grieškom; у *a* подъ испазми сирмени, *b* подъ хакиѣзмами сирменими, *m* само подъ хакиѣзмомъ.

³ гкр. од дакиѣта, *a* отъ акинѣта, *b* одъ амкиѣд, *m* отъ кинита камена.

⁴ и блудъ настольныхъ *a m*. ⁵ taj je broj у *a m* ⁶ dodatak prema *a*.

⁷ rukopis иних. ⁸ cielo mjesto у *a* л. тисичъ проуихъ, ихъже нѣтъ мочно исповдати. ⁹ на амазонтскихъ женахъ *a*.

индијским царем многе бое учиних и премогах и неговe земље и царство приѣх. И ини људи мнози не могаху проту мени стати, и вам заповидам, да к мени доидете и доходак мени дасте. Ако ли то не учините, ђа к вам грем и биду од мене примете. И туде Талистрида одписа книгу, говорећи: Талистрида амазонска царица Александру цару над цари посадам радовати се. Од свих амазонских жен пишемо ти, да мислиш [и] прво него доидеш к нам на бои тер примеш од нас [LXXXIV^b] тугу и срамоту, какову ниси од нико(га)ре приел. И ако хоћ познати, како пребивамо, да ти укажемо у книзи овој. Наше пребиване е в рици, ва отоци едном, и ов оток рива една обходи, и та рива ни краћ ни конца нима; и е жен, ке пребивамо без мужи, четресте тисућ тисући, и петнаесте тисућ. И наши мужи пребиваю на ону страну те риве у другом отоци. И на свако лето сходимо се и служимо празнике в любви за тридест дан. И када жена породи мушки пол, то држи до седам лит у себе, и по том пошле га ка отцу негову; ако ли породи женско, држи е у себе до века. И када исходимо проту непријатељу нашим на бои, исходимо дви сти тисући жен на коних са стрилами, а друго дви сти тисућ жен на коних са оружјем, а четрнаесте тисући жен стргу отока нашега, гди га преходимо. И ми сритамо вражденике [LXXXV^a] наше наприд, и за нами мужи наши греду са оружјем. И када ми враћамо се с преможенем, тада срит[о]ше нас мужи наши [и] покланяю се нам. И тако види се нам бити се с вами и силу нашу љвити се проту вам. Ако побиете нас ниједне хвале не наидете, ере жене убиете. И ако идете на бои, пошлите к нам брзо, ми ћемо вас под гором сристи. И тада прочти книгу Александар пред всеми коници своими и насмиѣ се и заповида одписати тако: Александар цар над цари Талистриди царици амазонској и свим амазонам посадам радовати се. Ђа вас свит приах бое чинећи. Ако с вами бои не учиню, то ће нам срамота бити. Ако хоћете, да згинете и оток ваш пуст остати, небози мои, то изидете под гору проту нам, гди сте рекли. Ако ли хоћете не изгинути, доходак дајте нам и од конников ваших пошлите к нам да их видимо, [LXXXV^b] и с радостју примемо и добро поштуемо; и ча хоћете, одписавши к нам пошлите. Тада Талистрида царица посла Александру дивоѣ сто липих, и посла му винац свои украшен многоцинними камици, и десет кони белих и десет ждрибац липих велих, ки биху брзи како витар, з дарми многоцинними и с книгами говорећи:

глас¹ ники ва уши наши приде, мира држителю,² велики цару Александре, ере вас свит обуѣ и са женским пуком бити се хоѣш. Ми то не веруемо, тебе толико мудра знамо; не трибуе ти бити се с нами, не знаш бо ча ти се пригоди. Ако нас разбиеш, малу част разбив нас найдеш; ако ли ми тебе разбиемо, велик прирок теби буде. Да молимо³ те, молбе наше не преслиши, да образ свои упиши и к нам пошли, да мисто тебе царствуе нам. И царству твому посласмо дари много[LXXXVI^a]цинне, и злата и бисера, и камина многоциннога и винац царице наше Талистриде⁴ и дивоѣк сто на потрибу теби и властелем твоим. Омилосрдни се на нас и мало наше приношене, како верних своих раб⁵ прими и к нам брзо одпиши. И ту книгу Александар приѣм [и] липости них почуди се, и книгу писа к ним говореѣи: Александар цар царем сестри моеи Талистриди,⁶ амазонскои царици пишу радовати се. Книгу вашу приѣх и писаню вапему разумих и на дарих ваших захвалам. Да не трибоваше вам жен липих послати к нам; ми бо⁷ все мужи земалске побисмо, како жене убити⁸ нас хоте! Коле мое вам послах, да мею вами мисто мене царствуе. Тридесет тисуѣ жен к мани на помоѣ пошлите, ере имам поити на мерсидонскога цара Евримитра,⁹ ере власти моеи поклонити се не хоти. Птоломеи воивода ту [LXXXVI^b] стое, глуме се рече: цару Александре, даи ми мею женами овими царствовати. Ако ли ми царствовати их не даш, а ти ми даи ових

¹ rkp. *a* ima pred tim sve što se Amazonaka tiče skraćeno u ove riječi: Самъ же на Амазоньскыи жены понде и кь градоу ихъ близъ пришьдъ (и) рѣвати ихъ повеле. И толико они искоусяно рѣваху, шко никомоуже поборити сихъ могоуцоу. Аলেখендра же слышавше снѣ благообразныи жени .р. жень кь нѣмоу послаше съ дарыи многоцѣнныи и съ епистоликою нѣзуюцоу снѣ: Епистола кь Аলেখендроу. Вестъ ишла itd. U rukopisu *b* iskinut je list; a rkp. *c* slaže s našim tekstem; rukopis *m* podudara se s *a*. ² rkp. *a* *m* миродръжые. ³ rkp. моле те, али *a* молимо се тебѣ, тако и *m*. ⁴ rukop. *a* плинтерѣе, *b* клитекре; rukop. *c* ima svagdje, као и наш tekst, pisano ovo ime; *m* плинтерѣе. ⁵ rukop. рад, али *a* *b* *c* рабъ; *a* dodaje za tiem: и кь намъ скоро надеждѣ одпиши. ⁶ rkp. *m* *a* *b* клитекре. ⁷ rkp. же али остали rkp. бо. ⁸ oba rukop. *a* *b* zgodnije ovdje rabe glagol: побѣдити; али *c* slaže se s našim tekstem, *m* опетъ *s* *a* *b*; cielo mjesto u *a* овако: мы бо мысе мыже земльскыи побѣдихомъ како оуѣ жень побѣдити се хотяхомъ. ⁹ rkp. *a* на мерсидонскога цѣсара Евримитра, *b* на мерсидонскога цѣсара Евримитра, *c* на мерсидонскога цара Евримитра, *m* на мерсидонскога цара Евримитра.

сто у царство да спровою. Александар об том насмиѣв се рече: ако и воивода силе мое еси, една од них одолити теби хоће. Птоломеи рече Александру: ти веће од них убоѣд се еси, него ђа; ере цдлхх них пустиа еси домоу.

Од Евримитра мерсилонскога цара. И од тудѣ двиг се Александар на Евримитра мерсилонскога цара поиде. И Евримитар войску свою сабрав [и] на Александра поиде и шпие посла, стража Александрова ухити их.¹ Александар то чу(в), Селевкеша воиводу с тисуѣ тисуѣи войске посла, в ником мисти сакрити се рече. Евримитар с войску свою на Александрову войску напасти хотише. Селевкеш неѣа брзо срите и разби га и жива га ухити [LXXXVIIa] и ка Александру доведе; Александар нему главу одсиѣи рече.

О зазидани езиков. И ѣзици сиверне стране то чуше и убоѣше се и к сивернои страни побигоше. Александар тираюѣи их до великих и високих гор, ки хами² сиверни зову се, [и] ту мисто види (подобѣю)³ зазидати их, како да веће на свит не изиду. И ту став богу помоли се и рече: боже богом и господине, всим видимим и невидимим стварем творче, сада в си час услыши ме; ти бо рече и бише; ти заповида, саздаше се; ти бо еси едини превечни безначелни и невидими бог, и твоим именем и твою заповидю учиних все ча учиних. Да молю име твое преславно и вазда хвалено, и ово мое прошене учини и овима двима горама реци⁴ стати се. И в та час дви гори они сташе се на дванадесте лакат близу. Александар то видив, прослави бога, и врата мидена и велика учини ту и замаза их [LXXXVIIb] исикином;⁵ а исикинта е така да ни оган не похитити не море, ни железо дилати не море. И в нутри врат тих на триста мил купину насади и ту погане ѣзике заклопи, и врата та [и] каспи(с)ка⁶ врата нарече. Езици тамо есу, ке заклопи Александар: Гоги и Магоги,⁷ Анѣеси,⁸ Ариси,⁹ Екстанихе(и),¹⁰ Дивареси,¹¹ Потинеи,¹² Нивни,¹³ Пазарни,¹⁴

¹гкр. а овако, и то је чини се болје: сходе же посла, страже александра хвалити хоте, т сь войскоу своєю на александра напасти хоте. ²рукопис по обичају пише и овдје хами.

³гкр. рече. ⁴гкр. а асиникитъ, с слаже се с нашим рукописом, те пише: асинит, т асинитомъ, асинитъ же есть такова естество. ⁵гкр. а каска, с александра; паѣ гкр. и каспика, т касписка. ⁶гкр. а гоги и магоги, с готи и макоти, т гоги и магоги. ⁷рукопис а аногесъ, с и алагес, т алагисъ. ⁸гкр. а аногесъ, с пема, т агисъ. ⁹гкр. а естренихъси, с еханихъси, тако и т. ¹⁰гкр. а с диваресъ, тако и т. ¹¹гкр. а фотинен, с исто тако. ¹²гкр. а с невини. ¹³гкр. а т с фарзани, с фарзани.

Климади,¹ Ксатарти,² Теани,³ Марматани,⁴ Хахони, Агримарти,⁵ Инуфаги,⁶ Псоглави, Пардеи,⁷ Аленеси,⁸ Писоникей,⁹ Ансиней, Калосари.¹⁰ (Ти) езици погани биху много и них Александар тамо заклопи циѣна велика них поганства.¹¹

Од града Клеопиле. И од туда уздвиже войску свою Александр и в Амастриду поиде. И в странах тих бише ники град на гори висоци поставлен и учинен, како не веровати е людем, вас од драгога каминѣ, без ѣпна. И градом тим обладаше ника жена удовица, именем Клеопила [LXXXVIII^a] Кандакиѣ. И та жена имише два сина, одному бише име Кандавлус¹² а другому Каратор.¹³ И чувши¹⁴ Клеопила Александрово дошасте посла мештра¹⁵ хитра, исписати образ Александров. (И нхоуѣграфъ пошѣдъ въсоу приликоу образа его приписавъ)¹⁶ и принесе га Клеопили Кандакии. (Царица же красотѣ образа его подиви се и въ ложницѣ его храниши, Аলেখендрокъ бо оухищреннии разоумѣла бѣше, како самъ и(ъслии)е градове съходниикъ творе се обѣхождаше и како цѣрѣстении въса нже приелъ бѣше, поклисара себе уише сходнаъ бѣше. И се слышавъши Клеофила оукатити его надѣише се. Семоу же сице быкъмоу, Аলেখендръ до цѣсарѣстена Кандакии цѣсарице приспѣ, Кандакии же цѣсарица Пороу индинскомоу цароу сватни беше; сынъ бо же Караторъ Порокоу дѣщеръ себе жемоу имаше.)¹⁷ Александр поиде с войском свою у мастридонску землю Клеопиле Кандакие. Чув то Кандавлус, агримиски цар, син Клеопиле царице, [и] побиге од царства свога са женом и са имением своим Клеопили. Бише нигодо суларски¹⁸ цар именем Евагрид. Изиде видити Кандавлуса и види велику красоту жене негове, и врати се и скупил войску и састиге Кандавлуса и разби га и взе му жену негову и кѣр и имение и поиде у свои град.

¹ rukop. а на'мади, с т климади. ² rukop. а ханаротъ, с т ханартн. ³ а феани, с т теани. ⁴ а мармаѣани. ⁵ а агриматри. ⁶ а аиноуфаги. ⁷ а т флрден, с фрден. ⁸ а т с аланесь. ⁹ а т фосоникен, с фисоникен. ¹⁰ паѣ rkp. калосаритеи, а татарн, с калосари. ¹¹ rkp. с dodaje: и на конац кекон изидут пакн. ¹² rkp. с кандавалус. ¹³ rkp. с дориф. ¹⁴ и rkp. а т роѣима istom ovdje pripoviest o Kleofilu i to ovaко: и отъ тоу(дѣ) въ въселенноу възврати се, въсе грады и страны приѣтъ. О клеофиле амастронской царици како ю сходи Аলেখендръ. Слышавъши же приишѣстене его Клеофила itd. ¹⁵ rkp. а (и)зоуѣграфъ; isto tako с т. ¹⁶ dodatak potrebit, umetnut iz а т. ¹⁷ ovaj umetnuti komad pripoviedke izvadjen je iz а б т, jer га нема u našem tekstu; ni u с нема га, već se ondje čita ova izreka: и сакри Клеофила на полате его. ¹⁸ rkp. б соулоуѣрскимъ, с сѣлушски.

Кандавлус разбиен утек са своими бигаше у Матриду к матери својој и намири се на стражу Александрову, и они га ухитише и у Александрову војску [LXXXVIII^b] доведоше. Александар то чув, ере Кандавлус син Клеопиле ухићен е, рад би и свуче свите своје и обуче Антиоха, и круну своју вазам и на главу негову постави; сам вазам свите Антиохове и себе обуче и Антиоха рече на царском престолу сести и Александру како рабу заповидаати и Антиоха звати нега. По том Александар Кандавлуса пред Антиоха приведе. И Антиох на царском столу сиде, упроси Кандавлуса: од куда бижећи в руке мое упаде? Кандавлус рече: велики цару Александре, од страха твога бигаше к матери мојој, Клеопили царици, Евагрид солунски¹ цар међш мој, видив ме бижећи, и своју војску скупив [и] стиже ме и разби ме, и жену мою взе и кћер и све имине мое. И од бољ утекох и на твоју стражу намирих се, и они ме ухитише и преда те доведоше; и на мни врши се данас [LXXXIX^a] злочестого никога чловика притча. Никог чловик пред лавом бигаше и на високо дриво узлиз, (ко) на крај езера сташе, и на расохах дрива умистив се и од страха лавова убољв се, [и] погледа више себе и види змаљ велика на врх дрива к нему пузећи; препаше се, в езеро скочити хотише, и види дракуна велика из езера на-н збјући и хотише га погубити; а на земљу не смиљше од лава. И спашав се рече: злочестим всим сва неволна пригађу се. И то рек в езеро скочи говорећи: боде ми е од дракуна едан час погинути, него од лютога лава изидену бити. И тако о мни пригоди се Александре. Од страха твога бижећи [и] в руке твоје удрих. Антиох на царском столу сидећи, Кандавлусу рече: злочестим всим много зла наноси се срићом них, и на покон умара (них). Ти злочест ниси, одеоле в руке мое упаш еси. Ђа жену твоју вазам [и] теби вратити хођу и кћер [LXXXIX^b] твоју и све твоје имине. И све твоје вазам госта мене и приљтеда ими. И рече Антиох: дозовите ми Александра, и дозваше га. И Антиох рече нему: Антиоше всу своју војску вазам, с Кандавлусом на Евагрида цара поиди, и тако му реци: жену Кандавлусову и кћер и све имине нега поврати му, и доведи га к мани на вери. Ако ли то не врати, всу земљу негову прими и плин, и град негов разврзи и свезана к мани доведи. Када то свршиш, тада ш ним к матери неговој Клеопили Кандакии амастродинској царици у посаластво послати те хођу. Кандавлус то

¹ гр. ж солоуришки царь.

чув и клобук снам Антиохи. на ноге паде и поклони се, ере га Александра мниаше; и рече му: о велики Александре царе, неволних милуеш, и тако ни о стуне господина и цара бог всему свиту учиниш те е. Да одкоде образ твои видих, все скрби ќе ми се пригодише, радостю заминих. [XC^a] И то рек Кандавлус и Александар Антиохи поклонише се; и Кандавлуса за руку ђам и воиску вазам, на Евагрида поидоше, на солунскога цара. И собом избране воиске вазамше четира ста тисућ, и гредући путем, Александар Кандавлусу рече: ако жену твою теби враћу, ко добро ми од тебе буде? Кандавлус нему рече: не море език изрећи, толику част примеш; все имине мое теби дам и главу мою теби в руке предам; колико мореш, учини. Када од суда вратимо се, тада Александра молимо, да те пусти у посалаштво са мнош к матери моеи Кандакии, и она теби велике дари и части учинити хоће, и третога сина себи учинити те хоће.

Од Евагрида солунскога цара. И доидоше у Евагридову земљу. На три диле воиску разбив, сто тисућ на плин пустише, сто тисућ на град Евагридов пустише и сто тисућ близу града в луг сакрише, [XC^b] и люди од те земље ухитише, и книгу им даше и ричи к Евагриду поручише тако: да знаш Евагриде солунски цару, ере Александар царем цар и всои земљи господин вас свит приџ и до овде доиде и непреломство твое види и лудо поношене, Антиоха воиводу свога послаш е овди и тако теби заповида: да¹ жену Кандавлусову и кћер и все имине нему врати; ако ли то не учиниш, смртю злом умрити имаш. Евагрид то чув, шпие² на Александра посла и шпие нему рекоше: воиске Антиохове мало е. То чув Евагрид на Александра на бои поиде. Александар воиску скривену з дуга изведе, Евагрида до конца разби; и Евагрид страха Александрова убоџ(в) се, сам на меч налег убоде се. Александар на град негов дошад, до подумента³ нега разби, и имине негово все вазам и жену Кандавлусову и кћер врати. Плине все вазам у своју воиску отиде. Кандавлус к Антиоху [XC^c] дошад [шко⁴ Алеџемџроџ поклони се. Антиохъ же рече немџ: кѣса своѣмъ вѣзъмъ (и) и матери своѣи иди. Кандавлус же кѣ немџ рече: великии Алеџемџдре цѣсарџ, вса моѣ погодиѣ сѣврѣшиѣ иси, и сис моѣ

¹ rkp. *a b* роѣѣмају овако: дами мѣѣ принеси. ² rkp. *a b* сѣходниѣ, *m* сходниѣ. ³ rkp. *a* до темелѣ, *m* до темела. ⁴ ovdje je umetnuto, što donosi rkp. *a m i b*, samo što je u *b* jedan list istrgnut; u našem tekstu nema toga odlomka, valjda griješkom pisara.

погодие¹ съеръши; сего кождоу твоего Амтиноха оу поклицарство кь матери мои послан, кьса бо твои хотении онъ съеръшити имать, хъло бо видяхъ его искоусяна на свои концы, моудра и хъла и вѣрѣла тебе. Амтинохъ же кь нѣмоу рече: кьса елика хоцѣши съеръшити имать. Алехендра призвалъ рече нѣмоу: походи кождо Амтиноше² кь Клеофиле цесарице амастроноскои съ сыномъ нѣмъ Камьдавлемъ и рыци нѣмъ тако: Алехендра на мегю земле твоемъ дошъдъ (и) далинъ одъ тебе нѣсть; да аще снѣ не сътвориши, съ вьсеми моими силами на цесарство твое гредоу. Алехендра же кь Амтиноху рече: повелъ (и) ѡи киногоу писати. Камьдавлъ же тоу стою рече: не подобають книги писати такоу моудроу поклицароу, икоже еси ты. И тако поклонивше се оба Амтиноху (и) пондоша. Амтинохъ же Камьдавлъ даровати повеле крѣзномъ³ македонскимъ многоцѣннымъ и коуцломъ перьсидскимъ и фаржемъ индѣйскимъ.⁴ Алехендра его на свои ставъ поведе и гости его и устьио дарова его на стамоу.

Какъ Алехендра амастроноскоу цесарицоу съходи. Тако ико поклицаръ съ Камьдавлемъ понде. Камьдавлъ же на поутѣ Алехендра обьовида и кь нѣмоу глаголаше: ико кь истиноу оу свои подьмекесмои земли подобна тебе не видяхъ. Аще другоу уловѣи подобна тебе Алехендра имать, по правдѣ естъ,] како⁵ да надъ всимъ свитомъ царствуетъ,⁶ такова два чловека ако има каковъ еси ти. Объ томъ Александръ Кандавлусу одговори: веруй ми, мои Кандавлусе брате, ере много люди у Александра болшихъ одъ мене и старишихъ е,⁷ Филипъ, Селевкусъ и по немъ Филонъ, и по немъ Птоломеи, и по немъ Антигонъ, и по нихъ всихъ мани есамъ Антиохъ.⁸ Кандавлусъ нему рече: ѡаъ нихъ всихъ видихъ, да тебе болега имамъ. Достоѣнъ еси данасъ да всимъ свитомъ господуешъ. Александръ негъ испытываше, хотиуи познати, какову любавъ кь нему држи. Онъ му се обѣщываше говореи, да смрътъ сь тобомъ мисто живота приѣдъ бихъ. Ако мани сь тобомъ умрѣти е, раздилити се одъ любве твое небу. И тако идуи до пеѣине нике доидоше. Кандавлусъ Александру рече: мили мои Антиоше брате, ва овои великои пеѣини говоре да ту живу бози еликинъ вси. Да ако познати хоцѣши все ча до смрти твое теби

¹ rkp. *m* приношение, valjda прошение. ² *odavle* dalje ima i rkp. *b* gotovo iste rieči kao *a*. ³ rkp. *b* *m* крѣзномъ. ⁴ rkp. *b* *m* dodaju: подъ ханѣзмомъ коркодмаокиимъ. ⁵ *pred* ovom riečju stoji još glagol *peče*, koji sam izostavio jer je ovdje suvišan. ⁶ rkp. *царствуета*, ali *m* *a* *b* pišu *pravo*. ⁷ *zgodnije m* старшихъ бо мене естъ. ⁸ *n* по вьсехъ мьмьшии есмь азъ Амтинохъ *b*.

пригодити се хоће, мало с пута уклони се [XCІb] и в пећину улизи, чуда ника видиш. И¹ нека знаш, да мнози тоту улизоше² и омахнитиваю, и памет тамо свою оставивше луди³ од туда изидоше. Александар Кандавлусу рече: таква ли е любовь твоја к мани, да нудиш ме улисти, кади памет свою изгубити хоћу? Кандавлусу нему рече: не твога зла цић рекох ово, да то ча (и)ним би, указах теби. Ти ако улизеш внутар, не буде ти зла ништор; ум твои силян е веде и по всои прилици мню, да си видовит,⁴ и нароч господина твога силян е, и нароку негa бози и врази помагаю. Ако ли бих (знал)⁵ ча ће ти зла бити, волиа бих прић тебе сам умрити, него да влас од главе твое однаде. Александар слатко негa целовав Кандавлусу рече: друг веран ни раздѣлен од истине ништор.⁶ И до пећине доидоше. Александар Кандавлусу рече: кажи ми пут, куда у пећину ову входе. Кандавлус нему указа, и за грло га [XCІІa] ухитив рече: мили мои брате Антиоше, у пећину ову не ходи; не знаш бо ча ти се тамо згоди, мучениѣ⁷ бо тамо многа есу. Да ако ча згоди се тамо теби, ѡа умрити овде имам, и веће Александрови очи видити не имам; много бо видих негa любећи те. Александар нему рече: почекаи ме мало овди, ѡа в пећину ову поити хоћу, Александровим нароком оружав се, и ништор тамо мани неће бити. И у пећину ову улизе, и ника муцанѣ⁸ звирообразна сритоше га, и он им бога Сабаота призва и без страха би, и чудна у пећини види. И ту Ариелиѣ и Полона позна и люди много свезаних опако руками бише, и Крона Еретѣ, ки(х) Елини бoгe имиху.⁹ И них Александар видив позна, свезани биху веругами. Александар к едному од них [рече]¹⁰ приступив, о чудних оних видених негa упрашаше. Свезани он цар нему рече: Александре цару, ови цари биху свиту, како и ти данас, и за грдиню велику и за охолост ку чинаху [XCІІb] супроѣ богу небескому [и]

¹ bolje rukop. *c b* ѡ вѣдомо до естъ тѣбѣ. ² ostali rkp. вѣшдѣше.
³ rkp. griеѣском люди, rkp. *m* вѣзѣ оумѣ. ⁴ rkp. наѣ има видина, али а вѣдовита те мноу быти, *b m* isto tako. ⁵ dodatak prema *a b*.
⁶ rkp. *a b* дроуѣоу вѣрѣоу иѣстъ измѣни отъ соуѣннихъ ниуѣто, тако *i m*.
⁷ *a b m* мѣтанни, *c* маутанни. ⁸ rukop. *b* мѣтанѣа нека звѣрообразна сритоше негo, тако *i m*. ⁹ cielo mjesto glasi u *b m*. ovako: уюдѣна же нека и дѣвѣна вѣ пѣсерѣн тои киде, звѣрѣн улоуѣкообразнѣе кидѣ и улоуѣкѣе мѣногѣе свѣзанин опако роуками. Киде тоу Ариелиѣ и Полона позна и Крона Еретѣ, нихже Елиномъ бoгѣн називаѣоу се (*m*. нихже Елини бoгe имиѣоу.) ¹⁰ suvišan umetak, kojega u *b* nema; nasuprotiv dodao sam rieč приступив prema smislu i analogiji rkp. *b m*.

на них бог рассрди се; свезаних у пећину ову рече довести, и овде душе них мучити се хоте до скончанъ вика амен. Када се сврши седам вигов, тада в преисподню ђеону имаю поити и тамо бесконачни век мучити се имаю. Александар нему рече: да¹ звиро-образни чловици ови гдо су? Он му рече: ови зли немилостиви на сем свиту царствовали есу. И рече му: ако на дивѣ люди доходила еси, и ту на ступу образ мои видил еси. Александар рече: како ти е име? Он му рече; име ми е Санхоз индински цар, и никада вас свит обуѣх и грдостю неправде послаих се, и краи свита хотих видити. Усташе на ме дивѣи люди и воиску мою разбише, и мене самога на том поли убише, кади ти Александре образ мои на ступу видил еси. И анѣли дошадше душу мою свезаше и овде доведоше (и *зда моуити се имамъ яко за мое безоумное прѣ-вѣщеніе*)² Да чуван [ХСП^а] Александре, ако и ти неправдом послаиш се, и ти овди доведен будеш. И vsаки неправдани и сидни земацки владавац не покаѣв се и задовола с правдом не учинив, овде доведен мучити се без конца има. И тако Александар посрид них ходе, ту Дариѣ персидскога цара позна. Дарии нега видив, жалостю проплакав [и] рече: о премудри Александре, и ти ли осуен (бише)³ симо доити и с нами стати. Александар нему рече: не доидох с вами да буду, да вас доидох видити, и паки од вас отити хоѹ. Дарии к нему рече: о премудри в людех Александре, од-коле богом угодно би, да vsа незнана познаш, почекаи мало и укажу ти чудна ника, ча ће ти се пригодати на пути. (Нека знаш)⁴ ере Клеопила Кандакиѣ амастридонска царица образ твои уписан има, и да знаш, хоће те познати. Да ходи, не бои се; бог бо у кога веруеш, од рук не изнети те хоће. Ту не крмсан. И паки проплакав рече Дарии [ХСП^б]: мили мои сину Александре, како персидско госпоцтво стои и какову любовав ѣхери мои Роксанди држиш? Александар нему рече: Персида са мноу благодетствуе⁵ како и с тобом, Роксанда ѣћи твоѣ над всим свитом царствуе са мноу. Дарии нему рече: пои внутар у пећину и ту Пора индинскога цара видиш. И ту Александар Пора види индинскога цара и рече му: о велики индински Поре, како никада богом такмелаше се а сада како едан од люди худих, мучиш се и мучити се хоћеш! Пор к нему рече: тако страдати имаю vsи они, ки зе-

¹odavle dalje m: мноу яко негда видехъ те; онъ же къ нему рече: аме на дивне itd. ²umetnuto iz b m. ³dodatak, prema b m. ⁴dodatak према m: каждоу да есть тебе. ⁵гкр. а благодѣтельствоуєтъ, b m као i a.

малном славом и силом посилюю се. Да стрзи се¹ Александре, ако посилиш се, и ти овди свезан доведен будеш. И то поминан,² част жене мое Клитемиштре сахрани. Александар нему рече: печали се мртвими а не печали се живими. И то рек Александар ис пећи изиде и ка Кандавлусу [XCIV^a] доиде, и наиде га плачући се и бијући се; мнише бо, ере Александар у пећини тои погибе. И Александра за грло ухитив рече: за-ч Антиоше у пећини толико дуго штента? твое бо штентане много ме устраши. Да в истину видих, нарок господина твога Александра велик е, ки тебе данас цила сахрани. Да пови ми Антиоше, ча у пећини види. И³ ту види Александар лозу, и толик плод имише, да едва двима човикома понести едан грозд; и орих роџше орихе векше од млуна; и по том дривку биху змие и монмуче без числа. И туда ходеће доидоше Клеопили царици.

Од Клеопиле амастридонске царице. И када⁴ слиша царица припасте сина свога и жене неговe и кћере неговe и ш ним посла Александрова, туде обуче одићу царску и постави круну царску од разликих камени многоципних (и) изиде с властели и с владиками у свитах [XCIV^b] царских и в круни срести их. И та царица бише много липа. И када види Александар Кле-

¹ rkp. старзеше, а б нь блюди. ² а и сје поменути. ³ rkp. б, који је овдје близи наџему тексту, пише овако: ма кратехъ пещери те видехъ лозоу, два улокъа едка гроздъ понести, и орашацъ колико поуполькъ, люте змиѣ подъ нимъ, ере не може ниткоже тамо пристоупити. И тако оба дивеше се до Камьданіе цѣсарице дондоша, а и кѣсе: АЛЕХЕМЪДРЪ же сказа кѣмоу вса мже видѣ. и тако оба дивеше се и до Камьданіе цѣсарице дондоше, т има само послѣднју изреку из а; с пише овако: АЛЕХЕМЪДРЪ видѣ лозоу и толико плода имаше, ере едка два уловека пошлахоу едни грозд, и ораше беше оу едином орахоу, товар беше и по том доуѣнио бѣхоу змиѣ и манмоути многи тоудѣ ходише. ⁴ u rukop. а б т dolazi ovaj odsjek drugačije: Клеопила же царица о сѣмоу (б т пришьстѣе сына своего) слышавъши, радостна бѣсть зѣло, слышала бо бѣше како АЛЕХЕМЪДРЪ оуѣнѣа яго кѣсть и радостноу великою испѣли се и сѣ прѣстола вѣста и далече яго срѣте, (и) сына своего оупрашаше оуѣздѣти вса (хотѣщи б), мже слоуѣнише се кѣмоу. Камьданѣ же мѣе сповѣдати имен, АЛЕХЕМЪДРА же за роукоу поѣмъ (и) къ матери своей рече: се АНѢТНОХЪ АЛЕХЕМЪДРОВЪ воевода, жикоть мѣа даде, мати моя, женоу мою и дѣщеръ одъ ЕВРѢМИТРА (б одъ ЕВАГРѢДА) изроути онъ, и вса мѣа велика добраа слоуѣнише се онъ сѣтвориѣ ми кѣсть. Да прѣими сего къ мѣсто сына, мати моя, кѣре много онъ оу АЛЕХЕМЪДРА милостѣнь кѣсть. Царица же (сѣе слышавъши и) АЛЕХЕМЪДРА за грѣло оухвативъши любезно облобизѣа и рече: добръ пришьѣа кси къ мѣа, сильна господина вое-

опилу царицу, би му ю видити како матер свою; и целиваше ю. И она вазамши Александра за руку [и] уведе га у полачу свою и чуѣше се од разума негова. (с образѹ негоу). И та полача бише много липа: кров не сѣше од злата како сунце. И уведе га у ложницу свою, и види одар царски злат, и бише ложница украшена од чиста злата и з драгим камином. Биху столи и трпезе од бурнеѣ (с от бурда) и суди биху од разлицих камени, од смарагда и самфира, од ампраста (с антраѣ), од аметиста, и ступи биху од камика пропетика (с порфитика) и од крисолита и од кристалда. И под ту ложницу течаше рика мала слатка како захара и лашѣаше се како злато. И та дан весели се царица с Александром и с Кандавлусом веле. И с ютра дан вазамши Клеопила Александра за руку [XCV^a] [и] уведе га у ину полачу, и бише вса побена златом, на стинах украсена драгим камином и бисером, и свитлостю сѣше како сунце. И од туда улизоше у ину полачу, и бише дилана од дрива еваниса и од дрива аспитиса (с аспитаса); и то дриво огнем не гори. И од туда улизоше у ину полачу, ка бише од дрива бункса (с буликса) и од дрива еваниса и од купариса. И бише поставлена чудно на воли од хитрости механинске. И под том полачом обраѣаху окодо и вожаху четрдесет елефантов.

кодо, Амѣтноше. Добротоу же лица его зрещи днѣаише се и кь нѣмоу реуе: третн сынъ отъ днѣаишъ быти нѣаиши, Амѣтноше. Алѣхемѣдръ же вѣстанъ рѣун покнисарьскыи галголати кь нѣи науеѣ. Она же говороу его поднѣиши се, велеге образа его сѣмѣтраиши помысли, еда се иеѣ Алѣхемѣдръ макѣдоньскыи цѣсарь. И любѣзно его похѣатнѣиши реуе: хотѣла кнѣх о Амѣтноше ико да никако отъ насъ не отидѣши, нѣ сѣ сѣмѣиши мѣиши и сѣ мною да царѣствоуѣиши, кь Алѣхемѣдроу же да не вѣзѣратнѣиши се; нѣ отъкохъ сѣе не вѣзѣможно иеѣ, вѣстанъ сѣ мною кь цѣсарьскѣе полати вѣинди (уоуѣдно бо бѣ сѣтворѣна отъ еваниса дрѣка и отъ аспитаса: тои дрѣко ни огнь могаѣше горѣти ни жѣлѣзо делати, трапѣзи и сѣсоудн отъ разлѣишихъ камѣнь, отъ амфѣса, отъ хриѣолниа, отъ адрѣиѣа, отъ проперснѣиа. Та полата обраѣаше се и вожахоу ю .м. елѣпанѣи. И тѣи днѣи нѣе и вѣзѣсѣиши се, ютре днѣи вѣкѣде его кь рѣизинцоу ѣ) и цѣсарьскѣа моѣи пѣиѣа видѣхъ иеѣ аѣе хоѣѣиши вѣзѣиши. И сѣе сѣтворнѣиши и епѣстолию кь Алѣхемѣдроу пишмоу ти и дѣи нѣмоу дѣти нѣаишъ и покнисара моѣго сѣ уѣстию сѣ тобою послѣати хоѣмоу. И се рѣкѣиши, да роукоу его поѣиши (Како позна царица Клеофила Алѣхемѣдра), кь цѣсарьскѣи полати вѣкѣде его и тоу нѣмоу сѣказа уоуѣдѣна иѣаа цѣсарьскѣа нѣиѣа, бисѣра и камѣиѣа мноѣзѣство бѣзѣи уѣсла. И скоуѣде обѣкѣдѣиши вѣ ложнѣицоу его вѣкѣде. На образѣ же его поглѣдаѣиши реуе нѣмоу: ѣо ты одъ всѣга одраѣало иеѣ, иеѣ иѣи видѣхъ кь домоу моѣи, Алѣхемѣдре, вѣзѣиши. Онѣ же оуѣасноуѣиши се реуе: Амѣ-

И када влизе ва ту подачу, (umetak iz c, koji se dovle podudarao: тогда мауе сама ходит. Егда же виде Алеѣендар и препаде се и реуе царици: сие зунисене ухдио ест и лепо, доста би било Грком, да би имали. Клеофила приближи се, реуе: Алеѣендре добре за себе гокорим, да би сие Грци имали, него ми. Кад ую [и] Алеѣендар име свое, ѡскрби се и преѡбрази се и реуе: госпоге Антиох ми (име) ес. Она же реуе: право тебе рекох, ти еси Алеѣендар. И то рек похвати за рѣки введе его на дрых полатх и показа ему ѡбраз его и реуе му: познаи се. Егда же Алеѣендар ѡбраз скон виде и позна и тогда преѡбрази се и вострепета и реуе: по истине признан есам Алеѣендрх и за то много любит ме. И Клеофила реуе: ни едни улокен не требзе казисити срѣца своего на келнуаство; ико имат не рци, на ка срѣци своим држи. На како си хотел, калез(а) си ѡдеи; ико же хоуеши, не изидеши ѡт суд. Алеѣендар же мауе зѡбен скржитати и глаком кретати, ѡуима позираем миналаше Клеофилх з ложинци зенти, сам до кома донти; беше на среку вргаа или зирети или ѡжити. Егда же виде Клеофила) образ негов проминюући се често препаде се и убоѡв се к вратом поступи хотиући излисти. Александар царицѹ ухити за руку и рече: нимаши ван излисти, да овде умреш в си час. Ђа тебе убив ван изиду и оба твоѡ сына убюу, и сам ш ними почтено умру. Клеофила то

тиох ми име естъ, Алеѣендроу же азъ разъ есмь. Цесарица же к нему реуе: Алеѣендра тебе кѡмъ быти, тебе же Антиохоу нарицати се подобаетъ. Аще ли кѡдѣнию моему не кѡроуеши и разоумѣнию мое не кѡрно минѣ ти се быти, да на образъ же си оуписаньных погледае (и) разоумѣи, комоу естъ подобенъ. Она же на нкому погледае и велег на образоу своему видеа реуе: по истинѣ признанъ есмь Алеѣендроу; за то ико ме и любитъ. Она же к нему реуе: къ истиноу ты самъ еси Алеѣендръ и дѣньсь азъ нахѡахъ се своему сѣтоу цесарица, господина бо сѣтоу дѣньсь къ роукоу моею дрыху. Мъ кѡдомо да естъ тебе Алеѣендре, икоже вѡхоте, вѡшьа еси здѣ; икоже хоуеши не изидеши ѡтъ здѣ. Алеѣендръ же сѣ слышае (и) образъ скон изидѣти мауеъ, и зоуеи скржитае, оуима погледоуе семо и онамо, [реуе и] помысли тоу ому цесарицоу оу ложинце оуенти; самъ же до кома оутекъ и на среку себе вѡргъ, или оуирати или ожжети. Помыслиа реуе: больша бо естъ господиноу великоу съ уѣстию оуирети, нег ли срамотно много лѣтъ живоу быти. Кѡнѣдѣа же цесарица образъ его признаниуъ се видѣи и оубоуеши се къ вратомъ постоуи, изити хотещи. Алеѣендръ же за роукоу похватиа ю реуе: стани, не нмаши на дворѣ изити, нъ здѣ здѣ оуирети нмаши; азъ бо тебе оуению и самъ на дворѣ изидоу и сама твоѡ оба оуению и самъ съ ними поуѣтено оуироу. Кѡнѣдѣа же се слышавъши и радостно къ Алеѣендроу пристоупивъши и къ нему приплѣтивъши се и за грѣло его роуками похватиавъши (и

чувши и ка Александру приближивши се [и] к нему притисну се [XCV^b] и за грло ухитивши [и] целиваше га и рече: о велики цару Александре, не озлоби свога срца, ни од мене смрти се не бои ни те синовом моим нађваљу; да частними дарми почтуюћи тебе одпушћу, не потрибуе такова чловика од земље погубити, (на) мудрошћу и храброшћу почтовати и пољубити те. Аео ли гдо убие тебе, всему свиту крвник буде, главе твое животом вас свит здружи се и мирно страхом твоим стои. Да не трибуе мани данас всим главам одсићи главу. Хотила бих имити те (сина) Александре данас и тобом свиту назвала се бих царица. Да за то без печали буди, нис ђа толико луда како се теби мни, ере да животом твоим вас свит смету; вас бо свит ни достојн еднога власа, ђи одпада од главе твое, да како драга мати покарати те хођу: не чини тако веће Александре, [XCVI^a] не знаш бо неверне несриће твое и неуставна нашоњѣ и не трибуе теби всих глав главу на едном концу обишати; твое бо главе смрт вас свит смете. Александар неи поклонив се рече: од данас мати мани буди на мисто Олимпиаде царице. Клеопила Кандакиѣ неџа целивавши за руку га ђа и ван изведе. И та час син не Дорип доиде, од Александрове страже разабен едџа сам утекал бише, воиску всу тамо изгубил

любезно его целокавши *т.*) рече: о великий Александре и мнѣ сынѣ и господине не оскрѣи своего (моего *a b*) сръдця ни злоѣ о себе помысли, ни смрти од мене оубои се. Аџь бо обьявити тебе не мнѣ ни же сыновомъ моимъ казати те хошоу, ни многими дарми поуатыи те (и) въ конскоу твою отпоушоу те съ устыню; не бо ѣсть прилутно такоџа уловѣка отъ землѣ оубиѣати моудростию и храбростию оукрашени, ни паѣ съелюсти и поустни. Тебе бо оубиѣи кѣто, тѣ всемоу сѣтѣоу крѣвникъ боудеть, глава бо твоѣ животомъ въсь сѣдржѣтъ се сѣтъ и мирно страхомъ твоимъ стоить. Да не подобаѣтъ мнѣ въсьѣхъ главъ главоу отсѣѣти. Хошоу (и хотела вѣхъ *т.*) сына имати те сѣтъ и тобою наџѣати се всемоу сѣтѣоу цѣсарѣца, Александре. Да о сѣмъ беспечалѣмъ боуди; не тако бо аџь безоумѣна ѣсмѣ, ѣко да животомъ твоимъ въсь сѣтъ поколѣблю. Въсь миръ бо мѣсть достѣни ѣдиноџо власа отъ главы твоѣѣ падаюѣца, ни ѣко присѣмѣла мати карати те имамъ: не въ томоу синѣмъ Александре тѣори, не вѣси бо неѣвѣрѣниѣ уѣсти и неуставѣна нашоњениѣ и не подобаѣтъ тебѣ, въсьѣхъ главъ глава, главоу на конѣци обѣшати, твоѣ бо главе сѣмрътъ въсь миръ смететь. Александръ же сѣ слышавъ поклонѣ се и рече: отъ днѣсь мнѣ мати боуди въ мисто Олимпиаде цѣсарѣце. Кандакиѣ же его целокавши и за роуноу его поѣмши на дворъ изведе, и въ тѣ уѣсъ приде сынъ ѣмъ Дорифоръ, отъ Александрѣе страже разѣниѣи и ѣдѣка оутѣмѣлъ ѣше. Конѣѣ же своѣю тамо изгѣмѣлъ ѣше. Слышавъ же ѣко Антиѣѣхъ вѣскоѣда *itd.*

искане доиде, гди сакрити се хоћеш? Веруи ми, ако ва утробу улизал би, ис ке излизал еси, ни ту сакрити се не мореш. Ако би господин мои знал, да Кандакиѣ царица после бие, не би ме послаа к вам; да сам са всими силами без посадаства овде дошаа би. Да¹ обеѣаи ми се Дорипе да ми даш ча те прошу, а ѣ да ти се обеѣам да приведу Александра ва ову подачу. Кандакиѣ насмиѣвши се рече ка Александру: мудри и премудри сваки страх срчени езичном покрива мудростю. Дорип Каратор то чув убоѣ се. Кандакиѣ царица и Кандавлус син не Александра ухитише за грло и с Каратором умирише и ту га гостише много и частними дарми дароваше. И дарова му царица винац свои с великим бисером и с камином многоцинним говореѣи не[ХCVIII^a]му: вазми ово Александре и понеси га кѣри мои, жени твои госпои Роксанди. И дарова му прстен од четири камике хрлостю магнитскою саставлен. И дарова му оруже од акинта гвоздѣ приставлено на аспидови кожи. И дарова му фарижа бела арапскога бестерманинским седлом оседлана у пранацкои френи.² И дарова му хеѣм (отъ салѣхата геоудни, и на немѣ)³ орла и орлу на прсох слова, ка говораху тако: Александар насар и велики конкахар⁴ бие се брзо за госпоцтво и царство. И ту га много гостише и с частю га одправише. Много га целивавши Клеопила Кандакиѣ и проплакавши рече му: не (х)тии веѣе сину Александре сходу себе чинити, не знаш бо неверне несриѣе [и] неуставно згоение. И то рекши одправи га с частю велику и доходак му од десет лит да. Он не хотише узети говореѣи: одпросити их хоѣу [ХCVIII^b] од господина Александра. Она му рече: ако доходак оставиш, познати те хоте; да понеси и к нам любов твою држи. И то рекши за грло га приѣ и к нему с плачем рече: рада бих сину⁵ Александре имити те и с тобом всему свиту назвала бих се царица. И то рекши неѣа одправи и спроводише га оба сина Кандавлус и Каратор до Александрова окода. Страже Александрове неѣа сритоше и поклонише се Александру, саседше⁶ с кони. И Каратору и Кандавлусу рече: да знате, ере ѣа есам сам Александар

¹ovoga odlomka нема u a b sve do rieči Дорип; u m izostavljena је samo jedna izreka, do rieči Кандакиѣ насмиѣвши; c има potpuno sve. ²гкр. α фарижа ктла арапскога оседлана седломъ бес-тримень оу франѣускои френе, m бестерманинскимъ седломъ оседлана и франѣускои фране. ³ Dodatak po rkr. α, m отъ салафатара геоудни. ⁴m хоникаръ, α хониксаръ. ⁵гкр. ostali bolje сини. ⁶rukopis: саседоше.

цар. То они чуше и рекоше: ако ти еси Александар, то ми есмо данас умрли. Александар них за грло ухити и рече: нимате ви од мене умрити, ђ бо любовом и частю матере ваше Клеопиле Кандакие обдржан есам и братски од данас к вам имам любов. И ту дарова них Александар и одправи. И ту сритоме Александра Птоломеи воивода [XCIX^a] и велики Антиох индииски господин и млади негов храбар Филон персидски господин. И много Александра целивајући нему говораху: за-ч Александре животом своим вас свит смести хоћеш? за-ч главу своју на здар¹ мећеш? и сам на шпнию ходећ брезчастно умрити хоћеш, нас в тих землах оставити и всіх погубити хоћеш. Да не тако Александре, не буди нам непријтед, како дилом чиниш. Да вас свит приџсмо и у Персидию поидимо. И ту домом дошадше госпоцтва разделимо по реду. И ту Александар у воиску дошад, дари многе воисци учини, и тако движе се с воиску своју, у Персиду к царици својој Роксанди доиде и много ту радости учини. Ту госпоцтва земацка сва раздели.

О раздиленю госпоцтва.² Антиоху Индию пода, Филону пода персидско госпоцтво, Антигону всю мерсионску и сиверну [XCIX^b] земљу пода, Филипу всю Асию и Киликию пода, Птоломею слатку и липу земљу Еюпат и Ерусалим и Палестину всю и меориче сирийско и слатке апридииске³ отоке; Селевкушу да римско госпоцтво, Лаомендушу енглитерско⁴ госпоцтво, Пинику да нимшку земљу и пажадско госпоцтво.⁵ Все то по реду раздели и са Роксандом царицом годишће преби с великим веселем и с радостю. И од тудя двиг се з двором своим [и] у Вавилон доиде. И в ту ноћ ђви се нему Еремиђ ва снѣи и рече: иди сину Александре на уречено себи мѣсто; ово число четрдесет лѣт свршило се е и четворосаставни⁶ тѣла твоѣа састав данас Александре растати се хоће. Од землѣ взето тѣло⁷ [и] пакѣи в земљу врати се. Да знаш, ере всю земљу обидеш⁸ и од руке кѣ служи теби, од коѣа слатко окушаш, отровноѣа ђда окусити хоћеш. И в Вавилон

¹ гкр. назад, али *α* наздарь менѣшь, *β* пахдарь, *γ* наздарь *с* надписаним *α* изнад рѣвоѣа *α*, *valjda* наздарь, *с* наздарь. ² гкр. *α* како цѣсарь Алексѣендрѣ всѣа цѣсарѣствѣа раздали земельскаа. ³ рукопис *α* африкинѣске. ⁴ гкр. *α* неглитерѣско. ⁵ гкр. *с* и францѣеско госпоцтво, и *α* *т* нема тоѣа. ⁶ гкр. четртосаставно, гкр. *α* и четворосаставноѣе тѣла твоѣоѣа нестѣсто дѣньсѣ Алексѣендрѣ растоѣити се имать. ⁷ рѣчѣ додана из ркр. *α*. ⁸ гкр. *α* додаѣе: и отѣѣстка своѣоѣа окузати не имать; *с* *т* је то изоставио.

стати хоте [и] ки умрише овде, на судишћу оном страшном бога Сабаота. И то рек Еремиѣ пророк [и] невидим би. Александар од сна устав [и] не знаше ча би и с мисаљу бијући се на постели своен сиѣше, и страшно видине смишљајући сиде плакаше се, срце негово бише како и корабал на пучини морској, витри и вали отешчан многими. И в мисал улизе и страшно помишдене споминаше (и) на перници сиде плакаше се. Филон и Птоломеи воиводе к нему дондоше в ютро и плачући га наидоше и стему злату з главе вргал бише и брном главу посиповаше. И ка Александру приступише и плачући к нему рекоше: за-ч Александре жалостю радост заминюеш и за-ч толико скрби предаеш се? [C1^b] Александар ним казаше ча види. Они чудну рич чуше и препадоше се веле и тишити га хотиху и к нему слатке бесиде говораху: не трибуе теби, Александре, ноћним виденем срца убиѣти свога и устрашити.¹ Тако бо нам мни се: од многога спанѣ, од залиха питѣ главе наше отешчаю: мозг у ком живе цар свистем, (ум, смочи се); мудрим людем веле приево мире спати не трибуе, од санне (бо) влаги смаче се мозг, ум танча (и) много разумним своим оком гледае види² многа она кже къ мѣт видѣль кѣтъ нам слышаль когда. И тѣхъ къ снѣхъ зрѣть и тѣмъ дѣисткоумѣ.³ Ова видинѣ о Александре душевно гледане ми мнимо (бити), тѣло (бо) мртво ѣви гледа мртва ова видина; душа жива, будући незнана⁴

¹ гкр. α не тако Александре подобенъ кѣтъ мѣтанымъ снѣжнимъ оутроупити сръдце и съкѣсть, τ оумнымъ оутроупити свести. ² ovo mjesto glasi u α т овако: отъ многа спанѣ и отъ залихаго питѣ главыи омокряетъ се мозгъ, къ немъже жикетъ царъ съкѣстемъ оумъ; уло-вѣкоу же зѣло прѣхъ мѣроу спѣцоу и отъ снѣжнымъ влаги зѣло омокря-емоу мозгоу, оумъ (бо) зрѣть многа, оумнымъ сконмъ и нескѣстѣнымъ окомъ, прозираетъ и видѣть; c podudara se s našim tekstom. ³ umetak iz α т. ⁴ ovdje prekida rukopis β, u α glasi ovo mjesto овако: тѣло бо тѣлѣно къ мѣт зрѣть тѣлѣна снѣ и видѣла, доуша же не тѣлѣна соуши и нескѣстѣнымъ и оумѣла, кѣса мѣлако хошѣтъ помыслити, снѣхъ зрѣть, аше и дальна и ближѣна соуѣ мѣста. Своѣ бо кѣтъ, кже быти идеже хошѣтъ, тамо по подобѣю божѣмъ образа съхѣдати се. Овај текст доказује, да преводилац staroslovenske Aleksandride nije umio dobro превести на hrvatski рѣчи тѣлѣнымъ и нескѣстѣнымъ. Rukopis τ пореметио је више listova u припису. Тако сад нијесу рѣчи своѣ бо ки естъ сvezane s predjašnjima, nego ih rastavlja odlomak: гѣшнихъ же доуше къ тѣлѣни реене до дѣлѣна приемише, koji se u ostalih rukopisih istom dolje niže čita. Vidi se dakle, da je izvornik Miha-novičeva rukopisa premetnuo bio listove pak toga nije prepisao opazio.

и разумна, все ча хоће помислити, них гледа, ако ближна и дална есу миста; свое бо нон е, ча хоће гди бити. Тако по прилици боживъ образа приплете и сазда бог смртному тилу, како да да ними чинене собом оживла[СII^a]юћи како огнено горине витарним диханем (или) како златар ники злати хрлостю гвозденом растапла тегом,¹ или како корабал ники вуне морске прескаче, не ходещи сам да витрним диханем. Тако бо тило з душом окрмлае се и том учинено² и носи се и води се: како ника два юнца рало окрмлаю, доколе ово састави (всѣмъ промыслины)³ бог (и паки)⁴ растави. И душа вазме се и тило остави се⁵ мртво а душа к небу како невеста⁶ и жива⁷ и неистлиюћи и тило мртво к земли мртвои како незнано.⁸ Ариштотил мудри у книгах своих пише и говори, да стати имаю душе паки с кими сагришише телеси; тада пороене друго чловиком буде и тада мртви од гробов устану. Соломун мудри (праведних душе)⁹ в руци божии говори (бити), грѣшныи же доуше въ тартаръ и гееннъ въ долинѣишии землихъ глаголють быти.¹⁰ Ариштотил мудри и Платон велики свита сега кончину говори [и], када сврши се число однадших првога аѳелскога чина правда[СII^b]них люди душами. Када ово Александре ерусалимски велики Еремиѳ пророк указуе, то исто е, да веруи.¹¹ И то чув Александар почуди се говорећи: слава теби, слава теби, слава теби чудни и дивни и недостижни и неисписани и недознани и неислудителни, вса од смрти на живот доведши,¹² благораствае (вса),¹³ божии промисле.¹⁴ Како небеса твоими створи¹⁵ ричи, (и) не промине се; како земла толика и такова, ку на ничемре утврди еси, [и] плоди своих не измени ни обетша; како морске

¹ Cielo mjesto glasi po *a* *m* овако: свое бо ми естъ еже бити идеже хощеть, тамо по подобию божіа образа създати се (доуша,) приплете бо сию богъ къ мрътъвиномуу телуу, яко да нима дѣйствиеть, съ собою оживляюща, и то якоже и огненно горение вѣтрнымъ расплаиеть се диханиемъ или якоже коузицы иткыи златне хрлости железиныи растаплають роукодѣлыи, или якоже корабъ иткыи вѣлии морскыи прѣскае не собою носимъ въ вѣтрнымъ диханиемъ къ нима иткыи: тако и тѣло itd. ² *m* и тоу сѣстонть се. ³ iz rkp. *a*, у нашемъ тексту безъ смисла: все промыслане. ⁴ dodatak prema *a*. ⁵ rkp. грѣскомъ вазме се, али *a* оставить се тѣлѣмъ соущѣ. ⁶ rkp. *a* право: яко невестѣиша. ⁷ ovoga нема *a*. ⁸ rkp. *a* *m* право: вѣщѣиша. ⁹ dodatak po *a* *m* ¹⁰ iz rukopisa *a* porunjeno. ¹¹ rkp. неверуи, *m* тако бо естъ ѿ семь не не вероуи. ¹² rkp. доведе, али *a* вса ѿ небытии къ бытии доведе. ¹³ dodatak po *a*; *m* тѣмъ створена словомъ видѣнии не прѣмѣнише и ни ѿбѣтъише. ¹⁴ rkp. божие промисли. ¹⁵ dodatak po *a*.

воде велике на едном мисти стое и vsаки дан умножуюћи вонца не преидоше ни (воню)¹ проминише, истину садржане силом² и разликими [вѣтри]³ валајући се; како четири витри велици и въздушни уставлени богом уставе свое не изминише ни богом ра-створенога духа не примише;⁴ и како суначно сѣне толиким бу-дући литом теплоте и свитлос[СIII^a]ти не измини; како луиe круг напалуе се и скончава се на новину и на старост, устава свога не измини; и како лита чловичаска четириими утврди стухиѣми и душу обложеноу в них всади како никога всадника, на четирих равно текући колик: и докле равно стое стихе и тобом учинена чловичаска телеса цила и неповалајући се равно теку;⁵ када ли од четирих састав раздили се едно или веће или мане, тада рас-тегне се и од душе раздили се мртво чловичаско тило. Ако ли промислом твоим и ликарие хитростю стакме се како кола на су (састави),⁶ тада паки з душою пребива.⁷ Оган топли и обе земље сусе въздух храхотинна чрна, жуч жута, жучи оби и оган въздух противни. А ово четирим саставом, кими чловичаско тило састави се. Имие ум да разумие.

И од тога вазда в размислу бише Александар цар, смишля-ю[СIII^b]и в себи говораше: када постигне ме смрт, гдo буде памет мою чинити по смрти моеи. Ако ли знане и познане буде тада, када душе с телеси стати се хоте, на трговишћу оном ве-ликом? И мисалми великими обдржан бише, помишлае в себи, буде ли устане мртвим или не? и ва-т ли ум паки доити или не? И чуѣше се говорећи, ере все моги велики божи промисал учинив их, како сагнивши се и распавши се кости [и] ва то исто бите имаю доити и од смрти на живот люди мртве в ту свист довести в прво бите.⁸ И многа таков помишлае рече: ђео узвеличише се

¹ dodatak iz a. ² гкр. τὸ ἐστὲς τῆς φύσεως сдържанине силою. ³ iz a, u nas: на мести тими. ⁴ по а т, гкр. не принесоме. ⁵ гкр. тече.

⁶ dodatak iz a. ⁷ cielo ovo mjesto glasi u a овако: када же ли отъ уетирехъ саставъ едиини или оумножитъ се или оскоудаетъ, тогда раст-лѣтъ се и отъ доуше распржетъ се тѣмъно улоуе тѣло. Аще ли про-мысломъ твоимъ и врачебскою хитростию паки уетириниа истѣмѣтъ се кола же соутъ састави, тогда паки тѣло съ доушею здравѣстѣуе. U rkp. c ima više toga, što ovdje dodajem: ако же всадника некогo и сна равно текѣт и егда раздели се, тогда душа отидет а тело мртво остане: оган топлие обе земље сусе възду(х) храхотинна чрна, жуч жута, жучи обе, огни, възду(х), противленне сны уетиримъ саставомъ кимъ улоуекъ састави се, имееи ум да разумее. ⁸ гкр. α οὕτως: диклаше

дила твоѣ господи, все бо премудростю створи. И то рек¹ к Ба- билону идише, (како) ники чловик на уречено мисто на смрт свою идише. И тада Александар македонински цар и всега свита го- сподин смрт свою помишлае не утишаше се [CIV^a]. Када се при- ближа на поле, ко се зове Сенар, в земли ка се зове Аситада, гди правадни и богати Иоб живил бише, [и] ту станом ста и силне воиске негове по том полю падоше. Баруни Александрови Але- ксандра брижна и жалостна веле види(в)ше, изминити хотиху, на гору нега високу изведоше, срце негово обеселити хотиху, и воиски негови всои оружати се рекоше и на едном мисти на поли том сабрати се рекоше. Александру рекоше: за-ч скрбю потаплаш срце свое? видиш колицим людем данас учини те бог цара! Трибуе теби веселити се много и радовати се веле. Александар плакав много, главом покимав, рече: видите ли всих ових, до педесет лит вси под земаю поиду. Бише бо ту видити веће мирида тисуѣ люди, кони без числа много. И биху ту вси ѣзици сабрани: Персиди, Индиѣне, Сири и Евреи, Миди и Финици, [CIV^b] Гелами и Ела- мите, Халдеи и Лиди, и Нимци и Грци и ини вси источни и за- падни езици.² И ту Александар велике и многе гозбе учинити рече. И ту од истока и запада, сивера и юга, сабрали се биху вси ѣзици и баруни и кнези с великими дарми и поклони.

О дошастю Ариштотила.³ И в то врме доиде од Македо- ние од Олимпиѣде цариче велики Ариштотил учител Александров. Александар рад би и целова Ариштотила говореѣи: добро си дошад безцинна главо, неугашаеми свитилниче, ки в Грцих данас сѣш како сунце, научителю и казателю всему разуму и всои философии, велики Ариштотиле, кога мудрости почудише се Грци, кога разуму почудише се Евреи, кога хитрости почудише се екупатски мудрци. Кажи ми, о чудни в людех учителю мой, како западна живе страна

бо се глаголю: како съгннѣшесѣ се кости и расплѣвѣше въ тожде бы- тие пакы принти нмоуѣ, нъ съмышлѣше въ себѣ пакы глаголаше, како въсамогын божини промышлѣ, създавѣи ихъ отъ небытия въ бытие, мож- жетъ и кости мрътвѣи пакы въ тожде привести бытие.

¹u rkp. *m* *zametnuto* je, što *odavle* *dalje* *ide*, *nekamo* *s* *traga*, *to* *je* *znak* *da* *su* *u* *izvorniku* *Mihanovičeva* *rukopisa* *zbilja* *bili* *listovi* *ispremiešani*. ²rkp. *a*: Перси, Индиѣне, Сири, Евреи, Миди, Финици, Гельфи и Еламами, Халдеи, Лиди, Нимци, Грци. У *našem* rkp. *griěskom* *Сиринери* *mjesto* *Сири* *и* *Евреи* *ili* *Сири*, *Ивери* *kako* *je* *u* *c*, *m* *kao* *a*, *zamo*: *гельфи* *и* *еламите*, *a* *izostavio* *je* *лиди*. ³rkp. *a* *когда* *приде* *цесарца* *Олимпѣида* *къ* *Александрѣ*, *kao* *naslov*.

и [CV^a] како Македониѣ пребива? и жива ли е любима и слатка царица мати моѣ? и како од нас по свиту чуе се? верују ли люди, ере приѣсмо всу земљу и до раѣ доидосмо, кога ти у књигах твоих указуеш на крај земље бити, в едоми на истоку; тога ѣа близу доидох, до макаронских отоков ва окиѣнској рици, гди [су] елински мудрци душама чловичаским бити говоре; да ту ѣа дошад ниедне не видих, како истином каза ми нагомудрски старишина Евант, не бити ним ту, да в долних земље муках тамо муче се а заповидију великога бога Сабаота. То Ариштотил чув почуди се говореѣи: хваљу бога ере видих свитло и прелипо лице твое, силни в людех и всега свита цару. Вас свит чивши ча е од тебе, почуди се веде и взрадова се о слави, колико тебе бог дарова не, како никому другому чловѣку на всем свиту. Македониѣ весели се и цвате како [CV^b] и крин мею земалским царством¹ радуѣи се ере другога по теби не наиде ни цара ни господина [дозиваюѣи.] Мати твоѣ госпоѣ моѣ всега свита царица весели се и здравуе, желно тебе погледаюѣи или видити или сличати и не зна хоѣе ли видити твое свитло и красно лице. Мене к теби послала е видити те и госпою мою Рокзанду, и да вас од нее помолу, да скоро к неи придете. Молимо² те много о сем говореѣи, како да ме не преслипиш. Ако ли ти неужможно е в Македонију дойти к нам, а ми к царству твому доидемо, када ти велиш. Ако ли то не учиниш,³ то живот мои скоро смртю заминити имам. Тада рече Александар: блажен е всеки чловѣк, ки родителску заповид послуша. И Ариштотилу рече: пиши да доиде к нам Олимпида, по том да доидемо у Македонију. Да мани е речено Македонију веѣе не видити. И тому тако бивши [CVI^a] на обед седоме, и вси баруни и кнези и владавци по достоѣнију нареди сести. Птолемеѣ и Филона и Антиоха и Селевкуша, близу свое трпезе, [и] всакога на свои трпези посади. Ариштотила учителя свога⁴ више всих

¹ гкр. *α* dodaje: бога непрестанно за тебе всесрдно молеше, по твому бо смрть не имать другого дойти ни цесара ни господина, може тебе Александре; тако *и т.* ² гкр. *α* skladnije: молитъ бо те многу глаголющи: не прслушан мене о семъ вселюбзнымъ моиъ сыноу и оуноу моему пръиманъ сѣте, не оулиши мене не оулиши твоемъ наситити се всекраснине дократи къ скорѣ и съ всесрдною и сѣтлаю царицею Розандою. — тако *и т.* ³ гкр. *α т* drugačije: и твоемъ наситникъ се мнѣ всесладкаго образа, жикоть скон бо къ скорѣ имамъ заминити смртью. ⁴ гукор. *α* dodaje: и Лаомедоуша Поликратоушена сына, негоже любляше злато, конь престола своего на шестомъ степенѣ посади, тако *и т.*

посади на шестом степену. По том уста Ариштотил на обеди,¹ изне дари ке бише послада Олимпида и дарова Александра и Рокзанду, дви стеми царски и дви врзни велици с бисером и каминем, и два фарижа беда како и сниг, оседлани слоновими седли, са златом и с каминем и з бисером,² и бакиту куманску царску и два рога слонова и два прстена од атранста³ и аметисова и иних драгих камени и дванадесте здил златих и биѣжац сирмених злата с каминем и бисером и книгу говорећи тако: вселатки и предраги и мили свите очию моею, цару всега свита, Александре, предрага мати твоѣ Олимпиѣда (радовати те нишу).⁴ Сину мой, одколе видинѣ тво[CVIb]га раздилих се, од толе срце мое и душа моѣ мею собом свадише се и умрити и(х) не могу никакоре, да вазда сузами тишу их, помишљаюћи твоје раздилене. И сва богатаства и царства всега свита за ништор нимаю, помишљаюћи твоје раздилене. Да ако ти драго е к нам прити, скоро приди; ако ли ти ни драго, а ми к теби да доидемо, гди еси ти; и буди весел и здрав. И прочтав книгу Ариштотил седе. Александар сидише на великом престоли Пора цара индискога,⁵ и учинен бише чудно и многими хитростми од кости елефантових и од слонових зуби са частним златом и великим бисером и з драгим каминем. И бише висок од земље дванадесте шкалин. И ту много весели се Александар с властели, и ту много дан веселѣ бивша, ниго украде руменчу⁶ злату Александрову. И слишав то Александар [и] рече: гдо ю е украд и гди [CVIIa] буде руменча, Александрова звати се хоће, а не тога ки ю е украд. И ту сиде Ариштотил упроси Александра: како море учинити толико колико други чловек ниго не учини. Александар рече: четири приѣтели на ово помогоше ми: прво податливство, друго непотворно на ѣзику, трето помиловане, четрто прав суд,⁷ и к тому сва земалска колико ништор не имих за своју срићу. И то сповидаше Ариштотиду все ча по

¹а т овако: и нрѣполовѣшмоу се обѣдоу кѣста itd. ²rukop. а настavlja овако: и .р. конѣ зобѣмѣхъ, и коуѣмоу царскоу з бисеромъ и съ златомъ, и тисоуѣоу околпи, прѣсталимѣхъ на лѣковѣхъ кожахъ, .д. рокове слонове. ³а отъ камена амѣдраха, за тим настavlja: и хакизмо парижко отъ коже коркодилове з бисеромъ и съ каменнимъ, и .р. блюдь настольныхъ и бѣлѣжѣ ороужьимъ съ бисеромъ. ⁴umetak iz т. ⁵rkp. а dodaje: .ки. бѣше степенъ отъ землѣ высокъ, сътворѣнь бѣше itd. ⁶rkp. а т роменчуоу. ⁷rkp. а broji samo tri, i то овако: роука податлики, и вѣра непотворна, и соудъ правъ, т takodjer samo tri: подателство и непотворство и правн соудъ, с broji četiri kao i naš tekst.

земљах видла бише, и колико силна госпоцтва разби и како до раѣ доиде и [на] многа и чудна ина. Ариштотил упрашаше Александра: гди су велике твое скровнице и ризнице, ке по земљах сабрад еси? Он на властеле свое погледав рече: верни мои друзи ово су мое ризнице, в срци верних люди есу.¹ Ариштотил рече: о Александре поспешаи дите учинити, да Македониѣном поменуте оставиш. Александар рече нему: нима [CVII^b] вам оставити сина, да оставлю вам и мнозим памет ову: велике мое подвиге и добра моѣ дила. И ту стое двора држител² Александров рече: добро е (цару) царство обогатити. Александар нему рече: Крис цар лидонски много злата сабрад бише, да ли не би му помоћи од неѣ. И³ друзи негово имише, како и ми Пор(а) цар(а). Злато много е храбри [и] витези и верни и разумни люди. Гдо то има, все ча годи хоће имати море. Он паки рече: добро е Александре веће доходак по земљах вазимати. Александар рече: ни вртара⁴ не люблю ки ис корена зеде искида. И ту на обеди том види Александар Персиѣнина именем Меликасира⁵ и та бише стар и браду свою много угладила бише како да се млад види людем, и рече му: о мили мои ако ка помоћ од вапсида хоће ти бити, вапсаи колина ног твоих, да се укрине; ако ли вапсилом старости [CVIII^a] укринити не мореш, не вапсаи се да те вапсило не прехини; тебе млада гледајући, у старости брзо умреши. И в том властеле негови чуше и много смиѣше се. И други бише у Александра од властел и тому бише име Александар и бише страшлив много и иза vsакоѣ боѣ бигаше. И нему рече Александар: чловиче или име промини или дило, мое бо име тобом срамотно е: И в та дан доведоше Александру три тисућа гусаров и разбоиников и рекоше му властеле обисити их vsих. Александар ним рече: поколе лице мое видели есу, нима од них ниедан умрити, ере судцем дано е убиѣти а цару дано е помиловати. Них Александар ловце себи учини. И ту доведоше Александру чловика Индиѣнина и такова стрилаца га повидаху, да кроз прстен промиташе стрилу туде. Тада Александар рече нему, да хити. Он не хоти. И vsи нудеше га и

¹ rkp. а царьскаа бо съкровища въ уловѣхъскихъ живоуть сръдъцихъ, тако і м. ² slaže se sa c: двородржац ³ rkp. а не govori ništa о Poru, nego ima samo ово: Мъ друзи того кьрьдосаше, т много бо злата събрадъ беше, нь друзи его кьрьдосаше, više ništa, c dodaje: множе и ми Пороко. ⁴ rkp. griешком вратара. ⁵ rkp. а не stavlja mu imena ovdje, nego malo niže: о любими мои Мелникъсире, тако і м.

не послуша их. Александар [CVIII^b] рече: одсиците му главу. И веђући га рекоше му: за-ч чловиче живот свои за едно стрилене одда? Он рече ним: десет дни е, поколе лука не похитих и бою се да пред царем погришу и први глас мои изгублю. И то Александру повидаше и захвали му и даровав га оправи. И ту стое ники воиник Александру рече: цару кѣр одну имам и удати ю хођу, помози ми дотом.¹ И рече Александар дати му тисуће таланат злата. Он рече: много ми е цару. Александар рече: царски цар трибуе да велик е. И ту Александар Ариштотила учителя свога дарова стемом великом и крзном великим Пора цара и тисуће таланат злата и десет кабал бисера белого и василоватера учини га и в Македонию посла га довести Олимпиѣду матер негову в Еюпат велики в палестинскои земли. Сам ту с Рокзандом [CIX^a] царицом оста. По том чловик ники припад Александру рече: цару (приѣ мало дни)² ловлах краи рике, ка се зове Тигар, скровишће наидох много велико пуно злата. И ако ти е угодно, пошли и вазми га много, ере га много е. Александар рече: всако злато у божиен руци е. Да ако би бог хотид, мани би е обѣвил; да када е теби обѣвил е, теби дано е; пои и вазми е. Он рече: колико хотих взех, два дни и дви ноћи колико хотих носих, остало цару вазми ти. Александар тому почуди се и усед на коня на место идише. И много злата видив (рече, еда одъ Дариевнихъ скровишъ злато сме естъ, и)³ заповида воини свои узети, и толико га много бише, колико вси дости взеше, и Александру га оста сто коди.⁴

И тому тако бившу,⁵ по том Олимпиѣда од Македоние доиде. Александар то чув все властеле свое и силну войску нареди, (и) коне велике поводне под златими седли, и трубе гласовне и органи и димпи и муси [CIX^b] иске хитрости и колесницу злату с каминем и з бисером по достоѣнню наредив и Рокзанду с тисућ владик избраних посла с великом частю.⁶ И када види Олимпиѣда Рокзанду,

¹ rkp. а дѣцѣрь єдинородноу имамъ и дѣньсь омоужити ю хоѣу, помози ми приѣомъ. тако і т, само што пише: омоужати. ² umetak iz т. ³ umetak iz т. ⁴ rkp. кони, ispravak је уѣиѣjen према rkp. а; и т. р. кѣль, с. р. кабал. ⁵ ovdje dolazi u а naslov: когда приѣде царица Олимпиѣда къ Алексѣндрѣ. ⁶ rkp. а skladnije овако: Алексѣндръ же кѣсе царе и кнезѣ наредилъ и всю силную конскоу наравленъ и конѣ поводи съ позлакиеними седли повести рече. Троуби гласъниѣ и органи и димпи, жалътири и нне моушникиске хитрости по достоѣнню оуѣредилъ колесницѣу златѣу съ бисеромъ и каменимъ оуѣрашеноу на оуѣсрѣте-

узрадова се и [рече,] позирајући на ню чуѣше се липоти нее и добру разуму, и к срцу притиснувши ю целиваше ю говорећи:¹ госное нашла те ссам, срце и душе и мили свите и възлюблена кѣи моѣ Рокзандо. И рече Рокзанда: добро сам те нашла и добро си дошла мати господина мога и свитла царице и мани мати и госпоѣ, госное Олимпиѣдо. По том на колесницу уседоше и поѣхаше. Александар них срите у чуднои великои парастаси са всеми властели, вси биху на великих коних и vsаки властелин пред свою воиску в царскои стени на златих направах ѣхаше. Александар ѣхаше у великом плашѣу македонийском² на великом [СХ^a] кони бучифали, у пиничком крзни, на глави негови персидска кучма с качкамиловим³ перием, на кучми винац Талистриде⁴ амазонске царице. Када близу сташе се, тада царици оби с колеснице излизаше и саге вргоше и ту на них ставше Александра дочекаше. Александар далеко с кона саседе с властели (и) пиш к матери своєї доиде. Мати неѣ видивши [и] целова га говорећи: добро те наидох сину мои и свега свита цару. По том к станом поѣхаше и бише видити чудни и липи станак. И када у окол поѣхаше, тада шереге по достоѣнству разредише и редом приколоа идиху вси. Трубе гласовне удрише, органи, праскавице, разлике ине мусийске свиренѣ, и не бише вниеднога инога гласа чути од трубного вапѣ и од конскога рзанѣ.⁵ И тако ва окол придоше и на обеди седоше. Александар седе на престоли свом златом и о десну седе Олимпиѣда а на ливу Рокзанда, и властеле [СХ^b] седоше по достоѣнству. И ту много веселише се и наче казовати Александар Олимпиѣди бое велике, ке учинил бише з Дарием персидским и с Пором индийским и са источними и западними цари и езици. И то чувши Олимпиѣда царица чуѣше се много. И ту рече Александар и удрише органи, ки зову се сириннамели.⁶ Такови есу ти органи: три тисуѣ писков имаю гласних, разлици есу, дебелы и танки, висоцы и ниски, ины чудны, ере vsаки чловек ум

ниѣ матери своѣи посла; пражде себе Рохамѣдоу царицоу свою посла и тисоуцоу кладыкъ сѣ нѣю сѣ устыю и сѣ достоиниѣмъ срѣсти рече; тако i m.

¹a m ишеѣи: благодароу тебе боже мои, яко дѣль ми яси Алеземѣдроу подобноу нѣмоу жемоу, и рече к ѣ нѣи. ²a sa svim drugacije: Алеземѣдръ бѣ ѣхаше оу великомъ тѣлѣи македонийскога рѣта; тако i m, samo što piše рѣта. ³a m сѣ стратокамиловѣи. ⁴гкр. а m клетерѣе. ⁵гкр. а m оуристоканнѣи. ⁶гкр. а сириннамѣли, m сириннамели, тако i c.

свои измикујући.¹ И ту веселише се много, Олимпиѣда с Рокзандом в шатор отидоше и ту заповида Александар младим витезем в едан дан турнати се, а други дан на клобук стрилати, ини дан игру играху, ка се зове каруџа,² чудна бо е веде.

О отровех Александрових. Ва то време биху два брата Македонанина, Ликадуш и Врионуш. Ликадуш бише челниче конюшки, Врионуш бише слуга Александров, (и) мнише их Александар [СХI^a] верних и люблаше их много,³ и матер своју у Македонии имиху и бише име неи Минерва, и та бише лукава веде, и за много лит матер своју не биху видели. Она к ним често поручаше и писаше, како да донду видити ю. Они матер не слишаху и иои писаху, говорећи: ни вас свит од любве Александрове не море нас раздилити. Мати них видивши тврду любов них ка Александру ку имаю [и] смисли она вухвено чудно дило: отровни ђд с хитростю у гликизмо примиша, ко се зове арпие,⁴ и то [а]гликизмо синовом посла с книгом говорећи тако: слатким синовом моим, Ликадушу и Врионушу мати вапиа Минерва. Се двадесет лит е, да лица вашега не видих и много крат поручах и писах к вам и ви пишете ми да од любве Александрове не морете одтиснути се. Да свака слава и богатаство у своих е почтено, да у нних злато мртво лежи. Да ђа заклинам вас мликом ким оддоих вас, [СХI^b] да (придете кидати ме; аще ли Алеџемьдръ не поуститъ насъ),⁵ [а]гликизмо арпие (дах вам),⁶ од неџа дайте Александру окусити. Колико од неџа окуси, та час вас пусти; сами од сега не окусите. Када книгу прочтите, Ликадуш матери своен поруга се,⁷ а Врионуш гликизмо оно. скрани. Ликадуш нему рече: брате одврзи то, не те бо нам ниедне помоћи учинити. Бише (Левьмадоушь надъ конюши старешина оу Алеџемьдръ царя, Кремоушь же слоу-

¹ гкр. α и υιόων и толико жалостым слышати и сладым яко кьсакм оумъ улокутаскым проудуляюуши, тако и т, само: проудуляюуши беме, с ближе нашему тексту: ере кьсакм улокии зм свои заминузе. ² гкр. α кароуџа. ³ и гкр. α т роџима мало другѣје: И тогда придоше нъ Алеџемьдроу два измаа витеза македонанина, иже Алеџемьдръ зало люблаше и отъ маада баше их оухраняа, и крѣтнм же присна стхюу, матеръ же къ Македонини нмхюу и отъ многинхъ лѣтъ сню не стхюу кидати. — Imena te dvojice piše α redovito ovako: левьмадоушь i кринеоушь, т левьмадоушь i кремоушь. ⁴ гкр. α иже илрнуеъ се рефеие, т рефеие. ⁵ dodatak iz α т. ⁶ dodatak po smislu, u α ovako: гликизмо кама рефеие оудахъ, т гликизмо рофоно оудахъ кама. ⁷ α задрънъ не-смет се.

жаше Александроу цароу, беше же)¹ Ликадуш прав и веран Александру, бише Врионуш лукав и неверан на срци свом Александру. И много брат просил бише Александра: Александре даи ми Македонию. Александар рече: о мили мои Врионушу вас свит оддати имам, да Македонию никомуре до мое смрти; по том кому ю бог Сабаот да (и мои нароу и крепька десница и острн мьт.)² И за то Врионуш злобу на Александра в срци хранаше и [а]гликизмо оно ѓдовно имише,³ ко шест лит држа, не могуи Александра отровати. И брат негов Ликадуш не даваше му говореи: остави се мужа чуднога, од неџа потресе се сва подсуначна⁴ (земла). Ако неџа [CXII^a] убиеш, вас свит смртю негову сметеш, и ми оба злом смртю умреве и матере наше не видимо. И хотише Ликадуш Александру повидати, да не би му Александар веровал, за то ере веле люблаше Врионуша. И Птоломею казати хотише, да размислив рече: ако брата мога убию, и мене убию ш ним. И Врионуша караше много, а он га не послушаше. Добро рече (рекми): в неразумно срце бог не вниде; ако ли вниде, то скоро изиде. И тада една од лукавих жен убиство велико учини⁵ и ту Александра великога македонскога цара лукавством женским смрт постиже.

И в те дни Александар пир велик властелем своим учини, и та дан даре частне многе од всега свита к нему придоше, и на том обеди веселе велико учини. Имише Александар чашу самотворну анпраста камика,⁶ и том чашом вазда пѣше, ере многоцинна бише, и том чашом напи Роксанди. [CXII^b] Врионуш понесе чашу лудо

¹ ovaj je umetak izvadjen iz *m*, tako i *a*, samo što piše: конюшъкии уельмишъ. ² umetnuto iz *m a*. ³ rukopis *a* mjesto имише пише ове гиеи: Аলেখемьдроу пристоуи(къ) хоте подати. Za tim ide ovaj naslov: како хотеше Вринеоушъ Аলেখемьдра отроути. Umah nastavlja ovako: позрѣвъ же на красотоу лица неџа накъ не хотеше, дръжаше же снѣ .s. лѣтъ, не могли Аলেখемьдра отроути; isto tako i *m*. ⁴ rkp. *m a* malko obširnije: бон се бога о улокѣе, не оуенкан моужа днѣмъ и уюдмъ, неџе Еланин подиенше се моудрости, неџе храбрости поуюдише се Перьсене (и Ниндими), (отъ) неџе потресе се подьслѣмъмъа землѣ, вьстоуьмъа и западъмъа, южъмъа и северъмъа, неџе оубомше се вьси поморьсѣи оуочи; rukop. *c* podudara se gotovo рѣѣ по рѣѣ s našim tekstom. ⁵ rukopis *a* dodaje: иџе и дрекле ранские пише Елѣки ради оулишнѣомъ се. Соломоуи моудри къ улокѣцѣхъ жемискою любокию моудрости своѣмъ отпаде, и Слѣмъхоуи великомоу къ крѣпости жемискою одолѣ оукирение. И Носифъ прѣкраснии отъ лоукавыи жеми много пострада; to ima i u *m*. ⁶ *a* отъ андракса каменѣ, *m* отъ анфѣраѣа каменѣ.

и з руке му упаде се и разби се. Александар нему рече: мили мои Врионушу, ча то учини, ниси достојн за то дело.¹ Врионуш злобу велику на срце вазам² [и] ту га хотише отровати, и не да му Лиқадуш. И толико бише гиздав Врионуш, да мишлаше на срци свом говоре: ако Александра отрую, цар на мисто Александра бити хоћу свиту, и то како види Рокзанда пристане к мани. И в то време доидоше Евреи³ од Ерусалима ка Александру и донесоше му шатор царски, чрлен, велик много, и повидаше му, да пророк Еремиѣ умри. И то чув Александар много скрбан би. По том придоше мужи од града Александрије, кога зида Александар и рекоше: господине цару, град ки зида Александрију, мисто добро и липо е; да не моремо живити в нем. Александар им рече: за-ч? Они му рише: ере гад зал е, змие исходе из риве Нилске и люди⁴ умираю, ке [СХШ^а] убидаю. Александар рече: поите в Ерусодим и кости пророка евреискога Еремие взамите и на криж града в зид узиѣтите, молитва негова исцили ѣд од змии. И тому тако бившу, од толе до данас змиѣ ва Александрији уѣвисти не море чловиека. И та дан приступи жена нива ка Александру и рече: цару муж ме бие и кара много. Александар рече:⁵ ни мани судити теби пред мужем твоим. Она на убиене мужа свога Алéксандра понудити хотише (и) рече: цару Александре мене бие и теби неверан е. Александар рече:⁶ ни жене мужем не суде ни е дано жени мужем судити своим. Ва царству мом жене мужем не суде и да од тебе друге [да] не науче се и заповида жени ѣзик уризати. И в то време приступи ка Александру двородрижа негов именем Дардануш.⁷ Та бише милостан и веран Александру и бише млад тилом, и бише коник и храбар веле и рече: цару триби е [СХШ^б] да властеле твои домове свое виде. Море бити тридесет лит да од домов своих зашли есу [никодиго их].⁸ И ту заповида

¹rkp. *т а нешто другѣје: Врѣмоушь же не съзлюдию и помосно сню носе, изъ роуки испосутки и разнекъ, Аѣхандръ ѿ семь расрѣуишь се Врѣмоуша покара мало.* ²rkp. *а т dodavaju: хранише на своего си благодѣтеля безоушью и тоу его.* ³rukopis *а с нерен, т бѣрен.* ⁴rkp. *а н люди оухлапующе и едомъ оумирають, т людие оухлапующе единѡшь оумирають.* ⁵rkp. *а umeće oву izreku: кьсакои жеиѣ глава иѣсть моужь; то isto ima i т.* ⁶ovo dalje ispravnije ima *а т: иѣсть ти дано соудити моужоу, кь царьстѣи бо моеи жени моужемъ не соудѣть, ѡ горе людємъ тѣмъ, нмѣе жеиѣ ѡбладаѣть, жеиѣ бо на единѡу потрекоу ѡтъ бога сътвори се, дѣторѣдѣста рѣдн, моужоу же подроушѣла да еѣтъ.* ⁷rkp. *а дѣмьдароушь, т дѣмьданѡушь.* ⁸rieči suviše metnuo sam u ogradu.

Александар и донесоше дари царске многоцѣнне, и властеле свое и всю войску дарова царскими стемами и диадемами и великими крѣзми, и арапскими (и) индиjsкими фарижи, и вси оседлани седли златими, и свите од злата и поѣси и бисера кому числа не бише. И тако все даровав заповида всакому у свое царство одправити се.

Од отрованѣ Александрова. По том сам Александар с матерю свою Олимпиѣдом и с Роксандом и з двором своим са свободными витези поиде ловити у евилатинске горе.¹ И в то врѣме приступи Врионуш ка Александру и рече: цару дан ми македониско господство. Александар му рече: милаи мои Врионушу, ѣзави Ливию и Киликию и велику Антиохию [XCIV^a] (И сие Врисеуши не въскоте, ѣз поминашаше ка себе, мно аще Алексѣендрѣ оумреть, азъ въсемоу сѣзѣоу цѣсарѣ боудѣу. И тако егда растворише Алексѣендрѣ даде. Алексѣендрѣ же въкоушии и ка тѣ уасъ стоудень вѣсть мно кроушии и осетнии мно отроушии вѣсть и рече: о любими мои вратѣу Филиппе, вѣдомо да вѣсть тебѣ, како въ сладькомъ вѣнѣ горька въкоушии егда. Филиппе же сие слышавъ и стемоу съ глави скоуе съвѣръ на земаю (покрѣже)² и вилии нѣла топлѣше съ вѣлѣмъ терѣакѣмъ³ и Алексѣендрѣ даде нѣти. Се же слышавъ Врисеушии братѣ Алекѣендрѣуши и Алексѣендрѣе сѣмѣти вѣдѣти не могли, на мѣу скон малѣгъ, самъ себе оубѣде. Алексѣендрѣ же въ вратѣу скоуемоу Филиппѣу рече: можеш ли ме сѣмѣти нѣзѣвѣти о Филиппе. Филиппе же въ нѣмоу съ плауемъ рече: о въсѣгѣ сѣзѣта цѣсарѣу Алексѣендрѣе, нѣдеже богъ хоушетъ, побѣждаиу се вѣстѣстѣуни; да не възможно ми е чѣмоу ти, помѣже вѣзодоула вѣстѣ нѣдовѣла стоудень сѣдѣла тѣомѣ топлѣтоу. На сие чѣмоу ти мѣоу, мно да .г. дѣни живѣ боудеш, доуѣдеже въса царѣстѣмѣ оуѣдѣши. Се же Алексѣендрѣ слышавъ, главою же помѣшъ и просѣзѣни се рече: о соуѣстѣмѣ славо улоуѣуѣсѣла, како въ малѣ вѣлѣиши се, а въ скорѣ погнѣиши. Добре бо рече рекѣи: вѣстѣ на зѣмли рѣдѣстѣ, вѣнѣ не примѣишѣ се жалѣстѣ, ни вѣстѣ на зѣмли слава не вѣзодоула. О зѣмле и сѣмѣце и люди и вѣари плауѣте мене дѣмѣ, въ малѣ бо на сѣзѣтѣ вѣнѣ се а въ скорѣ подѣ зѣмлю зѣнѣоу. О зѣмле мои мати како красѣи улоуѣуѣсѣла отѣ зѣмле оуѣпѣтѣиши (и) на вѣрѣмѣ ихъ къ себе примѣиши. О неѣуѣстѣвѣла улоуѣуѣсѣла вѣстѣ, како къ мѣтѣ тѣхо по-сѣмѣ се и вѣни ме въ зѣмле отѣсѣиши. О въсѣспѣлѣи⁴ и въсѣмоуѣи

¹ rukop. а въ вѣталѣские горы, с ка екаплатские горы, т въ еулатские горы. ² umetnuto iz m. ³ m тернакомъ. ⁴ rukopis оуѣе спѣли и мѣиши.

и любили мѡи Македонцие, аще възможно би ѡстѣ сьмръти отети ме дньсь, да съ нами вьсегда боудѡу, за мене дньсь сьмрътию бните се; похитити бо ме отъ насъ пришла ѡстѣ. Се же слышакъше Македонцие съ плауемъ рекоше къ Аѡхенъдрѡу: Аѡхенъдре сильнымъ господине, аще би възможно)¹ од смрти одкупити те данас, живот наш вси дади бисмо. Да ти на земли добро поживил еси, и смрт твоѣ почтена е, и бола е него ли наш живот. Да походи Александре на уготовано теби мисто. Тада Филип диквар маску живу рассие [и] постави в нѡи Александра. И ту сиде Александар. Вса земалска госпоцтва и царства и все власти како е триби нареди и дозва Птоломеѣ и Филѡна, и взам Олимпиѣду и Рокзанду за руку, да ним и рече: о моѣ предрага два брата, ово матер мою и жену данас предаю вам, ере (да) споминаюћи любов мою к вам ово почтено скраните² и македониско госпоцтво добро уредите. И тило мое ва Александрии вакопанте, и паки видимо се када мртви од гробов устану и (вѡдомо да ѡстѣ камъ, мко)³ на покон литом Персиди Македонию имаю обладати, како ми Персиду данас. По⁴ том Александар призва к себи Рокзанду и целова ю и рече: о Дариева кћи и до данас всега свита [CXIV^b] царице, данас любов наша и вера права, ку мею собом имисмо, растргнути се има. По том дозва Александар все властеле свое и ш ними целива се редом са всеми с великим плачем, и к ним рече: о мила моѣ братѣ и мѡи властеле, другога веѣе Александра неѣете наити. По том заповида Александар и доведоше к нему великого буцифала. И види Александра буцифал умираюћи и желно вишѣаше и много рзаше и сузе од очию неговию како у чловици непрестанно идиху и ногами землю копаше. Александар то видив похити га за гриву и рече: о мили мѡи коню, тебе брата имих, да веѣе други Але-

¹ Ovak je umetak izvadjen iz *a*, jer je u našem tekstu griškom isprao; rkp. *c* podudara se gotovo do rieči s *a*, isto tako *m*. ² rkp. *m* сьмръти дохраните. ³ umetak iz rkp. *m*. ⁴ rkp. *c* (u *a* istrgnut je taj list) piše овако: И се рек Александар са матерню целова се са великою жалостию и са царицом Роксандом. Сию целова глаголюх: о Дариева дщи, мили скете оуню моею и срдце мое, кеси ли от нелиже ѡстѣ мѡи приплете се тебе, нолнико изкещение срьдця моего и люде понаху' тебе, мко шнедин муж на свои жени; такожде и ти керио саблюде множе шнедина жена на мужи своемъ. Вѡдомо да ти ест, днаи люде растргнати хошемо. Ва кемуи скет отхождѣ, откуд вратити се не имам. Остани са когом, мила дшме мѡи. И се рек целова и отпусти ю. Tako od prilike i u *m*; u *a* iskinut je list, na kojem bijaše ovo mjesto napisano.

ксандар на те неће усести. По том Александар позрив на Врионуша [и] рече: о предраги мои Врионушу, ча ми зло да а за мое добро?¹ Да проклет (да) е, гдо храни госпоцкога убоицу и гдо храни градскога издаицу² [CXV^a] и гдо храни блудника госпоцке куће; да залога убиш, да се зло не множи, да скрати. Врионуш сташе муче, не уме ча одговорити. И ту стое буцифал скочи и похити зуби Врионуша за врат и одкиде му главу и на земљу га притишће и ногами га попр. Александар то видив [и] рече: брате драги Врионушу, попиш чашу, ком мани послужи. И скочив Птоломеи и Филон [и] раскишоше Врионуша на дробно и рекоше нега врићи псом. Александар на властеле свое погледав рече: како вас свит приѣх и по пустих землях ходих и до раѣ доидох, кади Адам прадиѣ наш живил бие, и все крае земље видих и висину небеску испитах и дубину морску познах и смрти утећи не могах,³ да похоу онде гди су вси ки су од вика умрли.⁴ Паки се видити имамо, када мртви од гробов устану, на судишћу оном страшном и на великом [CXV^b] трговишћу великога бога Сабаота, како ми указа пророк Еремиѣ. И то рек велики цар Александар умри в земли, ка се зове Гесем, в страни халдеискои, близу Еюпта, на Меюричю сирском, на рици Нили, на мести гди е Осип седам житниц Фараону цару учинил. И толик плач учини се ту, колико нигдор нигдир не види ни слиша. И тако оправивше и в царске свите обуюше га и царску круну на главу нему положише и с велику частю тило негово на колеснице положише и ва Александрию донесоше. Мати негова Олимпиѣда и Рокзанда царица негова крзна своѣ многоцинна раздераше и власи главе свое до земље распустише, жельно Александра плакаше.

(Роксанда⁵ крѣзно до земље раздрѣ и косе до земље распусти, ка Аলেখендрѣ яко живѣи говорахше: о Аলেখендре касега света царѣ, силни господише, низматор ли мене беше⁶ тере ме остави ка тоуждих земля(х), сам яко слице са слицем ханде. На о земље и слице, гори и хами и

¹гкр. *т* овако: ѿ любимых мои Вреѣноушоу, не веси ли, елика блага сътвори хъ тебе, поутѣ зло за добро въздѣла ми еси? поутѣ ѿтровонога еда напои ме? ²гкр. *т* издавѣуу, а градонздавѣуу. ³гкр. *т* овако: нѣ оубежати не могахомъ горькога напраснаго смъртьнаго сръпа, ки же зрите ме оумирающа, помощи ми хочете, нѣ не можете. ⁴гкр. *т* dodaje: ки же ѿстанете ми з богомъ, мене до смърти поменующе. ⁵ovaj umetak čita se u c, te se s njim podudara i tekst rukopisa a s nekim razlikami; u našem tekstu ispade to valjda griешkom. ⁶гкр. а да крѣвѣнѣх ли мене беше, помѣже нѣ тоуждихъ остави ме земляхъ.

море и краснаа дрека полскаа¹ плаунте се дамас са мною и тоунте истоуник саза² от оуноу моею, езеро напаните, гороу напонтс пелн-мокоу, мдокнтоу тоу гороу.).³

По том Рокзанда заповида всим излисти ван, сама кон Александра сибше⁴ и много негa целивавши рече: о Александре, од тебе жива раздилити се не могу. [CXVI] И то рекши нож Александров взе и на-н налегши врху Александра убоде се и умри. Птоломеи и Филон ступ велик узидаше посрид александринскога града, и на нем в злати раци⁵ Александра цара и Рокзанду царицу поставише, гди и до данашнега дне ту стое. Властеле отидоше всак на свою земљу.⁶ По смрти Александрови на четира ста царствиѣ вса земља раздили се.⁷ Птоломеи и Филон написах на ступу: Александар цар царем.

¹ rukop. a плодокитла. ² rukop. a слъзыми. ³ rkp. a dodaje: мнѣ. ⁴ rkp. a овако: сама же конъ Алексѣндра сдѣвши яко жива облобизаше и къ нѣмоу глаголаше: Алексѣндре македонѣнскы царюу, македоньско слъзыце, аще ми не дѣньсь оумрѣти, тебе раздоуѣти се не имамъ, моѣ мило слъзыце. Се рекши, нарамахеръ алексѣндровъ възъмыши itd., tako ima i m. ⁵ rkp. a оу златѣ ковчезѣ. ⁶ rkp. a dodaje: Алексѣндрѣ же Птоломею господствовати прилоуѣти се, tako i m. ⁷ rukop. a dodaje: и нѣмоу ѿ уловѣни сѣ сѣти не боудѣ оу вѣкъ, да бѣудѣ се да не замѣнишь за поконъ троудѣ. Rkp. m imade još četiri redka, ali kako je list izderan, ne mogu se prošiti van ove rieči: конѣ. зѣчело и конѣ але ѡкоу его въсем.

Sadržaj teksta.

Uvod o četirim krepostima Aleksandra Velikoga str. 218.
Nektenab egipatski car 220.
Ververih donosi mu viest o vojsci Darijevoj 221.
Nektenab bježi iz Egipta 222.
Dolazi u Macedoniju 223.
Filip polazi u rat 223.
Olimpiada doziva Nektenaba 224.
Olimpiadu premami Nektenab 224.
Olimpiada rodi Aleksandra 225.
Filipu se u snu javlja Amon 225.
Filip vrati se u Macedoniju 226.
Aleksandrov učitelj Aristotel 227.

Smrt Nektenabova 228.
Aleksandar jaše bučifala 229. ✓
Aleksandar polazi na Olimpijske igre 230.
Vrativ se nadje Filipa na piru, protjera drugu ženu i povrati Olimpijadu 231.
Aleksandar polazi na Kumane 232.
Anaksarh hoće da otme Olimpijadu 232.
Filip umrie 233.
Aleksandrovo vieće 234.
Darij piše Macedonjanom 235 (u a pod naslovom: покѣсти наумемъ ѿ дарѣн).

Aleksandar odgovara 236.
 Darijevi darovi Aleksandru 237.
 Aleksandrovo uzdarje 238.
 Aleksandar polazi s vojskom na Karhidona 238.
 Karhidon piše pismo i predaje se 239.
 Aleksandar ide na Afinu (α σκωζαντε @ градоу афинен) 239.
 Atinjani viećaju 240.
 Atinjani gone Diogena iz grada 240.
 Aleksandar šalje Kumanina u grad 240.
 Diogen svjetuje Aleksandra na prievaru 241.
 Aleksandar osvaja Atinu 242.
 Aleksandar vodi vojsku na Rim 243.
 Rimljani predaju se Aleksandru i primaju ga u grad 244.
 Proročanstvo o Aleksandrovu gospodstvu 245.
 Aleksandar dolazi do Okiana 246.
 Tamo vidi zvijeri čovjekopodobne i divlje žene 246.
 Aleksandar dolazi u Egipat 247.
 Zidanje gradova 247.
 Aleksandar dolazi u Troju 248.
 Trojanci iznesoše mu darove 249.
 Aleksandar časti grobove trojanskih junaka 250.
 Aleksandar vrati se u Mačedoniju 251.
 Aleksandar polazi na istok 252.
 Darij šalje mu poklisara s pismom 252.
 Aleksandar odgovara 253.
 Darij skuplja vojsku 254.
 Aleksandar polazi s vojskom na Jerusolim 254.
 Pismo i odgovor evrejskoga zbora 255.
 Aleksandru prikazuje se u snu Jeremija prorok 255.
 Aleksandar ulazi u Jerusolim 256.
 Aleksandar polazi na Egipat (О Египту великом) 257.
 Egipćani hoće da podkupe Filipa ljekara 257.
 Filip izlieči Aleksandra 258.
 Uhode Darijeve 259.
 Darij šalje Minanta na Aleksandra 260.
 Aleksandar razbi persijsku vojsku 261.

Darij sprema novi boj 262.
 Aleksandru javlja se prorok Jeremija 262.
 Aleksandar osvaja Babilon (Од Бабилона) 263.
 Amiviz smisli ubiti Aleksandra 264.
 Aleksandar oprašta Amivizu 265.
 Amiviz ostavlja Darija i dolazi k Aleksandru 266.
 Aleksandru javlja se Jeremija prorok 266.
 Aleksandar dolazi kao uhoda k Dariju s knjigom 267.
 Darij poziva Aleksandra na večeru 268.
 Kandarkus odaje Aleksandra 269.
 Aleksandar spase se prievarom 270.
 Darij moli pomoć u Poři 271.
 Aleksandar razbi ih 272.
 Darij ranjen pomaganji za Aleksandrom 273.
 Darij daje Roksandu Aleksandru (α κωκ νομης αλεξανδρ ροξανδοу царичоу) 274.
 Aleksandar piše knjigu u Mačedoniju (α επιστολην αλехменда царичи и аристоелю) 275.
 Aleksandar dieli blago persijsko 276.
 Aleksandar polazi na lidskoga cara Krisa 276.
 Aleksandar nalazi divlje žene, čudne mrave, gradi most, dolazi do Pitika 277.
 O caru Sanhozu (α α σανχοу цару) 277.
 Ljudi divlji goleme veličine 278.
 Aleksandar dolazi do stupova Iraklija i Semiramide (α α ираклию цару) 278.
 Од люди шестоногих и шесторуких 279.
 O Psoglavih (α Ψογλαυих α) 279.
 O velikih racih (α ραцах α) 279.
 O nagomudrih (зда хоцешъ повести @ нагомудрихъ) 280.
 Од Еванта нагомудр. цара 282.
 Од моста великога 285.
 Од бисера великога (α ути зда κωκ αλεξανдръ бисеръ нхисе) 285.

- Од птиц образа чловичаскога 285.
 Језего, које оживљује 286.
 Од рибе велике 286.
 Од исполинов 286.
 О кукѣ суначнои 287.
 Од люди еднонозих 287.
 Од Пору индинскога цара (ути зда
 и разумѣи ѿ фору царѣ како бмѣ) 287.
 Pismo Porovo na Aleksandra i odgovor 288.
 Aleksandar piše pismo u Macedoniju 289.
 Vojska Aleksandrova uplaši se od mno-
 žine vojske Porove, Aleksandar kazni
 Persijance (како фору тѣли бож
 и како перси неистрство александра
 сътворити хотиху а) 290.
 Boj između Pora i Aleksandra (како
 други бон бмѣ а) 292.
 Filon dolazi s vojskom iz Persije (како
 филон ѿт персиде прінде къ алек-
 сандру а) 292.
 Filon poslanik k Poru s knjigom (ени-
 столѣ къ фору) 294.
 Dvoboj i smrt Porova 295.
 Од амазонскихъ жен 296.
 Talistrida piše Aleksandru i odgovor 297.
 Novo pismo na Aleksandra (енистолѣ
 къ александру) 298.
 Од Евримитра мерсионскога цара 299.
 О зазидани езигов (ѿ поганихъ езы-
 чѣхъ како александръ зазидѣ ихъ .ке.
 езыкъ а) 299.
 Од града Клеопиле (ѿ клеѿфиле
 амастронскои царици како ю сходи
 александръ а) 300.
 Од Евагрида солунскога цара 302.
 Како александръ амастронскоу цеса-
 рицу сходи 303.
 Од Клеопиле амастридонске ца-
 рице 306.
 Како похуѣ царица Клеофила Але-
 сандра 307.
 Dorip htjede ubiti Aleksandra 309.
 Izmiri ih Kleofila 311.
 О раздѣленю госпощви (како царѣ
 александръ вса царствѣа раздѣли зе-
 мльскѣа) 312.
 Povratak u Babilon 312.
 Jeremija prikazuje se Aleksandru u
 snu 313.
 О дошастю Ариштотила (когда при-
 де царица олимпѣада къ александру)
 317.
 Aleksandrov sud o bogatstvu 320.
 Dolazak carice Olimpiade (когда прінде
 царица Олимпѣада къ александру)
 321.
 О отровехъ Александровихъ 323.
 Како хотѣше Еринѣоушъ александра
 отроути 324.
 Од отрованѣ Александрова 326.
 Smrt Aleksandrova 328.

U knjižarnici Fr. Župana (Albrehta i Fiedlera) u Zagrebu mogu se dobiti knjige jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti i koje izlaze njezinom pomoću:

Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Knjiga I. II. III.

IV. V. VI. VII. VIII. IX. X. XI. XII. XIII. XIV. XV. XVI. U Zagrebu 1867. 1868. 1869. 1870. 1871. Ciena svakoj knjizi 1 for. 25 novč. a. v.

Povjestni spomenici južnih Slavenah. Izdaje Ivan Kukuljević Sakcinski. Knjiga I. U Zagrebu 1863. Ciena 3 for. a. v.

Historija književnosti naroda hrvatskoga i srbskoga. Napisao V. Jagić. Pomoću jugosl. akademije znanosti i umjetnosti. Knjiga I. Staro doba. U Zagrebu 1867. Ciena 1 for. 20 novč. a. v.

Rječnik lěčničkoga nazivlja. Sastavio dr. Ivan Dežman. Troškom jugosl. akademije znanosti i umjetnosti. U Zagrebu 1868. Ciena 1 for. 50 novč. a. v.

Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium. Vol. I. II.

Listine o odnošajih izmedju južnoga slavenstva i mletačke republike. Skupio S. Ljubić. Na sviet izdala jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Knjiga I. II. U Zagrebu 1868. 1870. Ciena svakoj knjizi 3 for. a. v.

Stari pisci hrvatski. I. Pjesme Marka Marulića. Skupio I. Kukuljević Sakcinski. Na sviet izdala jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. U Zagrebu 1869. Ciena 2 for. a. v.

Stari pisci hrvatski. II. Pjesme Šiška Menčetića Vlahovića i Gjore Držića. Skupio V. Jagić. Na sviet izdala jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. U Zagrebu 1870. Ciena 2 for. a. v.

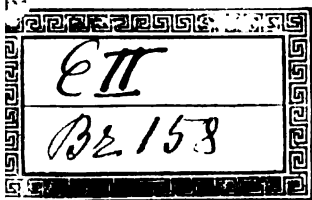
Flora croatica. Auctoribus Dr. Jos. Schlosser et Lud. Farkaš-Vukotinović. Sumptibus et auspiciis Academiae scientiarum et artium Slavorum meridionalium. Zagrabiae 1869. Constat 6 fl. a. v.

Starine. Izdaje jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Knjiga I. II. III. U Zagrebu 1869. 1870. Ciena prvoj knjizi 1 for. 25 novč. a. v., a drugoj i trećoj po 1 for. 50 novč. a. v.

Dvie službe rimskoga obreda za svetkovinu sv. Ćirila i Metuda izdao Ivan Berčić. Troškom jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. U Zagrebu 1870. Ciena 1 for. a. vr.

Historija dubrovačke drame. Napisao prof. Armin Pavić. Izdala jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. U Zagrebu 1871. Ciena 1 for. 25 novč.

Štamparija Dragutina Albrehta u Zagrebu.

STARINE *opel.*

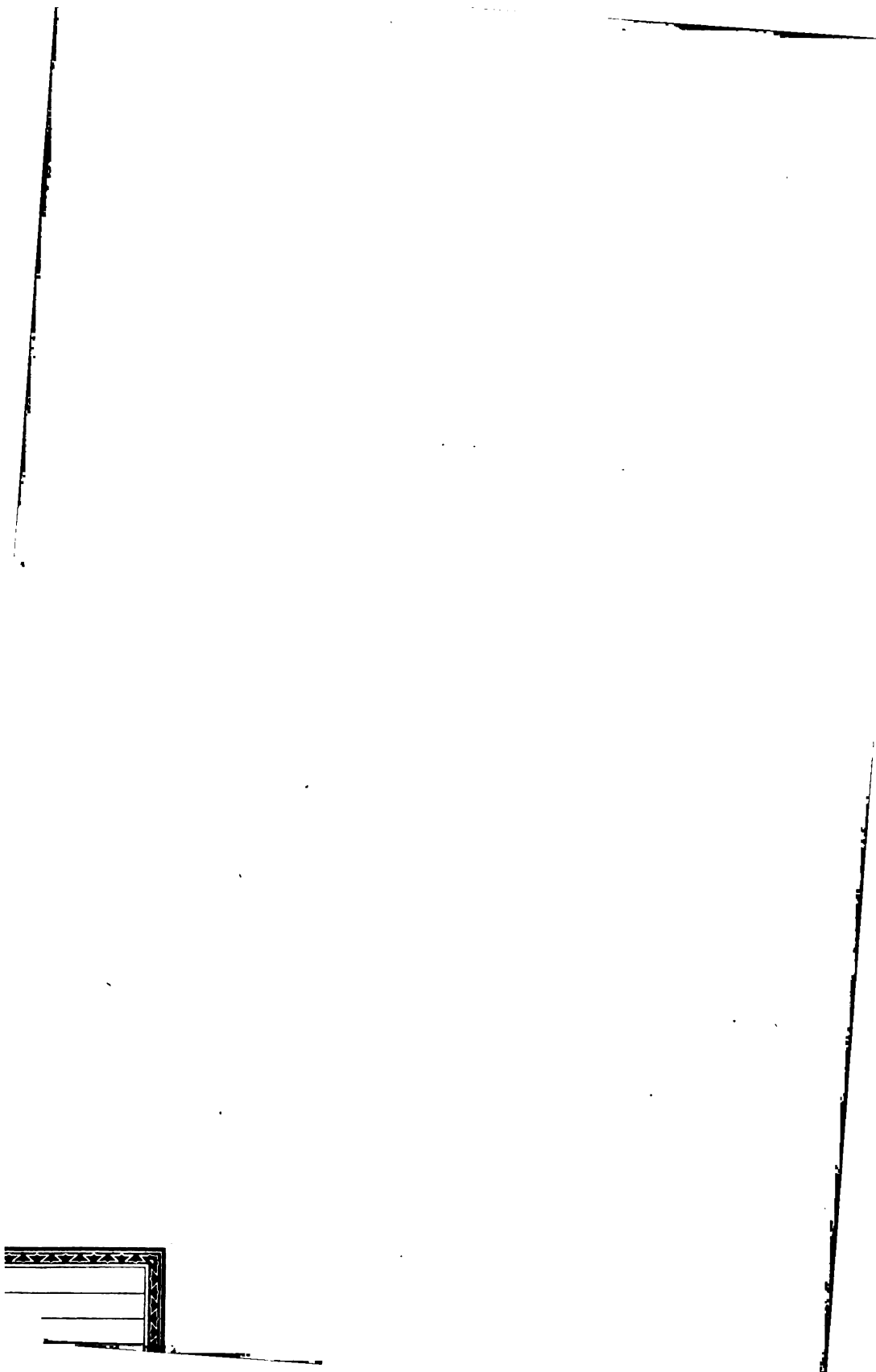
NA SVIET IZDAJE

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI
I UMJETNOSTI

U ZAGREBU 1872

U KNJIŽARNICI FR. ŽUPANA (ALBREHTA I FIDLER) NA PRODAJU.

STARINE

NA SVIET IZDAJE

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI
I UMJETNOSTI

U ZAGREBU 1872

U KNJIŽARNICI FR. ŽUPANA (ALBREHTA I FIDLERA) NA PRODAJU.

Štamparija Dragutina Albrehta u Zagrebu.

S A D R Ź A J.

Prilog k razpravi o Markantunu Dominisu Rabljaninu. — Od S. Ljubića	1
Poslanica manastira svetogorskih patrijarhu ruskomu Ioasafu II. — Od K. Nevostrujeva	19
Dvanaest petaka. — Od St. Novakovića	24
Psaltir s tumačenjem pisan 1346 za Branka Mladenovića. — Od dr. Fr. Miklošića	29
Tri stare priče. — Od dr. Gj. Daničića	63
Proroštvo despota Stefana Lazarevića. — Od dr. Gj. Daničića	81
Apokalipsa iz Hvalova rukopisa. — Od dr. Gj. Daničića	86
Tondal. — Od dr. Gj. Daničića	110
Razhod grada Zagreba 1362 godine. — Od dr. Fr. Račkoga	118
Dva apokrifna jevangjelja: I. jevangjelje Nikodimovo. II. pripoviest Josipova. — Od dr. Gj. Daničića	130
Iz djela E. L. Crievića Dubrovčanina. — Od dr. Fr. Račkoga	154
Popis župa zagrebačke biskupije 1334 i 1501 godine. — Od dr. Fr. Račkoga	201
Poslanica sv. Save arhiepiskopa srpskoga iz Jerusalima u Studenicu igumnu Spiridonu. — Od dr. Gj. Daničića	230
Poslanica patrijarha jerusalimskoga Teofila despotu srpskomu Stefanu. — Od dr. Gj. Daničića.	232

Na str. 30, vr. 16 mjesto **Фал'момъ** treba **Ңал'момъ**; str. 32, vr. 21 mjesto **Үлстнеүхъ** — **Үно** treba **Үлстнеүхъ** — **Үно**; str. 144, vr. 39 mjesto **Ысано** treba **Ысана**.

Prilog

k razpravi o Markantunu Dominisu Rabljaninu.

(V. Rad jugosl. akademije knj. X, i Starine knj. II.)

OD PROF. S. LJUBIĆA.

U našoj radnji o Markantunu Dominisu tražili smo dokazati proti A. Bianchi-Giovini (Biog. di Fra Paolo Sarpi II. 240), koj tvrdi, da Dominis za mletačko-crkvene obustave nije ništa pisao na obranu mletačke republike, da je Dominis sbilja napisao u tom smislu jednu razpravu o oblasti naime koju ima svaka svjetovna vlast izdavati zakone i svojom državom neodvisno od Rima vladati, to jest: „dell' autorità legitima et potestà de principi temperali nel far leggi et governare lo stato suo, contra le vane pretese della corte romana 1606,“ ali nismo znali o samoj razpravi ništa pobližjega dodati, pošto još nije biela svieta ugledala. Vjerovno je, da je to Dominisovo djelo samoj vladi izručeno bilo kao savjetovanje po njezinu nalogu od Dominisa sastavljeno za službenu porabu u onoj borbi proti Rimu, a ne za javnost, te toga radi da još sada taj rukopis leži tko zna gdje zaboravljen u onoj jošte svestrano neobradjenoj a gorostasnoj rudi, kao što je mletački arhiv. Nego posluži nam sreća prošlih praznika u Mletciji slučajno naići na dvie druge isto kao ona ako li ne još više važne Dominisove razprave, koje na isti predmet spadaju, a do sada sasvim nepoznate. Posredovanjem našega vrloga prijatelja Barocci, čuvara gradskoga muzeja Correrova u Mletciji, bilo nam je dozvoljeno, da razgledamo prebogatu sbirku starih rukopisa plemenite mletačke obitelji Donà, i u koliko bi nam bilo od potrebe upotrebimo. Naša su iztraživanja u tom jošte neiztraženom i slabo uredjenom pokladu starinskih mletačkih uspomena smjerala na to samo za onda, da se točno obavijestimo, od kolike je važnosti za povjest jugoslavensku. Baveć se dakle razgledanjem i proučavanjem onih naprašenih rukopisa, u kojih jamačno leži zakopano veliko blago za razjasnjenje naše prošlosti, dodje nam do ruke (Miscel. IX. br. 5) jedan rukopis sa sljedećim napisom na prvom listu zabilježenim: „Dell' arcivescovo di Spalato contro la parenesi del cardinal Baronio 1606.“ Razgledavši dalje cijeli rukopis iznadjosmo, da sadržava dvie Dominisove razprave, do sada, kako rekosmo, sasvim nepoznate.

Prva razprava nosi na čelu: „Reipublicae Venetae admonitio ad Caesarem Baronium S. R. E. cardinalem, contra ipsius paraenesim. Počima ovako: „Doleo equidem vehementer, quod te in ista tua decrepita aetate delirantem admonitum, acrioribus compellar hanc ipsam admonitionem verbis exordiri, et paraenesi tua salutationis benevolae experti antiparaenesim hanc, ut ita dicam, opponere resalutationis dulcedine destitutam“ etc., a svršuje: „quod deus avertat, amen.“ Dominis nebesjeditu u svoje ime, nego stavlja govor u ustih Mletčanina. Navadjaju se razlozi, kojimi se stožernik Baronio trsio opravdati rimski dvor radi crkvene obostave bačene na mletačku državu, te se silnom neodoljivom vatrom preduboka razmatranja svestrano oprovrgavaju, pobijaju, uništaju. Predmet se dieli na 60 kratkih no jezgrovitih poglavlja sadržanih u 31 stranu na listu. Rukopis je suvremen ako li nije iz same ruke Dominisove potekao, kao što bi se činilo, jer pismo rukopisa veoma na Dominisovo naliči.

Druga razprava, koja sliedi, sadržaje se u 20 strana na listu. Na glavi joj napis: „Di Monsignor . . . de Dominis de Arce arcivescovo di Spalato 1606 de luglio. Dialogo sopra li dispareri tra Papa Paolo Quinto et la Republica Veneta.“ Na koncu ove razprave pridodan je ulomak sa bilježkom, koja kaže, gdje da se taj ulomak u spis uvrze. Ovaj je napisan samom Dominisovom rukom, koi pod njim i datum zabilježi ovako: „A di 28 maggio 1606.“ Ova je razprava mnogo važnija od prve, pošto nije odgovor te stegnuta predmeta, nego izvorno, načelno djelo, u kom se pisac prihvaća svega, što bi moglo u borbi medju rimskim i mletačkim dvorom Mletčanom proti Rimu služiti na obranu. Sastavljena je na način razgovora, držana van gradskih smutnja na selovanju medju padovanskim doktorom Martellinom i seoskim župnikom Timorelliom, a teče sasvim umireno i jednostavno. Pod takovom pokrenom pomoljavaju se ipak kao u prvom začetku ona načela Dominisova, koja je kasnije u svojih znamenitih djelih proti pokvarenosti rimskoga dvora svestrano napro i odvažno za dugo branio, i koja ga napokon odalečiše od katoličkih temelja u izpoviedanju sv. vjere, te ga doveđe do onih kobnih događaja, koji su mu zadnje dane ogorčali i vjerovno život prikratili a uspomenu omračili. Toga radi ova je razprava veoma znamenita i zanimiva, jer nam predočuje s gledišta vjerskoga njegove prve javne korake. S njom se dakle podosta popunjuje naša radnja o Dominisu, te zato ju ovdje k ostalim priložim, koji su u II knjizi „Starina“ bieli svijet ugledali, pridodajemo.

Martellino.

Dialogo sopra li dispareri tra il sommo Pontefice Paulo Papa V. e la serenissima Republica di Venetia.

All' Illustrissimo Signore il Signor N.N. senator Venetiano.

Suole bene spesso intravenire agl' huomini, che quanto più fuggono l' occasioni d' alcuni disgusti et travagli, tanto più facilmente in

esse inciampino, et che l' istessa fuga a punto in tali occasioni intoppi, quali forse senza la fuga schiffate si sarebbono. Giona profeta col suo fugire verso Tarsi per non andare a Ninive, tanto più praesto a mal suo grado vi andò portato nel ventre d' un pesce a' i più vicini lidi della città da lui fugita et abhorrita. Un caso in parte simile a questo è intravenuto a me (voglio credere per particolare disposizione divina), che mentre fuori della città di Venetia mi ritiro non tanto per godere al mio solito le delizie delle ville nel delizioso mese di maggio, quanto per non vedere ne udire i disturbi pubblici cagionati dal nuovo sommo pontefice Paulo V, da quali troppo gran cordoglio io ricevevo, a punto con questo ritiro intoppiassi in quello, che fugivo. Imperciocchè in que' primi giorni del mio ritiro essendo stato io invitato a pranzo dal reverendo paroko della nostra villa, sacerdote grave e maturo, di buone lettere et d' ottima coscienza ornato, et mio caro amico, vi sopraggiunse alla sprovista da Padova il signor dottor Martellino, d' ambedue noi commune amico, che, per suo diporto colà era venuto; et dopo gli amorevoli saluti et delli abbracciamenti, alla mensa del reverendo Timorelli (questo si è il cognome del paroko sopradetto) assisi, con piacevoli trattenimenti et discorsi ci recreassimo. Ma sparecchiata che fu la tavola (perchè dice bene il proverbio, che la lingua sovente batte, dove il dente duole) pian piano il signor Martellino cominciò picchiare sopra l' odiosa et da me cotanto fugita materia delli monitorii et censure pontificie contra el serenissimo nostro prencipe, et attaccatosi col reverendo paroko, per quanto io m' adoprassi a divertirli, passorno tant' oltre, che poi hebbi grandissima sodisfattione in havergli uditi. Et perchè il discorso o disputa fatta tra di loro, se ben fù all' improvviso, fu veramente degna d' essere notata, m' è parso debito mio farne partecipe vostra signoria illustrissima, per quanto mi potrà servire la memoria.

Martellino. Reverendo Timorelli, essendo voi paroko di questo luoco, facil cosa sarà, che mi sappiate informare sopra il monitorio, che si dice sia stato rilasciato dalla santità del sommo pontefice, anzi anco la scomunica et interdetto contra li nostri signori, perchè noi in Padova ne habbiamo puoca particolar notitia.

Timorelli. Signor dottore più torto io speravo d' essere da voi sopra ciò informato, già che ve ne venite hor hora da Padova, ch' io qui alla villa a pena ne sento ragionare.

Martellino. Sono tanto severi i commandamenti del prencipe intorno a questo, che ne si publicano gli atti di Roma, ne si tengono ne portano ne si ponno vedere. Et io, per dir il vero, più per zelo di discutere la verità tra me stesso, che per semplice curiosità sono desiderosissimo di vedere et i brevi et i monitorii et atti tutti di Roma, per fondarne sopra qualche mio giudicio per modo solamente di speculare, ch' in altro non m' incipcio.

Timorelli. In generale solamente io sò, ch' el papa si risente contra a Illustrissimi signori, che loro vogliono giudicare i preti in certi

eccessi: et che habbiano publicata una legge, che la chiesa non possa acquistare beni stabili nello stato loro: et che non si possino fabricare chiese senza saputa et licenza di sua serenità. Sono anche forse altri articoli, ma di menor momento. Et quando non voglino revocar queste leggi et lasciare anco il giudicio de preti alli loro vescovi, minaccia loro la scomunica, anzi si tiene già per fulminata.

Martellino. Et che ve ne pare; lodate voi questo tentativo?

Timorelli. A me pare, ch' il papa habbia ragione: ma però che doveva procedere con maturità tardanza, piacevolezza et destrezza, secondo il precetto di Santo Paulo: patres, nolite provocare ad iracundiam filios vestros.

Martellino. In questo punto della destrezza sento con voi, che se a qual si voglia principe disdice il dire sic volo, sic iubeo, molto più ad un papa, il cui principato più d'ogni altro principato christiano è politico et non dispotico, massime verso principi, anzi più paterno che politico. Ma non mi piace, che così presto destate la vostra sentenza con dire, che il papa ha ragione; et questo a me pare assai disputabile, anco parlando in genere, se bene non sappiamo le particole tutte, che sono nelli brevi et monitorii e sentenzo di scomuniche o d'interdetto.

Timorelli. Come non è celebre il canone: si quis suadente diabolus? Non sono i privilegi clericali del foro separati dal foro laico? Non sono le scomuniche in bulla caenae domini contra a quelli, che rompono la libertà ecclesiastica?

Martellino. Adagio di gratia, et procediamo con qualche ordine. A me pare, che sopra questi monitorii et scomuniche del papa contra li nostri signori si possa disputare et quanto alla validità o nullità et quando alla giustitia o ingiustitia. Ditemi di gratia, li tenete voi per validi?

Timorelli. Atti pubblici giudiciarii sono validi, quando sono fatti da chi ha autorità et che non si tralascino le solennità essenziali. Il papa, non è dubbio, è la piena e sopra autorità sopra tutti li christiani nelle cose spirituali; se ha poi servato le solennità noi non lo sappiamo, perchè non habbiamo veduti i brevi et processi, ma dobbiamo presumere, ch' il papa non havrà tralasciato il necessario.

Martellino. Io vi protesto, d'essere vero et buon catholico et fedel suddito nella fede alla santa sede apostolica romana. Ma tra di noi possiamo dire alcuna cosa per modo di semplice disputa. Se alcuno vi ponesse in dubbio, se questo papa Paulo V. sia vero papa con qualche ragione, che direste?

Timorelli. È cosa chiara, che se non fusse papa, gl'atti suoi tutti sarebbono nulli, ma è anco chiara cosa, che porre ciò in dubbio sarebbe temerità grande ogni volta, che non vi fussero gagliarde ragioni di dubitare.

Martellino. Voi dite bene. Et per ciò vi porto due ragioni; una è, che l' elettioni, c' hora si costumano ne' conclavi, senza dare i voti espressi, col solo consenso esterno, se sono sufficienti, come vogliono,

che siano, molti sono papi legittimi, che s' escludono, et molti, che non sono legittimi, s' intronizzano. Perchè il cardinal Santa Severina non fu papa nel conclave della sede vacante per morte di Gregorio XIII, s' hebbe il consenso de cardinali in numero sufficiente? perchè nell' ultimo conclave non fu papa il cardinal Tosco, s' hebbe il consenso esterno di tutto il collegio da due o tre in poi? ne posso io persvadermi, che la cerimonia d' entrare in capella dia la forma et compimento all' elletione ogni volta, che vi è l' esterno assenso, si come l' entrare in essa senza assenso non vogliono, che facci il papa, che per ciò il cardinal Ascanio, con tutto che fusse in capella, dicendo di non contentare, escluse il Santa Severina (qual pur senza di lui haveva li voti sufficienti) et l' errare nel numerarli non fa nulla l' elletione, ogni volta che poi si trovi il vero numero; così nell' ultimo conclave se fu papa il Tosco, non può esser papa il Borghese: et un giorno vedremo scismi crudeli con questo modo di elletione tanto pericoloso. L' altra ragione si è, che la simonia fa nulla ogni elletione ecclesiastica, et principalmente l' elletione al papato; o sia poi la simonia immediata o mediata poco importa.

Timorelli. E che simonia potete voi apportare nell' elletione di Paolo V.?

Martellino. È stato già in Roma decretato, dio lo sa quanto giustamente, che papa non si faccia, se non un cardinale, legando lo spirito santo al solo collegio de cardinali, come se fuori di essi non si possa trovare persona degna; et pur per tanti secoli si sono trovate fuori del collegio persone dignissime del papato; o come che nel collegio s' adoprassero solamente persone degne del papato, et non vi entrassero tanto inetti anco ad essere preti di villa. Hora adunque comprandosi il cardinalato con danaro, chi non sa che si compra l' adito al papato, et chi entra nel collegio per la porta del danaro, essendo il cardinalato hora conditione neccessaria per il papato, giungendo questo tale al papato, è pervenuto ad esso per la porta del danaro. Papa Paulo V. non sarebbe mai stato cardinale e susseguentemente ne anco papa, se non era il danaro del auditorato della camera da suo fratello comprato, et che col suo cardinalato poscia si vendè, imborsandone il prezzo il papa, che lo fece cardinale. Invention tra le altre bella, ma indegna di vendere cardinalati, l' haver statuito, che alcuni officii vendibili a grosse summe vachino al papa con la promotione al cardinalato, come sono li chiericati di camera, il thesorariato, l' auditorato di camera et altri simili, se vi sono.

Timoreli. La prima vostra ragione, se fusse buona, partorirebbe nella chiesa gran confusione, et vi sarebbero perpetui scismi, et la chiesa sarebbe senza il primo pastore.

Martelino. La bontà del Santa Severina et del Tosco sono quelle, ch' hanno impedito la conclusione con cedere spontaneamente, ancorchè potevano non cedere; et non sarebbe quella la prima volta, che la chiesa stia senza legittimo pastore, sin che l' istesso Dio vi provvede, come ha fatto tante volte, i cui occulti giudicii noi non penetriamo.

Timorelli. Quello, c' havete detto della simonia, mi pare molto lontano; et l' uso è già introdotto, che si comprino officii ricchi vachabili per il cardinalato, ma questa è comprata molto remota, ne a me pare, c' habbia ragion di simonia.

Martellino. Et io ne dubito, ma però lascio il giuditio ad altri, et concludo, che con questo dubbio si potrebbe porre in dubbio la validità di questa scomunica o interdetto ch' egli sia.

Timorelli. Il dubbio non basta, perchè terminano i dottori, che chi dubita d' essere scomunicato o sospeso e irregolare, si deve tenere per scomunicato, sospeso et irregolare. Ne ho veduto io ancora alcuno, c' habbia ne pur sospettato di simili simonie o invalidità d' elezioni.

Martellino. Il tacere degl' interessati, et come cedere alle ragioni loro, fa tacere anco gli scrittori, ma molto più il timore et risico grande. Gli heretici pur troppo strepitano, ma sono prohibiti, ne si lasciano leggere, i quali però bene spesso tra molte falsità speculative intorno a' gli articoli della nostra fede dicono molte verità pratiche intorno a' gli abusi delli nostri ecclesiastici et massime della corte romana. Ma già dissi, che anco in ciò per heretici sono esclusi et prohibiti. Et de catholici chi volete habbia ardire di publicare simili materie, subito entrerebbono nell' indice, et si darebbono al foco i libri, et l' autore sarebbe perseguitato a morte. Il santo officio a simil auttore sarebbe tale, qual già fu un re d' Israele al profeta Michea, perchè gli predicava il vero. Si trovano, credete a me, molti pii religiosi et zelantissimi catholici, che non ponno tollerare molti horrendi abusi della corte romana nel vendere propriamente cose sacre non solamente cardinalati, ma vescovati, abbatie, priorati, prepositure, canonicati, et assolutamente et indifferentemente ogni beneficio ecclesiastico con l' intentioni della dattaria et cancellaria, con tante sottoscrizioni d' abbreviatori, registri, piombi, minute, scritture, propine, annate et infiniti intrichi per multiplicare il guadagno, et non ardiscono ne scriber ne parlare, che tal volta non bastano quattro entrate a riffare quel pover' huomo, c' ha spedito le bolle a Roma d' un beneficcietto di diece scudi: oltre le spoglie, c' ha havuto la camera del precessore in molti paesi, et l' entrate del tempo della vacanza. Le tante regole poi della cancellaria fanno stomacho nel tirare le collationi al papa in infiniti casi, in fare beneficcii affetti con tanti modi di vacanze per obitum, per privationem, ob non publicationem, ob non expressionem, certo modo et con tante derogationi agli ordinarii, i quali forse de iure divino hanno la collatione in tutti li mesi, et pur per un solo sic volo sic iubeo il papa li tira a se per arricchire la sua cancellaria et per provvedere i corteggiani, che insino si pone a derogare a ius patronati. Harrebbono molto che dire sopra le vendite delle dispense matrimoniali, ch' è pur cosa immediatamente sacra, anzi sacramento o almeno sacramentale, con tanta varietà di pretii per il solo guadagno della dattaria e cancellaria secondo li varii gradi di parentella. Molto direbbono dell' intollerabil abuso delle pensioni et

d' infiniti altri disordini di quella corte, ma non ardiscono porsi a queste imprese.

Timorelli. Non sapete voi, ch' el papa non può commettere simonia, ancorchè per danaro conceda alcuna cosa sacra?

Martellino. So ch' el papa non è soggetto alle pene et censure, che sono imposte contra a simoniaci, ma credo io, che possa incorrere nel peccato della simonia tanto quanto ogni altro inferiore, et che in lui sia tanto disdicevole et colpevole la simonia, quanto in ogni altro, et forse più; ma fermiamola qui, che di ciò non si può parlare liberamente. Un concilio generale dovrebbe discutere ciò, et remediare a questi disordini con reformar la corte deformata di Roma et quelle datarie et cancellarie et questi abusi pecuniarii nelle dignità ecclesiastiche, dalle quali tanto abborivano i santi apostoli et la primitiva chiesa per molti secoli; et dio voglia, che li papi, si come hanno introdotto questi abusi con pregiudicio grave del terzo et usurpatione manifesta per arricchire se et i suoi, così non s' habbiano usurpata molta giurisdittione et autorità, qual di ragione loro non conviene.

Timorelli. O quest' è entrar troppo in sacristia, di gratia tralasciate questo punto.

Martellino. È punto di grandissimo momento, et intendo, che li buoni padri del concilio di Trento volevano discuterlo con vedere bene et esaminare l' autorità del sommo pontefice, ma chel buon papa, ch' era allora Pio quarto, fece finir il concilio, acciò non si ponesse in dubbio la molta autorità, ch' egli gode, et così ancora noi lo possiamo tralasciare, se bene al proposito di quanto hora trattiamo bisognava pur dirne qualche cosa.

Timorelli. Seguiamo l' incominciata materia, et supponendo quello, che non dobbiamo noi porre in dubbio, già ch' l collegio de cardinali per certo lo suppone, che Paolo V. sia vero et legittimo papa, ne gli viene d' alcuno contradetto, et conseguentemente che da questo capo gl' atti suoi sono tutti validi, vediamo se d' altro capo possano tenersi per invalidi et nulli.

Martellino. Ho veduto un manifesto del nostro serenissimo prencipe, nel quale asserisse sua serenità, che la censura sopradetta è nulla, nullo iuris ordine servato fulminata.

Timorelli. La sola semplice assertione, massime dalla parte interessata, puoco vale, se non dimostra et prova, quanto asserisce.

Martellino. Già v' ho detto, che non havendo noi nelle mani i processi in questa causa, non possiamo stenderci molto: dico bene, che un prencipe così grande non asserirebbe quello, che non fusse. Et per quanto posso io congiettare il papa (salvando la debita reverenza) pare habbia precipitato a questa scomunica et interdetto senza voler prima udire le ragioni de nostri signori, et habbia cominciata la causa dal precetto definitivo et monitorio assoluto, che debbano revocare le sopradette leggi, et astenersi dal giudicare il clero con la comminatione delle censure, da dichiararsi doppo li debiti termini. Et pure il detto precetto et monitorio doveva essere cum clausula gra-

vaminis et prima udirli a defendersi et discutere le loro ragioni, assegnando giudici non interessati. Che se dio signor nostro non volse condannare il primo nostro padre Adamo senza udire prima le sue difese, se haveva alcuna scusa legittima d'apportare: Adam ubi es? quis indicavit tibi? quare hoc fecisti? perchè sua sanità non volle udire le ragioni de nostra signoria, et pigliarne sopra il parere de savii et periti, inanzi di precipitare a precetti definitivi et essecutione di essi? Con giudici inferiori la cosa va bene, perchè s' appellano simili precetti et monitorii, mentre contengono gravami, et con l'appellatione si suspendono et quasi estinguono; ma con supremi giudici, che non hanno superiore d'appellatione mentre procedono indebitamente et tralasciano parti essentialissime come sono le difese, che sono de iure nature, et vogliono quasi tirannicamente essequire i loro precetti senza udire le ragioni in contrario col solo sic volo sic iubeo sit pro ratione voluntas, chi non vede, che comettono nullità espressa et intollerabile con un semplice procedere de facto ma non de iure? et che con ragione sua serenità asserisce, ch' el papa habbia proceduto non servato iuris ordine? Et io mi dò a credere, che sia così, perchè se havebbe voluto admettere li signori nostri alle difese, si sarebbe scritto in questa materia dalle principali università d'Italia et massime dalla nostra di Padova per vedere quid iuris: et io non so, che mai si sia pubblicamente di ciò trattato.

Timorelli. Se è vero, che si sia proceduto in questa guisa, ancor io almeno dubiterei sopra la validità di questi atti ogni volta però, che sua santità non havebbe proceduto senza udirne le difese, come in cosa notoria, chè voi sapete, in notoriis non servari iuris ordinem.

Martellino. Notorio non è, dove vi sono molte ragioni in contrario.

Timorelli. Se sono leggi solennemente pubblicate contra la libertà ecclesiastica, se sono pubbliche et solenni prigioni et giudicature di persone ecclesiastiche, come non sarà notorio l'errore de nostri signori?

Martellino. Bisognarebbe, che fusse notorio non solamente il quid facti, ma anche il quid iuris. Le leggi et le giudicature, che dite, sono fatti notorii, ma non è notorio, che esse siano contra la libertà ecclesiastica, o al meno che siano tali, che giustamente si possino dal papa o prohibire o punire.

Timorelli. Questo si è un paradosso.

Martellino. Paradosso potrebbe essere et fuori delle volgari opinioni, ma però vero a mio parere, et facile da provarsi.

Timorelli. Desidero udirne le prove.

Martellino. Le presenti controversie sono intorno alle persone ecclesiastiche; intorno a beni temporali stabili; et intorno alla fabrica materiale delle chiese. Andrò distintamente a parte a parte. Et quanto alle persone vi dimando, chi la ha essentate dalla potestà et giurisdictione de principi secolari et laici?

Timorelli. Alcuni vogliono, che l'istesso dio ha essentato le persone sacre dal braccio laico et secolare.

Marcellino. Questa essentione, se è da dio, si troverà nella sacra scrittura, ma io non l'ho mai ne veduta ne udità; anzi per lo contrario io trovo, che essendo già introdotti i dominii tutti de prencipi et signori temporali per ragione delle genti, san Paulo dice: *omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit*, ne eccettua alcuno, si come ne anco eccettuò se stesso, et pur era per sona sacra et ecclesiastica, ma andò di tribunale in tribunale, et contestò volontariamente liti criminali inanzi a giudici laici, et appellò a Cesare; et Cristo salvator nostro sacerdote supremo et capo de tutti i sacerdoti fece l'istesso, confessando, che Pilato haveva potestà sopra di lui datagli di sopra, pagò i tributi, et volse, che li apostoli li pagassero. Disse: *redite que sunt caesaris caesari*, non eccettuando alcuno, et comandò anco alli suoi apostoli, che dovessero obedire et star soggetti alli laici tribunali, con quelle parole: *super cathedram Moysi sederunt scribae et pharisaei, omnia quaecumque dixerint vobis, servate et facite*; et io non dubito, che la cathedra di Mosè si era il puro tribunale laico et secolare, et non altrimenti l'ecclesiastico et spirituale, perchè Moisè fu giudice et governatore delle cose civili et politiche secolari, et Aaron delle ecclesiastiche et sacerdotali; il governo delle quali al tempo di Christo era nelle persone de pontefici Anna et Caifa. Anzi ch'è il detto governo politico overo cathedra de Mosè se l'havevano usurpato i Scribi et Farisei, ne n'havevano alcuna legitima investitura, et pur Christo vuole, che tutti etiam gli apostoli gl'obedissero, quanto più vorrà, che tutti obediscano a prencipi legittimi et legittimamente ne' loro dominii et principati investiti. Adunque le persone de nostri sacerdoti in quanto al corpo et cose corporee non sono ne per legge divina ne delle genti ne naturale essenti dalla giurisdittione de loro principi laici et temporali, se bene nell'essercitio degli ordini et governi spirituali tanto i sacerdoti quanto i laici sono soggetti alli superiori ecclesiastici, a quali è stato commesso il governo solo spirituale, non potendo havere il papa peggior giurisdittione temporale come papa et vicario di Christo, se non quanto hebbe Christo come huomo, qual disse: *regnum meum non est de hoc mundo*; et provano i theologi, ch'el papa non ha dominio alcuno temporale come vicario di Christo, vedete l'illustrissimo Bellarmino, che lo mostra chiarissimamente.

Timorelli. Noi sacerdoti et chierici, quantunque non fussimo nelle nostre persone essenti dalla giurisdittione laica per ragione et legge divina e delle genti o naturale, siamo almeno esenti per privilegi de sommi pontefici e de prencipi anco secolari a voi assai noti et nelli sacri canoni et nelli testi civili.

Martellino. I privilegi havuti da sommi pontefici a me non pare siano da se bastevoli per essentarvi, perchè havendo voi per legge divina et delle genti la soggettione a prencipi laici, non può a lor pregiuditio essentarli il papa, che per nessuna legge ne divina ne humana ha egli sopra le vostre persone giurisdittione alcuna temporale; che se l'avesse, havendola anco i prencipi temporali, dio vi have-

rebbe posto in stato perplesso et impossibile a mantenersi, poichè nemo potest duobus dominis servire. Ma bene sono veri i privilegi dati dagl' imperatori et prencipi secolari, come da Constantino Magno et da Giustiniano C. de Episc. et Cl. Anzi di quà si conferma, che la giurisdittione de prencipi laici verso i sacerdoti nelle persone loro è vera, ben fondata et stabilita, già che vi sono nell' istesso codice molte leggi nell' istesso titolo appartenenti al politico governo etiam de sacerdoti, come la legge: Pbr. I. Prorum. l. interdicimus, et altre, ne trovo io privilegio alcuno generale et universale, che levi li sacerdoti dal foro laico et li sottoponghi al solo foro ecclesiastico, poichè la legge Cum ctie et l. omnes qui ubicunque C. co. sottomette i chierici ancora al foro laico.

Timorelli. Se non v' è tale privilegio generale et universale, vi è almeno l' uso di esso, et prescritta consuetudine con la tacita universale tolleranza et volontà de tutti i prencipi christiani; qual privilegio etiam prescritto col consenso di tanti imperatori et monarchi christiani inanzi che la repubblica di Venezia signoreggiasse in questi paesi, dove rimanere intatto et illibato, et li nostri signori sono in obbligo mantenerci in quello, che ci hanno trovati, non potendo essi derogare a quello, che da maggiori prencipi ci è stato concesso.

Martellino. Nessun privilegio humano di sua natura è perpetuo, in maniera che et l' istesso prencipe, che l' ha concesso, et i suoi successori non gli possano derogare, et tanto dura, quanto viene tollerato. Voglio adunque concedervi, che voi altri preti già haveste privilegio universale (qual però io non trovo) dagl' imperatori dell' immunità et essentione del foro; ma essendo successa la repubblica legittimamente nel dominio degl' antichi imperatori nello stato suo, essendo ella prencipe assoluto et supremo nel suo stato, può o tollerare o derogare a qualsi voglia privilegio de prencipi suoi predecessori, se non li ha espressamente giurati et confermati, ne posso io admettervi, che gli imperatori sono stati maggiori prencipi della repubblica di Venetia, perchè ogni prencipe assoluto et indipendente da altro prencipe terreno è uguale all' altro simile nell' autorità et giurisdittione nello stato suo, ancorchè sia disuguale nelle forze et grandezza di stato. Può dunque nello stato suo il nostro prencipe et derogare et limitare i privilegi da suoi precessori concessi tanto, quanto può l' imperatore et ogni re assoluto nel suo stato, et può tolerarli un tempo, et in un altro tempo moderare o levare, come le pare espediente per il buon governo, et così ha fatto nel limitare cotesto vostro privilegio dell' essentione del foro, lasciandolo intatto nelli casi ordinarii, ma derogandogli nelli casi atroci, ne veggo io in ciò esser alcuno già che lo può fare.

Timorelli. Havendo li papi già prescritta questa giurisdittione concessa loro dagl' imperatori, non ponno più i prencipi, ancorchè uguali agli imperatori, levargliela, che per ciò i nostri signori già impetrono la bolla Paolina, nella quale domandarono di poter giudicare in Venezia i preti ne' casi atroci, et fu loro concessa limitata.

Martellino. La prescrizione non corre, dove non è pacifico possesso, et molto meno contra il ius divino et delle genti; et havendo la repubblica sempre giudicato li preti ne' casi atroci, anzi havendo ella questa autorità per ragion divina et delle genti, come vi mostrai di sopra, nessuna prescrizione può haver loco contra essa, se non in tanto, in quanto essa repubblica tolera, tace et si contenta. Et la bolla Paolina in questa parte (per mio parere) non era neccessaria, già che senza essa potevano i nostri signori servirsi dell' autorità et giurisdittione loro propria et naturale tanto in Venezia quanto fuori di Venezia nello stato loro, si come ponno al presente, ma fu per una certa creanza, et per non porsi in lite con li sommi pontefici per la divotione et rispetto, che sempre questa serenissima repubblica ha portato alla santa sede apostolica, ne dubito io, che anco adesso, se sua santità non entrava in voler per filo et per forza quello, che vuole, ma che haverebbe posta la sua pretensione in negotio, la serenissima repubblica haverebbe assai condesceso, ma già che la vuole per rigore, per rigore potriano mostrare i nostri signori, ch' l' papa non ci ha che a fare nel giudicare gli eccessi personali de preti dello stato loro.

Timorelli. Ci sono pure le scomuniche de' papi, et massime in cena domini, contra i giudici laici, che vogliono giudicare le cause et persone ecclesiastiche.

Martellino. Queste bolle et scomuniche fuori dello stato temporale de santa chiesa io credo, che non habbino ne forza ne effetto, dove non siano da prencipi accettate et admesse, perchè li papi per interesse loro potrebbero in questa guisa privare i prencipi christiani d' ogni altra giurisdittione, et tirarla a se, come vanno procurando. Et io di sopra vi mostrai, che li papi non hanno nessuna giurisdittione temporale o corporale fuori de stati suoi proprii, poichè il papa come papa et sommo sacerdote altra giurisdittione non ha, se non la spirituale nelle anime de fedeli; et dopo che li papi hanno acquistati dominii temporali hanno tralasciato molto il governo spirituale di santa chiesa, come molto più occupati ne' stati et governi temporali che nelli spirituali: et danno più solcite audienze alli governatori, fiscali, thesorieri, camarlenghi, conservatori etc., che alli vescovi et religiosi, quali vengono sempre reggettati et esclusi dall' audienza ad ogni minima comparsa de' sopradetti. Per tanto quando disputtiamo sopra la giurisdittione temporale non m' apportate canoni ne decreti pontificii, non dovendo mai la parte essere a se et in favor suo giudice et prencipe, se non quando li suoi decreti sono accettati dall' altra parte spontaneamente, che sono li prencipi temporali, quali ponno cedere alle ragioni proprie tanto, quanto a loro piace. Ne havendo mai li nostri signori accettata nessuna bolla in cena Domini, perchè non si sentono di cedere alle ragioni loro et giurisdittioni, delle quali sono giusti et legittimi possessori, et stà in libertà loro cedere et non cedere, per certo la bolla in cena Domini contra di loro non ha forza alcuna in quella parte, dove essa bella leva loro o dimi-

nuisce la loro giurisdittione, ne sono obbligati in ciò a cedere et obedi-
re al papa, ne il papa può ciò loro comandare, et conseguente-
mente meno li può per ciò escommunicare. Si come voi non sarete
tenuto obedire a sua santità, se vi comandasse, che gli rassegniate
il vestro beneficio di questa parochia, senza c' habbia occasione al-
cuna di privarvene.

Timorelli. Hora veggio chiaramente, che non è notorio o l' errore o
il delitto de' nostri signori nel giudicare i pretti, già che almeno è
disputabile, se lo possino o non possino fare.

Martellino. Et se non è notorio, non doveva non poteva sua santità
procedere alli precetti et monitorii definitivi et alle censure senza udirne
prima le ragioni della repubblica, che però ben dicevo io, ch' il tutto
era nullo et invalido, et che ragionevolmente non se ne doveva tener
conto alcuno.

Timorelli. Sarà forse notoria almeno l' ingiustitia della legge in-
torno all' acquisto de beni stabili per le chiese, onde per questa li
monitorii siano giusti et validi con le censure.

Martellino. Et io tengo molto più defensibile la ragione della re-
pubblica in questa legge, che nel giudicare i preti.

Timorelli. Desidero udirvi.

Martellino. Dite prima voi, s' havete qualche fondamento, dal quale
vi paia, che la detta legge sia ingiusta.

Timorelli. Io la tengo ingiusta da quattro capi: primo, perchè leva
la libertà a sudditi, che sono pur liberi patroni delle proprie facoltà,
di disporre di esse secondo il beneplacito loro, et massime a prò et
beneficio dell' anima; secondo, perchè è contra le leggi et privilegi
imperiali (de sacros. Eccl. l. Generali, et l. Jubemus); terzo, perchè
pregiudica molto al progresso et accrescimento del culto divino, qual
in questo stato con questa legge non può più crescere, non potendosi
più dotare ne chiese ne altari, ne alimentare i sacri ministri, ne servi
o serve di Dio. Onde da questo capo si rende giusto il precetto
et monitorio pontificio, fatto a nostri signori, essendo cosa manifesta
tra christiani et catholici, ch' il papa può fare precetti et fulminare
censure in ogni materia, che concerne il culto divino, contra a chi o
diretta o indirettamente lo impedisce: et da questo capo anco questa
legge è contra la libertà ecclesiastica; quarto, vi sono i sacri canoni,
quali statuiscono, che li statuti de laici non hanno loco intorno alli
beni della chiesa c. fin. de reb. eccl. non al., et i detti de canonisti,
che li statuti de laici, che impediscono la libera facoltà di donare alle
chiese, sono nulli. Abb. in c. relatum Cl. p. de testam. con altri.

Martellino. Questi vostri quattro fondamenti hanno qualche appa-
renza, ma puoca sussistenza. Al primo vi dico, che li privati sudditi
d' ogni prencipe, ancorchè siano liberi patroni delle loro facoltà et
possessioni in modo, che 'l prencipe non glie le possa levare ordinari-
mente a suo beneplacito, tuttavia dove si tratta del bene et interesse
commune ponno darsi casi, che non siano liberi et assoluti patroni
delli loro poderi, ma che li prencipi possano lecitamente et levarli o

guastarli in tutto o in parte, come in occasione di fortificazione, et limitare et moderare i contratti sopra i beni de sudditi per interesse dell'istesso bene commune, qual prepondera sempre all'interesse privato. Perciò che chi dirà, che possano i privati disporre delle facoltà loro con donarle, venderle o lasciarle a qualche Hebreo o Turco o altro straniero sospetto et inimico del natural principe. Si come adunque per l'interesse del ben commune può lecitamente il principe legare le mani a suoi sudditi, che non possino vendere, donare, lasciare i beni loro a Turchi o Hebrei o simil persone, perchè per giuste cagioni non può fare l'istessa inhibitione verso altri chi si voglia? Al secondo si dice, ch'è contra di voi, perchè se gl'imperatori in quelle leggi o privilegi concedono a sudditi licenza di poter dar il suo alle chiese, adunque senza licenza del principe non lo potevano dare; et già di sopra v'ho mostrato, che la serenissima repubblica, essendo principe assoluto nel suo stato niente meno d'un imperatore nel suo, può et tollerare tali privilegi et derogare ad essi, o limitarli et moderarli, come a ponto ha fatto in questa legge, lasciando la sustanza del privilegio, che ogni uno possa lasciare et donare il suo alle chiese, ma con conditione, che li beni stabili si vendano, et le chiese godano a loro beneplacito il ritratto di tali beni; et ciò con giuste cagioni, le quali se bene noi non penetrassimo, dobbiamo nondimeno presumere, che veramente siano giusti; et credo, che li haveranno manifestati a sua santità. Io quanto posso da me congiettare, direi, che la giusta cagione sia la conservatione dello stato et difesa de proprii sudditi, il mantenimento de quali consista nelle forze del suo principe, et queste forze si cavano dalli beni dagl'istessi sudditi con varie decime, tasse et contributioni et censi pubblici, dalle quali tasse et censi volendosi esentare gli ecclesiastici et pretendendone immunità, scema la forza del principe, ch'è ragione de gran momento. Non sono già io dell'opinione di coloro, che tengono, essere lecito al principe per ragion di stato, ciò è di mantenere se nel dominio, postporre ogni interesse etiam ecclesiastico et divino, ma dico bene, che per mantenimento de sudditi può il principe fare qualche danno et pregiudicio anco a qualche particolare chiesa, purchè la chiesa universale et il culto divino sufficiente et neccessario non patisca; et quindi cade il terzo vostro fondamento, perchè vedendo il principe, che nello stato suo il culto divino è in colmo tanto quanto in nessun altro stato christiano, et che sotto il pretesto del culto divino entrano molti abusi, lussi, licenze, scandali et eccessi enormi degl'ecclesiastici, fa santamente a provvedere al ben commune, non lasciando l'occhio della paterna provvidenza al neccessario culto divino, la crescita del quale, da voi chiamata crescita del culto divino, riesce crescita de scandali et insolenze, et detrimento delle forze del principe. Quando vedrà sua serenità, che per questa sua legge si diminuisse in vero il neccessario culto di dio, sarà apparecchiatissima di promoverlo col proprio erario, come ha fatto et fa tuttavia con pubblica edificatione di tutto il mondo. Si conservino pur le chiese

sin hora fondate, et si riformi et mantenghi in esse il culto divino, che per certo in questo stato per secoli et secoli sarà sufficientissimo, et per ciò i monitorii et censure papali non hanno hora loco, poichè non corre un minimo pericolo in questo del culto divino; che sua santità possa pretendere, quando vedrà, che attualmente et non in sole immaginate sospittioni il culto divino patisca alcun danno da queste leggi in questo stato, all' hora ammonisca et avertisca i nostri signori, che senza i suoi avvertimenti al sicuro da se stessi sempre provvederanno come veri et ottimi catholici; et in caso di mancamenti usi la sua autorità, ma non corra in fretta come hora senza alcuna occasione. Potrei addurvi un'altra ragione, che forse move il nostro prencipe ad impedire et meritamente il passaggio delle entrate et stabili alle chiese, et è, perchè li papi et la corte romana ingrassa se stessa con tali entrate, et le città et provincie, dove sono, restano digiune, et li sudditi per lo più defraudati, perchè ogni beneficio o si dà a corteggiani di Roma, o si carica di pensioni per gl' istessi; et gli pii et devoti fondatori e dotatori delle chiese vengono defraudati della pia intentione loro: ne porta la spesa scemare le forze alli prencipi et impoverir le case de sudditi per ingrassar i forastieri nepoti et parenti de papi et loro corteggiani. Oude è ben pazzo, chi dota le chiese a questi tempi, correndo i presenti abusi della corte di Roma, che vuole tutto per se, et che sumit panem filiorum, et dat illum canibus. Ne è conveniente, che sotto il protesto di pietà et religione si snervino le forre d' un stato o regno, et s' accreschino quelle d' un altro alieno. Ne sò io parimenti, che culto o servitio divino sia, che con l' entrate ecclesiastiche di questo stato i prostibuli romani siano abbondanti, o si comprino stati, principati et ducati per vassalli di Spagna. Onde Dio voglia, che li risentimenti del nostro Beatissimo non siano suscitati dallo spirito dell' avantia et non dal buon zelo della religione. Al quarto vostro fondamento si risponde come di sopra, che li papi sono parte sospetta, mentre decretano a favor loro contra le giurisdittioni de prencipi temporali, quali essi godono de iure divino et gentium, et che li papi per nessuna ragione le ponno havere se non per solo privilegio et concessione da prencipi temporali, et tanto, quanto a loro piace, et i canonisti supponendo i detti decreti validi et fermi, che pur ne validi ne fermi non sono, se non in quanto da prencipi temporali sono confermati o almeno admessi, da essi deducono le loro conclusioni. Et però mentre i vostri canonisti et i nostri anco dottori s' appoggiano alli canoni et decreti pontificii, approvati però et accettati da prencipi temporali, fanno delle sopradette da voi propositioni et terminationi; ma mentre si appoggiano alla ragione, ne fanno anco de contrarie o in tutto o almeno in parte, come Baldo in c. Ecc. sanctae Mariae, et eo quae ecclesiar. de const. vuole, che 'l statuto de laici, nel quale si terminasse, che una donna non possa donare alla chiese senza la presenza di due degl' agnati suoi, sia giusto et valido; et il Zabarella in repet. decretalis perpendimus de sent. episc. apud Arhiep. 3 p. tit. 12., vuole, che li

statuti de prencipi violano l'immunità della chiesa, quando sono contrarii alle chiese particolari. Et già di sopra v' ho detto, che li signori nostri pretendono conservare le chiese et culto divino in tutto lo stato loro, et se bene per il ben commune con le loro leggi alcuna chiesa particolare pattisce, questo puoco importa, ne è offesa nella chiesa generale. L'istesso Zabarella al luoco citato tiene per giusto lo statuto de laici, qual vietasse, che li beni stabili non si possano vendere alli non sudditi del prencipe; et afferma, che tal statuto debba havere la sua forza ancora rispetto alle chiese. Vedete Silvestro V. immunitas II. Nr. 6. Dice poi Bartolo l. rescripto de mu: et po:, che si potrebbe lecitamente fare una legge, che tutte le possessioni de laici siano tenute alli tributi et collette; et che in questa guisa passando esse alle chiese, passerebbono con questo peso et gravezza. Vedetelo appresso Silvestro V, ex com. 9. Nr. 5. Non poteva adunque il papa così in fretta condannare li nostri signori, dove cotante ragioni et autorità et altre da me per hora non penetrate ponno difendere le attioni et leggi loro.

Timorelli. Così pian piano havete voi mostrato signor dottore non solamente la nullità et invalidità di questi monitorii et censure fulminate da papa Paolo V. contra alli nostri signori, che fu il primo punto tra di noi proposto da discutersi, ma anco mi par habbiate espedito il secondo punto, con mostrare, che siano giuste le leggi de nostri signori, et conseguentemente che sia ingiusta et la scomunica et l'interdetto mandato dal papa.

Martellino. Voi dite bene, et in vero potendo la serenissima repubblica giudicare i preti legitimamente come ho dimostrato, et potendo parimente far statuti et leggi intorno i beni, massime stabili, nella guisa da me dichiarata, il papa havrà torto a procedere con censure per questi due casi, che sono li principali, et esse censure restaranno anco ingiuste

Timorelli. Quanto al terzo caso, delle fabbriche delle chiese, ne anco io ci veggio alcun torto dalla parte de nostri signori, volendo essi, che da loro s' habbia la licenza, potendo occorrere, ch' el sito, che s' elegge, sia del prencipe o del commune, che pregiudichino alla fortezza de lochi, ch' impediscano in qualche parte il ben commune, che s' ergano in dette chiese compagnie o confraternità sospette, con mille altre considerations, per le quali sia et honesto et giusto, ch' el prencipe vegga il fatto suo; ne trovo io, che ciò sia pur da lontano contra la libertà ecclesiastica, ancor che in alcuni casi espressamente vietassero, che non si fabbrichi alcuna chiesa per ragioni e rispetti a loro noti, chè ciò non sarebbe contra a privilegi universali della chiesa secondo il detto del Zabarella da voi sopra portato; che se è lecito a prencipi per fortezza d' un loco gettar a terra le chiese già fabricate, perchè non ponno ancora prohibire, che alcune non si fabbrichino? Ma mi resta un dubbio, che non possino i nostri signori da se farsi giustitia et dichiarare nulla o ingiusta la scomunica del papa, et così apertamente sprezzarla, et non gli obedire.

Martelino. E pure commune opinione de tutti i dottori, che le sentenze da se nulle non obligano, et quando anco non fossero nulle, ma apertamente ingiuste, pur communemente si conclude, che non si debbano obedire ne temere.

Timorelli. Sì, quando notoriamente sono nulle o ingiuste, contendendo intolerabil errore, ma non veggo io qui tal notorietà o errore, et ordinariamente s' aspetta la declaratione sopra la nullità et ingiustitia; et la scomunica etiam ingiusta si deve temere, et obliga sino al taglio di essa.

Martellino. Gran differenza faccio io tra persone private et principi, massime sopremi et assoluti ne stati proprii; così anco tra superiori ecclesiastici subordinati et il supremo capo di santa chiesa; le persone private et soggette, nell' uno et l' altro foro, s' hanno le cause loro immediatamente col papa, ancorchè si faccia loro torto, non si ponno aiutare, et conviene stringano le spalle anco per forza, et tollerino con patientia ogni torto, perchè non ponno far di meno, essendo cosa dura a quelle calcitrare contra lo stimolo, etiam quando s' ha ragione. Ma s' hanno le cause loro coll' ecclesiastico superiore, che sia subordinato, et non supremo, ponno appellare, et far dichiarare le sententie o nulle o ingiuste secondo l' occorrenze da superiori maggiori; et rispetto a questo ricorso, che ponno havere a superiori maggiori, devono tra tanto obedire alli monitorii et censure, et indi aspettarne il taglio et l' aiuto della giustitia contra i torti et ingiustitie verso di esse commessi. Ma mentre si tratta di torti, che faccia il supremo ecclesiastico superiore a principi potenti et assoluti, ella deve andare in altro modo, cio è che chi ha ragione, se la faccia da se, quando può, mentre d' altri non la possa havere. Sapete pur voi, che un impotente et debole, c' ha da havere da un ricco et potente, mentre non può con lui litigare ne farsi fare ragione dalla giustitia, può lecitamente, secondo i theologi, anco robargli sino al compenso del suo credito, che non farà peccato alcuno, così al nostro proposito facendo alcun torto il papa (qual come huomo è soggetto all' ordinarie passioni) ad un privato, egli per l' impotenza non si può aiutare, ma se potesse, facendolo da se, non errarebbe; ma facendo sua santità torto ad un principe, qual ha forza di potersi da se aiutare, mentre per giustitia non si può havere ragione d' altri (chè al papa non vi è superiore), fa bene il principe farsi da se ragione, non potendola egli d' altri aspettare. Et per dir il vero conviene per forza, che così si faccia, se 'l papa, che non ha superiore, per suo capriccio si pone a perseguitare un principe. una repubblica, et abusa l' armi spirituali, ne vuole udire le ragioni, ne procedere servatis servandis, et procede a monitorii nulli et ingiusti, et a sententie parimente nulle et ingiuste, quando al principe interressato consta la nullità et ingiustitia, non essendo mezzo ne speranza di farsi fare ragione, perchè non se la farà egli da se stesso col consiglio et parere de' periti? Conchiudo adunque, che le censure etiam nulle et ingiuste obbligano, mentre ci è modo et possibilità di farsi far ragione

da chi può et deve; ma levata questa possibilità et speranza, chi si può far ragione da se stesso, se la faccia, nè farà errore alcuno. Et da questo capo li nostri signori lecitamente et ragionevolmente resistono alle presenti censure, et dichiarano meritamente la loro nullità et ingiustitia. Qual dichiarazione ben fondata, come vi ho dimostrato, assecura meritamente i chierici et religiosi tutti, che non ostante l'interdetto nullo et ingiusto del papa, possano celebrare li divini officii, come s'egli non vi fosse.

Timorelli. Et io, oltre alla ragione da voi apportata, m'assicuro di celebrare nella mia chiesa senza peccato o incorso d'alcuna censura o pena, ancorchè qui si pubblicasse l'interdetto, per il precetto et pena capitale del mio prencipe, quantunque fosse giustissimo et verissimo esso interdetto, perchè contrastando fra se il *ius naturae* col *ius positivo*, prevale il primo, et essendo de *iure naturae* il conservar la vita, et de *iure positivo* servare l'interdetto, questo si può lecitamente tralasciare per non perdere la vita, non pretendendo mai la chiesa obligare alli suoi precetti con la perdita della vita, si come lascia, che l'infermo mangi cibi prohibiti in tempi prohibiti per conservare la vita. Et chi dimandasse la santità di Paolo V., se pretende obligare all'osservanza di questo interdetto etiam dove s'havesse a perdere la vita, non credo mai, che fusse per obligarvi.

Martellino. Dite bene. Onde si cava la scioccheria di quelli religiosi, che si sono partiti fuori d'ogni proposito o necessità, et che dall'istesso papa saranno in ciò puoco o approbati o remunerati. Ma però voglio aggiungervi, che 'l'precetto capitale, se è fatto dalli nostri signori, è giusto et ben fatto, come fondato nelle ragioni, che veranno, et che da me sono state succintamente toccate. Poiche l'interdetto è veramente et nullo et invalido et ingiusto et sufficientemente come tale dichiarato et publicato, con dichiarazione legitima et bastantissima, et giustamente non vogliono scandali o sollevationi, che dall'osservanza indebita di esso potrebbero nascere.

Timorelli. M'havete posto il cervello a partito. Pur io sospendo ogni giuditio, et restarò pregando Dio, che vi ponghi la sua santa mano: ne me ne voglio troppo interessare.

Martellino. Et io per solo modo di disputa privata ho detto il mio parere, qual se non fusse in qualche parte conforme alla santa nostra fede (il che non credo), sia per non detto, et resti qui tra di noi, ne eschi in publico in alcun modo.

Timorelli. È desiderabile almeno qualche temperamento, acciò non seguano rumori et disturbi. Se stesse a voi signor Martellino, che temperamento vi porreste?

Martellino. Io proporei, che l'una et l'altra parte rallentassero del rigore, et che sua santità lasciasse alla serenissima repubblica la giudicatura de preti secondo la forma della Paolina, estendendola in tutto lo stato; et che li nostri signori moderassero la legge de stabili con aggravarli solamente alle tasse, collette, decime et contribu-

tioni, che a diversi tempi possano loro imporsi, et che sua santità apponi questo obbligo et gravezza.

Timorelli. Questo sarebbe un buon temperamento, et piaccia a Dio ispirarlo ne' cori di questi prencipi, o altro simile per la publico quiete et pace.

Et qui fu finito il ragionamento, indi poi ci ritirammo alla campagna da altre nostre recreationi.

ПОСЛАНИЦА

свијех манастира светогорских патријарху рускому
Јоасафу II, у којој га моле да се смилује њиховим
посланицима и поради пред царем Алексием Михаи-
ловићем да се поможе Светој Гори и Хришћанима у
невољи која их је снашла кад Турци ударише на
Кандију год. 1669.

*Приопћено дописујући члан југославенске академије знаности и
умјетности*

К. НЕВОСТРУЈЕВ.

Ова посланица у оригиналу наводи се у Московској Синодалној библиотеци међу писмима патријаршијскога архива. Она је, како ћемо видјети, знаменита по времену и околностима, у којима је писана, и по уздању које у њему полагаху источни Хришћани на Русију. Језик је у њој и правопис србски, али се често разликује од обичнога. Приобћујемо је цијелу задржавши и тај правопис.

„Иже въ благодати пресвятаго Духа живушому, равноангельному и апостоломъ съпрѣстолному архіепископу, пастырю и учителю словеснаго стада Христова, всесвятѣйшому и великому святителю господину господину Јоасафу, милостію Божією патриарху богочра-нимаго царствующаго града Москвы и всей Росіи и намъ смѣрен-нымъ ти чядомъ милостивому отцу и жалователю о Господи ра-довати ся. Мы смѣреннии иноци святогорстии отъ 20 монастырей архимандрити, игумени, священноиноци, іеродіакони, старци, обще вси монастыри, скитници же и постници, ошелници, пещерняци въ вѣрѣпахъ и пропастьехъ земльскихъ присѣдѣиши, сіающія звѣзды подвигомъ постничества, единодушно колѣнѣ прѣклонше, низко челомъ біемъ и покланяемъ ся твоему превышшему святительству и молимъ иже въ Троици славимаго Бога и пречистую Богородицу Приснодѣву Марію и вся святѣя, да подастъ Господь Богъ тво-ему святительству благоденствіе съ благопоспѣшеніемъ и на вся враги видимыя и невидимыя и власти темныя свѣтлае одолѣніе и побѣду въ исправленіе и назданіе словесныхъ овецъ Христовыхъ и намъ убогимъ въ утѣшеніе и духовное веселіе. Присносущное

*

добродѣтели приснопамятно есть и посылаетъ вѣстника своихъ си добръ проповѣдателя, иже доиде до насъ въ самую святую гору Аѳонскую, превысокихъ исправленій добродѣтелей твоихъ святительскихъ възвѣсти намъ преизящное, яко страннолюбивъ и нищихъ помилователь. Мы же смѣреніи молебниці великаго ти святительства таковыхъ и толикихъ твоихъ исправленій сіаніемъ озараеми суще, аки въ послѣдней нищетѣ помрачающе ся частыми отвнѣ дръжащихъ напастми и бѣдами, изъявляемъ великому ти святительству яже о насъ, понеже многая пострадахомъ отъ врагъ креста Христова, нынѣ много множае тяжчайше есть намъ, яко близъ шетае ся Аравлянинъ, иже дышаетъ гнѣвомъ и яростію на святую Гору. Въ прежнихъ бо бѣдахъ поне имѣхомъ свободно хожденіе къ иже въ сихъ странахъ обрѣтающимъ ся Христіаномъ ради милостины: нынѣ же затвори ся путь морской и сушній въ конецъ, исполни бо ся всако мѣсто и страна войски, по суху Турци и по мору Френци (т. ј. Французи) озлобляютъ насъ различными бѣдами, ищущи отъ насъ на всакъ день дааніе, отнудже и въ тяжкій дѣгъ впадохомъ и не имамы ни откуду помощи. По вся часы гонимы есмы, хулимы, въ темницахъ затвараеми, ни откуду утѣшенія, ниже съболѣзнующаго яко овца заколенію вмѣникомъ ся и яко рабы продани быхомъ, увы, плачу достоини есмы, яко ниже по Христіанѣхъ смѣемъ ходити и милость искати страха ради, не вѣмы, что сѣтворити. Предъ Богомъ исповѣдаемъ ти, всесвятѣйшій патріархо, якоже на мѣрило стоитъ святаа Гора: или подати елика они ищутъ или конечно разорити ся. Взираемъ убо на прекрасныя сіа монастыри, плача исполняемъ ся отъ великія жалости: чаемъ бо день отъ дне запустѣти отъ христоненавистныхъ и ниже оставить ихъ, ниже что помощи можемъ, не вѣмы, что сѣтворити. Давидовъ гласъ точію къ Богу провъщаваеъ: Боже, придоша езыци въ достояніе твое, еже осквернити церковь святую твою (Псал. 78, 1), точію на премилостиваго Бога надѣемъ ся и на великое милосердіе благочестиваго и христіюбиваго цара, государа и великаго князя Алексія Михайловича, всея Русіи самодръжца, твоимъ святительскимъ теплымъ ходатайствомъ еже къ величествію его. Сего ради благою надеждою въскриливше ся съборно вси монастыри Святогорстіи о Христѣ братія все сѣсловіе общимъ свѣтомъ свѣщавше ся, избрахомъ и умолихомъ отъ царскія святныя и священныя обители монастыря Ивера о Христѣ братію нашу, въ всемъ свидѣтельствованнаго и вѣрнаго и добродѣтельнымъ житіемъ украшеннаго отца архимандрита господина Исаака іеромонаха съ святою его дружиною, отъ святаго монастыря Пантократора Тимофеа келаря, и отъ святаго монастыря Котломуса Феону священноинока, и паки отъ святаго монастыря Ивера архидіакона Ананію, съ прочією дружиною, отъ всего събора Святогорскаго послахомъ вмѣсто всѣхъ насъ поклонити ся благовѣрному и боговѣнчанному царю нашему Алексію Михайловичю, всее Русіи самодръжцу, купно же и превеликому ти святительству

и благословити ся яко отъ великаго святителя Христова, ихъже яко благосръдѣй сый и чюдолубивый отецъ милостивно сѣхъ прїими, молимъ ся, яко странныхъ, ради владыки Христа странствовавшего отъ безмѣрныхъ высоты на землю за спасеніе рода чловѣческаго. Таже припадающе твоимъ святительскимъ стопамъ, прилежно и съ горекими слъзами молимъ ся тебѣ, Божію святителю, буди милостивъ святѣй Аѳонскѣй Горѣ, теплый же и усръдныи ходатай къ православному и пресвѣтлому царю и свѣтуй благаа за Святую Гору, яко велико дръзновеніе имѣя къ величеству его, да сея будетъ милостивъ и своими царскими щедротами да поможетъ въ нашихъ бѣдахъ и напастѣхъ, нападшихъ на Святую Гору въ сіе тяжчайшее время, да не разоратъ ся сія прекрасныя обители съ богопохвалными церквами, въ нихъже славословіе Божіе и божественная литургія пѣваемаа есть непрестанно и множество инокъ постниекъ молятъ Бога за православное его царство и за вся православныя Христїаны, да не разоритъ ся таковое святопочивалище иноческое въ дни царствїа его мощну ему сущу. Ни откуду инуду надѣемъ ся свободженіе получитьи отъ сего темнаго облака и буря свѣршпыя, и влны тяжкія, развѣ милостію и щедротами блаженнаго царя. Вѣруй, о святѣйшій владыко, яко аще не простретъ милостивѣйшій царь свою многоподатливую десницу царскую въ помощь Святѣй Горѣ, конечно разоритъ ся. Потруди ся Бога ради, да имаша и помѣнъ вѣчный и елико ты наставишь живый въ тебѣ Духъ святыи отъ нихъже Господь дарова ти благыхъ, помилуй Святую Гору въ сіе нужное и прискръбное время Твое бо вѣистину бо и твоея священныя душа достойно еже помилovati насъ, якоже и еси милостивъ, кротокъ, праведенъ и благопріступенъ. Все упованіе наше на твою святительскую милость възложихомъ по Бозѣ. Господь же премилостивый въ длъголѣтномъ здравїи да съблюдетъ святительскыи твой верхъ въ многихъ убо Христїантспасительное правленіе и намъ смѣреннымъ моле бникомъ ти въ заступленіе и веселіе вѣчно. Аминь. Писанъ въ святѣй инокожителной горѣ Аѳонской въ лѣто бытіа міра 7177, а отъ рождества Христова 1669.“

За тимъ же грчки подпис: *οἱ καθ' ἑορταζόμενοι τῶν ἱερῶν μοναστηρίων τοῦ ἁγίου ὄρους*, т. ј. настојатели светихъ монастыря Свете Горе. На посланици су горе и доље и по странама притиснути нагарени печати свијехъ 20 монастыря светогорскихъ. Посланица је написана на великомъ углаѣномъ листу у висину около 13, у ширину около 10 русскихъ вршака. Било је савијено и запечаѣено, и има овај надпис: „все-святѣйшему, Богомъ избранному архїепископу господину, господину Іоасафу, милостію Божією патриарху богохранимаго царствующаго града Москвы и всей Русїи, въ пречестїи его руцѣхъ подати благоговѣйно.“

Да се боље разумије посланица, споменућу да у Синодалној библиотеци има друга овака посланица, писана неколико мјесеци

прије ове, а исте 7177 године само од светогорскога србскога хиландарскога манастира патриарху Јоасафу, такође с молбом да би радио за Свету Гору пред царем Алексијем Михаиловићем у тадашњим тешким околностима. Ту су међу осталим писали калуђери: „понеже многими бѣдами и напастьми стѣснени есмы находещими на насъ по вся дни и часы, по мору Френци, по суку же Турци озлобляютъ насъ немилостивно, и въ сіе лѣто многаа злаа пострадахомъ, егда пройде царь агарянскій къ острову критскому, единъ Богъ вѣсть, колико пострадахомъ, до конца бо обнажише и пѣвнише святыя монастыре нечестивѣи. Нынѣ же что створити, не вѣмъ. Едина надежда точію живеть по Бозѣ къ пресвѣтлому царю (т. ј. Алексију Михаиловићу) и твоему святому святительству обрѣсти намъ милость и утѣшеніе въ скорбѣхъ нашихъ.“ Доиста година је 1669, кад су писане обје посланице, била година тешка за тамошње хришћане, и веома знаменита за острово Крит. Она је завршила велики рат од 25 година између Млечана, који су држали острово, и Турака, који настојаваху да им га отму. С обје се стране упињало толико да се једва може вјеровати. Године 1668 послани од цара Алексија Михаиловића к млетачком дужду иноземац Келдерман у извјештају својем цару међу осталим писа: „и послѣ того въ прошломъ же 175 (1667) году въ маѣ мѣсяцѣ салтанъ Турской прислалъ 80.000 воинскихъ людей и городъ Кандію осадилъ, и съ того числа и по се время чинятъ Кандіи страшныя и жестокия приступы. А въ Кандіи осадныхъ людей въ то время было 13.000, которыхъ по се время отъ жестокихъ приступовъ осталось съ 6.000 человекъ. И отъ жестокой Турской пушечной стрѣльбы въ Кандіи палаты и дворы зѣло разбиты и ратныя люди живутъ въ погребехъ и въ ямахъ. И нынѣ недавно салтанъ же Турской прислалъ подѣ Кандію воинскихъ людей въ прибавку къ прежнимъ 40.000 человекъ конныхъ и пѣшихъ; и приступы къ городу чинятъ страшнѣе первыхъ и подѣ городовую стѣну подошли гораздо близко.“ (Памятники дипломатическихъ сношеній древней Россіи съ державами иностранными т. 4 стр. 731—732). У такомъ критичкомъ положају Млечани главну помоћ очекиваху од францускога краља Лудовика XIV. И доиста краљ на скоро приреди флоту, у којој је било 80 лађа с 11.000 войске, која мјесеца јуна 1669 године и дође у Кандіју. Али и та тако велика и до тада невиђена помоћ западна не спасе Крита од пропасти. Француска војска, од које послѣје различнихъ несрећа оста само трећи дио, на концу августа отплови натраг у Француску, и у септембру град и острово Кандіју предаше Млечани Турцима. То је за острово било почетак турскога јарма. (*Geschichte des Osmanischen Reiches, von Zinkeisen, Gotha 1856, Theil 4, S. 986 ff.*). Тако кад Млетчани искаху помоћи у Француске и другихъ западнихъ држава, православни Грци из Свете Горе обраћаху погледе, молбе и надања своја к Русији. Још је од Јована III Русија била нада и утѣха страдалницима Грцима, они тражише овдје

уточиште себи и хвалише се православљем и величином Русије као својом (Карамз. ист. гос. рос. изд. Ейнерлинга, т. VI стр. 224). Максим Гре, Светогорац, који је био у Русији 1506—1556, посвећујући свој пријевод тумаченога псалтира цару Василију Ивановичу, предговор к њему заврши жељом да би Цариград био ослобођен од господства турскога силом руком његовом: „Буди и намъ (Грцима) нѣкогда царствовати отъ нечестивыхъ работы свобоженнымъ тобою! вся бо возможна и удобъ совершаема всѣхъ Владыцѣ! И якоже древле отъ нижнихъ Гамовъ (Галловъ?) воздвигнувъ великаго во царѣхъ Константина древнаго Рима злѣ стужима избави отъ нечестиваго Максентіа: сице и нынѣ тезоимени таго тому новаго Рима тяжцѣ волнуема отъ безбожныхъ Агарянъ благочестивѣйшею державою царствія твоего да изволитъ свободити, и отъ отческихъ твоихъ престолѣ наслѣдника покажетъ и свободитъ тобою!“ (Описаніе Славянскихъ рукописей Синодальной Библиотеки Отд. II, часть 1 стр. 87).

Dvanaest petaka.

Priopćio dop. član jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti

STOJAN NOVAKOVIĆ.

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda 2 studenoga 1871.

У народној библиотеци у Биограду налази се под бр. 200 комад рукописа писана на кожи у малој дванаестини. Има га само четрнаест листа. Ширина је тих листова 95, а дужина 135 милимет. Писан текст заузима ширине 56, а дужине 90 милим. Кватерниони су, види се по једном који је цео, имали по 8 листова, али ни на једноме нема забиљежена броја, да би се знало колико их барем сприједа недостаје. На садашњем првом листу почиње *Сказаније ѿ .вн.-хъ петцѣхъ како подобастъ дръжати ѿ постомѣ* и заузима првих десет листа. На једанаестом листу почиње *Сказаније ѿ премоудрости философиѣ*, у коме су поједине изреке, и траје до посљедњег листа на којему је то *сказаније* претргнуто. Слова су лијепа уставна, у врстама 2 милим. широкијем. Од знакова долази тачка, по једна, и пред првенијем словима по четири у крсту. Од акцената налази се скоро једино *spiritus lenis* и *aspre*, од другијех једва ће се који наћи, ако и они не буду само нетачан напрт онијех двају. Наравно је, да и они долазе без икаква реда. Али ни они нијесу веома чести. Скраћења су ријетка. Доста често долази 'мјесто ѿ. Ту смо ми свуда метнули ѿ, иначе у свему осталом нијесмо ништа мијењали, ван обичне редакције пријеписа, по којој смо слова раздвојили и текст интерпункцијом обиљежили. Што се тиче старине остављамо свакоме да је по језику, правопису и овим биљешкама цијени. Рекли бисмо да рукопис не може бити млађи од прве половине XIV-тога вијека, а старији може бити врло лако.

Из њега износимо овдје пријепис *сказанија* о дванаест петака. Из Милићевићева списа „Живот Срба сељака“ (Гласник XXII) познато је да се спомен о светковању тијех петака сачувао до данас у народу. Исти писац на истом мјесту изнио је и један познији текст *сказанија*, а г. В. Јагић је у својој књижици *Pri lozi k historiji knjiž. Zagreb 1868*, стр. 55 приопћио је један текст од 1520. И Тихомиров у својој књизи *Памятники отреченной русской литературы т. II* стр. 335 изнио је један српски текст.

Но сви су ти текстови врло кратки и оскудни. У нашем рукопису сачувало се саздање у врло лијепу облику. Оно је најнајичније на први текст у Тихонравова, али се и од њега одваја и у нечему (завршетком) примиче другоме тексту Тихонравова. А да је старије од свију до сад познатих текстова мислим да не може бити сумње ни у ком случају.

Сказаним ѿ .кѣ.-тѣхъ петьцѣхъ како подоклаєтъ дръжати икѣ постомъ.

Въ западныхъ странахъ земляи єсть оуравнєна имене ради светаго Драуа, въ немъже живѣше много жидоѣхъ. И прѣимѣху(у) сѣ фроуги; ови въ трѣгоу, ови въ горахъ, ови въ вратахъ градоу томоу прѣпирѣху сѣ. И съборъ бысть при Карынахъ цари, и събраше сѣ иерѣиє, рѣше крѣстниномъ: дѣти, не можемъ злобы снѣ трѣпати, изъбѣгаємъ сѣ сѣ ками. нѣ изберѣмъ ѿтѣ екаєднинаго философа, а ѿтѣ насѣ дроугаго, да сѣ ѿна ѿка прѣта, а мы да екаєднинаго мѣлѣни; да аще прѣпирѣтъ екаєднинаго философа, то да сѣ мы крѣстимъ оу екаєднинаго вѣроу; аще ли сѣ не крѣстимъ, то да смо въ книгѣ велицѣхъ. Любыма же быше словеса сѣхъ хрѣстниномъ. Глаголаху бо жидоѣе иадѣюще сѣ своємоу философу, крѣстниинъ же изѣраше моужа богобонна изъ философиє изѣрамыа, именеиъ Лекаферни, а жидовьскы философа именеиъ Олараси. И иауєста сѣ прѣпирѣти и сѣхаждаста сѣ въ єднинаго храниноу, и иагдаже бысть ииѣ третниє сѣхаждениє, жидовинъ же поєаъ бѣ сѣ собою сѣхъ своєго, и вѣше сѣмоу томоу ииѣ Малехъ. И иагда вѣлѣхоста сѣ прѣ своє въ глагокиє книгы, вѣсєвѣдѣцѣ же владѣка поможе Лекаферниєкы и ѿдолѣ иємоу, и рєчє жидовинъ сѣ гиткомъ и срьдѣцємъ горькомъ: вѣдѣтѣ тѣ, ико прѣпирѣтъ иє иєси, истинныа бо єсть вѣра вѣша, а ииѣ стѣна єсть, икоже бо ииѣмоу законодаєцѣоу Моисѣю на гора иєи сѣ иємоу стѣна, а вѣмъ показа сѣ истинѣ, ѿтѣ Марнѣ роди сѣ Христосѣ, иєгоже пророци показаше. И рєчє жидовинъ: вѣждоу тѣ моудра, нѣ не вѣси ѿ .кѣ.-тѣхъ петьцѣхъ, иже соутѣ на пользоу доушамъ вѣшнымъ. И то рєкѣ изъбѣже вѣмъ, не могу стоити ѿтѣ горєсти срьдѣца. Сѣмъ же иєго ѿста тоу, и рєчє иємоу Лекаферниє: да ти не вѣси ли ѿ .кѣ.-тѣхъ петьцѣхъ, иже ми глагола ѿтѣцѣ тѣои? И рєчє: вѣмъ. И рєчє иємоу Лекаферниє исповѣждѣ ми, заклѣниаю тѣ богомъ живєнымъ. И прѣстрашнѣ же бѣвѣ трепетомъ сѣ слѣзамы исповѣда иємоу ѿтѣ прѣвѣи(хъ) и до послѣднѣхъ. И рєчє иємоу: иєли бѣхоу ииѣи люд(и)иє єднинаго хрѣстниинѣа ѿтѣ апостола вѣшнѣхъ, и оу иєго ѿбѣрѣтоше сѣнтѣхъ, въ ииѣмъже писани бѣхоу петьци, да ѿиєго самого ѣморише лютою смьртию, а сѣнтѣхъ проучѣше ѿгнѣю прѣдаше. да до сєго дѣне єсть

клетва между нами не повѣдати кама хрѣстиномъ; нъ желаетъ доуша моя крѣи клѣн. Нъ мауеъ кмоу исповѣдати ѿтъ прѣкыхъ и до послѣднихъ. Нъ выише пакы жиловниъ, и реуе Левѣоерниен: виждоу те яко смоуѣненъ кси ѿ .вѣ.-хъ петьцяхъ. Нъ реуе кмоу Левѣоерниен: повѣда ми сыны твои.

Петькъ .а. мѣсеца сен. прѣдъ въздвиженнѣмъ уѣстнаго крѣста, въ нъже потопляемъ бысть Содомъ и Гоморъ, Юсганитъ и Савитъ и иужикъ глди .дѣ. потопленъ быше въ .а. уасъ ноци.

Петькъ .в. по въздвиженнѣ крѣста, въ нъже Моиси раздѣли урьномъ морѣ и проведе Израилѣ по сръдѣ него, а врагы его покры морѣ въ .н. уасъ дѣне. си естъ петькъ трѣхвѣсьныи, того ради велитъ хрѣстианиноу постити се.

Петькъ .г. мѣсеца нояб. прѣдъ андрѣевиъ дѣнемъ, въ нъже зънамена пророкъ Юремии кикотъ скетыи господиен, и възетъ бысть ангеломъ и несенъ и поставляемъ между дѣтма горама въ .е. уасъ дѣне, и покрѣи ѡблѣкъ ѡгньи до .к.-раго пришьстѣи христока.

Петькъ .д. мѣсеца дек. по рождѣствѣ христоу, въ нъже изъыи быше младѣици, и тогда оубыи бысть пророкъ Захарѣи между црѣковнио и ѡлтаремъ въ .е. уасъ дѣне. си естъ петькъ уѣткорѣвѣсьныи то(го) рад(и) велитъ хрѣстианиноу постити се сръдоу, понед., петькъ и приуѣстѣи се въ аврамовиъ дѣнемъ.

Петькъ .е. мѣсеца марѣа .а. петькъ, въ нъже прѣстоупы Адамъ заповѣдъ божию, изъгнѣи бысть изъ рай въ .з. уасъ дѣне. си естъ петькъ прѣхвѣсьныи, того ради велитъ хрѣстианиноу постити се.

Петькъ .з. прѣдъ благоуѣщеннѣмъ скетыи богородице, въ нъже оубыи Кланъ Авела брата своего въ .г. уасъ дѣне, и си бысть прѣи мрътѣвѣцъ на зѣмьли, сынъ адамовъ.

Петькъ .з. страстѣи, въ нъже Христосъ распетъ се възискати ѡкуете погыбѣшаго и доухъ скон испустѣи въ .ф. уасъ дѣне.

Петькъ .н. мѣсеца април. прѣдъ марковѣиъ дѣнемъ, въ нъже пѣтѣише агартѣи многыи страны, изъгнѣише акрид(и) въ .е. уасъ ноци, си же идѣхоу вельблѣжда мяса и крѣвѣ козляю пѣтѣхоу и тоу расплодѣи се въ ѡстровѣхъ.

Петькъ .ф. прѣжде пѣтѣиностѣи, въ нъже пѣтѣише агартѣи скетыи Юр(оуца)лии съ Мавѣходоносоремъ царемъ въ лѣтъ пророка Юремии въ¹ уасъ дѣне. Сынъ бысть велико пѣтѣишии Нер(оуца)лимоу, тогда стом Нер(оуца)лии ѡпоустѣи .з. лѣтъ. тогда рекоше халдѣи синомъ изранѣиномъ: въспонте мамъ ѿтъ пѣси сиѡнѣскихъ. Нъ реуе имъ скеты

¹ Празно мѣсто оставѣено за број, али није забиѣжен.

Аманин: не боуди намъ пяти пѣсьни сионьскихъ на земли тоужден, ни пакн створити повелѣннхъ прѣдъ неустыжнмъ царемъ, дондѣже боудемъ на своенъ земли. Тогда кедѣхоу не въ единомъ оужн прѣво по остроу каменню и по тринню, и когда единомъ .р. набодѣше се на остроу каменнѣ, а петь ихъ възвращахоу се, да не быше таковыя страсты приехн. ѿ томъ пророкъ Давидъ пророкуествоваше глаголе: възвратихъ се на страсть, югда възвѣ ми трѣнь. Сего ради не поють¹: анилоу(и)и ни слава ѿтцоу и сыноу и светомоу доухоу. Си юсть петькъ дѣвокрѣмьнымъ, того ради келантѣ крѣстничиноу постыти се.

Петькъ .1. прѣдъ петроуымъ днѣмъ, въ нѣже посла господь .1. назыни на землю югуптьскою роукою монсѣвою и дронею, и падоме на нихъ пѣсьни моуѣхъ и гоуѣинице и прѣвратнше се въ крѣвь рѣки ихъ въ .2. уасъ дѣне.

Петькъ .11. мѣсеца августѣ прѣдъ оуспениемъ скетыи богородице, въ нѣже вѣсташе изыманьѣице ико. крѣпате пѣтице въ голнѣхъ по морю и пѣтиише многыя страны, и изидоме на лице въсею землемъ повелѣниемъ божиемъ, кѣнези фарьсинсци Гекаль и Амомъ и Аманинъ, Зико и Зекели и Сальмонъ, и коужаше до великаго Рима и владаше въсею землемъ .37. лѣтъ, и развѣрѣдѣше и идоме на Нир(оу-са)лины, а господь ихъ не вѣ послалъ тамо, и повелѣъ Гедеомоу извѣстити ихъ, извѣи Гедеомъ на Асафатовѣ дола въ .2. уасъ моуѣи, а проуеи загнѣи въ поустыню глаголемою Мефринъ, и въ послѣднѣе вѣрье изити нмъ юсть и пакн влад(а)ти нмъ .11. и .12. лѣт(ѣ).

Петькъ .11. мѣсеца августѣ прѣдъ оуѣкиновениемъ глави Іоани прѣдѣтеуе, въ нѣже оуѣкиноу Ниродъ царь Іоани въ .12. уасъ дѣне.

Югда слыша жидовинъ крѣстничины испльнившѣи петьке снѣ, рикмоуѣвъ великомъ гласомъ жидовинъ Оуасини и реуе: тако мы великаго бога Амоданъ, ико иѣсть снѣ повѣдано въ крѣстничицѣхъ, нѣ снѣ юсть повѣдалъ мон сынъ Малехъ. Изымъ ножъ закъла сына своего, а себе оубоде. И реуе крѣстничинъ Левъфернѣ: азъ, братни, слышавъ ѿтъ жидовина сего, иже юсть на пользоу въсѣмъ крѣстниномъ доушамъ улоуѣуьскимъ. Снѣ же петькъ .11. подобаетъ крѣстниноу съблюсти ихъ постомъ и молитвою единою днѣмъ хлѣба и коде въкоушающе; аще ли възможно юсть, то и мнлост(ы)ню давати, а ѿтъ нѣтъскни похоти храни се; аще ли цо въ снѣ петьке зауѣиетъ се, или дѣте мнѣи ино

¹ Па овом мѣсту у Тихонравова и први и другя текст имају рѣчъ Латини уз поють, само различито, један пут са не а другя пут без нег^а, осим осталих разлика.

УѢТО, И КЪДИ РОДИТЬ СЕ, НЕ ЗДРАВО БОУДЕТЬ, ЛИБО БЪСЬНО, ЛИБО ХРОМО, ЛИБО СЛЪПО ИЛИ ИНАКОЮ КАКОЮ КОЛЪЗЪНИЮ. СНИ ЖЕ СЕТЫ ѠТЪЦИ ПРОЗРЪНЪШЕ ДОУХОМЪ СЕТЫМЪ, ТАКО ПОВЕЛЪШЕ СЪБЛЮСТЫ И ПОСТОМЪ ПО .Г. ДЪНЫ, И ТАКО ОУКЛОУИТИ ПРИУЕСТИИ И С НИМЪ РАДОУЮЩЕ СЕ СТАНЕМЪ ѠДЕСЬНОЮ САМОГО ХРИСТА, ДА АЩЕ КЪТО СЪБЛЮДЕТЬ СНИ УЄТВОРОВАМЕНАИ Ѡ ХЛЪБЪ И Ѡ ВОДЪ, ТО И ВЪ СТРАШНЫ ДЪНЬ НЕ ОУБОНТЬ СЕ НИКОЕГО-ЖЕ СТРАХА. ТОМОУ ЖЕ ГОСПОДЕКИ НАШЕМОУ СЛАВА И УЪСТЬ И ПОКЛАНЯНИИ ѠТЪЦОУ.

Psaltir s tumačenjem

pisan 1346 za Branka Mladenovića.

Obznanio počastni član jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti

DR. FR. MIKLOŠIĆ.

Predano u sjednici filologičko-historičkoga razreda 10 siečnja 1872.

I. Gospodin A. J. Odobescu u Revista Romana pentru sciinte, litere si arte I. 1861 novembra i decembra, str. 703—742 opisa četiri slovenska rukopisa iz manastira Bistrițe. Između njih učini se osobito tumačeni psaltir Branka Mladenovića dostojan da se potanko ispita. Dobroti gospodina ministra prosvjete u Bukareštu i prijateljskoj potpori gospodina A. J. Odobescu imam zahvaliti što mogoh u Beču po volji proučiti rukopis.

Spomenika ima 411 lista pergamenta u kvartu: u prvom svešćiću ima 7, u posljednjem 4 lista, a u 50 svešćića po 8 lista. Psalmi su pisani krupnijim slovima a tumačenje sitnijim: odstupajući od psaltira bolonjskoga za tekstem svakoga versa u istom stupcu ide mu tumačenje. Jezik je srpsko-slovenski: po jakim aoristima, koji dolaze, rekao bih da je spomenik postao posredno iz glagolskoga izvora; pisac će biti imao pred sobom bugarski tekst. O vremenu i mjestu, kad je i gdje je postao spomenik, javlja pogovor na drugoj strani posljednjega lista 411 b:

ИЗКОЛЕНИЕМЪ БОЖИЕМЪ И ВЪПЪЩЕНІЕМЪ СВЕТАГО ДОУХА И РОЖДЕНІЕМЪ СЫНА СИНЪ ФАЛТИРЪ НАПИСА СЕ ПОМОЩІЮ БОЖИЕЮ И ПРЪТЪНУСТІЕЮ ЕГО МАТЕРЕ ВЪ ЛЪТО .720ИД., МЕНДНИКЪТО .Г., СЪ ПОТЪЩАНІЕМЪ ПРИЛЕЖНЫМЪ И ВСЕСРЪДЪ-УНЫМЪ ИЖЕ О ОУСТАКОУ БОЖЕСТВЕННЫХЪ ПИСАНИИ, НАПИСА СЯ ФАЛТИРЪ КРАВЕЦО МЛАДЕНОВИКЪ А РОУКОЮ МНОГОГЪРЪШНАГО, ЗАВЕНТАГО ВЪ СОУЪТНИ ЖИТИИ-СТАМЪ РАКА БОЖИИ ІОАНА, А ЗОКОМЪ БОГОСЛАВА, ВЪ МЪСТА РЕКОМЪ БОРЪУ, ВЪ ДЪНИ БЛАГОУГЪРНАГО И БОГОУГЪНКАГО И САМОДЪРЪЖЦА ВСЯХЪ СРЪБСКИХЪ ЗЕМЪЛЪ И ПОМОРЪСКИХЪ КРАКА СТЕФАНА И СЫНА МОУ КРАКА ОУРОША, ВЪ ТѢ ВРЪМЕ ПРЪКЪ ГОСПОДИНЪ КРАКЪ СТЕФАНЪ ГРАДЪ КОСТОУРЪ, ГРАДЪ БЕЛЪГРАДЪ, ГРАДЪ КАНИНОУ.

Odatle izlazi da je psaltir pisao godine od stvorenja svijeta 6854, t. j. 1346 po našem brojenju, za Branka Mladenovića Joan Bogoslav u Borču za vremena kralja, još ne cara, Stefana i sina mu kralja Uroša, iste godine, kad kralj Stefan osvoji gradove Kostur, Biograd i Kaninu. Što se tiče Branka Mladenovića, on je sin onoga Mladena, koji se javlja godine 1326 pod kraljem Urošem kao vojvoda (Monu-

menta Serbica 85) a otac Vuka Brankovića, despota srpskoga, kao što se vidi iz spomenika od godine 1392, u kojem se Branko nazivlje sevastokrator (Monumenta Serbica 223), po tome Mladen, Branko Mladenović, Vuk Branković. (Daničić, Rječnik 1. 71; 2. 80.)

II. Od tumačenja psalama, koje ima naš spomenik u slovenskom prijevodu, samo je nekoliko vrsta štampano grčki, slovenski pak prilični dijelovi. Ko ga je napisao, ne može se dokazati. Bukareški ga rukopis ne imenuje: u njemu je početak: *прѣдъсловіе и сказа, како съставленъ бысть псалтырь. матулышоу же Давидоу* itd. 1. b. do 4. a. Psalmi i tumačenje prostiru se od 4. b. do 387. b., a iza toga do kraja 411. a. *пѣснь маріе, сестры монсеѡи; пѣснь монсеѡи; молитва нна матере самоунаеи; молитва амьзаноуа пророка; пѣснь исанина; молитва иѡннина; молитва и пѣснь трѣхъ ѡторонъ; пѣснь тѣхъже трѣхъ ѡтрокѣ и молитва здохаринна.* Svi slovenski prijevodi, koji imenuju pisca, vele da je neki Atanasije; u bolonjskom je psaltiru arhiepiskop Atanasije: *аѡанасіа архіепіскопа сказаніе фаломѡъ.* B. Kopitar, Hesychii glossographi discipulus 34. I. I. Sreznevski, Древніе славянскіе памятники юсоваго писма. Sankt-Peterburg. 1868. 353. A. Chodzko, Grammaire paléoslave. Paris. 1869. 244. A. Hr. Vostokov, Описание русскихъ и словенскихъ рукописей румянцовскаго музея. Sankt-Peterburg. 1862. 331. 332. 333. Koliko se poznaju grčki rukopisi, priznaju i oni nekoga Atanasija za pisca, osim jedinoga, u trinaestom vijeku pisanoga rukopisa dvorske biblioteke u Beču, Theol. 311, koji počinje od psalm. IX. v. 10, i koji veli da je to djelo Origenovo, koji je tumačio psalme na tri načina: komentarima, scholijima i homilijama: *Ὁριγένους ἐξήγησις ἐπ'αψαλμῶν τέρμα κ. τ. λ.* P. Lambecii commentariorum liber tertius. Editio altera. 3. 68. E. R. Redepenning, Origines. Bonn. 1841. I. 388. II. 72. Kad se isporede odlomci komentara psalama, naštampani u djelima sv. Atanasija I. 2. pag. 1242—1262 kao njegovi, sa slovenskim prijevodom i s grčkim originalom u spomenutom bečkom rukopisu, vidi se da su to različni poslovi. A ne podudara se s našim tekstom ni ono što nam se daje meĝu njegovijem djelima u njegovijem Opera od C. Delarue. Parisiis. 1733. II. str. 529. Neka bude još napomenuto da je po B. Kopitaru, Glagolita Clozianus 41, Montfaucon uzimao da je djelo nekoga svetoga Cirila.

III. Prijevod ovoga tumačenja dopire u X vijek, kao što pokazuje starost rukopisa u kojima se nalazi:

a. Rukopis bolonjski. On je bugarsko-slovenski, postankom iz Bugarske i iz vremena cara Asena, pravije Asana, u Grka *Ἀσάνης: въ Охридѣ градѣ въ селѣ рекомѣмъ Равне, при ѡ(а)ри Асени бѣлѣгирскѣмъ.* koji vlada 1186—1196. Rukopis je najstariji spomenik koji ima datum i o kom se ne može sumnjati da je postanka bugarskoga, — jer isprava štampana u mojim Monumenta serbica 2. rekao bih da pripada Asenu II (1217—1241) — i važan je izmeĝu ostaloga tijekom što pokazuje da na kraju dvanaestoga vijeka Bugari već nijesu imali nazala, da se u ono vrijeme vokalizam ni u čemu nije razlikovao od onoga u sredini četrnaestoga vijeka (isporedi Trojanska priča str. 5 posebnoga otiska),

te od tuda dobivamo pravo zapitati eda li se doista dva vijeka prije, dakle oko vremena kad Cirilo i Metod djelovaše, bugarski vokalizam razlikovao od današnjega, ili je može biti od onoga u petnaestom vijeku tako malo odstupao kao današnji od toga posljednjega?

Najstariji se spomen o ovom rukopisu nalazi u Athanasii opera omnia. Parisiis. 1698. I. 2. str. 1005: Narrat Gabriel Grodecus Dantzicanus, professor ebraicae linguae in academia Lipsiana (Gabriel Grodeck, rođen u Dancigu 1672, putova 1695 po Njemačkoj, Niderlandu, Engleskoj, Francuskoj i Italiji, i umrije u Lipskoj 1709), extare in bibliotheca s. Salvatoris Bononiensis in codice perantiquo expositionem Athanasii in psalmos serviana lingua, quae est slavicae dialectus: sunt autem Servii Mysiae superioris populus, neque ambigo ex his nostris expositionibus slavice versam fuisse. I Montfaucon govori o njemu da je codex non spernendae vetustatis. Bibliotheca bibliothecarum 431. B. Kopitar pročitao ga je svega i crpao iz njega. I. I. Sreznevski i Aleksandar Chodzko naštampaše dio spomenika ne poznat. Iz toga je rukopisa do sad objavljeno štampom psal. 1, 103. 1—11. B. Kopitar, Hesychius 34. 36. Dalje psal. 1. 2. 9. 50. 56. 65. 73. 79. 87. 96. 103. 108. I. I. Sreznevskij Drevnie slavjanskije pamjatniki jusovago pis'ma. Sanktpeterburg. 1868. 202—206. 241—243. 353—380. Najposlije psal. 1. 3. 8. 10. 12. 85. 86. 97. 98. 101. 137. A. Chodzko, Grammaire paléoslave. Paris. 1869. 244—270.

b. Rukopis javne biblioteke u Peterburgu, koji je prije bio M. Pogodina. On je bugarsko-slovenski i po jeziku i pismu stavlja se u XII. vijek. Objavljeno je iz njega psal. 1. 2. 103. u I. I. Sreznevskog Drevnie pamjatniki jusovago pis'ma. Sanktpeterburg. 1868. 207—208. 203—206.

c. Rukopis mitropolita Evgenija. On je rusko-slovenski i po jeziku i pismu iz jedanaestoga vijeka. Fragment, od koga je B. Kopitar u Glagolita Clozianus 41. izdao psal. 103. 1—11. s grčkim originalom po rukopisima milanskom i bečkom, sada je vas naštampan u I. I. Sreznevskoga Drevnie pamjatniki jusovago pis'ma. Sanktpeterburg. 1863. 154—161; u njemu su psal. 85. v. 5—11; 88. v. 4—9; 95. v. 11—13; 96; 97; 98. v. 1—6; 102. v. 19—22. 103.

U A. Vostokova Opisanie russkih i slovenskih rukopisej rumjancovskago muzeja. Sanktpeterburg. 1842 navode se pod brojevima 331. 332. i 333. rukopisi od psalama s komentarom kako se misli Atanasijevijem iz 16., 17. i 18. vijeka.

IV. Razumije se da spomenik četrnaestoga vijeka ne može biti vrlo obilat novim dobitima za paleografiju, gramatiku i rječnik: što može interesovati one, koji ispituju jezik, staviću ovdje u kratko.

I. P a l e o g r a f i j a .

a. Kao u najviše ćirilskih rukopisa tako i u ovom imaju neki vokali spirit i akcente. Ovo bilježenje, koje se ne smije previdjeti kad se pokazuje karakter spomenicima, ali koje nikako nije dosljedno, čini se da je mehaničko prenošenje grčkih znaka na slovenski, koji u najsta-

to pravilo: **гъламахоу** 287. а. и **стеннше** 261. а. 263. б. **лехомъ** decubimus 96. б. **бице** pisarska pogreška mjesto **лехомъ**, а не као **рѣхомъ**. Nesigmatski (jaki) aoristi vrlo su česti u III. pl. **връгъ**: **възврѣгоу**, **испроврѣгоу**, **отврѣгоу**, **покрѣгоу**. и д: **нзидоу**, **иммондоу**, **мидоу**, **обидоу**, **придоу**, **прондоу**, **приндоу**. **могъ**: **възмогоу**, **прзмогоу**. **мръзъ**: **омръзоу**. и а д: **падоу**, **отънадоу**, **спнадоу**. **рѣтъ**: **нзобрѣтоу**, **обрѣтоу**. **штѣзъ**: **нпрѣзоу**. Valja opaziti **погыменоу** 189. б. и **исъхноу** 50. а. mjesto **погымоу** i **исъхоу**. Druga lica osim 3. plur. rijetka su: **прида**, **нпрѣзета**. Mislim da valja navesti i **пожръ** 62. б. i **пожрътъ** 107. б. као i imperf. **боляшшете** 71. б.

с. Sintaksa. а) Izvanredno je **малко** **неуѣстимыхъ** **бѣахоу** **падше**, mjesto **бѣахоу** **пали** 386. б.

б) Lokal se bez prijedloga nalazi: I. за mjesto: а) uz neke glagole, koji nemaju prefiksa: **христосъ** **всакон** **силѣ** **лежитъ** 315. б. **на** **земли** **соуше** **несемныхъ** **сезаахоу** 188. а. isporodi: **си** **же** и **себѣ** **самомъ** **доухъ** **реве** 357. а б) uz neke glagole koji su složeni s prefiksima **въ**, **на**, **о**, **при**, **оу**: 1. **въскръсши**, **реве**, **повѣжденни** **адоу** **сымрътъмъ** 358. а. 2. **ни** **такъ** **миде** **къмъ** **страхъ** **божии** 87. а. **належахоу** **улоктѣ** **бѣси** 96. а. **поути** **нѣуѣгелѣсѣмъ** **наставѣ** 153. б. **настави** **ме** **поути** **истинныхъ** 222. б. 3. **мысли** и **помышлении** **обѣтають** **спрътъ** **крѣтъ** **ико** **дрѣтъ** **нолѣхитъ** 367. а. 4. **приближише** **ада** 141. б. **приближише** **се** **христосъ** 211. а. **пригвозди** **страстѣ** **твоимъ** **наль** **мою** 341. а. **прикасаи** **се** **горахъ** 273. б. **прикосноукъ** **се** **адамъ** 96. а. **прикоуинти** **се** **божѣ** 361. а. **неуаля** **прилежитъ** **улоктѣ** 414. а. **ливалъ** **прилагаетъ** **се** **идолахъ** 94. б. **прилагають** **богородицоу** **проуинныхъ** **жемахъ** 169. а. **прилагахоу** **гратѣ** 258. а. **дѣлготръпни** **божии** **пророкъ** **сынъ** **приложилъ** **мѣстѣ** 114. а. **приложише** **се** **скотѣхъ** 384. а. **приляпѣшааго** **тѣлеси** **христосова** 105. а. **прилипаи** **божѣ** 320. б. **приляпи** **се** **идолахъ** 128. а. **поуинныхъ** **примѣснше** **се** 138. а. **примѣснѣшааго** **се** **божѣстѣ** 162. б. **примѣснти** **се** **людѣхъ** **карныхъ** 287. б. isto tako **изыкъ** **непримѣснъ** **хлѣхъ** 81. а. **оуцени** **кижнѣхъ** **припадаи** **не** **постыдитъ** **се** 320. б. **приракиитъ** **се** **божѣ** 198. а. **кто** **приракиити** **се** **божѣ** **можетъ** 407. б. **не** **приста** **ихъ** 59. б. **пристѣ** **неуѣстимыхъ** **дѣлахъ** **ихъ** 286. а. **пристоуинѣхъ** **идолахъ** **осаьне** **оу** **момъ** 103. б. **покаинни** **пристоуинныхъ** 321. б. **приѣстѣ** **се** **мѣтѣ** 169. а. **патриарѣхъ** **приѣстѣти** **се** **не** **могютъ** 177. б. **томъ** (**идолахъ**) **приѣстѣ** **шѣ** **се** 285. а. **ни** **доуѣ** **ни** **гласъ** **приѣсѣають** **се** 309. б. **приѣсѣаю** **ще** **се** **танихъ** 349. а. 5. **не** **оуклонихъ** **се** **десѣ** **ни** **шоуи** 373. б. II. за **vrjeme**: **да** **не** **боудѣтъ** **бѣствѣ** **вашѣ** **зими** 95. б.

III. R j e ě n i k .

кари **βαρείς**: **кари** **домоке** **соутъ** **келѣци** 166. б. k psal. 44. 9. **кари**, **се** **бо** **мѣстѣ** **домъ** 122. а. Navodim ovdje stranu riječ za to, jer neki misle da je slovenska.

киакиѣ: **глаголетъ** **гомнени** и **панасти** **демоньскимъ** **мѣно** **непосто** **ннѣмъ** 351. а. k psal. 123. 5. **τοὺς** **χειμῶνας** **λέγει** **τῶν** **διωγμῶν** **καὶ** **τοὺς** **πειρασμοὺς** **τῶν** **δαίμωνων** **ὡς** **ἀνυποστάτους** Cod. gr. 251. б. Isporodi **дождю** и **вѣтромъ** **дѣшюшю** или **бѣманици**. Izvēst. 10. 702.

ВНМАНН: ВЕСНОУ ГЛАГОЛЕТЪ БОУДОУЩАГО ВѢКА, ИМО СЕЧТАА И ИМО ВЕСЕЛА, ИМО ОУТЪ ВМѢЛНН ВЕЛИКА ТУШННА 193. b. k psal. 73. 17. ἐκ χει-
μῶνος Cod. gr. 131. b.

ВСАМОГОЖДЕ УЛОКЕНА 166. a. k psal. 66. 7.

ВЪДКОРОКАШЕ: НА ЛОНЪ ОУТЪН ВЪДКОРОКАШЕ 72. a. k psal. 30. 16.

ВЪДРОУЖДИНИ: КОГО ГЛАГОЛЕТЪ? ВНОЛЕКЕМА ОУЕО, ЛОУЖИ ВЪДРОУЖДИ-
НИ, СОУТЪ ЖЕ МЪСТА ПЛАНА 358. a. k psal. 131. 6. πάντως τὴν βηθλεὲμ,
δρυμοὶ γὰρ ἀλσώδεις ἦσαν περὶ αὐτῆν. εἰσὶν δὲ καὶ οἱ τόποι πεδία Cod. gr.
257. a. ВЪДРОУЖДИНИ stoji mjesto ВЪДРОЖДИНИ а ОУО ЗА ВЪДРАЖДИНИ
qui in nemore sunt. Isporedi ДРЕЗДЕ.

ВЪСХЛОУПАЮТЪ psal. 108. 10. ἐπαυτεῖν. Isporedi ХАТЕЛУНЪ.

ГОМЕСТИ inf.

ДРЕЗДЕ: ИМО ЕЪ ЛОУЖЪ БО ЕЪ ДРЕЗДЕ СЪМРЪТНЪ ДРЪЖИМАА СОУТЪ (тѣ-
меса) 252. b. k psal. 95. 12. U Evgenijevu psaltiru ДРАЗДЕ. kao da
je gr. ἄλσος: u grčkom je originalu izbrisano mjesto koje odgovara.
Isporedi ВЪДРОУЖДИНИ i ВЪ ДРАЗДЕ СЪМРЪТНЪН ДРЪЖИМАА СЪТЪ Izvěstija
10. 454. да са не гнѣзднтъ еъ драздѣхъ зѣлоудѣлнѣ 487.

ДЪГНИЮ: АЩЕ ИСЦѢЛНИИ ИЗЪОУ МОЮ, И ДЪГНИЮ ОУНИИ, ДА НЕ ИМАТЪ ВО-
РОКА 131. a. k psal. 50. 3: ДЪГНИ ОУЛЪ.

ЖИДЪКОЕ: ОГНЕМЪ ДОУХОУНЫМЪ ЖИДЪКОЕ И НЕПОСТОЯНЫМЪ ПИСМЕ
ИСТИНАЕТЪ 392. b. k psal. 147. 7. ὕδαρος Cod. gr. 287. a.

ЗАЛАЖНО: ДРЪЖОСТНО, ЗАЛАЖНО И ГЫЕЛАНО 197. b. k psal. 75. 8.
ἐπισφαλῆς Cod. gr. 135. a. Isp. залажъ χίνδυνος.

ЗДАНИМААГО: КАМЕННИ ЗДАНИМААГО 270. a. k psal. 103. 12. οἰκο-
δομηῆς Cod. gr. 197. a.

ИЗБОРЕТЪ: ВЪПАДЫ ЕЪ РЪКЕНИИ ИСОУДОЕЪ ИЗБОРЕТЪ СЕ 175. a. k psal.
68. 16.

ИЗВЕДОШЕ (ИЗЕАДОШЕ): ИЗВЕДОШЕ ИМО ТРАКА 236. b. k psal. 89. 5.

ИЗДЫХАЕЪ: МЪХЪ ИЗДЫХАЕЪ СЕ ТЪЩЪ МЕСТЪ 326. b. k psal. 118. 83.

ИСПОДЪ: ТИ БО МЪЗДА ГОСПОДАНИИ ИСПОДЪ СОУТЪ 354. a. k psal. 126.
3. prema исподъ stoji καρπός.

ИСТЕСК(И)ОУКЪ: ИМО БО БРЕННИЕ. ГРАДНОЕ ЕЪ СТЫГНАХЪ ПЕРОМО ИСТЕ-
СКОУКЪ ИЗГЫКЕТЪ 40. b. k psal. 17. 43. ἀφανής γίνεται.

ИСТОУКАНИНЫМЪ ИДОЛОМЪ 254. a.

КАНИТЪ: ДОУШОУ НА БЛАГОУДРИЕ КАНИТЪ k psal. 103. 35. προτρέπει
Cod. gr. 199. a.

КЕСАРЬ: ЦАРЬ КЕСАРЬ, КЕСАРЬСТЕО.

КЛЕПАЕ: КЛЕПАЕ; ПРОРОКЪ КЛЕПАЕТЪ ВЪСКРЪСЕНИЕ.

КРАМОЛА. Da je riječ postankom tugja, za to govori mjesto u Con-
versio Carantanorum: orta seditione, quod carmula dicimus. Kopitar,
Glagolita Clozianus LXXIII. Koji govore jesu Bavarci. Riječ je prešla
u crkveni jezik u Panoniji, gdje življahu Sloveni i Bavarci.

КРЪКОМЕТНААГО СЪБОРА 191. a. k psal. 73. a. αἰμοφόρος.

КОУПНИШТЕО, ИЖЕ МЕСТЪ ТРЪНОКНАА КЕЩЪ 193. a.

КОУШАЕТЪ: БОУРА КОУШАЕТЪ, ПРАВО ИСОУШАЕТЪ 139. b. k psal. 54. 9.

ЛИНЪСТЕНТЕАЪ: МАКЕТЪ ЛИНЪСТЕНТЕАЪ СНАЖАЕТЪ СЕ 136. a.

метафора место есть между плечьями, нмже держит се крила 239. b.

малыхоу сложенн господа 375. a. k psal. 139. 6. Isp. srb. mljah i mlidijah putabam Vergleichende Grammatik 3. §. 485.

мрьжоушамь кодамь подобно клябомь състають се притые 392. a. мьуемь: есмы ктромь едхоу мьуемь 288. b.

наклажнн: кости его наклажнн и есауьскыи прие [кле]ткоу 300. a. k psal. 108. 18. ἐπίανε Cod. gr. 218. a.

надыха: о нмже надыха не уакиннемь тм 341. b. ἐπνευσάς με προσδοχία τηχόμενος Cod. gr. 243. a.

наследоме есе рождне земли 186. b. k psal. 67. 14.

негьбеное срьдце 290. 6. Isp. прегьбеноею.

незавлажнн соуть 408. a.

неизважнн: жестоци неизважнн погрезоме кдро 398. a.

низють pass. 269. b.

нирающе.

облежнть: да облежнть клеткоу 300. a. да облежнть юю ibid. k psal. 108. 19. περιχεται Cod. gr. 218. a.

обонжде: въ сьтѣ обонжде нм хде нм тамо оскондѣ юмь силнь 90. a. k psal. 36. 6.

огрезноушаа 399. a.

олениъ sing. instr. 231. b. 243. a. uz есомь 231. b. есомь 243. a.

орьтоугомнтроу шннть 205. b.

острьгано: рамень есть острьгано древо 147. b.

от(ь)моушааго: не коудеть от(ь)моушааго 130. b. k psal. 49. 22.

оудн се днколь.

пазнокъти plur. acc. 177. b.

пеуать f. 304. a.

плама: мѣста плама οἱ τόποι πεδία. 358. a. k psal. 131. b.

позракъ: сномь позракъ сказанть се 123. a. uz сномь сказанть позрауше 122. a.

позръцають еса 254. b. uz позръцють 159. b.

помирають въ истоушницъ кодыа 265. b.

попарше есоу землю 168. b.

порода, то есть земли обещанн 91. a.

постакъ: педь шра хсть хоуда женьскыхъ поставь 99. b. k psal. 38. 6.

потроу племихъ гракомь и леженихъ 226. b. k psal. 87. 11.

потыкиль: немощнь и потыкиль есть 235. a. k psal. 88. 48. εὐδελιστος Cod. gr. 170. a.

прмертже не въ есѣхъ срьбѣхъ нхъ 275. b. k psal. 104. 8. περικοιμήσατο Dod. gr. 200. a.

прнобрше: безъ прнобрше.

просмрьла въ плать улоула 301. a.

прткрьдхъ (за прикрьдхъ) нмь 148. b. k psal. 58. 4: οὐτε παρ- ενόχλησα αὐτοῖς.

пртгьбеноею: не пртгьбеноею кмю 176. b. Isp. негьбеное.

- прѣимьства: мнлость божии бес прѣимьства 267. b. k psal. 102.
 17. бес прѣимьства ἀδιάδοχος Cod. gr. 194. a.
 прѣлѣсѣше те ѡбѣстию 117. a. k psal. 44. 11.
 прѣимьрѣти прѣимьдрость 374. b. k psal. 139. 6.
 прѣсмене: бес прѣсмене 262. a. k psal. 101. 10.
 поущи: на поущи 147. b.
 распространивъши крѣз psal. 314. a.
 родни: по тысоуща родни 275. b. k psal. 104. 8. γενεά Cod. gr. 200. a.
 ромен ῥωμαῖοι.
 роуѣзѣхоу: мнѣзи роуѣзѣхоу кѣсе и вѣдокнѣхоу и сироты и пришь-
 льце 246. a. k psal. 93. 6. τελωνεῖν Cod. gr. 177. a.
 рѣкеноу: въ тмоу рѣкеноу юже изрише 142. a.
 скободѣ бысть тебѣрь.
 скръжнѣхоу.
 слоукти: мѣзѣхоу слоукти господа 375. a. k psal. 139. 6.
 смьти вѣзменѣнѣше ме 173. a.
 стальпоустѣнахъ πυργοῦσιν psal. 121. 7.
 стоудѣ и срамѣ.
 съзорѣ гроздѣ 243. b. k psal. 91. 13.
 трѣпость: мѣзѣ глаголетѣ острость и трѣпость дѣтели, вѣдѣно-
 трѣпѣнѣ бо безоущини трѣпѣтѣ ме 392. a.
 тикѣрѣ: въ тикѣрѣ вѣдѣтѣ скон образѣ 100. a.
 оудобѣтѣ vicit 315. b. uz оудобѣвъше 92. b.
 оуинѣзѣютѣ: стрѣлы вѣринѣхъ оуинѣзѣютѣ 96. a.
 оушѣрѣти: неуѣлен оушѣрѣти молю се 378. a. k psal. 141. a.
 оуспѣвъноу: ношѣ оуспѣвъноу 371. b. k psal. 138. 11. προ-
 κήρυξ Cod. gr. 269. a.
 оутопѣноуше uz оутопѣше.
 оуиусти 102. b.
 хлѣвъни: роукоу простѣше на сребро мѣно скоудѣлѣни хлѣвъни
 298. b. k psal. 108. 10. ἐνδεεῖς καὶ προσαῖται Cod. gr. 216. b. po tome
 pravo смѣдѣни и хлѣвъни. Isp. вѣсхлоуѣнѣютѣ.
 хьтродѣлѣи и хьдотѣроуѣцѣ 200. a. k psal. 76. 15. ἀριστοτέχνης
 Cod. gr. 137. b.
 хьшѣтѣ: вѣшѣ хьшѣтѣ оухоукти.
 цѣтами: мѣлѣми цѣтами 135. b.
 уелѣснѣлѣ: вѣсѣ уелѣснѣлѣ ихъ и уѣстнѣлѣ изѣлѣи 279. b. k psal. 104.
 36. τὰ ἀκροθίνια Cod. gr. 203. b.
 уѣшѣлѣ доуѣрѣлѣнѣлѣ.
 уиушѣ: въ уиушѣ ноуи помѣрѣте 271. b. k psal. 103. 20. εἰς τάξιν νυκ-
 τός Cod. gr. 197. b.
 шѣпѣнѣ: мѣно бо бездоушѣнѣ въ оуѣлоуѣлѣниѣ мѣрѣ шѣпѣнѣ; 309. b.
 k psal. 113. 14. πῶς γὰρ ἄπνους εἰς συνολκὴν ἀέρος ἐπιτήδειος;
 иѣтерѣ: ме на иѣтерѣ вѣрѣме, мѣ вѣсѣгда 79. a.
 V. Pošto je A. J. Odobescu u raspravi naprijed spomenutoj već
 naštao osim uvoda 1. b. — 4. a. i psalm 136. s komentarom,

приорѣujem ovdje za slaviste i za bogoslove nekoliko izvoda, i dodajem za ove druge nekoliko psalama s komentarom iz bečkoga rukopisa gr. theol. 311.

• Psal. I.

Давидъ, сынъ нисеѡвъ, когда сяде къ царьствѣ своему, и изера .д. моуже моудре, асафа, немана, ѡфамъ и нидѡуѡмъ, и състави с ними жалтирь краснь сь ѡтекти, и снь божию. псалмъ давидовъ .д.

1. блаженъ моужь, иже (не)нде на съетъ неустыжныхъ. пророустко се съершастъ ѡ нѡсифе ариматенцѣмъ, ико не приде къ нюдѡмъ, иже на хса ковь теорахоу. сконстко же словесе сего блажитъ всего уловѣна не притѣшающа се ни присталяюща зла съекщляющими или есѣи находящими. а иже на поутъ.

и на поутѣ грѣшныхъ не ста, и на сядалиши гоуентель не сяде. поутъ житиѣ се глаголетъ, понеже и мни къ сконьуаниѣ житиѣ сего приходимъ.

2. нъ къ законѣ господни кола иго, и къ законѣ иго пооуунтъ се днь и ношь. инако бо не испраентъ се ѡтстоупати зла аще не тьнуо къ кышнимъ и къ нижнимъ.

3. и есть ико древо сажено при нсходнищѣхъ кодь. ико дрова стоимѣи при водахъ присно весела соутъ, тако напави се кимъшнымъ пооуениемъ цѣлеть и здраво помышленниѣ нмоутъ. древо же глаголетъ крсть водами коупяльнымъ ѡдръжимая и веселеща просекшяемъ нимъ.

иже плодъ скон дастъ къ врьме скон. къ скон бо врьме плодствоваа крсть наше спасениѣ, сн рѣхъ гроздь животныхъ.

и лмсть иго не ѡтпадетъ, и еса, елика аще стокорить, оусиѣтъ. листиѣ крста крмын соутъ, ико ѡт иго рдждаемъ, и ѡ немъ прѣнекають, не ѡтпадающе, еса бо, иже крста ради выкають, поспѣють се.

4. не тако неустыени, не тако, нъ ико прахъ, игоже къзметѣтъ ктръ ѡт лица земли. неомъ крсть ѡт кретины, нуден и ѡт елани дръжмъ не расплождаѣтъ се, нъ ико прахъ расыпаѣтъ се. тако нуден нектринѣмъ и безоумиѣмъ ѡтстоупише хса, и расыпаше се късоудъ по земли.

5. сего ради не къскрьсноутъ неустыени на соудъ, ни грѣшници къ съетъ прѣведьныхъ. не познаемъ бо бога не устѣ нмоу приносѣще по къскрьсени не истежаютъ се, нмоутъ бо ѡсоуждениѣ самокольномъ, не ѡбръщеть бо се къ ныхъ діло прѣвды.

6. ИМО СЪВЪСТЬ ГОСПОДЬ ПОУТЬ ПРАВЕДНЫХЪ, И ПОУТЬ НЕУСТЫЖИМЫХЪ ПОГЫБЕИТЕ. РАЗОУМЪ БО И ПРАВЕДНИИХЪ ПОУТЬ И НЕПРАВЕДНЫХЪ, И ДРОУГНІЕ СПАСАЮТЪ, А ДРОУГНІЕ ОМРАЧАЮТЪ, И ОТЫСТАЮТЪ ИМО НЕПОТРЕБИИ.

Psal. II.

ИСАЛЪ ДАВИДОВЪ .И. ДОВАЬ РОУКОЮ СКАЗАЮТЪ СЕ. ДОВАЬ ЖЕ РОУКОЮ ХСЬ ЮСТЬ, ИМО ВСА КЪ РОУЦЪ НЫИИ, СИИ РЪУЪ ѿ НИМЪ РЕЧЕ СЕ ПРОРОУСТКО, ГЛАГОЛЕТЬ БО ДАИДА, ИМО ИЗ НИГО ПО ПАЛЪ.

1. ВЪСКОЮ ШЕТАШЕ СЕ ИЗНИЦИ, И ЛЮДИЕ ПООУЧИШЕ СЕ ТЪЩЕТИИИ; СЕ ЮСТЬ ВЪСКОЮ ИЗУКИ ИЮДЕНСКИИ КРО ГИТЕАХОУ СЕ И СКАЖИТАХОУ НА ХСА, ПООУЧАЮЩЕ СМЪТИ ИГО И БЫСТЬ НЫ КЪ ТЪЩЕ;

2. ПРЪДЪСТАШЕ ЦРНИЕ ЗЕМАЬСТИИ, И ИМЕЗИ СЪБРАШЕ СЕ КЪ МОУПЪ НА ГОСПОДА И НА ХСА ИГО. ИРОДЪ И ПНААТЬ, ТИ БО НА ХСА ВЪСТАШЕ И НА ГОСПОДСКААГО УЛОКЪИ, БОГЪ БО И УЛОКЪИ ЮСТЬ ХСЬ.

3. РАСТРЪГИТЪ ОУЗЫ ИХЪ, И ѿТЪРЪЗЪТЪ ѿТЪ НАСЪ ИГО ИХЪ. НЕ БО ИОКЫНОУЩЕ СЕ ИИГОУ КЪРЪ ИЮДЕНСТИ ЛЮДИЕ, ВЪСОУДОУ ЖЕ СЕ ПРОТНВЛЪХОУ.

4. ЖИКИИ НА НЕБЕСЕХЪ ПОСМЪТЪ СЕ НЫ: И ГОСПОДЬ ПОРОУГАЮТЪ СЕ НЫ. ВСИ ИЛИКО НЕБЕСНИИ ОУМЫ ИМОУЩЕ ХСКИ РАДИ КЪРИ СМЪЮТЪ СЕ НЫ И ПОПИРАЮТЪ, ОУИИУЪЖЕИИИ БЫШЕ ПО КСЕН ЗЕМЛИ.

5. ТОГДА КЪЗГЛАГОЛЕТЪ КЪ ИИМЪ ГИТЕКОМЪ СКОИИМЪ, И КРОСТИЮ СКОЮ СМОУТИТЪ И. ТОГДА. КЪДА; КЪ ДАМЪ СТРАШИИИ, КЪДА ОУЗРЕТЬ ХСА СЪ СЛАКОЮ И СЪ СЛААМИ ИМОГААМИ, ТОГДА СМЕТОУТЪ СЕ, И СЪ СТРАКОМЪ ВЪСТРЕСОУТЪ СЕ, КЪРЪ БО НЫ СРАГЪ.

6. АЗЪ ЖЕ ПОСТАВЛЕИИИ ИСМЪ ЦРЪ ѿТЪ НИГО. ГЛАГОЛЕТЬ БО КСОУ КЛАСТЬ ДАСТЬ СЫМОУ СКОМОУ.

ИДЪ СИМОИИ, ГОРОУ СЕМОУЮ ИГО. КЪ ЦРЪКИИ, ИМОЖЕ ИИШЕТИ НА КЪРИИИХЪ.

7. КЪЗЪЦЪЩАЕ ПОКЕЛЪИИИ ГОСПОДИЕ. ТЪ БО СЪВЪТЪ ѿТЪЪ ПРОПОВЪДА ЕСИИИ ЖИКОТЪ.

ГОСПОДЬ РЕЧЕ КЪ ИИТЪ СЫИИ МОИ ИСИ ТЫ. КЪДА РЕЧЕ ѿТЪЦЪ СЕ ЮСТЬ СЫИИ МОИ КЪЗЛОБЕИИИИ.

АЗЪ ДЪШЪСЪ РОДИХЪ ТЕ. ИЛЕПКИЕ БЕЗУИАЧЕЛИИИИ И НА СЪБЪРЪШЕИИИИ КЪКОМЪ ИЕЛЕКИЕ И НА СКОУЪАИИИИ.

8. ПРОСИ ѿТЪ МЕНЕ, И ДАМЪ ТИ ИЗНИКИ ДОСТОИИИИ ТКОЕ. ѿТЪ ИЗНИКИ ЛЮДИИ ГЛАГОЛЕТЬ, ИМОЖЕ ПРИИШЪСТИИИИ ХСЪТЪ СПАСОУТЪ СЕ, ИМОЖЕ И ПАВЪЪ ѿ НИХЪ ГЛАГОЛЕТЪ ИЗНИЦИ КЪ ИДИИОѿ ТЪЛО СЪБРАИИИ.

И ѿДЪРЪЖАИИИИ ТКОЕ ИОИЪЩЕ ЗЕМАИ. ТЪ БО КСЕН ЗЕМЛИ ЦРЪ И СТРОИТЕЛЪ ЮСТЬ.

9. оунасеши ѿ палице(ю) желѣзною, ико съсоудѣ скоудѣланиу съкроушени и. законнымъ повелѣниемъ, еса бо, иже поклѣти бога, терѣда соутъ, ико желѣзо. не съхранѣше жидове съкроушѣше се, ико съсоудѣ непотребнымъ. разоумѣи жѣзла желѣзна крѣсть ико крѣпкъ.

10. и имѣи црѣи разоумѣите, и накажете се, еси соудѣшен земли. снѣ рѣу по ѿмѣхъ ѿтпаденни жидовскимъ людинѣи црѣвокакъшен ѿт ѣзыкъ. разоумѣи же добрѣ, заповѣдають же ижеземъ и властелемъ, да въразо(у)мѣть се уюдесы, и накажоутъ се заповѣдѣи божнимъ, да не соудѣше безъ правды боудоу сами ѿсоуждени.

11. работанте господени съ страхомъ, и радоунте се иемоу съ трепетомъ. еже есть съ радостію и веселіемъ трепетати страха божни, а не съ грѣдинію.

12. примѣте наказаніе, да не когда прогнѣхаетъ се господѣ. правдоу реуе дръжите и оуите.

и погнѣсите ѿт поутѣи праведнаго. еже есть не ѿтпадите ѿт крѣи праведнаго поутѣи зде, тамо же пакы достопѣи праведныхъ.

13. игда възгорѣть се въ скорѣи крѣсть иго, влажени еси надѣиоуи се на нѣ. игда разгорѣть се на соудѣи крѣсть божни на грѣшнымъ ико печь, тогда праведнымъ оублажеть се, ико на господа надѣжѣше се и мѣздоу примылюше.

Psal. III.

1. исаѣемъ дѣвдоу .г. игда бѣгаше ѿт лица авесалѣма, сына скоуго. авесалѣм же ѿтѣць мироу скажѣть се, ико адамъ реуе: скрѣ се ѿт мира, еже есть ѿт лица божни. тоу пророуство приносѣтъ ѿт хса, ико хотѣша въхденіюути адама.

2. господи, что се оумножише стоужаюи ми; хсѣ вълѣиуть ѿт лица адама, еже есть ѿт лица уловѣа, но еже мнози въсоудѣ коуюиен вразѣи на уловѣа снѣ рѣуе бѣсы икоже жидовскимъ дѣти на хса сѣтъ творѣше.

мнози въсташе на ме. 3. мнози глаголютъ доуши мои: ижесть спасени иемоу ѿ возѣи иго. глаголахоу бо жидове: аще съи еи ѿт бога, то не еи разарѣа соубѣты. и пакы: аще есть се сынъ божни, тѣ да спасет се самъ, икоже хоуѣтъ, ижеиросѣтъ на хса поденѣахоу се ико бѣсы на уловѣа.

КРАГЪ ТКОИХЪ РАДИ РАЗДРОУШИШИ КРАГА И МЫСТИНИКА. ИЮДЕИ БО ИМО КРАЗИ ГОСПОДИИ РАЗДРАЖИШЕ СЕ НА ДЪТН ВЪНИЮЩЕ. РАЗДРОУШИ ЖЕ СЕ ДИШКОЛЬ РАЗОУМЪЕЪ БОГА СОУЩАА ХЛАДНЫМАГО, КРАГЪ БО И МЫСТИНИКЪ РАЗОУМЪЕЪ СЕ ДИШКОЛЬ.

4. ИМО ОУЗРЮ НЕБЕСА ДЪЛА ПРЪСТЬ ТКОИХЪ АОУМОУ И ЗЪКЪЗДЪ, КЪЖЕ ТЫ ОСНОВАА. ВЪПЪЛЪШЪ СЕ СЛОБО И ШЕЛЪ СЕ УЛОКЪНЪ СЪ И НЕБО И ЗЕМЛЮ И СЪВЪТНАА СЪТКОРИ И УЛОКЪНА.

5. УТО ИСТЬ УЛОКЪНЪ, ИМО ПОМИНИШИ ЕГО; АН СЫМЪ УЛОКЪНЪ, ИМО ПОСЪЩАЕШИ ЕГО; АЩЕ БИ НЕ ПОМИНАА ПОСЪТИТИ УЛОКЪНА, И ТОГО ВЪЗЪМЪ СПАСЪА ИСН ИМО БЛАГЪ.

6. ОУМЪНИНАА И ИСН МАЛОМЪ УИМЪ ОТЬ АНГЕЛЪ. СЖЕ ИСТЬ РАЕНА И СЪТКОРИНАА ИСН АНГЕЛОМЪ, АЩЕ НЕ БИ ШАТИ НА НЪ ВЪЗЛОЖИНАА.

СЛАКОЮ И УЪСТИЮ ВЪНЪУЛАА ИСН ЕГО, 7. И ПОСТАВИНАА И ЕСН ЕГО НАДЪ ДЪЛАМЪ РОУКОУ ТКОЕЮ. СЛАКОЮ ПЕНЪГАЛОАНИОЮ ПРОСЛАВИНАА ИСН УЛОКЪНА, ВЪЗЪМЪ И КЪ БОЖЬСТВО, ПОУЪЛЪ ЖЕ И ИСН ВЪЗНЕСЪ НА НЕБЕСА, ГОСПОДЪ И СЪТКОРИНАА ИСН ЕСИМЪ ВЪНАЮЩИМЪ И СОУЩИНИМЪ ПО ЗЕМЛИ.

ЕСА ПОКОРИНАА ИСН ПОДЪ МОУЪ ЕГО. ЕСА БО ПОКЪНИЮЮТЪ СЕ ИМОУ, ИМО ТОАКОЮ УЪСТИЮ ПОУЪТЕМЪ ВМЪСТЬ БОГОМЪ.

8. ОКЪЦЕ И КОЛЫ ЕСЕ, КЪЩЕ ЖЕ И СКОТЫ ПОЛЪСКИМЪ. 9. ПТИЦЕ НЕБЕСНЫМЪ И РЪСЫ МОРЪСКИМЪ, ПРЪХОДЕЩЕ СЪЪХЕ МОРЪСКИМЪ. УЮЕЪСТЪНАА УЛОКЪНОУ ПОКОРИИ, А ОУИНАА ХСОУ ОВЪЦЕ ТЪРЪДЫИ И КРОТЪКЪМЪ УЛОКЪКЪ, КОЛЫ НИГА КЪРЪПАГО СОУЩЕЪ, СКОТЫ ЖЕ ОВЪРЪЩАЮЩЕИ СЕ КОЛЪЮ ОТЬ ИЗЪУКЪ, ПТИЦЕ ЖЕ КЪ ЖИТИИ НЕБЕСНОЕ КЪХОДЕЩЕ, РЪСН ЖЕ САМИ СЕБЕ ИДОУЩЕЪ СЕ УЛОКЪКЪ, ИЖЕ НЕ ПРЪЛОЖИШЕ ЖИТИИ, ТЫ БО ИМО КЪ МОРИ ЖИТИИЩЕЪМЪ ИМО КЪ КОДАХЪ И КЪ СЛАСТЕХЪ ИИРАЮЩЕ ИСПОСТОНИМО.

10. ГОСПОДИ ГОСПОДЪ НАШЪ, ИМО УЮДНО ИМЕ ТКОЕ ПО ЕСЕН ЗЕМАН. УЮДНО БО И СЛАКНО ИМЕ БОЖИИ ПО ЕСЕН ЗЕМАН, ПАУЕ ЕСЕГО ИМЕНЪ.

Psal. X.

1. О ХОТЕЩИИХЪ БО НА СКОМЪУАНИИ ВЪКОМЪ СЪЕМЕАТИ СЕ ПРОРОУЪСТВО ДАВЕНДОКО ИИМО ИСТЬ.

НА ГОСПОДА ОУПЕАХЪ, КАКО РЪУЕТЪ ДОУШИ МОИИ. ИЖЕ БОГА ДЪЛАМЪ ЖИЕШЪ, И НА ВЪСОТОУ БЛАГОДЪТЕЛЪМЪ ВЪСХОДИТЪ, ГЛАГОЛЪШЪ КЪ БЪСОМЪ УЪТО ИМАТЕ ГЛАГОЛАТИ О МНЪ; И ТОМОУ ВЪСЕ ЖЕ ИСТЬ ПАУЕ О ХЪ.

ПРЪБИТАИ ПО ГОРАМЪ ИМО ПЪТИЦА. НА ОУУЕНИИХЪ ПРОРОУЪЩЕХЪ ИМО ПО ГОРАМЪ ПЪТИЦЕ ОУИЩЪШЕИ ЖИТИИ ПАРЕТЪ БЛАГОДЪТЕЛЪМЪ. ГЛАГОЛЪШЪ ЖЕ И СПАСА, ИМО ПРИСНО КЪ ПОУЪСТИИНАА ВЪДЪПРАМЕ СЕ.

2. яко се грѣшници нахекше доуки. не прѣстають бо ех-
сове стрѣляюще улокиа.

оуготоваше стрѣлы въ тоула. присно же оубо сими стрѣлами
испльнена есть мысль демоньскаяа.

състрѣлѣти въ мракъ правыхъ сръдъчемъ. шарцяють бо ехси
и когда шертцють улокиа оуныинымъ штежъуакша и кино и шмра-
уемнаа, тогда и тии нападоуть стрѣлѣти улокиа помышлениии.

3. за нѣ еже ты съкрьши, шии разоушнше. доушоу бо
нашоу богъ съкрьши унстоу, ты же ю скерънымии помысли разоушншають.

пракедъникъ же уто сътвори; 4. господь въ цркви се-
тѣи скоиен, господь на небеси прѣстоля его. нбо пракедънии
унстааго ради житиа црквы храниеть скетоу богоу, и на небеси прѣ-
столя въспринимють. шбоу же есть ш хсѣ.

шун шго на иишааго призыраеть. приелюдаеть бо, нже жи-
воуть богооугодно иици, и-господь оугаждаетъ нмъ.

кажди шго испытаеть сыны уловъуьскыи. маинимъ уи-
нить нже въ насъ.

5. господь испытаеть пракедѣнаго и неуштеннааго. еже
есть, испытаеть кождо, да пракедѣношмоу въздасть мьздоу яко пра-
кедѣнь соудни.

любен же неправдоу ненавидѣть свою доушоу, 6. шдѣ-
ждитъ на грѣшники сѣть. дитколь, любе бо неправдоу самъ погоуени,
таако и есанъ любен неправедѣшю штъшетитъ свою доушоу на ехсы,
ианко послѣдоують нмъ. оукезолати бо нмъ попушнеть богъ въ сконхъ
науннаниихъ.

шгнь и жюпель доухъ боурънь уесть уаше нхъ, и ехсомъ
и дитколоу, ш том бо реуеньшю есть нмашн оуган горещеи, сѣди
на нхъ.

7. яко пракедѣнь господь, и пракеды възлюбени. пракеа
кидѣ лице шго. пракедѣнь бо соудъ накедетъ господа на есе, яко
богъ истиннь. ниутоже бо стрѣлѣтиа или разоураченнаа или ажнаа
въ нмъ.

Psal. XVII.

1. въ коньцѣ штроноу господьню дакидоу. еже глагола
въ господоу словеса шхсин семъ, въ днь въ нѣже нзба-
ви и господь нз роуки ехсхъ врагъ шго, нз роукии сав-
леки, 2. и реуе.

проорушество боудоушн на коньцѣ швакиеть, тамъже глаголаеть штро-
ноу господню дакидоу. снахнеть же се дакидъ доель роукою, доель

же роукою христось. глагола хотещи на послѣднѣ съѣмти се ѿ всѣхъ
кразѣхъ и ѿ всьскрсеши побѣднѣ димкода.

исааиѣмъ .џі.

къзлаюбѣю те, господи, крѣпости моеи. сынъ къ ѿтѣцѣу,
сила бо хсоу ѿтѣцѣ, множе нѣкъль глаголетъ божии сила и божии
прѣмоудрость сынъ.

3. господь оутѣрждениѣ мое, и прѣѣжнѣ мое и из-
бавитель мой. крѣпомѣ и набожнѣ соуцоумѣ уловѣкоу сила и
прѣѣжнѣ богъ.

богъ мой помощникъ мой и оупѣкаю на мѣ. господьскыи
уловѣкъ глаголетъ прославѣ се божьствомъ и късь нже нмѣть наде-
ждѣу жикѣта.

защитникъ мой и роука спасениѣ моего и застоупѣникъ
мой. богомъ спасимѣмоу уловѣкоу ѿбогъ же хсь мѣсть.

4. хваламъ призокоу господа и ѿтѣ крагъ моихъ спа-
соу се. христось ѿтѣ лица уловѣкуа сии къ ѿтѣцѣу глаголетъ шко
моле се.

5. ѿдрѣжаше мѣ болѣзни сьмрътныи. сирѣчь болѣаше сьмрътъ
пожрѣти хотещи и хса мко проста уловѣка.

и потоци беззаконниѣ сьмоутише мѣ. мко потоци исконнии
смоуцаемыи трѣнѣше, тѣмко жидѣе безъ шетании христоса ѿбѣдоу сь
лъжамъ.

6. болѣзни адовы ѿбѣдѣше мѣ. прѣтѣуьствоуѣтъ къ адѣ ськожде-
ниѣ мко жидѣе болѣихѣоу сирѣчь рѣждѣгахѣоу се на хса лѣжа сѣдѣниѣ.

7. и къ сирѣвъ мою призвахъ господа, и къ богоу мо-
еѣмоу къзвахъ. игда на крѣстѣ къзва' ильли, ильли, да изѣстѣтъ илѣтъ.

оуслыша ѿтѣ скетѣмъ црѣкѣе своѣмъ гласъ мой. црѣкен скетѣ
мѣсть тѣло христовѣ, къ нѣнже жикѣтъ все исцѣлѣниѣе божьствѣ. црѣ-
кен оубѣо сирѣчь господьскыи уловѣкъ кънѣнѣше и божьство послоушѣаше.

и кънѣль мой прѣдѣ нимъ кънѣдѣтъ къ оуши юго. къ оуши
ѿтѣцѣу къплѣ сына шко прѣснаго ѿтрока.

8. подежи се и трепѣтъмѣ бѣсть зѣмля. игда на крѣстѣ
къзвавъ прѣдасть доухъ, тогда зѣмля къстрѣсе се, и каменниѣ распаде се
ѿ прѣславиѣи силѣ.

и ѿснованиѣи горъ смоутише се. ѿтѣ ѿснованиѣи бо сконхъ
зѣмля къзѣрѣ, богъ бо бѣ сь уловѣкомъ на крѣстѣ исцѣпѣнѣмъ, не стра-
далѣше же.

и подежѣаше се, мко прогнѣка се на нѣе богъ. цин по-
дежѣаше се; крѣтинѣи адови, сь гнѣвомъ бо снѣде къ нимъ сѣбоѣ божии.

9. възиде дымъ гнѣвомъ ѿго. коураше бо се гнѣвъ господень на адѣ и на смръти.

и ѿгнь ѿтъ лица ѿго въспламетъ се. ижеже бо ѿгнь палитъ трѣстнѣ, тако повали и основаниа и цѣрѣства, смръти гнѣвъ божи.

оуглиже възгорѣше се ѿтъ и ѿго. оуади бо се днѣкоу ико рѣше книги и бысть ико и главыи истрѣжена ѿтъ ѿгньи иже исть ѿтъ горѣнии дрѣво.

10. и прѣклони небеса и сѣниде и примракъ подѣ ногамъ ѿго. ико бо въ мрацѣ исть видѣти, тако же и тѣмъ съмѣстени ѿго не разоумѣше небесныи силы.

11. и възиде на хероуѣмъ и летѣ. глаголетъ илкъ на небеса ѿго възити съ пльтю.

летѣ на крилоу вѣтрѣиу. сирѣчь съ пльтию, ико богоу же и вѣтрѣи слоужахоу и ангелѣи крилы подымахоу.

12. и положи тмоу за крокъ скон. ико бо въ тѣмъ исть разоумѣти ижеже, тако непостижѣмаа тѣмѣа възлюблѣении господнии, и томоу бо не ики се уловѣкомъ пльтию по небеснѣмъ възити.

окрѣсть ѿго крокъ ѿго. пльть владыи, с ижеже възиде.

тѣмѣа вода въ ѿбѣлацѣхъ въздоушныи. невидѣма си рѣчь непостижѣма съкрѣщѣмаа тѣмѣа, въ водахъ крѣщении тѣлѣсѣ. ѿбѣлацѣи бо тѣлѣса просвѣщѣишѣи.

13. ѿтъ обѣлѣстѣи прѣд нимъ ѿбѣлацѣи прѣдидоуть. ѿтъ свѣта бо слѣзы ѿго прѣд нимъ апостоли исплѣнь быкѣше послани быше на проповѣдѣ. ѿбѣлацѣи бо книги апостолаи глаголютъ присно, ико бо и ѿбѣлацѣи дѣжде приѣмѣлюще проливѣють на землю, тако же и апостолаи слово проповѣданнѣи изливѣше въсен земли.

градѣи и оуглиже ѿгни. иуангелѣисти терѣдѣи ико градѣ. ты послани быше оуглиже ѿгньиыи ѿгнь доухомыи, ѿ ижеже рѣше иезици ѿгньиыи.

14. и възгрѣмѣ с небесе господѣ, и вышинѣи дасть гласъ скон. игда ѿтъцѣ къ сымоу с небесе глагола сѣи исть сынъ мой възлюблѣишѣи. глаголетъ же се и проповѣдѣ громѣ.

15. поустѣи стрѣлы и разгна ю. иезыиыи глаголетъ апостолаи, ти бо ико стрѣлы ѿгньиыи носѣще текоуть въсоудоу прогонѣще демоны, и ѿбѣраѣюще поганѣи.

и млѣнии оумножи и смѣте ю. ико млѣны бо апостолаи скокомъ иуангелѣскомъ иезыиыи смоутѣше, иже исть ѿмѣлѣнише, тыщахоу бо се къ ѿбѣраѣению ихъ.

16. ЖЕИШЕ СЕ ИСТОУЊИЦИ КОДЪ. КРЪСТИТЕЛНЫЕ КОДЫ, СИ БО ИСТОУЊИЦИ ЖИВОТЫМЪН КЪКОУ ЖЕИШЕ СЕ.

И ОУТЪКРИШЕ СЕ ОСНОВАНИИ КЪСЕЛЕНИЕ. ОУТЕРЪЖДЕНОЕ ОСНОВАНИЕ ЖЕН СЕ КРЪЩЕНИИ РАДИ, НЕЖЕ ИСТЬ ВЪРА, ЮЖЕ ДРЪЖИТЬ КЪСЕЛЕНА.

ОУТЪ ЗАПРЪЩЕНИИ ТВОЕГО, ГОСПОДИ, ОУТЪ ДЪХНОВЕНИИ ДОУХА ГИТЕКА ТВОЕГО. ЗАПРЪТИ БО ВЪСОУДЪ ДЕМОНОМЪ ДОУТИ НА НИ СЪ ГИТЕКОМЪ И ОУТЪЛОУТИ УЛОЖНЫ КРЪЩЕНИИ РАДИ.

17. ПОСЛА СЪ КЫШЕ И ПРИИЕТИ МЕ. ПОСЛАЕЪ ОУТЪЦЪ СЫНА НА СПАСЕНИИ УЛОЖКОУ КЪСПРИЕМЪ И КЪЗЕДЕ НА НЕБЕСА.

ПОУТ МЕ ОУТЪ КОДЪ МНОГЪ. ОУТЪ ИЛЕОДЫКЕНИИ ГРЪХОВНАГО, ИКО И КОДА ПОТАПАИШЕ УЛОЖУСТКА, КОДА ЖЕ НЕ ПОСТОЯНИИ.

18. ИЗБАКИТИ МЕ ОУТЪ ВРАГЪ МОИХЪ СИЛИМЪХЪ. ОУТЪ ДИМЕКОЛА И ДЕМОНЪ ЕГО. АЩЕ БО И НЕМОЩНИ СОУТЬ, НЪ ОБАУЕ ЗЛИ.

И ОУТЪ НЕПАКИДЕЩИХЪ МЕ, ИКО ОУТЕРЪДИШЕ СЕ ПАУЕ МЕНЕ. ОУТЪ НЕЛИ БО ПОВЕРЪГОУ УЛОЖКА, ОБЪИШЕ И СИЛОЮ ОДОЛЪШЕ.

ВАРИШЕ МЕ КЪ ДЪИИ ОУЗЛОБАКЕНИИ МОЕГО. ОУТЪ НЕЛИ БО ОУЗЛОБИШЕ УЛОЖКА, ПРИПАИШЕ ИМОУ ПОКЕЛЪКАЮЩЕ И НАСТАКАЮЩЕ И НА ВСЕ ЗЛОБЫ.

И БЫСТЬ ГОСПОДЪ ПОДЪИТЕЛЪ МОИ. ИКО БО ПРИДЕ ГОСПОДЪ ОУТЕРЪДИ ВЪРОЮ УЛОЖКА ИКО МЕ ПОДЕИЖАТИ СЕ ИМОУ.

20. И КЪЗЕДЕ МЕ НА ШИРОТОУ. РАШИРИ БО УЛОЖКА, ДАНЪ ИМОУ ВЛАСТЬ НАСТОУПАТИ НА ВСОУ СИЛОУ ВРАЖИЮ.

ИЗБАКИТИ МЕ, ИКО КЪСХОУТЪ МЕ. КЪСХОТЕВЪЗЪ БО ПРИДЕ С НЕБЕСЕ КЪЗЛЮБИЕЪ УЛОЖКА ИЗБАКИТИ ОУТЪ ПАКИЕ(ИИ)И ДЕМОНСКАА. СИЛИНИ БО ТИ ВРАЗИ СОУТЬ НА УЛОЖКА.

21. И КЪЗДАСТЬ МИ ГОСПОДЪ ПО ПРАВЕДЪ МОЕИ. ПРАВЕДИНИ БО ГОТОКИ СОУТЬ ПОСЛОУШАНИЕМЪ ЗАПОВЪДИ БОЖИЕ, И КЪЗДАСТЬ ИМЪ МЪЗДОУ ИКО ПРАВЕДНЫ СОУДИИ.

И ПО УИСТОТЪ РОУНОУ МОЕЮ КЪЗДАСТЬ МИ. СИМЪ ИЖЕ РОУЦЪ ОУТЪ МЪЗДЫ И ОУТЪ ХЫЩЕНИИ СЪХРАНИШЕ, ИСТЬ ЖЕ И ХСЪ.

ИКО СЪХРАНИХЪ ПОУТИ ГОСПОДЪИЕ И НЕ МЕУЪСТЕОВАХЪ ОУТЪ БОГА МОЕГО. СИ КЪСХЕАЛЕТЪ СЕ КЪ СЛАВЪ БОЖИИ ИЖЕ СЪХРАНИШЕ ПОУТЬ ГОСПОДЪИИ И КЪ НЕОУКЛОНИИИ ПРИВЪШЕ ВЪРЪ.

23. ИКО ВСЕ СОУДЕМЪ ЕГО ПРЪДЪ МНОЮ. ВНИОУ БО БОГА РАДИ СЪИ УЛОЖНЫ СТРАХЪ БОЖИИ ПРЪДЪ ОУИИИ ИМЪ ДРЪЗДАТЬ КЪ БОГОУ ПРИСИ.

И ОУПРАВЕДИИИ ЕГО НЕ ОУТЪСТОУПИШЕ ОУТЪ МЕНЕ. ДЪИИ БО И ПОШЪ ИЖЕ КЪ ЖИТИИ СОУЩЕ НЕБЕСИИМЪ ПРАВЕДОЮ БОЖИЕЮ ОУКРАШАЮТ СЕ

24. и боудоу непороучьнъ съ нимъ. сынъ съ отьцемъ, съшедъ бо на землю не ѡскерьни се, нь мже сице, тако и възиде.

и съхранию се оть беззакония моего. възвездъ уловѣна на небеса не приязнь юже есть въ сынъ беззаконни.

и въздасть ми господь по правдѣ моеи. правди бо испавъ господьскы уловѣнъ тожде же и праведни въсприноутъ.

и по унстотѣ роукоу моею прѣдъ ѡумя его. рещи есть прѣдъ ѡумя его, глаголетъ же и хожденне уловѣе мже есть и ѡ хсѣ, того бо роуцѣ унстѣ юста къ истинѣ оть всеи скерни.

26. съ прѣподобимы прѣподобьнъ боудеши. съ нимъ же бо кто живеть, сего и житию подобить се, мже и господь живи оу чен и христы наричуотъ се.

и съ моужемъ непокиномъ непокиньнъ боудеши. непокиньнъ и прѣподобьнъ хсѣ. и нже ѡ хсѣ живи оутъ, тми приноутъ славоу его.

27. и съ избраньнымъ избранъ боудеши. и се хсѣ и хсои избранници соутъ апостоли яко избрали богомъ.

и съ стрѣпѣтникомъ развратни се. стрѣпѣтъ есть дивеомъ, яко ѡбращъ се оть сана своего. сего же послѣушаа нюда и ѡбращъ се погуби самъ.

28. яко ти люди смѣренъ спасени. юденскыи кнезе мѣнѣти и демоны.

29. яко ты просѣтѣши скѣтѣнникъ мой, господи. хсѣ нь отьцоу въпише оть лица уловѣа.

боже мой просѣтѣши тмоу мою. яко къ мочи бо къ тмѣ слежалъ уловѣнъ, просѣти же и въсприемъ божество.

богъ прѣпомсавъ ме силою. отьць сына. глаголетъ бо и дастъ еса сыноу прѣвълюбленимоу.

30. яко тобою избеаю се оть напасти, и ѡ боужъ мюмъ прѣлѣзоу стѣноу. еже създа грѣхъ адовоу грьдню, сие хсѣ разхроуши.

31. богъ мой, непороучьнъ поутъ его. христосомъ и божи, того бо поутъ непороучьнъ въ истинноу яко божи.

слокаса господьни раждеженъ. огни бо соутъ пламенинѣи, нже моетъ бога съ крѣоу.

защитникъ есть есѣмъ оуникающимъ на нь. яко богъ милостинъ есть и оутѣнитель.

32. ИМО КТО БОГЪ РАЗЕХЪ ГОСПОДИ ИЛИ КТО БОГЪ РАЗЕХЪ БОГА НАШЕГО; ИТСТЬ БО ИМОГО БОГА РАЗЕХЪ ТОГО, ГЛАГОЛИТЬ БО И КЪ ИСАИИ: АЗЪ ИСМЬ И ИТСТЬ ИМОГО РАЗЕХЪ МЕНЕ.

33. БОГЪ ПРЪПЛОСАИЕ И МОЕ СИЛОЮ. ОТЬЦЪ СЫНА, ГЛАГОЛИТЬ БО И ДАСТЬ ВСА СЫМОУ ИМО ПРЪКЪЗАНЮБЛЕННОМОУ.

И ПОЛОЖИ НЕПОРОУЧЬИ ПОУТЬ МОИ. ГОСПОДЬСКОМОУ УЛОЖЕКОУ ИЖЕ ГРѦХА НЕ СТЕОРИИ И НЕ ОВЪРЪТЕ СЕ ЛЬСТЬ ВЪ ОУСТЕХЪ ЕГО.

34. И СЪКРЪШАЮ ПОУЗЪ МОИ ИМО ИЖЕ ИЛИ, И НА ВЫСОКИХЪ ПОСТАВКАИХЪ МОЕ. ИЖЕ ИЛИ БО ГОРАМЪ И КАМЕННИЮ РАДОУЮТЬ СЕ, ТАКО И ХСЪ НА ГОРѢ ГОЛГОФѢ НА КАМЕНЬ КЪШЕДЪ НА КРЪСТЬ СТА НА ВЫСОТѢ.

35. ИА ОУЧАЮ РОУЦЪ МОИ НА БРАНЬ. НА ДИМЕКОЮ БРАНЬ, ТЫМЪЖЕ И НА КРЪСТЬ РОУЦЪ РАСПРОСТРѢТЬ.

И ПОЛОЖИ ЛОУКЪ ИТДѢИ МЫШЦАМЪ МОИМЪ. ЛОУКА ИТДѢИ ГЛАГОЛИТЬ КРЪСТЬ КРЪНОСТИ РАДИ И СЕГО БО НА РАМО ВЪЗЪИМЪ ТЫМЪ ДИМЕКОЮ ПРОДРОУЗИ.

36. И ДАА МИ ИСИ ЗАЩИЩЕНИИ СПАСЕНИЮ. ЮЖЕ БО ОУДОБЛЪТИ ДИМЕКОЮ УЛОЖЕКИ НЕ МОЖЕТЪ. ПОМЕЖЕ ИСАИИ ГЛАГОЛИТЬ ЗАТЕОРИИ.

И ДЕСИНИЦА ТВОЯ ПРИИТЬ МОЕ. ИМЪ БО РОУНОЮ АДАМА КЪСТАИИ И НЕЖЕЩАА.

И ПАНАХАНИИ ТВОЕ ИСПРАВИТЪ МОЕ ВЪ КОНЕЦЪ. ИА ОУЧЪ УЛОЖКА ЗАКОНОУ БЛАГОДАТНОМОУ.

И ПАНАХАНИИ ТВОЕ САМО МОЕ ИА ОУЧИТЬ. ПАНАХАНИИ БО БЫЕ УЛОЖЕКИ БЛАГОДАТИ ХСЪ ИА БЫЕ ТАИИИ БЛАГОДАТИ.

37. ОУШИРИЛЪ ИСИ СТОПЫ МОЕ ПОДЪ ИМОЮ. ДАКЪ КЛАСТЬ УЛОЖЕКОУ ИАСТОУНАТИ НА ЗЪИИ, И НА СКОРЪПИЮ И НА ЕСОУ СИЛОУ КРЪЖИИ.

И НЕ ИЗИМОГОСТА ИАЕСИИ МОИ. ЮЖЕ БО ОТЬ КРАГА НЕ МОЖЕТЪ ИИУИТОЖЕ ОУКРАСТИ СЕ.

38. ПОЖЕНОУ КРАГЫ МОЕ И ПОСТИГНОУ И. ХСЪ МО ВЪСКРЪСЕНИИ РАСТОУИИИ ЖИДОВЕ.

И НЕ ВЪЗКРАШОУ СЕ, ДОИДѢЖЕ ИСКОНУАЮТЬ СЕ. НЕ БЫТЪСТИИИ БО СЕ БЫИТИ ВЪ ПРЪКОЕ ДОСТОИИИИ ИИ ИЮДЕНЪЖЕ ИИ БЪСОКЕ.

39. СЪКРОУШОУ И, И НЕ ИМОУТЬ МОЩИ ПОСТОИТИ. ДЕМОНЫ ХСЪ ОТЬ НЕИИЖЕ ПРОКЛЕТЪ И, СТАНА НЕ ИМОУТЬ.

ИАДОУТЬ ПОДЪ ИОГАМИ МОИМИ. БЪСОКЪ ИМОЖЕСТЕО И ЖИДОВЪСКИИ ДѢИ ИМО КРАЗИ ИАДОУ ПОДЪ ИОГАМИ ХСОКАМИ.

40. И ПРЪПЛОСАЛЪ МОЕ ИСИ СИЛОЮ НА БРАНЬ. ОУТЕРЪДЪИЛЪ БО ИТСТЬ НА ИИ БРАНЬ НА КРЪСТЬ ХСЪ.

СИЕЛЪ ИСИ КЪ СЕ КЪСТАЮЩЕМО НА МОЕ ПОДЪ ИМОЮ. СЪЕЗДЪКЪ БО КРАГА ХСЪ И ДЕМОНЫ ДАСТЬ ПОДЪ ПОУЗЪ УЛОЖЕКОУ.

41. врагъ моихъ далъ ми еси плещи. вѣгляють бо въсоудѣ яко крази демоны когда видѣть знаменіе крѣста и хса штинна.

и ненавидѣша ме по рѣш. жиди, възненавидѣша бо хса, и оутьпадоу оуть закона и оуть мѣста и оуть благодати нижнимѣше людии божни.

42. възвѣдѣша и не бѣ спасаеши, нѣ господоу, и не оуслыша ихъ. по паденіи бо въстати не възмогоу, не послоушани бо быше по томъ молеше се. въ соуде бо молесть оутьца, сына не уютьше.

43. истиню ихъ яко прахъ прѣдъ лицемъ вѣтроу. поветъ бо, иже естъ прахъ бысть нмѣ законъ и мѣсто, разсыпанъ(ъ) яко прахъ прѣдъ лицемъ вѣтроу.

яко брение поутн поглаждоу ихъ. яко бо брение градномъ въ стѣгнахъ перомо истеск(и)оукъ изгнѣнеть, такоже и жидове погнѣноутъ.

44. извѣдѣтъ ме оуть прѣзвѣннѣ людская. людии жидовскимъ въпиюще възми, възми, расни.

поставиши ме въ главоу языкомъ. оуть нелиже бо нюдеи оутьвѣроу се глаголюще: не имамъ царя, въцари же се въ языцехъ господѣ приимѣшнихъ благодать вѣрноу.

людии тоужди, нѣже не знахъ, работаше ми. оуть языки людии не видѣхъши хса. тыи приимеши и работаше мѣмоу съ страхомъ.

45. слоухомъ оуха оуслышаше ме. съ страхомъ и тѣшаниемъ приимеши языци слово проповѣданое.

сыноу тоужди съхъгаше ми. сыноу по плѣти вѣждоу хсовъ оутьвѣрѣше же се оутоуждени быше.

46. сыноу тоужди ѡбѣтѣаше и ѡхрѣмоше оуть стѣзъ сеонхъ. яко дрѣвни и ѡбѣтѣаше злобою ѡмрачаше се, ѡхрѣмоше же, яко на поутн истиннымъ не сташе, нѣ оуклоннѣше се.

47. живѣ господѣ и благословенъ богъ. хсѣ въскрѣсе изъ мрътвыхъ яко богъ сынъ благословенъ въ вѣки.

възнесетъ се богъ спасеніа моего. спасъ бо рода убогъхъ възнесе се и възиде на небеса.

48. богъ даѣнъ оутьмѣщеніе мнѣ и оумоутн люди подѣ ме. оутьца сыноу даѣнъ побѣдоу надъ всѣми, еси бо языци повинюше се вѣроу хсоу богоу.

49. извѣдѣтель мой оуть врагъ моихъ гнѣбныхъ. оуть вѣстающихъ на ме възнесеша ме. оуть моужа неправедна извѣдѣтъ ме. нюденскихъ люди, скръжетахоу бо гнѣбомъ великимъ на хса. и пакы ѡ адѣмъ слоко. възнесе бо и оуть вѣсь. възнесъ на небеса

УЛОВЕКА И ХСА ПРѢДЪ ПРАГЫ СКОНИИ ВЪЗНДЕ НА НЕБЕСА А ИЖЕ ОТЬ МОУЖА
ДАИДА ОТЬ ГОЛИИДА И ХСА ОТЬ НЮДЫ ГЛАГОЛЕТЬ ЖЕ И УЛОВЕКА ОТЬ ДИИВО А.

50. СЕГО РАДИ ИСПОВЕШЬ СЕ ТЕБѢ ВЪ ИЗЫЩЕХЪ ГОСПОДИ.
СНРѢУШЬ ИМО ИЗЫЩИ ИСПОВѢДНИИЕМЪ КЪ БОГОУ ПРѢТКОШЕ.

И ИМЕНИ ТВОЕМОУ ВЪСПОЮ. ЖЕЛУЮЮ СПАСЕНИИ ЦАРСКИ. ПЪСНЬМИ
И ПСАЛМИ СЛАВЮЩЕ ХСА, ИСТИННИИ ТЪ БО ИСТЬ ЦЕСАРЬ КЪНЬ И СПАСЬ КЪТМЬ.

51. И ТВОРЕ МИЛОСТЬ ХСОУ СВОЕМОУ ДАИДОУ И СЪИМЕНИ
ЕГО ДО КЪНА. ГЛАГОЛЕТЬ ОУБЕ ДАИДА, ИМО ОТЬ ТОГО БЫСТЬ ПО ПАЛТИ
ХСА, СЪИМЕ ЖЕ ХСОКО КЪРЬНИИ ЛЮДИИ, ИЖЕ ИСТЬ СЪЗДАНИЕ ХСОКО. НА ТЪХЪ
ОУБЕ МИЛОСТЬ ХСОКО ВЪДВАРАЕТЬ СЕ.

Psal. XCVII.

НА ХСА ЖЕЛОМЪ ВЪЗЛОЖИ СЕ, ИСТЬ ЖЕ ОУУСЕНИИ КЪРЬНИИ.

1. ВЪСПОНТЕ ГОСПОДЕКИ ПЪСНЬ МОКОУ. БЛАГОДѢНОУЮ ГЛАГО-
ЛЕТЬ, ЮЖЕ О ТАННАХЪ ПОЮТЬ КЪРЬНИИ.

ИМО ДИИКА СЪТЕОРИ ГОСПОДЬ. КАИ СЕ; РОЖДЬ СЕ ОТЬ ДЪВЫ И
ИЖЕ СЕ НА ЗЕМЛИ ИМО УЛОВЕКА, РАСИЕТЬ НА ДРЕВѢ И ВЪСКИРЬСЬ ИЗЪ МРЬ-
ТВЫХЪ, ВЪШЕДЬ НА НЕБЕСА.

СПАСЕ ЕГО ДЕСНИЦА ЕГО И МЫШЦА СВЕТАА ЕГО. ПРОДРОУЖЬ
КРЪСТОМЪ ДИИВОЛА И АДА СЪКРОУШЬ И СПАСЕ УЛОВЕКА.

2. СКАЗА ГОСПОДЬ СПАСЕНИИ СВОЕ. КЪТМЬ ИЖЕ КРЪСТА И БЛА-
ГОДѢ ЖЕАНГЕЛЬСКОУЮ.

ПРѢДЪ ИЗЫККИ ОТЬКРИ ПРАВДОУ СВОЮ. СПАСЬ ИЗЫККИ ОТЬ ИДОЛЬ-
СКААГО ГИЗКА И ПРОСВЕТИТЕШЬ И БЛАГОДѢНОУ.

3. ПОМЕНОУ МИЛОСТЬ СВОЮ ИЖЕМОУ. И ОТЬ ЛЮДИ БО КЪРЬ-
КАКЪШЕИ ПРИИЕТЬ ХСА, И НЕ ОТЪРИНОУ ИХЪ.

И ИСТИНОУ СВОЮ ДОМОУ ИЗРАИЛЕВОУ. ИСТИНОЮ БО ЦРЬКЪИ СЪХРАНИ-
ИШИ, ДОМЪ БО ХСОВЪ ЦРЬКЪИ ИСТЬ, ИЗРАИЛЬ БО ВИДѢНИИ БОЖИИ СКАЗАЮТЬ
СЕ, ИЖЕ ИСТЬ ХСА.

ВИДѢШЕ ВСИ КОНЬЦИ ЗЕМЛЕ СПАСЕНИИ БОГА НАШЕГО. НА
КОНЬЦИХЪ БО ЗЕМЛЕ ПОЗНА СЕ ЗНАМЕНИИ КРЪСТНО, ИЖЕ ИСТЬ СПАСЕНИИ.

4. ВЪСКЛИКНИТЕ ГОСПОДЕКИ, ВСА ЗЕМЛЯ. ОТЬ ИЖЕ БО ИЖЕ
СЕ КРЪСТЬ, КЪ ТОМОУ НЕ ПРѢСТАЮТЬ КЪРЬНИИ ЖЕЛЫИ И ИЖИИ ВЪСКЛИЦА-
ЮЩЕ БОГОВИ.

ВЪСПОНТЕ И РАДОУИТЕ СЕ И ПОНТЕ. ЖЕЛО РЕУЕ: ВЪСПОНТЕ СЪ РА-
ДОСТНО, ПОЮЩЕ КЕСЕЛНИИ.

5. ПОНТЕ ГОСПОДЕКИ ВЪ ГОУСЛАХЪ. СЪ ДОУШЕЮ СИ РѢУШЬ, ГОУСЛИ
БО ДОУША ИСТЬ, А ЦЪКЪЦА ИЗЫККИ, БЕЗЪ ИЖЕ БО ДОУША ГЛАГОЛАТИ НЕ МО-
ЖЕТЬ.

ВЪ ГОУСЛЕХЪ И ВЪ ГЛАСЪ ЖАЛОМЪСТЪ. СЪ ДОУШЕЮ И ГЛАСОМЪ
ВЕЛИКИМЪ ПЯТИ ДОСТОИТЪ БОГА, ИКО ДИВЕАА СТВОРИ РОДОУ УЛОЖЕЮ.

6. ВЪ ТРОУБАХЪ КОБАНАХЪ И ГЛАСОМЪ ТРОУБЫ РОЖАМЪ. И-
КОЖЕ ТОГДА ИЗРАНИТИ ТРОУБАМИ ТРОУБАНАХОУ, КОБАНАМИ ЖЕ ГЛАГОЛЕТЪ
ИЗДАМЪИ И РОЖАКАМИ, ТАКО ВЕРНЫМЪ ЛЮДИМЪ ВЪСТРОУБЕТЪ ТРОУБАМИ РАЗ-
ОУМНАМИ ИСАИЙСКИМЪ ГЛАСЫ, ТЕРЯДИ БО СОУТЬ ИКО МЪДЪ, РОЖАНАМИ ЖЕ
КРЪСТОМЪ, РОГЪ БО КРЪСТЬ ИЕСТЬ, ИКО НАУЕТЬКЪ ВЪСЪМЪ.

ВЪСКЛИКИТЕ ПРЪДЪ ЦАРЕМЪ ГОСПОДЕМЪ. СИ РЪТУ БЕС ПРЪ-
СТАНИИ СЛАВЕНТЕ ГОСПОДА БОГА.

7. ДА ПОДВИЖИТЪ СЕ МОРЕ И ИСПЛЪНИЕНИЕ ЕГО. КРЪЩЕНИЕ И
БЛАГОДЪ ИЖЕ ВЪ НИМЪ, МОРЕ БО ИКО МНОГОЕ И ПО ВСЕМЪ ВСЕЛЕНЪИ
ВЪНОУЮЩЕ СЕ ДОУХОМЪ СВЕТОМЪ.

ВСЕЛЕНАА И ВСИ ЖИВОУЩЕИ НА НИИ. ВСА БО ЗЕМЛЪ И УЛОЖЕЦИ
ИЕ МАВЕШЪ ВЪ УАСЪ КРЪЩЕНИИ, КЪТО ПРЪКЪЕ ВЪСХИТИТИ.

8. РЪКЪ ВЪСПЛЕЩОУТЪ РОУКАМИ ВЪ КОУПЪ. ПЛЕЩОУЩЕ УДО,
ИЖЕ ВЪ ИОРДАНА ДЪИМОУЕ, НА СЕ КАЖДО ОТЬ РЪКЪ ПОМЫШАШАШЕ,
РАЗОУМЪИ ЖЕ ПОКАМНИ СЛЪЗЫ, ПОДОБИО РЪКАМЪ НОСИМЪ.

ГОРЫ, ВЪЗИГРАНТЕ ОТЬ ЛИЦА ГОСПОДИИ, ИКО ГРЕДЕТЬ.
ПРОРОЦИ, ГОРЫ БО ВЪ КНИГАХЪ НАРИЦАЮТЪ СЕ ИКО ВЕЛИИ ДОГМАТИСАВЪШЕ,
ИКО ДОГМАТЬ ИМЪШЕ ГОРЫ.

9. ИКО ПРИДЕТЬ СОУДИТИ ЗЕМЛИ. ПРИДЕТЬ БО И СОУДИИ ЗЕМЛЪ-
НОМОУ ЖИТИЮ, ПРЪЛОЖИШЪ СЕ НА БЛАГОДЪ.

СОУДИТИ ВЪСЕЛЕНЪИ ВЪ ПРАВЪДОУ И ЛЮДЕМЪ ПРАВОСТИЮ.
ОУЗАКОНИШЪ ИЕ ПРАВДОЮ. ЛЮДИ ИЖЕ ВЪ ВСЕМЪ ВСЕЛЕНЪИ, ИСПРАВЪШЕ СЕ
ИСАИЙСКИМЪ.

Psal. CIII.

1. БЛАГОСЛОВИ, ДОУШЕ МОЯ, ГОСПОДА. ВИДИШИ ЛИ, КОМУ ИСПОВЪ-
ДАНИЕ ПОЛОЖИ ЖАЛМОУ ДОУХЪ СВЕТОУ, ВЪЗДВИЖЕ ДОУШОУ УЛОЖЕЮ, ДА
БЛАГОСЛОВИТЪ ВЪНОУ ГОСПОДА.

ГОСПОДИ БОЖЕ МОИ, ВЪЗВЕЛЮНАШЪ СЕ ИСИ ЗЪЛО. ВЪСЕ БО
ДЫХАНИЕ ВЕЛНУТИ ГОСПОДА.

ВЪ ИСПОВЪДАНИЕ И ВЪ ВЕЛЪЛЪПОТОУ ОБЛАЧЕ СЕ. ИГДА БО ИС-
ПОВЪДАНИЕ ПРИНОСИТЪ СЕ БОГОУ, ТОГДА ВЪ ВЕЛЪЛЪПОТОУ ОБЛАУНЪ СЕ, ИКО
ЛЮБЕ ОБРАЩЕНИЕ УЛОЖЕУ.

2. ОДЪЕ СЕ СВЪТОМЪ ИКО РИЗОЮ. СВЪТЪ ИЕСТЬ ВЪСЪ И- СВЪТА, И
ВЪ СВЪТЪ ОБЛАЧЕШЪ, БОГОУ БО ОБОЕ ПОДОБАЕТЪ.

ПРОПИНАЕ НЕБО ИКО КОЖОУ. ПОКАЗАЕТЪ СИЛОУ БОЖИЮ, КАКОВАЖЕ
ИЕСТЬ, ПРОТЕЖЕ СЛОВОМЪ НЕБО ИКО И РИЗОУ ПРОСТЪ.

3. покрывае кодами прѣкыспрѣка его. все силы божіе
еже призывати водоу морскоую и яко покрокомъ яко облагати небо
и проливати на лице земли.

полагаеи облакы въ нсхожденіе свое. възиде бо на апо-
стола яко на облакы, да въселемоу просвѣтитъ, възиде же и на облакы
тогда въ вѣрье въскрѣсенни, възиде въ богородицу яко и въ облакы.

ходен на крилоу вѣтрю. въсходитъ бо и на вѣтръ, игда хо-
цетъ, глаголетъ же и пльнимъ тинны.

4. творен ангелы свое доухы. не тѣну небесныи нъ и земль-
ныи, светые подензавше се и снѣ оумны съвершае.

и слугы свое огнь палещъ. игда хоцетъ, и въ огнь выста-
ють се скетыи огнемъ доуховнымъ оукрѣпакемъ.

5. осмываеи землю на тверди свои. на водахъ бо оутвѣди
се роукою божіею, и прѣбываетъ неподвижна, такожде и уловъ
яко земля сы на водахъ осмываемъ есть крѣпленни.

не прѣклометъ се въ вѣкы вѣка. не движетъ бо се и се на
водахъ оутвѣдено, колею бо божіею оутвѣди се и прѣбываетъ.

6. бездѣла яко риза одѣвнии ея. непостижимое глаголетъ
тинны выпльщенни бездноу яко измѣрити не възможноу.

на горахъ станоутъ воды. на догматехъ пророхъсцехъ станоутъ
воды крѣпленни.

7. отъ заплѣщенни твоего побѣгнуутъ. въсое отъ воды
крѣпленни, прогонныи бо соутъ знаменниемъ крѣпнымъ.

отъ гласа грома твоего оустрашетъ се. отъ гласа иуангел-
скыи проповѣди оубоетъ се вси людемъ доуши.

8. въсходитъ горы и низъходитъ поля. демоны възвѣщаютъ
бо се яко горы, низъютъ же яко поле просиражденни, якоже есть
писано, глаголетъ же и вѣны морскыи.

въ мѣсто, еже еси основалъ нмъ. тамо бо ндоше въ мѣсто
нареуеное нмъ отъ бога, глаголетъ же и вѣны моря и уювлаго и
разоумнаго.

9. прѣдѣлы положи егоже не прѣдоутъ. морю бо прѣдѣлы
положи пѣска, нъ и въсомъ крѣсть, ндеже бо и вѣдетъ, трепещуутъ.

ни обратетъ се покрыти землею. ни вѣны бо морскыи мо-
гоутъ покрыти землею, ни павы въсое оудовати уловѣноу, оупразнише
бо се.

10. послае истоуинны въ дѣбрехъ. глаголетъ оубо дѣбри
горныи, яко въ тѣхъ воды шоуеще, соутъ же слъзы поканини, дѣбри
же долы оуесны.

по сръдѣ горѣ прои́доуť воды. пророкъ глаголетъ и апосто́ль, горы бо скетыи и ѿни и снѣ соуť, сръдѣ же снѣ воды крѣщеннѣ.

11. напламяють все зѣтри сѣлныѣ. възднѣвъше же елиньскою прямоу́дростию и шко зѣтриѣ къ лоу́зѣ демоньскѣмъ жи́роу́юще, и сѣ бо къ крѣщению присто́упають радоу́юще се напла́мѣмъ благоу́днѣю.

жи́доуť ѿмагри къ жеждоу́ скою. 12. на тѣмъ птице небесныѣ прикитають. ѣзыки глаголетъ, шко неразоу́мно работае́ше, ти бо шко дикни ѿметныиѣ ѿбращеннѣмъ бѣхоу́, ѿба́че и сѣмъ въжда́ше се воды крѣщеннѣ.

ѿ сръды каменни да́детъ гла́съ. тако бо и апосто́ль ре́че. въ горахъ и въ пещерахъ и въ пропастехъ земли́мъ въсѣлѣти се скеты́мъ, глаголетъ же и водоу́ крѣщеннѣ, шко по сръдѣ каменни зда́нѣмаго шю́мещоу́ крѣща́емоу́ уло́вѣхоу́.

13. напла́мѣ горы ѿ тѣхъспръны́хъ сконъ. глагола́ни пророу́скаа и житни скеты́хъ ѿ тѣхъмѣмъ благоу́днѣ напла́мѣ.

ѿ тѣхъ пло́да дѣла тѣхонъ насытитъ се земли́. ѿ тѣхъ пло́дъ бо тѣарни, ѣже повѣла́ земли́ да́ти, въсѣлѣти се уло́вѣмъ, земли́ бо разоу́маа уло́вѣмъ, разоу́мѣти же тѣмъ вѣрны́хъ.

14. прозе́бѣи па́житъ скотоу́мъ. ни скотъ бо не небре́же бо́гъ, нѣ и тѣмъ промышлѣннѣ створи́и. разоу́мѣти же скотныѣ уло́вѣмъ, ѣже шко тракоу́ писмѣ жи́роу́юще, не разоу́мѣюще ѣго.

и тракоу́ на слоу́жѣбоу́ уло́вѣкомъ. тракоу́ глаголетъ кни́гы и дары́ хрсѣныѣ, имѣже пита́етъ се уло́вѣмъ, на нѣмъ крѣщеннѣ цѣлѣтѣ.

нзкѣсти хлѣ́бъ ѿ тѣхъ земли́. тѣмъмаго на́рнѣтъ хлѣ́бъ, ѣже ѣсть тѣло хско нзъ дѣмъ ро́жденномъ, бы́въше небесно бо́жствомъ.

15. и кнѣ въсѣлѣти сръ́дѣце уло́вѣхоу́. проре́че тѣмъмъ кнѣ, ѣже ѣсть крѣ́вь хсѣа.

оу́мѣстити ли́це ѣлѣ́омъ. ра́дость бо вѣрны́мъ ѿбѣщеннѣ тѣла и крѣ́вь хсѣа, дръ́зѣюще, шко тѣмъ помнѣлѣни бы́ше.

и хлѣ́бъ сръ́дѣце уло́вѣхоу́ оу́крѣи(н)тѣ. тѣмъ хлѣ́бъ сръ́дѣца вѣрны́хъ.

16. насы(те)тъ се дръ́ва польскаа. дръ́ва разоу́мѣти тѣлѣса уло́вѣмъ, шко и насытѣтѣ се тѣмъ хсѣмъ.

ке́дрѣи ли́кѣмъстни ѣже ѣси на(са)ди́мъ. высо́каа житни глаголетъ уло́вѣмъ и сами́ же въ вѣдѣу́бствѣ соу́щѣмъ, ке́дрѣи бо высо́ци соу́тъ, и ли́кѣмъ высо́къ ѣсть шко гора снѣмъ.

17. тоу́мъ пѣтице въ́гнѣздетъ се. въ высо́кѣхъ уло́вѣцѣ смѣрѣни оу́бози лю́диѣмъ къ богаты́мъ прѣбѣгающе.

еродинеко жнанище ѿбладають нми. хско, еродин бо кнезь занокади сказыеть се сего жнанище, еже есть цркы. ѿбладають смѣренными сконство же и словесы, а родни есть пытница велика на томъ мѣстѣ и краени послѣдоуютъ еи присно, яко любеще ю.

18. горы высокыи елениемъ. въселоуютъ бо се елене на высокыхъ горахъ, горы же соутъ догматы пророуьскы, на нѣже уисти елене словеси апостоли въшѣдше просвѣтише въселеноую.

камень приеѣжище зѣмлемъ. улоукномъ нхъ житие льгко яко стѣнь снмъ приеѣжище и спасение камень бысть, на немъже расчит се господь.

19. створи^л еси лоуноу въ времена, слыище позна западь скон. цркн глаголетъ яко просвѣщающа улоукѣ, еже на времена раждающии улоукы не прѣстають хсъ слыище праведномъ, когда зиде въ адъ да испрокѣжеть и.

20. положилъ еси тмоу, и бысть ношъ. тмоу мѣннть бышоую при моуцѣ, когда бѣ хсъ на крѣстѣ, въ униъ моши помръе.

въ нѣмъ проидоуть еси зѣтрнѣ лоужини. зѣтрни людие нже ѿтъ изыскъ яко зѣтрнѣ лоужини ѿдръжаниемъ идолъскомъ моуцѣ хскѣ зѣрокленше приидоу въ сѣтъ истиннымъ.

21. смѣныи рикающе въсхытити и испросити ѿтъ бога пишоу себѣ. облакыи бо бѣахоу и рикаахоу ѿбрѣсти хлѣбъ животныи и ѿбратѣше въсхытише и питаемъ се нмъ.

22. въснмъ слыище и събраше се. хсъ въста изъ мрътвыхъ яко слыище събра растоуении въ единыи слоузы вѣры мнра.

и въ ложнхъ сконхъ легоуть. въ црквахъ си рѣуъ безъмальнокати възлюбеть.

23. изыде улоукъ на дѣло скон и на дѣлании скон до веуера. въждо улоукъ изидеть на дѣло добрыхъ дѣтелии дѣлати и теорити похвалѣнаго нмоу. соутъ же и апостоли изышѣдше на дѣло югаскыи заповѣди, снхъ же прѣбывають ложе до чскоууании вѣка, се бо есть веуерь вѣсмъ, до сьмръти бо не можеть ѿблтити се юже ѿ дѣла блзъмъ вѣтрини улоукъ, веуерь бо сьмрътъ мѣннть.

24. яко възвеличунше се дѣла твои господи, вса прѣмоудростнио теорилъ еси. оужасае се пророкъ славы божие днѣмъ се ѿ таниахъ и ѿ уюдестхъ, еже господь створи улоукноу.

испальнитъ се земаля теарн теоме. уюкѣстѣмъа земаля, яко многа створи на нѣмъ уюдеса, нъ и земаля разоуьма еже есть улоукъ испальни се благодти, юже подасть нмоу пришьстениемъ сконмъ богу слово.

25. се море великое и пространое. море глаголетъ жити-
ское, иже по истинѣ велико и широко, яко въноуѣть нмѣе и пожираетъ.

тоу гадн, нмѣже нѣсть уісла. разланула бо и бесуісна соуѣ
видѣннѣ уловѣу пнтающннхъ въ ннхъ подобно стадоу.

жнеотнла мала съ великымн. богати и оубожи и низѣци и
высоци, раби и господне.

26. тоу корабѣ прѣплавають. цркви яко въ поущннѣ житннцѣн
плавають, въ ннхъже спасаютъ се вѣрннн.

зѣмнн се игоже създа роугати се иемоу. дншкола глаголетъ,
ѡброуговаемъ бо ѣсть ѡтъ црквѣ снрѣуь поппраемъ, въ тѣхъ бо глава
иго ѡтѣсь се светымн.

27. къса к тебѣ уають дати пицоу нмѣ въ благо вѣрме.
пицоу глаголетъ тннноу иже въ вѣрме дастъ се ннцоущнмъ.

28. давѣшоу же тебѣ нмѣ събероуѣть. прннмнше бо уловѣцн
тнннѣ роукамн оутѣрждають къ себѣ яко соущнла.

29. ѡтѣръзшоу тебѣ роукоу всауѣска нсплнѣть се бла-
гостн. игда бо богъ ѡвѣрзетъ оутробоу свою роукою иго нсплнн-
ѣт се вса тварь млостн и благостнннѣ.

ѡтѣвраѣшоу же тебѣ лнѣ възмоутетъ се. игда бо раз-
гнѣвѣѣтъ се богъ ѡтѣвратнѣ лнѣ ѡтъ уловѣка стрѣхомъ многымъ ме-
тетъ се и уловѣкъ яко земьнѣ.

ѡтнмѣшн доухъ нхъ и нсѣуезноуѣть. сѣмрѣтъ глаголетъ уло-
вѣка и всемоу жнеотнномоу.

и въ прѣстѣ свою възвратетъ се. вѣсто, яко въспрнмѣтъ
землн землю.

30. послѣшн доухъ свон, и съзнждоуѣтъ се. на въскрѣсеннѣ
мрѣтвѣхъ нлаждо бо доуша въспрнмѣтъ свою тѣло якоже небеса нокла и
землю новоу покажетъ творѣцъ светымъ.

31. боуди сла(ва) господнѣ въ вѣнн. ндннѣ бо слава господнѣ
бывѣѣтъ нспрѣложнѣла въ вѣнн.

възвеселнт се господъ ѡ дѣлѣхъ свонхъ. о кѣхъ дѣлѣхъ
якоже прнслакнѣ дѣла да спасетъ уловѣка.

32. прнзнраемн на землю и ткорѣ ю трѣстн се. зрѣннѣ бо
творѣуа землн не трѣпнѣтъ, ѡблѣе яко иѣльшоу се хсоу земьннѣмъ жнтнѣмъ
стрѣхомъ ѡбѣтъ се, яко хоте нпрѣзноуѣти.

прнкасаемн се горахъ и въздѣметъ се. дншѣла и вѣсѣхъ иго
горы бо и ты кннѣ ндрнѣють снхъ бо игда косметъ се и ндннѣ прѣ-
ѣеннѣ яко дымъ раскодѣтъ се и нсѣуезноуѣтъ.

33. КЪ СПОЮ ГОСПОДЕКИ КЪ ЖИКОТЪ МОЕМЪ. ЖИКЪ БО СЫ УЛОВЪКЪ СЛАКОСЛОКИТЬ БОГА, НЕ СОУЩНИ БО КЪ АДЪ КЪ СЪХЛАЕТЪ ТЕ, НЪ МЫ ЖИКИ БЛАГОСЛОВИМЪ ГОСПОДА.

ПОЮ БОГОУ МОЕМУ ДОМЪ ДЕЖЕ КЪ СМЪ. ПРЪСТА БО ПО СЪМЪРТИ ЖАЛОМЪ ЗАТВОРЪШНИМЪ СЕ ОУСТОМЪ УЛОВЪШНИМЪ.

34. ДА НАСЛАДИТЬ СЕ КЪМОУ БЕСЪДА МОЮ. НАСЛАЖДАЕТЪ БО СЕ БОГЪ СЪБЕСЪДОВАНИЕМЪ СВЕТАМЪ.

АЖЪ ЖЕ КЪЗЪКЕСЕЛЮ СЕ ѿ ГОСПОДИ. ПРОРОКЪ ГЛАГОЛЕТЪ ѿ НИХЪЖЕ ПРОКЪЗЪГЛАСНАЪ КЕСТЪ, ИМО СЪБЫШЕ СЕ.

35. СКОМУАЮТЪ СЕ ГРЪШНИЦИ ѿТЪ ЗЕМЛЪ. БЪСЫ ѿТЪ ЗЕМЛЕ ИМО ХСОУ ПРИШЪДШОУ, ГЛАГОЛЕТЪ ЖЕ Н ГРЪШНИМЪ УЛОВЪКЪ ѿТЪ ЗЕМЛЕ ВЪРНИМЪ, ИЖЕ КЕСТЪ РАН.

БЕЗЪАКОМНИЦИ ИМО НЕ БЫТИ НИМЪ. БЛАГОСЛОВИ, ДОУШЕ МОЮ, ГОСПОДА. ИМОЖЕ ѿСНОКАНИЕ ЖАЛМА ТАКЪ КЪ КЪНЬЦЪ КЪЗДЕ БО ВЪРНИМЪ УЛОВЪКЪ ПРИСМО ДОУШОУ НА БЛАГОВЪРНИЕ КАМНИ.

D o d a t a k.

Psal. XVII.

1. *Εἰς τὸ τέλος τῷ παιδὶ κυρίου τῷ Δαυίδ, ᾧ ἐλάλησε τῷ κυρίῳ τοὺς λόγους τῆς ψδῆς ταύτης, ἐν ἡμέρᾳ, ἣ ἐρρύσατο αὐτὸν κύριος ἐκ χειρὸς πάντων τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ, καὶ ἐκ χειρὸς Σαούλ, καὶ εἶπεν. προσητήσατε τὰ μέλλοντα ἐπὶ τέλει πληροῦσθαι γανεροῖ, διὸ λέγει τῷ παιδὶ κυρίου τῷ Δαυίδ. ἐρμηνεύεται δὲ Δαυὶδ ἱκανὸς χειρὶ, ἱκανὸς δὲ χειρὶ ὁ Χριστός. ἐλάλησε τὰ μέλλοντα ἐπ' ἐσχάτῳ πληροῦσθαι περὶ πάντων τῶν ἐχθρῶν καὶ τῆς ἀναστάσεως, νικῆσας τὸν διάβολον.*

ἀγαπήσω σε, κύριε, ἡ ἰσχύς μου. ὁ υἱὸς πρὸς τὸν πατέρα, δύναμις γὰρ τοῦ Χριστοῦ ὁ πατήρ, ὡς Παῦλος λέγει θεοῦ δυνάμιν καὶ θεοῦ σοφίαν τὸν υἱόν.

3. *κύριος στερῶμά μου καὶ καταφυγὴ μου καὶ ῥύστικς μου. τοῦ πιστοῦ καὶ κατὰ θεὸν αὐτοῦ, δύναμις γὰρ καὶ καταφυγὴ ὁ ῥύστικς καὶ ὁ θεός.*

ὁ θεός μου βοηθός μου, ἐλπὶς ἐπ' αὐτόν. ὁ κυριακὸς ἄνθρωπος λέγει δοξασθεὶς τῇ θεότητι καὶ πᾶς ὁ ἔχων ἐλπίδα ζωῆς.

ὕπερασπιστής μου καὶ κέρας σωτηρίας μου καὶ ἀντιλήπτωρ μου. τοῦ κατὰ θεὸν ἀνθρώπου, ἐκάτερα δὲ ὁ Χριστὸς ὑπάρχει.

4. αἰνῶν ἐπικαλέσσομαι κύριον, καὶ ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου σωθήσομαι. ὁ Χριστὸς ἐκ προσώπου τοῦ ἀνθρώπου ταῦτα πρὸς τὸν πατέρα (λέγει) ὡς προσευχόμενος.

5. περιέσχον με ὡδίνες θανάτου. ὡδιναν γὰρ, τοῦτ' ἔστιν ἐπὶ τοῦ θανάτου καταπιεῖν τὸν Χριστὸν ὡς ψιλὸν ἄνθρωπον.

καὶ χεῖμαρροι ἀνομίας ἐξετάραξάν με. οἱ χεῖμαρροι ῥοιζήδον καὶ τεταραγμένοι φερόμενοι, οὕτως οἱ Ἰουδαῖοι μετὰ θράσους τὸν Χριστὸν ἐκύκλουν μετὰ ψεύδους.

6. ὡδίνες ἔδον περιεκύκλωσάν με. αἰνίττεται τὴν ἐν τῷ ἔδῳ κατάβασιν καὶ ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ὡδινον, τοῦτ' ἔστιν ἔτικτον κατὰ Χριστοῦ ψευδομαρτυρίας.

προέφθασάν με παγίδες θανάτου. αἰνίττεται τὸν ζωοποιὸν θάνατον, ὃν ἔμελλεν ὑπομένειν, καὶ τὸ σωτήριον πάθος, ἕκαστα γὰρ τῶν Ἰουδαίων θανατηφόρος παγὶς ἦν, κυκλοῦσα τὸν Χριστὸν.

7. καὶ ἐν τῷ θλίβεσθαί με ἐπεκαλεσάμην τὸν κύριον, καὶ πρὸς τὸν θεόν μου ἐκέκραξα. ὅταν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἔκραξεν ἡλὶ ἡλὶ, ἵνα βεβαιώσῃ τὴν σάρκα.

ἤκουσεν ἐκ ναοῦ ἁγίου αὐτοῦ φωνῆς μου. ὁ ναὸς ὁ ἅγιος τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ἐν ᾧ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος. ὁ οὖν ναὸς, τοῦτ' ἔστιν ὁ κυριακὸς ἄνθρωπος ἐβόα, καὶ ἡ θεότης ὑπήκουσεν.

καὶ ἡ κραυγὴ μου ἐνώπιον αὐτοῦ εἰς ἐλεῦσέεται εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ. εἰς τὰ ὦτα τοῦ πατρὸς ἡ κραυγὴ τοῦ υἱοῦ ὡς γνησίον υἱοῦ.

8. καὶ ἐσαλεύθη καὶ ἐντρομος ἐγενήθη ἡ γῆ. ὅταν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ κράξας ἀπέδωκε τὸ πνεῦμα, τότε ἡ γῆ ἐσαλεύθη, καὶ αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν ἐπὶ τῇ παραδόξῳ δυνάμει.

καὶ τὰ θεμέλια τῶν ὀρέων ἐταράχθησαν. ἐκ θεμελίων αὐτῆς ἡ γῆ ἀνεβράσσετο, θεὸς γὰρ συνῆν τῷ ἀνθρώπῳ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ κρεμαμένῳ. οὐκ ἔπασχε δὲ θεὸς λόγος ἐν σταυρῷ καὶ ψυχὴ λογικὴ καὶ σῶμα. πέντε τινὰ ὑπῆρχεν ἐν τῷ σταυρῷ προσηλουμένου τοῦ Χριστοῦ ἐν αὐτῷ. ἦν ὁ ἥλιος, ὅστις καὶ πρῶτος τοὺς ἡλούς καὶ τὴν λόγην ἐδέξατο καὶ ἔμεινεν ἀχώριστος τοῦ σταυροῦ καὶ ἀπαθὴς ἐκ τῶν ἡλίων. ἦν καὶ τὸ πᾶν Χριστοῦ σῶμα. ἦν καὶ ἁγία αὐτοῦ ψυχὴ. ἦν καὶ ὁ θεὸς λόγος. ἦν καὶ τὸ ξύλον τοῦ σταυροῦ. τὰ δὲ τούτων κτιστὰ, ὁ δὲ θεὸς λόγος ἀκτιστος καὶ κτιστῆς αὐτῶν διεφυλάχθη. τὰ δύο κτίσματα ἔπαθεν, λέγω δὲ ὁ ἥλιος καὶ ἡ παναγία αὐτοῦ ψυχὴ.

καὶ ἐσαλεύθησαν, ὅτι ὠργίσθη αὐτοῖς ὁ θεός. τίνες ἐσαλεύθησαν; οἱ πυλωροὶ τοῦ ἔδου, μετ' ὀργῆς γὰρ ἀνέβη πρὸς αὐτὸν ὁ θεὸς λόγος.

9. ἀνέβη καπνὸς ἐν ὀργῇ αὐτοῦ. ἐκάπνιξε γὰρ ἡ ὀργὴ κυρίου ἐπὶ τὸν ἥδην καὶ τὸν θάνατον.

καὶ πῦρ ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ καταφλεγθήσεται. ὥσπερ γὰρ πῦρ φλέγει καλάμην, οὕτως ἐφλέξε τὰ θεμέλια τοῦ ἥδου καὶ τὸν θάνατον ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ.

ἄνθρακες ἀνήφθησαν ἀπ' αὐτοῦ. ἐκαπνίσθη γὰρ ὁ διΐβολος, καθὼς γησιν ἡ γραγὴ, καὶ ἐγένετο θαλὸς ἐξεσπασμένος ἐκ πυρός, ὃ ἐστὶν ἀπόκαυμα ξύλου.

10. καὶ ἐκλίνας οὐρανὸν, καὶ κατέβη. λέγει τὴν ἐπὶ γῆς ἀφιξίν αὐτοῦ.

καὶ γνώφος ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ. ὥσπερ γὰρ ἐν γνώφῳ οὐκ ἐστὶν ὄραϊν, οὕτω τὸ μυστήριον τῆς καταβάσεως αὐτοῦ οὐκ ἐγνώσθη ταῖς οὐρανίαις δυνάμεσιν.

11. καὶ ἐπέβη ἐπὶ χερσὺν βίμ, καὶ ἐπετάσθη. λέγει πάλιν τὴν εἰς οὐρανὸν αὐτοῦ μετὰ σαρκὸς ἄνοδον.

ἐπετάσθη ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων. τοῦτ' ἐστὶν μετὰ σαρκὸς, ὡς θεῷ δὲ καὶ οἱ ἄνθρωποι διακόνουν, καὶ οἱ ἄγγελοι ταῖς πτέρυξιν ὑπούρουν.

12. καὶ ἐθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ. ὥσπερ γὰρ ἐν σκότει οὐκ ἐστὶ γνωστὰ τι, οὕτως ἀκατάληπτον τὸ μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ κυρίου. οὕτε γὰρ ἐστὶ ἐν σαρκὶ ἀνθρώποις ὠράθη μετὰ τὴν εἰς οὐρανὸν ἄνοδον.

κύκλω αὐτοῦ ἡ σκηνὴ αὐτοῦ. ἡ σὰρξ ἡ δεσποτική, σὺν αὐτῇ γὰρ ἀνέβη.

σκοτεῖνόν ὅθωρ ἐν νεφέλαις ἀέρων. ἀθεώρητον, τοῦτ' ἐστὶν ἀκατάληπτον τὸ ποιοῦμενον μυστήριον ἐν τοῖς ὕδασι τοῦ βαπτίσματος διὰ τῶν σωμάτων, νεφέλαι γὰρ τὰ σώματα τῶν φωτισομένων.

13. ἀπὸ τῆς τηλαυγέσεως ἐνώπιον αὐτοῦ αἱ νεφέλαι διεΐλθον. ἀπὸ γὰρ τοῦ φωτός τῆς δόξης αὐτοῦ ἐνώπιον αὐτοῦ οἱ ἀπόστολοι πλήρεις γενόμενοι ἀπεστάλησαν εἰς τὸ κήρυγμα, νεφέλαι γὰρ ἡ γραφὴ τοὺς ἀποστόλους· λέγει αἰεὶ. ὡς γὰρ αἱ νεφέλαι τὸν ἥλιον λαμβάνουσιν ἐκχέουσιν ἐπὶ τὴν γῆν, οὕτως οἱ ἀπόστολοι τὸν λόγον τοῦ κηρύγματος εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξέχουσιν.

χάλαζα καὶ ἄνθρακες πυρός. τὰ εὐαγγέλια στερεὰ ὡς χάλαζα αὐτὰ ἀπέστειλαν ἄνθρακες, τὸ πῦρ τοῦ πνεύματος, περὶ οὗ φησι γλωσσάει πυρός.

14 καὶ ἐβρόντησεν ἐξ οὐρανοῦ ὁ κύριος, καὶ ὁ ὕψιστος ἔδωκε φωνὴν αὐτοῦ. ὅτε ὁ πατὴρ τῷ υἱῷ αὐτοῦ ἐξ οὐρανοῦ ἐλάλησε· οὗτος ἐστὶν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός. λέγεται δὲ τὸ κήρυγμα βροντή.

15. καὶ ἐξαπέστειλε βέλη, καὶ ἐσκόρυπισεν αὐτούς. τὰς γλώσσας λέγει τῶν ἀποστόλων, αὐταὶ γὰρ ὡς βέλη πυριφόρα διαδραμοῦσαι πανταχοῦ ἐσκόρπισαν τοὺς δαίμονας, ἐπιστρέφοντες τὰ ἔθνη.

καὶ ἀστραπαὶς ἐπλήθυνε, καὶ συνετάραξεν αὐτούς. ἀστράψαντες γὰρ οἱ ἀπόστολοι τὸν λόγον τοῦ εὐαγγελίου ἐπὶ τὰ ἔθνη ἐτάραξαν αὐτούς, τοῦτ' ἔστιν ἐθορύβησαν, ἔσπενσαν γὰρ πρὸς ἐπιστροφὴν.

16. καὶ ὥφθησαν αἱ πηγαὶ τῶν ὑδάτων. τὰ τοῦ βαπτίσματος ὕδατα, ταῦτα γὰρ πηγὰὶ ζωῆς αἰωνίου ἐφανερώθησαν.

καὶ ἀνεκαλύφθη τὰ θεμέλια τῆς οἰκουμένης. ὁ στερεὸς θεμέλιος καὶ ἀσάλευτος ἐφανερώθη διὰ τοῦ βαπτίσματος, ὃ ἔστιν ἡ πίστις, δι' ἧς κρατεῖται ἡ οἰκουμένη.

ἀπὸ ἐπιτιμῆσεώς σου, κύριε, ἀπὸ ἐμπνεύσεώς σου πνεύματος ὀργῆς σου. ἐπετίμησε γὰρ πανταχοῦ τοῖς δαίμοσιν ἰμφύσησιν αὐτοῖς μετ' ὀργῆς καὶ χωρίσας τοὺς ἀνθρώπους διὰ τοῦ βαπτίσματος.

17. ἐξαπέστειλεν ἐξ ὑψους καὶ ἐλαβέ με. ἐξαποστεῖλαις ὁ πατὴρ τὸν υἱὸν ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ ἀνθρώπου, ἀναλαβὼν ἀνήγαγεν εἰς οὐρανοῦς.

πρὸς ἐλάβετό με ἐξ ὑδάτων πολλῶν. τῶν ῥευμάτων τῆς ἡμαρτίας, ὥσπερ γὰρ ὕδωρ ἐπέκλυζε ἀνθρωπότητα, ὕδωρ δὲ ὡς ἀνπόστατον.

18. ῥύσεται με ἐξ ἐχθρῶν μου θύνατῶν. τοῦ διαβόλου καὶ τῶν δαιμόνων αὐτοῦ, εἰ γὰρ καὶ ἀσθενεῖς, ἀλλ' ὁμως κακοί.

καὶ ἐκ τῶν μισούντων με, ὅτι ἐστερεώθησαν ὑπὲρ ἐμὲ. ἅψ' οὐ γὰρ ἐσκέλισαν τὸν ἀνθρώπον, κατεκράτησαν αὐτοῦ θυνάμει καὶ ἐκυρίευσαν.

19. προέφθασάν με ἐν ἡμέρᾳ κακώσεώς μου. ἅψ' οὐ γὰρ ἐκάκωσαν τὸν ἀνθρώπον ὑκέλλσαντες, προετρέποντο καὶ προηγούντο εἰς πᾶσαν κακίαν.

καὶ ἐγένετο κύριος ἀντιστήριγμά μου. ἅψ' οὐ γὰρ παρ-εγένετο ὁ κύριος, ἐστήριξε τῇ πίστει τὸν ἀνθρώπον, ὥστε μὴ σαλευέσθαι αὐτόν.

20. καὶ ἐξήγαγέ με εἰς πλατυσμόν. ἐπλάτυνε γὰρ τὸν ἀνθρώπον, δούς αὐτῷ ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω πᾶσης θυνάμει τοῦ ἐχθροῦ.

ῥύσεται με, ὅτι ἐθέλησέ με. θελήσας γὰρ παρέγενετο ἐξ οὐρανοῦ, ἀγαπήσας τὸν ἀνθρώπον, καὶ ἐρύσατο αὐτὸν ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας τῶν δαιμόνων, θυνάτοι γὰρ ἐχθροὶ οὗτοι κατὰ τοῦ ἀνθρώπου.

21. καὶ ἀνταποδώσει μοι κύριος κατὰ τὴν δικαιοσύνην μου. τοῖς δικαίοις τοῖς ἐτοίμοις ὑπακούουσι ταῖς ἐντολαῖς τοῦ θεοῦ ἀποδίδωσι τὸν μισθὸν ὡς δίκαιος κριτής.

καὶ κατὰ τὴν καθαρειότητα τῶν χειρῶν μου ἀνταποδώσει μοι. τούτοις, ὅσοι τὰς χεῖρας ἀπὸ δώρων καὶ ἀρπαγῆς ἐφύλαξαν, ἔστι δὲ ὁ Χριστός.

22. ὅτι ἐφύλαξα τὰς ὁδοὺς κυρίου, καὶ οὐκ ἠσέβησα ἀπὸ τοῦ θεοῦ μου. ὅσοι ἐφύλαξαν τὰς ὁδοὺς κυρίου καὶ ἀκλινεῖς ἔμειναν ἐν τῇ πίστει.

23. ὅτι πάντα τὰ κρίματα αὐτοῦ ἐνώπιόν μου. διὰ παντὸς γὰρ ὁ κατὰ θεὸν ἄνθρωπος τὸν ὁρόν τοῦ θεοῦ πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχων παρερησιάζεται ὑπὸ θεοῦ.

καὶ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ οὐκ ἀπέστησαν ἀπ' ἐμοῦ. νυκτὸς γὰρ καὶ ἡμέρας οἱ τῇ πολιτείᾳ οὐράνιοι ὑπάρχοντες τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ κατακοσμήθησαν.

24. καὶ ἔσομαι ἄμωμος μετ' αὐτοῦ. ὁ υἱὸς μετὰ τοῦ πατρὸς, καταλθὼν γὰρ ἐπὶ γῆς οὐκ ἐμίανθη, ἀλλ', ὡς κατῆλθε, καὶ ἀνῆλθε.

καὶ φυλάξομαι ἀπὸ τῆς ἀνομίας μου. ἀναγαγὼν τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τὴν εἰς οὐρανούς ἄστρον ἀμιγῆς λοιπὸν ἔστι πάσης ἀνομίας.

25 καὶ ἀνταποδώσει μοι κύριος κατὰ τὴν δικαιοσύνην μου. δικαιοσύνης γὰρ πλήρης ὁ κυριακὸς ἄνθρωπος, τὸ αὐτὸ καὶ οἱ δίκαιοι ἀπολήψονται.

καὶ κατὰ τὴν καθαρειότητα τῶν χειρῶν μου ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ. τὸ εἰπεῖν ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ λέγει ἐπὶ τοῦ βήματος τοῦ κατὰ ἄνθρωπον, ἔστι δὲ περὶ τοῦ Χριστοῦ, αὐτοῦ αἱ χεῖρες καθαρὰὶ πρὸς ἀλήθειαν ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ.

26. μετὰ ὁσίον ὁσιωθήσῃ. μεθ' οὗ γὰρ τις ἀντιστρέφεται, τοῦτον καὶ τὸν βίον μιμεῖται, καθάπερ οἱ τῷ Χριστῷ ζῶντες χριστιανοὶ λέγονται.

καὶ μετὰ ἄνδρὸς ἀθώου ἀθῶος ἔσῃ. ἀθῶος καὶ ὁσιος ὁ Χριστός, καὶ οἱ ἐν Χριστῷ ζῶντες-μετέχουσι τῆς δόξης αὐτοῦ.

27. καὶ μετὰ ἐκλεκτοῦ ἐκλεκτὸς ἔσῃ. καὶ τοῦτο ὁ Χριστὸς καὶ οἱ τοῦ Χριστοῦ ἐκλεκτοί, εἰσὶ δὲ οἱ ἀπόστολοι ὡς ἐκλεκτοὶ θεοῦ.

καὶ μετὰ στρεβλοῦ διαστρέψεις. στρεβλὸς ὁ διάβολος ὡς διαστροφῆς ἀπὸ τῆς ἀξίας αὐτοῦ, ὁ τοῦτον ὑπακούσας Ἰούδας μεταστράφη καὶ ἀπώλεσε τὴν ἀξίαν.

28 ὅτι σὺ λαὸν ταπεινὸν σώσεις. ὅτι σὺ, κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, λαὸν ἱεὺς ἐθνῶν ταπεινωθέντα τῇ πλάνῃ τῶν εἰδώλων σώσεις.

καὶ οφθαλμοὺς ὑπερηφάνων ταπεινώσεις. τῶν ἰουδαϊκῶν ἀρχόντων καὶ τῶν δαιμόνων.

29. ὅτι σὺ φωτισεῖς λύχνον μου, κύριε. ὡς ἐν νυκτὶ γὰρ κατέκαιο ζοφερὸς ὁ ἄνθρωπος, ἐφωταγώγησε δὲ αὐτὸν ἀναλαβὼν τῇ θεότητι.

30. ὅτι ἐν σοὶ ἐνσπθήσομαι ἀπὸ πειρατηρίου. λέγει περὶ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, αὐτοὶ γὰρ ἐπείραζον τὸν Χριστόν.

καὶ ἐν τῷ Θεῷ μου ὑπερβήσομαι τεῖχος ὅπερ ὀκοδόμησεν ἡ ἁμαρτία, τοῦ ἔδου τὰ ἀδαμάντινα, ταῦτα ὁ Χριστὸς συνέτριψε.

31. ὁ Θεὸς μου, ἄωμος ἡ ὁδὸς αὐτοῦ. τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ, αὐτοῦ γὰρ ἡ ὁδὸς πρὸς ἀλήθειαν ἄωμος ὡς Θεοῦ.

τὰ λόγια κυρίου πεπυρωμένα. πυρὸς γὰρ εἰσιν ἐνεργήστερα, προσέχουσι τῷ Θεῷ διὰ πίστους.

ὑπερασπιστής ἐστι πάντων τῶν ἐλπίζοντων ἐπ' αὐτόν. ὡς Θεὸς ἐλεήμων ὡς συμπαθής.

32. ὅτι τίς Θεὸς πλήν τοῦ κυρίου καὶ τίς Θεὸς πλήν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν; οὔτε γὰρ ἐστι Θεὸς πλήν αὐτοῦ, λέγει γὰρ ἐν Ἑσάτῃ ἐγὼ εἰμι καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλήν ἐμοῦ.

33. ὁ Θεὸς ὁ περιζωννύων με δύναμιν. ὁ πατὴρ τὸν υἱὸν λέγει. καὶ ἔδωκε πάντα τῷ υἱῷ ὡς γνήσιον.

καὶ ἔθετο ἄμωμον τὴν ὁδόν μου. τοῦ κυριακοῦ ἀνθρώπου, ὃς ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησε, καὶ οὐχ εὐρέθη θόλος ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ.

34. ὁ καταρτιζόμενος τοὺς πόδας μου ὥσει ἐλάφου, καὶ ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ ἰστών με. αἱ γὰρ ἔλαφοι τοῖς ὄρεσι καὶ ταῖς πέτραις χαίρουσιν, οὕτως καὶ ὁ Χριστὸς ἐν τῷ ὄρει τοῦ Γολγοθᾶ ἐπὶ τῆς πέτρας ἀναβὰς ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἐν ὑψηλοῖς.

35. διδάσκων χεῖράς μου εἰς πόλεμον. ὡς τὸν κατὰ τοῦ διαβόλου πόλεμον, ὅθιν καὶ τὰς χεῖρας ἐξέτεινεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ.

καὶ ἔθου τόξον χαλκοῦν τοὺς βραχιονάς μου. λέγει τόξον χαλκοῦν τὸν σταυρὸν διὰ τὸ ἰσχυρόν, τοῦτον γὰρ ἐπὶ τῶν ὁμῶν ἄρας ἐν αὐτῷ τὸν διάβολον κατεκέντησε.

36. καὶ ἔδωκάς μοι ὑπερασπισμὸν σωτηρίας μου. οὐκ ἔτι γὰρ κυριεύει ὁ διάβολος τοῦ ἀνθρώπου δύναται, ἀφ' οὗ τῷ εὐαγγελίῳ ἡσφαλίσθη.

καὶ ἡ δεξιὰ σου ἀντελάβετό μου. κρατήσας, τοῦτ' ἐστι τὸν Ἀδὰμ τῇ χειρὶ καὶ ἀναστήσας αὐτὸν κείμενον.

καὶ ἡ παιδεία σου ἀνώρθωσε με εἰς τέλος. διδάξας τὸν ἄνθρωπον τῷ νόμῳ τῆς χάριτος.

καὶ ἡ παιδεία σου αὐτὴ με διδάξει. παιδευθεὶς γὰρ ὁ ἄνθρωπος τῇ χάριτι τοῦ Χριστοῦ ἔμαθε καὶ τὰ μυστήρια τῆς χάριτος.

37. ἐπλάτυνας τὰ διαβήματά μου ὑποκάτω μου δοῦς ἐξουσίαν τῷ ἀνθρώπῳ πατεῖν ἐπάνω ὄψεων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ.

καὶ οὐκ ἡσθάνησαν τὰ ἱχνη μου. οὐκ ἔτι γὰρ ὑπὸ ἐχθροῦ κλέπτεσθαι δύναται ἔτι.

38. καταδιώξω τοὺς ἐχθρούς μου, καὶ καταλήψομαι αὐτούς. ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν ἀνάστασιν καταδιώξας διὰ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ τὴν Ἰουδαίαν.

καὶ οὐκ ἀποστραφήσομαι, ἕως ἂν ἐκλείπωσιν. οὕτε γὰρ συναχωρήθησαν εἰς τὸ ἀρχαῖον ἐπανελθεῖν ἀξίωμα, οὕτε οἱ Ἰουδαῖοι οὕτε οἱ δαίμονες.

39. ἐκθλίψω αὐτούς, καὶ οὐ μὴ δύνωνται στῆναι. τοὺς δαίμονας ὁ Χριστός, ἀφ' οὗ γὰρ κατηγορήθησαν, σύστασιν οὐκ ἔχουσιν.

πισσοῦνται ὑπὸ τοὺς πόδας μου. τὰ τῶν δαιμόνων πλήθη καὶ οἱ ἰουδαίων παῖδες ὡς ἐχθροὶ ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ.

40. καὶ περιέζωσάς με δύναμιν εἰς πόλεμον. ἐκραταίωσε τὸν πρὸς αὐτοὺς πόλεμον ἐπὶ τοῦ σταυροῦ.

συνεπόδισας πάντας τοὺς ἐπανισταμένους ἐπ' ἐμὲ ὑποκάτω μου. πείσας γὰρ τὸν ἐχθρὸν ὁ Χριστὸς καὶ τοὺς δαίμονας ἔδωκεν ὑπὸ πόδας τῶν ἀνθρώπων.

41. καὶ τοὺς ἐχθρούς μου ἔδωκός μοι νότον. φεύγουσι πανταχοῦ ὡς ἐχθροὶ οἱ δαίμονες, ὅτε ἴδωσι τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ Χριστὸν ὀνομαζόμενον.

καὶ τοὺς μισοῦντάς με ἐξωλόθρευσας. τοὺς ἰουδαίους, μισήσαντες γὰρ τὸν Χριστὸν ἐξέπεσαν καὶ τοῦ νόμου καὶ τοῦ τόπου καὶ τῆς χάριτος καὶ τοῦ εἶναι λαὸς Θεοῦ.

42. ἐκέκραξαν, καὶ οὐκ ἦν ὁ σῶζων, πρὸς κύριον, καὶ οὐκ εἰσήκουεν αὐτῶν. μετὰ γὰρ τὸ πεσεῖν ἀναστῆναι οὐκ ἔσχυσαν, οὐ γὰρ ἠκούσθησαν εἶτι προσευχόμενοι, μίτην γὰρ εὐχονται τῷ πατρὶ, τὸν υἱὸν μὴ ἔχοντες.

43. καὶ λεπτενῶ αὐτούς ὡς χνοῦν κατὰ πρόσωπον ἀνέμου. [σ]ποδὸς γὰρ, τοῦτ' ἐστὶ κοριορτίς. ἀπέβη αὐτοῖς τὰ τοῦ νόμου καὶ τοῦ τόπου, λικμηθέντες ὥστε χνοῦς κατὰ προσώπου ἀνέμου.

ὡς πηλὸν πλατειῶν λεανῶ αὐτούς. ὥσπερ γὰρ πηλὸς πόλεων ἐν πλατείαις πατούμενος αφανής γίνεται, οὕτως οἱ ἰουδαῖοι πανταχόθεν ἐπώλοντο καὶ ἐκ τοῦ νόμου καὶ ἐκ τῆς χάριτος καὶ ἐκ τῆς συγγενείας τοῦ Θεοῦ.

44. ῥῦσαί με ἐξ ἀντιλογιῶν λαοῦ. τοῦ λαοῦ τῶν ἰουδαίων, κραιζόντων, ἄρον, ἄρον, σταύρωσον αὐτόν.

καταστήσεις με εἰς κεφαλὴν ἐθνῶν. ἀφ' οὗ γὰρ ἰουδαῖοι, μὴ δεξάμενοι τὸν σταυρόν, ἀλλ' ἤρνησαντο, λέγοντες, οὐκ ἔχομεν βασιλέα, ἐβασίλευσεν ἐπὶ τὰ ἔθνη ὁ κύριος, δεξάμενα τὴν χάριν τῆς πίστεως.

λαὸς, ὃν οὐκ ἔγνω, ἐδούλευσέ μοι. ὁ ἐξ ἐθνῶν λαὸς, μὴ εἰδότες τὸν Χριστόν, αὐτὸν ἐδέξαντο καὶ ἐδούλευσαν φόβῳ.

45. εἰς ἀκοήν ὕψιου ὑπήκουσέ μοι. μετὰ φόβον γὰρ καὶ σπουδῆς ἐδέξαντο τὰ ἔθνη τὸν λόγον τοῦ κηρύγματος, καὶ μετὰ πόθον ἐβαπτίσθησαν καὶ ἔλαβον τὴν χάριτα τοῦ ἁγίου πνεύματος.

νιοὶ ἀλλότριοι ἐψεύσαντό μοι. νιοὶ γὰρ τοῦ κατὰ σάρκα οἱ Ἰουδαῖοι ἐτύγχανον τοῦ Χριστοῦ, ἀρνησάμενοι δὲ ἀπηλλοτριώθησαν.

46. νιοὶ ἀλλότριοι ἐπαλαιώθησαν, καὶ ἐχώλαναν ἀπὸ τῶν τριβῶν αὐτῶν. ὡς ἀρχαῖοι καὶ παλαιωθέντες τῇ κακίᾳ ἐβδελύχθησαν, ἐχώλαναν δὲ, ὅτι τῇ ὁδῷ τῆς ἀληθείας οὐκ ἔστησαν, ἀλλ' ἐξέκλιναν

47. ζῇ κύριος, καὶ εὐλογητὸς ὁ θεός. ὁ Χριστὸς ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν ὡς θεός, οὗτος εὐλογημένος ὑπὸ πάντων.

καὶ ὑψωθήτω ὁ θεὸς τῆς σωτηρίας μου. σώσας γὰρ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ὑψώθη, ἀναληφθεὶς εἰς οὐρανοὺς.

48. ὁ θεὸς ὁ διδοὺς ἐκδικήσεις ἐμοί. ὁ πατὴρ τῷ υἱῷ δώσας τὴν νίκην πάντων.

καὶ ὑποτάξας λαοὺς ὑπ' ἐμέ.

49. ὁ ῥύστης μου ἐξ ἐχθρῶν μου ὀργίλων. τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ, ἔβρονχον γὰρ μετ' ὀργῆς μεγάλης κατὰ τοῦ κυρίου.

ἀπὸ τῶν ἐπανισταμένων ἐπ' ἐμέ ὑψώσεις με. περὶ τοῦ Ἀδὰμ ὁ λόγος. ὑψώσας γὰρ αὐτὸς ἐκ τῶν δαιμόνων ἀνγκυλῶν εἰς τὸν οὐρανὸν τὸν ἀνθρώπον, καὶ ὁ Χριστὸς κατ' ὀφθαλμοὺς τῶν ἐχθρῶν ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανοὺς.

ἀπὸ ἀνδρὸς ἀδίκου ῥῦσαί με. τὸν Δαυὶδ ἐκ τοῦ Γολιάθ, τὸν Χριστὸν ἐκ τοῦ Ἰούδα, λέγει δὲ καὶ τὸν ἀνθρώπον ἐκ τοῦ διαβόλου.

50. διὰ τοῦτο ἐξομολογήσομαί σοι ἐν ἔθνεσι, κύριε. τοῦτ' ἐστίν, ὅτε τὰ ἔθνη τῷ θεῷ ἐν ἐξομολογήσει προσέδραμον.

καὶ τῷ ὀνόματί σου ψαλῶ. 51. μεγαλύνων τὰς σωτηρίας τοῦ βασιλείως. μετὰ ὕμνων καὶ ψαλμῶν δοξάζοντες τὸν Χριστὸν οἱ πιστοί, αὐτὸς γὰρ βασιλεὺς τῶν αἰώνων καὶ πατὴρ πάντων.

καὶ ποιῶν ἔλεος τῷ Χριστῷ αὐτοῦ τῷ Δαυὶδ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ ἕως αἰῶνος. λέγει μὲν τὸν Δαυὶδ τὸ ἰδικόν, ὡς ἐξ αὐτοῦ τὸ κατὰ σάρκα ὁ Χριστὸς, σπορά δὲ Χριστοῦ ὁ πιστὸς λαός, τοῦτ' ἐστὶ ποίημα Χριστοῦ, ἐν αὐτοῖς οὖν τὸ ἔλεος τοῦ Χριστοῦ ἀλλίσζεται.

P r e g l e d.

- I. Opis, starost, postanje rukopisa.
- II. Sađrđaj rukopisa.
- III. Najstariji slovenski rukopisi, u kojima ima isti komentar psalama.
- IV. Za paleografiju, gramatiku, rječnik.
- V. Ogledi iz rukopisa: psalm 1. 2. 3. 8. 10. 17. 97. 103.

Dodatak. Psalm 17. grčki.

Kod psalma 17. 4. 5. 7. 31. *христосъ христоса христосоу христосоу* treba skratiti kao što je i na drugim mjestima; u 17, 6 mjesto *ωσαντες* treba *ωσαν(ο)με*.

Tri stare priče.

*Predao u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije
znanosti i umjetnosti 10 siječnja 1872*

PRAVI ČLAN DR. GJ. DANIČIĆ.

U rukopisu patrijaršijske biblioteke u Karlovcima, koji spominje Šafarik u *Jahrbücher der Literatur* 1831 bd. 53. Anz.-bl. pod br. 65 i u *Geschichte der südslavischen literat.* III. na str. 196—197 pod br. 95, ima izmegju ostalih članaka jedan u kom je pripovijetka osim jezika i malijeh razlika u stvari ista koja stoji u Vukovu zborniku pod br. 13 a pod imenom „Usud“. Što se ona nahodi u tom rukopisu, za koji Šafarik veli da je pisan u početku XVI vijeka, ti-jem dobija novu potvrdu iz same naše književnosti misao o postanku sadašnjih narodnijeh pripovijedaka i pjesama, koju je podigao i utvrdio Th. Benfey, a koja je i kod nas izrečena više puta i na više mjesta (vidi izmegju ostaloga *Starine* II, 261). Nije ova pripovijetka došla u ovaj rukopis upravo iz narodnijeh usta, nego je pisac ili odnekle preveo ili već prevedenu samo prepisao odnekle, i ovo drugo mislim da će biti prije: po nekim oblicima, koji su u rukopisu rijetki, kao gen. sing. fem. *ею* (koje je moglo doći od tuda što je pisac u rukopisu iz koga je prepisivao imao *ex* mjesto *em*) ili *меня-мнѣ*, moglo bi se reći da je pisac karlovačkoga rukopisa prepisivao iz bugarskoga. Ali preveo ovu pripovijetku ko mu drago, da je ona doista odnekle prevedena, osim svega drugoga po čemu se o tom može suditi potvrđuje i sam pisac u natpisu nad njom, gdje veli „*показъ отъ книгъ нарицаемѣхъ летописъхъ*“ pokazujući malo i odakle je prevedena. A kakav je to „*летописъхъ*“? Ja niti imam kad niti sam se ovdje rad baviti tijekom pitanjem zadovoljavajući se potpuno tijekom što mogu ovu književnu starinu našu iznijeti na svijet; samo ću nešto reći. Što Šafarik na rečenom mjestu spominje ovaj članak riječima: „*Nachricht aus der Chronik von Nimrod*“, mislim da nije imao na umu nikake kronike, nego da je tako rekao po natpisu i po početku ove pripovijetke, u koji je upleteno ime *Несрода*. Ima i u ruskoj staroj književnosti ovakih pripovijedaka, za koje prevodioci ili prepisivači vele da su „*отъ древнихъ летописныхъ*“ (vidi n. pr. А. Пыпина *Очеркъ литерат. истор. стар. пов.* str. 240), pa mislim jamačno da su se tako zvali različni zbornici ovakih pripovijedaka. Benfey (*Pantschatantra* I 321—3. 394—7. II 190. 541) uz jednu indijsku pripovijetku dotiče se i pomenute naše narodne dr-

žeći ih za srodne i nalazeći im tragove i u arapskoj, persijskoj, turskoj i tibetskoj književnosti i u zapadnoga književnika XV vijeka Abstemija. Dakle je u Grka nije našao. Ja mislim da je u narod naš mogla doći i mimo Grke, ali u književnost, kako je vidimo u ovom rukopisu, mislim za cijelo da nije mogla doći drugačije nego preko grčke književnosti. Po tome naš rukopis svjedoči da je ova pripovijetka bila i u grčkoj književnosti, te je znatan ne samo za nas nego i za Grke.

U istom rukopisu ima članak kojega Šafarik na pomenutijem mjestima ne spominje, a u rukopisu stoji pred onijem o kom govorih, t. j. izmegju onoga koji je u Šafarika pod br. 6 i onoga koji je u njega pod 7. I u tom članku ima priča na koju je vrlo nalik narodna naša pripovijetka naštampana u Vukovu zborniku pod br. 49 a pod natpisom: „Megjed, svinja i lisica“ na str. 221—223 prvoga izdanja. Ta je priča samo druga polovina ovoga članka, a u prvoj je polovini razgovor izmegju cara izrailjskoga Jusa i filosa Josipa. Da je i taj članak onako znamenit u svemu kao i onaj o kom već govorih, lasno je vidjeti, ako mu ja i ne mogu pokazati traga po drugim književnostima.

U istom rukopisu ima još jedna priča, koju Šafarik na pomenutijem mjestima spominje pod br. 6. Priča je o *Аси царю Гудина*, ali je u glavnom nalik na priču o caru Jovinijanu, koja se nalazi u *Gesta Romanorum* (gl. 59 u njemačkom prijevodu od Grässe), samo što je u našem rukopisu redakcija očevidno starija i mnogo ljepša. I za tu priču stoji u našem rukopisu u natpisu njezinu da je *отъ книгъ старыхъ*. Benfey *Pantschatantra* I 121—130. II 530. spominje priče različenijeh naroda srodne s onom o Jovinijanu, ali bih rekao da mu nije bila poznata redakcija kakva je u našem rukopisu.

Objavljujući ove tri priče napomenuću o samom štampanju ovo: gdje je u rukopisu *ѡ ѡ* ja sam stavljao *оу ѡт ѡтъ*; u rukopisu ima dvojako *ѡ* i *ѡ*, ja sam svuda stavljao obično; takogjer mjesto *ѡ* s jednijem zrcem u srijedi, koje ima rukopis u riječi *ѡѡ*, i mjesto *ѡ* su dva zrnca u srijedi, koje rukopis ima u riječi *ѡѡѡ*, stavljao sam čisto *ѡ*; u rukopisu često stoji ' mjesto *ѡ* a često i gdje ne treba *ѡ*, kao što i samo *ѡ* stoji i gdje ne treba, ja sam svuda mjesto ' stavljao *ѡ*; gdje gdje opet nema ni *ѡ* ni ' , a trebalo bi i po starom pisanju i po današnjem izgovoru (n. p. *ѡѡѡѡѡѡ*), na takim sam mjestima stavljao *ѡ*; ima gdje gdje i *ѡ*, mjesto njega sam stavljao *ѡ*.

I

**Показъ ѡтъ книгъ нарицаетъ лѣтописецъ ѡ слоуженъ
дѣстохърмон¹ и дѣстохълѣтѣхъ испокъданн и ѡ зѣлѣнѣхъ
зѡбенѣхъ ѡтъ нагелѣ къ насъ.**

**Бысть иныи мѡужь къ странѣ Сѡуца, нѣе емоу Некрѡдѣ, силою и
властїю великъ, ѡтъ сыновъ москъ, по Ханданѣ петѣ. оу сего Некрѡда**

¹ u rukopisu *дѣнхърмон* са с над ѡ.

БѢ ИМѢИ МОУЖЬ СЛОУЖЕ ЕМОУ СѢ КЪРОЮ ИМОЖЕ ЛѢПО ЕСТЬ, И КЪ СЛОУЖЕЖЕ
 ТОИ ПРѢВЫСТЬ СЛОУЖЕ ИМО .И. ЛѢТЬ, И ПРѢВЫТИ СЕ ОТЬ СЛОУЖЕЖЕ КЪ
 СЛОУЖЕМОУ БѢ, И ПРѢДЪ ОУИНА ГОСПОДАРА КЪСТАДА БѢ СТОЕ, И ГОСПОДАРА
 КИДЕ СЛОУЖЕЖЕ ЕГО КЪРНЫ ОБЪИШТАВАЛИМЕ ЕМОУ ПОКОН СѢТКОРНТИ И УСТЬ
 ДАТИ, И НЕ ДАВАЛИМЕ, ОНЬ ЖЕ СЛОУЖАЛИМЕ ЕМОУ СѢ КЪРОЮ ИАДЪ СЕ РЕ-
 УЕМЬ ГОСПОДАРСКИМЬ, И ПО ТОМЬ НЕ БѢ ИМУТОЖЕ. И РЕУЕ СЛОУЖЕЖЕ: И УТО
 СЕ ОУЖЕ ПРѢПОЛОЖИХЪ КЪ СЛОУЖЕБѢ ДѢИИ СКОЕ, ИМО ОУЖЕ МАИЛЫИХЪ .И.
 ЛѢТЬ СЛОУЖЕ, И ИМОЖЕ (гкр. инокоею) УСТЬИ ДОБИХЪ. И КЪ ТО КЪРМЕ
 БѢ ИЕМЫИ КЪЛХОВЪ КЪ ИМОЖЕ КЪРЪПѢ ПОУСТЫИЕ ОТЬСТОЕ ОТЬ ЕМОУСА
 .З. ДѢИИ. И БѢ ОУПРѢЖИМЕ СЕ О ИМЫХЪ КЪЛШЕБНЫХЪ, И БѢ ОУТЪИМЕ ПРИ-
 ХОДЕШТИХЪ КЪ ИМОУ И РЪИШЕ (гкр. рѣшешта) НЕОУДОБЪ РАЗОУЧИМА, И
 БѢ КЪСТѢ ЕМОУ КЕЛИНА КЪ СТРАНЕ ТОИ О ПРОРЪЦАНИХЪ. И РЕУЕ СЛОУЖЕЖЕ:
 СЕ ОУЖЕ КИЖДОУ ИМО НЕ ПОУИЮ (гкр. поуіе) СЛОУЖЕЖЕ СЕМЬ (гкр. сею)
 ДѢЛА АЗЪ, ИМО МИМОЗИ ПРѢИДОМЕ ПО МИТЪ И ПОСЛОУЖИМЕ МАЛО КЪРМЕ, И
 ПОКОН И УСТЬ ПРѢШЕ; АЗЪ ЖЕ СЛОУЖЕ ПРѢПОЛОЖИХЪ ДѢИИ СКОЕ И ИМУТОЖЕ
 ДОБИХЪ. И ПРОУЕЕ ОУЖЕ ИДОУ КЪ КЪЛХОВОУ ОМОМОУ И ИСПОВѢТЬ ЕМОУ, ИМО
 СЛЫШЕ МОГОУШТА РЪИШТИ НЕДООУЧИМА УЛОКЪУСНА. И КЪСТАКЪ ИДѢ. И
 БЫСТЬ ЕМОУ ИДОУШТОУ КЪТОРЫИ ДѢИИ ОБРЪТЕ ДѢИИМОУ СѢДЕШТОУ НА ПОУТИ,
 И КЪПРОСИ ЕГО ДѢИИЦА: МОУЖОУ ДОБРЫ, ДАЛЕКО ЛИ ИДѢШИ СЕМЬ ПОУТЕМЬ?
 И ПОКЪДА ЕИ МОУЖЬ О СЕБѢ И О СЛОУЖЕЖЕ СКОЕИ, И РЕУЕ: ИДОУ КЪ МОУ-
 ЖОУ КЪЛХОВОУ И УТО РЕУЕТЬ МИ. ОНА ЖЕ РЕУЕ ЕМОУ: СѢТКОРИ ЛЮБОВЬ,
 КЪПРОСИ И ХА МЕ, ИМО ЕСЬМЬ ДѢИИЦА .И. ЛѢТЬ И НИКТО ПРАШАЕТЬ МЕ
 КЪ ЖЕМОУ СЕБѢ; А НА КЪСАКО ДѢЛО ЖЕМЬСКО ХЫТРА ЕСЬМЬ, И ДОСТОИНА ЕСЬМЬ
 ДОБРОУ МОУЖОУ ДОМЬ ДРЪЖАТИ. ОНЬ ЖЕ ОБЪИШТА СЕ ПРОСИТИ. И ИДОУШТОУ
 ЕМОУ ТРЕТИ ДѢИИ ПРѢИДЕ НА ПОЛЕ, И ОБРЪТЕ .З. МОУЖИИ СѢДЕШТИХЪ ПРИ
 ПОУТИ, И КЪПРОСИМЕ ЕГО ГЛАГОЛЮШТЕ: МОУЖОУ ДОБРЫ, ДАЛЕКО ЛИ ИДѢШИ?
 ОНЬ ЖЕ ПОКЪДА О СЕБѢ. ОНИ ЖЕ РЪИШЕ: СЕ МЫ БРАТІА ЕСЬМЫ, И СЕ .И.
 ЛѢТЬ ИМО БЛОУДИМЬ ПО ПОЛОУ СЕМОУ И НЕ МОЖЕМЬ ПОУТА ОПРѢКНИТИ. СѢТКОРИ
 ЛЮБОВЬ, КЪПРОСИ И О НАСѢ. ОНЬ ЖЕ ОБЪИШТА СЕ КЪПРОСИТИ. И ИДОУШТОУ
 ЕМОУ И ПРИБЛИЖАЮШТОУ СЕ ЕМОУ КЪ КЪРЪПНОУ КЪЛХОВА, КЪИДИЕ КЪ ДОУБРА-
 ВОУ, И СЕ ДОУБѢ КЕЛИНИ ПРИ ПОУТИ, И ИАУЕТЬ ГЛАГОЛАТИ УЛОКЪУСНЫМЬ
 ГЛАСОМЬ ГЛАГОЛАЕ: КАМО ИДѢШИ УЛОКЪУЕ: ОНЬ ЖЕ ОУДИКА СЕ ПОКЪДА ЕМОУ
 О СЕБѢ. И РЕУЕ ЕМОУ ДОУБѢ: СЕ ХЪДЕ СТОЕ .Р. ЛѢТЬ И КИЖДОУ ОКЪРЪСТЬ
 СЕБѢ ДРЪЖЕСА ПЛОДЬ ТКОРЕШТА; АЗЪ ЖЕ СТОЮ БЕСПЛОДНЫ ХЪДЕ. СѢТКОРИ
 ЛЮБОВЬ, КЪПРОСИ И ХА МЕ. ОНЬ ЖЕ ОБЪИШТА СЕ КЪПРОСИТИ. И ПРѢИДѢ ОУЖЕ
 ДО КЪРЪПНА, И ОБРЪТЕ МОУЖА И ИАУЕТЬ ИСПОВѢДАТИ О СЕБѢ И О СЛОУЖЕЖЕ
 СКОЕИ МОУЖЕИ КЪЛХОВОУ. И ОТЬКЪИШТАКЪ КЪЛХОВЪ РЕУЕ ЕМОУ: ДОБРЕ ПРѢИДЕ
 И ИСПОВѢДА УИСТО ИМО СЛОУЖИНА ЕСИ ГОСПОДАРОУ .И. ЛѢТЬ, И АИТЕ НЕ
 БИ ПРИИШѢЛЪ И ИСПОВѢДА КЪСЕ УИСТО, СЛОУЖИТИ ИМѢШЕ ЕИТЕ .И. ЛѢТЬ,

и дѣли свое истышнѣе еи въ соуе и нмѣе соже оберѣе еи ни поком ни устьи. ноу азъ тебѣ глаголю, око твое десное лоукако есть, и аште нзмѣшѣ е и врьжешѣ е ѿтъ себѣ, поком и устьѣ ѡбрѣштешѣи. Н улоуекъ рече: азъ съ вѣроу слоужихъ и поком не оберѣохъ ни устьѣ, и съ вѣроу придохъ и тебѣ надѣе (гкр. надѣю) се яко пользуетѣи ме; ты же рече, - яко лоукако око мое, нзмѣю и врьзи ѿтъ себѣ, яко не имашѣи поком ни устьѣ, око лоукако нмѣе. и ты еидѣлъ лоукачество окоу моему, и аште кажешѣи мнѣ лоукачѣст(н)о ома моего, нзмѣю его, яко оуе ми есть поком и устьѣ нмѣти съ единемъ окомъ, неже дѣи оуи нмоуштоу въ вѣзѣуьсти жити. Н вѣховъ рече: слыши, слоуж(е) ты господароу своему мнѣ еидѣлъ еси его нмѣти въ домоу и дроугъ (гкр. дроугъ) большихъ и меньшихъ тебѣ, и еиде окомъ твоимъ помышлѣише въ себѣ, аште еи твое еиго, такъ и такъ сътвориѣ еи. и еидѣлъ богъ око твое лоукако, вѣз(е)рѣи господарю твоему дѣти тебѣ устьѣ. аште еи далъ тебѣ устьѣ, многыхъ еи врьдѣлъ, яко око твое велии зѣнстанко, и аште не нзмѣшѣ е, не имашѣи ни поком ни устьи. Н улоуекъ рече: въ истинноу рекѣ еси. и око мое лоукако и зѣнствѣлико зѣло, поутѣи же ради дѣлоти поштеде его дондеже прѣидоу въ своѣ; приидѣшю ми въ своѣ нештеди нзмѣю его. Н тако обѣшта се улоуекъ прѣмѣ зѣлоуе въ вѣхъ нзѣти око свое яко въ истинноу лоукако и зѣнствѣлико. Н вѣпроси о дѣвѣи, еже ѡбрѣте на поутѣи, и повѣда якоже рече емоу дѣвѣи. вѣховъ же рече: слыши, та дѣвѣи якоже похвалѣи се и рече яко хитра есть и можетъ доброу моужоу домоу дръжати, тако есть; ноу страждѣ(е)тъ за се, яко егда еи .зі. лѣтъ, прѣиде нѣкъ юноша просе ю въ женоу себе; она же хитра, якоже рече, и врьдѣла, не достонѣи мнѣ съ моужѣ, яко азъ хитра зѣло и достонѣи есмь великоу моужоу въ домоу, а са что? и рече еи богъ .и. лѣтъ трыпати за врьдость еи (гкр. ею), дондеже дроугъ еи (гкр. ею) шѣнт се. и добръ сътвори яко исповѣда. Н улоуекъ рече: ндоуштоу ми тѣмже поутѣи оберѣохъ .з. моужѣи на единемъ поли блоудѣи, и вѣпросише ме: камо идѣши? азъ же о себѣ исповѣда(хъ) нмѣ. они же рече: .и. лѣтъ есть ѿтъ нѣмже блоудѣи на поли семь и не можемъ себѣ поутѣи оправити. сътвори любокъ, вѣпроси и о насъ, что еиго есть намъ. Вѣховъ же рече: блоудѣи на поли, яко еси рѣки соутѣи и дроугъ дроуга врьжѣоуе, дондеже не поставе себе большаго, блоудѣи нмоуе еште .и. лѣтъ, дондеже и оуироуе. Н улоуекъ повѣда яко доуѣ глагола съ нмѣи. и вѣховъ рече: слыши, право рече доуѣ, яко стоитъ тоу .р. лѣтъ и не теоритъ пѣда, имѣтъ стоимъ еште .р. лѣтъ, яко имѣтъ злато много, и дондеже на златѣ стоитъ,

плада не можеть сътворити. Н уловѣтъ обѣштатъ се изѣсти око свое егда прїидеть въ свои, възвратн се и бѣ мѣ се глаголю, и прїиде къ доубоу, еже глагола емоу уловѣтъскыиъ гласомъ, и пакы доубъ реуе емоу: покѣдалъ (ли) еси что (о) мнѣ уловѣте вѣховоу (имѡ)же ходилъ еси? Уловѣтъ же реуе: покѣдахъ емоу, имѡже ми реуе, и реуе мы вѣхѡмъ: имать стоимн еште дроугмыхъ .р. лѣтъ, и не сътворитъ плада, шко имать злато много, и того ради и не можеть сътворитъ плада. Н реуе доубъ: есть злато много въ корени моемъ, възврати его ты, шко мнѣ больше есть пладъ творити имѡже и дроуга дрѣвеса, мене же злато не пользует. Н уловѣтъ раскопанъ обрѣте злат(о) много, и възетъ санко може помести, дроугое же остави. Н приде на поле, идѣже .з. моужѣи блѡудеть, и въпросише его глаголюште: моужоу добры, сътвори (ли) любовъ, реуе ли что за насъ вѣховоу, имѡже ходилъ еси? Н уловѣтъ реуе: испокѣдахъ емоу вѣса, и реуе ми: аште не поставеть себя большаго, имѡуть до сыръти, шко еси равни соуть. Они же рекоше: тако есть, имѡже реуе. моу боуди ны ты старши и мы тебе слоугы. Н възвратн се уловѣтъ, и възетъ съ ними оставише злато, шко имѡ(го) бѣ, и иде къ поуть своимъ. и обрѣте дѣвцоу сѣдѣщую при поуть, и реуе емоу дѣвца: уловѣте добры, сътвори ли любовъ, въпроси ли за ме? Н уловѣтъ реуе: въпросихъ, и реуе ми: та дѣвца добра есть, имѡже похвали се, и можеть домъ дръжати доброу моужоу; моу егда бѣ .зі. лѣтомъ, посла богъ юношоу некоего да помнетъ ю женоу себя. она грьдника соушти реуе: не равенъ мене есть юноша см; азъ же добра злато и хмѣтрѣ. и аште грьдостъ омоу не оставитъ, сѣдати имать еште .и. лѣтъ. Она же реуе: тако есть, имѡже рекъ есть вѣхѡмъ; моу аште ти трѣбѣ жена, помни ме ты себе женоу. Н уловѣтъ помысливъ шко нмы злато доволно и слоугы, и поеть ю женоу себя.

Н расоудими се, како уловѣтъ понде съ кѣроу къ моужоу вѣховоу, и испокѣда о себе и о дроугохъ, и вѣсѣмъ раздраши, шко право испокѣдаше се, и зѣвнѣтъ и злобоу не потанше, и къждо по испокѣданн поком (и) уьсть обрѣте. и ѡтъ толѣ испокѣданїе поуе се, и заповѣдъ написа се ѡтъ доуховныиъ моужемъ, и по испокѣданн хранити заповѣдъ доуховныиъ уловѣтъ, и шко зѣвнѣше есть вѣсѣхъ злобъ зѣвнѣтъ и грьдостъ. сице и (о) испокѣданїи и покаянїи (гкр. испокѣданїе и покаянїе) (то)го радѡует се богъ съ аггели своими, шко прѣмѣни се ѡтъ зѣвнѣти въ простотоу, и ѡтъ грьдостн въ сѣтrenoмѡудрїе. реуе бо пророкъ: срьдѣце сѣтrenoмѡ и сѣтreno богъ не оуничижитъ, и пакы: грьднѣмъ противит се, сѣтrenнѣмъ же дастъ благодѣть.

видѣвши жена яко прѣльсти се, прѣльсты и Адама, и оба осужденію покинныа быста, жена діавола ради, Адамъ же жены ради. и тако Адамъ и Бѣлаа къ все дѣни плакаста се, и Каниъ роди се, и діаволъ вѣста закисть къ нему. и по томъ и Авель роди се. и позавидѣвъ Каниъ даромъ его яко любобнымъ богомъ, его же непріѣтны яко съ непріязнію смѣшени, и позавидѣвъ оубы, и ѿтъ него, якоже рекаъ еси, еса злоба заче се на земли и дѣйствоуесть даже и до нынѣ. и нѣсть на земли грѣхъ и злоба ни единыа якоже закисть, и вѣсѣмъ злобамъ глава естъ закисть, яко ѿтъ закисти бысть прѣвое оубѣство и просто вѣса злоба ѿтъ закисти бысть. и діаволъ егда хощеть кого прѣльстити, и знаесть діаволъ яко уловѣкъ не просто естъ нѣ оубы естъ, и не хощеть его послоушати, аште речеъ емоу: оубы или оукради или прѣлюбѣ или салжѣи. знаеъ діаволъ яко не хощеть уловѣкъ се съткорити, нѣ закисть прѣжде вѣлагаеъ къ нему, и вѣцаривши се къ нему закисть раждаеъ се ѿтъ закисти похоть, и ѿтъ похоти раждаеъ се грѣхъ, грѣхъ же явни се дѣйствоуеъ къ уловѣцѣ якоже хощеть, яко вѣцари се къ нему закисть и покиноуе се и рабъ бысть уловѣцѣ грѣхоу, яко емоу же кто покинет се и томоу и рабъ бысть. и по томъ вѣпадеъ къ сѣты многы вѣзкомъ и прѣвѣштѣемъ, гонимъ и моуунмъ ѿтъ пронзколеніа своего. аште и сѣмрътъ подинеъ таковы, самъ сѣбе покинимъ естъ, яко діаволоу покиноу се. и нѣсть непраеда ѿтъ бога, нѣ ѿтъ нашего злосѣвѣтіа, якоже рѣхѣмъ.

И царь хоте прѣпрѣти философа и скою правдоу написати рече: яко царь нѣсть закистанѣкъ якоже проуѣи людѣе, якоже рекаъ еси, нѣ милостинѣкъ и тихъ и сѣмиритель и вѣсѣгда о правдѣ пооуѣе се, и докѣтѣтъ емоу риза царьскѣа и одежда и пишта; дроу(го)е же вѣсе къ опыштинноу даеъ вѣсѣмъ трѣбоуштинмъ, и срьдѣце царево, яко мню, къ роуцѣ божїи естъ, и ѿтъ бога поставленъ естъ царь къ правосоудѣствоу и на ѿтѣмѣшенїе немощинмъ и на погоуѣленїе оубѣицѣамъ и злодѣемъ, и якоже рекаъ еси, уловѣци закистѣликеы вѣстають на цара и опеуаляють его; царь же кимъ не имать, яко ѿтъ бога поставленъ и не зломислѣникъ никомоу же.

И философъ нѣ цароу рече: и мню яко еси царѣе исраилѣкен богомъ поставленни быше и къ силѣи праведни быше и не имѣше закисть ни злобоу къ себѣ, якоже ты глаголаши яко не закидѣши никомоу же и яко срьдѣце царево къ роуцѣ божїи естъ, мню яко нѣсть тако, нѣ яко прямоудрость божїа рече: доуше правѣдныихъ къ роуцѣ божїи. и слыши ѿ цароу. царь исраилѣкъ Слаоуль не богомъ ли изѣбранъ на царѣство, и Самоуленъ пророкомъ помазанъ? и вѣсемоу Ісраилю сѣдѣтелствоканъ?

егда по воли божїи хождалаше, срьдцѣ его въ роуцѣ божїи бѣ; егда же въсели се заветъ въ него и наустѣ обладати нмѣ, тогда ѡтѣстоуши ѡтѣ него доухъ божїи, и емѣ дѣлаше его доухъ неустѣ, но ниже въцари се въ нмѣ заветъ и не бысть въ дѣли его пророка въ Израилѣ, яко оуклонн се къ лжепророкомъ и къ вражаницамъ. и да оставиши Слоула. Ахавъ царь Израилѣвъ, ниже царьствова прѣдъ тобою, не богомъ ли и тѣ поставились бѣ? и пророкъ Наїа въ дѣли его бѣ. нѣ Ахавъ царь злосѣятѣмъ смъ, повинуюе се бѣ злосѣятїю жемьскому неже ли пророку, видѣ ли въ что въпадѣ якоуѣсева ради оубїистѣа, и како Наїа пророкъ обавиу его, реуе سموу: и тѣмъ крѣкъ тако прохлет се? и Ахавъ оумини се мало прѣдъ богомъ реуе: господи, съгрѣшихъ. и видѣвъ богъ реуе къ пророку Наїи: видѣ яко Ахавъ оумини се. и пророкъ Наїа оскрѣбѣ и что по томъ Ахавъ царь пакы възврати се на прѣвое, и бѣ гонѣ пророкы, и лжѣныи пророкы кельзакелнны утѣ, нмыже и прѣлѣштѣмъ иде съ късамъ Израилѣмъ и съ Іоудомъ на Мадїама къзъ божїа повѣлѣнїа, пророку божїю рекъшоу не ити. онъ же послѡушавъ лжепророка иде, и тамо погоуен множествомъ вѣи, самъ же прїидѣ стрѣлѣмъ, и ѡтѣ тѣмъ нзѣмъ нздѣше, и самъ бысть скоенъ погыбелн покинѣмъ. якоже Соуль тако и Ахавъ послѡушавъ злосѣятїе жемьское самъ себе покинѣмъ бысть смърти, яко остави бога своего, и богъ остави его. и по смърти его въцаривъшоу се сыноу его, негодова богъ о нмѣ и въстави тебе цара Іоусѣа ѡтѣ колѣна роуенимъ, яко да потрѣбнши късоу злобоу ахавлю и въсе сыны его, .о. сынѡвъ, и Вельзавель и въсе пророкы еѣ, нмыже уисло обрѣштѣши въ Наїи пророца. и азъ тебе глаголю: не полагаи на бога неправдоу, яко неправдѣмъ есть, и нѣсть неправды въ нмѣ, нѣ уловкѣмъ сконѣмъ пронхолокѣнїемъ въ мнѡгѣмъ напастн и сѣти въпадаетъ. и блюди себе еда и ты искоушѣмъ боудѣши.

И царь Іоусѣ реуе: видѣхъ яко прѣпрѣлъ ме еси оужѣ, и к томоу не нмыже что рѣшн нѣ мнѡгослокесѣ ѡ дръвѣныхъ а приуѣте никоеже не глаголиши.

И философъ реуе: ѡ царю, въсе приуѣте написашѣ се беслокеснмыи и простымъ, словеснмыи же и нмоушнмыи оумъ унѣ и смыслъ цѣлъ приуѣте ни въ чтоже оутѣарѣет се سموу, яко оумъ его, якоже рѣхъ, унѣ и не трѣбоуѣтъ приуѣте, яко оумъ прѣкѣе есть и ѡтѣ оума плодет се. и елма хѡштѣши ѡтѣ приуѣте оутѣарнн се, а не ѡтѣ оума унѣа и смысла цѣла, слыши.

Приуѣта. Бѣхоу въ единѡмъ поустннѣ трїе звѣрїе, единѡмоу медведѣ нмѣ, а дроугѡмоу вѣлкѣ нмѣ, а третїемоу вѣспрь. и си трїе, дѣа ѡтѣ ннхъ, вѣлкѣ и медведѣ дроугъ дроуга лоукавнѣшїи, и пакостанинъ зѣла, въ днѣ

хѡдеште разубоємъ, а въ поштіи татамъ. кепрь же не пакостань нъ сръднѣ и наглъ и ѡроужіе нмы ѡстро, еса приходештаа на нъ постѣе нештедно. и снмъ въ единнои поустыини жнкоуштемъ, и събѣшташе се еси тріе раздѣлнтіи себя поустинню, яко да жнкетъ кѣждо нхъ мкоже любнтъ, и медведь рече: азъ хѡштоу възети кѣноутрѣнною поустинноу, за нмже хѡштоу быти оуліаръ и хѡштоу пѣсѣи себя плоднтіи. и вѣлкъ рече: азъ хѡштоу възети добротравныи доубраки и хѡштоу себе плоднтіи скѡти. и кепрь рече: азъ хѡштоу възети лоугы, юдоу же растоути плодѡвѣта дръвеса, кроуши и желѡудъ и нма окоштѣа, ндѣже соутъ трѣстѣи и вѣлата. И раздѣлнкше се отнде кѣждо на скон хотаръ. и медведь поетъ себе въ слоужьбѡу нѡта, и вѣлкъ поетъ себе въ слоужьбѡу лнсноу, и кепрь поетъ себе въ слоужьбѡу ежа. и тако разлоутише се дроугъ ѡтъ дроуга, и бѣхоу жнкоуште мко кто можеть. и маналнн се оуже тамъ зѣтрѣмъ крѣме погыбѣли, и мко лоукакомѡу и неправедномѡу вѣюдѣт се дѣмъ лють въ погыбѣль. и шѣдъ медведь постѣити пѣсѣи свое, прѣнде нъ единномѡу доубѡу келннѡу, въ нмже и пѣсѣи бѣхоу, и вѣде нѡтаа егоже поелъ въ слоужьбѡу стѣдешта на врьх(ъ) доубѣи и позавѣде емоу мко вѣсоко възлѣзѣ естѣ, и рече: мко азъ тамо не могоу достнгноути. рече емоу: мко вѣстѣхъ гаднѣи непотрѣбнѣншн и мко лоукакъ сѣи възлѣзѣ еси, ндѣже мѣи и пѣсѣи соутъ въ доубѣи, и прнсмѣвѣашн се мнѣ. И кѡтъ: не тако, господнне. азъ слоуга твои кѣрны и вѣды мко твои соутъ пѣсѣи и възлѣзѡхъ само ѡтѣрѣннтіи нхъ ѡтъ мыши и ѡтъ пѣтнцѣи. и твои медъ не мѣмъ, нѣ штедѣ его за господннѣи моего, азъ же хрѣплю се мышнѣи и малнми пѣтнцѣи. И въ медведѣ вѣлѣзе закмытъ, и рече: азъ могоу быти бес тебе и бес твоеѣ слоужьбѣи, нзѣди ѡтъ моего хотара, мко оумырѣши злѣи. И кѡтъ слышѣмъ глаголы медведѣ (гкр. медведѡ) господара своего, нзѣде. Такожде же и вѣлкъ нзѣшѣдъ на лѡвъ себя вѣдѣ лнсноу прѣдѣ нмѣ ходешта, и разгнѣва се на нѡ и рече: что мко ѡтъ тебя не могоу любнтіи, нѣ вѣсегда ходештн прѣдѣ мною поплашѣшн мн зѣтрѣ? проуче не трѣпаю тебя, нзѣди мн ѡтъ хотара. И лнсна рече: не тако господнне мои коуѣе. азъ кѣрнѣа слоуга твоѣа хѡде прѣдѣ тобою и оукроштакѣмъ зѣтрѣ твою, мко познавѣзѣтъ мене зѣтрѣ мко азъ немѡшнѣа, ты же по мнѣ ндѣи емлѣшн нхъ мко хрѣбрѣи и снльнѣи. азъ ндѣже обрѣаштоу зѣсѣа спѣштѣа, ештѣ мало что снзѣмъ ѡтъ нмеѡ, тебя же моемѡу господннѡу большѡу пѣсѣи штеде. И рече вѣлкъ: нзѣди мн ѡтъ хотара, не трѣпаю те проуче. И лнсна нзѣде. И кепрь такожде нзѣгнѣ ежа слоугѡу своего. Онн же нзѣгнѣлн кѡтъ и лнсна и ежъ сѣбрѣше се вѣкоупѣи и повѣдѣше кѣждо шже ѡ себе. и пѣзѣтъ лнсна тѣшнтіи нхъ глаголюштіи: кѣрнѣи и добрѣи дроузы ндѣже сѣзѣроут се тоу

жнкоуѣ. и видѣвъ богъ вѣроу ихъ и любовь оукрѣпляетъ ихъ; а невѣр-
нии и лоукави, въ нихъже завестъ въсели се, аште и въсь миръ при-
обрѣштеть не имать покою, за нѣе завестъ царствоуѣтъ въ нихъ, и
николиже можетъ завестъланѣи насытити се или оупоконити се. и сѣи
наши господарѣе, медведь и вѣльк и кепрь, лоукави соуште и завестъ-
ланѣи и злопаметни не имоуѣ трѣпѣти, нѣ събрѣвше се оуммыслѣтъ о
насъ нешто лоукаво, яко лоукави соуште и пакостанимъ, мы же аште
прѣбоудѣмъ единовѣрно и въ любви, не имать оставити насъ богъ,
аште и немоштии есмы силюю. И ѡтвѣштакъ котъ рече: азъ нека-
жда есмы и не много ходилъ есмы по людехъ. Ежъ же рече: азъ
къ поустыни и порасѣ есмы и не вѣмъ ниутю. И лисица рече: азъ
много дома проишла есмъ и къ царьскимъ шюбѣхъ была есмы и
въ боярьскимъ, и слыша(ла) есмы поимъ утѣоуштинъ писанїа, и поль-
зевала есмъ ѡтъ писанїа. слышахъ бо итгдѣ утѣоуштинъ еже рече:
зауело прѣмоудрости страхъ господарьскимъ. и пакы: дроугоу вѣрноу
ниутюже тѣмю итѣтъ на земли: дражанни итѣтъ наеу злата и каменїа
уѣстѣмал. и пакы слыша(хъ): господъ грьдымъ протнѣнт се, смѣренїимъ же
дасть благодать. Оны же рѣше: глаголи ты и ѡтвѣштаван, мы хощемъ
млыушѣ дѣлати. Медведь же, лоукавъ сѣ не трѣпе, прїиде къ вѣлкоу и
кепроу, и рече: нмѣхъ слоугоу котѣ, и та некари сѣ вѣжа ѡтъ мене. Вѣльк
же и кепрь яко единомыслии тожде повѣдаше невѣрство ѡ сконхъ слоу-
гахъ. и рече медведь къ вѣлкоу: ты еси походилъ много по поустыннымъ
и знаешъ поуты и расноутїа и брѣдокъ рѣкамъ, шѣдъ обрѣштѣ ихъ, яко
събрати се имоуѣ къ единому мѣсто, и нимимъ нѣждѣ своего и порѣбо-
тнимъ ихъ яко некаримыхъ соуште. И иде вѣльк и обрѣте ихъ. и видѣвъ
его лисица изъ далеуе ндоушѣа къ нимъ и рече: и ед(ь)нѣ прїиде глаго-
латїи и ѡтвѣштавати. И изыде и срѣте его еште далеуе емоу соуштоу,
и поклонѣ се емоу съ смѣренїемъ, и науѣтъ плауюшѣи се облакнзати
глаголюшѣи: господниъ мон мрътѣвъ бѣ и оживѣ, изыгмѣлъ бѣ и обрѣте
се. мыни ми дѣнь радости и веселїа, яко господниа моего къ живымъ
видѣхъ дѣньсь. се мыни третїи дѣнь нмѣмъ плауюшѣи за господниа
моего вѣлька. И вѣльк: что яко плакала еси? И лисица рече: господниѣ,
братъ мон пакъ котъ ѡтъ нелиже разоуи се ѡтъ своего господниа
медведа порасте большїи медведа и силоу вѣлкоу имать мыни. и ономъ
дѣни шѣдшоу емоу на локъ и оудѣи велика вѣлька и принесе его мръ-
телъ, и призвалъ все дроуты и соусѣды гощенїе велико сътеори. азъ
же пришѣдшии мнѣшти яко ты еси плакахъ неоутѣшно глаголюшѣи:
братѣ коте, по что господниа моего оуморилъ еси? Онъ же ми рече:
не плааи сестро, не ткои господаръ итѣтъ; азъ же вѣмъ твоего госпо-

дара, мѣшнн сего ѣсть, съ же великъ, мѣ и твоего нѣдѣже обрѣшѣтоу оудаклю, ꙗко не прѣитель нашъ. азъ же сматраюшѣи ꙗко твое поѣдобѣе ѣсть и поѣгы и глагоу и класы, плакахъ. коть же съдробенъ (гѣкр. съдоберне) тѣло его раздѣсть дроугѣмъ своимъ на пиштоу. азъ же рѣхъ: не имамъ мѣстѣ мяса господина моего. и плакахъ много дондѣже те видѣхъ дѣньсь. и нынѣ прѣидеть коть, имать веселити се с тобою и боудѣть миръ междуоу нами. и азъ слоуга твою вѣрны не имамъ оставити тебе. И вѣлькъ слышавъ оубоѣ се и рече: троуднѣе се по поустыни сѣи низмемогохъ, и пришѣдь коть и видѣвъ ме троудна оудобѣ оудакнѣи ме, и боудѣт ми поносна съмыръ и срамна. И помышляше бѣжати. и рече лисица: потрѣпи, сего дѣне прѣидѣть коть и принесесть мѣстѣе много, и веселити се съ нимъ и миръ боудѣть. И рече вѣлькъ: не мѣстѣа ради прѣидохъ, миръ вѣлькъ. И вѣставъ вѣлькъ бѣжа ѡбѣзирѣе се и бое се кота, слышавъ ꙗко великъ ѣсть коть. и пришѣдь къ медведоу и кепроу и повѣда вѣсе глаголы лисице. и поноси емоу кепрь глаголю: и ѡтъцѣ твою не моужь ни хлѣбъ бѣ ꙗкоже и ты, и пришѣдь окуарь оубы его, и ты такожде оумрѣши ꙗкоже и ѡтъцѣ твою. И вѣставъ кепрь самъ нѣдѣ нѣдѣе се на ороужѣе остро и глаголю: кто имать стати противоу мнѣ? И видѣвъши его лисица изыде и падѣши покломи се емоу и рече: добръ прѣиде прѣитель нашъ и побратимъ господиноу моемоу вѣлькоу. азъ же плакала бѣсмъ хъ те много, ꙗко братъ мой коть ономъ дѣне оудакн вѣлькъ и мнѣхъ ꙗко мой господинъ есть и не бѣсть, ꙗко видѣхъ его вѣуера и порадовахъ се видѣвъши ми господина. и нынѣ ми радость, ꙗко видѣхъ тебе здравъ. вѣрашнн бѣ дѣнь братъ мой коть¹ оудакн кепра великъ, и азъ мнѣхъ ꙗко ты еси и плакахъ. коть же рече: не плауи сестро, вѣсть тѣ, нѣ и того оудаклю. нѣ потрѣпи мало, прѣидеть бо коть сего дѣне и имать веселити се с тобою, и ꙗко мясо доколько ѣсть оу его и имать те гостити, и миръ боудѣть. И слышавъ кепрь оубоѣ се, и мышляше бѣжати и рече: вѣ насъ нынѣ поѣсть ѣсть, и мы нынѣ о ѡкоштѣю живемъ, мяса не имамъ. И лисица рече: сѣди, слоуга твою ежъ нѣ ѡтъ тебе ѡтълоуи се болши есть ѡтъ тебе нынѣ, и окоштѣа раздѣлюи имать, принесесть едику любитѣи и боудѣть миръ. И кепрь слышавъ ꙗко великъ есть ежъ и порасъ, плауе оубоѣ се, и вѣставъ бѣжа. и пришѣдь къ медведоу повѣда емоу. и поноси емоу медведъ рекъ: ни ѡтъцѣ твою хлѣбъ бѣмъ ѣсть, прѣиде бо единъ уловѣкъ и оубы его, и ты такожде оумрѣши. И вѣставъ медведъ самъ нѣдѣ, и видѣвъши лисица его и азъшѣши покломи се емоу и повѣда емоу ꙗко коть оудакн вѣлькъ

¹ na strani istom rukom: мауѣна.

велика и кепра, и како жалоба надъ нимъ, и кепра, реуе, оудави медведа велика, и азъ плауюшти рѣхъ: господара своего оуморишь еси. онъ же реуе: не мон, мон же господарь малъ (гкр. мьль), съ же великъ, нь и того оудавлю, ако прогна ме ѿтъ себя. И медведь слышавъ оубою се и бѣжа. лисица же оуставляше его глаголюштинъ: прѣидеть котъ и миръ сътворишь. Онъ же не послуша, нь бѣжа. и пришьдъ къ вѣлкоу и кепроу реуе: ако лоукавѣншн сы вѣстѣхъ свѣрѣн, и что намъ, ако мы слымы соуште и крѣпци, не можемъ ли се протненти и стати протнѣхъ единомуу котоу? аште и сильнъ и храбрь есть, и мы такожде слымы и храбрѣн есмы. И вѣставьше вси трѣе идоме. и видѣвши нхъ лисица ндоуштинхъ сътвори нмъ обыую поклоуеніе. они же пришьдыше сѣдоме. и реуе лисица къ себе: кѣромоу и по боу жнеоуштомуу не желаюштомуу уюждинхъ, богъ вѣсно помагаеть емоу; желаюштомуу и захенештомуу уюжда нмѣнѣа вѣзетѣ, такоу самъ себя ходатанствоуетъ сырьтъ, аште и сильнъ есть, повнннъ есть самъ своимъ погыбѣти. И реуе медведь къ лисици: постави кота и ежа зде, ако ты въ нѣмѣхъ нашихъ еси. И реуе лисица: прѣити имать братъ мон котъ. И вѣзрѣвши къ незлапоу и скоуныши храбро реуе: идеть котъ и носитьъ великоу свѣрѣ, нли есть елемъ или зоушѣрь. Они же рекоше: сѣкрнемъ се къ мале домѣдеже видимъ что принесеть. И кепръ оури се къ сламѣ близъ, вѣльнъ же вѣзлѣзе на подѣ вѣсоу сѣмотрѣти что принесеть котъ, медведь же вѣзлѣзе на кроушнѣкоу вѣсоукоу. и пришьдъ котъ вѣзлѣзе въ храмъ и ни единъ его видѣ ѿтъ нихъ. они же сѣматрадохъ его ѿтъ далека прѣити. котъ же осоуси се на огннштинъ и слыша кепра въ сламѣ сапаюштинъ и опашію махаюшта, и помысливъ ако мышъ есть, и съ вѣсею силою поустн се къ кепроу мнѣвъ нмнтинъ мыша. кепръ же видѣвъ ако храбро поустн се къ нѣмоу, мнѣаше ако оудавити его хостеть, помысли бѣжати. и вѣскоуныкъ скоро не оулоути врата, нь оудари главою своею ѿ прагѣ, п оу томъ уасе нскоунише оуи его, и падъ нздѣше. и поплашнсе се ѿтъ кепра котъ вѣзѣже на подѣ, ндѣже и вѣльнъ, и видѣвъ вѣльнъ что бысть кепроу и како оумръ поустѣльшоу се котоу на нь, реуе: добръе ми есть самомоу се оуѣити неже ѿтъ кота оудавленноу быти. и скоуныкъ ѿтъ пода оуѣи се п оумръ. и котъ не вѣди ни что, нь бое се вѣзѣже на кроушоу, ндеже медведь. медведь же видѣвъ сырьтъ кепрокоу и вѣлюію и тѣ скоуныкъ бое се кота, и падъ ѿтъ кроушн нздѣше.

И си вси трѣе свѣрѣе сильни мнѣшти себе, сами себя оуѣице быше, и захнѣсти нхъ не пользева и лхонмѣство, нь пауе погоуѣи. и слыши, ѿ цроу, ако нѣстъ неправѣда ѿтъ бога ни на когоже, нь все ѿтъ нѣшего самовластѣа есть, акоже и прѣжде рѣхъ, нь нѣждо ѿтъ своего по-

ХОТИ И ЗАКНИСТИ ВЪЗНОМЪ ВЪПАДАЕТЪ КЪ СЪТН ДѢЛОМЪ, ИМО ЕМОУЖЕ КТО ПОКИНЕТЪ СЕ, ТОМОУ И РАБЪ ЕСТЬ, ИМО И ПРѢЖДЕ РѢХЪ, ИМО ОТЬ ЗАКНИСТИ ВСА ЗЛОБА КЪ НАСЪ ЕСТЬ. ЗАКНИДНЪ ИЪНТО КОМОУ ЗДАТО НАИ ИНА НИЗНІА И ИДЪТЪ СИЛОЮ НАИ ТѢТЪСТВОМЪ ВЪЗЕТИ ЕМОУ, СЪ ОТЬ САМОВАЛСТІА СВОЕГО ОУМІРАЕТЪ УЮЖДАА ВЪЗЕМЛЕ. НАИ ЦАРЬ ЕСТЬ, НАИ ВОИНЪ, НАИ ВЛАСТЕЛНІМЪ, НАИ ОТЬ ОУБОГЫХЪ, ИЪЖДО СКОНИИ ШЕРОКЪ ДА ДОКАНТЪ СЕ, ЛИХОМЫСТВО ЖЕ И ЗАКНИСТЬ ОТЬ НЕПРІАЗНІИ ЕСТЬ. И ПОКИННОУЕ СЕ КТО ЗАКНИСТИ И НЕПРІАЗНІИ, САМЪ СКОЕН ПОГЫБѢЛНІИ И СЪМРЪТИ ПОКИННІМЪ ЕСТЬ.

III

ПОВАСТЬ ОТЬ КНИГЪ СТАРЫНХЪ ѿ АСА ЦАРІИ ІУДИИНА. ИЖЕ БЫСТЬ ИЕШІИ ПО ДАВЕНДЪ ЦАРІИ, ИМО ДАВЕНДЪ ЦАРЬ РѢДЫ СОЛОМОНА, СОЛОМОНЪ ЖЕ РОКОДМА, РО(КО)АМЪ ЖЕ РѢДИ АЕІА, АЕІА ЖЕ РѢДИ АСА.

БЫСТЬ ЖЕ ПО ВЪИМГДА СКОМЪУАТИ СЕ АЕІИ ЦАРОУ ІУДИННОУ, ПРѢТЪ ЦАРЬСТВО СЫНЪ ЕГО АСА, И ТОЛИКО РЕВЪИИТЕЛЪ ПОКАЗА СЕ ПО ЗАКОНОУ ГОСПОДЬНЮ И ПО ПРАДАНІЮ МОУСЕОВОУ, ИМО ПРѢВЪУДЕ ДОБРОДѢТЕЛЪНЪ ДАВЕНДЪ ПРѢОТЦА СВОЕГО, ИМОЖЕ ОБРЪАШТЕШТИ КЪ КНИЗЪ ЦАРЬСТЪННОИ, ИМО НИКОЖЕ БЫСТЬ ИИ ПРѢЖДЕ ИИ ПО ТОМЪ КЪ ІСРАНАМЪ ИМО СЪ АСА ЦАРЬ, ИМО И МАТЕРЬ СКОЮ АЕІННОУ, ДЪШТЕРЬ ЖЕ АВЕСАЛОМЪЮ, ЗЛОУШТЕВОВАВЪШОУ СЪЖЕЖЕ ОУГНЕМЪ, РЕКЪНОУЕ ПО ЗАКОНОУ ГОСПОДЬНЮ, ИМОЖЕ КЪ ЦАРЬСТЪННОИ КНИЗЪ ОБРЪАШТЕШТИ. И СЪ АСА ЦАРЬ ВЪСЪ СЪЕАТЪ ЖЕНСКИ ОУМЫСЛИ ИЗЕТИ И НЕКЪТІЮ ПРѢДАТИ, ИМОЖЕ РЕЧЕ: ВЪСА ЗЛОБА ИА ЗЕМЛІ ОТЬ ЖЕНЪ ПРОЗЕБЪ, И ИМОЖИ ОТЬ СИЛЫНХЪ ЖЕНЪ ПѢДОМЕ, ИЛИ ЖЕ ПРѢАШТИШЕ СЕ, ИМОЖЕ СѢХЪОНЪ ВЕЛИКИИ И ПРЪМОУДРЫИ КЪ УЛОВЦЪХЪ СОЛОМОНЪ И ПО СИХЪ ИМОЖИ. И СЪ АСА ЦАРЬ ПРОУЧЪТЪ АЕІНЫИ КНИГЪ МАТЕРЕ САМОУИЛА ПРОРОКА, И ОБРЪАТЪ ИДЪЖЕ ВЪ ПИСАНО: ДА НЕ ХЕАЛНТЪ СЕ ПРЪМОУДРЫИ ПРЪМОУДРОСТІЮ СКОЕЮ, И ДА НЕ ХЕАЛНТЪ СЕ БОГАТЫ БОГА(ТЪ)СТВОМЪ СКОНЫМЪ, И ДА НЕ ХЕАЛНТЪ СЕ СИЛЫ СИЛОЮ СКОЕЮ, И ПРОУЧЪТЪ НАСЫІА СЕ, ЗА НЕ БЪАШЕ КЪ МАЛЪ НЕИСКЪУСАИ, И ПОВЕЛЪ СЫМЪ СРОКОМЪ ТРЕМЪ НЕ СТИХОЛОГИСАТИ СЕ КЪ ЦРЪКВЪ, ИМО ОТЬ ЖЕНИ СОУТЪ ПИСАНЫ, ПРИРЕКЪ И СЕ: КАКО БО МОШТЪНО ЕСТЬ НЕ ХЕАЛНТЪ(И) СЕ МОУДРОМОУ О РАЗОУМЕ СКОЕМЪ НАИ БОГАТОМОУ О БОГАТСТВѢ СКОЕМЪ НАИ СИЛНОМОУ О СИЛѢ СКОЕНЪ? И ПАКЪ КОЛИКО МОЖЕТЪ НЕРАЗОУМЪ-ИЗГО КЪШТИ СЪ МОУДРЫМЪ И НЕРАЗОУМЫНЫМЪ? ИЛИ КОЛИКО МОЖЕТЪ ОУБОГЪ СЪ БОГАТЫНЫМЪ, НАИ НЕМОШТИИ СЪ СЫЛНЫМЪ? И ОУМЫСЛИ ЦАРЬ АСА СЪЕ СРОИИ ТРИ ИЗЕТИ ОТЬ СЪБОРНАГО ПИСАІА. И ОСКРЪБИ СЕ О СЕМЪ ВЪСЪ ІСРАНАИ. И ПАУЕШЕ СКРЪБѢТИ О СЕМЪ ВЕЛИМЪ, ИМО ЦАРЬ АСА БЛАГОУШТЕВЪ СЫНЪ И ПРОРОКИ ЛЮБЕНЪ И ПРАКО СОУДЕ КЪ ЕРЕСЬ ВЪПАДЕ И ПРОРОУШСКИЕ ГЛАГОЛЪ ДОУХЪМЪ СВЕТЫМЪ РЕЧЕНЫЕ ХОШТЕТЪ ОШЪТЪРИТИ. ИЪ ВСЕ ВЪДЕШТЕЕ

око не остави его малыхъ радъ словесъ пророуьскыхъ погнемоути въ коньцѣ Давида ради отца его, яко рече: не видѣхъ праведника оставленна. и наведе господь на Аса цѣра за три сроке три дѣни изытиице. и бысть въ нѣгда възлѣшти царюу Аса на царьскихъ одрохъ въ шестн уасъ моштин, въ нѣгда бѣ обыуан Іеремь до сѣзта съкрѣштити слоужьемъ црькоуьнымъ, бѣ бо и праздниъ потьуеице сѣмьницѣ, и бѣ потьштѣице цареко велико ѿ приготоуькиныхъ въ жрьтвѣхъ и на питице оубогыхъ страьныныхъ и на всесъжеженїа. царь же Аса обрат(е) се въ шестын уасъ моштѣи вѣмѣ града на гионштин покрѣжень, ниутоже нмы на себе тѣуїю долноюу ризоуу плаьтеньноюу до колѣнь. и видѣвъ себе тако рече: что се? еда сѣмь есть? И възлягъ пакы яко да заспнть, и не възможе заспати до сѣзта. и сѣмьцоуу вѣсѣаеньшоуу и дѣноуу вѣненьшоуу бѣхоуу входеште и исходеште нзъ града и въ градъ, вѣсь зрѣхоуу на нѣ и никутоже ниуеосоже глаголааше къ нѣмоуу: что тоуу сѣднши? онъ же обѣзираше само и онамо и помышляаше въ себе глаголю: ѿ уюд(о)! аште быхъ царь азъ бѣхъ, не бѣ ли мене не понскаан гдѣ есѣмь? нѣ еда царь бѣхъ есѣмь въ сѣмь, яко мене зде никуто познѣаает? и помышляаше: кто есть царь въ сѣмь граде? и стѣдѣше се въпросити кого, и помышляаше понти само и онамо, нѣ стѣдѣше се наготн ради, яко бѣ въ единомъ срацѣ (гѣкр. сроцѣ). и рече: сѣждоуу здѣ домыдеже вѣждоуу боудет ли приношенїе црькоуьно и боудет ли троубы Іеренскыѣ, якоже обыуан есть троубити Іеремь на приношенїе и яко бѣзъ цѣра не могууть се сѣткорити. И абые вѣстроубнше троубы Іеренскїе, и приношенїе разда се по обыуаю, и останкын раздѣлѣнше се ништнѣмъ и страьнымъ, и нѣдѣ къждо въ домъ скон, и оубозы и страьнымы въ сеомъ, и царь въ царьскѣа отиде, Аса же царь оста единъ на гионштин прѣмоуу градоуу и царьскыныхъ полатѣхъ. и абые вѣстроубнше царьскыѣ троубы, сѣд(е) бо царь по обыуаю царьскомоуу на обѣд(ѣ). царь же Аса рече: нѣнѣ разоуьмѣхъ яко мѣтани (въ мѣуьтанин?) царь бѣхъ есѣмь, и нѣмъ есть царь въ градѣ сѣмь, азъ что есѣмь? И вѣложи емоуу богъ гладъ въ срьдьце, яко хотеше земаюу сънестн. и вѣнде уловѣнѣа пѣстоушѣа плоть ѿ зелѣн (гѣкр. зелѣа) скѣомъ. и рече: ндоуу и попрѣшоуу мало хѣбѣа, яко снѣдаемъ есѣмь гладомъ вѣсь дѣнь. и шѣдѣ проси, и рече емоуу уловѣнѣа: кто и ѿтѣ коудоуу вѣсь дѣнь сѣде на гионштин еси, и не шѣль еси нѣ градъ вѣзети ништоуу страьнуьскоюу ѿтѣ роуькѣ Іеренскыхъ? не ѿтѣ града сего ты еси, нѣ ѿтѣ нѣкыѣ. страьны незыаеьмы сѣхѣднѣнѣ еси. И вѣндевъ его не нѣмоушѣа уѣсо ѿтѣвѣштати и призвавъ дроуьгы свое плетоплотъ, и истезавъ его докоуьно ѿтѣ коудоуу еси и что есть дѣло твое, онъ же не оуьмѣ ниуто ѿтѣвѣштати ста осѣужденъ, и еьмѣше (гѣкр. еьмѣже) дѣтко плетное вѣнше его по тѣлоуу до .л. раьнѣ. и вѣдѣкше нѣцѣи ѿтѣ

поута вѣсма улоуѣна ѿтъ пѣтоплотаць, прѣидоме и рече: что хлю
сѣтвори съ, яко тако немилостивѣно ѿтъ насъ вѣсма есть? Они же рече:
яко иноплеменьникъ есть и сходящикъ ѿтъ тоуждыныхъ странъ, и хо-
штемъ его кести къ тѣмънищюу людскоу доидеже испитаемъ ѿтъ коудю
есть. Они же видѣхше его яко екринъ есть и обрѣхаша есть по ху-
коноу, поустинше его речеми емоу: яко игралъ се еси въ игралишти;
ѿтъ селѣ боуди цѣломоудроуе. И шѣдъ Аса царь сѣдѣ оиетъ на гионшти
на мѣсте идже и прѣжде. и въсь дѣнь прѣвѣсѣ алытъ и тоинѣмъ
гладомъ и жеждю. и обсиотекъ на гионшти. оутро дѣню вѣнѣшюу сѣдѣше
такъ. и вѣнѣшюу шестоюу часюу, вѣстроуѣнше царьские троуѣмъ и сѣд(е)
царь на ѿбѣде. и царь Аса бѣ сѣде на гионшти небрѣгомъ, и помысливъ
рече: шѣдъ прѣидюу и вѣнѣшюу кто царь есть сѣди на столе, и кто соутъ
прѣдѣстоеште емоу слоугы. И прѣшѣдъ видѣ царя сѣдѣшта на прѣстолаъ,
и не позна его, слоугы же прѣдѣстоеште емоу познавахше. и прѣшѣдъ
въ сонѣтънищюу царьскоу и видѣ архѣиматѣра своего стоѣшта и блюдешта
блюда царевѣ, и въпроси его глаголю: кто есть съ царь сѣден на прѣ-
столаъ и како нѣме емоу? Архѣиматѣръ же смотрѣвъ его рече: и кто
еси ты хѣде въшѣдъ въ царьскѣа и о царѣ испитоуѣши како есть нѣме
емоу? ѿтъ коудюу еси ты? Испитавъ его доволѣно и не ѿвѣрътъ ѿтъ
коудюу есть, рѣкы его стапомъ до .л. рѣкъ рече емоу: прѣигравъ рѣкы
ское прѣшѣлъ еси въ царьскѣа испитоуе кто есть царь въ Іер(о)с(о)лимѣ
дѣньсь. пѣзгнѣ его вѣнѣ вѣнѣ. ѿтъ глада и ѿтъ ранъ шѣдъ сѣде на обѣуѣ-
нѣмъ мѣстѣ на гионшти, идже и вѣтера (тѣр. вѣтера) сѣдѣше рѣдѣ наготѣ
тѣлесныѣ, яко ѿтъ гионъ топлота нѣа исхождѣхше и сѣгрѣхѣхше. на гионшти
дѣоедѣшѣтѣковѣвъ и дѣоеиотѣвѣвъ и нѣуѣсѣже мѣстѣ и пѣтъ дѣа дѣни и
ношти нѣже оусноу, моууныѣмъ гладемъ и жеждюу и ранѣми боле, нѣмѣже
оунизѣхѣмъ бысть ѿтъ пѣтоплотаць и ѿтъ архѣиматѣра своего. и вѣнѣ-
шюу дѣню третѣюу помысливъ царь Аса и рече: се оуѣме сконѣуѣаю
се гладомъ и жеждюу и ранѣми вѣсма и тоинѣмъ; не идюу просити нѣа
въпрашѣти ѿ царѣ, яко азъ оуѣже рѣзоуѣхъ яко царь не билъ есѣмъ;
нѣмъ есть царѣствоуѣн, азъ же что билъ есѣмъ не вѣде. вѣстанъ прѣтѣе
идюу въ оусмоуѣнѣюу, вѣгнѣ прѣнѣмѣтъ мѣ и дѣстъ ми дѣло и дѣлаю, и
дѣстъ ми хѣтъ и оуѣрѣплю уѣло мое, яко нѣмѣмъ сконѣуѣати се сѣго дѣне
гладемъ. И вѣстанъ поидѣ въ оусмоуѣнѣюу своемоу, егоже и хѣлѣхше.
и ѿвѣрте его идюуѣтъ хѣтъ, и рече емоу: прѣнѣмѣи мѣ стрѣнѣнѣго на
дѣло свое и нѣлоуѣи мѣ дѣлати дѣло твое, и послѣоужѣи ти вѣрно, и
нѣасѣти мѣ хѣтъ. И рече емоу оусмоуѣнѣцъ: познавахѣши ми се не истѣнѣ-
стоуѣ въ испитоуе. не образъ и видѣнѣе твое есть въ хоудюѣшѣстоу
сѣмоу, въ ѿбѣнѣнѣе твое иѣдѣбѣи се великимъ людемъ. вѣдѣи ми се

ѡтъ коудоу еси и которыхъ людѣи еси. и вѣрше твое оуже мноуло
 есть оуунти се хоужоужесткоу семоу. Онъ же рече: господишъ ме остави
 къ градѣ сѣмъ колешта и отиде къ скои си; азъ же остахъ безъ ризъ
 и бес пиште и не имамъ ити къ господиноу моемоу, яко остави ме.
 нь хоштоу дѣале хлѣбъ мсти. Оусмошѣльць рече: аште би тако бѣло,
 прѣи те быхъ, нь минт ми се проигралъ се еси къ игралишти и ризы
 свое погубѣ(и)лъ. Онъ же глаголаше: яко не знаю играти ни кидѣль
 есѣмъ игралиште. Оусмошѣльць же вѣроуае прѣеть его, и рече оусмошѣльць
 къ жене своен: дѣждъ (гѣр. дѣждъ) емоу мсти докольно, яко нѣте кожи
 тапѣтати до три уаси. И дастъ емоу жена полъ хлѣба съ друугими сѣдѣми.
 и сѣхъ сѣдѣ алаша. и рече оусмошѣльць жене своен: дѣждъ (гѣр. дѣждъ)
 емоу докольно мсти. Жена же дастъ емоу хлѣбъ, егоже на потегъ мѣра
 бѣ .н. литръ. онъ же сѣдѣ его въсего и еште обызираше се хоте мсти
 еште. рече жена къ оусмошѣльцоу: что се яко прѣеть сего игралишна
 къ домъ скои? и се за единогоу соуботоу поимъ въса наша нѣтиѣ; азъ
 сего проигравшаго ризы свое и пришедшаго къ намъ не трѣблю, ки-
 дѣши оуниа скоима яко сѣдѣ что бѣ мѣра трѣмъ моужемъ сѣдѣ(и).
 И оусмошѣльць вѣроу емъ жене и яко оубога сѣ рече: азъ же много
 троуде се обрѣтаю мало хлѣба на пиштоу себе. сего же, егоже прѣехъ,
 что и какоу боудеть? емоуже позавидѣ жена мои сѣдѣ ради, яко
 много мстѣ и нити. И се помыслилъ оусмошѣльць рече: извѣстѣно
 испитахъ ѡтъпоуштоу его ѡтъ коудоуже и прѣиде. и призвае рече емоу:
 ѡтъ коудоу пришѣлъ еси къ намъ? и хоштеши навѣсти намъ обидоу,
 яко не нашихъ еси граждѣмъ моужъ, нь ѡтъ тоуж(х)нихъ еси и сходѣ-
 никъ, и хоштеши навѣсти на насъ крѣкъ. аште не испокѣси мѣи ѡтъ
 коудоу еси, имамъ тебе прѣдати въ тѣмѣницоу людскоую. Онъ же бѣзъ-
 ѡтѣвѣтанъ сѣ не нѣтише что рѣшити, ста осождѣнь. оусмошѣльць же емъ
 его би испитоуе; ѡтъ коудоу еси? и ранникъ его изъгна кѣмъ изъ града
 яко игралишника, бое се бога не прѣдасть его въ тѣмѣницоу, познаваше
 же се яко еверень есть. Аса же царь третѣе шѣдъ на гионшти, идѣже
 прѣжде дѣявоштесткова, и рече: се оуже вса мною глаголема вса ни
 въ чтоже быше. се оуже въ мале не сконѣуахъ се гладомъ, и се насѣ-
 тѣи се хлѣвѣхъ рамы на тѣлѣ моемъ. и за оутра что оубо боудать? ндоу
 проуе въ пронаженыхъ жилишта, и имамъ показати рамы свое прона-
 жоу скои, и прѣимутъ ме пронаженѣи. И въ третѣю ношть възлегъ на
 гионшти заспа, дѣи ношти быхъ на гионшти и не спавъ, въ третѣю же
 прѣшѣдъ насѣтѣлъ се оу оусмошѣльца и задрѣмае оусни въсе рамы, за-
 спа на гионшти. и въ шестѣ уасъ ношти въстроужѣньшѣмъ троужемъ
 Іеренскимъ въ цѣрковѣ по обытаю цѣрковѣномоу въспренюуе и Аса царь

на гноштин кьмъ града заснакъ и обрѣт(е) се въ царьскыныхъ ложницяхъ. ѿ уюдо! и бмѣъ хъ тры дьни кьмъ царьствѣа изъеръжень и въ малыхъ искоушенихъ трѣи дьни за тры срокъ пророуьскыи искоушаемъ мѣъ яко не помѣноу бога ни прослави. егда же мо искоушении въспреноу, прослави бога реуе: господи ксѣдръжителю, слава ти. въ истинноу мѣсть въ адѣ помни(е)и тебе, ни мрътѣи въскхалеть те, нъ мы живи въскхалимъ господѣ. И въ тѣ уасъ въстанъ иде въ црьковъ ѿса царь съ тѣштѣмъ. и пришѣдъ въ црьковъ обрѣ(те) стихѣлогисоуишта се: да не хѣлѣнт се прѣмоудри и проула. и видѣкъ цѣра црьковники оуымъуе, за нѣ оубою се цѣра и яко повелѣлъ бѣ царь ѿстрѣгати се срокамъ симъ и не быти нмъ въ црькви, того ради прѣымъуе. и царь видѣкъ разоумъ и реуе въ црьковьникоу: тако есть въ истинноу якоже нишеть, глаголы бѣ-страха, и егда боудѣтъ крѣмъ ѿбѣда, мѣи се прѣдъ мноу. И по съеръшени слоужбен, седе царь ѿса по обычаю царьскомоу и црьковьникъ пришѣдъ стѣ прѣдъ лицемъ цѣра ѿсе. и реуе ѿса царь: еси нѣе соуѣтъ въ тѣмъницѣхъ кьеръженѣи протнѣленѣа ради въ цѣроу поустити нхъ повѣлъ и реуе ѿса царь: шѣдъше прикѣдѣте ми моужѣи тры того дѣне плѣтъшенъ плоть. И реуе архимѣгероу скоемоу: стон ты тоуи. и реуе призвати оусмошавьца. и прѣиде нъ тѣ. и пришѣдъше въси нрѣдъ цѣрѣмъ ѿсоу, и реуе ѿса царь въ плѣтонлѣтѣмъ: томъ дѣне какоу уловѣкъ просиль оу вѣсъ хѣвъ(ѣ), гдѣ есть. выни? Они же оужасоме се рекше: ѿ цѣроу мы хѣтѣхомъ вѣсти его въ тѣмъницоу домѣдѣже испитаемо ѿтъ коудѣу есть; нъ пришѣдъше слоугы царьствѣа ти поустинше его рекше: мы вѣмъ яко непокннѣнъ есть и екрениъ якоже и мы. ѿса же царь реуе стати слоугамъ прѣдъ собою. слоугы же цѣреки ѿтѣкѣштѣкъше рѣше: ѿ цѣроу, мы ходѣште по поутѣи въ .ф. (уасъ) дѣне видѣхомъ вѣема уловѣкъ немилоствѣно и придохомъ и въпросихомъ: что зло сътворѣи съ яко тако вѣете его? они же рѣше: яко сходниѣнъ ѿтъ тоуж(ѣ)нѣхъ людѣи. мы же истѣзѣвъше его и обрѣтъше яко екрениъ есть и прѣн(гра)лъ есть рѣзы ское, поустихомъ его рекше емоу: к томоу не (н)гран. и шѣдъ сѣд(ѣ) на гноштин топлѣти ради, яко нагъ бѣ. И ѿса царь въпроси магѣра и реуе: томъ дѣне какоу уловѣкъ испитѣвалъ те кто мѣст нмѣи царь на столѣ сѣдѣ? И реуе архимѣгеръ: прѣиде нѣмъ игрѣльниѣкъ въ единѣи сѣацъ (гѣр. сѣоцѣ), испитѣвалъше ѿ цѣри и како нѣе емоу, егоже вѣмъ до-кольно изъгнахъ его кьнъ. И царь ѿса въпроси оусмошавьца реуе: кто приходиль и тѣбѣ томъ дѣне? Оусмошавьца реуе: уловѣкъ прѣиде въ домъ мой и испѣвадѣ ми: яко господиѣи мой остави ме и отиде въ скоу, азъ же остахъ безъ рѣзы и нагъ съ якоже видѣши ме; нъ прѣими ме на дѣло ское, за нѣе не нмѣмъ ни по господиноу моему, яко остави ме,

нѣ хомѣю дѣлати и съ троудомъ исти хлѣбъ сконча. и рѣхъ женѣ своѣ: даждь (гѣр. дажда) емоу исти, яко имамъ дѣлати съ ними три уасы нощѣ. и дасть емоу жена, и иде. и въсплана жена и рече ми: что мы знаемъ сѣа? яко съ улозѣми примѣды безъ ризъ неумѣсть есть и имать доухъ хлѣбъ, яко нѣде хлѣба за .и. моужѣмъ; азъ сего въ домоу моемъ не требую. азъ же истезахъ его и ранихъ его яко игралиши изъгнахъ его вънѣ, и мною яко облыштенъ на гноишѣи яко нагъ съ. выши же нѣ (кѣ)мъ гдѣ есть. И рече Аса царь: господи сѣаѡѡ(е) господи въса прѣмоудростѣи сътворихъ еси, и яко възвезунѣше се дѣла твоѣ. въ истинноу есть реуеньное: да не хвалятъ се прѣмоудрѣи прѣмоудростѣи своєю, и да не хвалятъ се силыи силою своєю, и да не хвалятъ се богатѣи богатѣствомъ своимъ. И рече Аса царь привести емоу харѣтѣи и урѣшило, и сѣдъ въ цркви написа въса сѣа нѣже пострада за .г. дѣны. разоумѣ бо мно сихъ ради глаголь пострада, нѣже кѣ показалъ ѡтѣрѣти и изъмѣ(т)иоутѣ ѡтѣ цркви, нѣ богъ его не остави въ конѣцѣ погыбнѣти, нѣ оустри его тако изъмѣниѣ на него нѣде на большее потерѣженѣи пророуьскимъ глаголь скетымъ доухомъ реуеньнымъ и на проутѣнѣи и слышанѣи и пользоу въсакомоу улозѣмоу богомъ създанѣиomoу. и сѣа сице ѡ царѣ Аса, нѣже и самъ царь написа.

Proroštvo despota Stefana Lazarevića.

*Predao u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije
znanosti i umjetnosti 10 siječnja 1872*

PRAVI ČLAN DR. GJ. DANIČIĆ.

Šafarik godine 1831 u *Jahrbücher der Literatur* bd. 53, anz.-bl. pod br. 116 i po tom u *Gesch. der südslav. Liter.* III str. 221—4 govoreći o rukopisu, koji je sada najviše poznat pod imenom hodoški, javi da u tom rukopisu ima neki članak grčkoga cara Lava premudroga: „Leo der Weise über zukünftige Dinge, ein sinniger Unsinn, wie alle Orakelsprüche“ i da ga je poredio sa štampanjem proroštvima toga pisca ali našao da se od njih sa svijem razlikuje (ganz verschieden). Na onom prvom mjestu stavi Šafarik i početak i još jedan djelić toga članka. U njegovu *Slov. Narodopisu* na str. 160 drugoga izdanja (koje je u mene) stoje kao primjer starobugarskoga jezika dvije pjesme, od kojih se prvoj početak od riječi do riječi podudara s početkom ovoga članka objavljenim iz hodoškoga rukopisa. Po kom je rukopisu to štampano u *Narodopisu*, ne znam; ondje je samo zabilježeno da je iz rukopisa od godine 1390; poznato je da se i za hodoški rukopis uzima da je od te godine; u *Narodopisu* je ta pjesma štampana s nazalima, a u hodoškom nema nazala.

Po drugom rukopisu, koji je u Biogradu, ja štampan godine 1859 u *Glasniku* XI str. 168—9 nešto toga članka, što ga je u rukopisu, a to je početak malo duži nego što je u Šafarika u *Jahrbücher*, s malijem pristupom, kojega nema u Šafarika, i s natpisom, u kom nema Lava premudroga nego se kaže da je djelo Stefana Lazarevića. Taj je odlomak iz istoga biogradskoga rukopisa iste godine štampano i P. A. Lavrovski u *Извѣст. carske ruske akademije* VIII str. 400.

Unuk Šafarikov Jos. K. Jireček, koji, prem da još mladjačan, već duboko počinje roniti u starine slovenske, naročito srpske, obradova me lani (1870) iznenada poslavši mi pomenuti članak iz hodoškoga rukopisa prepisan vas, koliko ga u rukopisu ima, na čemu mu od mene velika hvala. Iz toga prijepisa vidjeh da ni u hodoškom rukopisu nije ovaj članak cio, nego od posljednjih devet vrsta što su u njemu stoji samo po 3, 4 i 5 prvijeh slova, a ostatak je tijeh vrsta odadrt; još vidjeh ne samo da se ovaj članak hodoškoga rukopisa i

Сіе пророуастене келии покрехио саписато деспотомъ
Стефаномъ Лазаревићемъ.¹

Саплетѡхъ слохо поазио ка разоумекуюштимъ и канимауюштимъ га-
данна ѡ еже сагнѡти се касакѡмоу пророуастѣю до пришастѣа господина,
сакрахъ ѡтъ касехъ пророки, и приложихъ хде ка кратце изрешти. Си рехъ:²
†Ма оугрехъ слишоу кмо клепзють; да аште клепзють?³ разке пле-
штоуѣтѣ и рикають и гласи⁴ испоуштають,⁵ криха потресаютъ⁶ са ста-
рицею лисицею,⁷ еже паде и сагнѡ се.

Н⁸ придохе деа моужастакиа да ю хотетъ ваздегнѡути са сребнимъ
пауниникомъ и алмазскимъ коннемъ⁹ и са бнумъ¹⁰ наѡштrenomъ,¹¹ са
перомъ широкимъ,¹² са мнумъ¹³ наѡштrenomъ. и роуниште¹⁴ распрости-
рляють и ими¹⁵ сатресаютъ.

†*Кнде(хъ) бабоу гдѣ прескоуи трапъ. (па strani: баба тоуруниъ,
море трапъ.) икоже кнде(хъ), поуоудих се кмо баба преснаклетъ¹⁶
трапъ, преснаклетъ¹⁷ и мимо хѡдитъ, и не бонт се да се не падметъ;
на теуетъ и мимо хѡдитъ,¹⁸ трапъ разнаклетъ.

†Сакршаюштоу се .л.-моу индиктоу, и мауниаюштоу се .ф.-моу,¹⁹
гредетъ Марѣа из коденнице, влзунтъ²⁰ перо коденнимо, и носи креѡу
брашна²¹ и кслагн препани,²² да оумеси²³ колауе, бабоу²⁴ пшеницоу, да
ю снадзють²⁵ кози, иже²⁶ горн држетъ. Слишахоу же²⁷ кози,²⁸ поте-
коше ка ѡградоу, радоуиште се самидоше се;²⁹ а дроуги хѡштетъ исти³⁰
погауоу.³¹ ма, поне, иждъ погауоу.³¹ ижица беше, вртъ³² беше. а баа,³³
поне, изгѣсе погауа. ѡтъ .л. в. ѡсташе, ѡ(тъ) петь³⁴ зли *Іоанъ †искто,
попъ, испопъ, и памы понъ. Вакхоте похкатити³⁵ прѣднѣе³⁶ клепало,
испоустн³⁷ клепало, и даде га подѣакомоу, еже иеть знаменѣа име:³⁸
Илине мое³⁹, детене мое, коуде идемо? кмо бежимо?⁴⁰ Ка мишѣю
оутлиноу. Да уто саткорнмо тамо? Се сакрнемо подъ клопъ.⁴¹ Шинке
варетъ, † ѡсатѣ истрѣблиють, и мало и мало⁴² поекноуѣ⁴³ едниъ на

¹ Моуждѡсть и пророуастѣе свѣтаго Стефана Лазаревића в. ѡ) коу-
доуштѣихъ прѣмоудраго Лѣа hd. ² auega ovoga dovde nema hd. ³ b. nema
да аште клепзють. ⁴ гласъ hd. ⁵ испоуштають и оударають hd. ⁶ потре-
соуютъ в. ⁷ лисицицею hd. ⁸ hd. nema и. ⁹ dalje nema и biogradskom.
¹⁰ с мнумъ. ¹¹ н. ¹² широкимъ. ¹³ бнумъ. ¹⁴ рнчюште. ¹⁵ миръ. ¹⁶ прѣ-
скауе. ¹⁷ прѣскауе га. ¹⁸ и. ¹⁹ сакршаюштоу се индиктоу ѡсмомоу хѡде-
штоу, мауниаюштоу се декетомоу. ²⁰ влзунъ. ²¹ вреню и брашно. ²² прѣпль-
нише. ²³ ѡмеси. ²⁴ кѣселоу б(а)гоу. ²⁵ снздетъ. ²⁶ еже. ²⁷ нема же. ²⁸ кози и.
²⁹ нема се. ³⁰ изгѣсти. ³¹ погауоу. ³² фрѣтъ. ³³ нема баа. ³⁴ ѡтъ десетъ деа
ѡсташе и ѡтъ петь. ³⁵ вакхотѣ и похкати. ³⁶ прѣжде. ³⁷ и поустн. ³⁸ еже
знаменѣе имаше. ³⁹ мон. ⁴⁰ коуде идемо, кажи ми. ⁴¹ да скрнемо поклопъ.
⁴² jedan put и мало. ⁴³ поеуюють.

дроугаго, и на стапке¹ вьскланиють, ико да не самдоуть² на шмоу, иже хлєбн зреть сломаеньи на .х.-мь и .и.-мь комади,³ да сєдоуть да га идоуть гласїтеле и славници рнгоуште⁴ єдинь на дроугаго, кон да самєсть, ко(и) изнесетъ покєкє.⁵

†Приде коупина ѿ оном⁶ стране, простре се, и хєати⁷ место Скоутар⁸ сѧ арменскимь⁹ шипкомь чркєномь.¹⁰ *І се¹¹ ѿгньи триь ѿть издола¹² по поуїниє, *ѿть издола¹³ глєкє¹⁴ стрьмоглавь¹⁵ покрєснѧ,¹⁶ ѿть издола ногоу¹⁷ єго прстїю прилєплєниє,¹⁸ *простре се оукеатит(и) глаголет¹⁹ кнїгоградь.

†* І²⁰ приде ѿблєкь ѿть Ізгора сѧ снєгомь и грядомь и сѧ дладємь смєшеномь,²¹ и шрїста трїоу, и Ісплє²² гѧ и покємоу. *І покєи кєтарь югь, и по нємь аспиди,²³ и доубїє искорєнїєкєлтѧ²⁴ и рєки задржавєлтѧ и морє прєємєлтѧ. *І ѿбрєтошє место, и прєндошє.

†[Видє и змїи, гредѧ да погь и ѿи, и лєкь и вєланскь и каципардо и мєука и лисїца и вєлкь. †прїидошє] и сѧсташє сє.²⁵ І тамо гдє сє сѧсташє глаголють:²⁶ самцє да нє вєзсїзєлтѧ.²⁷ голїє²⁸ крзѧють долоу, и²⁹ хнжї искорєнєкєлѧють, І³⁰ гроздїє развєкєлѧють, и трапь развєкєлѧють,³¹ вїно (и гкр. *hor.* вїномо) (на strani: крєв) оумножит сє, и оудєлєнт сє вєлїкї ждрєвєлѧц (на strani: тоу рїи нї).

*Н по томь приде птїца мєстрєвь (на strani: мєстрєвь москєкь) да сєдїть да га вєлєдєть нєдєлѧ [и] нєнєдєлѧ [и] вторнїкь [и] срдєдоу [и] ує(твр)тѧкь. злєоутрѧ прїходїть³² нєслєдїнїкь носє³³ мать и столѧ³⁴ и ламєадї³⁵ клєжєнїи и транєзоу.³⁶ и попокї³⁷ сѧ зхадї нєслєдоуѧють држєштє³⁸ кнїгн³⁹ и поють. слїшїтє⁴⁰ утє хєштє⁴¹ пєтї: †господи господи, прїзри сѧ нєбєсѧ,⁴² и кнїждь, и посєтї кнїноградѧ снєго⁴³ и сєвршїи, ижє⁴⁴ нєсѧдї дєсїнїца тєомь, господи.⁴⁵ Н рєкєтє глаголь тѧ⁴⁶ и⁴⁷ зѧгрѧждѧєт сє [кнїноградѧ] и сѧбїрѧють сє зрїца и прїдоуть⁴⁸ на нєслєдїнїкоу.

¹ на стапке сє. ² вїндоуть. ³ на сєдмь и на ѿсмь комѧть. ⁴ рєжоуштє. ⁵ кон да сїтєсть пок(єк)є, да є жїкь, или кон да оузмє покєкї. ⁶ ѿнє, ⁷ оукеати. ⁸ мѧсто глаголемое Скоутарь. ⁹ арменскимь трїном и. ¹⁰ урькєшнїи. ¹¹ сє и. ¹² ѿть издола. ¹³ ѿть изгора. ¹⁴ глєкє. ¹⁵ гостємоу (?). ¹⁶ покрєснѧ. ¹⁷ по ногоу. ¹⁸ прилєплєнїє. ¹⁹ прострє сє и оукопи мѧсто глаголемое. ²⁰ нємѧ і. ²¹ смѧшєнє. ²² нєсїтє. ²³ аспидѧ. ²⁴ искорєнїєкє. ²⁵ сѧстѧкїшє сє. ²⁶ и тамо гдє сє хотєть сѧлєкоупїтї, господїи. ²⁷ нєсїлєшнїи. ²⁸ нєкїє. ²⁹ и трапь развєкєлѧють. ³⁰ нємѧ и. ³¹ и трапь развєкєлѧють нємѧ, јєр јє вєс парїїєд. ³² прїидє и. ³³ и носїть. ³⁴ столѧ и мєуѧ. ³⁵ ламєадє. ³⁶ транєзоу покрєснємоу. ³⁷ нєпокє. ³⁸ и дрѧжєт. ³⁹ кнїнгоу. ⁴⁰ и слїшнїи. ⁴¹ хотєть. ⁴² нєбєсѧ. ⁴³ кнїноградѧ скон. ⁴⁴ єжє нєспрѧлѧ. ⁴⁵ нємѧ господи. ⁴⁶ тѧ. ⁴⁷ нємѧ и. ⁴⁸ прїїдѧшє.

*Слишаше¹ иїена (на strani: царствїа) ико наследникъ приде, і
 потекоше да казують листема. и² запрашають попок:³ где есть на-
 следникъ? †Къ киногораде седить кьмоуѣрь. И пондоше⁴ иїена, и їдоше⁵
 васа, и наследникоу глаголють: повеждь намъ име твое, како зовешн
 се.⁶ Он же глагола нмъ⁷: оубоги, оубожанши їоани, некогда бехъ поу-
 дарь,⁸ и придохъ да блюдоу⁹ киногорад(а)¹⁰ .л. и .з. леть такмо. †*По
 томъ¹¹ приде¹² влкъ (на strani: влкъ антихрїсть) къ киногорадъ¹³
 да седить, не да га блюдетъ, малеуко дин. истргнет копїе, и трапъ
 разкалнть, иї хїжи искоренивастъ, і гроздне ѡзобастъ. оуби тебе, ки-
 ногораде, что хощешн пострадати дождеже приспеють кинобернтелїе!

*И хрїстіанска деца да не вше тогда бнла ка тла времена, ка време
 же ѡно седмориуно и седмъ тисоуштно, ѡ горе землї тогда ѡтъ сирен
 викаемнхъ, егда мауноуѣь крштити се она .л. и .д. лета маюкомншии.

*Къ истинноу, брате, васа сїа кршет се. ѡ горе и оуби тогда родоу
 христониениомоу, послежде благо.

¹ слышаше н. ² нема н. ³ попок. ⁴ пошъдъше. ⁵ инеїа їдоше и пише.
⁶ глаголемши се. ⁷ глаголють. ⁸ тоударь (?). ⁹ прїидохъ зде да съблюдоу. ¹⁰ не-
 ма киногорад(а). ¹¹ и по томъ. ¹² прїидеть. ¹³ dalje nema u hodoškom ru-
 korisu.

Apokalipsa iz Hvalova rukopisa.

*Predao u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije
znanosti i umjetnosti 10 siečnja 1872*

PRAVI ČLAN DR. GJ. DANIČIĆ.

U trećoj knjizi „Starina“ govoreći o Hvalovu rukopisu rekoh da je u njemu i apokalipsa. Kako ta knjiga još nije štampana iz stara rukopisa i kako je rukopis Hvalov stariji od svih drugih u kojima se nađođi apokalipsa (vidi Starine III, 2), mislim da će biti dobro da je izdam na svijet iz Hvalova rukopisa. Ona je u tom rukopisu (kako sam spominjao u Starinama III, 3) razdijeljena po poznatoj diobi na 72 glave i natpisi glavama stoje u samom tekstu; ja ću je po sadašnjoj diobi razdijeliti na glave i stihove ću brojem zabilježiti; a natpise glavama koji su u rukopisu stavljam najprije dodajući na kom se mjestu koja glava počinje:

- глава прва. прологъ ѿъ анђела I еже емоу дано бѣсть. (I 1)
- .к. о вѣднны, къ немъже Нсоуца вѣды по среды седмы скытилинны. (I 10)
- .г. посланине етецькыи црьккѣ анђелоу. (II 1)
- .д. сказанине нзмоуърскыи црьккѣ анђелоу. (II 8)
- .е. сказанине пергамьскыи црьккѣ анђелоу. (II 12)
- .з. нариккованине тыатырьскыи црьккѣ анђелоу. (II 18)
- .ж. нарыкованине сарьдыскыи црьккѣ анђелоу. (III 1)
- .и. сказанине пыладоньскыи црьккѣ анђелоу. (III 7)
- .ф. сказанине ладоньскыи црьккѣ анђелоу. (III 14)
- .л. о в(и)дыни декарехъ на небесиыхъ и о престолахъ .м. и .д.-хъ стар-
цыхъ. (IV 1)
- .ли. о кингахъ запечатленихъ .ж. пѣуаты къ роуци божини, ихъже ни-
ктоже не можетъ разгагноути. (V 1)
- .ки. о агньцы нмоуштинь .ж. роуъ, како кингы разгагноу. (V 5)
- .ги. ѿтрышенине прьке пѣуаты апокалыпско насмьдые снзаеть. (VI 1)
- .ди. ѿтрышенине .е. пѣуаты сказанине некрыннихъ врань на кырыи. (VI 3)
- .еи. ѿтрышенине третые пѣуаты снзаеть ѿтпаденине некрыннихъ Хри-
ста терьдо. (VI 5)

.ж. ѿтърженне .д. пѣуаты зѣласть наводѣмые рани показанне на ѿтърцающе се господѣ метръпыннемь. (VI 7)

.з. ѿтърженне .е. пѣуаты сказаеть скетыхъ въпалъ къ господевы, да би бѣла комъуина. (VI 9)

.и. ѿтърженне .з. пѣуаты сказаеть наводимы рани на комъуиноу. (VI 12)

.ф. о .р. и о .м. и о .д.-хъ тысоуштахъ исцѣлѣемыхъ ѿтъ рани .д. анѣлы. (VII 1)

к. о народы бесунсалнныи стоештынъ прѣдъ прѣстоломъ божнымъ, иже нмоуѣ съ Христомъ царствекати ѿтъ езыкъ, нхъже никтоже не можеть исцѣсты ѿтъ створемаго рода. (VII 9)

.ка. ѿтърженне .з. пѣуаты зѣласть анѣлскыи слылы приношение бо-гоу молитвы тѣко и кадыло. (VIII 1)

.ке. о .з. анѣлахъ, ѿтъ нхъже прѣкомоу въстроуеыишоуу граду и огнь и крьвъ на зѣмлау нисходытъ. (VIII 7)

.кт. о .к. анѣлы, емоуѣ въстроуеыишоу зѣе къ мори на пагоуебу еише. (VIII 8)

.кд. о третнемъ анѣлы, како рѣуныи коды горькыи створы. (VIII 10)

.ке. о .д. анѣлы, еже третню хѣсть слыиунога и лоуиыаго сѣзта оирауы. (VIII 12)

.кз. о петомъ анѣлы, въсходештынъ ѿтъ безадин, и разоуиинихъ про-уыхъ, и о разлуиынныи образы ихъ. (IX 1)

.кз. о .г. анѣлы и о уыси мнозиыи двою тьмоу тамъ. (IX 13)

.ки. о .з.-омъ анѣлы, одыаниныи облакомъ и доугюу, и комъуиноу проповѣдаюштынъ. (X 1)

.ко. о книжцы анѣлы еванѣлыста, еже приетъ. (X 8)

.л. о Еносы и Олын хотешта облауытѣ антикрьста. (XI 3)

.ла. о оуеыиыи илынии и Еноха антикрьстомъ въскрьсета. (XI 11)

.ле. о троубыи и о поюштитъ бога скетыхъ на боудоуштемъ къцѣ. (XI 15)

.лг. о цръквинныи прогосены прѣвышыхъ пакы пры антикрьсты. (XI 19)

.лд. о брани выеиыи междоу скетымъ анѣлы и злиныи сылами, и о паденыи хымыкы. (XII 7)

.ле. како хымыи гонаше женоу не поуыкаен. (XII 13)

.лг. о зымыи нмоуштынъ .л. рога и главы .з., ѿтъ нхъже прѣкоу заколеноу рече. (XIII 1)

.лз. о (з)ктры нмоуштынъ .к. рога. (XIII 11)

.ли. о нменыи хытры. (XIII 18)

.лф. о .р. и о .м. и о .д.-хъ тысоуштахъ стоештынъ съ агньцемъ на горыи сѣомъсцы. (XIV 1)

.м. о анѣлы проповѣдаюштынъ прѣближаныи е(оу)доуштаго соудъ. (XIV 6)

.ма. о анѣлы проповѣдаюштынъ падениеи въкыломъско. (XIV 8)

.ме. о анѣлы .г., оутѣръждаюштынъ господѣи лоудыи не прыети антикрьста. (XIV 9)

.мг. о сидештынъ на облаци, и срыпомъ сконныи сконъхаетъ се про-зѣваюштынъ зѣмлы. (XIV 14)

- .мд. о .к. анѣлы обемлоушнымъ горькии винограда. (XIV 17)
 .ме. о .з. анѣлы наводьши на уловькии зъѣи, и о коньшын и о стагленымъ моры. (XV 1)
 .мз. о .л. анѣлы, изхити гнои на ѿтстоупникии ем. (XVI 2)
 .мз. о зъем доугои на соушнихъ оу моры. (XVI 3)
 .ми. о третнемъ анѣлы, иже рѣкоу оу нрьѣ прѣлагаетъ. (XVI 4)
 .мф. о .д. анѣлы, како каромъ изварають се уловьцы. (XVI 8)
 .м. о .е. анѣлы, како царьство зекрьно оирауыт се. (XVI 10)
 .ма. о .г. анѣлы, нмъже поуть урѣзъ Есиратъ ѿтвѣрзаетъ се царемъ соушнымъ. (XVI 12)
 .ме. о .з. анѣлы, нмъже гради и троуси на уловькии емше. (XVI 17)
 .мг. о .а. ѿтъ седми анѣлы, показашумъ еванѣлие лѣгодымаго града потрѣбленне ѿтъ .з. главы и .л. роуъ. (XVII 1)
 .мд. о анѣлаі, иже еидинне танине сказасть. (XVII 6)
 .ме. о .к. анѣлы, иже падение каковыиже нажесть небеснии главы запоеданне еижанне изъ града и ѿтмытанне еже нмъ прѣжде. (XVIII 1)
 .мз. о пьнымъ светихъ и о трьгоуеи и о анѣлахъ, иже поухоу о рѣстоупленіи въвыломьшымъ. (XIX 1)
 .мз. о браци танине кеуре агнѣу. (XIX 7 od rijeđi и жена)
 .ми. како на кони Христа вѣды съ анѣльскимии силами еванѣлыста страхомъ. (XIX 11)
 .мф. о анѣлы кымтаешихъ с нмъ въ ѣеомоу огнемоу. (XIX 17)
 .х. о сотони, како приежади бысть. (XX 1)
 .ха. о оуготованихъ престолихъ съхраньшихъ христово запоеданне съвершено. (XX 4)
 .хе. о прькомъ анѣлы и оускрьсени и оуторы сирьты. (XX 5)
 .хг. о Гоуи и о Магоуи. (XX 7)
 .хд. о сидешимъ на престоли и обьшенимъ оускрьсени и о соуды. (XX 11)
 .хе. о нокы небесы и землы и о еишнемъ Ероуцалнымъ. (XXI 1)
 .хз. о нмъже реуе стаде на престолаи вѣдзини. (XXI 5)
 .хз. о анѣлы показашумъ емоу градь скети и стѣмоу его въ крати размиряшумъ. (XXI 9)
 .хн. о уисти рѣци зѣлаюшти се исхоешти ѿтъ престола. прько асамъ. (XXI 19 iza rijeđi основанне)
 .хо. богъ пророкомъ и вѣданиа есихъ. (XXII 6)
 .о. о достонимъ и вѣримъ, еже мѣсть еиднѣ апостола. (XXII 8)
 .ол. о покелымъ нмъ не запоедани, на проповѣдати апокалипси. (XXII 10)
 .ок. о црькыи и д(оу)хъ иже есть оу нем и приизкаеть нсоускрьстоу проскыштенне, и о клеткы, еиже покылымъ бывають ѿтмытаюште се нмъ сн снко исприетны. (XXII 15)

U glavi VII pred stihom 5 po sadašnjoj diobi ima još i ovaj napis: о запоеданихъ оу жизанъ вѣмоу. — Kod IX 20 ima na strani zapisano: сказанне о црькыи идолюскои, кою скеты осоедыше; kod XII 12: горе земліи и мороу, ере на немъ нрькыи царьствоуесть. Što je u XXI 19—20 očevidno iz glose preneseno u tekst, ostavio sam kako je u rukopisu.

Апокаліпсі Новама еванѣлиста и апостола.

I

Апокалыпсы нсоуѣхрстовы, еже дасть емоу богъ показаты рѣбомъ сконны, нмѣже подобаетъ къ скоры бѣти, и сказыаъ послааъ анѣлоу сконны рѣбоу скоемоу Новамоу, 2 нже свѣдѣтельствова слово божіе и свѣдѣтельство нсоуѣхрстове, еже вѣды. 3 блаженъ утем и слышеште словеса пророуѣстїи и съблѣоудѣюште напысаннѣ въ немъ, вѣрше бо близъ. 4 Новамъ седмы црквиамъ соуштинъ въ Асмы благоднѣ камъ и мѣрѣ ѡтъ соуштаго, нже бысть и гредѣуштаго и ѡтъ седмы доухъ, нже соутъ прѣды прѣстоламоу его, 5 и ѡтъ Нсоуѣса Христа, нже юсть свѣдѣтель вѣранъ и прѣвѣннѣцъ нзъ мрѣтѣхъ и кнѣзъ царемъ земльннмъ, до(у)бештоумоу ны и раздрѣшншоумоу ѡтъ грѣхъ нашыхъ крѣкыю скоемоу; 6 и стѣкорылъ юсть камъ царствыи, и ерше богоу и отьцоу скоемоу; томоу слава и дръжака оу вѣнѣ вѣкомъ. ам(н)мъ. 7 се гредеть съ облакы и оузырьтъ всако око нже и прободоше, и плауъ и кнѣпалъ стѣкореть о немъ вса колыма земльна. амынъ. 8 азъ есамъ алыа и о, пауетанъ и команъ, глаголетъ богъ, се, бысть и юсть и греды, вседръжителъ. 9 азъ Новамъ, братъ камъ и обѣштиннѣкъ въ пѣхалѣхъ и царствыи и трыпныи Ісоуѣхрстовы, вѣхъ въ отоуцы нарыцѣмы Патомы за слово божье и за свѣдѣтельство нсоуѣхрстове. 10 быхъ доухомъ въ данъ недѣлѣныи, и слышахъ за собою гласъ велынъ яко троуѣмъ глаголоушты: 11 еже выдымы напыннѣ къ кнѣгы и послы седмы (гкр. седмыи) црквиамъ въ Етессъ и въ Нзмоурую и въ Перѣгамъ и въ Тматыръ и въ Сарѣдыю и въ Пнладокыю и въ Ладокыю. 12 и обратнхъ се вѣдѣти гласъ нже глаголаше съ мною, и обратнхъ се вѣдѣхъ .з. св(ѣ)тыльнннѣхъ златыхъ гороушты. 13 и по срьды седмы свѣтнльнннѣхъ подобанъ сыноу уловѣуѣскомоу обѣлуенъ въ подырь и прѣпѣтсѣмъ при сѣсъцоу потѣсомъ златымъ; 14 глава же его и власы бѣлнъ яко зрныа и яко снѣгъ, и оуы его яко пламень огнѣны, 15 и нозы его подобнѣхъ мѣднъ лыкѣмоу яко въ пѣшты рѣждѣженн, и гласъ его яко гласъ водъ многыхъ тѣкоушты; 16 дръже въ роуці скоенъ змыздъ .з., нзъ оушты его мауъ обоодоу оstarъ нзострѣнъ нсходен, и лыце его яко сль(н)це снѣтеть въ снѣмы скоен. 17 и егда выдыхъ, падохъ нрѣды ногѣма его яко мрѣтанъ; и боложы роукоу скою десноую на мнѣ глаголе: не бон (гкр. пон) се, азъ есамъ прѣкн и послѣднѣ, 18 и жыкъ, быхъ яко мрѣтанъ, и се жыкъ есамъ оу вѣкы вѣкомъ. ам(н)мъ. нмамы клоуѣтъ смрѣты и адоу. 19 напыннѣ оуѣбо нже вѣды и нже соутъ, нмѣже подобаетъ по сыхъ бѣти; 20 тѣнна .з. змыздъ, еже вѣды въ десннцн моен, и .з. свѣт(н)льнннѣхъ златныхъ: .з. змыздъ анѣлоу .з. црквиамъ соутъ и .з. свѣт(н)льнннѣхъ, еже вѣды, .з. црквиамъ юсть.

II

Анѣлоу естескые цръкве напншы глаголе: тако глаголетъ дръже .з.
 хъызды въ десныцы скоен, ходе по сръды .з. свѣт(и)лыныкы златыхъ:
 2 кѣмъ дѣла твоѣ и троудъ твои и трѣпѣние (гкр. трѣпѣние) твоѣ, и
 не можешы носыти злыхъ, искоусяль еси глаголюште себе апостолы
 быти, и мѣсоуѣ, и обрѣте аже; 3 и трѣпѣние имашы и помесалъ еси
 за нме мое и не троуды се. 4 на имамъ на те, яко лоубазъ твою прѣ-
 коую остави. 5 помени оубо ѡтъ коудю снаде, и покая се, и прѣвѣзъ
 дѣла створы. аште ли же ни, гредюу ты скоро, и дѣлгюу свѣтылыныкы
 твои ѡтъ мѣста твоего, аште не поклещы се. 6 на се имашы, яко не-
 нае(и)дышѣ дѣла николатьскыхъ, ихъже и азъ неимамъждоу. 7 нѣте оушы
 слышати да слышати что доухъ глаголетъ цръквамъ: побѣждаюшетоумоу
 дамъ емоу хсты ѡтъ дръва животнаго, еже мѣсть по сръды рѣзъ божыѣ.
 8 анѣлоу соуштоумоу въ нзмоурысцы цръквы напншы: тако глаголетъ
 прѣки послѣднѣи, нже еи(сть) мрътавь и ожѣкы: 9 кѣмъ дѣла твоѣ и
 скръбь и ништетоу, на богатъ еси, и класныне ѡтъ глаголюшѣихъ себе
 нюдые еити, и мѣсоуѣ, на слымыште сотоннино. 10 ниуесоме не бои се,
 аже хощешы приети; се имать дѣтѣкоу оусаждааты ѡтъ в(а)сь въ там-
 ницоу, да искоушение примете, имате скръбь нмѣти .л. дны. боуди вѣ-
 рамъ до смръти, и дамъ ти вѣнцаъ жыкотны. 11 нѣте оушы слышати
 да слышати что доухъ глаголетъ цръквамъ: побѣжде не имать не
 не оправдыти се ѡтъ смръти оуторне. 12 анѣлоу пергамьскіе цръ-
 кве напншы: тако глаголетъ нѣте мауъ обоудюу оstarъ нзострени:
 13 кѣмъ гды живешы, ндѣже прѣстоу сотоинны, и дръжышы нме мое
 и не ѡтѣрьже се кѣры мое въ мое дны, ѡтнпась моуеникы мои вѣрнѣ
 мои, нже оубыень вѣ оу в(а)сь, ндѣже сотома жыкеть. 14 на имамъ
 на те мало, яко имашы тоу дръжеште оууенине лаамоко, нже оууаше
 Валаааа положиты скандылы прѣды сыны нзранлекымы, хсты жрътѣкоу
 идольскоую и лоубы створиты. 15 тако имашы и ты дръжеште оууе-
 нне николатьское такожде, егоже и азъ неимамъждоу. 16 покая се;
 аште ли же ны, гредюу ты скоро, и брамъ створюу с тобою мауемъ
 оустъ моихъ. 17 нѣте оушы слышати да слышати что доухъ глаголетъ
 цръквамъ: побѣждаюшетоумоу дамъ емоу хсты ѡтъ мѣлыны сѣкрѣеніе,
 и дамъ емоу камень бѣлы драгъ, и на камени нме моко написано, егоже
 никтоже не вѣсть такмо приемен. 18 анѣлоу тнатырьске цръкве на-
 пншы: тако глаголетъ сымъ божын, нѣте оуы скои яко пламень огнынъ
 и нозы его подобни мѣды лыкановы: 19 кѣмъ дѣла твоѣ и лоубазъ и
 вѣроу и слоужбоу и трѣпѣные, и дѣла твоѣ послѣднѣа больша прѣкнхъ.
 20 на имамъ на те, яко оставлещы женоу свою бѣзавель глаголюшты

себе пророуыцоу быти, и оуушы ластен мое рлбы лоуэмы створити и снзсты жрткоу ндоуьскоую. 21 и дахъ ен лто да покаеть се оуь лоуьодоуьннз ского, и не хощетъ показати се. 22 се полагаю на одры лоуьбавъ теореште с нею оу скрьбъ велию, аште не покаеть се оуь дзль сконхъ. 23 и уеда нхъ оуьроуьтъ смрьтью, и разоуьмнютъ все цркъы тко азъ есамъ нспытае срьдцѣ и оуьтробоу, и дамъ единомуу комоуждо по диломъ его. 24 камъ же глаголоу проуымъ соуштимъ въ Тнатири, нже не нмоуьтъ оууеннз сего и кон не разоуьмаше глбнны сотонннн, тко глаголетъ: не вазложоу на вы нное теготы, 25 такмо еже нмате, дръжыте до ндыже прндоу. 26 побнждаюштоуьмоу и съблоудяюштоуьмоу до коньца дзла мот, дамъ емоу беллстѣ на езыцыхъ; 27 и оупасеть е жазломъ желызннмъ, тко съсоудн скоудыальне съкроуьшетъ се, ткоже и азъ прыехъ оуь отьца моего; 28 и дамъ емоу зхъздоу ютрянюу. 29 нмте оушмы слышаты да слышнть уо доуьхъ глаголетъ цръквямъ.

III

Анѣлоу сардыске цръкке напншы: тако глаголетъ нмте .з. доуьхъ божыхъ и .з. зхъзздъ: вымъ дзла теокъ, тко нме нмашы и тко жннхъ и мрътавъ есы. 2 боуды еден и оуьтерждае проуатъ нмъже оуьмрѣти; не оберте бо дзль теонхъ сконуаннхъ прѣдъ господемъ богомъ. 3 помнннн оуьо како прыти и слышатѣ, и съблоуды и покан се; аште ан же нн оуь ед(н)шн, гредоу ты скоро тко тать, и не нмашы уоуьты въ кн годъ прндоу на те. 4 на нмашы мало нменъ въ Сардын, нже не оскерныше рызъ сконхъ, и ходыти нмоуьтъ съ мною оуь былыхъ, тко достоннн соуьтъ. 5 побыждае и съблоуде, съ обзлуеть се въ рызнъ были, и не нмать оуьтмыти нмене его оуьт кннхъ жыкотннхъ, нспокымъ нме его прѣдъ оуьцемъ монмъ и прѣдъ анѣлы его. 6 нмте оушѣ слышати да слышѣтъ уо доуьхъ глаголетъ цръквямъ. 7 анѣлоу пыладокыске цръкке напншн: тако глаголетъ скеты нстынннн, нмте клоуьъ адокъ, оуьтерьзае, и ннктоже не затворнтъ, и затворе, и ннктоже не оуьтерьзеть: 8 вѣмъ дзла теокъ; се дахъ прѣдъ тобою двары оуьтерьсте, и ннктоже не можеть затворыти нхъ; тко малоу нмашы слоуь, и съблоуде слоко мое, и не оуьтерьже се нмене моего. 9-се даю оуьт снмъ сотоннн глаголоуште себе нюдые быты, и нтсоуьтъ, на съльжоуьтъ; и се створоу да прыдоуьтъ и поклонеть се прѣдъ ногамъ теонма, и разоуьмнютъ тко азъ възлоуьыхъ те. 10 тко съблоуде слоко мое, слоко трыпнннз моего, и азъ те съблоуь(доуь) оуьт годымн хотеште прыты на всоуь въселеноуь нскоуьсннн жнкоуьште на землы. 11 гредоу скоро; дръжы еже нмашѣ, да ннктоже не прыметъ вѣнъца твоего. 12 побыждаюштаго створоу стальна въ цръквы бога моего, и камъ

не имать нѣхти к томоу; и напышоу на немь име мое, име града моего
 новлаго Ероуцаинна, сходешта с небесе ѿть бога моего, име поко мое.
 13 имые оушы слышаты да слышты что доухъ глаголетъ църквемъ.
 14 анѣлоу ладокыскы църккы шашны: тако глаголетъ аминь, скыдатель
 вѣрны, истинны, вѣстельны създанною божью: 15 вѣмъ дѣла твоѣ,
 яко ни стоудень еси ни топалъ; ни да стоудень да бы былъ ни то-
 палъ. 16 на тако яко обоумарень еси, ни стоудень ни топалъ, нзелоу-
 каты те имамъ нз оустъ моихъ яко скредамыко бршино. 17 за не гла-
 голешы: яко богаты есѣмъ, и обогатыхъ се, и ничесоже не трыбоую.
 и не вѣси яко ты еси оканьны и шлы и нинить и слѣпъ и нагъ. 18 и
 скытъ ты дамъ: коуны си злато ѿть мене раждежено огнемъ, да обо-
 гатышы се, и оу рызы бѣлы да облауешы се, да не зѣхтъ се срамота
 наготы твоѣ, и к(ол)оуриемъ помажы оуы твои, да прозрышы. 19 азъ
 егоже лоуелоу облауаю и кажоу; раеноуе (гкр. раиноую) оубо покан се.
 20 се стою пры дварехъ и тѣлоу, аште кто оуслышить гласъ мой, ѿтъ-
 крызеть двары, и оуиндоу к нему, и кеуераю с нимъ, и та съ мною.
 21 побыждаюштаго дамъ емоу състы съ мною на прѣстолахъ моихъ, якоже
 и азъ побыдыхъ и сыдохъ съ отьцемъ моимъ на прѣстолахъ его. 22 имже
 оушы слышаты да слышны что доухъ глаголетъ църквемъ.

IV

И по сыхъ вѣдмъ, се двары ѿтѣрьсте на небесныхъ и гласъ прѣмъ
 нже слѣшахъ яко троубы глаголюшти съ мною: вѣзми сѣмо, и по-
 кажоу ти емоу же подобаетъ по сыхъ быти. 2 и абые вѣхъ въ доусы, се
 прѣстола стоѣаше на небесныхъ и на прѣстолахъ сыдѣхъ; 3 и бы подобанъ
 вѣдминемъ каменъ аспоу и сарьдыскы; и бы доуга окръсть прѣстола
 тогождо яко к(и)дыне нзмарьгадово. 4 и окръсть прѣстола его прѣстоли
 .к. и .д., и на прѣстолахъ .к. и .д. старцы сидѣхъ, облауены въ рызы
 бѣлы, и на главахъ ихъ вѣнцы златы. 6 и ѿтъ прѣстола искоухоу ма-
 нне и громы и гласѣ; и .з. скыхъ огньныхъ гороушъ прѣдъ прѣстолахъ
 его, нже соутъ .з. доухъ божыхъ. 6 и прѣдъ прѣстолахъ его яко море
 стеклено, подобно хроуцалоу. и по срьды прѣстола и окръсть прѣстола
 .д. жикотна испльнъ оуесь прѣдъ и задъ. 7 и жикотно прѣко подобно (гкр.
 подобноу) лавоу, и .в. жикотно подобно тельцоу, и .г. жикотно имже лице
 яко уловъ, и .д. жикотно подобно орьлоу летештоуемоу. 8 и ты .д.
 жикотна единъ каждо ихъ имже по .г. кривъ окръсть, и оуноутрьлоу
 испльнъ оуесь, и покоз не имоутъ д(ѣ)лъ и мошъ глаголюште: скѣтъ,
 скѣтъ господъ богъ савѣхъ вседръжытель, еи (такъ гкр.) и бы и греди. 9 и
 егда даше жикотна славоу и уастъ и хвалоу сѣдештоуемоу на прѣстоли,

жыкоуштоумоу оу екин екномъ аминь, 10 и положише екнѣе свое прѣдъ престолюмъ глаголоуште: 11 достоянь есмь, господы боже нашъ, приеты славою и уасть и силоу, яко ты есмь създаль всауьснаѣ, и коленю твою быше, и създана быше.

V

И видыхъ сѣдешаго на престолахъ въ десницы кнѣгы написане въни-
юдоу и въноутрыюдоу прѣдъ и задъ запечатлени .х. псуатѣ. 2 и в(н)дыхъ
ины анѣль крѣпакъ проповѣдающе гласомъ великимъ: кто достоянь ра-
загноути кнѣгы и раздрѣшати псуаты ихъ? 3 и никтоже не можаше
на небесы ни на земли ни подъ безздною разагноути кнѣгъ ни раз-
дрѣшати ихъ. 4 и плакахъ се много, яко никтоже не обратѣ се до-
стоянь разагноути кнѣгъ и раздрѣшати ихъ. 5 и глагола мы едакъ
отъ стар(ь)цѣ: не плауы се, се побѣдыль юсть отъ колыма нюдока
корень давидовъ разагноути кнѣгы и сѣданы псуаты ихъ. 6 и в(н)-
дыхъ по срѣды престола .д. жикотна, и по срѣды старѣцѣ агнацѣ сто-
есть яко заколенъ, нмоушть рогъ .х. и оуесъ .х., нже соутъ .х.
доухъ божихъ посланихъ въ всю землю. 7 и прѣде прѣстѣи кнѣги отъ
десницы сѣдешаго на престолахъ. 8 и егда приетъ кнѣги, и .д. жикотна
и .м. и .д. старѣцы падоу ницѣ прѣдъ престолюмъ и прѣдъ агнѣцемъ, нмоуште
каждо ихъ гоуслы и пѣхы златы палии тамызна, еже соутъ молитвы
скетыхъ. 9 и поють пѣсань новоу глаголоуште: достоянь есмь приети
кнѣгы и отъкрѣсты псуаты ихъ, яко заколенъ бысть, искоуѣи ни боговы
своею крѣкыю отъ всякаго колыма и лоуды и езины и племень, 10 и стѣо-
рыль есѣ богу нашемоу царю и ерне, и въцаретъ се на земли. 11 и
видыхъ и слышахъ гласъ анѣль много окръсть престола и жикотныхъ
(н) стар(ь)цѣ; и бы уысло ихъ тмы тмымы и тысоуште тысоуштамы,
12 глаголоуште гласомъ великимъ: достоянь юсть агнацѣ заколенъ прѣтѣ
силоу и богатство и прѣмоудрость и крѣпость и уасть и славою и
благословение. 13 и есако създаниѣ, еже юсть на небесныхъ и на земли
и подъ землею и на моры и соушта въ нихъ вса, и слышахъ пакы гла-
голоушть сѣдешаго на престолахъ агнѣцоу благословение и уасть и
слава и дръжава оу екы екномъ. аминь. 14 и .д. жикотна аминь гла-
голахоу, и старѣцы падоу ницѣ, и поклонилисе се.

VI

1 в(н)дыхъ егда отъкрѣзе агнацѣ единогоу отъ .х. псуаты, и слы-
шахъ едино отъ .д. жикотанъ глаголоуште яко гласъ громанъ: греды и
выждѣ. 2 и се конь бѣль, и сѣден на немъ нмнаше лоукъ, и данъ емоу
бысть вѣнацѣ, нзудѣ побиждѣе и да побѣдѣтъ. 3 и егда отъкрѣзе дроу-

гоу пѣуать, и слышахъ дроуго жикотно глаголоуште: греды и вѣждь. 4 изыде конь рыждь, и сѣдештоумоу на немь и дано емоу бысть вѣзеты мѣрь отъ земли, да оубыють дроугъ дроуга, и дано емоу бысть ороужье велие. 5 и егда ѿтѣрьзе пѣуать третью, и слышахъ третье жикотно глаголоуште: греды и вѣждь. и се конь врань, и сѣден на немь дръжаше мѣрыло къ роуцн своен. 6 и слышахъ гласъ по среды .д. жѣкотань глаголоуште: хоуниъ пиенице пѣнезоу, и .г. хоуниъ еумень пѣнезоу, вѣма и омыъ не вѣрды. 7 и егда ѿтѣрьзе пѣуать .д.-оу, и слышахъ .д.-о жикотно глаголоуште: греды. 8 и вѣдыхъ, и се конь бѣдѣ, иже сѣдыаше на немь, име емоу смръть, и адъ идѣаше въ сѣдѣ его, и дана емоу бысть область на .д. чѣсты земли оубыты ороужьемъ и гладомъ и смрътию и зѣрымы земельнымы. 9 и егда ѿтѣрьзе пѣуать .е., и в(н)дыхъ подѣ оларемъ доушь улобѣуьскыхъ изѣенихъ за слово божье и за свидѣтельство нсоухристо, еже имѣахоу. 10 и вѣзоупнише гласомъ великымъ глаголоуште: до колы господа светы истинныи (гкр. истѣьныи) не соудышы и не мастышѣ крѣкы наше на живоуштыхъ на земли? 11 и данн быше комоуждо ихъ рызы бѣан, и реуено бысть нмъ да поубыють еште мало вѣаме, до нѣдыже скончуають се уысла илскрѣть ихъ и братые ихъ хотештихъ изѣмени бгтн якоже и ты. 12 и егда ѿтѣрьзе .з. пѣуать, бысть троусъ великъ, и слѣ(н)це бысть мрауно яко вѣртыште власныто, и мѣсець бысть яко н крѣвъ, 13 и зѣмызды спадоу с небесе на землоу яко смоковница ѿтмытаюшты поупы свое ѿ вѣтра велие дѣнжѣма; 14 и небо ѿтлоуу се яко скытакъ скылаемы, и всака гора и отокъ ѿт мѣсть своихъ дѣнгоуше се; 14 чарые земальсцы и вельможане и тисоуштинци и богаты и крѣпцы и всаки рабъ и свободни скрише се оу пѣехъ и оу камени горьсцымъ 16 глаголоуште горамъ: покрите ни, и каменню: падыте на насъ ѿт лица сѣдештаго на прѣстола и ѿт лица агньа, 17 яко приде данъ великы гнѣа его, и никтоже не може стати протыкоу емоу.

VII

И по томъ вѣдыхъ .д. анѣлы стоеште на уетнрехъ оуглахъ земли дръжеште .д. вѣтре земельне, да не дышетъ вѣтаръ на землоу ни на море ни на всако дръво. 2 и в(н)дыхъ нин анѣлы исходешть ѿт земли, нмѣе пѣуать бога живаго; и вѣзоупы гласомъ великымъ къ .д.-мъ анѣломъ, нмѣе дано бысть вѣрдыты землоу и море, глаголе: 3 не вѣрдыте земле ни мора ни всамаго дръва, до нѣдыже запѣуаталемъ рабы бога нашего на уелыхъ ихъ. 4 и слышахъ уысло запѣуаталенихъ ѿт всамаго козѣла сыновъ израилекихъ. 5 .д. ѿт колыма нюдова .к. тѣсоушті за-

печуатленихъ; .к. ѿть колыма роу(ки)мока .ки. тисоушты запечуатленихъ;
 .г. ѿть колыма гадока .ки. тисоушты запечуатленихъ; 6 .д. ѿть колыма
 асоурока .ки. тисоушты запечуатленихъ; .с. ѿть колыма нептааімока .ки.
 тисоушты запечуатленихъ; .з. ѿть колыма манасіина .ки. тисоушты запечуатленихъ;
 7 .ж. ѿть колыма семсонока .ки. тисоушты запечуатленихъ;
 .и. ѿть колыма легыина .ки. тисоушты запечуатленихъ; .ф. ѿть ко-
 лыма нсахарока .ки. тисоушты запечуатленихъ; 8 .и. ѿть колыма заке-
 лона .ки. тисоушты запечуатленихъ; .дл. ѿть колыма носыпова .ки. ты-
 соушты запечуатленихъ; .ки. ѿть колыма вельминока .ки. тисоушты
 запечуатленихъ. 9 и по сихъ видыхъ, и се народъ много, егоже ны-
 ктоже не можетъ исцѣити ѿть великаго колыма и езыкъ і коуді и пле-
 шень стоештыхъ прѣдъ прѣстола и прѣдъ агньцемъ обалуены въ рызи
 былы, и пинны въ роукахъ ихъ. 10 и възвоушыше гласомъ великимъ
 глаголюшты: спасение бога нашего сѣдѣшаго на прѣстола агньцы.
 11 и вси анѣлы стоѣхоу окрѣсть прѣстола и старцы и .д. жикотна падоху
 прѣдъ прѣстола и ниць, и поклонныше се богу нашему сѣдѣщему
 на прѣстола и агньцоу глаголюшты: аминь. 12 благословение и прѣ-
 моудрость и слава и уасть и сила и хвала и крѣпость бога нашего оу
 вѣки вѣкомъ. аминь. 13 и ѿтвѣштавъ единъ ѿть стар(ъ)цъ глагола мы:
 си обалуены въ рызі бѣли кто соуть, и ѿть коуда придохуть? 14 и
 рѣхъ емоу: господа мои, ты вѣси. и рече мы: си соуть гредоушты
 ѿть сирѣмъ великыи, испраше ризы свое, и оубѣлыше е оу крѣмъ
 агньцы. 15 и сего ради соуть прѣдъ прѣстола божинь, и слоужетъ
 емоу д(ъ)нь и ношть въ цркви божин; сѣден на прѣстола въселитъ
 се на не. 16 и не въз(ал)уоуть се и томоу, ни каждеждоуть се, ни
 имать пасты на нихъ слынце ни всякы знон. 17 тако агнаць иже по
 срѣды прѣстола оупасетъ е, и настанетъ е на жымы истощинны воды,
 и ѿтмнметъ богъ всякоу слызоу ѿть оумю ихъ.

VIII

И егда ѿтвѣрьзе .ж. печать, бысть безмалыи на небесы яко полъ
 годынї. 2 и видыхъ .ж. анѣль, иже прѣдъ богомъ стоѣхоу, и даю бысть
 нмъ .ж. троуени. 3 и другы анѣль приде нмѣ кадильницоу злаоту;
 и дамы емоу быше тамытин мнози, да дасть мохытеамы скетыхъ всѣхъ
 на олтары соуштыхъ скетѣхъ прѣдъ прѣстола его. 4 и възиде димъ
 кадильни мохытеамї скетыхъ роукою анѣлокою прѣдъ бога, 5 и възетъ
 анѣль кадильницоу, и шалыни ю ѿть огня соушшаго на олтарі, и по-
 ложы на землі; и быше громы и влостаннѣ и гласи и троуени. 6 и
 .ж. анѣль, иже прѣ(дъ) богомъ стоѣхоу, нмыхоу .ж. троуени, оугото-

ваше се да троубеть. 7 и прьвы анђель вьстроубь, и бысть градъ и огнь смьшень съ крьвью, и паде на землоу, и третыи уесть земле погоръ, и третыи уесть ѿ дръва погоры, и всака трава (гкр. драва) злауна погоръ. 8 и дроуги анђель вьстроубь, яко гора велѣ жегома огнемь въкръжена бысть въ море, и бысть третыи уесть мора крьвю. 9 оумрътъ и третыи уесть зданнѣ въ моры нмоушнихъ доушь и .г.-ѣ уесть корабль погыбе. 10 и .г. анђель вьстроубѣ, и паде с небесе звъзда велыи гороушта (гкр. гоурушта) яко скышта, и паде на третѣ уесть рѣкъ и на истоуинны водыне. 11 име звъзды глаголетъ се аспинь, и вѣсть третыи уесть вода яко и пелънѣ, и мнози ѿт улоктъ оумръше, яко горькы быше. 12 и .д. анђель вьстроубѣ, и звъзна бысть третыи уесть слыща и .г. уесть коуны и третыи уесть звъзда, и .г. да оумръкнеть, и .г. уесть дне да не скытыть, и .г. уесть ское пошти такожде. 13 и видихъ и слышахъ единъ анђель парешъ по среди небесе, глаголюшъ гласомь велынымъ три крѣтъ: горе, горе, горе живоушнымъ на землы ѿт проуыхъ гласъ троубенихъ трехъ анђель хотештихъ троубити.

IX

И .е. анђель вьстроубь, в(и)дыхъ звъздоу с небесе падшоу на землоу, и данъ бысть ен клоуу стоуденьца безадыаго; 2 и ѿтврьзе стоуденьца, и възды дымъ ѿт стоуденьца яко дымъ пешты велыкыи гороушты (гкр. гоуруштыи), и омръе земля и слыще и анеръ ѿт дыма стоудемауаго. 3 и ѿт дыма нзыдоу проузы на землоу, и дана бысть нмь область якоже нмоутъ область скорьпне земальс. 4 и реуено бысть нмь да (не) вдетъ траке земальс ни всака злака ни всакого дръва, такмо улоктны, кон не нмоутъ пехати божые на уелнхъ сконхъ. 5 и реуено бысть нмь да не оуениють ихъ, ма да моукоу примоутъ .е. мѣсецы, и моуемихъ ихъ яко моуемие скорьпнеко, егда улоктна сыкнеть. 6 и въ тѣ данъ възыштоутъ улоктцы смръты, и не нмоутъ обрѣсты еен, и оужельиють оумръти, и быжыть ѿт нихъ смрътъ. 7 и оуподобленыи проугомь подобно конемь оуготованымъ на брань, и на главахъ ихъ вѣици подобни златоу, и лица ихъ яко лица улоктномь. 8 нмнѣхоу власы яко власы жемьскне, и зоубы ихъ яко лакомь быше. 9 нмнѣхоу бръне яко бръне желызне, и гласъ крыль ихъ яко гласъ колесинъ много и конь текоушнихъ на брань. 10 нмнѣхоу ошныи подобни скорьпнѣмь, и жала ошыбы ихъ, область нмь вѣдѣти улоктны въ .е. мѣсецѣ, 11 нмоуште надъ собою цѣра анђела безадыин, име смоу екраскы оукадомъ, а гръуьскы глаголетъ се гоубытель. 12 горе едыно ѿттыде, и се гредета еште дѣи горъ по сыхъ горьшы. 13 и .г. анђель

встроуѣи, и слышахъ гласъ ѿ .д.-хъ роуъ и олтаря златаго соущаго прѣдъ
богомъ, 14 глаголюще къ шестому анѣлоу, нмѣ троубу: и раз-
дръши .д. анѣлы сквози на рѣцы есплъсцы. 15 и раздръшені быше .д.
анѣлы, оуготоуаше се на годиноу, д(ь)нь и мѣсѣцъ и лѣто, и да оубы-
ють третью уестъ уловѣхъ. 16 уысломъ кони коньскыхъ двонцею тыи
тыамы; слышахъ уысло ихъ. 17 и тако в(н)дыхъ коме в(н)дынемъ и
сидѣште на ныхъ нмоуште брѣне огньны и акныпны и жоупельны, и
главы конемъ яко главы лавомъ, нз оустъ ихъ исхоуше огнь и дымъ и
жоупель. 18 и ѿ трехъ рѣкъ погнѣе .г.-ѣ уестъ уловѣхъ, ѿ огня и
дыма и жоупела исходешаго нз оустъ ихъ. 19 область бо конемъ въ
оустѣхъ ихъ бы, и ѿшыеы нмъ подобни змытѣ нмоуште главы, и тыи
пакосты дыахоу. 20 и проуы ѿ уловѣхъ не погыкомѣ рѣкымы снми,
не показѣше се ѿ дѣль роукъ сконхъ да не поклонѣт се демоуномъ,
идоломъ златымъ и сребрнымъ и мѣденнымъ и каменнымъ и дрѣвеннымъ,
нже ни в(н)дыти могутъ ни слышати ни ходыти. 21 и не показѣше се
ѿ оуѣистѣа ихъ и ѿ кореныхъ ихъ и ѿ областы ихъ и ѿ тады ихъ.

X

И в(н)дыхъ нмъ анѣлъ крѣпакъ сходѣшт с небесе обавуеи въ облакъ,
и доуга на главѣ его, и лице его яко солнце, и нозы его яко стальны
огня, 2 дрѣже въ роуцы свои кнжице разагѣеише, и постави ногоу
свою десною на моры а шую на земли. 3 и възроуны гласомъ ве-
лымымъ, яко лавъ рыклетъ, и егда възроуны, възглашаше седмѣ громы гласы
сконны. 4 и егда възглашаше .з.-мѣ громы, хотыхъ ныслати, и слышахъ
гласъ с небесе глаголюще: запеватыи же глаголаше .з. громы, по-
сыхъ пышы. 5 и анѣлъ, нже в(н)дыхъ стоѣшт на моры и на земли,
и въздемыже роукоу свою десноу на небо, 6 и клѣт се жыкоуштоумоу
оу вѣкы вѣномъ, нже създа небо и же на немъ, землоу и же на
нем, и море и же въ немъ, яко лѣта юже не боудѣт к томоу; 7 въ
дань гласа седмаго анѣла, егда нмать встроуѣити и сконьуаты таи-
ноу божию, якоже благодѣсты рабомъ сконны пророкы. 8 и гласъ, нже
слышахъ с небесе пакы бесыдоуишт сь мною и глаголюще: нды, и
примы кнжице разагѣеише въ роуцы анѣла стоѣшта на моры и на
землы. 9 ндохъ къ анѣлоу глаголе емоу: дан ми кнжице. и глагола
мы: примы, и снзждъ е; горькы ты боудоутъ въ урѣкы твоемъ, а въ
оустыхъ ты боудоутъ яко медь слаткы злато. 10 и приехъ кнжице ѿ
роукъ анѣла, и снзхъ е, и бнше мы яко медь слаткы въ оустыхъ мо-
иыхъ; и егда снзхъ е, горьке мы быше въ урѣкы моемъ. 11 и глагола

мы: подобаетъ ты нѣмъ пророуѣствовати къ людемъ и къ племеннѣмъ и къ языцѣмъ и къ царемъ мнозымъ.

XI

И дана ми бысть трѣсть подобна жазлоу глаголю: встанн, нзытрї црѣкакъ божью и олтѣр ен и кланяюште се къ мен; 2 и двѣр ен соуште въмоутрыюдоу црѣкѣ нзынесы въмнюдоу, и не нзымри его, ако данъ бысть езыномъ, и градъ свѣты нопероуѣт .м. мѣсецы и .к. 3 и дамъ обымѣ скыдытельмѣ монмѣ, и прор(н)цаета .у. и .с. и .о. и .х. димъ обалуена въ крѣтыште. 4 съ еста дѣт маслѣинцы и двѣ свѣштинѣмѣ прѣдъ богомъ на землѣ стоештѣ. 5 нже нма неправдоу створѣ, да огнь исходытъ изъ оустъ ню, и поѣдаеть врагѣ ею; нже хоштитъ оубыты ѣ, семоу подобаетъ оубиеноу быти. 6 и сѣмъ нмѣтѣмъ нмѣтѣ областъ заткорыти небо; да не падеть дѣждь въ димъ прор(н)чаннѣ ею, и областъ нмѣтѣмъ нмѣтѣ на водахъ обраштатѣ съ въ крѣкъ и пораузытъ землоу есакую ѣзкою кельею, аште въскоштитѣ. 7 и егда скончуаетѣ скыдытельство ен, зкмыръ въсходытъ ѡтъ безднѣмъ, и створытъ с нмѣмъ бранѣ, и побыднѣтъ ѣ, и оубыетъ ѣ; 8 и троуна ею на цѣстахъ останетъ града кельмаго, нже мар(н)цаетъ се доухомъ Содоу и Египѣтъ, идѣже господъ ею распыетъ бысть. 9 и зреть ѡтъ лоудѣмъ и колѣнъ и языкъ и племенъ тры днѣ и полѣ, и троуна ею не останетъ положити къ гробѣмъ въ тры днѣ и полѣ. 10 и жыкоуште на землѣ оузрадоують се и възвеселеть се о мен, и дары повесоуѣтъ дроугъ къ дроугоу, ако съѣт пророка моууїста жыкоуште на землѣ. 11 и по трѣхъ днѣхъ и полѣ днѣ и доухъ жыкотнѣмъ выйдѣтъ къ нѣ, и станѣтъ на ногоу своєю, и страхъ кельмѣмъ нападетъ на зрештѣ ню. 12 и слышастѣ гласъ съ небесе глаголюшѣт нмѣ: възыдѣтъ сѣмо. и възыдѣтъ съ на облацѣхъ на небо, и в(н)дыше ѣ вразѣ ею. 13 и въ та уасъ бысть троусъ кельмѣмъ, и десѣтъ уѣсть града паде и погыбе троусомъ нмѣ уловѣкъ .х. тмсоушѣтъ, и проуѣмъ прыстрашнѣ быше, и даше славоу богоу небесномоу. 14 горе третѣмъ гредеть скоро. 15 и .х. анѣлѣмъ въстроуѣмъ, и выше гласы кельмѣмъ на небесѣхъ глаголюшѣтѣ: бысть царѣство всего мѣрѣмъ господѣ нашѣмъ Нсоуѣсѣ Христа, и въцѣреть се къ кѣмъ кѣкомъ амннѣ. 16 и .к. и .д. старѣмъ сѣдѣшѣтѣ прѣдъ богомъ на прѣстолахъ сконѣхъ, и падоше мнѣ, и поклоннѣше се богоу 17 глаголюшѣтѣ (гкр. хлюшѣтѣ): кельмѣмъ те, господѣмъ боже вседръжытелю, се, бы и естъ и гредѣмъ, и прыетъ сылоу своєю кельмоую, и въцѣреть се. 18 и езицѣмъ, кон прогнѣвашѣ те, и прыде гнѣтъ тѣмъ на не, и крѣмѣ езыкомъ соудѣ прыетѣмъ и дѣтн маздоу равомъ сконѣмъ боештинѣмъ се нмѣмъ твоего, малнѣмъ же и кельмннѣмъ, и расѣлѣтѣмъ просираждѣмѣ

землоу. 19 и ѿткрьзе се цркви божьѣ на небесы, и тѣм се крѣпкѣмъ закѣпѣ божьѣ, и быше блыстаниѣ и громы и гласы и троуы и градъ велыи.

XII

И знаменныя велыя тѣм се на небесыхъ: жена облѣчена въ сѣньце, и лоуна подъ ногама ея, и на главы ея кѣпица ѿтѣ звѣздю .кѣ. 2 и въ урѣкы нмоушти въпыеть волешты и страюшты родыты. 3 и тѣм се нмоу знаменіе на небесыхъ, и се змыи урѣманъ велыи, нмые главы .х. а рогы .і. и на главы его кѣпица .х. 4 и хоботы его вѣзны третью чѣсть земьдѣ небесинихъ, и вѣложи е въ землоу. и змыи сторише прѣдъ же-ною хотештоую родыти, да егда родытъ се чѣдо, и снѣхъ е. 5 и роды сына моужаскѣ полѣ, иже имать оупасты все езины жазломы желызныи; и вѣсхыштено бысть чѣдо ея въ богоу и въ престолюу его. 6 жена же вѣжа въ поустыноу, и дѣже ея въ мѣсто оуготоуано ѿтѣ бога, да тоу пытытъ .у. дны и .с. и .х. 7 и бысть брань на небесы: Михаилъ и анѣлы его брань створише съ змыемъ, и змыи бра се и анѣлы его. 8 не вѣзмоуоу, и мѣсто не обрѣте се нмы на небеси. 9 и минзложень бысть змыи велыи и змыи дрѣвныи нар(и)цѣмыи дѣтѣкоу и сотона лѣстенъ вѣсоу вѣселеноу, и вѣложень бысть въ землоу, и анѣлы его съ нмыи оуложены бѣше. 10 и бысть гласъ велыи на небесы глаголе: нмыи бысть спасеныи и сыла и царѣство бога нашего и область Исоуса Христа его, яко минзложень бысть клеветиникъ братыи нашеи оклеветавше насъ прѣдъ богомъ нашимъ д(ь)нь и нощь. 11 и ты побѣдыше и за крѣкъ агнь-юу и за слово моуеишѣи ихъ, и не оузлоуеише доуше свое до сирѣты. 12 сего рады веселыте се небеса и жыкоуште на нихъ, а горе землѣи и морю, яко сныде въ вѣмъ дѣтѣкоу нмыи вросъ велыю, вѣды яко мало вѣрѣе имать. 13 и тогда в(и)дѣхъ змыи яко минзложень бысть на землоу, гонаше жепоу, иже роды моужаскѣ полѣ. 14 и дѣны быста жены оуи крылы орла велыкаго да парытъ въ поустыноу и въ мѣсто ское, и дѣже прыпытыиа бываше тоу вѣрѣеи и вѣрѣицаи и полѣ вѣрѣице ѿтѣ лица змыека. 15 изложы змыи из оустъ сконхъ водоу яко рѣкоу, да ю въ рѣцы потопытъ. 16 и поможе земля жены, и ѿтѣрѣзе земля оуста сконъ, и пожрѣи рѣкоу, иже изложы змыи из оустъ сконхъ. 17 и разгнѣвахъ се змыи на жепоу и дѣ брань створишѣ съ сѣмѣнемъ ея и сѣлоуудѣишѣмъ зѣпоуѣды божьѣи и вѣроу исоухристовоу оузрадоуишѣ се.

XIII

И стахъ на мысцыи морьскыи, и в(и)дѣхъ изъ мора зѣмрь вѣсходешѣ, нмоушѣи главы .х. а рогы .і., и на роузыи его кѣпица и на главахъ его

имена хоульна. 2 и зкѣрь въсходешть в(н)дыхъ, и бысть подобанъ рыс-
кыцы, и нозы его яко медвыи, и оуста его яко лабока, и дастъ емоу
зымыи сылоу свою. 3 и единою ѿтъ гласъ своихъ яко заколенюу въ сырть,
и зѣка сыртьна его исцѣлѣтъ; и уоуды се вса земля въ складъ зѣтры, и
поклонимше се томоу зымыю, яко дастъ область зѣтры. 4 и поклонимше
се зѣмыи глаголюшѣ: кто подобанъ зѣтры? и кто можетъ бранъ стѣо-
рыти с нимъ? 5 и дама быше емоу оуста глаголюшѣ велыми хоули,
и дама емоу бысть область створыти .м. мѣсецы и .в. 6 и ѿтѣрьзе
оуста свои въ хоуленн къ богоу хоулыти име его и скынию его и жѣ-
воуште на небеси. 7 и дама емоу бысть область створыти бранъ съ
скетимѣи и пов(ѣ)дыти е; и дама емоу бысть область на всакомъ колѣни
и лоудѣхъ и езыцихъ и племенихъ. 8 и поклонеть се емоу всы жыкоу-
ште на земли. горе, горе жывоуштимъ на земли, нмѣже не написана
соутъ имена въ книгахъ жыкотныхъ агньца заколеного ѿтъ сложенихъ
всего мѣра. 9 нже имать оушы слышати, да слышати. 10 нже плѣчнемъ
въ плѣчѣ да идеть; аште кто ороужыемъ оуенеть, подобаетъ емоу ороу-
жыемъ оуененоу бити. зди мѣсть трыпниини и вѣтра светихъ. 11 и в(н)дыхъ
нини зѣтъ въсходешть ѿтъ земли, нмоуште два рога, подобанъ къ агнь-
цоу, и глаголаше яко зымыи. 12 и область прѣваго зѣтъ въсоу твораше
прѣдъ нимъ; твораше землеу и жывоуште на немъ да поклонеть се зѣтри
прѣкомоу, емоуже исцѣлена бысть зѣка сыртьна. 13 и створитъ уоудеса
велыи, да огнь створытъ и сходитъ с небесе на землеу прѣдъ улоуцымъ;
14 и ластытъ жыкоуште на земли знамены зѣже дама быше жыкоуштимъ
на земли прѣдъ улоуцымъ, створитъ тѣло зѣтрыное, нже имать зѣкоу
ороужноу, и жыкъ бысть. 15 и дамо емоу бысть дати доухъ тѣлоу
зѣтрыномоу, да проглаголетъ тѣло зѣтрыное, и створытъ да нже аште не
поклонитъ се тѣлоу зѣтрыномоу оуенень боудеть. 16 и створитъ все
малыи и великии, и богаты и оубоги, и раби и свободни, да дастъ имъ
наурѣтани на роуцы ихъ десни и на уелихъ ихъ, 17 и да никтоже
възможетъ коупити или продати, такмо кон имать наурѣтани на уели
своемъ и на роуцы десни име зѣтри, уисло имени его. 18 съды мѣсть
оумъ і трыпниини и моудрость. нже имать, да поутеть уисло улоуцѣе,
есть бо уисло его .х. и .з. и .г.

XIV

И в(н)дыхъ, се агньца стояше на горѣ сионьскыи, и с нимъ .р. ты-
соушты и .м. и .д. тѣсоуште нмоуште име его име отъца его написано
на уелихъ своихъ. 2 и слышахъ гласъ с небесе яко гласъ воды многѣхъ
и яко гласъ грома крѣпка, и гласъ нже слышахъ яко гоудѣцы гоудѣште

въ гоуслы свое, 3 и поюште пясны мокоу прѣдъ прѣстоломъ и прѣдъ
уѣтрѣмъ животиннымъ и .к. и .д. старцы, и никтоже не можаше намы-
ноути пясни, тако си .р. тисоушти и .м. и .д. тисоуште искоуплени
отъ земли. 4 си соутъ нже съ жемлы не оскерънише себе, юмотою
бо соутъ. си хождаше въ слѣдъ агньца, тможе колиждо ндетъ. си ис-
коупленіи бнше отъ улоука нлауѣтакъ богу и агньцоу; 5 и въ оустыхъ
ихъ не обрѣте се ластъ, тко бес порока соутъ си. 6 и в(н)дыхъ ннѣ
лиѣль парешти по среди небесъ, дръжешти еклиѣлые кѣно блгоку-
стити сидешти на землы и на всако племе и колѣно и лоуды и езикъ,
7 глаголе гласомъ великимъ: оубонтен се бога и дадѣте емоу слакоу,
тко прѣде уасъ соудѣ его, и поклонетъ се створшоумоу небу и землоу
и море, истоуникы водны. 8 и в(н)дыхъ ннѣ лиѣль въ слѣдъ нде
глаголе: паде, паде въкломъ велики; отъ кина тросты лоубоднанихъ
своего напон все езыки. 9 и .г. лиѣль въ слѣдъ ню нде глаголе гла-
сомъ великомъ: нже се кланяетъ зѣтры и тѣслы его и приемлетъ на-
урѣтание на уелы своемы и на роуцы десны. 10 и та нматъ пыти отъ
кыма тросты божне, укланяиша мѣрастворема оу уаши гнѣва его, и моуѣны
боудетъ огнемъ и жоупеломъ прѣдъ лиѣлы божыныи и прѣдъ агньцемъ,
11 и дны моуѣныи ихъ въсходять въ кѣки въкомъ, и не нмоутъ по-
козъ д(ь)нѣ и ношть покланяюште се зѣтры и тѣслы его, нже прые-
млетъ наурѣтание имени его. 12 зды естъ трѣпныиѣ светныхъ и съблоуд-
юштыхъ запок(н)ди божыи и въроу нсоухристовоу оузрадоують се. 13 и
слишахъ гласъ с небесе глаголюшты мнѣ: напниши: блаженн мрътвы оу-
мыраюште отъ секи о господи. ен, глаголетъ доухъ, да поуыють отъ
троудъ своихъ; дѣла бо ихъ ходетъ въ слѣдъ с нимъ. 14 и в(н)дыхъ, се
облакъ бнль, и на облацы сидешть подобанъ сымоу улоуѣтѣскомоу,
нмоушты на глакѣ своемъ вѣмачъ златъ, и въ роуцы своемъ сръпъ оstarъ.
15 ннѣ лиѣль нзиде ис цръкве въпне гласомъ великомъ къ сидештоумоу
на облаци: послѣ сръпъ свои оstarъ, и пожни, тко приде уасъ жетви и
тко нсѣше жетва земельна. 16 и положи сѣде на облацы сръпъ свои
на землоу, и пожнема бысть земля. 17 ннѣ лиѣль нзиде ис цръкве
соуштен на небеси, нмыи и та сръпъ оstarъ. 18 ннѣ лиѣль отъ олтарѣ
нзиде нмѣе область на огни, и възгласы кануемъ великомъ къ нмоуштоу-
моу сръпъ оstarъ глаголе: послѣ сръпъ твои оstarъ, и объеми винноградъ
земельни, тко съзрѣше гроздове ихъ. 19 и положи сръпъ свои на землоу,
и объеми винноградъ земельни, и въложи е въ тоуыло велико тросты
божыи. 20 испради бысть тоуыло виннограда, нзиде крѣкъ отъ тоуыла
до оузда конемъ отъ стади .у. и .х.

XV

И в(н)дихъ ино знаменіе велыи и уоудно: .з. анђель нмоуштихъ .з. зъкъ послѣднихъ, яко тныи сконьуаеъ се зростъ божыи. 2 и в(н)дыхъ море стаклено смашено съ огнемъ и побиждуюште ѿтъ зъзры и ѿтъ тълесъ его и ѿтъ науурьтаннъ его и ѿтъ уысль нмені стоеште на мори стькленимъ, нмоуште гоусли божыи, 3 и повште пясамъ монсновою, раба божня, и пясамъ агньлоу, глаголоуште: келнъ и днелъ дъла твоѣ господы боже вседръжителюу, пражедни (и) истинныи поути твои, царь езыкомъ. 4 кто не имать оубоути се тебе и прославити имени твоего? яко ты единъ прѣподобанъ еси, яко всі езици прѣдоу и поклонеть се прѣдъ тобою, яко оправданнъ твоѣ зъмысе се. 5 и по смхъ в(н)дыхъ, ѿтъ-връзе се цръкыи божыи и скниинъ сьздиннъ на небесы. 6 нзыде ис прѣккѣ .з. анђель нмоуштихъ .з. зъкъ, облыуени къ каменъ свыталъ и прѣпоксани похси затымы. 7 и единъ ѿтъ .д.-хъ жыкотанъ дасть .з. анђе-ломъ .з. пнзлъ златныхъ испльнъ зрости бога живоуштаго оу взики вѣкомъ. амінъ. 8 испльни се цръки дѣла и славы божыи ѿтъ слыи его, и никтоже не смаше выннн къ цръкакъ до ндыже сконьуаеъ се .з. зъкъ ан-ђельскихъ.

XVI

И слышахъ гласъ с небесе велым глаголоушты .з. анђеломъ: иданте, нзлыте .з. пнзлъ зрости божыи на землоу. 2 и .д. анђель нзыде, нзлыъ пнзлъ свою на землоу, и бысть гнои заль и лоутъ на улохъцыхъ нмоу-штихъ науурьтаннъ зъзри и покланяюштихъ се тълеси его. 3 и дроугы анђель нзлыъ пнзлъ свою оу море, и бысть крьвъ яко ѿтъ мрытавца, и есака доуша оумрътъ зже оу моры. 4 и .г. анђель нзлыъ пнзлъ свою на рѣкы и на истоуинни кодине, и бѣше крьвыю. 5 и слышахъ анђела водъ-снаго глаголоуште: пражеданъ еси се, бѣ и естъ, и прѣподобанъ еси, яко соуднаъ еси. 6 крьвъ скетихъ пророкъ нже нзлыише, и крьвъ нхъ дасть нмы пннн, яко достонни соуты. 7 и слышахъ из олтаря глаго-лоуште: еи, господы боже вседръжителюу, пражедни истинныи (гкр. истыньни) соудн твои. 8 и .д. анђель нзлыъ пнзлъ свою на слыице, и дамо бысть емоу ознонты улохъкы огнемъ. 9 и огоръше улохъци зноемъ, и хоуише нме божня, нже имать область на зъвахъ' смхъ, и не по-маше се дати емоу славою. 10 и .е. анђель нзлыъ пнзлъ свою на прѣ-столя зъзры, и бысть царѣство его омыраемо, и жвахоу езики свое ѿтъ болызин сконхъ. 11 и хоуише бога небеснаго ѿтъ болызин сконхъ и ѿтъ гнои, не показше се ѿтъ днлъ сконхъ. 12 и .з. анђель нзлыъ пнзлъ свою на рѣкоу великоую еспрати, нсеуе вода еи, да оуготоваеъ се поути царемъ нже ѿтъ оустомъ слыиуиныхъ. 13 и в(н)дихъ из усты змыекныхъ,

из оустъ хътрн, из оустъ лажнаго пророка .г. доухы неустн исходеште яко жавы. 14 соутъ бо доуси демоуиысцы ткореште знаменнъ, нже ис-
ходеть из царе все въселене и събратн е на брань дне к томоу вели-
наго бога вседръжытеля. 15 се гредоу яко тать; влажень еден и блоуден
ризѣ ское, да не нагъ ходитъ нѣ да не оузреть срамоти его. 16 и съе-
реть е на мѣсто нарицаемо еврѣцкы Еръмагадонъ. 17 и .з. анѣль излитъ
пыль свою на (а)мерь, изыде гласъ велии ис црькве оть прѣстола гла-
голе: вистъ. 18 и внише вѣнѣстннъ и громи и гласи и троусы и знаменне
велие хъло, якоже не бысть оть неманже улоктнн вѣше на земли, толикъ
троусъ и тако великъ. 19 вѣн(стъ) градъ въ три вѣстн, и гради езнѣусцы
надоу, и Вавилонъ велики поменованъ бысть прѣдъ богомъ дати емоу
уашоу яросты гнѣва его. 20 и всаки отокъ бѣжа, и гори не обрзатоу
се. 21 и градъ велики яко таллантскы синде с небесе на улоктнн, и
хоуанше улоктнцы бога оть зхъкъ граднне, яко великъ юсть зхъкъ хъло.

XVII

И прнде еданъ оть .з. анѣль нмоуштинъ .з. пилъ, и глагола съ мною
глаголе ми: прнды, да покажоу ты соудъ лоубоднѣнѣ великыи съдеште
на кодахъ многыхъ, 2 с неюже лоубоднаше царѣ земельсцы, и оупнише
се жнкоуште на земли оть вниа лоубоднннъ ен. 3 и веде ме въ поусто
мѣсто доухомъ, и вѣднхъ женоу сидѣштоу на хътрн урькленомъ, испальнъ
имень хоульннхъ, нмѣаше глакъ .з. а роуъ .л.; и жена, юже вѣдѣ(хъ),
градъ велики юсть, нже нмать царѣсткыи надъ цары земельнннн. 4 и жена
бысть обалуена въ порѣпнроу урькленомъ и позлаштеноу хълатомъ и ка-
мениемъ драгымъ и енсеромъ, нмоуштин уашоу хълатоу въ роуцн скоен
пальноу мръзостн и скеръненнъ и лоубоднѣннъ. 5 и на уелъ ен нме на-
писано: таниа Вавилона великаго, маты лоубоднѣнѣ и мръзостемъ зе-
мельнннн. 6 и вѣднхъ женоу пилноу оть крьен скетнхъ и крькыю моу-
уенннхъ нсоукобнхъ, и вѣднхъ се вѣномъ велиномъ вѣднхъ ю. 7 и рече ми
анѣль: по уто се вѣнннн? азъ ты рекоу таниоу жени и хъвырь носе-
штаго ю, нмоуштаго .з. глакъ и роуъ .л. 8 и хътаръ, нже вѣдн, бысть и
нѣстъ, нмать възыти оть вѣзаднн, и оу пагоубоу нты, и оуднветъ се
с нею жнкоуште на земли, нмѣже нѣсоутъ напысана нмена въ кннгахъ
жнкотннхъ оть сложеннъ всего мыра вѣдеште хътръ яко бысть и нѣстъ
и прѣдѣста. 9 хъдм оуы, нже нмать и моудростъ. и .з. глакъ и .л. роуъ,
нѣдѣже жена сидѣтъ на нхъ. 10 царъ .з. юсть; .е. нхъ и мало едынъ,
дроугы не оу прышаль, и тогда прнде, и мало емоу юсть прыентн.
11 и хътаръ, нже бысть и нѣстъ, и тѣ осмы юсть и въ пагоубоу ндетъ.
12 и .л. роуъ, еже вѣды, .л. царъ юсть, нже царѣсткннъ не прѣели соутъ,

на область яко царь единый уасъ приемлеуѣтъ съ звырьми. 13 си единому колоу нмоуѣтъ, и слоуѣ и область свою звыри даюѣтъ. 14 сы съ агньцемъ брамя створетъ, и агняцъ побьдѣтъ е, яко господь господемъ есть и царь царемъ, соушнымъ с нимъ, званн избрани и вьрини. 15 и глагола ми: води, еже еси вьднѣ, ндѣже лоубодѣица сѣдѣтъ, лоудыи и народы соуѣтъ, племена и езичи. 16 и .л. роуѣ, еже вьди, и звырь сы възненакидытѣ нмоуѣтъ лоубодѣице (гкр. лоубоїдѣице), и запоустыиышоу створетъ ю нагоуѣ, и нѣтъ еи сѣдѣтъ, и тоу съжегоуѣтъ ю огнемъ. 17 боуѣ бо далъ есть въ срьдѣце ихъ створыти единому колоуѣ, и датѣ царьство ихъ звыри, до нѣдыже скончуаюѣтъ се слоукеса божьа. 18 и жемѣ, юже вьды, градъ великии есть, иже нмѣтъ царьствыи надъ цары земельиимн.

XVIII

II по сихъ виднхъ нмъ амѣель сходешъ с небесе, нмѣе область велию, и земля просекъти се оѣтъ славы его. 2 и възроупи крѣпкимъ глаголюмъ глаголе: паде, паде Вьвилонъ великии, и бысть жѣлѣиште демоуиномъ и хранилиште всакому доухоу нечыстоу и нечелвчьему, яко оѣтъ вниа зросты лоубодѣицъ еи напои все езичи. 3 и царь земельсци с нею лоубодѣаше, и коупци земельсци оѣтъ ластн снрѣпенинъ еи обогатыше се 4 и слышѣхъ нмъ гласъ с небесе глаголюшъ: изидѣте изъ не, лоудыи мои, да не прнчестыте се грѣснхъ еи и оѣтъ звырь еи да не вьдѣте се. 5 яко прѣлипише се грѣсѣ еи до смьрти, и поменюѣ боуѣ неправдоу еи. 6 и въздасть еи якоже и она въздасть камъ, соуго(у)бѣте соугоубъ по дѣломъ еи, уашоу, юже уваноуѣ, уваноуѣте соугоубъ. 7 елико прославы се и раскьрепи, толико дадѣте еи моуки и рѣдѣице, яко въ срьдѣцѣи своемъ глаголетъ: яко снждоу пророуица, и оудова нѣсамъ, и рѣдѣицъ не нмѣмъ вьдѣтѣ. 8 сего радъ въ единый уасъ придоуѣтъ звыи еи смьртиице и нѣауѣ, и градъ огнемъ пожеженъ боудѣтъ, яко крѣпакъ господь боуѣ осождае ю. 9 и възрыдаюѣтъ и въсплауоуѣтъ се о неи, и царь земельсци сткорнише съ нею лоубавъ и раскьренныиыше егда оузрѣтъ днмъ рѣдѣицъ, 10 изъ далѣеуѣ стоеште за страхъ моуиеницъ еи глаголюшъте: о горе, о горе, градъ великии Вьвилонъ, градъ крѣпкии, яко въ единый уасъ прѣде соудъ теон. 11 коупци земельни възридаюѣтъ и въсплауоуѣтъ се о неи, яко брѣмене ихъ никтоже ни коупитъ и томоуѣ, 12 брѣмене злата и сребьна и каменѣа драгаго и висера и вѣсона и перьлѣири и сырѣка і урьвѣленѣа и всакаго дьвѣа тиноуѣа и всакаго сьсоудѣа слоноуѣа і всакаго сьсоудѣа оѣтъ каменѣа драга и мѣдѣа и желѣзѣа, 13 и корнѣе камоуѣа и тамѣица и хризи и лѣкѣа и вниа и олиа и смьдала и пшенице и скота и ов(ь)цъ и конъ и редовъ и тылесъ и доушъ улоубѣуѣскихъ.

14 и кошта и похоть доуше твое ѿтыде ѿть тебе, и всама тоуѣна и сѣтла погнѣе ѿть тебе, и к томоу не можешн обрѣсти ихъ. 15 и коупци сѣмь обогатише се из далече стоеште за страхъ моуѣннѣ ен ридяюште и плачуѣште, 16 и глаголюште: о горе, о горе градь великы Вьенлонъ, обалуень къ енсонъ и порьпироу урькеноу и поулаштеноу хлатомъ и каменнемъ драгнѣмъ и енсеромъ, 17 яко къ едины уасъ погыбе толико богатство. и еслии крьмытѣ и еслии плавае къ корабелихъ и кестезен елико оу мори дналють се, издалече стоеште 18 въпнѣхоу выдеште дымъ раждеженнѣ ен глаголюште: кто подобанъ градоу великому? 19 и положнше прѣстъ на главахъ своихъ, и възвоушнше плачуѣште се и ридяюште и глаголюште: о горе, о горе градь великы, къ немѣже обогатише се еси нмоуште корабле къ мори ѿть уесты его, яко единныи уасомъ запоусти. 20 весели се о немъ небо и скеты апостолы и пророцы, яко соуды боги соудъ елихъ ѿть него. 21 и възетъ едины ангѣль крѣпакъ яко жрьбенихъ велихъ, и въерже къ море глаголе: тако оувержень боудетъ оустрьмленнемъ Вьенлонъ градь великы, и не имать обрѣсты се к томоу. 22 и гласъ гоудачъ и моушникы и пискуны и троуенихъ (гкр. троуенихъ) не имать слышанъ бити оу тебе и томоу, и еслии казникы есакое казни не имать обрѣсты се оу тебе и томоу, и гласъ жрьбенихъ не имать слышанъ бити оу тебе и томоу. 23 и сѣтъ сѣнт(и)лннѣ твоего не имать злѣнь быти оу тебе пакы, и гласъ жениха и невесте не имать слышанъ бѣти оу тебе к томоу, яко коупци теон бѣхоу кельможане земельне, яко корениемъ теонмъ прѣлаштени емше еси езнѣ. 24 и къ немъ обрѣте се крькъ пророуьствы и сѣтихъ есихъ нзъбенихъ по земан.

XIX

И слышахъ гласъ великы народа на небесы глаголе: алекоуѣ, спасение и слава и сила бога нашего, 2 яко истинныи и праведни соуды теон, яко соудилъ еси градоу, нже просмрады землоу лоубодзаниемъ сконмъ, и мастиа мс(и) крькъ рабъ своихъ ѿть роукы его. 3 и въторнцю рѣше: алекоуѣ. и димъ въсхотше къ етки етномъ. 4 и падоу .и. и .д. старцы и .д. жыкотнѣ, и поклоннше се когоу нашему, сидештоумоу на прѣстоу, глаголюште: алекоуѣ аминь. 5 и гласъ ѿть прѣстоа нзъде глаголе: нонте богоу нашему еси раки его коеште се, малѣе и великие. 6 и слышахъ гласъ на небесихъ народа многа яко гласъ коды многыхъ и яко гласъ грома крѣпка глаголюште: алекоуѣ. яко въцари се господъ богъ вседръжителъ. 7 и радочемъ се и веселимъ се и дадимъ емоу славоу, яко приде бракъ агнать, и жена его оуготова себе. 8 и

ДАНО БЫСТЬ ЕН ДА ОБЛЪУЕТЬ СЕ КЪ ЕНСОМЪ СЫТАТЬ И УМЪТЬ; ЕНСОМЪ БО ОПРАВДАНИХЪ СКЕТИХЪ СОУТЬ. 9 И ГЛАГОЛА МН: НАПИСАНИ: БЛАЖЕНИ ЗНАНИ НА ВЕУЕРОУ АГНЬУОУ ЗАКОЛЕНАГО И НА БРАКЪ ЕГО. И ГЛАГОЛА МН: СИ СЛОВЕСА ВЪРНА ИСТОКА БОЖЬИХЪ СОУТЬ. 10 И НАДОХЪ ПРЪДЪ ПОГАМА ЕГО, И ПОКЛОНИХЪ СЕ; И ГЛАГОЛА МН: ВЪЖДЪ, МН; КЛЕВЪРЪТЬ ТВОИ ЕСАМЪ АЗЪ И БРАТНЕ ТВОЕ, ИМОУШТИХЪ СКИДНТЕЛСТВО ИСОУХРИСТОВО. БОГОУ ПОКЛОНИ СЕ; СКИДНТЕЛСТВО БО ИСОУХРИСТОВО ЕСТЬ ДОУХЪ ПРОРОУШЕСТВЪ. 11 И ВИДИХЪ НЕКО ОУТЪ-ВЪРСТО, И СЕ КОМЪ СЪЗНА, И СЪДЕН НА ИЕМЪ НАР(Н)ЦАСТЬ СЕ ВЪРНИ ИСТИНЫИ, И КЪ ПРАКДОУ СОУДИТЬ. 12 ОУИ ЖЕ ЕГО ЯКО ПЛАМЕНЬ ОГНЬИИ, И НА ГЛАВѢ ЕГО ВЪЗНЪЧИ ИМОЗИ, ИМЪЖЕ ИМЕ НАПИСАНО ЕГОЖЕ НИКТОЖЕ НЕ ВЪСТЬ ТАКМО ТЫ; 13 ОБЛЪУЕНИ КЪ РИЗИ УРЪКЛЕИИЕ КРЪВНЮ, И НАР(Н)ЦАСТЬ СЕ СМОУ СЛОВО БОЖЬЕ. 14 И КОНИШТЕВОКА НА НЕБЕСИ ИДЪАХОУ КЪ СЛЪДЪ ЕГО НА КОНИХЪ СЪЗНАИХЪ, ОБЛЪУЕНИ КЪ ЕНСОМЪ БЪЛЪ И УМЪТЬ. 15 ИЗ ОУСТЬ ЕГО ИСХОДИТЬ ОРОУЖЬЕ ОСТРО, ДА ТИМЪ ИЗБИЕТЪ СЪЗНИ, И ТА ОУПАСЕТЪ ЖАЗЛОМЪ ЖЕЛЪЗНИИМЪ, И ТА ПЕРЕТЪ ТОУИЛО БЫИА ТРОСТЫ ГИВКА БОЖИИ, ВСЕДЪРЖИТЕЛА. 16 ИМАТЬ НА РИЗИ И НА СТЕГИИ СКОЕМЪ ИМЕ НАПИСАНО: ЦАРЬ ЦАРЕМЪ И ГОСПОДЬ ГОСПОДЕМЪ. 17 И ВИДЪХЪ НИИ АНЪЕЛЪ СТОЕШТЬ НА СЛЪ(И)ЦЫ, И КЪЗОУЧИ ГЛАСОМЪ ВЕЛИИМЪ ГЛАГОЛЕ КЪ ВСИМЪ ПТИЦАМЪ ПАРЕШТИМЪ ПО СРЪДЪ НЕБЕСЬ: ПРИДЪТЕ И СЪБЕРИТЕ СЕ НА ВЕУЕРОУ ВЕЛИКОУ БОЖЬЮ, 18 ДА ТЕСТЕ ПЛЪТИ ЦАРЬ И ПЛЪТИ КРЪВНИХЪ И ПЛЪТИ КОНЫСКИХЪ И СИДЕШТИХЪ НА НИХЪ И ПЛЪТИ СКОБОДИИХЪ И РАБЪ, МАЛИХЪ ЖЕ И ВЕЛИКИХЪ. 19 И ВИДИХЪ ЗЪВЪРИ И ЦАРЕ ЗЕМЛЯИИЕ И КОН ЕГО СЪБРАНИ, СТВОРЕТЪ КРАИИ СЪ СИДЕШТИМЪ НА КОНИ И СЪ КОН ЕГО. 20 И ЕСТЬ БЫСТЬ ЗЪВЪРЬ И С НИМЪ ЛАЖИИЕ ПРОРОКЪ, И СТВОРИТЬ ЗНАМЕННЕ ПРЪДЪ НИМЪ, ИМЪЖЕ ПРЪЛАСИТЬ ПРИЕМОУШТЕ НАУРЪТАИИЕ ЗЪВЪРИ И КЛАИАЮШТЕ СЕ ТЪЛЕСИ ЕГО, И ЖИИА ОУВЪРЪЖЕНА БИСТА КЪ ЕЗЕРО ОГНЕМО ГОРОУШТЕ (ГКР. ГОУР-) ЖОУПЕЛОМЪ. 21 И ПРОУИ ОУБЕНЕИ БИИШЕ ОРОУЖЬЕМЪ СИДЕШТАГО НА КОНИ ИИШ(Ъ)ДЪШИИМЪ ИЗ ОУСТЬ ЕГО, И ВСЕ ПТИЦЕ НАСИТИИШЕ СЕ ОУТЪ ПЛЪТИ ЕГО.

XX

И ВИДИХЪ НИИ АНЪЕЛЪ СХОДЕШТЬ С НЕБЕСЕ, ИМОУШТЬ КЛОУУЪ БЕЗЪДАИИ, И ЖЕЛЪЗНО ОУЖЕ ВЕЛИЕ КЪ РОУЧИ ЕГО. 2 И ЕСТЬ ЗУМЪ ДРЪВКАГО, ЕМЕ ИСТЬ ДИЗВОЛЬ И СОТОМА, И СВЕЗДЪ И КЪ .У. ЛЪТЬ. 3 И ВЪЛОЖИ КЪ БЕЗЪДАИ, И ЗАТВОРИ И ЗАПЕУАТАИ (ГКР. -ПЕУІ-) О ИЕМЪ, ДА НЕ ПРЪЛАСИТЬ И ТОМОУ ЕЗЫКЪ, ДО ИДЪМЪЖЕ СКОМЪУАЕТЪ СЕ .У. ЛЪТЬ, И ПО СИХЪ ПОДОБАЕТЪ СМОУ ОУТЪРЪШЕНОУ БИТИ ОУ МАЛО ЛЪТЬ. 4 И В(И)ДИХЪ ПРЪСТОАИ И СИДЕШТЬ НА ИЕМЪ, И СОУДЪ ДАИ БЫСТЬ, ДОУШЕ РАСТЕСАИИХЪ ЗА СЛОВО БОЖЬЕ И ЗА СКИДНТЕЛСТВО ИСОУХРИСТОВО, ИЖЕ НЕ ПОКЛОНИИШЕ СЕ ЗЪВЪРИ И ТЪЛЕСИ ЕГО, И НЕ ПРИЕМЕ НАУРЪТАИИЕ ЕГО НА УЕЛИХЪ СКОИХЪ И НА РОУЦЫ СКОЕИ, И ЖИИШЕ И

вѣдарише се съ Нсоуѣхристоу къ .у. лѣтъ. 5 и проуы мрътакци не жини
 вѣше, до вѣдѣже скончаеть се .у. лѣтъ. се въскръсенне прѣвое. 6 вѣдѣ-
 жень, нже имать уесть въ оускръшени прѣвны, на нѣхъже смръть оутора
 не имать областы, на боудуѣ нерне богоу Нсоуѣхристоу, и вѣцареть се
 с нимъ къ .у. лѣтъ. 7 и када скончаеть се .у. лѣтъ, раздрѣжень воу-
 деть сотона ѿтъ тайнице свое, изыдеть прѣластини езѣки соуштинъ оу-
 дѣхъ оуѣгмыхъ земле, Гога и Магога, на брани съераты е, нмѣже уыско-
 зно писаны морьскы. 8 и вѣзидуѣ на широтоу земле, и обидуѣ стати
 скетнхъ и градѣ вѣзидуѣлемн. 9 и снѣдетъ огнь с небесе ѿтъ господа,
 и похъсть е. 10 и дѣтколѣ лѣстен въеръжень боудеть къ езеро огнено,
 нѣдѣже зѣмрь и лажини пророкъ, и моуѣмъ боудеть д(ь)мъ и пошть
 къ кѣки кѣномъ. 11 и в(н)дѣхъ прѣстоу и снѣдѣтаго на немъ, емоуѣже
 ѿтъ лица бѣжа земля и небо, и мѣсто не обрѣте се нма. 12 и вѣдѣхъ
 мрътакѣе малне и великне, стоимте прѣдъ прѣстоу и кинги раздѣ-
 гиоуше се, ѣже соуѣ животинѣ, и соудъ прнеше мрътѣмъ ѿтъ написа-
 ннхъ къ кингахъ по дѣломъ нхъ. 13 и дастъ море мрътакѣе свое, и соудъ
 прнеше мрътѣмъ по дѣломъ своему каждо нхъ. 14 смръть и адъ прѣло-
 жѣна вѣста къ езеро гороушѣте огнемъ и жоушеломъ, си есть смръть
 оутора езеро огнено. 15 нже се не обрѣтоу къ кингахъ животиннхъ на-
 писанихъ, оуѣрѣжень вѣсть къ езеро огнено.

XXI

И в(н)дѣхъ некое моко и землоу мокоу, небо и земля прѣкѣз прѣи-
 дѣта, и мора мѣсть и томоу. 2 и градъ свети Ероусалимъ в(н)дѣхъ нис-
 ходѣшть с небесе ѿтъ бога, прнготованъ ѣно нехѣста оуѣрашена моужоу
 скоемоу. 3 и слышахъ гласъ с небесе глаголушть: се и скинии божнѣ
 съ улоуѣки; и въселѣ (гкр. вес-) се с нимъ, и ти лоудне его боудуѣтъ,
 и самъ богъ с нимъ боудеть богъ нхъ. 4 ѿтыннметъ всакоу салзоу ѿтъ
 оунию нхъ, и смръти не боудеть и томоу, ни плауа ни каплѣ ни болѣзѣни
 не боудеть и томоу, и прѣкѣз минондоуѣтъ. 5 и рече ми сѣде на прѣ-
 стоу: се пока стѣороу всѣ. и рече ми: напиши ѣно си словеса вѣрѣна
 истоуа соуѣ. 6 и рече ми: бѣхъ азъ дѣла и о, мѣустанъ и коуацѣ.
 азъ жеждоушѣтоуемоу (гкр. жежд-) дамы емоу пѣтѣ ѿтъ воды животинѣ
 тоуше. 7 побужденъ насаздѣтъ си, и боудоу емоу богъ, и та боудеть
 мѣтъ сынъ. 8 страшинымъ же и некрѣпнымъ и скерѣпнымъ и оуѣнѣцѣмъ
 и лоуѣбодѣмъ и ндолахатромъ и всѣмъ лажиннымъ уесть имъ къ езеру
 гороушѣти огнемъ и жоушеломъ, нже есть смръть оутора. 9 и прнѣде
 едѣнъ ѿтъ седмѣ авѣлѣ нмоуштинъ .з. пылъ златнхъ нспѣлѣннхъ .з.
 ѣзѣ послѣдннхъ, и вѣсѣдоуа съ мною глаголе: гредѣ, да ти покажоу

агньоу женоу. 10 и веде ме на гороу великоу и високоу (гкр. високоу) злато, и показа ми градъ велики Ерусалимъ исходящъ с небесе, 11 имоушъ славоу Божию, и скитило еи подобно каменни драгому яко каменни асвоу и хроустальноу, 12 имоушъ стѣноу великоу и високоу, имоушъ врата .ки., и на вратихъ .ки. анѣла имена написана обима на десете коленомъ сыновъ израилевъ. 13 отъ оустона врата .г.-в., отъ свѣра врата .г.-в., отъ юга врата .г.-в., отъ запада врата .г.-в. 14 и стѣни градоу имоушти основанне .ки., и на нихъ .ки. именъ обима на десете апостола агньиума. 15 и глаголе съ мною нмѣше (гкр. нмѣши) мѣроу трѣсть златоу, да измѣрнѣ градъ и врата его и стѣни его. 16 и градъ на .д. оуганъ стонѣтъ, дългота его еликоже и широта, и размѣръ града трѣстью на стади .ки. тисоушти, дългота и широта и висота его равнаѣ юсть. 17 и размѣры стѣноу его въ .р. и .м. и .д. ланты оу мѣроу убожюу, яже юсть анѣлевска. 18 и създаніе стѣни его асапъ, и градъ злато уместо подобно стамоу унстоу; 19 основанне стѣни градоу ксацнмъ драгимъ каменнемъ оуцрашено: основанне прѣко асапъ, и асапъ же Петра сказаѣтъ; .в. сампѣръ, сампѣръ же Павла сказаѣтъ; .г. халкидонъ, Андрѣя сказаѣтъ; .д. измѣръгадъ, Новама (гкр. нова) еванѣлиста сказаѣтъ; 20 .е. сарѣдиносъ, Нѣкова сказаѣтъ; .з. сарѣди, Пилипа сказаѣтъ; .з. хроу-сопась, Врѣтоломѣя сказаѣтъ; .м. коуриль, Томоу сказаѣтъ; .ф. топаннѣзъ, Матѣя сказаѣтъ; .л. хроусонѣсъ, Тадѣя сказаѣтъ; .ли. анниаѣтъ, Снмона златоу сказаѣтъ; .ки. амѣтоусть, Мататѣя сказаѣтъ. 21 и окоу на десете врата .ки. вѣсера: единъ наждо боудѣтъ отъ единаго вѣсера (гкр. вѣсера), и поутѣ градоу злато уместо яко стамо ластенъ се. 22 и црѣкѣ тоу не видихъ, господѣ бо богъ вседръжителъ црѣки емоу юсть, агнаѣ. 23 и градъ не трыбоуѣтъ сльнца ни мѣсеца, на да скитнѣтъ въ немъ слава Божѣи и просвѣщаѣтъ, и скитнѣлини въ немъ юсть агнаѣ. 24 и пондоутѣ (гкр. пондоунѣтъ) езици скѣтоу его, и царѣ земельсци принесоутѣ славоу и уасть свою въ нь. 25 и врата его не имоутѣ затворнѣти се оу дне, ношѣи бо юсть тамо. 26 и принесоутѣ славоу и уасть езиномъ въ нь. 27 и не имать вѣнѣти въ нь всаки снѣрънителъ и теорен мръзость и лажоу, на такомо написани въ кнѣгахъ животнѣхъ агньиумъ.

XXII

И показа ми рѣноу унстоу и водоу живоу скѣтоу яко хрѣстало исходящѣ отъ прѣстола Божѣи агньиумъ. 2 и оба полѣ рѣки дрѣво жыотно теорешѣ плодъ два на десѣтъ кратъ, на мѣсець наждо кѣзде плодъ свои, и листѣне дрѣ(ва) того въ исцѣленне езиномъ. 3 и всакаго ан(а)тема не боудѣтъ к томоу, и прѣстола Божѣи агнаѣ въ немъ боу-

дети, и раби его слоужеть емоу книмоу. 4 и кидеть лице его и нме его на земли ихъ. 5 и помти нхсть тоу, и не трѣбують свѣште ни скитальника, ни скита салмаунога, яко господь богъ просвѣщаетъ е, и въцареть се оу кѣмъ въкомъ ам(н)и. 6 и рече ми: си словеса вѣри истова соутъ, и господь богъ свѣтихъ пророкъ своихъ посла анѣла своего сказати рабомъ своимъ нмже подобаетъ въ скорѣ бити. 7 и се придоу скоро. блаженъ съелоуде словеса снѣ пророуств(н)и въ книгахъ сихъ. 8 и азъ Новаи кидихъ и саниахъ си, надохъ поклонити си на могоу анѣлоу показаштоумоу мѣ си. 9 глагола ми: възждь, ни; клекрѣтъ теон есамъ и брати теое пророкъ, съелоудаштнмъ словеса кннгъ сихъ; богоу поклонн се. 10 и глагола ми: не запечатли мхъ пророуствкѣмъ кннгъ сихъ, вѣрме бо възждь мѣсть. 11 обмыден да обидѣтъ и еште, свкръпен се да свкръпитъ се и еште, прабедни да ва прабдоу теоритъ и еште, свѣти да свѣтитъ се и еште. 12 се гредоу скоро, и мазда моѣ съ мною мѣсть, и въздамы комоуждо якоже дѣло его мѣсть, 13 азъ есамъ альпа, прѣки и послѣднн, мѣустанъ и колацъ. 14 блаженн теореште запов(н)ды его, и братѣ възноутъ въ градъ. 15 ваиъ пси и уродяице и лоубо(дѣ)ице и оубѣице, идолохатрын и всаки свкрънителъ и теорен лоубы и лажоу. 16 азъ Исоусъ послахъ анѣла моего заск(н)дытельствовати си рекъ азъ есамъ корень и родъ дѣндовъ, въззда ютрына смыла. 17 и доухъ и нектѣста глаголетъ: приди. нже жеждеть, да нрѣдетъ на мнѣ, хотен да прѣмѣтъ водоу жѣкоу тоуи. 18 и св(н)дытельствоую азъ всакомоу слѣшештоумоу словеса сѣ пророуствѣи кннгъ сихъ: аште кто прѣложитъ на нѣ, да прѣложитъ на мѣ богъ. 19. възъ нѣсамѣхъ въ кнгахъ сихъ. 19 и аште кто ѡтниметь ѡтъ словесъ сихъ соутѣихъ пророуствѣи кннгъ сихъ, да ѡтниметь богъ устѣ его ѡтъ дръва животнаго и ѡтъ града свѣтаго написанаго въ кнгахъ. 20 глаголетъ св(н)дытельствоуе си: придоу скоро. амѣи. греди господь Исоухристѣ. 21 благодѣтъ господа нашего Исоухриста съ всими свѣтими. амѣи.

Tondal.

*Predao u sjednici filologičko-historičkoga rasreda jugoslavenske akademije
znanosti i umjetnosti 10 travnja 1872*

PRAVI ČLAN DR. GJ. DANIČIĆ.

U zapadnoj je Evropi XII vijeka napisana latinskim jezikom priča kako je neki vitez irski Tondal vidio muke u paklu i radosti u raju. Tu je priču XIII vijeka skratio Vincentius Bellovacensis, te se tako skraćena i latinski i na gdje koje narodne jezike prevedena štampala na skoro po što se pronašla štampa, a cijela kakva je bila prije nego je skraćena izašla je na svijet istom prije nekoliko godine: Visio Tnugdali edidit Oscar Schade. Halis Saxonum 1869.

Tu priču imamo i na svom narodnom jeziku u rukopisu XVI vijeka u biblioteci jugosl. akademije pod br. 324, koji se pod imenom „vrtal Petra Lucića“ potanje spominje u prvoj knjizi starijih pisaca koje izdaje jugosl. akademija, u predgovoru Jagićevu na str. 3—4. Ovaj prijevod čim se malo samo isporedi s pomenutijem latinskim tekstom koji je izdao Šade, vidi se da je skraćen, prem da se često oba elazu od riječi do riječi. Ali koliko naš prijevod odgovara onoj skraćenoj redakciji, ne znam, jer je nemam. Može biti da je ta priča prevedena na naš jezik prije nego je pisan rukopis u kom je imamo, te u nj samo prepisana; ali za sada nemam čim to potvrditi.

Po nesreći nema u rukopisu jednoga lista, na kom je bio početak priči, i jednoga pred samijem svršetkom. U početku kojega nema bilo je samo kako je duša izašla iz Tondala i kako su joj se rugali gjavoli dok joj ne dogje angjeo, a to je do trećega članka pomenutoga Šadova izdanja. Na listu kojega nema pred svršetkom bilo je o blaženstvu nekih svetaca, što je u članku 21—24 Šadova izdanja. Ali i ovako okrnjena ova priča nadam se da će dobro doći onima koji se bave historijom naše književnosti a osobito prijateljima narodnoga jezika.

Kako stoji u rukopisu na prvom od tri lista na kojima je popisano što je u njemu, natpis je priči bio: „Vidin'ja Tondalova“. Sama priča, koliko je u rukopisu ima, glasi ovako:

za č noge tvoje sada u tanci ne igraju? za č jzik tašće pisni ne poje? I kada to veće rekoše njemu, uzdahnu duša vele gorko od bolizni, tere pogleda i vidi na daleče zvizdu gredući k sebi, vele svitlu. A ono biše angel njegov, i kada pride k njemu. njegovim imenom njega zazva, tere mu reče: Tondale, ča činiš? Videći on lipoga angela vele uzorita i da ga zazva njegovim imenom, od straha i tolikoje od vesel'ja reče: jao meni gospodine, obujale me su muke paklene. A njemu angel reče: sada me gospodinom zoveš, koga vazda sobom imaše i nigdar me tako ne zazva. A Tondal reče: a gdi sam¹ gospodine vidio nigdare tebe ni slišao glas tvoj slatki. Reče njemu angel: ja vazda naslidovah tebe od poroda tvoga kamo godi grediše, a ti nigdare ne htiše učiniti po svitu momu. I prostrvši ruku angel na jednoga od onih zalih duhov reče: evo oni čigova si svita držao i čigovu si volju činio; da blizu je milost božja, ku nisi dostojan, imaj ušan'je; jere ćeš trpiti muke, ma ne one, ke bi dostojan trpiti. I reče angel duši: hodi ovamo za mnom, i ka godi budeš viditi drži dobro na pamet, jer se hoćeš opet u tilo vratiti Tada on s velikim strahom pustivši tilo ide svrhu koga staše i pritišće se k angelu; a vrazi videći da mu ne mogu ča ni veće zla učiniti, počaše psovati boga govoreći da ni pravi sudac, jere vraća mu po dila njegova; i svadi(še) se meu sobom i bijaše jedan drugoga i velik smrad pušćaše svaki jih. A angel pošadći k duši reče: hodi za² mnom. A ona reče: jao gospodine moj, ako ti pojdeš naprida, oni me će zada³ popasti. Reče angel: ne htij se bojati, jere veće jih je s nami nego s njimi, jere kada je bog s nami, tko more suprotiva nam? za č pisano jest: pade ti jih na livu tvoju tisuća a na desnu tvoju deset tisuć, a k tebi niedan zali ne pristupi. I toj rekši pojdoše.

I pridoše na dolac strašan i tm(i)nan vele, ki biše pokriven od smrći. On(i) dolac biše dubok i ugljevja goruća pun; svrhu onoga ugljevja staše zakrov gvozden po zakon prsure, ki se svitljaše kakono ugljevje. Svrhu one prsure prihojaše mnoštvo duš zločastih, ke se onde frigahu toliko dokle se postave kako vosak prid ognjem; i kada se proliahu, metahu ih vanka, a oni opet u put pridihu, kako su i bili, a vrazi vazimahu, tere ih opet metahu na onu prsuru. Reče Tondal angelu: gospodine, tko su ti, ki trpe te muke? Odgovori angel: to su oni ki su bili otca ali mater ali bratju ali sestre, ali ako su ubili koga inoga človika, ali ako su pristali da se ubie; to će trpiti do

¹ mjesto gdi sam valja da nisam. ² u rukopisu se može čitati i sa. ³ rkp. „zada“.

suda svita; a kada bude sud, hoće jih bog suditi kako bude njemu viditi. Tondal tada vele kruto drhtaše. Reče njemu angel: ne moj se bojati ti totu, jere človik ča ne učini, toj ne trpi; a sada pojmo inamo.¹

I pridoše g drugomu dolcu; teciše² rika vele tamna, ka biše puna diaval; priko one rike biše most od gore do gore, dužinom stupalji tisuća, a širok biše jednu nogu; priko onoga mosta nitkore ne mogaše proći, nego svaki padaše dolika, razmi samo vidi jednoga popa proći, u gubu obučena, kakono pelegrina; a inuda se nikudare ne mogaše proći. Tada Tondal poča plakati, a angel reče njemu: ne plači, od ovoga hoćeš biti izbavljen, da inu muku hoćeš trpiti. I vazamši ga za ruku povede ga priko mosta i reče: totu ginu oholi, ki ni bogu ni starijim ni nikomure nisu činili poštenje; a ki su krotki i humiljeni, ti ga pridu slobodno, kakono i ta pop, koga si vidio.

Pošadči od onuda bi viditi dusi da gredu putem vele tisknim i vele tamnim, i kada bi se skupile sve tmine, ke su na semu svitu, ne bi mogle tamnie biti. I duša se vele mučашe, jere ne viaše kamo gre nego po glasu od angela; reče tada Tondal angelu: gospodine, ne mogu dalje, vele se ubiam po ovoj tamnosti i ne vim ča činim ni kamo grem. Reče njemu angel: blizu smo onoga mista, komu gremo. I tudje³ vidi duša na daleče vekšega⁴ smrada nego nigdare biše vidila očima svoima; bihu toti kakono dolci ognjeni a usta njegova vele zadržahu i žežihu, da tisuća ljudi oružnih od prve bi u nje ulizli; a imiše u usta svoja dva žiganta: jedan biše doli glavom a drugi gori, tako stahu meu njegovimi zubi da bihu viditi troja vrata, a oganj nesmirni izhojaše iz ust njegovih, razdiljen na troje, kako iz triju vrat, a po ona vrata gredihu duše osujene unutra; i biše ondi smrad, ki se ne mogaše trpiti, i vapaj velik, i škrgit⁵ ishojaše od onih, ki se mučahu unutra. I kada duša Tondalova to zgleda, toliko strašnu rič, reče angelu: gospodine za č tamo gremo? Tada angel odgovori: put naš inako se ne može svršiti, jere tuj muku nitkore ne more grišiti razmi obrani. Toj rekši angel pristupi blizu njega, a on zlovoljan stazhe i naslidovaše njega, i kada biše blizu, ne vidi veče angela nego se najde sam. Tada vrazi obtekši nju kakono bisni psi potezahu za sobom u usta onoga drakuna, i onde bi grebena nohti od nečistih diavlov, palicami bi biena, paklom zakladana u oganj bi metana, od zmij ujidana, a diavli škripahu⁶ na nju zubi govoreći:

¹u rkp. *posnije preinačeno*: onamo. ²u rkp. *'tecise' kao dalje 'dolci'*. ³rkp. *'tudye', čitaj ryaje*. ⁴*'može se čitati i vekšega'*. ⁵rkp. *'scargit'*. ⁶rkp. *'scripahu'*.

zločasta duše, tko te tote privede, prihinio te je, za č ti je totu u vike s nami pribivati. Ter joj pravljahu sve ča godi je činio budući na svit. Čuvši toj on da biše sve onako kako oni govorahu, tada poče derati duša obraz svoj vapiući: jao meni u zali čas rojenu, pokle mi je ovde u vike pribivati s ovimi vrazi. I kada mnjaše¹ da je onde u vike osujena, ne zna po ki put se najde vanka iz drakuna daleko ležeći svrhu jednoga polja kakono nemoćan, i vidi blizu sebe angela svitloga, i obeseli se i poča hvalu uzdavati bogu. Tada angel ga vaze za ruku i podviže ga od zemlje i ozdravi ga od bolizni. Reče duša angelu: gospodine, svaki li človik ove muke pati? Odgovori angel: toj trpe krstjane, ki se krivo ispovidaju, jere kada se ispovidaju, ne će se pokajati od onih grihov i plakati, nego opet je gredu činiti; oni se rugaju bogom i posnikom.

Pošadči od onuda pridoše na jednu lokvu vele veliku i strašnu; priko one lokve biše most, dvi milje dug a dvi noge širok, a biše vas oštih² čava nazabian; i vidiše na onom mostu človika vele grozno plačući i samoga sebe od vele stvari osvajujući, naprčena pšenice u snopih, komu biše pojti priko onoga mosta, a on se ne bojaše toliko pojti priko onoga mosta ni po onih čavli, da koliko se pa(sti) bojaše u onu lokvu. Reče angel Tondalu: onuda je pojti svakomu ki god je ku lupeščinu učinio, a ni se ispovidio tere vratio; a oni, ki doli padaju, oni su krel i riči crikvene, ke su bili posvećene; za to i tebi je pojti po tom mostu, jer si nigda ukreo kravu kumu tvomu. Reče njemu Tondal: gospodine, vratio sam ju. Reče njemu angel: vratio si ju, jer ju nisi mogao sakriti. I toj rekši pokaza njemu onu kravu, da ju povede priko onoga mosta. Tondal, ili htiše ili ne htiše, vaze kravu, ter ju poča voditi po mostu, i kada poča hoditi po mostu, krava se poča micati, tere ne htiše hoditi, i po ta put se potezahu priko mosta, nigda krava upadiše doli a Tondal ostaniše gori, a nikada Tondal ostaniše gori,³ a nikada Tondal upadiše a krava ostaniše, i tako se vodeći pridoše nasrid mosta; protivi ga ondi ki biše naprčen snopja pšenice, tere se ne mogahu razminiti, a diavli zdola strašnjimi glasi vapiahu, da bi se brže ukinuli. Videći da se ne mogu razminiti nego da jim se je ukinuti, tada se poča plakati jedan i drugi. Tondal tada angela, koga biše za sobom ošao, ugleda ga na oni kraj prid sobom, tere zavapi govoreći: gospodine, pomози me. Tada angel poskite ruku njemu, a on ništar veće ne vidi po ki put pride na oni kraj. Kada njemu pokaza Tondal noge svoje

¹ rkp. „mgniaše“. ² može se čitati i oštih. ³ tako griješkom u rkp.

krvave, reče angelu: gospodine, ne mogu jure veće hoditi za tobom. Odgovori njemu angel: spomeni se Tondale, kada ti biše u životu, gdi godi čujaše kar ali brigu ali gdi se biu ali skubu, onamo noge tvoje bihu vele brze; je li tako? Reče Tondal: sve je tako, gospodine. Angel taknuvši noge njegove tere reče njemu: hodi za mnom. Reče Tondal angelu: kamo ćemo poiti? Odgovori angel: tisknim putem, ki vede ka smrti. Reče njemu Tondal: a ni li pisano: koliko vesel i prostran jest put, ki vede ka smrti? Odgovori angel: ni od ovoga puta rečeno, nego od onoga života priprostoga, ki brez straha božjega i brez srama ljudskoga svoj život čini, hodeći zaedno.

I toj govoreći pridoše na jedno veliko polje, onde najdoše velike kuće . . (sve?) zidane kako u jednom gradu; u onih kućah biše čuti nesmirni plač. Tada reče angel: i ova pribivan'ja zove se limba onoga svita od svake riči od ke se ni hotio človik čuvati mogući, i za to u ovih kućah imaju muku priati. Reče Tondal angelu: gospodine, hoću li ja taj plač i te muke trpiti? A on mu reče: hoćeš. I toj rekši grediše prid Tondalom, a on za njim grediše plačući; i tudje pritekoše nepodobe i popadoše njega kljišći ognjenimi i vrgoše ju u peć goruću, i počaše mišnicami duhati oganj, ki biše pod peću, a druzi drva nošahu na oganj, a treći vapiahu: kada bude moćno razazgana, vrzite nam ju na nakovan da kujemo. A oni žegući tri ure vazimahu ga kljišćmi gorućimi, ter ga metahu po redu u drugu peć, tere govorahu onim: nu vijte, je li dovolje goruće. Tondal tada rad biše umriti a ne mogaše. Pride angel i da mu ruku, ter ga iztegnu vanka iz peći, tere mu reče: kako stojiš Tondale? vidi, tebi na onom svitu bihu vele slatki tvoji grisi i za ništare je računaše, i nigdar se ne htiše pokajati; a to vi(j) sada ča pati sada oni ki se ne će kajati. A on mu ništare ne mogaše odgovoriti od velike muke. Reče njemu angel: pokripi se, imaj ufan'je u bogu, jere gospodin povede u pakao i opet izvede. Tada reče njemu: u istinu, velike su i strašne muke, ke si dosle vidio; da ništare ni pri onih ke jošće nisi vidio, od kih za milost božju hoćeš biti prost. I taknuvši njega učini ga zdrava, i pojdoše naprida.

Evo tudje strah obajde, zima, smrad, ki se ne mogaše trpiti, obujaše dušu Tondalovu; a on tada reče angelu: jao meni, gospodine, ča je ovo da ne mogu naprida poiti? Odgovori njemu angel: blizu smo pakla. Reče tada Tondal: gospodine, za Isukrstovo ime, ne hodimo tamo. Reče njemu angel: ne hti se bojati, ne ću te k paklu dopustiti, da hoću ti pokazati, a to da budeš umiti pravljati, za č

ako bi ti onamo ulizao, nigdar se ne bi već vratio. I pridoše nad jednu propast, u ke bihu vele tiskna usta. Reče tada angel: pogledaj doli. Odgovori Tondal: gospodine, ne smim, hoće me viditi. Reče njemu angel: oni tebe ne će viditi, da ti hoćeš njih. Kada on pozri doli, vidi veće diaval nego je listja na gorah ali piska pokraj mora, ki mučahu zločaste duše, ke bihu s njimi, takovimi mukami, kako nigdare ni človik slišao ušima ni vidio očima, ni izgovorio jazikom. Tako poča Tondal plakati vele moćno. Reče njemu angel: ča plačeš? Odgovori Tondal: gospodine, viju vele priatelji mojih i znanac s nepodobami pribivajući, i vele jih žestokimi mukami muče. Reče angel: daj slavu bogu da tebe ni dopustio u te muke. Reče Tondal: znam u istinu, da bi ne bila milost božja svrhu mene, i ja bih u ove muke upao. Reče njemu angel: a sada vrati se u pokoj, za č gospodin jest s tobom, ne htij se veće mučiti, ni jih veće viditi, oto si dosle vidio muke, ke trpe grišne duše i oni ki ne čine volju božju; a sada hoćeš viditi slavu, ku imaju oni ki čine zapovid božju.

Obrativ se Tondal za angelom i ne odašadći vele daleko ne bi jim tmina veće ni smrad, da obuja jih velika svitlost, i pria Tondal veliko vesel'je u sebi, i čudeći se od vesel'ja reče angelu: o gospodine, kako toliko brzo prominiš moje dresel'je u veliko vesel'je? Reče njemu angel: inim putom hoćemo se vratiti¹; ti za to blagoslovi gospodina boga i nasliđuj mene. I tada hodeći vidiše mir velik i visok, i s one strane mira od kuda oni gredihu vidiše mnoštvo veliko muži i žen, daž i vitar trpeći, jošće glad i žaju, da smrada niednoga nimahu. Tada reče angel: ovo su oni, kim je bog bio dao na saj svit veliko dobro i blago, i počteno su životovali, da lakomo su udiljevali ubozim onim ki nimaju, i za to nekoliko lit totu pribivaju a paka hoće pojt i u pokoj vićnji.

I tudje pridoše na vrata onoga mira, i kada minuše vrata, vidiše veliko polje cvitjem urešeno i puno lipa vonja, na² onom polju biše duš ke se ne mogahu zbrojiti, veseleći se i bogu slavu uzdajući, ondi nigdar ne biše noći ni tmine ni nigdare sunce ne zahajaše; nasrid onoga polja biše studenac vode žive, i oni ki okušahu, nigdare veće ne žajahu; i onde pozna Tondal dovolje ljudi, kih biše vidio u životu, meu kimi biše vidio dva kralja, jednomu biše ime Kondober a drugomu Dunat. Tada reče Tondal: gospodine, kako su ova dva prišli ovde? jere oba dva bihu krudela meu sobom i velici nepriatelji. Reče angel: za č su se pokajali prid smrtju: Kondober veliko vrime je ležao u nemoći i zavećao se je, ako bude živ, da da se učini koludar;

¹ rkp. nuratiti. ² rkp. ma.

Dunat bio uhićen u vojsku i postavljen u uzu, da se iskupi, a on ča godi primaše od svoga kraljevstva, sve za boga i za svoje grihe davaše; i za to su se pravi našli prid bogom. A ti sve toj navisti živim, kada se vratiš na svit.

Pošadči¹ od onuda, najdoše polaču vele veliku oblu od pura zlata zidanu i od dragoga kamen'ja; ona nimaše vrata ni ponistar, a ko godi hotiše, ta unutra grediše, a biše unutra vele svitlo, kakono sunce sjaše, kakono da bi vele sunac sjalo; staše u onoj polači katidra zlata lipim šatorom urešena; i vidi Tondal u onoj katidri sedeći kralja Goromarčia, ki biše njegov gospodin, a oni gospodin biše u tolike lipe svite, tako mnjaše Tondal, da vas svit je ne bi scinio; prihojahu u polaču onu mnozi noseći dare i prikazivahu kralju s velikim vesel'jem, i pridoše popove obučeni u crikovne svite svakoga kolura, i tolikoje žakni aparani kako da bi hotili misu kantati prid kraljem. I tako biše kuća ona urešena svakim vesel'jem, viaše se Tondalu, da bi ne bilo veće veselje u raj, ono bi zadovoljno bilo; a svi oni ki stahu prid kraljem, padahu na kolina svoja ter mu se klanjahu govoreći: plod od ruk tvojih budeš blagovati. Tada reče Tondal angelu: čuju se, gospodine, da od toliko slug niednoga ne mogu poznati. Reče njemu angel: nisu ovo sluge njegove, ovo su ubozi Isukrstovi i pelegrini, kim je kralj blago svoje za ime Isusovo razdilio, i za to iz ruk njih plaća se njemu život vikuvičnji. Tada reče Tondal angelu: gospodine, je li ku muku trpio gospodin moj kralj? Je trpio i još će trpiti svaki dan; počekaj malo, ter ćeš viditi. I tudje malo postavši potamni polača ona i svi ki bihu u njoj, a kralj izide vanka plaćući, a ono mnoštvo ko biše onde u polači dvignuše ruke svoje u nebo vapiući: gospodine, kako viš i kako hoćeš, tako pomiluj slugu tvoga. A tada pozrivši Tondal vidi kralja do pasa u oganj steći, a gorika od pasa biše obučen u čiličiu.² Reče angel Tondalu: tu muku trpi tri ure svaki dan, a dvadeset ter jednu počiva u onoj slavi, u ku ga si vidio; za to u ognju stoji do pasa, za č je prisegao svojoj gospoji krivo u matrimoni čisto uzdržati, a ni htio, nego je hodio k inim ženam; a ono ča je od pasa u čiličiu, ono je pristao da se človik ubije. I tako hoće činiti do suda, paka hoće biti sinove života.

I pošadči od onuda pridoše na vele veliko polje, ondi nastojahu mnozi sveti imenom pravim zovući i pozdravljajući i govoreći: slava tebi oče bože, slava tebi sinu božji, slava tebi duše sveti bože. Bihu toti muži i žene, obučeni u bile svite vele plemenite, i vele veseli sveto trojstvo sla-

¹ u rukopisu je nerazgovietno, te se može čitati i pošadče. ² rkp. „ciliciu“.

veći; a bilina od svit njih biše kakono snig i kakono da bi sunce prostrlo svoje trake, onde biše svitlost nesmirna, lipost humiljena, zdravje vi-kuvičnje, jedinstvo u bogu, ljubav; vonja polja onoga, gdi bihu oni, mimohojaše sve drage pomasti i vonje. Tada reče angel Tondalu: ovo su vesel'ja onih ki su čisto živili u matrimoniu i nisu viru svoju prilomili i ki su blago svoje dilili ubozim, i ki su obitil svoju uzdržali u strahu božjem,¹ sirote i redovnike jesu pomagali. Kada bude na sudnji dan, hoće njim reći sam Isukrst: pridite blagoslovljeni ocem mojim, primite kraljevstvo, ko vam je pripravljeno od počala svita. A Tondal vele humiljeno moljaše angela da bi ga pusti onde stati. Reče njemu angel: to ne moreš imati, za č ti se je opeta vratiti. Prihojahu mnozi k Tondalu od onih blaženih slaveći boga i govoreći: slava tebi gospodine kralju vičnje slave, ki ne ćeš smrt grišnika, nego hoćeš da se pokaje i da žive, ki po velikoj milosti tvojoj izbavio si ovaj dušu od pakla i tvojimi svetimi jesi ju pridružio.

Onde Tondal vidi vele katidar zlatih, ke se ne mogahu zbrojiti; u onih katidrah siahu starci i starice, mladci i mladice, obučeni u svite od svile, pripasani stolami² bilimi, a biše obraz njih svitao kako sunce, koje sja o polu dne, a na glavah svojih imahu krune zlate dragim kamen'jem urešene, i pojahu gospodinu bogu: aleluja; i toliko slatko biše čuti Tondalu, koliko da bi angeli rajski začinjali, i stase čudnovato razmišl(ja)jući se od tolika vesel'ja. Reče njemu angel: ča se čudiš Tondale? to su oni sveti ki su pobieni za viru, ki su volili umriti nego se od boga diliti, i oni ki su pušćevali oni svit, ter su se obraćali na službu božju, i svi ki su trpili strahе i nevolje životujući humiljeno i prav(deno) prid bogom.

Posadči malo naprida
 (nema jednoga lista)
 grisolitom, smaragdom, a u onoj katidri nitkore ne siaše. Reče Tondal angelu: gospodine, čigova je ovoj katidra, da ovako prazna stoji? Reče njemu angel: to je katidra jednoga biskupa, ki je jošće živ, ki je obećao bogu divstvo svoje uzdržati do smrti svoje, i za to on hoće siditi na tuj katidru. A Tondal vele većim vesel'jem gledajući razmišljaše ona pribivan'ja svetih. Reče njemu angel: pojmo, za č je skoro dan. Reče Tondal: kako gospodine skoro jest dan, a vide je dovolje dan da sam s tobom? Odgovori angel: ni veće nego li jedan hip noći. Poča Tondal vele humiljeno angela moliti da bi od onuda nikamor ne pošli. Reče njemu angel: opet ti se je u tilo vratiti i

¹ u rukopisu je na kraju dodano u. ²u rukopisu se može čitati i štolami.

pravljati ča godire si vidio tako dobro kako zlo. Čuvši toj Tondal bi vele žalostan, tere reče: hajme nebore ja, da mi se je u moje tamno tilo vratiti, ko me nigdare ne pusti dobro činiti. Reče angel: vidiš Tondale, potribno je sva tvoja zala, ka si dosle činio, ostaviti ti jih je, ter počati dobro činiti, jere ni kasno nigdare počati dobro činiti, a moj svit i moja pomoć ne će ti nigdar pomanjkati, da hoće vazda s tobom biti, ako budeš hotiti.

I toj rekši vaze ga za ruku, tere ga postavi s tilom zajedno u magnutje oka, i kada bi duša s tilom, bi kako da bi vele nemoćna, i otvorivši oči svoji pogleda onih ki okolo stahu, tere vele željno oni uzdihahu, i podvignuv ruke svoje reče: slava tebi gospodine. I ustavši se pozdravi oca i mater i reče otcu: pozdravljaše te Rudan brat tvoj; vidio ga sam u veliku vesel'ju meu svetimi pribivajući, a sada otče moj, primi svit moj, pokaj se od grihov, tere daj blago tvoje za boga, da primeš kraljevstvo nebesko, kako ga je priao Rudan brat tvoj. I tako Tondal poča onim govoriti, ki onde stahu, sve ča biše vidio zlo i dobro, i moljaše ih da bi se hotili od grihov čuvati; poča moliti otca da bi mu dao niki dio blaga svoga, a otac da mu dio svega blaga. On tada vazamši od otca dio pojde k jednomu opatu, ter se učini koludar, polovicu od dila svoga da za boga, a polovicu ponese opatu svomu, i poča živiti pod strah starijih kako bog zapovida; a on jest ispisao pismo ovo, kako je vidio i kako trpio, da bude na korist onim ki budu čtiti a na slavu božju, ki žive s otcem i z duhom, a to jest sinom i z duhom svetim u vike vikom amen.

Razhod grada Zagreba 1362 godine.

*Predao u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije
znanosti i umjetnosti 22 lipnja 1872*

PRAVI ČLAN DR. FRANJO RAČKI.

U knjižnici jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti imade četiri rukopisa sa računi o prihodu i razhodu gradske občine zagrebačke za njeke godine XIV i XVI stoljeća. U rukopisu pod br. XCIX imade „Registrum factum super expensas communitatis tempore iudicatus circumspecti Valentini iudicis, filii Michaelis, moderni iudicis ciuitatis“, god. 1362. U istom rukopisu imade još „registrum expensarum anni 1541 tempore iudicatus prudentis viri Stephani aurifabri“. Na dalje u rukopisu pod br. CCXXXIII imade „registrum exitus pecuniarum tricesimalium ad diversas necessitates civitatis Montisgrencensis per Laurentium Bogdan, notarium eiusdem civitatis, ex mandato dominorum civium expositorum, factum anno domini 1552“; te se ovi računi nastavljaju i za druge godine do 1590. Ove račune popunjuju oni u rukopisih pod br. CCXXXIV i CCXXXV o prihodih iz tridesetnica i o danku, na ime u prvom „registrum super introitum tricesimarum civium Zagrabiensium in anno domini 1559“ sa nastavkom do 1576 god. u drugom „registrum super taxam seu contributionem civitatis Montisgrencensis tempore secundi iudicatus egregii Mathie Deli iudicis, factum anno 1553“, sa nastavkom za god. 1566 i 1575. Jošter imade „extractus super non solutorum taxae regiae per dominos communitatenses anno 1579 conumeratae“.

Ne treba istom izdicati, koliko su takovi „registri“ znameniti za poviest, a naposeb za upoznanje gospodarstvenoga, obrtničkoga i prosvjetnoga stanja one dobe; a nam su oni tim miliji, čim su, žalibože, kod nas redji.

Ovdje priobćujem samo onaj najstariji račun o razhodu zagrebačke občine 1362 godine, koj nam se sačuvao u matici; nebi li njim potaknuo pozornost na ovu struku starih spomenika, te izazvao njihovo dosele u nas zanemareno izučenje. Taj „registrum“ jest prema duhu one dobe mnogo kraći od svih potonjih, a i jednostavniji, dočim u kratko bilježi samo izdatke, nenavedši obično, kano registar god. 1541

niti dana, niti inih okolnosti. A ne ima u tom rukopisu, žali bože, ni registra o gradskom prihodu one godine.

Registrum god. 1362 tiče se onoga diela sadanjega Zagreba, koj je obsizao gradsku obćinu „in monte Grech iuxta Zagrabiam“, podignutu na čast slobodnoga kr. grada zlatnom poveljom¹ kralja Bele III (IV) od 16 stud. 1242, odanle prozvanu „civitas montisgrecensis“. Na Greču bio je Bela na obranu granica kraljevine sazidao grad (castrum), a na zemljištu njegovu posagradiše si kuće tako domaći kano što i inostranci, koje je on pozvao, obvezavši se, da će „brieg Greč prečvrstimi zidinami utvrditi“. Ova gradska obćina uživaše na temelju rečene zlatne povelje i povlasti od 23 stud. 1266 potvrđene također listinami² kralja Karla Roberta od 1322 i 1324 god. podpunu samoupravu s gradskim sudcem na čelu, kojega si svake godine sama birala. God. 1362, koje je naš registar sastavljen, bijaše Valentin Mihaljević, sudcem gradskim.

Ostavljajući taj registar u savezu s drugimi potanjemu strukovnomu izpitivanju, dodat ću ovdje samo njeke primjetbe za njegovo bolje razumijevanje i iztaknuti samo njeke točke.

Za mjestopis obćine „montis grecensis“ može se iz našega registra izvoditi, da je Greč bio opasan zidinami i obkopom, što no jih obćina bila dužna u dobru stanju držati. Od gradskih vrata, kroz koja bi ulaz otvoren, navode se izriekom: „porta lapidea (kamenita), porta carnificum (mesnička), porta nova“; a osim njih „portella parua“. Ova se ista vrata navode u gradskom zaključku od 1429 godine o čuvanju gradskih ključeva,³ iz kojega doznajemo, da osim onih triju glavnih vrata bijahu dvojica omanja, na ime: „portella campestris seu ad campum tendens“, i „portella parva, dverce vulgo appellata“. S toga sudim, da „portella parua“ u našem registru naznačuje „dverce“. Kod vrata bdili su stražari, koji se u registru naročito kod „kamenitih vrata“ spominju. Navode se još „castellum“ s kulom i mostom, preko kojega se ulazilo u kasteo, i „pallacium regis“. Castellum bit će onaj, koj je prije sto godina Bela sagradio bio. „Palacium regis“ bit će „domus regalis“, koju je kralj Karlo Roberto, po svjedočanstvu njegova pisma⁴ od 1330 god. na bana Mikca, dao sagraditi „tik zidina grada“, i čega radi nije on dopustio, da gradjani otvore ondje velika vrata nego samo „dverce“ za prolaz jednomu konju. U tom kraljevskom dvoru obitavao je dvie godine (1353—4) Karlov sin Stjepan,⁵ hrvatski vojvoda, sa svojom suprugom Margaretom kćerju cara Ljudevita Bavarca i dvoje djece, sinom Ivanom i kćerju Jelisavom. U tom dvoru stanovala je poslije smrti (9 kolovoza 1354) vojvode Stjepana, njegova supruga Margareta, kano „vojvodkinja Hrvatske, Slavonije i Dalmacije“,⁶ izvršujući vojvodska prava, jamačno u

¹ Matica je u arhivu grada Zagreba. Kukuljević: Jura regni Croatiae I, 63—66. ² Arkiv za jugoslav. poviest I, 189 seq. ³ Ibid. p. 200—202.

⁴ Ibid. p. 201. ⁵ Sr. listinu njegovu od 28 svibnja 1353 kod Krčelića: Notit. praelim. p. 147. ⁶ Tako se piše u listini od 1356 god. kod Fejéra: Cod. diplom. IX, 2 p. 500.

ime svojega maloljetnoga sina Ivana. Ivan je druge godine poslije našega rejestra t. j. 1363 preminuo u 10 godini svoje dobe. — Napokon navodi se u našem spomeniku „Ilica“, koliko znadem, najstarije svjedočanstvo za ovu sada glavnu ulicu našega Zagreba. Ona je da kako ležala izvan gradskih zidina.

Iz rejestra doznajemo na dalje njeke vrsti obrta i zanata, kojih je tada u Zagrebu bilo, prem se ondje napominju samo oni obrtnici i zanatlije, koji su za občinu radili. Bijaše dakle krojača, čizmara, krznara, sedlara, kovača, bravara, puškara, drvodjelaca, klesara i mesara. I taj izvod svjedoči, da Zagreb nije zaostajao u obrtu za drugim jednaki gradovi one dobe. Znaajući, da se već prije stotine godina doselilo inostranaca u novu občinu, a budući se u registru novode zanatlije većinom samo krstnim imenom: to se ne može izviestno utvrditi, koj se živalj god. 1362 pretežno bavio zanatom; na domaći upućuju nas imena kovača Malca i Stelbe, na inostrani ime Herncera. Ovo bi se razmjerje dalo bolje ustanoviti pomoću onih drugih registara, a i inih spomenika, kada bi to pitanje spadalo u područje ovoga iztraživanja.

Vrsti novaca, koji se navode u našem registru i po kojih se cieni stvari i služba, jesu ove: grivna, floreni, pensae denariorum, grossi, solidi magni i denarii. „Grivna“, u slov. *гривна* mina, drachma, moneta,¹ znamenjuje ovdje to što „marca“ t. j. mjera to zlata i srebra u prometu, to pjenaza zlatnih i srebrnih. Vriednost marke ili grivne bijaše, kako je poznato, različita u raznih državah i raznih vremenih.² Glede grivne u našem registru možemo pomišljati samo na njezinu vriednost u našoj domovini, odnosno u Ugarskoj, i to prema polovici XIV stoljeća. Naredbom kralja Karla Roberta od 1342 godine³ bi ustanovljeno: „de una marca fini argenti duodecim pensae (denariorum) inciduntur; et octo pensae ex eisdem (denariis), et non plures, unam marcam ponderis budensis in statera ponderabunt et current pro marca fini argenti in montanis“. Iz jedne dakle marke finoga srebra kovana su 12 „pensae denariorum“, a od ovih osam pensa i 16 dinara bijahu jedna „marca pagamenti“. U jednoj marki srebra bijaše 1352 god. 56 groša,⁴ u grošu pako po rečenoj naredbi od 1342 godine šest dinara. Prema tomu vriedila je grivna, marca, srebra 56 groša ili 336 dinara, jedna pako „pensa (uncia) denariorum“, uzam 10 njih na grivnu, 33. 6 dinara, ili 42 dinara po budimskoj vagi. U drugoj polovici XIV vieka mienjalo se razmjerje marke, kano novčane jedinice, naprama ostalim nje djelovom; tako se god. 1368

¹ Cf. Miklošić: *Lexicon paleoslavenicum ad v. гривна*. ² Obzirom na slovenske države srednjega vieka u Rusiji zvala se *гривна* = litra srebra kano osnovna jedinica novčana a vriedila je za Jaroslava I (+ 1054) dvie kune. U Českoj vriedila je grivna srebra u XII vieku 200, u XIII za Ottokara II pako 600, početkom XIV v. za Václava II čak 768 den. Sr. Jireček: *Slovanské právo v Čechách a na Moravě*. II, 59—61. ³ Vidi: *Corpus iuris hung. Decretum unicum a. 1342*. ⁴ Cf. Fejér: *cod. diplom.* IX, 2 p. 191.

brojilo 50 groša u grivni srebra, a 1380 godine 72 groša.¹ Razmjerje prama „pensam“, unciam, kano da je bilo postojanije, jer se i godine 1361 računalo 10 pensa u jednoj grivni srebra.² Razmjerje zlatnoga naprama srebrnomu novcu razabire se takodjer iz onoga dekreta 1342 godine: 12 karatna grivna zlata valjala je 7 grivna srebra; odanle kovani su „floreni seu aurei denarii“, kojih je jedan vrijedio 90 dinara. Za Ljudevita I računala se marca na 4 forinta.³ Ako se vrijednost ovih pjeneza omjeri o vrijednosti naših novaca: neće se od točnosti daleko zaći, uzme li se, da je „florenus“ one dobe iznosio naša 4 for. 86 nč. u zlatu, a 3 for. 44 nč. u srebru.⁴ Prema tomu bila bi dinaru vrijednost 5·35 nč. u zl. a 3·74 nč. u sr.⁵

Ali već navedeni primjer svjedoči, da je u samoj Ugarskoj vladala raznolikost u pjenezničtvu; ondje bijaše više kovnica, u kojih su iz marke kovani različiti pjenezi različite težine. S toga se navodi marka budimska, kremnička, pečuhska itd. pak prema tomu i sitni pjenezi. Onom naredbom od 1342 godine, koja se odnosi na kremničku komoru, htjede Karlo I sve stare i inostrane pjeneze izvan tečaja postaviti, i jednolike vrsti pjeneza za cielu državu propisati. Ali ona se raznolikost ipak opaža u spomenicima sljedeće dobe. Ostavljajući Ugarsku primjetit nam je, da je i u našoj domovini bilo tada kovnica, u kojih su se kovali pjenezi po sustavu različitu od ugarskoga. U listini⁶ od 1357 godine, fer. 3 ante festum nativitatis b. M. V. izdanoj braći Ivanu i Bodonu po zagrebačkom kaptolu, daje se svjedočanstvo, da su Martin i Gatal prodali rečenoj braći svoju zemlju „pro quatuordecim marcis denariorum grecensium“, pod kojim se imenom razumievaju „denarii zagrabienses“ drugih spomenika. Iz djela Ivana goričkoga arcidjaka: de statutis capituli zagrabiensis⁷, pisana polovicom XIV stoljeća sliedi, da je tada „de puro auro florenus vel ducatus“ vrijedio u nas 70 dinara „dobrih vojvodskih ili banskih“, a da je „denarius bonus ducalis vel banalis“ imao 12 „malih bagatina“. Ondje se naročito navodi raznolikost pjenezničtva, te se na jednom mjestu spominje izplata „ad valorem communem zagrabiensis monetae“. Isto se potvrđuje računom⁸ papinskoga izaslanika Gervasija Petra, koj veli, da je 1342 god. dne 26 lipnja poslao sabrane pjeneze u Senj po zagr. kanonicima Ivanu i Nikoli, „et dedi dicto cantori (Nicolao) V marcas monete zagr. misban valentes X flor.“ Odakle se ujedno vidi, da je jedna „marca monetae zagrabiensis“ tada imala 2 florena.

¹Ibid. IX, 4 p. 155. IX, 5 p. 446. ²Ibid. IX, 7 p. 510. ³Ibid IX, 6 p. 124. ⁴Sr. Seiler: Niederöstrerr. Münzsorte in XIV Jahrh. Wien 1869. Dr. Luschin: Oesterr. Münzwerthe des XIII und XIV Jahrh. Numismat. Zeitung von Huber und Karabaček. Wien 1870. Jahrg. 1869. Bd. I, 457—71. ⁵Po staroj bečkoj marki, koja je 1330 god. vrijedila $4\frac{1}{4}$ zl. for. bijaše 1341 florenus aureus = 6 for. 21 kr. u zlatu, a 4 for. 41 kr. u sr. a sr. dinar = 4·60 nč. Dr. Luschin op. cit. ⁶Matica u knjižnici jugosl. akademije. ⁷Codex nr. XXVIII u knjižnici jugosl. akademije. ⁸Theiner: monum. Hungar. I, 636.

Propuštajući drugoj prilici izpitivanje o pjenezničtvu srednjega vjeka u našoj domovini toliko mi bilo reći za razjasnjenje našega registra. Nū pošto je izviestno, da se „valor communis zagrabiensis monetae“ n različito doba mienjao: to nam nepreostaje ino nego pokušati, ne bi li vriednost pjeneza, koji se u registru navode, doznali iz sama spomenika.

Na listu 3, s druge strane, navode se u izdatku jedini „denarii, koji sbrojivši se iznose 748. A ondje je na kraju zabilježeno ovo: „summa facit III flor. et XXVIII den.“ S toga se ondje florenus računa po 240 dinara. Ovo se potvrđuje navodom na listu 5. b, gdje pobrojivši dinare u izdatku izlazi iznos od 556 dinara, ili $240 : 556 = 2 \text{ flor. } 76 \text{ den.}$ kano što se na kraju točno bilježi; za tiem na listu 2 str. b. gdje se u izdatku navode „floreni“ i „denarii“, koji sbrojivši jih iznose 8 flor. i 1218 den., a na kraju zabilježena je ova svota: „summa facit XIII flor. et XVIII den.“ Na dalje na listu 5. a. n. navode se u izdatku 13 pensae denariorum i u istom izdatku ukupno 348 dinara; a na kraju bilježi se iznos: „summa facit III flor. et C den.“ Odavle sledi, da se u pensi računalo 40 den. s toga u florenu šest pensa, kano što se utvrđuje računom na listu 4. b. gdje izdatci iznose 12 flor. i „23 pensas minus 10 den“, a bilježi se: „summa facit XVI flor. minus L den.“ Grivna navodi se u našem računu dva puta: na listu 1. b „dedi campanatori nouo V grivnas minus XXXX den“; onda na listu 2. a. „dedi preconibus II grivnas“. Izdatak na posljednjem mjestu iznosi 9 flor. 1299 denara, 7 pensa i 2 grivne. Pošto je na kraju lista sav iznos u flor. i denarima ovako zabilježen: „summa facit XXII flor. et XLXVIII den.“ a onaj iznos u florenih, pensih i denarima čini 15 flor. i 119 den. to bi one dvie grivne iznosile 6 flor. 160 den. t. j. jedna grivna = 3 flor. 80 den. Prema tomu računa se tudjer 800 denara na jednu grivnu; a pošto se računa, kako vidismo, 40 den. na jednu pensu, to je grivna imala 20 pensa. S ovom se vrednotom grivne neslaže račun na prvom mjestu, jer obzirom na ukupnu svotu, ondje na kraju ubilježenu, odpali bi na 5 grivna manje 40 dinara samo 4 flor. t. j. 184 dinara na jednu grivnu. Ali ovaj se iznos nepodudara niti s onim na prvom mjestu, niti sa popriečnom vrednotom grivne tečajem XIV vjeka, koja se kretala izmedju 4 i 2 flor. S toga držim, da je kod brojenja na listu 1. b. pogriešeno. Po računu na listu 4. a. bio bi grossus = 7 den. a po računu na listu 3. a bio bi solidus magnus = 5 den.

Ako se ne varam u tom računu, ovo su pjenezi „monetae zagrabiensis“ i ovo jim god. 1362 „communis valor“:

grivna imala 20 pensa dinara po 40 dinara na pensu, na dalje vriedila 3 flor. 80 den.

florenus, denarius aureus, imao 240 denara, vriedio 6 pensa den. pensa bijaše $\frac{1}{20}$ grivne a $\frac{1}{6}$ florena.

grossus vriedio 7 denara.

solidus vriedio 5 denara.

denar bijaše $\frac{1}{800}$ grivne, $\frac{1}{240}$ florena, $\frac{1}{40}$ pense, $\frac{1}{7}$ groša i $\frac{1}{8}$ solida.

Ovaj se „communis valor zagrabiensis monetae“ prilično slaže s pjeznim sustavom one dobe; tē ga možemo prisvojiti, ako se gdješto i nepodudara s konačnim iznosi u našem računu, koji mogu biti i pogriješni, kano što se slutiti dade iz onih izpravaka, koje je računar gdješto preduzeo. U ostalom samo se kaže a poznato je inače od druguda, da „grivna, pensa“ ne bijahu u ono doba pjenezi već jedinice u novčanom sustavu, o kojih su se pravi kovani pjenezi mjerili.

Sada će čitalac laglje razumjeti razhod zagrebačke gradske občine od 1362 godine. Izdatci ondje ubilježeni na račun gradske blagajne iznose ukupno 122 flor. i 40 den. Ovo su tako rekav dnevni troškovi, a osim ovih imala je občina i drugih. Tako je za kr. taxu izdala 230 flor. vratila zajam gradjanom u iznosu od 127 flor. ili ukupno 357 flor. što s onimi izdatci čini 479 flor. i 40 den. Osim toga ubilježen je dug sa 13 flor. a tražbina od sudca 1 flor. i 80 den.

U što su oni izdatci potrošeni, to je dosta točno ubilježeno u „registru“. Od plata iztičem platu gradskomu bilježniku sa 12 flor. učitelju sa 9 flor. Občina prikazà na dalje darove banu (Nikoli Seču), knezom Martinu i Stjepanu i kr. kancelaru Ladislavu; a ona je već poveljama od 1242 i 1266 god. obvezana bila na darove kralju, kada u Zagreb dodje, vojvodi i banu. — Dnevnicu zanatlijam iznosila obično 16, inače 10, 12, 17 dinara. Ciena robe razabire se odanle, što se vol računao na 2 flor., bačva vina 5 flor., dva voza siena i slame 1 fl., voz dasaka 70, 72 den., brvno po 8—19 den., hlaće 50 den., funta olova po 8 den. itd.

O rukopisu i ovom izdanju imadem samo to pripomenuti, da prva četiri lista polaze od jednoga pisca, ostala pako dva t. j. 5 i 6 od drugoga, kano što dvoje različito pismo svjedoči. Rukopis je dobro sačuvan, pismo nosi obilježja XIV vieka, inače je dosta čitljivo. Navesti mi je izpravke u računanju, koje potiču od samoga računovodje. Na listu 1. a. na kraju računar je prvu sbrojilbu XIII flor. i CC minus V izpravio sa XV flor. et XXX, uz ovaj posljednji broj izbrisan je opet V i razstavljen od predjašnjega okomičnim potezom. Na dalje na listu 3. a. poslije izpisane svote stajaše još LXVIII d. LII d. što je prekrizano. Napokon na listu 6. a. poslije stavka: „item emi de feno ad communitatem pro CC d.“ prekrizán je iznos: „summa facit CCCXXXVIII d.“ te još dodana jedna stavka, iza koje sledi iznos.

Ovih 6 listova sa četiri neizpisana čine jednu svezku, koja je u našem codexu sašivena s registrom od 1541 godine.

Text registra od 1362 god. glasi ovako:

In anno domini m(illesim)o III c(entesimo) sex(agesi)mo secundo. Registrum factum super expensas comunitalis, tempore indicatus circumspecti Valentini iudicis, filii Michaelis, moderni iudicis ciuitatis.

Item dedi Thome carpentario X d(enarios), qui laborauit in gradu circa portam carnificum prima die, et secunda die XII d. Et emi clauos XXVII denariis.

Item in festo Gregorii emimus pisces pro domino Bano pro tribus florenis et X d. Item iterum emimus pisces salsos LXXX solidis et aleca pro medio floreno Item panes pro CC d. Item risi, mandule, kappari, ficus pro CCC et nonaginta II d(enariis). Item unum vas vini pro V florenis. Item fenum II currus et stramiam II currus pro I floreno.

Item propinauimus comiti Martino panes pro XXXXVIII d(enariis), et de pabulo pro LX d.

Item dedi Dyonisio et Mielin carnifici C d(enarios), qui conduxerunt malvasiam et alias res domini Bani ad Ztubiczam, quas propinauerat comes Stephanus domino Bano.

Item dedi ciuitatis hominibus, qui portauerunt eiguos et anates VIII. pensas d(enariorum), et eisdem dedi XX d(enarios), quod repotauerunt unum missale de Varasd.

Summa facit flor. XV et XXX . . den.

[Fol. 1. b.] Item dedi III carpentariis, qui laborauerunt in arberis ante portam carnificum et ante portam nouam per duas dies nonaginta VI den. Item iterum dedi III carpentariis per unum diem, qui loborauerunt arberium ante novam portam L den.

Item emi statuas IIII pro XXXXVIII den.

Item emi clauos pro XXV den.

Item emi trabes duas pro XXVIII den.

Item dedi Clementi fabro IIII cum media pensa den. qui laborauit ad portas de arberii habli et panti.

Et iterum dedi eidem X den. qui laborauit I pant ad portam magnam nouam, qui fuit fractus.

Item dedi Michaeli, notario cinitatis, XII flor.

Item emi oleum ad lampadem ecclesie pro III flor.

Item dedi plebano III flor. pro missa „Cibauit“.

Item dedi campanatori I flor. qui recessit; item dedi campanatori nouo V grivnas minus XXXX den.

Item dedi campanatori de pano pro I flor. jopulam pro medio flor. item caligas pro L den. item redemi tunicam a sartore pro XXV den.

Item dedi Thome freniparo L den. qui laborauit cingulum ad lingwam magne campane.

Item dedi XIII den. pro uno curru de virgis ad preparandam sepe inter scolam et precones.

Summa facit XXVI flor. et CCXVI den.

[Fol. 2. a.] Item dedi magistro scole IX flor.

Item dedi preconibus II grivnas et pro II flor. de panno, pro caligis C den. et pro jopulis VII pensas den.

Item pro pileis LXXX den.

Item redemi tunicas ipsorum a sartore pro LII den.

Item emi unum currum asseres et XXX asseres ad arberium muratum ante portam lapideam pro CXXVIII den. et clauos pro LXX den.

Item dedi VII carpentariis C et XII den. qui edificauerunt illud arberium.

Item in festo Elene propinauimus domino Bano I bouem pro II flor. item panes pro CXX d. item de pabulo pro I flor. de feno C den. de staminibus pro L den.

Item per mandatum domini Bani destinauimus unam litteram domini Bani ad comitem Stefanum, et dedi latori C den.

Item dedi IIII carpentariis LXIII den. qui cooperierunt sepe ante portam, et secundo die dedi omnibus XVI den. in eodem labore.

Item emi II currus asserum pro CXXXX den. et unam trabem ad eandem sepem pro XV den. et clauos pro LXX den.

Item feria tertia ante festum penthecostes propinauimus munus Ladizlao Vesannaij nuncio domini regis de pabulo pro XXXX octo den. et pullos XVIII den. et panes XVI den.

Summa facit XXII flor. et XLXVIII den.

[Fol. 2. b.] Item dedi Thome Cheden XXIII den. qui conduxit eundem militem ad comitem Martinum.

Item in vigilia visitacionis propinauimus de pabulo magistro Ladizlao, cancelario domini regis, pro XXXX octo den.

Item feria Vta post festum Margarethe propinauimus domino Bano I bouem II flor. et pro I flor. de pabulo, et de feno et straminibus pro LXXIII den. et panes pro CXX den. et pullos LX den.

Item emi asses et winetue dictos et trabes in toto, qui(bus) edificauimus fluuium circa manduseucz V flor. CLII den. Item emi clauos CLXXXIII den. Item laborauerunt XIII carpentarii in toto super eundem fluuium, quilibet pro XVI den. quod facit in toto CCXXIII den.

Item emi I trabem magnam circa pontem extra nouam portam XXVIII den.

Item iterum emi II trabes XXXVI den.

Item emi III statuas pro XXX den.

Item emi trabes IIII pro XXXII d.

Item emi II statuas circa pontem sub turri castelli pro XX den.

Item dedi tribus carpentariis XXXXVIII den. qui laborauerunt pontes.

Item emi X trabes ad pontem sub turri pro LXXX et III den. et XII moztnicze pro LV den.

Summa facit XIII flor. et XVIII den.

[Fol. 3. a.] Item emi II trabes magnas ad viam circa Iliczam XXVIII den. Iterum dedi Mathie arcuparo LII den. pro duabus trabibus ad eandem.

Item dedi III carpentariis XLVIII den. qui laborauerunt canaliam in via circa Iliczam.

Item dedi Flancin CXX den. qui ambulauit cum litteris domini Bani post daciatores domini regis ad Rakonog et ad Varasd et ad dominum Banum.

Item dedi pro precio equi per IIIor dies L sex den.

Item quando portauit taxam domini regis ad Varasdinum exposui super IIIor equos et homines, et q(uum) emi duas scatulas de verscito II flor. et XLIII den. Item pro precio equorum per septem

dies I flor Item ibidem dedi Nicolao de Gathalovez unum flor. qui iuuit nobiscum coram magistro Georgio et domino Bano. Item dedi munus domino Bano pro I flor. et CXXX den.

Item in vigilia Laurencii, quum venerant nuncii domini regis de Italia, tunc apreciaui unum currum, qui conduxit res domini regis usque Crisium, pro octauaginta solidis magnis.

Item exposui super eosdem nunccios domini regis, super XVI equos et homines III flor. minus III den.

Item dedi Mathia fabro XVI den, qui reformauit lingwam campane Starcz dicte.

Item dedi Dominico latori LXX den. qui ambulauit ad Waras expurgando nos propter taxam.

Item dedi III carpentariis, qui laborauerunt per II dies, quod facit C minus III den. qui laborauerunt extra portam lapideam, ubi custodes sedent in circuitu murorum.

Summa facit XI flor. CCCXXX . . den.

[Fol. 3. b.] Item emi unum currum asserum LXXII den. Item clauos XLVIII den. Item trabes VI den.

Item emi ipsis de vino 6 den.

Item dedi Clementi fabro XL den. qui laborauit lingwam magne campane.

Item dedi uno carpentario XIII den. qui laborauit (in) circuitu murum cum Andrea sutore.

Item dedi duobus carpentariis per III dies CX minus III den.

Item dedi uno carpentario per II dies LXIII den. qui laborauit in pallacio regis et in turri et extra portam carnificum vereye.

Item recepi a Paulo iurato III statuas pro XLVIII den. ad vereas.

Item unam trabem emi pro XII den.

Item dedi uno latori, qui portauit relatoriam domino Bano, q(uum) responsum dederunt domini de capitulo LXX den.

Item dedi Mathie carpentario X den. qui posuit truncos ad fossatum ante portam lapideam et carnificum.

Item dedi Clementi LX den. qui ambulauit ad Crapinam propter unam pixidem.

Item dedi uno latori, qui portauit pulueres pixidum L den.

Item dedi Clementi fabro XL den. qui edificauit lingwam campane Starcz.

Item emi de plumbo X funtos pro LXXX den. q(uo) edificaui oua ad pixides.

Item dedi Valentino fabro XVI den. qui laborauit globos de ferro nostro ad pixides.

Item dedi Gregorio, Stelba dicto, qui edificauit ferra ad sagittas XVI den.

Summa facit III flor. et XXVIII den.

[Fol. 4. a.] Item dedi Mlecz fabro XL den. qui edificauit ferra ad sagittas.

Item emi unum centenarium de ferro a Mathia fabro pro VIII pensis den.

Item dedi christoforo pugnar LXXXVIII den. qui edificauit III palistas.

Item exposui, quum ambulau cum Gutlar ad dominum Banum propter exercitum cum tribus equis CC den.

Item dedi pro precio equorum per IIIor dies CC minus octo den.

Item propinauimus munus domino Bano pro III flor.

Item dedi pro uno publico instrumento XVII grossos cum pargamenis: I.

Summa facit VI flor. et CXL den.

[Fol. 4. b.] Item dedi Johanni Perouicz VI flor. pro damaskino, quod dedimus Georgio Kara. Item iterum dedi (e)idem Johanni pro panno unum cum medio flor. quod dedimus sociis suis.

Item iterum dedi eidem I flor. q(ando) ambulauit Ravsar propter dadium pro expensis et pro munere I cum medio flor.

Item dedi Ravsar pro precio equorum, qui bis ambulauit ad dominum Banum, solus prius, postmodum cum iudice II flor.

Item dedi iudici rausar pro expensis, quas exposuit ad exactorem taxe sue regie maiestatis, nomine magistrum Georgium de Kara, XXIII pensas minus X den.

Summa facit XVI flor. minus L den.

[Fol. 5. a.] Item dedi sporar XVIII den. (qui) reformauit unam seram ad portam magnam lapideam.

Item dedi pro uno capisterio Clementi cecka XL den.

Item dedi Georgio lapicide XIII pensas den. qui reformauit funtem Mandusewcz.

Item dedi, qui portauerunt mech pertinentem ad funtem XXIII den.

Item dedi, qui duxit lapidem infra ad funtem XII den. et qui duxit trabem II den.

Item dedi duobus carpentariis, qui edificauerunt canale circa funtem XXXII den.

Item emi clauos pro X den.

Item dedi Anthonio Rot C den. pro canali magno.

Item dedi eidem XXIII den. pro duabus trabibus, q(uas) recepi ad turrim penes portellam paruam.

Item dedi Wodopie LVIII den. pro una trabe, cum quo coperuimus canale.

Item dedi pro una trabe VIII den. q(uam) posui circuitu funtem.

Item dedi Mathie XIII den. qui disposuit capisterium circuitu funtem.

Summa facit III flor. C den. et XLVIII den.

[Fol. 5. b.] Item dedi magistro Andrea carpentario XXXII den. qui edificauit ligna ad quatuor pixides, quas emimus a gwitlar.

Item dedi Milecz fabro C den. qui disposuit ferra ad CC sagittas.

Item dedi Briccio fabro LXVIII den. qui edificauit CCCVII ferra ad sagittas.

Item dedi Anthonio sutori iurato CX den. pro II curribus asserum, q(uibus) paraui pagimentum in turre penes portellam.

Item dedi Petro Herncer XII den. qui edificavit ferra ad CC sagitas.

Item recepimus VI trabes ad murum ciuitatis a glore Mathie tergowecz pro LX den. Item a Martino iwdice II trabes pro XX den.

Item dedi Domarci cum uno socio, qui conduxit boues domino bano ad Warasdinum LXXXXIIII den.

Item exposui super papira ad communitatem pro LX den.

Summa facit II flor. LXXVI den.

[Fol. 6. a.] Item reciperunt Michaeli pellifici ac institori V trabes ad murum ciuitatis, qui edificauerunt scalas pro LXX den.

Item tenemur Anthonio iudici pro precio equi, quum ambulauit Laurentius iuratus cum Johanne iwdice Perouicz ad dominum bauum, per VIII dies per XVI per unum diem facit CXXVIII den.

Item emimus unum capisterium (a Clemente Ceka pro XL den. ad funtem).

Item emi de feno ad communitatem pro CC den.

Item pro munere Stephani comitis dedit iudex I flor. et XXXX den.

Summa facit I flor. CCCCXXXX den.

Suma sumpmarum tocius superioris registri facit

CXXII flor. et XXXX den.

[Fol. 6. b.] Item iudex remansit debitor in racione ciuitatis I flor. et LXXX den.

Item dedi pro taxa domini regis magistro Francisco Kara CCXXX flor.

Item dedi ciuibus, qui concesserunt pecuniam comunitati CXXVII flor.

Item tenetur mihi communitas VIII. flor. q(uos) concesseram ad dadium regis communitati.

Item Paulo Italico tenetur eciam IIII flor.

Dva apokrifna jevangjelja.

*Predao u sjednici filologiĉko-historiĉkoga razreda jugoslavenske akademije
znanosti i umjetnosti 22 lipnja 1872*

PRAVI ĆLAN DR. GJ. DANIĆIĆ.

U istom rukopisu patrijašijske biblioteke u Karlovcima, iz koga priopćih tri stare priĉe u ovoj knjizi „Starina“ (vidi str. 63), nalaze se i dvije apokrifne knjige: jedna prozvana jevangjelje Nikodimovo — evangelium Nikodemi ili Gesta Pilati, a druga prozvana pripovijest Josipova — Narratio Josephi. Ovo je jedini rukopis u kom ja vidjeh ove knjige prevedene na slovenski jezik; ali ne ĉe biti vrlo rijetki rukopisi u kojima se — daj budi prva — nalazi: u samom katalogu rukopisa V. M. Undoljskoga (Славяно-русскія рукописи В. М. Ундольскаго. Москва 1870) ima ih šest od XVI i XVII vijeka br. 537. 543. 561. i dalje u „očerku“ na str. 39—40 pod br. 1085. 1088. i 1109, u kojima se nalazi prva od ove dvije knjige; drugoj ne mogoh još nigdje naći spomena. Svršetak prve knjige, t. j. poslanicu Pilatovu, vidio sam i u jednom triodu bugarskom pisanom na koži XIV ili XV vijeka, i to u pravilu na veliki četvrtak megju strasnijem jevangeljima (ne opominjem se megju koja dva); ali mi je taj rukopis bio poslan samo da ga vidim a da ga nikako ne upotrebim, te se ne mogoh uvjeriti je li ta poslanica u triodu sa svijem jednaka s onom u karlovaĉkom rukopisu.

Ne znam je li koja od ove dvije knjige kad štampana slovenskim jezikom; ko poznaje naše biblioteke, mislim da se ne ĉe tome ĉuditi; prije bi se mogao ĉuditi kako uĉeni inostranci, n. pr. M. Nicolas (Études sur les evangiles apocryphes Paris 1866 na str. 402), znaju za koptiĉke, jermenske, arapske i sirske prijevode ovakih knjiga, i kako naroĉito za Nikodimovo jevangjelje veli R. A. Lipsius (Die Pilatus-Acten. Kiel 1871 na str. 1) da „nam se saĉuvalo u dvije grĉke recensije i u koptiĉkom i latinskom prijevodu“, a da bi bilo i slovenskih prijevoda, o tome nema u njih ni spomena. A da bi i bio slovenski prijevod koje od ove dvije knjige kad štampan, za nas bi to bilo kao i da nije štampan. Za to mislim da ĉu upravo potrebu u našoj knjiŹevnosti, u kojoj su ove knjige sad jedva po imenu poznate, koliko toliko podmiriti, ako ih priopćim iz pomenutoga karlovaĉkoga rukopisa, od koga nijesu stariji oni ruski.

Obje sam knjige razdijelio u ĉlanke, kako su razdijeljeni u Tischendorfia (Evangelia apocrypha. Lipsiae 1853), a štampan ih onako kao naprijed one ĉlanke iz istoga rukopisa.

I

Наинсамѣ ѿ прѣдани господи нашего Іисоу(са) Христа, еже въспомниоуѣ написи екренскимъ езыхомъ Никодимъ, нже съ благообразнымъ Іосифомъ сынѣмъ погрѣбоше тѣло Іисоусово, въ лѣто же .xj. великаго царѣ Θεодосіа прѣложи се ѿтъ екренскихъ на грѣуѣмъа въ се смъ, слыка съдѣхше се прѣ Пилатѣ поинистѣмъ.

I. Въ лѣто .ei. царства Тивѣріа кесарѣ, царствоуюшетоу къ Римѣ и обладаюшетоу всѣю въселеноую, Продоу владашетоу въ Галилен въ лѣто .ф. власти его, мѣсеца мартіа въ .кг. днь, при архіереіе Іоуде(н)скихъ Носипа и Канфи¹ и Аньны и Соѹминна и Дѣанна, Гамаліина же Іоуды и Левію, Нефѣллина і Александре і Арна и проѹе старшинны Іоуденскы, нже пришедше къ Пилатоу нгемону на Іисоуса глаголюште и обыждаюште его ѿ многыхъ дѣствъ злыхъ рѣкоше: мко сего Іисоуса вѣмы мко сынъ Іосифа дрѣводѣен естъ. ѿтъ Маріе рождень, и глаголетъ себе сына божіа и царѣ, не тѣю же се, нь и соѹботѣ скерънитъ, и ѿтѣускихъ законъ хоштеть разорити. Глагола нмъ Пилатъ: что естъ еже дѣтъ и хоштеть разорити законъ? Рѣше емоу Іоудене: законъ нмамы мко въ соѹботѣ не цѣлти ниногоже, а сынъ хромѣ и слѣпѣ и слекѣ и раслазлениѣ и прокаженѣ и бѣсны въ соѹботѣ исцѣляеть, и въсегда лоукавынны дѣлесе. Глагола нмъ Пилатъ: с кынынъ дѣлы лоукавынны? Рѣкоше емоу: вѣхъ естъ, и ѿ кельзекоули кнѣзы вѣсовскомъ изгнѣхъ вѣсы, и вѣсы покниоуютъ се емоу. Глагола нмъ Пилатъ: се мѣтъ о доуѣ неустѣмъ изгонити вѣсы, нь о бозѣ Аскѣлнини. Се рече Пилатъ неустѣнымъ богомъ вѣроуюшѣи, и тѣи глаголаше емоу Іоудеіе: молимъ се твоемоу велиуствоую мко да прѣдѣставиши его соуднишетоу твоемоу, и да слышини его. Рече нмъ Пилатъ: рѣте ми како могу азъ нгемонъ сынъ царѣ истѣзати? Глаголаше емоу Іоудеіе: мы не глаголемъ его царѣ быти, нь самъ себе глаголетъ. И призѣа Пилатъ нкогого коурьсора нменемъ, и рече емоу: съ кротостію призоки Іисоуса само. Изшѣа же корсоръ и видѣ его и поклонн се емоу и сынмъ платно съ главы скоее, нмже вѣ повила глава его, и распротрѣтъ по земли, и рече емоу: господи Іисоусе, възстоупнѣхъ на се прѣиди, мко зовѣтъ те нгемонъ. Видѣхше же Іоудеіе еже сътвори корсоръ възѣхше къ Пилатоу глаголюште: по что прекомоу не рече привести Іисоуса,

¹Ovdje je poremećeno: trebalo bi ova dva imena da stoje još jednom, i to u nom., pa u istom pad. da stoje i druga imena koja idu.

нѣ корсороу? видѣхъ бо его коурсоръ и поклонн се емоу и кѣиць платиын съ главы своее съметъ, и распротрѣть по поуту и реуе емоу съ уѣстїю: господи, на се възстоупнѣхъ прїиди, яко игемонъ те зокетъ. Пилать же призвавъ коурсора реуе емоу: по уто тако сѣтворилъ еси? Реуе коурсоръ къ Пилатоу: господи владыко, егда послаа мѣ еси въ градъ кинти къ Александроу, видѣхъ Исоуса сѣдеша на жрѣбѣти ѡсли, и дѣти екренскыя множество зокочше и глаголюште: спаси насъ иже въ вышнихъ. и омы кѣтѣн финиковы въ роукахъ дръжочше прѣдъхожадохъ, омы же рызы свое постыладохъ емоу по поутѣ зокочше: спаси насъ иже въ вышнихъ, благословенъ гряди въ нме господине. Рѣше же Іоудеѣ коурсороу глаголюште: дѣти оубо еуренскїе еуренскимъ езыкомъ глаголаху, и како ты разоуме? Глагола нмъ коурсоръ: въпросихъ иже коего ѡтъ Іоуден: уто еже глаголють дѣти зокочше? и онъ ми сказа. Глагола нмъ Пилать: да аште вы сами свѣдѣтельствуете се, то оуже уто есть покинѣхъ коурсоръ? Они же оумьлюше. глагола пакы игемонъ (гкр. игемону) коурсороу: изыди, и якоже хошешн кѣведи Исоуса. Изшедъ же коурсоръ и якоже сѣтвори прѣжде Исоусоу, тако и пакы, и реуе емоу: господи Исоусе, кинди, глашлетъ те игемонъ. Въшѣдшоу же Исоусоу, и возїи елланистїи стоештен въ полате пилатовъ видѣхше Исоуса, прѣклоньше се поклоннше се емоу; видѣхъ же Іоудеѣ уюдо се кѣмшее, възпнше къ дръжештїнымъ богы глаголюште: яко вы прѣклонисте ихъ и поклоннше се Исоусоу. И рѣше Іоудеѣ къ Пилатоу: яко мы самы видѣхомъ дръжешти богы како прѣклонисте ихъ, и поклоннше се Исоусоу. Призвавъ же ихъ Пилать и реуе нмъ: уто тако сѣтвористѣ и прѣкланьмете богы наше на поклоннїѣ Исоусоу. Глагола же пакы Пилать архисинагогомъ (гкр. -аго-) и старѣишинамъ Іоуденскимъ: избѣрѣте вы моуже избранимы и мошты и силны, да и ти нмоутъ бѡгїи наше, да крѣпко дръжеть ихъ не прѣклонити се Исоусоу, и видны аште тако бѡдѣть. И сѣтворнше тако Іоудеѣ, избѣраше себе моуже крѣпкы и силны .иі. и поставнше на которогождо бога шесть моужїи, дръжати се крѣпко не прѣклонити се и стати прѣдъ соуднштемъ. и реуе Пилать коурсороу: изыди Исоуса кѣиъ домдеже направеть богы, и тогда кѣведи его якоже хошешн. Изыде же Исоуса кѣиъ съ уѣстїю коурсоръ. реуе Пилать съ клетвою кесаревою къ моужемъ дръжештїнымъ богы: яко аште прѣклонет се возїи наши къ Исоусу, тоу кѣиъ кѣиъ главы ѡтсекоу. И сѣд(е) на соудншти игемонъ, и повѣле кѣкѣсти Исоуса кѣторое. изышедъ коурсоръ пакы протрѣть по землѣ кѣиъць главы свое и молише се Исоусоу възстоупнѣти на нѣ понти по нмѣ. онъ же не хотѣше, ꙗже егда съ ноуждею възстоупнѣхъ понде. и въшѣдшоу емоу къ прѣторъ, аже видѣхше его богы надѡше прѣдъ нимъ и поклоннше се емоу.

II. Пилать же се видехъ оустраши се злато, и хотѣше вѣстати ѿтъ соудништа. аѣѣ же посла къ нѣмоу жена его глаголюшѣи: нинутоже тебе и правѣднику томоу; много бо пострадахъ мошѣю за ны. Пилать же призвавъ Іоудеа къ себѣ реуе къ нимъ: вы самы вѣсте яко жена моя богомъ нашими не слоужитъ, нѣ пауе Іоуденскы вѣроуетъ (гкр. -ете). Глаголаше емоу Іоудеа: си, тако есть. Реуе нмъ Пилать: се оубо посла къ мнѣ Прокла жена моя глаголюшѣи: нинутоже тебе и убоѣноу томоу правѣдномуу; много бо, реуе, пострадахъ мошѣю за ны. Ѡтъвѣштахъ(ше) же Іоудеа рѣше къ нѣмоу: еда оубо не рекохом ли яко вѣрховъ есть и о кезе-колин кнѣзи вѣсовьскомъ изъгонн вѣсы, и къса томоу повинуютъ се? и се оубо къ снѣзъ мѣуѣтаньныа вѣсы посла къ жене твоеи Прокла. Пилать же призва Іисоуса и реуе емоу: не слышнши ли что си на те свидѣтельствуютъ? нинутоже ли не ѡтъвѣштахъ еси? Іисоусъ же реуе: аште не быше власть нмѣти, не быше глаголати. которыйждо въ нхъ власть имать оусты своимъ глаголати добра и зла. ты сами да оузроутъ. Ѡтъвѣштахъ же старшинни Іоуденскыа къ Іисоусу: что мы оузрѣмъ? вѣмы бо наипрѣвое яко ѡтъ влоудѣ рождень еси; вѣторое яко тѣомъ рождѣствомъ вѣносемьскыа дѣты все заколены быше; третѣе яко Іосифъ ѡтъцъ твои и мати твои Маріамъ вѣжаше въ Егѣпетъ, за ны не нмѣше дръзновѣнїа ни оубо къ людехъ. Глаголаху же пакы иѣцѣи ѡтъ Іоуден: мы не глаголемъ яко ѡтъ влоудѣ родиль се есть. Реуе Пилать пакы къ Іоудеомъ глаголюштемъ яко влоудомъ рождень: яко се слово каже вѣстѣ истиньно, яко арымьсани быше (гкр. -ши) родители его прѣдъ вѣсемъ старшиньинами, якоже и си глаголютъ дружинамъ вѣша. Рѣше къ Пилату Аѣиѣа Кнѣфа: ксы мы и късь народъ вѣпѣмъ, и не вѣроуемъ насъ яко ѡтъ влоудѣ есть рождень. си оубо глаголюштемъ, яко не быти влоудомъ, пришьлци соутъ и оубици его соутъ. И призвавъ Пилать Аѣиѣоу и Кнѣфоу и глагола нмъ: п(о) что соутъ пришьлци? Рѣше емоу: грѣуѣшѣи сѣмьомъ, быше Іоудеа, и обратише се ѡтъ мнѣгобожїа къ вѣл-горазоушѣ истиньнаго бога и единого. Глаголаше пакы они Аѣзаръ и Астерїе, Адоїе и Кокъ, Ісаїа и Аѣа и Самоуїаль и Ісакъ и Фївеесъ и Присъкъ и Агрипа и Іоуда: яко мы нѣсмъ рождени тоужди пришьлци, нѣ уеда Іоуденска есмь. на арымьсѣ Іосифовѣа и марїинѣа вѣхомъ. И призвавъ Пилать снхъ .кѣ. моужїин рекшїхъ не рождѣмоу се Іисоусу влоудомъ, глагола нмъ: законнїю вы нмѣемъ кесареомъ, аште истиноу глаголете яко вѣстѣ Іисоусъ рождень влоудомъ. Рѣше же они къ Пилату глаголюште: законъ нмѣамъ яко не клѣти се никомоуже къ соуѣ. да нже законюутъ се и си о милости кесареа, и ти бо соутъ .кѣ. старшинни и архїереїе, и да рекоутъ клѣтвомъ яко вѣстѣ якоже мы глаго-

лемь, и повинни еси сырьти. Глагола пакы Пилать къ Амнѣ и Кайфѣ: ништоже ли не ѡтъкыштаете къ симъ? Они же рѣше: что хѡ-
штемъ глаголати? еда не крѡчешн насъ ни нарѡда вьсего; ико вси гла-
големъ ико блѡдѡмъ есть рождень Исоусъ и вѣхо есть и себе марнуетъ
сына божїа и цара, и не крѡчешн насъ. Покѣлъ же Пилать вьсь на-
рѡдъ изыти и старѣшныи все, и ѡстави же снхъ .кѣ. глаголющихъ
не бити емоу ѡтъ блѡда, остави же и Исоуса съ ними, глагола имъ
Пилать: кою ради выни хотеть погоуентї Исоуса? Они же рѣше: за-
висть имаютъ на нь, ико соуботи не хранишь, нь исцѣлѣаетъ недоужныи
къ соуботоу, икоже и къ нимъ дѣни, и о добрыхъ его дѣлахъ хотеть его
погоуенти. Реуе же къ нимъ Пилать: еи тако ли есть?

III. Тогда крѡстїю испальни се, изыдѣ вѣнъ нзъ прѣторе и реуе вьсѣмъ:
свѣдѣтелѣ имамъ слыще ико инединоу выни не обрѣтаю къ улоукѣ сѣмъ.
Ѡтъкыштаете же Іоудеїе, и рѣше къ нѣмоу: аште не би сынъ злоткорѣцъ,
не вихѡмъ его прѣдали тебе. Реуе же имъ Пилать: понимаете его вы, и по
законоу вашемоу соудете емоу. Они же рѣше къ нѣмоу: имамъ не достонѣ
оубыти никогоже. Реуе Пилать къ Іоудеѡмъ: вѣмъ ли не реуе богъ оубити,
нь мнѣ тѣмъ? И вынде въ прѣторѣ пакы Пилать, и възгласи Исоуса
особъ и реуе емоу: ты ли еси царь Іоуденскы? Ѡтъкышта Исоусъ и
реуе къ нѣмоу: о себѣ ли глаголиши се или ни тебѣ рѣше о мнѣ?
Ѡтъкыштаетъ же Пилать къ Исоусу и реуе: еда азъ Іоудеимъ есмь?
рѡдъ твои, архїереїе и книжници прѣдаше те мнѣ. что сѣтворилъ еси?
Ѡтъкышта Исоусъ и реуе: царьство мое нѣсть ѡтъ соудѡу. аште бо
ѡтъ мира сего бѣло царьство мое, тоу оубо слоугы мое пѡдѣнїюхъли се
выше, ико да не прѣд(а)мъ боудѡу Іоудеѡмъ. мыни оубо царьство мое
нѣсть ѡтъ соудѡу. Реуе емоу Пилать: оубо царь ли еси ты? Ѡтъкышта
емоу Исоусъ: ты глаголеши ико царь есмь. на се бо азъ сынѣдохъ и
родихъ се, да вьсакъ иже ѡтъ истинны оуслышаетъ гласа моего. Глагола
емоу Пилать: что есть истина? Ѡтъкышта Исоусъ: истина ѡтъ не-
бес(е). Глагола емоу Пилать: то на земли нѣсть истины. Ѡтъкышта
Исоусъ къ Пилатоу: то еидиши ли, истинноу глаголюштен како соудѣтъ
имъ имоуште власть на земли?

IV. И оставѣлъ Исоуса вѣмоуѣ прѣторе изыде къ Іоудеѡмъ и реуе
имъ: азъ ни единою выни обрѣтаю къ нѣмъ. Рѣше емоу Іоудеїе: сынъ
реуе: могоу разорити храмъ сынъ, и трымн дѣньми сьзиждѡу его. Глагола
Пилать: кы храмъ? Рекоше Іоудеїе: сынъ храмъ нашъ, егоже създа Со-
ломонъ къ .мѣ. лѣтъ, а си глаголетъ разорити его и трымн дѣньми
създати и. Разоушѣвъ же Пилать льжоу ихъ глагола имъ: азъ непо-
винныи есмь ѡтъ крѣпе праведнаго; кы оузырѣте. Рекоше Іоудеїе: крѣвъ

его на насъ и на удехъ нашихъ. Призвавъ же Пилать старшинины Юуденскыи и скештешники и левити и реуе нмъ къ таниъ: да не тако сътворите. се бо единое кими обрѣтаетъ се въ уловѣцѣ томъ, ни достоинно смърти. се бо кима кама, еже глаголете о немъ, есть о цѣлѣхъ соудебныхъ. Они же рѣше къ Пилатоу: аште оубо реуеъ кто на кесарѣ холоу, е ли повинны смърти или ни? Глаголетъ Пилать: еи, таковыи повинныи есть смърти. И рѣше емоу Юудеѣ: то аште на кесарѣ похоудитъ кто и достоинъ есть смърти, кими пауе на бога аште кто похоудитъ, икоже сын. Тогда понека игемонъ Юудеомъ изыти изъ прѣтора, и призвавъ Исоуса реуе емоу: что сътвори тебѣ? Глагола Исоусъ къ Пилатоу: инутоже, ико снѣ прѣдалъ се самъ. Глагола емоу Пилать: како прѣдал се еси (гкр. есе)? Оутѣвѣшта Исоусъ: Моуси прѣвыи и прѣроци вси, вси прѣдрекше о смърти мои и о въскрѣсеніи. Слышавъ же се слово Юудеѣ и възвѣше къ Пилатоу: что вѣдѣшъ хоще трѣбоуеши и еште слышати оутъ него? Глагола нмъ Пилать: да аште слово хощю есть, да о семъ-понимаете его вы, и ведѣте его въ снѣмыиште кама, и по законоу нашему соудите емоу. Рѣше же Юудеѣ к Пилатоу: законъ нашъ показывалетъ: уловѣкъ уловѣноу аште сърѣшитъ, достоинъ есть да бѣеъ его оударише его .л. и деветижди; а иже на бога похоудитъ, каменіемъ да побѣеъ се. Глагола нмъ Пилать: понимаете его вы, икоже хощете тако соудите емоу. Рѣше Юудеѣ къ Пилатоу: мы хощемъ да распнѣтъ се. Глагола Пилать: иастъ достоинно распнѣти его. Възрѣвъ же Пилат на нарѣдъ всѣхъ Юудеѣскихъ, и видѣ многи плачущихъ се о (Исоу)сѣ и глагола къ старшининамъ: се бо вѣждоу ико не вси хотѣтъ его да оумрѣтъ. Рѣше же старшинины Юудеѣскіе: за се бо прѣидохомъ мы вси, ико да оумрѣтъ, рѣкоше Юудеѣ, за нѣ глаголетъ себе сына божіа и цара.

V. И Никодимъ же изъкыи моужъ поудели(и)и, иже і сѣа написа, и прѣдѣстоештоу тоу соудштоу и томоу оудителю Юуденскоу, реуе къ Пилатоу: молю ти се господи, пока(и) ми рѣшити словеса чиста. Пилат же реуе: рѣши. Никодимъ реуе: азъ рѣкохъ къ старшининамъ Юуденскимъ и скештешникомъ и левитомъ и въсѣмоу народоу Юудеѣскоу въ съборѣ: что иштете съ уловѣкомъ снѣмъ? уловѣкъ сынъ многа знаменіа творитъ прѣсладкаа, иже никтоже ниногда сътвори, ни можетъ сътворити. оставете его и не съкѣштѣте о немъ зла; да аште оутъ бога соутъ знаменіа та, състоетъ се; аште ли же оутъ уловѣкъ соутъ, раздроушетъ се. оубо и Моуси пославъ выстъ въ Египетъ, и сътвори знаменіа велика, еже реуе емоу богъ, прѣдъ Фараономъ царемъ египѣтскимъ. и бѣше тоу моужѣ оудодѣици Фараѣмоу, Амѣиѣи и Амѣерѣи, и сътворише и ти знаменіа не мала, еже сътвори Моуси, и нмахоу ихъ египѣтѣе ико богы, Амѣиѣи

и Амьерѣа. нъ по нѣже знаменѣа ихъ. еже сътворише, не бѣхоу ѿтъ бога, погоуеише се и ты и елици крѣовакше нмѣ. и нынѣ останеѣа улоуѣа сего. итѣсть бо повинныи сѣмрѣти. Рекѣше Никодимѣу Іоудеѣе: и ты оу-ченикъ его еси, и слово о нѣмѣ твориши. Глагола къ нимъ Никодимъ: еда нгемѣмъ оученикъ его естъ и слово о нѣмѣ творить? не поставилъ ли его иже саръ надъ такоуымъ вѣштѣмъ? Бѣхоу же Іоудеѣе прѣтѣште и скръѣште зѣубѣмъ своимъ на Никодима, и глагола къ нимъ Пилатъ: что зѣубѣмъ свое поскръѣштете на нѣ истинноу слышѣште? Рѣкѣше Іоудеѣе Никодимѣу: истинноу его да имамъ ты и вѣестѣе его да боудѣши. Рече къ нимъ Никодимъ: аминъ, съ нимъ да боудѣу иже вы глаголете.

VI. Нмѣ же итѣмъ ѿтъ Іоуденъ възгласи молештѣи се нгемѣмоу слово рѣшти. нгемѣмъ же рече емоу: иже аште хѣштеши, рѣи. И рече: азъ .лн. лѣтъ бѣхъ лѣжѣти на одрѣ бѣдамъ волѣзѣнныи. и пришѣдѣшоу Іисѣсоу и мѣѣѣи вѣсѣмъ и разлѣнныи оуѣамъ одрѣжѣмъ исцѣлѣше се ѿтъ нѣго, и итѣи ѿтъ крѣмъ помѣловакше ме денѣмоуше ме съ одромъ моимъ и несѣше ме къ нѣмоу. и кѣдѣ ме Іисѣсъ мѣло-срѣдока о мѣѣ, и рече ми слово: вѣстамъ, вѣзѣмъ одрѣ скон, понѣи. и лѣмѣ исцѣлѣхъ и вѣзѣхъ ѿдрѣ скон, понѣохъ. И лѣмѣ вѣзѣа и дрѣугѣ итѣмъ глаголюе: азъ слѣмъ родѣхъ се, и глас(ъ) слышѣхъ а лица нѣ зрѣхъ. и прѣходѣшѣоу Іисѣсоу вѣзѣхъ гласѣмъ великомъ: помѣлоуи ме сѣмѣ дѣнѣдовъ. и помѣлока ме, вѣзѣложѣ роукоу скою на оуѣю мою, и вѣзрѣхъ лѣмѣ. И дрѣугѣ улоуѣхъ ѿтъ Іоуденъ възгласи глаголюе: азъ пронажѣмъ вѣхъ и слово(мъ) единѣмъ исцѣли ме.

VII. И жена итѣла нѣмѣмъ Вероникѣи издѣлѣеуе вѣнѣиштѣи рече: азъ крѣвѣтоуѣка вѣхъ лѣт(ъ) .кѣ, и косѣоухъ се тѣуѣю краемъ рѣзы его, и лѣмѣ ста теуѣнѣе крѣке моѣе. Тогда рѣше Іоудеѣе: законъ имамъ: жена на свѣдѣтелство да не вѣходитъ.

VIII. И нмѣ мѣмѣ ѿтъ народа вѣмѣдѣши по срѣдѣ, моуѣѣе же и жены, вѣзѣмѣ глаголюше: сѣи улоуѣхъ прѣрокъ великъ естъ и сил(ъ)мъ, и вѣсѣн емоу повинѣоуѣтъ се. И глагола Пилатъ къ вѣнѣиштѣимъ: да по что оу-чѣтелѣе вашѣи не повинѣоуѣтъ се емоу? Рѣше къ Пилатѣу: не вѣмѣ. Дрѣуѣи же рѣкѣше къ Пилатѣу: иже сѣи Лѣзара мѣртѣка вѣскрѣсы изъ грѣба уѣтворѣдѣмѣка. Пристрашѣи же вѣмъ нгемѣмъ рече вѣсѣмоу нарѣ-доу Іоуденѣскому: что хѣштете изѣлѣати крѣкъ непѣвинѣнѣмоу?

IX. И призѣвалъ Пилатъ Никодима и .кѣ. онѣхъ глаголюштѣихъ не рождѣ-шоу се Іисѣсоу вѣлоуѣмъ, глагола нмѣ: что сътвориоу, иже крамѣла вѣ-лика вѣмѣетъ къ людѣхъ? Рѣкѣше къ нѣмоу: мы не итѣмъ, ты самѣи да оузрѣтъ. И пакѣ Пилатъ призѣвалъ нарѣдъ Іоуденѣскѣи и глагола нмѣ: вѣсте иже обыуанъ намъ естъ по вѣсѣмъ прѣзѣдѣнѣмъ нашѣмъ опрѣснѣтъи

едино(го) ѿтпоустати камь ѿт сжезаныиныхъ каминь. и се оубо имамъ
 нѣкого оубѣнцоу сжезана въ тѣмъини глаголемоу Варавкѣ и сего
 нѣмъ стоишаго Исоуса прѣдъ камнѣ, въ нѣмъже инедино кини зѣла
 не обрѣтаю. и коего оубо хощете ѿт обою, ѿтпоустоу камь? Они
 же възвѣша: Варавкѣоу ѿтпоустн. Глагола нмъ Пилать: что оубо стко-
 римъ Исоуса глаголемоу Христа? Они же рѣше: да распнѣет се. Дроу-
 зѣи же ѿт Іоудѣи глаголаху къ Пилатоу: аште сего не распнѣши,
 нѣси кр(ъ)къ кесарюу, шко себѣ нареуеши сѣмѣи крѣпѣи и цара. да хощеши
 ли сего крѣпѣи цара а не кесарюу. Разъяснѣавъ же се Пилать на Іоудѣе
 рече: нестроимъ есть зѣло рѣдъ камь, и благодѣлѣемъ своимъ тако
 бе-спѣмѣ глаголюте. Рѣкоше Іоудѣе къ Пилатоу: кинимъ благодѣлѣемъ?
 Глагола къ нимъ Пилать: слышоу оубо шко богъ камь, егоже вы вѣсте,
 тѣмъ ѿт работи жестокии и ѿт робѣства изведе васъ и ѿт землѣ
 египѣтѣскии и скрозъ (bilo je: сквозъ) мѣре проведе васъ шко по соухуу,
 и въ поустини прѣнѣти вы мѣстоу и хрѣстѣи дѣстѣ камь. и о вѣсѣхъ
 сѣхъ прогнѣвѣсте бога вашѣго. и онъ въскоте погоуѣти васъ, и помоли
 се Моисѣи о васъ. нѣмъ же вы вѣсте сами шое къ камь благодѣланѣе, и
 се оубо глаголете и на не шко кесарѣи наладити. И вѣставъ Пилать ѿт
 соудништа и въскоте изыти. и възвѣша Іоудѣе глаголюште Пилатоу:
 мы цара не имамъ много тѣмъо кесарѣи а не Исоуса. нбо и вѣскѣи нѣ-
 цѣи на рѣдѣстѣи его пришедъше ѿт вѣстоу дары принесоме емоу
 шко царюу. и слышавъ се Нрѣдъ нонсѣи погоуѣти его. оубѣдѣвъ же
 Іосифъ ѿтѣи его, и поетъ его и матере его и вѣжа въ Египѣтѣ. и
 оубѣдѣвъ Нрѣдъ се и посла погоуѣи вѣсѣи отроуѣта екрѣнсѣи шже въ
 Вѣлѣсѣи. Оуслышавъ же Пилать словеса сѣа ѿт Іоудѣи и оубоу се
 и помаавъ нмъ роукою, за нѣе зѣваху, глагола нмъ: тѣмъже оубо сѣи есть,
 егоже искааше Нрѣдъ? ѿтвѣштѣаше емоу: еи, сѣи есть. Тогда прѣемъ
 Пилать вѣдоу и оушмы роуцѣи свои прѣмо слышѣоу глаголе: неовѣнѣи
 есѣмъ ѿт крѣкѣи прѣвѣдинѣи сего; вы оубѣдите. И нѣмъ възвѣша Іоудѣе
 глаголюште: крѣкѣи его на насъ и на уѣдахъ нашихъ. Тогда Пилать ѿт-
 вѣрѣсти дѣтѣи ѿт соудништа, нѣдѣе сѣдѣше, и тогда ѿтвѣрѣе слово на
 Исоуса глаголе: рѣдъ его рекоше на нѣ шко царѣство нѣтѣтѣ; сего ради
 и азъ слово на нѣ. нзрѣкохъ сѣмърѣи; и прѣжде сжежете его по за-
 коноу царѣскому, и по томъ обѣсите его на крѣстѣ въ вѣроградѣ, нѣдѣе
 есте и, и двѣ зѣлоу сѣи нѣмъ.

Х. И тогда изведе Исоуса ѿт прѣтора въ коуше сѣи обѣи зѣ-
 лоу. и егда прѣидѣше на мѣсто, сѣвѣи Исоуса ѿт рѣи его и по-
 слаше его лѣвѣи, и вѣнѣи тѣмъи възложѣше емоу на глагоу и
 распѣше и. въ коуше же и оба зѣлоу обѣсѣи сѣи нѣмъ, единого ѿт

десною а друугаго оть лѣвою. Исоусъ же глаголаше: отьѹе, остави нмь грѣхъ сын; не вѣдѣтъ бо что твореть. А конни соуштен тоу раздѣлише себе ризы его, и стомаху людѣ зрѣште уюдесе вѣдѣшее, и роугаху се архіереѣе и кнеси еси поудестѣи глаголюште: друугиныхъ спасе, да спасетъ и секе, аште есть сынъ божїи израильныи. Подражѣаху же его и конни приходѣште и оцѣхъ въздаюште емоу глаголааху: аште ты еси Христосъ царь Іоуденскы, спаси себе. И повелеа же Пилатъ по осужденію его на оутѣхъ написати кимоу его грѣхъскыи словесы, икоже глаголааху Іоудѣе, ико царь есть Іоуденскы. едина же оть обѣщенихъ злодѣи, именовъ Геккста, реуе къ Исоусу: аште ты еси Христосъ, спаси себе и насъ. Отыкѣштѣхъ же къ нѣмоу друуги, именовъ Антимасъ, прѣштѣаше емоу глаголе: не бонши ли се ты бога, ико въ томъже осуждени ес(мы), и мы оубо въ правдоу, достоинна бо, иже съдѣхомъ, и прѣмлемъ; а сынъ нѣтоже зло съдѣхъ. И прѣтѣшти ономоу глаголааше къ Исоусу: помени ѡе господи въ царствѣи си. И реуе емоу Исоусъ: аминъ глаголю тебѣ, дѣньсѣ съ мною еси въ раи.

XI. Бѣше же ико уахъ .s. дѣни, и бысть тѣмъ по всѣмъ землѣи до ф.-го уаха помръкѣшюу сѣньцоу; и раздѣра се црѣковна завѣса на помы по срдѣхъ; и зѣа гласомъ великомъ Исоусъ глаголе: отьѹе, въ роуцѣ твои прѣдаю доухъ мои. И се реку издѣше. Сѣтъиникъ же прѣдстоен тоу видѣхъ всѣхъ выкшѣа, и прослави бога глаголе: ико уловѣхъ сынъ прѣвѣдѣнь есть. И всѣи народы съшѣдѣшен се на позоръ сынъ и видѣхъше выкшѣа, вѣюште прѣси свое възвѣщааху се. сѣтъиникъ же тебѣ сказа нгемонуу выкшѣа. слышѣхъ же се нгемонъ и жена его, и осирѣвише се зѣаю, ни идѣше же ни пнише въ дѣнь тѣи. И посла Пилатъ къ Іоудеѣмъ и реуе нмь: видѣсте ли всѣхъ выкшѣа? Они же рѣше: нѣтоже се итѣхъ. сѣньцоу бо по обнѣаю своему пакы помръѹе. Стомаху же зѣаеми Исоуса издалеѹе, и жени пришѣдѣшее възсѣахъ Исоуса оть Галилеѣ зрѣше сѣа. И се моужъ именовъ Іосифъ сѣтъиникъ сынъ благи и правѣдѣнь оть Аримѣѣе града Іоуденска, и сынъ же бысть приложень сѣвѣтоу и дѣланію Іоуденскоу о Исоусѣ, иже и тѣи уааше царствѣе божїе, сынъ пристѣупи къ Пилату, проси тѣло Исоусово, и съижемъ ѡе обѣвѣтъ плаштѣиницѣю унстою и положимъ ѡе въ грѣбъ изсѣѹене.

XII. Слышѣхъше же Іоудѣе ико тѣло господне испроси Іосифъ, испѣаху его и оиѣхъ .xv., иже вѣху по Исоусѣ, и Никодимъ и ижиныхъ друугыхъ, иже глаголаху прѣдъ Пилатомъ добраа дѣла Исоусова. всѣи же съкрыше се; а Никодимъ тѣѹю едина мен се нмь, иже кнесъ моужъ прѣкыи бѣше въ І(оу)деѣхъ, и глагола нмь: по что пакы кѣнидѣсте въ соборъ нѣиша? Они же рѣше емоу: а ти како кѣнидѣ, ико приѹесть-

никъ Іисусовъ и съестіе его въ боудущемъ вѣцѣ? Никодимъ рече: аминь, аминь. По семъ же Іосифъ изышъ рече нмъ: по убо оскръбисте се на ме, яко испросихъ тѣло Іисусово, и погребохъ є въ ноктъ своемъ гробѣ, и камень великъ възложихъ на двѣри гроба? вы же не добръ сѣдѣште на правдѣнаго оного, яко не раскиахте се распѣише его, нъ и послѣди копѣемъ проводосте. Сѣа слышавъше Іоудеѣ ѿ Іосифа абѣе еше его, и покланше затворити и въ тѣмници за оутра въ неделю. и глаголаху емоу: вѣждь яко въ днь сынъ зла сѣдаютъ се о тебѣ. смръти же дньсь не боудѣтъ, по нмже соубота настонтъ, нъ по семъ злою смрътію оумреши и нлтію твою зѣрѣмъ земльнимъ и птіцѣмъ небеснымъ прѣдѣмъ. Іосифъ же рече: се слово єсть грѣдаго Голлафа, нже попомѣиѣ рече на бога жика и на светаго Давида. рече же богъ оусты прѣроуѣскимъ: мое ѿтѣмъштѣиѣ, азъ въздамъ. и нынѣ елѣнѣмъскыи Пилатъ не обрѣзѣиѣмъ тѣлеснымъ нъ обрѣзѣиѣ срьдцѣмъ прѣмъ вѣдоу оумъ се прѣдъ вѣсѣмъ прѣмо слышѣоу глаголе: унѣстъ єсмь ѿтъ крькѣ праведника сего, вы оузырѣте. и ѿтѣмъштѣиѣ вы рекосте: крькѣ его на насъ и на уедѣхъ нашихъ. и бою се да не како мандѣтъ на насъ гнѣхъ божїи и на уеда наша. Слышавъше же Іоудеѣ спокеса сѣа огорѣише се доумѣю, и емъше Іосифа затворнише его въ кѣлѣти, и затѣрѣише затворнише, и стражоу окрьстѣ его поставише изъ вѣнъ. и поклѣише и старѣишимъ и сѣмѣишѣмъ до заутра и неделю вѣси на съборишѣи да обрѣшѣоутъ се въ прѣвоу соуботоу пѣсѣмъ. и оураише вси на слышѣише сѣмѣишѣмъ се коєю (гкр. своею) смрътію оуѣиѣтъ Іосифа. и сѣдѣишѣмъ нмъ на слышѣишѣи поклѣише принѣстѣи Іосифа съ вѣсѣуѣстѣмъ мнѣмъ. и ѿтѣмъштѣиѣ де(ъ)ры и не обрѣише его, и оудивѣише се вѣси людіе и оужасѣи быше, яко пѣуати обрѣише и де(ъ)ри запѣуатѣи, а кѣюе дръжѣше Канфа, нже и томоу не смѣише възложити роуцѣ на оиѣхъ проуѣиѣхъ, глаголюшѣиѣхъ о Іисусѣ прѣдъ Пилатомъ. и еште же сѣдѣишѣмъ нмъ на слышѣишѣи и уюдѣишѣмъ се ѿ Іосифа прѣишоше изѣиѣи ѿтъ конѣи, нхъже испросише Іоудеѣ оу Пилата стрѣишѣи грѣбѣ Іисусовѣ да не оуѣишѣи его приишѣише оукрадоутъ тѣло его, и ѿтъ сѣиѣ прѣишоше и възѣишѣише сѣмѣишѣмъ и старѣишѣишѣмъ глаголюшѣи быишѣи: яко стрѣишѣишѣмъ намъ грѣбѣ, абѣи троуѣсъ быишѣи великъ оу грѣбѣ, и се агѣи съ небесе сѣишѣи и ѿтѣкали камень ѿтъ грѣбѣ, и сѣдѣи на нѣмъ. и вѣише вѣишѣиѣ его яко малыѣ, и одѣишѣи его вѣло яко сѣиѣ. и ѿтъ страха его быишѣи яко мрътѣи. и слышѣишѣи глаас(ъ) его глаголюшѣи нъ жѣишѣи, еже стрѣишѣишѣи грѣбѣ Іисусова изъ далѣе, и глаголаше нмъ: не вѣиште се вы, вѣишѣи бо яко Іисуса иишѣиште расѣишѣишѣи; иишѣи здѣ, вѣишѣи бо множе рече; прѣишѣиште и вѣишѣиште место

идаже лежа господь. и скоро шьдше рцѣте оуѣеникомъ его ико вѣста
отъ мрътвѣхъ и се караетъ вы въ Галилен и тоу оуѣзрите его. Рѣше
Юудѣѣе нъ нимъ: да по что не есте ихъ? Н рѣше конинъ къ Юудѣѣомъ:
толика знаменїѣ видѣсте о уловѣцѣ томъ и не вѣровасте, да намъ како
можете вѣровати? оубо вы добръ заклѣсте се: ико живъ господь, ико не
вѣроуемъ. и пакы рѣше конинъ: слышахомъ ико Іосифа погрѣбшаго тѣло
Іисоусоко и затвористе и въ тѣмници и затвердисте и запечатисте
де(ь)ри, и се не обрѣтосте его. дадите намъ вы Іосифа, и мы еамъ дамы
Іисоуса. Рѣше Юудѣѣе: дадите вы намъ Іисоуса, и ми да дамы Іосифа.
Глаголаше конинъ: ни, нъ прѣжде вы дадите Іосифа, таже пакы мы Іи-
соуса. Рѣмоше Юудѣѣе: ико Іосифъ отиде къ свои грады. Глаголаше
конинъ: Іисоусъ вѣстаетъ отиде къ Галилею, икоже аггелъ ѿтѣвалени ка-
мень ѿтъ гроба възвѣсти женамъ. Слышавъше же се Юудѣѣе оубоимше
се зѣло глаголюште: да не оуслышано боудятъ слово се, и кѣси хѣ-
теть вѣровати въ Іисоуса, абые сътвористе въ сѣбѣ съвѣтъ, събраше
сребро доволно, и даше конномъ глаголюште: рцѣте ико намъ спе-
штемъ прїидоше оуѣеници его моштію и оукрадоше его. да аште се
слышано боудятъ оу игомона, мы оутоамъ его и вѣсь беспечалныи
сътворимъ. они же прїемъше сребро сътвористе икоже млоуѣени быше.
и принесе се слово се ѿтъ Юудѣѣи даже и до дньсь.

XIV. Фінесъ же иткын скештемьниимъ и Адада оуѣчитель и Ісаїѣ ле-
китениимъ и по дньехъ мнозѣхъ сыньдше ѿ Галилею къ Іер(о)с(о)л(и)мъ
повѣдахоу княземъ Юудѣйскимъ и скештемьникомъ и лекитомъ: ико ви-
дѣхомъ Іисоуса и съ нимъ мѣ. оуѣеники его, сѣдѣшта на горе марїѣемъ
Мошѣфѣмъ, і оуѣлаше оуѣеники свое и глаголаше нимъ: шьдше въ вѣсь
миръ проповѣдите еу(а)геліѣ вѣсен тварн и крѣстѣмъ ихъ въ име
отца и сына и свѣтаго доуха. и веровакын и крѣстѣмъ се и спасетъ се,
а не вѣровакын осудитъ се. и бесѣдоуѣюштоу Іисоусоу къ оуѣеникомъ и
оуѣештоу ихъ абые видѣхомъ его възносешта се на небо, и се моужа
два страшна одѣана ризами свѣтлыми сташе прѣдъ вѣстѣмъ глаголюште:
моужѣ галиленстїи, что стонте зрѣште на небо? такожде пакы прїи-
дѣтъ соудити вѣсен вѣселѣмъ. Рѣше къ нимъ старѣишнини и скештемь-
ници и леките: дадите славоу богоу Ісраилевоу и дадите емоу испокѣ-
даніѣ унсто, аште тако есть икоже глаголете и видѣсте и слышасте,
иже повѣдасте. Глаголаше они: живъ господь богъ ѿтѣцъ нашихъ, богъ
авраамовъ, богъ Ісааковъ, ико тако есть и тако слышахомъ и тако ви-
дѣхомъ его възносешта се на небо. Рѣше пакы къ нимъ Юудѣѣе: на
се ли прїидосте да спсѣека благочасткоуете, или прїидосте дати мо-
литвоу богоу? да на что соутъ оубо вледи сѣе, ихъ же глаголасте прѣдъ

люди въсташа и бледословиха снѣ? Глагола Финеесъ скещемъники и Адада оучите(ль) и Ісаѳа лектитини къ старшининамъ и кнзесемъ: аште оубо словеса сіа, еже глаголахомъ, нхъже видѣхомъ и слышашомъ, не въроуете, а вы иже хощете сътворите намъ. Они же възвѣшаша законъ написанныи закнеше ихъ о немъ да никоумъже не глаголютъ словеса сіа. и даше имъ псти и птн. изведоше ихъ изъ града дѣвѣше имъ сребринны и моуже три проводити ихъ до Галилею, и отидоше съ миромъ. Съзвѣтъ же сътворише Іоудеѣ по охожденіи онѣхъ, затворише себѣ къ своимъ домомъ вси прѣоскещемъники и старешини и кнзси сътоуюште рыданіемъ и скръбію зѣлною глаголюште: что се знаменіе бывшее днѣсь къ Ісраилу? Реувѣ Амѣл и Каѳафа къ нимъ: что оскръбисте доумъ вашихъ толко? конномъ ли въроуете, иже аггелъ господ(ь)и снѣиде съ небесе и ѡтѣвалъ камень ѡтъ гроба? сіа бо оученици Іисоусови сътворише и даше сребро искоупише ѡтъ нихъ тѣло Іисоусово и искоупише ихъ оученици его тако глаголаху иже аггелъ снѣиде съ небесе и тако сътвори. или не вѣсте како пишеть иже не подобаетъ въровати улоука?

XV. И ста по срдѣ сѣмъништа и глагола имъ: право ли глаголете, то не слышасте ли моуженъ снхъ, прїимѣвшихъ ѡтъ Галилею что поѣздахоу, нхъже не вѣды моуже праведны и истинныи и благоговѣныи и прѣмоудрїи. и ты поѣздаше намъ еже видѣше и слышаше иже видѣше Іисоуса на горѣ Елеѡнѣстїи сѣдѣща съ оученики своимъ и оучадаше ихъ. и како възнесе се на небо. нъ се не въпросихомъ ихъ ни испиталомъ кимъ образомъ възнесе се, иже пишеть о прѡроцѣхъ Нлїи, иже еда доухомъ възеть къ Іисоусу и ѡтнесетъ на некую гороу. и се подобаетъ намъ послати и поискати. И слышавше се слово Іоудеѣ оубоудно бысть имъ и послаше моуже нхъерани по вѣстѣхъ горахъ и прѣдѣлахъ Ісраилевехъ и искаше Іисоуса по въсоуду и не обрѣтоше его. и прїидоше къ Іоудеомъ глаголюште: иже овѣшѣше все прѣдѣли и горы не обрѣтохомъ Іисоуса, нъ Іосифа обрѣтохомъ въ Аримѣлѣ. Слышавше же о Іосифѣ порадоваше се и даше славоу богоу Ісраилевеу. и съзвѣтъ сътворише вси како призовоуть Іосифа къ себѣ сѣдше написаша епистолю, и послаше къ немю глаголюште: миръ тебе господи Іосифе и къ твою дѣмоу твоюмоу. вѣды иже сыгрѣшихомъ богоу и тебѣ, и молимъ се тебѣ, моли се богоу Ісраилевеу, и потѣшти се прїити до насъ къ ѡтѣемъ и ѹedomъ твоимъ. оскръбихомъ бо се зѣло о тебѣ иже затворише те къ тымъници и запечатѣвъше послѣди не обрѣтохомъ те, и оубѣдохомъ иже зло съзвѣсташа сътворихомъ о тебѣ. нъ господъ богъ изведе те. и раздрѡуши богъ съзвѣтъ твоимъ вѣнѣи на те, ѹстѣнымъ

отує и устытнннхъ въ всѣхъ людехъ. Избравше оуъ въсего събора седмъ моужѣи любештнхъ Исраилъ, нхже и самъ Іосифъ любаше злато, и рекше къ нимъ въсе старшннны Исраилемъ: идте, да аште прїимѣтъ Іосифъ епистолю сїю и проучеть ю, да вѣсте шко прїидѣтъ съ вами къ намъ. аште ли не проучеть ю, да вѣсте (izbrisano), да оуже озлобленъ естъ на насъ и не хощеть прїити, кы же цѣловаше его дадите емоу миръ и възвратите се. И тако благословннхъ ихъ оуѣпоустнше е. Прїидоше же моужѣе къ Іосифоу и поклоннше се емоу и рече: миръ тебе и въсе-моу дѣмоу твоемоу. И онъ рече: миръ вамъ и въсѣмъ людѣмъ Исраилемъ. И даше емоу епистолю въ роуцѣ. прїемъ же ю Іосифъ проуче, и облобыза епистолю тоу и благослови бога и рече: благословенъ господъ богъ, нже избави Исраилъ, и не издѣласте крѣкъ невоинннмоу, и благословенъ господъ, нже посла аггела своего и покры ме поудъ крѣмъ скон. И оуготова нмъ Іосифъ трапезоу и мѣдош(е) и пише и поунше тоу и спаше. и пакы оуранше молише богоу. и посѣдавъ Іосифъ осла своего понде съ моужми тѣми. и прїидоше въ градъ скеты Іер(о)с(о)-л(н)имъ. изыдоше вси на срѣтенїе Іосифоу и възвѣсте вси къ нѣмоу: миръ тебе и прихожденїю твоемоу. Іосифъ цѣлова всѣхъ и рече: миръ вамъ. И цѣловаше и вси людѣе и творн моалтѣоу съ нимъ въ коупе. и видѣше зрѣмъ лица его прѣславнмъ днѣмъкоу се. и поють его Никодимъ къ домъ скон, и сѣтвори гоштенїе велико, и призва Аньѣла и Каїфа и все старшннны и левнтн къ домъ скон. Іосифъ же прѣвѣсть въ дѣмоу никодимовъ. на оутрѣа же къ дѣмъ пѣтуннны събраше се пакы вси къ домоу никодимовоу и прїѣтъ ихъ Никодимъ. и рекше къ нѣмоу: муръ тебе пакы и устынмоу Іосифоу. И възвѣдѣ ихъ къ домъ скон. и сѣдоше въ крѣтоградъ его. прїидѣ же Іосифъ и седе по срѣдѣ Аньмоу и Каїфа, и не сызаше ннктоже рѣштн слоко къ нѣмоу. и рече къ нимъ Іосифъ: что естъ еже прихвѣсте ме къ себѣ? И оуѣверъзъ Никодимъ оуста своимъ къ нѣмоу: вѣси бо шко устыннны оуунтѣлѣе и скѣштѣнннцн и левнтѣе что нштоутъ оуѣвѣдѣти г(лаго)лъ оуѣ тебѣ. И рече Іосифъ: не вѣмъ что хощтоу слышати; въпрашанте ме и азъ оуѣвѣзѣштаю вамъ. И прїемше законъ заклѣше Іосифа о нѣмъ глаголюште: даждь (гкр. дѣждь) богоу славоу Исраилевоу и исповѣданїе унсто, шко да не оули-шннн намъ слоко ннѣднннже, еже въпрашамъ тебе. И рече Іосифъ: жнѣъ господъ, да не оутѣю ннѣднннго слока оуѣ насъ. И рекше къ нѣмъ: озлобнхомъ се много на те, шко испроси тѣло Іисусоко и по-гребе е устыю къ грѣбѣ. сего ради затворнхомъ те въ тышннцн и врата затвѣрднхомъ и запѣуатлѣхомъ, и окрѣсть вѣнъ стражоу поставнхомъ. и въ соуботоу зѣоутра оуѣверъзше дѣерн и не обрѣзохомъ те, и зѣло оскрѣбнхом се и оужасохом се, и въ оуднѣлѣннн вѣсть вѣсамъ уловѣнъ

даже и до вечеря. и нимаи скажи мамъ иже о тебе что бысть. И рече Иосифъ: вѣсте оубо яко въ днь петыхъ того вечера въ .в. ухъ за-твористе ме, и прѣвѣхъ къ соуботоу испльнено. и по семь въ полоу-ношти стоимтоу ми и молоуштоу се дьме хлѣбниа она, въ иже вѣхъ заткорени, обѣси се ѿ устирехъ оуелехъ, и видѣхъ яко с(тл)пъ мль-иинъ прѣдъ оуима монма, и пристрашнь быхъ падохъ на землю, и постъ мѣ некто роукою извѣдъ ме ѿтѣ места нѣже падохъ, и потъ ѿтѣ глазы моею излѣ се и сннде до ногоу моею и оуханѣ мира прѣнде въ ноздри моею, и нстрынь потъ ѿтѣ лица моего облобыза ме и рече ми: не бон се Иосифе, нъ ѿтѣрѣхъ оун и виждъ ме кто есмь иже глагола тѣи И възрѣхъ и видѣхъ Исоуса, и пристраш(ъ)нь быхъ мнѣхъ, примендѣе есть. и мауѣтъ молитвоу. и вы вѣсте яко дшѣ комоу когда прѣида-нѣ боудѣтъ и мауѣтъ молитвоу, дьме обѣзаетъ, а онъ плаче и съ мною молеше се. и видѣхъ азъ яко не ѿтѣзаетъ нъ плаче и тѣи съ мною молитвоу творитъ, рѣхъ емоу: оучителю Наѣа. И рѣхъ къ нѣмоу: кто еси ты господи? И глагола ми: азъ есмь Христосъ, егоже испросилъ еси оу Пилаата, и съметъ ме съ крѣста и погрѣзъ ме еси въ новѣмъ своемъ гробѣ, плаштаницею и мироу обьенихъ, и соударъ положихъ на главоу и на лице мое и камень веленъ възложихъ еси на гробъ. Азъ же рѣхъ къ нѣмоу: помози ми (гкр. ме) мѣсто нѣже положихъ те. И прикѣдъ ме и паказа ми мѣсто нѣже положихъ его, и соударъ иже по-ложихъ на главоу его. и тогда разоумѣхъ яко Исоусъ есть. и етъ ме за роукою и постаки ме по срѣдѣ домоу моего и соустѣиымъ дверемъ заткореномъ, и оупокон ме на одрѣ моемъ, и рече: миръ тебе, и обло-быза ме, и заповѣда ми глагола: до .м. днѣи да не изыдеши изъ дома твоего, а азъ оубо ндоу къ оученикомъ и братѣамъ монмъ.

XVI. Ста же словеса слышавше старѣшнии и кнеси и прѣкосвещенници ѿтѣ Иосифа, падохе на лицѣ своемъ и быше яко мртви, и не вѣдохе ни пише до самого вечера. и призвавъ Никодимъ Иосифа, Аманоу и Каѣфоу и вѣсе старѣшнии и рече (гкр. рѣше) къ нимъ: вѣставше на нозѣ свои и сѣдше въкоусите хлѣбъ и оукрѣпите се яко оутрии днь соубота есть. И вѣставше молитвоу сътворише и вѣдохе и пише, и нѣ же нѣждо къ домъ свои. и здоутра въ соуботоу сѣд(о)ше павы въси прѣкосвещенници и книжници и старѣшнии и стезаюште дроугъ дроуга глаголюште: что есть гизъ сынъ падѣшѣи на насъ, яко вѣзмы родителе его, ѿтѣца и матере. И рече левитъ оучитель глагола: родителе его вѣзмъ азъ боештихъ се и молити своею никогда не оставляюште и дзетниноу на вѣсакъ лѣто ѿтѣдѣюшти богоу. и егда роди се Исоусъ, принесоме его родителѣ въ храмъ сынъ и жрътвы и

вѣсєсьжєсгасма ты даше богоу. и видѣхъ како прѣсть его кєлнкы оуун-
 тель Сѣмєонъ на роукоу своєю и рече: нынѣ ѡтъпоуштасѣи владыко
 раба твоего по глаголоу твоему съ мироу, яко видѣста оун мон
 спасєнїє твое. И благослови ихъ Сѣмєонъ и рече къ Марїи матери его:
 что выздамъ тебе ѡ Марїе ѡ отроустї сємь? И рече Марїамъ: убо
 благое господи мон. И рече Сѣмєонъ къ нѣи: и се оубо сынъ лежить
 на падєнїє и на вѣстанїє многымъ къ Израили и къ знаменїє прѣрѣко-
 каньное; и тебе самон доушоу оружіє прондетъ, яко да ѡтѣмнетъ се
 ѡтъ многихъ срьдць помышленїа. Глаголаше емоу вѣсе старшинны:
 хощетъ отца твоего видѣти. И посла за отца своего. и прїиде ѡтѣць
 его и глагола нмъ: что хощете и еште слышати? по что не вѣроуете
 сыноу моему еже глаголютъ? блаженны бо и правѣдныи Сѣмєонъ вє-
 дѣхъи тѣ вѣроуи егѡ законоу божїю. Глаголаше пакы къ лєкитоу: оубо
 пакы рци къ намъ (гкр. кымъ) истинно слоко, аште сици естѣ иже
 глаголюши? Тогда вєсе старшинны и свєстємьници и лєкитє рѣше:
 прїидѣте, посланнѣ пакы къ Галилею къ трѣмъ оцѣмъ моужемъ, иже прїи-
 доше повѣдающе ѡ пооуенїи и о възнесєнїи Іисоусова (гкр. -во), да
 скажоуть намъ пакы како видѣше его възнесша се. И послаше и ре-
 коше къ нимъ: оуунтелю Аѡда и оуунтелю Фїнеа и оуунтелю Іаїа,
 миръ вамъ и вѣсемъ домоу вашимъ. вѣ(до)мо же боуди вамъ яко
 възмысканїє много бысть въ съборє о вєшти Іисоусоке быкьшон, и по-
 слахомъ пакы къ вамъ да прїидете пакы въ скєтын градъ Ієр(о)с(о)-
 лимъ. слышавъше же моужїє си яко трѣбоуютъ ихъ въ съѡртъ, вѣсташє
 и молитвоу сѣтворшє идѡше мироу въ Ієр(о)с(о)лимъ. и на оутрѣ
 събраше се вси и сѣдоше на съѡртъ, и вѣпросише ихъ глаголюште:
 како видѣсте Іисоуса на горѣ Момьфїнѣ оууєшта оууєеникы свое и възнес-
 ша се на небо? Они же рѣше: ижеже видѣхомъ его възнесша се
 тако и повѣдахомъ. Рече Аѡанїа къ слышншетоу: понмете которагождѡ
 ихъ особѣ и вѣпросете и, и видимъ како (гкр. тако) сыглашають се
 глаголи ихъ. И възвєше ихъ дроугъ ѡтъ дроуга и призвашє прѣжде Аѡда
 и вѣпросише его: скажи намъ истинно како видѣлъ еси Іисоуса. И ѡтъ-
 вѣштавъ рече: яко сѣдѣштоу емоу на горє тон и оууєштоу емоу оуує-
 никы свое, абѣмє възнесє се облакомъ, иже паде на нь и на оууєеникы
 его прѣжде, и по томъ възнесє се облакомъ тѣмъ на небо, а оууєеници
 его останає. и оужасохомъ се вси. пад(ъ)ше же оууєеници его на зємлю
 молитвы въздахоу. Прїизвашє пакы Фїнеа и вѣпросише его: скажи
 истинно како видѣлъ еси Іисоуса. Онъ же такожде ѡтѣвѣшта ижеже и
 Аѡда, такожде и Іаїа оуунтель. и рече съборъ вѣсь: пишєтъ въ законѣ
 моусєѡвєе яко оусты двоухъ или трѣхъ свѣдѣтелїи станєтъ вѣсакѡ гла-

голь. И рече Апоудень оуунтель: пишеть въ книгахъ, и прѣстави се
 Емохъ и не вьсть его, яко възеть его богъ. И рече Нандръ оуунтель:
 свѣтаго пророка Моусей съмрьть снѣдахомъ. пишеть бо: и оумрътъ
 Моисей о оустоухъ господнихъ, и не оумръде никтоже гробъ его даже и
 до днѣ сего. И рече лекить оуунтель: что есть еже рече о Исоусѣ
 великомъ Сущемъ: се сынъ лежитъ на падѣнїе и на встанїе многымъ
 къ Исраилю и къ знаменїе прѣрѣкоуаньно. Рече Ісаѳа оуунтель: пишеть
 и друпое въ законѣ: яко се азъ послаю аггела своего, иже поидеть
 прѣдъ лицемъ твоимъ, иже съхранитъ (гкр. - нити) те о вьсакомъ поутѣ
 блазѣ, яко име мое принесете. Тогда ѡтъѣхаша Аѳина и Калѳа и
 рекоше: о семъ прѣко глаголасте о писаньныхъ въ законѣ господни
 яко емохоу съмрьть никтоже вѣде; а Исоусъ на соуднишн ста пи-
 латоме, и вѣдахомъ его раны прѣемши, и омыванїе прѣеть на лицѣ
 своемъ, и сѣзавъ вьсть, и вѣнни трынѣ вѣнцѣ положивше на главоу
 его, осудженїе прѣеть ѡтъ Пилата и на крѣсте распет се и два раз-
 конника съ нимъ, и оцѣтомъ напоивше его и жалѣю и пробо(до)ше его
 копїемъ къ ребра и тѣло его погребѣ Іосифъ къ своему гробу. и что
 се пакы глаголасте яко вьскрьсе, и глаголють трѣи си оуунтели: яко
 вѣдахомъ его възнесѣти се на небо, и еште же лежить похъждаетъ гла-
 големаа ижеа Сущемъ великимъ: се лежитъ сынъ на падѣнїе и на
 встанїе многымъ къ Исраилю, и къ знаменїе прѣрѣкоуаньно. И рекоше
 вси оуунтели вьсѣмъ людемъ и къ вьсемоу събору: аште оубо ѡтъ
 господа вьсть се, боудеть и днѣи прѣдъ оумиашина. вѣдѣште же
 вѣдѣте вьсь домъ Исраилевъ яко писано есть: проклетъ вьсакъ обѣще-
 нїи на дрѣвѣ. и друпое писанїе глаголетъ: возїи, иже небеса и землю
 не сътворише, да погыбнѣють. И рѣше оуунтели и леките друпѣ къ друпѣ-
 гоу: аште оубо досама глаголемаго поминаъ, наметъ его, вѣдите, яко
 продолжитъ се до века и въздыгнѣть себѣ люди ноуы. И тогда заѣх-
 шаша старѣшныи и сѣмѣстѣнныи и леките вьсемоу нарѣдоу глаго-
 люште: слышите людїе Исраилевы, проклетъ вьсакъ уловѣкъ, иже по-
 клонитъ се дѣлеси роукъ уловѣвъ. И рѣше вьси людїе: аминь, аминь. и
 проуе вьспѣше вьси людїе господоу богоу и рекоше: благословенъ
 господъ, иже дастъ оупокоенїе людемъ Исраилевомъ о вьсемъ еже гла-
 гола, и не ѡтъпаде ижединоеже слово ѡтъ вьсѣхъ глаголѣ, иже рече
 къ Моусею разоу своему. и да боудеть господъ богъ съ нами, иже
 бѣше съ оцѣи нашими. не погоуемъ насъ господи ни ѡтѣрѣи насъ, ни
 да боудѣтъ срьдѣца наша къ тебѣ ходити по вьсѣхъ поутѣхъ твоихъ и
 съхранити заповѣди твоѣ и соудѣи твоѣ, иже заповѣда оцѣемъ на-
 шимъ, и боудеть господъ царь по вьсен земли въ днѣи оны, и боудеть

господь единъ и нмѣ его едино, господь царь нашъ тыи спасеть насъ. нѣсть тебѣ подобный господи никтоже. велен си господи и велѣе нмѣ твое, и сил(о)ю твоею исцѣли насъ господи, и исцѣлени боудемъ, яко достоинѣе твое есмы, и не оставитъ господь людѣи своихъ нмѣни ради своего великаго. И възвѣстѣ вси отидоше которыйждо въ домъ свои, многымъ неварѣемъ обоудѣвъше. Пилать же якоже слыша и оузнѣ о възкресени и о възнесенни Иисусове, зѣло великии оубою се аште о семъ сѣа слышана боудоуть оу Кесара, и прѣжде даже не оуслышана боудоуть, сѣдѣ написа еписistolю, и посла къ Кесарюу въ Римъ, глаголе сице:

Дръжавномуу и уѣстѣиномуу божьстѣиномуу и страшномуу Августоуу великомуу Кесарюу Пилать рабъ твои иже въстоумныхъ странахъ наудѣа нмѣи твоею областѣю и повѣленѣемъ. Се же нишоу къ великомъ области твоеи страхомъ обѣдрѣнныи о ижеи вѣсти быешоу въ вѣмѣ се. къ сен бо енархѣи, въ ниѣи обратю се дръжѣсти, естъ ижеи единъ ѿтъ градѣвъ, иже на-рицаеть се Іер(о)с(о)лимъ Іоудеискаго рода, въ нмѣиже събравъшемъ се въсь народъ Іоуденскыи прѣдаше ми ижеи одного убоукѣа глаголюмаго Иисуса, многа зѣа о нмѣи глаголюшти, ѿтъ нихъже не възмогаше инединыи во словоу осудити его. едина же естъ къ нихъ ересь, яко въ соудбоуу ѿтъ всакого дѣла оупражниютъ се, а Иисусъ ои не прѣзубокаше въ соудбоуу, нъ иже дѣлаше къ ниѣи дѣли, таже и въ соудбоуу твораше. дѣла же ниѣи нмѣиже не бѣше, тѣиу исцѣлѣнѣа творѣше велики, слѣпѣи просѣишѣаше, соухороукѣи и хромыи исцѣлѣаше, слѣпѣи исправише, и прокаженѣи оуишѣаше, и мрътѣвѣи много възкресы, и раслаженѣи по сѣставоуу лѣтии многынии, и снмъ словоуу еднѣи здрѣвѣи подаетъ, и еже возѣи никогдаже не могууть сѣтворитѣ, сен Иисусъ сѣтвори: уѣтворѣи снмъ мрътѣвѣи ижеи нмѣемъ Лазара словоуу еднѣи възкреси, нмѣ его тѣиу възвѣавъ, и тѣиѣа соушѣа въздѣиже, и изъ гроба изѣде вѣагоухѣанѣемъ, и вѣснмѣишѣи сѣ по горахъ и въ вѣрѣиѣнахъ прѣаагаишѣи сѣ словоуу еднѣи исцѣлѣи и цѣлѣмоуудрѣи показа, и жѣи слѣише сѣ и крѣвоууныи здрѣи сѣтвори, еже ѿтъ мнѣи лѣтъ страждѣахоу. уюдѣсѣ же вѣлѣа и зѣишенѣа мнѣа твораше Иисусъ, ихъже инединыи ѿтъ нашихъ не възможѣтъ сѣтворити боги. числа бо зѣишенѣи уюдѣсѣ его никтоже не можѣтъ повѣдатѣ, еже по землѣи и въ мори творѣше, елика слышѣи выноу о нмѣи и видѣ(хъ) же. и сего оубо емѣише Іоудѣи Иродъ и Архелѣи и Филиппъ и Анѣи и Канѣа сѣ вѣснмъ своимъ людѣи, и прѣемѣише прѣдаше ми его яко злодѣа. и ниѣиже ниѣи не обрѣт(ѣ)ише выи о нмѣи, соудбоуу, глаголахоу, не съблѣудаетъ, и еже ниѣи тыи о зѣишѣи своемъ. азъ же видѣхъ не-

правдоу ихъ еже творяхоу о Исоусѣ, хотеште (гѣкр. хомтете) его оуѣнти, и много подензяхъ (гѣкр. -хоу) се избавити его ѿ роукоу ихъ, и не възмогахъ; нь си вси съ народомъ сконны злахоу: да распнет се. и видяхъ азъ крамолоу ихъ великоу, еже творяхоу, и на ме подензюштихъ се, ѿтдахъ Исоуса коли ихъ сквозѣ его, инедино зло дѣло обрѣтши о немъ. и сътворише крѣсть распеше н. егда же распеше его, дѣмъ сильнѣе въ полоу дѣмъ помрачн се и тьма бысть по вселензи и звѣзда на небеси мени се и лоула множе крѣкѣю одѣа се оумрышоу Исоусоу на крѣсть, и захвѣса ихъ црѣкѣе раздра се на дѣое и земамъ потрясъ се и камень распаде се и разсѣдѣ се земамъ и пропасти мени се до прѣисподниихъ ада, и гробы ѿтѣрьзоше се, и вѣсташе ицѣи ѿт мртвыхъ, ихъже ты сами Юудеѣе имають, и марнуеть ихъ праведники, и праведниѣи патріарси ихъ, Авраамъ і Исакъ і Иакоу, ниин мнози съ нимъ, и мени се многымъ на дльгъ уасъ, и пакы некыдымъ быше, множе мнози сѣдѣтелствовахоу ѿт Юудей видѣхъше н, омахъ вѣсѣхъ прѣрѣкѣи и праведники, нже прѣсталише се прѣжде трѣхъ тысоушть лѣтъ и .е. сѣтъ. азъ же и ѿт сихъ многы видѣхъ. и тресесе се земамъ ѿт .8.-го уаса дѣмъ до .9.-го въ петькѣ. и поуде бывшоу въ соудѣотоу кеуерѣ, грѣомъ бысть съ небесе, и свѣтъ мени се свѣтъ седморицею плауе (гѣкр. нѣуа) сѣаниа сильнѣуаго и еште въ полоу ношти, и моужѣе высоуѣи зѣло сѣлени, одѣани прѣскѣтѣлыми одѣждами, и зѣлахоу глаголюште: распны се Христосъ вѣста, вѣсходѣте на небо вси праведниѣи, нже въ адѣ проскѣштѣниѣи. прѣскѣтѣмъ же омахъ юмотъ зокоуштихъ уисломъ бѣше неизухѣтѣниѣи. вѣсоу же ношть омоу не прѣста свѣтъ омъ неизухѣтѣниѣи. въ пропадѣхъ же тѣхъ зѣмльниихъ, ихъже тогда земамъ сътвори, мнози пропадоше се, и погоуѣнише се и не обрѣтоше се, нже на Исоуса поудѣнгоше се. и въ видѣни бывшоу ми тогда сицекоу самъ азъ семоу самокидѣцъ быхъ, и страхомъ велицѣмъ обѣдрѣниѣмъ и зѣстоуплѣнѣмъ оума моего, зрѣхъ еже никогдаже не видѣхъ ни слысахъ. тѣмъже трепештоу о ѿмахъ видѣни и боюштихъ се твоего величѣства послахъ и писахъ твоеи дръжавѣ еже быше о Исоусѣ (гѣкр. Юсе) и нже видѣхъ въ омоу ношть сѣмрътѣю его и нже сѣдѣаше Юудеѣе на Исоуса. о семъ оубо написахъ на оуѣдѣниѣе твоемоу величѣствоу и сладоуствоу.

Досѣтѣхшоу же писанию семоу въ Римъ къ Кесароу проуѣте се прѣдъ нимъ, и множество кнезовъ и народоу прѣдѣстоештоу, и вси оуднише се и оужасны быше, яко сицекаго ради беззаконѣа пилатѣа толѣкиа зѣмленѣа сѣдѣаше се велика по вѣсен вѣселѣниѣи. и крѣстѣю испѣлѣи се Кесарь послѣ конни прѣкѣсти Пилата. и прѣкѣдшоу се емоу въ Римъ слышѣа Кесарь яко досѣтъ въ Римъ Пилатъ. и дѣмъ вѣниде Ке-

сарь къ храминуу боговоу и седе на престоле и кси кнеси съ нимъ, велициѣ же и малы, и вса кѣниѣстѣа и снли его. и повелѣа прикести Пилата и поставити и прѣмо емоу. и реуе Кесарь къ нмемоу: что шко счѣла еси сицекаа сътворити, ѿ злоуѣстникѣ, видѣлъ сицекаа знаменїа и уюдеса о моужїи оноу и таковое злоуѣстико сътворишь въсь миръ погоубилъ еси. Пилатъ же реуе: дръжавьими и страшьми царю, азъ непоминьми есѣмъ семоу. нь научителе и покиньници семоу соутъ їоуденскимъ народъ. Кесарь же реуе: которїи соутъ? Глагола Пилатъ: Нродъ и Архелан, Филлиньи и Амьиа и Канфа и въсь народъ їоуденскимъ. И реуе Кесарь: что съзѣта ли онѣхъ ради послѣдовала еси се сътворити? Пилатъ же ѿтъзѣшта: несъставляемъ и непослоушливъ родъ евреенскимъ и не покинуетъ се твоеи дръжавѣ. Кесарь же реуе: да егда прѣдѣлаше ти его, подоваше тї его прѣети съ хрїсїиѣмъ въсауѣмъ и послати его къ мнѣ, а не послоушатїи онѣхъ ни расчѣти такокаго моужа прїемѣднннѣа соушта и толнѣа влагалъ и добра знаменїа сътвориша, имже ты самъ счѣдѣтельствоуешїи, пауе егда написалъ еси «Ѣтлоу на расчѣтїе ѿтъданъ его рекъ: съ естъ царь їоуденскимъ Іисоусъ Христосъ. И се рекшоу Кесарови и немпокакъшоу нмѣ христоко дѣмѣ стоимѣтен боси кесарови златїи и сребрьїи и вси ндоли нхъ кѣмездапоу падѣше съкроушише се имже прѣхъ, нѣдѣже сѣдѣше Кесарь въсею силоу ско(е)ю, и сѣдѣштен въси и прѣдѣстоештен оужасомѣ се и въстрѣнѣташе и сконхъ богоу нагоубоу толнѣоу видѣвъше кѣмездапоу нмѣмѣ ради Іисоусока къ единѣмъ гласомъ нзрекша се, и страхъ и трѣпетъ нападѣ на въсѣхъ людѣхъ и кнесѣхъ. и тако отидѣ кждо къ домъ скон днѣештоу се бѣмѣшомоу. Повелѣа же Кесарь съ твердостїю дръжати Пилата. Въ оутрѣи же днѣи сѣде пакы Кесарь къ ка(ни)фолин на престоле и повелѣа прикести Пилата прѣдъ въсеми кнеси и людми. и повелѣа пакы въпросити Пилата о Іисоусѣ глаголе: глаголи истїноу ѿ злоуѣстникѣ, имко твоего ради злоуѣстиваго дѣнстїа еже сѣдѣлаа еси на Іисоуса нымѣи имѣи се злоуѣстивннхъ ти дѣлъ дѣзїѣ, толнѣо и таковынхъ богоу погоубити се. глаголи оубо, кто бѣмѣсть онъ распанн се и нмѣ его тѣуїю погоубы боги наше. Пилатъ же реуе: оубо елики писахъ о нмѣмъ къ твоемоу келнѣуѣстоу, истиннѣо писахъ, имко въси боси, къ ннхѣмъ «вѣроуемъ, нѣстъ емоу тѣуемъ ѿтъ ннхъ нннѣтоже. Кесаръ же реуе: да по что такокаа счѣлаа еси и сътворишь о нмѣмъ, не оубоимъ се поитъ моеи дръжавѣ, нь пауе зло съзѣштакъ на мое царѣство, егоже бонт се въселѣлаа вса? Пилатъ же реуе: безаконьныхъ ради и непокорннхъ їоудѣне се сътворишь. Ърости же исплннн се Кесарь и съзѣтъ сътворишь съ въсѣми кнесїи и снлѣми сконми повелѣа написати писанїѣ на безъбожїѣ їоудѣїѣ, сице глаголюе:

Кесарь великий въселеніе царь Анкииоу прьвомуу областникоу встоу-
ніе земли радокати се. Въ настоешее се время бывшее сизаніе отъ жи-
воуштинъ въ Іер(о)с(о)лимъ и проутихъ градахъ Іоуденскихъ беззаконно
дѣство познахъ еже сѣтворихъ, яко бога нѣкоего глаголема Іисуса
съ Пилатомъ распеше, и сѣрѣшеніа ради нхъ такоаго велиаго, якоже
оучахъомъ кси, сльнѣе помръуе, и земля разсѣдаше се и въсь миръ
въ пагоубоу выпадаше, аште не би онъ намы сконны повелѣніемъ въсоу
землю оукрепиль. тѣмъже оубо ты скоро повелѣнію моемоу множество
коний събери, шѣдъ съ силою расп(а)ни и разъроби въсь родъ Іоудескыи
и порабощеніемъ постави нхъ по въсьхъ езыцѣхъ и оумали и ситри
ксе Іоуденскою землю порабощеніемъ не шкити се оубе и томоу на
земли рода сего ни царьства ни княжства нѣтити, людинавѣства такоаго
испльшени соуште. и здравѣст(в)оуи.

II

Покъсть дроугаа¹ Іосифа благоѡбразнаго нже и тѣло
господа нашего Іисуса погребе, еже выше прѣжде рас-
петіа хрстова и нже по томъ видѣ.

I. Азъ Іосифъ нже отъ Аримѣе испросихъ тѣло господа Іисуса
Христа оу Пилата на погребеніе и въ тымъници затворень бывъ отъ за-
конопрестоупныхъ и богопротивныхъ Іоуден за снѣвые вни нже за-
конъ нмаахоу моусѡвъ и по томоу Моусеу скръь нсходаташе и
законоположника бога прогна(ва)ше и не разоумѣше сына божіа рас-
пеше, и тако не расказахъ се, нь помраунше се и паѣ снѣ положише на
мѣленіе хотѣшнмъ разоумѣти бога. въ дѣни оубо ѡни, егда соуднше
распети сына божіа, прѣжде седьмнхъ дѣнехъ страсти хрстовѣхъ, и при-
ведоше къ Пилатоу два разбонника отъ Ерѣнома ета на осоужденіе,
нмъже бѣ вниа снѣка: прькыи нменемъ Гевѣста на поути сѣдмьудѣ
улокны оубывааше а ннхъ съблаудааше, и жемъ стрѣмоглавы обѣща-
юшти сьсѣца нхъ отъразоклаше, и дѣтемъ оуды разсѣцааше, крьвопѣца
сынъ, бога никтоже ведешти никогдаже, ни закона нмоушти, лють бывъ
ис прѣва на такоаа дѣствѣ. а дроугаго разбонника снѣва бысть вниа:
нменемъ Днзъмась отъ Галлю родомъ, нмаше же сынъ страннотрѣмь-
ницоу богатоу и еже на оужоженіе странннмъ въсьмъ събрааше, и
ништѣнмъ и оубогнмъ мнлостъ творѣше, и по томъ мауѣтъ тѣтъ быти
якоже Товитъ, и разъбонннхъствовати мауѣтъ, и самы законъ написа-
нын въшѣдъ въ храмъ оукраде въ Іер(о)с(о)лимъ, и канфниоу дѣштере

¹ *Vulja da je samo za to ,druga' što je Nikodimovo jevangjelje pred njom.*

связать въ цркви блюдыше храмъ кожѣн, то самое соломоново пред-
ложеніе мѣста ѡтѣмъ таинственное предложеніе. и тако сицека быше
дѣлеса обонхъ, и сего ради еше ихъ. Еше же Исоусъ прѣжде насхы
законныи трѣхъ кеуерь соудитѣхъ. и тогда и не въ насхы Іоудеѡмъ,
нѣ пауе рыданіе и сѣтоканіе закона ради, иже оукрадеиъ бысть ѡтъ
храмъ. и призвалъше Іоудоу Искаріота рѣше емоу: благородныи сыне,
оуслыши насъ. ѡтъ брата бо бѣше канѣина сѣштенникъ. и не бѣше ис-
прѣва оученикъ Исоусовъ, нѣ лѣстїю послѣдока послѣди Исоу(соу), а
не вѣрѣ ради нан исповѣданїа, нѣ прѣданїа ради послѣдстоуеиъ емоу.
и рекоше емоу: аште хощеши, се дѣиъ дѣлѣ ти въсь народъ Іоуде-
скимъ вѣсгда на вѣсанъ дѣиъ, да тѣмѣ оугодиши крѣпе егда боудѣтъ
Исоусъ вѣхъ народа да темъ повѣдѣши намъ егда естъ единъ, и да мы
прѣдаси его да имѣмъ его. И прѣ трѣхъ дѣиехъ ета Исоусока и реуе
Іоуда къ Іоудеѡмъ: прїидѣте да сѣторимъ связѣтъ, и рѣште иже не
оукраде закона изъ цркви разбонникъ онъ, нѣ Исоусъ оукраде его. азъ
же обѣиоу его. И оугодно бысть имъ се связѣштаніе. Сицекиныхъ гла-
голь бывшыхъ въниде и Никодимъ съ нимъ въ храмъ, иже дръжаше
плоче светаго храма, и реуе къ вѣсѣмъ: глаголю въ азъ, иже сицекое
дѣло да не сѣторите. Бѣше бо Никодимъ истиннѣишїи уловѣкъ пауе
вѣскаго народа Іоуденскаго. Дѣшти же канѣина имѣнемъ Сарѣра възѣи
прѣдъ вѣсемъ глаголе: ты Исоусъ реуе на светое мѣсто се: иже могоу
разо(ри)ти храмъ сынъ и трїи дѣиѣи сѣиждоу и. Рекоше Іоудеѣ:
истинноу глаголетъ сїа, естъ бо та вѣришии вѣхъ насъ. ииэхѡу бо ю
иже пророуицоу. и связѣтоу семоу въкъшоу оудръжаше Исоуса.

II. Се же вѣторникъ бысть дѣиъ. въ оутрѣи же дѣиъ въ срадоу при-
кѣдоше Исоуса въ .ѡ. уасъ къ дворъ Каїфинъ, и рекоше къ немѡу
Аньѣа и Каїфа: въс кою оукраде изъ цркви написаныи законъ, и мѡу-
сеова закѣштанїа и пророуьскаѣ ѡтъгавѣиши? Исоусъ же ниутоже не
ѡтъвѣшта. и пакы вѣторое прѣдъ вѣсемъ рѣше емоу: храмъ сынъ, егоже
сѣзда Соломонъ въ .м. лѣтъ и .з., како ти хощеши разоритї его къ
единъ уасъ? Исоусъ же ниутоже не ѡтъвѣшта пакы. бѣше же оукралъ
изъ цркви закона разбонникъ онъ. кеуерь же въ средѡу възыскаше всѣмъ
дѣштере каїфиноу да огнемъ иждегоутъ ю пагоуен ради законныи, по
иже не ииэхѡу како сѣторити насѣхѡу безъ законнаго писанїа. и
реуе имъ она: потрѣпите уеда, и законъ да обрѣштет се и скетѣи
праздникъ да сѣвершит се. Аньѣа же и Каїфа даше мѣздоу Іоуде и на-
кладѣше его: видѣхъ Исоуса и оукраде законъ, иже да не дѣвицоу по-
гоуентъ въсь (гр. кеу) народъ. и сїа связѣштанъ Іоуда реуе къ нимъ:
нѣ да не оукѣстъ въсь народъ. иже азъ въ наѣштанъ на сѣи связѣтъ.

вѣсте бо яко вѣсть оугодно вѣсемоу народу да Іисуса оудръжитъ кто, но ниже имють его пророка велика. да имина молю вы, оутанте се и оумилуйте, да оутолнимъ народъ, а по семь азъ оугодивъши ерѣмъ особьно и имъте Іисуса. Въ оутрѣи же днь въ четвертъи приде пакы Іоудѣ по средѣ цркви и рече: что ми хощете дати, и азъ вамъ покажу тата, иже оукраде законъ вашъ, и пророуьскаго роугателя? Н речемоше емоу: кто есть? Іоудѣ рече: нѣкимъ есть. Н оутан имъ Іисусово оуъ народа. а старейшими все вѣдехоу сѣи поудимъ съвѣтъ, и речемоу Іоудѣе: аште прѣдаси ны таковаго, даемъ ти .л. сребреникъ. Н рече къ нимъ: оуготованте конни обороужены и да соутъ готовы, и азъ егда похдѣи мошти сѣи настоештон егда боудеть уасъ, и прѣидоу за вѣи. нъ да не оукрѣдѣтъ людѣи яко на Іисуса ли есть конь сѣи. вѣсте бо яко Іисуса мнози исповѣдають его сына божѣи быти. Н абѣи похдѣи выхъши по кеуери моштию прѣидѣ Іоудѣи и вѣзеть .л. сребреникы оуъ архіерей и оуъ старѣцъ и постѣ ихъ съ конни и дасть имъ знаменіе рекъ: егоже аште прѣемъ ложеоу, тыи есть и имъте н. А имѣ Іисусово не рече къ вѣсемъ, нъ тѣмъ архіерее вѣдехоу се и старейшими все. и шѣдше моштию прѣдасъ имъ рекъ: сынъ татъ и роугатель законоу и пророкомъ. и пристопникъ цѣлоуакъ Іисуса рекъ: радоуи се рабѣи. и емше его прѣдасе свезаи архіерешомъ и старѣцемъ и извѣаше глаголе: сынъ оукради закона изъ цркви и пророкомъ роугаетъ се. Тогда архіерее Іисусоу глаголахоу: слыши, по что сѣи теорниши? Іисусъ же къ сѣи мнѣиже не оуѣкѣштакѣаше. Никодимъ же и азъ Іосифъ не прѣстахомъ имъ сѣи съкѣштѣи, и се вѣдѣаше еже сътворимъ, абѣи оуѣстоупникомъ оуъ нихъ и к томоу на сѣидилишти роуѣнтельства ихъ не сѣдохомъ никогдаже.

III. Н многа оубо зла сѣдѣаше на Іисуса въ тон мошти, вѣиѣи и роуганіѣи. и въ пѣтъи за оутра вѣдѣаше его и прѣдасе и Пилатоу нгемому, и осудивъше распеише его, и два разбонника съ нимъ, о дѣсноую его обѣише Днзмаса а оуъ леи его Гельста. и вѣзѣи Іисусъ глаголе: елло елло имѣи савахѣтѣи, еже есть: боже мой, боже мой, по что ме остави? Н конни выхъши тоу и соуште грѣци и латини, и не вѣдѣаше еврейскаго езика глаголахоу: сынъ Наію зоветь. Разбонники же, иже вѣт распѣтъ оуъ леи Іисусоу, глаголаше (гр. -ше) Іисусоу: вѣидѣи колика зла сътворихъ на земли, да аште вѣхъ вѣдѣи яко царъ еси ты, и тебѣ хотѣхъ погоуѣи. что ли глаголиши яко сынъ божѣи еси? а сѣи имѣи не можѣи помошти. се бо имомоу ты молиши се, а ты самъ како хощѣи дроугомому помошти? аште ли ты еси Христосъ, сѣиди съ крѣста, да вѣроуемъ въ тебе. имина оубо ни яко улоуѣи вѣждоу те, нъ яко

злодѣя съ мною погублена. И многа зла хоуленїа глаголаше на Іисуса злобою, сѣтїю діаволою оуловленъ сынъ разбонникъ. а иже о дѣсноуію Іисуса ниенемъ Днзъмась, и по изволенїю его благомоу видѣ благодѣть божьствемоу на Іисуса, и глаголати мауеть къ нисмоу: видѣхъ те Христе, яко сынъ божїи еси, Христа те видѣ тьмами аггелъскимъ показана и славена. И ѡтъвѣштавъ къ разбонникоу хоуленштомоу на Іисуса, рече емоу: по уѣ не бонши се бога ѡказаше, нь сицеки глаголы вѣштаеши на праведника? И глаголаше Іисосу: прости ми господи сѣгрѣшенїа и грѣхы, еже съдѣахъ, да не въ оужасе моемъ покланшии вѣзздаши падноути на ме или лоуше, егда хоштеши соудитї въсемъ тварѣ, яко номѣтїю злые свое съвѣти съвѣштаваахъ; да не покланшии слышмоу, иже за те нынѣ помръуе, и вѣнть ми зла срьдѣца моего. никакоеъ же даръ не имамъ въздати ти, сынъ божїи, о ѡставленїи грѣхъ моихъ. ме бо сьмръть моихъ постижыме. твоее же есть еже оцѣстити. ѡ владыко въсемъ, изваен ме страшнаго твоего соудѣ, ме даждь власти врагоу поглытити ме и насѣдїе емоу быти доушии моеи. вѣждь бо како діаволъ радоуштити се доушоу его прїети, и палти его некидимо быкелеть, да не въ уѣсти Іоуденскїе покланшии ми отити. вѣждоу бо Моисеи и патрїархы въ палти соуштити велицѣ. и прѣжде оубо даже не изыдѣти доухъ мон. повели, ѡ владыко, оцѣстити ми се грѣх(ъ) моихъ, иже съдѣахъ, и помѣни ме, господи, въ царьствѣи своемъ, егда на прѣстолаъ своемъ страшиномъ хоштеши състи и соудити вѣ-тнмъ племеномъ Ісраиелевомъ. многы бо моуки оуготоваахъ еси неустыжымъ и грѣшнымъ, иже не покают се. Сѣ глаголы молебныи къ Іисосу изрече Днзъмась разбонникъ, по иже по прѣложенїю его благомоу и по оусрьдоу и ѡтвѣрзостѣ се емоу оуи доушевыи и хрїсте таныи страшныи быкъшес о Іисуса. тѣмъже Іисусъ глагола емоу: аминь, аминь глаголю тебе, Днзмасе, яко днзъсь съ мною еси въ рѣи. сыноке же царьствїа, отроци авраамови і исаакови и іакоуи и моисеѡвы изгнаны коудоути въ тьмоу кромѣшнюю, нѣже есть плауъ и скръжьетъ зоубомъ. ты же тѣуію еднѣи въселанши се въ рѣи, и боудеши тоу до вѣторѣго моего и страшнаго прїишѣствїа, егда хоштоу соудити неспоку(да)юштитхъ ме ниенемъ монмъ. и нынѣ оубо шѣдъ рѣи хероуѣймоу и силами хранештими рѣи, из негоже ѡдамъ прѣвосъзданьнымъ изгнаны бысть, и никтоже оубо ѡтъ прѣвосъзданьныхъ не вѣннѣть тѣломъ въ рѣи тѣи, ты еднѣи, даже и до днѣе оного страшнаго, егда соудити хоштоу живнымъ и мрътвымъ, егда достоннымъ дароуію небесьнымъ рѣи и царьствекати съ мною въ вѣкы, и царици силами хероуѣиснымъ написанїе се: Іисусъ Христосъ сынъ божїи съшѣди съ небесъ, изшѣдъ изъ вѣдръ ѡтѣушкыи некидимо и

разлоучно, и съидьши на землю и вьнхлѣныи се ѿ ада ради прьвосъзданиаго да улоукии изъ тѣхъ изьбавиме, хощеи и похвалемъ да вьидѣть въ тѣхъ земльнѣхъ рѣхъ нѣмъ сынъ, иже съ мною распетъ се, и оставленіе грѣхъ своихъ пріети мене ради и нестѣнныи тѣломъ вьнхти въ рѣхъ тѣхъ, и тоу прѣвѣсти до днѣ моего пріишествіа. Сѣа рѣхъ къ разбонникоу Іисоусъ пакы възвѣ гласомъ велѣмъ глаголе: ахъ кадахъ еиудѣи, еже естъ: отъе въ роуцѣ твои предаю доуѣхъ мои. И се рѣхъ изъдѣсть доуѣхъ въ петьнѣ днѣхъ въ .ф. уасъ. и ахъ помръе слыице, и земля всѣ потрясе се, и знаменіа быше страшна.

IV. Ахъ же Іосифъ шѣхъ къ Пилатоу испросихъ тѣло Іисоусоко, и сьнхъ погребохъ въ гробѣхъ нокѣ, обьенихъ плаштинцею уиствоу и миромъ помазахъ, егже принесе Никодимъ. пріишѣше же Іоудеѣ прѣжде сьнѣтѣа Іисоусока прѣвѣше колѣни окъа разбонникома еисеиства на крѣстохъ, и егда пріидохъ сьнѣти тѣло Іисоусоко, видѣхъ, и се не бысть тѣлѣсе днѣмъасока еисеистваго о дѣсныи страны Іисоусока крѣста. и по нѣмъ оубо испросихъ тѣло Іисоусоко и погребохъ е, захистію испланише се Іоудеѣе захторише ме въ тѣмници мыслѣше на ме злаа. се же въ петьнѣ вечерѣ. и въ днѣхъ соуботиныи къ полоу ношти въ уасъ .е. ношти пріиде Іисоусъ къ мнѣ съ днѣмоу разбонникомъ, егже посла въ рѣхъ еисеити на крѣсте, и сьнѣхъ обьлѣста ме, и хранима, нѣже вѣхъ захторѣхъ, обьхъи се на въздохъ оуѣхъ уетырѣхъ странъ, и изьдохъ вѣхъ и прѣхъ ме цѣлока ме. и ахъ поухъ его. и пристѣпникъ разбонникъ къ нѣмоу подасть емоу писаніе. и нѣоушнѣхъ намъ коупно въ Галилею сьнѣхъ великѣхъ обьѣсѣахъаше насъ, оуханіемъ же благоуханіиыи оуханіемъ разбонникъ пріишѣхъ изъ рѣхъ. Сьдѣмоу же Іисоусоу на мѣстѣ нѣкоемъ проуѣтоше се писаніа снѣхъ: Хероуѣмъ и шестокрилатѣа серафимъ, нѣмъже (гкр. нѣмъже) повѣхъа еси ис прѣхъ хранити рѣхское насѣженіе. се сынъ разбонникъ, иже распетъ се съ тобою, твоимъ сьмѣотреніемъ се шѣлѣмъ, раны гнѣхъднѣныи видѣхъше на разбонникѣ, иже распетъ се съ тобою, и сѣаніе словесъ твоего божьствѣа, огньи нестоианнаго оуѣасокомъ до коньца, не могоушѣхъ трѣпѣти огньи снѣхѣаго, и страхомъ велѣмъ оужасокомъ се, слышакомъ во теорѣахъ небоу и земли и зидѣтелѣ нашего и вьсенъ тѣарыи нѣко съ небесъ сьнѣхъ на землю прьвосъзданиаго ради ѿ ада, и крѣсть видѣхомъ твои прѣскетыи и сѣаюшѣтоу седморицею пауе слыица и слыи въ прѣисподнѣхъ земли быхъшеи и гласомъ велѣмъ слоугы адоуы вьпѣишнѣхъ съ нами: свѣтъ, свѣтъ, свѣтъ иже ис прѣхъ сынъ въ вышнѣхъ, емоу же слыи небесныи пѣсны възсѣлаахъоу вьпѣиште: господи, шѣнѣхъ еси на земли радость подале и большіи пауе сынъ даръ, еже невидимаго свѣта вѣномъ свое създаніе оуѣхъ сьмьрѣти изьбавишъ.

V. Сіа же азъ Іосифъ видѣвъ ндоушти въ Галилею съ Іисоусомъ и съ разбонникомъ, абіе прѣобрази се Іисоусъ и бысть якоже не бѣше прѣжде распетіа, нь бысть свѣтъ сіае присно паче слнмца и въсѣгда аггелн слоужаюу емоу, и вѣседоваше съ нимъ Іисоусъ. сѣтворихъ же съ нимъ дѣни три, и не бѣ ношти никакоже, сіаюштоу емоу въсѣгда, и нь бѣше съ нимъ инединнже ѿтъ оууеникъ, тѣуію разбонникъ Днзъмься. и сице намъ вывѣшнымъ съ нимъ, се оууеникъ его лювинимъ Іѡаннъ (гкр. Іѡанннъ) пріде, и абіе нсуеуе разбонникъ ѿтъ оуію нашею. и въпроси господа Іѡ(а)ннъ глаголе: кто бысть сын, яко не сѣтвори ме видѣти его. Іисоусъ же нпутоже не ѿтъкншта емоу. припад(ъ) же къ Іисоусоу рече: вѣмъ яко нс прѣка любилъ ме еси; нмнѣ по уѣто не шкѣлешн уловѣка оного? Глагола емоу господа: оутѣшилъ по уѣто нштеши? и еште ли неразѡум(ъ)нъ еси? не оштоуштаешн ли благооушаніе ранское испльнѣнн доухъ тѡонъ? не знаешн ли кто бѣ на крѣстѣ съ мною? се сынъ наслѣдникъ бысть рѡю. аминъ, аминъ глаголю ти, томоу единомуу естъ се, до нѣдеже пріидеть дѣнь омъ велнкын. Іѡ(а)нъ же рече: господи, спѡдобн ме нмнѣ видѣти его. И еште се глаголюшто(у) Іѡ(а)ннмоу шен се разбонникъ въ нехѡпоу и оужас(ъ)нъ бмь Іѡ(а)ннъ паде на земаю, и не бысть выдѣнїемъ прѣвынимъ разбонникъ, нь шкѣлнше его бѣ и видѣше яко царь многымъ снамъ одѣанъ крѣстоу гласъ многъ вѣпїюшть о нмѣ и глаголюшть: и пріидохомъ слоужити ти поставлени выхомъ тебе, и прнмѣлъ еси на уготованное ти мѣсто ранское ѿтъ пославаго те къ намъ. И смнъ гласомъ тако вывѣшнмъ абіе разбонникъ и азъ Носифъ невидимъ выхомъ, и обрѣтохъ се азъ въ домоу моемъ, и к томоу оуже Іисуса не видѣхъ. Сіа же азъ видѣвъ напнсахъ да вѣроуемъ въ распетѡго Іисоу(са) Христа сына божїа, а не слоужити еште законоу моусеѡвоу, нь да вѣроуемъ въ вѣншалъ знаменїа Христова и уюдеса, и тако вѣроуюште вѣтумъ жнкотъ наслѣдствоуемъ и въ царьствн небесьномъ обрѣтѣмъ се господемъ ншнмъ Іисоу(сомъ), яко тогока (гкр. готока) естъ слава и дрѣжака, хвала и величїе съ безмѣсельнымъ его оуцемъ и съ прѣскетымъ и жнвотворѣштїн(мъ) его доухомъ нмнѣ и прнсьно и въ вѣконѡуны вѣкы.

Iz djela E. L. Crievića, Dubrovčanina.

*Predao u sjednici filologičko-historičkoga rasreda jugoslavenske akademije
znanosti i umjetnosti dne 22 lipnja 1872*

PRAVI ČLAN DR. FR. RAČKI.

U vatikanskoj knjižnici u Rimu imade u dvie knjige pod br. 1678 i 2939 (cod. bibl. vatic.) rukopis, koj sadržaje djela Dubrovčanina E. L. Crievića. Prva knjiga imade 205, druga 213 listova u maloj četvrtini, te sadržaje prva pretežno proizvode prozaičke, druga pjesme; a u red prvih idu Crievićevi dopisi i govori.

Vele zaslužan Fr. M. Appendini znao je (Notizie storico-critiche sulle antichità, storia e letteratura di Ragusa II, 129) za ovaj vatikanski rukopis; samo nije mu bilo poznato: „za što, kada i po kom on dodje onamo“. Ja scienim, da je taj rukopis uz mnoge druge (sr. Rad XVIII, 243 i slied.) došao u vatikansku knjižnicu s ostalom književnom zaostavštinom njezina glasovitoga kijižničara, Dubrovčanina Stjepana Gradića († 1683).

Crievićeve pjesme kolale su u drugih takodjer rukopisih, kojih bijaše i jest takodjer u njegovu rodnu gradu. Ali njegovi umni proizvodi, izuzam nekoliko pjesmica, nisu do danas na svjetlo izneseni. Appendini žalio je, što se toli slabo pazi na latinske proizvode starih Dubrovčana; te je glede Crievićevih očitovao ovu želju: „sarabbe sommamente desiderabile, che qualcheduno si rendesse benemerito della poësia latina col prendersi la cura di cavar tutte queste opere dall' oscurità e produrle colla stampa alla publica luce“. Ova želja opravdana je obzirom na onu uzku svezu, koja postoji izmedju latinskoga i hrvatskoga pjesništva kod starih Dubrovčana.

Ali ovoj želji nisu prijatna naša poslije 1835 godine nastojanja okô štampanja hrvatskih pisaca dalmatinskih i dubrovačkih, uz koja nije se mogla jednaka pažnja obratiti na njihove latinske proizvode. Pak ni ovomu izvodu nije svrha, da upoznade čitatelja s latinskom vilom E. L. Crievića, već da bude prilogom književnoj i prosvjetnoj povjesti Dubrovnika i kroza nj našega naroda prema koncu XV i početku XVI vieka. On će neizravnim načinom razprostirati koje svjetlo i na hrvatsko pjesništvo, koje upravo u ono doba slavi svoje porodjenje.

U ovu ciel izcerpoh i ovdje priobćujem samo dopise E. L. Crievića; od govora pako i pjesama njegovih samo one odlomke, koji se odnose ili na osobu njegovu ili na ondašnje prosvjetne odnošaje, navlastito dubrovačke. Ove odlomke vežem kratkimi književno-povjestnima crtami, da se laglje i jasnije razumjeti uzmognu.

Mladost E. L. Crievića, koj se god. 1463 rodi, pada u dobu, u kojoj bijahu se već udomile u Dubrovniku klasičke nauke. Ova slobodna obćina, ležeća na razpuću zapada i iztoka, za rana pridruži se onomu duševnomu pokretu, koj je u XV vieku uzkrisio grčku i rimsku prosvjetu. Dočim je ona s jedne strane učestvovala kod onoga preporodjenja klasičkih nauka u susjednoj Italiji, primivši s druge strane u svoje krilo Komnene, Laskare, Paleologe, Kantakuzene i ine odlične grčke obitelji, potraživše u njoj utočište pred divljim Osmanlijom, usvoji neposrednim doticajem grčku uljudnost. Dubrovnik, koj talijanski humanista Ivan Ravenjanin žigosa koncem XIV vieka s neznanja latinskoga jezika (sr. Rad. IX, 208), imao je već poslije 50 godina učilište za „humaniora studia“. Stariji suvremenici Crievićevi bijahu učenici Filipa de Diversis u latinštini, a u grćtini Ksenofonta Philelpha, koj je bio sin glasovitoga humaniste Franje iz Tolentina i kćeri Grka Ivana Crysolora. A Ivanov rodjak Emanuel, doselivši se u Firencu, bijaše sa svojim sudrugom Dimitrom Kydoniom od prvih Byzantinaca, koji su u Italiji raznietili ljubav k staroj grćkoj knjizi.

Prema tomu našao je mladi Dubrovćanin, dakle i naš Criević, jurve u svojoj postojbini dosta prilike, da se uzkrslom latinskom i grćkom knjigom upoznade. A oni Dubrovćani, koji su žedjali za većim savršenstvom ili za slavom učit-ljskom, hrlili su onkraj mora u Italiju, na ovo svjetsko stečište najvećih umova one za razvitak nauke odlučne dobe. Pak i na ovom poprištu svjetskom proslavili su Dubrovćani i njihovi dalmatinski zemljaci ime svoje i svojega naprednoga zavičaja. kano što se odanle razabire, što su na stolicah visokih talijanskih učilišta, najpače u bližjoj Padovi, dobro vidjeni bili i svojim perom nauku obogatili. Dosta je sjetiti se ovdje Crievićevih suvremenika Dubrovćana Šimuna Rose, Serafina Bunića, Donata Gjorgjića, Marina Bonde-nalića, Tome Basiljevića itd.

Ovakovom stazom udari i odgojenje našega Crievića. Započevši on nauke u Dubrovniku nastavi jih u Rimu, doveden ovamo god. 1476 kano dječak od 13 godina po svojem rodjaku, po svoj prilici ujaku, Stjepanu Zamanji, poslaniku republike u dvor rimski.

U Rimu je tada slovio gimnazij ili kolegij, osnovan po papi Evge-niju IV (1431--47). Papa Nikola V, dozrav onamo najučenije muževe svoje dobe, Blonda Flavia, Franju Philelpha, Theodora Gazu, Lovra Vallu, Nikolu Perottia, Candida Decembria, Grgura Tifernia, učinio je bio Rim glavnim sjedištem klasičke književnosti. A da glavua djela njezina spasi i u jednom sahraništu pribere, razaslà učejake potražiti rukopise, kojim dade pristanište u svojem dvoru, tē se on upravo osnivateljem vatikanske knjižnice smatrati može. Shorom za učene humaniste rimske bijaše akademija, koja je ondje Ju-

liom Pomponiom Laetom (1468) osnovana ponajviše za iztraživanje i tumačenje rimskih starina i spomenika. Ovomu učenomu sboru zaprijeti velika pogibelj od pape Pavla II (1464—71), koj nazirući u djelih učenih humanista nekršćanski smjer stade jih progoniti, najpače historika Platinu i Julia Pomponia Letu. Ovomu se progonstvu ukloniše gdjejkoji biegom, od kojih budi mimogrede napomenut Pomponiev prijatelj Philippus Buonacorsi (kano akademik Callimachus Experiens), koj uteče u Poljsku, gdje je za vladavine Kazimira IV (1444—92) i Jana Albrechta (1492—1501) najznatnije državne službe obnašao († 1 stud. 1496) i ovdje napisao život Kazimirova brata Vladislava, kralja poljskoga i ugarskoga¹.

Kada je naš Criević došao u Rim, bješe ova nepogoda jurve prešla prieko glava ondješnjih učenjaka. Nasljednik Pavla II papa Siksto IV (1471—84) obratio je svu pozornost svoju na političke zamršaje s firentinskom obćinom, kojoj je tada stajao na čelu mudar i učen Lorenzo Medici († 8 travnja 1492). Platina postavši knjižničarom vatikanske knjižnice (1475), mogaše u miru sprovesti svoje posljednje godine života († 1481); Pomponius Laetus pako nastaviti svoj trud oko rimskih starina i pisaca. A taj učeni humanista bijaše učiteljem našemu mladomu Dubrovčaninu, kano što sam svjedoči u pjesmi, koje ćemo odlomak umah priobćiti.

Ne samo Pomponius Laetus nego i ciela ona kita učenih ljudi, koja se tada bila u Rimu sakupila, djelovala je na razvitak našega Crievića. Ovdje iztičem od ostalih braću Cortesie, o kojih se rodu misli, da polazi iz Dalmacije. Pavao Cortesi pripomagao je u Firenzi umnožati knjižnicu, koju je ondje pohvaljeni Lovro Medici osnovao. U Rimu, postavši apostolskim bilježnikom, zavede u svojoj kući društvo, u kojem sastajahu se prijatelji književnosti, da služeći se njegovom bogatom sbirkom knjiga, a ne vezani na pravila, slobodno se porazgovore o naučnih predmetih. Pavlu brat Aleksandro proslavio se kano pjesnik svojim eposom „de Mathiae Corvini, regis Hnngariae, laudibus“². Ovo učeno društvo posjećao je od ostalih i pjesnik Serafino Aquila († 1500), jedan od najglasovitijih talijanskih improvisatora one dobe. Osim Cortesieve bijaše sastajalištem rimskih književnika takodjer kuća Pomponia Laeta, koju mu Platina bješe oporukom poklonio, a stajaoše usried liepih rimskih perivoja³.

Ali glaynim gojilištem nauke i sborom učenih ljudi bijaše tada akademija na Quirinalu. U tom sboru bijahu po Crieviću za doba

¹ De rebus gestis a Vladislavo, Poloniae et Hungariae rege, libri tres. Ed. Schwantner: script. rer. hung. I. ² Izdade V. Obsopoeus 1531 god. koj je dobio rukopis iz knjižnice M. Korvina od Gjura kneza Brandenburškoga. Krasno nakićen rukopis predje iz korvinske knjižnice u Wolfenbüttelsku. Prvo pjevanje „res bellicae“ imade 1200 hexametra, drugo (artes pacis) izgubi se. Izdade takodjer Sambucus u Bonfinii decades (1568). Cf. Carm. illustr. poët. ital. P. III, p. 157. Roscoe Leben Papstes Leo X. Bd. I, 58.

³ Roscoe loc. cit.

njegovo glavni članovi: Pomponius Laetus, Blondus, braća Cortesii, Sulpicij iz Verulana, Lovro Altieri, Gašpar Capella, Ivan iz Mantue, Sinibaldo Lepidus, Petar Marsus, Paulus Pompilius i Alexander Farnesi. Svaki ovih naučnika pripomogao je umom i perom k razvitku humanističkih nauka. Tako Petar Marsus († 1512), takodjer učenik Pomponia Laeta, nešto stariji od našega Crievića (rođj. 1458), napisao tumače in Silium italicum i u njeke spise M. T. Cicerona (de officiis, de natura deorum, de amicitia, de senectute). Pavao Pompilio izdao (u Rimu 1480) život L. Ann. Seneka. Sulpicij iz Verolia, u rimskoj Campanji, bijaše za Inocentija VIII (1484 – 92) učitelj humaniora u Rimu, te je izdao spise Vegetia i Vitruvia, a od svojih proizvoda „praeludia grammatica“ etc. Ivan B. Mantovanac (Hispaniolus, rođj. 1448 † 1518), pjesnik (fastorum libri XII, Eclogae. izd. u Parizu 1513). Aleksandro Farnese bavio se takodjer pjesništvom, astrologiom i sastavio bilježke na pojedine Ciceronove listove.

Najodlučniji upliv na razvitak i na smjer naučni E. L. Crievića imaše jamačno sam Pomponius Laetus. Ovaj učeni muž djelovao je za razprostranjenje klasičkih nauka toli riečju koli perom. Kano učitelj bijaše tako cijenjen i obljubljen, da bi njegovi slušaoci već poslije pol noći dolazili u dvoranu i ovdje, zaokupivši svedj prepunjenja mjestu, čekali na njegova, rano u jutro, započeta predavanja. Pomponio bavio se opisivanjem i iztraživanjem rimskih starina; njemu imadu se takodjer zahvaliti prva izdanja više rimskih klasika, kano Terentia Vara (u Mletcih 1474), Silia Italica (Rim 1471), Q. Curtia R. (Rim), Columelle i drugih pisaca „rei rusticae“ (Bonon. 1494), Salustia, Quintiliana, Plinia itd.¹ Proučivši starine i pisce rimskoga naroda, Pomponio usvojio si izvrstan ali jednostavan latinski slog, o kojem Erasmo dobro primjeti: „Pomponius Laetus, elegantia romana contentus, nihil affectavit ultra“ (Vossius: de histor. latin. I, p. 242). Ova Pomponia ljubav pram klasičkim jezikom predje na obje kćeri njegove, Fulviu i Melanthu (Nigella), koje su govorile i pisale latinski i grčki, a prva od njih, kako nam stari svjedoče, još i slovinski, spanjolski i francezki. Ova viest neće nas iznenaditi, ako promotrimo, da je tada u Rimu živjelo i mnogo bjegunaca iz jugoslovenskih zemalja i dosta učenjaka, medju kojima bijaše i Crievićev zemljak rečeni Marin Bondenalić, prije učitelj u Parisu, onda od pape Sixta IV pozvan u Rim, te učienjen njegovim tajnim savjetnikom.

Rukovodjen u naucih naš Criević takovim učiteljem, te živući u krugu tolikih prijatelja stare klasičke književnosti, obljubi i on latinsku i grčku nauku, a naposeb latinsko pjesništvo. Još kano učenik Criević se posvetio dubljemu izučanju rimskih pisaca. On je imenito stao učiti komedie T. M. Plauta, koje su upravo prije nekoliko godina (u Mletcih 1472) trudom Gj. Merule prvi put tiskom izašle na svjetlo. Criević, mladić od 22 godine, razlagao je Plautove komedije u quirinalskoj akademiji uz pleskanje prisutnih kardinala i inih učenih

¹ Djela Pomponia izadjoše u Hagenau 1520 i Moguču 1521.

služalaca. Ovo nam potvrđuje sam u prologu „in Plautum super argumento Amphitryonis“ (cod. 2939, fol. CXLIX—CV) ovimi vrstami:

Per elementa novem diffunditur Amphitruo;
quod omnibus observare Plautum fabulis
princeps Aelius in Urbe repperit,
cum, duce Pomponio, studiis operam daret;
in media achademia, quirinali iugo,
puberis aevi in flore, et pene investis puer,
bis undenorum annorum natu, haud grandior,
cum plausum meruit cardinalium choro
coram audiente. Ausus soccos et syrmata,
morem theatralem referre primitus
Rheari porticu, Adriani molibus,
et obsoletas actitare fabulas.“

Posljednje četiri vrste ujedno svjedoče, da je Criević sudjelovao kod kazališnih predstava, koje je njegov učitelj Pomponio u Rimu bio uzkrisio, iznesav na daske Plautove i Terencijeve komedie. Ovaj je trud podupro izobraženi kardinal Riario, osnovav kazalište u svojem dvoru; pak u tom kazalištu (Rheari porticu), nalazećem se valjda u veličanstvenom mausoleu cara Hadriana (Adriani molibus), igrao je i mladi dubrovački pjesnik. Ove rimske predstave starih klasičkih drama bijahu prve u Italiji, a slava njihova uzkrsnuća ide Pomponiu Laetu, učešće pako kod te slave ne može se uzkratiti niti njegovu revnu učeniku, Crieviću. On priznaje prvenstvo u tom podhvat u svom učitelju sljedećimi vrstami (cod. 1678, fol. 67):

„Ecce theatrales renovat comoedia plausus . . .
Rursus et ausonios pulsan proscenia colles.
Cui, rogo, cui munus tale referre licet?
Pomponi inventum est, quo nunc auctore repertus
ecce theatralis mos prior ille redit.“

Osim predstava uzkrisio je bio učeni Pomponio i stari običaj, da se pjesnici, priznani za dostojne ovolike slave, ovjenčaju u akademiji lovor-viencem. Dan za takovu svetkovinu bi odabran 21 travanj t. j. dan, kojega se slavilo (Palilia) osnivanje Rima. Tolika čast zapade takodjer našega mladoga Dubrovčanina. Ovo potvrđuje sam u svojoj besjedi „de laudibus poëtarum“ (cod. 2939, fol. CXV) timi riečmi: „ego vero, quamvis poëticum nomen atque lauream maximo omnium litteratorum consensu in ore totius Urbis adeptus sim“. Nadalje proslavi ovo izkazano si odlikovanje posebnom dugačkom pjesmom (cod. 1678, 129—135), iz koje priobćujem samo izvod razsvjetljujući sam čin i onodobno prosvjetno stanje:

„Nunc tibi quae placidas achademia cessit habenas . . .
Urbica quae celebrat cunabula rite quotannis . . .
Vatibus ornandis ritus instaurat avitos,
et redimunt priscum laurea sarta decus.“

Hinc desveta diu recidivæ munera frondis
 digneris sancta nectere Blonde! manu.
 Nec veror, vani insimulæ quaesitor honoris,
 a patriis cuius solvimus ergo iugis . . .
 Poscimus inviti, neque vera refellere fas est,
 poscere quod vicium est, ut meruisse decus;
 turpe negare tamen non poscere, si modo iustos
 exploratores pagina nostra tulit.
 Vulnere transversi nec formidavimus unguis,
 dedecorat lusus caera nec ulla meos,
 censerique iuvat doctorum examine tanto,
 quod mihi iudicii pluris honore fuit . . .
 Sic viridi lauro, tenebris donandus in annis,
 praedictor, et placeo paene poeta puer.
 Nec nota me damnat censoria, iudice Roma;
 iure petit, quisquis propria digne petit . . .
 Nec mea tot laudum stimulis monumenta carebunt,
 atque ita multorum nominis auctor ero.
 Tamque immaturos nec quisquis computet annos,
 multa suos norunt anticipare dies;
 est precio censenda suo, non indica saeculi,
 gloria, non ullas computat illa moras.
 Quod nisi primaevæ lanuginis officit aetas,
 et laurus musis invidiosa meis
 nec aestimor ævo;
 vixque undena mihi bis numeratur hyems,
 et nive caesaries nondum consputa senescit,
 nec mea quaesito est nigra colore coma.
 Concelebratur honos post saecula multa reversus:
 decernat vates laurus avita novos . . .
 Ergo age, vate novo dignare palilia princeps,
 nexa quirinali porrige dona manu.
 Me romana dies, me duplex splendor honestet,
 caesareo mixtum pontificale decus . . .
 Pulcra renidescunt sacri penetralia coetus,
 forma nec immundi sordet, ut ante, loci . . .
 Ipse novos edens plausus de more sonabo,
 Romuleum ingeminans terque quaterque diem . . .
 Haec ego solemnes iterato laetus ad aras
 facturum matri debita sacra pia . . .
 Ergo perpetuum sic dona poetica tradas,
 teque diu noster principe collis ovet . . .
 Hoc te Sulpitius pariter, Marsusque precantur,
 Pomponique rogat musa diserta mei;
 hoc mihi tergemini fratres, Cortesia proles,
 Phosphorus et qui me tollit ad astra meus,
 et meus ante omnes Laurens, uno ore: sodales,

Gaspere cumque tuo, docte Capella, rogas;
 hoc, ex amicorum nulli Baptista secundus,
 cumque suo Lepido gens Sinibalda, petit;
 hoc mihi Pompilius, iam denique musaque Volsci,
 iam mitis, iam non seditiosa cupit . . .
 Praecipue studio est cumulandi accensus honoris
 Farnesus, generis gloria magna sui . . .
 Tempora iam nobis meliori fronde virescant,
 succedant capiti laurea sarta meo . . .
 Fallor an, ut video, mihi sertas virentia nectis?
 dignarisque meas cingere, Blonde! comas?
 Viucris en tandem, mihi palma poetica venit,
 iudicio maior palma futura tuo;
 vinceris, et pariter solvis, quod gratia poscit,
 quod meritum vatis, das, quod utrumque petit.“

Criević je dakle u rimskoj akademiji pjesničkim lovor-viencem ovijen bio u cvatućoj mladosti, jedva u 22 godini života, dakle oko 1485 godine.

U Rimu si Criević zaručio djevojku Flaviu; ali padši u jesensku groznicu, koja ga mjesec dana k postelji prikova, vidi malo ne sve si nade izčeznuli. Ovamo se odnosi njegova pjesma (ibid. fol. 110—12): „in autumnum“, iz koje vadimo ove vrste:

„Tu tamen o autumnæ ferax! sic perdere tentas
 innocuum? nec me puduit tot febribus atris
 ter denas torrere dies; nec me improbe tantis
 debilitare malis: macies quæ me atra coloret,
 aspicias, ossea membra vides et corpora cera
 pallidiora nova . . .

Misero sunt semisepulta poetæ
 membra, breves restant vires . . .

Nec adhucdum florentibus annis
 parcis? nec iuvenem primævo limine servas?

. Quisnam mihi ocellos,
 quisve animam excipiet fugientem ex ore propinquus?
 quæ pallata domus mortem lugebit acerbam?

Non meus hic genitor . . .

Non meus hic frater . . .

Non soror hic . . .

Non Flavia, quamvis
 hanc deceat sine teste dolor . . .

Licet anxia mater
 increpet hanc flentem, taedas tamen illa iugales
 funere præreptas, expectatosque hymæneos,
 spemque sui dolitura thori. Non ullus amicus,
 nec consanguineus quisquæ, carusve propinquus.
 Indeploratus Latiis tumulabor in oris,

et mutae mandabor humo. Hic externa morabor
umbra, peregrini romana errabimus umbra.

Sed mea vanescunt, donantur et irrita ventis
omina . . .

Ecce suo praesto est iuvenis Phocaeus Oresti,
solaturque aegrum praesens, solandus et ipse
Alterius Laurens, et dulcia dona Lacenae
porrigit . . .

Ille salutiferis me Paeon errigit herbis,
et medica fomenta manu mihi praestat, et omnem
depelit morbum; febres cessere profanae,
incolumisque meos subito vigor occupat arctus.

Mihi quilibet annus

innocuus fluxit, verum autumnalia tantum
tempora Pierio sunt non innoxia vati . . .“

Kako se iz posljednjih vrsta vidi, Crieviću nije najbolje prijao rimski zrak, jer je skoro svake jeseni pao u groznicu. To je možebit i dalo najviše povoda, što se on, svakako prije 1490 godine, vrati u svoj zavičaj, u Dubrovnik.

Ali i na zemljište ove slobodne jugoslovenske občine prenesao je Criević neprekinutu uspomenu na Italiju, njezinu sudbinu i svoje tamošnje prijatelje, pak je nastojao presaditi onamo i onaj duh, kojim se ondje bio opojio.

Spomenik onoga osjećaja nalazimo u Crievićevih pjesmah. Svojega učitelja u Rimu potiče Criević pjesmom „ad Julium Pomponium Laetum“ (cod. 1678, fol. 138—9), da prekinuv dugotrajno mučanje opet piše i izdade knjige:

„Nam tua quae fuerit studiose industria semper

Pomponi, quae non bibliotheca docet?

quae regio nescit tanti nova dicta poetae?

quae magis in toto claruit orbe manus?

Cuius inexplotos debent tot saecula labores,

rursus in antiquum pene reversa decus;

quae veteres libros et tempestate comesos

reddidit in vultus officiosa suos . . .

Sic achademiae princeps, censorque vocaris,

iure quirinalis gloria magna iugi . . .

Tu saltem dictare velis, crebramque salutem

Aureli referat dextera fida mei . . .“

Ova pjesma sastavljena je svakako prije 1497 godine, koje je J. Pomponio Laeta umro u 72 godini svojega života.

Osobito se rado Criević sjećao Rima i časti, koju je ondje u mladosti stekao, kano što se vidi iz ovoga odlomka pjesme, koju je starac svojemu prijatelju u Rim „ad amicum Romae“. Ibid. fol. 209) poslao:

„Danno (?) primaevīs multum velocior annis,
emeritum lusus poscere parce senem;
namque hilares quondam, mea numina sola, Camoenae
tristitia atque annis consenuere suis . . .
Ast ego nempe meas laurus arescere cerno,
quas mihi Roma sua nexuit ipsa manu“.

Sjećao se takodjer svojih pojedinih prijatelja, s kojima je mladje dane u Rimu proživio. Kada je Alexandro Farnese, potonji papa Pavao III. (1534—49), postao kardinalom, pozdravi ga Criević pjesmom, u kojoj uz ostala pjeva ovo (Ibid. fol. 105—108):

„Esne precor reditura salus, quam mittere vates
gaudet Alexandro, festino pollice ducta?
An quia purpurei nuper tegumenta galeri
sortitus, gestire solet cervice superba,
alterna nec me dedignabitur ille salute? . . .
Scilicet in tanto positus iam culmine . . .
mutavit cum sorte fidem? nil pristina possunt
vincula, nil studiis consors communibus aetas?
Non oblitus erit nostri Farnesius unquam,
mutua parque mihi reddetur cura vicissim;
quin potius vincar; vel si contemnār amicis
devotusque cliens in tanto culmine rerum,
suscipiar vates, cui se mea laurea debet,
illa quirinalis; non est ea gloria musis
parva meis, tanta rerum ditione locatum
cernere, qui nostram passus defendere laurum
iam privatus adhuc . . .

Numina voces
audivere meas, dum munera nostra laborat
eloquio decorare suo; meliore corona
dignus erat; dum me redimit, reverentia crevit
frondibus, atque suum laurus duplicavit honorem.
Adfectus quod si proles Farnessia nostros
fastidire potest, Pyladem contempsit Orestes . . .
Usque adeo nihil est vixisse diutius una,
et tantum trivisse salis, studioque perenni
illustrem dominum coluisse et carmine nostro? . . .“

Ovomu Alexandru Farnesu preporučī Criević svojega zemljaka Marina Bunica, kada je ovaj polazio u Rim. U dotičnoj pjesmi (ibid. fol. 151, 152) veli naš pjesnik svojemu rimskomu prijatelju:

„Ergo, pars animi mei, Marinus
nulla incommoda nec pericula sentit,
intractabile non gelu, nivalem
non brumam, aut rabiem Adriae aestuantis,
tanti ut principis acquiescat ore,

cuius splendidior patescit aula
doctis omnibus et probis . . .
Ergo suscipe perlibenter, oro,
iucundum, unanimem meum sodalem,
qui tantum laetus ambit et pudenter
adscribi numero petit tuorum.
Est dignus mihi crede . . .“

Što dubrovački pjesnik tvrdi o Alexandru Farnesiu, da je njegov dvor otvoren učenim i poštenim ljudem, to potvrđuje talijanski pjesnik slavni Ariosto, opjevajući¹ Alexandra u sboru učenih glava:

„Ecco Alesandro, il mio signor, Farnese:
Oh dotta compagna, che seco mena!
Fedro, Capella, Porzio il Bolognese,
Filipo il Volterano, il Madalena,
Blosio, Pierio, il Vida cremonese,
d' alta facondia inessicabile vena,
E Lascari e Musuro e Navagero
E Andrea Marone e 'l monaco Severo“.

Istomu meceni posveti Criević oveću pjesmu (ibid. fol. 52—58): „libri III Alexandro Pharnesio, cardinali suo principi“, koju je on izpjevao na bližnjem otoku Lopudu tal. „Mezzo“, kamo se bio sklonio pred ljetnim žarom dubrovačkim.

„Dum conspirato flagrant aestiva sereno
urbisque indagandis aegra laborat aquis . . .
ocia me portu iocunda morantur amoeni,
cultaque vinetis littora nobilibus:
qua prope contiguis media est utriusque duabus
insula, et a medio nomen adepta situ . . .
His ego deliciis, princeps venerande, relaxor,
quae mihi curarum millia multa levant“.

Criević je sa svojim prijatelji rimskimi tako rado obćio, da bi jih sjećao prijateljskih dužnosti, kada su se oni na nje zaboravili. U pjesmi „ad Paulum Cortesium“ (ibid. fol. 135—6) kori ovoga prijatelja svoga, što mu nepiše, pitajući ga:

„Aut tua me fraudant maiora negotia, seu quod
hospes ad Illyricum nullus ab Urbe venit? . . .
Quid quod Rhacusium semper poscentibus Urbem
hospitibus crebris quaeque referta via est . . .
Nec reor immemorem nostri, mea musa benigno
hospitio cuius largiter usa fuit.
Quem consors studiis communibus allicit aetas“.

¹ Orlando, can. XLVI, st. 13.

Isto tako poziva svojega prijana Lovru Altieria, koj ga u bolesti toli ljubezno njegovao:

„Quid cunctaris adhuc? veteris, fidiq̃ue sodalis
num, precor, admonitus tardior esse potes?
An non talis eras, aegro cum largus amico,
nec satis incolumi, prodigus hospes eras? . . .
Qui pro me solitus non parcere sumptibus ullis,
et medicis census exhibuisse tuos“. (Ibid. fol. 136).

Ne samo sa svojim rimskimi prijatelji nego i s drugimi uglednici talijanskimi obćio je naš Criević. Jedna pjesma njegova (cod. 2939, CLXXXII) „ad Pontanum“:

„Hoc tibi scribendum duxi, Pontane, diserto
quo respiravit musa latina duce“

svjedoči nam, da je sveza prijateljska obstajala izmedju dubrovačkoga pjesnika i toga učenoga predsjednika napuljske akademije, koju su u prvoj polovici ovoga vieka osnovali bili humaniste Antun Beccatelli, Bartol Facius i Lovro Valla, prizvani u Napulj od kralja Alfonsa I. Pontanus Ivan ili (kano akademik) Jovianus (rodj. 1426 † 1503) bio je jedan od najučenijih muževa svoje dobe, na glasu kano gramatik, politik, historik, satirik, filozof i moralista. On je bio poslije 1471 godine tajnik napuljskih kraljeva Ferdinanda I (1458—94), Alfonsa II (1494—5), kojega i odgoji, Ferdinanda II (1495—6), i Friderika II (1496—1503), prem se nije zahvalnim izkazao vladajućoj kući, jer pristade uz francezkoga kralja Karla VIII (1483—98), kada ovaj osvoji Napulj. Pjesme Pontana slove kano jedan od boljih proizvoda latinske preporodjene poesie.¹

Imade Crievićeva pjesma „ad Carum poetam“ (cod. 1678. fol. 212. 13), u kojoj proti njegovu mnienju

„Tu tamen esse putas studiosos ventris et omnes
asotos, christi qui pia templa colunt“

brani svećenike pjesnike i pobožnu poesiu, te navodi za primjer od starih Lina, Orfea, Mojsiju, Davida, Joba, Prudentia, od suvremenika Baptistu Mantuanca, Bracata i Tubera. A primjećuje o svojem u starijoj dobi pjesničtvu:

„Nec mea degenerant, ut reris, carmina, tamquam
nunc somno aut epulis, Care poeta, vacem.
Immo per excubias et tot ieiunia vellit
relligio vires attenuatque meas,

¹ Pojedine pjesme bile su štampane još za života pjesnika. Svekolike izdade Aldus u dvie knjige 1513, sljedeće godine izdanje u Firenci kod Fil. Giunta. Sva djela Pontana u Mletcih 1518, za tiem u Basilei 1538.

infamesque deos, Cererem Bachumque, relegat,
 ne vitiet mores luxus uterque meos . . .
 Inde supersedeo mortali a flumine vivax,
 nam mihi siderea lymphæ sititur aquæ . . .“

Poznat je onoga imena talijanski pjesnik Anibal Caro, rodом iz Novigrada (Cività nuova) u jakinskoj marki; ali on se rodi tek 1507 god. s toga nemože se nanj protegnuti rečena pjesma našega Crievića. Nije li Crievićev Caro onaj član akademije napuljske, koj se prozva „Chariteus“¹, kojemu je J. Pontanus svoje hendecasyllabe posvetio, u kojih opjeva dražestne kupelji bajske?

Criević je na dalje obćio s Petrom Soderinom, rodом iz Firenze, koj se navodi² medju slušaoci slavnoga Marsilija Ficine, učitelja u platonskoj akademiji firentinskoj. Imade od Crievića pjesma (ibid. fol. 201—3) „Petro Sodorino“, iz koje priobćujem sljedeće vrste, odnoseće se na sudbinu Crievićeva prijatelja.

„Ut nova romanae Cicero facundia linguae
 iusta recusavit vindicis arma togæ . . .
 exilium sic tu, princeps Sodorine, capessis,
 sanguine ne diro tecta paterna natent . .
 Sic tibi maiestas pro tempore credita natos
 ad Medices magno fœnore redit . . .
 Sic in reliquiis Laurens, iam, fratre perempto,
 deque suo maior carcere regnat avus . .
 Hinc unus regnat decimus Leo . . .
 Hinc volat et reditum tibi præses epistola præstat,
 vix illo solii sceptrâ tenente sui;
 nec se pontificem potius quam præstat amicum . .“

Odkle vidi se, da je ova pjesma sastavljena, kada kardinal Ivan Medici god. 1513 zasjede Petrovu stolicu pod imenom pape Lava X.

U isto doba, kada i ova pjesma, u kojoj se spominje povratak Petra Sodorina iz prognanstva, pisana su dva lista našega Crievića (cod. 2939. fol. XLIX—L) tomu prijatelju svojemu, koj je našao zatočište u gostoljubnom Dubrovniku. Priobćujem sljedeći izvod. U prvom listu piše Criević: „Cum te diutius apud nos moraturum existimarem, non defuturum mihi putabam occasionem, quo tibi coram presenti meos versus et legere et dedicare commode possem. Est opere pretium tamen defuisse, quod tu, revocatus a novo pontifice, ut ocius pareres, sine interspiratione ad reditum accinctus es. Ego vero graviter, ut scis, æger, et indigus librarii, tunc temporis et in illo procinctu non potui præstare, quod volui; alioquin cuique barbaro et illiterato nolui meos versus scribendos committere, ne postea, me tacente, barbari aut plagarii suos esse dicerent. Quare quam primum convalui, quidquid hoc est, nolui tibi diutius debere; atque ut concinuis

¹Od njegovih pjesama izdade sbirku prijatelj mu Petar Summonte u Napulju 1509. ²W. Roscoe: Lorenz von Medici. Wien 1817. S. 148.

esset, mea manu scripsi, ne me putes tui causa ullum laborem subterfugere . . .“ U drugom listu piše Criević svomu prijatelju: „Nunquam intempestivius mihi podagrae dolor accidit, quam externo die, quem si quando gravissimum sensi sed eo graviorem, quod per eum non licuit tibi occurrere, te salutare, tibiue non solum verbis exultantibus, sed etiam oculis, vultuque laetissimo congratulari. Nam bene agitur tecum . . . nam amore tecum, non odiis certatur ut a priore pontifice. Jam vero Christum agit novus pontifex . . . Qui vero magis amandus est, quam tu, candidissime Italorum! . . . Habes pontificem, qui non odiis homines, sed virtute superat; immo tuam virtutem habes in pontifice, quae te conglutinat cum illo . . . De quibus plura, cum convalevero . . . Si carminis melos desideras, podagrae meae imputa, quae, mala bestia, male me habet“.

Iz toga se izvoda razabire, da je Criević ovo u rukopisu drugo pismo pisao prijatelju prispjevšu u Dubrovnik; ono prvo pako, kada je Sodorini poslije kratka boravljenja u Dubrovniku povratio se u Italiju. Ono je bilo propratnicom navedenoj pjesmi.

Starija od one je ova pjesma Crievićeva (ibid. fol. LI—LV) Petru Sodorinu, prognaniku za pape Julia II (1503—13), izpjevana ne dugo poslije smrti toga pape. Evo joj odlomak:

„Et regnata dolet Florentia, teque per orbem
optaret, propria sede revulsa, sequi . . .
Cum tamen his votis rerum natura repugnat,
te cupit in tuto delituisse loco . . .
ut sibi servato, salva sit illa, duce.
Quam bene consultum est patriaeque, tibiue recepto,
sponte quod exilio moenia nostra colis . . .
O saltem propriis discas, Oenotria, damnis,
sic fero et manibus stulta perire tuis . . .
Ecce tamen fatis fata in contraria versis,
dum canimus, melior nuncia fama volat . . .
mutatas rerum esse vices, pacisque refulsit,
bellorum pulsa nube, serena dies!
Sanguine manante nimio deus aetheris alti
te, Juli! solio iusit adesse suo;
inque vicem traxit tanta ad fastigia civem
et consanguineum curia sancta tuum“.

Kano što Petar Sodorini, tako je bio i davniji Crieviću prijatelj Pavao Orsini umiešan u onodobne zamršaje talijanske. Na ove smjera „carmen in laudem Pauli Ursini, Romani“ (cod. 1678, fol. 113—122), iz kojega navodim ove vrste:

„Sed qualem primis te sensit Hetruscus in annis,
consiliis quantum valeas, Ursine! vel armis,
hostiles novere manus; namque agmine iuncto
regis, pontificisque simul conflata potestas

cum thuscas vastaret opes . . .
 et coniunctas tremeret Florentia vires,
 Martis et auctores geminos, hinc robora regis
 Aragoni, hinc sacrae consortia bella thyarae . . .“

Od pjesama, koje je Criević posvetio svojim talijanskim znancem, imade još „epigramma in Ursum Etianum (ibid. fol. 152) i „fratri Francisco Pedemontano pro poetica, carmen“ (ibid. fol. 47 -- 49). Posljednji, rodом iz Verone, bijaše liečnik u Padovi; pisao je: „anatomen corporis humani, anatomen infantis, commentarios in libros metaphysicorum Aristotelis, gerontocomium“ († 1565). Napokon Criević je namienio epigramu (cod. 2939 fol. CLXXXIII) Dalmaciju sirakusanskomu u Siciliji biskupu.

Nestalna sudbina Italije one dobe zanimala je takodjer vilu dubrovačkoga pjesnika. Ona je ubilježila i njezine patnje i slavila knezove zaštitnike nauke. Od posljednjih bijahu napuljski kraljevi aragonske kuće i mantovanski vojvode roda Gonzage, kojih se spomen sačuvala u Crievićevih pjesmah. S napuljskimi vladaoци vezalo je Dubrovnik svakdanje trgovinsko obćenje, pak je i občina, živuća od trgovine, umjela cijeniti njihovo prijateljstvo. S toga je ona god. 1494 poslala vlastelu Nikolu Gjorgjića i Stjepana Gradića na krunitsu Alfonsa II, da ga u ime občine pozdrave. Crievića je na ovu kraljevsku obitelj vezala još zajednička ljubav k nauci. Kralj Alfonso II bijaše sam pisac. Imade od Crievića pjesma „in librum Alfonsi in lingua bethica compositum“ (cod. 2939 fol. CLXXII—VIII), u kojoj se čita uz ostala ovo:

„Tu licet externo peregrinas pectine cordas,
 ceu dedignari romanum ac spernere carmen
 ac graiam videre chelyn, dum carmina mavis
 indigeno sermone sequi, pulsare labores;
 attamen haud aliis tua rhytmica scripta videris
 quam latiis cantare modis, nec barbara quicquam
 barbarum tua musa sonat, sed voce sonora
 ausonios aequat, pandioniosque lepores . . .“

Kada je Alfonso II poslije smrti svojega oca (25 siečnja 1494) nastupio prijestol, a francezki kralj Karlo VIII spremaše se, da mu ga otme držeći, da imade na nj pravo; tada je naš Criević sastavio pjesmu „de iure hereditario eiusdem regis Alphonsi in regno Italiae“ (ibid. fol. CXCII—VII), u kojoj uz ostala pjeva:

„Iam trabea pacare velis, dum sacra coronae
 ornamenta tuae, princeps venerande, capessis,
 quam tibi tot genitor bellis contexuit, et quam
 naufragiis quesivit avus . . .
 Sic licet hinc variis pulseris et inde procellis,
 immotus titubare nequis, fortissime regum . . .“

Nunc licet occiduis de partibus intonat atrox
tempestas . .

haudquaquam metuendum est.

Pugnabis, vinces causa meliore furorem
illicitum.

Te quoque prisca monet victoria, pristina Galli
fata recrudescunt, tanto servata nepoti,
rursus Aragonios devorabis Francia currus . . .“

Criević je nadalje sastavio „carmen“ bogorodici (cod. 1678 fol. 123), da štiti kralja, za tiem mu posvetio „carmen“ u slavu (cod. 2939. ibid. fol. CLXXXV—CXCII). U pjesmi „ad librum suum“, namijenjenoj istomu kralju (ibid. fol. CLXXX—II), govori pjesnik:

I celer, meumque
regem convenias, vel occupatum
inter proelia, martiumque fulmen,
vibrantem horribili, trucique vultu . .“

A šaljući pjesmu nalaže pjesnik vili, da traži sgodu, kada može mu ju predati (ibid. fol. CLXXVIII—XXX):

„O nimium felix, tanti sub pondere belli
si leget hic versus tresve duosve tuos . . .
Sed magis ut placeas nec te perferre pigebit
intempestivae tedia longa morae;
nam per reliquias, belle, tempusque pusillum,
non poteris grata principis aure frui.
Ergo nec accedas alieno tempore, nobis
difficilesque aditus desine, musa, quaeri.
Mox meliora tuis contingent ocia votis,
qualia perdomitis gentibus ille dabit.“

Posljednja se medju tim pjesnikova želja neizpuni. Jer Karlo VIII prekoračivši u rujnu 1494 godine talijanske granice, predje slavodobitno u gornju i sriednju Italiju, unidje na novu godinu 1495 u Rim, uputi se odavle 28 siečnja u Napulj; a kralj Alfonso, nalazeći se u tjesnacu odreče se dne 23. r. m. prestolja na korist svoga prvorođenoga sina Ferdinanda II.

Criević je ono počitanje prenesao i na djecu kralja Alfonsa II. Imade pjesma (cod. 1678. fol. 23) „ad Ferdinandum, regis Alfonsi filium“; zatim „epigramma Leonorae filiae regis Ferdinandi“ (cod. 2939. fol. CLXXXII); nadalje „carmen“ posvećen Alfonsovoj kćeri Jelisavi, vojvodkinji milanskoj (cod. 2939. fol. CLXXXIII—V). U posveti piše pjesnik uz druga još ovo: „Opus diu suppressum et domi retentum tibi dedico, illustrissima dux, eo quia tu filia regis Alphonsi sis unica superstes . . et illius memoriam pie et religiose colas. Nam cum . . nondum dedicato opere atrotos versus et genio suo principis orbatos in publicum prodire non permisimus . . occuristi tu mihi,

heroica mulier Isabella, paterni nominis studiosissima . . quae meum opus, quasi caducum et inofficiosum, in tenebricoso situ et sordido pulviusculo iacere non sineres. Tibi igitur legitimo quodam iure hoc consecramus“. Jelisava imala oplakivati ne samo otčevu nesreću nego i rani gubitak svojega supruga, vojvode Gian-Galleazza Marie Sforze, koj se dne 22 listopada 1494 prestavi, po svoj prilici otrovan od svojega strica Ljudevita, u 25 godini života. Obje dvie nesreće napominje pjesnik vrstami:

„Occidit Alphonsus rex, pater ille tuus,
Occidit ante diem coniunx, iuvenilibus annis“.

Na smrt Jelisavina supruga smjera ova vrsta:

„Ludovico diras et tartara nigra precata est“.

Kako je i naš Criević poput mnogih talijanskih rodoljuba odsudji-vao dvoličnu politiku pape Julija II, svjedoči ovaj epigram:

„Julius hic situs est, Galli Venetique fatentur,
quem vixisse deum, Turca periisse putat;
milite qui Gallo Venetos, Gallumque fugavi
militibus venetis — Julius hic iaceo“.

S mantovanskimi vojvodami stajao je Criević takodjer u književnoj svezi. Za vladavine Gonzaga bijaše Mantova, poput Rima, Firenze, Ferrare i Napulja, zaštitnica i utočište boljim umovom. Franjo II Gonzaga (1484—1519) i supruga mu Jelisava¹ natjecahu se podupirajući i štiteći nauku i umjetnost. Ovomu dakle vojvodi upravo je i Criević pismo u vrstah (cod. 1678. fol. 63.)

Dotle priobćih izvode, iz kojih se razabire ona sveza, što no je Crievića neprekidno spajala s Italijom, gdje si znanje ubogatio, upoznao humanističke prvake i stekao si učenih prijatelja.

Ako i je Criević toliko osjećao za duševnu si domovinu, to nije on ipak hladan bio za svoj zavičaj. Ali Crieviću se htjelo, kano što i humanistom ostalih naroda, prosudjivati sve dubrovačke odnošaje sa gledišta stare rimske i grčke prosvjete. Posljednje crpio je on iz uvjerenja, da je Dubrovnik rimskoga porjetla, pa da toga radi imade klasička prosvjeta, preporodjena upravo u ono doba, tim veće na nj pravo. Oboje proviruje iz ove krasne „Ode in Ragusam“ (cod. 1678. fol. 154):

„Ocelle mi, Ragusa; ocelle mi, patria!
Soli marisque, quod solum omne circuit,
propago vera, verior colonia,
bis prolesque Quiritium.

¹ Slavi jih Ariosto (Orlando. canto XXXVII, st. 11).

„Di lei degno egli, e degna essa di lui;
nè meglio s' accoppiaro unqua altri due“.

Tibi optimae quid optimum precer deos?
 Perennisque et beata coelitem cohors
 te in optimo statu usque et usque sospitent,
 et te perpetuo augeant.

Quod interire me nec emori sinis,
 febriculosa in arce praesidem. Isthmii
 sole aërisque pestilentia obsitum,
 et stagni bimaribus lue,

tibique reddis Aelium, et sibi unico
 favore debilemque alumnulum allevas,
 tuoque rursus educatulum in sinu,
 ut Bachus gremio Jovis.

Quod ergo mortis ore et inferis miser
 reducor, hoc tibi referre gaudeo,
 ut Herculi pudica Thessala, ut deo
 Thezides Epidaurio“.

Još jasnije razabire se upravo strastna zanešenost za klasičkim nauci a preziranje narodnoga jezika i knjige iz pjesme (cod. 2939. fol. CL—CLIV): „super comoedia veteri et satyra, et nova, cum Plauti apologia“, koju je pjesnik čitao pred odabranim građanstvom dubrovačkim. Priobćujem diljem znamenitiji odlomak:

„Quod si praestatis mihi, quod peto, silentium,
 non hodie modo, sed quamdiu Platum lego:
 credo, facturi estis operae magna precia;
 et nos, vobiscum qui docendo discimus,
 siquidem latinis insveti sermonibus
 omnem tergimus penitus sribiliginem
 illuricam, et vera Rumuli colonia
 videbimur, bisque propago Quiritium,
 romanis nec nisi digna progenitoribus.
 Superstes ab epidauria pene insula
 hic domesticus olim Romae municeps
 haereditarius urbis et vernaculus
 peculiaris Rhacusae sermo fuit,
 cuius reliquiis et quadam umbra et imagine
 nos actitare causas vidimus senes.
 Interpoletur ergo sermo pristinus,
 Quirinalis, diis optimis faventibus,
 qui nuper exolevit intermortuus,
 dirae colluvione oppressus vicinia.
 Restituat Epidaurio Plautus, quod abstulit
 immanis Scythia. Avitus reforescat lepor.
 Est tristis haec vita; theatra, jocos postulat . . .
 Sed defensa sat est comoedia; facessite

carptores maledici vipereis dentibus;
 vobis non dedicos lusus, iocos, sales,
 ambrosium nectar de Plauti promptuario;
 sed auditoribus optimis et iuvenibus,
 aequae facere ac sapere cupidissimis.
 Hoc quicquid est ergo boni, consulite boni,
 linguis favete, mox etiam plausum date“.

Odavle se vidi, kako je narodan jezik u vrijeme Crievića mah oti-
 mao latinskomu u Dubrovniku; naš humanista nariekovao je zbog
 ovoga uzimicanja latinštine, te mu hteo na put stati svojom vješti-
 nom i izobraženosti. Ona indi borba između stare klasičke prosvjete
 i narodnoga življa, koja se u zapadnoj Evropi u drugoj polovici XV
 veka svuda vodila, te iz koje posljeduju izadje napokon slavodobit-
 nikom, ukazuje nam se takodjer u našem Dubrovniku. Tragove toj
 borbi naći ćemo i u drugih književnih proizvodih našega Crievića,
 koj se može smatrati glavnim one dobe zastavnikom klasicizma u
 slobodnoj dubrovačkoj obćini.

Ovaj duh odziva se na dalje u Crievićevoj pjesmi „ad Ragusinos
 concives“ (cod. 1678. fol. 65, 66), sastavljenoj prigodom onom, kada
 se imao poslanik izaslati „scythicum ad axem“, na sjever.

„Orator vobis scythicum mittendus ad axem . . .
 Virtute et merito non ambitione legendus,
 gratia nec peccet patritiusque favor;
 non hic illyrico, verum sermone latino
 gaudet, Romanos rex imitatus avos . . .
 Quod si, patritius pariter vesterque poeta,
 tale oratoris munus obire legor;
 Roma Quirinali tribuit quam vertice, non haec
 dedecori vobis laurea vatis erit . . .“

U posveti pjesme „de Epidauro“ dubrovačkomu vieću (cod. 2939.
 fol. VI—VII) piše Criević: „Quod non solum graecos sed et romanos
 auctores in suis theatris factitasse memoria proditum est, hoc ego
 non sum reveritus facere, praesertim hoc tempore novum poema re-
 citare de maioribus vestris h. e. Epidauro, romana colonia . . . Alio-
 quin proderit, me hoc vobis emendandi operis gratia, priusquam pu-
 blicetur, recitasse . . . sciens nimirum, non fallor, quidquid vobis est
 dedicandum, diu multumque a pluribus examinari oportere . . . Cete-
 rum hic dies celebrandae patriae potissimum electus est, quod in illo
 ss. martyres, quibus bene merentibus maiores nostri tot honores de-
 creverunt, non solum conservandae libertatis sed etiam publicae salu-
 tis a perniciosissimis civibus auctores fuerunt; ut mihi non alia ratio
 illustrandae civitatis, quam illis servandae et adserendae ab ultimo
 periculo fuisse videatur“. U dotičnom pjesmotvoru (cod. 1678. fol.
 154—67) opjeva pjesnik propast Epidaura i postanak Dubrovnika.
 Pjesnik navodi razoren Epidaur tugujući, ali ga bog tješi obećavajući

mu veću slavu u novom Dubrovniku, komu proriče krasnu budućnost, obećaje također zaštitu dubrovačkoj vlasteli. Ovaj posljednji diel, iz kojega se mogu razabrati tadanje vlasteoske obitelji, priobćujem ovdje u izvodu. Bog obećaje

„Atque ipse fovebo decores
illyrico cinctu proceres, gentemque togatam.
Atque adeo proceres aliquos numerare iuvabit,
quos cladi superesse libet mihi, crede, futuros,
solamen tibi grande, tuo nam sanguine proles:
Gotia, Gondoleumque genus, Gradiique manebunt,
Bonda, Benessa, Boni, Cervinorumque propago,
Mentia progenies, Putei, clarique Georgi,
Calisti et Sorgi celebres et Aranea proles
et Zamana domus, Crucii dictique Bobales,
Buccinolum, Restique genus, Palmotaque gensque
Volcia, Lucarei, Lucae, Saracha, Basellus,
et Martinusia cum gente Cabusius, et vos
Bucca, Malascone, proculi Bincullae, Getaldi
et cum Theodosiis Prothanelli . . .“

U jedinom velikom pitanju one dobe, u pitanju rata proti Turčinu, prekorači naš Criević uzke granice svojega zavičaja, saželi oslobodjenje južno-istočne Evrope bez obzira na „stribiliginem illuricam“. Crievićeva se vila uputi na zapad, da ga potakne na borbu proti Osmanliji i na oslobodjenje iztoka. Criević je veliku nadu polagao na slavo-dobitnoga francezkoga kralja Karla VIII i na rimski dvor, koj je tradicionalnom politikom prednjačio kršćanstvu u toj stoljetnoj borbi.

Imade dvie pjesme, koje je Criević posvetio Karlu; iz prve: „ad Carolum, Francorum regem, Concordia“, (cod. 2939 fol. CLXVI—CLXXII) priobćujem ova mjesta:

„Gallia victrix
pulsat Japygias promoto iure procellas,
quae claustris elapsa semel, nec passa teneri
alpibus, Italiam tam parvo tempore solo
transcursu, ante aciem solo terrore recepit;
et sese oceano longe progressa relicto
Jonio . . .
prescribi non passa.
Turcam interclusum bellorum horrore fatigat . . .
Spem sibi concipiunt magnam, laetique vigescunt
tot populi: recipit meliores Graecia vultus,
aeagraque de mediis pressum caput extulit undis
Thracia, et Illyriae morientes paene per arctus
insperata salus rediit, graviterque iacentem
Europam vivus vegetat calor . . .
Ergo tot unanimi proceres sociique fidelis
ite, precor, divis hortantibus omine dextro . .

ite tot avulsas gentes, tot regna, tot urbes
 reddite, quas toties reparastis sanguine vestro . . .
 auspicio tandem meliore resumite bellum . . .
 Tuque, o progenies, (i. e. Carolus) summo dilecta tonanti . .
 tolle moras, propera diram purgare nocentis
 Maumethi labem, et contagia saeva relega
 sacrilegi ritus . . .
 Miserere, precamur,
 tot populis . . .

U drugoj pjesmi (cod. 1678. fol. 16—18) „ad regem Gallorum“, očituje pjesnik svoju nadu za oslobođenje istoka s franczkih u Italiji pobjeda ovimi vrstami:

Vix alpes scandit, et ecce
 O(b)via deditio totius Italiae . .
 Simul Gallos spectare licebit,
 accessu solo Turca subactus erit . . .
 Illyriae tellus reparabitur, obruta surget,
 et redimet vultus Graecia tota suos;
 nec mea pendendis Epidaurus moesta tributis
 flebit, et iniustum fessa reponet onus . . .“

Ove pjesme sastavljene su poslije 22 veljače 1494, kada je Karlo unišao slavodobitno u Napulj, tē odlučio rat navestiti Turčinu i udariti na Carigrad. On je bio naumio prebroditi vojsku iz Otranta u Jablonu arbanasku, podići na noge južne Slovene, Grke i Skipetare, te složno udariti na zajedničkoga neprijatelja. Sporazumak činio se gotov, u Tesaliji čekaše 5000 ustaša, nadbiskup drački sakupi ljudi i oružja itd. Ali Mlečani, kivni Francezom, odaše Porti sve ove osnove; k tomu nisu ni Karlu bile slobodne u podjarmljenoj Italiji ruke. Tako se izjaloviše nade, kojim je Criević u pjesmah vrući izraz dao.

Karlova sina i nasljednika (poslije 7 travnja 1498) Ljudevita XII sjetio se Criević jednim epigramom (ibid. fol. 200).

Nove nade začē sviet kršćanski, kada poslije dugotrajnih domaćih ratova, zasjede Petrovu stolicu papa Lav X. U pomenutoj pjesmi na Petra Sodorina izjavi Criević želju, da se zapad ujedini proti Turčinu pod čeonictvom rečenoga pape. Imade druga pjesma (ibid. fol. 108—10) na Lava X i kardinalsko vieće, u kojoj dubrovački rodoljub nagovara jih na rat proti Osmanlijam:

„Tu modo, tale decus poscentibus annue divis
 auspiciisque, Leo, melioribus, arma retractes,
 indecoresque abrumpe moras. Te sospite passim
 prisca reviviscant procerum consortia; reges
 unio, pax, amor et stabilis concordia nectat! . .
 Nemo Gothifredos desideret, aut Boëmundum
 suspiret regem, Urbanumque Piumque requirat . . .“

Upravo tako nagovara pjesnik Italiju na rat proti Turčinu i na evropsku koaliciju u pomenutoj pjesmi upravljenoj svojemu prijatelju Petru Sodorinu:

„Hispanis consors et pictis tende Britanis
et pia cum Gallo foedera iunge tuo,
Germanos, Hunnosque move . . .
In sua quid proprio bacharis viscera ferro?
tua tella typhoia transfer
in Turchas, dignos igne perire tuo“ . .

Ako je Dubrovčane one dobe s Italijom i zapadom vezala kulturna zajednica, to jih poslije 1358 upućivala na Ugarsku politička sveza. Ovoj se svezi nalazi dosta odziva i u umnih proizvodih našega pjesnika.

Običaj bijaše u Dubrovniku sjećati se smrti kralja ugarskoga, kano zaštitnika občine. Našemu Crieviću padè u dio prosloviti pogrebno slovo na kralja Matiju Korvina (6 travnja 1490). Iz ovoga slova („Oratio funebris in regem Mathiam. Cod. 2939. fol. LXVI—LXXXI) vadam odlomke, koliko toliko vrijedne za poviest: „Si vulgari morte vel privati homunculi naeniam atque praeficarum querimonias ex veteri consuetudine conducimus; si etiam vel faemellae aut anniculae funus atrati prosequimur: cur turpe videri debet, si pulla veste et gemitu et verissimis lacrymis regium funus decoramus? . . Ut alios omittam, quid nostro senatui, quid reginae Beatrici, tuae sacratissimae uxori, quid Janco, unico filio, tibi suoque avo perquam simillimo, ex tua morte animi putas superesse?“ Onda izpripovjedavši pobjede Janka Hunjada (Sibinjana) o Turcih, nastavlja: „Cum despotus (Gjuro Branković), e regno Mesiae et Tribalorum ab impiissimo Turcorum Amurate expulsus, in nostram civitatem, tamquam in portum aut in asylum profugisset, vestraeque fidei se cum maxima vi auri commississet, optimates! vestra fide, vestro consilio usus ad regem Vladislaum profectus est, qui brevi, opera et virtute et prudentia Janci voevodae, in regnum restitutus est“. Pripovjeda, kako je Janko poslije poraza kod Varne došao u sužanjstvo srbskoga despote, koj „exoratus a nostris civibus, praesertim a ceonico, nostro avo, Ungaris etiam eum maxima vi repetentibus, eundem gubernatorem, in obsidem accepto filio eiusdem maiori nato, dimisit“. Sada govori obširno o ratovih kralja Matije. Za tiem prelazi: „Doctos ea caritate amplexabatur, ut illos ex omnibus oris ad se accesseret, externis etiam et absentibus dona mittebat . . Ita omnes eruditi probique virtute ad illum, tanquam ad vivaria, currebant . . . Duas praecipue magnificentissimas arces erexit: alteram Budae, alteram Visegradi, ad publicos usus, quarum alteram splendidissima etiam exornaverat bibliotheca . . . Neque nos omnino in terris tot virtutibus erimus orbati, siquidem Vladislaum regem, in quo nihil regium nihil imperatorium desideratur, verum ac legitimum successorem habituri. Ille proavito ac patrueli solio et triplicis imperii maiestate fultus regnabit. Hunc ergo non solum clipeum, non solum defensorem nostrae civitatis, verum etiam totius

Europae liberatorem atque universi christiani orbis vindicem, adsertoremque fore confido . . . Hunc omnes in principem, in tutorem, in patrem patriae secundum deum ipsum nobis consalutemus“.

Kao što se vidi iz govora, bila je u Dubrovniku podjedno proslavljena spomen na smrt Matije i na uzvisenje Vladislava II Jagelonca na prijestol ugarsko-hrvatski, koje se obavi njegovom krunitbom u stolnom Beogradu 18 rujna 1490 godine.

Poznato je, da je prosviećeni vladalac Matija Korvin poslužio se učenimi našinci, najpače iz Dubrovnika i Dalmacije, u svojih prosvjetnih podhvatih. On je svojoj dvorskoj knjižnici pretpostavio Dubrovčana Feliksa i zemljaka mu Petra Zamanju; on je u svoju akademiju (osnovanu okô 1480) pozvao za učitelje dva Dubrovčana Serafina Bunića i Tomu Baseljića, a u učenom društvu djelovahu uz Hrvate Ivana ml. Viteza, Jana Panonca iz Kešinaca i Jurja Frankopana Trogirana Ivan Statilić, Šibeničanin Martin i Julij Dalmatinac. U kraljevu dvoru uz Matiju bijahu Zadrani Antun Dukan, Dubrovčani Filip i Junio Gradić, i Bošnjak Benko. I za promicanje umjetnosti u Ugarskoj poslužio se Matija našimi umjetnici: Trogirani Jakovom Statilićem i Ivanom Duknovićem, za tiem slikarom Dubrovčanom Feliksom itd. Nije dakle čudo, što je Criević, koj se jedva bio vratio iz umne Italije, iztaknuo zasluge ugarskoga kralja za nauku i umjetnost.

A nije čudo ni to, što je Criević poslije toli sjajnoga početka za kralja Matije toliku nadu polagao u njegova nasljednika Vladislava, pak što je svoje oči često i neprekidno upirao u Ugarsku. On je naime držao, da će njegov književan rád naći kod Vladislavova dvora tolik odziv, kolik nadjoše njegovi učeni zemljaci kod Matije. Odavle je Criević posvećivao njeke pjesmotvore Vladislavu, te zametnuo dopisivanje toli s njim, koli s njegovim savjetnikom varadinskim biskupom, pak i nudio kralju svoju službu, svoj um i svoje pero. Među Crievićevimi pjesmami jesu tri namienjene kralju Vladislavu II. Jedna: „annunciatio Virginis deiparae, carmen elegiacum“ (cod. 1678. fol. 8—12), u kojoj pjesnik govori bogorodici ovo:

„Hinc tibi belli potens Ladislaus militat, et tot debita pro sanctis suscipit arma locis.

Hunc tu, diva, pio ductu commiteris euntem,

nec, rogo, frustari regia vota velis; . .

nec pia conculcet sacraria barbarus hostis,

et contracta tuo proterat arva pede . . .

Te duce sic orbem purget Vladislaus, et illam,

quae te progenuit, victor adoret, humum„.

Drugi (ib. fol. 12—16) „carmen elegiacum ad regem Ladislaum“ sadržaje uz ostale ove vrste:

„Quod mea deductum tyberino a flumine munus

recta coronatis musa propagat equis,

indulgetque tuis populis, et amabile carmen

gaudet in illirico littore Roma loqui:

hoc tibi sacramus fidi, rex magne, clientes,
 tam procul audita perfruiture lyra,
 cuius honoratos crines redimere Quirinus
 et gavisus sua maxima Roma manu.
 Nec mea Rhacusae merces ingloria venit
 e septem geminis parta corona iugis,
 cum modo, tot victis rivalibus, optio precox,
 portarem externus romula sarta puer“.

U trećoj pjesmi (ibid. fol. 23. 24.) „ad regem Vladislaum“ tuži se pjesnik:

„Nunc his, nunc illis mens volvitur anxia curis,
 fluctuat et multis irrequieta malis . . .
 Accumulat tantos coniunx miseranda dolores,
 quae mihi primaevi floris adempta fuit“.

Osim ovih pjesama imade tri pisma na kralja Vladislava II, od kojih su dva izvjestna, jedan neizvjestna data. Navesti ću jih koje ciele, koje u odlomcih zanimivijih.

U prvom pismu (cod. 2939 fol. CXXXIV—VI) iz Dubrovnika od 13 travnja 1492 godine piše Criević kralju: „Operae pretium erit, serenissime regum, si maiestas vestra sacratissima vultu hilari, fronte serena praesens opusculum eidem consecratum et legerit et perlegerit, atque saepius repetitum suo acerrimo iudicio examinaverit. Si nimirum tantus lector ac tam candidus index mihi contigerit, me laboris mei ac vigiliarum mearum numquam poenitebit. Alioquin si in malignum lectorem atque interpretem mei laboris inciderint, non nihil meo nomini ac eiusdem sacrae maiestatis laudibus derogabitur. Quibus si fieret, neque „parasceve Christi“, maximi optimique, neque „leva s. Joannis baptistae“, neque „poeticae laudes“ ab iniuria carere poterunt. Quid nimirum non denigrant, quid non confundunt illi, qui plurimum se scire fatentur, cum nihil sciant? Nos vero hac mistura opus nostrum variavimus, ne coelestis vestrae maiestatis verecundia continuis suis laudibus sui ingeniti ruboris impatiens sit, quod sane et priscos poetas factitasse memoriae proditum est, cum coetaneos principes suis monumentis commendarent. Sic Symonides, antiquissimus poeta, cum Scope regis laudes caneret, illis magnam partem in commendationem Castoris et Pollucis asseruit, quorum ope ab imminente exitio liberatus fuisse traditur. Idem, ut caeteros omitteram, noster Maro ac Oratius fecerunt, qui, cum universa sua opera Augusto ac Mecenati dedicarent, in illorum laudibus non nimis immorati sunt, sed, quo magis lectoribus placerent, diversa varietate suum carmen asperserunt. Ego vero, licet omnes antiquos poetas, si dicere fas est, religiose ac pie colam, tamen, pace omnium dixerim, hac parte illis iure ac merito anteposendus sum, quod non Castoris ac Pollucis laudes aut partem alicuius obscoeni operis vestrae maiestatis carminibus, uti plerique fecerunt, interposuerim; sed Christi maximi optimique ac sanctissimi Joannis B. quibus suas etiam laude-

eadem sacratissima maiestas vestra libentissime impertiretur, nedum illorum gloriae ac sanctissimo nomini ulla ex parte, quod nefarium est, aut resistendum aut invidendum putet; quum etiam eadem mansuetudo atque modestia vestra nihil sibi vindicare patiatur, sed omnia sua . . . deo immortalis ascribat. Quod quomodo ita sit, sacratissime rex Ladislave, eo libentius meum opusculum et accipies et leges, quod inter tuas laudes pie ac sancte de deo loquamur. Quod si fecerit E. S. V. me suis litteris certiores facere non dedignetur, quo sciam, quanti me, clientellamque meam, ac libelli mei dicaturam faciat; nam ab eadem et gratia et auctoritas ingenii mei patet; immo etiam suarum laudum. Quare debita opera Nicolaum tabellarium conduximus, quo maiestati vestrae una cum hac epistola libellum meum redderet, atque responsum, arbitrio eiusdem, accipere maturaret. Etsi nimirum frater meus Stephanus orator ad eandem proficiscatur, una cum collegis amantissimis mei: tamen, quum publica negotia gerant, me illis hoc privatum munus demandare nequaquam passus sum. Quare, quicquid id operis est, a meo tabellario libenti animo atque hilari vultu accipere digneris, quod serenitati vestrae et ingenio et sumptu pro viribus concinavimus: quod sive placuerit sive displicuerit, maiestas vestra significet me mihi declarandi gratia; nam si placuerit, caetera volumina, quae in manibus imperfecta habeo, mature ad unguem exacta eidem dedicabuntur; sin minus, nullius posthac operis editione me gravari patiar, ac si mihi gravi edicto interdiceretur quicquam ulterius. Ad nutum nempe maiestatis vestrae et scribere et silere paratum esse scias; utrum vero faciam, digneris mihi imperare. Sive quod manu sive ingenio sive facultate agere possim, tuum, o rex magne, quod optas explorari, labori iussa capessere fas est. Quod si praesens experiri velis, valeat Rhacusa, valeant patrii montes; uno vel levissimo nutu proficiscar, quocumque imperas; malim nimirum sub maiestate vestra servitium pati, quam aliis imperare, tale nempe servitium:

fallitur egregio quisquis sub principe credit
servitium, nusquam libertas gratior extat

quam sub rege pio; nemo itaque serviret maiestati vestrae, quin mallet, quam liber esse, si sapiat. Ego sive absens sive praesens sim, si modo velit E. S. V. eiusdem servus atque mancipium vocabor. Valeat S. V. ac me commendatum habeat. Datae Rhacusae idibus aprilis MCCCCLXXXIXIII.

Od onih pjesama, posvećenih kralju Vladislavu, o kojih je spomen u tom pismu, nalazi se „Parasceve“ u rkp. 1678 fol. 30—38, zatim „in s. Stephanum protomartyrem“ ondje fol. 211—12, kojoj je srodna „ad Florentiam, postulantem laevam s. Joannis“ ondje fol. 20—23. onda „oratio de laudibus poetarum ad regem Vladislaum“ u rkp. 2939 fol. CLX—XVI U posljednjoj radnji dokazuje Criević u posveti, kako su svikolici vladaoici, za primjer navodi vel. Alexandra, Pompeja, Augusta, Antonia itd., nastojali pridobiti pjesnike, da jim djela pro-

slave i tiem predadu potomstvu; pak onda nastavlja: „quod cum ita sit, serenissime rex, tuum est poëtas diligere . . . Ego vero, quamvis poëticum nomen atque lauream maximo omnium litteratorum consensu in ore totius urbis adeptus sim: tamen non adeo insolens atque arrogans sum, ut me poëtam affirmare ausim; et si ausim, non tamen eum, qui alicuius magni principis laudibus suscipiendis par atque idoneus esse possum. Verum cum maiestatis tuae nominis studiosissimus sim, non potui me continere, quin aliquod voluntatis meae pignus eidem dedicarem; non quo iactarem ingenii mei copiam, quae nulla est vel si aliqua est multo minor atque inferior tanti principis laudibus est; sed quo studium, observantiam, fidem animi mei erga maiestatem tuam exprimerem. Saltem nimirum voluntate, sin minus ingenio laudabimur. Accipies igitur, serenissime rex Vladislave, hoc opusculum vultu hilari; fronte serenata nec verecunda tuas laudes legas; atque ut laudanda facis, sic etiam laudari maiestate tua non indignum putes; tum illum, qui te laudibus afficit, tuorum numero adscribere non dedigneris. Tantum vero principem omnes meritis superare decet. Vale“.

Sljedeće je pismo (ibid. fol. LXXXII—III) E. L. Criević pisao kralju Vladislavu II iz Dubrovnika 13 studenoga 1502. „Qui me subrusticus pudor retardat, fortuna tenuis erubescit, pusilla eruditio deprecatur, tua regia magnitudo deterret, instigat studium, fides, clientella, amor imperat, praesertim humanitatis facere cogit opinio, ut licet privatus, ad talem tantumque regem scribere non pertimescam. Et hoc maiori fiducia, ne dicam audacia, facio, quod meas litteras ea fronte, quae decet regem h. e. hylari et serena, legis; quod mihi documento est, tanto regi meas nugas, quo magis missas, non displicere; quod si minus ut doctissimo, saltem ut nominis gloriaeque tuae studioso, plus etiam quam debes, facis. Tanto nimirum regi placere magnae loco mercedis est, et cui mea perexigua doctrina respondere non possit, amor, fides, studium, obsequella vel praevalere possit. Quae illi doctrinae, quae tuarum laudum studiosa est, faves; retulit enim mihi Blasius Mlascogna, vir nobilis et praestans tuaeque maiestati deditissimus, quod proximis meis litteris mirifice sis delectatus, quibus nostri memoriam, et loci et temporis intervallo et tot et tantarum rerum multitudine paene, immo potius, exoletam, renovavimus. Quod mea culpa, vel potius fortuna, factum est, et quadam temporum meorum ratione atque incommoditate, quod me crebris litteris tuae maiestati non repraesentaverim. Nam tibi quum numquam praesens innotuerim, sed per carmina et libellum perexilis Minervae, litteris saltem mei nominis memoriam tenere debueram; quod sane non esset ommissum, si mihi gravior fortuna ocium meum non extorsisset. Nunc eodem tenore me fatigat, nisi quod tuum numen, tamquam in tempestate laboranti, nescio quod salutare sidus affulsit; cuius ope certa mihi spes est a tot fluctibus evadendi in portum et ocium, quo tua bella et paces perpetuis possem commendare monumentis. Quod si per te cum fortuna in gratiam redimus, hoc est: si

me praesens praesentem tuorum numero adgregaveris, meae musae, quae tibi ancillari cupiunt, tuae maiestati non erunt dehonestamento; sed invicem tu illis non minus praestabis quam accipies ornamentum, inter tot principes nostri saeculi quolibet ore celebrari dignissime, stimulus et calcar omnium poetarum, nec Virgilii aut ingenio Ciceronis impar argumentum. Quod si vel historiam vel solutam plusculum diligis orationem, utroque genere dicendi non erimus poenitendi. Seu genium et mores quaeris, non medio ore meis litteris erit collorarium; sin patriam et fidem, adhuc aliud superpondium et auctuarium damus. Quod si te regem praestas, qualem mihi per litteras et nuntios pollicitus es, atque ideo debes, quod regia promissa, quo facilius praestari possint, eo magis debentur: nos tibi tuarum rerum scriptorem non omnino respuendum, nec poetam fortasse barbarum praestabimus, qui tibi nunquam suas lucubrationes non consecrabit, quarum nonnulla poemata, primitias mei ingenii, quasi arrabonem meae devotionis erga maiestatem tuam, habes; que propediem excussoribus formarum cum caeteris opusculis, ut iustum volumen sit, denuo tuo nomini inscribenda, dabimus. Quod si, benigne princeps, accesseris, quam primum ad vos cum essedis versuum advolabo; quod tuum erit facere, atque per litteras me a civibus meis impetrare, ne illos ultro deseruisse videar, qui mihi satis honestum praestant salarium. Quare si me tuae vocationis praerogativa dignabere, mea peregrinatio et commeatus a civibus meis erit honestior; neque iniuria a liberis et domo avellar, si non oblatis sed invitati hospitibus utar privilegio, quae res in tuum numquam intermoriturum decus redundabit. Quare ut laeto supercilio annuas, te etiam atque etiam rogo, numenque tuum prostratus adoro. De ceteris rebus h. e. publicis nihil scribo, praeter quod hostis tuus repentina consternatione panicum terrorem repraesentat, quod non de manubiana praeda sed vita et salute sit decertandum, quod nusquam minus quam domi sibi tutum esse cognoscit. Vale. Datae Rhacusae idibus Novembris MDII anno salutis, regnorum vero Ungariae anno XII, Boemiae XXXI.“

Iz medju ovih dvaju listova, od 1492 i 1502 god. pisan je taj treći (ibid. fol. CXXXVI—VIII) bez izvjestnoga data, ali po svoj prilici, kako se iz uvoda razabire, pisan 1499 god

„S. R. M. Mirabere forsitan, optime regum Vladislave, cur, qui tamdiu h. e. septenium, totidem nimirum aut plures anni sunt, ex quo nescio quid opusculi ad te misimus, tamquam silentii deus, Arpocrates, aut Angenor, compresso ore tacuerim, nunc audax, temerarius, impudens hiscere, et tantum regem, tot et tanta negotia cum pacis tum belli sustinentem, interpellare audeam; quasi desint isti, qui tuae maiestatis delicatissimis auribus sturnatim graeculatumque obstrepant, tamen neque diuturni silentii, neque repentinae garulitatis reus culpabor, si modo non me sed fortunam meam in culpa esse cognosces. Illa nimirum in me interpellando non temperat, illa omnes

¹ Posljednje dvie oznake potvrđuju, da je list pisan 1502 god.

de me ludos facit, illa ocium, illa patrimonium extorsit, ac pro his assiduum laborem et annum minerval reddidit; nam me de oratore rhetorem, de poëta trivialem ac sellurarium professorem fecit; et velut ex pristino relegatum aut notum senatulo, ut Dionysium tyrannum Corinthi, sic me domi ludum aperire coëgit, in quo sane, ut in pristino aut in ergastulo, nunquam mei, semper alieni iuris sum. Neque tam pro me quam pro te, me dius fidius, indignor, cui iusta volumina, per litteras olim pollicita, ne litteram quidem solvendi occasionem habeo. Itaque pendent opera interrupta, minaeque murorum ingentes, aequataque machina coelo. Illa nimirum, quae olim in ocio inchoavimus, cuius operis partem tua celsitudo tantopere per litteras commendavit, nunc imperfecta, ac, sic diis placet, plena araneorum sunt, ac sine cedro regiae laudes, tineis blattisque obsitae, carptim ac mordicus semicommesae, ut a capris vites, abroduntur. Quod si tuis laudibus consuli vis, si tetra ab his animalia abigi, si meis libris, hoc est tuis monumentis, famam, gloriam, salutem dari: ocium est studiis meis impetrandum, ocium sive in secessu sive in ore tuo imperandum, vel brevis occasiuncula tui nominis ornandi, propagandique tribuenda. Nam licet solidis rebus et recte factis, quae vera gloria est, abunde polleas, tamen rerum gestarum memoria, nisi litteris conservetur, caduca, brevis et momentanea solet esse. An pyramides, an mausolea, an colossi, quam poëtarum monumenta, famam ac benefacta hominum corroborant? Quod si me, benigne princeps, solvendo vis esse, si me per litteras obaeratum diutius non pateris atque tuarum laudum decoctorem: exime me a ludo, in quo male ac laboriose ago, et tanquam Hercules Theseum a carcere et cerbero, sic me ab hoc ergastulo, in quo me pueri, bellua multorum capitum, tenent. Assere me mihi, hoc est tibi, hoc est litteris et musis vindica, nisi mavis meos discipulos quam libros, utpote quos magis milites quam poëtas aut oratores facio; ut nimirum Chiron Achillen, sic ego illos per intervalla, romano more, et armis et litteris exerceo, atque in utroque versari non incongruum puto. Talem olim Augustinum, nostrae iuventutis florem, ad te missimus, optimae indolis adolescentem, et armorum et litterarum disciplina expolitum, quo nihil mansvetius, nihil candidius, nihil amabilius, nihil etiam amantius; et nunc currenti ad te calcar addidimus tuae clientellae, tuo obsequio penitus anhelanti. Quod si tantae fidei, tanti candoris, tantae probitatis et industriae et plenum bonae frugis adolescentem tuorum numero ac impensius aggregaveris, non erit serenitati vestrae poenitendum. Me vero, etsi mea iam praecox deserit studia, doctiorem tamen tanti principis aulam, quoddam bonarum artium peculiare domicilium ac omnium virtutum culmen ac fastigium praestabit: plus nempe te spectando famulitia tua, quam mei discipuli me audiendo, proficiunt. Non est igitur periculum, quod Augustinus apud tantum regem, unicum litterarum fautorem, ullius disciplinae iacturam facturum sit; neque nimirum tui aulici tam luxu ac deliciis quam virtutibus affluent. Tuorum igitur familiarium consuetudinem, praesertim tuum probum os,

tuam lucem atque maiestatem conspicuam atque venerabilem meo discipulo invideo, felicemque eum existimo, qui te praesens praesentem audiet, videbit et alloquetur. Quae res si mihi contingeret, me fortuna non invidere non potuit; nam si tempestiviter ociarer, tuam vel absens, nedum praesens, demereri possem benivolentiam. Nunc utrumque mihi denegatum est per fortunas meas, in quibus tam graviter fluctuo, ut me, clarissima ac pudicissima demum coniuge viduatum, orbare non pepercerunt; quam vero mea voluntas pertinax sit in te commendando, quibus interpellata fluctibus ab his studiis avocetur, his meis versibus tibi testatissimum sit." Ovamo, mislim, spada pjesma u rkp. 1678 fol. 23 - 24, koje njeke vrste navedoh nešto više, gdje se naime tuži što je supругu izgubio.

Imade u rukopisu br. 2939 dva lista Crievičeva, pisana izriekom „episcopo varadiensis“, treći ne ima toga naslova, ali ne ima sumnje, da je upravljen na istoga biskupa. Listovi su od 13 stud. 1501, od 26 listopada 1502 i od 14 svibnja 1509. Ime se biskupu ne navodi; ali znamo od druguda, da je kralj Vladislav god. 1501 prenesao svojega tajnika i vesprimskoga biskupa imenom Gjuru na varadinsku biskupsku stolicu, pak da je on sjedio na njoj sve do 1506 god. koje ga zamieni biskup Žiga Turzo, upravljajući ovom biskupijom do 1513 godine. Gjuro bijaše ljubimac Vladislava, koj u svojem pismu¹ na papu Aleksandra VI hvali njegovu „ingenii dexteritatem, singularem fidei integritatem litterarumque eruditionem“. Ona dakle dva prva pisma upravljena su na toga Gjuru, ujedno kraljevskoga kancelira.

Prvo (ibid fol. LXXXIII—IV) pismo od 13 stud. 1501 glasi ovako: „Aelius episcopo varadiensis S. P. D. Indulgentia tua, non censura, fretus ad te scribo; quod me non exillis fortuna aut ullius doctrinae fiducia aut ulla virtus, sed opinio et fama constans tuae benignitatis facere subinvitavit. Nam quod in me desideratur dignum aliqua commendatione (multa autem, immo omnia desiderantur), credibilis humanitas tua et pudor ingennus et simplex et lacteus candor copiosissime praestabit. Videre nimirum videor, nec iniuria mihi spondere possum, tuo patrocinio me apud regem et commendatum et commendabilem fore. Licet nempe superioribus annis illius maiestati quaedam poemata nominatim dedicaverim et proximis diebus nostri memoriam pene exoletam per epistolam et longiores elegos interpellaverim: nisi tamen tu favore atque auctoritate, qua plurimum et secundum regem polles, et illa tua comi facundia et nectaris instar oratione dulci, quam Homerus Nestori tribuit, praesto esse et opitulari volueris, qua parte illi placere possim non video. Quodsi volueris quantum potes, bene mecum agitur, et supra spem et supra vota; sin minus, non est, in quo confidam, hoc est: per me nequeo commendari, tuae vero commendationis usura non esse commendabilis non possim, quam praerogativam si mihi praestiteris, vel immerenti, sin minus re saltem animo conabor mereri, cuius magnitudo quamlibet facultatem apud

¹ Katona: Hist. crit. VIII, 301.

rectum iudicem aequabit; si modo, cum gratias habemus, solvimus et cum solvimus, habemus, ut noster Cicero putat. Quare digneris me plusculum regi commendare; quod fortasse mutuum dabis, nam invicem nostris monumentis aeternitati te commendabimus, seu, quod magis dicere volui, commendare pro viribus conabimur, seu quod prosa seu versa oratione possum; quod utrumque plerique admirantur, ego multo minus esse puto in dies, tamen non nihil auctum iri spero tuae gloriae splendorique praedicando totum inserviet; nec unquam desinam tibi cliens esse devinctus atque obnoxius. Vale, meque commendatum habe, et eo magis, quo minus sim commendabilis. Datae Rhacusae anno salutis MDI idibus novembris “

Drugo pismo (ibid. fol. CLVII—X) od 26. listopada 1502 glasi ovako: „Aelius episcopo Varadiensi, suo principi. Credo te publicis occupationibus distineri, aut potius in maritando rege saltu et tripudiis et reliquis nuptiarum deliciis fatigari atque, ut Helenae poculi, omnium oblivisci, iocosque inter et fescenina dicteria nihil loci esse aliorum spectare, nedum aliquid serio aut dicere aut cogitare; ac propterea, negotiis gravioribus interimissis, scribendis litteris non vacare¹. Nam quod mihi non respondeas, ne te per arrogantiam facere credam, candor et humanitas tua deprecantur. Ergo mihi saltem post repotia responsurus es; et ita spero, quando tibi, candidissimo homini, nihil facilius nihil gratius est. Neque nimirum te puto tuam timere liberalitatem, aut benevolentiae esse parcum, quod utrumque a te postulo et nihil praeter. Haec vero et immerentibus, quae tu facilius praestas, quo magis te mihi praestaturum confido, quod non tam usui meo, quam tuae gloriae inserviet. Et non sunt munera dantis, laetus et accipiens, quod utrumque est maxima merces, totaque auctoris. An adhuc consultas, quid facturus es? me Hercle, non puto; nam

gratia, quae tarda est, ingrata est; gratia namque quae fieri properat, gratia grata magis.

An adhuc animum meum patientiorem vis esse? nam litterae meae balbutientes male illum produnt, male arguunt, male internuntiant. Quod si ita est, balbum lectorem quaere, nam balbi balbos intelligunt; illi indicabunt, illi expriment meas cogitationes, sin minus sermone plano h. e. latino, saltem nutu et signis. Sed tamen, amoto ludo et sine ambagibus, paucis accipe quod volo; si potes, accersas et egere vetes et scribere cogas.

Nihil praeter tuam et regis benevolentiam et liberalitatem postulo. Minerval domi habeo honestum; tamen si vestrum est honestius, vale Rhacusa. Hoc facio, quia me foris aegre meo sumptu sustentarem; alioquin nemo me esset liberalior; quod facere penes te est, facias;

¹ Ovdje Criević smjera na ženitbu kr. Vladislava II s Anom od Candale, koja je iz Francezke preko Mletaka kroz Hrvatsku došla u Ugarsku i 10 kolovoza 1502 okrunjena u Stolnom Beogradu. Vienčanje je bilo u Budimu; a bijaše i dubrovačka obćina tudjer zastupana po Klimentu Gučetiću i Marinu Banjini, kroz koje posla darove u vriednosti od 4500 dukata.

ego quoque quod mearum partium est, navabo diligenter. Neque sim vilior vobis, quod offeror, qui a Venetis invitor, nisi me Traianus Bullanus fallit, qui me per litteras publicitus accersit, ut Venetiis, quanti velim, doceam. Idem Alexander Farnesius, cardinalis, et Paulus Ursinus, me Romae facere vellent. Sed ego a vobis conduci mallem et istic studia optimarum artium profiteri. Quaeris: quanti contentus essem vobis annuam operam locare? ingenue fateor: ducentis vladislavis; aut CCC, si non tuus essem convictor, ita pluris oporteret propter sumptum, quem facerem, et filiolas, quas tres habeo indotatas, quibus maritandis me aliquid pecullii corrogare, vobis non esset indecorum. Neque tam labori meo quam gratiae tuae referrem, quod nulla aetas conticesceret; scirentque posteri de te, quod de episcopo Nolano ant s. Nicolao praedicatur, ne dicam de Phalari, qui licet tyrannus, magnifice et liberaliter fecisse dicitur, quod Stesicori poëtae filiabus legitimas dotes impenderit. Quod si mihi quis faceret, non esset diis immortalibus inferior, et merito quidem, nam deus est mortali iuvare mortalem.

Ego cum Cinthio tuam epistolam ostendissem (is nimirum nuper in meam domum divertit, duarum triremium praefectus), in qua scribis, ut animum meum tibi patefaciam, consuluit, ut omnia, quae velim, aperte tibi committam, cui vel Cereris sacra recte possint et quaelibet mysteria credi. Uterque de tuo candore et humanitate non dispar tulimus iudicium; uterque tua verba non vulgi sed magni ponderis esse putavimus. Quare mihi currenti calcar addidit, ut tibi totus addicar, totus devovear, ac meam tibi simpliciter detegam voluntatem; ita nimirum commodum atque operae pretium fore putavit.

Quod si tibi meus animus patet, si voluntas mea tibi cognitissima est, vide quid agendum sit mihi et consule; tuum mihi consilium erit instar oraculi. Ego illa, quae mihi iusseris, me facturum polliceor; atque tantillum a tuo nutu deorbitabor, modo vicissatim intellexero, quid me facere iubes.

Parturiebam opusculum exametro carmine, dum haec scriberem, quod eram ad te missurus; sed prius solvit tabellarius, quam edidi; quare aliam mittendi exspecto occasionem.

De rebus novis nihil habeo, nam illud vetus est: Italiam more cameleontis in horas et in singula momenta mutari; et orientem, quae semper monstra parturire nunc etiam adorare; neque ulterius pictorum sola basiare regum, sed municipem Thyaratam, novam Semiramidem, non armis sed trabea et gemmis indutam lucem, imperatorem immo deum haberi, ut de Sertoriana cerva iam plane vetustati credendum sit. Haec tanquam ab illa Platoris republica, quae nusquam est, prosiluerit, legem communibus nuptiis promulgavit. Ita nempe oratores nostri se compertum habere nunciant. Rursus Saturni morem revocat: omnia inter consecratos indivisa atque aequalia faciendi. Itaque nunc Venus et Juno apud Arsacidam promiscua est, et tanquam non una sed utraque lateat in felle, haec opes illa suas delicias praestat; nam ubi terram matrem pedibus scalpit, affatim aurum

emicat et ingentes divitiae scatent, quibus stipendiis suos complices et sequestres ditat. Huius animalis consultorem dicunt ephoebum regem, pulcherrima facie praeditum et instar Bachi aut Apollinis investem, ut uxores ita omnia omnibus sua communicare, omnibus patere, omnes admittere cuiuscunque haeresis, atque tanquam Veneris baltheo omnes ad se vel christianos allicere, quos pluris, quam Magmedis professores, facit. Haec insuper medacia dicunt: campos, quos ille devoverit, sterilescere, quod victum denegantibus diras imprecatur; rursus illorum, qui commeatum praestant, omnes agros fortunari. Hanc vero augeri religionem, quam fratres illi maiores ancillantur, et hoc facere se praedicant iussu coelitum, quos illum saepius allocutos fuisse testantur. Qua credulitate subiugantur animi Turcharum, ut iam apud illos assidue transfugia et defectiones fiant. Ipse imperator cum hanc rem in coetum et concilium suorum procerum retulisset et prudentum responsa poposcisset, post multas eorum altercationes decretum est: hoc bellum omnino esse totis viribus capessendum, et Alisophum cum suis sequestribus, magis quam christianos omnes, hostem iudicandum. Neque obstitit, quin hoc decerneretur, quod orator Arsacidum nomine sui regis pacem oratum accesserit et munera non parvi pretii obtulerit: unum tapete babylonici operis, libros tres regiis decoratos umbilicis, et camelos XX. Libri unius evangeliorum Christi materia est, alterius lex Magmedis cum quibusdam controversiis, tertii historia a condito aevo. Sed Turca, fraudum consultissimus, timet Arsacidam et dona ferentes; et mavult apertum bellum, quam simulatam pacem. Nam haec illi legatio, tanquam exploratio esset et insidiarum plena, suspecta fuit. Quare infecta pace orator seu magis speculator discessit; Thurca vero hoc unum bellum cogitat, hoc unum machinatur, cetera h. e. christiana quolibet suo dispendio ommittenda putat.

Haec scripsi, ut potui; citius quam asparagi coquantur, quod utinam epistola non probet. Si videbitur, rursus ad me illam remitte; ne illius exemplar meus desideret librarius. Nam licet non digna sit inter reliquas reponi, tamen illa mihi digna videtur, licet monstrosa sit, qui forte fortuna ut simia facio, turpissima bellua, quae suos tamen partus pulcherimos putat. Utcunque est, nemo qualescunque liberos sanae mentis interire cupit.

Reliquum est te rogare, ut Blasium Mlascognam, cui has litteras ad te dedi, quem tanquam alterum me amo, tuorum numero adgreges. Dignior alter nemo sodalitis est, nemo favore tuo. Meque habeas commendatum, et regi nostro serenissimo me de manu in manum, ut dicitur, tradas; nitriensique reverendissimo¹, meo veteri amico, me insuper commenda. Datae Rhacusae MDII, VII C(alendis) N(ovembris)“.

Criević je na slavu svojega prijatelja Trajana Bullana, koj ga pozivao u Mletke u učitelja, izpjevao pjesmu: „ad Traianum Bullanum urbs Veneta“ (cod. 1678. fol. 18—20).

¹ God. 1502 bio Nikola de Bataka.

Napokon treće pismo od 14 svibnja 1509 (cod. 2939 fol. CLIV—V) glasi ovako:

„Reverendissime in Christo pater et domine.¹ Post debitam commendationem. Crimine quo merui, regum placidissime princeps, quove errore miser, ut praeter amicos tuos omnes ego solus absens sim, nec ore tuo nec vultu nec sermone perfruar. Quo desiderio tam diu maceror miser, nec magis servus libertatem, exul post liminium veniam, deportatus et gratiam, eiectus portum desiderat, quantum ego te videre, te alloqui et tuae maiestati genuum cernuus ac supplex adorare cupio. Quod si mihi contigerit, et vivam et moriar felix; alioquin nec vivam nec moriar libens. Nam licet et in senatu sum et inter meos nemini secundus sententiam roger, tamen adeo desiperem, si non tuam benevolentiam ac liberalitatem, quam nolantum senatulum, pluris facerem; licet sententiis dicundis, patriae tutandae et in delectu rerum non indecores simus, sed nihil ad tuum equitatum, caesar; quodsi fortuna mihi obsecundaret, iam diu te coram tuendo meos oculos explessem; sed quia non licet, animum expleo, qui te absens absentem auditque videtque. Ut autem magis hoc desiderium leniam, frequenter ad te scribo. Quodsi rescriberes, tecum praesens colloqui viderer, neque tantum intervalli et meam incusarem fortunam; praesertim si cognoscerem tuam erga me exolevisse benevolentiam, cui sane nihil est temere quod proferam; adeo in illa omnes spes opesque meas sitas puto, ut cuiusvis rei quam illius iacturam mallet. Quod si me diligis, hoc saltem tuis litteris declara, ut vivam, ut moriar libens; nam nulla re magis, quam tua me gloriari iuvat amicitia. Quod si diutius taces, ut Amyclae silentio peream; sin vero loqueris, tui sermonis melle politi, velut Mercurii virga, reviviscam, aut in gramine glauci fiam immortalis.

De rebus meis hactenus. De rebus publicis accipe: imperator per plures dies non prodiit in lucem, quod graviter aegrotantis indicium esse dicunt; oratores tamen illius ad Danubium morantur, prorogandis induciis cum rege nostro. Arsacidæ vero nescio quid machinantur, nam novus Pacorus rediit ad Cappadociam, propterea in oriente tumultuantur.

Vix haec paucis; caetera quae vestra plurimum scire interest, nec hic scimus; quod hostes apud Danubium machinantur, edicto ponte opus est, ne ripae insanis pretiis deserantur. Vale. Datae Rhacusae MDIX postridie idibus maiis“.

Iz ovih listova crpit će naš književni povjestnik podataka za život, ćud, težnje i način mišljenja pjesnika E. L. Crievića.

Imade još u vatikanskom rukopisu pjesama i govora našega Crievića, koje označuju njegov položaj u Dubrovniku, njegov odnošaj na-

¹ Ovaj naslov pokazuje, da je list pisan biskupu. U samom listu imade dva mjesta, iz kojih bi se moglo izvesti, da je upravljen vladaocu. Ali opet na kraju govori se, da su turski poslanici došli u Podunavlje, da produže primirje „cum rege nostro“, pod kojim može se razumijevati samo Vladislav II.

prama njekim odličnijim obiteljim, iz kojih se pače dadu crpiti zanimivi podatci za onodobnu poviest ove znamenite občine.

Criević je svojim odličnijim zemljakom posvećivao plodove svoje vile; tako Nikolinu Menčetiću pjesmu „de pace“ (ibid. fol. LXXXVI—VII), a različite epigrame Nikoli Ranjini, knezovom Ivanu Gunduliću, Mihajlu Buniću i Antunu Gučetiću, za tiem Marinu i Mihajlu Sorkočeviću (cod. 1678, fol. 27—30, 125—126, 200). Pjesmom je on drugovao na dalje s Marinom Bunićem (ibid. fol. 79. 143. 77. 103), s Ivanom Gučetićem (ibid. 62), s Marinom Gradićem (ibid. 69), s njekim Vidom (ib. 210), s Damianom Menčetićem (ibid. 149), s Karlom načelnikom u Slanu (ibid. 204). U pjesmi „ad sodales“ (ibid. 137. 138) sjeća se druga „Benibassae“ (Benešića), svojega učenika Andrije, za tiem Vida („doctum iuris utriusque“) i Franje „soboles Rogadaeorum“ (Rogačić). Iz ovih ću pjesama iz vaditi samo odlomke, koje se odnose na pjesnika i dubrovačke odnošaje.

Gradiću se Criević tuži na svoj domaći život:

„Nunc ago natalem Christi, Gradaee, nec illum
quem sibi peccato gessit in orbe deus;
nam Christo nascente fuit pax alma per orbem,
ast ego perpetior bella nefanda domi:
bos stabulum Christi, sociusque adflavit asellus,
adlatrant stabulis ora canina meis;
ambrosioque dei vagitu parva sonabant
tecta, meis carcer quaestibus ecce tonat . . .
mystica stella deo et sidus natale refulsit,
interdicta meis sidera sunt oculis . . .
expositumque palam Christi praesepe patebat,
clauditur invicta ianua nostra serâ . . .
Non malefacta tamen vitae probrosa piamus . . .
Non multis vitae nocuerunt crimina, nobis
linguae libertas et pia verba nocent:
scilicet haec nostri sudoris idonea merces,
hoc precium vati redis, Apollo, tuo!
Qui licet accuser verbis peccasse protervis,
dote tamen propria lingua redempta mea est;
quae modo panonici decoravit funera regis . . .
Non tamen hoc facinus dicam patrasse senatum,
qui me praecipuo semper amore colit;
facta simultatis luimus, morsusque malignos;
huc me in pistrinum livor acerbus agit . . .“

U svojim elegijah, namijenjenih prijatelju Marinu Buniću (ibid. fol. 77—104) pieva pjesnik o svoj bolesti:

„Cur non degener, o Marine, cur non
exhaeres fuit Aelius paterni
morbi, consimili tenore cuius

vexatur? neque non Venus, scyphique
 me laesere, sed insitam propagat
 pestem nobilitas avita, quam per
 priscum stemmata traducam dedere.
 Cur arrare montes
 vastos Illyriae colonus asper
 cessavit genitor? . . .

Dubrovačkomu liečniku Andriji iz Modene tuži se pjesnik i traži
 liek kostobolji:

„Andrea! graviter tuus poëta
 egrescit podager, iacetque lecto;
 quem talum prope pollicemque dextrum
 in dextro pede Syrius momordit.
 Ergo accingere vulnere medendo,
 dum spes est opis in malo recenti.
 Mala bestia est podagra,
 Coccyti soboles, soror Megarae.
 Ergo nunc
 doctos consule; et arculas latentes,
 librorum loculos revolve, quicquid
 Avicena docet, docet Galenus,
 Chousque, Hippocrates, meusque Celsus.
 Vis me plus triduo esurire, vis me
 impransum, abstemum dies et horas
 durare, omnia perpeti paratum
 cernis fortiter Helium; nec ignis,
 nec ferri medicamen abnuentem . . .
 Quod si convaleo, pedis pusilli
 magna est gratia; nam meis Camaenis
 insertabere curiae deorum . .
 Andreas venerandus usque et usque,
 Coelestis Mutinae decus perenne“.

Svomu prijatelju Vidu stavlja do znanja (ibid. 210—11) promjenu
 svojih misli i osjećanja, od kako postade svećenikom:

„In sortem adscriptus domini, mi Vite, mereri
 iudicii cupio pondera magna tui . . .
 Nunc me maius agit numen, melioraque praestat
 carmina; nunc repetit mutua dona deus.
 Vana nec ulterius sequar aut mendacia vatum,
 ornare linguam nec sine mente sat est.
 Nec sonet oretenus sophos aut ars rhetoris in me;
 agnoscat mores pagina sancta suos.
 Phoebe vale, valeant musae! Pia numina Christi
 sin canitis, musae, numina vestra sequor . . .

In fratrem si me suffragia vestra cooptant,
 maximus ut natu tu mihi frater eris . . .
 dedecori fratrum nulli, damnoque futurus,
 testor amicitiae vincula sancta piae,
 testor et imbellem sexum, duo pignora, natas . .
 Ex Saulo in Paulum tendam, Christique merebor
 aere, ex pagano nec nisi miles ero“.

Ova se promjena u stališu i čudi izrazuje takodjer u posveti (cod. 2939 fol. XXVII—XXXIII) pjesme na čast dubrovačkoga zaštitnika sv. Vlaha dubrovačkomu vieću, gdje uz ostala veli Criević o sebi: „Ego litterarum et sacerdotii professor et vester civis, aliarum rerum indigus carmen offero . . . Quod si non modo Blasii laudes sed etiam meum carmen placuerit: dabitur occasionem, ut quotidie magis magisque, non levia aut ludicra et que sapiunt impudicitiam aut malos humores, sed quae sacerdotes scribere et vestram reverentiam audire decet, deo sanctisque gratissima, vestro nomine a me publicentur . . . Ego etiam, nondum sacris initiatus, nonnulla huiuscemodi scriptis meis interserui; nunc autem, in sortem domini electus, nihil aliud conor, quam argentum (i. e. eloquentiam) ab Egyptiis mutuare et in illo sacrificium laudis offerre, quod exorsi sumus a Blasio elegis versibus“.

Novčane neprilike pjesnika zasvjedočava ova pjesmica (cod. 1678. fol. 138) na prijatelja „Pansu“.

Dignere aureolos credere, Pansa, decem;
 namque meam vacuant dispendia multa crumenam,
 menstrua contingant sive diurna mihi,
 *hoc solvam integrum sextiles usque calendas“.

U ovih vrstah (ibid. 58—73) jadikuje pjesnik nad gubitkom svoje supruge, koja mu ostavi nejaku djecu:

„Ast ego defuncta crudelis coninge vivo,
 debueram pariter qua moriente mori . . .
 Irritant luctus pignora parva meos,
 imbellis quorum miseranda infantia iustam
 maternae poscit sedulitatis opem,
 lac et opem, parvique implorant debita natis
 brachia complexus, oscula nota petunt“.

Prijatelj i rođak Crieviću Ivan Gučetić sastavi djelo, koje prozva „Delphinus“. O tom pjeva Criević u pismu poslanom (ibid. fol. 62) rečenomu Ivanu:

„Hinc tibi laudatus Delphin, facunde Joannes,
 Instaurat veterem per nova monstra fidem . . .
 Tu tamen, o proles nostri maris, inclyta Delphin,
 nec nisi Rhacusiae mitis alumnus aquae“.

Criević je naišao u Dubrovniku i na neprijatelje i protivnike. Jedni su ga korili, što pjeva ljubezne i nečedne pjesme; takav bijaše pomenuti „Carolus, Slani praefectus“, koji Crievićeva „lascievientia carmina laccessivit, nescio quo cum felle nugari passus, dum felle ex cato, quasi figulus ex amphora urceum facit“. (ibid. f. 204—5). Ali ove vrsti protivnici umukoše, kada je sam pjesnik odustao od svjet-skoga te prešao na duhovno pjesništvo. Opornije je Criević probudio si protivnike svojom izključivom i strastnom ljubavju prama klasičkomu a mržnjom prama narodnomu jeziku, o kojoj navedeno je već nekoliko primjera. Novim primjerom budi sljedeći izvod iz njegova lista (cod. 2939 fol. CLVI) na svojega prijatelja: „Caeterum, quod de nostrate novo Liciniano scribis, immo quodam lucernario cane, qui semper litteras et litteratos oblatrat, non me tam illius quam Racusae miseretur, quae, dum provehit indignos opicos amusetos, bonos mores dedocet; ut est ille, quo facilius parietes exillyrissari possunt, cuius si multi similes essent, quod inter concionandum apud Quados Constantii augusti os coinquinavit, fere quotidie nobis esset timendum. Sed liberor hoc metu, quod non tam Romam quam Rhacusam esse romanam puto, nec magis Athenas atticas, quo tu doces, qui, quod prodigium est in abbata, non abbatismum sed atticismum sapis . . . nec, quod abbates reliqui vinum et crapulam, sed nectar et ambrosiam et Minervae lucernam redolet, undecunque doctus et elegans et facilis stili, quod alterius epistolae tuae copia non prolixa, alterius brevitās instar laconismi non angusta docet. Vale et litterarum decus, ut facis, adserere. Datae Rhacusae“.

Biti prijateljem klasičke prosvjete, a nepustiti, da ju zarazi duh narodnji — bijaše za Crievića osebita zasluga. Tako je on kard. Alexandru Farfesi u preporuku Marina Bunića naveo i to (ibid. f. 152):

„Est dignus, mihi crede . . .

Sic nullis scatet, ut puto, illyrismis . . .

agnoscas facile et merum latinum,

ipsum ne magis Aelium putares“.

I besjede E. L. Crievića zaslužuju pozornost svojom sadržinom, jer se u njih nalazi prilog za poznavanje samoga govornika i njegovih zemljaka i suvremenika.

Iz besjede, kojom je Criević pozdravio novoga dubrovačkoga nadbiskupa Raynalda Gratiana, rodom iz Cotineole, postavšega nadbiskupom 5 lipnja 1510, priobćujem sljedeći izvod (cod. 2939. fol. XIII—XVI): „Cum laetitiam venerationemque suam nostra civitas rhacusina, que nunc adventum tuum honorifice atque alacriter excipit, non modo suis nationibus sed etiam omnibus omnium saeculorum christianis cupiat esse testatissimam mihi munus hoc demandatum est iussu curiae, ut sim communis laetitiae et publicae congratulationis orator . . . Sed boni consulas, optime praesulum, rudem et incompositum sermonem, cuius infantia est testis et iudex . . . Nec opus est intima mentis operata pectoris verbis explicare, abstrusos affectus vultu prodimus . . . Hinc

occursantium tibi terra marique tanta frequentia; nam et senatus noster, tibi longe occursurus misit oratores, suae nobilitatis florem, et clerus noster, immo tuus, celerimam phasellum instruxit, quo tibi obviam navigaremus te salutandi tuamque dexteram osculandi gratia . . . Laetantur et finitimi sacerdotes a tuo non penitus alieni gubernaculo: Corcierenses, Stagnenses, Buduenses, Ricinienses, Bosnenses, et potissimum tribuniensis praesul . . . Quod vitia subegeris, scelera domueris, dum innumerabilia paupertinorum examina et totam religionem divi Francisci gubernares“. Osim ove besjede Criević je još tri pjesme (ibid. fol. XVI—XVIII) posvetio novomu nadbiskupu prigodom njegova svečanoga u Dubrovniku dolazka.

Za nadbiskupa Rajnalda Gratiana (1510—19) i to god. 1517 držan je¹ u Dubrovniku onaj crkveni sabor, u kojem je naš Criević riečito govorio (ibid. f. CXCVIII—CCII) za točno obdržavanje propisanih godišnjih sinoda i svećeničke stege. On je govorio na molbu samoga nadbiskupa: „praesul, quasi princeps senatus, me sententiam rogavit in hoc coetu celebrimo . . . pro ratione temporis et loci dicam.“

Kako je Criević branio prava državne vlasti dubrovačke u poslovih crkvenoga udruživanja, vidi se iz ovoga pisma njegova od 7 svibnja 1515 (ibid. f. CI—II): „Venerande pater . . . Tu svades, ut in hac religione divae virgini dicanda fiant tres massarii (ut tuo vocabulo utar): unus patritiorum, alter plebis, sexus etiam feminei sua praeses praeficiatur. Quod unum sane, pace tua dixerim, improbo . . . non laudo fieri plebis conventicula seorsim a patritiis, neque ulla collegia, neque sub nomine religionis . . . Nunquam patribus nostris placuit, ut usquam fierent concilia et coetus nisi iussu aut permissu senatus. Propterea hoc mane dixi consulendos patres, quibus invitis nulla fiant conventicula . . . Deinde veniat in mentem tibi, quod vestra religio vocabulis dissidet: quod alii minores, alii minimi, alii conventuales, alii Franciscani, alii Bernardini vocentur . . . Nos vero nolumus disparare ullo colore; unicolor civitas, una religione et catholica coniuncti, et uno patritiorum conventu, quorum regimen est vinculum et fundamentum totius civitatis. Quare hoc unum amoveas, quod posset nostram civitatem dissociare; caetera laudo“.

Znamenitije su pogrebne besjede Crievićeve, držane u spomen Gjüre Križanića (a Cruce) trebinjskoga biskupa, za tiem u spomen Pavle supruge Marina Stjepana Zamanje, kneza Martula Zamanje, Gjona Sorkočevića, Bartula Rastića, onda Nikole, Mede, Damjana i Bartula Gučetića, na dalje Pavla Basiljića (ibid. fol. LXXXX—II) i Marina Gradića, napokon dubrovačkih liečnika Nikole Morellia rodnom iz Firenze i Andrije rodnom iz Modene. Iz ovih govora navesti ću samo zanimivije odlomke.

U govoru na uspomenu biskupu Gjuri (ibid. fol. I—IV) koj je umro oko 1513 god. i sahranjen u crkvi dubrovačkih Benediktinka

¹ Godina sledi iz ovih rieči u govoru: „Nam et hoc anno a pontifice Leone X perfidia et pravitas Averoiatarum condemnata est“.

sv. Simeuna, veli Criević izmedju ostalih: „Verum enim vero incertus sum et animo pendeo, facturus ne sum opere pretium, si Ragusam, illius patriam, ab Epidauro usque et ab urbe Roma propagatam, et patricium genus et maiores laudavero . . . ostensurus illum non modo Cruciorum familiam meruisse sed etiam vicisse . . . Quam moderatus incessu, quam sobrius in victu; cuius operimentum ad frigus, cibus ad famem depellendam fuerat . . . cucullari veste et modico cibo contentus, delicias omnes, ut libidinum fomites et magistras, aspernari . . . Quis non nescit, quae doctrina illius fuerit, quod flumen eloquentiae? . . . Omnis enim civitas ad illius bibliothecam confluebat; et de qua quisque re vellet, tanquam alterum Carneadem, illum audiebat. Coëmerat nimirum magnam librorum suppellectilem, duo millia, credo, aut plura¹, quibus omnibus et singulis lectitandis totum vitae tempus contriverat. Quare quantum caeteri in singulis, tantum ille in omnibus profecerat disciplinis: grammaticen, dialecticen, rhetoricen et mathematicas artes, imprimis astronomiam ad unquem noverat. Amabat nempe scientiam scripturarum, ut carnis vitia non amaret; nam interdum et noctu aut legebat aut scriptitabat aut docebat aut supplex per horarias preces cum deo loquebatur . . . Quam plenis ibatur viis, cum in aede divi Simeonis inter sacras sorores de cultu divino praedicaturus esset! . . . Sed ante omnia nepos ex eadem Cruciorum familia, Drage, vir honestissime! te a patruo tuo dissociari per obitum ipsius molliter et muliebri ritu lamentaris. Meministi nimirum, quanti fecerit illum rex regum Mathias, cum pacis cum belli decus, quo nemo principum liberalitate et militari disciplina, regiis artibus, in hac hominum memoria habetur illustrior; cuius testimonio, auctoritate, patrocinio adiutus, tot honores habuit, tot emolumenta. Nam bis in praesidem electus, quem vocamus abbatem², non modo duo monasteria sed etiam omnem monachorum religionem, quotquot sunt in illa provincia septemtrionali, sapientissime gubernavit; adeoque admirabilis illius prudentia fuit . . . ut nemo fuerit vir illustris in tota Pannonia, qui non illius amicitiam appetierit, sapientiam consuluerit, sanctitatem observaverit. Quare ille domum rediit opulentus nec minus doctrinae fama quam religionis clarus. Ideo in demortui locum Mercanensis electus³, non tam praemium virtutis habuit quam testimonium“.

¹ U oporuci (Farlati: *Illyr. sacr.* VI, 301) od 20 lipnja 1470, koju je Gjurro prije svoga odlaska u Ugarsku učinio, određuje o svojoj knjižnici sljedeće: „Libros meos omnes in astrologia relinquo discipulis meis, scilicet Theodoro de Prodanello, Marino Gradio, Bartholomeo de Bona et Martino de Gozio, ut inter se aequaliter dividant. In reliquis vero scientiis libros reliquos relinquo illi nepoti meo, qui in gymnasio Italiae per triennium vacaverit; et si forte usque ad annus 30 nullus reperiretur, vendantur et pro dotibus neptium collecta pecunia succuratur“. Ova je po svoj prilici knjižnica kasnije došla u ruke dubrovačkim dominikanom i franjevcem. ² scilicet Pilisiensem. ³ „Georgius episcopus Mercanensis“ potpisuje se dne 26 stud. 1493. Farlati loc. cit.

Iz govora na spomen Martula Zamanje (ibid. fol. CXIII—CXIX) vadinj shiedeće: „Etsi mihi durum atque laboriosum videbatur rectoris nostri, hodierna die defuncti, in tanta temporis angustia laudationem suscipere: tamen gravius et difficilius erat . . iusta et honesta petentibus non obsequi, aut reipublicae, mihi hoc negotium demandanti, cui tantum debeo, ut ne vitam quidem denegare possim . . . Caeterum eo amplius mihi erit laborandum, quod . . omnium dignitatum apicem atque universae reipublicae fastigium funebri oratione prosequimur; cuius . . funus non modo Stephano, unico filio, . . . verum etiam universae curiae atque senatui, exteris etiam ipsis moestum . . esse videmus . . . Urbem Rhacusam ab Epidauris a Gothis aut Vandalis, qui Saraceni vocantur, everso, originem ducere, nemo est qui nesciat. Epidaurum vero, ut omnes fere Dalmatiae maritimas urbes, romanam coloniam fuisse . . . Sed quia nostra tempestate scythica lingua utimur, nonnulli Rhacusam a Rhagaso, Gothorum potentissimo rege, deductam esse suspicantur . . . Marius etiam Philelphus in libris, quos senatui nostro dedicavit, eodem quasi modo, neque multum diversam originem tradit. Ego vero Plinii testimonio adductus et quibusdam annalibus nostris, qui licet inculti, rudes, et pingui Minerva, citra omnem ornatum, compositi sint, tamen ut fidelissimis nostre antiquitatis testibus, non dubito adfirmare; non semel sed bis nostri generis Romanos auctores fuisse . . . Neque vero scythicus sermo, nobis vernaculus atque peculiaris, huic origini repugnat; nam adhuc reliquiae quaedam et vestigia romani sermonis apud nos extant, et patrum memoria omnes nostri progenitores, et publice et privatim, romanam linguam, quae nunc penitus obsolevit, loquebantur; et me puero memini, nonnullos senes romana lingua, quae tunc rhacusaea dicebatur, causas actitare solitos . . . Huius igitur civitatis, quae caput Illyrici est, cum quintum rector esset Macho Zamagna in tanto honoris fastigio decessit: ibidem consul ter, quaestor bis, undecimvir sexties, provisor ter creatus est, atque undeseptuagenarius vixit . . sanctorum Retri, Laurentii et Andreae perpetuus custos et iugis procurator fuit . . Quis patre illius Stephano, viro clarissimo, magnificentius vixit? . . Zamagnorum familia . . brevi tredecim habuit sacerdotes observantissimos, quorum alii adhuc Christo, sub Francisci sanctissima disciplina instituti, serviunt, quos, nisi adhuc viverent, nequaquam tacitos atque illaudatos dimitterem; praesertim Silvestrum atque Seraphinum, alterum fratrem, alterum rectoris nostri congenitem . . . Alii suum diem pie . . . obiverunt, praesertim fr. Petrus, eidem sacerdotio addictus, rectoris nostri ex fratre nepos, meus frater amittinus, cui rex Mathias ultro episcopatum detulit, eius eloquentiam et sanctissimos mores admiratus, qui, nisi morte praeventus esset, multo maiora etiam ei detulisset. Ex hac igitur familia (erat) Martulus . . .“ Osim Martula proslavi Criević i Serafina Zamanju pjesmom (cod. 1678 f. 200), koju prikaza Bartulu Zamanji.

Iz besjede na slavu Gjona Sorkočevića („avunculi mei“), koju je priposlao Criević njegovu sinu Petru, priobćujem sljedeći izvadak (cod. 2939 fol. CXXXVIII—CXLIX): u pripislanom rečenomu Petru izpriča se govornik: „Defuit mihi librarius et ego multum diuque occupatus, ut scis, professione mea litterarum et familiari cura et horarii precibus, vix inter respirandum haec scripsi“. U govoru veli: „Non mea sed fortunae et temporis erit culpa, si neque larga aut magnifica, neque amplitudine defuncti digna fluxerit oratio, et eo magis quod in ocio et umbra, sine usu et stilo, studiorum intermissione, dicendi desuetudine ac situ quodam consenuerim. Scitis nimirum, quantis familiarium rerum praemor angustiis; quo sermone quotidiano inter provinciales obruor, ut vix succisivo tantum tempore, nec nisi libris legendis vacare possim. Quo magis magisque mirandum esset: litteras et verba romana, quae nunc ubique locorum in tanta hominum colluvione degenerant, mihi penitus non exolevisse; praesertim cum mihi non patria nec ingenerata, sed nova et ascita et aliunde quaesita fuerunt.. A fortitudine sumamus initium, cuius heroicae virtutis undeviginti natus (sc. Junius Sargo) annos adhuc singulare praebuit experimentum. Nam cum legatione fungeretur apud immanissimum Turcarum imperatorem, missus ab illustri despoto, qui prope Danubium regnabat¹, et eius collega vir princeps esset Michaël Angelus, Machumi bassae frater . . 45000 aureorum pertinaciter flagitantibus Turcis (tanta nimirum summa vectigalis paciscendae pacis gratia fuerat allata), nec nisi suspecta pax et insidiosa confederatio nec aequis conditionibus ad formula responsura concederetur: nullo vitae periculo . . convinci potuit, quin . . in sua fide, et opibus despoti conservandis, pertinax esset . . . Secunda legatio illius ut minus laboriosa sed magis honorifica fuit. Nam Vladislaus rex posthumus, despoto gratificaturus, . . . hunc . . torquibus aureis donavit, quem honorem nunquam domi ostentare voluit, magis animi conscientia quam pompae splendore aut equestri dignitate contentus . . . Quantum laboris, periculi, molestiae, sumptus, pro recipiendo despoti regno, quod hostes occupaverant, susceperit . . Danubius et Pannonia, virtutum parens, est testis . . . In proelio versatus . . inter confertissimos Christi nominis hostes bis pugnasse, bis vicisse dicitur, ductu et auspicio Janci (i. e. Joannis Hunyadi, Sibirjanin Janko) gubernatoris, in cuius castrensi contubernio sumptuose, instar principis, curribus vectus . . . Haec foris; domi vero duplicem legationem, nec magis ungaricam quam turcicam, gessit . . . Nam cum rex Mathias a nostris civibus Vlatci ducis demortui depositum peteret, ausus est dicere: quod tu nunquam, optime rex, faceres, nobis faciendum svades; nam tu quicquid polliceris, omnibus exhibes et fidem vel hostibus servas . . nobis vero, quibus nihil, praeter fidem, integrum superest, si ea salva non sit, omnium gentium praeda atque ludibrium

¹ na ime Gjuro Branković.

sumus . . . Curas familiares filio commendavit, ipse senatoriis muneribus acriter indulsit . . . Exhausto, ut fit saepius, aerario propter gravia tributa et finitimorum hostium sumptus, sic patriae suffragatus est, ut non solum investigandae peccuniae verbis hortator fuerit, sed etiam oblati ultro divitiis caeteris senatoribus exemplar et prae-rogativam dederit . . . Caetera omissa veniamus ad familiam, cuius surculus, ut maior fere pars patritiorum, romano germine sobolescit; hinc illud summi poetarum: genus, a quo Sergia nomen. Haec gens tot insignibus viris in nostra civitate censetur, sed maxime ceonico (žeonik) Pasquale, nostro avo et huius defuncti patre . . . Cum cherceus (herceg), Volachorum dux sive Dardanorum, excursionibus et latrocinii nostram regionem infestaret: ab Ungarorum rege per inducias ad imperatorem Magmedem suo sumptu legationem impetravit, qua sane tota nostra respiravit respublica; cuius opera, latronibus illis ab imperatore Turcarum iussis quiescere, nostris mercatoribus liberi commeatus esse coeperunt. Cum senatus sumptus illi refundere decrevisset: graviter deprecatus est, quod ille pro domo sua et patria non modo sumptus sed etiam sanguinem, cum opus esset, effundere non subterfugeret; CCCC igitur aureos et ultra patriae . . remissit . . . Non solum mercaturis exercendis de more civitatis ditatus est, sed tot proventibus et stipendiis pagorum, quos Toplica, Dubocizam et Gospogin potoch Illyrici vocant; has nimirum villas, hos vicos dono principis vectigales habuit . . . Filius (eiusdem Paschalis i. e. Junius) . . plures honores (patre) in civitate nostra gessit, ut qui XL annos in magistratu, tanquam Fabius in auguratu, vixit; nam decies rector . . tutelarior Blasii, perpetuus procurator et publici thesauri custos aerarius . . .“

U govoru na slavu Bartula Rastića, „patricii et consularis racusini“, veli Criević (ibid. f. VII—XII) od ostalih ovo o njegovoj smrti i za- slugah: „Qui cum hylaris coenasset, angina praecipiti arreptus, compresso arctatis faucibus spiritu, ante lucem decessit . . . Qui licet aetatis fluxu in senio esset, tamen nihil senile habuit praeter prudentiam atque animi canitiem . . . Ergo in senatu illius verba magni ponderis habebantur et erant instar oraculi prudentissima . . . Omnes nostri senatus dignitates gradatim obtinuit . . . totiens rector, consul, et quasi continuus senator“.

Iz besjeda, koje je Criević proslovio na slavu pomenutih članova vlasteoske porodice Gučetića, vadićmo znatnija mjesta. U govoru „in obitum Nicolai Gocii“ (ibid. f. LXXXIV—VII) kaže se ovo: „Patria illius, in qua fuit oriundus, Rhacusa est, quae non solum romana sed etiam christiana censetur origine; nam Epidaurus, unde nos ortum ducimus, non solum graeca sed etiam romana fuit colonia; Epidaurum vero christianam fuisse, per Gregorii pontificis epistolae, satis celebres, docemur. Quae civitas quum fuerat a Saracenis eversa, illius cives huc migraverunt, Ragusamque sive Regusam condidere binominem, nam et Dubrounicus dicta; et alterum nomen a regendo, alterum a silvis, ubi condita est, adepta, romano scythicoque

vocabulis. Mox etiam posteriores Romani nostram civitatem auxerunt, Bello regi auxiliares ad Illyriam recuperandam profecti, quorum tamen rege iuxta Triballos mortuo apud nos consederunt. His igitur authoribus nostra civitas condita et aucta et instituta est, et libera semper fuit, et christianis moribus et optimis legibus praedita. Et licet propinquos habuerit Manichaeos et nunc Turchas habeat: nunquam tamen illorum haeresi tabifica contaminatam fuisse constat . . . In hac civitate Nicolaus claris Gotiorum natalibus ortus est, quae gens a conditis Ragusis inter patritias floruit eminentissima . . . prospera valetudine usque ad LXX fere annum vixit . . . Hoc anno in senatu et iudex criminarius aequum ius omnibus dixit civibus . . . Quis non magis anhelavit regem Gallorum, ut Machumetanam labem tersum iret? quis praeco, quis buccinator illius maior fuit? . . . Quare, quae geruntur in occidente, quoad vixit, nemo magis explorare aut christianis regibus prosperos recessus precari aut meliores eventus ominari; quae dum futura expectaret, mors intervenit. — O Medi Gučetiću govori (ibid. fol. LXXXVII—LXXX) ovo: „Orsatus Gotius, praeter podagram familiarem caetera sanus, hylaris cum uxore et liberis coenavit, et mane inventus est mortuus . . . Neque enim patritios, avitosque illius honores iactito et genus Gotiorum in nostra civitate nobilissimum . . . Et licet iam diu haereditario podagrae morbo laboraverit; patrio tamen more mercaturam domi exercuit . . . et licito quaestu auxit patrimonium, neque quid mercium ulla regio posceret ignorabat. — Iz besjede na slavu Damjana Gučetića (ibid. fol. XCIII—V), „patricii et consularis viri, nonagenarii senis“, izičem samo ovo mjesto: „Quot annis illum aut consulem aut provisorum, aut undecimvirum, aut rectorem salutavimus! . . . Et unicum filium sospitem, sibique perquam simillimum, reliquit honestissimo uxoris vinculo copulatum“. — Obsirnije se pripovieda javno djelovanje Bartula Gučetića u govoru držanom (ibid. f. CII—CVII) poslije njegove smrti: „Neque illius prudentiam tantum nostra civitas admirata est, sed tonsae caput Liguria Genua, quam nostris maioribus sociam et confoederatam fuisse memoriae proditum est . . . Ita Bartholi Gotii apud Ligures, ut multorum relatu audiavi, nomen celebratissimum nulla unquam aetate obscurabit . . . Saepe in senatu, saepe in quotidianis sermonibus Genuensium mentionem facere solebat. Inde insulam Cromam eo libentius frequentabat, quod in ea Ligures aeditimi sint, quibus cum familiariter vixerit, mortuos eosdem nequaquam deserendos putavit; nam in aedicula, quam illis in vestibulo s. Benedicti suo sumptu fieri curavit, in sacerdotali ruvida veste sepeliri mandavit. Secunda illius est veneta legatio, quam duce Foscaro gessit, ac rem patriam tutatus est . . . Tertio orator ad pontificem maximum a nostro senatu missus est, ubi et imperatori Friderico et regi Vladislao, qui tunc ambo in urbe agebant, nostrae civitatis mandatum exposuit; atque ita exposuit, ut illius studio, diligentia, sollicitudine nostra civitas diutina obsidione ducis Stephani levata quodam modo respiraverit. Quid dicam de Alphonso et Mathia, nostris regibus? qui

illi, legato, tantum tribuerunt, ut uterque quolibet gubernaculo dignum existimaverint. Sed ad nos venio, apud quos tantae auctoritatis fuit, quantum alter aut nostra aut patrum memoria nemo, ut qui LX fere annos in magistratu, tanquam Fabius in auguratu, vixerit: vities rector, vities consul, vities undecimvir creatus est . . sed inter caeteras aut annuas aut menstruas dignitates praefecturam aerarii, quae apud nos thesauraria dicitur, quae nostrarum dignitatum potissima est, continuam paulo infra tricenium administravit . . . Praesertim tu, Bona Bernarde, vir illustris, tuum socerum, tuum patrem luges . . Imprimis tu, Joanes Goti, vir doctissime, consternaris, atque tui patris congenitis, quem patris loco habuisti, interitum iniquo animo fers¹. — Na uspomenu ovoga Bartulova sinovca Ivana Gučetića, s kojim je Criević drugovao, jer se i on latinskim pjesničtvom bavio, a doživio je 90 godina, proslavio je on govor pogrebni¹ (ib. f. CXIX—CXXIX), u kojem slavi prijateljeve vrline ovako: „Patria (Joannis) est caput Illuriae in sinu adriatico . . . Illuriam autem, ab Illuro et suis posteris denominatam, omnium provinciarum amplissimam et numero gentium et diluvio quodam populorum adfluentissimam esse, nemo est qui nesciat. Nam quicumque Moscum interiacet ultimum, Tethymque Germanam et mare Ponticum et Dalmatarum australe littus, Illuriae imperio superbit. Neque vero illa unquam procreandis illustribus viris effoeta fuit . . . Sed taceo nostri temporis homines . . Hunc etiam Illuria, ut imperii ita ingeniorum parens, genuit Joannem Gotium . . gente a conditis Rhacensis semper patritia . . cui maternum genus Gradiorum stemmate . . . Non tamen similitudine nominis deceptus tam a Gothis illum quam a Romanis oriundum existimo . . . hoc non illis cognomen a quadam machina, quae barbara lingua goç dicitur, quo instrumento primus quidam ex ea progenie, cum esset Alexandriae, malum navis erexit, fuit impositum . . . Quo fit, ut vetus et antiquum nomen Pecuariorum (Ovčarević), ita enim nuncupabantur, penitus exolverit . . . Haec familia multos insignes viros habuit: ut veterem illum Marinum, Pannoniae mortuum . . . ut Bartholomaeum Gotium . . nostra tempestate . . virum primum . . . ut Georgium, Marini patrem, et ipsum Marinum, quem memini me puerum videre et eloquentem habitum in sententiis dicendis in senatu et sapientem. Quid dicam de Aloyso equite, mei patris avunculo? . . (Joannes) primus in patriam, quantum omnes meminisse possumus, atticas Veneres et illud Isocrati mirothecion, in familiam vero utramque dicendi copiam h. e. graecam et latinam advexit. Bis orator creatus: primo ad Vladislavum, secundo ad Federicum regem, luculentissimas habuit orationes . . Scripsit etiam libellum, quem „Delphinum“ appellavit, soluta oratione; plures etiam libellos (ut nonnulla epigramata, quae lusit, ommittam)

¹ Tim se mimogrede ispravlja pogreška Appendinova (Notizie storico-critiche II, 131), da je Ivan Gučetić živio još 1526 godine.

diverso genere carminum lepidissime concinavit, quos Angelus Politianus, vir undecunque doctissimus, non solum laudat, sed etiam admiratur, cuius in eosdem libellos huiuscemodi extat epistola¹ . . . Sed quia linguas tres calluit, tanquam Ennius poeta, propter quod tria corda habere dicebatur, nos illum tribus coronis dignum putavimus hoc epigrammate:

Cuius ab Hetrusca noster tellure Joannes
 abducis natum Cecropis urbe sophos;
 insuper ingenium romanis floribus ornas,
 nec minus ac Cecropis Romulus esse cupis.
 Hinc, puto, tota tua est graia et romana vetustas,
 sermone et tecum gaudet utroque loqui.
 Adde, quod illurico tot carmina nectare condis,
 ter, geminumque tuo spirat ab ore melos.
 Laurum igitur triplicem triplici sudore capesse,
 namque, vates, una corona parum est“.

Rector iustissimus, iudex integerrimus, consul aequissimus, optimus senator fuit . . . Cui felicitati nequid humanae mortalitatis officeret, libellos tres, amores suos diverso carminis genere compositos, concremavit“.

O Marinu Gradiću veli naš Criević u posebnom slovu (ibid. fol. CVII—XIII): „Illi nondum quadragenario omnes magistratus oblatis sunt, qui nonnisi senibus atque probatis in nostra civitate donantur . . . Undecimvir, qui maximus magistratus est, in quo nunc defunctus est et quem admodum iuvenis ingressus est, octies creatus fuit, consul V, tertium iudex, quintum rector nostri senatus, duo de quadraginta annos agens. Ad pontificem Paulum orator missus est et ad regem Ferdinandum . . . Septem filios superstites reliquit . . . quibus tu, Juni, maxime natu non solum fratrem set etiam patrem agis . . . Unum vero fratrem . . . graecis et latinis litteris erudiendum communi sumptu permisisti . . . Hoc autem silere non possum, quod in patre tuo omnes avitae patriaeque virtutes impressae atque haereditariae esse videbantur: in illo Junius avus, in illo Mathaeus proavus“.

Ovdje valja još spomenuti, da je Criević opjevao (cod. 1678 f. 145) smrt Palade Gundulić, koj, prem je obitavao „trans aequora“, preminu u rodnom si gradu Dubrovniku.

Iz ona dva govora na uspomenu dvaju inostranaca, koji su služili i umrli u Dubrovniku, navodim dva mjesta. O florentincu Nikoli Morelliu veli se (cod. 2939 f. XVIII—XXIII): „quem in nostra civitate defunctum conspiciamus, cui sane non minus quam Florentiae fuit addictus . . . nam cum peregre delegatus esset apud Bizantium, ut suis civibus ius redderet, nostrorum omnium aequae ac Florentinorum tutor, custos, defensor, patronus fuit . . . Omnes magistratus patriae gradatim et multas peregre legationes ac postremo apud Turcas

¹ Štampana kod Appendina: Notizie istorico-critiche II, 130.

celebre et clarum nomen reliquisse. Quadriennio delegatum a suis, ut apud Constantinopolim inter barbaros Florentinis negotiatoribus, tanquam praetor honorabilis, honorarium ius diceret". — O dubrovačkom liečniku Andriji iz Modene, kojemu je Criević pjevao, doznajemo iz govora (ibid. f. CXXIX—CXXXIV), da je on rođen u Modeni, učio u Bolonji, ovdje postao doctorom i magistrum, liečio 8 godina u svojem rodnom gradu, odatle prešao u Mletke, bio više godina „apud Salonitas et Clissienses et Arbam civitatem . . Tandem Venetiis repertus a nostro senatu conductus est honestissimo stipendio . . nonoque anno defunctus est, ultra quam septuagenarius“.

Toliko iz govora Crievićevih.

Napokon spomenuti nam je ostale proizvode uma Crievićevoga, u koliko nisu već spomenuti u predjašnjem razlaganju.

Imade još jedan govor našega Crievića, na ime „oratio in eucharistiam“ (ibid. fol. XXIII—XXVII, XXXIII—VIII, LV—LXVI). U prosi napisà još razpravu o životu i djelih rimskoga pjesnika Vergilija (ibid. f. CCH—V), u kojoj navodi gl. LIX centuria slavnoga Angela Poliziana.

Od Crievićevih pjesama pobožnoga i čudorednoga sadržaja navodim: invidia (cod. 1678 fol. 24), precatio ad deum pro patria (ibid. fol. 25), supplicatio pro pluvia (ibid. fol. 27), crux (f. 38—39), precatio de summo bono et amore divino (f. 39—45), eucharistia (f. 45—6), precatio ad Jesum (f. 179), de veritate et mendacio officioso (cod. 2939 fol. XLVII—IX), — različita sadržaja: anatomia (ibid. fol. XXXIX—XLVII), de pace ad Nicolinum Mentium (ib. fol. LXXXVI), de musica ad Marianum (cod. 1678 fol. 49—50), bibliotheca (ibid. fol. 25), praecepta quaedam sanitatis conservandae, ad Marianum (ibid. fol. 143—5), ad sodales (fol. 137. 8), de genere et forma (ibid. fol. 123), de dactylo et spondeo (fol. 124), in barbariem Romanorum, qui cadaver via appia exhumatum pretiosis expoliavere (fol. 127. 8)¹, in merulam infelicem; in eum qui vitat matrimonium, ut liberius vivat (fol. 148. 9), poeta comparatur cyeno (fol. 213), epistolae elegiacae (fol. 58—73), elegiae eroticae ad Marinum Bonam (fol. 77—104), različita epigrammata (fol. 27. 51. 73—7. 125. 140. 200), od kojih jedan o sebi:

„Aelius obscuro tacitus tegor ecce recessu,
nunc de me saltem, livor acerbe, sile“.

Za novo svjedočanstvo, kako se Criević bavio latinskim pjesništvom rimske dobe, navodim sliedeći izvod iz jedne pjesme (ib. f. 126—7), u kojoj se o izdanju Lucretia² ovo veli:

¹ Ova je pjesma štampana kod Appendina op. cit. p. 127. ² Za E. L. Crievića izdan je T. Lucretius Carus četiri puta: edito princeps sine loco et anno (vjerojatno Brixiae a. 1473); onda Aldina cura H. Avancii (1500), za tim Bonon. 1511, napokon Juntina cura P. Candidi Flor. 1512. Criević je u svojoj pjesmi mislio izdavanje Aldina od 1500 god.

„Adsidue quis te depravatore, Lucreti,
 mendosum et mutilis versibus esse vetat?..
 Sic male perverso quadrabant singula sensu,
 inque tuo fueras carmine mentis inops...
 Ergo reformato iam dudum in pristina vultu
 pulvereum gaudes deposuisse situm....
 Qui curat morbos, Hieronymus, hoc tibi praestat,
 e carie versus eruit ille tuos...
 Namque simul medicas exercet sedulus artes;
 nec minus hoc illi munus Apollo dedit...
 Inde prius quam te Rhacusam mittere passus,
 iam bene purgata labe politus eras;
 nam mihi donandum compsit te, magne Lucreti!
 sordiculum munus nec tulit esse meum...
 Praesertim gemino, Verona, es splendida partu;
 bisque tua pariter dote superba nites;
 incertum Domiti titulis an maior Avanti
 respondet cono gloria bina pari“.

Tiem završujem izvode iz djela E. L. Crievića. Kano što umah u početku primjetih i kano što će sam čitalac biti uvidio, nije svrha ovim izvodom, da sastave životopis pjesnika ili sliku književne radnje u Dubrovniku one dobe; već da budu gradnjom za jedno i drugo. Ovi izvodi rasjasnit će nam onu borbu, koja se tada, kano u zapadnoj Evropi, tako i u Dubrovniku vodila između humanisma, zaodjenuta grčkim i rimskim klasicizmom, i dižuće se narodne knjige. Naš E. L. Criević stao je u redu prvih pobornika kano izključivi branitelj klasicizma i latinštine u Dubrovniku; dočim je Ivan Gučetić, koj se slavi, da je prvi uveo u svoju porodicu nauku latinskoga i grčkoga jezika, uz latinsku i grčku knjigu prijaio i svojoj narodnoj, pak tim izmirio obje skrajne težnje svoje dobe. Iz Crievićevih jadikovanja vidimo, kako je narodan život na umnom takodjer polju u Dubrovniku mah otimao koncem XV i početkom XVI vieka. U ovo upravo vrijeme pojavili su se prvi hrvatski dubrovački pjesnici: Šiško Menčetić Vlahović i Gjore Držić, suvremenici E. L. Crieviću, predstavniku starijih, prem uzvišenih misli u umnom razvitku ljudskoga roda.

Popis župa zagrebačke biskupije

1334 i 1501 godine.

*Priobćio u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije
znanosti i umjetnosti dne 17 listopada 1872*

PRAVI ČLAN DR. FRANJO RAČKI.

Ovaj popis nalazi se u arhivu prečasnoga kaptola zagrebačkoga u dva rukopisa: na ime u starom zborniku sadržavajućem statuta kaptolska, koja su proglašena bila dne 9 kolovoza 1334, za tiem u rukopisu „acta cap. ant. fasc. 67 nr. 6“ pod naslovom: „1501 Registrum plebanorum, altaristarum ac ceterorum presbiterorum diocesis zagrabiensis“.

Ova oba rukopisa bijahu već poznata zaslužnomu zagr. kanoniku B. A. Krčeliću, koj je u svojem djelu: *Histor. cathedr. eccl. zagrab. cap. VI* (pag. 19 seq.) izvadio iz njih njeke odlomke, da dokaže, kako su se nekada granice zagr. biskupije daleko protezale.

Ja sam o prvom rukopisu obširnije progovorio u *Književniku* godine 1864 str. 548 i slied. ocjenjujući onaj statut unišavši u zbornik, koj se pripisuje Ivanu goričkomu naddjaku. Onamo dakle upućujem čitatelja, dodajući ovdje samo to, da se je „liber ab anno 1334 duabus cathenis in interiori sacrario acclavatus,“ (Krčelić *ibid.* p. 20) našao.

Popis župa sadržaju u tom rukopisu „capitula, tertia pars“ cap. 1—14. Gdje se na ime navode „officium et redditus“ zagr. predstavnika i naddjaka, izbrajaju se poimence župe, koje su njihovu nadzoru podčinjene.

„Registrum“ od 1501 god. sačuvao se u izvorniku. Koliko se i poslije stotine i više godina na nj pazilo, razabire se iz ove odredbe biskupa Petra Petretića: „1659. Inlusum regestum dominus custos conservet diligenter, quod etiam successu temporis una cum paribus descriptis vel describendis in theca plumbea vel alia simili diligenter conservari et custodiri debet; ad quod nos etiam operam nostram adhibebimus, ubi deo volente ex comitiis Ungaricis (quo nunc pergitur) redierimus. Petrus Petretith, episcopus m. p.“

Rukopis taj sastoji se iz dva sašitka spojena artijom, omotkom, takodjer izpisanom. Prvi sašitak imade 24, drugi 16 uzkih ali poduljastih listova. Listovi su dosta dobro sačuvani, samo omotak, koj

je dulji od listova i s toga gore i dolje privinut, je mnogo postradao; tē je s toga nastala potreba, da se prepíše, što je učinila poznija ruka dodavši priepis na priloženoj artijici.

Na ovom omotku stajalo je poslije onoga nadpisa na prednjoj strani lista ovo, što se može čestitim: pročitati: „Abbas de Thopulska, abbas de Zagrabia, abbas de Bela item de Gotzle (?). Prepositi de Golgoncza et de Vaska. Reverendi domini, viri prestantissimi et patres reverendi, ceterique fratres in Christo sincere dilecti . . .“ Na nutrnjoj strani omotka nalazi se izprava zagr. kaptola „illustri et magnifico domino Johanni Corvino, oppavie(nsi et) Lyptthoviensi duci, ac regnorum Dalmacie (Croacie et Slavonie bano)“, koja je veoma osakaćena. Na gornjem prigibu omotka čita se s desna: „Nota plebanos in prioratu de Gora, de Mihola, de Planyna, de Thkalecz, item de Bosyako sancti R(egis), Joannes de eadem in Lesnycza, in Razosa et in Pekercz“ — s lieva: „Johannes presbyter Wrathysa dictus capellanus (et) duo presbyteri in Bela capellani . . . plebanus in Gerecz antiquus est Augustinus de sancto Bartholomeo“. Na posljednjoj vanjskoj strani omotka čitam ovo: „Archidiaconatus zagorien(sis): Plebani, qui non soluerunt kathed(raticum): plebanus sub Ozthercz fl. VI, Georgius plebanus sub Komor fl. VIII. In Kathlis (cathedrali): plebanus in Pwsthya fl. III“.

Iz ova dva rukopisa prepisan je dakle taj popis. Popis župa od 1334 godine izpisah najprije iz staroga priepisa u knjižnici jugoslavenske akademije pod br. XXVIII, pa ga sravnah s priepisom iz matice, učinjenom po kaptolskom arkivaru g. Ivanu Tkalčiću, koj bi tako dobar te mi ustupì i svoj priepis drugoga popisa od god. 1501, koj sam sravnah s maticom kapt. arkiva.

Udobnije porabe radi stavljam oba popisa jedan pored drugoga; te kod prvoga (1334 god.) domećem glavu, u kojoj se župe dotične naddjakonije u česti III statuta nalaze, a kod drugoga samo list rukopisa.

Važnost obiju spomenika za hrvatski mjestopis XIV i XVI vieka ne treba istom iztaknuti. U njih su najstariji za sada poznati popisi župa naše domovine, te mogu služiti za čvrst osnov hrvatskomu mjestopisu one dobe, koj se može listinami popuniti, kano što obratno oni će razjasniti položaj mnogih mjesta, koja se u listinah navode.

Samo se kaže, da one župe, koje se u statutu 1334 godine redomice navode, starije su od treće desetine XIV vieka. Ako se one sravnaju s popisom od 1501 godine, vidjet će se, koje su kroz onaj pol drugi viek propale, koje li nove nastale. Odanle razabrat će se promjena ne samo u obsegu zagrebačke biskupije nego djelomice i Hrvatske. Drugi spomenik zaslužuje pozornost i za to, što je pisan u oči turskih provala u istočne predjele hrvatske, pak mnoga ondje navedena mjesta došla su u tursku vlast, pod kojom su njeka onkraj Une i Sane do Vrbasa ostala do danas.

Ovoga akademičkoga zbornika ni je svrha tumačiti spomenike; s toga propuštam drugoj prigodi razjasniti mjesta, koja se u ovih popisih

navode te naznačiti jim položaj. Jednako propušta se narodopisu i po-
viesti, da si odanle podatke crpi.

Podastirem dakle sam tekst u podpunoj vjernosti. U popisu od 1501
navodim prvobitna imena župnika, gdje su ona zamijenjena drugimi od
kasnije ruke; izpuštam pako drugom rukom dodane kratke primjetbe
kod nekih svećenika, jer na samu stvar ne spadaju.

1334.

*Scripta autem et collecta sunt in unum, que
secuntur anno dominice incarnationis millesimo
CCC° XXXIII et publica in vigilia beati Lau-
rencii martyris eodem anno.*

(De preposito zagrabiensi P. III, c. 1.)

a) Ecclesie autem de Gora ad prepositu-
ram spectantes sunt:

Primo ecclesia sancte crucis de Zi-
tech.

Item ecclesia beati Martini ex ista
parte fluuii Zaue, existens in pos-
sessione filiorum Chopor.

Item ecclesia beate virginis in Col-
patw.

Item ecclesia sancti Georgii de
Blina.

Item ecclesia in Gradiza, que
est in Grangia abbatis Topli-
censis.

Item ecclesia sancte crucis circa
Zawam.

Item ecclesia in Gorgon.

Item ecclesia beate virginis de Gur-
geuich.

Item ecclesia sancti Martini de
Stenna.

Item ecclesia sancti Michaëlis de
Koztannicha.

Item ecclesia sancte crucis de Ko-
mogoy.

Item ecclesia beate virginis de Zrin.

Item ecclesia sancti Stephani pape
de Pownya.

Item ecclesia beate virginis de
Gora.

Item ecclesia de Sirownicha.

Item ecclesia de Stebencha.

1501.

*Fol. 1. a. Registrum plebanorum, altaristanum,
ac ceterorum presbyterorum diocesis zagrabiensis.*

Archidiaconatus praepositi zagrabiensis.

Magister Nicolaus sancte crucis de
Hwthyna.

Johannes de Hrazthowycza.

Georgius de Zythecz.

Johannes sancti Martini de Mar-
thonfalwa.

Martinus sancti Benedicti de Pre-
wlaka.

Paulus sanctorum Cosme et Da-
miani de Berkwsewyna.

Stephanus sancte Trinitatis de
Zthresewo.

Petrus sancti Andree de Grangya.

Vrbanus sancti Quirini in Bowych.

Lucas sancti Nicolai de Thopozka.

N. sancte crucis de Prezeka.

Philippus sancti Luce de Bwde-
merych.

Andreas sancti Martini de Kre-
schych.

Martinus omnium sanctorum de
Boyna.

Gregorius sancte crucis de Cha-
klych.

*Fol. 1. b. Petrus sancti Martini de
Ztabancha.*

Georgius sancti Martini de Ko-
zthannycza.

Mathias de Chawa.

Mathias beate virginis de Syrow-
nycza.

1834.

Item ecclesia sancti Clementis de Chana.
 Item ecclesia sancti Martini de Koztanicha Elie.
 Item ecclesia sancte crucis de Chaglich.
 Item ecclesia omnium sanctorum de Boyna.
 Item ecclesia sancti Martini de Creschich.
 Item ibidem prope ecclesia in Grangya, abbatis Toplicensis.
 Item de Brochina.
 Item ecclesia sancti regis Stephani de Petrina.
 Item ecclesia sancti Nicolai de Brumen.
 Item ecclesia beate virginis de Zrachicha.
 Item ecclesia sancti Martini de Brochian.
 Item ecclesia sancti Clementis de Gora.
 Item ecclesia sancti Petri, que est plebania, que in loco illius de Gora. Ipsa enim ecclesia sancti Clementis primo fuit plebania.
 Item ecclesia sancti Quirini de Hraztouicha.
 Item ecclesia sancti Michaëlis cruciferorum.
 Item ecclesia sanctorum Cosme et Damiani de Berkis.
 Item ecclesia sancte crucis de Bernowcz.
 Item ecclesia sancti Michaelis de Grangya, abbatis predicti.
 Item ecclesia sancti Georgii de Dolgo.
 Item ecclesia sancti Martini Bogdazlai.
 Item ecclesia sancti Nicolai de Thoplica.
 Item ecclesia sancti Quirini de Bowich.

1501.

Demetrius sancti Nicolai de Brwman.
 Vrbanus beate virginis in Zrachyca.
 Vitus sancti Martini de castello Haythych.
 Ecclesia in Petrowlyan, vacat.
 Lucas sancti Michaelis de Grangya.
 Gregorius sancti Georgii in Rowysno.
 Marcus sancte crucis de Bernyewcz.
 Nicolaus beate virginis de veteri Gradez.
 Vitus sancti Martini de inferiori Gradez.
 Laurencius sancti Stephani regis de Petrowyna.
 Emericus de Gwozna.
 Laurencius sancti Michaelis de Pedal.
Fol. 2. a. Ambrosius omnium sanctorum de Knese.
 Valentinus beate virginis de Gora.
 Jacobus beate virginis de Zrynyo.
 Martinus sancti Stephani de Zenthistwan.
 Benedictus sancti Quirini de Dobronya.
 Nicolaus sancti Michaelis de Kozthannycza.
 Emericus omnium sanctorum de Zthergalnyk.
 Martinus sancte crucis de Kemogowyna.
 Laurencius sanctorum Cosme et Damiani de Paztwsa.
 Andreas sancte Magdalene de Zwynnycza.
 Paulus beate virginis de Gradyza.
 Vrbanus sancti Georgii de Blynja.
 Andreas sancti Martini de Vinodol.
 Mathias sancti Clementis de Gora, exemptus est.

1834.

Item ecclesia sancte trinitatis de
Ztreseno.
Item ecclesia sancti.... de Gora.
Item ecclesia sancte crucis de Pech.
Item ecclesia sancti Petri de Si-
rownicha.

b) Item ecclesie de Zagoria.

Primo beate Virginis de Pre-
grada.
Item ecclesia sancti Emerici de
Kostel.
Item ecclesia sancti Petri de Co-
noba.
Item ecclesia sancti Nicolai de
Krapina.
Item ecclesia sancte trinitatis de
Thoplica.
Item ecclesia sancte trinitatis de
Radboa.
Item ecclesia sancte crucis, Petri
filii Nuzlini.
Item ecclesia sancti Mychaelis prope
Komor.
Item ecclesia de Lobar.
Item ecclesia sancti Petri ibidem.
Item ecclesia sancte crucis, sancti
Ladislai, sancti Laurencii ibidem.
Item ecclesia de Tracustian.
Item ecclesia de Kamennicha.
Item ecclesia sancti Martini de sub
Ozturch.
Item ecclesia sancti Georgii de
Belch.
Item ecclesia sancti Nicolai de Zel-
nicha.
Item ecclesia beate virginis de
Zaiezda.

(De preposito chasmensi P. III. c. 4.)

Ecclesie autem parochiales ad eundem
prepositum pertinentes sunt:
Et primo a) in districtu de Zinche:
Ecclesia sancti Mychaelis prope ca-
strum nepotum Thybaldi.

1501.

Ambrosius sancti Petri de Nowa
civitate.
Fol. 2. b. Martinus beate virginis
de Drawzka.

b) In Zagorya.

Michael plebanus de Crappina.
Cristophorus plebanus de Pre-
grada.
Johannes plebanus de Koztel.
Michael plebanus in Konoba.
Stephanus plebanus in Bednya.
Simon plebanus de Kamennycza.
Benedictus plebanus de Lobar.
Benedictus plebanus sub Belec.
Georgius plebanus sub Oztercz.
Johannes plebanus de Zayezda.
Simon plebanus de sancto Domi-
nico.
Georgius plebanus sub Komor.
Georgius plebanus sancte Crucis.
Paulus plebanus in Toplica.
Fabianus plebanus sancte Trini-
tatis.

Fol. 3. a. Archidiaconatus prepositi
chasmensis.

Gallus plebanus in Chetherthek-
hel. Capellanos II. habet.
Franciscus sancte Margarethe de
Dobra kwcha.

1334.

Item ecclesia sancti Georgii de Putnich.
 Item ecclesia beate Katherine prope metas Leznik.
 Item ecclesia noua sancti Ladislai prope ibidem.
 Item sancte Marie de Cirkuenicha.
 Item sancti Thome de Dragalnia.
 Item ecclesia omnium sanctorum de Terztennicha.
 Item sancti Demetrii de Belina.
 Item sancti Martini de Dicenoua.
 Item beate virginis de eadem.
 Item beate virginis de Boyauch.
 Item sancti Mychaelis de Velika.
 Item sancti Nicolai de Ruenicha.
 Item sancti Georgii de Megurechya.
 Item beate virginis prope fluuium Saploncha.
 Item sancti Mychaelis de Doweck.
 Item sancti Spiritus de Clechko-uichi.
 Item sancte crucis de Boykowi-chi.
 Item sanctorum Cosme et Damiani in possessione Christophori.
 Item omnium sanctorum in possessione filiorum Fabiani.
 Item sancti Mychaelis.
 Item sancti Georgii de generatione Tolineg.
 Item beate virginis in possessione filiorum Ysau.
 Item sancti Michaelis ibidem.
 Item beate Margarethe de Crayetina.
 Item beate virginis de Soploncha.
 Item sancti Mychaelis de eadem.
 Item beate virginis de Thoplica.
 Item beate virginis de Bela.
 Item beate virginis de Zirch.
 Item beate virginis de Pukur.
 Item sancte crucis de Bagen.

1501.

Dominicus plebanus de inferiori Soploncza. Habet I. capellanum.
 Stephanus capellanus de eadem.
 Simon alter capellanus de superiori Soploncza. Dominicus plebanus de superiori Soploncza.
 Demetrius rector capelle de Subkw, exemptus per dom. R(everend.)
 Fabianus plebanus de Bela. Capellani ibidem II.
 Stephanus rector capelle sancti Petri de monte Wsathecz.
 Michael plebanus beate virginis in Zyrch. Habet I. capellanum.
 Georgius plebanus in Krawaryna.
 Jacobus sancte crucis in Bagenowcz. Capellanus ibidem.
 Thomas plebanus de Pekerzerdahel. Capellanus ibidem.
Fol. 3. b. Anthonius plebanus sanctorum Cosme et Damiani.
 Michael sancti Petri in Petrowna. Capellanus ibidem.
 Martinus plebanus de Myholcz.
 Georgius plebanus de Bwiawch. Capellani.
 Gaspar sancti Georgii in Abbacia.
 Petrus sancti Martini in Zynche.
 Georgius sancti Michaelis in Zynchesew.
 Stephanus sancti Ladislai in Schwkau cz.
 Thomas sancte Katherine. Nicolaus prebendarius ibidem.
 Blasius plebanus de Grobya.
 Petrus plebanus de Dragalin.
 Jacobus glagolita, capellanus ibidem.
 Michael plebanus in Zombathel. Capellanus.
 Barnabas plebanus in Powelychye.
 Johannes plebanus sancti Demetrii. Capellani.
Fol. 4. a. Marcus plebanus de Treschan.

1334.

Item beate virginis de Scencheula.
Item ecclesia sancti Ladislai de
Podbor.

b) Item de districtu de Guescha:

Primo ecclesia beate virginis de
Zdench inferiori.

Item ecclesia beate virginis de
Zdench superiori.

Item ecclesia sancti regis Stephani
ibidem prope.

Item ecclesia sancti Nicolai simili-
liter.

Item ecclesia sancti Georgii de
Ilowa.

Item ecclesia beati Bartholomei.

Item ecclesia sancti Emerici.

Item ecclesia sancti Andree apostoli.

Item ecclesia sancti Georgii de
Brezounicha.

Item ecclesia sancti Johannis.

Item ecclesia sancti Nicolai.

Item sanctorum Cosme et Damiani
de Verouche.

Item ecclesia omnium sanctorum.

Item ecclesia beate Elyzabeth de
Tholilouch.

Item ecclesia sancti Francisci de
Lypoua.

Item ecclesia sancti Petri de Be-
coa.

Item ecclesia sancti Martini de
Twuiski.

Item ecclesia sancti Ambrosii.

Item capella beate virginis de
Grech.

Item ecclesia sancti Bartholomei.

Item ecclesia sancti Martini de
Cheresneu.

Item ecclesia sancti Nicolai filio-
rum de Porog.

1501.

Thomas plebanus in Herweucze.
Nicolaus plebanus in Vasmegy-
rechye. Stephanus rector hos-
pitalis, ibidem.

Emericus plebanus de Zenthle-
lek. Martinus prebendarius ibi-
dem.

Fabianus plebanus de Nowa ec-
clesia.

Nicolaus plebanus in Crystha-
lowcz. Capellani.

Johannes sancte crucis in Woy-
kowcz.

Georgius plebanus in Dimchko-
feld.

Andreas sancti Geougii in Tho-
polcza.

Blasius omnium sanctorum de
Zdench.

Johannes plebanus capelle in Obra-
melch.¹

Bartholomeus sancti Pauli in Ra-
dowan.

Thomas plebanus in Gordowa.

Johannes plebanus in Rachchya.
Mathias et Andreas, ibidem.

Magister Blasius de Mogywre-
chye.

Fol. 4. b. Gregorius prebendarius
ibidem. Petrus alter capellanus
de eadem.

Benedictus plebanus sancti Bene-
dicti.

Stephanus plebanus in Rachchycza.

Johannes prebendarius ibidem.

Georgius plebanus omnium sanc-
torum.

Ecclesia de Grebenna, vacat.

Benedictus plebanus de Chresno.

Dominicus plebanus in Progowcz.

Plebania sancti Adriani vacat.

Petrus plebanus de Kopachewcz.

¹Sliedi dodatak na priloženoj artiji: „Nicolaus plebanus de superiori Zdencz, vicearchidiaconus; capellani sui II: Andreas et Michael“.

1334.

Item ecclesia beate virginis de
Megurech.
Item ecclesia sancti Nicolai de
Radcha.
Item ecclesia beate virginis de Gor-
dowa.
Item ecclesia sancti Mychaelis de
Hochko.
Item ecclesia sancti Stephani pro-
tomartyris de Radchicha.
Item ecclesia sancti Benedicti.
Item ecclesia omnium sanctorum.
Item capella beate virginis.
Item ecclesia sancte crucis de ge-
neratione Gatal.

1501.

Augustinus plebanus sancti Bar-
tholomei. Thomas, Valentinus
et Barnabas, prebendarii ibidem.
Mathias plebanus in Gerecz. Gre-
gorius prebendarius ibidem.
Mathias plebanus de Bakwa.
Plebania in Gathalowcz.
Nicolaus plebanus de Hothko.
Mathias plebanus de Zelanahra-
ztye.
Michael plebanus de Tollocz.
Thomas plebanus de Lypowa.
Michael plebanus omnium sancto-
rum.
Anthonius plebanus de Werew-
cze. Gallus et Egidius preben-
darii ibidem. Emericus et Geor-
gius capellani. Anthonius et Geor-
gius graciani ibidem.
Stephanus plebanus in Spinis.¹
Emericus plebanus de Bwsowcz.
Blasius capellanus eiusdem.
Michael plebanus sancti Nicolai de
paludibus Drawe.
Plebania sancti Georgii de Bre-
zewycza, vacat.
Elias capellanus ibidem.
Stephanus plebanus de insula Zenth
Iwan.
Petrus plebanus de Ebrees.
Petrus plebanus de Joboyno.
Plebania de Gossa² vacat.
Demetrius plebanus de Jantho-
lowcz.
Jacobus plebanus de Bothowcz.
Franciscus plebanus de Zenth
Endrey.
Petrus plebanus de Orehowcz.
Plebania sancte Elene, vacat.
Thomas plebanus de Ilowa.
Plebania de Zenth Peter, vacat.
Blasius plebanus sancti Egidii.

¹ Odavle pa do kraja ove naddjkonije župe su pobilježene na pridodanoj karti. ² Drugom rukom dodano „Iwancz“.

1334.

(*De archidiacono zagrabiensi P. III, c. 5.*)

Ecclesie parochiales infrascripte subsunt archidiacono zagrabiensi et de eius archidiaconatu existunt: Primo videlicet ecclesia beati Emerici Zagrabie ante ecclesiam maiorem. Item ecclesia sancti Anthonii in vico Latinorum Zagrabie. Item ecclesia sancti Marci in castro Grecensi et ecclesia sancte Margarethe de suburbio. Item ecclesia beate virginis in Reznek. Item ecclesia sanctorum Simonis et Jude de submontibus. Item ecclesia beate virginis de Chucherya. Item ecclesia beatissimi Martini in possessione cruciferorum. Item ecclesia sancte trinitatis de Glaunicha. Item ecclesia beati Petri de Biztricha. Item ecclesie sancti Matthie, sancti Georgii et sancte trinitatis de Stubicha. Item ecclesia sancti Nicolai de Lubenik. Item ecclesia sancti Viti de Krapiņa. Item ecclesia sancti Petri de Crapiņa.

1501.

Stephanus plebanus sancti regis.
Michael plebanus de Klethy.
Michael plebanus de Grobosyncz.
Stephanus plebanus de Felssew-Zdencz.
Benedictus rector capelle castri Zdencz.
Georgius prebendarius de Zdencz.¹
Antonius altarisista de Zdencz.¹

Fol. 5. a. Archidiaconatus kathedralis.

Thomas plebanus s. Emerici in area capitulari Zagrabiensi.
Dominus Martinus plebanus de monte Grecensi. (Sliedi pripis: cum tribus capellanis suis).
Magister Gregorius plebanus sancti Johannis. Nicolaus, Anthonius, Georgius, Johannes, Michael, altarisista ibidem. Vrbanus rector hospitalis.
Franciscus plebanus s. Anthonii de vico Latinorum.
Petrus plebanus sancte Margarethe.
Martinus plebanus in Reznyk.
Laurencius plebanus in Opporowcz.
Plebanus ss. Simonis et Jude apostolorum.
Georgius plebanus in Chycherye.
Paulus plebanus omnium sanctorum.
Anthonius plebanus sancte Trinitatis in Gławnycza.
Gaspar plebanus in Byztrycza.
Fol. 6. b. Georgius plebanus de Zthwbycza superiori. (Sliedi pripis: Dominus Stephanus de eadem).
Petrus plebanus de Zthwbycza inferiori.

¹ Kasnije pripisano: „Thomas plebanus de Byenyko. Mathias altarisista ibidem.“

1834.

Item ecclesie sancte Anastasie et sancte Helene et sancte Anne de Zamabor.
 Item ecclesie beate virginis (et) sancti Martini de Okich.
 Item ecclesia beati Martini in monte ad fluvium Culpe respiciens.
 Item ecclesie de campo Turouo et de Odra sancti Georgii.
 Item ecclesie sancte Katherine et sancte crucis de Crauarzka.
 Item ecclesie sancti Marci et beate virginis in campo.
 Item ecclesia beate virginis de Pezchenicha.
 Item ecclesia beati Georgii de Chichan et ecclesia beatissimi Martini de Chicharia
 Item ecclesia sancti Nicolai de Zelna.
 Item ecclesia sancti Johannis baptiste de Selin.
 Item ecclesia beate virginis de campo filiorum vel heredum Arlandi.
 Item ecclesia sancte crucis de Rabuch.
 Item ecclesia sancti Petri de Casna.
 Item ecclesia beati Petri de Petrouina.
 Item ecclesia beate virginis in Criesch, filiorum Iwan in campo.

1501.

Valentinus plebanus in Jablanowcz.
 Mathei plebanus sancti Viti in Berdowcz.
 Plebanus de Zamabor. Paulus Zlawych prebendarius ibidem.
 Paulus plebanus beate virginis sub Okych.
 Emericus plebanus sancti Martini sub Okych.
 Plebanus in Jamnycza, vacat.
 Petrus plebanus in Thwropolya.
 Mathias plebanus in Odra.
 Andreas plebanus sancte Katherine, glagolita.
 Martinus plebanus sancte Crucis in Krawarzka. Capellanus vacat.
 Martinus plebanus sancte Trinitatis in Nedelcz
 Ladislaus plebanus sancti Marci in Spinis.
 Bartholomeus plebanus in Gorycza.
 Valentinus plebanus de Peschenycza.¹
 Valentinus plebanus de veteri Chycha.
 Petrus plebanus in Schytario.
 Johannes plebanus in nova Chycha.
 Sancti Nicolai in Zelyna vacat. Capellandum habet.
 Mathias plebanus in Zthennowcz.
 Plebanus sancte crucis in Wrabcha.
 Bartholomeus plebanus in Cassyna. Capellanus eiusdem.
 Mathias plebanus in Vgra, est exemptus.
 Magister Gregorius plebanus s. Johannis in nova willa, est exemptus.
 Blasius plebanus de Cerye.
 Plebanus in Petrowyna, vacat.
 Quidam Gregorius glagolitha ibidem.

¹ Odavle do kraja ove naddjakonije u dodatku na maloј artiji.

1334.

(*De archidiacono Dubicensi. P. III. c. 6.*)

Ecclesie autem in districtu Dubicensi, que subsunt eiusdem archidiacono (Dubicensi, de Urbaz et de Zana) sunt:

a) Primo (in districtu dubicensi):

Ecclesia omnium sanctorum de Foro.

Item ibidem ecclesia sancti Petri.

Item ecclesia sancti Nicolai de Greda.

Item ecclesia sancte crucis de Rasucha.

Item ecclesia sanctorum Cosme et Damiani de Porci.

Item ecclesia sancti Georgii de Ozi-rauchi.

Item ecclesia sancte crucis de Tolstowich.

Item ecclesia sancte trinitatis de Zuabina.

Item ecclesia beate virginis de Brochina.

Item ecclesia sancti Jacobi de Ztregomba.

Item ecclesia sancti Georgii de Op-tez.

b) Item in districtu de Zana:

Primo ecclesia sancti Stephani regis de Pluharia.

Item ecclesia sancti Johannis baptiste de Zmalan.

Item ecclesia sancti Martini de Cozara.

Item ecclesia sancti Martini de Sumechicha.

1501.

Sanctorum Briccii et Martini in Bosyako

Jacobus plebanus in Oborowo.

S. Georgii in Pwschya, pertinet ad s. Vitum in Berdowcz.

Capellanum habet Jacobum nomine.

Sancte Clare in campo, vacat. Capellanus est ibidem.

Fol. 7. a. *Archidiaconatus Dubicensis.*

Thomas plebanus in Welyka. Capellani.

Dyonisius rector capelle sancte crucis.

Martinus plebanus de Zlobochyna.

Plebanus in Lyppya.

Paulus plebanus de Ozek.

Plebanus in Clethua.

Plebanus in Jezdanicza.

Mathias plebanus de Zlobochyna.

Dyonisius de Verbaschy.

Martinus plebanus de Veznycza.

Plebanus de Ablancza.

Plebanus de Zwethal.

Plebanus de Blagay.

Plebanus de Greda.

Plebanus de Bachyn.

Plebanus de Mostenycze.

1834.

- Item ecclesia de Cramen.
 Item ecclesia beate virginis de Zemelna.
 Item capella Vulk dicti Srebech.
 Item ecclesia sancti Georgii de Pobresia.
 Item capella in honorem omnium sanctorum de antiquo foro.
 Item ecclesia sancte crucis de Herbachan.
 Item ecclesia sancte crucis de Podcrisie.
 Item ecclesia beate virginis de Oztra loka.
 Item ecclesia sancte trinitatis de Cesich.
 Item ecclesia sancti Johannis baptiste de Wersusya.
 Item ecclesia sancti Georgii de Mren.
 Item ecclesia sancti Georgii de Blagay.
 Item ecclesia beate virginis de Vodicha.
 Item ecclesia sancte crucis de Poderisye.
 Item ecclesia beate virginis de eadem.
 Item ecclesia sancti Petri de eodem.
 Item ecclesia beati Marci evangeliste et beati Martini de Japra, que de decimacione cultelli de Zana existunt.

c) Item in districtu de Vrbaz:

- Ecclesia sancti Mychaelis de
 Item ecclesia sancti Luce.
 Item ecclesia sancti Martini de sub castro.
 Item ecclesia sancti Mychaelis de Turya.
 Item ecclesia sancti Georgii de Gradech.
 Item ecclesia sancti Petri de Vidusy.

1884.

Item ecclesia sancti Georgii de . . .
 Item ecclesia sancti Joannis baptiste.
 Item ecclesia sancti Elye de campo.
 Item ecclesia beate Elyzabeth de foro.
 Item ecclesia de Raschich.
 Item ecclesia sancti Georgii de Ozek.
 Item ecclesia sancti Nicolai . . . in metis Wzore.

(De archidiacono Kamarcensi
 P. III, c. 7.)

Ecclesie parochiales in eodem archidiaconatu sunt:

Primo ecclesia beatissimi regis Ladizlai, predicta (i. e. de Kamarcha) que tamen est plebania.
 Item ecclesia beati Nicolai de Kaproncha.
 Item ecclesia sancti Clementis in archidiaconatu varasdiensi.
 Item ecclesia sancte Elyzabeth, filiorum Egidii.
 Item ecclesia beate virginis.
 Item ecclesia sancti Martini.
 Item sancte crucis de Zlauina.
 Item ecclesia sancti Georgii.
 Item ecclesia sancte trinitatis de Ludbreg.
 Item ecclesia beate virginis, cruciferorum.
 Item ecclesia sancti Petri de Bedgna.
 Item ecclesia sancte crucis de Razina.
 Item ecclesia sancti Johannis de Hergorchia.
 Item ecclesia sanctorum Cosme et Damiani . . .
 Item ecclesia sancti Martini de Kopina.
 Item ecclesia sancti Stephani regis circa Drauam.

1501.

Fol. 8. a. Archidiaconatus Kamaresensis.
 (Superior Kamarcza).

Martinus plebanus in Koppyna.
 Dominicus plebanus in Herborthya. Martinus capellanus eiusdem. Georgius altaris ibidem.
 Paulus plebanus in Bednya szenth Peter. Petrus capellanus eiusdem.
 Fabianus capellanus dominorum Fronother.
 Paulus plebanus in Emryhowcz.
 Ladislaus plebanus in Razynya. Stephanus capellanus eiusdem. Clemens rector capelle beate virginis ibidem, Mathias socius eiusdem, Martinus similiter eiusdem, capellani Bochkay. Georgius rector altaris sancte Katherine. Gallus capellanus Nicolai Bochkay.
 N. plebanus de Sabaria.
 Stephanus plebanus ss. Cosme et Damiani. Michael capellanus eiusdem.
 Stephanus plebanus in Gelekowcz.
 Petrus plebanus sancti Petri in portu Drawe.
 Gregorius plebanus in Kaproncza. Capellani duo eiusdem. Blasius rector altaris sancti Michaelis. Gregorius rector altaris sancte crucis. Fol. 8. b. Nicolaus (rector) hos-

1334.

Item ecclesia beate virginis de Gelekoucz.
 Item ecclesia sancti Petri circa portum Draue.
 Item ecclesia beate virginis de Struga.
 Item ecclesia beati Johannis de Cerouicha.
 Item ecclesia beate Margarethe de Sabaria.
 Item ecclesia sancti Mychaëlis de Koproncha.
 Item ecclesia beate virginis de Kamarcha. Item ecclesia beati Georgii ibidem. Item ecclesia sancti Mychaëlis. Item ecclesia sancti Georgii.
 Item ecclesia sancti Martini de Prodauiž.
 Item ecclesia sancti Johannis de Susicha.
 Item ecclesia sancti Martini. Item due capelle eiusdem sancte Katherine.
 Item ecclesia omnium sanctorum de Grabounok.
 Item ecclesia sancti Pauli de Descha.
 Item ecclesia beate virginis de Mosina.
 Item ecclesia sancti Nicolai.
 Item ecclesia sancti Petri de Paluchna.
 Item ecclesia sancti Pauli.
 Item ecclesia sancti Nicolai de Soboch.
 Item ecclesia sancte trinitatis.
 Item ecclesia beate virginis de Chesuricha.
 Item ecclesia sancte virginis.
 Item ecclesia beati Martini.
 Item capella sancti Martini.
 Item ecclesia beati Petri.
 Item capella beate virginis de Ztreza.

1501.

pitalis. Johannes gracionus. Stephanus gracionus et alter Johannes. Anthonius et Johannes mansionarii.
 Nicolaus rector capelle in Ow ar. Marcus capellanus eiusdem.
 Demetrius plebanus sancti Johannis in Cherenycza.
 Matheus plebanus in Zthrwga. Matheus capellanus eiusdem.
 N. plebanus in Spinis.
 Jacobus plebanus in Zredysche. Ladislaus capellanus eiusdem.
 Andreas plebanus beate virginis in Kamarcza. Petrus capellanus eiusdem. Stephanus ibidem.
 Petrus plebanus in P'rodawyz. Matheus et Anthonius capellani eiusdem. Michael rector altaris sancti Michaelis. Emericus rector capelle. Johannes altarista assumptionis beate virginis. Thomas sancti Laurencii. Martinus sancte Katherine. Elias corporis Christi. Georgius sancti Nicolai. Valentinus capelle.
 Laurencius rector capelle beate Marie in Molina.
Fol. 9. a. Petrus, Johannes et Andreas de Supancz, mansionarii. Thomas plebanus in Zwsycza. Andreas plebanus sancti Georgii. Nicolaus et Georgius capellani. Georgius altarista ibidem.
 Petrus plebanus sancti Pauli in paludibus.
 Martinus plebanus omnium sanctorum, ibidem.
 Elias plebanus sancte Margarethe. Valentinus capellanus eiusdem.
 Inferior Kamarcza.
 Thomas plebanus in Roycha. Petrus et Georgius prebendarii ibidem.

1334.

Item ecclesia sancte crucis.
 Item ecclesia beati Benedicti.
 Item ecclesia sancte trinitatis de
 Ruuicha.
 Item ecclesia sancti Nicolai.
 Item ecclesia sancti Petri.
 Item ecclesia beate virginis de K o-
 ren.
 Item ecclesia sancti Martini de
 Zerdahel.

1501.

Michael plebanus de sancto Domi-
 nico.
 Gregorius.
 Georgius plebanus sancte crucis in
 Velyka. Nicolaus capellanus
 eiusdem. Stephanus gracianus ibi-
 dem.
 Anthonius plebanus in Ztresa.
 Georgius plebanus in Capella. Ste-
 phanus presbiter ibidem.
 N. plebanus in Morawcz.
 Briccius plebanus in Nowa szenth
 Marthon.
 Nicolaus plebanus in Filethyncz
 Nicolaus plebanus in Werthlyn.
 Valentinus plebanus in Meglech.
 Gallus plebanus de inferiori Ches-
 mycze.
 Petrus plebanus de Mosynya.
 Fol. 9. b. Blasius capellanus eius-
 dem. Johannes gracianus, novus
 presbiter.
 Ambrosius plebanus in Bwthka-
 feld szenth Myclos.
 N. plebanus in Palychna.
 Martinus plebanus sancte Marga-
 rethe.
 Paulus plebanus in Verbowa.
 Georgius gracianus, novus pres-
 biter.
 Gregorius plebanus in Zoboch-
 chyna.
 Mathias plebanus sancti in
 Othna. Georgius et Johannes
 graciani ibidem.
 Emericus plebanus beate virginis
 in Koren. Johannes mansiona-
 rius ibidem.
 Georgius plebanus in Jakozerdahel.
 Mathias capellanus eiusdem.
 Martinus plebanus s. Benedicti in
 Plawnycza.
 Andreas plebanus sancti Nicolai in
 Klokos. Stephanus capellanus
 eiusdem.

1834.

(De archidiacono de Guerche uel Goricensi. P. III, c. 8.)

Ecclesie in predicto archidiaconatu de Guerche omnes indifferenter sunt parochiales, et subsunt sub archidiacono. Ex quibus a) prima sit

Ecclesia beate virginis de Stenichnak.

Item ecclesia sancti Georgii de Hutina.

Item beate virginis de Gradech.

Item beati Stephani de Oztrosin.

Item sancte trinitatis de Fuca.

Item sancti Thome de Strelchan.

Item omnium sanctorum de Zlata.

Item beate virginis de Penna.

Item omnium sanctorum de Creztina.

Item sancte crucis de Gay.

Item sancte crucis de Jablanouicha.

Item omnium sanctorum de Cetin.

Item sancti Emerici de sub Cetin.

Item beate virginis de Klokoč.

Item sancti Georgii de Hozo-
uichi.

Item sancti Joannis de Hrezthno.

Item beate virginis de Gnoynicha.

Item sancti Viti de metis Klokoč.

Item sancti Nicolai de Lodiho-
uich.

Item sancti Jacobi de Stoymerich.

Item sancti Quirini de Smerchkoich.

Item sancti Georgii de Guerche.

Item sancti Georgii de Hrapauchi.

Item sancti Viti de Zgrade.

Item sancte crucis de Coranicha.

Item sancti Joannis de Trebna.

1501.

Matheus plebanus in Mylethyncz.

Andreas plebanus in Gwdowcz.

Stephanus capellanus eiusdem.

Fol. 10. a. Archidiaconatus goricensis.

Ambrosius plebanus ecclesie sancte Trinitatis in Fwka.

Anthonius plebanus ecclesie omnium sanctorum in Zlath. Martinus capellanus eiusdem.

Andreas plebanus ecclesie beate virginis in Pernya.

Johannes plebanus ecclesie sancte crucis in inferiori Cladwsa. Andreas capellanus eiusdem.

Paulus plebanus ecclesie sancti Martini in superiori Cladwsa. Martinus capellanus eiusdem.

Damianus plebanus ecclesie beate virginis in Dragozlawyth.

Fol. 10. b. Georgius plebanus ecclesie sancte crucis in Jablanowycza (dodano: vacat).

Anthonius plebanus ecclesie beate virginis in Gnoynycza. Lucas capellanus eiusdem.

Nicolaus plebanus ecclesie sancti Nicolai in Czethyn. Thomas, Franciscus et Johannes, capellani eiusdem. Stephanus gracionus ibidem. Vitus gracionus ibidem.

Andreas plebanus ecclesie sancti Emerici in Werkowych. Petrus socius eiusdem.

Paulus plebanus ecclesie sancti Georgii in Hwzych.

Fol. 11. a. Georgius plebanus ecclesie beate virginis in Klokoč. Iwan capellanus eiusdem. Bernardus gracionus ibidem.

Johannes plebanus ecclesie sancti Nicolai in Ladyhowych. Ambrosius capellannus eiusdem.

Johannes plebanus ecclesie sancti Jacobi in Ztoymerych.

1334.

Item sancte crucis de Guerche.
 Item sancti Martini de eadem
 Guerche.
 Item sancti Georgii de Colechane.
 Item sancti Nicolai de Lonka.
 Item sancti Jacobi de Othok.
 Item sancti Martini de Cladusa.
 Item sancti Georgii, filiorum Hey-
 min de Graberya.
 Et hec in una parte.

1501.

Johanes plebanus ecclesie sancti
 spiritus in Novo Foro. Michael
 capellanus eiusdem.
 Georgius plebanus ecclesie sancto-
 rum Cosme et Damiani in Hra-
 pawcz. Martinus socius eiusdem.
 Johannes plebanus ecclesie sancti
 Quirini in Zmerkowych.
Fol. 11. b. Anthonius socius eiusdem.
 Fabianus plebanus ecclesie sancti
 Georgii in Radonya. Georgius
 socius eiusdem. Johannes gra-
 cianus ibidem.
 Johannes plebanus ecclesie sancte
 crucis in Koranycza. Michael
 capellanus eiusdem.
 Mathko plebanus ecclesie sancti
 Elye in Gorycza.
 Simon plebanus ecclesie sancti Viti
 in sub Zerad. Iwan socius eiusdem.
 Mathias electus ecclesie sancti Lau-
 rencii in Zerad.
 Jacobus plebanus ecclesie sancte
 Trinitatis in Chewizy. Geor-
 gius eiusdem ecclesie.
Fol. 12. a. Anthonius plebanus ec-
 clesie sancti Georgii in Cole-
 chan. Alter Anthonius socius
 eiusdem.
 Martinus plebanus ecclesie sancti
 Martini in Gorycza. Thomas
 capellanus eiusdem.
 Mathias plebanus ecclesie beate vir-
 ginis in Velemerych.
 Petrus plebanus ecclesie sancti
 Johannis in Trebina. Simon
 gracianus ibidem.¹
 Simon plebanus ecclesie sancti Ni-
 colai in Lwka. Benedictus et
 Petrus capellani eiusdem.
 Lucas plebanus ecclesie sancti Geor-
 gii in Hwthyna. Paulus socius
 eiusdem.

¹ Sliedi drugom rukom: „Simon in Cwza plebanus, Ivan socius eiusdem“.

1334.

b) In secunda parte.

Primo ecclesia sancti Nicolai de Jaztrebarzka.
 Item capella sancti Joannis de Gouriena.
 Item capella sancti Pauli (de) Bronowa.
 Item ecclesia sancti Georgii de Prelepi.
 Item sancte Marie de Volaula.
 Item sancti Petri de Biskupecz.
 Item sancti Syxti de Pribichi.
 Item sancte Trinitatis de Kray-sichi.
 Item sanctorum Cosme et Damiani de Jeschko.
 Item omnium sanctorum de Foro.
 Item sancti Viti circa castrum (Ozal).
 Item sancti Elye de Ribnik.
 Item sancte crucis de Zauerha.
 Item beate virginis de Dobra.
 Item sancti Mauri de Bozilo.
 Item beate virginis de Gradech.
 Item sancti Stephani regis de Rodobna.
 Item sancti Johannis de Tholichi.
 Item sancti Petri de Mlacha.
 Item sancti Martini de Brodari.
 Item beate virginis de Jeskowo.
 Item sancti Georgii de Sipek.

c) Item in tercia parte:

Ecclesia beati Georgii de Vyvodina, matrix, cuius rector Ly-

1501.

Bernardus plebanus ecclesie sancti Thome in Ztrelcze. Georgius capellanus eiusdem.
 Petrus plebanus ecclesie beate virginis in Ztennychnyak. Anthonius capellanus eiusdem.
Fol. 12. b. Simon altaris ibidem.
 Jacobus plebanus ecclesie beate virginis in Gradech.

Podgorya.

Petrus plebanus ecclesie sancte Anne in Podgorya. Simon capellanus eiusdem.
 Johannes plebanus ecclesie sancti Petri in Petrowyna. Petrus capellanus eiusdem.
 Simon plebanus ecclesie sancti Georgii in Sypek.
 Georgius plebanus ecclesie beate virginis in Mahichno. Georgius capellanus eiusdem.
 Lucas plebanus ecclesie sancti Martini in Hernetych.
 Ecclesia sancti Michaelis in Dobowecz, vacat.
 Mathias plebanus ecclesie sancti Petri in Mlacha.
 Gregorius plebanus ecclesie beate virginis in Dobra.
 Georgius plebanus ecclesie sancti Nicolai in Lippa.
 Thomas plebanus ecclesie sancti (Pin) Iwanecz.
 Laurencius plebanus ecclesie sancti Mawri in Bozylewo. Elias capellanus eiusdem.
 Matko plebanus ecclesie sancti Leonardi in Lypye.
 Matko plebanus ecclesie sancte crucis in Zawersye.
 Andreas plebanus ecclesie sancti Laurencii in Rybnyk. Thomas et Martinus capellani, Gregorius gracianus.

1834.

poldus nomine, nunc non obedit Johanni moderno archidiacono de Guerche, obediebat tamen Petro archidiacono de Guerche (antea). Filie huius: una in honore beate virginis, alia in honore beate Marie Magdalene.

Item ecclesia sancte crucis de Sihembergh.

Item in Methlika ecclesia beate virginis circa castellum, matrix.

Huius filie: sancti Nicolai de foro, item Marie Magdalene, sancti Jacobi, sancti Viti et sancte trinitatis.

Item sancti Martini, matrix. Huius filie: capella sancte Margarethe, sancti Nicolai in prouincia Methlike.

Item ecclesia sancti Petri de Chernomel, matrix. Huius filie: sancti Johannis baptiste de Doblich et sancti Irinei.

Item ecclesia sancti regis Stephani matrix de Senich, de fundacione regis Bele, ut creditur. Huius filie: capella sancte Marie Magdalene, item sancti Primi et sancti Johannis.

Item in Vinnicha, et similiter de provincia Methlice, ecclesia sancte crucis, matrix. Huius filie: capella sancte trinitatis.

Nec reperiuntur plures de zagabiensi dyoecesi citra montes.

Nota: Retulit eciam magister Demetrius, archidiaconus de Bekchin, quod eo tempore, quando fuerat cancellarius Stephani bani¹ existens laycus, fuerat informatus, quod districtus Grachan

1501.

Georgius plebanus ecclesie sancti Viti sub Castro Ozal. Mathko et Petrus capellani eiusdem. Simon capellanus in castro.²

Benko plebanus ecclesie omnium sanctorum in Ozel. Johannes capellanus eiusdem et Michael gracianus ibidem.

Mathias plebanus ecclesie sanctorum Cosme et Damiani in Werhowez.

Quirinus plebanus ecclesie sancte Trinitatis in Craschychy.

Anthonius plebanus ecclesie sancti Sixti in Prybych.

Bencze plebanus ecclesie sancti Georgii in Prelypye.

Paulus plebanus ecclesie sancti Nicolai in Jaztrebarzka. Mathias et Georgius capellani eiusdem.

¹ Anno 1313 in diplom. apud Feyér: cod. diplom. VIII. 1 p. 516.

² Što sliedi do kraja naddjakonije pisano je na maloj artiji.

1834.

erat de archidiaconatu de Guerche et sit dioecesis zagradiensis.

(De archidiacono de Kemluk

P. III, c. 9.)

Ecclesie autem parochiales de eodem archidiaconatu existunt:

Primo ecclesia beati Johannis baptiste de Marocha. Item ecclesia omnium sanctorum de eadem Marocha.

Item ecclesia beate virginis de Artechina.

Item ecclesia sancti Martini de Lona.

Item ecclesia sancti Stephani de Greben.

Item ecclesia beate virginis de minori Kemluk.

Item ecclesia beati Martini de maiori Kemluk.

Item ecclesia beati Petri de possessione Georgii, filii Pauli.

Item ecclesia beate Margarethe de Dobouch.

Item ecclesia sancte crucis de Crisio.

Item ecclesia beati Georgii de Glogounicha.

Item ecclesia beati Nicolai de Gragena.

Item ecclesia beate virginis de Bradna. Item ecclesia beati Ladizlai de eadem Bradna.

Item ecclesia beati Petri de Chrostuecz.

Item ecclesia beate virginis de possessione filiorum Hegen.

Item ecclesia beati Johannis de Sabnicza.

Item ecclesia sancti Laurencii de Vrbouch.

1501.

Fol. 13. a. Archidiaconatus Kemlek.

Benedictus plebanus in Marocha.

Paulus capellanus eiusdem. Laurentius altaris.

Lucas plebanus de Novo loco.

Simon capellanus eiusdem.

Petrus plebanus in Byzag. Gregorius presbiter ibidem.

Sebastianus plebanus omnium sanctorum.

Stephanus plebanus in Hraschyna.

Fabianus plebanus sancti Martini in Lonyza. Petrus capellanus eiusdem.

Martinus plebanus in Wyzoka.

Paulus plebanus sancti Viti in Margelac.

Mathias plebanus omnium sanctorum in capellis ultra montes.

Paulus plebanus sub minori Kemlek. Blasius capellanus eiusdem.

Barnabas plebanus sancti Michaelis.

Fol. 14. b. Mathias et Petrus capellani eiusdem.

Stephanus plebanus sancti Irinei in Kwscherowcz.

Nicolaus plebanus sancti Petri in Orehowcz.

Mathias plebanus sancti Martini sub maiori Kemlek.

Briktius ecclesie eiusdem.

Nicolaus plebanus ecclesie sancti Nicolai (in) Palatha.¹

Gregorius plebanus sancti Nicolai in Gragena. Gregorius capellanus eiusdem.

Gregorius plebanus omnium sanctorum in Blyznasye.

Anthonius plebanus de superiori Bradna.

¹ Sliedi pripis: „Georgius sancte Elene in Koruska“.

1334.

Item ecclesia beati Petri de Pre-
seka.
Item ecclesia beati Georgii de Ra-
konnok.

1501.

Anthonius plebanus de inferiori
Bradna.
Paulus plebanus sancti Petri in
Cherzthwecz. Andreas capel-
lanus eiusdem.
Nicolaus plebanus ecclesie beate vir-
ginis in Hegen.
Fol. 14. a. Ecclesia sancti Michaelis
in Zdench, vacat.
Mathias capellanus Elie Bosnyak.
Blasius plebanus sancte Marie in
Cirquena. Petrus prebendarius
ibidem.
Stephanus plebanus sancti Johannis
in Sabnycza. Mathias preben-
darius ibidem.
Georgius plebanus beate virginis in
Cirkewcz.
Magister Gabriel plebanus ecclesie
sancti Georgii in Lemes. Am-
brosius capellanus eiusdem.
Johannes plebanus sancte crucis in
Crisio. Petrus capellanus eius-
dem. Johannes prebendarius. Lu-
cas prebendarius. Paulus preben-
darius. Stephanus gracionus. Ge-
orgius in capella sancte Elene.
Petrus gracionus.
Fol. 14. b. Ecclesia sancti Martini
in Mykethyncz, vacat.
Johannes plebanus sancti Ladislai
in Rauen.
Johannes plebanus sancte Marga-
rethe in Dobowcz. Gallus ca-
pellanus eiusdem.
Valentinus plebanus sancti Petri in
Prezeka.
Fabianus plebanus sancti Lauren-
cii. Lucas prebendarius ibidem.
Magister Laurencius plebanus in
Vrbowcz.
Locumtenens chasmensis.¹
Clemens vicesgerens eiusdem.

¹Što sledi do kraja naddjakonije dopisano drugom rukom.

1334.

(*De archidiacono de Vaska. P. III, c. 10.*)

Ecclesie parochiales in eodem archidiaconatu sunt:

Primo ecclesia omnium sanctorum de Zalathnuk, plebania.

Item beatorum apostolorum Philippi et Jacobi de Vaska, plebania.

Item ecclesia beate virginis de Dornouch.

Item ecclesia sancte crucis.

Item ecclesia beati Martini.

Item ecclesia sancti Nicolai, filiorum Gurecha.

Item ecclesia sancti Nicolai de sub castro Othina.

Item ecclesia sanctorum Cosme et Damiani.

Item capella sancte Marie de Bresnich.

Item ecclesia sancti Martini de Zogoch.

Item ecclesia sancte Elyzabeth.

Item ecclesia sancti Petri de Noak.

Item ecclesia sancti Mychaelis, cruciferorum.

Item ecclesia sancte Anne de Turbina.

Item ecclesia sancte Marie de Zopia.

Item ecclesia sancti Viti.

Item ecclesia sanctorum Cosme et Damiani de Bocoucha.

Item capella sancte Marie de Dragouen.

Item ecclesia sancte Marie de Martonpotoka.

1501.

Nicolaus capellanus ibidem.

Stephanus presbiter novus ibidem.

Petrus presbiter novus ibidem.

Paulus ecclesie sancti Dionisii.

Petrus in Rakonok.

Petrus prebendarius ibidem.

Stephanus capellanus.

Johannes capellanus.

Fol. 15. a. Archidiaconatus Waska.

Nicolaus plebanus sancte crucis.

Petrus plebanus de szenth Marthon.

Johannes plebanus de Dragowa.

Blasius prebendarius de eadem.

Andreas plebanus de Marthonpathaka. Paulus capellanus ibidem.

Elias plebanus de Achyna. Stephanus capellanus, Albertus capellanus, Petrus capellanus. Laurentius prebendarius, Nicolaus prebendarius, Demetrius prebendarius. Georgius infirmus. Thomas gracianus.

Fol. 15. b. Martinus plebanus de sancto Cosma et Damiano.

Georgius plebanus de Bresnyca.

Blasius prebendarius ibidem.

Emericus plebanus de Hum. Paulus prebendarius ibidem.

Petrus plebanus de sancta Elyzabeth. Philipus prebendarius ibidem. Nicolaus prebendarius, novicius, nondum donatus.

Benedictus plebanus de Miholancz.

Thomas plebanus de Nowak.

Ambrosius plebanus de Waska.

Dyonisius plebanus de Wydowcz.

Ladislaus plebanus de Zalathnok.

Domini prebendarii et altaris ibidem: *Fol. 16. a. Prebendarii:*

Gregorius are beate virginis, Dyonisius sancti Georgii, Andreas

1334.

(*De archidiacono chasmensi. P. III, c. 11.*)
 Ecclesie in ipso archidiaconatu consistunt:
 Primo ecclesia beate virginis de Chasma.
 Item ecclesia sancti Stephani de eodem.
 Item ecclesia beati Johannis baptiste.

1501.

similiter sancti Georgii. Ambrosius capelle beate virginis, Clemens sancte Katherine, Petrus capelle sancte Elene, Michael sancte Katherine, Benedictus are confraternitatis. Dominicus, Paulus, Petrus, capellani ibidem, plebanie.
 Blasius plebanus de Bakocza. Paulus terciarius ibidem. Jacobus, Gregorius prebendarii. Alter Gregorius prebendarius, et capellanus pauper.
 Johannes plebanus de Darnowcz. Benedictus prebendarius pauper de eadem Darnowcz.
Fol. 16. b. Graciani in Zalathnok: Philipus, Stephanus, Benedictus, Martinus, Andreas.¹
 Exempti per dominum reverendissimum:
 Magister Blasius archidiaconus chasmensis.
 Matheus prebendarius et Petrus capellanus de Razynya.
 Magister Anthonius plebanus de Werewcze.
 Dominicus prebendarius in Zalathnok.
 Demetrius rector capelle in Dobrakwcha.²
Fol. 17. a. Archidiaconatus Chasmensis.
 Petrus plebanus de Delch. Andreas capellanus eiusdem. Petrus altarista.
 Christophorus plebanus de Gwyzcza.³ Capellanus eiusdem. Martinus altarista ibidem.
 Georgius plebanus de sancto Jacobo. Matheus capellanus eiusdem.

¹Štò sliedi je na priloženoj artiji. "Drugom rukom pripis: Johannes plebanus in Dragonya. Georgius plebanus de Mon . . . ³Ova rieč je prekrizana, a nad njom drugom rukom napisano: „Guzygdnycza“.

1334.

Item ecclesia omnium sanctorum de Nard, plebania.
 Item ecclesia beate Elyzabeth, plebania.
 Item ecclesia beati Georgii.
 Item ecclesia sancti Martini.
 Item ecclesia beati Petri apostoli de Dubnicha.
 Item capella sancti Francisci de eadem. Item capella sancte Katherine de eadem.
 Item ecclesia sancti Nicolai confessoris preter ecclesias de Chasma noua.
 Item in Dombro ecclesia beate Margarethe virginis, plebania. Item ibidem ecclesia beati Martini, usurpata plebania dicta.
 Item ecclesia sancti Petri de Goricha.
 Item ecclesia sancti Nicolai de Lubena, et due capelle insuper noue.
 Item in Iuan ch ecclesia beate virginis, plebania. Item sua filia capella sancti Nicolai de Lupoglau.
 Item ecclesia sancte crucis et ecclesia omnium sanctorum.
 Item ecclesia beati Jacobi apostoli de Polosnicha.
 Item ecclesia beate virginis de Garigh.
 Item ecclesia sancti Andree.
 Item capella beate virginis.
 Item ecclesia sancti regis Stephani in Cherna reka.
 Item ecclesia beati Nicolai in Vyoduer.
 Item ecclesia beati Johannis euangeliste.
 Item ecclesia beati Martini.
 Item ecclesia beati Johannis baptiste.
 Item ecclesia beate virginis in possessione heredum Roh.

1501.

Ecclesia sancti Petri in Polosytycza, vacat.
 Thomas plebanus in Kamaria. Paulus capellanus eiusdem.
 Johannes plebanus de nowa curia. Anthonius et Demetrius capellani eiusdem.
 Georgius plebanus de sancto Andrea. Stephanus plebanus de Palychna. Petrus capellanus eiusdem.
 Ecclesia sancti regis, vacat.
 Ecclesia sancti Ladislai de Draufeld, vacat. Paulus capellanus ibidem.
 Simon plebanus de Zenth Iwan. *Fol. 17. b.* Gregorius plebanus in Desnycza.
 Michael plebanus in Corylo. Plebanus de Glathkowyna.
 Matheus plebanus de Therchech. Georgius plebanus de Ceknowo. Jacobus plebanus de Kothennya. Capellanus eiusdem: Gallus altaris, Nicolaus altaris.
 Martinus plebanus de Kaptholomcz.
 Ladislaus plebanus de Gerzencze. Michael et Anthonius capellani eiusdem. Martinus gracianus ibidem.
 Georgius plebanus de Monozlo. Martinus capellanus eiusdem. Blasius gracianus ibidem, magister hospitalis ibidem.
 Paulus plebanus de Zloboda.
 Georgius plebanus in pertinenciis Monozlo.
 Magister Matheus plebanus in Waralya. Stanislaus capellanus eiusdem.
Fol. 18. a. Georgius plebanus in Werthlyn.
 Magister Matheus plebanus in Obed. Georgius capellanus eiusdem. Johannes gracianus ibidem.

1884.

Item ecclesia beate virginis de
Mechchenicha.
Item ecclesia beate virginis de Goyl.
Item ecclesia sancti Thome apostoli.
Item ecclesia beati Johannes de Zo-
bochchina.
Item ecclesia omnium sanctorum.
Item ecclesia beati Martini.
Item capella in Korenna.
Item ecclesia sancti Nicolai de Ger-
sencha.
Item ecclesia beate Margarethe.
Item ecclesia omnium sanctorum.
Item ecclesia sancti Thomé apostoli
de Monozlou.
Item ecclesia sancti Martini.
Item capella sub castro Cosuchak.
Item ecclesia sancti Mychaëlis de
Byenik, prepositure chasmensis.

(De Archidiacono de Bekchyn.
P. III. c. 12.)

Ecclesie de hoc archidiaconatu sunt:
Primo ecclesia beate virginis de
Beych.
Item sancti Nicolai.
Item sancte Marie de Lyndua.
Item sancte Marie de Churnuch.
Item sancti Georgii de Nempti.
Item sancti Nicolai de Gunchur-
feldi.
Item sancti Johannis de Bekchin.
Item omnium sanctorum de Pu-
lach.
Item sancti Georgii circa fluvium
Paka.
Item sancti Wencezlai.
Item sancti Martini.
Item sancti Georgii de Oltrach.
Item sancte crucis de Or.
Item sancti Georgii circa Or.

STAR. IV.

1501.

Dominicus cantor, plebanus omni-
um sanctorum.
Paulus plebanus in Gerecz.
Blasius plebanus sancti Nicolai Tw-
chany.
Gregorius plebanus in Bonthw-
sewz.
Michael plebanus de Rakythnycza.
Bartholomeus plebanus de veteri
Chasma.
Valentinus plebanus de Hemovcz.
N. plebanus de longo monte.
Dominicus plebanus de Podgorya.
Ladislauus plebanus de Desnycza.
Clemens plebanus sancte Kath-
rine.
Gregorius plebanus de Punigra-
chewych.
Georgius plebanus sancti Nicolai.
Barnabas plebanus in Poped.
Gregorius plebanus in Berschy-
anowcz.
Michael plebanus sancti Michaelis.

Fol. 19. a. Archidiaconatus Bexin.

Valentinus plebanus de Sabbaria.
Benedictus plebanus ibidem in Ne-
delcz. Benedictus prebendarius
ibidem, (drugom rukom: Grego-
rius prebendarius) Matheus pre-
bendarius ibidem.
Georgius plebanus in Lopathycz.
Thomas prebendarius ibidem.
Mathias plebanus in Strigo. (Dru-
gom rukom: Leonardus capella-
nus eiusdem). Gaspar, Martinus
et Mathias prebendarii ibidem.
Elias plebanus sancti Martini su-
perioris.
Martinus plebanus sancti Marci.
Leonardus presbiter ibidem.
Ambrosius plebanus sancti Martini
in Zredysche. (Drugom rukom:
Georgius capellanus eiusdem).

15a

1384.

Item sancti Mauricii de Cestreggh.
 Item sancti Marci.
 Item sancte Marie.
 Item ecclesia de Goscola.
 Item sancti Laurencii.
 Item sancti Jacobi.
 Item sancti Vencezlai.
 Item sancti Martini.
 Item sancti Michaelis.

Item inter Dravam et Muram:

Ecclesia sancte Trinitatis.
 Item sancte Marie Magdalene de Strigo.
 Item sancti Martini.
 Item sancti Marci.
 Item sancti Mychaelis.
 Item sancte Marie de Sabaria.
 Item sancti Laurencii de Perlok.
 Item due ecclesie sancti Martini.
 Item sancti Georgii.
 Item sancti Martini.

1501.

Ambrosius plebanus sancti Martini in Thurren. (Drugom rukom: Vrbanus capellanus suus. Habet duos capellanos).
 Stephanus plebanus beate virginis in Belycz.
 Thomas plebanus sancti Michaelis sub Chakthornya. (Dodatak: Capellanus suus Michael).
Fol. 19. b. Michael plebanus in Thwrnyncz. (Dodatak: Georgius capellanus suus).
 Johannes plebanus in Byztercz. (Dodatak: Abel altarista ibidem). Michael capellanus eiusdem. Jacobus presbiter ibidem.
 Ecclesia sancti Stephani in Brezth, vacat.
 Martinus plebanus in Prylak.¹

Plebani ex altera parte Mure.

D. Martinus plebanus de Lyndwa.
 Andreas plebanus sancti Nicolai.
 Demetrius plebanus in Thotfalw.
 Petrus plebanus ad sanctum Georgium.
 Gregorius plebanus in Zombathel.
 Blasius plebanus in Chexthreggh.
 Georgius plebanus de sancta cruce prope Reznek.
 Demetrius plebanus sancti Georgii in Zenthgergh.
 Michael plebanus de Kebele.
 Georgius plebanus ad sanctum Ladislau m.
Fol. 20. a. Plebanus in Bagonya.
 Laurencius plebanus in Dobronok.
 Stephanus plebanus in Thormafelde.
 Petrus plebanus in Zygyath, sancte Elene.
 Plebanus sancti Nicolai in Zygyath.

¹ Na priloženoi artiji dodano: „Martini vicearchidiaconi capellani: Andreas Georgius, capellani sui, fr. Mathias gracionus“.

1384.

1501.

Plebanus de Gwtorfelde, vacat.
 Valentinus plebanus sancti Michaelis in Bwya. (Popravljeno: Bwna).
 Barnabas plebanus in Zenthgergh.
 Plebanus sancti Stanislai. (Dodatak: vel Venzelai).

Thomas plebanus in Zerdahel.

Plebanus de Berzencze.

Petrus plebanus de Altarcz.

Stephanus plebanus in Gereche.

Gregorius plebanus sancti Martini prope Gereche.

Plebanus omnium sanctorum in Polya.

Fol. 20. b. Andreas plebanus de Beycz.

Mathias plebanus in Tholmath.

Blasius plebanus sancti Laurencii prope Paka.

Petrus plebanus in Paka.

Michael vicearchidiaconus de Bexin, plebanus in Turnyschya.

Nicolaus plebanus in Goztholya.

Nomina capellanorum de Bexin:¹

In Lyndwa II et serviunt duabus ecclesiis.

In Thwrnyschya duo.

In Dobronyk unus.

In Zenthgergh unus, et servit duabus ecclesiis.

In Kerezthwr unus.

In Chesregh unus.

In Paka duo, unus illorum amisit visum.

In Zenth Miklos duo.

In Beycz duo, unus propter debilitatem oculorum ammisit visum.

In Altarcz unus.

In Zerdahel unus.

(De archidiacono de Varasd. P. III, c. 13.)

Ecclesie autem in hoc archidiaconatu sunt:

Primo ecclesia sancti Vencezlai et ecclesia beatissimi Bartholomei apostoli de Varaschino.

Fol. 12. a. Archidiaconatus Warasd.

D. Michael plebanus in Lwdbregh, vicearchidiaconus.

D. Albertus plebanus ecclesie Georgii in Spinis.

¹ Ovo je dodano drugom rukom.

1834.

Item sancti Martini de Toplica nostra.
 Item ecclesia sancti Jacobi, prope ibidem.
 Item ecclesia sancti Elye.
 Item sancti Georgii de Marea-seuch.
 Item sancti Marci de Vinnicha.
 Item sancti Martini apud Voycha.
 Item ecclesia sancte crucis.
 Item ecclesia sancti Nicolai de Borlin.
 Item sancti Petri in Bruchina.
 Item sancti Urrici de Zamlacha.

Alie ecclesie non sunt hic descripte infra metas regni Hungarie existentes, quia sicut ipse sunt occupate mete ita et ecclesie, quamvis de hoc archidiaconatu existant.

1501.

D. Georgius plebanus in Crysow-lyan.
 D. Andreas plebanus in Marthynyanecz.
 D. Jacobus plebanus ecclesie sancte Elizabeth in Zwhodol.
 D. Johannes plebanus ecclesie sancti Clementis in Zwynusa.
 D. Blasius plebanus sancti Bartholomey.
 D. Stephanus plebanus in Warasd.
 D. Andreas plebanus ecclesie omnium sanctorum in Korusa.
Fol. 21, b. D. Hermanus ecclesie sancte crucis in superiori Wynnycza.
 D. Bartholomeus plebanus ecclesie sancti Marci in inferiori Wynnycza, habet capellanos duos.
 D. Gregorius plebanus ecclesie sancti Georgii in Maryasowcz. Valentinus presbiter ibid.
 D. Blasius plebanus ecclesie sancti Viti in Zamlacha.
 D. Gregorius plebanus ecclesie beate virginis in Byskwiecz.
 D. Michael plebanus ecclesie sancti Elie in Obres.
 D. Briccius plebanus ecclesie omnium sanctorum in Beletynch.
 D. Benedictus plebanus in Jacopelcz, habet capellanum Laurentium de Warasd.
 D. Johannes plebanus ecclesie beate virginis in Polyana.
Fol. 22. a. D. Georgius plebanus ecclesie sancti Martini in Thoplicza, novellus est.
 Prebendarii in Lwdbreggh:
 D. Stephanus senior. D. Martinus de Dombro. D. Andreas de Razynya. D. Blasius de Rachcha.
 Prebendarii et altariste in Warasd.: D. Georgius, pro nunc plebanus in Thoplicza. D. Ma-

1834.

*(De archidiacono de Vrbouch.**P. III, c. 14.)*

Ecclesie, que de hoc archidiaconatu existunt, he sunt:

Primo ecclesia sancti Georgii de Zothla.

Item sancte Katherine in metis.

Item sancti Viti sub castro Vrbouch.

Plures de nouo poterunt fabricari.

1501.

thias. D. Clemens Czweth. D. Clemens sancti Michaelis. D. Clemens antiquus Corporis Christi, D. Martinus prebendarius ad sanctum Vitum.

Fol 23. a. Archidiaconatus Wrbowcs.

Fabianus plebanus in Jezero. (Dodatak: capellanus unus Georgius et Nicolaus, eiusdem).

Briccius sancte Katherine.

Blasius virginis Marie in Thwhel.

Vrbanus capellanus eiusdem.

Fol. 24. b. Canonici Chasmen-
ses: Magister Laurencius locum-
tenens. D. Thomas, cantor. D.
Matheus, custos. Magister Nico-
laus, junior. Alter magister Nico-
laus, senior. Magister Johannes.
Magister Mathias de Zylagh.
Magister Blasius. Magister Ma-
theus Drobythel. Magister Geo-
rgius, notarius. Magister Ladislaus.
Magister Gabriel.

Prebendarii Chasmenses:
D. Anthonius decanus prebenda-
riorum.

Jacobus predicator.

Nicolaus Boxyth.

Gregorius de Solio.

Thomas de Erwencze.

Andreas de . . .

Poslanica sv. Save arhiepiskopa srpskoga

iz Jerusalima u Studenicu igumnu Spiridonu.

*Predao u sjednici filologičko-historičkoga razreda jugoslavenske akademije
znanosti i umjetnosti 17 listopada 1872*

ПРАВИ ЧЛАН ДР. ГЈ. ДАНИЧИЋ.

U fruškogorskom manastiru velikoj Remeti u pisanu otačniku imaju priliepljena tri lista hartije, na kojima je najprije poslanica koju je sv. Sava pisao iz Jerusalima u Studenicu igumnu Spiridonu. Ta su tri lista pisana jamačno XV vieka, te je rečena poslanica tu priepis, i to, koliko se može suditi, vjeran, osim nehotičnih pogrješaka. U njoj sv. Sava javlja najprije da je zdravo i veselo došao do svetoga grada, poklonio se sv. grobu i sva sveta mjesta obišao, po tom se sa cijelim društvom razbolio, te šaljući blagoslov igumnu i braći mu preporučuje se njihovijem molitvama. Po tom javlja igumnu da mu šalje krst i pojas, koji je polagao na svetom grobu, i ubrus, koji su mu ondje darovali, i dragi kamen, što je ondje našao; dodaje da je rad još otići u Aleksandriju i odande u Sinajsku goru i nada se da će se do proljeća vratiti k svojim. I kad ne bi bilo tih dragocjenijih pojedinosti, vrijedno bi bilo obznaniti ovu poslanicu i samoga pisca njezina radi. A što je mogu obznaniti, na tom sam dužan zahvaliti poštovanome prijatelju svome, g. II. Ruvarcu.

Poslanica zajedno s natpisom, koji je po svoj prilici dodao prepisivač, glasi ovako:

Питаѣ посланиѣ ѿ сѣтаго Савы нѣ игоуменуѣ великыа
лакры дома прѣхныстыа и сѣтаго Сѣмѣна Стоуденице
иурь Спиридонуѣ ѿ сѣтаго града Іер(о)с(о)л(и)ма.

Благодѣи ии мирѣ ѿ господа бога и спаса нашего Іисоу Христа.
о господи божѣ прѣхлюбасиыи мои божѣстѣиыи сыноу, Іеромонаше
Спиридоне, игоумене великыа лакры сѣтаго Сѣмѣна, архімадрита! аште
и грѣшныи есмь, спаса моего молю съхраненоу быти (ти) доушеноу и тѣломъ
и всемоу божѣстѣиномуу стадоу. аште хощете оуздѣати ѿ мнѣ грѣшнымъ,
тѣ съ милостію божіею и сѣтою кашею молитвою здраво и весело
дондохомъ до сѣтаго и божѣстѣиаго града, поклонихомъ се прѣсѣтомоу
и божѣстѣиномуу грѣбоу и сѣтѣиыи его мѣстоу, прѣди каше възпони-
маніе прѣдложихомъ оу сѣтѣиыи поклоу, ѿбидохомъ сѣтаа мѣста. егда
бѣса сѣа съврѣшихомъ, тогда с. постижени поутѣи троудъ бѣси се разбо-
лехомъ, и на божіе разсоужденіе ѿстакшемъ живѣтъ нашъ и смирѣтъ

нашоу, и нже боудеть ѿтъ насъ жнѣ, нъ вамъ да възератнт се, а кога сьмръть потребуеть, молитва ваша да прѣбоудеть съ ними. ты же уло-
кѣе равнодоушнѣ, владикѣ мон, знаніе мое, нже коупно насладихоу се
въ дѣмоу божіи, уѣдо мое сладкое, Спїридоше, моли бога о насъ, неклан
теонми молитвами грѣхомъ прощеніе похочуу. мир же тебе божьствѣи
боудн, мир же и дѣмоу твоѣмоу божьствѣоу, мир же и всѣмъ соущїи
и работающїи домоу скетаго Сү(ме)ѡна, мир же всѣмъ нгоуменовъ
прнчествнникомъ теонмъ, и поклоненіе нмъ творюу тобою уѣдомъ монмъ.
миръ божїи да нзлест се въ срьдцѣа ваша и благословешта васъ благо-
словенію, а хѣа теорештихъ вамъ проклинанію, да не боудеть на нхъ ми-
лостъ божїа ни на домохъ нхъ, ни моа молитва, и да погнѣмоутъ яко
бездоумїи Арїи. благодать же господа нашего Іисоу Христа и любви бога
ѡтца и прнчестїе скетаго доуха боудн всегда съ (всѣ)ми вами. аминь.

Писа милостїю божїею прѣкын архїепископъ всѣе срьбскимъ землѣ
Сава грѣшнїи.

Н ето что се оу снѣмен мѣсте ѡб(р)ѣте, на благословенїе оудѣю ти
кръстьцѣ, да ми га носишь на (к)сноминанїе, и помсцьцѣ, ере га сьмъ
полагалъ на грѣбѣ; съ тѣмъ кръстьцѣмъ да ми нмашъ молиткоу, носи
ми га (внмоу о) грѣле, ако и нноу нкѡннцоу нмашъ, нъ ѡно внмоу носи, а
поисцѣмъ се ѡпашн, да е внмоу ѡ урѣслехъ твоихъ, гдѣ га сьмъ пола-
галъ на грѣбе, кръстьцѣ и помсцьцѣ, и такоуи сьмъ молиткоу сьткорнѣ да
ви далъ богъ да ви таковъ всѣмъ христїаннмъ сьткорнѣ ѡ мнѣ моленїе. и
оудѣю ти оуберуцьцѣ, што ми соу сьмо даровали, а и га тебе дароую, на
благословенїе да ти боуде доушесно и тѣлесно; и камнѣтъ, что сьмъ
ѡбрѣлъ, да ти боуде на многыѣ потребе и да га носишь при себе. и
моли ѡ насъ слоужителю христовъ, да ни богъ оукрѣпи и сьхрани, да вѣсмо
пакын въ кѣмъ дошли. и ако ми богъ дастъ и малоу монъ, нти хоштоу оу
Алѣксандрїю въ патрїархоу да се поклоню скетому Маркоу, и ѡтъ тоуду
хоштоу оу Снмїанскоу гороу, и кѣда се оубераштоу, ако боуду жнѣѡтънъ
и богъ дастъ, до пролѣтїа хоштоу оу васъ быти. блждн уѣдо мое сладкое
да не нзлѣзешн нзъ моего нзкоего закѣта. да аште уловнѣи и въсь миръ
прнѡбрѣштеть а доушоу скою погоубнть, кои полазъ есть? аште поль
грѣшнѣи есть, нъ молитва его нтѣтъ грѣшна и оудѣ егова сила есть ѡтъ
вышнее благодати. да аште кто нмать вѣлѣннн се, нъ ти не сьблѣзши
се; врїндеть бо господъ и не заньсннть, и да оусамннть ѡмъ гласъ: благи
раке и кѣрнн, въ малѣ кѣрнѣ, ндѣ многымъ те поставлю, вьннн въ ра-
достъ господа скоего.

Сава прѣкын архїепископъ.¹

¹ Као да је још било 'српски', али се већ не види добро.

Вѣщѣніа мноѣшю вожіею матірѣю свѣтаго града Іер(о)с(о)лима и вѣсоу
Палестини, Сїріи, Аракіи, ѡб оны поль Іордана Каиа галилеискыи свѣтаго
Сїоиа. Уѣда ѡ господи възлюбленнаа радокати се ѡ всемь ниже по всехъ
градахъ же и селехъ благоуственихъ господь и христіюбенихъ властель, и
ти вѣсѡуаніиіи богодарованіиіи благоуствениіи десноте Стефане господниіи
вѣсемь срьблемь и богомь наставляемьи ширьмнтелю ниже по вѣсоудѡу
благоуственихъ христіамь и нишѡкъ припадающтихъ къ благоуствію господ-
ства твоего, и кси христонменити архітерене и скештениниці сь всемь црѣ-
новѣнныи сьсѡвѣіемь, (благоудѣ)ть и миръ и мношть и вѣсѡно еже раз-
дрѣшнтелю грѣхомь и спаснтелю молиткоуеть сьзреніе наше бити вѣсемь
камь ѡть бога вѣсе(дрѣ)жнтелю. ѡ вѣшти сени оуѣдѣ се вѣсемь еже къ богоу
нашегоу... е и благоуствіе непрѣстѣнно творити къ богоу. вѣсте бо нзѣа...
и кѣно избавленію нашегоу научело и клеткѣ нзмѣненію.... надежда и
всехъ благіихъ вѣнна истинниіи богъ господь нашъ Іисѡсъ Христось есть
ниже прѣжде вѣсѣхъ кѣкъ рѡднѣиыи се ѡть безначалнаго ѡтца непрѣложно
и неизмѣнно, кѣкоже самь вѣсть, плѣть пріемь ѡть прѣиствіе владычице
наше богѡматере, вѣсть уловѣи и прѣвѣкаеть богъ, кѣкоже и прѣжде,
кѣко да вражіа моуѣнтелства нзнѣвѣи и нзмѣинити рѡдѣ уловѣатсиіи, и
распѣет се нѣсь ради колею, и вѣсирьсе третн дѣнь, и възнесе се и седе
ѡ десноуію ѡтца и вога рѣнь пакы хотѣи прїити живѣиыи и мрѣтѣиыи, и
ѡстѣки намь сьздѣтѣле свѣтые свое оуѣеники и апостолы сь уѣстѣиыи
сконныи евангеліемь кѣко да ниши оутѣрждаеміи боудемь въ вѣсѡное бого-

поустыню, где добитоу постеннѣе или класнѣе ѡкуе или хулію потрапа
нѣсть никакоже. крѡуите оубожьствоу хлѣбному и ѡдежди и ѡбоути.
такоко оубѡ мѣсто оуспило и зѣло непроходно, плѣе же жегѣ немужина,
никоже нѣсть ксѣмь мира, и нѡмѡри и смѣнне и нѣе казѣи радунѣе
зѣло. сего ради кѣ сен поустыни мнѡжанѣла мѣзда бѣелетъ, иже оудѣ-
лена естъ кѣ сѣе дѣлѣи ѡтѣ благоуспѣннѣхъ господѣ и ѡтѣ рѣда христѣан-
скаго, и блаженъ нѣмѣи уѣда кѣ Сѣѡне и дѡмѣ скон кѣ Іер(о)с(о)лимѣ.
присконѣ се оубѡ богоу братѣе милостинѣю, еже ради тамо ѡбращѣемъ
милостинѣа соудѣю, дадимъ тѣмѣла плѣе же истѣмѣла, ико (д)ѣ казѣи
благѣа приѡбращѣемъ, немилостинѣа бо естъ соудѣа не (т)е(о)рѣмѣи милости.
блаженѣи бо соутѣ, глаголю, милостинѣи, ико (т)и номѣлаемъ боудѡутѣ;
ни кѣ уѣсомъ бо ико кѣ милостинѣи богѣ оуспѣждаетъ се, и уюдѣи ке-
лики прѡрокѣ Давидѣ глаголетъ: кѣзъ дѣмъ мѣлоуетъ и кѣ хуѣмъ дѣетъ
прѣкѣдѣи и стѣе его кѣ благословенѣи боудетъ, и пакы: растоуи и дѣетъ
оубогѣмъ: прѣкѣа его прѣбѣелетъ кѣ кѣмъ кѣмѣ. такоже нѣсть прѣкѣа
божѣа нѣшта и нѣтѣе, тѣюю прѣкѣа сѣ милостинѣю. сего ради ни богѣтѣи
вѣмѣдоутѣ кѣ царьство божѣе, нѣ елици богѣтѣеко свое кѣ роуцѣ оубогѣмъ
кѣлагаютъ; и уюдѣи Сѡлѡмонѣ истоуинѣи прѣмоудрости и разѡума: ми-
лоуетъ оубога кѣ хуѣмъ дѣетъ богоу, и кѣложни кѣ роуцѣ оубогаго ѡбращѣ-
шетъ кѣ дѣлѣнѣхъ соудѣе, милостинѣи бо глаголю и кѣра да не ѡскоудѣетъ
ѡтѣ тебѣ, и не рѣци мѡшѣтѣоу соушоу благодѣкорѣи: кѣзѣраштъ се ютрѣ
дѣмъ, не кѣси бо утѣ родитѣ находитъ. и пакы: богѣтѣеко ѡстѣкашетъ и
неколею, а иже благѣмъ дѣлѣ гостѡлюѣе прѣдѣетъ то кѣдѣмѣ. самъ бо
господѣ имѣи Іисѡсъ Христѡсъ кѣ скѣтѣхъ его евангѣлѣихъ глаголетъ: прѣи-
дѣте благословенѣи ѡтѣца моего, наслѣдоутѣ оуготовѣанѡе кѣмъ царьство
ѡтѣ словѣнѣа мироу; кѣзѣмѣмъ бо и дѣте ми мѣсти, кѣждедѣхъ и напѡнѣте
ме, стрѣнѣмъ кѣхъ и прѣѣте ме, кѣгъ кѣхъ и ѡдѣѣте ме, болѣмъ и кѣ
тѣмѣнѣи и прѣидѣте кѣ мѣи; ѡтѣ нелиже сѣтворѣте единомѡу братѣи моѣмъ
сѣи хъ мѣмѣи хъ мѣи сѣтворѣте. сего ради, кѣзѣмѣмъ братѣе, дѡмѣже
кѣрѣе имѣамъ, Христа напѣтѣамъ, Христа ѡблѣѣемъ, Христа прѣмѣемъ,
егоже молимъ, сѣа и сицекаа прѣдѣ оумѣи имѡуште, соудѣю оумѡлѣи, иже
и сѣбѣе сѣбѣлоудѣетъ насъ сѣ кѣмѣе хуѣ ѡтѣ кѣскаго хуѣ сѣрѣнѣа, и кѣ боу-
доушѣмъ наслѣдѣици сѣтворѣи царьствѣа своего моѣтѣамъ прѣхѣнѣе
кѣдѣмѣицѣе наше богѡродѣицѣе и прѣснодѣмъ Марѣе и уѣстѣаго и сламѣаго
прѡрока прѣдѣтѣеи и крѣстѣемъ Іѡаннѣи и кѣсѣхъ скѣтѣи хъ. амѣи. сѣмѣи
се мѣсѣца гѣнѣара нѣдѣи...

ѠѡѡѢлѣ милѡстѣю божѣею патрѣархъ скѣтаго града
Іер(о)с(о)лимѣа кѣсон на(лѣстѣици) сѣрсѣмъ арабѣисѣмъ и ѡѡ
ѡмъ полѣ Іѡрдѣаи Галилѣе скѣтаго Сѣѡ...

- Historija dubrovačke drame.** Napisao prof. Armin Pavić. Izdala jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. U Zagrebu 1871. Ciena 1 for. 25 novč. a. v.
- Pisani zakoni na slovenskom jugu.** Bibliografski nacrt dr. V. Bogišića. Na sviet izdala jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. U Zagrebu 1872. Ciena 1 for. 25 novč. a. v.
- Rječnik iz književnih starina srpskih.** Napisao Gj. Daničić. U 3 knjige. Ciena celomu 6 for. a. v.
- Nikoljsko jevangjelje.** Na svijet izdao Gj. Daničić. Ciena 1 for. 30 novč. a. v.
- Život sv. Save i Simeuna.** Od Domentijana. Na svijet izdao Gj. Daničić. Ciena 1 for. 30 novč. a. v.
- Životi kraljeva i arhiepiskopa srpskih.** Od Danila. Na svijet izdao Gj. Daničić. Ciena 1 for. 30 novč. a. v.
- Vetera monumenta Slavorum meridionalium historiam illustrantia**
Edidit A. Theiner. Tomus I. Romae 1863. Ciena 8 for. a. v.

U knjižarnici Fr. Župana (Albrechta i Fiedlera) u Zagrebu mogu se dobiti knjige, koje izdaje jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti i koje izlaze njezinom pomoću i koje su prošle u njezinu svojinu:

Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Knjiga I.—XIX.
U Zagrebu 1867—1872. Ciena svakoj knjizi 1 for. 25 novč. a. v.

Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Knjiga XX. XXI. U Zagrebu 1872. Ciena svakoj knjizi 1 for. 50 novč. a. v.

Povjestni spomenici južnih Slavenah. Izdaje Ivan Kukuljević Sakcinski. Knjiga I. U Zagrebu 1863. Ciena 3 for. a. v.

Historija književnosti naroda hrvatskoga i srbskoga. Napisao V. Jagić. Pomoću jugosl. akademije znanosti i umjetnosti. Knjiga I. Staro doba. U Zagrebu 1867. Ciena 1 for. 20 novč. a. v.

Rječnik lěšničkoga nazivlja. Sastavio dr. Ivan Dežman. Troškom jugosl. akademije znanosti i umjetnosti. U Zagrebu 1868. Ciena 1 for. 50 novč. a. v.

Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium. Vol. I. II. III. Listine o odnošajih izmedju južnoga slavenstva i mletačke republike. Skupio S. Ljubić. Na sviet izdala jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Knjiga I. II. III. U Zagrebu 1868. 1870. 1872. Ciena svakoj knjizi 3 for. a. v.

Stari pisci hrvatski. I. Pjesme Marka Marulića. Skupio I. Kukuljević Sakcinski. Na sviet izdala jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. U Zagrebu 1869. Ciena 2 for. a. v.

Stari pisci hrvatski. II. Pjesme Šiška Menčetića Vlahovića i Gjore Držića. Skupio V. Jagić. Na sviet izdala jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. U Zagrebu 1870. Ciena 2 for. a. v.

Stari pisci hrvatski. III. Pjesme Mavra Vetranića Čavčića. Dio I. Skupili dr. V. Jagić i dr. I. A. Kaznačić. Na sviet izdala jugosl. akademija znanosti i umjetnosti. U Zagrebu 1871. Ciena 2 for. a. v.

Stari pisci hrvatski. IV. Pjesme Mavra Vetranića Čavčića. Dio II. Skupili dr. V. Jagić, dr. I. A. Kaznačić i dr. Gj. Daničić. Na sviet izdala jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. U Zagrebu 1872. Ciena 2 for. 50 novč. a. v.

Flora croatica. Auctoribus Dr. Jos. Schlosser et Lüd. Farkaš-Vukotinović. Sumptibus et auspiciis Academiae scientiarum et artium Slavorum meridionalium. Zagrabiae 1869. Constat 6 fl. a. v.

Starine. Izdaje jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti. Knjiga I. II. III. IV. U Zagrebu 1869. 1870. 1871. 1872. Ciena prvoj knjizi 1 for. 25 novč. a. v., a ostalim po 1 for. 50 novč. a. v.

Dvie službe rimskoga obreda za svetkovinu sv. Ćirila i Metuda izdao Ivan Berčić. Troškom jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. U Zagrebu 1870. Ciena 1 for. a. v.

 Dalje vidi na prednjoj strani.

Štamparija Dragutina Albrechta u Zagrebu.

3 2044 015 580 772

This book should be returned to the Library on or before the last date stamped below.

A fine of five cents a day is incurred by retaining it beyond the specified time.

Please return promptly.

~~DUE OCT 13 '34~~

~~DUE JAN -8 '37~~

~~DUE FEB 8 '37~~

~~DUE JUN 1 '43~~

~~FEB 29 '52 H~~

DUE MAR '69 H

CANCELLED

2122 986

STAMPED
CHARGE
SEP 28 1994
CANCELLED